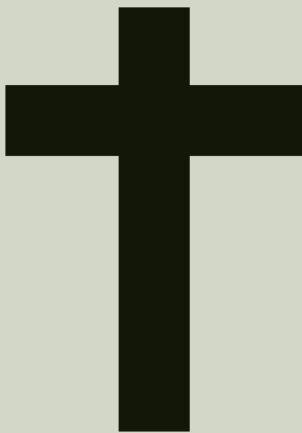

Baiñetinavoz Tep
Tokatit

The New Testament in the Kunimaipa Language of Papua New
Guinea

Baiñetinavoz Tep Tokatit
The New Testament in the Kunimaipa Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Kunimaipa long Niugini

copyright © 1989, 2002 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kunimaipa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
d39747ff-5d8e-5f3a-b70c-bc47d226623d

Contents

FRT	1
Matiu	3
Mak	73
Ruka	114
Zon	188
Aposor	240
Roma	303
1 Korin	336
2 Korin	371
Galesia	394
Epesas	405
Pilipai	415
Kolosi	423
1 Tesalonaika	431
2 Tesalonaika	437
1 Timoti	441
2 Timoti	451
Taitas	458
Pilemon	463
Ibru	465
Zemis	490
1 Pita	498
2 Pita	507
1 Zon	513
2 Zon	521
3 Zon	523
Zud	525
Neti Tokatizañ	528

Baiñetinavoz Tep Tokatit

The New Testament in the Kunimaipa Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kunimaipa long Niugini

Baiñetinavoz Tep Tokatit

The New Testament in the Kunimaipa Language of Papua New Guinea
[kup]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1989, 2002 Bible League International

Print publication, 2002 by Bible League International

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim

long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long *http://tokplesbaibel.org*. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa. Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long *http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode*.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Tep Epataz Abat Tekiñir Ñeti Kapoñiz Nambañ Ev

Tepañiz abatañ[tab]Tepañiz abat tekiñ[tab]Tep kapoñiz nambañ

MATIU

Ñeti garosikao

Matiu ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met ñeti epov menah-pop Matiu Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap, met pim abat modao Livai. Met pi mamog Roma gavman poriz takes monis bovai emoohan Iesuhö pinañ honeo parup sapanez piin mañahan gog garos tooh-pov betet pim gog abanap ravah.

Met batam Godihö Zuda añarabon epat mañovai emooh, “Tokat Kristo ari eñizohopanez pop meeman erat eñizapanepuh arim ahop ravat hepan.” Met pot mañoohaek Zuda pori hatevetehot pot homeoh, Kristo pop ham eparah meepeanen erat ahop ravat het dari eñizohot Roma añarab patari ritou metat bat hor batat meepeanen parum zeisik maot sapan, pot ganö homeoh. Povoze Iesu Kristo erahapuh ham eparah ahop narav, oñ erat tovai ñomahan paru pimaz barotap navat het, “Betezap ok,” pot haoh. Met pot Zuda pimeri pimaz ganö homet haohavoz hat aban Matiu pop, pimeri Iesu pi Kristo meepeanen erapanez hah-tapup ok, pot homeo badae batat hepan hatahoh, Iesuz ñeti epov menah.

Met añarab Godiz masakavoz roketak hepanez Iesu boré ñeti hah-poñ amun Matiu ev menahan hez.

Met Iesu hañomat maot biriri ravat abarah hasahan krismasañ 30-iz zut bon tah-porah pi tep epat red menah.

Aban Matiu Iesuz ñetiv menahat ev

Iesuz iz mimiholoz ñetiv ev

Ruka 3:23-38

¹ Met garos aban Abraam heh, met pim ro iz mimip Devid, met Devidiz ro iz mimip Iesu, met Iesu Kristoz iz mimiholoz abatañ ev.

² Met Abraamiz rop Aisak,
met Aisakiz rop Zekop,
met Zekopoz rohol Zudar pim naner bos,

³ met Zudaz roñariv Peresir Sera,
met parupim nonopuz abatao Tama.

Met Peresiz rop Ebron,
met Ebroniz rop Ram,

⁴ met Ramiz rop Aminadap,
met Aminadapiz rop Nason,
met Nasoniz rop Salmon,

⁵ met Salmoniz rop Boas,
met Boasiz nonopuz abatao Reap.

Met Boasiz rop Obet, met Obetiz nonopuz abatao Rut.
Met Obetiz rop Zesi,

⁶ met Zesiz rop Devid.
Met Devid pi, Zudaholoz kiñ ahop ravat hehap.
Met Devidiz rop Solomon.

Met ro popuz nonop pi garos Uraia bat heh.

⁷ Met Solomoniz rop Reaboam,
met Reaboamiz rop Abaia,
met Abaiaz rop Asa,

⁸ met Asaz rop Zeosapat,

met Zeosapatiz rop Zoram,
met Zoramiz rop Ûs,

⁹ met Usaz rop Zotam,
met Zotamiz rop Eas,
met Easiz rop Esekaia,

¹⁰ met Esekaiaz rop Manasa,
met Manasaz rop Emon,
met Emoniz rop Zosaia,

¹¹ met Zosaiaz rohol Zeoakinir naner bos.

Met Zeoakin heh-porah aban patarihö Israel añarab basat Babilon zeisik meñehan het añarab poriz mañoohat tovai sooh.

¹² Met Babilon poek sat hehapuh Zeoakin pim rop Sialtiel batah.
Met Sialtieliz rop Serubabel,

¹³ met Serubabeliz rop Abiut,
met Abiutiz rop Elaiakim,
met Elaiakimiz rop Asor,

¹⁴ met Asoriz rop Sadok,
met Sadokiz rop Akim,
met Akimiz rop Eliut,

¹⁵ met Eliutaz rop Eleasa,
met Eleasaz rop Matan,
met Matanez rop Zekop.

¹⁶ Met Zekopoz rop Zosep.

Met Zosep pi Maria Iesu batahapuz abup ravat heh. Met Iesu pop, pi Kristo, batam Godihö pi erat eñizapanez au hahan hehap ok.

¹⁷ Met Abraamiz iz mimihol batovai emooohan emohot Devid batahan 14 ravah. Met Devidiz iz mimihol batovai emooohan emohot Zosaia batahan 14 ravah. Met Babilon zeisik Israel añarab basat meñehan het am batovai emooohan emohot Kristo batahan 14 ravah.

Enzolip Zosepen mañah-ñetiv Ruka 2:1-7

¹⁸ Met Iesu Kristo batahavoz ñetiv pot hez. Pim nonop Maria Zosep bapanez au hahan heh, oñ parup nav hehan Godiz Pul Tinapuhö Mariaz ñekevok rop ba ou batah. ¹⁹ Tahan Mariaz abü auep Zosep pi aban tinap, povoz Maria ñekevonañ hez-ñeti pov hatevethapuh Marian tu ravapanez ñeti hori nao namañ, oñ pi, Ne añ okop navotü, pot pi kilam homeoh. ²⁰ Met Zosep pot homehot orat hehan Godiz eenzolip auakavok erat pot mañah, “Zosep, ni Devidiz iz mimip, ni tovai Maria bat hekez kaev ravotun, oñ ni hatevet. Godiz Pul Tinapuhö Mariaz loporih ro okop ba ou batah, ²¹ povoz batapanen pim abatao Iesu mañ. Met abat potaz kapot epat haom, Piuhö añarab hori tohot hezaek maot pimeri bavatapan.” Pot Zosepen mañah.

²² Met batam propet aban Godihö hahan hatevetet haoh-nap añarabon pot mañooh, ²³ “Met tokat ñari añ tohai abup nav-nap ñekevonañ ravat ro nap batapanen añarab pim abatao Imanuel mañoohan,” pot hah. Oñ abat mañapanez hah-potaz kapot epat hez, God darinañ honeo hez. Met Maria ñekevonañ ravahan Aisaiaz batam hahan heh-povoz rotapuv ou haravah.

²⁴ Enzolip auakavok Zosepen pot mañahan Zosep etañ elat bal hahapuh mañahat tat Maria pimamakeh basat meñehan heh, ²⁵ oñ parup honeo naor hehapuh tokat rop batat pim abatao Iesu mañah.

2

Aban hodadevonañari Iesun eteh

¹ Met Zudia zeï posiz ahop Erod hehan Betelem zeitak Maria Iesu batahan gitap berevamahaek, zeï hotohasikanañ aban zeizañiz kapotaz hodad ahov heh-nari Zerusalem zeitak emat Erodin epat mañah, ² “Erom ae, met dei hotoh het etegin zeiz ahö nao berevahan pim kapotan etet pot hodad tat ev emeg, Petev Zudaholoz aban ahö abatavonañ ravapanezap ou ravah. Pot hodad ravat dei sat piin etet pim abatao bat hel batat biñ mañakaz hat ev emegig, pi taek ev batat bizahan hez?” ³ Pot at mañahan Erod Zuda añaraboz ahop ravat hakeh, povoz parum ahö modap ou ravah, pot mañahavoz pi hatevetet home midin tohot heh. Tahan Zerusalem zeitak hehari hatevetet amun home midin tah.

⁴⁻⁶ Tahan Erod aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahorir aban ñeti kateñiz mañairaholoz as hahan emahan at mañah, “Met Kristo eñizapanez au hahan hez-pop zeï tairatak ou ravapanez menahan hezaek ari rekö hameg?” Pot at mañahan parü epat mañah, “Propet aban nap ñetiv pot menahan hezaek dei rekö hameg,

Zudia hamarrah Betelem zeï potakanañ aban ahop berevat Israel nem añaraboz tin korav ravat hepan. Tapanen Betelem zeï potahö zeï modañ map ritou metat hepan.

Pot menahan hezaek Kristo Betelem berevapanez ok hah.” Pot Erodin mañah. *Maika 5:2*

⁷ Tahan pi aban hodad ahovonañ emah-porin kilam as hahan emahan Erod parun at mañah, “Met arim zeiz hameg-okov tairarah berevahan eteg?” Pot at mañahan hañiv mañahan hatevetet, ⁸ pi maot parun epat mañah, “Kar, ari Betelem zeitak sat ro popuz mel tat bar batepekepuh maot emat neen bar nañepeken nehoen sat piin etet pim abatao bat hel batat biñ mañom.” Pi pot moreg parun mañah.

⁹ Met pot moreg mañahan parü pim hahat hatevetet gu hat sapanez tahan mamog zeiz etet emooh-pov parum garosik sahan parü etet tokat sooh. Tat zeiz pov rop oraeh-zei pomakez revah sat gaa tat hehan, ¹⁰ parü etet biñao ahoam ravat, ¹¹ kohat zeï pomakeh lokat ropur nonopun etet ropuz abatao bat hel batapanez hat parum rariñ rez bareñañ biñ mañah. Met parum golivor zi tik aer ulagi tinavonañavor zi tik mav ulagi tinavonañ modao* parum kituk bavelahan hehaek hoh rezat tezahapuh Iesu manah. ¹² Tat parü poek orat hehan Godihö auakavok pot mañah, “Ari tovai Erodi haz maot sotunei, oñ non modaoroti sat arim zeisik sei.” Pot mañahan parü pim hahat tat sah.

Paru Izip zeisik sah-ñetiv

¹³ Met parü aban ahö hodadevonañ gitap berevamahaekanañari hasahan Zosep orat hehan Godiz enzol nap emat auakavok epat mañah, “Erom, met Erod pim ñai abanari meepanen emat ro okop bar batat men ñomapanez hah, povoz ni zuam bal hat Mariar ropunañ ari Zudia zeï epes betet sat Izip zeï posik hepeken tokat maot nañomazarati Izip zeis betet haemepekeg, bal hat ari sei.” ¹⁴ Pot mañahan Zosep zageri tat bal hahapuh Mariar ropunañ tapurati zeï pot betet hotoh sohot Izip zeï posik sat ¹⁵ poek parü hepanen

* **2:11:** Pavar 11 -Met batam porah aban goeri parum aban korav ahopun sat mañapanen tin nao metapanez homet goliv ma zi tik aerao pim abatao prankinsens, ma zi tik mavao pim abatao mer pov manooan aban ahö pop loporí tin ravat meñizooh.

Erod ñomapanenahoh maot emapanez hat gaa tat heh. Met God pim propet aban napun batam epat mañahæk menahan hez, “Nem rop Izip zeisikanañ emapanez as haoman haemapan.” Met paru Izip zeisik sat hehan ñeti menahan hez-epov rotap ravah.

Ñai abanari rohol menah

¹⁶ Met Zoseper Mariar Iesu hasahan tokat aban hotohanañ emooh-pori emat Erodin namañ kilam sahavoz homet pi kaev ravat gitaitiv ahoam tahapuh pim ñai abanarin mañat meehan, sat Betelem zeitak ma zei potaz okat epat zei goeñik Iesu batovai pinañ honeo ro batahan krismas navokaro nao bon nat heh-pori map men ñomah. Met tairaiz ro pot narav heh-pori menah hometunei, oñ aban hodadevonañari Erodin zeiz ahov haverevah-pot mañahæk pi hodad povoam homeme het mañahan men ñomah. ¹⁷ Met batam God hahan hatevetet haoh-propet abanap Zeremaia tokat tapanezat pot hahan hez,

¹⁸ “Met Rama zeitak iñir zakep ahov tohopanen hatevetek. Met añ Reseliz iz mimihol rohol men ñomapanezavoz homet iñ ahov hahopanen modari emat bahavi batapanez tapanen paru havi naravotü.” *Jeremaia 31:15*

Met rohol men ñomahan añ Resel popuz iz mimihol iñ haohan Zeremaiaz pot hahan hezao rotap ravah.

Izip zeisikanañ maot emah-ñetiv

¹⁹ Met Izip zeisik Zoseper añapur rop hehan Erod ñomahan darim Amipuz enzolipuhö maot erat Zosepen auakavok epat mañah, ²⁰ “Erom, ni hatevet. Met ro okop menapanez haohap hañomah, povoz ni bal hat nim añapur rop bavizat ari maot Israel zeisikaz sei.” ²¹ Pot mañahan Zosep bal hat parup bavizat paru maot Israel zeisik magei emovaiam hatevetehan ²² “Akelaus Erod pim papapuz urutak rouvat Zudaholoz ahop ravat het gogot tamah,” pot hahan hatevetet pimaz ñaihet tat hehapuh orat hehan auakavok Betelem zeitak maot nasotuz mañahæk paru Galili zei posizañ sohot ²³ Nasaret zeitak sat heh. Met propet aban God hahan hatevetet haoh-
nap ñeti mamog menahan hez-epovok pot hah, “ ‘Nasaret zeitakap ev,’ pot pimaz hahopan.” Met paru Nasaret zei potak sat hehan ñeti hahan hez-pov rotap ravah.

3

Aban Zoaniz mañat tooh-ñetiv

Mak 1:1-8; Ruka 3:1-18; Zon 1:19-28

¹ Tahan tokat aban Zoan ivoh memehap pim gogot kapot tat Zudia zeisik ham betez nonair nai bonorah emat het añarab emoohan ñeti epov bar mañooh, ² “Met ari Godiz masakavoz roketak hepekezao totoi emapanez tah, povoz arim horiñ betet loporizaro borourat hezei.” Pot Zoan parun mañooh. ³ Met Zoaniz tohopanezat ñetiv batam propet aban Godihö hahan hatevetet haoh-
nap Aisaia pot hahan hez,

“Ham betez narah aban nap het ñeo ñarah epat hahopan, ‘Darim Amip emapaneg, pimaz homet ñai bizat pim emohopanezaek nonor ba oñ batohozei.’” *Aisaia 40:3*

⁴ Met Zoan pop pim dimip bol kamereholoz taetanañ matut tahan hehap meet, zapatis anumai kosisik matut tahan hehas pavarah urahan hehan pi mainiaholor ñed urü nena nooh. ⁵ Pot tohot hehan añarab Zerusalem zeitak porir, Zudia zeisikanañarir, Zodan iveriz totoi hehari, map Zoan

hehaek sahapuh ⁶ parum hori tovai emoohavoz Godin bar mañat Zodan iverih sa rouvoohan Zoan ivoh memeehot heh.

⁷ Met Zoan pot tohot hehaek, piuhö ivoh memeepez hat Parisi abanarir Sadiusi abanari emahan pi parun etet epat mañah, “Ae, ari hamal ñaro eperi, tokat God arim hori tamegivoz hañiv anapanez ñetiv tairapuhö hahan ari hatevetet ivoh emeeman pov bazei manepik hat nehaz emeg?

⁸ Met, ‘Deim horiñ betet loporizaro boroureg,’ pot hapek, povoz tin tovai sohopeken dei arim tohopekezavon etet, ‘Rotap parum horiñ havetet hodad tinao bah,’ pot arimaz haok. ⁹ Met arimam tovai, Abraam deim iz mim tinap ok, povoz dei pim zut Godiz ñarohol ravat hez, pot homeamegi? Evo, pot ari hometunei. Met ne rotapuan arin epat añom, God rekot hel upai epeñ bat Abraamiz iz mimihol matut tapanen ou ravat pim ñarohol ravat hepan.

¹⁰ Met God zi kapoñik enarinañ menapanez baval hat kip tat ñai bizat hez. Tat zi tairañ uloñ tin navad hepanez poñin etet pi menat itiñadek betepanen map ñadapan.

¹¹ Met aban nem tokat gogot tovai emapanez tah-popuz kezavohö nem kezao ritou netat hepan. Met pop pi aban abat ahovonañap ok, oñ ne aban goe abatao bon betezap ev, povoz pinañ deip toutat ñetiv hakaz ne rekot bon. Met ari loporizaro borouramegin ne iv et pei upaivonañ emeamoh, oñ popuhoh Godiz Pul Tinap ari añarab anapan. Tapanen dari itiñadek nai beteamegin ñadat bon tamahavoz zut arim horiñ bavon batapan.

¹² Met aban hamoh-pop pim savoris bat hez. Tamahaek aban nari uitikapiz gogot tovai uit kosiñ bamain batamahapuh kos poñ savorisik holat itiñadek beteamahan ñadamahan uit tinakap parum zeñik bat em biamahavoz zut pi ari añarab pot etohopan.” Zoan parun pot mañah.

Iesu ivoh memeeh-ñetiv

Mak 1:9-11; Ruka 3:21-22; Zon 1:32-34

¹³ Pot mañohot hehan Iesu Galili zeisik hehaek betet Zodan iverih sapanen Zoan ivoh memeepez homet sah. ¹⁴ Tat Zoanin mañahan hatevetet pot mañah, “Erom, met ni aban tin tapupuhö ne ivoh nemekezap ogek, tairaz ni emat neen okat nañeñ?” ¹⁵ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Evo, tovai ni okat haotun, oñ petev Godiz nañahat ni ne neteken tin ravapan.” Pot hahan Zoan Iesuz hahat hatevetet ivoh memeehan ¹⁶ pi maot iverihanañ bal haovaiam Zoan etehan abar elat okat epat tahan Godiz Pul Tinap id pururuapuz zut Iesuz gagaih erat heh. ¹⁷ Tahan abarahanañ ñe nao epat hah, “Aban okop nem rop, nem lopori pihar manat pim tamahavon etet pimaz ahoam biñ ravamoh,” pot hah.

4

Seten Iesu zu metah-ñetiv

Mak 1:12-13; Ruka 4:1-13

¹ Pot tahan Godiz Pul Tinapuhö Iesu hodadeo manahan ham betez nonair nai bon heharah Seten pim hapanezat Iesu tapan hat zu metapanez sat heh.

² Tat poek pi gipiz nai nain hehan au alizañir kuturuñ 40 bon tahan Iesu ginaz map hori ravat heh. ³ Tahan Seten pim nakoe emat epat mañah, “Erom, ni Godiz rop, pot hameñ, povoz haken hel epeñ gipiz ravapan nekë.” ⁴ Pot mañahan Iesu pim mañahat natotuz homet ñeti hañiv piin epat mañah, “Erom, met Baiñetinavoz Tepatak epat red menahan hez, Gipiz nenatuhar dari añarab novai sookan darim loporizaroh tin hekazao

ou naravotü, oñ Godiz añahan hezavoz amun homevai sookan darim loporizaroh tin hekazao ou ravohopan.”

⁵ Pot hahan Seten Iesu bavizat Zerusalem zeitak sat akah revah Godiz tup ahö tovë tinamakez tokovok meñeh. ⁶ Tat maot epat mañah, “Ni Godiz rop pot hañi? Povozepekanah ni peg hat hotoh okoek meñet sa. Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

God pim enzoliholon mañat meeapanen zuam emat parum marañik ni navapanen hel okoñihö nim eñañik naneelotü. *Buk Song 91:11-12* Pot menahan hez, povoz epekanah peg hat meñet seken pi neñizapanen ni hori naravotü.” Pot Seten piin mañah. ⁷ Tahan Iesu ñeti hañiv piin epat mañah, “Tin hañ, oñ epat amun menahan hez, Met ni nap betez nao tekez homet, ‘Nem ahop God neñizapanen tom,’ pot hat pi zu metotun. Pot menahan hez, povoz nem ahop zu metom hat betezam epekanah peg hat okoek nameñetü.”

⁸ Pot mañovai Seten maot Iesu bavizat sat rop tovë navok helat parup rouvat hehapuh hamarrah zeisikaroh aban korav ahorir añarab parum irih heharir zeirurumar nonair nai mapotun mañairahan eteh. ⁹ Tahan pot mañah, “Erom, ni nem abatao bat hel batat rariñ rez bareñat ni neen nim ahop pot nemaz hakë, povoz ne nonair nai tin nañairohon eteñ-okotü nimotuhar bavatoman nim bekë.” ¹⁰ Pot mañahan Iesu ñeti hañiv piin epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Met God nenap darim ahop hat pi nenapuz abatao bat hel batat arim ahop bavatohozei. Pot menahan hez, povoz Seten nim hañit ne natotug, nehanañ ze nanat pataek sa.” ¹¹ Pot mañahan pi betet sahan enzolihol emat Iesu meñizat korav ravat heh.

*Iesu pim gogov kapot tah
Mak 1:14-15; Ruka 4:14-15*

¹² Met Erod pim ñai abanarin mañahan Zoan basat kakam zeimakeh memerizahao Iesu hatevethapuh ze pos betet Galili zeisizañ sohot ¹³ Nasaret zeitak nas, oñ pi Galili iv havevoz totoi Kapaneam zeipotak sat heh. Met zeipot Sebiulan zeisir Naptalai zeisiz bodorih demahan heh. ¹⁴ Met batam propet aban Godihö hahan hatevetet haoh-nap Aisaia pot menahan hez,

¹⁵ Sebiulan zeisik, ma Naptalai zeisik, iv havevoz totoi, ma Zodan iveriz okotiokat, ma Galili zeisik añarab patari hezaek, ¹⁶ paru zeiposikarohari kuturutak het ñomavoz ñaihet tat hezariz okat epat aliz ahov al teepanen etepan. *Aisaia 9:1-2*

Pot menahan hezaek Iesu poek sat hehan Aisaiaz menahan hez-epov rotap ravah.

¹⁷ Met Iesu Kapaneam zeipotak sat heh-porah pim gogot kapot tat añarabon ñeti tin epov mañovai sooh, “Met Godiz masakavoz roketak hepekezaev totoi haemah, povoz arim horiñ betet loporizaro borourei.”

*Iesu aban nariz as hah-ñetiv
Mak 1:16-20; Ruka 5:1-11*

¹⁸ Met pot mañovai sohapuh narah Iesu iv havë ahö navoz abatao Galili mañooh-povoz kupavozañ sohot etehan Saimon pim abat modao Pita, met pim bosip Anduru, parup pisihol boohañariv, povoz iv havë povok pis deveñ betehot heh. ¹⁹ Tahan Iesu sahapuh parupin etet pot mañah, “Eroñariv, arip ev emepeken dari sakapuh pisihol bat batogü manamegivoz zut añarab batogü manat Godiz ñetiv mañohepen hatevethopanez gogot

añairohom.” ²⁰ Pot mañahan parup hatevetet zuam parupim ki devetü betet emat Iesunañ honeo sooh.

²¹ Met paru sohot etehan Sebedir roñariv Zemisir bosip Zon parum boutitak het ki devetü porourahaek or manooan Iesu parupin etet sapanex mañahan ²² tapuraham parup zuam boutitak toutat hehaek er horat parupim papap betet emat Iesunañ honeo sah.

Iesu lamari batin batooñ

Mak 3:7-8; Ruka 6:17-19

²³ Met tokat Iesu Galili zei posizañ sohot Zudaholoz topour zeñik añarab topourat hehaek lokat God parum koravopuz masakavoz roketak hepanex ñetiv parun mañovai lam povor kao añaraboh tat hehaek batin batovai sooh. ²⁴ Pot toohan Siria zeisik Iesuz ñetiv map an pap manahan añarab hatevetet, pituhol menat heh-nari, ma hodadeo bon tat heh-narix, eñar mar ñomat heh-nari, met lam povor kao tat heh-mapori bat emoohan Iesu pori batin batooñ. ²⁵ Tooohan añarab zei epesikarohanañ emahan paru honeo sooh, Galili zeisikanañ nari, ma Dekapolis zeisikanañ nari, ma Zerusalem zeitakanañ nari, ma Zudia zeisikanañ nari, ma Zodan iveriz akaromarumetihanañ nari, met zei map posikarohanañ narizaro emat Iesunañ honeo sooh.

5

Iesu añarabon mañahat ev

Ruka 6:20-23

¹ Met paru añarab ahovokaro emat topourat hehan Iesu parun etet revah dañ navok helat toutahan pim mañairooh-abanari emat pim nakoe toutah.

² Tahan pi parun epat mañah, “Met ne arin ñetiñ nañ añoman hatevetei.

³ Met paru tairari, Dei non tinaoroh sohokaz hodadeo bonori eveg, God eñizohopanezaek tin sook, pot homeamah-pori God parum koravopuz masakavoz roketak hakez, povoz biñavonañ hepanex nonoroh hasamah.

⁴ Met paru tairari parum horivoz homet zakep tamahari biñavonañ hepanex non pooroh hasamah, pot haravat hez. Met God parum zakep tat hez-povon eteamahaek meñizapan.

⁵ Met paru tairari parum heriñ bat hel navat hezari biñavonañ hepanex non pooroh hasamah, pot haravat hez. Met tokat paru darim Papapuz zeir ham tinasiz au ravat hepan.

⁶ Met paru tairari Godiz hahan hez-tin nen povohar tovai sohopanez zaitiv ahö tamahari biñavonañ hepanex non pooroh paru hasamah, pot haravat hez. Met God meñizohopanen parum zait ahö tamah-pov am tohopan.

⁷ Met paru tairari modariz zakep tat masak metamahari biñavonañ hepanex non pooroh hasamah, pot haravat hez. Met God parumaz taput masak metohopan.

⁸ Met paru tairari lop houlorizaronañ nakez, oñ lop tin nenarizaronañ hez-pori biñavonañ hepanex nonoroh hasamah, pot haravat hez. Met tokat paru Godin haetepan.

⁹ Met paru tairari modari nae nap ser hat zei ñai tamahan ñetiñ barao mañamah-pori biñavonañ hepanex non pooroh hasamah, pot haravat hez. Met God parun etet pot mañapan, ‘Ari nem ñarohol ok.’

¹⁰ Met paru tairari Godiz ñeo baval hat tovai samahan modari parum tamah-povon etet kaev ravat bahoriñ metamahan hez-pori non

biñavonañ hepanezaoroh hasamah, pot haravat hez. Met paru pori Godiz masakavoz roketak hakez.

¹¹ Met ari nem ñeo baval hat tovai sohopeken añarab modari arim tohopekezavon etet batiu tiu batovai, hori etovai arimaz ñeti moregañ hahopanez porah arim loporizaroh biñavonañ hepek. ¹² Met batam Godiz propet abanari tin tovai emoohan aban pot ari etohopanez añamoh-poriz izaholohö paru hori ahoñ metooh. Met povoz zut paru ari etohopanen tokat abarah God hañ tinao ari anapanen bepekez homet biñ ahov ravat hezei,” pot mañah.

Guaivetar itiñadez ñetiv

Mak 9:50; Ruka 14:34-35

¹³ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Ari guaivetaz zut ravat hez. Met guaivet gipizoh beteamegin tin muz tamahavoz zut ari taput tat arim añarab modarinañ het meñizat non tinaorö mañairohoz. Oñ guaivetaz muzeo bon tapan, povoz dari tair tat maot bamuz batak? Evo, pot nao takaz nonor bon, oñ sepel tapanen kaev ravat baouzour betek.

¹⁴ Met itiñad ñadat rai rai hamahan alizavok tin eteamegivoz zut ari hezan modari arim tovai samegivoz alizavon etet Godiz nonoroz tin hodad ravohopan. Met aban nari rav navok zeñ demapanen hepanezaek ze poñ naih rau rau natotü, oñ ourah hepan. ¹⁵ Ma nap ramuñad rañizapanepuh kohat hapisiz giruvok ba iz navatotü, oñ ram poñad ourah badapanen ñadohopanen añarab ze pomakehari alizavok tin etehopan. ¹⁶ Met ev arin añoh-poñiz zut ari non tinaorohar tovai sohopeken añarab modari arim pot tohopekezavon etehopanepuh God arim Pap abarah hezapuz abatao bat hel bathopan,” pot mañah.

Mosesir modariz menahat mañah

¹⁷ Met pot mañat Iesu maot epat mañah, “Met ñeti modao ev añomaz toh. Met Mosesir propet abanariz ñeti menahan hez-poñ betet bavon batomaz emoh, pot nemez ari homeamegi? Evo, pot bon, oñ paru nemez menahan hez-poñihar tovai sohoman ñeti poñiz rotapuv ou ravohopanez hat ne ev emoh. ¹⁸ Met epat añoman ari hatevetet hodad ravei. Ham eparar abarar nonair nai map am bon nat hepaneze porah Mosesir propet abanariz ñeti menahan hez-poñiz nao aban napuhö bavon navatotü, oñ ñeti map poñ am hepanen nonair nai mapotü berevapanez hahan menahan hezaek God ba ou batapan. ¹⁹ Met tairap Godiz ñeti kateñiz nao elat ritou tapanepuh modarin pim tapanez pot tapanez mañapanezap tokat abarah God korav hezaek sapanezarah pop betezap ravat hepan. Oñ tairap ñeti katë poñ map baval hapanepuh modarin pim tohopanezat tapanez mañapanezap tokat abarah God korav hezaek sapanezarah pop abatavonañap ravat hepan. ²⁰ Met ñeti rotapuv ev arin añoman hatevetei. Met paru Parisi abanari met aban ñeti kateñiz mañairahol tin tamah, pot ari homeamegi? Evo, paru giz nenañinañ Godiz ñeo baval hat tamahaek ari taput tohopek, povoz God korav hezaek sepekez nonoroh nasotü. Oñ arim loporizaroh homet pim ñeo tin baval hahopek, povozahoh aban giz nenañiti hat tamah-pori ritou metat ari poek sat hepekez nonoroh sohopek,” pot mañah.

Dari mogao natotuz ñetiv

²¹ Met Iesu ñeti modao epat mañah, “Batam darim mimiholon epat mañahan menahaek ari rekö hat hateveteameg, ‘Nim modap men ñomotun. Met aban napuhö pim modap men ñomapan, povoz ñevok bizapan,’ pot mañah. ²² Oñ ne ari modariz mogao tamegivoz homet arin epat añom,

Nap pim modap nao tapanen pi men nañomotü, oñ etet gitait ravapan, povozahoh God ñevok bizapan, ma nap pim modapuz mogao tat, 'Ni horip ok,' pot mañapan, ma 'Ni kut hodadeo bonop ok,' pot mañapan, povozahoh God ñevok pop bizapanen hañiv bapanen basat itañadek betepanez non pooroh sohapan.

²³ Povoz ni nap nim modap nimaz mogao tapanen Godin mañ mañat pimaz hañiñ biameg-arü posik bizekez homet sekez porah pot maot homekë, Nem modap nemaz mogao tamahaek deip bavon navat. ²⁴ Pot homekë, povoz nim hañiv arü posik bizotun, oñ pat naek bizeken oraepanen maot emat aripim pov nae nap mañat bavon batepek, povoz rekot ni maot sat hañ pov bat Godiz homet arü posik bizekë.

²⁵ Met nim modap arip naiz ser nae nap hat ni ñevok nevizapanez hapanen arip nonoroh sohot zuam aban pop bavizat arip ñetiv nae nap mañat bavon batat maot lop honeri ravel. Oñ ganö ni pot nat arip am sohot aban pop ñevok nevizapanen aban ñe ahoñiz hateveteamah-ahopuhö pei du napun mañapanen ni navat sat kakam zeimakeh nemerizapan ²⁶ Tapanen rotap ni zuam poekanañ naverevotü, oñ poekam hekepuh nim hori metekezavoz hañiv map bekepuhoh bon tat maot berevekë." pot mañah. (*Met ganö God hani horiv pot etapan hezavoz dari zuam pinañ maot honeo ravakaz homet Iesu ñeti epov hah.*)

Horì tameg-modavoz ñetiv

Mak 10:11-12; Ruka 16:18

²⁷ Met Iesu maot epat mañah, "Batam ah ñeo pot hahan haovai emooh, 'Ari tovai biz bogi totunei.' Pot hahan hezaek ari rekö hat hateveteameg. ²⁸ Oñ neohö hah-epovoz homet arin ñeti modao epat añom, Aban nap ñari nap ma añ napun etet epat homepan, Ne okop bom nak, pot pim loporih homepanez pop pi añ pop havahapuz zut ravat hepan.

²⁹ Met ni nap nim et navohö hori nao tekez zaitiv netapan, povoz et pov batiz beteken sapanen et honevonañap non tinaoroh sohot tin hekë. Oñ nim et houlovokaro hepanen ganö non horioroh sohot itañadek nevetepanen hori ravekë hezavoz ev hamoh. ³⁰ Ma nim mar nasihö hori nao tekez navat sapan, povoz mar pos ur el beteken sapanen mar honesinañ ravat non tinaoroh sohot tin hekë. Oñ nim mar mod pos am hepanen ganö itañadek nevetepanen hori ravat hekë hezavoz ev hamoh," pot mañah.

Nap pim añap kaev nametotü

³¹ Met Iesu maot parun epat mañah, "Batam mañahan haovai emooh-modao ev, 'Met aban nap pim añap kaev metapanez garos meepanen sapanez ñetiv tepaek pot menapan, Rotap ne nimaz kaeveg sa. Pot menat manapanepuh meepanen sap.' ³² Oñ neohö pot haovai emoohan hateveteameg-povoz homet epat añom, Añ nap pim abupunañ tin het bogi nat hepanen pim abupuhö pi betepanen sat abü modap bapan, povoz givogipuz zut bat hepanen abü betepanez poputi amun horiv am hepan. Met aban tairap pi añ kaev metapanez pop bapanezaek pi amun bogipuz zut bat hepan," pot mañah.

Godiz abatavonañ nakaotü

³³ Met Iesu maot ñeti mod epov mañah, "Batam darim mimiholon mañahan haovai emooh-modao ev, 'Met ari gog nao tepekez pot hapek, 'Rotap ne Godiz abatavonañ epov tomaz ev toh.'" Pot hapek, povoz rotap pim abatavonañ hapekez potam tei.' Pot hahan hezaek ari hateveteameg.

³⁴ Oñ neohö parum haoh-epovoz arin epat añom, Met modari hatevetet barotap batapan hat Godiz abatavonañ, ma modapuz abatavonañ, 'Rotap ne epat tom,' pot haotunei. Ma 'Rotap revah abarah ne epat tomaz ev toh,' pot haotunei. Met God abarah tapuek tek tinatak toutat hezaek akeg okat haotunei. ³⁵ Ma 'Rotap ham eparah ne epat tomaz ev toh,' pot haotunei. Met ham eparah God pim eñañ mezat hezaek okeg okat haotunei. Ma 'Rotap Zerusalem zei potaz abatavok ne epat tomaz ev toh,' pot haotunei. Met zei pot darim ahö popuz zeit okeg ganö homet okat haotunei. ³⁶ Met arim gagañ abat epeñinañ amun modari hatevetet barotap batapanez hat haotunei. Met arim gag tae du natan mañepeken hod ravapane? Ma arim gag tae hod natan mañepeken du ravapane? Evo, pot bon, povoz ni nap, 'Nem gagavoz abatavok rotap ev tomaz toh,' pot haotun. ³⁷ Oñ rotap hatepek povoz, 'Ne pot tom,' pot hat am tei, oñ natotuzat ravapan, povoz 'Evo, ne natotü,' pot hazei. Met pot hapekezavoz revah abat mod nao barotap batat hapek, povoz horipuz añapanezat ok hapek," pot mañah.

Hañiv nametotuz ñetiv

Ruka 6:27-31

³⁸ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Batam mañahan haovai emooh-modao ev, 'Met aban napuhö modapuz etao ur metizapan, povoz mod popuhoen rekot ur metizapanez popuz et honeo hañ ur tizapan. Ma aban nap modapuz gitao ur tizapan, povoz popuhoen rekot ur tizapanez popuz git honeo hañ ur tizapan.' Pot hahan hezaek ari rekö hat hateveteameg. ³⁹ Oñ neohö parum haoh-epovoz epat añom, Arihanañ napuhö hori nao netapanen ni tovai hañ horiv nim mod pop metotun. Ma napuhö nim girapotak nourapan, povoz ni hañ pi urotun, oñ nim girap modat amun rez maneken maot nourap. ⁴⁰ Ma aban nap ñevok nevizat nim dim revahap tezat manekez hapan, povoz tezat manekepuh nim dim modap amun bat man. ⁴¹ Met nim aban ahö napuhö pim nonair nai bat aviam sekez nañapan, povoz ni meñizat potü bat hotoh satahoh maot man. ⁴² Ma aban nap niuhö nai manekez hapanen ni bagiz gut totü, oñ am man. Ma mod napuhö nim nai upai bat tokat maot nanapanez hapanen ni tovai kaev ravotü, oñ lop masak tat am man," pot mañah.

Masak metohokaz ñetiv

⁴³ Met Iesu ñeti mod epov amun mañah, "Batam mañahan haovai emooh-modao ev, 'Met arimaz zait tat hepanezariz ari zait tat lop masak metohopekepuh añarab pat tairari arimaz kaev ravat hepanezariz ari kaev ravat hezei.' Pot hahan hezaek ari rekö hat hateveteameg. ⁴⁴ Oñ parum haoh-epovoz neohö epat arin añom, Met paru tairari arimaz zait nat hepanezariz tovai ari parumaz kaev ravotunei, oñ parumaz zait tat masak metohozei. Ma paru tairari arimaz kaev ravat bahori etohopanez poriz homet God meñizohopanez mañ mañohozei. ⁴⁵ Pot tohopek, povoz arim Pap abarah hezapuz etamah-taput ok metohopek. Met arim Pap popuhö tin tamah-nenari meñizamah-bon, oñ hamahan gitap mañat al teamahan añarab tin tamaharir hori tamahari map alizavok samah, ma utar pelapanez God hamahan pelamahan añarab tinarir hoririz avañ tin rapamah. (*Povoz zut ari añarab hori etohopanezarir tin etohopanezari map meñizat masak metohozei.*)

⁴⁶ Met añarab horiri parumaz zait tat hezariz masak metamah, met ari taput tat arimaz zait tat hepanez nenariz zait tat masak metohopek, povoz God ari pot metohopekezavoz hañ tinao anapane? Evo, hañ tinao ari naanotü. ⁴⁷ Met paru aban Godiz hodad nat hezari parum kapotak

nenarinañ toutat ñetiv hahot hez, oñ modariz paru kaev ravat hez. Met ari amun parum tamahat tovai ari patariz kaev ravat arim kapotak nenarinañ toutat ñetiv hahopek, povoz tin ravapane? Evo, tin naravotü. ⁴⁸ Met arim Pap abarah hezap nonair naiz tin étamahavoz zut ari tinaharam tovai sohozei.” Iesu pot parun mañah.

6

Darim modari tin meñizookazao ev

¹ Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met nap nim modap tin nao metekë, pot homekez pop, Ne ourah epat metoman nem modari etet nemaz, ‘Tinap ok,’ hapan, pot homet tin pov meteken pot tekezavoz nim Papap hañiv nananotü. ² Met heri korü nenañinañ tamah-pori mod nari nai bon hezan meñizapanez homet añarab modari etet parum abatañ bat hel batapanez ourah topour zeñik ma iñivañik pot nañ mod pori manamah. Tamahan modari manamahavon etet pot hamah, ‘Rotap aban tinari okeg, etei.’ Pot parumaz hamahaek parumeri meñizamah-pori hañiv havat hez, povoz tokat God hañ modao paru namanotü. Met parum pot meñizapanez tamahavoz zut ari totunei, ³ oñ arim mod nap meñizepekez homet ganö añarab arin etet arim abatañ bat hel batapanez hometunei, ⁴ oñ kilam sat meñizei. Pot tepeken arim Papap nonair nai izek tameg-potun etet hodad hezap kilam meñizepekezavon etet hañ tinao ari anapan,” pot mañah.

Mañeo haokazat ev Ruka 11:2-4

⁵ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Mañeo hahopekez ñetiv ev. Paru giz nenañinañ mañeo hamah-pori añarab modari parun etet zait tapanez hat topour zeñik ma ourah iñivavok het mañeo hamahan modari hatevetet parumaz pot hamah, ‘Aban tin mañeo hamahari okeg, hatevetei.’ Pot añarab parumaz hamahaek rotap mañeo hamahavoz hañiv ok havat hez, povoz tokat God añarab pot tohopanez pori hañ modao namanotü. Met ari mañeo hahopekez okat haotunei, ⁶ oñ arim main arim zeñik lokat haitokoñ merizatahoh pi arim Pap et narë hezapun mañ mañohopeken, piuhö nonair nai izek tameg-poñin etet hodad hezap arim mañ mañohopekezavon hatevetet hañiv anohopan.

⁷ Met paru Godiz hodad nat hezari betezam god moregariz homet mañeo toveam haz beri hamahapuh maot tapuv haovai sohot pot homeamah, Met ahoam hamegiek peti ok hatevetepan batah. Pot homet mañeo toveam beri haz hamah-poriz mañ mañamahat mañ mañotunei. ⁸ Met rotap arim tairañiz homet Godin mañ mañameg-poñiz pi hodad haravat hezanahoh ari mañeo ok hameg, povoz ari paru poriz ahoam mañ tapuv hat maot hamahat ari haotunei.

⁹ Oñ mañeo hahopekez Godin epat mañ mañohozei, Apai, ni abarah hezap, dei mapori nim abat tinao bat hel batovai sookaz zait teg.

¹⁰ Met ni deim koravopuz masakavoz roketak hekaz pov zuam ou ravapanez dei zait teg.

Ma abarah nim zaitivok samahavoz zut ev hamarah dei añarab mapori amun nim zaitivok sohokaz ni ba avatek.

¹¹ Ma aliz epesik ni dei gipiz aneken nak.

¹² Ma deim modarihö horiv etamahan dei parum etamah-poñiz unun manat kos rez manamegivoz zut, ni amun deim hori tamegiñ bavetet unun manohoz.

¹³ Met horip avat home horiv anapanen ganö dei hori nao tak hezavoz ni dei evetetun,

oñ deimaz tin korav ravat hez.

[Met dei nimaz epat hodad hez, nim kezavor abat ahov pohao hezan ni deimaz korav ravat hez-pov amun pohazao het hez. Nen rotap.]

¹⁴ Met rotap epat aňoman hatevetei. Arim modariz hori etohopanez poñiz ari unun manat kos rez manepek, povoz arim Pap abarah hezap arim hori tohopekez poñ unun manat kos rez manapan. ¹⁵ Oñ arim modariz hori etohopanez poñiz ari unun naman het homehopek, povoz arim Papap arim hori tohopekez poñiz amun unun naman het homehot hepan,” pot maňah.

Gipiz nain het maň haokazat ev

¹⁶ Met Iesu mod epov amun maňah, “Ari porah karah Godin maň maňohopekez gipiz nain hezavoz homet ñeti epov aňoman hatevetei. Met paru giz nenañinañ maňeo hamahari modari parum abatañ bat hel batapanez hat gipiz nain het parum heriñik boteo hol betet zakep heris ravamahan aňarab modari parum tamahat etet, ‘Maňeo hahopanez gipiz nain het tinarihö okat tamah.’ Pot hat parum abatañ bat hel batamahaek paru pori parum tamah-povoz hañiv havat hez, povoz tokat God hañ modao paru namanotü. Met parum tamah-pot ari tovai totunei. ¹⁷ Oñ ari gipiz nain het Godin maň maňohopekez porah kilam gipiz nain hepekepuh arim hezat am het maňeo hahopek. ¹⁸ Tepeken aňarab modari arim pot tohopekezavoz hodad narav hepanen pi arim Pap et narë hezap hatevetet et ereepan. Tat pi nonair nai izek tamegiñin etet hodad hez-pop tin etat hañiv anohopan,” pot maňah.

Dari abarah hañ tinao bak

Ruka 11:34-36, 12:33-34, 16:13

¹⁹ Met Iesu pot manat ñeti modao epat maňah, “Dari ev hamarrah nonair nai batogü manameg-potü tibihol men borö hamah, ma girgiri reamah, ma givogiri emat parum bamah, povoz arimauz nonair nai potü ahoam batogü manepekez homet zait totunei. ²⁰ Oñ non tinaoroh sohot modari meñizovai sohopeken revah abarah arim pot tovai sohopekezavoz hañ tinao helohopan. Tepeken poek tibihol men bor nakaotü, ma girgiri narezotü, ma givogiri lokat navotü, oñ tinam hepan. ²¹ Met ari tairari hamarrah nonair nai ahotuz zait tat batogü manepek, povoz potuzahar homevai sohopek, oñ ari tairari abarah hañ tinao helapanez zait tat tovai sohopekezari poekazahar homevai sohopek,” pot maňah.

Darim etañiz ñetiv

²² Met Iesu ñeti modao epat maňah, “Arim etañ loporizaroz ramuñadez zut hez. Met arim et poñinañ tin etehot homehopekez poriz loporizaroh ramuñad rañizamegin al teamahavoz zut al tezat hepanen tinam etevai sohopek. ²³ Oñ paru tairari etañinañ etehot home horivonañ hepanez poriz loporizaroh ramuñad upiamahan kutur manamahavoz zut paruh alizao bon hepan. Met tairariz loporizaro kuturutaz zut hepanen paru ganö, Dei alizavonañ hezari ev, pot hahopanez porih rotap kutur ahot parum loporizaroh ok am hepan,” pot maňah.

Godir monisiz ñetiv

²⁴ Met Iesu maot epat mañah, “Aban nap rekot aban ahö houloñariviz gogot nametotü, oñ pot tapan, povoz pi aban ahö napuz pim lopori manapanepuh popuz gogot tinam tohopan, met aban ahö modapuz kaev ravat hepanepuh popuz gogot tin natofü. Met povoz zut ari rekot Godiz gogot tovai moni ahos bepekez homet zait totunei. Met ni nap moni ahos nim bookez homet zait tookez pop zuamam monisiz homevai Godiz gogotaz unun manat hekë,” pot mañah.

Home midin navotuz ñetiv
Ruka 12:22-31

²⁵ Met Iesu ñeti mod epov amun mañah, “Povoz ne epat añoman ari hat-evetei, Arim gipiz nohopekezatuz, ma arim heriñik dimir giv tohopekezatuz home midin tat, Dei taekanañ bak batah, pot homehotunei. Met God ari matut etahapuh pi pul emenahan ari biriri hez-pov tin ahö ravat hezao ok, oñ gipizor dimir giv potü betezatü ok. ²⁶ Met ari id arat samahariz tamahat homei. Paru avañ nañed, ma parum gipiz bavelohopanez nai bon, ma parum zezeñik gipiz basat naviz, oñ arim Pap abarah hezapuhö id pori gipiz manamahan namah. Met God eteamahan paru goe betezari, oñ ari añarabon pi eteamahan arihö id pori ritou metat hez. ²⁷ Met ni nap epat homekë, Ne nañomotü, oñ am biriri hem. Pot ahoam homeokez pop am biriri heke? Evo, ni nap pot hat rekot biriri naketü. Povoz arim heriñizatuz home midin totunei.

²⁸⁻³⁰ Ma ari dimir givoz ahoam home midin homeamegiri ari zi buñiz tat meveramahat homei. Parumauhö nao tamahan parum redeo naverev, oñ zi bu hamoh-poñ meverat hezan eteamegin aliz zeirevaizasik lul ñodat ñu ravat bon tamah. Met rotap aban Solomon darim iz mim batam kiñ ahop ravat hehap dimir giv redevonañ tinatü tooh, oñ zi buñiz redevahö pim red tooh-pov ritou metat hez. Met ari Godiz tin homeo badae navat hezari hamoh-epovoz hodadeo bei. Met God zi bu betez poñiz korav het red povor kao tinam metamahap arimaz amun tin korav het arim heriñik dimir giv metohopekezatü anohopan. ³¹⁻³² Met paru Godiz hodad natari pot homeamah, ‘Dari taekanañ gipizor ivov haf nook, ma dimir giv bat meok,’ pot hat home midin tamah, oñ arim Pap abarah hezap ari gipizor dimir givoz teki tepeken pi zuam etet hodad tat arimaz homehopan, povoz pimaz hodad natariz home midin tamahat tovai ari hometunei. ³³ Oñ ari epat tohozei. God arim koravopuz masakavoz roketak tin tovai sohopekez zaitiv ahö tat homevai sohopekez pov bagaros batepek. Tepeken pi arimaz kaev naravotü, oñ tin korav het gipizor dimir giv rekot ari anovai sohopan. ³⁴ Povoz tokat, Honoñai tairañ deiti ou ravapan batah ee, pot homet petev tovai ganö ari home midin totunei, oñ tokat ou ravapanez porah honoñai poñiz homehopek. Tat petev ou haravat hez-nen poñiz homet hezei.” Pot Iesu pim mañairooh-abanarin mañah.

7

Darim modari an nametotü
Ruka 6:37-42

¹ Met Iesu pot mañat ñeti modao epat mañah, “God nim tookezavon etet an netapan hezavoz nim modapuz tohopanezavon etet an totun. ² Oñ rotap nim modapuz homet metookezat God zu taput nimaz homet netohopan, ma nim modari kos rez manekezaek pi zu taput ni kos rez nanapan. ³ Met arin ev añoh-epat hodad tepekezat ev. Ni nap nim etavok et kulup ahot hezan tairaiz nim modapuz etavok et kulup goerap lokat hezaekan eteamen?

4 Tat nim et kulup ahotaz hodad nat, oñ nim modapun pot mañameñ, ‘Ni kil heken ne nim et kulup goe okarap ba nevetem.’ 5 Pot moreg okov mañameñipun epat nañom, Met garos nimaüz etavok et kulup ahot hezaek bavetet tin etekepuhoh rekot nim modap meñizat pim et kulup goerap ba mevetekë.

6 Met ari saleñir tin mod natü had bedeholor bolohol manamegi? Evo, met arim tin potü had bedehol manepeken borourat emenapan hezavoz hat potü naman tameg, ma bolohol manepeken molevok mez meet bahorï batapan hezavoz potü paru naman tameg,” pot mañah. (*Povoz zut añarab nari baiñetinao hatevetet batiu tiu batat betehopanez porin maot namañ tepek.*)

Dari Godin mañ mañookaz ñetiv
Ruka 11:9-13

7 Met Iesu maot parun epat mañah, “Met ari Godin rez kek tat mañ mañohopek, povoz pimauhö eñizat anohopan, ma rez kek tat pim nonoroz mel tovai sohopek, povoz God eñizohopanen bar batohopek, ma ari haitokoroh urohopeken rekot God hatevetet tezhohan. 8 Rotap epat añoman hatevetei. Añarab tairari rez kek tat Godin mañ mañohopanez pori pi rekot meñizat manohopan, ma rez kek tat pim nonoroz mel tovai sohopanez pori bar batohopan, ma haitokoroh urohopanez poriz pi hatevetet tezhohan.

9 Met arim ñarohol gipiz manepekez añapanen ari heleñ bat manepeke? 10 Ma pisihol manepekez añapanen ari hamal horï nari bat manepeke? Evo, pot bon. 11 Eñarohol ari añarab horiri arim ñarohol nonair nai tinatuhar manohopekez hodadeo tin hez, met arim Pap abarah tinaharam hezapun mañ mañohopeken pi horï nañ ari naanotü, oñ tinam ari eñizat anohopanez hodad ahö mapov piih hez.

12 Met batam Mosesir propet abanariz menahan hez-poñiz kapot pot hez, met arim modarihö tin tairao etohopanez ari homet zañ tat hepekez potam paru metohozei,” pot mañah.

Haitok goeroh sookazat ev
Ruka 13:2-24

13-14 Met Iesu pot mañat mod epov amun mañah, “Met rotap añarab ahovokaro horiek sapanez haitok ahooroh ok lokat non ahooroh samah, oñ añarab pohao tin het hepanez pori haitok goeroh samah. Met pori boi tatahoh mel tovai sohot bar batat non pooroh samahaek añarab ahovokaro nas, oñ honep honep boi tat rez kek tohot bar batat samah. Povoz met ari haitok goe poorotihar sepekez homet boi tat sohozei,” pot mañah.

Aban moregari emohopanez ñetiv
Ruka 6:43-45

15 Met Iesu parun pot mañat maot epat mañah, “Aban moreg etohopanezarizao ev. Met aban nari emat arin ñetiv moregao añat, ‘Godiz ñetiv rotapuz ev añameg,’ pot hapanez pori ganö paru emat bahorï avatapan hezavoz ari ñai bizat tinam etet hezei. Met paru pori anumai sokoriz zut emohopan, oñ parum loporizaroh had ñairiz zut bahorï etohopanezari ok. 16 Oñ ari parum tovai sohopanezavon etet parum kapotaz tin hodad ravepek. Met bi maborö getahavenañarepek zi ul tin nakazañ badapanen dari tavaka? Ma zen zen arañinañ betezañik zi ul tin nakaz nañ badapanen dari tavaka? Evo, rekot poñik ul tinañ navadotü. 17-18 Rotap zi tinañik zi ul tinañ badamah, oñ ul horiñ rekot navadotü, met zi horiñik zi ul tinañ navad, oñ ul horiñ badamah. 19 Tamahan zi tairañ ul tinañ navadotuzañ menat

itiñadek mañaramah. ²⁰ Met zi hamoh-poñiz zut aban moreg pori arim ñaravatak emapanen parum tohopanezavon etet parum kapotaz zuam hodad ravat pot hapek, ‘Aban eperi zi horimedek ul horiñ badamahavoz zut moregari ev,’ pot parumaz hahopek,” pot mañah.

²¹ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Añarab tairari tin hom nameek amauam, ‘Deim Amip,’ pot neen nañapanez mapori rekot God hezaek sat naketü, oñ paru tairari nem Pap abarah hezapuz ñeo baval hat tohopanez nen pori rekot poek sat hepan. ²² Met tokat God añarab ñevok bizapanez aliz posik paru ahovokaro pot neen nañapan, ‘Deim Amip, met dei nim abatao haovai Godiz baiñetinao añarabon mañoog, ma pitü paruh menat hehari ruogin añarab maot tin ravoooh, ma red navor nao ahoam añarabon mañairoog.’ ²³ Pot nañapanen parun epat mañom, ‘Ari betezam nem abatao haogiri ogek, ne arimaz unun, povoz nehanañ pataek sei,’ pot mañom.” Pot Iesu parun mañah.

Zeimakezaroz zu tat mañahat ev
Ruka 6:47-49

²⁴ Tat pi maot epat mañah, “Met ari nem hamoh-ñeti epeñ hatevetet baval hahopekez pori tairavoti zut tat añom? Met aban hodad tinavonañ nap pim zeimak demapanez garos pi ham kezarah hamauruñ menat bahahav kez bareñapanepuh zeimak demapan. ²⁵ Tapanen teptep ahov urohopenen ut ahor pelohopenen iveri ñai rezapanepuh zei pomak pi bahahav kez bareñat demapanen hepan, povoz bareñ naedotü.

²⁶ Met ari nem hamoh-ñeti epeñ hatevetet baval nak hepekez pori tairavoti zut tat añom? Met aban kut nap pim zeimak demapanez bahahav apor pap bat helok bareñapanepuh zeimak demapan. ²⁷ Tapanen teptep ahov urohopenen ut honoñai ahor pelohopenen iveri ñai rezat emapanepuh zei pomak bareñ edapanen map hori ravapan.” Pot Iesu parun mañat bon tah.

²⁸⁻²⁹ Met Iesu ñeti poñ mañooh-poek paru hateveteohan aban ñeti kateñiz mañairahol mañoohavoz zut namañ, oñ hodad ahovonañ het mañooh, povoz parum marahol ker menat pot homeoh, Ui, pi Godiz Baiñetinavoz maupuhö ok hamah.

8

Aban obuloñinañap batin batak
Mak 1:40-45; Ruka 5:12-16

¹ Met Iesu dañ povokanañ er horat soohan añarab ahovokaro pinañ honeo sooh. ² Tahan aban obuloñ pohao tat heh-nap pim nakoe emat rariñ rez bareñat* epat mañah, “Nem ahop ae, ni ne batin navatekez zait tekë, povoz haken ne tin ravom.” ³ Pot mañahan Iesu pim maras meet aban popuh bizat epat mañah, “Ne zait toh, povoz ni tin rav.” Pot mañoaiam obuloñ map bon tahan aban pop tin ravah. ⁴ Tahan Iesu aban popun epat mañah, “Tovai ni nem netohovoz modarin bar mañotun, oñ ni sat aban anumaihol bareñ elat mañaramah-napun nim heris mañaireken ni tin raveñ-epovon pi etet hodad tapan. Tapanen batam Mosesiz hahan hezat ideñariv bat ni God hañiv metekë. Teken añarab niin etet epat hapan, ‘Rotap pi tin haravah,’ pot nimaz hat maot ari honeo hepek,” pot mañah.

* **8:2:** Pavar 2 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

Iesu gog aban nap batin batah

Ruka 7:1-10

⁵ Met Iesu sohot Kapaneam zeitak sa berevahan Roma ñai abanariz ahö nap emat meñzapanez homet piin epat mañah, ⁶ “Nem ahop ae, met nem gog aban nap lamao tat pim eñar mar map sikö tat hezan kakam ahov hatevetehtot hez.” ⁷ Pot mañahan Iesu hatevetet aban popun epat mañah, “Met ne deip sopainepuh nim gog abanap batin batom.” ⁸ Pot Iesu mañahan aban popuhoen maot epat mañah, “Evo, met ne aban horivonañapuz zeimakeh ni aban tinap rekot nasotü, oñ epekam ni het ñe nenaohaken nem gog abanap tin ravap. ⁹ Met ne nem ahö ravat hezariz irih het parum nañamohat tamoh, ma nem irih ñai aban modariz ne korav ravat hezaek poriz napun epat mañamoh, ‘Ni ok sa,’ hamohon am nem hamohoeok samah, ma modapun, ‘Ni ev em,’ pot mañamohon am emamah, ma nem gog aban napun gog nao netapanez mañamohorah nem mañamohotam am tamah. Met povoz zut ni ev het ñe nenaohaken pim lamao bon tapanen pi tin ravapan.” ¹⁰ Pot mañahan Iesu aban popuz ñeti hahavoz hatevetet pi homehot het añarab pinañ honeo soharin epat mañah, “Met rotap aban pat epop nemaz homeo badae batah-okovoz zut Israel añarab nemerih gogot tovai emohoeok epat navon ne et naré.

¹¹ Met epat añoman hatevetei. Aban epopuz zut añarab gitap berevama-haek zeiposikarohanañari, ma gitap bañodamah-zeiposikarohanañari añarab map ahovokaro emat Godiz zeiposik Abraamir, Aisakir, Zekoponañ honeo het biñ ravat gipiz nohopan, ¹² oñ parum iz mim Godiz zeiposik emapanez au hahan hez-pori pimaz homeo badae navat hezaek, ruapanen sat iñidoh kuturutaz lopotak het ahoam iñ hahot het kakamao hatevetehtot gitahav men tep hat hepan.” Pot Iesu añarabon mañat ¹³ pi ñai abanapun epat mañah, “Nim zeimakehaz sooken ne metomaz nim homet nañeñ-pov toman ou ravapan.” Pot mañovai teri taputanañ pim gog abanap tin ravah.

Pitaz lelamap batin batah

Mak 1:29-31; Ruka 4:38-39

¹⁴ Pot tahan Iesu sat Pitaz zeimakeh lokat etehan Pitaz añ lelamap lam mid midiv ñadohot orat hehan, ¹⁵ etet añ popuh maras pi ut urahan tin ravahapuh bal hat Iesuz gipiz bareñat tezat manahan nah.

Lam narir nari batin batah

Mak 1:32-34; Ruka 4:40-41

¹⁶ Met hapanezai kutur ararao ravovai añarab zeipotakari pituhol menat hehari ahoam Iesuz nakoe bat emahan Iesu ñeo hahan hatevetet pituhol menat hehaek berevat sahan lamao tat hehari amun batin batah. ¹⁷ Met batam propet aban Godihö hahan hatevetet haoh-nap Aisaia epat menahan hez, Met pimauhö darim lam povor kao map batin haavatapan. Pot menahan hezaek Iesu emat hahan hez-taput fat lamari batin batoohan Aisaiaz menahan hez-povoz rotapuv ou ravah.

Iesunañ sapanez mañah-ñetiv

Ruka 9:57-62

¹⁸ Met añarab ahovokaro emat Iesu balopotak batat hehan etet pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Dari havé epovoz okatasiti sak.” ¹⁹ Pot mañovai aban ñeti kateñiz mañair-nap Iesun epat mañah, “Añairameñip ae, met ne nim sookezaek deip honeo sohopainez zait toh.” ²⁰ Pot hahan Iesu ñeti hañiv epat mañah, “Met had bedehol parum oramah-tekeñ hez,

ma idehol parum oramah-zezeñ amun hez, oñ ne Añaraboz Nanep nem zeï hemaz namak bon, povoz nim nañeñ-okovoz tinam hometahoh em.”

²¹ Pot mañovai aban Iesu mañoohan hatevetevai emooh-nap Iesun epat mañah, “Nem ahop ae, ni gu haken ne sat het nem papap ñomapanen baveiromapuhoh† emoman deip sohopen ma tair?” ²² Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met paru nemaz homeo badae navat hepanezari parumeri ñomohopenen baveirohopen, oñ ni nenañ honeo am sohopen,” pot mañah.

Havevor hadao bagaa batah

Mak 4:35-41; Ruka 8:22-25

²³⁻²⁴ Tahapuh Iesur mañairooh-abanari boutitak helat havevozañ sohot Iesu orat hehan had ahov urahan haveo ñai tat paru bamezapanez tahan, ²⁵ paru Iesu bazageri metat epat mañah, “Deim ahop ae, dari totoi havevok er horat emiv elakaz tegig, ni bal hat dei eñiz.” ²⁶ Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met rotap ari nemaz homeo aviam badae batat hezaek, ñai het tat neen okat nañeg.” Pot mañat bal hat havevor hadavon bon tapanez mañahan bon tahan haveo maot pim hehat ravah. ²⁷ Tahan paru agol atat pot parumam nae nap mañah, “Ai ui, hadavor havevon mañahan pim ñeo hatevetet zuam hahat tat bon tahag, aban epop tair heripuhö okat tah?”

Aban pitü nañariv batin batah

Mak 5:1-20; Ruka 8:26-39

²⁸ Tahan Iesu Galili iv havé ahovoz okatasiti añarab Gadara poriz zeisik sa berevahan aban pituhol menat hehañariv parup orah rezah ñomoohari biohaek kez tat het añarab modari poek sohan urapanez tooh, povoz paru ñaihetiz poek nas heh. Tahan poek heh-aban poñariv Iesu emahan etet ²⁹ ñeo ñarah epat hah, “Ni Godiz rop, tair etekez hat ev emeñ? Met deim hañ horiv etekez narav hez-eparah petev zuam kakamao etekez homet emeñi?” ³⁰ Pot mañovai etehan bol nari ahoam akah hotoh heriam het sisiñiñ nohot hehan, ³¹ pituhol aban poñariviz gizasikarohanañ Iesun epat mañah, “Met ni dei oruekez homeké, povoz dei emeeken sat bol akarih lokak.” ³² Pot mañahan Iesu parun, “Kar, ari berevat tapuriz sa lokei,” mañovaiam pitü porü berevat sat boloholok lokahan bolohol daparavazañ porü hat kotü sat iv havevok ñodat emiv elat ñomah.

³³ Pot tahan aban bol poriz korav hehari etet bareet parum zeitak sat aban poñariv batin batat pituhol ruahan sat boloholok lokahan tahavoz ñetiv mañah. ³⁴ Tahan paru añarab zeï potakari Iesuz melahar emat piin etet parum boloholoz tahavoz ñaihet tat pi zeï pos betet mod nasiti sapanez ahoam mañah.

9

Eñar mar ñomahap batin batah

Mak 2:1-12; Ruka 5:17-26

¹ Pot mañahan Iesu boutitak helat iv havevozañ sohot pim zeitak berevah. ² Tat poek hehan aban nari aban eñar mar ñomat hehap bi tav tavasik bavizat, Rekot piuhö aban epop batin batapan, pot paru pimaz homeo badae batat bat emahapuh Iesuz nakoe biih. Tahan Iesu parum homet bat

† **8:21:** Pavar 21 -Met paru Zudahol parumeri ñomoohan hel ahoñiz kohat puioñ hehaek, ma parumauhö menoohaek, basat bizat hel ahö modañinañ haitokoroh barau rau tooh.

emahat hodad ravat aban lamapun etet epat mañah, “Erom, ne nim hori tovai emooñ-poñ ba ol haveteohö, povoz ni biñ rav.”

³ Pot Iesu mañahan aban ñeti kateñiz mañairahol hatevetet parumam pot homeh, Met aban epop pi Godiz zut ravapan hat okat mañahan dari hatevetegin tin narav. ⁴ Pot homeohan Iesu parum homeoh-pov pi hodad hatahapuh epat parun mañah, “Tairaz ari nemaz okat homeameg? ⁵ Met ‘Nim hori tovai emooñ-potü ba ol haveteohö,’ pot piin mañoh, oñ rotap ba ol haveteohö ma ba ol navet, povoz ari etet hodad nat hez. Oñ aban epopun, ‘Ni bal haz,’ pot mañoman pi petev bal hapanen ari etepekezaek nem kezao ou ravapanen hodad tepek. ⁶ Met ne Añaraboz Nanep ev het ari añaraboz hori tamegiñ bavetehomaz kez pov neeh hez-pot hodad tepekez ne aban epopun, ‘Ni bal haz,’ mañoman bal hapanen etet nem kezavoz ari hodad tepek.” Iesu parun pot mañat aban lamapun pat, “Ni bal hat bi tav tavas bat nim zeitakaz sa.” ⁷⁻⁸ Pot mañahan aban pop bal hat pim bi tav tavas bat sahan paru añarab etet hehari agol atat pot hah, “Rotap Godihö pim kezao aban epop manahan okat tahan eteg.” Pot hat paru Godiz abatao bat hel batat biñ mañovai sooh.

Iesu Matiuz as hah-ñetiv
Mak 2:13-17; Ruka 5:27-32

⁹ Met Iesur mañairooh-abanari poek hehaekanañ sohot etehan Matiu pim takes monis booh-zeimakeh toutat hehan Iesu piin etet epat mañah, “Erom, ni emeken deip honeo sohopain.” Pot mañahan Matiu bal hahapuh Iesunañ parup sah. ¹⁰ Tat paru Matiuz zeimakeh sa toutat gipiz nohot hehan aban takes monis booh-narir aban hori modari paru honeo emat toutat gipiz nohot heh. ¹¹ Tahan Parisi aban narihö parun etet pim mañairooh-abanarin epat at mañah, “Erohöl ae, met arim añairamahap tairaz pi aban hori tamah-okorinañ honeo paru toutat het gipiz namah?” ¹² Pot hahan Iesu hatevetet parun hañiv epat mañah, “Aban nap lamao nat tinam hepanez pop meñizat batin batapanez popuhaz nasofü, oñ aban nap lamao tat hepan, povoz meñizat batin batapanezapuhaz sapan. ¹³ Met povoz zut ne, ‘Dei aban tin tamegiri ev,’ pot hamah-poriz hat ne naem, oñ aban hori ravat hezari meñizomaz hat ne emoh. Met Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez, Met ari giz nenañinañ nemaz hat anumaihol bareñ elat mañarohopeken uevo berevohopanezavoz ne God zait nat, oñ arim loporizarohanañ tin homet nae nap masak methopekez ne zait toh. Met ari ñeti añoh-epovoz kapot hodad tepekez tin homevai sohozei.” Iesu parun pot mañah.

Gipizoz ah ñeo hat mañeo haokaz ñetiv
Mak 2:18-22; Ruka 5:33-39

¹⁴ Pot mañahan sahan tokat Zoan ivoh memeohapuz mañairoohari emat Iesun epat mañah, “Met dei ma Parisi abanari porah karah aliz nañik mañeo haokaz gipizor ivovoz ah ñeo hat nain het mañ hameg, oñ paru nim mañairameñ-abanari deim tameg-pot nat, povoz homet at nañakaz ev emeg.” ¹⁵ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met añarab nari parun kapotak nap emapanen paru pinañ honeo het biñ ravat gipiz nohopan, oñ tovai sohot tokat ñai aban narihö aban pop basapanez porah pim kapotakari pimaz zakep tat gipiz nain hepan.

¹⁶ Met aban nap pim dim giv topar kelapanen giv tet magei nat kelapanez poek biit nameofü. Met pi pot tapan, povoz maot zuam giv tet magei pot meeapanen hepanezaek dim topar kelapanen puiorö maot ahö ravapan.

¹⁷ Met mod nao amun pot hez. Aban nap iv ñerë hep hop hop hatat hepanez mamogavok ivov holapanen emat beo rezapanen zuam rapat ozourapan, oñ iv ñerë hep magei tinavok ivov holapan, povoz rapat naverevotü, oñ tin hepan.” (*Pot Iesu paru Zuda pimeri parum iz mimiholoz mañovai emoohat pim ñeti mageivonañ bahoneo batotun hezavoz homet ñeti epovokaro mañah.*)

Añ napur ñari nap batin batah

Mak 5:21-43; Ruka 8:40-56

¹⁸ Met Iesu ñeti pov mañohot hehan Zudaholoz topour zeimakez aban ahö nap pim totoi emat rariñ hamarrah rez bareñat epat mañah, “Erom, nem ñarip totoiam ñomapanez tahan ne emoh, oñ ni sat nim maras pim herisik bizeken pi maot tin ravat hepan.” ¹⁹ Pot mañahan Iesur mañairooh-abanari bal hat paru aban ahö popunañ sah.

²⁰⁻²¹ Met paru nonoroh soohan añ nap pi krimsañ 12 uvevon etehot hehap Iesuz kosimarah pot homevai emooh, Met ne pim dim nenapuk maras ut uromazaek tin ravom. Pot homet pim dimipuz tetemarah ut urah. ²² Tahan Iesu havoe tat añ popun etet epat mañah, “Eñarim, nim homeo neohö batin navatomat badae bateñ, povoz ni tin haraveñ.” Pot mañovaiam teri taputanañ añ pop tin ravat sah.

²³ Met pot metahan sahan paru sat aban ahö popuz zeimakeh lokat honat Iesu etehan paru aban nari mañihavek pul menohot hehan* añarab iñir zakep ahoam tooh. ²⁴ Tahan pi parun pot mañah, “Met ñari akap nañom, oñ pi ok au unun orat hezag, ariparo iñ hamegiek bon tat havi ravat berevat sei,” pot mañah. Met pot mañahavoz homet añarab pori pimaz kek haoh. ²⁵ Tahan Iesu añarab pori baverevahan iñidoh sahan ñari pop oraeh-zei girü povok lokat pim marasiz bat, “Bal haz,” hahan bal hah. ²⁶ Met Iesu pot tah-ñetiv haovai soohan zei posik an pap manah.

Etañ kutañariv batin batah

²⁷ Pot metahapuh Iesu zeï pomakehanañ berevat nonoroh soohan aban etañ kut tat heh-nañariv pim tokat emohot ñeo ñarah epat mañovai emooh, “Devidiz iz mimip ae, ni deipimaz zakep tat eñiz.” ²⁸ Pot mañovai emoohan Iesu sat kohat zeï namakeh lokahan parup pim nakoe emahan Iesu parupin at mañah, “Ne rekot arip batin avatomaz homeamegi?” Pot hahan parup hañiv epat mañah, “Gu, rotap ni rekot deip batin avatekë.” ²⁹ Pot mañahan Iesu parupim etañik marasikaro biit pot mañah, “Aripim homet emeg-pov rotap ravah.” ³⁰ Pot mañovaiam parupim etañ tin eteh. Tahan Iesu parupin ah ñe kezao epat mañah, “Tovai aripim etoh-ñeti epov añarabon mañotunei.” ³¹ Pot mañahan hatevetet berevat unun manahapuh sat Iesu parupim metahavoz ñetiv zeï posikarin mañovai soohan ñeti pov ahö ravah.

³² Met Iesur mañairooh-abanari zeï pomak betet sapanez tahan añarab nari aban pitup menat hehan ñeo nak heh-nap pihaz bat emah. ³³ Tahan Iesu pitü pop ruahan aban pop betet berevat sahan ñeo hahan añarab agol atat etet pot hah, “Met ev Israel darim zeï epesik mamog okat nao dari et nare heg.” ³⁴ Pot hahan Parisi abanari etet epat hah, “Met pituholoz ahop pinañ het pi kezao manat hezan pituhol añaraboh menat hezaek ruamahan samah,” pot mañah.

* 9:23: Pavar 23 -Ñarip hañomah homet parum toohat mañihavek pul menooh.

Iesu añaraboz zakep tahavoz ñetiv

³⁵ Met Iesu zei posik zei ahoñir goeñik sohot Zudaholoz topour zeiñik lokat paru God parum koravopuz masakavoz roketak hepanez ñeti tin pov mañovai, lam navor nao tat hehari batin batoo. ³⁶ Pot tohot het etehan añarab mapori bol sipsipihol koravop bonoriz zut hehan modari paru honoñai povor kao ahoam metoohaek meñizapanezap bon, povoz Iesu etet zakepiv ahoam tat ³⁷ pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Met av epesik gipiz utap hatat hez-epotü map ahoam hez, oñ gipiz epotü bat batogü manapanez añarab aviam hez, ³⁸ povoz av posiz maupun mañ mañohopeken pi gog añarab modari ba ou batapanen gipiz epotü batogü manohopan.” (*Poek añarab meñizohopanezari honep honep hez, povoz God modari ba ou batapanezavoz piin mañ mañohopanez homet Iesu parun mañoo.*)

10

Iesu pim mañairahol 12 bamain batah

Mak 3:13-19; Ruka 6:12-16

¹ Met Iesu pim mañairooh-abanari 12 batopourat pituhol menat hehari ruohopanen berevat sohopanez, ma lam navor navonañari batin batohopanez kezao manah. ² Met aposor aban poriz abatañ ev.

Met garosikap Saimon, pim abat modao Pita mañah-pop,
met pim bosip Anduru,

met Sebediz roñariv Zemisir bosip Zon,

³ met Pilipir,

Batolomiur,

Tomasir,

Matiu takes monis boohap,

met Alpiasiz rop, Zemis,

met Tadiasir,

⁴ Saimon modap, pi Selot porihanañ nap,*

met Zudas Iskeriot, pi tokat Iesu bapanez bar mañat mañairahap.

Met pim aposoroholoz abatañ ok.

Iesu mañairoohari meepanez tat mañah

Mak 6:7-13; Ruka 9:1-6

⁵ Met aban eperi meepanen gogot tohopanez pot mañah, “Met ari tovai añarab patarir añarab Sameriaholoz zeiñik sotunei, ⁶ oñ ari sat Israel añarab tairari paru bol sipsipihol parum koravop betet main ravat samahavoz zut Godiz ñetiv betet main ravat hez-poriz ñaravatak sohot ⁷ pot parun mañohopek, ‘Godiz masakavoz roketak hepekezao totoi ev haemah.’

⁸ Pot mañovai lamao tat hepanezari batin batovai, hañomapanezari baval haovai, obuloñ pohao tat hepanezari batin batovai, pituhol añaraboh menat hepanezari ruohopeken sohopan. Met pot tovai sohopekez kezao ari ne zum netegin anoh-bon, oñ amauam ok anoh, povoz añarabon ñetiv mañovai batin batovai sohot zumao anapanez tovai mañotunei. ⁹⁻¹⁰ Met arim heriñ tin metohopekez homet moniñir dim modapur eñ res modañ kiñik bavelat irao bat honeo sotunei. Met añarab meñizohopekez pori rekot ari gipizor mod tairatü teki tepekezatü eñizat anohopan.

* **10:4:** Pavar 4 -Met Selot mañah-pori Roma ñai aban patari korav ravat hehaek sapanen parum zeis maot parumauhö korav ravat hepanez kilam gogot tooh.

11 Met ari zeï natak sepekepuh zeï orohopekezamakez poekarín at mañepeken aban tairapuhö pim zeimakeh avat sat eñepan, povoz ari aban popunañ zeï pomakeham het gog anoh-epeñ tohopeken bon tapanenahoh zeï pot betet zeï modatakaz sei. 12 Met ari zeï natak sat zeï namakeh lokat poek hepanezarin, ‘Ari lop tinarizaronañ hezei,’ pot mañepek. 13 Tepeken paru zeï pomakehari ari masak etapan, povoz arim mañepezek pov rotap ravap, oñ ari masak naetotuzat ravapan, povoz mañepezek pov arimaunañ am hepan. 14 Met ari zeï mod natak sat berevepeken arimaz kaev ravat orohopekez zeï namak naan tat, arim ñetiv hatevetepanez kaev ravat hepan, povoz parum zeï potakanañ ham tomol moleo arim eñañik ñied bat hepanezaek teur betet zeï pot kos rez manat sepek. 15 Met pot etapanez añarab poriz epat añom, Met batam añarab Sodom zeitak heh-pori hori povor kao ahoam tooh, povoz tokat God ari añarab ñevok evizapanezarah pi Sodom pori hañ horiv metapan, oñ zeï añarab het arimaz kaev ravapanezatak hepaneze poriz horivohö Sodom añaraboz batam tooh-pov ritou metat map ahö ravapanezaek God paru hañ hori ahö mapov metapan,” pot mañah.

Modari hori metohopanez bar mañah

Mak 13:9-13; Ruka 21:12-17

16 Pot mañat maot epat mañah, “Met ari hatevetei, ne bol sipsip sokoriz zut ari emeeman aban had ñairiz zut hoririz ñaravatak sepekez ok teg, povoz hamalehol sapanezaekaz tinam et bameet samahavoz zut ari tinam arim hezhezavoz korav ravat id pururuaholoz sokoam sa em tamahavoz zut ari tinam tovai sohozei. 17 Met had bedeholoz zut aban nari ok hez, met porihö ari nari avasat ñevok evizohopan, ma ari nari topour zeñik avat biñinañ ourohopenen kakamao hatevetehopek. 18 Ma ari nemaz homet hepekezaek mod narihö kaev ravat beri akahopanepuh avat sat gavman aban korav ahoriz nakoe eñehopenen hepek. Met poek het arihö nem ñeti tinao parum mañovai, añarab patariz ñaravatak het porinahan nem ñetiv ourah mañohopek. 19 Met ari avat sapanen ñeti hañ mañepezek ñaihet tat, Ui dari hañ tairao hak batah? pot ari hometunei, oñ paru arin at añohopanez tapurah God arim Papap hahopekezat hodadeo ari anohopenen hahopek. 20 Met ari arim hodadevok ñeti pov bar mañohopek bon, oñ arim Papapuz Pul Tinapuhö hodadeo anohopenen ñetiñ parum mañohopek.

21 Met aban nari parum naner bos nemaz homet emohopanezariz kaev ravat beri hat ñai aban nari manapanen paru bat men ñomapan, ma pap nari parum ñarohol zu taput metohopan, ma ñaro narihö amun parum nonor papaz zu taput metohopenen ñai aban nari paru men ñomapan.

22 Met ari nemaz homevai emohopekezaek añarab mapori arimaz kaev ravat mogao etapan. Met pot etapanen ari tairari kaev narav het rez kek tat nemaz homet tovai sohopekezari God avat tin hepekezaek eñepan.

23 Met ne rotap arin epat añom, Ari Zudia zeisik ma zeï mapoñik nem ñetiv mañovai magei sohopeken ne Añaraboz Nanep arihaz maot emom. Povoz met ari zeï tairatak sat nem ñetiv mañohopeken poekari arimaz kaev ravat bahori etapan, povoz zeï pot betet bareet zeï modatak sat nem ñetiv mañohopek.

24 Met aban hodadevonañ nap aban modarin ñetiñ badede mañohopanezaek pim irih het hatevetehopanez pori pi ritou nametotü, ma gog navok hepanezarihö gog povoz aban koravop ritou metat ba

irih navatotü. ²⁵ Povož añarab modarihö aban mañohopanež pop tairao metohopanežavož zut pim irih hepanežari amun taput metohopan, ma gogovož aban korav pop nao metohopanežavož zut gog povok hepanežari amun metohopan. Met ne arim koravop paruh batiu tiu navatat, ‘Pi Bielsebul, pituholož papap, ak,’ pot nemaz hahaek ari nem irih hežari amun batiu tiu avatat arimaz ñeti moregañ ahoam hahopan,” pot mañah.

Añarab modariz ñaihet natotü

Ruka 12:1-9

²⁶ Met Iesu pot mañat maot epat parun mañah, “Rotap paru hori etohopan, oñ parumaz ari ñaihet totunei. Met petev kil izek hori hat tovai samah-map poñ tokat ba ou batapanen ari etepek. ²⁷ Met ari nenarin nem añaamohon hateveteameg-epeñ ev añaamoh, povoz ari inivavok añaraboz ñaravatak het ñeo ñarah hat mañohopeken paru hatevetehop. ²⁸ Met aňoh-epov mañohot ari añaraboz ñaihet totunei. Met paru rekot arim ham heriñ ur oňomapan, oñ arim pulihol paru ur naňomotü, povoz ari parumaz ñaihet totunei. Oñ God nenap rekot arim ham heriñir pulihol honeo itiañadek sepekez aňapanen poek sat hori ravepek hezavož petev pi nenapuz ñaihet tohozei.

²⁹ Met arim Papap ideholož korav hezavož homei. Met ari id nañariv bat nepekez zumao 2 toea nen manat bameg. Met id poriz zumao aviam, oñ arim Papap paru id poriz korav hežaek nap betezam naňomotü, oñ piuhö hapanen id pop ñomapan. ³⁰ Pot tat parumaz tin korav hež-povož zut pi amun arimaz tin korav het arim gag tae honeo rekö hakat pi hodad hakez. ³¹ Met ari añarab idehol ritou metat hež, povoz pi arimaz korav hežag, modariz ari ñaihet totunei.” Pot pim mañairooh-abanarin mañah.

Iesuz abatao ourah mañook

Ruka 12:8-9

³² Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met tairap, ‘Iesu nem ahop ok,’ pot añarabon ourah mañohopanež pop tokat abarah nem Papap etet hepanen ne pimaz, ‘Epop nemop ev,’ pot haom. ³³ Oñ pi tairap ne kos rez nanat, ‘Ne pimaz unun,’ pot añarab modari hatevetet hepanen nemaz hapanezap tokat abarah nem Papap etet hepanen ne pin, ‘Ne nimaz unun,’ pot mañom,” pot parun mañah.

Dari Iesuz zait tookazao ev

Ruka 12:49-53, 14:25-27

³⁴ Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met ne ari añarab ev hamarrah het eñizat bahon avatoman tin hepekez ev eroh, pot homeamegi? Evo, oñ ari añarab ba everat bamain main avatomaz ev eroh. ³⁵ Met aňoh-epovož kapot pot hež. Aban ro nap hepanen pim papap nemaz homevai sohopenen aban ro pop pim pap popuz kaev ravapan. Ma ñari añ nap hepanen pim nonop nemaz homevai sohopenen ñari añ pop pim non popuz kaev ravapan. Ma añ nap hepanen pim añ lelamap nemaz homevai sohopenen añ pop pim añ lelamapuz kaev ravat hepan. ³⁶ Met aban nap nem tokan emohopanež zait tapanen paru tairari pimaz kaev ravat hori metohopan? Met pimauzari paru zei honemakeh hepanež porihö pot metohopan.

³⁷ Tapanen tairap nemaz aviam ulov ravat hepanepuh pim nonop ma papapuz ahoam ulov ravat hepanež pop pi nenañ rekot naketü. Ma tairap pim rop ma ñaripuz ahoam ulov ravat hepanepuh nemaz aviam ulov ravat hepanež pop nenañ rekot naketü. ³⁸⁻³⁹ Met tairap nenañ emohopanež pop, ne nemaž zaitiv betet nem Papapuz hahat baval hat pim zaitivok

samoh-povoz zut, pi pop nem tamoh-taput tovai emohot epat homehopan, Met ne Iesuz zaitivok sohoman modari honoñai tairao netapan, mā ur noñomapanez hapanez porah ne kaev ravat ñaihet tat navetetü. Pot nemaz homet emookez pop nenañ honeo pohao tin het hekë. Oñ nap pim herisiam tin hepanez homet ñaihet tapanez pop rekot nenañ honeo naketü, oñ hori ravapan,” pot mañah.

Añarab hañ tinao manapanez ñetiv

Mak 9:41; Zon 13:20

⁴⁰ Pot mañahapuh Iesu maot epat mañah, “Met ari nem ñetiv mañovai sohopeken añarab tairari eñizat tin etohopanez pori ne amun neñizat tin ok netohopanezavoz zut ravat hepan, mā nem Pap nemeehan eroh-pop amun meñizat tin ok metohopan. ⁴¹ Met añarab tairari Godiz ñetiv ourah hahopanezapun etet, ‘Propet aban Godiz ñetiv darin añamahap ok,’ pot pimaz hat meñizat tin metohopanez pop tokat God propet abanari hañ tinao manapanezarah zu taput paru añarab meñizohopanez pori amun manapan. Ma añarab tairari aban tin tohopanezapun etet, ‘Aban tinap ok,’ pot pimaz hat meñizat tin metohopanen tokat God aban popuz hañiv manapanezaek zu taput paru añarab pot tohopanez pori amun manapan. ⁴² Ne rotap arin epat añoman hatevetei, Met nem tokat emohot abatao bon hepanez-nap ivovoz metapanen tairap piin etet, ‘Iesuzap ev,’ pot hat ivov holat manapanez pop tin pot metapanezavoz hañ tinao tokat havapan.” Pot parun mañah.

11

Zoanizari emat Iesun at mañah

Ruka 7:18-23

¹ Met Iesu pim mañairooh-abanarin tapanezat ñeti poñ mañat garë hahapuh pim heh-poek betet zei posizañ zei ahotuk sat añarabon ñetiv mañovai sooh.

² Met Zoan ivoh memehap kakam zeimakeh het Kristoz gog map tovai emoohañiz ñetivon hatevete hapuh pim mañairooharihanañ nari pihaz meehan sat epat at mañah, ³ “Met ‘Tokat nap emapan,’ pot hahan hezan dei ñai bizat etet hezag ni tapupu? Ma mod nap tokat ok emapanez etet hek?” ⁴ Pot at mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met ari sat Zoanin petev nem tamohon ari hatevetet eteameg-epeñiz bar mañei. ⁵ Met etañ kut tat heharir eñañ hori ravat heharir aban obuloñ pohao tat heharir hat koveñ unun manat heh-pori map batin batamohovoz ñetiv, ma ñomamahari maot baval hamohovoz, ma añarab, ‘Dari hori hezaek tairap eñizapan,’ pot hahot hezarin Godiz ñetiñ mañamohon hatevete mahavoz ñetiv, ma hatevetet eteameg-epeñiz ñetiñ ari sat piin bar mañei. ⁶ Met tairap nem tamohovoz homet, Rötap emapanez hah-tapup ev, pot homet lop houlorizaronañ naketuz pop pim loporih biñ ravat hepan, pot piin sat mañei.”

Zoaniz ñetiv parun mañah

Ruka 7:24-35, 16:16

⁷ Pot mañahan paru sahan Iesu Zoaniz ñetiv añarabon epat mañah, “Met batam Zoan ham betez nonair nai bon heh-narah hehan ari poek tair tohavon etehopekez hat poek soog? Met havos teptepivok basaem tamahavoz zut aban betez napun etepekez hat soogi? ⁸ Ma aban nap dimir giv tinatü tat hehapun etehopekez hat soog? Evo, pot bon, met paru dimir giv tinatü tat hezari zei ahö tinañik hez, oñ ham betez narah pori nakez.

⁹ Ma ari Godiz propet aban napun etehopekez hat soogi? Met rotap ari sat Godiz propet abanapun eteog, met piuhö propet aban modari map ritou metat hez. ¹⁰ Met batam Godiz propet aban napuhö Zoan emat tohopanez ñetiv epat menahan hez,

Hatevetei, nem ñetiv hahopanezap meeman pi garos ravat emat nim nonor
ba oñ bathopan. *Malakai 3:1*

Pot menah. ¹¹ Met rotap epat añoman hatevetei. Zoan piuhö nem nonor ba oñ batah, povoz pi aban ahop ravat het añarab mod mapori ritou metat hez, oñ añarab Godiz masakavoz roketak hepanez pov ou ravapanezaek añarab tairari masak povok hepanez pori Zoan ritou metat hepan. ¹² Met pi añarabon ñetiv mañohot ivov memeehopanez kapot tahaekanañ añarab ahovokaro Godiz masakavoz roketak hepanez homet kezao rez kek tat tooh-pori poek sat hez. ¹³⁻¹⁴ Met batam Mosesir propet aban mapori epat haovai emoooh, ‘Met tokat propet aban nap Elaiza popuz het toohavoz zut modap ou ravat zu taput tohohan.’ Pot haovai emoohaek Zoan Elaizaz tooh-taput tohopanezap haverevah. Met ñeti añoh-epovoz ari hatevetet barotap batepek, ma barotap navatotü batah? ¹⁵ Met ari hat koveñañari okeg, nem hahö epovon hatevetet tin hodad ravei.

¹⁶ Met ari petev hezariz tamegit tairavotü zut tat haom? Met ñaro daparih het ekerë tamahariz zut ari tameg. ¹⁷ Met ñaro poriz narihö biñ ravat tenaveñ urat modarin epat mañamah, ‘Ari deinañ honeo emat daat mezei,’ pot mañamahan mod pori kaev ravat epat hamah, ‘Evo, dei kaev.’ Pot hamahan tapurihö maot iñ mazamañ hahot mod porin epat mañamah, ‘Ari deinañ iñ mazamañ honeo haok.’ Pot maot hamahan mod pori kaev ravat epat hamah, ‘Evo, dei iñ mazamañ haovai iñ haokaz kaev.’ Met ari petev ev hez-eperi ñaro poriz zut tameg. ¹⁸ Met Zoan emahapuh pi goerahanañ pohao bain ivov nain heh. Tat porah karah pi gipiz nainotuz ahao hat hehan ari etet ñaroholotü zut tat añohovoz zut pimaz kaev ravat, ‘Pitup menat hezan okat tamah,’ pot ari haog. ¹⁹ Oñ ne Añaraboz Nanep emat gipizor bain ivov nohot hezan ari etet ñaroholotü zut tat añohovoz zut kaev ravat nemaz pot hameg, ‘Aban epop pi gipizor bain ivov ahoam namahap ev. Tat pi aban takes monis bamaharir hori modarinañ ñod reet hez,’ pot nemaz hameg. Oñ Godiz hodad tinao ari bat hegitin dei Zoaniz tin hodad teg narab, oñ ari pot bon, kut hez.’ Pot parun mañah.

*Barotap navatari hañiv bapan
Ruka 10:13-16*

²⁰ Met garos Iesu zei nañik red navor nao tohan añarab zei poñik hehari etet loporizaro bor naur tat am horiñ tohot hehavoz homet añarab poriz epat hah, ²¹⁻²² “Ui, ari Korasin zeitak añarab ma Betsaida zeitak añarab, mai zakep ari tokat honoñai ahov bepekezari okeg, arim zeitakaroh ne lamari batin batat pituhol ruoh, oñ arim horiñ navet am hez. Met batam Taiar Saidon zei potakaroh añarab Godiz hodad natari hehaek aban nap het nem red navor nao arin añairamoh-epañiz zut nañ tat lamari batin batahatin parum horiñ bavetepanez zakep tat ki zeneñ paru rau rau tat boteo hol ruah narab, oñ ne arin red povor kao añairamohon ari et hareet arim horiñ navet. Povoz tokat ari añarab ñevok eviipanez porah Taiar Saidon zei potakarohari parum horivoz hañiv aviam bapan, oñ arim horivoz hañiv ari ahoam bepek.”

²³⁻²⁴ Pot hahapuh modarin epat mañah, “Met ari Kapaneam zei potakari, arim abatañ bat hel batat abarah helepekez homeamegi? Evo, ari poek

rekot nahelotü, oñ horiek evetepanen sepek. Met batam Sodom zeitakari horiñ ahoam tohot hehan zei pot bahorī bataan ñadat bon tah. Oñ nap poek het nem tamoh-red navor nao tahan etehatin parum hori tooh-poñ betehan zei pot am tin heh narab, oñ ne arin red povor kao añairoohon ari et hareet arim horiñ navet. Povoz tokat ari añarab ñevok eviipanezarah Sodom pori parum horivoz honoñav aviam bapan, oñ arim horiñiz hañiv ari ahoam bepek.” Pot parun mañah.

Iesunañ tohou hekaz ñetiv

Ruka 10:21-22

²⁵ Pot hat Iesu epat mañ hah, “Apai, ni nenap abarar hamarrah hezatur hezariz maup hez. Met paru nari pot hamah, ‘Dei hodad ahö tinavonañ het tovai sameg.’ Pot hamahari nim ñeti rotapuv hodad tapan hezavoz ba iz batameñ, oñ paru, ‘Dei hodadeo teki hezari eveg, eñizooken tin hodad ravook,’ pot hamahariz ni hatevetet kapot tin hodad tapanez meñizameñ, povoz homet ne nimaz biñ ravat hez. ²⁶ Met Apai, rotap nimaup zaitivonañ añarab pot metameñ-povoz ne eteamohon tin ravamah.” Pot mañ mañah.

²⁷ Tat añarabon maot epat mañah, “Met nem Papapuhö gog tamoh-map epeñiz neen au nañahan hez, met pi nenapuhö ne pim ropuz tamohot tin hodad hez, ma ne pim ropuhö nem Papapuz tamahat ne tin hodad hez. Met añarab tairari ne mañairohoman paru tin hodad tohopanezari amun nem Papapuz tin hodad tohohan, oñ añarab pot natotuzari pimaz hodad natotü.

²⁸ Met ari tairari lop honoñairizaro ravamegiri nehaz emohopeken nemaühö arim loporizaroh honoñai tameg-pov batohtoh avatohom. ²⁹⁻³⁰ Met ne aban masakavonañap hez, met ari gog tairao tovai sohopekez ne arin añom-povoz homet nenañ honeo hepeken eñizat añairohoman ari honoñai natotü, oñ tohou het arim loporizaro bakez avatohoman tin hepek.” Pot parun mañah.

12

Uit uloñ tavat nahan mañah

Mak 2:23-28; Ruka 6:1-5

¹ Met tokat parum gogot nat heh-aliz poñiz nas al tezahan Iesur mañairooh-abanari uit av nañiz ñaravavozañ sohot mañairooh-abanari gin ñomat uit uloñ tavat novai sooh. ² Tahan Parisi aban nari etet Iesun epat mañah, “Erom ae, met petev darim gogot natotuz alizas ev, oñ nim mañairameñ-abanari ahao hahan hezao elat aliz epesik gog okat tat uit uloñ tavat namahag eterè.” ³⁻⁴ Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Evo, paru horiv ok nat, oñ Devidiz tah-ñeti pov ari rekö hamegiek tin hodad nata? Met Devid popur pimeri emohot gin ñomat gipizoz mel tahan bon tahan paru kohat Godiz tup ahomakeh bereñ Godiz au hat bizooh-nañ aban anumaihol bareñ elat mañaromah-nenari nohohan, pot hahan hezaek Devid pop paru pot toohariz nap bon, oñ pi am lokat berè poñ bahan paru nah.

⁵ Met Mosesis amun menahan hez-epovoz ari rekö hat hodad nata? Met pi dariparo gogot natotuz poñiz ahao hahan hez, oñ paru Godiz tup ahomakeh het anumaihol bareñ elat mañarohopanez hahan hezaek aliz poñik parum gog pot hatamah. Pot tamahan hori nao parutü ou narav. ⁶ Met rotap epat añoman ari hatevetei. Met nem Godiz gog tamoh-epovohö pim tup ahomakeh parum gog tamah-pov ritou metat hez. ⁷ Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Met ne ari Godiz giz nenañinañ hat anumaihol bareñ elat mañarohopeken uveo berevohopanez zait nat,

oñ arim loporizarotihanañ tin homet nae nap masak metohopekez ne zait toh. Met ari ñeti menahan hez-povoz kapot tin hodad ravegitin ari paru aban hori nao nat-eperiz ñeti okov nanañ teg narab, oñ ari hodad narav, povoz okat nañeg. ⁸Met ne Añaraboz Nanep darim gogot natotuz aliz hahan hezañiz maup ravat hezap ev.” Iesu pot parun mañah.

Aban mar belasinañap batin batah
Mak 3:1-6; Ruka 6:6-11

⁹Met Iesu pot mañat poekanañ sahapuh parum topour zeï namakeh lokahan, ¹⁰aban maras bel ravat ñomat hehap heh. Tahan Parisi aban pi parum ah ñe nao elapanen paru, “Pi horiv ok tah,” pot hat ñevok biipanez homeh-narihö emat Iesun epat at mañah, “Met rekot aban napuhö darim gogot nat aliz epesik aban lam nap batin batapane? Ma pot tapanez pop Mosesiz ah ñe nao elapan?” Pot aban porihö at mañahan ¹¹Iesu parum hahavoz hodad haravat hañiv epat parun mañah, “Met arihanañ nap ni bol sipsip hon nenap manookezaek bol sipsip pop aliz hameg-poñiz nasik hamauruvok er horat hepanen ni, ‘Gogot natotuz alizas eveg, rekot gogot tat nem bol okop navotü,’ pot ni nakaotü, oñ am sat nim bol sipsip pop bekë. ¹²Met añarabohö bol sipsipihol ritou metat hez, povoz bol sipsipip sat bekezavoz zut aban napuhö petev aliz epesik gog tin okat nao tat aban modap meñizat batin batapanen Mosesiz ah ñe nao naelotü.” ¹³Pot mañat Iesu aban maras bel ravat hehapun epat mañah, “Nim maras tu haz mee.” Pot mañahan mar bel pos mee han mar mod tin hehasiz zut tin ravah. ¹⁴Tahan Parisi abanari etet mogao tat berevat Iesu ur ñomapanez ñetiv nae nap mañooh.

Iesu Godiz gog aban rotapup

¹⁵Met Iesu parum nae nap pot mañoohavon zuam hodad ravat zeï pot betet sahan añarab ahovokaro pinañ honeo soohapuh pi lamari map batin batovai sooh. ¹⁶Tat ganö paru porihö pim kapot modarin bar mañapan hezavoz ah ñeo parun mañah. ¹⁷Met batam Godihö propet aban nap pim abatao Aisaia popun mañahan Iesuz tohopanezat epat menahan hez, ¹⁸“Met nem gog aban ba ou batohon hezap ev, povoz ne pimaz ahoam biñ ravat het nem loporï pihar manat hez. Povoz nem Pul Tinap pihar manoman het nem ñeti kateñ añarab maporizaron mañohopan. ¹⁹Oñ pi aban pop añaraboz ñaravatak mañovai sohopenezaek ñeti kezao namañotü, ma parunañ pi ser nae nap nakaotü. ²⁰Met pi tapupuhö añarab havot gui hat rez meñet hepanezavoz zut hepanezari pi map ba narezotü, ma añarab ramuñad aviam ñadohopanezavoz zut hepanezari pi ba naupizotü. Oñ pi am rez kek tat tinaharam tovai sohopenen nonair nai horitü bon tapanen tin nenatü hepan. ²¹Met pi pot tovai sohopenen añarab zeï maposikarohari etet, ‘Pi nenapuhö rekot dari eñizohopan,’ pot pimaz hañohan.” *Aisaia 42:1-4*
Met Aisaiaz pot menahan hez-pov Iesu tovai soohan rotapuv ou ravah.

Pi Bielsebuliz kezavonañ tah, pot hah
Mak 3:20-30; Ruka 11:14-23, 12:10

²²Met poek hehan paru aban pitup menat hehan etañ kut tat ñeo nak heh-nap Iesuhaz bat emah. Tahan Iesu aban popun etet pitup ruahan sahan tin ravat etañ etevai ñeo haovai tahan ²³añarab ahovokaro hehaek etet agol atat epat nae nap mañah, “Met pi Devidiz ro iz mim eñizapanez hahan

hezan ñai biit eteamég-pop ma patapuhö okat tamah?" ²⁴ Pot hahan Parisi abanari hatevetet kaev ravat epat parumam kil haoh, "Evo, met pi aban horip okeg, pituholoz ahop Bielsebul* popuhö kezao manamahan pituhul añaraboh menat hezaek ruamahan samah."

²⁵ Met Bielsebul popuz kezavonañ tamah-pot homet hahavoz Iesu hodad haravat parun epat mañah, "Erohol ae, met paru añarab zeï nasik togü honet hepanepuh kaev ravat berat toguñ main main ravat nae nap meno-hopanezaek, parum mamog tin hepanezao hori ravat hepan. Ma zeï natak añarab nae nap zeï ñai tovai sohopenezaek, parum hepanezao amun hori ravapan. ²⁶ Povož zut Seten pituholoz ahö pop pi hodad houlovokaronañ het pituhul añaraboh menat hepanezaek pimauhö ruohopan, povoz parum honeo het gogot tohopanež pov hori ravapan. ²⁷ Oñ ari nemaz, 'Pi Bielsebul popuz kezavonañ pituhul ruamahan samah,' pot hamegivož epat arin at aňom, Met arimeri tairapuz kezavonañ pituhul ruamahan samah? Ma hameg-popuz kezavonañ pitü pori ruamaha? Met pot parun at mañepeken paru epat arin aňapan, 'Evo, dei rekot Seteniz kezavonañ pim pitü pori naruotü.' Pot arin añapanezaek ari nemaz okat hag-pov moregao ravapan. ²⁸ Met ne Seteniz kezavonañ pituhul naru, oñ Godiz Pul Tinap kezao nanamahan ruamohon paru pituhul hatevetet barezat samah. Povož ari epat homei, Rotap Godiz masakavoz roketak hekazao ev ou haravah, pot homet hodad ravei.

²⁹ Met modao ev. Aban kez nap pim zeimakeh hepanen aban givož nap sat kunak lokat pimotoü givož bapane? Evo, pot bon, oñ garos aban kez popuz eñar maraz birepenañ demat betepanen oraepanenahoh pim zeimakeh lokat pimotoü givož bapan." (*Met pim ñeti hah-epovož zut garos Iesu pi Seten mez haer horat ritou metat hetahoh pituhul pi unun ruoh.*)

³⁰ Pot mañat maot epat mañah, "Met añarab tairari nemaz homet naketuz pori nenañ zeï ñai tohopanežari ok, ma paru tairari nem añarab batogü naman tohopanežari paruhö neneri baverat bamain main batohopanežari ok.

³¹⁻³² Met epat aňoman ari hatevetei. Ari añarab ñeti hori tairao hapek, ma hori tairao tepekezaek rekot God hori poñ ba ol betepan, ma ne Añaraboz Nanepuz homet ñeti hori tairañ hapekez poñ rekot God ba ol betepan. Oñ Pul Tinapuhö nap meñizat kezao manapanen tin nao tapanen, napuhö Pul popuz abatao batiu tiu batat, 'Setenizaö ok tamah,' pot hapan, povoz God rekot petev ma tokat parum hapanež hori pov ba ol navetetu, oñ pohazao am het hepan," pot mañah.

Zi tinameder horimedez hahat

Ruka 6:43-45

³³ Pot mañat Iesu maot epat mañah, "Met zi tin hepanežamedek ul tinañ badapan, met zi hori hepanežamedek ul horiñ badapan. Met dari zi ul tinañin etet, 'Zi tinamed ev,' pot hameg, ma zi ul horiñin etet, 'Zi horimed ev,' pot hameg. ³⁴ Met ari hamal horipuz ñarohol, met zi hori hepanežamed ul horiñ badapanežavoz zut ari hori hežari, tair tat ñeti tinao hahopek? Evo, rekot arihö pot nao nakaotü, oñ arim loporizaroh tairao an pap manat hež-pov gizañikanañ bar haz beteameg. ³⁵ Met aban tinap pim loporihanañ home tinao hepanežaež ñeti tinañ hahopan, oñ aban horip pim loporihanañ home horiv hepanežaež ñeti hori nenañ hahopan.

³⁶ Met hatevetei. God arim ñeo hat an etapanež porah ñeti hori tairañ petev ari ev het hameg-poñ rekot ba iz navatotü, oñ God ba ou batat ari

* **12:24:** Pavar 24 -Bielsebul abat pov Seteniz abat modao ok.

honep honepun epat at añapan, ‘Ni hori haoñ-okofiz kapot tair?’ Pot at aňohopenan ari honep honep kap potaz bar maňohopek. ³⁷ Tat ari tairari ñeti tinao hamegiri honep honepun pi pot añapan, ‘Ni tin haovai emoofiip ok.’ Oñ ari ñeti horiv hamegiri honep honepun pi pot añapan, ‘Ni hori haoñip okek, horivov hañiv bekë,’ pot arin añapan,” pot maňah.

Paru red ahö navon etepan maňah

Mak 8:11-12; Ruka 11:29-32

³⁸ Pot Iesu Parisi aban porin maňat bon tahan aban ñeti kateñiz maňair-narir Parisi aban porihanañ narihö piin epat maňah, “Añairameñip ae, met ni dari añarab rekot natotuz red ahö nao teken dei etekaz zait teg. Met ni pot tekenahoh dei etet nim kapotaz hodad ravak.” ³⁹ Pot hahan Iesu parun hañiv epat maňah, “Ari añarab eperi God betet hori nenañ tohot hez. Tat ne Godiz kezavonañ red ahö nao añairoman etepekez hameg, oñ neohö red nao betezam arin naañairotü. Oñ batam propet aban Zonaz tahavoz zut red nen pov toman etepok. ⁴⁰ Met batam Zona pis ahopuz loporih hehan aliz nasikaro bon tahan aliz modasik pisip maot ñiz betehan berevah. Povoz zut ne Añaraboz Nanep hamaraz kohat nevizapanen heman aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik ne maot berevom. ⁴¹ Met pisip aban Zona ñiz betehan bal hat Nineva zeitak sah. Tahan paru añarab pori Godiz hodad nat hehaek parum horiñ betet loporizaro borourapanez Zona parun maňahan hatevetet loporizaro borourah. Met Zona gog tinao ok tah, oñ nem tamoh-epovohö pimov ritou metat hezan ne ev het arin ñeti tinao añamohon ari hatevetet loporizaro bor naur hez. Povoz tokat ari añarab ñevok eviipanez porah Nineva ze potakarihö het arim loporizaro bor naur hez-okovov homet ari hañ hori ahov bepekez hapan.

⁴² Met batam añ nap ze hotoh nasik het kuin ahop ravat heh-pop pim zeis betet hotoh emat aban ahop Solomon pop hodad tinavonañ het ñetiv hahot hehaek hatevetepanez hat pi emah. Tat pim ñetivon hatevetet hodad tinao bah. Met Solomon hodad tinavonañ ok haoh, oñ nem hodadevohö pimov ritou metat hezan ne ev het ñetiv añamohon ari hatevetet hodad tinao nav hez, povoz tokat ari añarab ñevok eviipanezarah añ pop piuhö het arim pot tamegivoz homet, ‘Ari hañ horiv bepekezari ok,’ pot arimaz hapan,” pot maňah.

Pitü naputi zu tat maňahat ev

Ruka 11:24-26

⁴³ Pot maňat maot epat maňah, “Met ne arim tamegivoz homet aban pituhol menat hepaneze naputi epat zu tat aňom. Met pitup aban nap menat hepanezaek ruapanen pi berevat sat ze betezasik hepanezaekaz melahar etevai sohapan. Tapanen pim hepanezaek bon tapanen ⁴⁴ pi maot epat hapan, ‘Met ne somapuh nem mamog hehö-zei pomakeh maot sat lokom.’

⁴⁵ Pot hapanepuh pi sat etepanen pim ze pomak ivov betet batin batapanen hepanen, etet pi maot borourat sat pim modari map hori tohot hepanezeri 7 bavizat sapanepuh aban popuh paru mapori lokapan. Tapanen aban pop pim garos pitü honepunañ het aviam hori ravat hehat naketü, oñ pitü pop ruapanen sapanezaek pim modarin maňat bavizat em lokat pi map bahori batapanen hepan. Met povoz zut ari petev hori tamegiri map hori ravat hepek,” pot maňah.

Iesuz nonopur bosihol emah

Mak 3:31-35; Ruka 8:19-21

⁴⁶ Pot Iesu añarab ahovokaron mañohot hehan pim nonopur bosihol iñidoh emat pinañ ñetiv hapanez gaa tat heh. ⁴⁷ Tahan aban napuhö parun etet piin epat mañah, “Erom ae, nim nonopur bosihol iñidoh emat ari ñetiv hapekez nimaz gaa tat hez.” ⁴⁸ Pot mañahan Iesu hañiv epat hah, “Rotap ok hañ, oñ tairari nem nonopur bosihol ravat hez?” ⁴⁹⁻⁵⁰ Pot at mañahapuh pim mañairooh-añarabon marasinañ mañairat pot hah, “Met nem nonopur naner bos ev hezag, etei. Met añarab tairari nem Pap abarah hezapuz zaitivok tovai sohopenez pori amun nem nonoholor bosiholor sauhol ravat hezari ok,” pot mañah.

13

Uit biñiz borë ñetiv

Mak 4:1-9; Ruka 8:4-8

¹ Met aliz posik zei heh-pomak betet Iesu berevahapuh sat iv havevoz kupavok añarabon ñetiv mañapanez hat toutat heh. ² Tahan añarab ahovokaro map emat pim totoi okat epat topourat ba atalip tapanez tahan, etet Iesu boutitak helat iv havevok aviam hon ravat toutahan añarab kupavok rouvat heh. ³ Tahan ñetiñ nañir nañiti bavatat añarabon mañoooh.

Pot toohapuh epat mañah, “Met aban nap uit bi nañ pim avasik betepanez* basahapuh, ⁴ bi poñ betevai soohan nañ nonoroh ñodahan idehol arat emat toutat nah. ⁵ Met mod nañ helevoz revah hamar aviam heh-poek ñodahapuh zuam berevah. ⁶ Tahan pim medeñei revaham moruat heh, povoz gitap berevat kez mañahan ñu ravat ñomah. ⁷ Met mod nañ hamarrah zen zeneñ ahoam hehaek ñodat poñinañ honeo berevat zen zen poñihö ahö ravat bamezahan uit uloñ navad. ⁸ Met mod nañ ham haleñai tinarah ñodat berevahapuh uloñ badah-poñiz nañik aviam 30 badahan, mod nañik ahö heriam 60 pot badahan, met modañik ahoam 100 badah.” Iesu ñeti pov mañat epat mañah, ⁹ “Met ari hat koveñinañari okeg, nem ñeti hahö-epovon hatevetet tin hodad ravei,” pot mañah.

Borë ñetiñ mañoohavoz kapot ev

Mak 4:10-17; Ruka 8:9-10

¹⁰ Tahan pim mañairooh-abanari emat epat at mañah, “Met tairaz ni añarabon ourah namañ, oñ ñetiñ nañir nañiti bavatat mañameñ?” Pot at mañahan Iesu hañiv epat parun mañah, ¹¹ “Met Godiz masakavoz roketak hepekez nonor iz ravat hehaek petev ari nenari pimauhö hodadeo anamah, oñ modari hodadeo naman tamahavoz homet okat mañamoh. ¹² Met tairap Godiz ñetivon hatevetet bat hepenez pop revah piuhö hodad modao manapanen pim loporih hodad pov ahö ravohopan, oñ mod tairap pim ñetiv hatevetet homet zait nat hepenez pop Godihö hatevetepanez pov maot bapanen pi kerë hapan. ¹³ Met paru etañinañ et hareamah, oñ paru tin et narë hez, ma paru hat koveñinañ hat hateveteamah, oñ paru kapotaz tin hodad narav hez. Pot tamah, povoz ne ñeti izek nenañ parun mañamoh. ¹⁴ Met añarab pot tamah-poriz tamah-ñetiv batam propet aban nap Aisaia popuhö epat menahan hez,

Ari añarab eteo tin eteamge, oñ hodad narav hez.

Ma ñetiv hateveteo tin hateveteameg, oñ kapotaz tin homet nakez.

* **13:3:** Pavar 3 -Met parum toohat uit poñ darim ñedeamegivoz zut nañed, oñ hamarrah betevai saem toohan berevooh. Met Mak 4:1-9 akopun eterë.

¹⁵ Met ari hat koveñinañ hatevetet tin homepek hezavoz, ma etet tin hodad ravepek hezavoz, ma ari hodad ravat loporizaro borourat Goditihar ravepeken batin avatapan hezavoz, arim loporizaro merizat hez, ma arim etañ mumizat hez, ma arim hat koveñ bapout manahan hat naveteriz zut ravat hez. *Aisaia 6:9-10*

¹⁶⁻¹⁷ Met batam Godiz propet aban nari ma añarab tin modari arim petev nem añairamohon etet hateveteameg-epeñin etet hatevetepanez paru zait tooh, oñ paru mamog et narë, ma hat navet heh, povoz ari etañinañ etet, hat koveñinañ tin hateveteamegiek biñ ravat lop tinarizaronañ hezei,” pot mañah.

Uit biñiz kapot bar mañah
Mak 4:13-20; Ruka 8:11-15

¹⁸ Iesu pot mañat maot epat mañah, “Kar, uit biñiz ñeti añoh-epovoz kapot epat arin añoman hatevetei. ¹⁹ Met aban nap uit biñ betehan nonoroh ñodahan idehol emat toutat nah-pot añohofiz zut añarab nari God arim koravopuz masakavoz roketak hepekez ñetiv hamahan hat haveteamah, oñ pov tin hodad narav. Tamahan horipuhö emat ñeti hateveteamah-pov maot baveteamah. ²⁰ Met bi nañ helevoz revah ñodah, pot añoh-poñiz zut añarab nari Godiz ñeti pov hatevetet zuañ biñ ravat bahorë hat hez. ²¹ Oñ medeñ revaham moruat hez añohofiz zut parum loporizaroh tinam naviz, povoz tokat Godiz zait nat hez-narihö honoñai nao paruti metamah, ma honoñai mod nao paruti ou ravamahan paru povoz homet kaev ravat Godiz ñetiv zuamam beteamah. ²² Met bi nañ zen zeneñ hehaek ñodahan bamezah, pot añoh-poñiz zut añarab nari Godiz ñeti povon hatevetet bat tovai parum ham heriñiz tohopanezao ahoam homeamah, ma monir zeiruramaz homet tamah-poñ ñeti pov bamezamahan parum loporizaroh tin hepanezao ou narav. ²³ Met bi ul nañ ham haleñai tinarah ñodat berevat ul tinañ badah, pot añoh-poñiz zut añarab nari Godiz ñetivon hatevetet parum loporizaroh tinam biamahapuh baval hat sohot ul tinañiz zut nari aviam tin tovai samah, met nari ahö heriam tin tovai samah, met nari ahoam tin tovai samah,” pot mañah.

Sisiñ horiñ avasik berevah

²⁴ Met Iesu pot mañahapuh navoti bavatat mod epov parun mañah, “Met God arim koravopuz masakavoz roketak hepekezavoz homet aban napuz tahavoti zut tat epat arin añoman hatevetei. Met aban pop pim avasik uit bi nañ beteh. ²⁵ Tat kuturutak pi au unun orahan aban pimaz kaev ravat heh-nap emat av posik sisiñ buñ amun betet maot sah. ²⁶ Tahan met tokat uit bi poñ berevaharah sisiñ poñ honeo berevat ahö ravah.† ²⁷ Tahan aban av posiz maupun pim gog abanarihö epat mañah, ‘Deim ahop ae, met ni avasik uit bi tinañ beteñ, oñ tair tahapuh sisiñ hori okoñ honeo berevat hez?’ ²⁸ Pot mañahan aban av posiz maup epat mañah, ‘Met aban pat nemaz kaev ravat hez-napuhö okat tah.’ Pot hahan pim gog abanari piin epat mañah, ‘Met dei rekot sisiñ hori okoñ sat batiz beteka?’ ²⁹ Pot mañahan aban maup pat, ‘Evo, met ari uit biñ magei berevamahaek sat sisiñ hori okoñ batiivai ganö batiipik hezag, am sa hep. ³⁰ Met tokat ahö ravapanez porahahoh gogot tohopanezarin mañoman sat sisiñ okoñ batizat ut urat basat mañaratahoh uit uloñ bat emat nem gipizoz zeimakeh bizapan,’ ” pot mañah.

† **13:26:** Pavar 26 -Met sisiñ bul beteh-poñ uitiñiz zut berevamah, oñ ahö ravat uit uloñ badamahavoz zut nat, oñ uloñ navad.

*Miz ulovoti bavatat mañah**Mak 4:30-32; Ruka 13:18-19*

³¹ Met Iesu mod navoti bavatat ñeti epov mañah, “Met Godiz masakavoz roketak hepekezavoz ñetiv miz bi ul goe povoti zu tat epat añom. Met bi pov aban nap goevotar hamarrah ñedeamah, ³² oñ goe povotar ñedeamahan berevat ahö ravamahapuh zi modañ ritou metat mar aruñ ahö ravamahan idehol emat parum zezeñ poek bizat oramah.”

*Iesu ist povoti bavatat mañah**Ruka 13:20-21*

³³ Met modao epat mañah, “Ari Godiz masakavoz roketak hepekezaio ist parava botevonañ bahoneo batat biamahavoz zut hez. Met añ nap ist pov aviam bat parava bot ahovonañ honeo biit basat em tamahan map tu hat ahö ravamah,” pot mañah.

*Iesu ñeti nañir nañ mañohot heh**Mak 4:33-34*

³⁴ Met Iesu pi añarab ahovokaro topourat hehan ñeti nañ ourah namañ, oñ nañir nañiti bavatat ñetiñ mañohot heh. ³⁵ Met batam propet aban nap pot menahan hez,

Met ne abarar hamarar nonair nai mapotü matut toh-poekanañ nem ñetiv
iz ravat hehan añarab hodad narav het emooh-pov mañomaz parun
nañir nañiti bavatat ñetiñ mañohom. *Buk Song 78:2*

Pot menahan hezaek Iesu ñeti poñ mañovai emoohan menahan hez-epovoz rotapuv ou haravah.

Sisiññiz kapot parun bar mañah

³⁶ Met Iesu pot mañahapuh pi añarab ahovokaro betet zei namakeh sahan pim mañairooh-abanari honeo sat lokahapuh Iesun epat mañah, “Met ni uit biñinañ sisiñ horiñ berevah-pot hañivoz kapot añenek dei hodad ravak ma tair?” ³⁷ Pot at mañahan Iesu parun epat mañah, “Met aban avasik uit bi tinañ betehapuz zut ne Añaraboz Nanep ev erat hez. ³⁸ Met darim ham epar avasiti zu tat hahovoz zut hez, met uit bi tinañiti zu tat hahö-poñiz kapot epat hez. Añarab Godiz masakavoz roketak hezariz ok hahö, met sisiñ horiñiti zu tat hahö-poñiz kapot epat hez. Añarab horipuz hodadeo bat tovai samahariz ok hahö. ³⁹⁻⁴¹ Met aban pat emat sisiñ buñ beteh-pop pi Seten, met aban avasiz maupuz gog abanari parun enzolihol hez. Met parun uit uloñir sisiñ horiñ bamain batat sisiñ horiñ mañarah, pot hahovoz kapot epat hez. Met ne Añaraboz Nanep ham epar totoi bon tapanez porah ne taput tat nem enzolihol meeman parun sat añarab hori povor kao tamahari, ma añarab modari horiv tapanez mañamahari Godiz masakavoz roketak hepanezarinañ honeo hepanezaek, ⁴² bat it ahoñadek betepanen poek het kakamao hatevetehot het iñ zahot hepan. ⁴³ Tapanen añarab tin hepanez pori gitapuz ugis rouvamahavoz zut parum heriñ al teet hepanen parum Papapuz zei tinasik pohao tin het hepan. Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-epovon hatevetet tin hodad ravei,” pot mañah.

Aban nap ham nar zum tah

⁴⁴ Met Iesu ñeti pov mañat maot mod epovoti bavatat epat mañah, “Aban nap ham narah sohot pei tin moni ahos manat bah-nai napuhö ba iz batahan iz ravat hehaekan etet bar batat pi pei poiz biñ ravahapuh pim bapanez homet maot ba iz batah. Tat sahapuh pim nonair naitü añarab modari gamö reet manahan parum bahapuh pi monis manah. Tahan moni

pos bat sahapuh pei tin poi oraeh-ham poraz maup zum metat pim bah. Tahan pei poi amun pimeï ravah. Met pi pei tin poiz biñ ravat het pim bahavoz zut ari Godiz masakavoz roketak hepekezavoz homet ari biñ ravat mel tat hepekez hat arin ok añoh,” pot mañah.

Aban nap sal tinas zum tah

⁴⁵ Met Iesu ñetiï pov mañat maot ñetiï modao epat mañah, “Aban nap pi saleñir gitañ pim zum tat bapanez melahar sohot etet zum tat booh. ⁴⁶ Pot tohot hehapuh pi sal tin nasinaharam etehapuh pim bapanez ahoam zait tat maot sat pim nonair nai bat emat añarab manahan bat monis manahan pi bahapuh sat sal tin pos zum tat pim bah. Met pi sal tin posiz zait tat bahavoz zut ari Godiz masakavoz roketak hepekezavoz homet zait tat hepekez hat arin ok añoh,” pot mañah.

Aban nari pisihol bah, pot mañah

⁴⁷ Met Iesu ñetiï pov mañat maot epat mañah, “God arim koravopuz masakavoz roketak hepekezavoz homet ñetiï epovoti zut tat añom. Met aban nari pis dev kiñ bat iv havevok betehan pis napur nap ki poñik lokat, ⁴⁸ map rekö ravat hehan beri hat emat gaorevok bihapuh an tat tin napanezari bat bizat hori nainotuzari betehan sat zañ tah. ⁴⁹ Met ev añoh-epovoz zut tokat hamar bon tapanez totoi ravapanez porah Godiz enzolihol sat añarab hori tovai sohopanezari paru tin hepanez poriz ñaravatak hepanezaek an tat bapanepuh, ⁵⁰ betepanen sat it ahoñad ñadhopanezaek, kakamao hatevetehot iñ hahot hepan,” pot mañah.

⁵¹ Pot mañahapuh Iesu pim mañairooharin at mañah, “Met ñetiï hamoh-epeñiz kapotaz ari tin hodad heza?” hahan paru, “Gu, dei hodad,” pot mañahan ⁵² pi maot parun epat mañah, “Rotap, ari hodad haraveg. Met paru tairari Moses batam heh-popuz ñetiï kateñ añarabon mañovai emohot petev God parum koravopuz masakavoz roketak hepanez ñetiï magei pov hatevetet hodad ravamahariz aban naputi zu tat epat añom. Met aban nap pim zeimakeh nonair nai batamotur mageitü bizahan oraezaek pi bat añarabon mañairamah,” pot mañah.

Pim kapotakari pimaz kaev ravah *Mak 6:1-6; Ruka 4:16-30*

⁵³ Met Iesu ñetiï poñ mañat bon tahapuh zei pot betet ⁵⁴⁻⁵⁶ pim zei kapotak sahapuh parum topour zeimakeh lokat baiñetinão mañooh. Tahan añarab kohat poek hehari pim ñetivon hatevetet agol atat pot hah, “Ae, aban epop zeñiï demoohapuz rop ev, met pim nonop Maria met pim bosihol Zemisir Zoseper Saimonir Zudas met pim sauhol amun darinañ honeo ev hez. Oñ taekanañ pi hodad ahö okov bat darin añamah, ma taekanañ kezao bat red darin rekot natotuz navor nao tamah?” ⁵⁷ Pot paru nae nap mañat kaev ravat giz meu metat kos rez manah. Tahan Iesu parun epat mañah, “Met rotap propet aban Godiz ñetiv hamah-nap zeisikaroh ñetiv mañovai sat em tamahan añarab tin hatevetet, ‘Aban ahopuhö ak hamahag, hatevetei,’ pot pimaz hamah, oñ pim zei kapotak sat hamahan pimerihö hatevetet pimaz kaev ravat pot hamah, ‘Aban betezapuhö ok hamah,’” Iesu parun pot mañah. ⁵⁸ Met pimeri pimaz homeo barotap navat, povoz poek pi red navor nao ahoam nat, oñ aviam tah.

14

Zoan men ñomah-ñetiv
Mak 6:14-29; Ruka 9:7-9

¹ Met Erod aban korav ahö ravat heh-pop Iesuz non tovai emooh-poñiz haohan pi hatevetet, ² pim irih het meñizoooh-abanarin pot mañah, “Met Zoan ivoh memeoahap ñomahaekanañ maot biriri ravahapuh bal hah, povoz petev pim kezao map ahö ravahan red okoñ tamah.” Erod pot hah.

³⁻⁴ Met garos Zoan biriri heharah Erod pim nanep Pilipiz añapuz abatao Erodias pop batep tat pi bat heh. Tahan Zoan Erodin pot mañoooh, “Nim añ kamep bat hez-pov horiv ahoam niih hez.” Pot ahoam mañooohan Erod hatevetehot kaev ravat pim ñai abanari meehan sat Zoan bat demat kakam zeimakeh memerihan heh. ⁵ Tahan Erod pi men ñomapanez nonoroz homehot heh, oñ, “Zoan pi Godiz propet abanap,” pot Zudahol haohavoz homet Zoan menapanen añarab porihö pi nao metapan hezavoz ñaihet tat heh.

⁶ Tahan tokat Erodiz nonop pi batah-aliz posiz homet añarab emat topourat gipiz nohot hehan Erodiasiz ñarip bal hat parum ñaravatak daat mezovai sahan Erod etet pimaz biñ ravah. ⁷ Tat piin epat mañah, “Eñarim, ae rotap Godiz taevavok ev nañomaz toh. Ni nemotukanañ tairatü nanomaz zait tat hakë, povoz ne hakezatuam nanom.” ⁸ Pot mañahan ñarip sat nonopun at mañahan nonopuhö ñari añ popun pim sat mañapanezat badehe mañahan pi sat Erodin pot mañah, “Ni ñai aban nap meeken sat Zoan ivoh memeoahapuz gagai men elat suasik bizat bat ev emat nanapanen ne etem.” ⁹ Pot mañahan Erod, Tair tom batah? pot homeoh, oñ Godir pim añarab modariz taevañik ñarip piuhö nai manapanez hakah, povoz pim hahat nat tapanepuh tu ravapan hezavoz ñaripuz hahat tapanez homehapuh, ¹⁰ ñai aban nap kakam zeimakeh meehan sat Zoaniz gagai men elat, ¹¹ suasik bizat bat emat ñarip manahan nonopuhaz bat sahan eteh.

¹² Pot tahan Zoaniz mañairoohari emat pim za nekit bat sat beirahapuh maot sat Iesun mañah.

Añarab ahovokaro gipiz manah
Mak 6:30-44; Ruka 9:10-17; Zon 6:1-15

¹³ Met Erod Zoan men ñomahan Iesu ñeti povon hatevetet zei pim hehat betet zakepivoz boutit bat añarab bonoek sapanez pim main soohan ñetiv añarab hatevetet parum zeitakaro betet hamarrah pim sahaekaz mel tovai sat bar batah. ¹⁴ Tahan Iesu boutit bagaa batahapuh hamarrah er horahan añarab ahovokaro poek hehan etet pi lop masak metat lamao tat hehari batin batoooh.

¹⁵ Pot toohan hapanezai ravahan Iesuz mañairooh-abanari emat piin epat mañah, “Erom, dari ev mosik hezan petev gitap bañodapanez tahag, ni añarab eperin mañeken gipiz zeñiz melahar sat parum gipiz zum tat nap.”

¹⁶ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Evo, paru nasotü, oñ ev hepanen arihö gipiz manepek.” ¹⁷ Pot mañahan pim mañairooh-abanari pat, “Erom, bereñ mar nas met pis hon nañariv nenam belaez.” ¹⁸ Pot hahan Iesu epat mañah, “Kar, bat emat ne nanei.” ¹⁹ Pot hahan bat em manahan pi añarabon mañah, “Ari iok sisiñivok toutei.” Pot mañahan toutat hehan, Iesu bereñ mar nas met pis hon poñariv bat abaran etet Godin gipizoz biñ mañah. Tat bereñ bapezat pim mañairooh-abanari manahan bat añarab manovai sah. ²⁰ Tahan nohot kaev ravahan mañairooh-abanari hov kitü 12 bat teritü

bavelahan beo rezah. ²¹ Met rekö hahan gipiz manahan nah-abanari 5 tausen ravah, met parum añaholor ñarohol honeo het amun nah, oñ poriz rekö nak.

Iesu iv havevok mezovai emah

Mak 6:45-52; Zon 6:16-21

²² Tahan tapurah Iesu pim mañairooh-abanari meehan paru boutitak helat paru garos ravat iv havevoz karomarumeti sapanez soohan pi añarab meehan parum zeitakarohaz sah. ²³ Tahan pim main dañ navok sat pim Papapun mañ mañohot hehan kutur ravahan ²⁴ pim mañairooh-abanariz boutit iv havevoz lopotak am soohan parum sapanez sooh-potihanañ hadao urat basat em toohan baram sooh. ²⁵ Tooohan zeit magei al teevai soohan Iesu iv havevoz revah mezovai paruhaz sapanez soohan, ²⁶ paru piin etet ñaihet tahapuh, “Ai ui rizop emamahag, etei,” pot hat ahoam hel hel hahan, ²⁷ Iesu zuam parun, “Evo, met ne ev emamohog, ari ñaihet totunei, oñ arim loporizaro bakez batat kez tat hezei,” pot mañah. ²⁸ Tahan Pita epat mañah, “Erom, rotap ni tapupu? Povozi ni as haken ne amun iv havevozañ mezovai emat nihi emom.” ²⁹ Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Povozi ni em.” Pot mañahan Pita boutitakanañ berevat kapot tat iv havevoz revah mezovai sohot, ³⁰ hadao ahoam uroohan etet ñaihet tah, povoz iv havevok horapanez tat pot hah, “Nem ahop ae, ne er horomaz tohog, ni emat ne nav.” ³¹ Pot mañahan Iesu hatevetet zuam emat Pita bakaub hahapuh piin pot mañah, “Erom, ni nemaz aviam homeo badae batat hez, povoz zuam ñaihet teñ.” ³² Pot mañahapuh parup honeo boutitak helat lokahan hadao bon tah. ³³ Tahan mañairooh-abanari Iesuz tahavoz homet pim abatao bat hel batat pot mañah, “Ui rotap ni Godiz rop ev.”

Iesu lam modari batin batah

Mak 6:53-56

³⁴ Met paru iv havé povozañ sohot Genesaret ze i posiz totoi bagaa batat berevat boutit ul ta beteoh. ³⁵ Tahan añarab ze i posikari Iesun etet hodad ravahapuh ñeo meehan sat em tahan lam navor nao tat hehari Iesuz nakoe bat emah. ³⁶ Tahapuh Iesun pot mañah, “Erom, ni gu hakë, povozahoh añarab lam eperi nim dim tové nenapuz teterah ut urapan.” Pot mañahan Iesu gu hahan parum hahat lam mapori pim dim teteraz bahapuh paru tin ravah.

15

Godiz haohat paru ritou metooh

Mak 7:1-13

¹ Tahan Parisi aban narir aban ñeti kateñiz mañair-nari Zerusalem zeitakanañ emat Iesun epat at mañah, ² “Met darim iz mimiholoz haovai emooh-pov tairaz nim mañairameñ-abanari elat parum marañ ivov naveteam het gipiz namah?” ³ Pot at hahan pi epat mañah, “Met tairaz arihö darim iz mimiholoz haovai emooh-povoz homet het Godiz añahan hezat elameg?” ⁴ Met pim añahan hez-epovokaro ari hodad hakez. Met arim nonor papaz abatañ bat hel batat tin metovai sohozei. Met modao ev. Nap pim nonop ma papapuz ñeti horiv hapanez pop ur ñomepek. Met ari añahan hez-epovokaro hodad hakez, ⁵ oñ ari ñeti povokaro elat pot hameg, “Met aban nap pim nonopur papapun epat mañapan, “Apair Amái, ne moni nas eñizat anomaz zait toh, oñ moni pos God manomaz au hakahö,

povoz arip rekot naanotü.” ⁶ Met pot monis God manapanez hapanez pop rekot pim nonopur papapuz tin nameñiz hepanen parup am hepan.’ Met ari pot hamegiëk darim iz mimiholoz haovai emooh-pot baval hat God arim nonopur papap meñizohopekez hahan hez-pov elat ritou tameg. ⁷ Met ari lop houlorizaronañ het hamegiri, batam propet aban Aisaia arim pot tohopekezavoz epat menahan hez,

⁸ God pot hah, ‘Met añarab eperi amauam giz nenañinañ nem abatao bat hel batat hez, oñ parum loporizaroh nemaz homeamah bon.

⁹ Ma ham aban nariz ñeti hahan hezañiz homet añarabon pot mañamah, “Godihö darim tohokazao hahan hezat ev arin añamegig, hatevetet baval hahozei.”

Pot hat haovai samahaek nem abatao bat hel batat hez-pov betezao ravamah.’

Met Aisaia arim pot tohopekez menahan hez-pov rotapuv ok,” pot mañah. *Aisaia 29:13*

Añarab bahori avatamahatuz ñetiv

Mak 7:14-23

¹⁰ Pot mañahapuh añarab totoi emapanez mañahan emat togü manahan epat mañah, “Ñeti añomaz epovon ari hatevetet kapotaz tin hodad ravei.

¹¹ Met aban nap gizasik gipiz ma tairatü kopulat namah-potuhö pi bahori navat, oñ tairañ loporizarotihanañ homeamahan gizasik em berevamah-poñihö bahori batamah.” Pot parun mañah. ¹² Met pot mañahan pim mañairooh-abanari totoi emat piin epat at mañah, “Erom ae, ni okat hañin Parisi abanari hatevetet kaev ravah-povon ni et hareñi?” ¹³ Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met nem Pap abarah hezapuz avasik bitü nañed hezan zen zeneñ parumam berevamah-poñ batizat betepan. ¹⁴ Povoz aban okori parum sa kaev ravohop. Met aban etañ kut tat hepenez napuhö aban etañ kut tat hepenez modap bat nonoron mañairapan, povoz parup honeo sesevok edat sapan. Met povoz zut paru aban kut hez-okori añarab modarin non horiorö mañairamahæk, paru mapori hori ravapan.”

¹⁵ Pot Iesu hahan Pita piin mañah, “Met gizañiz ñeti hañ-okovoz kapot ni dein bar añeken hatevetek.” ¹⁶ Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Met ne houloam arinañ het añohot hezan parum zut ari amun hodad narav heza? ¹⁷ Met ari gipiz ma tairatü gizañik nat mot meamegin loporizaroh er horamahan har beteameg-potuhö rekot ari bahori naavat. ¹⁸⁻¹⁹ Oñ loporizaroh homeamegin em berevamah-epotuhö ari añarab bahori avatamahatü ev. Home horiv, modap ur ñomao, biz bogi tao, betezam nae nap bao, givogiv, ñeti moreg hapanezao, modapuz ñeti horiv hapanezao. Met nonair nai arim loporizaroh homeamegin em berevamah añoh-okotuhö bahori avatamah ²⁰ God eteamahan ari hori ravameg. Oñ añarab gipiz nohopanez marañ ivov navet hepan-povohö Godiz etañik paru bahori navatotü,” pot mañah.

Añ nap Iesuz tin homet hah

Mak 7:24-30

²¹ Met Iesur mañairooh-abanari zeï pot betet sohot Taia ma Saidon zeï potakaroz nakoe zeï posik sah. ²² Tahan Kenan porihanañ añ nap pi Zuda bonop emat Iesun epat mañovai emooh, “Nem ahop, Devidiz ro izap ae, nem ñarip pitü nap menat hezan kakam ahov hatevetehot hori ravat hez, povoz nemaz zakep tat emat rueken sap.” ²³ Pot mañovai soohan Iesu ñe hañiv añ popun namañ tahan pim mañairooh-abanari piin epat mañah, “Añ darim eñatak emohot ñeo ñarah haovai emamah-okopun mañeken sap.” ²⁴ Pot

mañahan Iesu boreurat añ popun hañiv epov mañah, “Ne Israel añarab bol sipsipihol parum koravop betet main ravat samahavoz zut hez-nen porizahar nemeehan emoh, oñ ari añarab patariz ne naem.” ²⁵ Pot Iesu mañahan añ pop emat pim irih rariñ rez bareñat epat mañah, “Nem ahop, ni ne neñiz.” ²⁶ Pot hahan Iesu añ popun ñeti hañiv epat mañah, “Met rekot deim ñaroholoz adakap beteman hadehol napane?”* Evo, pot toman tin naravotü.” ²⁷ Pot Iesu mañahan añ pop hatevetet Iesu meñizapanez homet epat mañah, “Kar nem ahop, ñeti okov rotap ok nañeñ, oñ ñarohol revah het gipiz namahan gipiz kosiñir lopoñ irih zei ogolerah ñodamahan hadehol emat namah.” ²⁸ Pot hahan Iesu piin epat mañah, “Eñarim, rotap ni Godiz tin homeo badae batat hezap eveg, ne neñizat tairao tomaz ni homet emat hañ-pov petev ne hatoh.” Pot Iesu añ popun mañovai tapurah pim ñarip tin ravah.

Añarab lamari batin batooh

²⁹ Tahan Iesur mañairooh-abanari zei pos betet sohot Galili iv havevoz nakoe sovai dañ navok helat toutat heh. ³⁰ Tahan añarab ahovokaro, lamao tat parumauhö haeñat nat hehari, ma etañ kut tat hehari, ma eñar mar hori ravat hehari, ma ñeo nak hehari, ma lam navor nao tat heh-porizaro map bat emat Iesuz nakoe meñehan pi mapori batin batah. ³¹ Tahan añarab ahö povokaro paru porin etehan, ñeo nak hehari ñeo hahan haeñat nat hehari haeñ tahan etañ kut tat hehari tin nonair nain etehan, paru agol atat Israel darimauz ahop Godiz abatao bat hel batat biñ mañah.

Añarab ahovokaro maot gipiz manah

Mak 8:1-10

³² Met pot tahapuh tokat Iesu pim mañairooh-abanariz as hahan emahan pi parun epat mañah, “Met añarab eperi dari honeo emoogin alizañ 3 bon tahan paru gipiz bonori am hez, povoz ne parumaz zakep netamah. Met paru gin hezaek parum zeitakarohaz meeman nonoroh sohopanepuh ginaz et nin tat ñodapan hezavoz ne homeamoh.” ³³ Pot Iesu mañahan paru epat hah, “Met ham mop hatarah eveg, taekanañ dari gipiz bat paru añarab ahö epovokaro manakan napanez hameñ?” ³⁴ Pot hahan Iesu parun epat at mañah, “Met arim gipiz tair bavelegin hez?” Pot pi at mañahan paru epat hah, “Deim bereñ 7 met pis goe honeñariv bavelegin hez.” ³⁵ Pot mañahan Iesu añarab maporin tin toutapanez mañahan paru toutat garè hahan, ³⁶ pi bereñ 7 met pis honeñariv bat Godin biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-abanari manahan bat añarab manovai sah. ³⁷ Tahan paru nohot kaev ravat teritü biit hehan mañairooh-abanari hov kitü 7 basat bavelahan beo rezah. ³⁸ Met abanari 4 tausen gipiz pot manahan nah, oñ añaholor ñarohol honeo het gipiz pot noohariz rekö nak.

³⁹ Met pot tahan Iesu parum zeitakarohaz maot meehan sahan pim mañairooh-abanarinañ paru boutitak helat toutahapuh iv havevozañ sohot Magadan zei posik sah.

16

Iesu red nao tapanez mañah

Mak 8:11-13; Ruka 12:54-56

* **15:26:** Pavar 26 -Met Zuda añarab paru añarab patariz homet, “Hadehol ok,” pot haoh, povoz ñeti epovok Iesu Zuda añaraboz ñaroholoti zu tat mañah, met añarab patariz hadeholoti zu tat añ popun mañah.

¹ Tahan Parisi abanarir Sadiusi abanari Iesu zu metapanen tair tapan homet emah. Tat paru piin epat mañah, “Met God pi kezao nanapanen ni red magei deim et narë hez-nao teken dei etet nimaz pot homek, ‘Rotap pi Godihö meehan emahap ev,’ pot hak.” ² Pot mañahan Iesu ñeti hañiv epat mañah, “Met hapanezai gitap bañodamahan belouber mavamahan ari etet, ‘Zeit tin elapanez ev tah,’ pot hameg.” ³ Ma zeit al teevai berevat eeamegin un du nao rau rau tamahan teptepiv bamahan etet, ‘Utar pelapanez ev tah,’ pot ari hameg. Met ari potun etet zuam tapanezat hodad haravameg, oñ petev nem gogot tamohok ari haetet kapotaz hodad narav, oñ am kut tat hez. ⁴ Met ari God betet hori tohot hezaek, ne red magei nao toman ari etepok, pot hamegivoz evo añamoh, oñ batam Zona pi pis ahopuz loporih hehan alizañ 2 bon tahan zeirevaizasik pi maot ñiz betehan berevat emahavoz zut toman ari red nen povon etepok.” Pot Iesu parun mañat betet sah.

Parisiholor Sadiusiholor mañoohat natotü

Mak 8:14-21

⁵ Met Iesur mañairooh-abanari iv havevoz okatasiti sahapuh mañairooh-abanari parum gipiz napanez natü bat nas. ⁶ Tahan Iesu parun epat mañah, “Ari hatevetei, met Parisi abanarir Sadiusi abanariz gipiz namahatü nohot hori ravepek hezag, tovai ari potü notunei.” ⁷ Pot Iesu aban poriz homet mañahan kut tat parumam epat kil nae nap mañah, “Met dari gipiz nakaz natü unun manat nav emegivoz okat añah batah.” ⁸ Pot paru hahan Iesu parum hah-povon hodad hatat pi parun epat mañah, “Met tairaz arimauhö gipiz bat naemavoz nae nap mañameg? Rotap ari nemaz tin homeo badae navat hez. ⁹ Met nem garos tohov am hodad nat. Met abanari 5 tausen darinañ hehan bereñ 5 bapezat manohon nahan ari teritü hov kituk bavelegivoz unun manat heza? ¹⁰ Ma aban modari 4 tausen hehaek ne bereñ 7 bapezat manohon nahan ari teritü hov kituk bavelegivoz amun unun manat heza? ¹¹ Rotap ari unun hamaneg, povoz haohon ari gipizoti homet ok hag, oñ ne okovoz homet arin naañ. Met ari Parisi abanarir Sadiusi abanariz gipiz nohot hori ravepek hezag, tovai ari potü notunei.” ¹² Pot maot hahan paru pot homeh, Ae Iesu pi gipizoz darin naañ, oñ Parisi abanarir Sadiusi abanari añamah-ñeti povon hatevetet tovai sook hezavoz homet ñeti okov darin añah. Pot paru homet hodad ravah.

Pitahö Iesuz kapot bar hah

Mak 8:27-30; Ruka 9:18-21

¹³ Met Iesur mañairooh-abanari heh-poek betet zei mod nataz abatao Sisaria Pilipai potaz totoi sah. Tat Iesu pim mañairooh-abanarin epat at mañah, “Met paru añarabohö ne Añaraboz Nanë epopuz homet ne tairap hamah?” ¹⁴ Pot at mañahan paru epat hah, “Añarab narihö nimaz, ‘Zoañ ivoh memehap,’ pot hamah. Met mod narihö, ‘Elaiza,’ pot hamah, met mod narihö, ‘Zeremaia, ma Godiz propet aban batam heh-mod nap,’ pot paru nimaz hamah.” ¹⁵ Pot paru piin mañahan Iesu parunahon maot at mañah, “Met arimauhö nemaz tairap hameg?” ¹⁶ Pot mañahan Saimon Pita pat, “Ni Kristo, God biriri het poh hezapuz rop dei eñizekez au hahan hezap ok.” ¹⁷ Pot mañahan Iesu hañiv epat piin mañah, “Saimon Zoniz rop, hamarrah napuhö ni hodad okov nanahan hañ homeotun, oñ nem Pap abarah hezapuhö hodad okov nanahan ok hañiek, non biñavonañ hekezaoroh ni sameñ. ¹⁸ Met niin epat nañom, nim abat modao Pita ok, met abat povoz kapot hel ahov, pot hez. Met hel ahö hamoh-povoz zut ni aban

kezap ravekez homet okat nañoh. Met ni garosik neñemapuh nim tokat nem añarab togut meñeman kez ravat hepan. Tapanen Setenir pimerihö rekot nem añarab togü pot bahorî metat ritou nametotü. ¹⁹ Met ni añarab kezavonañ mañairat meñizooken paru God arim koravopuz masakavoz roketak emat poek tin hepan. Tapanen ev hamarrah paru tairao tohopanez povon ni etet, ‘Evo, darim natotuzao ok ari tameg,’ pot haokë, povoz abarah God amun nim hakez taputam pi hakahopan. Met parum tohopanez navon ni etet, ‘Kar, rekot dari okatahar took,’ pot haokë, povoz abarah God amun nim hakez taputam pi hakahopan.” ²⁰ Pot mañahapuh pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Met tovai ari modarin, ‘Epop pi Kristo,’ pot mañotunei.” Pot ah ñeio mañah.

Iesu ñomapanez bar mañah-ñetiv
Mak 8:31-9:1; Ruka 9:22-27

²¹ Met pot Saimonin bar mañahaekanañ Iesu pim mañairooh-abanarin pimau ur ñomapanez ñetiv ba ou batat mañohot het epat mañah, “Met ne Zerusalem zeitak soman paru aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahorir, aban ñeti kateñiz mañairaholor, aban korav ahö modari kakam ahov netapan. Tat paru mod narin mañapanen ne navat ur noñomapanen, aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik maot baviriri navatapanen bal haom,” pot mañah.

²² Met pot mañahan Pita Iesu bamain batat pim ñomapanez ñeti hahavoz kez ravat epat mañah, “Deim ahop ae, tairaz okat netapanez ni hañ? Oñ paru pot netapanez hapan, povoz God paru baarapan.” Pot mañahan ²³ Iesu hañiv piin epat mañah, “Seten, ni Godiz hodadevoz homet okat nak, oñ ni nimaiz hodad nenaovozam homet okat nañat ne ba in balavi netekez teñig, ni nehanañ zei nanat sa,” pot mañah.

²⁴⁻²⁵ Pot mañat Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Met tairap nenañ emohopanez pop ne nemaiz zaitiv betet nem Papapuz hahat baval hat, pim zaitivok samohovoz zut pi pop nem tamoh-tapü epat tovai emohot pot homehopan, Met ne Iesuz zaitivok sohaman modari honoñai tairao netapanez, ma ur noñomapanez hapanen ne kaev ravat ñaihet tat pi navetetü. Pot nemaz homet emookez pop nenañ honeo pohao tin het hekë. Oñ nap pim heris tin hepanez homet ñaihet tapanez pop pi pohao het tin naketü, oñ hori ravapan. ²⁶ Met nap pi hamarrah nonair nai map hez-potü bat hepanepuh Godiz ñetiv hatevetet betet tohopanez pop ñomapanen pim nonair nai bat het tovai sohopenez potunañ pim tin hepanez pov rekot maot zum tapane? Evo, met pim tin hepanez pov rekot potunañ zum natotü, povoz pi tin naketü. ²⁷ Met tokat ne Añaraboz Nanep nem Papapuz kezavor alizavonañ maot eromaz porah enzoliholonañ honeo erom. Tat hamarrah ari añarab maporiz horivor tinao tamegivoz kapot ba ou batat hañiv anom. ²⁸ Met ne rotap epat arin añom. Tokat arihanañ nari nañom biriri hepekez porah ne Añaraboz Nanë epop korav ahop ravoman ari etepok,” pot mañah.

17

Iesuz heris pat ravah-ñetiv
Mak 9:2-13; Ruka 9:28-36

¹ Pot mañat hehan alizañ 6 bon tahan Iesu Pitar Zemisir bosip Zon bavizat agarë revah rop tovë navok sahapuh paru nenari heh. ² Tat Iesuz heris pat ravat gitapuz zut al teehan pim dimip aer ravat livaliv toohan paru eteh.

³ Met pot tovaiaim propet aban batam hehañariv parupim abatavokaro Mosesir Elaiza ou ravat Iesunañ honeo paru ñeti hahot hehan, ⁴ Pita parun etehapuh Iesun epat mañah, “Deim ahop ae, dari ev tin hezavoz ne etet biñ ravohog, ni gu haken rekot zei goe nañ nim namak, Mosesiz namak, met Elaizas namak tat demom.” ⁵ Pot mañovaiaim un aer livaliv toohnat erat paru bamezahan un potaz ñaravatakanañ ñe nao epat hah, “Met nem rop ok, ne lopori pihar manat pim tamahavon etet pimaz ahoam biñ ravamoh, povoz ari pim hahopanezat hatevetet tinam baval hahozei.” ⁶ Pot hahan Iesuz mañairooh-aban pori hatevetet ñaihet tahapuh paru sa ñodat et batañ hamarrah bareñat heh. ⁷ Tahan Iesu parum nakoe emat rouvat paruh pari bat pot mañah, “Erohol ae, ari ñaihet totunei, oñ bal hazei.” ⁸ Pot mañahan paru bal hat etehan unitar aban modañariv bon, oñ Iesu nenapuam parunañ heh.

⁹ Tahan paru rop povok hehaekanañ er horahapuh Iesu parun ah ñeo epat mañah, “Ari tovai revah het etet hateveteg-ñeti pov petev mañovai sotunei, oñ am hepeken ne Añaraboz Nanep ñomomazaekanañ maot baval nakapanez porahahoh ñeti pov añarab modarin bar mañohepek.” ¹⁰ Pot ah ñeo parun mañahan mañairooh-aban pori hatevetet piin epat at mañah, “Met paru aban ñeti kateñiz mañairaholohö pot hamah, ‘Met propet aban Elaiza batam heh-pop garos maot ou ravat hepanen tokat Kristo Godihö au hahan hezap ou ravapan,’ pot paru hamahavoz kapot tair?” ¹¹ Pot hahan Iesu epat mañah, “Met rotap Elaiza garos ou ravat Kristo erapanez nonor ba oñ batapan, pot hahan hez, ¹² oñ ne arin epat añom, Elaiza haemahan pimaz paru etet hodad nat, oñ parum zaitivoz hehat horiv piih metooh. Met pot metoohavoz zut ne Añaraboz Nanep paru horiv amun netapanen kakamao hatevetem.” ¹³ Pot Iesu mañahan paru pot homeh, Met peti pi Zoan ivoh memeohapuz dein ok añañ.

Aban ro pitup batin batah

Mak 9:14-29; Ruka 9:37-45

¹⁴ Met pot hahapuh paru sat añarab ahovokaro hehaek sahan aban nap emat Iesuz nakoe rariñ rez bareñat* epat mañah, ¹⁵ “Nem ahop ae, met nem rop ahoam rumurat het itiñadek peg hat sat ñodat ñadamahan bamoh, ma iverih meñet samahan sat bamoh, povoz pimaz zakep tat meñiz. ¹⁶ Met pi pot tamahavoz homet nim mañairooñ-abanari batin batapanez hat bat emohon paru gogot hatah, oñ pi tin narav, am hez.” ¹⁷ Pot mañahan Iesu aban popuz hahat hatevetet pim mañairooharin epat mañah, “Beuo, ne houloam arinañ ev het añamohon ari hatevetet arim gagañik hodad tinao nav kut tat het nemaz homeo badae navat hezavoz homet arimaz nem lopori honoñai tamoh, oñ arinañ am heman tairarah nemaz tin homeo badae batepek?” Pot hat epat manah, “Ro hañ-okop bat ev em.” ¹⁸ Pot Iesu mañahan rop bat emahan pitü ropuh menat heh-popun mañahan berevat sahan tapurah rop tin ravah.

¹⁹ Tahan tokat Iesu main hehan pim mañairooh-abanari pihaz emat epat at mañah, “Met dei pitü okop harueg, oñ tair tat naverev tah?” ²⁰ Pot at mañahan Iesu epat mañah, “Ari Godiz homeo tin badae navat, povoz ok hagin berevat nas tah. Met ne rotap epat añoman ari hatevetei. Met zi miz pomedez bi uloñ goeñitar hez-poñiz zut ari Godiz aviam homeo badae

* **17:14:** Pavar 14 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

batovai sohopek, povoz ari rekot dañ akavon epat mañepek, ‘Ni epekanañ haeñ tat okoin pataek sat hez.’ Pot mañepeken taput tat sat hepan, ma nonair nai mapotü ari rekot tovai sohopek. [²¹ Met pitü rop menat hehokopuz zut modari ari ruepeken sapanez non mod naorö bon, oñ ari gipiz nain het Godin mañ mañepek, povoz rekot hapekezat tapan, ” pot mañah.]

Pim ñomapanez ñetiv maot mañah

Mak 9:30-32; Ruka 9:43-45

²² Tat tokat Iesur mañairooh-abanari Galili zeisik am hehapuh Iesu parun epat mañah, “Met ne Añaraboz Nanep aban napuhö aban mod narin mañairapanen ne navapan. ²³ Tapanen ne ur noñomapanen au aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik maot baviriri navatapanen bal haom.” Pot Iesu mañahan mañairooh-abanari hatevetet parum loporizaroh honoman tah.

Tup ahomakez monis manapanez mañah

²⁴ Tahan Iesur mañairooh-abanari Kapaneam zeitak sahan aban Godiz tup ahö tinamakez korav het monis boohari emat Pitan epat at mañah, “Met arim añairamahap Godiz tupumakeh monis pi am biamahapu?” ²⁵ Pot at mañahan Pita hañiv epat mañah, “Gu, pi biamahap ok.”

Pot hahapuh sat kohat Iesu heh-zei pomakeh lokahan Iesu zuam epat Pitan at mañah, “Saimon, ni tair homeameñ? Met petev ham eparah aban ahö nari hamahan parum kapotakari takes monis manamaha? Ma añarab patari parum irih ravat hez-porihö takes moni pos manamahan bamaha?”

²⁶ Pot at mañahan Pita Iesun ñeti hañiv epat mañah, “Met paru añarab patari takes moni posiz hamahan manamahan bamah.” Pot hahan Iesu epat maot mañah, “Met aban ahö poriz kapotakari namanotuzavoz zut ne Godiz rop pim tup ahomakeh monis biamahaek naviz tomaz pov horiv bon.

²⁷ Oñ ni pot bar mañeken paru hatevetet darimaz home horiv homehopan hezavoz ni iv havevok sat ukup betet pis garos bekezap bat pim agolas baatat moni poek hepanezas basat deipimaz moni pos man.” Pot Iesu Pitan mañah.

18

Tairap pi ahop ravat hepan?

Mak 9:33-37; Ruka 9:46-48

¹ Pot mañahan pim mañairooh-abanari emat Iesun epat at mañah, “Met God darim koravopuz masakavoz roketak hekan tairap ahop ravat hepan?”

² Pot at mañahan Iesu parum nakoe ro goe nap hehaek as hahan emahan parum ñaravatak meñet ³ parun pot mañah, “Rotap epat añoman hatevetei. Met ari abat ahoñinañ ravat hepekez homeameg-pov betet ro goe epopuz zut ravat hezei. Oñ ari pot narav am hepek, povoz Godiz masakavoz roketak naketü. ⁴ Met añarab tairari ro epopuz zut het abat ahoñinañ ravat hepanez homet naketuz pori pim masakavoz roketak hepanepuh ahoñi ravat hepan. ⁵ Met tairap nemaz homet ñaro goe epop ma pim zut mod napuam meñizat tin metapanez pop ne amun ok neñizat tin hanetapanezavoz zut ravat hepan, ” pot mañah.

Modari moreg nametotuz ñetiv

Mak 9:42-48; Ruka 17:1-2

⁶ Pot hat maot epat mañah, “Met ñaro nemaz homeo badae batat hepanez nap mod napuhö moreg metapanen pop non horioroh maot sapan, povoz möreg metapanez pop hañ horiv tokat bapan. Met pi moreg namet

hepanezaratiam mez kerë hat iv havevok sa ñodat emiv elat ñomapan, povoz tin ok ravapan. (*Met Iesu ev aban hah-pop garos ñomapan, povozahoh pi pimaz homeo badae batat hepanezap bahorì batapanezavoz tokat hañ horiv navotü.*) ⁷ Met ev hamarrah orah rezah añarab narihö modari moreg metat horiv tohopanez mañohopanez pori horì tohopan, oñ modari horì tohopanez mañohopanez pori hañ horì ahov tokat bapan.

⁸ Met ni nap nim mar nasihö ma eñ nasihö horì navok navat sapan, povoz mar pos ma eñ pos el beteken sapanen mar hones ma eñ honesinañap ravat het pohao hekez poek tin het hekë, oñ nim mar pos ma eñ pos am hepanen itiñadek nevetepanen horì ravat hekë hezavoz ev hamoh. ⁹ Ma ni nap nim et navohö horì nao tekez zaitiv netapan, povoz et pov batiz beteken sapanen pohao het hekaz poek tin sat hekë. Oñ nim et houlovokaro hepanen ganö non horioroh sohot itiñadek nevetepanen horì ravekë hezavoz ev hamoh.

¹⁰ Met paru tairari ñaro goeriz zut tin nemaz homet parum heriñ bat hel navat hepanezariz ari, 'Betezari ok,' pot poriz haotunei. Met paru poriz korav ravat hez-enzol pori orah rezah abarah nem Papapunañ honeo hez. [¹¹ Met ne Añaraboz Nanep añarab tairari non tinaorö betet tokat hañ horiv bapanezat ravat samah-pori maot neneri bavatat non tinaoroh meñeman sohopanez hat ev emoh.>] Pot mañah.

Bol sipsipip maot bah-ñetiv

Ruka 15:3-7

¹² Pot mañat maot epat mañah, "Met mod añomaz toh-epovoz tin homei. Aban napuhö bol sipsipihol 100 poriz korav ravat hepanen nap naek sapanen etet mod tin hepanez 99 pori pi betet naek sapanez popuz maot melahar sapan. ¹³ Met aban pop bol naek sapanezapuz melahar sapanepuh bar batat bat emapanez pop pi tin hepanez poriz aviam biñ ravapan, oñ naek sat hepanen mel tat bat emapanez popuz ahoam biñ ravapan. ¹⁴ Met añoh-epovoz zut arim Pap abarah hezap pim ñaro nap main ravat horiek sapan hezavoz pi homeme hez," pot mañah.

Modap horiv etapanen tin metak

¹⁵ Met Iesu maot epat mañah, "Ni nap Godiz homet heken nim naner bosir napuhö horì nao netapan, povoz ni sat pinañ arip main het pim horì netapanezavoz ñe sokovonañ bar mañeken pi hatevetet, 'Deip bavon batopain,' pot nañapan, povoz arip bavon batat maot tin hepek. ¹⁶ Oñ pi evo hapan, povoz ni sat aban mod nap ma nañariv horì netapanez povon hatevetepanez bavizat emeken ari sat pim ni horì netapanez pov bon tapanez pinañ ñeti nae nap mañei. ¹⁷ Met mañohopeken pi bavon batepekez am gu nak hepan, povoz añarab Godiz homet hepanez narin mañeken ari honeo emat topourat mañepeken pi am evo hat kaev ravapan, povoz pot homehopek, 'Peti pi Godiz hodad nat hezapuhö epat ev tamah,' pot hazei.

¹⁸ Met rotap arin añoman hatevetei. Ari nemaz homet hezari ev hamarrah hepekepuh añarab tairao tohopanez povon ari etet, 'Evo, darim natotuzao ok,' pot mañepak, povoz abarah God amun arim pot hapekez taputam pi hakahopan. Met parum tohopanez navon ari etet, 'Kar, rekot dari okatahar tohok,' pot hapek, povoz abarah God amun arim hapekez taputam hakahopan.

¹⁹ Met maot epat añoman hatevetei. Ari ev hamarrah het añarab nañariv lop honerì ravat hepekepuh mañ haovai sohopek, povoz nem Papap abarah hezap hatevetet rekot aripim mañohopekez povoz eñizapan. ²⁰ Met tairaz pot eñizapan hometunei, oñ ari nañariv ma nañariv napuhö lop honerì

ravat nemaz homet mañ hahopek, povoz ne arinañ honeo heman nem Papapun mañhokeken pi rekot eñizohopan,” pot mañah.

Gog aban horipuz ñetiv
Ruka 17:3-4

²¹ Pot hahan Pita totoi emat Iesun epat at mañah, “Deim ahop ae, met nem mod napuhö horiv netapanen ne baveteman maot horiv netapanen maot baveteman am horiñ netovai sohopenen sohot horiñ 7 ravapanen am bavetem ma tair?” ²² Pot at mañahan Iesu hañiv epat Pitan mañah, “Evo, horiv netovai sohopenen pim hori poñ bavetevai sooken 7 ravapanen pimaz kaev ravat maot banavetetuz ne niin nanañ, oñ orah rezah hori netohopenen zوام unun manovai sohoz, pot nañamoh.

²³ Povoz God arim koravopuz masakavoz roketak het modariz hori etohopanezañiz unun manat hepekez aban ahö napuz tahavoti zut tat epat añom. Met aban ahö nap pim gog aban nari monis manahan hehaek, paruhö pi hañis manapanez homet ²⁴ garos aban moni ahos 10 tausen kina manahan bat sat heh-popuz as hahan emahan epat mañah, ‘Nem moni nanohosiz hañis ni bat urutak bavizeñin oraez, ma tair?’ Pot piin at mañah. ²⁵ Pot at mañahan gog aban pop, ‘Evo, ne moni hañis banaviz,’ pot hahan aban ahop epat mañah, ‘Kar, ni pot hañ, povoz arimotur ari añar ñaro avomapuh añarab nari manoman, ari parum gogot tohopekez hat avapanepuh nem monisiz hañis nanapanen bom.’ ²⁶ Pot hahan pim gog aban pop honoñai ahov tat aban ahopuz eñañik rariñ rez bareñať* epat mañah, ‘Nem ahop ae, met ni ñai bizat am heken ne peteveam gogot kez tat hañis ba nevizoman hepanen emat bekë.’ ²⁷ Pot mañahan aban ahö pop pimaz zakep tahapuh pot mañah, ‘Erom, ni moni hañis ne nanekez haohoek petev pohao bon hatahag, ni am sa.’

²⁸ Pot mañahan gog aban pop berevovai iñidoh etehan aban mod 100 kina manah-pop hehan etet popuz ñe horhoravoz bat pot mañah, ‘Batam nem moni ni nanohosiz hañis zوام nan.’ ²⁹ Pot mañahan aban pop pim irih rariñ rez bareñať pot mañah, ‘Ni nemaz zakep ta. Tapanen tokat ne nim moni posiz hañis hananom.’ ³⁰ Pot mañahan aban monis manah-pop gu nak, oñ epat mañah, ‘Met ni kakam zeimakeh nemerizapanen het nem moni hañis ba nanekepuhoh maot berevekë.’ Pot mañať basahan aban añañvairi kakam zeimakeh memerizah.

³¹ Met pot metahan gog aban modari etet kaev ravat sat aban ahopun aban popuz metah-ñetiv bar mañah. ³² Tahan aban ahö pop hatevetet gog aban popun as hahan sahan pot mañah, ‘Ni gog aban horip, met ni nem moni hañ ahos nanekez hahon ni zakep heris raveñin ne niin, “Sa hez,” pot nañhoek, ³³ tair tat ne nimaz zakep tohovoz zut nim modapuz zakep nat, oñ hori okat meteñ.’ ³⁴ Pot ahop mañať kaev ravat gog aban pop kakam zeimakeh memerizapanez mañať, ‘Pi nem moni hañis map nanapan, povozahoh maot baverevepek,’ pot parun mañah.” ³⁵ Met Iesu ñeti epov mañať maot epat mañah, “Met arim modarihö hori etohopanez poñ loporizaroh unun naman hepek, povoz aban ahö popuz metahavoz zut nem Papapuhö ari taput etohopan,” pot mañah.

* **18:26:** Pavar 26 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñať piin mañooh.

19

*Añarab nae nap bat maot navetetü**Mak 10:1-12; Ruka 16:18*

¹ Iesu ñeti epeñ mañat garè hahapuh pi Galili zeis betet sohot Zoda iveri ñarat Zudia zeirih sah. ² Tahan añarab ahovokaro pim nakoe emahan pi añarab lamarizaro batin batoooh.

³ Pot tohot hehan Parisi aban nari pim nakoe emat Iesu ganö nao hapanen paru pi bapan homet piin moreg epat at mañah, “Met aban nap pim añap kaevev metapanen sapanez non naorö hez, ma bon?” Pot at mañahan Iesu hañiv epat mañah, ⁴ “Met batam Godiz tah-ñetiv ari rekö hamegiek tin hodad narav heza? Pi nonair nai matut tah-pop abanapur añap matut tah. ⁵ Tat pot hah, ‘Met aban nap pim nonopur papap betet añap bapanen parup heri honese ravat hepan.’ ⁶ Pot God hahan hezaek, aban ro nap pim nonor pap betet ñari añ nap bapanen God parupim herisikaro bahoneo batapanezaek parup berat main main maot naravotü.” Pot Iesu parun mañah. ⁷ Tahan paru maot epat at mañah, “Ni tin hañin dei hateveteg, oñ tairaz Mosesihö ñeti katevok epat hahan hez, ‘Aban tairap pim añap betepanez homepan, povoz pi tepeak pot menapan, Ne nimaz kaeveg sa. Pot menat añap manat ze manapanen sapan,’ pot pi haoh.” ⁸ Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Met paru Godiz ñetiv hateveteg betet gagañ heleñiz zut ravah, povoz Moses abanap añap betet ze manapanez pot parun ok mañah, oñ God nonair nai matut tah-porah añarab okat tohopanez nak. ⁹ Oñ epat añoman hatevetei. Met aban nap pim añap bogi nat tin hepanen betet añ modap bapan, povoz aban pop pi añ mod bapanez pop givogipuz zut bat hepanen piiti horiv am hepan.”

¹⁰ Pot mañahan Parisi abanari sahan pim mañairooh-abanari piin epat mañah, “Met aban nap pim añap navetetü, pot hañivoz dei epat homeameg, Met abanari añahol nav parum main hepan, povoz tin ravapan.” ¹¹ Pot hahan Iesu maot parun epat mañah, “Rotap ok hag, oñ arim hag-okat aban maporizaro rekot natotü, oñ Godihö honep honep hodad okov manat meñizapanen parum main tin hepan. ¹² Met aban nari añahol nav hezavoz kapoñ main main epat hez. Met nari parum nonohol añahol navotuzari batamah, met mod nari aban ahö narihö parum gogot metohopanez hat parum hatañ tiamahan añahol nav, am het gog nenat metamah, met mod nari paru Godiz gog nenao tovai sohopanez hat añahol nav, am hez. Met aban tairap, Rekot ne taput tom, pot homepenez pop ñeti epov hateveteg baval hat hep.” Pot parun mañah.

*Ñaro goeri bat emah-ñetiv**Mak 10:13-16; Ruka 18:15-17*

¹³ Met añarab nari parum ñarohol Iesu maras bizat mañ hapanez hat piñaz bat emah. Tahan pim mañairooh-abanari porin etet ñai mañat, “Sei, sei,” pot mañah. ¹⁴ Tahan Iesu hateveteg epat parun mañah, “Evo, ari tovai paru bagaa batotunei, oñ ze manepken ñaro goe okori nehaz bat emap. Met ñaro okori, ma añarab parum zut ravat hepanezari Godiz masakavoz roketak hepan, povoz ari gaa tepeken ñaro okori nehaz bat emap.” ¹⁵ Pot mañahan paru pim totoi bat emahan marasikaro paruh bizat mañ hah. Tahapuh pi ze pot betet modaek sah.

*Aban nonair nai ahotunañapuz ñetiv**Mak 10:17-31; Ruka 18:18-30*

¹⁶ Met narah aban nap emat Iesun epat at mañah, “Añairameñip ae, met ne tin tairao tohoman nem tin pohao het hemaz pov nanapan?” ¹⁷ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Erom, God nenap tinapug, ni tairaiž tin hekez nonoroz neen at nañeñ? Met pim ñeti kateñir ah ñe hahan hezañ ni baval hat non tinaorõ bar batat Godinañ pohao tin het hekë.” ¹⁸ Pot hahan aban pop epat mañah, “Met ñeti tairañiz ni ok hañ?” Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ñeti kateñir ah ñe epeñiz hamoh, Ni tovai mod nap men ñomotun, ma modapuz añap givogĩ botun, ma givogĩ totun, ma añarab modariz ñeti moregao haotun, ¹⁹ Met nim nonopur papapuz abatañ bat hel batat tin metovai sohoz, ma nimauz homet zakep tat hezavuz zut añarab modariz homet zakep tat tin metovai sohoz.” ²⁰ Pot mañahan aban pop epat maot mañah, “Met ñeti katë map hameñ-okon ne baval hat hatovai emamoh, on mod tairao tomapuh ne pohao tin het hem?” ²¹ Pot at hahan Iesu epat mañah, “Met ni tin tovai emookez zait teñ, povoz ni sat nimotü map bat gamõ rezat modari maneken monis nanapanen ni moni pos bat paru añarab monis bonori manovai sekepuh ni emeken deip honeo sohopain. Met ni pot tekë, povoz tokat abarah seken Godihõ pohao het hekez hañ tin pov ni nanapanen bat hekë.” ²² Pot Iesu mañahan aban pop pim monir zeirurum ahõ oraeh, povoz hatevetet pim lopori honoñai ahoam tat zakep heris ravat borourat sah.

²³ Tahan Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Rotapuam ne arin epat añoman hatevetei. Met aban nonair nai ahotunañap boi tatahoh Godiz masakavoz roketak sat hepan. ²⁴ Met bol kamer ahõ nap dimiñ meameg-ba napuz puoroh lip hat sapanez pap tat hepan, met povoz zut paru nonair nai ahotunañari Godiz masakavoz roketak sat hepanez bapap tat honoñai ahov tapan.” ²⁵ Pot Iesu ñetiv mañahan pim mañairooh-abanari hatevetet kut tat agol atahapuh piin at mañah, “Ui, povoz tairari God pim bapanen tin hepan?” ²⁶ Pot hahan Iesu parun et bameet het pot mañah, “Met añarab parumauhõ añoh-okat rekot natotü, on God nonair nai mapotü tin tamahapuhõ rekot paru poek sapanez nonor ba ou batapan.”

²⁷ Pot mañahan Pitahõ epat mañah, “Met ni hatevet, dei deimotur deimeri betet ninañ honeo dari emameg, povoz tokat tin tairai bak?” ²⁸ Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ne rotap arin epat añom. Tokat nonair nai maot maokotü ravapanez porah ne Añaraboz Nanep abat ahovonañ ravat het aban ahopuz tek tinatak toutat heman ari nenañ honeo emameg-eperi amun aban ahoriz tek tinañ 12 hez-poek toutat hepekepuh dari Israel añaraboz mimihol 12 poriz ro mim petev toguñ 12 ravat hez-pori ñevok bizapanen arihõ ñetiñ hatevetet an tepek. ²⁹ Met tairari parum nonor pap, ma bosir sau, ma ñarohol, ma parum zeir hamar betet nemaz homet tovai emohopanez pori Godihõ ev mamog bat het betet sohopanez potü ritou metat hañitü ahoam paru manohopan. Tohopanen pori pohao tin het hepan. ³⁰ Met petev añarab abat ahoñinañ hezarihanañ nari tokat porah abatañ bonori ravat hepan, on petev añarab abatañ bon hezarihanañ nari tokat abatañinañari ravat hepan.” Pot Iesu hah.

1 Pot hat maot epat mañah, “Met Godiz masakavoz roketak hepekezavoz epovoti zu tat epat añom. Met aban napuz greip* avas ahö hehan aliz nas al tehan aban pop sat av posik gogot tapanez abanarin mañah. 2 Met paru aliz honesik gogot tat honep honep moni 3 kina 3 kina manapanez mañahan, gu hahan, meehan sat gogot tooh.

3 Tahan pi gitap aviam revah poz hahan aban mod nari togü manat hehapuh, ‘Dei gog nat tak nak,’ pot hat upaiam togü manat hehan aban avasiz maup sat etehan aban pori upai rouvat het gogot natam hehan, 4 pi porin epat mañah, ‘Met ari gogot nat upai ev hez, povoz nem avasik sat tohopeken gitap bañodapanen arim gogot tohopekezavoz zut zum pov anom.’ 5 Pot mañahan paru pori amun sat gogot tooh.

Tahan gitauputak pi maot sat etehan aban mod nari taputam upai heh. Tahan etet porin amun mau pop mañahan pim avasik gogot tapanez sah. Tahan tokat gitap aviam tok ravat er horahan maot mod nari hehaek sat etet taput mañahan sat gogot tooh.

6 Met hapanezai ravahan pi maot sat etehan nari amun hehan etet pot at mañah, ‘Met ari aliz epesik gogot nat betezam heza?’ 7 Pot hahan paru hañiv epat mañah, ‘Aban napuhö dei gogot takaz naañ, povoz dei ev am hez,’ pot mañahan aban avasiz mau pop epat hah, ‘Kar, ari sat nem avasik gogot tei.’ Pot mañahan sat gogot tooh.

8 Tahan zeit kutur ravapanez ararao ravovai emahan aban popuhö pim gog abanariz koravopun as hahan emahan pot mañah, ‘Ni sat mañeken paru emapanen zumao man, met ni zumao manekes paru tokat emat gogot toohari garos monis manatahoh, met garos emat gogot tooh-pori tokat monis man.’ 9 Pot mañahan as hahan gogot tooh-mapori emahan, hapanezai ravahan gogot kapot tat tooh-pori honep honep 3 kina 3 kina pot manah. 10 Met moni pos gogot toohari manovai emoohan paru al tevaiaam kapot tat gog ahov tohot heh-pori moni ahos bapan hat heh, oñ paru amun honep honep 3 kina 3 kina potahar manovai sah. 11 Tahan monis pot manahavoz paru nae nap mañat maupuz ser haovai 12 napuhö pot piin mañah, ‘Aban nari dei gogot bon takaz toogin emat gogot aviam toohari ni 3 kinahar maneñ, oñ dei al tevaiaam kapot tat gitap kez mañat hehaek gog ahot tohot hegiri parum zumao maneñitam dei amun aneñ.’ 13 Pot mañahan maup hañiv popun epat mañah, ‘Erom hatevetet, garos aliz epesik gogot tooken hapanezai ararao ravapanen 3 kina nanomaz hahon, ni gu hañin gogot nanohon ok tooñ, oñ ne horiv nanet, 14 povoz nim monis nanohok bat zeitak am sa. Met nem zaitivok aban tokat emat gogot toohari arim zumao anohovoz zut manoh. 15 Met moni pos nemes, povoz nem zaitivok ok toh, oñ nem masakavonañ arim anoh-taput paru manohon tairaz ni kaev ravat lopori hori raveñ?’ pot mañah.” 16 Met Iesu ñeti epov mañat maot epat hah, “Met petev añarab abat ahov bon betez hezarihanañ nari tokat abat ahoñinañ ravat hepan, oñ petev añarab abat ahoñinañ hez-nari tokat abatañ bon betezari ravat hepan,” pot mañah.

Iesu pi ñomapanez maot mañah

Mak 10:32-34; Ruka 18:31-34

17 Met Iesu Zerusalem zei ahö potak sapanez añarabonañ paru honeo nonoroh sohot pim mañairooh-abanari l2 bamain batat epat mañovai soh, 18 “Met hatevetei, dari Zerusalem zeitak sakan aban arihanañ napuhö

* 20:1: Pavar 1 -Greip ul poñiz akop Zon bodori 15 barah hat etei.

ne Añaraboz Nanep horiv netapan. Tat pi pop aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahorir aban ñeti kateñiz mañairaholon mañairapanen ne navat ñevok nevizat ur noñomapanez hapan. ¹⁹ Tat paruhö aban pat Godiz hodad nat hezari ne navat sapanen paruhoen ne navat paru neen ñaïke nañovai birepenañ nourat zirah nevizat ur noñomapan. Tapanen ne aliz nasikaro het zeirevaizasik maot baviriri navatapanen bal haom,” pot mañah.

Zemisir Zoniz nonopuhö Iesun mañah

Mak 10:35-45

²⁰ Pot mañahan Sebediz roñariv Zemisir Zonir parupim nonop Iesuz nakoe emat nonop tok riit, “Erom, ni nem nañomaz epat tekë, ma tair?” pot at mañah. ²¹ Tahan Iesu hañiv epat at mañah, “Eñarim, ni ne tair netomaz zait tat hakez ok hañ?” Pot hahan pi epat mañah, “Met ni deimaz korav ahop ravat hekez porah nem roñariv nim irih aban ahoñariv ravat het nim okat epat tek tinatakaroh toutat hepan, ma tair? Povoze neen bar nañeken hatevetemaz ne zait toh.” ²² Pot mañahan Iesu pi ro poñarivin etet epat mañah, “Arim neen nañeg-okovoz kapot ari tin hodad narav. Met tokat ne kakamavor honoñaiiv hatevetemaz-pov rekot arip amun hatevetepeke?” Pot mañahan parup epat hah, “Deip rekot hatevetek.” ²³ Pot mañovai Iesu maot parupin epat mañah, “Rotap tokat arip amun kakamavor honoñaiiv hatevetepek, oñ arip ahoñariv ravat nem okat epat toutat hepekez neohö rekot aripin naañotü, oñ tairari nem gog aban ahori ravat hepanez nem Papap pimauhö an tat au hakahan hez-nen pori pot ravat hepan.”

²⁴ Pot mañahan mañairooh-aban modari aban poñariviz mañahavoz hatevetet kaev ravat loporizaroh gitait ravah. ²⁵ Tahan Iesu aban porin as hahan pim nakoe emat topourahan pot mañah, “Met ari hodad, aban Godiz homeo badae navat hezariz aban ahori kez tat hezaek añarab bat hor batamahan aban ahö poriz irih het parum hamahat tamah. ²⁶ Met tovai ari parum tamah-pot totunei, oñ ni tairap ahop ravekez homekez pop ni paru modari tin meñizovai sookezap, pot ravat hekë. ²⁷ Ma ni tairap modariz garosik ravat hekezap nimaüz zaitivok nasotü, oñ nim modari meñizovai parum hahopanezat am tovai sohokë. ²⁸ Met ne Añaraboz Nanep añarabohö ne neñizat nem gogov netohopanez homet naem, oñ neohö ñomat añarab ahovokaro meñizat parum hori tamahañiz hañiv bom hat emoh. Met povoz zut ari aban ahori ravat hepekezari modari meñizovai sohopek,” pot mañah.

Aban etañ kutañariv batin batak

Mak 10:46-52; Ruka 18:35-43

²⁹ Pot mañat Zeriko zeit betet honoohan añarab ahovokaro Iesunañ honeo sooh. ³⁰ Tahan aban etañ kutañariv nonp ne helevavok toutat het Iesu nonoroh soohan hahan hatevetehapus parup pot ahoam ñeo ñarah haoh, “Deim ahop, Devidiz ro iz mimip ae, ni deipimaz zakep tat eñiz.” ³¹ Pot ahoam mañooohan añarab kez ravat parupin epat mañah, “Arip tovai okat haotunei.” Pot mañahan parup ahoam ñeo ñarah maot mañah, “Deim ahop, Devidiz ro iz mimip ae, deipimaz zakep tat eñiz.” ³² Pot hahan Iesu hatevetet gaa tat parup pim totoi emapanez mañahan bat emahan parupin at mañah, “Met neohö arip tair etomaz hat hameg?” ³³ Pot hahan parup epat mañah, “Erom, haken deipim etañ tin etekaz zait teg.” ³⁴ Pot mañahan Iesu zakep tat parupim etañik bahan nen tapuraham etañ tin etehapuh parup amun pinañ honeo sooh.

21

Iesu Zerusalem zeitak sah

Mak 11:1-11; Ruka 19:28-40; Zon 12:12-19

¹ Met Iesur pim mañairooh-abanari Zerusalem zeitak sapan hat zei potaz totoi Oliv dañevok Betpasi zei potak emahapuh pim mañairooh-aban porihanañ nañariv ² garos sapanez meet pot mañah, “Met arip zei totoi darim etet hez-okatak sat etepeken zei namakez dorovok bol donkip kiti urapanen paru rop hepanen etet bitom baviat nehaz bat emei. ³ Met baviat bat emepekez tohopeken nap aripin at añapan, povoz epat mañei, ‘Darim Amip bol donki epañariv bat sakan gog nav tapanez hahan deip ev emat baviameg.’ Pot mañepeken pi gu hapanen nehaz bat emei.” Iesu pot mañat meehan sah.

⁴⁻⁵ Met batam propet aban napuhö pot hahan hez, “Zerusalem añarabon epat mañ, ‘Ae, arim aban ahö tinap bol donki ropuz revah* toutat masakavonañ arihaz emamahag etei.’” *Sekaraia 9:9*

⁶ Met Iesu parup sapanez mañahan pim mañairooh-aban poñariv sat Iesuz hahat tat bol donkipur rop bat emahan, ⁷ mañairoohari parum dim revahari donki ropuz revah Iesu toutapanezaek tezat biihan pi helat touchat. ⁸ Tahan añarab ahovokaro parum dimir giv revahatü taput tezat nonoroh betevai soohan, nari zi marañ urelat bat emat nonoroh betevai soohan pi revah sooh. ⁹ Met añarab ahovokaro paru narizaro garos met narizaro tokat tat paru ñeo ñarah epat haovai sooh,

“Epop Devidiz iz mimip ev, dari pim abatao bat hel batak. Met Godiz abat ahovonañ emamahaek tin metohopan. Povoz God abarah hezapuz abatao bat hel batat biñ ravat ev hameg.” *Buk Song 118:25-26*

¹⁰ Met paru Iesunañ honeo pot haovai sohot Zerusalem zeitak berevahan añarab potakari etet basat em tat paru pot at mañah, “Aban tairap ok?”

¹¹ Pot hahan Iesunañ emoohari hañiv parun epat mañah, “Aban epop Iesu, Galili zeisik Nasaret zeitakanañap, Godiz propet abanap ev.”

Aban nair nai zum toohari ruah

Mak 11:15-18; Ruka 19:45-47

¹² Met Iesu Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat etehan aban nari ideholor anumaihol bizahan heh.† Ma mod nari parum aruñik hehan paru Romaholoz moni heleñ bat emat manooohan apok hañ‡ tat Zudaholoz monis manoooh. Met pot toohan Iesu emat etet abanari ruovai arü poñ bavetet id pururuahol bizahan heh-arü poñ amun baveteh. ¹³ Tat pi pot mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Nem tup ahomak añarab nemaz homet mañeo nañohopanez tupumak ev, pot hahan hez, oñ ari ñeti pov ba iz batat añaraboz moni ahos moreg metat bamegiek givogì tamegivoz put ravamahan pim zei epamak bahori batameg;” pot mañah.

¹⁴ Pot tat Iesu poek hehan aban etañ kutarir eñañ hori hehari pihaz bat emahan batin batoooh. ¹⁵ Pot metooohan ñaroholohö etet, “Ae, Devidiz ro iz mim tinap emahan dei etet pimaz biñ ravat hez;” pot ñeo ñarah

* **21:4-5:** Pavar 4-5 -Met aban betezari donkiholok helat sooh, ma parumotü bizahan basoooh, oñ aban ahori osiholok ma kamereholok helat sooh. † **21:12:** Pavar 12, kapotak -Met anumai pori añarab bat Godiz homet bareñ elapanez hat bat em bizat zum tat monis bohoh heh. ‡ **21:12:** Pavar 12, pavarah -Met Roma ñai abanari Israel zei posiz korav ravat hehaek orah rezah Romaholoz moniñ bat het tovai sooh, oñ Godiz tup ahomakeh bizapan hat bat emat apok hañ tat Israel parumauz moniñ manahan batahoh poek bizoooh, oñ Roma porizañ poek naviz.

haohan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir aban ñeti kateñiz mañairahol Iesuhö tin metoohavoz homet, ñaroholoz haohavon hatevetet kaev ravat mogao tat ¹⁶ Iesun at mañah, “Erom, parum nimaz hamahat ni hat navet tat heza?” Pot hahan Iesu epat mañah, “Rotap ne hateveteohö, oñ ñeti nao epat menahan hez, God ni ñaro goeri hodad tinao maneken nim abatao bat hel batat nimaz biñ ravat hepan. Pot menahan hezaek paru okat ok nemaz hamah. Met menahan hez-pov rekö hamegiek ari hodad narav heza?” ¹⁷ Pot mañat Iesu paru hehan berevat Zerusalem zeit betet Betani zeitak sat orah.

Iesu zi nameden mañahan ñu ravah
Mak 11:12-14,20-24

¹⁸ Met pi orat het zeirevai al tezahan Zerusalem zeitak maot emapanez nonoroh emohot gin ñomat etehan, ¹⁹ non helevavok zi named hehan uloñ tavat napan hat totot sat etehan uloñ navad, oñ tae nenañ hehan uloñiz mel tahan bon ravahan pi zi pomeden epat mañah, “Ni uloñ maot navadotü, oñ pohao ñu ravekë,” haovaiam zi pomed tapurah ñu ravah. ²⁰ Tahan mañairooh-abanari povon etet marahol gitañik ker menat, “Ui, tairavonañ mañahan zimed haovaiam tapurah zuam ñu ravah.” ²¹ Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Rotapuam ne arin epat añom, Met ari Godiz tin homeo badae batat, Rotap pi eñizapan, pot homet lop houlorizaronañ naketuz pori nem hahon zimed ñu ravahavoz zut rekot ari amun tepek. Ma ari dañ okovon, ‘Pezat sat iv havevok ñod,’ pot mañepek, povoz rekot pezat am sat ñodapan. ²² Met ari gog tairañ tohopekez homepekepuh Godiz homeo badae batat pi eñizohopanez homet rez kek tat mañ mañohopek, povoz pi rekot eñizohopanen gog poñ tohopek,” pot manah.

Pim tovai emoohavoz at mañah
Mak 11:27-33; Ruka 20:1-8

²³ Pot mañat Zerusalem zei potak helat Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat añarabon mañohot hehan paru aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir Zudaholoz aban koravori emat piin epat at mañah, “Erom, met tairapuhö ni ahop banavatat gog tovai emameñ-okoñ tookez nañahat emat ok tameñ?” ²⁴ Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met ne garos arin amun navoz at añoman hañiv nañepek, povozahoh ne nem tamoh-epeñiz kapot arin bar añom. ²⁵ Met God Zoanin mañahan añarab ivoh memeoh, ma hamarrah aban napuhö mañahan tooh?” Pot at mañahan parumam giz ñun ñun epat nae nap mañah, “Met dari, ‘God Zoanin mañahan tooh,’ pot mañakan pihon, ‘Met tairaz pi ñetiv haohan ari barotap navat teg?’ pot darin añapan hez. ²⁶ Oñ piin epat mañak, ‘Hamarahanañ aban napuhö Zoanin mañohohan tooh,’ pot mañak, povoz añarab mod eperi Zoan pi Godiz propet abanap heh, pot pimaz homet ak hez, povoz paru darimaz mogao etat bahori avatapan hezavoz dari piin hameg-epat namañotü.” ²⁷ Pot nae nap mañat Iesun hañiv epat mañah, “Met Zoaniz het toohavoz kapot dei unun.” Pot mañahan pi epat hah, “Ka, ne arin Zoaniz toohavoz at añohon hañiv nanañ teg, povoz ne amun tairapuhö neen nañahan tamoh-kap pot arin bar naañotü,” pot mañah.

Iesu ro nañariviti zu tat mañah

²⁸ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met ñeti epov añoman hatevetet homet hezei. Met aban napur roñariv heh. Tat narah aban pop sat pim ro garosikapun epat mañah, ‘Nem rop, petev ni avasik sat gogov tookez ne

zait toh.’²⁹ Pot mañahan ro pop, ‘Evo, ne kaev,’ pot mañah. Tahapuh pi het maot homeohapuh hodad modao bat sat pim papapuz hahat tah.³⁰ Met ro garosikap, ‘Ne kaev,’ hahan papap pim ro modapun sat taput mañahan ro pop, ‘Gu nim hañit tom,’ pot mañat sat gog tapanezatataz mañahaek pi nat, oñ am heh.”³¹ Met Iesu ñeti pov mañat parun at mañah, “Met ro tairap pim papapuz hahat tah?” Pot at mañahan paru epat mañah, “Ro garosikap pim papapuz hahat tah,” pot mañah. Tahan Iesu epat mañah, “Met epat aňoh-epovoz zut paru takes monis booharir añ hadeholoz zut biz bogi tohot heharihõ ari ritou etat Godiz masakavoz irih emat hez.³² Met tairaz paru hori heh-pori ritou etah hometunei, oñ Zoan emat non tinaorõ aňairoohan ari zait tat barotap navat, oñ ari ro tokatip giz nenasinañ gu hat am hehavoz zut het arim hodad modao bat loporizaro borourepekez kaev ravat het barotap navat, oñ paru takes monis booharir añ biz bogi toohari Zoan non tinaoroz maňoohan hatevetet ro garosikapuz zut hodad modao bat loporizaro borourat barotap batah. Met paru pot toohan ari etet am loporizaro borourepekez kaev ravat Zoaniz aňoohat barotap navat,” pot manah.

Aban horiri avasiz korav ravah-ñetiv

Mak 12:1-12; Ruka 20:9-19

³³ Iesu pot mañat maot aban nariti bavatat epat mañah, “Met ari ñeti navoti bavatat aňoman hatevetei. Aban nap pim ham ahõ nar hehaek avas menat temer demahapuh greip marañ elat ñedehan heh. Tahan kohat roketak hamauruv greip uloñ mez rapapanen uruv berevapanez kedeh. Tahapuh givogiri emat uloñ utap tapanen tavapan hezavoz homet aban koravop het etehopanez zei agarẽ revah tovmak demahan heh. Tat aban mod nari korav meñet pot mañah, ‘Met ari uloñ utap tapanen bain ivov matut tepekepuh nemaiz nao nevizat nao arim bei.’ Pot mañat paru korav meñet pi hotoh sat heh.

³⁴ Met sat hehapuh tokat aban mau pop pot homeh, Peti greip uloñ avasik utap hatahan bain ivov matut tahao ev, pot homet pim gog aban nari av posik korav heharihõ bain ivov manapanen bat emapanez hat meehan sah.

³⁵ Tahan aban korav heh-porihõ meehan emah-pori manapanez kaev ravat nap birepenañ urah, met nap men ñomah, ma modap heleñinañ ur ñomah.

³⁶ Pot metat hehan aban maup hatevetet maot gog aban modari ahoam meehan sahan mamogariz metah-taput maot metah.

³⁷ Tahan tokat aban avasiz maup pim rop meet pot hah, ‘Peti nem ropuz paru, “Ae aban ahop ev.” Pot hapanepuh pim ñeo hatevetepan.’ Pot hat meehan sah.³⁸ Tahan paru avasik korav hehari paru ro popun etet epat nae nap mañah, ‘Ae, av epesiz maupuz rop ok meehan emahag, etei. Met papapuzatũ pihar bapan hezag dari pi zuam bat ur ñomakapuh av epes darim pohao bak.’³⁹ Pot hahapuh pi bat avasiz iñidoh bin binivok betet ur ñomah.”

⁴⁰ Met Iesu ñeti pov mañat aban poek het hatevetet heharin epat at mañah, “Met tokat avasiz maup emat aban av posik korav hehari tair metapan ari homeameg?”⁴¹ Pot hahan paru hañiv epat mañah, “Met maup emat aban hori pori map bahori batapan. Tat aban tin av posik korav ravat hepanez nenari meñepanen hepanepuh bi uloñ utap tapanen tavat bain ivov matut tat paru nao bat met maup pimaiz nao manohopanez mod pori poek meñepanen hepan.”

⁴² Pot hahan Iesu epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak ñeti epov menahan hez,

Met aban nari zeï namak demapanez bah nar bat etet, ‘Horir ev,’ pot hat betehan oraehan tokat bah tapur zeimakez tok bah kapot tatar bavatah.

Met darim Ahop pot bavatah, povoz dari etet, ‘God tin am ok tah,’ pot hameg.

Buk Song 118:22-23

⁴³ Met pot menahan hez-epov ari rekö hamegiek hodad nata? Met ne arin epat añom, Ari nemaz kaev ravat nevetegivoz homet Godiz masakavoz roketak hepekez hahan hez-tin pov arihanañ baarat añarab mod tin tohopanen tinao ou ravohopanezari manapan. [⁴⁴ Met aban nap bah-porah ñodapan, povoz pim aboi map ur kelapan, oñ bah porahö ñodat aban nap urapanezaek map sak elapan.”] (*Met Iesu pimauz homet epat mañah.*)

⁴⁵ Pot ñeti poñ Iesu parun mañahan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir Parisi abanari hatevetet pi parumaz homet ñeti poñ hah, pot paru hodad hatah, ⁴⁶ povoz pi bat demapanez homeh, oñ añarab pimaz, “Pi Godiz propet abanap ev,” pot haohavoz homet paru Iesu bapanen añarabohö paru bahorï metapan hezavoz ñaihet tat am heh.

22

Aban nap bolor gipiz tah

Ruka 14:15-24

¹ Met Iesu maot ñeti mod epov navotï bavatat parun epat mañah, ² “Met ari God arim koravopuz masakavoz roketak sat hepekez ñeti epovoti zu tat añom. Met aban ahö nap hehapuh pim rop añap bapanez tahan, pimeri map emapanen paru biñ ravat toutat gipiz napanez mañahapuh pi gipiz ahoam bat emat beirat biihan oraeh. ³ Tahan pim gog aban nari meehan rap reet sat añarab gipiz potü emat napanez garos hamañahan heharin nap nim sahaek honep honep añarabon epat mañovai sooh, ‘Sakaz hahan emoh,’ pot mañovai sah. Oñ sat mañahan paru kaev ravat, ‘Evo, dei nasotü,’ pot mañah. ⁴ Tahan gog aban pori maot emat aban ahopun mañahan pi hatevetet pim gog aban mod nari meet pot mañah, ‘Ari sat paru añarab emapanez mañoooh-porin maot epat mañei, “Met aban ahop bol kau ahori haurat gipizonañ map bahoneo batat beirat biihan oraeh. Povoz ari emepeken dari sakapuh aban rop añap bapanez biñ ravat gipiz potü nepekez hahan emeg.” Pot mañovai sei.’ ⁵ Pot pim gog abanarin mañat meehan paru sat añarabon hahat mañovai sahan paru hatevetet kaev ravat nari parum adasik sahan met modari parum monï gogotak sahan, ⁶ met mod narihö gog aban poriz nari bahorï batah, met nari bat ur ñomah. ⁷ Met pot metahan aban ahop hatevetet gitait ravat pim ñai abanari meehan sat pim gog abanari bat ur ñomah-aban pori map bat men ñomahapuh parum zeit rañiihan ñadat bon tah. ⁸ Tahan aban ahö pop pim gog abanarin pot mañah, ‘Gipiz añarab emat napanez hat biihotü am oraeh, oñ paru emapanez hahon ari sat mañeg-pori horiri ok, povoz kaev ravat heh. ⁹ Oñ ari ñiidoh berevat sat añarab togü manat hezaek etepekepuh porin epat mañei, “Aban ahop gipiz bareñat haviihan oraeh, povoz ari mapori kohat sat nepek.” Pot mañat bavizat emei.’ ¹⁰ Pot mañahan gog abanari berevat sat ñiidoh heharin etet mañahan paru tinarir horiri map kohat emat zeï pomakeh honeo lokat toutat atalip tat heh.

¹¹ Pot tahan aban ahop lokat parunañ het etehan añarab modari parum toohat dim tinari meet heh, met aban nap pim dim pot nap bat namee, oñ pi am sat modarinañ upaip toutat hehan, ¹² aban ahop piin etet epat

mañah, ‘Erom ae, dei dim tinari meet hezan, tairaz ni dim tinap namee du okotunañ emat hez?’ Pot at mañahan aban pop ñeti hañiv mañapanez bapap tat heh. ¹³ Tahan aban ahop pim gog abanarin epat mañah, ‘Ari aban epopuz eñar maraz demat basat iñidoh betepeken kuturutak hep. Tapanepuh kutur akatak iñ hahot het kakamao hatevetehot gitahav men tep hahot hepan.’ ¹⁴ Pot Iesu ñetiv mañahapuh bon tapanez epat mañah, ‘Rotap God añarab ahovokaroz as hamahan hateveteamah, oñ honep honep pim hamahavoz zait tat emamahan pi parumaz, ‘Nemeri ok,’ pot hamah.”

Takes monis manohavoz at mañah

Mak 12:13-17; Ruka 20:20-26

¹⁵ Pot hahan Parisi aban nari sat topourat pot nae nap mañah, “Met dari sat at ñe nañ mañakan pi hañ horiv hapanen pi bak.” ¹⁶ Pot hahapuh Parisi aban narir zei posiz aban ahop Erod popuz hahan hehat tovai emooh-nari honeo meehan paru sat Iesun epat mañah, “Añairameñip ae, met dei nimaz hodad, ni ñeti rotapuy hameñip. Tat ni dei añarab kaev ravak hezavoz homet hameñip bon, oñ aban ahō ravat hezarir betezari dei mapori Godiz nonoroh tin sookaz ni ñeti rotap poñihar añañeñip. ¹⁷ Povozi niin at nañakan hatevetet hañiv dein bar añekē. Met dari takes monis Sisa popuz gavman abanari manameg-pov tin, ma hori ok tameg? Povozi ni tair homeameñ?”

¹⁸ Pot at mañah, oñ Iesu parum home horivonañ het at mañahavoz zuam hodad ravat hehapuh parun epat mañah, “Ari aban lop houlorizaronañ hezarihō, tairaz ne hori nao haom hat neen okat at nañeg? ¹⁹ Met ari moni hel nas bat nañairei.” Pot mañahan paru moni nas batezat manahan ²⁰ pi etet pot parun at mañah, “Met tairapuz akopur abatao moni epesik menahan hez? Hapeken ne hatevetem.” ²¹ Pot hahan paru epat mañah, “Met Sisaz akopur abatao ok.” Pot hahan Iesu parun epat mañah, “Met povoz tairatū Sisa aban ahō popuz au ravat hez-potū paru manei, oñ tairatū Godiz au ravat hez-potū God manei.” ²² Pot mañahan paru hatevetet agol atat ñeti modao mañapanez paru bapap tat pi betet boreurat sah.

Ñomahari bal hapanez at mañah

Mak 12:18-27; Ruka 20:27-40

²³ Met aliz tapusik Sadiusi aban pori Iesuz nakoe emah. Met paru pori ñomahari maot bal nakaotū, pot haohari emahapuh Iesun epat at mañah, ²⁴ “Añairameñip ae, Mosesihō ñeti kateo pot menahan hez, Met aban nap añap bapanepuh ñarop navat het ñomapanen aban popuz bosip hepanezaek añ hapuri pop bat het ñarohol batapanen pim nanepuz ñarohol pot ravat hepan, pot menahan hez. ²⁵ Oñ ñetiv epat nañakan ni hatevetet. Met batam aban nari 7 deinañ honeo ev heh. Tat nanē garosikap añap bat hehaek ñaro nap navat am het abup ñomahan, ²⁶ pim bos tokatizapuhoz añ tapup bat ñaro navat am het ñomah. Tahan bosiholohoz añ nen tapupuum bat ñomovai sohot bon tahan, ²⁷ tokat añ pop amun ñomah. ²⁸ Met aban map porihō añ pop bat ñomovai soohan, paru maporiz añap pot ravat heh, povoz tokat ñomahari bal hapanez hameg-porah añ pop abū tairapuz añap pot ravat hepan?” Pot paru piin at mañah.

²⁹ Tahan Iesu hañiv epat mañah, “Met ari Baiñetinavoz Tepatak menahan hezaek rekō hat am hodad narav, ma Godiz kezavoz amun tin hodad nat, povoz kut tat neen okat nañeg. ³⁰ Met tokat añarab bal hapanezarah enzol abarah hezariz zut het maot nae nap navotū, oñ am hepan. ³¹ Met ari

añarab ñomat maot bal nakaotü pot hamegivoz ne arin epat añom. Met ari Godiz hah-ñetiv menahan hezaek rekö hakameg, oñ tair tat ari tin hodad narav? ³² Met God Mosesin epat mañah, ‘Ne Abraamir Aisakir Zekopoz koravop ev,’ pot mañah. Met God ñomat bon tamahariz korav narav, oñ biririam hezariz korav ravat hez. Povo parü pori ñomahaekanañ sat pinañ honeo biriri hez arin ev añamoh.” ³³ Met Iesu ñetiv pot hahan añarab hatevetet heh-modari parü agol atat, “Ui, tair ok hah?” Pot hah.

Mosesiz katë tairavohö ritou tah

Mak 12:28-34; Ruka 10:25-28

³⁴ Met Iesu Sadiusi abanarin ñeti tinao mañahan parü hañiv nak heh-ñeti pov Parisi abanari hatevetet paruhoen at ñe nao mañapanez hat pim nakoe emah. ³⁵ Tat aban ñeti kateñiz mañair-nap hañ horiv hapan hat piin epat at mañah, ³⁶ “Añairameñip ae, met Mosesiz ñeti kateñ menahan hezaek tairavohö modañ map ritou metat ahov ravat hez?” ³⁷ Pot at mañahan Iesu hañiv epat mañah, “God arim Ahop hez, povoz nim hezhezao, ma loporir hodadeo pi nenap map manat pimazahar zait tat hez. ³⁸ Met ñeti katë añoh-epov ari bagaros batat tin homet baval hat sohopekezao ev. ³⁹ Met ñeti katë epovoz irih modao amun epat hahan hez. Met nimaüz homet zakep tat hezavoz zut añarab modariz homet zakep tat tin metovai sohoz. ⁴⁰ Met ñeti katë epovokaro Mosesir propet abanariz menahan hez-poñiz kapotak hakez.” Pot Iesu Parisi abanarin mañah.

Iesu Parisi abanarin at mañah

Mak 12:35-37; Ruka 20:41-44

⁴¹ Tahapuh Iesu Parisi aban porin pot mañah, ⁴² “Met Godihö Kristo ari eñizapanez au hahan hezaek tairapuz iz mimipuhö pot tapanez au hahan hez? Ari hapeken ne hatevetem?” Pot at mañahan parü epat hah, “Met batam ahö ravat hehap Devid popuz ro mimip ou ravapanez au hahan hez.” Pot mañahan Iesu parun maot at mañah, ⁴³ “Tin hag, oñ batam Devid pop Godiz Pul Tinapuhö hodadeo mañahan Kristo popuz homet, ‘Nem Amip,’ pot hahavoz kapot tair? Met Devid epat hahan hezavoz homet arin ok at añoh,

⁴⁴ “God nem Amipun pot mañah, “Nem mar giñasiz nakoe ev emat touteken nimaz kaev ravat hepanez pori bat hor batat nim irih ne meñeman ni parum revah heke.”’ *Buk Song 110:1*

⁴⁵ Met ev Devid Kristo popuz homet, ‘Nem Amip,’ pot hah-pop tair tat pim ro iz mim nenap ou ravapan?”* ⁴⁶ Pot mañahan parü hañiv mañapanez bapap tah, povoz porahanañ parü maot piin at ñe modañ namañ, am heh.

23

Parisi abanariz kapot bar mañah

Mak 12:38-39; Ruka 11:43,46; 20:45-46

¹ Tahan Iesu añarab ahovokaror pim mañairooh-abanarin epat mañah, ² “Met batam God Mosesin mañahan pi ñeti kateñ menahan hezaek parü Parisi abanarir aban ñeti katë poñ añarabon mañamah-pori ñeti katë poñiz korav ravat hez. ³ Met ñeti poñ badede añohopanezat hatevetet

* **22:45:** Pavar 45 -Met Kristo pi pohao hezap ok, povoz Devidiz ahop heh, oñ hamarrah Maria bataan abanap ravahaek pi Devid tapupuz ro iz mimip ou ravah. Met Parisi aban pori, Iesu pi Kristo Godihö meepanez au hahan heh-tapup ok, pot pimaz hom namee, povoz Iesu at ñe pov parun mañahan hañiv hapanez bapap tah.

tohopeken tin ravohopan, oñ parü giz nenañinañ arin añovai parumauhö añamahat tin baval nak tamah, povoz ari parum tamahat tovai totunei. ⁴ Met parum ñeti añamahavoz tairavotĩ zut tat haom? Met ari honoman ahotü ñelet samegivoz zut parü ari honoñai povor kao bat het tohopekez ñetiñ añamahan ari kakamao hatevetevai emameg, oñ ñeti añamah-poñ parumau am tin baval nak hez. ⁵ Met nonair nai tovai emamah-potun añarab modari etet parumauz, ‘Tinari ok,’ pot hahopanez hat parü pot tamah. Tat parü Mosesiz hahan hezao tovai Godiz ñeti nañ menat gag bisiz ma mar roriñiz zut el hatat ourah demat samah, ma Mosesiz hahan hez-modao tovai parü mañeo hahopanez dimiholak bi nañ ul tat bamanat mañeo hamah, oñ ul poñ pim hahan hezat nat het ul toveñ tat dim teteñik bamanamah. ⁶ Met gipizor anumai bareñat topourat biñ ravat nameg-porah parü bol ahö tinañihar parum bat napanez zait tat an tat bamah, ma arim topour zeñik lokat topourameg-porah parü pori sat garosik tek tinañik toutat hepane zait tat toutat hez. ⁷ Met añarab togü manat hezaek parü haeñ tat sohopenen añarab modari parun etet, ‘Deim añairameg-ahori ae,’ pot mañohopanez parü zait tat het pot tovai samah.

⁸ Met ari naner bos ravat hezan ne nenap arin añairamohop ev, povoz modarihö arin, ‘Añairameñ-ahop ae,’ pot añohopanez hometunei. ⁹ Met abarah hez-nenap arim Papap hez, povoz ham aban nari ba ahori batat porin, ‘Apai ae,’ pot mañotunei. ¹⁰ Met ne Kristo tapü epopuhö arimaz korav ahop ravat hez, povoz añarab modari arim abatao bat hel batat arin, ‘Deim ahori ae,’ pot añohopanez hometunei. ¹¹ Oñ tairari modariz hahopanezat baval hat tin meñizat asit metohopanez porihoh ahori ravat hepan. ¹² Met tairap pimaüz abatao bat hel batat hahopanez pop God pi bat hor batapanen abatao bonop ravapan, oñ tairap pimaüz abatao bat hor batat hepane zait tat Godihö pi abatavonañap bavatapan,” pot mañah.

Parisi abanarin ñetiv mañah

Mak 12:40; Ruka 11:39-52, 20:47

¹³ Pot mañat Iesu Parisi abanarin epat mañah, “Met ari Parisi abanari ma aban ñeti kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ haovai samegiek, mai zakep ari hori ravepek. Met ari Godiz masakavoz roketak sat hepekez zait nat het añarab poek sat hepane zait tat het samahariz nonor memeriameg. [¹⁴ Met ari Parisi abanari ma aban ñeti kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ haovai samegiek, mai zakep ari hori ravepek. Met ari añ hapurihol moreg metat parum zeñiñ nonair naitü bateg tat arim bamegin parü betez hez. Tat ari añarab modari arin etet arim abatañ bat hel batat hahopanez hat mañeo toveam beri haz hahot hez. Mai zakep arim hañ bepekezao honoñai map ahov bepekezari ok.]

¹⁵ Met ari Parisi abanari ma aban ñeti kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ mañovai samegiek mai zakep ari hori ravepek. Met añarab patari Zudaholoz zut ravat arinañ honeo emohopanezariz mel tovai iv havevoz revah sohot zeñi modañik sameg. Pot tovai samegin nari arinañ honeo em ravamahan parum hodad tinao ba in balavi metamegin ari itañadek sat hepekez hori tamegit etet tovai samahapuh paruhö ritou etat it poñadek sat hori ravapanez poñ ahoam tovai samah.

¹⁶ Met ari aban kutarihö añarab modarin non horioroh sohopenez mañairat moreg pot mañameg, ‘Met arihanañ aban napuhö pot hapan, ‘Godiz tup ahomakez abatavok rotap ne gog pov tomaz ev hamoh.’ Pot

hapanepuh gog hapanez pov rekot nat hepan, povoz pim hapanez pov betezao ravapan. Oñ arihanañ aban napuhö, “Godiz tup ahomakeh golivonañ matut tat bihan oraezañiz abatavok ne rotap pot tom,” hapanepuh hapanez pov rekot naelotü, oñ am tapan,’ pot hameg. ¹⁷ Met ari aban kutarin epat añom, Met Godiz tup ahomakez abatao ahö ravat hezan golivonañ matut tat bizegin oraez-poñiz abatavohö ritou namet hez, oñ golivonañ poñ kohat tup ahö pomakeh biigin hez-nen poekaz abatavonañ ravat hez.

¹⁸ Met arim moreg hameg-modao ev. Met arihanañ aban napuhö pot hapan, ‘Ne Godiz tup ahomakeh anumaihol bareñ elat mañaramah-arü posiz abatavok rotap ne gogov tomaz ev hamoh.’ Pot hapanepuh gog hapanez pov nat hepan, povoz rekot betezao ravapan. Oñ arihanañ aban möd napuhö pot hapan, ‘Ne arü posik anumai nap Godiz homet bareñ elapanez revah bizahan oraez-popuz abatavok rotap gog epov tomaz ev toh,’ pot hapanepuh rekot hapanez pov naelotü, oñ am tapan. ¹⁹ Met ari aban kutari arin at ñe nao epat añom, Met arü anumaihol biit bareñ elamah-posiz abatao ahö ravat anumai bareñamah-porizao ritou metat heza? Evo, anumai pori ritou namet hez, oñ posik anumai pori bat em bizat bareñ elamah-nen poiho arü pos abatavonañ ravat hez. ²⁰ Met ari tairari Godiz tup ahomakeh anumaihol bareñ elat mañarameg-arü posiz abatao hat, ‘Rotap arü posiz abatavok gog epov tak,’ pot hameg-pori ari arü nenasiz abatao hat barotap batat ok nak, oñ arü posik bareñ elapanez anumai biamahan oraez-poriz abatao honeo ok hameg. ²¹ Ma ari tairari Godiz tup ahomakez abatao hat, ‘Rotap tup ahö pomakez abatavok gog pov tak,’ pot hameg-pori ari tup nen pomakez abatavok ok nak, oñ God poek hezapuz abatavonañ karar ok hameg. ²² Ma ari tairari abarah ze i tinasiz abatao hat ‘Rotap ze i tin posiz abatavok gog pov tak,’ pot hameg-pori ari ze i tin nen posizahar ok nak, oñ God poek tek ñinatak toutat korav hezapuz abatavonañ honeo ok hameg.

²³ Met ari Parisi abanari ma aban ñeti kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ haovai samegiek mai zakep tokat ari hori ravepek. Met Mosesiz ñeti katë epov baval hat sameg ev. Arim nonair nai ma gipiz bat bamain batat orañ biamegin 10 ravamahan ari poekanañ or hon nao bat Godiz biñ ravat pi manameg. Pov tin ok tameg, oñ tairaz pim ñeti katë garosikañiz unun manameg? Met ñeti epeñiz añaomohö ev, Añarab modariz zakep tat masak metao, ma Godiz homeo badae batat pim nonoroh tin sohopekeza, met ñeti tin epeñ ari unun manat beteameg. ²⁴ Oñ ari aban kutarihö añarab modarin non horioroh sohopenez mañairamegiek, arim gipizoh pei goe nahol hezan tin etet bavetetahoh nameg, oñ anumai ahö nap arim gipizoh hezan ari et nareek, ununum am bat nameg,” pot manah. *(Met paru ñeti katë goe tokatizañ bamamog batat ñeti katë ahö tin hepanezañiz unun manahavoz homet potuti zu tat mañah.)*

²⁵ “Met ari Parisi abanari ma aban ñeti kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ mañovai samegiek mai zakep ari hori ravepek. Met arim heri koruñik tin ivov ñodameg, oñ ari givogivor hori ahov tamegiek arim loporizaroh horiñ map an pap manat hez. ²⁶ Ari aban kutari, kapuñir suanz kohat du tat hezaek garos ivoh betetahoh iñidohasiti honeo ivoh betehopen tin ravohopan.

²⁷ Met ari Parisi abanari ma aban ñeti kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ haovai samegiek, mai zakep ari hori ravepek. Met añarab ñomamahan baveirat parum revah heleñ tin bizat

zi buñ ñedet, ‘Tin ravat hezag, etei,’ pot hameg, oñ kohat ñomari zañ tamahan porporohol roreamahavoz zut ari hez. ²⁸ Met ev añoh-povoz zut ari tovai samegin modari arin etet, ‘Tinari ok,’ pot arimaz hamah, oñ arim loporizaroh horivor moregao ahö ravat hez,” pot mañah.

Parisihol hori toohavoz mañahao ev

²⁹ Pot hat maot epat mañah, “Met ari Parisi abanari ma aban ñeti kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ haovai samegiek, mai zakep ari hori ravepek. Met Godiz propet abanari ma aban tin modari baveirahan hezaek ari, ‘Hatahav ev beiraez,’ pot homet zeï tinañ demat zi buñ ñedet red tinao metameg. ³⁰ Tat pot hameg, ‘Batam darim iz mimiholohö Godiz propet abanari men ñomah-porah dari hegitin parum menahaek nameñiz teg narab.’ ³¹ Pot hamegiek rotap ok parum Godiz propet abanari men ñomahariz iz mimihol ari het arimauz kapot ba ou batameg. ³² Povoz arim iz mimiholohö parum propet aban ravat hehari men ñomoohat amun ari tohopekezari ok. ³³ Povoz ari hamal horiholoz tamahat hori tovai samegiri, tokat God ari añarab ñevok eviit an etapanezarah petev pot tameg-epovoz hañiv bat ari itiiñadek sat hori ravepekez añapanen ari tair tat zeï manepék? Evo, rekot bon, oñ am horiek sepek.

³⁴ Met ari pot hez, povoz tokat ne Godiz propet aban modari ma aban hodad tinavonañari ma baiñeti tinao añohopanezari ba ou batoman arim ñaravatak gogot tohot hepanen arihó parum nari bat men ñomepek, ma nari bat zirah ur ñomepek, ma nari bat topour zeïñik basat biñinañ urat ruohopeken barezat zeï modañik sohopan. ³⁵ Met batam kapot tat aban horiv bon tinap Abel pop menahaekanañ arim iz mimiholohö aban parum horiv bon nari am menovai emoohapuh Berekiar rop Sekaraia amun Godiz tup ahomaker anumaihol bareñ elat mañaramah-arü posiz ñaravatak hehan pop amun menah. Met ari arim iz mim porinañ honeo ravat tokat hañiv bepek. ³⁶ Rotap epat añoman hatevetei. Met batam arim iz mimiholohö aban horiv bonori menooh-povoz hañ horiv parunañ honeo ari amun bepek.”

Zerusalem añarabon zakep ñeo mañah

Ruka 13:34-35

³⁷ Pot mañat maot epat mañah, “Mai zakep ari Zerusalem añarab, Godiz propet abanari menoog, ma pim gog aban modari arihaz meehan emoohan heleñinañ uroog, povoz epat arin añom, Met hohorep pim rohol batopourat ñep mezat korav tin hezavoz zut orah rezah ne arimaz zakep tat tin korav ravat hemaz zait tat hez, oñ ari povoz kaev ravameg. ³⁸ Ae hatevetei, God evetepanen arim zeï ahö epat betezat ravapan. ³⁹ Met ne arin epat añom, tokat ari neen maot et nanerezotü, oñ ari, ‘Godihö okop pim abatavonañ meehan erah, povoz piin biñ mañook,’ pot ari nemaz hapekez porah maot neen etepek.” Pot Iesu parum mañah.

24

Tup ahomak hori ravapanez hah

Mak 13:1-2; Ruka 21:5-6

¹ Met Iesu pot mañat bon tahapuh Godiz tup ahomak betet sovai pim mañairooh-abanari pim nakoe emahapuh borourat parum maot tup ahö pomaken parum etepanez piin mañah. ² Tahan pi parum ñeti hañiv epat mañah, “Erohol, ari tup ahö akamaken etekaz hamegiek, ne rotap epat arin

añom, Paruhö tup akamak heleñinañ tin kez demovai helahan hezaek, aban ñai narihö map ur edapanen ñodat hel nao hel modavoz revah naoraetü, oñ map mainor pain ravat oraepan,” pot mañah.

*Tokat berevapanezañiz ñetiv
Mak 13:3-20; Ruka 21:7-24*

³ Pot mañahapuh Iesu Oliv dañevok sat toutat hehan pim mañairooh-abanari parum main emat piin epat at mañah, “Met tupumak edapanez nim dein añeñ-okat tairarah tapan? Ma ni maot emeken ham epar bon tapanez totoi ravapanen non tairaorö ou ravapanen dei etet hodad ravat, ‘Pi emapanez tahan okat ok tah,’ pot hak?” ⁴⁻⁵ Pot at mañahan Iesu epat mañah, “Ari tin homet etevai sohozei. Met tokat aban narizaro honep honep emat nem abatao hat epat moreg hapan, ‘Met ne Kristo ev.’ Pot hapanen ahovokaro hatevetet paru barotap batapan. Oñ hamoh-epat aban porihö arin moreg etapan hezag, tin homet etevai sohozei. ⁶ Met tokat arim totoi zeñ ñai ahov ou ravat nae nap menohopanen ari ñevon hatevetehopek, ma ‘Zeñ hotoh nasik zeñ ñai ahov tamah,’ pot hahopanen ari hatevetepek. Tat ari zuam zageri tat ahoam home midin tohunei. Met pot tapanez porah ne zuam naemotuzarah ok, povoz am tohop, ⁷ Oñ añarab nari zeñ nasikanañ bal hat emat zeñ modasikarinañ nae nap menohopan, ma aban togü nat bal hat sat aban togü modatanañ nae nap menohopan. Ma zeisikaroh gin ahov berevohopan, ma hamar zebemun ahoñ tohohan. ⁸ Met añahol ñarohol batapanez garos kapot tat kakamao aviam hateveteamahavoz zat nonair nai hamoh-potü berevohopanen, honoñai ou ravohopanen hatevetehepekez pov kapot nenaek ok hatevetehepek.

⁹ Met pot tapanez porah ari nemaz homevai emohopekezaek añarab zeñ maposikarohari arimaz kaev ravat mogao etat hepanepuh, ari nari avapanepuh homomanevor kakamao anapan, ma paru ari nari emenapanen ñomepek. ¹⁰ Tohohanen añarab ahovokaro ñaihet tat Godiz homeo badae batat hepenez pov betet nari paru nae nap kaev ravat berat hepan, ma nari parum modari ñai abanarin manohopanen bahori metohopan. ¹¹ Met aban ahö navokaro emat epat moreg hahopan, ‘Dei Godiz ñetiv hamegiri ev emegig, arin ñetiv añakan hatevetepek.’ Pot hahopanen añarab ahovokaro hatevetet, ‘Rotap ok hamah,’ pot hat parum moreg hahopanezat tat non horioroh sohopan. ¹² Tapanen hezhez horiv zeisikaroh berevat an pap manapanen añarabohö nae nap zakep tat masak metao bon hepan. ¹³ Oñ añarab tairari kaev narav het rez kek tat nemaz homehot tovai sohopanezari Godihö paru pimiri bavatat tin hepanezaek meñepan. ¹⁴ Met añarab God parum koravopuz masakavoz roketak hepenez ñeti tin epov nem gog abanari mañovai sohopanen, zeirizaroh map an pap manapanen añarab maporizaro hatevetet garë hapanerahoh tokat ham epar bon tapan,” pot mañah.

*Honoñai ahov berevapanezao
Mak 13:14-23; Ruka 17:23-24, 21:20-24*

¹⁵ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met batam Godiz propet aban nap Daniel popuhö epat menahan hez, ‘Met pei hori ahovonañ nap Godiz tup ahomakeh emat bahori batapan.’ Pot menahan hezaek tokat pei pop emat tup pomakeh hepanen ari etet zageri tepek.” (Met Iesu pot hahan hez-ñeti epov ari rekö hapekezari tinam homet hodadeo bei.) ¹⁶ Met Iesu maot epat mañah, “Met pei pop emapanez porah añarab Zudia zeisik hepanezari parum zeñ betet paru bareet dañeñik sapan. ¹⁷ Met añarab

zei aropoñik toutat hepanez pori maot parum zeñik kohat lokat parumotü navotü, oñ am poekanañ bareet sapan. ¹⁸ Ma añarab adañik sat gogot tohopanezari maot zeñik emat tamaravoz dimihol navotü, oñ poekanañ am bareet sapan. ¹⁹ Mai zakep, met pot tapanez porah añ ñaro ñekeñinañ ravat hepanezari, ma añ ñarohol maok batat apeteñ manohopanezari paru bareet bar baram sapan pot homeamoh. ²⁰ Met utarar tamarao tapanezarah, ma arim gogot natotuz aliz poñiz nasik pei pop emapanen barezat sepekez rekot narav tapan hezavoz homet ari Godin eñizohopanez mañ mañovai sohopek. ²¹ Met pot tapanez porah añarab honoñai ahoñ map hatevetehopan, met God abarar hamar kapot tat matut tahaekanañ honoñai berevapanez okovoz zut nao ou narav, met tokat pim zut mod nao amun ou naravotü, oñ berevapanez hamoh-nen poraham ou ravat bon tapan. ²² Oñ God pimauhö pim añarab ba ou batahan hezariz homet, zakep tat honoñai pov tokat berevapanez añoh-poñiz homet alizañ ba avï batah, oñ pi pot ba avï navatatin, añarab map hori ravat ñomah narab.

²³ Met honoñai pov berevapanez porah aban narihö arin epat añapan, ‘Met Kristo emat ev hezag, ari emat etei,’ ma mod narihö, ‘Kristo zeñ okatak ok hez,’ pot añapanen ari parum añapanez povoz tovai, ‘Rotap ok añah,’ pot haotunei. ²⁴ Ma aban moreg narihö emat, ‘Ne Kristo ev,’ ma ‘Ne Godiz propet abanap ev,’ pot añapan. Tapanen ari Godiz añarab ba ou avatahan hezarihö etet, ‘Rotap Godihö meehan emahap ev,’ pot hapekez homet red navor nao tapanen agol atar ari barotap batotunei. ²⁵ Met nem ñeti añoh-epov tokat ou ravapanezao ev bar añoh, povoz ari hatevetet tin hodad ravei.

²⁶⁻²⁷ Met rotap uas abarah reamahan añarab mapori eteamahavoz zut ne Añaraboz Nanep ou ravat maot emoman ari mapori neen etepeke. Povoz aban narihö moreg nemaz, ‘Pi haemat ham betezarah hez,’ pot moreg etapanen ari tovai poek sotunei, ma ‘Pi haemat zeñ okomakez kohat iz ravat hez,’ pot hapanen ari parum moreg hapanezavoz barotap batat homeo badae batotunei.”

²⁸ Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met anumai nap ñomat hamarrah oraezan havi ahö duhol emat map togü manat hezan dari eteamegivoz zut ev arin añoh-poñ ou ravohopanen ari etet hodad ravohopek,” pot mañah.

Añaraboz Nanep maot erapanez ñetiv

Mak 13:24-31; Ruka 21:25-33

²⁹ Pot mañat maot epat mañah, “Met honoñai añoh-poñ mamog berevat bon tovaiam gitap berevovai zuam pim alizao maot bon tapanen kutur manapan, ma ñonis berevovai pim alizao amun maot bon tat namañotü. Tapanen zeizañ abarahanañ tiz ñodapan, ma abarah mod kez poh hezatü parum hezaek het do do tohot non samahañ betet patati betez betez sohopan. ³⁰ Pot tohopanen ne Añaraboz Nanepuz redeo abarah ou ravapanen, zeñ maposikaroh añarab nemaz homeo badae navat hepanezari etet iñir zakep ahov tohot hepanen ne unitak rouvat kez ahovor aliz ahovonañ eroman paru neen et nereepan. ³¹ Tapanen Godiz tibi ahov ñeo map ahö hahopanen ne enzolihol meeman zeñ maporizaroh sat em tat, Godiz ba ou batahan hez-añarab pori batogü manapan,” pot mañah.

Ziñin etet hameg-ñetiv

Mak 13:28-31; Ruka 21:29-33

³² Tat maot epat mañah, “Met ziñiz tamahat ari homei. Met zi geleñ berevat zi tae mageñ meet het tor ravovai samahan ari etet, ‘Git kezao ravapanez ev tah,’ pot hameg. ³³ Povoz zut tokat ari etepeken nonair nai

añamoh-epotü ou ravapanen, ‘Totoiam pi erapanez tahao ev,’ pot hapek. ³⁴ Met ari hatevetei, Zuda arim nari am biriri hepanen hamoh-epotü ou ravapanen etepan. ³⁵ Met tokat abarar hamarar nonair nai map bon tapan, oñ nem ñeti haovai emamoh-map epeñ pohao am het hepanepuh bon natotü,” pot mañah.

Iesu maot erapanez alizasiz hodad nat
Mak 13:32-37; Ruka 17:26-30,34-36

³⁶ Pot mañat maot epat mañah, “Met nem emomaz alizasiz ari añarab hodad nat, ma abarah enzolihol amun hodad nat, ma ne Añaraboz Nanep amun hodad nat, oñ nem Pap nenapuhö aliz posiz hodad hez. ³⁷ Met batam Noa het sipimak demah-porah añarab horiam tooh-povoz zut ne Añaraboz Nanep ev hamararah maot emomazarah taputam tohot hepanen erom. ³⁸ Met iv havé ahov emat zeisikaro bamezapanez totoi ravahan paru unun het gipizor ivov novai añarab nae nap bovai soohan Noa sipimakeh lokah. ³⁹ Tahan iv havé ahov emapan pot paru hodad nat het, Dari tin ev hez, pot homet tovai soohan iv haveo ahö ravat emat añarab pori map bamezahan emiv elat ñomat bon tah, met povoz zut ne Añaraboz Nanep maot emomazarah añarab zu taput, Dari tin hez, pot homet tohopanenahoh honoñai ahov paruti ou ravapan.

⁴⁰ Met emomaz porah aban nañariv adasik gogot tohot hepanen enzolihol meeman emat aban nap hepanen nap bapan. ⁴¹ Ma añ nañariv amun honeo gipizog zotog tohopanen enzolihol meeman emat añ nap bapanen modap am hepan. ⁴² Met ne arim Amip emomaz alizasiz ari tin hodad nat, povoz tin ñai biit etet hezei. ⁴³ Met aban zei namakez maupuhö aban givogip naratiam emat pimotoü bapanezao hodad hatat hehatin, pi homeme het aban givogü pop emapan hezavoz ñai bizat etet heh narab. ⁴⁴ Met povoz zut ne Añaraboz Nanep maot emomaz porahaz ari amun unun hepeken taput naratiam ne emomag, ari nemaz tinam ñai biit etehot hezei,” pot mañah.

Aban tinapur horiputi bavatat mañah
Ruka 12:41-48

⁴⁵ Iesu parun pot mañat maot epat mañah, “Met gog aban nap tair tapanen pim hodad tinao ou ravapan? Met aban ahö nap sapanez tat pim gog abanarihanañ tin tohopanepun etet korav ravat het piuhö gipiz gamö rezat manohopanezap ba ou batat meñepanen pi poek het pim ahopuz mañat sapanez pot pi tin tohopan. ⁴⁶ Met aban ahö pop sat hepanezaekanañ maot emat etepanen garos mañat sahatam gog aban pop tohopan, povoz gog aban popun, ‘Ni hodad tinavonañ hez,’ pot mañapanen pi biñ ravat hepan. ⁴⁷ Tapanen aban ahö pop pim gog modañiz map piin au mañapanen korav ravat hepan. ⁴⁸ Oñ gog aban modapuz hodad tinao bon hepan, povoz pim aban ahop sapanen pi pot homepan, Nem aban ahop sahaek zuum maot naemotü. ⁴⁹ Pot homet pi gog aban pim irih het gogot tohopanezari urovai aban iv kezao nat rumuramaharinañ honeo ravat gipizor ivov novai rumurat tohopan. ⁵⁰ Met pi pot tohot pim ahop emapanez homet naketuz porah ahop naratiam maot emapanepuh etet gog aban hori tohopanez pop ⁵¹ ahoam urat bahori metapanen aban hori tohopanez porinañ honeo ravat paru iñ hahot het kakamao hatevetehot gitahav men tep hat hepan.” Pot Iesu parun mañah.

25

Ñari añaholoti bavatat mañah

¹ Pot mañat Iesu maot epat mañah, “Met maot eromazarah God arim koravopuz masakavoz roketak hepekezavoz ñari añ nariti zut tat epat añom. Met ñari añ nari 10 hehan aban nap añap bapanez hahan heharah ñari añ pori parumatak hehaek pot homet heh, Petev emapanez hahan heharah eveg, peti ok nonoroh emamah. Pot homet ñari añ pori parum ramuñ bat rañizat nonoroh bavizat emapanez sooh. ²⁻⁴ Met ñari añ poriz 5 pori paru kut tat heh, povoz parum ramuñik, Ivov ahö beo reet hez, pot homet et naré rañizat bat sooh, oñ ñari añ mod 5 pori paru hodad tinavonañ heh, povoz, Ramuñik ivov zuum bon tapan hezag, pot homet ñereñik iv modañ holat ramuñ rañizat honeo bat sooh. ⁵ Tahan aban añap bapanez hah-pop zuum naem tahan ñari añ pori nonoroh sat ñai bizat het etehot hehaek etañ au gom metahan au orat heh.

⁶ Pot tat orat hehan lop gitum ravoohan napuhö epat hah, ‘Ae, aban añap bapanezap totoi ok emamahag, ari bal hat bavizat sei.’ ⁷ Pot hahan ñari añ pori zuum bal hat parum ramuñ ba avi bataan hehaek tin ñadapanez ba ahö bataan, ⁸ paru ñari añ iv ñereñik ivov holat nav emooharihö holat emooharin epat mañah, ‘Met deim iveñ bon tahan deim ramuñ upizahag, arimeñik meepekepuh iv hotoñ anepeken deimeñik meet maot rañizakan ñadapanen dari honeo sak.’ ⁹ Pot mañahan paru hañiv epat mañah, ‘Evo, met iv epeñ deim rekot bat emoogiek eveg, dari mapori meekan peti rekö naravotü, povoz arimauhö sat arim nañ zeirurum zeimakeh zum tat meet emei.’ ¹⁰ Pot mañahan paru iveñiz melahar soohan aban añap bapanez pop emahan ñari añ hodadevonañ heh-pori pi bavizat paru honeo emat kohat añarab tapanezañariviz biñ ravat gipiz ahotü bareñat biihan heh-zei pomakeh lokahan haitokor hamerizah.

¹¹ Tahan tokat ñari añ iveñ zum tovai sooh-pori emat pot hah, ‘Erom, ni haitokor teeken dei kohat emak.’ ¹² Pot hahan pi hañiv epat mañah, ‘Evo, rotap ne arimaz ununug, sei.’”

¹³ Met Iesu ñeti pov mañat bon tahapuh maot epat mañah, “Met ari hatevetei, ñari añ pori, Abanap tairarah emapan, pot hodad nat hehavoz zut ari ne eromaz aliz posiz tin hodad nat hez, povoz tinam ñai biit het etehozei,” pot mañah.

*Aban nañariv napuz ñetiv**Ruka 19:11-27*

¹⁴ Met Iesu ñeti epov mañat maot mod epov mañah, “Met ne maot eromazavoz ari hodad tepekez hat aban nañariv naputi zu tat epat añom. Met aban ahö nap het zeñ hotoh nasik sapanez tat pim gog aban nañariv napuz as hahan emahan paru pimotuz korav ravat hepenez meñeh. ¹⁵ Tat pim gog aban poriz pot homeh, Met aban akap pim hodadeo ahö hez, met mod okop pim hodadeo ahö heriam hez, met modap pim hodadeo aviam hez. Pot homet pim monis baverat paru moni pos bat gogot tat moni revahas bizohopanez hat, hodad ahovonañap moni ahos 5 tausen kina manat, moni ahö heris 2 tausen kina modap manat, moni goe heris 1 tausen kina modap manah. Pot manahapuh pi sah. ¹⁶ Met monis pot manat aban ahö pop sahan met aban 5 tausen kina manah-pop tinam homet zuum moni gogot tat 5 tausen kina modas revah biohan 10 tausen kina ravah. ¹⁷ Met aban 2 tausen kina manah-pop taputam moni gogot tat 2 tausen kina revah biohan 4 tausen kina ravah. ¹⁸ Pot aban mod poñariv tah, oñ aban 1 tausen

kina manah-pop pi moni pos basat hamauruv menat hamarrah beirahan heh.

¹⁹ Pot tat hehan aban ahop sat ahoam heh. Tat gog aban moni manah-pori tair tah, pot hapanen hatevetepenez maot emah. Tat parumaz as hahan emahan pot at mañah, 'Met moni anohon beg-poñ bat tair teg? Hapeken ne hatevetem.' ²⁰ Pot hahan aban 5 tausen kina manahap 5 tausen kina revah biohas bat emat pot mañah, 'Erom, ni eterë, ni 5 tausen kina naneñin ne maot moni gogot tat moni 5 tausen kina mod epes bat revah biohon oraehaek ev.' ²¹ Pot mañahan pim aban ahop epat mañah, 'Erom, ni nem gog aban hodadevonañ tinap, met gog avit nanohon tin korav ravat heñ, povoz petev gog ahotak neñeman korav ravat heken deip honeo het biñ ravat hepain,' pot mañah.

²² Met aban 2 tausen manahan bah-popuhoe epat mañah, 'Erom, met ni 2 tausen kina ne naneñin moni gogot tat 2 tausen kina revah biohon oraehaek ev.' ²³ Pot mañahan aban ahop gog aban mod popun epat mañah, 'Erom, ni nem gog aban hodadevonañ tinap, met nem gogot aviam nanat sohon ni tin tovai emooñ, povoz petev gog ahö natak korav ravat heken ni amun deip honeo het biñ ravat hepain,' pot mañah.

²⁴ Pot tahan aban 1 tausen kina manah-popuhoe emat pot hah, 'Met ni aban kezap, modarihö gipiz mapotü ñedeamahan nimaühö emat belat bameñip ok, ma modarihö nim moni gogot tamahan nimam hañiv bameñ, pot nimaz modari hahan ne hateveteohö. ²⁵ Povoz moni gogot toman nim monis bon tapan hezavoz ne ñaihet tat moni naneñ-pos am ba iz batohon hehaek eveg, nimau maot ba.' ²⁶ Pot mañahan pim aban ahop ñeti hañiv epat mañah, 'Met ni gog aban hori bisin gogot natap. Ni nemaz aban modarihö gipiz ñedeamahan nemaühö belamohop ev, ma modarihö moni gogot tamahan nemam hañiv bamoh, pot hahan hatevetet barotap bateñ. ²⁷ Povoz bonaiz nem nanoh-okos am basat moni biameg-zeimakeh bizeken oraepanen nemaui emat moni pos bovai moni revahas honeo bom nak, oñ ni ganö teñ.' ²⁸ Pot pi mañat pim gog aban mod napun epat mañah, 'Ni pim moni 1 tausen kina bat hez-okos bat aban 10 tausen kina bat hez-okop man. ²⁹ Met aban tairap nai manoman tin korav ravat hepenez pop mod nai amun manoman bat hepan, oñ mod tairap poiz tin korav naketuz pop manomaz poi pihanañ maot bat aban modap manom. ³⁰ Povoz gog aban hori epop iñidoh kuturutak betepeken iñ hahot het kakamao hatevetehot gitahav men tep hat hepan.' Pot aban ahö popuhö pim gog aban porin mañah." Pot Iesu parun manah.

Tokat an etapanez ñetiv

³¹ Met Iesu pot mañat maot ñeti epov mañah, "Met tokat ne Añaraboz Nanep ahop ravat nem aliz ahovonañ maot eromaz porah, enzolihol nenañ erapanen nem ahopuz tek tinatak toutat het ³² ari añarab zeï maposikarohari batogü amanoman nem havasik emat hepek. Met porah ne ari anumaiholoz korav hezari bol sipsipiholor memehol baverat sipsipihol main met memehol main pot meñamegivoz zut ari añarab taput etat ³³ tin tohopanezari nem mar giñasik meñet paru hori tohopanezari nem mar gavenesik meñem.

³⁴ Pot tomapuh paru nem mar giñasik hepenezarin epat mañom, 'Ari nem Papap masakao anahan hez-eperi, batam hamarar nonair naitü matut tahporah arimaz hat zeï tin hepekez pos amun matut tahan hezasik sat poek arimes bavatat hezei. ³⁵ Met ne gipizor ivovoz netahan hahon ari gipizor

ivov bat emat ne nanoog, ma ne aban patap hehon nemaz zakep tat emat arim zeññik orohomaz nañoog. ³⁶ Ma ne dimir giv horitunañ hehon ari tinatü nanoog, ma lamao tohon ari emat ne neñizoog, ma kakam zeimakeh hehon ari emat nenañ helakao heg.’

³⁷ Pot mañoman hañiv epat nañapan, ‘Deim Amip, met ni gipizor ivovoz tairarah haoñin dei nanoogivov ok hameñ? ³⁸ Ma ni aban patap heñin tairarah, “Deim zeññik emat or;” pot nañoogivov ok hameñ? Ma dimir giv horitunañ heñin tairarah dimir giv nanoogivov ok hameñ? ³⁹ Ma lamao tooñ, ma kakamavov zeimakeh heñin tairarah dei emat niin etet neñizoogivov ok hameñ?’ ⁴⁰ Pot at nañapanen ne parun maot epat mañom, ‘Met rotap ari nem mod tairari hori tairavonañ heh-pori meñizat batin batooog-pov ne honeo ok neñizat batin navatooog.’

⁴¹ Pot mañat nem mar gavenesik hepanezarin epat mañom, ‘Ari map hori toogiri okeg, nehanañ zeñ nanat pataek sei. Tat Setenir pim as rohooloz pohao ñadohot hepanez itañad mañarahan ñadamahaek ari ne nevetet poek sei. ⁴² Met ne gipizor ivovoz netahan hahon ari gipizor ivov bat emat nanan toogiri ok, ⁴³ ma ne aban patap hehon nemaz zakep tat emat arim zeññik orohomaz nanañ toog, ma ne dimir giv horitunañ hehon ari dimir giv nanan toog, ma lamao tooh, ma kakam zeimakeh hehon ari emat ne naneñiz.’

⁴⁴ Pot mañoman paru pat, ‘Deim Amip ae, met ni gipizor ivovoz tairarah hañ, ma tairarah ni aban patap heñ, ma dimir giv horitunañ tairarah heñ, ma ni lamao tooñ, ma kakam zeimakeh heñin tairarah dei emat ni naneñiz toogivov ok hameñ?’ ⁴⁵ Pot at nañapanen ne maot parun epat mañom, ‘Met rotap arihō añarab horiam hehari nameñiz toog-pov ne honeo ok naneñiz toog.’ ⁴⁶ Met paru pori sat kakamao hatevetehopan, oñ añarab tinari paru sat tinaek het pohao hepan.” Pot Iesu parun mañah.

26

Iesu bat urapanez hah-ñetiv

Mak 14:1-2; Ruka 22:1-2; Zon 11:45-54

¹ Met Iesu ñeti epeñ pim mañairooh-abanarin mañat bon tahapuh pi maot parun epat mañah, ² “Met ari pot hodad hez. Aliz nasikaro bon tapanen Zuda darimeri meñizahan tin hehavovz homet topourat anumair gipiz arō takaz-aliz pos* ravapan. Met povovz homekaz porah arihanañ napuhō ne Añarabov Nanep aban modarin mañairapanen ne nourapanez navapan.” Pot parun mañah.

³ Met Iesu Zerusalem poek hehan aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahorir Zudaholoz koravori sat parum aban ahop Kaiapasiz zeimakeh topourah. ⁴ Tat poek Iesu kilam demat basat ur ñomapanez nae nap mañah. ⁵ Tahapuh pot hah, “Met dari anumair gipiz nookaz aliz poñik petev hameg-epat takan añarab kaev ravat dari emenapan hezag, porah pi naurotü.” Pot nae nap mañah.

Uer ulagī tinavonañao baouzourah

Mak 14:3-9; Zon 12:1-8

⁶ Met Iesu Betani zeitak aban Saimon modap obuloñ pohao tat het tin ravat hehapuz zeimakeh sat heh. ⁷ Tahan añ nap ñerē nao helevonañ matut tat uer ulagī tinavonañ nao meehan hehaek, moni ahosinañ zum

* 26:2: Pavar 2 -Met aliz posiz abatao Pasova mañoooh.

tat bat emat Iesu gipiz nohot hehan etet pimaz zakep tat uer pov pim gagaih baourah. ⁸ Tahan pim mañairooh-abanari añ popuz metah-povon etet kaev ravat pot hah, “Met moni ahos zum tah-uer okov tairaz pi okat tat Iesuz gagaih upai baourah?” ⁹ Met uer okov aban nap zum tapanez manahatin, moni ahos pi manahan bat añarab nonair nai bonori meñizapanez moni poñ manah narab.” ¹⁰ Pot paru haohan Iesu hatevetet parun epat mañah, “Met añ epop ne tin netahag, tairaz ari pimaz ñeti hori okov hameg?” ¹¹ Met orah rezah añarab nonair nai bonori meñizohopekez pov arinañ hepan, oñ ne pohao ev heman tin netohopekez bonop ev. ¹² Met añ epop uer neeh baouz nourah-epov ne ñomoman, nem herisik ur neelat basat nevizapanezavoz zut pi tin tat okat netah. ¹³ Met epat arin añoman hatevetei. Nem ñeti tinao zeisikaroh añarabon mañovai pim netah-ñeti epov honeo hahopanen pimaz, Pi tin metah, pot hat añ epopuz homehapan,” pot mañah.

Zudas Iesu mañairapanez hah
Mak 14:10-11; Ruka 22:3-6

¹⁴ Iesu pot mañahan pim mañairooh-abanarihanañ nap Zudas Iskeriot pi sat aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahorin epat mañah, ¹⁵ “Ari Iesu hepanezaek añaïroman sat bepekez tairai ne nanepok?” Pot hahan paru hatevetet sat moni heleñ bahapuh rekõ hahan 30 ravahan bat emat pi manah. ¹⁶ Tahan Zudas monis bat sat narah Iesun mañairapanen paru pi bapanez nonoroz mel tooh.

Darimeri meñizahan tin hehavoz ñetiv
Mak 14:12-26; Ruka 22:7-20; Zon 13:21-30

¹⁷ Met berè tu nakañ nohopanez aliz poñiz garosikas ravahan Iesuz mañairooh-abanari emat piin at mañah, “Met dei zei tairamakeh sat Zuda darimeri meñizahan tin hehavoz homet† anumair gipiz arõ tat biokan ni emeken dari nak?” ¹⁸ Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met ari zei ahõ akatak sat aban napun pot mañei, ‘Darim añaïramahap pim gogot bon tapanez totoi ravah, povoz nim zei epamakeh dei pim añaïrooh-abanarinañ honeo toutat darimeri meñizahan tin hehavoz homet gipiz nakaz pi zait tah,’ pot mañei.” ¹⁹ Pot mañahan paru Iesuz hahat tat sat aban popun mañahan gu hahan pim zeimakeh povoz homet napanez anumair gipiz arõ tat bizat heh.

²⁰ Tahan kutur ravahan poek Iesur pim mañairooh-abanari 12 toutat het gipiz nohot hehapuh, ²¹ Iesu epat parun mañah, “Ari eperihanañ nap ne navapanezarin mañaïrekë.” ²² Pot mañahan pim mañairooh-abanari honoñai tat honep honepuhõ Iesun epat at mañooh, “Nem Amip, ni nemaz hameñi?” ²³ Pot at mañoohan Iesu parun hañiv epat mañah, “Met arihanañ ni aban tairap suasik gipiz oraezaek deip honeo bat nameg-popuhõ pot netekë. ²⁴ Met ne Añaraboz Nanep batam Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-taput netapan, oñ ni aban tairap ne navapanezarin mañaïrekez pop zavaruzap ni hañ hori ahov bekë. Met aban pot ne netekezap nim nonopuz zatakanañ ni nanavaz hehavozatin, hañ hori pov bekezat nat teñin tin ravah narab.” ²⁵ Pot hahan Zudas pi bapanez mañooh-popuhõ pi Iesun epat at mañah, “Añaïrameñip ae, ni nemaz ok hameñi?” Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Nimauhoam rotap ok hañ.”

† 26:17: Pavar 17 -Met pot parum tohavoz abatao Pasova mañooh.

*Iesu beretar bain ivov manah**Mak 14:22-26; Ruka 22:15-20; 1 Korin 11:23-25*

²⁶ Met paru gipiz nohot Iesu берет bat Godin biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-abanari manat epat mañah, “Nem aboi ev, ari bat nei.” ²⁷⁻²⁸ Pot mañat manahan noohan bain ivov kapurah mañar meehan hehaek bat Godin taput biñ mañat pot hah, “Met Godiz au hahan hezat ne nourapanen nem uveo berevat añaraboz horiv olat bavon batapanez homet bain iv epov ari anoman mapori bat nei. ²⁹ Met bain iv epov ne arinañ honeo ev het nohepekanañ nain hemapuh, tokat dari mapori nem Papap hez-zei tin posik topouratahoh iv magei nao maot nak.” ³⁰ Pot mañat manahan nahan paru daa nas hat berevat Zerusalem zeit betet Oliv dañevokaz sapanez sah.

*Iesuz bavai hapanez mañah**Mak 14:27-31; Ruka 22:31-34; Zon 13:36-38*

³¹ Met Oliv dañevokaz sapanez nonoroh sohot Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez, Sip-sipiholoz koravop ur ñomapanen, pim sipsipihol ñaihetivoz rap reet main ravat sapan. Pot menahan hezao rotap ravapanez petev kutur epatakam hahan hez-taput ne netapanen ari ñaihet tat nevetet barezat sepek. ³² Oñ ne ñomomazekanañ maot bal haomapuh arim garos ravat Galili zeisik soman ari poek emepek.” ³³ Pot mañahan Pita hatevetet Iesun epat mañah, “Paru eperi ni nevetet bareet sapan batah, oñ ne ni nanevetetü.” ³⁴ Pot hahan Iesu epat mañah, “Ne rotapum epat niin nañom, Kutur epatak id hohor bizap ñeo nakam hepanen navokaro nao nemaz niin at nañapanen ni, ‘Evo, ne pimaz hodad nat,’ pot nemaz bavai mañekë.” ³⁵ Pot mañahan Pita epat hah, “Evo, met ni nourapanez hapan, povoz ne amun ninañ deip honeo ourapan, oñ ne nimaz bavai namañotü.” Pot mañahan mañairooh-aban modari pinañ honeo ravat pim hah-taputam paru hah.

*Iesu Getsemani Godin mañ mañoooh**Mak 14:32-42; Ruka 22:39-46*

³⁶ Met pot hahapuh paru poekanañ Getsemani hamarrah sat poek hehapuh Iesu parun epat mañah, “Ne kotiev sat nem Papapun mañ mañomag, ari epek toutat hezei.” ³⁷ Pot mañahapuh Pitar Sebediz roñariv baviit paru honeo sat het Iesu pim metapanezavoz zakepiv pim loporih ahoam homeoh. ³⁸ Tahapuh parun pot mañah, “Nem netapanezavoz zakepiv ahö mapoam neeh hezaek, petev ne tairam ñomom batah, pot homeamoh, povoz ari nenañ honeo etaet het etehozei.” ³⁹ Pot mañat pi main kotiokat sa ñodad pim taevao hamarrah bareñat het Godin pot mañ mañoooh, “Apai, niuhö rekot nem kakam hatevetemaz epov nehanañ bazei manekë, met neohö nem hodadevok natotü, oñ nim hañin hezat am tom.”

⁴⁰ Pot mañahapuh pi bal hat pim mañairooh-abanari hehaekaz hat borourat sat etehan paru au unun orat hehan bazageri tat Pitan pot mañah, “Ari nemaz homet etehopekaz hakahon hatevetet am orat hegi? ⁴¹ Met rotap arim loporizaroh tin het kez ravat hepekez zaitiv hez, oñ arim heris sepsep hez, povoz ganö Seten ari moreg etapanen ñodepek hezavoz tinam etet het Godin mañ mañohozei.”

⁴² Pot mañat Iesu maot sat garos mañah-taput mañ mañah, “Apai, kakam hatevetemaz toh-epov bazei manomaz niin nañamohoek gu nak tekë, povoz nem zaitivok homemaz pot natotü, oñ nim zaitivok hañin hezatam am tom.” ⁴³ Pot mañat pi maot borourat emat etehan pim mañairooh-abanari au gom tat orat heh. ⁴⁴ Tahan Iesu etet maot mañ mañapanez sahapuh

garos mañahat maot Godin mañ mañoooh. ⁴⁵ Tat maot emat pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Ari arim heriñ tin bizat am orat heza? Met hatevetei, ne Añaraboz Nanep aban horivonañari ne navapanez pov ev haravahan, ⁴⁶ aban ne navapanezarin mañairapanez aban pop garos ok emamahag, bal hapeken sak.”

Aban nari Iesu bah

Mak 14:43-50; Ruka 22:47-53; Zon 18:3-12

⁴⁷ Pot pi mañovaiam aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir Zudaholoz koravorihö aban ahö navokaro meehan parum en raveñir zi tupuhav bat Zudasinañ paru honeo emah. ⁴⁸ Met Zudas mamog paru porin pot hamañahan heh, “Dari sakapuh aban pop ne batot noman ari etet emat pi bepek.” ⁴⁹ Pot hamañahan heh, povoz paru emahapuh Zudas pim mamog mañahat tat Iesuz nakoe sat, “Añairameñip ae,” mañat Iesu batot nah. ⁵⁰ Tahan Iesu piin epat mañah, “Erom, nim homet emameñiv zuam ta.” Pot mañahan paru modari zuam emat Iesu bahapuh kezao bahorë hah.

⁵¹ Tahan Iesunañ honeo heh-ñapuhö kaev ravat en raves elevokanañ bateet aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopuz gog aban nap menahan, bazei manahan hat kapoe men elahan ñodah. ⁵² Tahan Iesu piin pot mañah, “Evo, nim en raves pim elevok maot mee. Met tairari en raveñinañ modari menapanezari paru hañ en raveñinañ pori menapan. ⁵³ Met nem Papapun mañoman pi zuam enzolihol ahoam ne neñizapanez meepanen emapanez ari hodad nata? ⁵⁴ Oñ paru emat ne navasapan, povoz batam propet abanari Baiñetinavoz Tepatak ne ñomomaz menahan hezao rotap naravotü.” ⁵⁵ Pi aban popun pot mañat Iesu aban porin epat mañah, “Met ne aban ñaip hat ari ñaitunañ ne navepekez hat emegi? Met ne Godiz tup ahomakez temeraz kohat het orah rezah arin ñetiv añaohon ari ne nanav. ⁵⁶ Oñ batam Baiñetinavoz Tepatak propet abanari nemaz menahan hezaek rotap ravapanez ari ev emat netameg.” Pot parun mañahan pim mañairooh-abanari hatevetet Iesu betet barezat sah.

Iesu ñevok bizah

Mak 14:53-65; Ruka 22:54-55,63-71; Zon 18:12-14,19-24

⁵⁷ Tahan aban Iesu bahari aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz aban ahop Kaiapasiz zeimakeh aban ñeti kateñiz mañairaholor Zudaholoz aban koravori togü manat hehaekaz pi basah. ⁵⁸ Met Iesu poek basahan Pita parum tokat hotoh heriam sohot zeï pomakez totoi sah. Tahapuh romevoz kohat lokat zeï pomakez korav ravat heharinañ honeo toutat het, Iesu tair metapan, pot homet etet heh.

⁵⁹⁻⁶⁰ Pot tahan Zuda kaunsor aban ahö pori map topourat hehan Iesu basahaek pi ur ñomapanez zait tah, povoz añarab narin mañahan emat ñeti moreg povor kao ahoam pimaz haoh, oñ paru ñeti moreg haoh-poñ napuhö nao haohan modapuhö modao haohan pim hori tahavoz rotapuv ou narav. Tahan aban nañariv em rouvat ⁶¹ epat hah, “Met aban epop pot hahan deip hateveteg, ‘Ne Godiz tup ahomak ur edat aliz nasikaro nasik rekot maot zuam demom,’ pot pi hah.” ⁶² Pot hahan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahop bal haz rouvat Iesun epat at mañah, “Aban eperi nim hori hañ-pot hamah-epovoz ñeti hañ nao ni hakez homeameñi?” ⁶³ Pot at mañahan Iesu piin ñeti hañiv namañ tahan Kaiapas maot at mañah, “Met God pohao het hezapuz taevavok ni ñeti rotapuv haz, Ni Kristo, Godiz ropu?” ⁶⁴ Pot at mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Ni rotap ok nemaz

hameñ, oñ arin epat año, tokat ne Añaraboz Nanep darim map ahopuz mar giñasik tek tinatak toutat hemazaekanañ unitak eroman ari etepeke.”

⁶⁵ Pot hahan aban pop hatevetet mogao ahoam tahapuh, gitait ravat pimauz dimir giv bakelat pim modarin pot mañah, “Aban epop pim abatao bat hel bata Godiz zut ravapan hat ñeti moreg okov hahan dari hat haveteg. Povož tairaiž aban mod nari emat pimaz ñeti mod nao hapan? Evo, pimauhö ok hakahag, ⁶⁶ ari pimaz tair homeameg?” Pot at mañahan paru epat hah, “Pi hori hakahap okeg, ur ñomap.” ⁶⁷ Pot hahapuh paru pim et bataropok gim lolov meñizat marañinañ urovai ⁶⁸ pot mañah, “Erom, ni ‘Ne Kristo,’ pot haoñip evag, ne tairapuhö ni nouramoh haz.” Pot honep honepühö mañovai ahoam urooh.

Pita Iesuz bavai hah

Mak 14:66-72; Ruka 22:54-62; Zon 18:15-18,25-27

⁶⁹ Pot mañoochan Pita emat zei pomakez tem tover demahan hehaek kohat toutat hehan as ñari nap pim nakoe emat pot mañah, “Ni amun Iesu Galili zeisik aban popunañ honeo heñip ok.” ⁷⁰ Pot mañahan Pita abanariz ñaravatak hehaekanañ pot hah, “Evo, ne nim ñeti hameñ-okovoz unun.” ⁷¹ Pot hahapuh pi temeraz haitokoroh honat hehan, as ñari modap piin etet aban haitok pooroz totoi heharin epat mañah, “Aban epop Iesu Nasaret zeitakapunañ honeo sat em toohap ev.” ⁷² Pot hahan Pita maot bavai hat epat hah, “Rotapuam ev añamoh, ne pim abatao hamah-okopuz unun.” ⁷³ Pot hahan aviam hevai aban rouvat heharihoe emat Pitan epat mañah, “Ni Iesuzariz hamah-Galili ñe povonañ hameñ, povoz ni amun parunañ heñiekanañ ev emeñ.” ⁷⁴ Pot mañahan Pita kez ravat epat hah, “Met ne moreg haoman God nemenapan hezag, aban arim hameg-okopuz rotap ne unun.” Pot mañovai id hohor bizap ñeo hah. ⁷⁵ Tahan Pita pi Iesuz, “Kutur epatak id hohor bizap ñeo nak hepanen nemaz navokaro nao bavai hakë,” pot mañah-povoz maot homeh. Tat pi iñidoh berevat sat zakepiv ahö tat kezao iñ hahot heh.

27

Iesu bat Pailatihaz basah

Mak 15:1; Ruka 23:1-2; Zon 18:28-32

¹ Met zeit al teevaiam aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir Zudaholoz koravori Iesu ur ñomapanez ñetiv bahon batah. ² Tat paru birepenañ Iesuz marañiz demat gavman ahop Pailat popuhaz basah.

Zudas ñomahavoz ñetiv

Aposor 1:18-19

³ Tahan Zudas Iesu bapanez mañairah-pop paru Iesu ur ñomapanez hahan hatevetet pim lopor hori ravah. Tat pi, “Ne hori ahov toh”, pot homet moni heleñ 30 manahan bat heh-poñ maot basat aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir Zudaholoz koravori manapanez tat, ⁴ epat mañah, “Met ne hori ahov tohon ari aban hori nao natap paru ur ñomapanez hag, povoz moni epes maot bei.” Pot mañahan paru pat, “Met deim horiv bon, oñ nimauhö teñin nim horiv ravat hez.” ⁵ Pot paru piin mañahan monis tup ahomakeh betet sat pimauhö kaviv badat ñomah.

⁶ Tahan aban ahö pori moni betehas bat pot nae nap mañah, “Met moni epesinañ aban nap ur ñomapanez zum hategis ev, povoz Godiz tup ahö epamakeh moni biameg-posinañ rekot navizotug, moni epes dari tair tak?”

⁷ Pot nae nap mañat ñetiv bahoneo batat moni posinañ ham hapiñ matut

toohaek ham nar zum tat pot hah, “Ham eparah añarab pat tairari zeipatak emat het ñomohopanezari baveirook.” Pot ham poraz hah. ⁸ Met ham por aban nap ur ñomapanez hat zumao manah-mon posinañ zum tah, povoz abatao, Uvevonañ hamar ev, pot haovai emamah.

⁹ Met batam propet aban Zeremaia pot hahan hez, “Met paru Israel añarab nari aban nap zum tapanez homet moni heleñ 30 pos manapan. ¹⁰ Tat moni posinañ ham hapiñ matut tohopanezaek ham nar zum tat monis manapan, pot God nañah.” Met Zeremaiaz mañooh-pov paru Zudasiz maot moni manah-pos bat ham por zum tahan hahan hez-povoz rotapuv ou haravah.

Pailat Iesu ñevok bizah

Mak 15:1-5; Ruka 23:1-5; Zon 18:28-38

¹¹ Met Iesu bat Pailatiz nakoe basa meñehan rouvat hehan pi Iesun at mañah, “Ni Zudaholoz ahopu?” Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Ni rotap nemaz ok hameñ.” ¹² Pot mañahan Zuda aban ahori ur ñomapanez ñeti moregañ haohan pi ñeti hañiv namañ heh, ¹³ povoz Pailat maot Iesun at mañah, “Aban ahö eperi nimaz hamahavon ni hatevetet tairaiz ni hañiv nak hez?” ¹⁴ Pot at mañahan Iesu Pailatin hañiv namañ am heh, povoz Pailat ahoam home midin tah.

Iesu ur ñomapanez hah

Mak 15:6-15; Ruka 23:13-25; Zon 18:39-19:16

¹⁵ Met Pasovaz homeoh-aliz poñik gavman ahop pi pot tooh, kakam zeimakeh hehariz añarabon at mañoohan paru tairapuz zait tat het baverevapanez haoh-pop mañoohan baverevooh. ¹⁶ Met Iesu ñevok biihporah aban horiñ ahö tooh-nap pim abatao Barabas pi kakam zeimakeh hehan añarab mapori pimaz hodad. ¹⁷ Met añarab em topourahan Pailat porin epat at mañah, “Met Barabas ma Iesu parum Kristo mañamahap baverevom? Povoz ari tairapuz homet hez-popuz gitah emoman hapeken hatevetem.” Pot añarabon mañat sah. ¹⁸ Met Pailat epat hodad, Iesuz horiv bon, oñ añarab ahovokaro pimaz zait tat hehaek paru Zuda ahori pimaz gitait ravat ur ñomapanez haoh. Pot Pailat hahodad tat heh, povoz añarabon Iesur Barabas poñariviz at manah.

¹⁹ Met añaraboz ñeo haoh-zei pomakeh Pailat sat hehan pim añap auakao manah-ñetiv tepaek pot menah, “Ni eterë. Ne peteveam pimaz auak epov manat home midin tohopuh tepae ok nanoh. Povoz ni hatevet, aban okop horiv bon, pi aban tinap okeg, tovai niuhö ur ñomapanez nañapanen parungu mañotun.” Pot tepae menat manahan bat emat Pailat manahan pi rekö hah.

²⁰ Met aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahorir Zudaholoz koravori paru añarabon pot mañovai sooh, “Met Pailat maot emat at añapanen ari pat, ‘Dei Barabas meeken sapanez zait teg, oñ Iesu ur ñomap,’ pot mañei.” ²¹ Pot mañahan hehan Pailat maot emat parun at mañah, “Aban houloñariv kakam zeimakeh hezaek tairap baverevoman sapan?” Pot at mañahan paru mapori ñeo ñarah epat hah, “Barabas bavereveken sap.” Pot mañahan, ²² Pailat maot at mañah, “Met Iesu parum Kristo mañamahapuz tair metak?” Pot hahan paru pat, “Zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.” ²³ Pot hahan Pailat maot at mañah, “Met pi hori tairao tahavoz homet ari okat hameg?” Pot hahan paru mapori ñeo ñarah hat epat hah, “Zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.”

24 Met pot houloam haohan Pailat pot homeh, Aban epop horiv bon, oñ Barabas ur ñomat Iesu baverevoman sapan, povoz añarab nae nap menao ahò ravapan hezavoz parumauz zaitivok hamah-pot ñai abanarin mañoman tapan. Pot homet paru etet hehan ivovok Pailat pim marañ ivoh betet añarabon epat mañah, “Nem zaitivok aban okop ur nañomotü, oñ arim zaitivok hameg, povoz ur ñomapanen nem horiv bon, oñ arim horiv ok.” 25 Pot mañahan añarab ahovokaro hañiv epat mañah, “Met aban akap ur ñomapanen hori pov deinañ het tokat amun deim ñaroholonañ hepan.” 26 Pot hahan Pailat Barabas baverev meehan sahan pim ñai abanari Iesu bat birepenañ urapanepuh basat zirah ur ñomapanez mañah.

Ñai abanari ñebul mañah

Mak 15:16-20; Zon 19:1-3

27 Pot mañahan Pailatiz ñai aban pori Pailat popuz zeimakeh Iesu basat ñai aban modarin mañahan emahan paru Iesuz borè bar togü manat hehapuh, 28 ñai aban pori paru Iesu aban ahopuz zu metapanez hat pim dimir giv batezat parum aban ahopuz dim giv mavar momoruat 29 bi teñoñinañ narep bat emat aban ahopuz koekasiz zut bakoñ rezat Iesuz gagaih memevizahapuh ahoriz irao pim mar giñasik manat aban ahopuz zu metovai rariñ rez bareñat paru ñebul pot mañah, “Ui, Zudaholoz aban ahopun etei.” 30 Pot mañahapuh paru Iesuz herisik gim loloñ meñizat pimaiz irao bat gagaih urah. 31 Met paru pot metovai sohot garè hat dim giv mavar maot baar bizat pimaiz dimip memeehapuh zirah ur ñomapanez baverevat sah.

Iesu zirah urah

Mak 15:21-32; Ruka 23:26-43; Zon 19:17-27

32 Met paru Iesu bat soohan aban pat nap pim abatao Saimon pi Sairini zeitakanañ emoohan paru nonoroh bavizahapuh ñai aban napuhò piin pot mañah, “Ni zuam pim zi urakazar ñelet samahaek meñizat bañelet sa.” Pot mañahan aban pop hahat tat bañeleh. 33 Tahan paru ham naraz abatao Golgota mañoohaek basah. Met ham poraz abat kapot ev, Aban napuz gag hataiz zutar.

34 Met poek sat berevahapuh parum tohat bain ivovor iv mod nao ba in balavì tat Iesu napanez hat manahan nagiz tat kaev ravah. 35 Tahan ñai abanari Iesu bat pim dimir giv batehapuh zirah urat bat hel bareñahan hehan heleñinañ ekerè nao* tohot paru tairari modari ritou metahari pim dimir giv nap nim main main bah. 36 Pot tat toutat Iesun etet heh. 37 Met pim gagaiz revah zi nas urat pimaz pot menahan heh,

ABAN EPOP IESÜ, PI ZUDAHOLOZ ABAN AHOP EV.

38 Met aban givogì toohañariv nap Iesuz mar giñasiti zi porah urat modap gavenesiti zi porah urah.

39 Pot tahan hehan tapurah añarab nonoroh hon har tohot Iesu zirah urahan hehaekan etet paru ñebul mañovai pot haoh, 40 “Ae, ni Godiz tup ahomak edat aliz nasikaro nasik maot zuam demেকেz haoñip akeg, nimauhò nao tat tin rav. Met ni, ‘Ne Godiz rop ev,’ pot haoñ, povoz nimauhò ak hakepuh tin ravat zir betet er;” pot mañooh. 41 Met aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahorir aban ñeti kateñiz mañairaholor Zudaholoz koravori paru honeo epat ñebul mañooh, 42 “Met pi modari batin batoohap ak, oñ bonaiz pimauhò pim heris batin navat hez. Met pi Israel zei epezis

* 27:35: Pavar 35 -Met kasiv tamegivoz zut heleñinañ ekerè pov tah.

ahop haohap akeg, pimauhö nao tat zir betet petev erapanen pimaz homeo badae batat hek. ⁴³ Met pi Godiz homeo badae batat hehapuh, ‘Ne Godiz rop ev,’ pot haohap akeg, petev God pimaz zait tat meñizapanen erapanen dari etek.” Pot nae nap mañohot heh. ⁴⁴ Met aban givogì toohañariv Iesunañ karar zirezaroh urahan hehañariv añaraboz haoh-taput parup amun piin ñebul mañoo.

Iesu ñomah-ñetiv

Mak 15:33-41; Ruka 23:44-49; Zon 19:28-30

⁴⁵ Met gitauputak 12 kirok tahan zeit kutur ravamahavoz zut hamar map rau rau tat hehan sohot hapanezai 3 kirok toohan zeit kutur manat hehaek maot al teeh. ⁴⁶ Tahan Iesu ñeo ñarah epat hah, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Met ñe pot hahavoz kapot epat hez. God nem ahop, ni tairaz ne nevetet señ? ⁴⁷ Pot haohan aban pim totoi rouvat heh-nari hatevetet epat hah, “Aban akap propet aban Elaiza pop emat meñizapanez hamah.” ⁴⁸ Met aban nap zuam punur bat bain iv sepelevonañ ñereo oraehaek meehan ivov pun porah lokahan zi narih bavorè manat Iesu napan hat bat em manah. ⁴⁹ Tahan modarihö pot hah, “Ae, ni gaa teken dari etek, met Elaiza emat pi meñizapan ma tair? Dari etekag.” ⁵⁰ Pot paru haohan Iesu ñeo ñarah maot hahan pim pulip pi betet sahan ñomah.

⁵¹ Met ñomovai tapurah Godiz tup ahomakez kohat zei girü goevor ahov bamain batat dim giv ahö tinar badahan hehaek pimauhö agarè revahanañ lopotak tok kelat ogarè teritak emahan ek narav main ek narav main ravahan tapurah hamar do do tahan hel ahoñ pezah. ⁵² Tahan ñomahari baveirahan hehaek hamar okat epat tahan añarab Godiz homet het batam ñomah-nari maot bal hah. ⁵³ Tahan Iesu amun maot bal hah-porah paru Zerusalem zei ahotak sahan añarab ahovokaro paru porin eteh.

⁵⁴ Met ñai abanariz ahopur pim irih heh-ñai aban pori ganö nari emat Iesu bañizat basapan hezavoz korav hehaek Iesu ñomahan zeir hamar zebemun tahan nonair nai ou ravahatun etet paru ñaihet tat dei dei tahapuh pot hah, “Ae, rotap aban akap Godiz rop ak,” pot hah.

⁵⁵ Met añ nari Iesu meñizohopanez Galili zeis betet pinañ honeo emooh-pori hotoh heri rouvat etet heh. ⁵⁶ Met añ porihanañ nap Maria Magdala zeitakanañap, met modap Maria Zemisir Zosesiz nonop met añ modap pi Sebediz roñariviz nonop, met añ mod nari amun parunañ honeo poek rouvat het etet heh.

Helevoz kohat bavizah

Mak 15:42-47; Ruka 23:50-56; Zon 19:38-42

⁵⁷ Met aban nap pi monir zeirurum ahotunañ Arimatia zeitakanañ emat poek hehap pim abatao Zosep, pi Iesuz homeo badae batat heh. ⁵⁸ Met kutur ravapanez toohan aban pop pi Pailatihaz sat Iesuz ham heris bapanez at mañahan Pailat gu hahan Zosep sat Iesuz heris bañizah. ⁵⁹ Tat giv tin narah el hatahapuh Zosephö pim hel puiorö mamog pi hel ahovok menahan hehaek basat ⁶⁰ bizat hel ahö nas puioroh rau rau tat sah. ⁶¹ Pot tat sahan añ Maria Magdala zeitakanañapur Maria modap Iesuz heri korus biihan hehaek iñidoh toutat het etet heh.

Pim herisiz korav ravat heh

⁶² Met Praide aliz pos bon tahan zeirevaizasik aban anumailhol bareñ elat mañaroorhariz ahorrir Parisi abanari ⁶³ sahapuh Pailatin pot mañah, “Met aban ñeti moreg haohap biriri heharah pot haoh, ‘Ne ñomat aliz

nasikaro bon tapanen zeirevaizasik maot bal haom.’ ⁶⁴ Pot pim ñeti haoh-moregao zeisikaroh ahö narav hezaek dari et narë hekan pim mañairooh-abanari emat basat ba iz batapanepuh añarabon, ‘Pi bal hakah,’ pot moreg mañovai sohopenen zeisikaroh ñeti moreg pov ahö ravapan hezag, nim ñai aban nari meeken sat Iesu basat bizahan hezaek korav ravat hep.” ⁶⁵ Pot mañahan Paillat hañiv epat mañah, “Kar, nem ñai aban narin mañoman emapanen ari honeo sepekepuh tinam etet hel baporoh heles kezao badao hazei.” ⁶⁶ Pot mañahan paru sat hahat tahapuh baporoh modari nasotuz ah ñeo hat hel bapor torop metahan hehaek zi tikivonañ bañed bahapuh batekë batat ñai abanari korav meñet sah.

28

Iesu bal hah-ñetiv

Mak 16:1-8; Ruka 24:1-12; Zon 20:1-18

¹ Met gogot nat heh-aliz pos bon tahan Sande aliz pos maok al teeveiam Maria Magdala zeitakanapur Maria modap parup Iesu biihan hehaekan etepanez hat totoi honoohan ² zuamam hamar zebemun ahov tahan abarohanañ Amipuz enzolip erat Iesuz heris oraehaek sat hel ahos bahavoe tat revah toutat heh. ³ Tahan pim heris map al teet hehan pim dimir giv un aeravoz zut map aer ravat heh. ⁴ Pot tat hehan ñai abanari etet ahoam ñaihet tat dei dei tahapuh ñodat ñomamahariz zut ravat oraeh.

⁵ Tahan enzol popuhö añ poñarivin epat mañah, “Arip ñaihet totunei. Met ne hodad, Iesu parum zirah un ñomahapun etepekez ok emeg, ⁶ met pi epekam hez bon, oñ batam pimaüz hahan heh-pot hatat bal hat hasah, povoz pim biihan oraehaek hel pui epooroh emat etepekepuh ⁷ zuam sat pim mañairooh-abanarin, ‘Pi bal hakah, pot mañei. Met arim garos Galili zeisik sapanen ari sat piin poek etepeke.’ Arin pot añomaz ev eroh.”

⁸ Pot mañahan añ poñariv ñaihet homevai, met ñeti mañah-povoz biñ ravat patao porü hat Iesuz mañairooh-abanarin enzolipuz hahat bar mañapanez hat sah. ⁹ Soohan Iesu nonoroh parup bavizat pot mañah, “Eñariñariv ae,” hahan parup pim totoi sahapuh pim eñ kokoñik bat pim abatao bat hel batah. ¹⁰ Tahan pi parupin pot mañah, “Arip tovai ñaihet totunei, oñ tinam sat nem mañairooh-abanarin mañepeken Galili zeisik paru sat het poek neen et nereepan.” Pot Iesu parupin mañah.

Korav hehariz tahat ev

¹¹ Met pot mañahan añahol soohan ñai aban Iesu biihan oraehaek korav hehari Zerusalem zei ahö potak sat aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahorin Iesu biihan oraehaek tahan eteh-ñetiv mañah. ¹² Tahan aban ahö porihö aban korav modarin as hahan emahan paru honeo topourat tapanezat ñetiv nae nap mañah. Tahapuh paru moni ahos ñai aban pori manat ¹³ pot mañah, “Met añarabon epat mañovai sohozei, ‘Met dei orat hegin Iesuz mañairooh-abanari kilam emat pim ham heris biihan korav hegiek basah,’ pot mañohozei. ¹⁴ Tapanen zei epesiz aban ahopuhö ari orat hegin emat basah-pov añarabon mañovai sohopeken pi hatevetet dein at añapan, povoz arimaz zakep tapanez ñeti nao deihö piin mañakan ari hori nao naetotü.” ¹⁵ Pot mañahan ñai abanari monis bat sat mañahat añarabon moreg pov mañovai soohan Zuda añarab nari ñeti pov haovai emoohaek petev amun hamah.

*Iesu parum ñaravatak emah-ñetiv**Mak 16:14-18; Ruka 24:36-49; Zon 20:19-23; Aposor 1:6-8*

¹⁶ Tahan mañairooh-abanari 11 Galili zeisik dañ navok paru sapanez batam Iesuz mañahan hehavokaz hat sah. ¹⁷ Tahan Iesu emahan paru piin etet pim abatao bat hel batah, oñ paru nari pimaz lop houlorizaronañ heh. ¹⁸ Tahan Iesu parun epat mañah, “Godihö abarar hamaraz au ravat hemaz ne neñehan hez. ¹⁹ Povož ari sat añarab maporin mañohopeken paru nem gog añarabohar ravohop. Tapanen God Papapur Ropur Pul Tinapuz abatavonañ ivoh memeehozei. ²⁰ Tat ari nem ñeti añohoñ, ma gog añairoohoñ, map mañat mañairohozei. Met ari hatevetei. Met ne ari naevetetü, oñ orah rezah arinañ honeo het eñizovai sohoman, tokat hamarar nonair naitü bon tapanez porah arinañ am honeo hem.” Pot Iesu parun mañah.

(Iesuz ñetiv aban Matiuz menahat nen ev.)

MAK Ñeti garosikao ev

Mak ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Mak popuz abat modao Zon, met pi Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap bon, oñ pi Zerusalem zeitak het ahõ ravah, povoz Iesuz tovai emooh-povon pi et hareoh. Ma pi Pitanañ honeo amun sat em tovai Iesuz tooh-ñetiñ haohan hateveteoh, pot hodadevonañ nari hamah. Ma pi Banabas Polinañ gogot tovai sooh-popuz kapotak nap, povoz parup meñizooh.

Met batam porah Roma ñai abanari zeï maposikaroh heharinañ nae nap menat mapori ritou metat parum revah ahori ravat kez ahovonañ zeï maposikaroz korav ravat heh. Met Roma añarab pori Iesuz ñetiv hatevetet barotap batapanez hat tep epatak pi Iesu añarab lamari batin batah-ñetiñ, ma pituhol añaraboh menat heh-pori ruohan berevat sooh-ñetiñ red menahapuh, rotap Iesu Seten ritou metat bat hor batahaek pi rekot dari hori hezari eñizohopanez pov Mak popuhö ev menat ba ou batah.

Met Kristo abarah maot hasahan krismasañ 30-iz zut bon tah-porah pi tep epat red menah.

Aban Mak Iesuz ñetiv menahat ev

Zoan ivoh memehapuz ñetiv

Matiu 3:1-12; Ruka 3:1-18; Zon 1:19-28

¹ Iesu Kristo Godiz ropuz tah-ñeti tinavoz kapot ev. ² Met batam propet aban nap pim abatao Aisaia epat menahan hez,

Hatevetei, aban nap meeman sat añarabon epat mañohopan, “Pi totoi emapanez tah.” Pot mañovai sohopan.

³ Met ham betez narah aban pop ñeo ñarah epat hahopan, “Darim Amip emapaneg, pimaz homeñ ñai bizat pim emohopanezaek nonor ba oñ bathozei.” *Aisaia 40:3*

⁴ Pot menahan hezaek tokat aban Zoan ham betez nonair nai bonorah het Godiz ñeti tinao añarabon mañovai epat mañooh, “Arim horiñ betet loporizaro borourat hepeken ivoh emeehoman God arim hori tovai emameg-poñ ol betehopan.” ⁵ Pot mañovai soohan Zudia zeisikanañ, met Zerusalem zeitakanañ añarab ahovokaro Zoan hehaek sahapuh, parum hori tovai emoohañiz Godin bar mañat Zodan iverih sa rouvoohan Zoan ivoh memehoh.

⁶ Met Zoan pi poek het pim dimip kamereholoz taetanañ matut tahan hehap meet, anumai kosisinañ zapati matut tahan hehas pavarah urahapuh, pi mainiaholor ñied urü nenaohohot heh. ⁷ Pot tohot hehapuh pi parun epat mañooh, “Met aban nem tokat gogot tovai emapanez tah-popuz kezavohö nem kezao ritou metat hepan. Met pop pi aban abat ahovonañap, oñ ne aban goe abatao bon betezap ev, povoz pinañ toutat deip ñetiv hakaz ne rekot bon. ⁸ Met ne iv upaivonañ ari emeamoh, oñ popuhö Godiz Pul Tinap ari anapan,” pot mañooh.

Zoan Iesu ivoh memeeh-ñetiv

Matiu 3:13-17; Ruka 3:21-22

⁹ Pot mañovai soohan Galili zeisik Nasaret zeitak Iesu hehaekanañ emahan Zoanihö pi Zodan iverih ivoh memeeh. ¹⁰ Tahan iverihanañ bal haovai abar elat okat epat tahan Godiz Pul Tinap id pururuapuz zut Iesuz

gagaih erah. ¹¹ Tahan abarahanañ ñe nao epat hah, “Ni nem rop, ne lopori nihar nanat nim tameñivon etet nimaz ahoam biñ ravamoh.”

Seten Iesu zu metooh-ñetiv
Matiu 4:1-11; Ruka 4:1-13

¹² Met pot mañovaiam Godiz Pul Tinapuhö hodadeo manahan Iesu añarab bonoek ham betez nonair nai bonorah sat heh. ¹³ Tahan poek pi anumai morah het ñai tooharinañ au alizañ 40 hehan, Seten emat pim hapanezat Iesu tapan hat zu metoohan Iesu pim haohat nat heh. Toohan enzolihol emat pi meñizat heh.

Iesu gogot kapot tah-ñetiv
Matiu 4:12-17; Ruka 4:14-15

¹⁴ Met aban ahop Erod Zoan bat kakam zeimakeh memerizahan hehan Iesu Galili zeisik sat Godiz baiñetinao kapot tat añarabon epat mañovai sooh, ¹⁵ “Met God arim koravopuz masakavoz roketak hepekez batam hahan hez-pov petev ou haravapanez tah, povoz arim hori tovai emoogiñ betet loporizaro borourei. Tepeken Godiz baiñetinao añohoman hatevetet homeo badae batovai sohopek.”

Iesu aban nariz as hah
Matiu 4:18-22; Ruka 5:1-11

¹⁶ Met pot mañovai soohapuh narah Iesu iv havë ahö navoz abatao Galili mañooh-povoz kupavozañ sohot etehan Saimonir bosip Anduru parup pisihol boohañariv, povoz iv havë povok dev kiñ betehot hehan Iesu sahapuh parupin etet pot mañah, ¹⁷ “Eroñariv ae, arip emepeken sakapuh pisihol bat batogü manamegivoz zut añarab batogü manat Godiz Baiñetinao mañohopeken hatevetehopanez gogot añairohom.” ¹⁸ Pot mañahan parup hatevetet zuam parupim dev kitü betet emat Iesunañ honeo sah.

¹⁹ Met paru aviam sovai Iesu maot etehan Sebediz roñariv Zemisir bosip Zon parum boutitak toutat heh. ²⁰ Tat dev kitü elahaek maot or manohot hehan pinañ parup sapanez mañahan tapuraham parupim papap, pim gog abanarinañ boutitak hehaek, betehapuh emat pinañ honeo sah.

Iesu pitup ruahan sah
Ruka 4:31-37

²¹ Met paru sohot Kapaneam zeitak sat orahapuh zeirevai Zudaholoz gogot natañiz aliz nasik añarab parum topour zeimakeh lokat hehan Iesu poek lokat baiñetinao bar mañoohan ²² paru hateveteohan aban ñeti kateñiz mañairaholoz zut namañ, oñ hodad ahovonañ het mañooh, povoz paru marahol ker menat pot homeoh, Ui, aban akap pi Godiz Baiñetinaovoz maupuhö ak hamah.

²³ Pot paru homeohan aban napuhö pitup menat hehaekanañ epat hah, ²⁴ “Ni Iesu Nasaret zeitakanañap, dei tair etekez hat ev emeñ? Met ni Godiz nemeehan emeñ-tinap, pot ne hodad hezag, ni dei bahori avatekez emeñi?” ²⁵ Pot at hahan Iesu epat ñai mañah, “Ni tovai okat haotun, oñ aban okop betet ni berevat sa.” ²⁶ Pot mañahan pitup berevat sapanez hel hel haovai abanap barik rik urat bavetet berevat sah. ²⁷ Pot tahan añarab etet agol atat paru pot nae nap mañah, “Ui, pei magei tairao ev tah batah? Tat pim kezavonañ aban okopuh pitup menat hehaek mañat ruahan hatevetet mañahat baval hat berevat sah.” ²⁸ Met Iesu pot tah-ñetiv añarab haovai soohan Galili zeisik an pap manooh.

Iesu Saimoniz añ lelamap batin batah

Matiu 8:14-15; Ruka 4:38-39

²⁹ Met paru topour zeï pomak betet sat Saimonir Anduruz zeïmakeh Zemisir Zon paru honeo lokah. ³⁰ Tat Saimoniz añ lelamap lam mid midiv tat orat hehan etet paru Iesun pimaz bar mañah. ³¹ Tahan Iesu añ popuz nakoe sat marasiz bat baval hahan tin ravat pi parum gipiz bareñat tezat manahan nah.

Añarab lamavonañari batin batooh

Matiu 8:16-17; Ruka 4:40-41

³²⁻³³ Met gitap bañodahan añarab zeï potakari parum lam navor nao tat heharir pituhol menat hehari bat emat Iesuz zeï heh-pomakez haitokoroh mapori topourat heh. ³⁴ Tahan lam navor nao tat heharir pitü añaraboh menat heh-pori Iesuhö map batin batah. Met pitü pori Iesuz kapot paru hodad, povoz paru bar hapanen añarab hodad tapan hezavoz pi pitü porin ah ñeo mañat ruahan sah.

Godiz Baiñetinao mañovai sooh

Ruka 4:42-44

³⁵ Met poek orat hehaekanañ zeirevai al teepanez toohan Iesu zeï pomakehanañ berevat sat añarab bonoek het Godin mañ mañohot heh. ³⁶ Tahan Saimonir modari al tezahan pimaz melahar sohot bar batat pot mañah, ³⁷ “Erom, ni tair tat ev emat heñin añarab nimaz mel tamah?” ³⁸ Pot mañahan Iesu pat, “Met ne okorinahar mañohot naketü, oñ paru maporin mañohomaz emoh, povoz dari zeï modañik sat nem ñeti bat emoh-epov mañovai sohom.” ³⁹ Pot mañahapuh Galili zeisik Zudaholoz topour zeïñik lokat baiñetinao mañovai, añarab narih pituhol menat hehaek ruovai sooh.

Aban obuloñ hehap batin batah

Matiu 8:1-4; Ruka 5:12-16

⁴⁰ Met pot tovai soohan narah aban obuloñ pohao tat heh-ñap emat Iesuz nakoe rariñ rez bareñat* epat mañah, “Erom, ni ne batin navatekez homet zait tekë, povoz haken ne tin ravom.” ⁴¹ Pot mañahan Iesu pimaz zakep tat pim maras meet aban popuh bizat epat mañah, “Ne zait toh, povoz ni tin rav.” ⁴² Pot mañovaiam pim obuloñ map bon tahan aban pop tin ravah. ⁴³ Tahan Iesu ah ñe kezao piin pot mañah, ⁴⁴ “Ni petev sekepuh tovai añarab modarin nem netoh-ñetiv mañotun, oñ ni sat aban anumaihol bareñ elat mañaramah-ñapun nim heris mañaireken etet, Rotap aban epop tin haravah, pot nimaz hodad tapan. Tapanen met batam Mosesiz hahan hezat ideñariv bat ni God hañiv metekë. Teken añarab etet ni tin raveñivoz paru hodad tapanen ni parunañ honeo maot ari hepek.” ⁴⁵ Met piin ah ñeo pot mañahan sahapuh Iesuz ñeo elat pi batin batah-ñetiv zeï posik añarabon mañovai soohan map hateveteh. Povoz Iesu ganö zeï natak sat hepanen añarab ahovokaro emat pim okat epat rouvat kin kin tapanepuh ba atalip metapan hezavoz pi mosik zeit bonoek sat hehan, añarab parum zeitakarohanañ pihaz emooh.

* **1:40:** Pavar 40 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

2

Eñar mar ñomahap batin batah
Matiu 9:1-8; Ruka 5:17-26

¹ Met tokat aliz nañ bon tahan Iesu maot Kapaneam zeitak emahan pim emah-ñetiv añarab hatevetet emat, ² pim zeï hehamakeh topourat map atalip tat hehan haitokoroh ñarav nas nakez. Pot tat hehan Iesu baiñetinao mañooñan ³ aban nañariv aban eñar mar ñomat hehap bat emat etehan, ⁴ paru map atalip tat heh. Tahan paru pot nae nap mañah, “Rekot piuhö aban epop batin batapan.” Pot hat aroposik rao rao helat zeï aropos ur edat aban lamap oraeh-bi tav tav posik bitom kitï urat kohat meehan Iesuz nakoe er horah. ⁵ Tahan Iesu etet aban poriz homet bat emah-pov pi hodad tat epat lamapun mañah, “Erom, ne nim horï tovai emooñ-poñ ok ol haveteohö.”

⁶ Pot mañahan aban ñetï kateñiz mañairooh-nari paru honeo hehaek hatevetet parumam epat homeoh, ⁷ Aban epopuhö rekot napuz horï tamahatü ba naolotü, oñ God nenapuhö ol beteamah. Met pi Godiz zut ravapan hat horï okov mañahan dari hatevetegin tin narav. ⁸ Met pot paru mogao tat homeohan Iesu parum loporizaroh homeohavon etet pi zuam hodad tat pot parun mañah, “Tairaz ari nemaz okat homeameg? ⁹ Met ‘Nim horï tovai emooñ-potü ba haveteohö,’ pot mañoh, oñ rotap baveteohö ma ba navet-povoz ari etet hodad nat hez, oñ aban epopun pat, ‘Ni bal haz,’ pot mañoman pi petev bal hapanen ari etepekezaek nem kezao ou ravapanen hodad tepek. ¹⁰ Met ne Añaraboz Nanep ari añaraboz horï tamegiñ bavetemaz kez pov neeh hez-pot hodad tepekez ne aban epopun, ‘Ni bal haz,’ pot mañoman pi bal hapanen etet nem kezavoz ari hodad tepek.” ¹¹ Iesu parun pot mañat aban lamapun pat, “Ni bal hat holorumet bat nim zeitakaz sa.” ¹² Pot mañahan añarab etet hehan aban pop bal hat pim holorumet bat sahan paru mapori agol atat Godiz abatao bat hel batat pot hah, “Ui, dei petev ou ravah-akavoz zut navon mamog et narë hegiek, petev ou ravahan eteg,” pot hah.

Livaiz as hah
Matiu 9:9-13; Ruka 5:27-32

¹³ Met pot tahaekanañ Iesu maot Galili iv havevoz kupavozañ soohan añarab etet pihaz emahan poek pi rouvat het Godiz ñetiv mañah. ¹⁴ Tat maot sohot etehan Livai, Alpiasiz rop, pim takes monis booh-zeimakeh toutat hehan Iesu piin etet epat mañah, “Erom, ni emeken deip sopain.” Pot mañahan Livai bal hat Iesunañ parup sah.

¹⁵ Met sahapuh Iesur pim mañairooharir takes monis booh-narir aban horï tovai emooñ-mod nari, paru pinañ honeo soohaek Livaiz zeimakeh lokat toutat gipiz nooh. ¹⁶ Tahan aban ñetï kateñiz mañairoholor Parisi aban nari etehan Iesu parunañ honeo toutat gipiz noohan paru porihö Iesuz mañairooh-abanarin epat at mañah, “Met tairaz pi aban horï tamah-okorinañ honeo paru toutat gipiz namah?” ¹⁷ Pot at mañahan Iesu hatevetet parun ñetï hañ epov mañah, “Aban nap lamao nat tinam hepanen aban modap meñizat batin batapanez pihaz nasotü, oñ aban nap lamao tat hepan, povozahoh aban modap pi meñizat batin mavatapanez pop pihaz sapan. Met povoz zut ne, ‘Dei aban tin tamegiri ev,’ pot hamah-poriz hat ne naem, oñ aban horï tamah-tapuri meñizomaz hat ne emooñ,” pot mañah.

Gipizoz ah ñeo hat mañeo haokaz ñetiv
Matiu 9:14-17; Ruka 5:33-39

18 Met aliz nasik Zoan ivoh memeohapuz mañair abanari, ma Parisi abanari paru Godin mañ mañohopanez hat gipiz nain heh. Tahan añarab nari etet emat Iesun epat at mañah, “Met Zoaniz mañair abanarir Parisi abanari paru Godin mañ mañohopanez homet porah karah gipizoz ah ñeo hat nain hez, oñ nim mañairameñ-abanari deim tameg-pot nat, povoz homet at nañakaz ev emeg.” 19 Pot mañahan Iesu maot parun epat mañah, “Met añarab nari parum kapotak nap emapanen paru pinañ honeo het biñ ravat gipiz nohopan, 20 oñ tovai sohot tokat ñai aban narihö aban pop basapanez porah pim kapotakari pimaz zakepivonañ het gipiz nain hepan.

21 Met aban nap pim dim giv topar kelapanen giv tet magei nat bat kelapanez poek nameotü. Met pi pot tapan, povoz maot zuum giv tet magei pot meeapanen hepanezaek dim topar kelapanen puiorö maot ahö ravapan. 22 Met mod nao amun pot hez. Met aban nap iv ñerë hep hop hop hatat hepaneze mamogavok ivov holapanen emat beo rezapanepuh rapat ozourapan, oñ iv ñerë hep magei tinavok ivov holapan, povoz rapat naverevotü, oñ tin hepan,” pot mañah. (*Pot Iesu paru Zuda pimeri parum iz nimiholoz mañovai emoohat pim ñeti mageivonañ bahoneo batapan hezavoz homet ñeti epovokaro mañah.*)

*Iesuz mañairahol uitiñ tavat nahao ev
Matiu 12:1-8; Ruka 6:1-5*

23 Met tokat parum gogot nat aliz poñiz nas al tezahan uit av nañiz ñaravavozañ Iesur mañairooh-abanari sahapuh paru pori uit ul nañ tavat noohan, 24 Parisi aban nari etet Iesun pot mañah, “Erom ae, met tairaz darim gogot nat aliz epesik paru nimeri ah ñeo hahan hezao elat gog okat tat uit uloñ tavat namah?” 25-26 Pot mañahan Iesu pat, “Evo, paru horiv ok nat, oñ darim iz mim ahop Devidiz tah-ñetiv rekö hamegiek ari tin hodad nata? Met Godiz tup ahomakeh aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahop Abiata heh-porah Devidir pim modari gin ñomat emahapuh pi kohat tup pomakeh lokah. Tat bereñ Godiz au hat bizooh-nañ, aban anumaihol bareñ elat mañaramah-nen pori nohopan, pot hahan hehaek Devid berë poñ bat nat pimeri amun manahan nah.” 27 Pot hat Iesu maot parun epat mañah. “Met Godihö darim gogot natotuz alizañ anahavoz kapot añom. Met pi añarab meñizapanen tin tovai sohopanez hat gogot natotuz aliz poñ bamain batat anahan hez. 28 Met ne Añaraboz Nanep darim gogot natotuz aliz hahan hezañiz maup ravat hezap ev,” pot mañah.

3

*Maras bel ravat hehap batin batak
Matiu 12:9-14; Ruka 6:6-11*

1 Met narah topour zei pomakeh aban marar bel ravat ñomat hehap poek hehan Iesu maot emat lokah. 2 Tahan parum gogot nat-aliz poñiz nas, povoz Iesuz kaev ravat heh-aban nari Iesu gogot tat aban pop batin batapanen paru, “Pi hori ok tah,” pot hat pi ñevok biipan hat piin etet heh. 3 Tahan Iesu aban maras bel ravat hehapun pot mañah, “Ni bal hat ev emat rouv.” 4 Pot mañahapuh pi Parisi abanarin at mañah, “Met Mosesiz ñeti menahan hez-poñ baval hat tovai darim gogot nat hez-alizañik dari modari meñizat tin metook, ma am et mereet hekan horiam hepane?” 5 Pot Iesu mañat et okat epat tahan paru ñeo nak lop kezarizaronañ het mar belesinañapuz zakep nat heh, povoz Iesu pim lopori honoñai tahapuh aban pop pim totai

sat rouvat hehaek pot piin mañah, “Nim maras tu haz mee.” Pot mañahan pi Iesuz hahat tahan pim maras tin ravah. ⁶ Tahan Parisi abanari etet kaev ravat bal hat berevat parum gavmaniz aban ahop Erod popuz hahan hehat tovai emooh-porinañ honeo ravat Iesu ur ñomapanez ñetiv nae nap mañah.

Añarab ahovokaro togü manat heh

⁷ Pot haohan Iesur pim mañairooh-abanari zeï pot betet Galili iv havë ahovoz nakoe sah. Tahan Galili añarabor, ⁸ Zudia zeisikanañarir, Zerusalem porir; Idumea porir; Zodan iveriz karomakati heh-pori, ma Taiar Saidon zeitakaroz totoi heh-añarab, map porizaro Iesuz tovai emooh-ñeti poñ hatevetet pim nakoe emah. ⁹⁻¹⁰ Met zeï posikarohanañ emahan Iesu lamari batin batooahan, lam modarizaro ahoam pim herisik bat tin ravapan hat kez tat modari ba okat epat metovai totoi emoohan, Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Ganö paru ne ba atalip netapan hezavoz ari bout okat bat helat iv havë epovok somaz ev nem totoi bat emat hezei.” ¹¹ Pot mañat Iesu pitü añaraboh menat heh-pori ruohan paru hel hel hat añarab pori bavetet pot piin mañah, “Ni Godiz rop ok.” ¹² Pot hahan Iesu pituholon epat ah ñeo mañah, “Ae, ari tovai nem kap okat bar haotunei, oñ am sei,” pot mañah.

Iesu pim mañairahol 12 bamain batah

Matü 10:1-4; Ruka 6:12-16

¹³ Pot mañahapuh Iesu dañevok sat aban narin as hahan emahan, ¹⁴ pinañ honeo sohopenez abanari 12 bamain batat parum abatao aposor abanari pot mañah. ¹⁵ Tahapuh epat parun mañah, “Ari nenañ honeo hepeken tokat emeeman sat Godiz baiñetinao añarabon mañovai pituhol menat hepanezaek ruohopekez kez pov ari anom.” Pot parun mañah. ¹⁶ Met Iesuz bamain batah-aban poriz abatañ ev, Saimon, Iesuhö pim abat modao Pita pot mañah-pop, ¹⁷ met Sebediz roñariv Zemisir bosip Zon, Iesuhö parupim abat modao Boanesis, pot mañah. Met abat povoz kapot, Guiras tol hamahavoz zutañariv ev.

¹⁸ Andurur,

Pilipir,

Batolomiur,

Matiur,

Tomasir,

Zemis Alpiasiz ropur,

Tadiasir,

Saimon, modap pi Selot porihanañ nap*

¹⁹ Met Zudas Iskeriot, pi tokat Iesu bapanez bar mañat mañairahap. Aban pori ba ou batah.

Pi Bielsebuliz kezavonañ tah, pot hah

Matü 12:22-37; Ruka 11:14-23, 12:10

²⁰ Pot tat Iesu maot zeï namakeh sat lokahan añarab ahovokaro emat topourah. Tahan Iesur mañairooh-abanari gogov ahoam tohot heh, povoz paru toutat gipiz napanez rekot bon. ²¹ Tahan pimauzari pot tahavoz hatevethapuh pot hah, “Iesu rumurat het gipiz nain tamah batahag, dari sat pi bavizat emak.” Pot paru hat sah.

* **3:18:** Pavar 18 -Met Selot mañah-pori Roma ñai aban patari korav ravat hehaek sapanen parum zeis maot parumauhö korav ravat hepanez kilam gogot tooh.

²² Met aban ñeti kateñiz mañairahol Zerusalem zeitakanañ Iesu hehaek emat heh-nari pot modarin mañooh, “Ae, Bielsebul† pituholoz ahop pinañ honeo het, pi kezao manat hezan pituhol añaraboh menat hezaek ruamahan samah.” ²³ Pot haohan Iesu parumaz as hahan pim nakoe em topourahan ñeti nao epat at mañah, “Met tair tat Seteniñö pim mod nap ruapan? ²⁴ Met zeï nasik añarab kap honet hepanepuh kaev ravat nae nap menat berat nari main nari main ravapan, povoz parum garos tin hepanezao hori ravat hepan. ²⁵ Ma zeï natak añarab nae nap zeï ñai tovai sohapan, povoz parum hepanezao amun hori ravapan. ²⁶ Povoz zut pituholoz ahop Seten pop pi hodad houlovokaronañ ravat het pim irih hezpitu poru ruohapanen paru honeo het gogot tohopenez pov hori ravat bon tapan.

²⁷ Met aban kez nap pim zeïmakeh hepanen aban givogï nap sat kunak lokat pim nonair naitu givogï bapane? Evo, pot bon, oñ garos aban kez popuz eñar maraz bifomenañ demat betepanen oraepanenahoh, pim zeïmakeh lokat pimoto givogï bapan, oñ pi nadem am hepanen rekot lokat navotu.” (*Met ñeti hah-epovoz zut Iesu pi Seten mez haer horat ritou metat hetahoh pituhol pi unun ruoh.*)

²⁸⁻³⁰ Pot mañat maot epat mañah, “Met ari añarab ñeti hori tairao hapek, ma hori tairao tepekezaek rekot God hori poñ ol betepan, oñ Pul Tinapuhö keuzo nanahan ne gogot tohon ari, ‘Seteniz kezavonañ pi gog okat tamah,’ pot hagivoz zut añarab tairari Godiz Pul Tinapuhö nap meñizapanen tin nao tapanen ñeti horiv hat Pul popuz abatao batiu tiu batat epat hapan, ‘Seteniz gogot ok tamah,’ pot hapanen God rekot parum hapanez hori pov ba ol navetetü, oñ pohazao am het hepan,” pot mañah.

Iesuz nonopur bosiholoz ñetiv

Matiu 12:46-50; Ruka 8:19-21

³¹ Met pot haoh-porah Iesuz nonopur bosihol emahan nap kohat zeïmakeh pimaz meehan sat mañah. ³² Tahan añarab Iesuz okat epat toutat het pi ñetiv haohan hateveteohaek mañahan paru porihö Iesun pot mañah, “Erom, nim nonopur bosihol iñidoh emat het nimaz as hamah.” ³³ Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Met rotap ok hag, oñ tairari nem nonopur bosihol ravat hez?” ³⁴⁻³⁵ Pot hat pim okat epat añarab toutat heharin etet pot hah, “Met nem nonopur naner bos ev hezag etei. Met añarab tairari nem Pap abarah hezapuz zaitivok tovai sohopenez porihoh nem nonoholor bosiholor sauhol ravat hez,” pot mañah.

4

Uit biñ avasik beteh-borë ñetiv

Matiu 13:1-9; Ruka 8:4-8

¹ Met narah Iesu maot Galili iv havevoz kupavozañ sohot añarabon ñetiv mañovai soohan añarab ahö navokaro pim okat epat topourah. Tahan pi boutitak toutat havevok aviam hon rav meñet hehan añarab kupavok rouvat heh. ² Tahan pi paru hodad tapanez nañir nañiti bavatat ñeti mapoñ mañovai soohapuh ñeti mod epov parun epat mañah, ³ “Met ari hatevetei, aban nap uit bi nañ pim avasik betepanez* basahapuh, ⁴ bi poñ betevai soohan nañ nonoroh ñodahan idehol arat emat toutat nah. ⁵ Met mod nañ

† **3:22:** Pavar 22 -Bielsebul abat pov Seteniz abat modao ok. * **4:3:** Pavar 3 -Met parum tohat uit poñ darim ñedeamegivoz zut nañed, oñ hamarrah betevai saem tooh. Met akopun ev eterë.

helevoz revah hamar aviam hehaek ñodah. Tahan poek zuam berevah, ⁶ oñ pim medeñeñ revah moruat heh, povoz gitap berevat kez mañahan ñu ravat ñomah. ⁷ Met mod nañ hamar zen zeneñ hehaek ñodat zen zen poñinañ honeo berevat zen zen poñihö ahö ravat bamezahan uit uloñ tin navad. ⁸ Met mod nañ ham haleñai tinarah ñodat berevahapuh uloñ tin badah-poñiz nañik uloñ aviam 30 badahan mod nañik uloñ ahö heriam 60 badahan met modañik uloñ ahoam 100 badah.” ⁹ Met pot ñetiv mañahapuh Iesu maot parun epat mañah, “Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-povon hatevetet tin hodad ravei.”

Iesuhö ñetì mañahañiz kapot mañah

Matiu 13:10-17; Ruka 8:9-10

¹⁰ Met añarab ahö povokaro map sahan Iesunañ heh-narir pim mañairooh-abanari emat pim ñetì mañoooh-poñiz kapot hodad tapan hat Iesun at mañah. ¹¹ Tahan Iesu parun epat mañah, “Met God arim koravopuz masakavoz roketak hepekez nonor iz ravat hezaek petev ari nenari pimauhö hodadeo anamah, oñ iñidoh hez-mod porin nañir nañitì bavatat mañamoh. Met pot mañamohovoz kapot epat hez,

¹² Met paru etañinañ eteo tin eteamah, oñ kapot tin hodad narav hez, ma paru hat koveñinañ ñetiv hateveteo tin hateveteamah, oñ kapotaz tin hodad narav tamah. Met ganö paru Godiz homet loporizaro borourapanen pi parum horì tamah-poñ ol betepan hezavoz pot tamah.” *Aisaia 6:9-10*

Pot Iesu parun mañah.

Uit biñ avasik betehavoz kapot mañah

Matiu 13:18-23; Ruka 8:9-15

¹³ Met Iesu ñetì epov mañat pi maot parun at mañah, “Ari uit biñitì bavatat ñetì añohovoz kapot hodad nat hezaek, maot tokat mod nañ añoman tair tat hodad tepek? Met povoz kapot ev bar añomaz toh. ¹⁴ Met aban uit biñ avasik betehapuz zut aban nari Godiz ñetiv hamah. ¹⁵ Met biñ nonoroh ñodat oraehan idehol emat nah, pot añohoñiz zut añarab nari Godiz ñetiv hateveteamahan Seteniñ tapurah emat Godiz ñetì pov maot baveteamahan unun manamah. ¹⁶ Met heleñiz revah bi nañ ñodat berevat hehan gitap et mereehan ñu ravah, pot añoh-poñiz zut añarab nari Godiz ñetiv hatevetet zuam biñ ravat bahorè hat hez. ¹⁷ Oñ medeñeñ revahan moruat behavoz zut parum loporizaroh tinam naviz povoz tokat añarab nem ñetivovz kaev ravat hez-nariñö emat parun etet moreg metat honoñai povor kao mañairamah, ma honoñai mod nao parutì ou ravamahan paru povoz homet kaev ravat Godiz ñetivovz zuam betet unun manamah. ¹⁸⁻¹⁹ Met bi nañ zen zeneñiz ñaravatak ñodat berevahan bamezah, pot añoh-poñiz zut añarab nari paru Godiz ñetì povon hatevetet bat tovai parum ham heriñiz tohopanezat ahoam homeamah, ma monir zeirurumaz zaitiv ahö tamah-poñihö ñetì pov bamezamahan parum loporizaroh tin hepenezao ou narav. ²⁰ Met bi nañ ham haleñai tinarah ñodat berevat ul tinañ badah, pot añoh-poñiz zut añarab nari Godiz ñetivon hatevetet baval hat loporizaroh tinam biamahapuh sohöt ul tinañiz zut nari aviam tin tovai samah, met nari ahö heriam tin tovai samah, met nari ahoam tin tovai samah,” pot mañah.

Ramuñad ba iz navatotuz-ñetiv

Ruka 8:16-18

²¹ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met aban nap ramuñad rañiit kohat hapisiz giruvok ma arusiz irih ogolerah ba iz batapane? Evo, met ourah badapanen het ñadohot hepan. ²² Met petev Godiz ñetivoz kapot iz ravat hezaek, añarab hodad nat hez-mapoñ tokat piuhö ba ou batapanen paru hodad ravapan. ²³ Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-epovon hatevetet tin hodad ravei.”

²⁴ Pot mañat maot epat mañah, “Met ne ñetiv hamohon ari hat-eveteamegiek tin homet tovai sohozei. Met ni nap tinam hatevetet homekezap tin hodad ravekë. ²⁵ Met tairap Godiz ñetivon hatevetet bat hepanez pop revah piuhö hodad modao manapanen pim loporih hodadeo ahö ravohopan, oñ mod tairap pim ñetivon hatevetet homet zait nat hepanez pop Godihö pim hatevetepanez pov maot bapanen, pi arapae tat kerë hapan,” pot mañah.

Bi uloñ badah-borë ñetiv

²⁶ Pot mañat Iesu añarabon maot epat mañah, “Met God arim koravopuz masakavoz roketak hepekezavoz epovoti zut tat epat añom, Met aban nap avasik bitü ñedet, ²⁷⁻²⁹ zeitak emat orat bal hat sat bapai tovai sohot hezan pim bi ñedeamah-potü hamaraho haleñaiv manamahan, ñekeñ berevat haleñai tat taeñ ahö ravamahapuh tokat uloñ badat utap tamahan sat bat emat namah. Met bitü ñedeamahan tamahavoz kapot aban maup ok hodad nat hez,” pot mañah.

Zi miz pomedez ñetiv

Matiu 13:31-32; Ruka 13:18-19

³⁰ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met God arim koravopuz masakavoz roketak hepekezao tair hez? Ma kapot ou ravapanez tairavoti zu tat arin añom? ³¹ Met epat añoman hodad ravei. Zi namedez abatao mizimed pomedez bi uloñ goeñitar hez, oñ nap bi ul poñikanañ nao ñedeamahan berevat ³² ahö ravamahapuh zi modañ ritou metat mar arur ahö ravamahan idehol emat parum zezeñ bizat oramah.”

Iesu borë ñetiñ nenañ mañooh

Matiu 13:34-35

³³ Met añarab Godiz ñetiv hapanen hatevetet rekot hodad tapanez ñeti epeñ Iesu parun mañat poñiz zut mod nañ amun mañovai sooh, ³⁴ met paru maporin kapot bar namañ, oñ pi pim mañairooh-abanarinañ main ravat sat heh-poratihoh pim ñetiñ mañooh-poñiz kapoñ parun bade de mañooh.

Iesu hadao bavon batah

Matiu 8:23-27; Ruka 8:22-25

³⁵ Met aliz posik hapanezai ravahan Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Dari iv havë epovoz akaromasitiñ ñarat sak.” ³⁶ Pot mañahapuh paru añarab ahovokaro poek heh-pori betet bout potak Iesu toutat hehaek helat paru mapori sahan bout modañik añarab nari helat parum tokat sooh. ³⁷ Tahan hadao haret patao urahan boutitak ivov ñai mol mol hat emat bamezapanez tooh. ³⁸ Met pot toohan Iesu boutitaz tokarah ñan tarav natak gagai bizat orat hehan paru pi bado tat pot mañah, “Añairameñip ae, totoiam dari ev iv havevok er horat emiv elakaz tegig, ni povoz hodad nat am orat heza?” ³⁹ Pot paruhö piin mañahan pi bal hat hadavor havevon pot ñeo ñarah mañah, “Ae, nen okeg, bon tei.” Pot mañahan hadao bon tahan haveo maot pim hehat ravah. ⁴⁰ Tahan maot pi parun epat mañah, “Met rotap ari nemaz tin homeo badae navat het ñaihet tat neen okat nañeg.”

41 Pot mañahan paru patao dei dei tat ñaihet tahapuh parumam nae nap epat mañooh, “Ai ui, pi hadavor havevon mañahan pim ñeo hatevetet zuam hahat tahag, aban epop tairap ev?” Pot paru nae nap mañah.

5

Aban pituhol menat hehap batin batah

Matiu 8:28-34; Ruka 8:26-39

1 Met paru Galili iv havé ahovoz karomasití boutit basat bagaa batat er horat Gerasa añaraboz zeisik sah. 2-5 Met zei posik aban pitup menat heh-nap orah rezah ñomoohari baveiroohaek ma dañeñik sat em tovai hel hel hat heleñ bat pimauz aboi bareñ eloohan abanari pim eñar marah bi kezañir seniñinañ demooan hehaek pi am kez tat poñ bavit betet soohan aban napuhö pi nav, oñ pim main sat em tohot het poekam orovai sooh.

6 Pot tohot hehap poek hehan Iesu boutitakanañ berevahan rumurap hotohanañ piin etehapuh porü hat emat pim nakoe rariñ rez bareñah.*

7-8 Tahan Iesu zuam pitupun mañah, “Ni pitü horip okeg, aban epop betet berevat pataek sa.” Pot mañoovaiam pitü pop ñeo ñarah epat hah, “Iesu, God mapori ritou metat ahop ravat hezapuz rop, ni ne tair netekez hat ev emeñ? Met Godiz taevavok ne epat nañom, ni ne kakamao netotun.” 9 Pot hahan Iesu at mañah, “Nim abatao tair?” pot mañahan pi pat, “Dei ahovokaro hez, povoz nem abatao Ahovokaro pot nañamah.” Pot mañoovai etehan 10-12 bol nari ahoam akah hotoh heriam het sisiñiñ nohot hehan pi kezao epat mañah, “Iesu, ni dei ham mod naratí emeetun, oñ ni dei emeeken sat bol akarih lokak.” 13 Pot mañahan Iesu parum hahat tat meehan pitü pori abanap betet sat bolohol ahoam 2 tausen porih lokahan daparavazañ porü hat sat kohat iv havevok ñodat emiv elat ñomah.

14 Met aban bol poriz korav hehari pot tahavon etehapuh ñaihet tat zeitakaroh zuam sat ñeti pov mañoovai sahan hatevetet pot tahaekan etepanez mapori emah. 15 Met Iesuz nakoe emahapuh aban batam pituhol menat hehan rumurat toohap pim hodadeo tin ravahan dimir giv tinam tat hehan paru etet agol atah heh. 16 Pot tat etet hehan pituhol ruahan sat boloholok lokahan tah-ñetiv poek het eteh-porihö parun mañahan 17 parum boloholoz tahavoz hatevetet ñaihet tat Iesu zei pos betet mod nasití sapanez kezao mañah.

18 Tahan Iesu zei pot betet maot boutitak helapanez toohan aban pituhol menat hehan ruah-pop emat Iesunañ honeo sapanez mañahan 19 Iesu hatevetet epat mañah, “Evo, ni deip nasotü, oñ petev nim zeitak sat nim kapotakarim God nimaz zakep tat tin netahavoz ñetiv bar mañ.” 20 Pot mañahan aban pop sat Dekapolis zeisik añarab porin Iesuhö pi batin batah-ñetiv bar mañahan paru home midin homehot heh.

Añ napur ñari nap batin batah

Matiu 9:18-26; Ruka 8:40-56

21 Met poekanañ Iesu pim mañairooh-abanarinañ paru boutitak helat havevozañ sohot kupavok berevahan añarab ahovokaro poek emat pim okat epat topourat pi balopotak batat heh. 22 Tahan Iesu ñetiv mañohot hehan Zudaholoz topour zei namakez aban ahö nap pim abatao Zairas pop

* 5:6: Pavar 6 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñeti nao mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

emat pim nakoe rariñ rez bareñat ²³ ahoam epat mañooh, “Erom, nem ñarip totoiam ñomapanez tahan ne emoh, povoz ni emat nim marañ pim herisik bizeken pi maot bal hat tin ravap.” ²⁴ Pot mañoohan Iesu pinañ parup soohan añarab ahovokaro pi balopotak batat paru honeo sooh.

²⁵ Met paru soohan añ nap krismasañ 12 poñik orah rezah pi uvevon etehot het soohan, ²⁶ dokta abanari pi tin ravapanezatü meñizat manovai soohan pi kakamao ahoam hatevetet pim monis map manooohan bon tahan pi tin narav, oñ pim lamao ahoam ravat heh. ²⁷ Met pi het Iesuz tovai emooh-ñetiv haohan hatevetet sah. Tat añaraboz ñaravatak Iesuz tokat sohot, ²⁸ pot homevai sooh, “Met nem maras pim dim nenapuk ut urom, povoz ne tin ravom.” ²⁹ Pot hat totoi sat pim dimipuk maras ut urahan pim uvevon eteoh-pov bon tahan pi, Ne tin ev haravoh, pot homeh.

³⁰ Met añ pop pot tah-porah Iesuz kez nao bon tahan pi hatevetet añarab pinañ honeo sooharin at mañah, “Met arihanañ tairapuhö nem dimipuk ut noureñ?” ³¹ Pot hahan pim mañairooh-abanari epat Iesun mañah, “Erom ae, añarab ahovokaro nim okat epat emamahag, tairaiz nap nim dimipuk ut nourahovoz at mañameñ?” ³² Pot hahan Iesu et bameevai saem toohan, ³³ añ pop ñaihet tat dei tahapuh emat Iesuz eñañik rariñ rez bareñat piih lam hehan tovai emoohavoz ñetiv map bar mañah. ³⁴ Tahan Iesu epat mañah, “Eñarim, nim homeo neohö batin navatomaz badae bateñ, povoz ni tin haraveñig, lop tinarinañ sohoz.”

³⁵ Pot mañovai Zairasin zeimakehanañ aban nap emat Zairasin epat mañah, “Erom ae, nim ñarip hañomahan ne ev emohog, tairaiz ni darim añairamahap bavizat betez emameñ?” ³⁶ Pot mañahan Iesu ñeti povon hatevetet Zairasin epat mañah, “Nim loporih honoñai totun, oñ nemaz homeo badae batat heken deip sopain.” ³⁷ Pot mañat sahapuh añarab pinañ sooharin epat mañah, “Epekam hezei.” Pot mañat bagaa batahapuh Pitar Zemisir bosip Zon, nenam paru pinañ sat kohat lokapanez mañah. ³⁸ Tahan paru Iesunañ sahapuh aban ahö popuz zeimakez totoi honat hatevetehan poek paru añarab ahoam iñ hahot heh. ³⁹ Tahan pi lokat parun pot mañah, “Met ñari okop nañom, oñ pi au unun ok orat hezag, tairaiz ari iñ hahot ñevel bel ahoam hameg?” ⁴⁰ Pot mañahan paru piin kek mui metahan pi paru mapori ruahan berevat iñidoh sahan ñari popuz nonopur papap met mañairooh-aban nañariv napunañ karar ñaripuz oraeh-zei girü povok sah. ⁴¹ Tat Iesu ñaripuz marasiz bat parum ñevonañ piin pot mañah, “Talita kumi.” Met ñe epovoz kapot epat, Ñari epop ae, ni bal haz. ⁴²⁻⁴³ Pot mañahan ñarip bal hat sat em tahan pim nonopur papap etet, “Ui,” hat gitahavek marahol ker menahan Iesu parup modarin bar mañapan hezavoz ah ñeo mañat, ñarip gipiz manapanen napanez parupin mañah. Met ñari popuz krismasañ 12 ravat heh.

6

*Pim ze kapotakari pimaz kaev ravah
Matiu 13:53-58; Ruka 4:16-30*

¹ Met Iesu ze pot betet pim mañairooh-abanarinañ paru honeo pim ze kapotak sah. ²⁻³ Sat poek hehapuh Iesu parum gogot nat-aliz pos al tezahan parum topour zeimakeh lokat añarab ahovokaro hehaek pi baiñetinao mañoohan paru hatevetet agol atat parumauam nae nap epat mañooh, “Met akap pi Mariaz rop, Zemisir Zoseper Zudasir Saimon paru poriz nanep, met pim sauhol darinañ honeo ev hez. Met batam pi ev het zein demoohap

akeg, pi taekanañ hodad tin akao bat emat hamah? Met pim kez akao tair hezan red navor nao tovai emamah?” Pot hat pim kapotaz hodad nat, povoz parum loporizaroh pimaz kaev ravat heh. ⁴ Pot tat hehan Iesu parun epat mañah, “Met rotap, propet aban nap zeisikaroh sat em tohot mañamahan añarab tin hatevetet, ‘Aban ahopuhö ak hamahag, hatevetei,’ pot pimaz hamah, oñ pim ze kapotak sat mañamahan pimerihö hatevetet pimaz kaev ravat pot hamah, ‘Aban betezapuhö ok hamah.’ Pot Iesu parun mañah.”

⁵ Met añarab pim kapotak pori pimaz homeo badae navat heh, povoz pi parun red navor nao mañairapanez nonor bon, oñ aban lamari honep honepuh pim maras biihan tin ravah. ⁶ Met añarab pimaz homeo badae navat hehavoze pi homet, Tairaiz okat tah batah, pot homehot heh. Tahapuh añarabon Godiz baiñetináo ze natak bar mañat sat modatak bar mañat pot tovai sooh.

Iesu pim gog abanari meehan sah
Matiu 10:5-15; Ruka 9:1-6

⁷ Met pi pot tovai soohapuh pim mañairooh-aban poriz as hahan emat topourahan pituhol ruohopanez pim kezao paru manahapuh bamain main batat nañariv main met modañariv main potaharam meepanen gogot tovai sapanez tahapuh epat mañah, ⁸ “Met ari sepekez arim ir nenañ basei, oñ arim heriñ tin metohopekez homet monisir kiñir gipiz basotunei. ⁹ Oñ dim nenapur eñ res nenañ meet sei. ¹⁰ Met sohot ze natak sepeken ze namak anat bat sa eñepanen pomakeham hezei. ¹¹ Met ze mod natak sepeken añarab poekari kaev ravat bat sa ari zeimaker gipiz naan tapanen am Godiz Baiñeti tinao mañepekez tepeken kaev ravapan, povoz arim eñañik parum ze potakanañ ham tomol moleo ñed bat hepanezaek teur betet ze pot kos rez manat sepeken paru etet pot ok homepan, ‘Oir dari ganö meteg,’ pot hapan.” ¹² Iesu pot parun mañat meehan pim mañairooh-abanari sat añarabon epat mañovai sooh, “Arim hori tameg-poñ map betet loporizaro borourei.” ¹³ Pot mañovai pituhol ahoam ruovai añarab lamao tat heharizaroz gagañik ueriv ur memelat batin batovai sooh.

Zoan men ñomah-ñetiv
Matiu 14:1-12; Ruka 9:7-9

¹⁴ Met aban ahop Erod, Iesuz tovai emooh-ñetiv haohan zeisikaroh an pap manat sahan pi hateveteh. Met nari Iesuz pot haoh, “Zoan ivoh memehap ñomahaekanañ maot biriri ravahapuh bal hah, povoz pim kezao map ahö ravahan red okoñ tamah.” ¹⁵ Met mod narihö epat haoh, “Pi Elaiza, propet aban pop maot bal hah.” Pot haohan met mod narihö epat haoh, “Pi propet aban batam Godiz ñetiv haoh-napuz zutap ok.” ¹⁶ Pot paru Iesuz tovai sooh-ñetiv hatevetet napur naputi haohan Erod hatevetet pot hah, “Evo, ne batam hahon Zoaniz gagai men elahan baveirah-pop maot bal hat tovai samah.”

¹⁷⁻²⁰ Met garos Zoan biriri heharah Erod pim nanep Pilipiz añap Erodias batep tat pi bat heh. Tahan Zoan Erodin pot mañah, “Nim añ kamep bat hezavoz horiv niih ahoam hez.” Pot orah rezah mañovai soohan añ Erodias Zoaniz mogao tat pimaz epat homeh, Met ne ñai aban napun mañoman Zoan men ñomapan, pot homehapuh abupun mañah. Met Erod Zoan baiñetináo haohan hatevetet zait tah, oñ kapotaz ba in balavi tat het ahoam pot homeoh, Zoan pi aban tinap, Godiz gogov tamahap ok. Pot Erod homehapuh pim añap pim hahat tapan hezavoz pi ñaihet tat zuam pim ñai abanarin mañat meehan paru Zoan bat kakam zeimakeh memeriian heh.

²¹ Met tokat Erodias Zoan men ñomapanez am homeohan Erodiz nonop pi batah-aliz posik pim gog abanarin mañahan gipiz bareñahan gavman abanarir ñai abanariz ahorir Galili zeisiz aban ahorin as hahan emahan paru toutat gipiz nohot heh. ²²⁻²³ Tahan Erodiasiz ñarip bal hat parum ñaravatak daat mezovai sahan aban ahori etet pimaz biñ ravahan Erod piin epat mañah, “Eñarim ae, rotap Godiz taevavok ev nañomaz toh, ni nemofukanañ tairatü nanomaz zait tat hakë, ma nemotü gamö reet ni natü nanat nemau natü ravom, pot hakë, povoz rekot ne am hakezatam tom.” ²⁴ Pot mañahan ñari añ pop zuam berevat sat nonopun at mañah, “Amái ae, ne sat mañoman tairai pi ne nanapan?” Pot mañahan nonop Zoan men ñomapanez zait tat heh, povoz hañiv epat mañah, “Ni sat haken Zoan ivoh memehapuz gagai men elat suasik bizat ni nanapanen ev bat emat naneken ne etem.” ²⁵ Pot mañahan ñarip hatevetet sat pim nonopuz hahat mañahan ²⁶ Erod, Tair tom batah, pot ahoam homehot heh, oñ Godir pim modariz taevañik pim ñarip nai hamanapanez hakah, povoz pim hahat nat tapanepuh tu ravapan hezavoz ñaripuz hahat tapanez homet, ²⁷ pim ñai aban nap meehapuh pot mañah, “Ni sat Zoaniz gagao men elat bat em.” Pot mañahan ²⁸ sat men elat bat emat ñarip manahan pi basat nonop manahan eteh. ²⁹ Met ñeti pov hahan Zoaniz mañair abanari hatevetet emat pim za nekit oraehaek demat basat baveirah.

Añarab ahovokaro gipiz manah

Matiu 14:13-21; Ruka 9:10-17; Zon 6:1-15

³⁰ Met tokat Iesuz aposor abanari meehan soohaekanañ maot boreurat emat Iesu bavizahapuh Godiz baiñetinao añarabon mañovai paru gog tairao tovai sooh-ñetiv Iesun mañah. ³¹ Pot mañooohan añarab ahovokaro paru sat em toohan Iesur pimeri paru toutat gipiz napanez rekot bon, povoz Iesu parun epat mañah, “Dari sat añarab nari bonoek darim heriñ bizat hek.” ³² Pot mañahan paru boutit bat toutat iv haveo ñarat karom añarab bon naek parum main hepenez hat sah.

³³ Met paru soohan añarab parun etet Iesur pimeri ok samah, pot hodad tah-pori parum zeitakaro betet iv havevoz kupavozañ hamarrah zuam sahapuh garos ravat Iesuz sapanez poek sat hakeh. ³⁴ Tahan Iesur pim mañairooh-abanari sat boutit betet hamarrah sahapuh añarab ahö povokaron etet parumaz pi ahoam zakep tat hehapuh pi pot homeh, Paru bol sipsip koravop bonoriz zut hez. ³⁵ Pot homet pi Godiz baiñetinao bar mañohot hehan hapanezai ravahan pim mañairooh-abanari Iesun epat mañah, “Erom ae, met dari mosik ev hezan gitap bañodapanez tahag, ³⁶ ni añarab eperin mañeken zei okoñik sat parum gipiz zum tap.” ³⁷ Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Met arihò gipiz bar batat manei.” Pot hahan paru maot epat mañah, “Met parum napanezatü zum takaz moni ahos 200 kina ok betekag, taekanañ moni pos dei bat gipiz zum tak?” ³⁸ Pot hahan Iesu epat mañah, “Bereñ tair belaez? Sat etei.” Pot mañahan paru sat etet emat epat mañah, “Bereñ 5, met pis hon nañariv nenam belaez,” pot mañah.

³⁹ Tahan Iesu parun epat mañah, “Ari añarabon mañepeken toguñ main main sisiñ epovok toutap.” ⁴⁰ Pot mañahan mañairooh-abanari mañahat añarabon mañahan nari 100 toutahan, nari 50, potahar main main toutovai sah. ⁴¹ Tahan Iesu bereñir pisiñariv bat abaran etet gipiz potuz Godin biñ mañahapuh potü bapezat pim mañairooh-abanari manahan paru añarab berë poñ manovai sahan, ⁴² paru bat nohot kaev ravah. ⁴³ Met nohot kaev

ravahan mañairooh-abanari bereñir pis teritü oraehaek hou kitü 12 potuk bavelahan beo rezah. ⁴⁴ Met aban gipiz nooh-pori rekö hahan 5 tausen ravah, met parum añar ñaro ahoam honeo nohot heh-poriz rekö nak.

Iv havevoz revah mezovai emah

Matiu 14:22-23; Zon 6:16-21

⁴⁵ Pot tahan tapurah Iesu pim mañairooh-abanari meehan boutitak helat paru garos ravat iv havé ahö povoz karomasiti Betsaida zeitak sapanez sah. Tahan Iesu añarab mapori parum zeitakaroh meehan sahan, ⁴⁶ pim main dañ natak sat pim Papapun mañ mañah. ⁴⁷⁻⁴⁸ Met Iesu poek hehan kutur manahan pi main het etehan, boutit iv havevoz lopotak hehan hadao ahoam parum sapanez soohatihanañ uroohan, abanari boutitanañ zuam sapanezati nat, oñ baram soohan kutur manat hehaek magei al teevai soohan Iesu iv havevoz revah mezovai sohot parum nakoe sat paru betet am sapanez tah. ⁴⁹⁻⁵⁰ Tahan pim mañairooh-abanari etehapuh, Ui, riz nap ak emah, pot homet paru mapori ñaihet tat hel hel hah. Tahan Iesu parun epat mañah, “Evo, ne ev emamohog, tovai ari ñaihet totunei, oñ arim loporizaro bakez batat hezei.” ⁵¹ Pot mañat pi boutitak helat parunañ honeo hehan hadao bon tah. Tahan parum loporizaroh home midin homehot heh. ⁵² Met aliz haopatasik añarab ahovokaro hehan gipiz aviam bat Iesu Godin mañ mañahan gipiz nohot kaev ravahan oraeh-povon paru etet Iesuz kezavoz tin hodad nat heh, povoz Iesu havevok mezovai emahavoz home midin tohot heh.

Genesaret poek lamari batin batah

Matiu 14:34-36

⁵³ Tahan paru iv havé povozañ sohot Genesaret zeisiz totoi bagaa batat berevat boutit ul ta beteh. ⁵⁴ Tat zei posik sat hehan añarab poek hehari Iesun etet hodad ravah. ⁵⁵⁻⁵⁶ Tahapuh parum zei posik sat em tat aban lamari demat bat emahapuh Iesu taek sat heh-poek pim nakoe basat bizahapuh piin epat mañooh, “Ni gu haké, povozahoh aban lam eperi nim dim tové nenapuz teterah ut urapan.” Pot mañahan Iesu gu hahan paru lam mapori hahat tat tin ravah.

7

Godiz haohat paru ritou metooh

Matiu 15:1-9

¹⁻⁴ Met Zudaholor Zuda mod Parisi abanari ravat hehari parum iz mimiholoz ñeti kateñir ah ñeñ mañat mañairoohat parum marañ ivoh betetah gipiz bat nooh. Ma paru añarab modari gipiz zum tat bovai sooh-potü bat emat, ganö parum ah ñeo elapan hezavoz homet zuam nain, oñ garos gipiz potü ivov betetahoh nooh. Ma parum hapiñir suañ map tinam ivov betevai, met ñeti katé epeñiz zut modañ ahoam amun tooh.

Met pot tohot heh-Parisi aban narir aban ñeti kateñiz mañair nari aliz nasik Zerusalem zeitakanañ emat Iesuz nakoe em topourat pi balopotak batat heh. Tat eteohan Iesuz mañairooh-abanari gipiz napanez Parisi abanarihö añarabon parum marañ ivoh betepanezat mañairooh-pot paru nat am het gipiz bat nooh. Tahan aban pori parun etet epat hah, “Paru aban eperi hori ev tamah.” ⁵ Pot paru homehapuh, aban porihö Iesun epat at mañah, “Met nim aban mañairameñiri tair tat darim iz mimiholoz ñeti kateñ hahan hezan tovai emamegit parum marañ ivoh navet am het gipiz namah?” ⁶ Pot mañahan Iesu parun hañiv epat mañah, “Erohol ae, Godiz

propet aban Aisaia ari lop houlorizaronañ hezarihö tohopekezavoz epat batam menahan hez,

Añarab eperi giz nenañinañ nem abatao bat hel batamah, oñ parum loporizaroh nemaz homeamah bon. ⁷ Ma ham aban nariz hahan hezañiz homet añarab modarin pot mañamah, ‘Godihö darim tohokazao hahan hezat ev arin añamegig, hatevetet baval hahozei,’ Pot haovai samahaek, nem abatao bat hel batat hez-pov betezao ravamah. *Aisaia 29:13*

⁸ Met rotap Aisaia arimaz pot menahan hezaek ari Godiz ñetiv betet arim iz mimiholoz ñeti kateñ baval hameg, povoz Aisaia pot menahan hezavoz rotapuv ariti ok ou ravamah.” Iesu pot parun mañah.

⁹ Met Iesu pot manat parun pat, “Ari Godiz ñeo elat arim iz mimiholoz tovai emooh-povotihar homet, Dei tin ev tameg, pot ari homeameg. ¹⁰ Met batam Mosesihö ñeti katë hahan hez-epovokaro ari hodad hakez. Arim nonopur papapuz abatao bat hel batat tin metovai sohozei. Met modao ev, nap pim nonopur papapuz ñeti horiv hapanez pop ur ñomepek. ¹¹ Oñ ari ñeti epovokaro elat pot hameg, ‘Met aban nap pim nonopur papapun epat mañapan, “Amair, Apai aripim moni nas ne eñizat anomaz zait toh, oñ moni pos God manomaz au hamañohok rekot ne arip naanotu.” ’ ¹² Met pot hamah-pop pim hamahat tamahan ari piin etet pot mañameg, ‘Ni tin teñ, povoz nim nonopur papap nameñizotu.’ ¹³ Ari pot hamegiek arim iz mimiholoz añovai emooh-pot baval hat God arim nonor pap tin metohopekez añahan hez-pov elat ritou tameg. Met hamoh-epovoz zut ari ahoam mod natuz taput tovai sameg.” Pot pi parun porin mañah.

Añarab bahori avatamahao ev

Matiu 15:10-20

¹⁴ Met pot hahapuh Iesu añaraboz maot as hahan emahan parun epat mañah, “Ari mapori nem ñetivon hatevetet tin hodadeo bei. ¹⁵ Met gipiz natü aban nap namahan kohat loporih sat aban pop bahori navat, oñ tairatü loporitihanañ homeamahan em berevamah-potuhö aban pop bahori batamah. [¹⁶ Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-epovon hatevetet tin hodad ravei.]”

¹⁷ Met pi parun pot mañat zeimakeh sa lokahan pim mañairooh-abanari lokat ñeti mañah-povoz kapotaz piin at mañah. ¹⁸ Tahan pi parun epat mañah, “Met añarab modariz kut tat hezat ari amun kut tegi? Met gipizor tairatü hezan ari bat nameg-potu loporizaroh er horat arim hodadeo bahori naavat, ¹⁹ oñ zasiz nonoroti samahan har beteameg.” Met ñeti epov Iesu hahan paru hatevetehan gipiz mapotü tin nookazatuhar ravah.

²⁰ Pot mañat Iesu maot epat mañah, “Met loporitihanañ homeameg-epotuhö berevat ²¹ ari añarab bahori avatamahatü ev, home horiv, biz bogi tao, ma givogivor, abanap men ñomao, ²² ma betezam nae nap bao, ma modapuzain etet zait tao, ma ñeti moreg hapanezao, heris bat hel batao, ma modariz ñeti horiv hapanezao, ma horiv tat tu naravao, ma hodadeo bonoriz zut tamah-pov. ²³ Met nonair nai potuhö añaraboz loporizaroh het berevat Godiz taevavok añarab map bahori batamah.” Pot parun mañah.

Añ nap Iesus homeo badae batah

Matiu 15:21-28

²⁴ Met Iesu zei pot betet Taia zeitaz totoi sah. Tat pi zei namakeh lokat iz ravat hepanen añarab hodad nat hepanez pi zait tat heh, oñ pi pot iz ravat hepanez rekot bon. ²⁵⁻²⁶ Met poek Zuda añap bon, oñ añ patap

Siria zeisik Pinisia zei potakanañ añ pop emat poek hehan pim ñarip pitup menat heh. Tahan añ pop Iesu emat poek heh-ñetiv hatevetehapuh, pi emat Iesuz eñañik rariñ rez bareñahapuh pim ñarip pitup menat hehaek ruapanez Iesun ahoam mañooh. ²⁷ Tahan Iesu añ popun epat mañah, “Met ne ñaroholoz gipiz bat beteman hadeholoam napane? Evo, pot toman tin naravotü, povoz garos ñarohol gipiz manom.” Pot piin mañah. ²⁸ Met piin pot mañahan añ pop Iesu meñizapanez homet epat mañah, “Kar nem Ahop, ni rotap ok nañeñ, oñ ñarohol revah het gipiz namahan teritü irih zei ogolerah ñodamahan, hadehol emat namah.”* ²⁹ Met pi pot hahan Iesu piin epat mañah, “Ni tin hodad tat okat hañ, povoz petev pitup nim ñarip menat hehaek havetet sahag, ni maot sat eterè.” ³⁰ Pot mañahan añ pop borourat pim zeimakeh sahapuh etehan, ñaripuh pitup menat hehaek betet sahan pim holorumetak tinap ravat orat heh.

Ñeo nak hehap batin batah

³¹ Met pot tat Iesu Taia zei potaz totoi hehaek betet bal hat Saidon zeitak sat berevahapuh Dekapolis zeisizañ am sohot Galili iv havevok sat berevah. ³² Tahan paru aban nap hat koveñ unun manat hehan ñe pitiv haoh-nap pihaz bat emah. Tahapuh paru Iesun epat mañah, “Nim maras aban epopuh biiken tin ravapan.” Pot ahoam mañooh. ³³ Met pot mañoohan Iesu aban pop bat añarab betet parup main ravat sat hehapuh Iesuhö pim marañariv aban popuz hat koveñik meehapuh pim marapuk gim lolov ñizat marap maot aban popuz tañarah biih. ³⁴ Tahapuh pi abaratü etehapuh emiv ahoam meet parum ñevonañ pot mañah, “Epata.” Met ñe hah-epovoz kapot ev, Borö hap.

³⁵ Met pot hahan aban popuz hat koveñir ñeo tin ravah. ³⁶ Met pot metovai Iesu añarab pim nakoe het eteh-pori modarin mañapan hezavoz ah ñeo parun mañah, oñ paru pori pim ñeo elat rez kek tat am bar mañovai sooh. ³⁷ Toohan paru hateveteh-pori agol atat pot haoh, “Ui, nonair nai mapotü pi map tin tamah. Tat pi hat koveñ unun manat het ñeo nak hezari batin batamahan maot hatevetevai ñeo haovai tamah,” pot haoh.

8

Añarab ahovokaro gipiz manah

Matiu 15:32-39

¹ Met pot tahan tokat añarab ahovokaro maot emat topourat heh-poek am hehan pim mañairooh-abanarin mañahan emahan Iesu parun epat mañah, ² “Met añarab eperi dari honeo hegin alizañ ³ bon tahan paru gipiz bonoriam hez, povoz ne parumaz zakep netamah. ³ Met paru nari hotohanañ emahapuh gin hezaek, parum zeitakarohaz meeman nonoroh sohot ginaz et nin tat ñodapan hezavoz ne homeamoh.” ⁴ Pot Iesu parun mañahan paru pat, “Met ham mop hatarah eveg, taekanañ dari gipiz bat añarab ahö epovokaro manakan paru napanez hameñ?” ⁵ Pot hahan Iesu parun hañiv epat at mañah, “Arim gipiz tairatü belaez?” Pot pi mañahan paru pat, “Deim bereñ 7 nen bavegin hez.”

* **7:28:** Pavar 28 -Met Zuda añarab paru añarab patariz homet, “Hadehol ok,” pot haoh, povoz ñeti epovok Iesu Zuda añaraboz ñaroholoti zu tat mañah, met añarab patariz hadeholoti zu tat añ popun mañah.

⁶ Pot mañahan Iesu añarab maporin hamarrah toutapanez mañahan paru toutahan pi berë poñ bat Godin biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-abanarihö bat añarab poek hehari manapanez manah. Tahan paru berë poñ bat añarab manovai sah. ⁷ Met parum piş goe nari honeo bat emoohaek Iesu bat Godin pisiholoz biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Pis eperi amun bat manovai sei.” Pot mañat manah. ⁸⁻⁹ Tahan paru bat manovai sahan nohot kaev ravat teritü bizat hehan mañairooh-abanari hou kitü 7 basat bavelahan beo rezah. Met gipiz manahan nah-pori ahoam 4 tausen poek heh. Met Iesu añarab pori parum zeitakarohaz maot meehan sahan, ¹⁰ pim mañairooh-abanarinañ paru boutitak helat toutahapuh iv havevozañ sohot Dalmanuta zei posik sah.

Paru red navon etepanez haoh

Matiu 16:1-4

¹¹⁻¹² Met tokat paru Parisi aban nari emat Iesun at mañohot heh. Tat pi zu metapanen tair tapan homet epat mañah, “Met petev ni red magei deim et narë hez-nao God kez ahov nanapanen teken dei etekapuh nim kapotaz hodad ravak.” Met pot mañahan Iesu pim homeo honoñai tat, “Beuo,” hat pi epat parun mañah, “Met tairaiz ari añarab eperi neohö red ahö nao arin añairoman etepekez neen nañameg? Met arihö nemaz homeo badae batepekez hat petev neohö red nao arin naañairotü.” ¹³ Pot hat pi paru betet pim mañairooh-abanarinañ paru boutitak helat iv havevoz karomasiti sapanez sah.

Erodiz Parisiholoz noohatü nainotuz mañah

Matiu 16:5-12

¹⁴ Tahapuh paru mañairooh-abanari boutitak helat iv havevoz karomasiti sapanez gipiz nat nav, oñ am unun manat berë honet boutitak oraehan bat sah. ¹⁵ Tahan Iesu parun epat mañah, “Ari hatevetei, met Parisi abanariz Erodiz gipiz namahatü nohot hori ravepek hezag, ari tovai potü bat notunei.” ¹⁶ Pot Iesu aban poriz homet mañahan paru kut tat parumam epat kil nae nap mañah, “Met darim gipiz nakaz natuz unun manat emegivoz okat añah batah.” ¹⁷ Pot paru kil nae nap mañooohan Iesu parum haoh-pov hodad hatat pi parun epat mañah, “Met tairaiz arimauhö gipiz bat naemavoz nae nap mañameg? Ma peti arim hodadeo bon hezan nem kezavoz ari loporizaroh kut tat hez. ¹⁸ Met arim etañ hakez, oñ tairaiz ari tin et narë? Ma nem gog kez toh-epeñiz ari zuan unun manegi? ¹⁹ Met ne bereñ 5 bapezat abanari ahovokaro 5 tausen manohon paru nohot kaev ravahan kitü tair ari gipiz teritü baveleg?” Pot at mañahan paru pat, “Hou kitü 12 potuk baveleg,” pot hah. ²⁰ Tahan maot at mañah, “Met bereñ 7 bapezat añarab ahovokaro 4 tausen manohon nohot kaev ravahan kituk tair baveleg?” Pot mañahan paru pat, “Hou kitü 7 potuk baveleg,” pot hah. ²¹ Tahan pi parun pat, “Met pot tohon nem kezavoz ari hodad natam heza?” pot mañah.

Etañ kut tat hehap batin batah

²² Met paru iv havevozañ sohot Betsaida zeitak berevah. Tahan añarab poekari aban etañ kut tat heh-nap bat emat Iesu aban popuz etañik maras biipanez mañah. ²³ Tahan aban kut popuz marasiz bat zei iñivavok basat pim gim lolov aban popuz etañik ñizahapuh pim maras biit epat at mañah, “Erom, met ni nain eteñi, ma et narë?” ²⁴ Pot mañahan aban etañ kut tat

heh-pop epat hah, “Met ne añarab narin eteamoh, oñ paru ziñiz zut het samah.”²⁵ Pot hahan Iesu pim maras aban popuz etañik maot biihan pim etañ ligilahan nonair nai mapotun tin eteh.²⁶ Tahan Iesu aban popun epat mañah, “Ni tovai nem netohovoz añarab zei okatakarin bar mañovai sotun.” Pot mañat meehan pim zeimakeh sah.

Pita Iesuz kapot bar hah

Matiu 16:13-20; Ruka 9:18-20

²⁷ Met Iesur mañairooh-abanari heh-poek betet ze ahö nataz abatao Sisaria Pilipai mañoooh-potaz nakoe ze goeñikaz sapanez sooh. Tat nonoroh sohot pim mañairooh-abanarin epat at mañah,²⁸ “Met paru añarabohö nemaz homet tairap hamah?” Pot hahan paru pat, “Aban narihö nimaz, ‘Zoaan ivoh memehap ok,’ pot hamah. Met mod narihö ni Elaiza batam hehap hamah, Met mod narihö ni propet aban batam heh-mod nap hamah, pot paru nimaz hamah.”²⁹ Pot paru piin mañahan Iesu parunahon at mañah, “Met arimauhö nemaz tairap hameg?” Pot hahan Pita pat, “Ni Kristo, Godihö eñizekez au hahan hezap ni ok.”³⁰ Pot mañahan pi paru añarab modarin Pitaz piin mañah-pov mañapan hezavoz ah ñeo mañah.

Iesu ñomat maot bal hapanez hah

Matiu 16:21-28; Ruka 9:21-27

³¹ Tat pi parun epat mañah, “Met dari Zudaholoz koravorir aban anu-maihol bareñ elat mañaramahariz ahorir aban ñeti kateñiz mañairaholohö ne Añaraboz Nanep kos rez nanat kakam ahov netapan. Tat paru mod narin mañapanen ne navat ur noñomapanen au aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik baviriri navatapanen maot ne bal haom.”³² Met pi ñeti pov ourah paru hodad tapanez bar mañahan Pita kaev ravat pi Iesu bamain batat pim ñomapanez ñeti hahavoz kez ravat piin mañah.³³ Tahan Iesu borourat Pita kos rez manat pim mañairooh-aban modarin etet pi Pitan ñai mañat epat hah, “Seten, ni Godiz hodadevok het okat nak, oñ ni nimauz homevokam okat hañig, ne ze nanat sa.”

³⁴⁻³⁵ Met pot hat añarabur pim mañairooh-abanariz as hahan pihaz sahan pi parun epat mañah, “Met tairap nenañ emohopanez pop ne nemauz zaitiv betet nem Papapuz hahat baval hat pim zaitivok samoh-povoz zut pi pop nem tamahot am tovai emohot pot homehopan, Met ne Iesuz zaitivok sohoman modari honoñai tairao netapanez ma ur noñomapanez hapanezarah ne kaev ravat ñaihet tat pi navetetü. Pot ner nem ñeti tinavoz homet emookez pop nenañ honeo pohao tin het hekë. Oñ nap pim heris tin hepanez homet ñaihet tapanez pop pohao tin naketü, oñ hori ravapan.³⁶⁻³⁷ Met nap pi hamarah nonair nai map hez-potü bat hepanepuh Godiz ñetiv hatevetet betet tohopanez pop ñomapanen pim nonair nai bat het tovai sohopanez potunañ pim tin hepanez pov rekot maot zum tapane? Evo, met pi tin hepanez rekot potunañ zum natotü, povoz pi tin naketü.³⁸ Met aban nap añarab hori tamahariz ñaravatak het pi nemaz ma nem ñetivoz kaev ravat hepanen, tokat ne Añaraboz Nanep nem Papapuz kezavor alizavonañ ou ravat enzol tinarinañ honeo eromazarah aban popuz tapanez taput ne metat kos rez manom,” pot mañah.

9

¹ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Ne rotap epat arin añom. Tokat ari eperihanañ nari nañom biriri hepeken God arim koravopuz

masakavoz roketak hepekez pov kezavonañ ou ravapanen etepekepuhoh tokat ñomepek,” pot mañah.

*Iesuz heris pat ravah-ñetiv
Matu 17:1-13; Ruka 9:28-36*

² Pot mañahan au alizañ 6 bon tahan Iesu Pitar Zemisir bosip Zon bavizat agarè revah ropovok sahapuh paru nenari heh. Tat Iesuz heris pat ravahan, ³ pim dimip dimir giv sopusinañ ivov beteamegin aer ravamah-pot narav, oñ map aer ravat peñ hat hehan paru eteh. ⁴ Met pot tovaïam propet aban batam heh-nañariv parupim abatavokaro Elaizar Moses ou ravat Iesunañ paru ñetiv hahot hehan ⁵⁻⁶ paru etet ñaihet ahov tat Pita tin hapanezao bon ravahan betezam Iesun epat mañah, “Añairameñip ae, dari ev tin hez-povoz biñ ravohog, rekot zei goe nañ nim namak, ma Mosesiz namak, ma Elaizar namak pot demak.” ⁷ Pot mañovaïam unit emat paruh rau rau tahan un potaz ñaravatakanañ ñe nao epat hah, “Met nem rop ok, nem loporì pihar manat hez, povoz ari pim ñetiv hahopanen tinam hatevetehozei.” ⁸ Pot haovaïam paru maot etehan unitar aban modañariv bon tahan Iesu nenapuan heh.

⁹ Tahan paru dañevok hehaekanañ er horahapuh Iesu ganö paru revah het etet hateveteh-ñeti pov modarin mañapan hezavoz ah ñeo mañah. Oñ hepanen pi Añaraboz Nanep ñomapanezaekanañ maot bavirirì batapanen bal hapanez porahahoh paru ñeti pov añarab modarin bar mañohopan, pot parun mañah. ¹⁰ Pot mañahan paru ñeti pov unun naman, oñ am homeme het parumau nae nap epat mañoo, “Met ñomat maot bal hapanez ñeti añamah-akavoz kapot tair?”

¹¹ Pot hahapuh paru piin at mañah, “Met paru aban ñeti kateñiz mañairaholohö pot hamah, ‘Met Elaiza propet aban batam heh-pop garos ou ravat hepanen tokat Kristo Godihö au hahan hezap ou ravapan,’ pot paru hamahavoz kapot tair?” ¹²⁻¹³ Pot hahan Iesu pat, “Met rotap Elaiza garos ou ravat Kristo erapanez nonor ba oñ batapan, pot hahan hez, oñ ne arin epat añom, Elaiza haemat hatovai emooh. Tahan Baiñetinavoz Tepatak menahan hezat añarab nari parum zaitivoz hehat horiv piih metooh. Met ne Añaraboz Nanepuz netapanez tep potak tairao menahan hez? Met tokat pim metahavoz züt ne amun kos rez nanapanen kakam ahov hatevetem, pot menahan hez.” Pot Iesu parun mañah.

*Iesu ro pitup batin batah
Matu 17:14-21; Ruka 9:37-43*

¹⁴ Met mañairooh-aban modari hehaek paru er horahan añarab ahovokaro parunañ honeo heh. Tahan aban ñeti kateñiz mañairahol Iesuz mañairooh-aban porinañ ser nae nap haoh. ¹⁵ Met pot haohan añarab ahö povokaro etehan Iesu emahan paru biñ ravat zuum pihaz sahapuh hah, “Deim ahop ae, ni ev haemeñi?” pot mañahan ¹⁶ pi pim mañairooh-abanarin epat at mañah, “Met ari parunañ ñeti kez tairao haogin ne emoh?”

¹⁷ Met pot haovaïam añarab poriz ñaravatakanañ aban napuhö Iesun epat mañah, “Añairameñip ae, met nem rop pitü horì napuhö pim ñeo bavon batat hez. ¹⁸ Met pitü pop orah rezah pi baveteamahan hamarrah sa ñodat pim gitahav men tep hat gihov reet emamahan pim heris teperat oraez. Pot tamahaek ni batün batekez hat ne bat ev emohon, ni naem heñin nim mañairameñ-aban eperin pitup ruapanez hat mañoh, oñ paru bapap tah.”

¹⁹ Pot hahan Iesu pim loporih honoñai tat pim mañairooh-aban porin pot

mañah, “Beuo, ne houloam arinañ ev het añamohon ari hatevetet nemaz homeo badae navat hezavoz homet arimaz nem loporih honoñai tamoh, oñ arinañ am heman tairarah ari nemaz tin homeo badae batepek?” Pot hat epat mañah, “Ari ro hameg-okop bat ev emei.” ²⁰ Pot mañahan paru rop bat emahan pitup Iesu etet rop bavetehan hamarrah sa ñodat tur tem hat havoe havoe tahapuh pim gitahav men tep hat gihov reet emahan pim heris dei dei tah. ²¹ Tahan Iesu ro popuz papapun at mañah, “Tairarahanañ kapot tat pi okat tamah?” Pot hahan papap pat, “Batam pim goerahanañam okat tamahat ok. ²² Met pi ñomapan hat pitü okopuhö itiñader iverih baveteamahag, ni rekot pi meñizekë homet deipimaz zakep tat meñiz.” ²³ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met tairaz ni ne nenapuhö nim rop meñizomaz hameñ? Met ni amun Godiz homeo badae batekë, povoz nimauhö rekot epop batin batekë.” ²⁴ Met pot hahan ro popuz papapuhö epat mañah, “Ne Godiz homeo aviam badae bathohek, ni ne neñizeken nem homeo pimaz badae batho-pov map ahö ravapan.”

²⁵ Pot mañah-porah añarab ahovokaro emat kin kin tahapuh pi ba atalip metapanez tat hehan Iesu etet pi pitü hori popun epat ser mañah, “Ni pitü epop ro epop menat hezan ñeo nak ma hat navet hezaek, ne niin epat nañoh, Ni ro epop betet berevat sekepuh maot emat pi menotun.” ²⁶ Pot mañahan pitup hel hel horiv hat rop betet berevat sah. Tahan ro pop ahoam dei dei tahapuh regü ñomat oraehan añarab ahovokaro etet pot hah, “Rop hañomah.” ²⁷ Pot haohan Iesu pim marasiz bat baval hahan pi bal haz rouvah.

²⁸ Pot tahapuh Iesu pim mañairooh-abanarinañ zeï namakeh sat parum main hehapuh at mañah, “Met dei pitü okop harueg, oñ tair tat naverev tah?” ²⁹ Pot hahan pi parun epat mañah, “Met ari Godin tin mañ mañohopek, povozahoh rekot pitü kez okopuz zutari ari ruepek, oñ ari pitü pori ruepekez non mod naorö bon.” Pot parun mañah.

Iesu ñomat bal hapanez maot hah

Matiu 17:22-23; Ruka 9:43-45

³⁰ Met paru zeï pot betet Galili zeisizañ sohot Iesu pim mañairooh-abanarin maot mañapanez homeh, povoz añarab modarihö parun etet hodad tapan hezavoz parum main ravat sat hehapuh, ³¹ pi parun epat mañah, “Met ne Añaraboz Nanep aban napuhö aban mod narin mañairapanen navapan. Tapanen paru ne ur noñomapanen heman, aliz nasikaro bon tapanen aliz zeirevaizasik maot baviriri navatapanen bal haom.” ³² Pot mañahan paru pim mañairooh-abanari ñeti povoz kapotaz basaem tahapuh paru piin kapotaz at mañapanez ñaihet tat am heh.

Tairap pi ahop ravat hepan?

Matiu 18:1-5; Ruka 9:46-48

³³⁻³⁴ Met paru nonoroh sohapuh mañairooh-abanari paruhanañ tairap ahop ravat hepanen modari pim irih hepanez ñeti pov hat nae nap ser haovai soh. Met paru pot haovai sohot Kapaneam zeitak sat berevat zeï namakeh lokat hehapuh Iesu parun at mañah, “Met dari nonoroh emoogiek ari ñeti kez tairao nae nap mañovai emoog?” Pot mañahan paru tu ravat ñe hañiv piin namañ.

³⁵ Met pi pot hat toutat pim mañairooh-aban porin pim nakoe emat toutapanez mañahan em toutahan parun epat mañah, “Met aban nap abat ahovonañap ravapanez zait tapanezap pi añarab modari pim gogov

tohopanez namañotü, oñ pi paru meñizat parum gogot am metohopan. Tapanen Godiz taevavok pi aban ahop ravat hepan.”

³⁶ Pot mañat Iesu ñaro goe nap parum ñaravatak hehaek pi ba opitit hehapuh parun epat mañah, ³⁷ “Met tairapuhö nemaz homet ñaro goe epop, ma pim zut mod napuam meñizat tin metapanez pop ne amun ok neñizat tin hanetapanezavoz zut ravat hepan. Met aban ne neñizapanez pop ne main naneñizotü, oñ nem Pap ne nemeehan eroh-pop amun ok meñizapan,” pot mañah.

*Darim gogov bahori navatotuz pop pi eñizohopanezap ok
Ruka 9:49-50*

³⁸ Pot hahan Zon epat mañah, “Añairameñip ae, met dei etegin aban nap nim abatao hat pituhol ruoh, oñ pi darinañ honeo nakezapuhö pot tooh, povoz dei pin, ‘Evo, ni okat totun,’ pot mañeg.” ³⁹ Pot hahan Iesu parun epat mañah, “Evo, ari tovai bagaa batotunei. Met aban nap hori hepanezari nem abatao hat batin batohopanez pop piuhö nemaz ñeti hori nao hapanez rekot bon. ⁴⁰ Met aban tairap darim gogot bahori navatotuz pop pi dari eñizohopanezap ok. ⁴¹ Met ne arin rotap epat añom, ari nem gogov tovai sohopekepuh ivovoz hori ravepen aban tairapuhö, Kristoz gogov tamahari ev, pot homet ari eñizat ivov holat anapanez aban pop tokat pim tin pot etapanezavoz hañ tinao havapan,” pot mañah.

*Nonair nai horitü betepan mañah
Matiu 18:6-9; Ruka 17:1-2*

⁴² Pot mañat maot epat mañah, “Met ñaro nemaz homeo badae batat hepanezari nap mod napuhö moreg metapanen pop non horioroh maot sapan, povoz moreg metapanez pop vhañ horiv tokat bapan. Met moreg namet hepanezaratiam mez kerë hat iv havevok sa ñodat emiv elat ñomapan, povoz tin ok ravapan. (Met pi garos ñomapan, povoz pi Iesuz homeo badae batat hepanezap moreg metat bahori batapanezavoz tokat hañ horiv navotü.)

⁴³⁻⁴⁸ Met ni nap nim mar nasihö hori nao tekez navat sapan, povoz mar pos el beteken sapanen non tinaoroh sohot tin hekë, oñ nim mar pos am hepanen itañadek nevetepanen hori ravat hekë hezavoz ev hamoh. Met ni nap nim eñ nasihö hori nao tekez navat sapan, povoz eñ pos el beteken sapanen non tinaoroh sohot tin hekë, oñ eñ pos am hepanen itañadek nevetepanen hori ravat hekë hezavoz ev hamoh. Met ni nap nim et navohö hori nao tekez zaitiv netapan, povoz et pov batiz beteken sapanen et honevonañap Godiz zei tinasik tin sekë. Oñ nim et houlovokaro am hepanen ganö non horioroh sohot itañadek nevetepanen hori ravekë hezavoz ev hamoh. Met poek porporohol parum heriñik nohot hezan nañom ev, ma itañad amun naupiz am hez. ⁴⁹ Met it poñadek ñadohot hepanezari hori ravat hepan.

⁵⁰ Met guaivet tin nat ok, dari gipizoh beteamegin tin muz tamah. Oñ guaivetaz muzeo bon tapan, povoz tair tat dari maot bamuz bata? Evo pot nao takaz nonor bon. Met nem ñetiv guaivetaz tamahat arim loporizaroh muz tat hepanen ari añarab arim modarinañ tin het meñizohozei,” pot mañah.

10

*Añarab nae nap bat het kaev nametotü
Matiu 19:1-12; Ruka 16:18*

¹ Met Iesu zei pot betet Zudia zeisik Zodan iveriz karomasiti sah. Tahan añarab ahovokaro pim nakoe maot emat topourahan pim toohat pi Godiz ñetiv parun mañooh.

² Met pot toohan Parisi aban nari pim nakoe emat Iesu ganö nao hapanen paru pi bapan hat homet moreg piin epat at mañah, “Met aban nap rekot pim añap kaev metapanen sapanez?” ³ Pot mañahan Iesu parun ñeti hañiv epat mañah, “Met Mosesihö tairao menahan hez?” ⁴ Pot mañahan paru pat, “Piuhö aban tairap pim añap kaev metat betepanez homepan, povoz pi tepaek pot menapan, Ne nimaz kaeveg sa. Pot menapanepuh añap manat zei manapanen sapanez Moses menahan hez.” ⁵ Pot hahan Iesu parun mañah, “Met Godiz ñetiv paru nari hatevetet betet gagañ heleñiz zut ravah, povoz Moses pot añap zei manapanez ok paru porin mañah, ⁶ Oñ batam God maok nonair nai matut tahaekanañ nae nap bat hekazao ou ravah. Povoz met abanapur añap matut tat ⁷ pot hah, ‘Met aban nap pim nonopur papap betet añap bapanen ⁸ parup heri honas ravat hepan.’ ⁹ Pot God hahan hezaek met aban ro nap pim nonor pap betet ñari añ nap bapanen, God parupim herisikaro bahoneo batapanezak parup berat main main maot naravotü.”

¹⁰ Met pot mañat paru zei namakeh maot sa lokahapuh pim mañairooh-abanari pot mañahavoz piin at mañah. ¹¹ Tahan pi parun epat mañah, “Met aban nap pim añap betet añ modap bapan, povoz aban popuhö pim añ maup bahori metat añ mod bapanez pop givogipuz zut bat hepanen piiti horiv am hepan. ¹² Met añ napuhö pim abup betet abü modap bapan, povoz añ popuhö abü maok bapanez pop givogipuz zut bat hepanen piiti horiv am hepan,” pot mañah.

Ñaro goeri Iesuhaz bat emah

Matiu 19:13-15; Ruka 18:15-17

¹³ Met añarab parum ñaro goeri Iesuz nakoe bat emapanen pim marañ parum heriñik bizapanez zait tat paru bat emahan mañairooh-abanari parun ñai mañat, “Sei, sei,” pot mañah. ¹⁴ Pot ñai mañahavon Iesu hatevetet kaev ravat pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Evo, ari tovai paru bagaa batotunei, oñ zei manepeken ñaro goe okori nehaz bat emap. Met ñaro goe okori, ma parum zut ravat hepanezari, Godiz masakavoz roketak hepan, povoz ari gaa tepeken paru nehaz bat emap. ¹⁵ Met rotap epat añoman hatevetei. Ñarohol parum papaholoz irih het tovai samahavoz zut aban tairap Godiz irih het natotuz pop pim masakavoz roketak rekot naketü.” ¹⁶ Met pi pot hat ñaro goeri honep honep ba opitit pim maras parum gagañik biihapuh, “God ni kezao nanohapanen tin hekez ok nañamoh,” pot mañah.

Nonair nai ahotunañapuz ñetiv

Matiu 19:16-30; Ruka 18:18-30

¹⁷ Tat Iesu bal hat sapanez toohan aban nap porü hat emat pim nakoe rariñ rez bareñat* epat at mañah, “Añairameñ-tinap, met ne tair tohoman nem tin pohao het hemaz pov nanapan?” ¹⁸ Pot mañahan Iesu piin hañiv epat mañah, “Met God nenap pi tinapug, ni tairao nemaz Añairameñ-tinap neen nañeñ? ¹⁹ Met ni ñeti kateñir ah ñe epeñiz hodad. Ni tovai mod nap men ñomotun, ma ni tovai aban modapuz añap botun, ma ni tovai givogü totun, ma ni tovai aban modapuz ñeti moregao haotun, ma ni tovai

* **10:17:** Pavar 17 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

moreg hat aban modapuz nonair naitü botun, met nim nonopur papapuz abatañ bat hel batat tin metovai sohoz.”²⁰ Met pot mañahan aban pop Iesun epat mañah, “Erom, ne goarahanañ tin tovai emohot petev ñeti katë map hameñ-okon baval hat hatovai emamoh.”²¹ Pot hahan Iesu piin etet pi lopori manat piin pot mañah, “Met ni hon navoz tin homet nakez, povoz sat nimotü map bat gamö reet modari maneken monis nanapanen, ni moni pos bat paru añarab monis bonori manovai sekepuh emeken nenañ honeo deip sohopen. Met ni pot tekë, povoz tokat abarah seken Godihö pohao het hekez hañ tin pov ni nanapanen bat hekë.”²² Pot mañahan aban pop ñeti povon hatevetehapuh pim nonair naitü ahoam oraeh, povoz pim lopori honoñai ahoam tat zakep heris ravat borourat sah.

²³ Tahan Iesu pim mañairooh-abanarin et mereet pot mañah, “Met aban nonair nai ahoam biamahan oraezari boi tatahoh Godiz masakavoz roketak sat hepan.”²⁴⁻²⁵ Pot hahan pim aban pori ñeti povon hatevetet home midin tat hehan Iesu maot epat parun mañah, “Erohol, met bol kamer ahö nap dimiñ meameg-ba napuz puoroh lip hat sapanez pap tat hepan, met povoz zut paru nonair nai ahotunañari Godiz masakao roketak sat hepanez bapap tat honoñai ahov tapan.”²⁶ Pot hahan aban pori home midin tat parumam nae nap epat mañah, “Ui erohol, povoz tairari God pim bapanen tin hepan?”²⁷ Pot nae nap mañoochan Iesu parun etet epat mañah, “Met añarab parumauhö añoh-okat rekot natotü, on God nonair nai mapotuz tin tamahapuhö rekot paru poek sapanez nonor ba ou batapan.”²⁸ Met pot hahan Pitahö Iesun epat mañah, “Met ni hatevet, dei deimotur deimeri betet ninañ dari emameg.”²⁹ Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Ne rotap arin añamoh, tairap nemaz homet nem ñetiv añarab modarin mañovai gogot tohopenez hat pim zeir hamar, ma nonor papar bosir sau, ma ñarohol betet sohopenezap,³⁰ Godihö ev ham eparah mamog bat het betet sohopenez potü ritou metat hañitü ahoam pi manapanen, pim zeir ham modarar añarab modari pim nonor papar naner bos pot bavatat hepan. Met pi nem gogot tin tovai sohopenen añarab nemaz kaev ravapanez porihö pi bahori metat kakamao manohopan, on tokat pi abarah Godinañ pohao tin het hepan.”³¹ Met petev añarab ahö abatañinañ ravat hezarihanañ nari tokat porah abatañ bonori ravat hepan, on petev añarab abatañ bon hezarihanañ nari tokat abatañinañ ahori ravat hepan.” Pot Iesu parun mañah.

*Iesu ñomapanez maot mañah
Matiu 20:17-19; Ruka 18:31-34*

³² Met Iesur pim mañairooh-abanari paru Zerusalem zeitak sapanez nonoroh soohapuh Iesu garos soohan pimeri pim tokat sooh, met aban Zerusalem zeitak heh-pori batam Iesuz kaev ravat urapanez haoh, povoz soohan paru pimaz zakep tat home midin tat heh, met parum tokat añarab sooh-pori ñaihet tat haovai sooh. Tahan Iesu pim mañairooh-abanari 12 pori bamain batat pi maot piih metapanezavoz homet epat parun mañah,³³ “Met arin añoman hatevetei. Petev dari Zerusalem zeitak sakan ne Añaraboz Nanep aban nari ne navapanepuh aban anumaihol bareñ elamahariz ahorir aban ñeti kateñiz mañairaholohaz navat sapan. Tapanen paru ñeo hat ne ur noñomapanez ñetiv bahon batapanepuh paru aban pat Godiz hodad natarihaz navasapan.”³⁴ Tapanen aban pat porihö nemaz ñeti horiv hapanepuh neen ñaike nañat gim lolov neñizat birepenañ nourat

zirah ur noñomapan. Tapanen aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik baviriri navatapanen ne maot bal haom,” pot mañah.

*Zemisir Zon Iesun mañahat ev
Matiu 20:20-28*

³⁵ Met Sebediz roñariv Zemisir Zon, parup pim nakoe emat epat mañah, “Añairameñip ae, met deip niin naiz at nañakaz zait tat ev emegig hakaz pot ni deip am etekë.” ³⁶ Met pot hahan pi parupin epat at mañah, “Met arip neohö tairao etomaz zait tat het hag?” ³⁷ Pot at mañahan parup piin epat mañah, “Met tokat ni abat ahovonañ ravat het añarab maporiz korav ravat hekez porah deip nim irih het aban garos ahoñariv ravat nim okat epat toutat hekaz zait teg.” ³⁸ Pot parup hahan Iesu parupin epat mañah, “Met aripim neen at nañameg-okovoz kapot arip tin hodad nat. Met tokat nem herisik kakam ahov netat bahori navatapanen hatevetemaz pov arip amun rekot hatevetepeke?” ³⁹ Pot mañahan parup piin epat mañah, “Met rekot deip ninañ honeo het kakamao hatevetek.” Pot hahan Iesu parupin maot epat mañah, “Met rotap tokat aripim herisikaroh amun kakam ahov etapapanen hatevetepek, ⁴⁰ oñ arip ahoñariv ravat nem okat epat toutat hepekez neohö rekot aripin naañotü, oñ tairari nem Papap pimauhö an tat au hakahan hez-nen pori pot ravat hepan.”

⁴¹ Met pim mañairooh-aban modari paru ñeti povon hatevetet Zemisir Zoniz mogao tah. ⁴² Tahan Iesu paru maporiz as hahan emahan pi parun epat mañah, “Met ari hodad, añarab Godiz homeo badae navat hezariz aban ahori kez tat hezaek añarab bat hor batamahan orah rezah aban ahö poriz irih het parum hamahat am tamah. ⁴³ Met tovai ari parum tamah-taput totunei, oñ ni tairap ahop ravekez homekez pop ni paru modari meñizovai sookezap pot ravat hekë. ⁴⁴ Ma ni aban nap nim modariz garosik ravat hekezap nimaup zaitivok nasotü, oñ ni añarab mapori meñizovai parum hahopanezat tovai sohokë. ⁴⁵ Met ne Añaraboz Nanep eveg, añarabohö ne neñizat nem gogov netohopanez homet naem, oñ neohö ñomat añarab ahovokaro meñizat parum hori tamahañiz hañiv bomaz emoh,” pot mañah.

*Iesu etañ kut nap batin batah
Matiu 20:29-34; Ruka 18:35-43*

⁴⁶ Pot mañat Iesur mañairooh-abanari paru sohot Zeriko zeitak berevaha-puh poekanañ pim mañairooh-aban porir añarab ahovokaro pinañ honeo paru ze pot betet am sapanez soohan naek non helevavok aban etañ kut tat heh-nap toutat heh. Met pim etañ kut tat hehan orah rezah pi poek het añarabon monisir nonair naitü manapan hat mañ mañohot hehap, pim abatao Batimeas, met pim papap Timeas. ⁴⁷ Met Iesu emoochan paru, “Iesu Nasaret zeitakap emamah,” pot hahan pi hatevetet ñeo ñarah epat hah, “Iesu Devidiz ro iz mimip ae, ni nemaz zakep tat neñiz.” ⁴⁸ Pot mañahan añarab modarihö piin ñai mañat epat mañah, “Erom, ni tovai okat haotun.” Pot mañahan pi ahoam maot taput hah, “Devidiz ro iz mimip ae, ni nemaz zakep tat neñiz.” ⁴⁹ Pot hahan Iesu hatevetet gaa tahapuh epat mañah, “Ari piin mañepeken ev emap.” Pot mañahan paru aban etañ kutapun mañah, “Erom, Iesu nimaz as hamahag, biñ rav. Tat bal hat pihaz sar.” ⁵⁰ Pot mañahan pi pim dim revahap baar betet bal hat Iesuz nakoe sah. ⁵¹ Tahan Iesu piin pot mañah, “Met neohö ni tair netomaz hat hameñ?” Pot at mañahan aban et kutañinañ popuhö piin epat mañah, “Añairameñip, nem

etañ kut tat hezaek ni haken ligilapanen tin etemaz zait toh.”⁵² Pot hahan Iesu epat mañah, “Kar, nim homeo neohö batin navatomaz badae bateñ, povoz ni ok tin haraveñig, tinam sohoz.” Pot Iesu mañahan nen tapuraham pim etañ ligilahan tin etehapuh pi Iesunañ honeo nonoroh sooh.

11

Iesu Jerusalem zeitak sah

Matiu 21:1-11; Ruka 19:28-40; Zon 12:12-19

¹ Met paru Jerusalem zeitaz totoi heriam Oliv dañevok hon sat berevah. Met dañ povok Betpasi ma Betani zei potakaro demahan hehaek totoi sa berevahapuh Iesu pim mañairooh-abanarimanañ nañariv sapanez² parupin epat mañat meeh, “Arip zei totoi etet hez-okotak sat etepeken bol donki rop aban nap pim revah natoutap paru kitü urapanen hepanen etet arip bavilat ev bat emei.”³ Met bavilepekez tohopeken aban napuhö aripin pat, ‘Arip tairaz emat bol okop bavilameg?’ pot at añapanen epat mañei, ‘Met darim Amip donki ro epop basakan pim gog nao tapanepuh, maot zuam meepanen bat ev emapanez hahan deip ev emat bavilameg,’ pot piin mañat bat emei.”

⁴ Pot mañat meehan parup sat etehan bol donki ro nap zei haitokoroh paru kitü ur betehan hehan parup sat bavilooh.⁵ Tahan aban nakoe rouvat hehari parupin epat at mañah, “Ae, met arip tair tepekez bol donki ro okop emat bavilameg?”⁶ Pot hahan Iesuz parupin mañahat parun mañahan paru donki rop parup basapanez gu hah.⁷ Tahan parup donki rop bat Iesuhaz sah. Tat parupim dimiñariv donki popuz revah fez bizahan Iesu revah hel toutah.⁸ Tahan añarab ahovokaro parum dim revahari tezat nonoroh biivai soohan nari sat zi marañ ur elat bat emat nonoroh biivai sooh.*⁹ Tat añarab nari garos met nari tokat tat ahoam biñ ravat epat haovai sooh,

“Epopuz homet biñ haovai sook. Met pi Godiz abat ahovonañ emamahaek tin metohopan, povoz dari pimaz biñ ravat hameg.

¹⁰ Met batam darim iz mimiholoz ahop Devid pi parum ahop ravat tin korav hehavoz zut aban epop darimaz tin korav ahop ravat hepenez ev emah, povoz God abarah hezapuz abatao bat hel batat biñ ravat ev hameg.”

Buk Song 118:25-26

¹¹ Met pot haovai paru Iesunañ honeo sohot Jerusalem zeitak sah. Tat Iesu kohat Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokahapuh pi nonair nai mapotun etevai sat em tat garë hahan gitap bañodapanez tah, povoz mañairooh-abanarinañ paru honeo Betani zeitak maot borourat sat poek orah.

Iesu zi pik nameden mañah

Matiu 21:18-19

¹² Met orat aliz zeirevaizasik paru Betani zeit betet maot emoohapuh Iesu gin ñomah.¹³ Tat pi etehan zi namedez abatao pik pomed hotoh heriam hehaek Iesu ul nañ tavapan hat zi pomedekaz sahan zi pomed uloñ navadarah, povoz tae nenatam heh.¹⁴ Tahan pi zi pomeden epat mañah, “Ni tovai uloñ maot badotü.” Pot mañahan pim mañairooh-abanari povon hateveteh.

* **11:8:** Pavar 8 -Met aban betezari donkihokoh helat sooh, ma parumotü biihan basooh, oñ aban ahori osihokoh ma kamereholok helat sooh.

Aban nair nai zum toohari ruah

Matiu 21:12-17; Ruka 19:45-48; Zon 2:13-22

¹⁵ Met pot tat paru sohöt Zerusalem zeitak sat berevahapuh Iesu Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat etehan aban nari ideholor anumaihol bizahan heh.†

Ma mod nari parum aruñik hehan paru Romaholoz moni heleñ bat emat manoohan apokañ tat Zudaholoz monis manooh.‡ Met pot toohan Iesu emat etet abanari ruovai arü poñ baveteh id pururuahol biihan heh arü poñ amun baveteh. ¹⁶ Tahapuh ganö añarab modari zeï rom povok parumotü basapan hezavoz ah ñeo epat mañah, “Evo, arimotü bat saem tohopekz non honorö ev.” ¹⁷ Pot mañat pi parun epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez, Nem tup ahomak paru añarab mapori nemaz homet mañeo nañohopanez tupumak ev, pot hahopan. Met pot menahan hez, oñ arihö ñeti pov ba iz batat añaraboz moni ahos moreg metat bamegiek givogï tamegivoz zut ravamahan pim zeï epanak bahori ok batameg.” ¹⁸ Met pot tat hahan aban ñeti kateñiz mañairaholor aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahori pim pot tah-ñetiv hatevetet pi ur ñomapanez homet nonoroz mel tooh, oñ pi ñetiñ tin haovai emoohan añarab ahovokaro hatevetet home midin tat heh, povoz aban ahö pori pimaz ñaihet tat am heh.

¹⁹ Met hapanezai ravahan Iesur mañairooh-abanari Zerusalem zeit betet sah.

Zi pik pomeden etehan tahat ev

Matiu 21:20-22

²⁰ Met orat zeirevai narah al teevai paru sat zi pik haopat mañah-pomeden etehan map ñu ravat heh. ²¹ Tahan Pita povoz homet Iesun epat mañah, “Añairameñip eterë, met haopat zi epemed hori ravapanez ni mañeñiek ñu haravah.” ²²⁻²³ Pot hahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, “Rotapuan ne arin epat añom, Aban nap pim loporih Godiz tin homeo badae batat, Rotap pi neñizapan, pot homet lop houlorizaronañ naketuz popuhö rekot pi dañ okovon, ‘Ni pezat iv havevok sa,’ pot mañapanen rekot pim hapanezat tapan. ²⁴ Povoz ne arin epat añom, Met arim loporizaroh Godiz tin homeo badae batat het tairai anapanez ma eñizapanez mañ mañepék, povoz pi rekot arim mañevoz hañiv anapan. ²⁵ Met ari mañeo hapekez porah arim modari hori tairai etapanez poñiz unun manat kos rez manepekepuh mañ hapek, povoz arim Pap abarah hezap arim hori tairatü tovai sohopekez potuz amun unun manat hepan. [²⁶ Met ari aban modariz hori etohopanez poñiz unun naman het homehopek, povoz arim Pap abarah hezap arim hori tohopekez poñiz amun unun naman het homehopan.” Pot parun mañah.]

Pim tovai emoohavoz at mañah

Matiu 21:23-27; Ruka 20:1-8

²⁷ Met Iesur pim mañairooh-abanari maot Zerusalem zeitak sah. Tat Iesu Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat sat em toohan aban ñeti kateñiz mañairaholor aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahori Zudaholoz

† **11:15:** Pavar 15 kapotak -Met id porir anumai pori añarab bat Godiz homet bareñ elohopanez hat bat em bizat zum tat monis bohöt heh. ‡ **11:15:** Pavar 15 pavarah -Met Roma ñai abanari Israel zeï posiz korav ravat hehaek orah rezah Romaholoz monis bat het tovai sooh, oñ Godiz tup ahomakeh bizapan hat bat emat apok hañ tat Israel parumauz moniñ manahan bat poek bizooh, oñ Romaholozas poek naviz.

koravori pihaz emah. ²⁸ Tat piin paru epat mañah, “Met tairapuhö ni ahop ba navatat gog tovai emameñ-okoñ tookez nañahat emat ok tameñ?” ²⁹ Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Met ne garos arin amun navoz at añoman ari neen ñeti hañiv nañepok, povozahoh ne nem tamoh-epeñiz kapot arin amun bar añom. ³⁰ Met God Zoanin mañahan añarab ivoh memeoh, ma hamarrah aban napuhö mañahan tooh? Ñeti povoz hañiv ari neen nañei.”

³¹ Pot mañahan parumam giz ñun ñun nae nap epat mañah, “Met, ‘God Zoanin mañahan tooh,’ pot dari mañakan pi epat añapan, ‘Met tairaz pi haohan ari pim ñetiv barotap navat teg?’ Pot darin añapan hez. ³² Ma, ‘Hamarahanañ aban napuhö Zoanin mañahan tooh,’ pot piin mañak, povoz añarab mod eperi hatevetet darimaz mogao tat tair etapan? Met paru eperi Zoan pi Godiz propet abanap heh, pot pimaz homet hez, povoz dari mogao etat bahorì avatapan hezag dari piin hameg-epat namañotü.” ³³ Pot nae nap mañat Iesun hañiv epat mañah, “Met Zoaniz het toohavoz kapot dei unun.” Pot mañahan pi pat, “Kar, met ne arin Zoaniz toohavoz at añohon hañiv nanañ teg, povoz ne amun arim, Tairapuhö neen nañahan tamoh-kap pot arin bar naañotü,” pot mañah.

12

Aban horiri avasiz korav ravah-ñetiv Matiu 21:33-46; Ruka 20:9-19

¹ Iesu pot mañat maot aban naritü bavatat ñetiv epat mañah, “Met aban nap pim ham ahö nar hehaek avas menat temer demahapuh greip marañ elat ñedehan heh. Tahan kohat roketak hamauruv greip uloñ badat utap tapanen tavat mez rapapanen uruv berevapanez pos biipanez hat kedet biihan heh. Tahan givogiri emat uloñ utap tapanen tavapan hezavoz homet aban koravop het etehopanez zeimak agarë revah tovevak demahan heh. Tat aban mod nari korav meñet pot mañah, ‘Ari greip uloñ utap tapanen bain ivov matut tepekepuh nemaiz nao nevizat nao arim bei,’ pot mañat aban maup pi hotoh pataek sat heh.

² Met sat hehapuh tokat aban mau pop pot homeh, Peti greip uloñ avasik badat utap hatahan bain ivov matut fahao ev, pot homet pim gog aban nap meehan av posik korav heharihō bain ivov manapanen bat emapanez hat meehan sah. ³ Tahan aban korav heh-porihō meehan emah-aban pop iv pov manapanez kaev ravat birepenañ urahapuh meehan upaip maot sah.

⁴ Pot metahan sahan aban avasiz maup gog aban mod napuhoen meehan sahan aban korav ravat hehari maot hori taput tat pim gagavok ahoam ur kelat bahorì batah. ⁵ Tahan tokat maup maot gog aban mod nap meehan sahan aban korav heh-porihō men ñomah. Pot tahan pi gog aban modari ahoam meehan sahan taput tat paru nari urah, met mod nari men ñomah.

⁶ Tahan maupuz gog aban mod nari nakez, oñ pim rop nen heh, povoz pim ro tin pimaz ahoam zait tat hehap meeapanen sapanen paru, ‘Ae, aban ahop ev,’ pot hat pim ñeo hapanen paru hatevetepan. Pot homet pim rop meehan sah. ⁷ Tahan paru avasiz korav hehari ro popun etet epat nae nap mañah, ‘Ae, av epesiz maupuz rop ok meehan emahag, etei. Met papapuzatü pihar bapan hezag, dari pi ruam bat ur ñomakapuh av epes darim pohao bak.’

⁸ Pot hahapuh pi bat ur ñomat avasiz bin binivok beteh.”

⁹ Pot ñetiv Iesu mañat aban poek het hatevetet heharin epat at mañah, “Met tokat greip avasiz maup emat aban av posik korav hehari tair

metapanez ari homeameg? Peti pi emat aban hori pori map men ñomapan. Tat aban tin av posik korav ravat hepanez nenari meñepanen hepan. ¹⁰ Met Baiñetinavoz Tepatak ñeti epov epat menahan hez,

Met aban nari zei namak demapanez bah nar bat etet, ‘Horir ev,’ pot hat betehan oraehan bah tapur zeimakez tok bah kapot tatar bavatah.

¹¹ Met darim ahop pot bavatah, povoz dari etet, ‘God tinaharam ok etamah,’ pot hameg. *Buk Song 118:22-23*

Met pot menahan hez-epov ari rekö hamegiek hodad nata?”

¹² Met ñeti epov Iesu pot parun mañahan paru hatevetet met pi parumaz homet aban korav horirü zut tat ñeti pov hah, pot paru hodad ravah, povoz pi bat demapanez homeoh, oñ añarab pimaz ahoam zait tat heh, povoz paru Iesu bapanen añarabohö paru bahori metapan hezavoz homet ñaihet tat hehapuh paru Iesu betet sah.

Takes monis manoohavoz at mañah
Matiu 22:15-22; Ruka 20:20-26

¹³ Met paru Parisi aban nari met Erod popuz hahan hehat tovai emooh-aban nari sat at ñe nañ mañapanen pi hañ horiv hapanen bapanez mañat meehan pihaz sah. ¹⁴ Tat piin epat mañah, “Añairameñip ae, met dei nimaz hodad, ni ñeti rotapuñihar hameñip. Tat ni dei añarab kaev ravakaz homet hez bon, oñ aban ahö ravat hezarir betezari dei mapori Godiz nonoroh tin sohokaz ni ñeti rotap povohar añameñip, povoz niin at nañakan hatevetet hañiv dein bar añ. Met dari takes monis Sisa popuz gavman abanari manameg-pov tin ma horiv ok tameg? Ni tair homeameñ?” ¹⁵ Pot at hah, oñ Iesu parum homet het emat at mañah-povoz hodad haravat hehapuh, pi parun epat mañah, “Tairaz ne hori nao haom hat ari neen okat at nañeg? Met moni hel nas bat nañairei.” ¹⁶ Pot mañahan paru moni nas batez manahan pi etet parun at mañah, “Met tairapuz akopur abatao ev?” Pot hahan paru epat hah, “Met Sisaz akopur abatao ok.” ¹⁷ Pot hahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, “Met povoz tairatü Sisa aban ahö popuz au ravat hez-potü paru manei, oñ tairatü Godiz au ravat hez-potü God manei.” Pot mañahan paru hatevetet agol atat pim tin hahavoz home midin tah.

Añarab maot bal hapanez at mañah
Matiu 22:23-33; Ruka 20:27-40

¹⁸ Met Sadiusi aban porihö ñomamahari maot bal nakaotü, pot haoh-pori emahapuh, ¹⁹ Iesun epat at mañah, “Añairameñip ae, met Mosesihö ñeti darim tovai sookazao epat menahan hez, Met aban nap añap bat het ñaro navat hepanepuh ñomapanen aban popuz bosip hepanezaek añ hapuri pop bapanepuh ñarohol batapanen, pim nanepuz ñarohol pot ravat hepan, pot menahan hez. ²⁰ Met ñeti nao epat nañakan ni hatevet. Aban nari 7 batahan heh, met nanë garosikap añap bat ñaro navat het abup ñomahan, ²¹ pim bos tokatizapuhos añ hapuri pop bat pi amun ñaro navat het ñomah. Met mod tokatip amun añ tapup bat het ñomah. ²² Tahan aban 7 pori añ nen popuam bat ñarohol navat bonoam het ñomovai sohot aban kap pot map bon tahan tokat añ popuhos ñomah. ²³ Met aban 7 porihö añ hon pop bat ñomovai soohan paru maporiz añap pot ravat heh, povoz tokat ñomamahari bal hapanez hameg-porah añ pop abü tairapuz añap ravat hepan?”

²⁴ Pot at mañahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, “Met ari Baiñetinavoz Tepatak menahan hezaek rekö hat hodad narav, ma Godiz kezavoz amun tin hodad nat hez, povoz kut tat neen okat nañeg. ²⁵ Met

paru añarab ñomamah-pori maot bal hapanez porah paru enzol abarah hezariz zut ravat hepanepuh maot nae nap navotü, oñ am hepan. ²⁶ Met ari añarab ñomat maot bal nakaotü, pot hamegivoz ne arin epat añom, met Mosesihö tepatak ñetiv pot menahan hezaek ari rekö hakameg, oñ tair tat ari tin hodad narav? Met zi namedek itinaad rai rai hat bon narav hehan Godihö Mosesin ñeti nao epat mañah, 'Moses, ne nim iz mimihol Abraamir Aisakir Zekopoz korav ravat hezap ev,' pot piin mañah. ²⁷ Met God pi ñomat bon tamahariz koravop narav, oñ biriririz korav ravat hez, povoz aban pori ñomahaekanañ sat pinañ honeo biriri hez, pot arin ev añamoh. Met ari kut tat neen ñeti okov at nañeg," pot mañah.

*Ñeti katë garosikavoz ñetiv
Matiu 22:34-40; Ruka 10:25-28*

²⁸ Pot mañahan aban ñeti kateñiz mañairaholohanañ nap hatevetet pi pot homeh, Iesu pi Sadiusi abanarin ñeti hañiv tin mañah. Pot homet pi Iesuz nakoe emat epat at mañah, "Met Mosesiz ñeti kateñ hahan hezaek tairavohö modañ ritou metat garosikao ravat hez?" ²⁹ Pot at mañahan Iesu pat, "Met ñeti katë mapoñiz ahö garosikao eveg, Ari Israel añarab tin hatevetei, God pi nenap arim ahop hez, ³⁰ povoz nim hezhezao ma loporir hodadeo map pi nenap manaf kez tat pimazahar zait tat hezei. ³¹ Met ñeti katë epovoz irih modao amun epat hahaek menahan hez, Met nimauz homet zakep zat hezavoz zut añarab modariz homet zakep tat tin metovai sohoz. Met ñeti katë epovokarohö ñeti katë modañ map ritou metat garosikavokaro ravat hez."

³² Met Iesu pot mañahan ñeti kateñiz at mañah-pop Iesun ñeti hañiv epat mañah, "Añairameñip tin hañ, met God pi ahö tin nenap hezan pim zut mod nap bon, pot ni rotap ok hañ. ³³ Met darim hezhezao ma loporir hodadeo map pi manaf pimazahar zait tat hek. Tat darim heriñiz homet zakep zat hezavoz zut darim modariz homet zakep tat tin metohot hek. Met darim pot tovai sookaz povohö añarab Godiz homet anumai ma mod tairatü manohopanez pov ritou metat hepan." ³⁴ Met pi Iesun pot mañahan Iesu pot homeh, Met aban epop hodad tinavonañap ev. Pot homehapuh pi aban popun maot epat mañah, "Met Godiz masakavoz roketak sat hekez ni totoi raveñ." Pot ñeti hañ tinao mañahan añarab poek hehari home midin tat heh, povoz porahanañ Iesun maot at ñe mod nañ namañ, oñ paru bapap tat am heh.

*Iesu añarabon at mañahat ev
Matiu 22:41-46; Ruka 20:41-44*

³⁵ Met aliz nasik Iesu Godiz tup ahomakez temeraz kohat het añarab togü manaf heharin baiñetinao bar mañahapuh añarab porin at mañah, "Met aban ñeti kateñiz mañairahol epat arin añamah, 'God Kristo arimaz eñizat avapanez au hahan hez-pop pi Devidiz ro iz mimip ou ravat hepan,' oñ pot arin añamahavoz homet epat añoman ari homei. ³⁶⁻³⁷ Met mamog Devid Godiz Pul Tinapuhö hodadeo manahan pot hahan hez,

'God nem Amipun pot mañah, "Nem mar giñasiz nakoe ev emat touteken nimaz kaev ravat hepenez pori bat hor batat nim irih meñeman ni parum revah hekë."'
Buk Song 110:1

Met ev Devid Kristo popuz homet, Nem Amip, pot hah-pop tair tat pim iz mim nenap ou ravapan?”*

Met Iesu poek het ñetiñ haovai emoohan añarab ahovokaro tin hatevete-hot biñ ravat heh.

Iesu aban mañairaholoz horivoz mañah

Matiu 23:1-36; Ruka 20:45-47

³⁸ Tahan Iesu maot parun epat mañah, “Met ari aban ñeti kateñiz mañairaholoz tamahat totunei. Met paru pori parum dim tovè tinari meamahapuh añarab togü manat hezaek sat biñ ravat het sat em tamahan añarab parun etet, ‘Deim ahoi ae,’ pot mañohopanez paru zait tat parum heriñ bat hel batamah. ³⁹ Met arim topour zeñik lokat topourameg-porah paru pori sat garosik tek tinañik toutapanez paru zait tat toutamah, ma gipizor anumai bareñat biñ ravat topourat nameg-porah paru bol ahö tinañihar parum an tat bat napanez zait tat bamah. ⁴⁰ Met aban pori paru amun añ hapuriholoz zeñik sat meñizamah bon, oñ paru sat añ hapurihol moreg metat parum zeñir nonair naitü parum bamahan paru befez hez. Met paru pot tamaharihö modari parun etet ñeti tinao hahopanez hat mañeo toveam beri haz hahot hez. Met paru aban pot tamah-pori tokat ñevok biit hañ hori ahov namapan, povoz ari hodadeo bat parum tamahan añoh-epat tovai totunei.” Iesu parun pot mañah.

Añ hapurip monis biñ-ñetiv

Ruka 21:1-4

⁴¹ Pot mañat Iesu sat Godiz tup ahö pomakez romevoz kohat pimaz homet moniñ bat ematzoohaek nakoe toutat hehan añarab moni heleñ bat ematzoo, ⁴² oñ am etehan añ hapuri monir zeirurum bon nap ematzoo pim moni mav nasikaro nen biñhan oraehat bat ematzoo.

⁴³⁻⁴⁴ Tahan Iesu pim mañairooh-abanarin mar boe metahan ematzoo, “Met paru aban okori parum monis ahoam oraezaek nañ bat em bizahan ahoam am oraez, oñ añ monir zeirurum bon okop pi monis oraezanez homet nakez, oñ am map bat em bizah, povoz añ hapuri okop Godiz taevavok ahoam ok bizah, oñ aban mod moniñ ahoam bizah-okori Godiz taevavok aviam ok bizah,” pot mañah.

13

Iesu tup ahomak hori ravapan hah

Matiu 24:1-2; Ruka 21:5-6

¹ Met Iesu pot mañat bon tahapuh tup pomakehanañ berevat sapanez tahan pim mañairooh-aban napuhö epat piin mañah, “Añairameñip ae, met hel tin ahoñinañ tup tin epamak demahan hezaekan ni eterë.” ² Pot hahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, “Erohol ae, ari tup ahö epamaken etet hamegiek ne rotap arin epat añom, paruhö tup epamak heleñinañ tin kez demovai helahan hezaek aban ñai narihö map ur edapanen ñodat hel nao hel modavoz revah naoraetü, oñ map mainor pain ravat orapan.” pot mañah.

* **12:36-37:** Pavar 36 -37 -Met Kristo pi pohao hezap ok, povoz Devidiz ahop heh, oñ hamarrah Maria bataan abanap ravahaek pi Devid tapupuz ro iz mimip ou ravah. Met Parisi aban pori, Iesu pi Kristo Godihö meepeanez au hahan heh-tapup ok, pot pimaz hom namee, povoz Iesu at ñe pov parun mañahan hañiv hapanez bapap tah.

Honoñai mapoñ ou ravapan

Matiu 24:3-14; Ruka 21:7-19

³ Met Iesu pot mañat sat Oliv dañevok toutat hehapuh etehan Godiz tup ahomak karom akat hehan Pitar Zemisir Zonir Anduru paru nen pori pim nakoe emahapuh piin epat at mañah, ⁴ “Met tairarah nim tup karom akamakez ñeti hañi-pov tapan? Ma tairañ garos ou ravapanen etet dei hodad tat, ‘Rotap totoi ravapanez tahan ev tah,’ pot hak? Povož ni dein bar añeken hatevetet hodad tak.”

⁵⁻⁶ Pot mañahan Iesu ñetiv parun epat mañah, “Met tin homet etevai sohozei. Met tokat aban narizaro honep honep emat nem abatao hahot pot moreg hahopan, ‘Met ne tapup ev.’ Pot hapanen añarab ahovokaro hatevetet paru barotap batapan, povož aban hamoh-porihö arin moreg etapan hezag tin homet etevai sohozei. ⁷ Met tokat arim totoi naek zeñi aho v avat nae nap menapanen ari hatevetehepek. Ma ‘Zei hotoh nasik ñai aho v berevah,’ pot hapanen hatevetepek. Tat ari zuam zageri tat ahoam home midin totunei, oñ tapanez pov am tap, met pot tapanez porah ne zuam naemotuzarah ok. ⁸ Oñ añarab nari zeñi nasikanañ bal hat emat zeñi modasikarinañ nae nap menapan, ma aban togu nat bal hat sat aban togu modatanañ nae nap menapan, ma zeisikaroh gin aho v berevohopan, ma hamarah zebemun ahö tohohan. Met añahol ñarohol batapanez garos kapot tat kakamao aviam hateveteamahavož zut nonair nai hamoh-potu berevapanen honoñai ou ravapanen hatevetehepekez pov kapot nenaek ok hatevetehepek.

⁹ Met pot tapanez porah ari tin homet hezei. Met nem ñetivož kaev ravat hepanez pori ari avat sat paru ñevok eviipan, ma arim topour zeñiñ ari lokepeken paru nari biñinañ ourapan, ma ari nemaz homet hepekezaek paru nari kaev ravat avat beri akahopanepuh sat gavman aban ahoriž nakoe eñepanen hepek. Tapanen arihö nem ñeti tinao paru porin mañohpek. ¹⁰ Oñ garos ari nem baiñetinao añarab maporin mañovai sohopeken hatevetehepanen ev arin nem añamoh-epotu tokat ou ravapan. ¹¹ Met paru ari avat ñevok eviipanez porah ari ñaihet tat, Ui dari hañ tairao hak batah? pot home midin totunei, oñ Godiz Pul Tinapuhö arim hahopekezat hodadeo ari anohopanen hahopek.

¹² Met aban nari parum naner bos tairari nemaz homet emohopanezariz kaev ravat beri hat ñai abanari manapanen paru bat men ñomapan. Ma pap nari amun taput parum ñarohol metohopan, ma ñaro narihö amun parum nonor papaz zu taput metohopanen ñai aban nari men ñomohopan.

¹³ Met ari nemaz homevai emohopekezaek añarab mapori arimaz kaev ravat mogao etohopan. Met pot etohopanen ari tairari kaev narav het rez kek tat nemaz homet tovai sohopekezari God pimeri avat tin hepekezaek eñepanen pohao hepek,” pot mañah.

Pei horip berevapan

Matiu 24:15-28; Ruka 21:20-24

¹⁴ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met pei hori ahovonañ nap berevat ou ravapanepuh natotuz ahaoh hahan hez-poek lokat tapanen ari etepeke.” (Met Iesu pot hahan hez-ñeti epov ari rekö hapekezari tinam homet hodadeo bei.) Met Iesu maot epat mañah, “Met pei pop emat pot tapanez hamoh-porah añarab Zudia zeisik hepanezari parum zeñi betet paru barezat dañeñik sapan. ¹⁵ Met añarab zeñi aropoñik toutat hepanez pori maot parum zeñiñ kohat lokat parumotu navotu, oñ am poekanañ barezat sapan. ¹⁶ Ma añarab adañik sat gogot tohopanezari maot zeñiñ emat

parum tamaravoz dimihol navotü, oñ poekanañ am barezat sapan. ¹⁷ Mai zakep, met pot tapanez porah añ ñaro ñekeñinañ ravat hepanezari, ma añ ñarohol maok batat apetei manohopanezari paru barezat bar baram sapan, pot homeamoh. ¹⁸ Met utarar tamarao tapanezarah pei pop emapanen porü hat barezat sepekez rekot bon, povoz homet God eñizohopanez mañ mañovai sohopeken porah pei pop naemotü. ¹⁹ Met pot tapanez porah añarab honoñai mapoñ hatevetehopan, met God abarar hamar kapot tat matut tahaekanañ honoñai berevapanez hamoh-povoz zut nao ou narav, met tokat pim zut mod nao amun ou naravotü, oñ berevapanez hamohen poraham ou ravat bon tapan. ²⁰ Oñ God pimauhö pim añarab ba ou batahan hezariz homet zakep tat honoñai poñ tokat berevohopanez añoh-poñiz homet alizañ ba avi batah, oñ pi pot ba avi navatatin añarab map hori ravat ñomah narab.

²¹ Met honoñai pov berevohopanez porah aban narihö arin epat moreg añohopan, 'Met Kristo emat hezag ari ev emat etei,' ma mod narihö, 'Kristo zeï okatak haemat ok hez.' Pot añapanen ari parum añapanez povoz tovai, 'Rotap ok añah,' pot haotunei. ²² Ma aban moreg narihö emat, 'Ne Kristo, Godihö zu netat nemeehan emohop ev,' ma 'Ne Godiz propet abanap ev,' pot añapan. Tapanepuh ari Godiz añarab ba ou avatahan hezari etet, 'Rotap Godihö meehan emahap ev,' pot hapekez homet red navor nao tapanen agol atat ari etet barotap batotunei. ²³ Met nem ñeti añoh-epov tokat ou ravapanezari ev bar añoh, povoz ari hatevetet tin hodad ravat etet hezei," pot mañah.

Añaraboz Nanep maot erapan

Matü 24:29-31; Ruka 21:25-28

²⁴⁻²⁵ Pot mañat Iesu maot epat mañah, "Met honoñai map añoh-epañ mamog berevat bon tovaïam gítap berevovai pim alizao maot bon tapanen kutur manapan, ma ñonis berevovai pim alizao amun maot bon tat namañotü. Ma zeizañ abarahanañ tiz ñodapan, ma abarah mod hezatü parum non samahañ betet patatü betez sohopan. ²⁶ Pot tohopenen ne Añaraboz Nanep kez ahovor aliz ahovonañ unitak rouvat eroman añarab neen et nereepan. ²⁷ Met eromaz porah nem enzolihol meeman zeï maporizaroh saem tat God pimauz au hahan hez-añarab pori batogü manapan," pot mañah.

Ziñin etet hodad ravameg-ñetiv

Matü 24:32-35; Ruka 21:29-33

²⁸ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Met ziñiz tamahat ari homei. Met zi taeñ ñodat zi tae mageiñ meet het tor ravovai samahan ari etet pot hameg, 'Git kezao ravapanez ev tah,' pot hameg. ²⁹ Povoz zut tokat ari etepeken nonair nai añamoh-epotü ou ravapanen, 'Totoïam pi maot emapanez ev tah,' pot hapek. ³⁰ Met ari hatevetei, Zuda arim nari nañom am hepanen hamoh-epotü ou ravapanen etepan. ³¹ Met tokat abarar hamarar nonair nai map bon tapan, oñ nem ñeti haovai emamoh-map poñ pohao am het hepanepuh bon natotü," pot mañah.

Pi erapanez alizasiz ñetiv

Matü 24:36-44

³² Pot mañat maot pi epat mañah, "Met eromaz alizasiz ari añarab hodad nat, ma enzolihol povoz amun hodad nat, ma ne pim rop amun hodad nat, oñ nem Pap nenap pimauhö aliz posiz hodad hez. ³³ Met arihanañ

nap nem ou ravomaz pov tin hodad nat, povoz ari tin ñai bizat etet hezei. ³⁴ Met añamoh-epovoz ñeti nao zu tat epat añom, Met aban ahö nap pim zeit betet pat naek sapanez hat pim gog aban nari pim nonair naiz korav ravat hepanezeri baverat gogoñ main main au mañat haitokoroz korav ahop ravat etet hepaneze napun mañapan. ³⁵ Met zei añoh-pomakez mau pop sat hepanezaekanañ tairarah maot emapan? Pi hapanezai, ma kuturutak, ma hohorep ñeo hamaharah, ma zeit al teevai emapanez porahaz ari hodad nat, ³⁶ met ganö pi kilam zuam emat etepanen ari pim gogot betet am unun orat hepek hezag, ari povoz badede ravat pimaz tin etet hezei. ³⁷ Met nem ñeti petev arin añomaz toh-epov ne añarab mapori hatevetapanez zait toh, Ari mapori tinam ñai bizat etet hezei,” pot mañah.

14

Iesu ur ñomapanez hah

Matiu 26:1-5; Ruka 22:1-2; Zon 11:45-54

¹ Met aliz nasikaro bon tapanen Zuda darimeri meñizahan tin hehavoze homet anumair gipiz arö tapanez aliz pos* met berë tu nak hepaneze poñ nohopaneze aliz poñ totoñ ravah. Tahan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorin aban ñeti kateñiz mañairahol topourat Iesu kilam demat basat ur ñomapanez nae nap mañah. ² Tat epat hah, “Met dari anumair gipiz nohokaz-aliz poñik hameg-epat takan añarab etet kaev ravat emenapan hezag, porah pi naurotü.” Pot paru hah.

Añ nap pim gagaih ueriv baouzourah

Matiu 26:6-13; Zon 12:1-8

³ Met Iesu Betani zeitak aban Saimon modap batam obuloñ pohao tat het tin ravat hehapuz zeimakeh sat heh. Tahan añ nap ñerë nao helevonañ matut tahan uer ulagñ tinavonañ navoz abatao nad hamah-pov meehan hehaek moni ahosinañ zum tat bat emat Iesu gipiz nohot hehan etet pimaz zakep tat uer pov pim gagaih baouzourah. ⁴ Tahan añarab nari añ popuhö Iesu metah-povon etet kaev ravat epat hah, “Oir, met moni ahos zum tah-uer okov tairaz pi okat tat Iesuz gagaih upaiam baouzourah? ⁵ Met uer okov aban nap zum tapanez manahatin moni ahos 300 kina pi manahan bat añarab nonair nai bonori meñizapanez manah narab.” ⁶ Pot paru haohan Iesu hatevetet parun epat mañah, “Met añ epop ne tin netahag, tairaz ari pimaz ñeti hori okov hameg? Evo, okat haotunei. ⁷ Met orah rezah añarab nonair nai bonori arinañ hepanen meñizohopek, oñ ne arinañ pohao heman tin netohopekez bonop ev. ⁸ Met añ epop uer neeh baouzourah-epov ne ñomoman nem herisik ur neelat ba nevizapanezavoz zut pi tin tat okat netah. ⁹ Met epat arin añoman hatevetei. Nem ñeti tinao zeisikaroh añarabon mañovai pim netah-ñeti epov amun honeo hahopanen pimaz pat, ‘Pi tin metah,’ pot hat añ epopuz homehapan,” pot hah.

Zudas Iesu aban ahorin mañairapanez hah

Matiu 26:14-16; Ruka 22:3-6

¹⁰ Iesu pot haohan pim mañairooh-abanarihanañ nap Zudas Iskeriot aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorin mañairapanen Iesu bapanez hat sat parun mañah. ¹¹ Tahan paru aban ahö pori ñeti povon hatevetet biñ ravahapuh paruhoen pi moni nas manapanen Iesun mañairapanez

* **14:1:** Pavar 1 -Met aliz posiz abatao Pasova pot mañoh.

mañahan Zudas narah piin mañairapanen paru pi bapanez nonoroz mel tooh.

Iesu pim mañairaholonañ gipiz nah

Matiu 26:17-25; Ruka 22:7-13; Zon 13:21-30

¹² Met paru Betani zeitak hehapuh berë tu nak hepanez poñ nohopanez aliz poñiz garosikas al teehan bol sipsip rohol urat napanez tah-posik mañairooh-abanari emat Iesun epat at mañah, “Met dei zei tairamakeh sat Israel darimeri meñizahan tin hehavozez homet[†] anumair gipiz arö tat biokan ni emekan dari nak?” ¹³ Pot hahan Iesu pi mañairooh-abanarihanañ nañariv meepehan tat epat mañah, “Met arip zei ahö akatazañ sohot etepeken aban nap iv ñerë ahovok ivov holat emat nonoroh arip zei anapanepuh mamog ravat sapanen arip pim tokat sohot etepeken, ¹⁴ pi sat zei tairamakeh lokapanez pomakeh arip amun sa lokat aban maupun epat mañei, ‘Met darim añairamahap epat hat deip emeehan emeg, “Nem mañairamoh-abanarinañ dei Pasovaz homet toutat anumair gipiz nakaz zei giruv taek ev hez?”’ ¹⁵ Pot piin mañepeken pi zei girü ahö agarë revah hepanezavok dari toutat nakaz tin tapanen hepanezavon añairapanen arip zei girü povok darim anumair gipiz nakazatü arö tat bizohopeken dei emak.”

¹⁶ Pot mañat meehan aban poñariv zei ahö potak sat etehan Iesuz mañat meeh-pot ravahan parup tovai sahapuh Pasovaz homet napanez anumair gipiz arö tat bioh.

¹⁷ Met pot tahan zeit kutur manovai soohan Iesur mañairooh-abanari honeo sat zei pomakeh lokah. ¹⁸ Tahapuh paru toutat anumair gipiz novai Iesu parun epat mañah, “Met ne rotap arin ev añomaz toh. Ari eperihanañ nap nenañ honeo deip het gipiz nameñipuhö ne navapanezarin mañairekë.” ¹⁹ Met pot mañahan pim mañairooh-abanari honoñai tat honep honepuhö pin, “Ni nemaz hameñi?” pot at mañovai sooh. ²⁰ Tahan Iesu parun hañiv epat mañah, “Met arihanañ ni tairap gipiz suasik oraezaek deip honeo bat nameg-popuhö pot netekë. ²¹ Met ne Añaraboz Nanep batam Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-taput netapan, oñ ni aban tairap ne navapanezarin mañairekez pop zavaruzap ni hañ hori ahov bekë. Met aban pot ne netekezap nim nonopuz zatakanañ ni nanavat hehavozezin, hañ hori pov bekezat nat teñin tin ravah narab,” pot mañah.

Iesu pimeri beretar ivov manah

Matiu 26:26-30; Ruka 22:14-20; 1 Korin 11:23-25

²² Met paru nohot hehapuh Iesu beret bat Godin biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-abanari manovai sat epat mañah, “Nem aboi ev, ari bat nei.” ²³ Pot mañat manahan nah. Tahan bain ivov kapurah mañar biihan hehaek bat Godin taput biñ mañat pot hah, “Nem uveo ev, ari mapori bat nei.” ²⁴ Pot mañahapuh epat mañah, “Met Godiz au hahan hezat nem uveo berevat añaraboz horiv olat bavon batapan. Tapanen Godihö nem uvevon etet pot hapan, ‘Nem au hahon hehavozez rotapuv petev ou haravah.’ ²⁵ Met bain iv epov ne arinañ honeo ev het noh-epekanañ nain heman tokat God añaraboz korav ahop ravapanez porahahoh iv magei nao ne maot nom.” ²⁶ Pot hahapuh paru daa nas hat berevat Zerusalem zeit betet Oliv dañevokaz sapanez sah.

[†] 14:12: Pavar 12 -Met parum pot toohavoz abatao Pasova pot mañoo.

Pita bavai hapanez mañah

Matiu 26:31-35; Ruka 22:31-34; Zon 13:36-38

²⁷ Met Oliv dañevokaz sapanez nonoroh sohot Iesu pim mañair abanarin epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez, God bol sip-sipiholoz koravop ur ñomapanen pim sipsipihol ñaihetivoz rap reet main ravat sapan. Pot menahan hezavoz zut paru ne navat netapanen ari etet ñaihet tat ne nevetet barezat sepek. ²⁸ Oñ ne ñomomazaekanañ maot bal haomapuh arim garos Galili zeisik soman poek ari emepek.” ²⁹ Pot mañahan Pita hatevetet hañiv epat mañah, “Paru eperi ni nevetet barezat sapan batah, oñ ne ni nanevetetü.” ³⁰ Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ne rotapum niin epat nañom, Kutur epatak id hohor bizap ñe houlovokaro nakam hepanen ni navokaro nao nemaz niin at nañapanen epat bavai mañekë, ‘Evo, ne pimaz hodad nat.’” ³¹ Pot hahan Pita kezao maot epat mañah, “Evo, met ni nourapanez hapan, povoz ne amun ninañ deip honeo ourapan, oñ ne nimaz bavai namañotü.” Pot mañahan mañairooh-aban modari pinañ honeo ravat pim hah-taputam paru hah.

Getsemani poek Godin mañ mañah

Matiu 26:36-46; Ruka 22:39-46

³² Met pot hahapuh poekanañ Getsemani hamarrah sat poek hehapuh Iesu parun epat mañah, “Ne nem Papapun mañ mañomag, ari epeek toutat hezei.” ³³ Pot mañahapuh Pitar Zemisir Zon baviit paru honeo sat het Iesu pim loporih metapanezavoz zakepiv ahoam homeoh. ³⁴ Tahapuh parun pot mañah, “Nem netapanezavoz zakepiv ahö mapoam neeh hezaek, petev ne tairam ñomom batah, pot homeamoh, povoz ari nenañ honeo etaet het etehozei.” ³⁵⁻³⁶ Pot mañat pi main kotiokat sat hamarrah sa ñodät het Godin epat ahoam mañ mañoooh, “Apai, niuhö rekot nem kakam hatevetemaz toh-epov nehanañ bazei manekez homeamoh, oñ kar, neohö nem zaitivok homemaz pot natotü, oñ nim zaitivok hañin hezatam am tom.” ³⁷ Pot mañahapuh pi bal hat pim mañairooh-aban nañariv nap hehaekaz hat borourat sat etehan paru orat hehan bazageri tat Pitan pot mañah, “Saimon, ni nenañ honeo het eteokez hanañohon hatevetet am orat heza?” ³⁸ Pot mañat parun epat mañah, “Met ne hodad, arim loporizaroh tin het kez ravat hepekez zaitiv hez, oñ arim heriñ am sepsep hez, povoz ganö Seten ari moreg etapanen ñodepek hezavoz tinam ari etet het Godin mañ mañohozei.”

³⁹ Met pot mañat pi maot sat Godin mamog mañ mañahat maot mañ mañah. ⁴⁰ Met pot mañ mañat pi maot borourat emat etehan pim mañairooh-aban pori au gom tat orat hehan pi emat bazageri tahan paru het piin ñeti tairao mañapan hat am hehan Iesu maot sah.

⁴¹ Met pi sat mañ mañooohaekanañ maot emat parun epat mañah, “Ari arim heriñ tin bizat am orat heza? Erohol nen ok oreg. Met ne Añaraboz Nanep aban horivonañari ne navapanez pov totoi ravahan, ⁴² aban ne navapanezarin mañairapanez pop garos ok haemamahag, ari bal hapeken sak,” pot mañah.

Zudas abanari Iesu bamanah

Matiu 26:47-56; Ruka 22:47-53; Zon 18:3-12

⁴³ Pot mañovai aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir aban ñeti kateñiz mañairaholor Zudaholoz korav modari aban ahö navokaro meehan parum en raveñir zi tupuhav bat Zudasinañ paru honeo emah. ⁴⁴ Met Zudas

mamog paru porin epat hamañahan heh, “Ne dari sakapuh aban pop batot noman ari etet emat pi bepekepuh tin bahorë hat bat sei.”

⁴⁵ Pot mañah, povoz paru emahapuh Zudas pim mamog parun mañahat tat pi Iesuz nakoe emat, “Añairameñip ae,” pot mañahapuh Iesu batot nah. ⁴⁶ Tahan paru modari etet zuam emat Iesu bahapuh kezao bahorë hah. ⁴⁷ Pot tahan Iesunañ honeo heh-nap rouvat hehaek pi etet kaev ravat pim en raves elevokanañ bateet aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopuz gog aban nap menahan bazei manahan hat kapoe men el beteh. ⁴⁸ Tahan Iesu paru aban porin epat mañah, “Evo, ne aban ñaip hat ari ñaitunañ ne navepekez hat emegi? ⁴⁹ Met ne Godiz tup ahomakez temeraz kohat het orah rezah arin ñetiv añoohon ari ne nanav. Oñ batam Baiñetinavoz Tepatak menahan hezavoz rotapuz ou ravapanez tah.” ⁵⁰ Pot parun mañahan pim mañairooh-abanari hatevetet Iesu betet barezat sah.

Aban ro nap barezah-ñetiv

⁵¹ Met aban ro nap, pim herisik giv aer nenar ruat bapoti tat hehap, Iesu basahan parum eñatak etevai emoohan paru etet pi bapan hat pim givorah bahan, ⁵² pim giv por baar betet barekap barezat sah.

Aban ahori Iesu ñevok bizah

Matiu 26:57-68; Ruka 22:54-55,63-71; Zon 18:12-14,19-24

⁵³ Met pot tahan aban anumaihol bareñ eloohariz ahopuz zeimakeh aban ñeti kateñiz mañairaholor aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir Zudaholoz korav modari togü manat hehaek aban Iesu bahari pi basah. ⁵⁴ Tahan Pita parum tokat hotoh heriam sohapuh zeï pomakez romevoz kohat sah. Tat zeï pomakez korav ravat heharinañ honeo itifañdek toutat barai ñarohot heh.

⁵⁵⁻⁵⁶ Tahan Zuda kaunsor aban ahö pori map topourat hehan Iesu basa-haek hatevetehan pi ur ñomapanez zait tah, povoz aban narin mañahan emat ñeti moreg povor kao ahoam pimaz haoh, oñ paru ñeti moreg haoh-poñ main main haohan pim hori tah, pot haohavoz rotapuz ou narav. ⁵⁷ Tahan aban mod nari emat rouvat pimaz ñeti moreg nao epat hah, ⁵⁸ “Aban epop pi pot hahan dei hatevetegip ev, ‘Ne Godiz tup ahomak abanari houloam het demoohaek neohö edat aliz nasikaro nasik tup mod abanariz nademotuz pomak rekot maot demom.’” ⁵⁹ Met parupim ñeti hah-pov pat pat hah, povoz rotapuz ou narav. ⁶⁰ Tahan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahop parum ñaravatak bal haz rouvat het Iesun epat at mañah, “Met nimaz aban eperi nim hori hañivoz hamah-epovoz ñeti hañ nao ni hakez homeameñi?” ⁶¹ Pot at mañahan Iesu piin ñeti hañiv namañ, oñ am hehan maot piin at mañah, “Met ni rotap Kristo, God map tin hezapuz ropu?” ⁶² Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Ne tapuz ev, met tokat ne Añaraboz Nanep darim map Ahopuz mar giñasik tek tinatak toutat hemazaekanañ maot unitak eroman ari etepeh.”

⁶³ Met pot mañahan aban pop hatevetet mogao ahoam tahapuh gitait ravat pimauz dimir giv bakelat pim modarin epat mañah, “Met aban epop pimauhö ñeti moregao ok hakahan dari hat haveteg, povoz tairaz aban mod nari emat pimaz ñeti mod nao hapan? ⁶⁴ Evo, pimauhö ok ñeti horiv hakahag, ari pimaz tair homeameñi?” Pot at mañahan paru mapori pot hah, “Pi hori hahap akeg, ur ñomap.”

⁶⁵ Pot hahan aban nari gim lolov meñizat pim etañik dim teriranañ medemat marañinañ urovai pot mañooh, “Niuhö ne aban tairapuhö ev

nouramoh-epopuz abatao haz.” Pot honep honep mañat uroohan zeï heh-pomakez aban korav heh-pori amun pi bat ahoam urooh.

Pita Iesuz bavai hah

Matiu 26:69-75; Ruka 22:54-62; Zon 18:15-18,25-27

⁶⁶ Met Pita ogarë irih zeimakez dorovok het itinãdek barai ñarohot hehan aban Kaiapasiz as ñari nap emat piin etet pot mañah, ⁶⁷ “Ae, met ni amun Iesu Nasaret zeitak aban popunañ honeo heñip ok.” Pot mañahan Pita epat hah, ⁶⁸ “Evo, nim ñeti hameñ-okovoz ne hodad nat.” Met pi pot hat temeraz haitokoroz totoi harevaïam id hohor biz nap ñeo hah. ⁶⁹ Tahan as ñari pop piin maot etet aban pim totoi heharin epat mañah, “Met aban epop paruhanañ nap ev.” ⁷⁰ Pot hahan pi maot hah, “Evo, pimaz ne hodad nat.” Met aviam hevai aban Pitaz totoi rouvat heharihoen Pitan epat mañah, “Met ni paru Galili poriz ñevonañ hameñin dei hateveteamegiek, ni parunañ honeo heñiekanañ ev emat deinañ het hameñ, povoz evo haotun.” ⁷¹ Pot mañahan Pita kez ravat epat mañah, “Met ne moreg arin añoman God ne nemenapan hezag, aban arim hameg-okopuz rotap ne unun.” ⁷² Met pot haovai id hohor bizap maot ñeo haoh. Tahan Pita Iesuz, “Id hohor bizap houlovokaro ñeo nak hepanen nemaz navokaro nao bavai mañekë,” pot mañah-povoz pi maot homet zakepiv ahö tat iñ hahot heh.

15

Iesu Pailat ahopuhaz basah

Matiu 27:1-2,11-14; Ruka 23:1-5; Zon 18:28-38

¹ Met zeit al teveïam aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir Zudaholoz koravorir aban ñeti kateñiz mañairaholor kaunsor modari Iesu ur ñomapanez ñetiv bahon batah. Tat paru birepenañ Iesuz marañiz demat Roma gavman ahop Pailat popuhaz basah. ² Tahan Pailat piin etet epat at mañah, “Ni Zudaholoz ahopu?” Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Ni rotap nemaz ok hameñ.” ³ Pot hahan Zuda aban ahori ur ñomapanez zait tat ñeti moregañ ahoam haohan Iesu ñeti hañiv parun namañ am heh, ⁴ povoz Pailat maot Iesun at mañah, “Met aban eperi nimaz hamahavon hatevetet tairaz ni hañiv nak hez?” ⁵ Pot mañahan Iesu Pailatin hañiv am namañ tahavoz Pailat ahoam home midin tooh.

Pailat Iesu ur ñomapanez hah

Matiu 27:15-26; Ruka 23:13-25; Zon 18:39-19:16

⁶ Met darimeri meñizahan tin hehavoz homet gipiz nooh-aliz poñik* orah rezah Pailat pi epat tooh, kakam zeimakeh hehariz añarabon at mañoohan paru tairapuz zait tat het haoh-pop baverevapanez mañoohan baverevooh. ⁷ Met Iesu urapanez basat haoh-porah aban nap pim abatao Barabas pi kakam zeimakeh heh. Met pi mamog aban hori mod narinañ honeo ravat Roma gavmanihol ruapanen sapan hat paru zeï ñai metovai pi aban nari men ñomahan Roma ñai abanari pi bat kakam zeimakeh memeriïhan pim mod pot taharinañ paru honeo heh. ⁸ Met añarab topourat Pailatin aban nari kakam zeimakeh hehaek baverevoohat maot potam baverevapanen sapanez mañah. ⁹⁻¹⁰ Met añarab ahovokaro Iesuz zait tat hehaek, aban ahori pimaz kaev ravat ur ñomapanez haoh-pov Pailat hodad heh, povoz

* 15:6: Pavar 6 -Met aliz poñiz abatao Pasova, pot mañooh.

pi añarab topourat heh-porin at mañah, “Met ari Zudaholoz ahop Iesu meeman arihaz emapanez zait tegi?”

¹¹ Pot Pailat at mañahan paru am homehot hañiv namañ hehan, aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahoriho añarab pimaz kaev ravat parum hapanezat tapanez epat mañovai sooh, “Met Pailat emat maot arin at añapanen hañiv epat mañei, ‘Dei Barabas baverev meeken sapanez zait teg,’ pot piin mañei.” ¹² Met pot mañahan añarab porin mañahat paru Pailatin mañah. Tahan Pailat maot parun epat at mañah, “Met aban ari Zudaholoz ahop hameg-pop ne tair metom?” ¹³ Pot mañahan paru maot ñeo ñarah epat hah, “Zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.” ¹⁴ Pot hahan Pailat maot at mañah, “Met pi hori tairao tahavoz homet ari okat hameg?” Pot hahan paru mapori ñeo ñarah hat maot epat hah, “Zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.” ¹⁵ Met pot ahoam haohan Pailat añarab pimaz biñ ravapanez hat parum hahat tat Barabas baverev meehan sahan, pim ñai abanari Iesu bat birepenañ pi urapanepuh paru basat zirah ur ñomapanez mañah.

Iesun ñebul mañooch

Matiu 27:27-31; Zon 19:1-3

¹⁶ Pot mañahan ñai aban pori Pailat popuz zeimakez romevoz kohat Iesu basat ñai aban modarin mañahan emat paru honeo ravat heh. ¹⁷ Tahapuh ñai aban pori paru Iesu aban ahopuz zut metapanez pim dimir giv batezat parum aban ahopuz dim giv mav redevonañ tinar momoruat bi teñoñinañ narep bat emat aban ahopuz koekasiz zut bakoñ tat Iesuz gagaih memevizah. ¹⁸ Pot metahapuh paru ñebul epat mañah, “Ui, Zudaholoz aban ahopun eterë.” ¹⁹ Pot mañahapuh zir bat pim gagaih urahapuh paru pi gim loloñ meñizah. Tahapuh paru rariñ rez bareñat, “Ui, Zudaholoz aban ahopun eterë,” pot ñebul piin mañah. ²⁰ Met paru pot metohot het garë hat dim giv mavar maot baar betet pimauz dimip memehapuh zirah ur ñomapanez baverevat basah.

Iesu zirah urah

Matiu 27:32-44; Ruka 23:26-43; Zon 19:17-27

²¹ Met paru Iesu bat soohan aban nap Aleksandar Ropusiz papap, pim abatao Saimon, met pi Sairini zeisikanañap, zei ahö potakaz sapanez hat emoohan nonoroh paru baviihapuh ñai abanari piin etet Iesuz zir bañelet sapanez ñe kezao piin mañahan hahat tah. ²² Tahan paru ham naraz abatao Golgota mañoohaek sah. Met Golgota abat povoz abat kapot ev, Aban napuz gag hataiz zutar. ²³ Met pot manooh-poek paru sat berevahapuh parum toohat bain ivovor bot nao ba in balavi tat Iesu nat kakam ahov hat navetetuz hat manahan pi evo hat nain tah.

²⁴⁻²⁵ Met pot tovai tapurah 9 kirok toohan ñai abanari Iesu bat pim dimir giv batehapuh zirah biit urat bat hel bavareñahan hehan heleñinañ ekerë nao† tohot paru tairari modari ritou metahari pim dimir giv nap nim main main bah. ²⁶ Met garos zi nasik, pim tair hahan urah-pov epat menah,

ABAN EPOP ZUDAHOLOZ ABAN AHOP EV.

Pot menahaek pim gagaiz revah zi teritak urahan heh. ²⁷ Met aban givogí toohañariv nap Iesuz mar giñasiti zi porah urat modap mar gavenesiti zi porah urah. [²⁸ Met mamog Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez, Met pi paru aban hori tohopanezarinañ hepanen añarab etepan. Met aban poñariv honeo urahan pot menahan hezavoz rotapuv ou ravah.]

† 15:24-25: Pavar 24-25 -Met kasiv tamegivoz zut heleñinañ ekerë pov tah.

29-30 Pot metahan hehan añarab nonoroh hon har tohot Iesu zirah urahan hehaekan etet paru ñebul mañovai pot piin mañoooh, “Erom ae, ni Godiz tup ahomak edat aliz nasikaro nasik maot demেকেz haoñip akeg, nimauhö zi akar betet tin ravat er,” pot mañoooh.

31 Met aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahorrir aban ñeti kateñiz mañairaholor Zudaholoz korav modari paru amun honeo saem tohot epat ñebul mañoooh, “Met pi modari batin batoohap ak, oñ pimauhö pim heris rekot batin navat hez. 32 Met aban akap pi Kristo Israel zei epesiz amñ abatavonañ ahop pot haohap akeg, povoz pi zi akar betet erapanen dari etet pimaz homeo badae batak.” Met aban pinañ karar zirezaroh urahan hehanariv amun piin ñebul mañoooh.

Iesu ñomah-ñetiv

Matiu 27:45-56; Ruka 23:44-49; Zon 19:28-30

33 Met gitauputak 12 kirok tahan zeit kutur ravamahavoz zut hamar map kutur manat hehan sohot hapanezai 3 kirok ravahan zeit kutur ravat hehaek maot al tezah. 34 Tahan Iesu parum ñevonañ ñeo ñarah epat hah, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Met ñe pot hahavoz kapot epat hez, God nem ahop, ni tairaz ne nevetet señ? 35 Pot haohan aban pim totoi rouvat heh-nari hatevetet epat hah, “Aban akap propet aban Elaiza pop emat meñizapanez ak hamah.” 36 Pot hahan aban nap zuam punur bat bain iv sepelevoz ñereo oraehaek meehan ivov pun porah lokahan zirah demat Iesu napan hat bat emat manah. Tahapuh aban pop epat hah, “Met rekot Elaiza emat pi meñizapanen zir betet erapan ma fair? Dari gaa tat am etet hek” 37 Pot haohanam Iesu ñeo ñarah hat ñomah.

38 Met ñomovai tapurah Godiz tup ahomakez kohat zei girü goevor ahov bamain batat dim giv ahö tinar badahan hehaek pimauhö agarë revahanañ kelat ogarë teritak emahan ek narav main ek narav main ravah.

39 Met ñai abanariz ahop Iesuz totoi rouvat hehaek pim hahapuh ñomah-povon pi etet hatevetet, “Ae rotap aban akap Godiz rop ak,” pot hah.

40 Met añ nari amun hotoh heriam rouvat etet heh. Met añ porihanañ nap Maria Magdala zeitakanañap, met modap Maria Zosesir Zemis modapuz nonop, met añ modap Salome. 41 Met paru añ pori batam Iesu Galili zeisik heharah pinañ honeo emohot meñizovai emoohari ok, met añ mod nari Iesunañ honeo poekanañ Zerusalem zeitak emooh-pori amun honeo heh.

Iesuz heris bavizah

Matiu 27:57-61; Ruka 23:50-56; Zon 19:38-42

42-43 Met aban mod nap Zosep pi paru Zudaholoz kaunsor aban ahop ravat het Godiz masakavoz roketak hepenez pov ou ravapanez zait tat homet heh-pop pi Arimatia zeitakanañap emat poek heh. Met zeirevai gogot natotuz alizas, pot homet gipiz nohopanezatü añahol niania tat biohan oraehas ok, met hapanezai ravahan Zosep pop Pailat ahopuhaz sat pi ñaihet nat, oñ Iesuz heris bapanez at mañah. 44 Tahan Pailat pi Iesu zuam ñomahao hatevetet home midin tahapuh pim ñai abanapuz as hahan emahan at mañah, “Met Iesu rotap hañomaha?” 45 Pot at mañahan ñai aban pop gu hahan hatevetehapuh pi Zosepen Iesuz heris bañizat basapanez gu hah. 46 Tahan Zosep giv nar zum tat bat emahapuh Iesuz heris zirah urahan hehaek bañizat bahapuh giv porah el hatat basat hel puiorö mamog paru hel ahovok menahan hehaek bizahapuh Zosep hel ahö nas bahavoe tovai emat hel puioroz haitokoroh barau rau tahan heh. 47 Met Maria Magdala zeitakapur Maria Zosesiz nonop parup Iesu bizoohan etet heh.

16

Iesu bal hah-ñetiv

Matiu 28:1-10; Ruka 24:1-12; Zon 20:1-10

¹⁻² Met Zudaholoz gogot nat heh-aliz pos bon tahan Sande aliz pos maok al teevaiam Maria Magdalena zeitakanañapur Maria Zemisiz nonopur Salome, añ pori botevor uer ulagí tinavonañañ zum tahapuh Iesuz herisik ur memelapanez bavizahaekaz hat basah. ³ Met soohapuh parumam nae nap epat mañovai sooh, “Met dari sat berevakan tairapuhö hel ahos puiorö merizahan hezaek bahavoe tapanen lokak?” ⁴ Met pot haovai sohot honat etehan napuhö hel pos bahavoe tat havetehan oraeh. ⁵ Tahan paru kohat hel puioroh lokat etehan aban dim aerap meet hehap parum mar giñ positi toutat hehan paru etet rak tah. ⁶ Tahan pi parun epat mañah, “Met ari tovai rak tat ñaihet totunei, oñ ne hodad, ari Iesu Nasaret zeitakanañap zirah ur ñomahan bavizahaekan etepekez ari ok emeg. Povoz ari pi bizahan hehaekan ev etei, met pi epekam naoraez, oñ bal hat hasah. ⁷ Met ari sat Pitar pim mañairooh-aban modarin epat mañei, ‘Met Iesu batam arin añaohat tat pi Galili zeisik garos sapanen ari sat piin poek etepeke,’ pot sat mañei.” ⁸ Pot mañahan añ pori paru ñaihet tat dei dei tahapuh berevat hel pui poorö betet barezat soohapuh mod narin parum tat emah-pov namañ, oñ ñaihet tat am sah.

Maria Iesun eteh

Matiu 28:9-10; Zon 20:11-18

⁹ Met Sande aliz pos al tezahan Iesu ñomahaekanañ bal hat sahapuh Maria Magdalena zeitakanañap batam pituhol 7 menat hehan Iesu ruahan sah-popuz nakoe Iesu ou ravah. ¹⁰ Tahan Maria piin etehapuh sat aban Iesunañ soohari parum loporizaro hori ravat iñ hahot hehaek sahapuh pot bar mañah, ¹¹ “Met ari hatevetei, darim Amip maot biriri ravat hezan ne petev et hareohö.” Pot mañahan paru hatevetet barotap navat heh.

Mañairañariv nonoroh Iesun eteh

Ruka 24:13-35

¹² Met aliz tapusik mañairooh-aban nañariv zeit betet nonoroh soohan Iesu pim heris pat ravat emoohan aban poñariv sat bavizah. ¹³ Tahapuh parup maot borourat sat mañairooh-aban modarin mañahan paru ñeti pov hatevetet, “Rotap ok hamah,” pot paru nak, oñ am heh.

Iesu maot parum ñaravatak emah-ñetiv

Matiu 28:16-20; Ruka 24:36-49; Zon 20:19-23; Aposor 1:6-8

¹⁴ Met mod narah pim mañairooh-abanari 11 toutat gipiz noohan Iesu maot parum nakoe emah. Tahapuh paru pimaz homeo tin badae navat heh, ma pi mamogavokaro emahan añarab nari piin etet parun emat mañahan, Rotap pi bal hakah, pot nak heh, povokaroz pi parun ñeti kezao mañah. ¹⁵ Tahapuh pi parun epat mañah, “Met ari zeisikaroh sat añarab maporin nem ñeti tinao mañohozei. ¹⁶ Met tairap ñeti pov hatevetet nemaz homeo badae batapanen ivov memepekezap Godihö maot pimop bavatapan, oñ tairap nemaz homeo badae navatotuzap pi pohao betepanen horiek sapan. ¹⁷ Met pot tepeken God añarab nemaz homeo badae batat hepanezari pim kezao manapanen pim gog tin ahov tovai sohopenepuh nem abatavonañ pitü horiri ruohopenen sohopen, ma parum ñe hodad nat patañiam hahopan. ¹⁸ Ma hamal lam horivonañari het añarab menamahan ñomamah-porin et naream parum marañinañ bapanen

menapanen nañomotü, ma iv hori añarab nat ñomamah-pov rekot paru napanepuh nañomotü. Met añarab lamao tat hepanezarih parum marañ bizohopanen maot tin ravohopan,” pot mañah.

God Iesu bat abarah helah

Ruka 24:50-53; Aposor 1:9-11

¹⁹ Met darim Amip Iesu ñeti epov parun mañat bon tahan God pi abarah bat helahapuh pim mar giñasiz nakoe tek tinatak meñehan toutat hez.

²⁰ Met pim mañairooh-abanari zeisikaroh sat pim ñetiñ mañovai sooh. Ma pi paru meñizat hehan red navor nao kezavonañ tooh, povoz añarab agol atat etet hehapuh ñeti mañoochan hateveteoh-poñ barotap batooh.

(Iesuz ñetiv aban Makiz menahat nen ev.)

RUKA

Ñeti garosikao

Ruka ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Ruka aban pop pi Zuda bon Grik porihanañap ok, met pi Kristoz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap bon. Met pi goerah Grik ñe pimovonañ skurutak lokohot het hodad ahov bahapuh, dokta abanap ravat lamari meñizoo. Met pi tin pimauz ñevonañ menoohap ok. Met Kristo hamarrah heh-porah Ruka pim herisin et naré, oñ pi Polinañ honeo gogot tooh, ma añarab mod Kriston eteoharihö ahoam piin mañoohan hatevetet pimaz hodadeo bah, ma nariz ñeti menooh-poñ amun rekö hat hodadeo bah. Tat ñeti epov menahan hez.

Met Zuda añarab bon, oñ Grik añarab pimeri Iesuz ñetiv tin hatevetet pi map tin tamah-pop paru amun meñizapan hat hamarrah erah, pot hodad tapanez homet Ruka ñeti poñ menah. Ma modariz namen ñeti nañ amun piuhö tep epatak menah.

Met Iesu hamarrah hehaekanañ maot hasahan krismasañ 30-z zut bon tah-porah Ruka ñeti epov red menah.

Aban Ruka Iesuz ñetiv menahat ev

Ruka ñeti epov menahavoz kapot ev

¹⁻⁴ Aban ahop Tiopilas, ne nimaz homet ñeti epov ev menomaz toh. Met batam God hahan hehat Iesu añaraboz ñaravatak emat het tooh-ñetiv pinañ honeo het eteoh-pori haovai emoohan aban nari pim ñeti poñ main main menahan hezaek ne houloñ map rekö hahö. Povoz ne parum menahan hez-poñ bahoneo batat pim kapot tahaekanañ tooh-ñetiñ tep honetak menat nihaz meeman emapanen Iesuz ñeti hateteoñ-poñ ni rekö hat kapotaz tin hodad ravat barotap batat hekez hat ev menomaz toh.

Enzolip Sekaraian mañahat ev

⁵ Met batam aban ahö nap pim abatao Erod pi Zudia zeisik korav ahop ravat heh. Met pi pot ravat heh-porah aban mod nap Sekaraia amun poek heh, met pi Godiz homet anumaihol bareñ elat mañaroohap ok, met aban pinañ honeo paru gog pot tooh-togü potaz abatao Abaisa pot mañooh. Met Sekaraiaz añapuz abatao Elisabet, met añ popuz aban kapotakari amun anumaihol bareñ elat mañaroo. ⁶ Met Sekaraiaz añapuz het tovai soohao Godiz hahan Moses menahan hehat tin baval hat tovai sooh, povoz pi parupimaz biñ ravat heh. ⁷ Met parup hehahuh Elisabet ñaro navat hehan parup het añavai ravat heh.

⁸⁻⁹ Tahapuh Sekaraiaz togut Abaisa mañooh-pot Godiz homet anumaihol bareñ elat mañarohopanez aliz poñiz nasik Sekaraiaz pim modari emat Godiz tup ahomakeh gogot tohot hehahuh paru toohat gog nao tahan Sekaraiaz abatao ou ravahan pi iñidoh romevok hehaek bot muz ulagi tinavonañao bat zei pomakez kohat giruvok lokat mañarapanen God ulagi tin povon hatevetepanez hat pi bat kohat lokah. ¹⁰ Met bot pov mañarahan ñadoohan Zuda añarab mañ mañohopanez emat topourat-hehari iñidoh mañeo hahot heh. ¹¹ Tahan kohat poek Godiz enzolip erat bot ulagiv mañarat bizahan ñadooh-arü posiz teritak rouvat hehan, ¹² Sekaraia etet rak tat ñaihet tah. ¹³ Tahan enzolip Sekaraian epat mañah, “Ni tovai ñaihet totun. Met God nim mañeo haoñit hat haveteh, povoz nim añap Elisabet

tokat ñekevonañ ravat ro nap batapan. Tapanen pim abatao Zoan pot mañekë. ¹⁴ Met ro pop batapanen hepanen pimaz ni biñ ahov ravat heken añarab modari amun piin etet biñ ravat hepan. ¹⁵ Met ro pop nonop batapanez porah Godiz Pul Tinap piih rekò ravat hepanezaek God etet hepanen aban abatavonañ ahop ravat hepanepuh pi bain ivovor iv kez modañ nainam hepan. ¹⁶ Tat pi Israel añarabon Godiz ñetiv mañohopanen ahovokaro hatevetet non horiorò betet loporizaro boreurat God parum ahoputihar ravohopan. ¹⁷ Met ro batapanez popuz tohopanezat batam propet aban Elaiza Godiz ñetiv hahot kez tohot heh-popuz zut pi kezavonañ het tohopanepuh papahol parum ñarohol mogao metat berat main ravat hepanezaek papaholon mañohopanen hodad tinao bat maot parum ñaro porinañ honeo ravat hepan. Ma añarab hat man man tat Godiz ñetiv hat havetet elat tohopanez porin mañohopanen paru hatevetet hodad tinao bat tin tovai sohopanepuh darim Amip emapanez ñai bizat het etevai sohopan.”

¹⁸ Met enzolip Sekaraian pot mañahan pi hatevetet hañiv epat mañah, “Ae ne añavai haravohon nem añap amun añ havaip haravahag, ni tairao nañaireken ne ñeti nañeñ-okovoz, Rotap ok nañameñ, pot homem?” ¹⁹ Met pot mañahan enzolip hatevetet hañiv epat mañah, “Ne Gebriel Godinañ honeo hezap ev, met pi ñeti tin epov niin bar nañomaz hat nañat nemeehan ne eroh. ²⁰ Met God hahan hez-porah rotapuv ou ravapanezao niin ne ev nañohon hatevetet barotap navat, oñ ñeti okov neen nañeñ, povoz petev nim ñeo bavon navatohog, ni ñeo nak heken nim añap ropuz ñekevonañ ravat hepanepuh batapanenahoh ni maot ñeo hakë,” pot mañah.

²¹ Pot enzolip mañoohan Sekaraia kohat zei giruvok houloam hehan añarab pi berevapan hat pimaz iñidoh gaa tat het eteohari pi naverev tahan paru home midin tat, “Sekaraia pi tair tohot houloam hez batah?” pot paru hahot ahoam heh. ²² Tahan Sekaraia berevahapuh parun ñeo namañ, rouvat am het mar nenañinañ kohat tahavoz parun zu metahan paru epat homeh, Peti pi kohat hehaek potaz nao bavatahan etehapuh ok emat tamah, pot homet etet heh. ²³ Met Sekaraia aliz pim gog pot tooh-poñ bon tahan pim zeitak maot sat heh. ²⁴ Tahan tokat pim añap Elisabet ñekevonañ ravat kohat pim zeimakeh ñonihol 5 am hehapuh pi epat haoh, ²⁵ “Met batam ne ñaro navat hehon añarab nem modari neen etet ñeti horiv nañoohavoz tu ravat het tovai emooh, oñ petev Godihò ne neñizahan ñekevonañ ravoh, povoz nem tuav bon tahaek ne ev biñ ravat hez.” Pot pi hat modariz zeinik helakao nas, oñ am pim zeimakeham heh.

Enzolip Marian ropuz mañah

²⁶⁻²⁷ Met ñari añ tohai nap Maria pi Galili zeisik pim zeitaz abatao Nasaret poek heh, met pim abü bapanez au hahan hehapuz abatao Zosep, pi Devid batam aban ahop ravat heh-popuz iz mimiholohanañ nap. Met Maria poek hehan Elisabet ñekevonañ ravat hehan ñonihol 5 bon tahan 6 popuh God pim enzolip Gebriel meehan Nasaret zeitak emah. ²⁸ Tat Marian epat mañah, “Eñarim ae, God pi orah rezah ni masakao nanat ninañ hez.” ²⁹ Pot mañahan enzolipuz ñeti mañah-poraz kapot pi tin hodad nat, povoz home midin tahapuh ñaihet tat heh. ³⁰ Tahan enzolipuhò maot epat mañah, “Maria, ni tovai ñaihet totun. Met God nim hezhezavon eteamahan ni tin hez. ³¹ Oñ hatevetet, tokat ni ñekevonañ ravat ro nap batat ro popuz abatao Iesu mañekë. ³² Met Godihò hapanen ro pop pim iz mimip Devidiz urutak rouvat korav ahop ravat hepanen añarabohò piin etet epat hahopan, ‘Rotap God abarah het mapori ritou metat hezapuz rop ok,’ pot pimaz hahopan.

33 Met pi tapup ari Zekopoz iz mimiholoz amun korav ahop ravat hepanez pov bon natotü, oñ pohao het am hepan.” Gebriel pot Marian mañah.

34 Tahan Maria enzolipun epat mañah, “Met ne tohai abup navap eveg, tair tat ro hameñ-okop batomaz ok nañameñ?” 35 Pot at mañahan enzolip ñeti hañiv epat mañah, “Met Godiz kezao ninañ hepanen pim Pul Tinap niiti emat rekö ravapanen ro tin pop nim ñehevok ou ravapan. Tapanen ni bateken hepanen añarab piin etet epat hahopan, ‘Godiz ro tinap ev,’ pot pimaz hahopan. 36 Met nim añ azap Elisabetez añarabohö pi ñarohol bonop pot haoh-pop amun añavai haravat hezaek petev pi ropuz ñekevonañ ravat hezan ñonihol 6 totoi ev bon tapanez tah. 37 Met God rekot nonair nai mapotü tohopanezap ok, povoz pim ñeti hah-epov rekot niih ou ravapan.” 38 Pot mañahan Maria enzolipun epat mañah, “Ne Godiz as ñarip ev, povoz pim zaitivok niin nañahan emat neen nañeñ-okatam netap.” Pot mañahan enzolip Maria betet sah.

Maria sat Elisabeten eteh

39 Met enzolip pot hat sahan Maria aviam het bal hat Elisabeten etepan hat pimotoü bahou batat zuam pim zeit betet Zudia zeisik dañeñik zeí ahö nat demahan hehaekaz hat sah. 40 Sohot sa berevat Sekaraiáz zeimakeh lokat Elisabeten etet pot mañah, “Eñarim ae, ne nihaz helakao emohog, ni tin heza?” 41 Pot mañahan Elisabet Mariaz ñeti mañahavon hatevetevaíam pim ñehevok rop biñ ravat lek tat sat em tah. Tahan piñ Godiz Pul Tinap map rekö ravat hodadeo manahan, 42 pi ñeo ñarah hat epat Marian mañah, “Eñarim ae, Godihö masakao ni nanat petev tin netamah-povohö añ modariz metamahao ritou metat hez. Met nim ñehevok ro hez-okop amun God masakao manamahap ok. 43 Met ne añ abatao bon betezap eveg, tair tat ni nem Amipuz nonop nehaz helakao emeñ?” 44 Pot mañat Elisabet Marian maot epat mañah, “Met ni ñetiv nañeñin ne hatevetevaíam nem loporih rop hezaek nim ñeti hañivoz biñ ravat lek tahan hateveteohö. 45 Met ni Godiz ñetiv nañahat rotap ravapanez homeo barotap bateñ, povoz biñavonañ tovai sookë.” Pot Elisabet Marian mañah.

Maria biñ ravat hahat ev

46 Pot mañahan Maria biñ pimau ravat epat hah, “Met nem loporih nem Amipuz abatao bat hel batat hez. 47 Ma God pimop ne ba navatat hez-popuz homet biñavonañ hez. 48-49 Met ne añ abatao bon betez hez-epop pim irih hezan pi nemaz unun naman, oñ am homeme hez, povozahoh ne pimaz homet biñavonañ hez. Met pi neeh pim kezao ba ou batat tin ahö nao netah, povoz orah rezah añarab mapori darim map ahop tin pov netahavoz paru hodad tohohan. Met pim abatao bat hel batat, Pi abat tinavonañap ok, pot pimaz hamoh. 50 Met añarab tairari pim irih het tovai sohopanez pori pi masakao manohopan, met paru petev hez-nenari pot nametotü, oñ tokat parum roholor ro izahol amun taput metohopan. 51 Met God pop pim kezao ahö hezan tin mapotuhar tamahap ok. Tat aban tairari parumauz heriñ bat hel batat zaitivonañ tovai samah-pori pi ruamahan pihanañ main ravat hez. 52 Ma pi hamahan aban korav ahö nari er hor ravamahan aban abatañ bon betez hez-narihoen abatañinañari ravamah.

- 53 Met añarab nonair nai bon hezari meñizamahan paru tinatunañ tovai samah, ma nonair naituz ahö ravat hezari puihö meamahan nai nav betezam samah.
- 54-55 Met batam God darim iz mimip Abraam popur iz mim modari meñizohopanez au mañahan hehat pi unun naman, oñ parur parum roholor ro izahol meñizohot petev amun dari Israel añarab pim irih het tovai sameg-eperiz orah rezah zakep tat eñizamah.”
- 56 Pot Maria hat bon tahapuh pi Elisabetenañ parup hehan ñon nasikaro nas bon tahan pim zeitakaz maot boreurat sah.

Elisabet rop batat Zoan mañah

57 Tahan Elisabet het tokat pi rop batah. 58 Tahan pim kapotakari pi rop batahao hahan hatevetet paru emat pinañ honeo Godihö masak ahö piin mañairahavoz paru mapori biñ ravat heh.

59 Tat hehan alizañ 7 bon tahan zeirevai aliz 8 posik parum tohat parupimeri ropuz biz kosis elapan hat em topourahapuh kosis elat pim papapuz abatao ropun mañapan hat paru hah. 60 Tahan pim nonop pat, “Evo, pim abatao Zoan pot mañak.” 61 Pot hahan parupimeri piin epat mañah, “Auma, met aban aripim kapotak nap abat okat nao parum napun namañ.” 62 Pot mañat met paru, “Ropuz abat tairao papap pimauhö mañapanen dari hatevetek,” pot hat marañoñ zu metah. 63 Tahan Sekaraia parun mañairapanez zisiz zu metahan bat emat manahan, Pim abatao Zoan mañak, pot menat mañairahan paru agol atat etet heh. 64 Met pot tovai nen tapurañ Sekaraia maot ñeo hahapuh pi Godiz abatao bat hel batat biñ mañah. 65 Tahan paru poek hehari pim hahavoz rak tahapuh pim tah-ñeti pov haovai soohan Zudia zeisiz zei dañeñik an pap manah. 66 Met rotap Godiz masakao ro popunañ heh, povoz pim ñetiv haovai soohan hatevetehari pimaz homet pot haoh, “Ro pop tokat pi ahö ravat tair tohopanezap ok?” Pot paru haovai sooh.

Sekaraia biñ ravat hahao ev

- 67 Met ro popuz papap Sekaraiaz loporih Godiz Pul Tinap an pap manat meñizahan tokat ou ravapanez ñetiv pi epat hah,
- 68 “Met God dari Israel añaraboz ahö popuz biñ haok. Met dari hori hegiek eñizat non tinaoroh eñehan hez, povoz pimaz biñ haovai sook.
- 69 Met batam Devid pim ñeo baval haovai emooh-popuz iz mimiholohanañ aban kez tat maot dari pimeri ba avatapanezap pimauhö ba ou havatahan hez.
- 70 Met batam propet abanari pim pot tohopanezat ñetiv bar haovai emooh.
- 71 Met Godihö dari Israel añaraboz kaev ravat bahori avatohopanezari ma darimaz hori homehopanez porihanañ maot avapan.
- 72-75 Ma pi tapupuhö pim hahan heh-tin pot tat darim iz mimihol meñizat zakep metohopan, pot propet abanari ourah haoh. Met batam darim iz mimip Abraamin epat au mañah, ‘Met arir arim iz mimihol modari kaev ravat bahori etohopanen, ne ari eñizat heman tin het ñaihet natotü, oñ orah rezah nemaz homevai sohot nem ñetiv tinam hatevetet nem zut tinaharam tovai sohopek.’ Met ñeti tin ahö mañahan heh-pov pi unun naman hezaek am homehot hez.”
- 76 Met Sekaraia pot hat maot pim ropun etet epat mañah, “Met nem rop, ni darim Amipuz garosik sovai pim nonor ba oñ batovai sooken, añarab nimaz pot hahopan, ‘Met epop God mod mapori ritou

metat hez-popuz propet aban pim hamahañ hateveteamahap eveg etei,' pot nimaz hahopan.

77 Met niuhö darim Amip ou ravat pim añarab hori hezaek parum hori tohopanez poñ ol betehot maot pimeri bavatapanez pov parun mañooken hodad ravohopan.

78-79 Met rotap God darim ahop pi zakep ahovonañ hezap okeg, petev dari mapori kuturutak het ñomakaz homet ñaihet tat hezaek, pim masak tinao abarahanañ meeapanen erat gitapuz zut alizao anat hepanen, dari tin barai ñarohot pim non tinaoroh lop tinarizaronañ biñ ravat hek."

Pot Sekaraia hah.

80 Met Sekaraiaz rop ahö ravovai pim hodad tinao amun ahö ravovai emoohaek, pi ahö haravat pim ze kapot betet añarab bonoek ham betez nonair nai bon heh-porah sat heh. Met tokat pi borourat emat Israel añarabon ñetiv mañohopanezat ravahan, pi main sat hehaekanañ maot emat ou ravahan paru piin eteh.

2

Maria rop batah-ñetiv Matiu 1:18-25

1-2 Met batam paru añaraboz abatañ tepatak namen heh. Met tokat Iesu batapanezao totoi ravah-porah Roma ze maposikaroz aban korav ahop ravat hehapa Sisa Ogastas, pi kapot tat añarab pim irih heh-poriz abatañ menapanez homet hah. Met pot homet haharah pim irih Siria zeisik aban ahö modap pim abatao Kuirinias heh. 3 Met abatañ menapanez hahan añarab mapori taputahar tapan hat nap nim ze kapotakarohaz sooh. 4-5 Tahan Zosep pi Devidiz iz mimip ok, met Betelem zeitak Devid ahö pop batah, povoz abatañ menapanez hahan hatevetet, Zosep pim añ bapanez au hahan hehapa Maria bavizat, parup Galili zeisik Nasaret zeitak hehaekanañ bal hat ze pot betet parupim abatavokaro menapanez hat, Zudia zeisik Betelem zeitak sah. Met Maria ñekevonañ heh. 6 Met parup ze potak sa berevat hehaphuh rop batapanez kohat bahan Maria hateveteh. 7 Met poek añarab map zeifnik beo rezat hehan, parupim ze hepanezamakez mel tovai soohan bon tah, povoz bol kauhohoz zeimakeh sa lokat het pim ro garosikap batat, dim givorah bapoti urahaphuh, bol kauhohoz sisiñiñ bizohopanen nohopanez teket matut tahan hehaek bizahan orat heh.

Enzolihol bolohohoz koravorin mañah

8 Met kutur potak aban nari ze potaz totoi het iñidoh hovisik bol sipsipihohoz korav heh. 9 Tahan God pim alizavonañ enzolip meehan erahan alizao parum etañik ma okat epat rouvat al tezahan, paru enzolipun etet ahoam ñaihet pimau tahapuh dei dei tah. 10-11 Tahan enzolip aban porin epat mañah, "Evo, ari tovai ñaihet totunei, oñ hatevetei. Ne ñeti tin nao arin añomaz ev emoh. Met petev kutur epatak Devidiz ze kap okatak ñari añ nap rop batah. Met ro pop darim Amip Kristo tapup pi batam Godihö ari añarab pimeri maot ba avatapanez au hahan hezap petev ou haravat hez. Met ñeti arin añoh-epov rekot ari añarab ze maposikaroharizaro hatevetet biñ ravat hepekezao eveg, 12 bar añoman ari sat etei. Met ro hamoh-pop batat givorah bapoti urat bol kauhohoz sisiñiñ biamahan namah-tek potak bizahan hezaek sat etepekepuh, Enzolipuz ñeti dein añañao rotap ev ravah, pot homepek."

¹³ Pot enzolip mañovaiam enzol modari ahovokaro revahanañ enzol garos erat het mañoo-h-popuz hehaek erat Godiz biñ ravat daa epes paru hah,

¹⁴ “Abarah God het mapori ritou metat hezapuz homet biñ haovai sohok. Met hamarrah God ari tairariz homeme hez-porinañ pim masakao pohao het hepanen, guai ravat tin masak hepek.”
Pot paru hat sah.

Sipsipiholoz koravori sat ropun eteh

¹⁵ Met pot hat paru enzolihol maot boreurat abarah helat iz ravat sah. Tahan bol sipsipiholoz korav ravat heh-aban pori enzolipuz mañahavoz homet epat nae nap mañah, “Kar, dari sat Betelem zeitak Godihö enzolip meehan emat ro añañapun etekag, erohol sak sei.” ¹⁶ Pot hat paru Mariar Zosep hehaekaz melahar sahapuh ro goe pop bol kauholoz sisiñiñ biohan nooh-tek potak bizahan orat hehaek, ¹⁷ sat etehapuh enzolip emat ro popuz ñetiv parun bar mañahat añarab zei potak heharin mañovai soohan hateveteoh. ¹⁸ Met mañoochan hateveteoh-pori agol atat nae nap epat mañooch, “Ui, ñetiñ tairao ev emat darin añañah batah,” pot hah. ¹⁹ Oñ Maria pim ropuz ñetiv Godiz enzolip erat aban porin mañahan hatevetet emat parun mañahavoz pim loporih bizat homeme heh. ²⁰ Met aban bol sipsipiholoz koravori Betelem zeitak soohaekanañ maot borourat parum hehaekaz sohot enzolipuz mañahan sat etehavoz homehapuh, paru biñ ravat Godiz abatao bat hel batat, “Enzolipuz añañahan sat etegiv rotap ravah,” pot nae nap mañovai sooh.

Pim abatao Iesu mañah

²¹ Met tokat alizañ 7 bon tahan aliz zeirevaizasik parum toohat tat ropuz biz kosis elah. Tat pim abatao mañapanez hat garos nonop ñekevonañ narav heharati enzolipuhö erat bar mañahat homet, “Iesu,” pot mañah.

Iesu tup ahomakeh bat sah-ñetiv

²²⁻²⁴ Met batam Moses ñetiñ kateñ hahaek navok epat hah, “Zuda añañhol ñarohol havatapanepuh honep honep maot Godiz etañik tin ravapanez hat id pururuañariv ma parupim zut modañariv basat, añ pop pimauhö pot natotü, oñ aban gog pov tohopanez nap manapanen bat id poñariv urat mañarapan.” Pot pi hahan menahan hez. Met mod epov amun menahan hez, God epat hah, “Met añ nap pim ro garosikap batapanepuh nemop bavatapanen hepan.” Met batam epovokaro hahan menahan hezavoz homet tokat ñon honesz zut bon tahan Zoseper Maria taput tapan hat rop bat Zerusalem zeitak sah.

²⁵ Met porah Zerusalem zei potak aban Godiz homet het tin tovai sohanapuz abatao Simion poek heh. Met God Israel añarab meñizapanez hahan hehaek, aban pop homet pi ñai bizat etehot heh. Met Godiz Pul Tinap pinañ honeo het, ²⁶ garos epat piin hodadeo hamanahan heh, Met ni nañomotü, oñ am biririñ heken darim Ahopuhö Kristo meepanen emat eñizapanez au hahan hez-pop ou ravapanen, etetahoh tokat ni ñomekë. Pot Pul Tinapuhö piin hodadeo manahan hehaek Simion popun etepanez homet heh. ²⁷ Met pop Pul Tinapuhö Godiz tup ahomakeh sapanez hodadeo manahan pi garos tup pomakez romevok sa lokat hehan, Mariar Zosep amun Mosesiz ñetiv menahan hehat tapan hat rop bat em lokovai Simion ropun etet, ²⁸ ba opitit Godiz biñ ravat epat hah,

29-31 “Nem Ahop, nim Pul Tinapuhö neen au nañahan hehovo^z rotapuv petev añarab maporitü ou ravahan dei eñizat nimeri maot ba avat-apanez epopun nema^zu etañinañ etehoek ni haken ne nim gog aban epop lop tinarinañ het ñomom.

32 Met kuturutak havoñad rañiamegipuh nonoron tin etevai samegivo^z zut epop añarab maporizaron hodad tinao manohopanen, paru Zuda bon oñ añarab zeⁱ modasikaroharizaro Godiz homevai sohopan. Tapanepuh paru Israel añarab epopuz kapotakariz abatao bat hel batohopan.”

33 Pot Simion ro popuz hahan nonopur papap hatevetehapuh agol atat home midin tohot heh. 34 Tahan Simion God parup meñizohopanez mañahapuh Marian epat mañah, “Ni hatevet, Met Godihö ro epop meehap ev, met pi ahö ravat Godiz hahan hezat tohopanezaek Israel añarab piuhö epat metohopan. Met nari pim gog tohopanezavon etet kaev ravohopanez pori piuhö bahorü batohopan, met añarab pim tohopanezat etet zait tohopanez pori piuhö tinaek meñehopanen hepan. Met pi Godiz nonor ba ou batohopanen nari pimaz kaev ravat ñeti horiv hahopan. 35 Tohopanen parum kil homehopanezañ piuhö ba ou batohopanen añarab modari hodad tohopan. Met nap kaizas bareñamahan kakam ahov hateveteamahavoz zut nim loporih pimaz zakepiv ahoam tookë.” Pot Simion Marian mañah.

36 Met Godiz tup ahö pomakez romevok añ nap heh, met pim abatao Ana, met pim papapuz abatao Panuel, met Panuel popur pimeriz abatao Aser, pot mañooh. Met añ pop Godiz ñetiv añarabon mañoohap ok. Met pi tohairah abup bat hehan krismasañ 7 bon tahan abup ñomahan, 37 pi añ hapurip pim main am het añ añovai ravat hehan pim krismasañ 84 bon ravah. Tahan pi tup pomak betet naek nas, oñ orah rezah poek het mañ hahot heh, ma porah karah Godiz abatao bat hel batat tin piin mañ mañohopanez hat, gipizoz ahao hat nainam het mañ haohap heh. 38 Met Simion ro popuz ñetiv hat bon tahan Mariar Zosep rop bat hehaek nakoe añ pop emat Godiz abatao bat hel batah. Met God Zerusalem añarab horü hehaek meñizat maot non tinaoroh meñepanez hat ñai bizat etet heh-porin añ popuhö ropuz ñetiv parum mañooh.

Nasaret zeitak maot sah-ñetiv

39 Met Zoseper añap Godiz homet tapanez hahan hehao tat bon tahan parup rop bat maot Galili zeisik Nasaret zeitak sat heh. 40 Tahan poek rop het ahö ravovai kez tat gogot tohopanezat ravovai soohan God meñizat masak metoohan pi hodad ahovonañap ravat heh.

Tup ahomakeh Iesu sat tah-ñetiv

41 Met orah rezah krismasañik paru Israel añarab Zerusalem zeitak sat paru topourat Godiz parumeri meñizoo^han tin hehavoz homet anumair gipiz arö tat nooh-povoz abatao Pasova mañooh. Met pot toohavoz homet Zoseper Maria orah rezah paru honeo poek sat topourooh. 42 Met Iesu pim krismasañ 12 ravahan parum topourat toohat maot tapanez hat paru nonopur papap sah. 43-44 Met sat Zerusalem zeⁱ ahö potak hehapuh Pasovaz homet gipiz arö tat nooh-pov bon tahan Iesu am poek hehan, nonopur papap Nasaret parum zeit hotoh hehaekaz nonorozañ sohot epat homevai sooh, Met petü deipim kapotak modarinañ honeo pi garos ok hasah, pot homet soohaek hapanezai ravahan, non pavarah zeⁱ natak parupim kapotak modari orapanez tat hehaek sat etehan, 45 pi bon tahan

orat zeirevai aliz modasik modari am parumatakarohaz soohan parup maot poekanañ borourat Zerusalem zeitak mel tapanez hat emah.

⁴⁶ Met poek maot emat mel toohan bon tahan orat zeirevai aliz modasik melahar soohan pi am bonoam hehan orat zeirevaizasik Godiz tup ahomakez romevoq sat etehan, Iesu aban ahorinañ toutat het parum haohat hatevetet pi hañ parun at mañohot heh. ⁴⁷ Met pi hodad tinavonañ het parum haoh-ñeti poñiz hañiv tin mañoohan aban hateveteoh-mapori agol atat heh. ⁴⁸ Met pi pot tohot hehan nonopur papap emat etet home midin tat hehapuh nonopuhö epat mañah, “Nem rop, met dei nim papap nimaz mel tat zakepiv ahoam tat maot ev emegig, tairaz ni okat deip eteñ?” ⁴⁹ Pot hahan Iesu hañiv parupin epat mañah, “Met ne nem Papapuz hodadevok pim tup epamakeh ev het hamoh-epovoz arip hodad nat het nemaz zeï modañik mel toogi?” ⁵⁰ Pot mañahan nonopur papap pim mañahavon hatevetet hodad nat, oñ parup am homehot heh.

⁵¹ Tahan Iesu pim nonopur papapunañ paru borourat maot Nasaret parum zeitakaz sah. Met pi poek sat hehapuh pim nonopur papapuz haohat baval hat tohot hehan, Maria ropuz haovai tovai emohavoz pim loporih ahoam homehot heh. ⁵² Met Iesu ahö ravovai pim hodadeo ahö ravovai soohan, God ma añarab modari pim toohavon etet, Pi ro aban tinap ok, pot pimaz hodad ravat heh.

3

Zoaniz ñetiv mañoohat ev

Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Zon 1:19-28

¹ Met Sekaraiaz rop Zoan ham betez nonair nai bon heharah sat hehan, Godihö piin ñetiv mañooh. Met mañooh-porah Roma aban zeï maposikaroz korav ahop ravat heh-popuz abatao Sisa Taiberias, met pi poek map ahop ravat hehan krismasañ 14 bon hatahan modavoz ñon nari bon tah. Met Sisa popuz irih Zudaholoz zeisik aban ahö ravat heh-popuz abatao Pontias Pailat, met modap Erod pop amun pi Galili zeï mod posikaz ahop ravat hehan, pim nanep Pilip pop amun Ituria ma Trakonitis zeï posikaroz ahop ravat heh, met Lisaniás pi Abilene zeï posiz ahop ravat heh. ² Met Zudia zeisik aban Anasir Kaiapas parup anumaihol bareñ elat mañaroorhariz aban ahoñariv ravat heh. Met ev menoh-ahö eperi heh-porah God Zoanin pim tohopanezat ñetiv bar mañahan hatevete. ³ Tahapuh pi ham betez porah hehaek betet Zodan iveriz nakoe zeï posizañ sohot ñeti epov añarabon mañovai sooh, “Met arim horiñ map betet loporizaro borourepeken ivoh emeehoman, God arim hori tovai emameg-poñ ol betehopan.” Pot Zoan añarabon mañovai sooh. ⁴ Met batam propet aban Aisaia pim tepatak epat menahan hez,

Met ham betez narah aban nap het ñeo ñarah epat hahopan, “Arim Amip emapaneg, pimaz homef ari ñai bizat pim nonor ba oñ bathozei.”

⁵ Tat pi tin emohopanez nonair nai ur elat gupoñ ked mezat dañeñ menat nonor pekü hezaek ba oñ batat nonoroh heleñ hezaek tiz betet batin bathopeken tin opep ravohop.

⁶ Tapanen dari añarab mapori God maot pimeri ba avatapanez hahan hez-popun etet hodad ravook. *Aisaia*

40:3-5

Pot Aisaia menahan hezaek Zoan emat menahan hez-taput toohan rotapuv ou ravoo.

⁷ Met Zoan propet aban Aisaiaz menahan hez-taput tat Godiz ñetiv añarabon mañovai soohan, añarab ahovokaro piuhö ivoh memeehopanez hat emat topourah. Tahan pi parun epat mañah, “Ae, ari hamal ñaro eperi, tokat God arim hori tamegiñiz hañiv etapanez ñetiv tairapuhö hahan ari hatevetet ivoh emeeman pov bazei manepk hat nehaz emeg?” ⁸ Met, ‘Deim horiñ betet loporizaro boroureg,’ pot hapek, povoz tin tovai sohopeken arim tohopekezavon dei etet, ‘Rotap parum horiñ betet hodad tinao maot bah,’ pot arimaz haok. Met arimam tovai, ‘Abraam deim iz mim tinap ok, povoz dei pim zut Godiz ñarohol ravat hez,’ pot hamegi? Evo, pot ari haotunei. Met rotap ne arin epat añom, God rekot hel upai epeñ bat Abraamizari matut tapanen ou ravat pim ñarohol ravat hepan. ⁹ Met God zi kapoñik enarinañ menapanez baval hat kip tat ñai bizat etet hez. Tat zi tairañ uloñ tin navad hepenez poñin etet pi menat itiñadek betepanen map ñadapan.”

¹⁰ Pot mañahan añarab hatevetet ñaihet tat piin epat at mañah, “Ui erom, povoz dei tair tak?” ¹¹ Pot at mañahan pi ñeti hañiv parun epat mañah, “Met aban tairap dim houloñariv oraepanezap pimau nap bat aban mod dimip bon hepenezap manap. Ma aban gipiz ahö oraepanezap pi zu taput gipiz bon hepenezari natü manap.”

¹² Pot parun mañovai aban takes monis booh-nari piuhö ivoh memee-panez hat honeo emat hehaek paru piin epat at mañah, “Añairameñip ae, met dei amun tair tak?” ¹³ Pot at mañahan pi hañiv parun epat mañah, “Met ari takes monisiz Roma gavman aban ahoriz hamahat tat moni pos tinam bohozei, oñ moni modas revah bizapanen arim bepekez añarabon mañotunei.”

¹⁴ Pot mañahan ñai aban nari honeo emat hehaek piin epat at mañah, “Erom, dei amun tair tak?” Pot hahan pi parun epat mañah, “Met ari tovai kez tat añarab arim modariz monis givogï botunei, ma moreg hat paru nari ñevok basat bizotunei, ma arim gogovoz monis anohopanezarrah revah modas bizat anohopanez homet, ‘Darim moni mod nas revah bizat anapan nak,’ pot haotunei.”

¹⁵ Met añarab Zoaniz mañoohat hatevetet parumam biñ ravat nae nap epat mañooh, “Met okop God meepanen erat eñizapanez haohap Kristo tapupu? Ma tairapuhö ok hamañ?” Pot pimaz home houloñ homet haoh. ¹⁶ Tahan Zoan hatevetet parun epat mañah, “Evo, met aban arim hameg-okop nem tokat emapanepuh pim kezavohö nem kezao ritou metat hepan. Met pop pi aban abat ahovonañap ok, oñ ne aban goe abatao bon betezap ev, povoz ne pi aban ahop hahö-popunañ toutat deip ñetiv hakaz rekot bon. Met ne iv et pei upaivonañ emeamoh, oñ popuhoh Godiz Pul tinap ari añarab anapan. Tapanen dari itiñadek nai beteamegin ñadat bon tamahavoz zut arim horiñ bavon batapan. ¹⁷ Met aban hamoh-pop pim savoris bat hez. Tamahaek aban nari uitikapiz gogot tovai uit kosñ baiman batamahapuh, kos poñ savorisinañ holat itiñadek beteamahan ñadamahan uit tinakap parum zeifñik bat em biamahavoz zut pi ari añarab pot etohopan.” ¹⁸ Met Zoan parun pot mañat Godiz baiñetinao añarab tin hatevetehopanez hat ñeti nañir nañiti bavatat parun mañooh.

*Zoan kakam zeimakeh memerizah
Matiu 14:3-4; Mak 6:17-18*

¹⁹ Met Erod Galili zeisiz aban ahö ravat heh-pop pim nanepuz añap Erodias batep tat bat hehapuh hori modañ amun tovai sooh, povoz Zoan

aban popun ñe kezao epat mañah, “Ni hori ahoñ tameñip ok.” ²⁰ Pot mañahan Erod kaev ravat hori ahö modao tat Zoan memeriipanez mañahan paru pi bat kakam zeimakeh memerizah.

Zoan Iesu ivoh memeeh-ñetiv

Matiu 3:13-17; Mak 1:9-11

²¹ Met Zoan garos kakam zeimakeh bat namemeriz heharah pi añarab modari ivoh memeehanam, Iesu amun piiti sahan ivoh memeeh. Tahan Iesu mañ haohan Zoan etet hehan abar elat okat epat tahan, ²² Godiz Pul Tinap id pururuapuz zut Iesuz gagaih erah. Tahan abarahanañ ñe nao epat hah, “Ni nem rop, ne lopori nihar nanat nim tameñivon etet nimaz ahoam biñ ravamoh,” pot hah.

Iesuz iz mimiholoz abatañ ev

Matiu 1:1-17

²³ Met Iesuz krismasañ 30 ravahan pi pim gogot kapot tat tovai emooh. Met pi popuz papap Zosep, pot añarab homet heh.

²⁴ Met Zosepez papapuz abatao Ilai, met Ilai popuz papapuz abatao Matat, met Matat popuz papapuz abatao Livai, met Livai popuz papapuz abatao Melkai, met Melkai popuz papapuz abatao Zanai, met Zanai popuz papapuz abatao Zosep.

²⁵ Met Zosepez papapuz abatao Matataias, met Matataias popuz papapuz abatao Emos, met Emos popuz papapuz abatao Neam, met Neam popuz papapuz abatao Eslai, met Eslai popuz papapuz abatao Nagai.

²⁶ Met Nagai popuz papapuz abatao Meat, met Meat popuz papapuz abatao Matataias, met Matataias popuz papapuz abatao Semen, met Semeniz papapuz abatao Zosek.

²⁷ Met Zosekez papapuz abatao Zoda, met Zodaz papapuz abatao Zoanan, met Zoananaz papapuz abatao Resa, met Resaz papapuz abatao Serubabel, met Serubabel popuz papapuz abatao Sialtiel, met Sialtieliz papapuz abatao Nerai.

²⁸ Met Nerai popuz papapuz abatao Melkai, met Melkaiz papapuz abatao Edai, met Edai popuz papapuz abatao Kosam, met Kosamaz papapuz abatao Elmadam, met Elmadam popuz papapuz abatao Er.

²⁹ Met Era popuz papapuz abatao Zosua, met Zosua popuz papapuz abatao Eliese, met Eliese papapuz abatao Zorim, met Zorim popuz papapuz abatao Matat, met Matat popuz papapuz abatao Livai.

³⁰ Met Livaiz papapuz abatao Simion, met Simion popuz papapuz abatao Zuda, met Zuda popuz papapuz abatao Zosep, met Zosepez papapuz abatao Zonam, met Zonam popuz papapuz abatao Elaiakim.

³¹ Met Elaiakimiz papapuz abatao Melia,

met Meliaz papapuz abatao Mena,
 met Mena popuz papapuz abatao Matata,
 met Matataz papapuz abatao Netan,
 met Netan popuz papapuz abatao Devid.

³² Met Devid popuz papapuz abatao Zesi,
 met Zesiz papapuz abatao Obet,
 met Obet popuz papapuz abatao Boas,
 met Boas popuz papapuz abatao Salmon,
 met Salmoniz papapuz abatao Nason.

³³ Met Nason popuz papapuz abatao Aminadap,
 met Aminadapiz papapuz abatao Atmin,
 met Atmin popuz papapuz abatao Anai,
 met Anaiz papapuz abatao Ebron,
 met Ebron popuz papapuz abatao Peres,
 met Peresiz papapuz abatao Zuda.

³⁴ Met Zudaz papapuz abatao Zekop,
 met Zekop popuz papapuz abatao Aisak,
 met Aisak popuz papapuz abatao Abraam,
 met Abraamiz papapuz abatao Tera,
 met Teraz papapuz abatao Neo.

³⁵ Met Neoz papapuz abatao Serak,
 met Serak popuz papapuz abatao Reu,
 met Reuz papapuz abatao Pelek,
 met Pelek popuz papapuz abatao Ebe,
 met Ebez papapuz abatao Sela.

³⁶ Met Selaz papapuz abatao Kainan,
 met Kainan popuz papapuz abatao Apaksat,
 met Apak-sat popuz papapuz abatao Siem,
 met Siem popuz papapuz abatao Noa,
 met Noaz papapuz abatao Lamek.

³⁷ Met Lamek popuz papapuz abatao Metusela,
 met Metuselaz papapuz abatao Inok,
 met Inok popuz papapuz abatao Zaret,
 met Zaret popuz papapuz abatao Maalalel,
 met Maalalel popuz papapuz abatao Kenan.

³⁸ Met Kenaniz papapuz abatao Inos,
 met Inosiz papapuz abatao Set,
 met Set popuz papapuz abatao Adam,
 met Adam God kapot tat matut tahan hehap ok.

4

Seten Iesu zu metah-ñetiv Matiu 4:1-11; Mak 1:12-13

¹ Met Godiz Pul Tinap Iesuh rekö ravat meñizat hodadeo manahan, pi Zodan iveriz nakoe hehaek betet ham betez añarabor nonair nai bon heharah sat heh. ² Tahan Seten emat au alizañ 40 Iesu pim hapanezat tapan hat zu metohot heh. Met pot metooh-porah Iesu gipiz nain hehapuh ginaz map hori ravat heh. ³ Tahan Seten piin epat mañah, “Erom ni Godiz rop, pot hameñ, povoz haken hel epov nim gipiz ravapanen nekë.” ⁴ Pot mañahan Iesu Godiz ñetivoti homet het ñeti hañiv piin epat mañah, “Baiñetinavoz Tepatak epat red menahan hez, Met gipiz nenatuhar dari añarab novai sookan darim loporizaroh tin hekazao ou naravotü.”

⁵ Pot mañahan Seten Iesu bavizat revah naek helat parup rouvat hehapuh, hamarrah zeisikaroh aban korav ahorir añarab irih heharir zeirurumar nonair nai mapotun tapuratiam mañairahan eteh. ⁶ Tahan epat mañah, “Met map nañairohon eteñin tinarah hez-okotü nemotuhar ok, povoz nemaüz zaitivok tairap au mañomaz pop rekot pim bapan. ⁷ Met ni nem abatao bat hel batat rariñ rez bareñat* nen, ‘Nem ahop,’ pot neen nañekë, povoz ne nonair nai tin nañairohon eteñ-okotü niin au nañoman, niuhohar map okotuz korav ahop ravat hekë.” ⁸ Pot mañahan Iesu ñeti hañiv piin epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Met God nenap darim ahop hat pi nenapuz abatao bat hel batat arim ahop bavatohozei. Pot menahan hezaek ne nim hameñ-okat natotü.”

⁹ Pot Iesu mañahan Seten Iesu bavizat Zerusalem zeitak sat akah revah Godiz tup tovë ahomakez tokovok meñet maot epat mañah, “Ni Godiz rop, pot hañi? Povoz epekanai ni peg hat hamarrah hotoh okoek meñet sa.

¹⁰ Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Met God pim enzoliholon mañat meeapanen emat nimaz tin korav ravat hepan.

¹¹ Tat parum marañik ni navapanen hel okoñihö nim eñañik naneelotü. *Buk Song 91:11-12*

Pot menahan hez, povoz ni epekanai meñet seken pi neñizapanen ni hori naravotü.” Pot Seten piin mañah. ¹² Tahan Iesu ñeti hañiv piin epat mañah, “Tin hañ, oñ epat amun menahan hez, Met ni nap betez nao tekez homet, Nem ahop God ne neñizapanen tom, pot hat pi zu metotun. Pot menahan hez, povoz pi nem ahö pop zu metom hat, betezam ne epekanai peg hat okoek nameñetü.”

¹³ Met Iesu pot mañahan Seten pim mañapanezat tapan hat zu metoohaek, pi betet tokat mod narah pi maot emat zu metapanez homet sah.

Iesu pim gogot kapot tah

Matiu 4:12-17,23-24; Mak 1:14-15,39

¹⁴⁻¹⁵ Met Godiz Pul Tinap pinañ honeo het bakez batoohan pi Galili zeisik maot borourat sahapuh, Zudaholoz topour zeñik lokat Godiz ñetiv mañoohan, zei posik añarab mapori pim mañooh-ñetiv hatevetet pimaz biñ ravat heh.

Nasaret pimeri pi kos rez manah

Matiu 13:53-58; Mak 6:1-6

¹⁶ Met Iesu ze posizañ sohot Nasaret pim ze kapotak pi goerah het ahö ravah-poek sa berevah. Tat parum gogot natotuz aliz poñiz nasik pim toohat tapan hat paru Zudahol honeo parum topour zeimakeh sa lokat hehapuh pi ñeti nao rekö hapan hat bal haz rouvat heh. ¹⁷ Tahan aban nap Baiñetinavoz Tepat bahapuh pi manahan barah hat etet propet aban Aisaia popuz batam menahan hezao epat rekö hah,

¹⁸ “Met darim Ahopuz Pul Tinap nenañ hezan, ne añarab betez nonair nai bon hezarin pim ñeti tinao mañomaz hat ba ou navatat nañat nemeeh. Met añarab horivohö birepez zut demahan hezari neohö babiloman, paru maot tinam tovai sohapan. Ma etañ kutariz zut hezarin mañohoman, paru maot tin etet homehapanez hat ok ba ou

* **4:7:** Pavar 7 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

navatah, ma tairari modarihö bat hor batamahan honoñavonañ hez-pori baverevoman, tin hepanez hat ba ou navatah. ¹⁹ Ma God pim añarab hori hezaek masakao manapanez pov totoi ravovai sah, pot añarabon mañat meñizohomaz hat ba ou navatah.” *Aisaia 61:1-2*

²⁰ Met Iesu pot rekö hat bon tahapuh tepat bapoti urat aban manah-pop maot manat toutah. Tahan añarab topour zeï pomakeh heh-pori, Pi ñeti mod nao mañapan, pot homet parü piñaharam map et bameet hehan, ²¹ pi parun epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak menahan hezat rekö hahon ari hateveteg-epovoz rotapup petev ne ev ou haravat hez.” ²² Pot pi parun mañat am ñetiñ mañoohan parü hatevetet parum loporizaroh muz tahan parü homeme het epat nae nap mañooh, “Ae, met pi okop Zosepez rop ok.” ²³ Met pot parü hahan Iesu parun epat mañah, “Met ari epat peti neen nañepek batah, ‘Ni aban lamari batin batameñip okeg, nimauzari batin bat.’ Ma mod epov amun nañepek, ‘Kapaneam zeitak red povor kao tooñin emat dein añah-poñiz zut nañ ev nim zeï kapotak tooken eteok.’ Pot ari neen nañepek batah. ²⁴ Oñ ne arin epat añoman hatevetei, Met propet aban Godiz ñetiv hamah-nap pimaüz zeï kapotakarín mañamahan parü pori pimaz kaev ravat hez. ²⁵ Met batam propet aban Elaiza heharah krismasañ 3 met modavoz ñonihol 6 Israel zeisik utar napel hehan gin ahov tat heh. Met pot tat hehan añ hapurihol ahoam zeï posik het gin ñomat heh, ²⁶ oñ God Elaiza Zuda pori meñizapanez nak, oñ Saidon zeï pat posik añ hapuri pat nap Sarepat zeitak gin hehaek meñizapanez hat meehan sah. ²⁷ Ma propet aban mod nap Elaiza Israel zeisik heharah añarab ahoam obuloñ pohao tat hehari Elaiza popuhö parü batin navat, oñ Siria zeï pat posikanañ aban nap pim abatao Neman nen pop pim obul poñ tat hehaek emahan, Elaiza popuhö pi batin batah.” Pot Iesu parun mañah.

²⁸ Met Iesu ñeti pov mañahan añarab topour zeï pomakeh hehari hatevetet epat homeh, Met darim tamegivoz hat ok ñai añah, pot parum loporizaroh homet gitait ravat mogao ahoam tah. ²⁹ Tahapuh Iesu bat parum zeï pot rop navoz totoi demahan heh, povoz parü epat hah, “Dari pi baverevat helakapuh sesevok betekan sat ñomapan.” Pot hat pinañ honeo parü helah. ³⁰ Tat totoi helahapuh Iesu parum ñaravatak soohaek pi lipohar sat sah.

Iesu pitup aban napuh menahaek ruah Mak 1:21-28

³¹ Met Iesu poek hehaekanañ iriti sohot Galili zeisik Kapaneam zeitak sah. Tat poek hehapuh parum gogot natotuz aliz poñiz nasik parü Zudahol parum topour zeimakeh lokat hehan Iesu lokat parun baiñetinavoz bar mañooh. ³² Tahan añarab hatevetet hehari parum marahol ker menat epat homeoh, Ui aban okop pi ñeti magei epeñiz maupuhö ok hamah. ³³ Pot homet hehan aban napuh pitup menat hehaekanañ epat ñeo ñarah hah, ³⁴ “Ni Iesu Nasaret zeitakanañap dei tair etekez hat ev emeñ? Ni Godiz nemeehan emeñ-tinap, pot dei hodad hezag, dei bahori avatekez emeñi?”

³⁵ Pot hahan Iesu epat ñai mañah, “Tovai ni maot okat haotun, oñ aban okop betet ni berevat sa.” Pot mañahan pitup berevapanez tat aban pop hamarah bavetehan sa ñodat ur nakel, oñ tinam hehan pitup pihanañ berevat sah. ³⁶ Met pim pot tahavon añarab etet agol atat hehapuh parü epat nae nap mañooh, “Ui, pei magei tairao ev tah batah. Tat pi aban okopuh pitup menat hehaek hodad ahovor kezavonañ het mañahan

hatevetet berevat sah?" ³⁷ Met Iesu pot tahavoz añarab ñetiv haovai soohan zeï porih map an pap manat sah.

Saimoniz añ lelamap batin batah

Matiu 8:14-15; Mak 1:29-31

³⁸ Met Iesu topour zeï pomak betet Saimoniz zeimakeh sahan, pim añ lelamap lam mid midiv tat orat hehaek paru pi meñizapanez Iesun bar mañah. ³⁹ Tahan pi sat añ pop arusik orat hehaek nakoe rouvat lam mid mid pov bon tapanez mañah. Tahan añ pop tin ravat bal hahapuh parum gipiz bareñat tezat manahan nah.

Iesu añarab ahovokaro batin batah

Matiu 8:16-17; Mak 1:32-34

⁴⁰ Met gitap bañodoohan añarab ahovokaro parumeri lam navor nao tat hehari bavizat batin batapanez hat Iesuz nakoe bat emah. Tahan pi honep honepuh pim marañ bizat parum lam tat heh-poñ bavetehan tin ravah.

⁴¹ Met añaraboh pitü menat hehari ruahan berevat sapanez tat ñeo ñarah epat hah, "Ni Godiz rop ok." Pot mañovai berevat sah. Met pitü pori, Iesu pi Kristo Godiz au hahan hezap ev, pot paru hodad, povoz paru maot hapan hezavoz pi parun ser mañat ah ñeo mañah.

Iesu zeï nañik ñetiv bar mañooh

Mak 1:35-39

⁴² Met orat zeit maok al teevai soohan Iesu bal hat zeï pot betet añarab bonoek pim main het pim Papapun mañ mañapanez hat sat hehan, añarab pimaz mel tovai emohot pi hehaek etet pi paru betet maot modaek sapan hezavoz mañah. ⁴³ Tahan Iesu epat mañah, "Met God arim koravopuz masavokav rocketak hepekez ñetü añamoh-pov arim zeï nen epatakam het añohom bon, oñ ne añarab zeï modasikarin amun mañovai sohomaz au nañahan hez, povoz rekot ne am sat mañovai sohom." ⁴⁴ Pot mañahapuh poekanañ pi zeï modañik sat paru Zudaholoz topour zeïñik lokat ñetü pov mañovai sooh.

5

Iesu aban narin ñetiv mañah

Matiu 4:18-22; Mak 1:16-20

¹ Met aliz nasik Iesu Genesaret iv havevoz kupavok pi sat hehan, añarab ahovokaro Godiz ñetiv hapanen hatevetepanez hat, paru emat topourat pim okat epat rouvat pi ba atalip metah. ² Tahan Iesu etehan bout natakaro iv havé povoz gaorevok beri hat em bizahan oraehan, pisihol booh-abanari parum dev kitü ivov betehot hehan pi eteh. ³ Tat Saimon popuz boutitak helat epat mañah, "Erom ae, nim boutit beken deip havevok aviam hon ravopain." Pot mañahan pim hahat tahan Iesu boutitak toutat hehapuh añarabon pim ñetiv mañooh.

⁴ Met pim ñetü mañoohao bon tahan Saimonin pot mañah, "Ari aban ninañ gogot tameg-eperi boutit epekanañ bat iv havevoz lopotak tové er horat hezaek sat dev kitü betet pisihol bepek," pot mañah. ⁵ Tahan Saimon ñetü hañiv piin epat mañah, "Nem ahop ae, haopat kutur epatak dei gog ahov tat dev ki epotü upaiam betevai houloam sat em toogin zeit al teehan dei pis nari nav, oñ ni hañ povoz dei maot betet etek," pot mañah. ⁶ Tahapuh sat parum dev kitü betehan iv havevok er horahan, pisihol ahoam ki potuk holat map atalip tahan ki potü beri hahan porourapanez tat heh. ⁷ Tahan Saimon bout modatak hehari meñizapanez as hahan emahan, pisihol dev

kitunañ beri hat boutitakaroh bizahan honoman manahan, havevok er horapanez tat heh. ⁸⁻¹⁰ Tahan Saimon pim abat modao Pita pot tahavon etet pir aban paru honeo hehari pisihol ahoam baholahavoz homet agol atat dei dei ahoam tah, ma Sebediz roñariv Zemisir Zon parup Saimoninañ honeo pisihol boohañariv, parup amun povon etet taput tat heh. Tahan Saimon Iesuz eñañik rariñ rez bareñať* epat mañah, “Nem Amip ae, met ne aban horip eveg, ni ne nevetet sekez nañamoh.” Pot mañahan Iesu epat mañah, “Ni ñaihet totun, oñ ni añarab batogü manat Godiz ñetiv mañooken hatevetehopanez gogot añaïrohóm.” ¹¹ Met Iesu pot mañahan paru boutitakaró beri hat gaorevok bat emat parum boutitakaror nonair nai map betet Iesunañ honeo sah.

Iesu aban obuloñinañap batin batah
Matiu 8:1-4; Mak 1:40-45

¹² Met Iesu zei natak sat hehan narah aban pim herisik map obuloñ pohao tat heh-ñap piin etet emat hamarrah ñodahapuh epat mañah “Nem ahop ae, ni rekot ne batin navatekez zait tekë, povoz haken ne tin ravom.” ¹³ Pot mañahan Iesu aban popuz herisik maras ut urahapuh epat mañah, “Ne zait toh, povoz ni tin rav.” Pot mañovai obuloñ tapuraham map bon tahan aban pop tin ravah. ¹⁴ Pot metahapuh Iesu aban popun ah ñeo epat mañah, “Ni sekepuh añarab modarin nem ev netoh-ñetiv tovai mañotun, oñ ni sat aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz napun nim heris mañaïreken pi etet, ‘Rotap epop tin haravah,’ pot nimaz hap. Tapanen batam Mosesiz hahan hezat ideñariv bat ni Godiz hañiv metekë. Teken añarab modari niin etet nim tin raveñivoz paru hodad ok hatapan. Tapanen ari honeo maot hepek.” Pot piin ah ñeo mañahan sah.

¹⁵ Met zei posik Iesuz tooh-ñetiv an pap manahan map hateveteh. Tahapuh añarab ahovokaro lamao tat hehari batin bathopanez hat, ma pi ñetiv hahopanen hatevetehopanez hat nen tapurah Iesuhaz emooh. ¹⁶ Met porah karah Iesu pim main ravat sat añarab bonoek pi Godin mañ mañohot heh.

Iesu eñar mar ñomat hehap batin batah
Matiu 9:1-8; Mak 2:1-12

¹⁷ Met aliz nasik Iesu ñetiv añarabon mañohot hehan Galili zeisik zei natakanañ natakanañ, ma Zudia zeisik Zerusalem zei ahö potakanañ, ma zei mod map potak katak Parisi abanari met aban ñeti kateñiz mañairahol hehaek, paru honeo emat het hatevetehot heh. Tahan añarab lamari bat emohopanen batin bathopanez Godiz kezao Iesu hamanahan hehaek pi lamari batin bathot hehan, ¹⁸ aban eñar mar ñomat heh-ñap pimeri bi tav tavas tat bavizat bat emahapuh kohat Iesu hehaek basapan hat tat etehan, ¹⁹ añarab zeimakeh map atalip tat hehan paru balokapanez bapap tat het arop ririñasizañ rao rao revah helahapuh, zei aropos atvat demahan hehaek ur edat bapor rezat aban lamap orat heh-bi tav tavasik bitom kiti urat kohat meehan, Iesuz nakoe añarab togü manat hehaek er horah. ²⁰ Met meehan er horahan Iesu aban lam pop bat emoohari, Piuhö rekot aban epop batin batapan, pot paru homeo badae batat bat emahavoz Iesu hodad ravat aban lamapun epat mañah, “Erom, ne nim hori tovai emooh-poñ ok ba haol beteohö,” pot mañah.

* **5:8-10:** Pavar 8 sat 10 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñať piin mañook.

²¹ Pot mañahan Parisi abanarir aban ñeti kateñ añarabon mañoohari parumam pot homeh, Met aban epopuhö rekot napuz hori tapanez nao baol navetetü, oñ God nenapuhoh baol beteamahap ak. Met pi Godiz zut ravapan hat okat mañahan dari hatevetegin tin narav. ²² Pot homeohan parum homeoh-pov Iesu zuam hodad hatat parun epat mañah, ²³ “Tairaz arim loporizaroh nezaz okat homeameg? Met ne aban epopun pot mañoh, ‘Nim hori het tovai emooñ-poñ ba ol haveteohö,’ pot ev mañoh, oñ rotap baol haveteohö ma baol navet, povoz ari etet hodad nat. Oñ aban epopun, ‘Ni bal haz,’ pot mañoman pi petev bal hapanen ari etepekezaek nem kezao ou ravapanen hodad tepek. ²⁴ Met ne Añaraboz Nanep ev het ari añaraboz hori tamegin ol betehomaz kez pov neeh-²⁵ pot hodad tepekez hat ne aban epopun, ‘Ni bal haz,’ mañoman pi bal hapanen etet nem kezavoz ari hodad tepek.” Iesu parun pot mañat aban lamapun epat mañah, “Erom, ni bal hat houlorumet bat nim zeitakaz sa.” ²⁵ Pot mañahan añarab etet hehan aban pop bal hat pimotož bat sapanez tat Godiz abatao bat hel batat biñ haovai pim zeitakaz sah. ²⁶ Tahan añarab map poek hehari etehapuh agul atat hehapuh, Godiz biñ ravat epat haovai sooh. “Ui, dei mamog pei ou ravahakavoz zut navon et narë hegiek petev ou ravahan eteg.”

Iesu Livaiz as hah-ñetiv

Matiu 9:9-13; Mak 2:13-17

²⁷ Met Iesu aban lam pop batin batahapuh pi iñidoh berevat etehan, aban takes monis boohap pim abatao Livai pim takes monis booh-zeimakeh toutat hehan Iesu piin etet epat mañah, “Erom, ni emeken deip honeo sopain.” ²⁸ Pot mañahan Livai bal hat pim gog toohat betet Iesunañ parup honeo sah.

²⁹ Met tokat Livai pim zeimakeh añarab emapanen Iesunañ honeo gipiz tez bizat napanez as hahan emah-porah, aban Livaiz takes monis boohat booh-nari, ma hori modañ tooh-nari em lokahapuh paruhoneo toutat het nooh. ³⁰ Tahan Parisi aban nari, ma aban ñeti kateñiz mañairahol parunañ honeo heh-nari poek gipiz nooh-ñetiv hatevetet emat etet Iesuz mañairooh-abanarin epat at mañah, “Erohol ae, ari tairaz aban hori tamah-okorinañ honeo toutat gipiz nameg,” pot mañah. ³¹ Tahan Iesu hatevetet parun epat mañah, “Aban nap lamao nat tinam hepanen meñizat batin batapanez aban mod nap pihaz nasotü, oñ aban nap lamao tat hepan, povoz meñizat batin batapanezap pihaz sapan. ³² Met povoz zut ne, ‘Dei aban tin tamegiri ev,’ pot hamah-poriz hat ne naem, oñ aban hori tamah-tapuri meñizoman, parum loporizaro boreurapanez hat ne emoh,” pot mañah.

Gipiz nain hehavoz at mañah

Matiu 9:14-17; Mak 2:18-22

³³ Met añarab nari Iesun epat mañah, “Met Zoaniz mañair abanari porah karah Godin mañ mañohopanez hat gipizor ivovoz ah ñeo hat nain het mañ hamah, met Parisi aban pori paru am taput tamah, oñ nim mañairameñ-abanari paru gipizor ivov am novai samah.” ³⁴ Pot mañahan Iesu navotü bavatat hañiv epat mañah, “Met añarab nari parum kapotak nap emapanen, paru pinañ honeo het biñ ravat gipiz nohopan. ³⁵ Oñ tovai sohot ñai aban nariho aban pop basapanez porah pim kapotakari pimaz zakep tat gipiz nain hepan.”

³⁶ Iesu pot mañat navokaro navotü bavatat epat ñetiv mañah, “Met aban nap pim dim giv topar kelapanen giv tet magei nar kelapanez poek nameotü. Met pi pot tapan, povoz maot zuam giv tet magei pot meepanen

hepanezaek dim topar kelapanen puiorö maot ahö ravapan. ³⁷ Met mod nao amun epat hez, Aban nap iv ñerë hep mamog biapanen oraet hop hop hatat hepaneze povok ivov holapanen emat beo rezapanepuh zuum rapat ozourapan, ³⁸ oñ iv ñerë hep magei tinavok ivov holapan, povoz rapat naverevotü, oñ tin hepan.” ³⁹ Pot mañat maot epat mañah, “Met añarab bain iv mamogao nohot, ‘Bain iv mamog epovohar muzeo ev,’ pot hat bain iv mageivoz kaev ravamah,” pot mañah. (*Pot Iesu ñetiv paru añarab tairari batam haovai emooh-ñetü poñi zait tat pim ñetü mageivo kaev ravat hehari bain iv mageivor mamogavotü bavatat mañah.*)

6

Paru uit uloñ tavat nahan mañah

Matü 12:1-8; Mak 2:23-28

¹ Met tokat parum gogot natotuz aliz poñiz nas al tezahan Iesur pim mañairooh-abanari uit av nañiz ñaravavozañ sohot mañairooh-abanari uit uloñ tavat marañik utur zoñ tat kosiñ betet uviñ novai sooh. ² Tahan Parisi aban nari etet parun epat at mañah, “Erohol ae, met petev darim gogot natotuz alizas eveg, tairaz ahao hahan hezao elat ari aliz epesik gog okov tat uit uloñ tavat nameg?” ³⁻⁴ Pot at mañahan Iesu paru epat mañah, “Evo, paru horiv ok nat, oñ Devid darim iz mim ahop ravat hehapuz tah-ñetü pov ari rekö hamegiek tin hodad nata? Met Devid popur pimeri emohot gin ñomat gipizoz mel tahan bon tahan, pi kohat Godiz tup ahomakeh bereñ Godiz au hat bizooh-nañ aban anumaihol bareñ elat mañaramah-nenari nohopan, pot hahan hezaek Devid aban pot toohariz nap bon, oñ am lokat berë poñ bat nat pimeri amun manahan nah. ⁵ Oñ ne Añaraboz Nanë epop darim gogot natotuz aliz hahan hezañiz maup ravat hezap ev.” Pot parun mañah.

Maras hori hehap batin batah

Matü 12:9-14; Mak 3:1-6

⁶ Met paru Zudaholoz gogot nat heh-aliz mod nasik Iesu parum topour zeimakeh lokat añarabon ñetiv mañohot het etehan, aban mar giñas bel ravat ñomat heh-nap poek emat heh. ⁷ Tahan Parisi abanari, ma aban ñetü kateñiz mañairahol emat hehaek Iesun etet kil pot homeoh, Met darim gogot nat-aliz epesik petü pi aban okop gogot tat batin batapan, ma tair? Met pi pot tapan, povoz dari pi ñevok bizak. ⁸ Pot paru homeohan Iesu parum homeoh-pov zuum hodad tat pi aban maras bel ravat hehapun epat mañah, “Ni bal hat ev emat rouv.” ⁹ Pot mañahan aban pop em rouvat hehan Iesu aban mod pimaz pot homet etet heh-porin epat at mañah, “Met Mosesiz menahan hez-poñ baval hat tovai darim gogot nat hez-alizañik dari modari meñizat tin metohok, ma am et mereet hekan horiam hepan?” ¹⁰ Pot mañahapuh aban porin et bameet hehapuh aban maras bel ravat hehapun epat mañah, “Erom, nim maras tu haz mee.” Pot mañahan aban pop pim maras tu hez meeitan tin ravah. ¹¹ Met pot Iesu mañahan tahavoz paru etet kaev ravat gitait ravahapuh nae nap epat mañah, “Dari aban akap tair metak?”

Iesu pim mañairahol 12 bamain batah

Matü 10:1-4; Mak 3:13-19

¹² Met pot toohaekanañ Iesu aliz nasik dañ navok sat mañ hahot hehan kutur ravat maot al tezah. ¹³ Tahan Iesu pim mañairooh-añarab ahovokaron as hahan pim nakoe em topourahan, paruhanañ abanari 12

bamain batahapuh aban poriz abatao aposor pot mañah. ¹⁴ Met aposor mañah-aban poriz abatañ ev,

Saimon, met Iesuhö pim abat modao Pita mañah-pop,

met pim bosip Anduru,

met Zemisir,

Zonir,

Pilipir,

Batolomiur,

¹⁵ Matiur,

Tomasir,

met Zemis modap Alpiasiz ropur,

Saimon modap, pi Selot porihanañ nap.*

¹⁶ Met Zudas Zemis modapuz ropur,

Zudas Iskeriot, pi tokat Iesu bapanez bar mañat mañairahap.

Paru pori ba ou batah.

Añarab ahovokaro batin batah

Matiu 4:23-25; Mak 3:7-12

¹⁷ Met pot tahapuh, Iesur mañairooh-abanari 12 pori dañ povok hehaekanañ irih gup atvat navok er horat hehan, poek pim ñetiv mañoooh-añarab ahovokaro heh. Met añarab modari Zudia zeisikanañ nari, ma Zerusalem zei potakanañ nari, ma iv havevoz totoi Taiar Saidon zei ahö potakarohanañ nari, añarab ahö povokaro amun map emat poek heh.

¹⁸ Met paru poriz nari Iesu ñetiv hahopanen hatevetehopanez hat emooh, met nari lamao tat hehari, ma pituhol menat hehari batin batohopanezam hat bat emooh. Toohan pi mapori batin batoooh. ¹⁹ Met paru mapori batin batohopanez kezao ahö Iesuh heh-pot paru hodad, povoz pim nakoe emat parum marañ piih ut urat tin ravapanez hat rez kin kin tooh.

Iesu ñeti navor nao mañah

Matiu 5:1-12

²⁰ Met Iesu pim mañairooh-abanarin etet epat mañah, “Met ari nonair naitü bonori, God arim koravopuz masakavoz roketak hakez, povoz ari non biñavonañ hepekezaoroh hasameg.

²¹ Met ari petev gin ñomat hezari, biñavonañ hepekez non pooroh ari hasameg. Pot haravat hez. Met God eñizohopanen ari rekö ravat hepek.

Met ari iñir zakep tamegiri, ari biñavonañ hepekez non pooroh hasameg. Pot haravat hez. Met tokat ari maot biñ ravat kek hahopek.

²² Met ari ne Añaraboz Nanepuz ñeo baval hat tovai sohopeken añarab modari arim tohopekezavon etet batiu tiu batovai hori etovai arimaz ñeti moregañ haf paru, ‘Hori tamahari ok,’ pot hahopanez porah arim loporizaroh am biñavonañ hepek.

²³ Met batam Godiz propet abanari tin tovai emoohan aban pot ari etohopanez añamoh-poriz izaholohö paru hori ahoñ metooh. Met povoz zut paru ari etohopanen, tokat abarah God hañ tinao ari anapanen bepekez homet biñ pimau ravat hezei.

²⁴ Mai zakep, ari monir zeirurum ahotunañari petev potuz biñ ravat, Dei tin tovai sameg, pot homeameg, oñ tokat abarah ari biñ ravat tin naketü.

* **6:15:** Pavar 15 -Met Selot mañah-pori Roma ñai aban patari parumaz korav ravat hehaek, sapanen parum zeis maot parumauhö korav ravat hepenez kilam gogot toohari ok.

²⁵ Mai zakep, ari petev gipiz nat ñequeo hatat hezan tovai samegiri, tokat giñaz map hori ravepek. Ma ari petev kek hat biñavonañ tovai samegiri tokat ari zakep ahov tat ahoam iñ hahot hepek.

²⁶ Ui mai zakep, met batam arim iz mimihol propet aban moregariz biñ ravat parum abatañ bat hel batat mañooh, met ganō parum moreg porī pot metoohavoz zut añarab modari arimaz biñ ravat arim abatañ bat hel batapanen, tokat parunañ honeo hañ horiñ aritī ou ravapan hezag, tinam homet hez.” Pot Iesu parun mañah.

*Darimaz kaeveri masak metook
Matiu 5:38-48*

²⁷ Pot mañat maot epat mañah, “Met petev ari nem ñetiv hateveteamegirin epat añom, Met paru tairari arimaz kaev ravat hori etohopanezariz arihoen hañ kaev ravat hori metotunei, oñ tin metohozei. ²⁸ Met tairari arim teri nai bat edemat bizat hepanezeri, ma hori modañ etohopanez poriz ari God meñizohopanen hodad tinao maot bapanez hat piin mañ mañohopek. ²⁹ Met nap nim girapotak nourapan, povoz ni hañ pi urotun, oñ girap modat rez maneken maot nourap. Ma tairap nim dim tamaravokap neteepanez pop nim dim modap amun bat manek. ³⁰ Ma nap niuhō nai manekhez hapanen ni bagiz gut totū, oñ am man. Ma mod napuhō nim nai pim bapanen tokat poi pi maot ni nanapanez mañotun. ³¹ Met arim modarihō tūn tairao etohopanez ari homet zait tat hepekez potam paru metohozei.

³²⁻³³ Met añarab horiri parumaz zait tat hezariz masak metamah, met ari taput tat arimaz zait tat hepanezeri nendariz ari zait tat masak metohopek, povoz God ari pot metohopekzavoz hañ tinao anapane? Evo, ari hañ tinao naanotū. Met paru aban Godiz hodad nat hezari parum kapotak nendarinañ toutat ñetiv hahot hez, oñ modariz paru kaev ravat hez. Met ari amun parum tamahat tovai ari patariz kaev ravat arim kapotak nendarinañ toutat ñetiv hahopek, povoz tin ravapane? Evo, tin naravotū. ³⁴ Ma arim mod narihō natuz mañ añapanen hamanepekepuh maot paruhō tokat hañitū anapanez homepek, povoz God ari hañ tinao anapane? Evo, met paru Godiz hodad nat hezari taput tamah, oñ ari modari arim natū manat tokat paruhoz hañ natū anapanez hom namee hepek, povozahoh pi hañ tinao tokat ari anapan. ³⁵ Met arim kapotak bonori ma arimaz zait nat hepanezeri tin metohopek, ma nari natū manat hañitū paruhoen anapanez namañ hepek, povoz God pimauhō pot metohopekzavoz hañ tinao ari anapanen, pi map ahō ravat hez-popuz ñarohol ravat hepek. Met arim Pap pop tairari parumauz zaitivok hori nenañ tovai samah-pori amun pimauhō masakao paru am manamah. ³⁶ Met pim paru pot metamahavoz zut mod hori etohopanezariz ari zakep tat tin metohozei,” pot mañah.

*Añarab modariz tohopanezavoz an natotū
Matiu 7:1-5*

³⁷ Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met ari modariz tohopanezañin etet an tat homehotunei, ma parum tohopanez nañin etet, ‘Horiv ok tah,’ pot zuam haotunei. Met modariz hori etohopanezañiz ari unun manat kos rez manohopek, povoz God amun zu taput etat arim tamegiñin etet an tat nakaotū, oñ arim hori tohopekez poñiz unun manat kos rez manohopan. ³⁸ Met ari añarab modari meñizohot tairatuz paru tekī tohopanez potū manohopekzavoz zut God ari amun anohopan, oñ pi ari modariz manohopek potam naanotū, oñ revah modañ bizat ahoam

anohopan. Met arim modari naiz hahopanen naman tohopek, povoz God zu taput ari naanotü.”

³⁹ Met Iesu navotü bavatat ñeti epov amun parun epat mañah, “Aban etañ kut tat hepanež napuhö aban etañ kut tat hepanež modap bat nonoron mañairapane? Evo, oñ parup houloñariv sesevok honeo edat sapan,” pot mañah. ⁴⁰ Tat ñeti modao maot epat mañah, “Met aban hodadevonañ nap aban modarin ñetiñ badede mañohopanezaek pim irih het hatevete-hopanež pori pi ritou nametotü, oñ paru pi hahopanen hodadeo bovai sohotahoh tokat bon tapanez porah mañohopanež popuz hodadevoz zut pihoen hodadeo bapan.

⁴¹ Met ni nap nim etavok et kulup ahot hezan, tairaiž nim modapuz etavok et kulup goerap lokat hezaekan eteameñ? Tat nim et kulup ahótaz hodad nat, ⁴² oñ nim modapun pot mañameñ, ‘Erom ae, ni kil heken ne nim et kulup goe okarap banevetem.’ Pot ni moreg okov mañameñipun epari nañom, Met garos nimaüz etavok et kulup ahót hezaek bavetet tin etekepuhoh, rekot nim modap meñizat pim et kulup goerap hepanezaek ba mevetek,” pot mañah.

Zi tinameder horimedez ñetiv
Matiu 7:15-20, 12:33-35

⁴³ Met Iesu ziñiti bavatat ñeti modao epat mañah, “Met zi tinamedek ul horiñ badapane? Ma zi horimedek zi ul tinañ badapane? Evo, pot bon, ⁴⁴ oñ dari zi ul tinañin etet, ‘Zi tinamed ev,’ pot hameg, met zi ul horiñin etet, ‘Zi horimed ev,’ pot hameg. Met bi mabororepek rekot tiempos uloñ navadotü, ma zen zen betezañik zi ul tin nakaz nañ navadotü. ⁴⁵ Met zi ul poñiz zut aban napuz loporih tairao an pap manat hež-pov gizasikanañ bar haz beteamah. Met aban tin nap pim loporihanañ home tinao hepanezaek ñeti tinañ hahopan, oñ aban hori nap pim loporihanañ home horiv hepanezaek ñeti hori nenañ hahopan,” pot mañah.

Zeimakezaro demahavoz ñetiv
Matiu 7:24-27

⁴⁶ Met pot mañat Iesu maot epat mañah, “Met tairaiž ari nemaz, ‘Deim Amip, deim Amip,’ pot nañameg, oñ ari pot hat nem ñetiv hatevetet baval nak tameg? ⁴⁷ Met ari nem hamoh-ñeti epeñ hatevetet baval hahopekez pori tairavotü zut tat añom? ⁴⁸ Met aban hodad tinavonañ nap pim zeimak demapanež garos pi ham kez tinarah hamauruñ kedet bahahav kez bareñ dao hat zeimak demapan. Tapanen teptep ahov haret urohopenen ut ahov pelohopenen iveri ñai reehopanepuh, zei pomak kezao pi bahahav bareñat tin demapanen hepan, povoz ba naedotü. ⁴⁹ Met ari nem hamoh-ñeti epeñ hatevetet baval nak hepekez pori tairavotü zut tat añom? Met aban kut nap pim zeimak demapanež hat apor pap tat bahahav helok bareñapanepuh zeimak demapanen hepanen, teptep ahov urohopenen ut honoñai ahov pelohopenen iveri ñai rezat emat zei pomak bareñ edapanen, map hori ravapan,” pot mañah.

7

Roma gog aban nap batin batah
Matiu 8:5-13

¹ Met Iesu parun ñeti poñ map mañat bon tat Kapaneam zeitak maot sah. ² Met poek Roma ñai abanariz ahö napuz gog aban pim zait tat hehnap ñomapanež lam ahov tat oraeh. ³ Met Iesu emat poek heh-ñetiv ahö

pop hatevetet Zuda aban korav narin Iesu emat aban pop batin batapanez mañat asiv meehan, paru Iesuhaz sah. ⁴⁻⁵ Tat epat ahoam bar mañoo, “Met Roma aban ahõ nap pi aban tinap, dari Zudaholoz zait tat tin etamahap. Tat pi deim topour zeimakez homet monis bizahan Kapaneam ze i epatak demahan hez, povoz ni sat pi meñizat pim gog abanap lamao tat hezaek batin batekez hat ev emeehan emeg.”

⁶ Pot mañat Iesu bavizat paru honeo aban popuz zeimakez totoi honooan Roma aban ahõ pop pim hat nari asiv meehan Iesu soohaek emat pim hahat zu epat mañah, “Met Roma aban ahõ pop epat niin nañakaz hat emeehan dei ev emeg. Met pi aban horivonañapuz zeimakeh ni tinap rekot sa nalokotü. ⁷ Met tair tat pi horip ni tinapuhaz ev nonoroh emameñiek emapan? Oñ epekam het ni ñe nenaõ haken pim gog abanap tin ravapan. ⁸ Met pi pim ahõ ravat hezariz irih het parum mañamahat tamah, ma pim irih ñai aban modariz pi korav ravat hez. Tamahaek poriz napun epat mañamah, ‘Ni ok sa,’ mahahan am pim hamahaek samah, ma modapun, ‘Ni ev em,’ pot mañamah am emamah, ma pim gog aban napun gog nao tapanez mañamah-porah pim mañamahatam am tamah. Met povoz zut ni ev het ñe nenaõ haken pim gog aban popuz lamao bon tapanen tin ravapan. Pot niin nañakaz hat dei emeehan nihaz emegit ok nañeg.” ⁹ Pot hahan Iesu aban popuz ñeti hahavoz hatevetehapuh pi homehot het añarab pinañ honeo sooharin epat mañah, “Met rotap aban pat akap nemaz homeo badae batah-akavoz zut Israel añarab nemerih ne gogot tovai emohoe pot navon ne et narë.” ¹⁰ Pot mañahan aban asiv meehan emoohari borourat zeimakeh maot sat etehan aban lamao tat hehap tin haravat heh.

Rop ñomahan bavirirĩ batah

¹¹⁻¹² Met tokat ze i nataz abatao Nein ze i potak añ nap abup ñomahan hapurip paru rop nen hehapuh met rop ñomahan añarab paru ze i potak hehari añ non pop meñizat aban rop basat haveirapanez hat bat temeraz haitokoroh hareohan Iesur pim mañairooh-abanarir añarab ahovokaro honeo paru ze i potakaz emahan paru nae nap bavizah. ¹³ Met bavizovai Iesu añ popun etet pimaz zakep tat epat mañah, “Eñarim ni iñ haotun.” Pot mañahapuh ro ñomahap bi tav tavasik bat emoohaek Iesu maras bizahan aban bat emoohari gaa tah. ¹⁴ Tahan Iesu aban ro ñomahapun epat mañah, “Erom, bal haz.” ¹⁵ Pot hahan aban rop bal hat ñeo hahan Iesu ropuz marasiz bat añ nonop manah. ¹⁶ Tahan añarab parunañ honeo emoohari etet ñaihetivonañ honeo dei dei horiv tovai Godiz biñ ravat epat nae nap mañah, “Met Godihõ darimaz zakep tahapuh eñizapanez hat propet aban ahõ epop meehan darim ñaravatak emahap ev.” ¹⁷ Pot hat añarab ñeti Iesuz tah-pov nae nap mañovai soohan Zudia zeisik ma ze i modasikaroh map ahõ ravat sah.

Zoaniz mañairañariv Iesuhaz meeh Matiu 11:1-19

¹⁸ Met Zoan ivoh memeohap kakam zeimakeh hehan pim mañair abanari Iesuz tovai sooh-ñeti povon hatevetet sat piin bar mañah. ¹⁹ Tahan Zoan pim mañairooharihanañ nañariv meeapanen sat Iesun epat mañapanez mañah, “ ‘Met tokat nap emapan, pot menahan hezan dei ñai bizat etevai samegig, ni tapupu? Ma mod nap tokat ok emapanez dei ñai biit etet hek? Pot at mañei.” ²⁰ Pot pi mañat meehan aban poñariv Iesu hehaek sa berevat epat mañah, “Zoan ivoh emeoh-popuhõ dei epat niin at nañakaz

hat emeehan ev emeg. ‘Met tokat nap emapanez menahan dei ñai bizat etet hezag ni tapupu? Ma mod nap tokat emapanez dei etet hek?’

²¹ Met pot parup sat Zoaniz hahat Iesun mañoooh-porah pi añarab ahovokaro lam ahoñ tat hehari batin batoooh, ma pi paruh pituhul menat hehaek ahoam ruoh, ma etañ kutari etañ batin batooohan paru eteoh. ²² Povož Iesu parupin ñeti hañiv epat mañah, “Met arip sat Zoanin petev nem tamohon etet hateveteameg-epeñiz bar mañei. Met paru etañ kut tat heharir, eñañ hori ravat heharir, aban obuloñ pohao tat heharir, hat koveñ unun manat heh-pori, map batin batamohovoz ñetiv, ma ñomamahari maot baval hamohovoz, ma añarab, ‘Dari hori hezaek tairap eñizapan,’ pot hahot hezari Godiz baiñetinao hateveteamahavoz ñetiv, map nem tamohon eteameg-epeñiz ñetiñ sat piin bar mañei. ²³ Met tairap nem tamohovoz homet, ‘Rotap emapanez hah-tapup ev, pot homet lop houlorizaronañ naketuz pop pim loporih biñ ravat hepan,’ pot sat piin mañei.”

²⁴ Pot mañahan parup sahan Iesu Zoaniz ñetiv añarabon epat mañah, “Met batam Zoan ham betez nonair nai bon heh-narah hehan, ari poek tair toohavon etepekez hat soog? Met havos teptepivok ba saem tamahavoz zut aban betez napun etepekez hat soogi? ²⁵ Ma aban nap dimir giv tinatü tat hehapun etepekez hat soogi? Evo, pot bon, met paru dimir giv tinatü tat hezari zei ahö tinañik hez, oñ ham betez narah pori nakez. ²⁶ Ma ari Godiz propet aban napun etepekez hat soogi? Met rotap ari sat Godiz propet abanapun eteog, met piuhö propet aban modari map ritou metat hez. ²⁷ Met batam Godiz propet aban napuhö Zoan emat tohopanez ñetiv epat menahan hez,

Hatevetei, nem ñetiv hahopanezap meeman pi garos ravat emat nim nonor
ba oñ batohopan. *Malakai 3:1*

Pot menah. ²⁸ Met rotap epat añoman hatevetei. Met Zoan piuhö nem nonor ba oñ batah, povoz pi aban ahop ravat het añarab mod mapori ritou metat hez, oñ añarab God parum koravopuz masakavoz roketak hepanez pov ou ravapanezaek añarab tairari masak povok hepanez porihö Zoan ritou metat hepan.”

²⁹ Met pot Iesu haohan paru takes monis boohari, ma añarab modari garos Zoan ivoh memeeh-pori hatevetet epat haoh, “Met rotap God non tinaorö petev darin añairamah,” pot haoh, ³⁰ oñ Parisi abanarir aban ñeti kateñiz mañairahol hatevetet ivoh memeeapanen, Godiz nonoroh sohopanez kaev ravat kos rez manat heh.

³¹ Met Iesu maot epat mañah, “Ari petev hez-eperiz tamegivoz tairavoti zut tat haom? ³² Met ñaro daparih het ekerë tamahariz zut ari tameg. Met ñaro poriz narihö biñ ravat tenaveñ urovai modarin epat mañamah, ‘Met ari emepeken deinañ honeo daat mezak.’ Pot mañamahan mod pori kaev ravat epat hamah, ‘Evo, dei kaev.’ Pot hamahan tapurihö maot iñ mazamañ haovai mod porin epat mañamah, ‘Ari emepeken dari honeo het iñ mazamañ haovai iñ haok.’ Pot hamahan mod pori maot kaev ravat epat hamah, ‘Evo, dei iñ mazamañ haovai iñ haokaz kaev raveg.’ Met ari petev hezari ñaro poriz zut tameg. ³³ Met Zoan ivoh memeehap emahapuh, pi goerahanañ pohao bain ivov nain heh. Tat porah karah pi gipiz nainotuz ahaoh hat hehan ari etet ñaroholoti zut tat aňohovoz zut pimaz kaev ravat, ‘Pitup menat hezan pi rumurat okat tamah,’ pot ari pimaz haog. ³⁴ Oñ ne Añaraboz Nanep emat gipizor bain ivov nohot hezan ari etet ñaroholoti zut tat aňohovoz zut ari kaev ravat nemaz pot hameg, ‘Aban epop pi

gipizor bain ivov ahoam nohot pi aban takes monis bamaharir hori tamah-modarinañ ñod reet hez,' pot nemaz hameg. ³⁵ Met Godiz hodad tinao ari bat hegitin dei Zoaniz tin hodad teg narab, oñ ari pot nat, kut hez." Pot parun mañah.

Iesuz eñañik ueriv ur memelah

³⁶ Pot hat bon tahan tokat Parisi aban nap gipiz bareñat Iesur modariz as hahan sat pim zeimakeh paru toutat gipiz tezat nooh. ³⁷ Met parum zei potak añ hori tooh-nap hehaek Iesu aban popuz zeimakeh paru toutat gipiz nooh-ñetiv hatevetet pi sat ñerē nao helevonañ matut taf uer ulagi tinao mañar meehan hehaek zum tat basat gipiz noohaek lokah. ³⁸ Tat Iesuz eñañiz totoi rouvat iñ hahot hehan esoroñ Iesuz eñañik ñodoohan pim gag tae tovetanañ tok rizat olohot het eñañik tot novai uer ulagi tinavonañ pov baozourovai ur memelooh.

³⁹ Met pot tohot hehan Parisi aban Iesu emat paru gipiz napanez as hah-pop etet pot homeoh, Añ epop pi hori tamahap ev, oñ aban epop Godiz propet aban naputin añ epopuz hori tamahavon hodad ravat meehan sah narab. ⁴⁰ Pot homeohan Iesu aban popuz homeh-povoz hodad tat epat mañah, "Saimon, deip ñeti nao haopain." Pot hahan Saimonihö epat mañah, "Añairameñip ae, haken ne hatevetem." ⁴¹ Pot mañahan Iesu pim pot homeohavoz homet ñeti epov epat mañah, "Met aban nap monisinañap hehapuh pi aban nap moni 500 kina manat aban mod nap moni 50 kina manat parupin pot mañah, 'Tokat nem moni okosiz hañis arip ne nanepek.' Met pi pot manat mañahapuh sah. ⁴² Met sat hehaekanañ tokat pi maot emat pim monisiz hañis bapanez hat monis manah-poñarivin as hahan emat moni hañis manapanezat rekot bon, povoz parup pap tah. Tahan aban monis manahap parupimaz zakep tat pot mañah, 'Met arip monis bonoñariv, povoz nem monis maot ne navotü, oñ am sat hezei.'" Met ñeti pov hat Iesu Saimonin epat at mañah, "Saimon, ni tair homeameñ, monis manat maot navotuz hahapuz aban poñarivihanañ tairap ahoam pimaz zait tat homeme heh?" ⁴³ Pot at mañahan Saimon homet epat hah, "Aban monis ahoam manahan hañis naman tahap pimaz zait tat homeme heh batah." Pot hahan Iesu hañiv epat hah, "Rotap ok hañ."

⁴⁴ Pot mañahapuh Iesu havoe tat añ popun etet Saimonin epat mañah, "Erom, añ epopuz tin netamahavon et hareeñi? Met nim zeimakeh lokohon ni dari Zudaholoz tamegit tat nem eñañ ivoh nevetepanez nim as roholon namañ, oñ añ epop pim esoroñinañ nem eñañ ivoh betet gag tae tovetanañ olamah. ⁴⁵ Met ne emohon ni ba noupitit tot nanein, oñ añ epop nem eñañik ahoam tot neinohot hez. ⁴⁶ Met darim tamegit nem gagavok ni ueriv ur nanemel teñin, pi uer ulagi tinavonañao bat emat nem eñañik ba ozourat ur nemelah. ⁴⁷ Povoz ne niin ñeti nao nañoman hatevet. Met añ epop nemaz zaitiv ahoam tat hezag et hareeñi? Erom, pim horiv ahoam hehaek haoloh. Oñ napuz horiv aviam olohomaz-pop pi nemaz aviam zait tapan." ⁴⁸ Pot Iesu Saimonin mañat añ popun epat mañah, "Nim hori tooñiv map haoloh." ⁴⁹ Pot hahan mod pinañ honeo het gipiz nohot heh-pori parumam pim pot hahavoz kaev ravat nae nap epat mañah, "Met aban epop tair heripuhö añ epopun, 'Ne nim horiv haoloh,' pot mañah?" ⁵⁰ Pot haohan Iesu añ popun maot epat mañah, "Ni nemaz homeo badae bateñ, povoz ni hori heñiekanañ Godizap maot haraveñig, bal hat lop tinarinañ sohoz," pot mañah.

8

Iesunañ añ soohariz ñetiv

¹ Met pot tat tokat Iesu God darim korav ahopuz masakavoz roketak hekaz ñetī tin pov zei ahō potak katak ma zei goe modañik mañovai sooh. Tahan pim mañairooh-abanari 12 pinañ honeo paru sooh. ² Met añ narih garos pituhol menat hehan Iesuhō ruah-pori, ma lam modañ tat hehan batin batah-pori amun parunañ honeo sooh. Met añ poriz napuh pituhol 7 menat hehan Iesuhō ruat batin batah-popuz abatao Maria pi Magdala zeitakanañap. ³ Met añ modap amun Erodiz gogotaz koravop Kusaz añap pim abatao Zoana, met añ modapuz abatao Susana, ma añ modari amun paru honeo soohaek añ map pori parumauz moniñinañ gipiz bat bareñat Iesur pim mañairooh-abanari tez manovai tin korav ravat sooh.

*Aban nap uit biñ avasik beteh-ñetiv**Matiu 13:1-9; Mak 4:1-9*

⁴ Met paru soohan zei ahō natakarošanañ añarab ahovokaro Iesuz nakoe emat topourat hehan Iesu uit biñitī bavatat ñetī nao parun epat mañah, ⁵ “Met aban nap uit biñ avasik betepanez* hat basah. Tahapuh pi bi poñ betevai soohan bi nañ nonoroh ñodahan añarab sat em toohari bi poñ mezovai sat em tooh, ma idehol arat emat toutat amun nooh. ⁶ Met bi mod nañ helevoz revah hamar aviam hehaek ñodah. Tat poek berevahapuh hamar haleñaiv bon, povoz maot zuañ ñu ravah. ⁷ Met bi mod nañ zen zeneñ hehaek ñodat poñinañ honeo berevahapuh zen zen poñihō ahō ravat bamezahan uit uloñ navad. ⁸ Met bi mod nañ ham haleñai tinarah ñodat tinam berevahapuh uloñ ahō mapoam badat heharopok 100, met modañik amun 100 ahoam badah.” Met Iesu ñetī pov mañat añarabon epat mañah, “Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahō-epovon hatevetet tinam hodad ravei,” pot mañah.

*Iesuz borē ñetiñiz kapotaz at mañah**Matiu 13:10-23; Mak 4:10-20*

⁹ Pot mañahan pim mañairooh-abanari ñetī povoz kapotaz basat em tat piin at mañah. ¹⁰ Tahan Iesu epat parun mañah, “Met Godiz masakavoz roketak hepekez nonor iz ravat hezaek petev ari nenari pimauhō hodadeo anamah, oñ paru modarin nañir nañitī bavatat mañamohovoz kapot ev. Paru etañinañ et hareamah, oñ tin et narē hez, ma hat koveñinañ hateveteamah, oñ paru kapotaz tin hodad narav hez,” pot mañah.

Uit biñ beteh hahavoz kapot bar mañah

¹¹ Tat maot epat mañah, “Met ñetī añoh-epovoz kapot ev, met Godiz baiñetinavoz uit biñitī bavatat ok añoh. ¹² Met bi nañ nonoroh ñodat oraehan idehol emat nah-pot añohoñiz zut añarab nari Godiz baiñetinao hateveteamahan Seten emat ganō paru baiñetinao tin hatevetet homeo badae batapanen God paru maot pimeri batavapan hezag, Ne paru pim ñetiv hateveteamahaek maot baveteman paru Godiz homeo badae navat hepan. Pot homet baveteamah. ¹³ Met bi nañ helevoz revah ñodat berevat zuañ ñu ravah, pot añoh-poñiz zut añarab nari Godiz ñetiv hatevetet zuañ biñ ravat bahorē hat hez, oñ medeñeñ revah moruat heh añoh-poñiz zut parum loporizaroh ñetī pov tin naviz, povoz honoñai povor kao parutī

* **8:5:** Pavar 5 -Met parum toohat uit bi poñ darim ñedeamegivoz zut nañied, oñ hamarah betevai sat em toohan berevooh. Met Mak 4:1-9 akopun eterē.

ou ravamahan ñeti povoz kaev ravat beteamah. ¹⁴ Met bi nañ zen zeneñ hehaek ñodat berevahan bamezah, pot aňoňoňiz zut aňarab nari Godiz ñeti povon hatevetet bat tovai parum ham heriňiz tohopanezat ahoam homeamah, ma moniñir nonair naiz ahoam homeamah, povoz parum loporizaroh tin hepaneazou ou narav hez. ¹⁵ Met bi nañ ham haleñairah ñodat berevat ul tinañ badah, pot aňoňoňiz zut aňarab nari Godiz ñetiv hatevetet parum loporizaroh tin bizat het ñeti povoz hahan hezat baval hat ul tinañ badahavoz zut paru rez kek tat tin tovai samah.

Ramuñad ba iz navatotü

Mak 4:21-25

¹⁶ Met aban nap pim ramuñad rañizat kohat hapisiz giruvok, ma arusiz irih ogolerañ bizat ba iz batapané? Evo, rekot pot natotü, oñ pim ramuñad ourah badapanen ñadohot al tezat hepanen aňarab mod kohat emat hepanež pori alizavok tin het etohopan. ¹⁷ Met petev Godiz ñetivoz kapot iz ravat hezaek aňarab hodad nat hez-mapoñ tokat piuhö ba ou batapanen paru hodad ravapan.

¹⁸ Met ne ñetiv hamohon ari hateveteamegiek tin homet tovai sohozei. Met tairap Godiz ñetivon hatevetet bat hepanež pop revah piuhö hodad modao manapanen pim loporih hodadeo ahö ravohopan, oñ mod tairap pim ñetivon hatevetet homet zait nat hepanež pop Godihö hatevetepanež pov maot pimau bapanen pi kerë hapan,” pot mañah.

Iesuz nonopur bosihol emahan hahat ev

Matü 12:46-50; Mak 3:31-35

¹⁹⁻²⁰ Met Iesu aňarabon pot ñetiv mañovai sohan narah pim nonopur bosihol pihaz emahan aňarab ahovokaro zeñ pim heh-pomakeh kohat lokat pi balopotak batat atalip tat hehan pim naköe emapanež paru bapap tah. Povoz iñidoh hehan nap kohatihanañ parun etet Iesun epat mañah, “Erom ae, nim nonopur bosihol niin etepan hat iñidoh ev emat gaa tat hez.” ²¹ Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Rotap pi ok hah, oñ aňarab tairari Godiz ñetiv hatevetet baval hat hezari nem nonoholor bosihol ravat hez,” pot mañah.

Iesu hadao bagaa batak

Matü 8:23-27; Mak 4:35-41

²² Met aliz nasik Iesur mañairooh-abanari boutitak helat pi parun pot mañah, “Erohol ae, dari iv havë epovoz okatasitë sak.” Pot mañahan paru hatevetet boutitak helat sohot, ²³ Iesu au gom metahan au orat hehan had ahov iv havevok haret patao urooh. Tahan iv haveo ñai mol mol hat boutitak ivov kohat lokat beo reehan havevok er horat paru emiv elat ñomapanezat ravah. ²⁴ Tahan pim mañairooh-abanari sat Iesu bazageri metahapuh epat mañah, “Deim ahop ae, dari totot ev havevok er horat emiv elakaz tegig, ni bal haz.” Pot mañahan Iesu bal hat hadavor haveo ñai toohaek bon tapanež mañahan had ahö urooh-pov bon tahan haveo maot pim hehat ravah. ²⁵ Tahan Iesu parun epat mañah, “Met ari nemaz homeo tin badae navat hez.” Pot mañahan paru ñaihet tat home midin tahapuh parumam epat nae nap mañah, “Ae, pi hadavor iv havevon mañahan pim ñeo hatevetet zuam hahat tat bon tahag, aban epov tairap ev?”

Pituhol menat hehap batin batak

Matü 8:28-34; Mak 5:1-20

²⁶ Met Iesur mañairooh-abanari boutitak helat Galili zeisikanañ iv havevozañ soohaek okatasitü sat Gerasa añaraboz zeisik sah. ²⁷ Tat paru poek berevat Iesu boutitakanañ er horahan ze potakanañ aban pituhol menat heh-nap haret Iesu bavizah. Met aban pop orah rezah dimir giv nat barekap het zeitak nakezap, oñ pi mosik ñomoohari haveirooh-poek sat heh. ²⁸⁻²⁹ Met aban pop pituhol menoohan rumurooh-aliz poñik pim heris bahorü batapan hezavoz aban modari pim eñar marah bi kezañir seniñinañ demat beteohan oraet orah rezah pi bi poñ bavilat beteohan pituholohö ham ñai ñai betezarah maot bat sooh. Met aban pop Iesu bavizahan pi zuam pitü aban popuh menat hehapun epat mañah, “Ni aban epop betet berevat pataek sa.” Pot mañovaïam aban pop pim eñañik rariñ rez bareña† ñeo ñarah hat epat hah, “Iesu God mapori ritou metat ahop ravat hezapuz rop, ni ne tair netekë hat ev emeñ? Erom, ni ne kakamao netotü, pot ok nañamoh.” ³⁰ Pot hahan Iesu aban popun epat mañah, “Erom, nim abatao haz.” Pot mañahan aban pop pituhol ahö piih heh, povoz hañiv epat mañah, “Met dei ahovokaro hez, povoz nem abatao Ahovokaro.” ³¹ Pot mañahan pituhol Iesun kezao epat mañah, “Ni dei pohao hañ horiv etohopanen hori ravakazaek sakaz añotun.”

³² Pot mañovai etehan bolohol ahoam totoi daparavah sisiñiñ nohot hehan pituhol parun etet Iesun epat mañah, “Met ni dei emeeken sat bol akarih lokak.” ³³ Pot hahan Iesu parum hahat tat meehan pitü pori abanap betet sat boloholok lokah. Tahan bolohol daparavazañ porü hat sat kohat iv havevok ñodat emiv elat ñomah.

³⁴ Met aban boloholoz koravori pot tahavon etet paru porü hat sat parum ze potakaroh añarab heharin ñeti pov mañovai sahan ³⁵ añarab aban pituhol menat hehan ruahan sahap, “Taek hez,” pot hat etepanez emah. Met emat etehan aban pituhol menat hehap pim hodadeo tin ravahan pi dimir giv tinatü tat Iesuz nakoe toutat hehan añarab emat piin etet ñaihet tat agol atat heh. ³⁶ Met Iesu pot tahan etet heh-porihö añarab modari emahan aban pituhol menat hehap batin batahan tahat-ñetiv parun bar mañah. ³⁷ Met Gerasa ze posikari paru mamog pot navon et narë heh, povoz ñaihetiv horiam tahapuh Iesu parum ze pos betet ze mod nasitü sapanez mañah. Tahan paru ze pos betet boutitak helat sapanez toohan, ³⁸ aban pituhol menat hehan baverevah-pop emat Iesunañ honeo sapanez mañahan Iesu piin epat mañah, ³⁹ “Evo, ni deip honeo nasotü, oñ nim zeitak sat God ni tin netahavoz ñetiv añarabon bar mañohoz.” Pot mañahan aban pop maot borourat pim zeitak sat Iesu pi batin batahavoz ñetiv añarab poekarin map bar mañoo.

Añ napur ñari nap batin batah

Matiu 9:18-26; Mak 5:21-43

⁴⁰ Met Iesu poekanañ maot boreurat Galili zeisik mamog pim hehaek sahan añarab pimaz gaa tat ñai bizat etet hehari piin etet biñ ravat heh. ⁴¹⁻⁴² Met poek aban Zudaholoz topour zeimakez korav ahop ravat hehapuz abatao Zairas pop pim ñari nenap ñomapanez tahan pi Iesuz nakoe emat rariñ rez bareña† ñarip batin batapanez kezao epat mañah, “Ni nem zeimakeh emat nem ñari nenap batin batekez zait tat ev emat nañoh,” pot mañah. Met ñari popuz krismasañ 12 ravat heh.

† **8:28-29:** Pavar 28-29 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapan tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareña†

Pot mañahan Iesu Zairasinañ parup nonoroh soohan añarab ahovokaro pim okat epat rouvat pi balopotak batat sooh. ⁴³ Met porihanañ añ nap pi krismasañ 12 poñik uveo meehot lam zeitak koravori pi batin batapan hat sooh, oñ pi tin narav, am heh. ⁴⁴ Met añ pop pi Iesuz kosimarah emahapuh pim dimipuz tetemarah ut urahan pim uveo meohaek zuam bon tah. ⁴⁵ Tahan Iesu paru maporin epat at mañah, “Met arihanañ tairapuhõ neeh ut nourenñ?” pot hahan paru mapori, “Evo, dei niñh ut nanour,” pot hahan Pita Iesun epat mañah, “Erom ae, añarab ahovokaro ev nim okat epat emat map ni ba atalip netat het ni ok ut nouramahag, tairairiz ni okat hameñ?” Pot mañah. ⁴⁶ Tahan Iesu epat mañah, “Evo, nap neeh ut nourahan nem kez nao piñti sahan ne hateveteohõ, povoz arin ok at añoh.” ⁴⁷ Pot hahan añ pop, Iesu hodad hatat ok hah, pot pi homet dei dei tahapuh emat Iesuz eñañik ñodat pim tohot emat piñh ut urat tin ravahavoz kapot bar mañahan añarab pim okat epat hehari map hatevete. ⁴⁸ Tahan Iesu piin epat mañah, “Eñarim, nim homeo neohõ batin navatomaz ni homeo badae bateñ, povoz ni tin haraveñig, lop tinarinañ sohoz.” Pot añ popun mañah.

⁴⁹ Met Iesu pot mañovaiam Zairasiz zeimakehanañ aban nap emat Zairasin epat mañah, “Erom ae, nim ñarip hañomahan ne ev emohog, ni darim añairamahap betez bavizat emameñ.” ⁵⁰ Pot mañahan Iesu hatevetet Zairasin epat mañah, “Erom, nim loporih honoñai totun, oñ nemaz homeo badae bateken dari sakan nim ñarip maot bal hapanezap ok.” ⁵¹ Pot mañat paru Zairasiz zeimakeh sah. Tahapuh Iesu añarab pinañ soharin, “Epek hezei,” pot mañat bagaa batahapuh Pitar Zemisir Zonir ñari ñomahapuz nonopur papap nenam pinañ lokapanez mañahapuh paru zeimakeh sat lokah. ⁵² Tahan ñari añ popuz kapotakari iñir zakep tohot hehan Iesu parun etet epat mañah, “Evo, ñari okop nañom, oñ pi ok au unun orat hezag, ari tovai ahoam iñ haotunei,” pot mañah. ⁵³ Tahan añarab hatevetet ñari pop rotap hañomah, pot paru hahomet heh, povoz Iesuz hahavoz paru kek mui ahoam tohot heh. ⁵⁴ Tahan ñarip oraeh-zei girü povok Iesur pinañ honeo emah-pori sa lokat Iesu ñaripuz marasiz bat epat mañah, “Ñari epop, ni bal haz.” ⁵⁵ Pot mañahan ñarip maot biriri ravat bal hahan Iesu paru pi gipiz manapanen napanez mañah. ⁵⁶ Met pot tahavoz nonopur papap agol atat home midin tat hehan Iesu ah ñeo parupin epat mañah, “Met arip nem toh-ñeti epov tovai añarab modarin mañotunei.” Pot parun mañah.

9

Iesu pim mañairahol meehan sah

Matiu 10:5-15; Mak 6:7-13

¹ Met narah Iesu pim mañairooh-abanari 12 poriz as hahan emat pim nakoe topourahan pituhol menat hepanezariz, lam modañ tat hepanezari batin batohopanez kezao paru manah. ² Met pot metahapuh pi parun ñetiv epat mañah, “Met ari sat añarabon God arim koravopuz masakavoz roketak hepanez ñetiv bar mañovai lamari batin batovai sohozei. ³ Met ari sohokepez hat arim heriñ tin metohopekez homet arim irañir kizovetur moniñir dim modarir gipizor potü tovai basotunei.” ⁴ Pot mañat maot epat mañah, “Met ari sohot zeñ natak sepeken añarab nari emat ari avat sat parunañ orepekez zait tat zeñ tairañik avat sapanez poñikam lokat het gog ev au añat emeemaz toh-epeñ tovai zeñ modañik sa orotunei, oñ

anohopanez poñikam hezei. ⁵ Met zeï mod natak sat berevepeken añarab arimaz kaev ravat orohopekez zeï nañ naan tapan, povoz arim eñañik parum zeï potakanañ ham tomol moleo ñed bat hepanezaek teur betet zeï pot kos rez manat sepeken paru etet, ‘Ui, dari paru ganö meteg,’ pot hapan.” ⁶ Met Iesu pot mañahan pim mañairooh-abanari sat zeï posik zeï potak katak añarabon baiñetinao bar mañovai lamao tat hehari batin batovai sooh.

Erod Iesuz ñetivon hatetet hahao ev

Matiu 14:1-2; Mak 6:14-16

⁷⁻⁸ Met Iesuz pot tovai emooh-ñetiñ haohan hatevetet añarab nari epat haoh, “Zoan ivov emeohap maot biriri ravat bal hat hez.” Pot haohan añarab mod nari epat haoh, “Evo, propet aban Elaiza batam hehap maot biriri ravat bal hat hez.” Pot haohan mod nari epat haoh, “Evo, met Godiz propet aban batam heh-mod nap maot biriri ravat hez.” Pot paru Iesuz kapotaz main main haohan Erod Galili zeï posiz aban ahop hatevetet basat em tat heh. ⁹ Tat pimam epat homeoh, “Met ne batam hahon paru Zoaniz gagai men elahan hañomah, oñ petev tairapuhö gogot tamahan ne pim ñetiv hateveteamoh?” Pot hat pi Iesun etepanez hat zait tat heh.

Iesuhö añarab ahov gipiz manah

Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Zon 6:1-15

¹⁰ Met Iesuz mañairooh-abanari soohaekanañ maot borourat emat Iesu bavizat parum tovai soohat ñetiv map Iesun mañah. Tahan pi hatevetet añarab mod mapori poek betet pim mañairooh-aban nenarinañ paru zeï nataz abatao Betsaida mañooh-poek sah. ¹¹ Met paru poek sahan añarab ahovokaro paru sahao hatevete hapuh parum tokat sahan Iesu parun etet biñ ravat bat sa batahapuh parun Godiz masakavoz roketak sat hepenez ñeti pov mañovai, añarab lamari batin batohot poek heh.

¹² Met gitap bañodapanez toohan mañairooh-abanari 12 pori emat Iesun epat mañah, “Erom ae, dari mosik ev hezag añarab okorin mañeken zeï totoï demahan hez-okoiñik sat gipiz bat napanepuh orap.” ¹³ Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Evo, met povoz arihö etet gipiz natü paru manei.” Pot mañahan pim mañairooh-abanari epat piin mañah, “Ae, met deim bereñ mar nas met pis honeñariv nenam ev oraezag dei sat parum gipiz napanez natü zum takaz hameñi?” Pot mañah. ¹⁴ Met abanari 5 tauseniz zut hehan parum añaholor ñarohol amun poek togü manat hehavoz homet mañairooh-abanari pot hah. Pot at mañahan Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Ari añarabon mañepeken toguñ main main 50 naek, 50 naek, pot toutovai sap.” ¹⁵ Pot mañahan paru Iesuz hahat mañahan añarab toguñ main main mañahat toutovai sah. ¹⁶ Tahan Iesu bereñ mar nas met pis honeñariv bat abaran etet gipiz potuz Godin biñ mañahapuh gipiz pot bapezat mañair abanari manahan paru añarab manovai sah. ¹⁷ Tahan añarab mapori nohot kaev ravahan kametü hov kitü 12 bizahan oraehaek bavelahan map beo rezah.

Pita Iesuz kapot bar hah

Matiu 16:13-20; Mak 8:27-30

¹⁸ Met aliz nasik Iesu main ravat sat mañeo hahot hehan pim mañairooh-abanari emahan pi parun epat at mañah, “Met paru añarabohö nemaz homet tairap hamah?” ¹⁹ Pot mañahan paru epat hah, “Añarab narihö nimaz Zoan ivoh memeohap pot hamah, met mod narihö, ‘Elaiza batam

hehap,' pot hamah, met mod narihö, 'Godiz propet aban batam ñomah-mod nap maot biriri ravat hez,' pot nimaz hamah." ²⁰ Pot mañahan Iesu parunahoen epat maot at mañah, "Met arimauhö nemaz tairap hameg?" Pot mañahan Pita epat hah, "Ni Kristo, Godihö eñizekez au hahan hezap," pot mañah.

Pi ñomapanez maot bar mañah

Matiu 16:20-28; Mak 8:30-38; Zon 12:23-26

²¹ Met Pita pot hahan Iesu parun ah ñeo epat mañah, "Ari tovai nemaz hag-okat modarin bar mañotunei." ²² Pot mañat maot epat mañah, "Met ne Añaraboz Nanep tokat aban tup ahomakez korav ahorir anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahorir aban ñeti kateñiz mañairahol ne kos rez nanat kakam ahov netapan. Tat paru mod narin mañapanen ne navat ur noñomapanen, nevizapanen oraet aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik maot baviriri navatapanen bal haom."

²³⁻²⁴ Pot Iesu parun mañat añarab ahovokaron epat mañah, "Met tairap nenañ emohopanez pop ne nemaуз zaitiv betet nem Papapuz hahat baval hat pim zaitivok samoh-povoz zut pi pop nem tamoh-epat tovai emohot pot homehopan, Met ne Iesus zaitivok sohomani modari honoñai tairao netapanez, ma ur noñomapanez hapanen ne kaev ravat ñaihet tat pi navetetü. Pot nemaz homet emookez pop nenañ honeo pohao tin het hekë. Oñ nap pim heris tin hepenez homet ñaihet tapanez pop pi pohao tin naketü, oñ hori ravapan. ²⁵ Met nap pi hamarrah nonair nai map hez-potü bat hepanepuh Godiz homet naketuz pop ñomapanen pim nonair nai potuhö rekot pi tin hepenez meñizapane? Evo, potuhö rekot nameñizotü. ²⁶ Met aban nap nemaz ma nem ñetiv hapanez kaev ravapanezap tokat ne Añaraboz Nanep nem alizavor nem Papapur enzoliholoz kezavor alizavonañ maot ou ravat eromazarah ne aban popuz kaev ravat piin et nareotü. ²⁷ Met ari hatevetepeken ne rotap epat añom. Tokat ari eperihanañ nari nañom biriri hepeken, Godiz masakavoz roketak hepekez pov ou ravapanen etepekepuhoh tokat ñomepek," pot mañah.

Iesus heris pat ravah-ñetiv

Matiu 17:1-8; Mak 9:2-8

²⁸ Met Iesu pot mañahan het au alizañ 8 bon tahan pi Pitar Zemisir Zon bavizat agarë dañ navok pi mañ hapanez hat paru sat heh. ²⁹ Tahapuh Iesu mañeo haohan pim heris pat ravahan pim dimir giv map aer ravat het uasiz tamahavoz zut livaliv tooh. ³⁰⁻³¹ Met pot tovaiam propet aban batam heh-nañariv Mosesir Elaiza Iesus hehaek ou ravat paru honeo rouvat hehan parupim herisikaro amun aliz ahov al tezat livaliv toohan, Godiz hahat Iesu tovai sohapanen Zerusalem zeitak ur ñomapanen tapanezat ñetiv paru nae nap mañohot heh. ³² Met paru pot hahot hehan Pitar pim modañariv au gom toohaekanañ maot etañ elat etehan, Iesus alizavon eteh, met pim alizavonañ honeo aban mod poñariv rouvat amun hehan eteh. ³³ Tahan aban poñariv Iesu betet maot sapanez toohan Pita pim tin hapanezao bon ravahan betezam Iesun epat mañah, "Deim ahop ae, dari ev tin hez-povoz biñ ravohog, rekot dei zei goe nañ nim namak, Mosesiz namak, met Elaizaz namak, pot demak." ³⁴ Pot mañovaiam unit abarahanañ erat paru bamezahan mañairooh-aban pori un potan etet ñaihet tat hehan ³⁵ un potaz ñaravatakanañ ñe nao epat hah, "Met nem rop, arimaz hat ba ou batohop ok, povoz ari pim ñetiv hahapanen tinam hatevetehoezi." ³⁶ Pot haovaiam unitar aban mod poñariv bon tahan Iesu main hehan paru eteh.

Met mañairooh-aban pori poek tahan etehao mod narin namañ, oñ parum etehatam homet heh.

Pitup menat hehap batin batah

Matiu 17:14-21; Mak 9:14-29

³⁷ Met paru dañ povok hehaekanañ zeit al tezahan Iesur mañairooh-abanari er horat añarab ahovokaro emoohan paru bavizah. ³⁸ Tahan añarab poriz ñaravatakanañ aban nap ñeo ñarah hat Iesun epat mañah, “Añairameñip ae, ni nem ro epupun eterë. Met pi nem ro nenap ev, ³⁹ oñ orah rezah pitü hori nap pi kezao menat baveteamahan ñodat ñeo ahoam hamahapuh hodadeo bavon batamahan tur tem tamahapuh pim heris teperat oraean agolasikanañ giz gihov reamah. Met pitü pop menat hezaek bon nat, oñ orah rezah bahori metamahan rop map hori ravovai samah. ⁴⁰ Met nim mañairameñ-abanari pitü pop ruapanez ne ahoam parun mañoohon paru bapap tah.” ⁴¹ Pot hahan Iesu paru porin epat mañah, “Beuo, ne houloam arinañ ev het añamohon ari hatevetet arim gagañik hodad tinao nav het kut tat nemaz homeo badae navat hezavoz homet arimaz nem loporih honoñai tamoh, oñ arinañ am heman ari tairarah nemaz tin homeo badae batepek?” Pot mañat aban popun epat mañah, “Kar erom, nim rop ev bat em.” ⁴² Pot mañahan rop magei bat emoohan pitup maot ro pop bahori metahan hamarrah ñodat tur tem hat teperat oraeh. Tahan Iesu pitup ruat rop batin batat pim papap maot manah. ⁴³ Met pot tahan añarab ahovokaro Godiz kez ahö povon etehapuh paru ñaihet tat agol atat heh.

Iesu pim ñomapanez ñetiv maot mañah

Matiu 17:22-23; Mak 9:30-32

Tat paru Iesuz tahan etehavoz ahoam homeohan Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, ⁴⁴ “Met ari ñeti añomaz toh-epovon hat koveñ bizat tinam hatevetei. Met ne Añaraboz Nanep aban napuhö aban mod narin mañairapanen ne navapan.” ⁴⁵ Pot hahan paru Iesuz ñeti mañah-povon hatevetehapuh Iesu hamarrah aban ahop ravat hepan, pot homet hehaek pim hahavoz kapot iz ravahan paru tin hodad narav tahapuh pim ñeti hah-povoz paru at mañapanez ñaihet tat am heh.

Aban tairap ahop ravapan?

Matiu 18:1-5; Mak 9:33-37

⁴⁶ Met Iesuz mañairooh-abanarihanañ tairap ahop ravat hepanen modari pim irih hepan pot hat, “Ne arim ahop ravom,” pot hahan modapuhö, “Evo, ne arim ahop ravom,” pot paru kilam ñetiv nae nap mañat ser haovai sooh. ⁴⁷ Tahan Iesu parum haohat hodad haravahapuh pi ñaro goe nap bat emat pim nakoe barouvat ⁴⁸ parun epat mañah, “Met tairapuhö nemaz homet ñaro goe epopuz zut nap meñizat tin metat hepanez pop ne amun ok neñizat tin hanetapanezavoz zut ravat hepan. Met aban ne neñizapanez pop ne main nanenizotü, oñ nem Pap nemeehan eroh-pop amun ok meñizapan. Met aban nap pi añarab modari meñizat parum gogot metohopanez popun God etet, ‘Aban ahop ok,’ pot pimaz hahopan.” Pot Iesu parun mañahan hateveteh.

Dari eñizohopanezapuz ñetiv

Mak 9:38-40

⁴⁹ Met pot hahan Zon Iesun epat mañah, “Deim ahop ae, dei etegin aban napuhö pituholon nim abatao mañat ruoh, oñ pi darinañ honeo nakezapuhö pot tooh, povoz dei pin, ‘Evo, ni okat totun,’ pot ah ñeo mañeg.”

⁵⁰ Pot hahan Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Evo, met aban tairap darim gogot bahori navatotuz pop pi dari eñizohopanezap ok, povoz ari tovai pi bagaa batotunei,” pot mañah.

Sameria nari parumatak naorotuz hah

⁵¹ Met God Iesu abarahaz maot bat helapanez pov totoi ravahan pi Zerusalem zeitak sapanez homet heh, povoz nonoroh sooh. ⁵² Tat aban nari asiv meehan sat bar mañapanez garos ravat sohot Sameria zeisik zeï natak añarab potakari zeï namak manapanen paru orapanez sat mañah. ⁵³ Met paru Sameria añarab pori epat haoh, “Zuda añarab emat deinañ naorotü.” Pot haovai emooh. Met Zerusalem zeï pot Zudaholoz zeï ahot ok, pot paru hodad, povoz paru sat zeimakez at mañahan Iesu Zerusalem zeï potak sapanez emooh-pov paru hodad ravahapuh kaev ravat zeimak namañotuz hahan Iesu tokat emoohan hahat piin mañah. ⁵⁴ Tahan pim mañairooh-abanañariv Zemisir Zon parum pot hahavoz homet Iesun epat at mañah, “Deim ahop ae, ni gu haken dei hakan rekot abarahanañ itiñad ou ravat erat añarab okori ñadat bavon batapan ma tair?” ⁵⁵ Pot at mañahan Iesu borourat parupin ñai mañat hañiv epat mañah, “Evo, arip okat haotunei.” ⁵⁶ Pot mañat paru zeï pot betet modatak sah.

Iesunañ honeo sapanez aban nap hah

Matiu 8:18-22

⁵⁷ Met paru nonoroh soohan aban napuhö emat Iesun epat mañah, “Erom ae, met nim sookeyaek deip honeo sohopenez ne zait toh.” ⁵⁸ Pot mañahan Iesu piin epat mañah, “Met had bedehol parum oramah-tekeñ hez, ma idehol parum oramah-zezeñ amun hez, oñ ne Añaraboz Nanep zeï hemaz namak bon, povoz nim nañeñ-okovoz tinam hometahoh em.” ⁵⁹ Pot mañat pi aban modapun epat mañah, “Ni emeken deip sopain.” Pot mañahan aban mod pop hañiv epat mañah, “Nem ahop ae, ni gu haken ne sat het nem papap ñomapanen baveiromapuhoh emoman deip honeo sohopen.” ⁶⁰ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met paru nemaz homeo badae navat hepanezari parumeri ñomohopanen baveirohohan, oñ ni nenañ honeo deip sohopenepuh God arim koravopuz masakavoz roketak sat hepanez ñetiv ni añarabon bar mañookë.” ⁶¹ Pot mañahan aban mod napuhö Iesun epat mañah, “Erom ae, ne ninañ honeo deip sohopenez netamah, oñ gaa teken ne garos sat nemeri maras manatahoh maot emom.” ⁶² Pot hahan Iesu aban popun epat mañah, “Met aban nap nenañ honeo sohopenez pop maot borourat kosimarati pim nonair nai zeitakatuz, ma gog mod navoz maot homet lop houlorizaro bat hepan, povoz pi Godiz masakavoz roketak het gogot natotuzap ravat hepanezap ok,” pot mañah.

10

Iesu abanari 72 meehan sah

¹ Met pot mañahapuh tokat Iesu pi abanari 72 ba ou batat honeñariv honeñariv baverat zeï ahö potak katak, ma zeï goe pim sapanez poñik paru garos meeapanen sapanez tah-porah ² pi parun epat mañah, “Met ari emeaman sepekez teg-epovoz tairavoti zut tat añom? Met av epesik gipiz ahoam map utap hatat hez, oñ gog aban sat gipiz potü bat batogü manapanezari aviam hez, povoz ari av epesiz maupun mañ mañohopeken pi gog aban modari ba ou batapanen sat gipiz potü bat batogü manohopan.

³ Met gog emeeman sat tovai sohopekez pot gog honoñai ahot ok, povoz epat añom, Met sohopeken had bedeholohö bolohol menamahavoz zut modarihö arimaz kaev ravat bahorí etohopan. ⁴ Met sepekez tat tovai arim heriñ tin metohopekez homet moniñ ma kizovetü bat sotunei, ma eñ suñ meet sotunei, ma nonoroh ari sohopekepuh añarab modari bavizat ñetiv ahoam hahotunei, oñ am ñeo mañovai sohozei. ⁵ Met pot tovai ari sohot zeí natak berevat zeí namakeh lokat toutat het pomakeh hepanezarin epat mañei, ‘Godiz masakao arinañ hepanen lop tinarizaronañ ari hezei.’ ⁶ Met pot mañepeken zeí pomakez aban maup masak etohot hepan, povoz arim mañepekez pov rotap ravap, oñ ari masak naetotuzat ravapan, povoz mañepekez pov arimauti maot emapan. ⁷ Met zeí bat sa avatapanez pomakeh am hepekepuh tovai zeí modamakeh sotunei, oñ pomakeam het zeí potakarín Godiz ñetiv mañohopeken paru gipiz anohopanen ari, Ui dari hañ tairai paru manak, pot hometunei. Oñ gog abanari gogot tamahan hañiv manamahavoz zut ari amun añarab meñizat tohopekezavoz hañiv paruhö gipizor ivov ari anohopan.

⁸ Met zeí natak ari sepeken mar anat avat sat eñepanepuh gipiz arim nain hepekez natü bareñat tez anapan, povoz am nei. ⁹ Tat zeí potak am het lamari batin batovai añarabon epat mañei, ‘Met Godiz masakavoz roketak sat hepekez pov totoi arih emapanez tah,’ pot mañohozei. ¹⁰ Met pot mañat ari zeí mod natak sat berevepeken paru arim ñetiv hatevetepanez kaev ravapan, povoz ari nonoroh sat rouvat het parun epat mañei, ¹¹ ‘Ae, ari Godiz masakavoz roketak hepekez pov petev arim totoi ravah-ñeti tin pov dei arin añakaz hat emegin ari kaev raveg, povoz arim ham tomol moleo deim eñañik ñed bat hezaek maot ev teur betekaz teg.’ Pot parun mañat teur betet sei. ¹² Met pot etapanez añarab poriz epat añom, Met batam añarab Sodom zeitak heh-pori horí povor kao ahoam tooh, povoz tokat God ari añarab ñevok evizapanezarah pi Sodom pori hañ horiv metapan, oñ zeí añarab het arimaz kaev ravapanezatak hepanez poriz horivohö Sodom añaraboz batam tooh-pov ritou metat map ahö ravapanezak God paru hañ horí ahö mapov metapan,” pot mañah.

*Parum toohavoz homet mañahat ev
Matiu 11:20-24*

¹³ Iesu pim mañairooh-aban 72 porin pot mañahapuh boreurat añarabon epat mañah, “Ui, ari Betsaidar Korasin zeitakaroh añarab eperi, met ne arim zeitakaroh lamari batin batat pituhol ruoh, oñ ari arim horiv navet am hez, povoz mai zakep ari honoñai ahov tokat bepekez ok. Met batam Taiar Saidon zeí potakaroh añarab Godiz hodad natari hehaek aban nap poek sa het nem red tamoh-epeñiz zut nañ tat añarab lamari batin bafoohatin parum horiv betepanez hat zakep tat boteo hol ruat kir kizeñ tat heh narab, oñ ne arin red povor kao añairamohon arim horiv navet. ¹⁴ Povoz tokat ari añarab mapori ñevok eviipanezarah Taiar Saidon zeí potakarohari parum horivoz hañiv aviam bapan, oñ arim horivoz hañiv ari ahoam bepek.” ¹⁵ Pot hahapuh modarin epat mañah, “Ae ari Kapaneam zeitakari, arim abatañ bat hel batat abarah helepekez homeamegi? Evo, ari poek rekot nahelotü, oñ horiñ tamahari ñomat sat hezaek evetepanen sepek.”

¹⁶ Iesu pot mañahapuh pim mañairooh-aban porin maot epat mañah, “Met tairari arim gizarop hapekezat hatevetet baval hapanez pori nem gizarop amun ok baval hapan, oñ tairari ari kos rez anapanez pori ne amun kos rez

nanapanezari ok, met ne kos rez nanapan, povoz nem Pap ne nemeehan erohop amun ok kos rez manapan.” Pot pi parun mañah.

Aban 72 pori maot emah

¹⁷ Met tokat abanari 72 meehan sat gogov tovai soohaekanañ maot boreurat emat parum tovai soohavoz biñ ahov ravat Iesun ñetiv epat mañah, “Deim Amip ae, dei nim añeñit tat pituholon nim abatavonañ mañovai soogin hatevetet añarab betet berevat soohan tin ravoooh.” ¹⁸ Pot mañahan Iesu epat mañah, “Tin, met pot tovai soogin Seten pi uas reamahan eteamegivoz zut revah hehaekanañ er horat ñodahan ne eteohö.

¹⁹ Met ari hatevetei, nem kezavohö pi popuz kezao ritou metat hez, povoz nem kez pov ari anohon bat hezaek hamalehol ma pei hori tairari rekot ari emenat bahori naavatotü, ma Seten amun rekot bahori naavatotü, ²⁰ oñ ari hamegin pituhol hatevetet berevat samahavoz, ‘Deimauhö hamegin berevat samah,’ pot hat biñ ravotunei, oñ abarah tepatak arim abatañ God red hamenahan hez-povoz homet ari biñavonañ hezei,” pot mañah.

Iesu Godin ñeti biñao mañah

Matiu 11:25-27, 13:16-17

²¹ Pot mañooohan Godiz Pul Tinap Iesuz loporih biñ ahov manahan pi epat hah, “Apai, ni nenap abarar hamarrah hezariz maup hez. Met paru nari pot hamah, ‘Dei hodad ahö tinavonañ het tovai sameg,’ Pot hamahari nim ñeti rotapuv hodad tapan hezavoz ba iz batameñ, oñ paru, ‘Dei hodadeo tekü hezari eveg, ni eñizooken tin hodad ravohok,’ pot nañamahariz ni hatevetet kapot tin hodad tapanez mañairameñ, povoz homet ne nimaz biñ ravat hez. Met Apai, rotap nimaup zaitivonañ añarab pot metameñ, povoz ne eteamohon tin ravamah,” pot mañah.

²² Tahapuh Iesu maot añarabon epat mañah, “Met nem Papapuhö gog tamoh-map epeñiz au nañahan hez, met pi nenapuhö ne pim ropuz tamohot tin hodad hez, ma ne pim ropuhö nem Papapuz tamahaf tin hodad hez, met añarab tairari ne mañairohomaz pori amun nem Papapuz hodad tohopan, oñ añarab pot namañairotuzari pimaz hodad natotü.”

²³⁻²⁴ Met pot hat Iesu boreurat pim mañairooh-aban nenarin etet epat mañah, “Met batam Godiz propet abanari met zeisikaroz ahori arim petev nem añairamohon etet hateveteameg-epeñin etet hatevetepanez paru zait tat heh, oñ paru mamog et narë ma hat navet heh, povoz petev nem tamohovon ari eteamegiek, biñ ravat lop tinarizaronañ hezei,” pot mañah.

Sameria aban nap Zudap meñizah-ñetiv

²⁵ Met aliz nasik aban ñeti kateñiz mañair nap Iesun mañapanen pi hori hapan batah, pot homet epat at mañah, “Añairameñip ae, ne tair toman pohao tin het hemaz pov nanapan?” ²⁶ Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Met ñeti kateñir ah ñeñ menahan hez-tep potak ñeti tairañ ni rekö hameñ?” ²⁷ Pot at mañahan aban pop epat hah, “Met menahan hezat ev, God arim ahop hez, povoz nim hezhezao, ma hodadevor loporü pi nenap map manat kez tat pimazahar zait tat hez. Met modao amun epat menahan hez, Nimaup homet zakep tat hezavoz zut añarab modariz homet zakep tat tin metovai sohoz, pot menahan hez.” ²⁸ Pot hahan Iesu epat mañah, “Tin hañ, povoz hañ-okat tookezaek pohao tinam het hekez tin pov ni nanapan.”

²⁹ Met pot hahan at mañah-aban pop modariz taevavok pi aban tinap ravapanez hat Iesun maot at mañah, “Met mod tairapuz homeman nem modap ravapanen tin metohom?” ³⁰ Pot mañahan Iesu aban nariti

bavatat ñetiv epat mañah, “Met narah Zuda aban nap Zerusalem zeitak hehaekanañ Zeriko zeitak sapanez hat nonoroh er horoohan aban givogĩ nari nonoroh emat baelat hehan aban pop horahan kez tat tupuñir marañoñañ uroohan ñomapanez tat oraehan pimotoũ batezahapuh bat paru barezat sah. ³¹ Tahan aban pop horĩ ravat oraehan Zuda aban Godiz homet anumaihol bareñ elat mañarook-*nap* emat etevai non helevavotĩ am sah. ³² Tahan aban popuz tokat Zuda aban mod nap pi aban Livai porihanañ nap Godiz tupumakeh gogov toohaekanañ emahapuh pim totoi haret piin etevai pihoen am bazei manat sah. ³³ Met pot parup tat hasahanahoh aban Sameria zeĩ hotoh pat posikanañ nap emat etef horĩ ravat oraeh-popuz zakepiv ahoam tahapuh, ³⁴ pim totoi sat herisik ur kelahan horĩ ravat hehaek ueriv ma bain ivov mevizat medemah. Tahapuh pim bol donkipuz revah pi bavizat basahapuh añarab hotohanañ emat orohopanez zeimak demahan hehaek meñet korav ravat hehapuh, ³⁵ orat het zeirevai al tezahan monis 2 kina aban zeĩ pomakez koravop manahapuh pot mañah, ‘Ni monĩ epes bat aban epopuz tin korav ravat heken tin ravap, met monĩ epes ni bat pimaz korav ravat het tovai sooken rekõ narav tapan, povoz nim monĩ nas honeo bizeken ne maot emomazarah monĩ hañis ni nanom,’ pot mañat sah.”

³⁶ Met Iesu ñetĩ epov mañahapuh aban piin mañahapun epat at mañah, “Met aban nañariv nap pot tahaek tairap aban horĩ ravat heh-popuz modap ravah?” ³⁷ Pot mañahan aban pop epat hah, “Met aban zakep tat tin metahpat pop pim modap ravat tin meñizah.” Pot hahan Iesu epat mañah, “Rotap ok hañig, ni taput tovai sohoz.”

Matar Mariaz zeimakeh Iesu sah

³⁸ Met Iesu pim mañairooh-abanarinañ paru honeo sohot zeĩ natak berevah. Tahan poek añ nap pim abatao Mata hehaekanañ emat Iesu bavizat pi gipiz bareñat manapan hat kohat pim zeimakeh basat meñeh. ³⁹ Tahan pi poek sat hehapuh ñetiv haohan añ popuz saup pim abatao Maria Iesuz totoi emat toutat ñetiv haohat tinam hatevetehot heh. ⁴⁰ Tahan Mata pi gipiz bareñapanez gogot ahoam tohot kaev ravat emat Iesun epat mañah, “Erom ae, Maria emat nim totoi toutat betez hezan nem main gogot ahõ tohot kaev ravoh, povoz mañeken pi emat ne neñizap.” ⁴¹⁻⁴² Pot mañahan Iesu ñetĩ hañiv epat mañah, “Mata ae, ni nonair nai mapotuz ahoam homeameñiek emat nen ok at nañeñ, met ni tin navoz hodad nat hez, oñ Maria tin povoz hodad ravat ev emat toutat hateveteamaheak pi mod naiz ni neñizapanez piin namañotũ,” pot mañah.

11

Mañeo hahopanezat mañahat ev

Matiu 6:9-15, 7:7-11

¹ Met narah Iesu pi naek sat het Godin mañ mañohot het garẽ hahan aban pim mañairooh-*nap* piin epat mañah, “Deim Amip ae, met Zoan pim mañairooh-abanarin mañeo hahopanezat badede mañooh, povoz zut nihoen dein mañeo haokazat añeken dei hodad ravak.” ² Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met ari mañeo hahopekez Godin epat mañ mañohozei, Apai, met dei mapori nim abat tinao orah rezah bat hel batovai sohokaz zait teg. Ma ni deim koravopuz masakavoz roketak hekaz pov zuam ou ravapanez zait teg.”

³ Ma ni orah rezah deim gipiz anooken nohok.

⁴ Met deim modarihö horiv etamahan dei parum etamah-poñiz unun manat kos rez manamegivoz zut ni amun deim hori tamegiñ bavetet unun manohoz.

Met ganö dei hori nao tak hezavoz ni dei evetetun, oñ deimaz tin korav ravat hez.”

⁵⁻⁶ Iesu pot pim mañairooh-abanarin mañeo hahopanezat mañat maot epat mañah, “Met arihanañ ni nap zeimakeh orat heken kuturutak bati nap hotohanañ emapanen gipiz manekez mel teken bon tapan, povoz nim mod napuz zeimakeh ni sat epat mañekë, ‘Eñarim ae, batip nem zeimakeh emahan ne gipiz bon, povoz ni bal hat gipiz natü nanekez emoh.’ ⁷ Pot mañeken nim mod pop epat nañapan, ‘Evo, dei ñaro haitokor hamerizat badao hat haoregiek, ne bal hat ni gipiz nanomaz kaeveg sa.’ ⁸ Pot mañat nim mod pop, Ae, nem modap ok emat hahag, ne zuum bal hat meñizat gipiz natü manom, pot pi homet zuum bal nakaotü, oñ ni am rez kek tat mañovai sookë, povozahoh nim ahoam mañookez povon pi hatevetet bal hat nim gipiz mañekez potü nanapan. ⁹ Met ñeti pot aňoh-epovoz zut epat arin aňom, Met ari Godin rez kek tat mañ mañohopek, povoz pimau eñizat ari anohopan. Ma rez kek tat pim nonoroz mel tovai sohopek, povoz God rekot eñizat aňairohopenen bar batohopek, ma ari haitokoroh urohopenen, pi hatevetet tezohopan. ¹⁰ Rotap epat aňoman hatevetei. Añarab tairari rez kek tat Godin mañ mañohopanezari rekot manohopan, ma rez kek tat pim nonoroz mel tovai sohopenez pori bar batohopan, ma haitokoroh urohopenez poriz pi hatevetet tezohopan.

¹¹ Met ari papahol arim ñarohol pisihol manepekez aňapanen ari hamal hori nari bat manepeke? ¹² Ma id ñekeñ manepekez aňapanen ari hop havhavehol bat manepeke? Evo, pot bon. ¹³ Eñarohol, ari aňarab horiri arim ñarohol nonair nai tinatuhar manohopekez hodadeo tin hez, met arim Pap abarah tinaharam hezapun mañ mañohopeken pi hori nao ari naanotü, oñ tinam ari eñizat pim Pul Tinap am anohopanez hodad ahö mapov piih hez.” Iesu pot parun mañah.

Pi Bielsebuliz kezavonañ tah, pot hah

Matiu 12:22-37; Mak 3:20-27

¹⁴ Met narah aban nap pitup menat hehan ñeo nak heh-pop Iesuhö pitup ruahan sahan aban pop ñeo hah. Pot tahan aňarab ahovokaro etet hehaek agol atat heh. ¹⁵ Tat narihö pimaz epat haoh, “Met pi pituholoz ahop Bielsebul* pop kezao pi manamahan pituhol aňaraboh menat hezaek ruamahan samah.” Pot paru haoh. ¹⁶ Met mod narihö Iesu zu metapanen tair tapan hat epat mañah, “Met ni red ahö deim et narë hez-nao aňaireken dei etet, ‘Rotap pi God meñizat kezao manamahan gog okov tovai emamah,’ pot nimaz hak,” pot paru piin mañah. ¹⁷ Tahan Bielsebul popuz kezavonañ tamah-pot homet hahavoz Iesu zuum hodad ravat parun epat mañah, “Met paru aňarab zeï nasik nari honeek hepanepuh kaev ravat berat toguñ main main ravat nae nap menohopan, povoz parum tin hepanezao hori ravapan. Ma zeï namakeh aňarab kap hon nat hepanezæk nae nap zeï ñai tovai sohopan, povoz parum hepanezao amun hori ravapan. ¹⁸ Met povoz zut pituholoz ahop Seten pop pi hodad houlovokaronañ ravat het pim irih hez-pitü pori ruohopenen tair tat am honeo hepan? Evo parum

* **11:15:** Pavar 15 -Bielsebul abat pov Seteniz abat modao ok.

honeyo het gogot tohopanez pov hori ravapan. Oñ ari nemaz epat hag, ‘Pi Bielsebul popuz kezavonañ pituhol ruamahan samah,’ pot hag, ¹⁹ povoz epat arin at añom, Met arimeri tairapuz kezavonañ pituhol ruamahan samah? Ma hameg-popuz kezavonañ pitü pori ruamahan samaha? Met pot parun at mañepeken paru epat arin añapan, ‘Evo, dei rekot Bielsebul popuz kezavonañ pim pitü pori naruotü.’ Pot arin añapanezaek ari nemaz okat hameg-pov moregao ravapan. ²⁰ Met ne pi popuz kezavonañ pituhol naru tamoh, oñ Godiz Pul Tinap kezao nanamahan ruamohon paru hatevetet samah. Povoz ari epat homepek, Rotap dari Godiz masakavoz roketak hekazao ev ou haravah, pot homet hezei.”

²¹ Pot mañahapuh Iesu pim kezavohö Seteniz kezao ritou metat hez homet ñeti epov parun mañah, “Met aban kez nap pim zeimakehaz raier ñamet bat ñai bizat tin korav ravat hepan, povoz pim nonair naitü tin oraepan.

²² Oñ aban mod kez napuhö emat aban pop ritou metat menat bahori batapanepuh pim eler ñam potü map batep tat bapanepuh potur nonair nai modatü bat aban modari gamö rezat manapan.

²³ Met añarab tairari nemaz homet naketuz pori nenañ dei zeï ñai tohokazari ravat hepan, ma paru tairari nem añarab batogü naman tohopanezari paruhö neneri baverat bamain main batohopanezari ravat hepan,” pot mañah.

Pituhol menat heh-naputi zu tat mañah

Matiu 12:43-45

²⁴ Pot mañat Iesu maot epat mañah, “Met ne arim tamegivoz homet aban pitup menat hepanez naputi zu tat epat añom. Met pitup aban nap menat hepanezaek ruapanen pi berevat sat zeï betezasik hepanezaekaz melahar etevai sohapan. Tapanen pim hepanezaek bon tapanen pi maot epat homepan, ‘Met ne maot somapuh nem mamog hehö-zeï pomakeh lokat hem.’ ²⁵ Pot homepanepuh pi maot emat etepanen pim zeï pomak ivoh betet batin batapanen hepanen ²⁶ etet pi maot boreurat sat pim modari map hori tohot hepenezari 7 bavizat paru emapanepuh aban popuh paru mapori lokapan. Tapanen pim garos pitü honepunañ het aviam hori ravat hehat maot naketü, oñ pitü pop ruapanen satahoh tokat pim modarin mañat bavizat emat lokat pi map bahori batapanen hori ravat hepan,” pot mañah.

Iesu biñ ravat hekaz kapot ba ou batah

²⁷ Iesu pot mañahan añ nap añaraboz ñaravatak hehaekanañ piin epat mañah, “Met ni navatat apetei nanah-pop nimaz homet pi biñ ravat hezap ok.” ²⁸ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met rotap ok hañ, oñ añarab tairari Godiz Baiñetinao hateveteamapuh baval hat tin tovai samah-pori paru biñ pimau ravat hezari ok,” pot mañah.

Red ahovon etepanez piin mañah

Matiu 12:38-42; Mak 8:11-12

²⁹ Met añarab ahovokaro Iesuz nakoe emat togü manovai soohan pi parun maot epat mañoh, “Met ari añarab eperi hori tohot hez. Tat ne Godiz kezavonañ red nao arin añairoman etepekez nenavoz hameg, oñ neohö red nao betezam arin naañairotü, oñ batam aban Zonaz tahavoz zut red nen pov ne toman ari etepok. ³⁰ Met batam God pi meñizat hehan Niveva zeitak sat añarab poekarim parum hori tohavoz ñetiv bar mañohopovoz zut ne Añaraboz Nanë epov petev arim hori tameg-ñetiv bar añovai samoh. ³¹ Met batam añ kuin ahö nap zeï hotoh nasik het ahop ravat heh-pop pim zeis betet emat darim iz mimiholoz aban kiñ ahop Solomon

pop hodad tinavonañ het ñetiv hahot hehaek hatevetepanez hat pi emah. Tat pim ñetivon hatevetet tin hodad ravah. Met rotap Solomon hodad tinavonañ ok haoh, oñ nem hodadevohö pimov ritou metat hezan ne ev het ñetiv añaomoh ari hatevetet hodad tinao nav hez, povoz tokat ari añaarab ñevok evizapanezarah añ popuhö het arim pot tamegivoz homet, ‘Ari hañ horiv bepekezari ok,’ pot arimaz hapan. ³² Met pis ahop aban Zona ñiz betehan bal hat Nineva zeitak sah. Tahan paru añaarab pori Godiz hodad nat hehaek parum horiv betet loporizaro boreurapanez Zona parun mañaan paru hatevetet loporizaro boreurah. Met Zona gog tinao ok tah, oñ nem tamoh-epovohö pimov ritou metat hezan ne ev het arin ñeti tinao añaomohon ari hatevetet loporizaro borë naur hez. Povoz tokat ari añaarab ñevok evizapanez porah Nineva zei potakarihö het arim loporizaro borë naur tamegivoz homet, ‘Ari hañ horiv bepekezari ok,’ pot arimaz hapan,” pot mañah.

Arim loporizaro alizao

Matiu 5:15-16, 6:22-23

³³ Met Iesu añaarabon ñeti mod nao epat mañah, “Met aban nap pim ramuñad rañizapanepuh kohat hapisiz giruvok ma mod naek ba iz navatotü, oñ ram poñad ourah badapanen, ñadohot al tezat hepanen añaarab mod kohat emapanezari alizavok tin het etehopan. ³⁴ Met arim etañ loporizaro ramuñadez zut hez. Met arim et poñinañ tin etehot homehopekez poriz loporizaroh ramuñad rañizamegin al teamahavoz zut al tezat hepanen tinam etevai sohopek. Oñ tairari etañinañ etehot home horivonañ hepanez poriz loporizaroh ramuñad upiamahan kutur manamahavoz zut paruh alizao bon hepan. ³⁵ Met ganö arim etañ horitun etehopeken arim loporizaroh aliz povoz zut hodad tinao bon hepanen ari kuturutak hepek hezavoz tin homet hezei. ³⁶ Met ari ramuñad rañizat alizavok tin etet sameg, povoz zut arim loporizaroh kuturut bon hepanen ari aliz nenavonañ hepek, povoz tinam etet sohopek,” pot mañah.

Parisiholor aban mañairaholon mañah

Matiu 23:1-36; Mak 12:38-40; Ruka 20:45-47

³⁷ Met Iesu ñeti pov mañat bon tahan Parisi aban nap pim zeimakeh Iesu sat parunañ gipiz napanez mañah. Tahan parup honeo sat aban popuz zeimakeh lokat modarinañ gipiz napanez toutah. ³⁸ Tat Iesu paru Zudaholoz toohat pim marañ gipiz napanez garos ivov navet, povoz Parisi aban pop piin etet home midin tat heh. ³⁹ Tahan darim Amip pim homehavoz zuum hodad tat epat mañah, “Met ari Parisi abanari, arim heri koruñik tin ivov ñodameg, oñ ari givogivor hori ahoñ tamegiek arim loporizaroh horiñ map an pap manat hez. ⁴⁰ Met ari aban kutari, God arim heriñir loporizaro pi matut etahavoz ari hodad, ma hodad nat hez? ⁴¹ Met arihö aban nonair nai bonori lopori manat meñizepek, povoz arim loporizaro tin ravapan.

⁴² Mai zakep, met ari Parisi abanari zakepizari ari hori ravepek. Met arim nonair nai ma gipiz bat bamain batat orañ bizamegin 10 ravamahan ari poekanañ or hon nao bat, ‘Godizao ev,’ pot hat basat pim tup ahomakeh biameg. Pov tin ok tameg, oñ añaarab modariz zakep tat masak metao, ma Godiz zait tat homeme hepekeza, tin poñ ari unun manameg.

⁴³ Mai zakep, met ari Parisi abanari arim topour zeifnik lokat topouramegporah sat garosik tek tinañik toutat hepekez zait tat toutameg, ma ari añaarab topouramaheak sohopeken paru pori arin etet, ‘Deim ahoñ ae,’ pot arin

añohopanez ari zait tat het pot tovai sameg. ⁴⁴ Met ari Parisi abanari añarab baveiramahan zañ tat hezaek añarab kut tat ham tinar ev pot hat revah samah, met povoz zut modari arim heriñin etet, “Tin tamahari ok,” pot arimaz hamah, oñ arim loporizaroh map zañ tat hori ravat hez. Povoz zavaruzari ari hori ravepek.”

⁴⁵ Met Iesu pot mañahan aban ñeti kateñiz mañairaholoz napuhö epat mañah, “Añairameñip ae, ni ñeti hori okov parun kez ravat mañenin deiti honeo ravahan dei hatevetet tu raveg.” ⁴⁶ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met ari aban ñeti kateñiz mañairahol, met arim pot mañamegivoz tairavoti zut tat haom? Met ari honoman ahotü ñelet samegivoz zut ari paru honoñai povoz kao bat het tohopanez ñeti kateñir ah ñeñ mañamegin paru baval hahopanez hat gog ahov tat kakamao hatevetet tovai emamah, oñ ari paru nameñiz hez, povoz mai zakepizari ari amun hori ravepekezari ok.

⁴⁷ Ma arim iz mimiholohö Godiz propet abanari menat baveirahan hezaek ari, ‘Hatahav ev beiraez,’ pot homet zei tinañ demat zi buñ ñedet red tinao metameg. ⁴⁸ Pot ari tamegiek epat ravamah, Tin tat deim iz mimihol propet aban pori men ñomah, pot homet hakamegivoz zut ravamahag, mai zavaruzari ari hori ravat hepekezari ok.

⁴⁹ Met God hodad ahö mapovonañ hez-pop batam epat hahan hez, ‘Met tokat nem propet aban nari, ma aban hodad tinavonañ modari ba ou batoman paru Israel añaraboz ñaravatak gogot tohot hepanen Israel porihö nari bat men ñomohopan, ma mod nari bat urohopenen kakamao hatevetehopan.’ ⁵⁰⁻⁵¹ Pot pi hahan hezan arim iz mimihol garos toht-taput ari amun tovai sameg. Met batam God hamamar nonair naitü matut tahan heh-poekanañ, Abel horiv bon tinam hehap menahan aban narihö paru mod hori bonori am menovai emohot aban Sekaraia amun Godiz tup ahomaker anumaihol bareñ elat mañarooch-arü posiz ñaravatak hehan pop amun menah, met ari arim iz mim porinañ honeo ravat tokat hañiv bepek. Rotap epat añoman hatevetei. Met batam arim iz mimiholohö aban horiv bonori menah-povoz hañ horiv parunañ honeo ari amun bepek.

⁵² Met aban ñeti kateñiz mañairahol, ari Godiz masakavoz roketak hepekez zait nat het añarab masak povok hepanez zait tat hezariz haitokor ari merizat kirop ba iz batamegin añarab modari poek sat hepanez bapap tat hez. Povoz mai zakep ari hori ravepekezari ok.” Pot Iesu aban porin mañah.

⁵³⁻⁵⁴ Met Iesu pot mañahapuh paru zei pomakeh hehaekanañ iñidoh berevahan paru aban ñeti kateñiz mañairahol, ma Parisi abanari pimaz map kaev ravat piin ñai mañat ñeti hori nao pim gizasikanañ hapanen hatevetet pi ñevok bizapan hat paru Iesun at ñeñ ahoam mañohot heh.

12

Parisihol moreg metapan hez mañah *Matiu 10:26-27*

¹ Met narah añarab map ahö navokaro topourat Iesuz okat epat rouvaha-puh paru eñañ irih revah mezat atalip tat hehan Iesu garos pi mañairooch-abanarin epat mañah, “Ari hatevetei, Met Parisi abanari lop houlorizaronañ hezaek parum gipiz namahatü nohot ari hori ravepek hezag, tovai ari potü notunei. ² Met petev parum kil izek hat tovai samah-map poñ tokat ba ou batapanen ari etepek. ³ Met rotap arim kuturutak kilam het hamegiñ tokat alizavok ourah hahopenen mapori hatevetehopan, ma ari zei girü

navok het modapuz nakoe haret kilam giz ñun ñun nae nap mañameg-poñ zeï daparih añaraboz ñaravatak het ñeo ñarah hahopanen añarab mapori hatevetehopan.” Pot Iesu parun mañah.

Añarab modariz ñaihet natotü
Matiu 10:28-31

⁴ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Nem modari arin epat añom, Ari tovai ham añaraboz ñaihet totunei. Met paru rekot arim ham heriñ ur oñomapan, oñ arim pulihol paru rekot ur nañomotü, povoz ari parumaz ñaihet totunei. ⁵ Oñ God nenap rekot arim heriñir pulihol honeo itiñadek sepekez añapanen ganö poek sat hori ravepek hezavoz petev ari pi nenapuz homet ñaihetivonañ het tovai sohozei.

⁶ Met ari id goehol 5 pori bat nepekez zumao 2 toea nen manat bameg. Met id goe poriz zumao aviam, oñ God poriz unun naman am homeme hez. ⁷ Tat parumaz tin korav hez-tapupuhö arimaz tin korav het arim gag tae honeo honeo rekö hakat hodad ravat hakez. Met arihö idehol ritou metat hez, povoz pi arimaz korav ravat hezag, ari modariz ñaihet totunei.” Pot Iesu parun mañah.

Dari Iesuz nem Ahop pot haok
Matiu 10:19-20,32-33, 12:32

⁸ Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met tairap nemaz, ‘Iesu nem ahop ok,’ pot añarabon ourah mañohopanez pop tokat abarah Godiz enzolihol etet hepanen ne Añaraboz Nanep pimaz, ‘Epop nemop ev,’ pot mañom. ⁹ Oñ tairap, ‘Ne pimaz unun,’ pot nemaz añarab modari hatevetet hepanen hapanezap tokat abarah Godiz enzolihol etet hepanen ne pin, ‘Ne nimaz unun,’ pot mañom. ¹⁰ Met ari añarab eperi ne Añaraboz Nanepuz homet ñeti hori tairao hapek, povoz rekot God hori pov baol betepan, oñ pim Pul Tinapuhö kezaö nanahan ne gogot toohon nari, ‘Pi Seteniz kezavonañ gog akat tamah,’ pot hahavoz zut añarab tairari Godiz Pul Tinapuhö nap meñizapanen tin nao tapanen ñeti horiv hat Pul popuz abatao batiu tiu batat epat hapan, ‘Seteniz gogot ok tamah,’ pot hapanen God rekot parum hapanez hori pov ba ol navetetü, oñ am pohao hepan.

¹¹ Met ari nari nem ñetiv baval hat emohopekezavoz mod narihö kaev ravat beri akahopanepuh ari Zudaholoz topour zeñiñik, ma gavman aban korav ahorihaz avat sat arimaz ñeti horiv mañohopanen hatevetet, ‘Ui, dari hañ tairao mañak batah,’ pot ari hat ñaihet totunei, ¹² oñ mañohopekez at añohopanez porah Godiz Pul Tinapuhö hodadeo ari anohopanen ñeti hañiñ mañohopek.” Pot pi parun mañah.

Aban monisinañap kut tah-ñetiv

¹³ Met Iesu pim mañairooh-abanarin pot mañat bon tahan aban nap añarab ahovokaroz ñaravatak hehaekanañ Iesun epat mañah, “Añairameñip ae, ne haoman ni hatevet. Dei nanepuz papap ñomahan nem nanep deipim papapuz nonair nai map pihar au ravat hez, povoz ni piin mañeken baverat nem natü nanap.” ¹⁴ Pot mañahan Iesu ñeti hañiv epat mañah, “Erom, met ne arim koravop ravat nim nañeñ-okat ba oñ batomaz tairapuhö niin nañahan nehaz emeñ? Evo, ne arim ñe okoñ ba oñ navatotuzap ev.” ¹⁵ Pot mañahapuh Iesu añarabon epat mañah, “Met ari hatevetei. Tin hepekez nonor tair hez? Met aban nap hamarah nonair nai mapotü bapanez homevai sohopanezap rekot pim tin hepandez nonor bar

batapane? Evo, rekot bar navatotü, oñ tin hepekez nonor pat hez. Povož ari hamarrah nonair naitü ahoam bepekez homevai sohotunei.”

¹⁶ Pot Iesu mañahapuh paru tin hodad tapanez aban naputi bavatat ñeti epov mañah, “Met aban moni ahosinañ nap pim uitikap ahö ñedehan hehaek uloñ ahoam badat heh. ¹⁷ Tahan pi epat homeh, Kar, nem uit uloñ ahö utap tat hezag, ne tair tomapuh nem gipiz okotü tin bizoman oraepan batah? ¹⁸ Pot homehapuh pi maot epat homeh, Met nem uit uloñ ze goeñ demohon hezaek map ur edomapuh zei ahoñihar demat poek nem uit ul poñir nonair nai modatü bat emat honeo bizoman tin oraepan. ¹⁹ Met ze ahö poñ demat garë haomapuh nem potü batogü manat bizoman oraepanen gogot nat hemapuh nem gipizor bain ivov nohot biñ ravat tinaharam hem. ²⁰ Met aban pop pot tapanez homehan Godihö piin epat mañah, ‘Ni aban kutap, met ne kutur epatak ni ñomekez haoman ñomeken, aban mod napuhö nimotuz korav ravat hepan.’” ²¹ Met Iesu pot parun mañat maot epat mañah, “Met añoh-epovož zut ari tairari hamarrah nonair nai mapotuz zaitiv ahö tat sohopekepuh Godiz zait nat hepekezari ari nonair nai bonoriz zut ravat hepek.” Iesu pot parun mañah.

Ham heriñizatuz home midin natotü

Matü 6:25-34

²² Met Iesu pim mañairooh-abanarin maot epat mañah, “Erohol epat añoman ari hatevetei, Met dei gipiz tairatü nohok? Ma deim heriñik dimir giv tairatü took, pot hat arim hepekezavož home midin totunei. ²³ Met God ari matut etahapuh pi pul emenahan ari biriri hez-pov tin ahö ravat hezao ok, oñ gipizor dimir giv potü betezatü ok. ²⁴ Met ideholoz tamahat ari homei. Paru avañ nañed, ma parum gipiz bavelohopanež nai bon, ma parum zezeñik gipiz basat naviz, oñ arim Pap abarah hezapuhö id pori gipiz manamahan namah. Met God ideholon eteamahan goe betezari, oñ ari añarabon pi eteamahan arihö id pori ritou metat hez. ²⁵ Met ni nap epat homeokë, Ne nañomotü, oñ am biriri hem. Pot ahoam homekez pop am biriri heke? Evo, ni nap pot hat rekot biriri naketü. ²⁶ Met ari ev añoh-epat hat am biriri hepekez pap tat hezaek arim heriñizatuz ahoam homeameg-povož kapot bon, pot ne arin ok añamoh.

²⁷⁻²⁸ Met ari zi buñiz tat meveramahat homei. Parumauhö nao tamahan parum redeo naverev, oñ zi bu hamoh-poñ meverat hezan eteamegin aliz zeirevaizasik lul ñodät ñu ravat bon tamah. Met rotap aban Solomon darim iz mim batam kiñ ahop ravat hehap, pi dimir giv redevonañ tinatü tooh, oñ zi buñiz redevohö pim red tooh-pov ritou metat hez. Met ari Godiz tin homeo badae navat hezari hamoh-epovož hodadeo bei. God zi bu betez poñiz korav het red povor kao tinam metamahap arimaz amun tin korav het arim heriñik dimir giv metohopekezatü tinam anohopan. ²⁹⁻³⁰ Met paru Godiz hodad natari pot hamah, ‘Dari taekanañ gipizor ivov bat nook, ma dimir giv bat meok,’ pot hat home midin tamah. Oñ arim Pap abarah hezap ari gipizor dimir givož teki tepeken pi zuam etet hodad tat arimaz homehopan, povož pimaz hodad natariz home midin tamahat tovai ari totunei. ³¹ Oñ ari epat tohozei. God arim koravopuz masakavož roketak hepekez zaitiv ahö tat homevai sohopekez pov bagaros batepek. Tepeken pi arimaz kaev naravotü, oñ tin korav het gipizor dimir giv rekot ari anovai sohopan.” pot Iesu parun mañah.

Dari abarah hañ tinao bakaz ñetiv

Matü 6:19-21

³² Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Ari nem bol sipsipiholoz zut ravat hezari aviam hez, met darim Papapuz masakavoz roketak hepekez hat piuhö ari ba ou avatahan hez, povoz tovai ñaihet totunei. ³³ Met arim nonair nai bat modari manat zum tat monis bat añarab nonair nai bonori manepken, revah abarah arim pot tovai sohopekezavoz hañ tinao helohopanen, poek tibihol men borö nakaotü, ma girgiri narezotü, ma givogiri lokat givogï navotü, oñ tinam oraepan. ³⁴ Met ari tairari hamarrah nonair nai ahotuz zait tat batogü manepok, povoz potuzaharam homevai sohopek, oñ ari abarah hañ tinao helapanez zait tat tovai sohopekezari poekazaharam homevai sohopek,” pot mañah.

Iesu pi maot erapanez hah

Matü 24:42-44

³⁵ Met Iesu pim mañairooh-abanarin maot epat mañah, “Met ne arim Amip maot emomag, ari tinam arim dim givoñ bateki batat barat zapatü revah urat arim ramuñ rañizat bat hezei. ³⁶ Met aban ahö nap añarab mod nari gipiz bareñat pimaz as hapanen pi sat parunañ honeo biñ ravat gipiz nohot hepanen pim gog abanari zeitak betezam naketü, oñ poemak het gogot tin tohot hepanen parum aban ahö pop maot emat haitok zisik kad kad urapanen hatevetet zuum haitokor teepanezavoz zut ne arim ahop maot emomaz hat etehot hepek. ³⁷ Met gog aban pori parum ahop naem tapanez porah maot emapanez homet paru au gom nafotü, oñ gaa tat tin etaet hepan, povoz emapanen paru biñ ravapan. Met parum ahö pop emat paru pimaz tin homet hepanez povon etet parun epat mañapan, ‘Ari nem gog aban tinari ev, oñ petev ari toutat hepeken, neohö arim gipiz tezat anoman ari bat nepek.’ Pot mañat pi parumaz asit metapan. ³⁸ Met parum ahö pop lop gitum ma hohor mamogap ñeo hapanez porah emapanen gog aban pori pim emapanezavoz homet etaetam hepan, povoz parum ahop emapanen etet ahoam paru biñ ravapan. ³⁹ Met añomaz toh-mod epovoz ari tin homevai sohozei. Aban zei namakez maupuhö aban givogip naratiam emat pimatü bapanezao hodad hatat hehatin pi homeme het aban givogï pop emapan hezavoz ñai bizat etet heh narab. ⁴⁰ Met povoz zut ne Añaraboz Nanë epop maot emomaz porahaz ari amun unun hepeken taput naratiam ne emomag, ari nemaz tinam ñai bizat etehot hezei.” Pot Iesu parun mañah.

Gog aban tinapur horipuz ñetiv

Matü 24:45-51

⁴¹ Pot mañahan Pita hatevetehapuh Iesun epat at mañah, “Nem Amip ae, ñeti hañ-okov ni dei nenariz homet hañ, ma añarab maporiz homet okat hañ?” ⁴² Pot at mañahan Iesu hañiv parun maot epat mañah, “Met gog aban nap tair tapanen pim hodad tinao ou ravapan? Met aban ahö nap sapanez tat pim gog añaraboz korav ravat pi het gipiz gamö rezat manohopanez nap ba ou batat meñepanen, orah rezah pi poek het pim ahopuz mañat sapanez pot pi tin tohapan. ⁴³ Met aban ahö pop sat hepanezaekanañ maot emat etepanen garos mañat sahatam gog aban pop tohapan, povoz ahopuhö piin epat mañapan, ‘Ni hodad tinavonañ hez,’ pot mañapanen pi biñ ravat hepan. ⁴⁴ Tapanen aban ahö pop pim gog modañiz map piin au mañapanen korav ravat hepan. ⁴⁵ Oñ gog aban mod napuz hodad tinao bon hepan, povoz pim aban ahop sapanen pot homepan, Nem aban ahop pi sahaek zuum maot naemotü, pot homet pi gog añarab pim irih het gogot tohapanezari urovai gipizor iv kezao novai rumurat tohapan. ⁴⁶ Met pi pot tohot pim ahop emapanez homet naketuz porah ahop naratiam maot emapanepuh etet gog aban hori tohapanez pop ahoam

urat bahorī metapanepuh aban Godiz homeo badae navatotuz modarinañ honeo betepan.”

⁴⁷ Met Iesu pot mañat ñeti modao epat mañah, “Met gog aban nap pim aban ahopuz gizarop tapanezat mañapanen pi tin hatevetet hodad ravapanepuh pim hapanezat gogot nat betez hepanen aban ahop maot emat etepan, povoz pim tapanezavoz tin hodad haket nat hepanezavoz homet birepenañ ahoam urapan. ⁴⁸ Met gog aban modap pim aban ahopuz gogot tohopanezat tin hodad nat am hepanen aban ahop emat etet pot homepan, Met pi gogot tapanezat tin hodad nat am hez, pot homet birepenañ aviam urapan.” Pot mañat Iesu ñeti modao epat mañah, “Met tairari Godihö hodad tinao aviam manamah-pori pim gogot tin tovai sohopanez homeamah, met tairari hodad tin ahov manamah-pori pim gogot ahoam tin tovai sohopanez homeamah.” Pot Iesu parun mañah.

Añarab Iesuz hat main main ravapan

Matiu 10:34-36

⁴⁹ Pot mañat epat mañah, “Ne hamarrah itinañ rañizoman ñadohopanez hat ev eroh. Met it poñad zuam ñadat nonair nai horitü bavon batohopanez ne zait toh. ⁵⁰ Oñ garos ne kakam ahov hatevetem, met nem kakam hatevetemaz pov, Ma! zuam bon tapan nak, pot homet nem loporī honoñai ahoam tat hez. ⁵¹ Met ari añarab ev hamarrah het eñizat bahon avatoman tin honeo hepekez ne ev eroh, pot homeamegi? Evo, oñ ari añarab nem ñetivon hatevetet berat main main ravepekez hat ev eroh. ⁵² Povoz petev ma tokat haomaz toh-epat tohopanezat ev. Met añarab nari mar nas paru kap honet zei honemakeh hepanepuh nem ñetiv hapanen hatevetepanezaek berat 2 main ravapanen 3 main ravat hepan. ⁵³ Met aňoh-epovoz kapot pot hez. Aban ro nap hepanen pim papap nemaz homevai sohopanen aban ro pop pim pap popuz kaev ravapan. Ma ñari añ nap hepanen pim nonop nemaz homevai sohopanen ñari añ pop pim non popuz amun taput kaev ravapan. Ma añ nap hepanen pim añ lelamap nemaz homevai sohopanen añ pop pim añ lelamapuz amun kaev ravat hepan,” pot mañah.

Paru pimaz hodad natavoz bar mañah

Matiu 16:2-3

⁵⁴ Iesu pot mañat añarab houlorin epat mañah, “Met ari mapori eteamegin univ emat abarah akak tat hezan kutur manamahan etet epat hameg, ‘Utar pelapanez tah,’ pot hamegin rotap utar pelamah. ⁵⁵ Ma ari eteamegin rouvav ahos berevamahan etet epat hameg, ‘Git mid kezao ravapanez ev tah,’ pot hamegin gitao ravamah. ⁵⁶ Met ari aban lop houlorizaronañ hezari, ari abarah ma hamaraz tamahavoz tin et hareet hodad haravameg, oñ tairaz ari petev nem gog tamohovon tin haetet kapotaz hodad narav am kut tameg?” Pot mañah.

Ñevok bizapanezapunañ honeo ravapan

Matiu 5:25-26

⁵⁷ Iesu pot mañat parun maot epat mañah, “Met tairaz ari non horioror non tinaoroz tin etet hodad narav tameg? ⁵⁸ Met aban napunañ arip naiz ser nae nap hat ni ñevok nevizapanez hapanen, arip nonoroh sovai zuam aban pop bavizat arip ñetiv nae nap mañat bavon batat maot lop honerī ravei. Oñ ganö pot nat arip am sohot aban pop ni ñevok nevizapanen, ñe ahoñiz hateveteamah-ahopuhö pei du napun mañapanen ni navat sat kakam zeimakeh nemerizapan. ⁵⁹ Tapanen ni zuam poekanañ naverevotü, oñ poekam het nim hori teñivoz hañiv map bekepuhoh maot berevekë,” pot

mañah. (*Met ganö God hañ horiv pot etapan hezavoz dari zuam pinañ maot honeo ravakaz homet Iesu ñeti epov hah.*)

13

Paru loporì borë naurari horì ravapan

¹ Met Iesu pot mañah-porah añarab poek heh-nari epat piin mañah, “Met Galili aban nari bol sipsipihol Godiz hañiv metapanez bareñ elat hehan aban ahop Pailat pim ñai abanari meehan sat paru hori tat men ñomah-ñeti pov ni hateveteñi?” ² Pot at mañahan Iesuhoen hañiv epat at mañah, “Met Galili aban men ñomah-poriz horiv ahoam hehan men ñomah, oñ paru Galili añarab nañom hez-modariz horiv aviam hez, pot homeamegi?” ³ Evo, pot bon, met arim loporizaro boreurat arim horiñ navet tepek, povoz parum tat ñomah-taput ari tat ñomat horì ravepek. ⁴ Met Zerusalem zeitak abanari 18 ñomah-ñetiv ari hatevetegi? Met paru Siloam iv havevoz nakoe heleñañañ zei tovmak demahan hehaek edat aban hamoh-pori totoi hehan urahan ñomah. Met poriz horì tah-povohö Zerusalem añarab modariz horì tah-pov ritou metat hehaek ñomah, homeamegi? ⁵ Evo, pot bon, met arim loporizaro borourat horì tameg-poñ navet tepek, povoz ari amun parum zut ñomat horì ravepekezari ok,” pot mañah.

Zi uloñ navadamedeti zut tat mañah

⁶ Pot hat Iesu zi namedeti bavatat ñeti nao epat mañah, “Met aban nap hehaph pim avasik zi named ñedet sat hehan zi pomed ahö ravat hehan aban pop orah rezah uloñ badapanen tavat napan hat emat eteohan, zi pomed uloñ navad betezam heh. ⁷ Tahan aban pop pim avasiz korav ravat heh-gog aban napun epat mañah, ‘Erom ae, met krismasañ 3 ne zi epemedek uloñ badapanen tavat nom hat etevai emoohon uloñ navad hez, povoz zi epemed betezam het hamaraz haleñaiv bamahavoz ne homet kaev netamahag, ni men bet.’ ⁸ Pot mañahan avasiz korav hehaph pim ahopun epat mañah, ‘Nem ahop ae, tin hañ, oñ krismas mod epovok am hepanen ne korav het zi kapotak bol zañ bat em betet ked beiroman hamar haleñai tapan. ⁹ Pot tat eteman tin ravat zi uloñ badapan ma tair, deip am het etepain. Oñ am navad hepan, povozahoh nim hameñ-okat tat men betem,’ pot gog aban pop hah.” Iesu pot parun mañah.

Iesu añ nap batin batah

¹⁰ Met paru Zudaholoz gogot nat heh-aliz poñiz nasik Iesu parum topour ze i namakeh lokat añarabon ñetiv mañooh. ¹¹ Met poek añ nap pitup menat pim kokatarì bapekü tat hehan tin haeñ tapanez pap tat pekuam sooh-nap hehan krismasañ 18 bon tah. ¹² Met añ pop hehan Iesu piin etet epat mañah, “Eñarim ae, ni nem nakoe em.” Pot mañahan emahan epat mañah, “Nim tat hezao petev ok bavon batomaz toh.” ¹³ Pot haovai Iesu pim marañ añ popuh bizahan pim kokatarì pekü tat hehaek tin ravat opep ravahan pi Godiz biñ hahot heh.

¹⁴ Tahan topour ze i pomakez aban korav ravat hehaph parum gogot nat heh-aliz posik Iesu gog pov tat añ pop batin batahavoz loporih kaev ravat añarabon epat mañah, “Met alizañ 6 darim gogot tovai sameg-poñik pi ari rekot batin avatohopan, oñ darim gogot nat hez-aliz nasik pi tovai ari batin avatapanez hat pihaz emotunei.” ¹⁵ Pot mañahan Iesu hatevetet hañiv epat mañah, “Met ari aban moregari, orah rezah arim kauholor donkihol hez-zei poñik lokat bat iverihaz alizañik baeñat samegin ivov namah, met gogot

nat hez-aliz poñik amun ari gog pov tamegin arim kauholor donkihol ivov namah. ¹⁶ Met povoz zut aliz epesik ne añ epop meñizat batin batohok ne ganö toh, pot homeamegi? Evo, pot bon. Met pi Abraamiz iz mimip Seteniho pim heris bahori batat hehan pi krismasañ 18 hori hehaek ne pimaz zakep tat Seteniz kezao ritou metat batin batohovoz ari nemaz ñeti horiv ok hameg.” ¹⁷ Pot mañahan pimaz kaev ravat hehari paru hatevetet tu ravat ñeo nak hehan modari Iesuz tin tovai emoohavoz paru biñ ravat pim abatao bat hel batah.

Miz ul navoti bavatat mañah

Matiu 13:31-32; Mak 4:30-32

¹⁸ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met God arim korav maupuz masakavoz roketak hepekezaos tair hez? Ma kapot ou ravapanez tairavoti zu tat arin añom?” ¹⁹ Met zi namedez abatao mizmed hameg-pomedez bi ul nao nap bat ñedeamahan berevat ahö ravamahapuh zi modañ ritou metat mar arur ahö ravamahan idehol emat parum zezeñ bizat oramah.” Pot Iesu parun mañah.

Iesu ist povoti bavatat mañah

Matiu 13:33

²⁰ Pot mañat ñeti mod epov epat mañah, “Met Godiz masakavoz roketak hepekezavoz tairavoti zut tat añom?” ²¹ Met ist parava botevonañ honeo biamah-peï povoti zu tat hez. Met añ nap pei pov aviam bat parava bot ahovonañ honeo bizat basat em tamahan map tu hat ahö ravamah,” pot mañah.

Haitok goeoroos ñetiv ev

Matiu 7:13-14,21-23

²² Met pot mañat bon tahapuh Iesu Zerusalem zeitak sapan hat zeï pot betet zeisizañ sovai zeï ahotakaror goetakaroh ñetiv mañovai sooh. ²³ Met mañovai soohan aban nap piin epat at mañah, “Deim ahop ae, met añarab honep honep God pimeri bavatapan, ma dei mapori pimeri ba avatapanen tin hek?” Pot piin at mañahan ²⁴ Iesu haniv epat mañah, “Met añarab tin pohao het hepanez zeï posiz haitok poorö ahö bon, oñ goeor rezahan hezaek añarab ahovokaro poek lokat hepanez zu tovai sohapanez bapap tat hez, oñ ari tapuek lokat hepekez hat boi tat rez kek tohot hepek, povozahoh rekot lokat poek hepek. ²⁵ Met tokat zeï posiz maup haitokor merizapanen hepanen ari añarab nari iñidoh emat kerë hapekepuh kad kad urovai, ‘Deim ahop ae, haitokor tezekem emak,’ pot hapeken pi epat arin añapan, ‘Met ne arimaz unun, oñ taekanañ emat ok hameg,’ pot arin añapanen ²⁶ ari epat mañepek, ‘Erom, met ni deimatak emat baiñetinao añooñin hateveteog-porah dari honeo gipizor ivov nohot hegivoz ni unun manat heza?’ ²⁷ Pot hapeken epat añapan, ‘Ne arimaz ununug, ari taek epatari ok. Met ari hori tovai emoogiri okeg, nehanañ zeï nanat pataek sei.’ ²⁸ Pot kos rez anat añapanez porah aban Abraamir Aisakir Zekopor Godiz propet aban modari map pim zeï tinasik lokat hepanen, ari iñidoh het etet hepekezaekanañ iñ hahot het kakamao hatevetehot gitahav men tep hat hepek. ²⁹ Pot ari tat hepen añarab gitap berevamahaek zeï posikarohanañari, ma gitap bañodamahaek zeï posikarohanañari, añarab map ahovokaro emat Godiz zeï tin posik kohat het biñ ravat gipiz nohopan. ³⁰ Met rotap epat arin añom, Met petev añarab abatañ bon hezarihanañ nari tokat porah abatañinañ

ahori ravat hepan, oñ petev añarab ahö abatañinañ hezarihanañ nari tokat abatañ bonori ravat hepan.” Pot Iesu parun mañah.

Iesu zakepivonañ het hahat ev

Matiu 23:37-39

³¹ Pot mañoohan tapuraham Parisi aban nari emat piin epat mañah, “Erom ae, met aban ahop Erod pi ni nemenapanen ñomekez hahan dei hatevetegig, ni ze epat betet pat naek sekez nañak hat ev emeg.” ³² Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met Erod had bed ñaipuz zut tamah-okopun ari sat epat mañepeken hatevetep, ‘Petev ma zeirevai pi pituhol añaraboh menat hezaek ruovai añarab lamao tat hezari batin batohopan, met au aliz posikaro bon tapanez porah pim gogot bon hatapan, povoz pi nimaz ñaihet nat.’ Pot ari sat piin mañepeken hatevetep.” ³³ Pot parun mañat Iesu maot epat hah, “Met rotap aliz epesik ma zeirevai ma zeirevaizasik Zerusalem zeitak non somaz emamoh-epoorozañ sohom. Met batam propet aban pori Zerusalem zeipotak ur ñomovai emooh, povoz ne amun Godiz ñetiv arin añovai samohoek Zerusalem tapuek soman paru ne navat ur noñomapan.” Pot pi hah.

³⁴ Pot mañat maot epat mañah, “Mai zakep ari Zerusalem añarab, Godiz propet abanari menoog, ma pim gog aban modari arihaz meehan emoohan heleñinañ ur ñomoog, povoz epat arin añom, Met hohorep pim rohol batopourat ñep mezat korav tin hezavoz zut orah rezah ne arimaz zakep tat tin korav aravat hemaz zait tat hez, oñ ari povoz kaev ravameg.” ³⁵ Ae, God evetepanen arim ze ahö epat betezat ravapan. Met zeirevai ari neen maot et nanereotü, oñ tokat ari, ‘Godihö okop pim abatavonañ meehan emah, povoz piin biñ mañook,’ pot ari nemaz hapekez porahoh maot neen et nerepeke.” Pot Iesu parun mañah.

14

Eñar mar bavelat hehapuz ñetiv

¹⁻² Met parum gogot nat heh-aliz poñiz nasik Parisi abanariz ahö nap Iesu pim zeimakeh sat parunañ honeo gipiz napanez mañahan pi ze pomakeh sat lokat hehan aban eñar mar bavelat hehap pim nakoe toutat hehan paru aban poek hehari piin etet, Met aliz epesik okop tair metapan batah, pot homet piin et bameet heh. ³ Tahan Iesu aban lam pov tat hehapun etet Parisi abanariz aban ñeti kateñiz mañairaholon epat at mañah, “Met dari ñeti kateñir ah ñeñ baval hat tovai dari rekot gogot nat hez-aliz epesiz zut nasik aban lam nao tat hepenez nap meñizat batin batah, ma tair menahan hez?” ⁴ Pot Iesu parun at mañahan paru hañiv Iesun namañ, oñ am toutat et nenañ tat hehan, Iesu aban hori ravat hehap bat batin batat meehan sah. ⁵ Tahan paru porin maot epat mañah, “Met arim ñaro nap ma bol kau nap darim aliz gogot nat hekaz-nasik iv havè navok ñodot sapanen ari sat meñizat bepeke? Ma evo darim gogot nat am hez-alizas eveg, dari sat pi meñizat navotü, pot homet hepeke? Evo, oñ ari zuam sat meñizat bepekezavoz zut ne amun meñizamohop ev.” ⁶ Pot Iesu parun mañahan aban pori hañiv piin mañapanez bapap tat heh.

Parum abatañ bat hel navatotü

⁷ Met Iesu poekam het eteohan aban gipiz napanez emah-nari aban ahoriz tek tinañik toutat heh, povoz ñeti epov añarab poek heharin epat mañah, ⁸ “Met arim kapotak nari gipiz bareñapanez porah ari sat honeo hepekez añapanen ari sat ni nap aban ahoriz toutamah-tek tinatak ganö tat

toutotun. Met aban mod as hapanen emapanez pop pi aban ahop, povoz ganö ni poek toutat heken aban ahö pot nap emat toutapanez kerë hapanen, ⁹ aban gipizoz maupuhö pi rouvaepanen emat etet niin epat nañapan, ‘Met aban ahö nap ev emat hezag, nim toutat hez-okoeke pi zeï maneken toutap,’ ganö pot nañapanen ni añarab modariz etañik tu ahov ravat bal hat sat okoh tokarati tutekë hezavoz homet ev bar añamoh. ¹⁰ Oñ paru nim modari gipiz bareñat nimaz as hapanez porah ni honeo gipiz nekez hat sat okoh tokarati toutat hekë, povozahoh aban gipizoz maup emat niin etepanepuh epat nañapan, ‘Nem modap, ev nem tototi aban ahoriz tekeñiz nataf emat tout.’ Pot nañapanen ni añarab modariz etañik hapanen sat pim nañapanez poek toutat biñ ahov ravat hekë. ¹¹ Met navotihanañ ñeti epov arin añoh hometunei, oñ tairap pimaüz abatao bat hel batat hahopanez pop God bat hor batapanen pi abatao bonop ravapan, oñ tairap pimaüz abatao bat hor batat hepanez pop Godihö pi abatavonañap bavatapan,’ pot mañah.

¹² Pot mañat Iesu maot gipizoz maupun epat mañah, ‘Met ni gipizoz gog ahov tat nim naner bos ma nim kapotak modari, ma monir zeirurumanañarin as haotun. Met porin mañooken emat honeo het nim gipiz nohopanezavoz hañiv tokat gipiz hañikap bareñat nimaz as hahopanezaek nim hañiv havookezat ok ravohopan hez. ¹³ Povoz tovai ni pot totun, oñ ni gipiz bareñookez porah paru monir zeirurum bonori, ma eñañ hori ravat hepanezari, ma etañ kutari, porizahar as haoken emat nim gipiz potü nohopan, ¹⁴ povoz tokat paru rekot nim gipiz hañikap bareñ nananotü, oñ nim gipizoz hañiv paru poriti am hepan. Tapanen tokat añarab tinari ñomapanezakanañ maot baval hapanez porah God pimaühö añarab bon pori tin metookezavoz hañiv ni nanapanen bekë.’ Pot Iesu parun mañah.

Gipiz ahot napanez mañah-ñetiv

Matü 22:1-10

¹⁵ Met Iesu pot mañahan aban pinañ honeo paru toutat gipiz nooharihanañ nap piin pot mañah, ‘Tokat añarab sat Godiz zeï tinasik pinañ honeo het gipiz nohot hepanez pori biñ pimaüz ravat hepan.’ ¹⁶ Pot mañahan Iesu navoti bavatat ñeti nao epat mañah, ‘Met aban nap het pot homeh, Met ne bolor gipiz ahö tomapuh añarab ahovokaroz asiv meeman sat mañapanen emat napan. Pot homehapuh pimeri map emapanen paru gipiz napanez asiv meehan soohan pir pim gog abanari gipiz ahoam beirat bat emat bizahan oraeh. ¹⁷ Tahan pim gog aban nap meepanez tat epat mañah, ‘Ni sat añarab gipiz epotü emat napanez porin pat, ‘Ari dari sat pim gipiz tezat nepekez hahan ne emoh,’ pot mañat bavizat em.’ Pot mañat meehan aban pop sat pim hahat porin mañah. ¹⁸ Tahan paru kaev ravat napuhö piin epat mañah, ‘Erom, ne ham nar petev zum tohoek sat etemag, nim hameñ-okotü ne sat rekot bat nainotü.’ ¹⁹ Pot hahan met mod napuhö piin epat mañah, ‘Met ne bol kauhöl 10 bohoek paru gogot tin tohopan ma fair? Petev ne sat etemag, pim bolor gipiz tat hamah-okoeke ne nasotü.’ ²⁰ Pot hahan met mod napuhö piin epat mañah, ‘Erom, ne añap magei boh, povoz pi ne soman kaev ravapan hezavoz ne pi betet nasotü.’

Met añarab emapanez mañat meehan sah-pori potam hat nasotuz hahan ²¹ gog aban pop maot sat maupun parum hahat zu mañahan pi hatevetet hogao ahoam tat pim gog aban popun epat mañah, ‘Gipiz añaraboz hat bizohotü ahoam oraez, povoz ni iñidoh berevat sat zeï ahö epataz okat epat añarab togü manat hezaek moniñ bonori, ma eñañ pekü tat hezari, ma haeñat nasari, ma etañ kut tat hezari, map emat gipiz epotü napanez

mañeken emat nap.’ Pot mañahan sat iñidoh heharin hahat mañahan kohat lokat hehan ²² maot emat maupun epat mañah, ‘Nim hañit mañohon añarab emat lokahan atalip nat, oñ zeı terı nar upai am oraez.’ ²³ Pot mañahan maup gog abanapun maot epat mañah, ‘Povoz maot nonoroh ma avañik añarab sat em tamahaek, sat modari emapanez mañeken emapanepuh nem zeı epamak map atalip tapanen tin ravapan. ²⁴ Met garos emat napanez asiv meehon naem tah-poriz nap emat nem gıpız epat nainotü.’” Pot Iesu ñetiv parun mañah.

*Nap tin hometahoh pim eñatak sapan
Matıu 10:37-38*

²⁵ Met narah Iesur añarab ahovokaro sohot Iesu havoe tat parun etet epat mañah, ²⁶⁻²⁷ “Aban tairap nenañ honeo emohopanez pop pi ne lopori ahoam nanapan. Tat pim nonor papar pim añar ñaror pim naner bos lopori aviam manapan, ma parumaz aviam zait tapan. Tat pi pimauz zaitiv betet nem zaitivok tovai emohot epat homehopan, Met mod nari kacam nao netohopanezaek ne kaev naravotü, oñ am pimaz homevai sohom. Pot homet nem zaitivok emohopan. Met pot nat tohopanezap rekot nenañ honeo naemotuzap ok. ²⁸ Met arihanañ aban nap pim zeımak demapanez pi garos toutat het, Nem zeımak demomaz zir bi bizohon oraezaek demoman rekö ravapan, ma rekö naravotü? pot pi homepan. ²⁹⁻³⁰ Met ganö pi zol bah nenahav bareñat revahatü tat bavon navat hepanen hop hop tapanen añarab modari etet pi batiu tiu batat, ‘Met aban okop zeımak demapanezaorap kapot tat tohot am betehan oraeı hop hop tah,’ pot hapan hezavoz aban pot tapanezap garos tinam hometahoh demapan. (Met povoz zut dari tinam hometahoh Iesunañ honeo soho.)

³¹ Met ñeti modao ev, ñai aban ahö nap pim irih ñai abanari 10 tausen hepanen aban ahö pop hatevetepanen ñai aban ahö mod napuz irih pim ñai abanari 20 tausen hepanez popur pimeri, ‘Ari nae nap menepekez hat paru emamah,’ pot hapanen garos pi epat homepan, Met nem ñai abanari aviam, oñ pimeri ahoam hezaek, ganö dei emenat bavon avatapan hezag, tair tak? ³² Pot pi homet ñai aban ahö modapur pimeri am hotoh heriam hepanen pi aban nari meeapanen sat aban ahö popun ñetiv epat mañapan, ¹ “Met ñai aban ahoñariv arip main toutat ñetiv tinam hat bahon batepek.” Pot pi hahan dei nihaz emeg,’ pot piin mañapan.” ³³ Pot mañat Iesu parun epat mañah, “Aban popuz tinam homeh-taput ari tinam homet nenañ honeo emohopekezari taput tepek. Met garos ari tinam hometahoh rekot arim nonair naitü kos rez manat maot potuz home midin natotuzat ravat hepek, povozahoh rekot nenañ honeo emohopek,” pot mañah.

*Guaiv muz natotuzataz ñetiv
Matıu 5:13; Mak 9:50*

³⁴ Iesu pot mañat maot epat mañah, “Guaivet tin nat ok, dari gıpızoh beteamegin tin muz tamah. Oñ guaıvetaz muzeo bon tapan, povoz tair tat dari maot bamuz batak? Evo, pot nao takaz nonor bon. ³⁵ Met hamar haleñai tapan hat avasik guaiv pot navetetü, oñ naek betekan betezam oraepan. Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-epovon hatevetet tin hodad raveı.” Pot Iesu parun mañah. (Ganö dari guaiv potaz zut horı ravakan evetepan hezavoz homet Iesu ñeti epov hah.)

15

*Sipsip naputi bavatat mañah**Matiu 18:12-14*

¹ Met narah Iesuz ñetiv hapanen hatevetehopanez hat takes monis booh-narir hori modañ tovai emooñ-nari pim nakoe emat het pim ñeti haohavon hatevetehot heh. ² Tahan Parisi abanarir aban ñeti kateñiz mañairahol honeo hehaek parun etet kaev ravat parumam epat nae nap mañooh, “Met aban epop añarab hoririz zait tat bat em batamah, ma parum zeñik sat parunañ honeo het gipiz namah.”

³ Pot paru haohan Iesu hatevetet bol sipsip naputi bavatat ñeti nao epat parun mañah, ⁴ “Met aban arihanañ napuhö pim bol sipsipihol 100 poriz korav ravat hepanen nap naek sapanen etet mod tin hepenez 99 pori pi betet naek sapanez popuz melahar sapan. Met aban pop bol naek sapanezapuz melahar sohot bar batapanepuh, ⁵ biñavonañ bañelet bat emat pimatak maot meñepan. ⁶ Tapanepuh pimeriz as hapanen emapanen epat parun mañapan, ‘Met nem bol sipsip epop naek sat hehaek petev ne melahar sohot maot bat emohovoz homet dari biñ ravat hekaz arimaz as hahon ok emeg.’” ⁷ Met ñeti pov parun mañat Iesu maot epat mañah, “Met bol sipsip nap naek sapanen maot bapan, pot añohovoz zut aban nap ma añ nap pi hori tovai emohopanezaekanañ loporí borourat hodad tinao maot bapanez popuz abarah Godinañ hezari piin etet biñ pimau ravat hepan, oñ añarab heri kos nenañik tin tat, ‘Dei tinari ev,’ pot hat parum loporizaro boré naur hepenez poriz paru biñ naravotü.” Pot Iesu parun mañah.

Monisiti bavatat hah

⁸ Met Iesu pot mañat moni nasiti bavatat ñeti modao epat mañah, “Met añ nap pim moni heleñ 10 bat hepanen nas naek ñodapan. Tapanen pi haveñad rañizat tinam etepanepuh marañinañ nonair nai map bahou batat ahoam mel tohot maot bar batapan. ⁹ Tat pinañ paru zeí honetak hepanezarin epat mañapan, ‘Met nem moni naek sahan mel toh-pos bar havatoh, povoz dari honeo biñ ravat hek.’” ¹⁰ Met rotap añoh-epovoz zut aban nap ma añ nap hori tooh-poñ betet maot pim loporí borourapanen Godiz enzolihol piin etet biñ pimau ravat hepan,” pot mañah.

Aban ro naputi bavatat mañah

¹¹ Met Iesu pot mañat ñeti mod epop añarabon mañah, “Met aban nap pim ro honeñariv batahan heh. ¹² Tahapuh parup ahö ravat het bosip pim papapun epat mañah, ‘Apai, nimotukanañ nem monisir mod natü ne petev nanekez zait toh.’ Pot mañahan papap hahat tat pimotü baverat bamain batat ro ahop natü manat ro goep natü manah.

¹³ Met pot metahan ro goep aviam het hotoh pataekam sapanez pim monisir nonair naitü bahou batat bahapuh zeí hotoh nasik sah. ¹⁴ Tahapuh poek het añahol bovai monis manovai nonair nai mapotü zum toohan pim monis bon tah. Tahan zeí posik utar napel gitap kez mañat hehan gipiz map bon tahan pi gin ahoam ñomat heh, ¹⁵ povoz pi zeí posik aban napun gogot tapanez sat mañahan aban pop pim boloholoz korav ravat het piuhö gipiz manohopanez mañah. ¹⁶ Tahan pi bol zeitak sat korav ravat gipiz manohot hehan aban maup pi gipiz naman tahan het gin ñomahapuh bolohol gipiz noohaek teritü bat pim nohopanez homet zait tat heh.

¹⁷ Pot toohapuh pi hodadeo bat epat homeh, Met nem papapuz gogot metamah-abanari gipiz ahoam manamahan namah, oñ ne ev gin ñomohot

betezam hez, ¹⁸ povoz ne sat nem papapun, ‘Apai, ne ni hori ahov hanetoh, ma God amun horiv ahoam hametoh, ¹⁹ povoz ne nim rop ravat rekot naketü, oñ nim as rop ravat hem,’ pot mañom. ²⁰ Met pi pot homet pim papapuhaz sapanez hat bal hat sohot papapuz zeitaz nakoe honoohan pim papap hotohanañ piin etet pim loporih zakep ahov tat porü hat sat rop ba opitit tot nat iñ hah. ²¹ Tahan rop epat mañah, ‘Apai, ne ari God horiv ahoam haetoo, povoz ne nim rop rekot maot ravat naketü.’ ²² Pot mañahan papap mañah-pov barotap navat, oñ pim as roholon as hahan emahan epat mañah, ‘Ari zuam sat nem ro epopuz dimir giv tinatü, ma mar riñirar eñ suñ honeo bat emat ro epopuk memeepekepuh, ²³ sat bol kau goe obun tinap demat bat emat urat arö tepeken nem modarinañ dei biñ ravat nohot hek. ²⁴ Met etei, nem ro epop naek sat hehan hañomah homet hehon biririam het ev emah, ma pimaz bon hatah homet hehon ev maot haemahag, aliz epesik dari pimaz biñ ravat bolor gipiz tepeken nak.’ Pi pot hahan as rohol hatevetet pim hahat tat bol kau hah-pop sa bat emat urat arö tahan paru topourat ro popuz bolor gipiz tah-potü biñ ravat nohot heh.

²⁵ Pot toohan ro ahop avasik gogot tohot hehaekanañ emat zeitaz totoi haret hatevetehan paru daas hat daat mezooh. ²⁶ Tahan pi pim papapuz as ro napun epat at mañah, ‘Met tairaiz paru daas hat daat mezamah?’ ²⁷ Pot mañahan as rop hañiv epat mañah, ‘Evo, met nim bosip sat hehaekanañ maot emat hezan aripim papap pimaz biñ ravat bol kau tinap urat bat emat manegin nohot het daat ak mezamah.’ ²⁸ Pot hahan nanep nag tat kohat zej giruvok daat mezooh-poek bosipuz nakoe sat nalok, oñ am iñidoh hehan papap pi nalok tat iñidoh hehavoz loporih zakep tat berevat emat mañah. ²⁹ Tahan ro ahop pot mañah, ‘Met nehoh krismasañ ahoam nim gogot tinam tohot nim ñeo ne nael, oñ nim hameñitam baval hat asit netooh, met nem hatarinañ dei biñ ravat nakaz ni bol kau tin okat nap naur. ³⁰ Met nim ro akap pim monisir nonair naitü ahoam maneñin basat bogi tohot manohot hehan bon tahan maot ev emahan ni bol kau ro tinap tairaiz pimaz urapanez mañeñin paru bat emat urat arö tahan nameg.’ ³¹ Pot hahan pim papap epat hah, ‘Nem rop, ni nenañ orah rezah ahoam hez, povoz nemotü map nimotuhar ravat hez, ³² oñ nim bosip hañomah homet hehon sa hehaekanañ maot emahan eteohö, povoz aliz epesik biñ ravat bolor gipiz tat nameg-pov tin ok tameg.’” Pot ñeti epov Iesu añarab poek heharin mañahan paru hateveteh.

16

Aban hori toohapuz ñetiv

¹ Pot añarabon mañat Iesu maot pim mañairooh-abanarin ñetiv epat mañah, “Met aban moniñ ahö oraeh-nap pim nonair naituz korav hepanez hat aban nap meñehan korav hehan tokat aban mod nari emat ahopun pot mañah, ‘Met nimotuz korav hepanez aban meñeñin hez-pop nimotuz tin korav nakez, oñ natü betezam pim bamahaek bon tovai samah.’ ² Pot mañat sahan ahö pop aban korav meñehan hehapun as hahan emahan epat at mañah, ‘Ni ganö teñin mod nari emat nim ñetiv nañahan ne hateveteohö, povoz ni okopuhö maot nemotuz korav ravat naketü, oñ gogot tovai emooñivoz ñetiv meneñin hez-tep poñ bat emeken ne etet nim gog tooñivoz kapotaz tin hodad tom.’

³ Pot mañat meehan aban pop berevat epat homeh, Kar, nem ahopuhö ne gogotak hehoek petev noruah, povoz ne tair tom batah? Met ne avas

menat ñedemaz kez tat natotuzat hez, ma orah rezah gipizor nonair naituz nem modarin mañ mañohomaz ne tair mañom homet batu batamoh. ⁴ Pot homet maot epat homeh, Kar, met nem gog epov bon tapanen modari bat em navatat gipiz nanohopanez hat petev ne paru barekev metom. ⁵ Pot homehapuh aban nari parum aban ahopuhõ pei nai manat, 'Tokat maot monis nanekë,' pot mañahan hehariz honep honep as hahan pihaz emah. Tahan garos emah-popun epat at mañah, 'Met deipim aban ahop tairai ni nanahapuh tokat pi monis manekez nañah?' ⁶ Pot mañahan pi epat mañah, 'Met gipiz arõ tameg-oel dramuñ 100 nanahaek maot pi monis manomazat hez,' pot hahan aban pop epat piin mañah, 'Povoz nim nanahan beñivoz tep pe bat 100 baolat 50 nen red men.' ⁷ Pot mañahan mañahat tat sahan aban modap emahan korav heh-pop taputam piin at mañah, 'Met deipim aban ahop ni tairai nanat hañ monis manekez nañah?' Pot mañahan popuhoen pat, 'Met uit ul bekitü batam 100 nanat monis hañ manomaz nañah,' pot hahan epat mañah, 'Povoz nim batam potü beñivoz tepae bat 100 olat 80 nen red men.'

⁸ Potam aban korav heh-pop tovai soohan tokat aban ahop hatevetet popuz hodadevonañ het pot tahavoz homet, 'Auma, pi aban hori tahap ok, oñ modari tin metapanen tin hepan hat home tinavonañ het okat tah,' pot modarin mañah." Met Iesu pot ñetiv mañat maot epat mañah, "Ui, rotap ham eparahatuz homet hezari parumauz heriñiz homehot hez. Tat modari hañ tinao metohopan hat hodad ahovonañ het nae nap moreg metovai samah. Oñ Godiz alizavok hez-añarab pori parum hodad ahovonañ het tamah-okat nat.

⁹ Oñ epat añoman ari hatevetei. Met ari ham eparah hezarah arim monisir nonair nai modatunañ añarab mod bonori meñizohot parunañ ñod rezat hepekezaek tokat arim monis betet abarah sepekez porah God arimaz biñ ravat bat em avatapanen pohao het hepek.

¹⁰ Met aban tairap pi gog goevoz homet gog pov tin tapan, povoz pi gog ahovoz rekot tin korav ravat tovai sohopan, oñ aban tairap pi gog goevoz homet moreg tapanez pop gog ahovoz taputam pi tin korav naketü, oñ moreg tohopan. ¹¹ Met nap ev hamarrah pim monisir pimotoü bat hepanezaek tin nat hepan, povoz abarah God pi naiz koravop ravat hepaneze namañotü. ¹² Met napuhõ pimotoü ni bat het korav ravat hekez nañapanen potuz ni tin korav narav hekë, povoz God nim pohao bat hekez potü nanapane? Evo, rekot nananotü.

¹³ Met gog aban nap rekot aban ahõ houloñariviz gogot nametotü. Oñ pot tapan, povoz pi aban ahõ napuz pim lopori manapanepuh popuz gogot tinam tohopan, met aban ahõ modapuz kaev ravat hepanepuh pim gogot tin natotü. Met povoz zut ari rekot Godiz gogot tovai moni ahos bepekez homet zait natotü, met ni nap moni ahos nim bookez homet zait tookez pop zuamam monisiz homevai Godiz gogotaz kaev ravat hekë," pot mañah.

Parisi nari kaev ravahan mañahat ev

¹⁴ Iesu pot hahan met paru Parisi aban honeo het hatevetehot hehari paru monisiz zaitiv ahoam tat heh, povoz pi pot hahan paru hatevetet giz meu metah. ¹⁵ Tahan Iesu parun epat mañah, "Met ari Parisi abanari arim añarab modariz etañik tinam tovai samegin arin etet, 'Tin tamahari ok,' pot arimaz hamah, oñ God arim loporizarõ hezat eteamahan tin narav. Ma rotap arim zait tat tamegiv God eteamahan betezao ravamah.

¹⁶ Met batam Mosesir propet aban modari amun Godiz ñetiv haohan ñeti poñ añarab haovai emoohan Zoan tokat berevah. Met pi berevahaekanañ

ari Godiz masakavoz roketak hepekez ñeti tin pov dei haovai samegin añarab hatevetet rok potak hepanez hat boi tat tovai samah. ¹⁷ Met tokat abarar ham eparar nonair nai map ev hez-epotü bon tapan, oñ Mosesir propet aban modariz ñeti menahan hez-poñiz nao aban napuhö rekot bavon navatotü.

*Añarab tat het maot navetetuz hah
Matiu 5:31-32, 19:9; Mak 10:11-12*

¹⁸ Met aban nap pim añap betet añ modap bapan, povoz pi añ pop givogipuz zut bat hepanen piiti horiv am hepan. Met aban tairap pi aban modapuhö añ kaev metapanen hepanez pop bapanezaek aban pop amun givogipuz zut bat hepanen piiti horiv am hepan,” pot mañah.

Aban monisinañapur Lasarusiz ñetiv

¹⁹ Pot mañat pi maot epat mañah, “Met aban monir zeirurumanañap hehapuh orah rezah pi zeï tinamakeh orohot gipiz tinatü nohot het dimir giv redevonañ tinatuhar tooh. ²⁰ Met aban mod nonair nai bon nap pim abatao Lasarus pop pim herisik obul uveo berevoohañ ahoam tat hehan modari pi bat emat monisinañ popuz zeï tinamakez temeraz haitokoroh meñehan heh. ²¹ Tahan pi poek het aban monisinañap gipiz nohopanen lopoñ ñodapanen bat emat manohopanen nohopan hat heh. Tahan hadehol emat tañañinañ pim obuloñ an nohot heh.

²² Pot tohot heh-aban pop ñomovaïam enzolihol emat pim pulip abarah basat Abraaminañ meñehan heh. Met aban monisinañap amun tokat ñomahan baveirah. ²³ Tahan horiek pi sat het kakam ahov hatevetehot hehapuh agarë revah pataek etehan Abraamir Lasarus tin heh. ²⁴ Tahan pi Abraamin ñeo ñarah epat mañah, ‘Abraam nem izap ae, met ne ev it epañadek kakam ahov hatevetehot hez, povoz ni nemaz zakep tat Lasarusin mañeken pim marap havevok barizat emat nem tañarah bizapanen tamar tap.’ ²⁵ Pot mañahan Abraam aban mod popun epat mañah, ‘Nem izap, ni irih hamarah nonair nai ahotunañ het nen potuz biñavonañ heñ-pov ni hodad, met petev nim potü bon tahan ni kakamavonañ ok hez. Oñ aban epop hamarah horivonañ heh-pov bon tahan petev pi nenañ honeo tinaek ev hez. ²⁶ Met ev deim hezaek ma ok arim hezaek pavarah gup ahori hez-poek rekot ev hezari arihaz naemotü, ma ari okori amun rekot ev deihaz naemotü.’ ²⁷⁻²⁸ Pot mañahan pi iñivonañ maot Abraamin epat mañah, ‘Abizai, rotap ak hañ, povoz nem naner bos 5 hamarah am hezaek, ganö paru amun nem tohot kakamavoz zeï epesik emapan hezavoz, ni Lasarusin mañat meeken sat parun badede mañapanen paru hatevetet hodad ravap.’

²⁹ Pot mañahan ñeti hañ epov Abraam piin mañah, ‘Met aban Moses ma Godiz propet abanariz ñeti hahan hez-poñ ok hakez, povoz nim naner bos rekot ñeti poñ hapanen hatevetet baval hahot hepan.’ ³⁰ Pot mañahan aban pop maot epat mañah, ‘Evo abizai, ñeti poñin paru hat navet hez, oñ aban ñomah-napuhö sat parun mañapan, povozahoh paru hatevetet parum loporizoro borourat tin tovai emohopan.’ ³¹ Pot mañahan Abraam ñeti hañiv epat mañah, ‘Met Mosesir propet modariz hahan hez-poñ paru hat navet hezaek ne ñomah-nap maot meeman sat ñetiv mañapanen paru am hat navetetü,’ pot pi hah.” Iesu parun pot mañah.

17

*Modari moreg nametotuz ñetiv
Matiu 18:6-7,21-22; Mak 9:42*

¹ Met narah Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Met ev hama-rah orah rezah añarab narihö modari moreg metat horiv tohopanez mañohopanen hori ravohopan, oñ modari hori tohopanez mañohopanez pori hañ hori ahov tokat bapan. ² Met aban nap tin het nemaz aviam homet hepanen mod napuhö moreg metapanen pop non horioroh maot sapan, povoz moreg metapanez pop hañ horiv tokat bapan. Met pi moreg namet hepanez poratiam mez kerë hat iv havevok sa ñodat emiv elat ñomapan, povoz tin ok ravapan. (*Met pi garos ñomapan, povoz pi Iesuz homeo badae batat hepanezap moreg metat bahori batapanezavoz tokat hañ horiv navotü.*) ³ Met ganö arim modari moreg metepeken hori ravapan hezavoz tinam homet arimauz tin korav ravat hezei.

Met nim mod nap hori nao tapanen tin badele mañeken pim hori tapanen mañekezavoz zakep tat lopori borourapan, povoz ni pim pov unun manek. ⁴ Met pi aliz nasik ni hori netapanepuh aliz tapusikam pim hori netapanezavoz zakep tat emat niin epat nañapan, ‘Nem hori netoh-pov unun manek zakep tat ev emat nañamoh.’ Met pi pot niin nañat maot aliz hon tapusikam hori netovai nañovai sohopenen 7 ravapan, povoz pim hori poñ ni am unun man.” Pot Iesu parun mañah.

Paru Godiz homeme hepanez mañah

⁵ Met pot Iesu mañahan aposor abanari piin epat mañah, “Deim ahop ae, met deim Godiz homeme hakez-epov ba ahö bateken nim añañ-okat tovai sookë.” ⁶ Pot piin mañahan pi parun epat mañah, “Met zi miz pomedez uloñ goe hez-poñiz zut ari Godiz aviam homeo badae batovai sohopek, povoz ari rekot zi ev totoi hez-epemeden epat mañepeke, ‘Nim oroñinañ honeo tizat sat iv havë okovok rouvat hez.’ Pot mañepeken zi epemed taput tat tizat sat iv havevok rouvat hepan.” Pot pi parun mañah.

Gog abanariz tohopanezat mañah

⁷ Met Iesu pot mañat maot parun epat mañah, “Arihanañ nap pim añap meepanen pi adasik sat gogot tohopan, ma bolohol gipiz manöhopanez-ekanañ maot hapanezai emapanen pim abup, ‘Eñarim, ni gogot ahö teñ, povoz zuam emat toutat nim gipiz nohoz,’ pot mañapane? Evo pot namañotü, ⁸ oñ añ pop emapanen pim abup epat mañapan, ‘Zuam emat nem gipiz bareñat tezat naneken ne nomanahoh ni tokat nekë.’ ⁹ Pot mañapanen pim añap mañapanezat tapanen aban pop pim abatao bat hel batat, ‘Tin ok neteñ,’ pot mañapane? Evo, oñ añ pop pim gog nena methohopanezap ok, povoz pi pot namañotü. ¹⁰ Met povoz zut ari Godiz gogot tohopekepuh epat homehopek, Met dei gog aban betezari ev, Godiz hahan hezatam am tovai sameg, povoz gog tameg-epovoz homet darimauz abatañ bat hel navatotü, pot homehopek.” Iesu pot parun mañah.

Iesu abanari 10 batin batah-ñetiv

¹¹ Met Iesu Zerusalem zeitak sapan hat sohapuh Galili zeisir Sameria zeisiz bodorih ¹² zei nataz totoi honoohan abanari 10 obuloñ pohao tat heiz-nari emat parum pot tat hehavoz homet pim totoi naem, oñ hotoh pataek rouvat het, ¹³ Iesun etet ñeo ñarah epat mañah, “Iesu deim ahop ae, ni deimaz zakep tat eñiz.” ¹⁴ Pot mañahan Iesu parun etehapuh epat mañah, “Ari borourat sat aban anumaihol bareñ elat mañaramah-poriz

narin mañepeken arim heriñin etepan.” Pot mañahan aban pori borourat pim mañahat tapan hat nonoroh soohan parum heriñ tin ravah. ¹⁵ Tahan aban nari am sahan aban honep pim heris tin ravahavoz etet maot borourat ñeo ñarab hat Godiz biñar sos haovai emat, ¹⁶ Iesuz nakoe rariñ rez bareñat epat mañah, “Erom, ni tin tat ne batin navateñ,” pot mañah. Met aban maot emat piin mañah-pop Zuda aban bonop, oñ pi Sameria zeisikanañap, ¹⁷ povoz aban popuz tahavon Iesu etet pot hah, “Met abanari 10 ne batin batohog modari taek ok sah? ¹⁸ Tahan aban Sameria zei pat posikanañ nen epop Godiz biñar sos haovai maot borourat emah.” ¹⁹ Pot hahapuh Iesu maot aban popun epat mañah, “Petev ne ni batin navatomaz tin homet nehaz emeñ, povoz nim herisik obuloñ pohao tat heñiek batin hanavatohog, ni bal hat sa.” Pot mañahan sah.

Godiz roketak hepaneavoz at mañah

Matiu 24:23-28,36-41

²⁰ Met narah Parisi aban nari Iesun epat at mañah, “Met dari Godiz masakavoz roketak tin hekaz pov tairarah ou ravapan?” Pot at mañahan Iesu parun epat mañah, “Met arim hag-okov ari rekot arim etañinañ et nareetuzao ok, ²¹ oñ pov petev ev arim ñaravatak ou haravat hakez, povoz añarab nari, ‘Koin ok ou ravahan eteg,’ pot nari rekot nakaotü.”

²² Pot parun mañat Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Met tokat ne Añaraboz Nanep maot eromaz aliz posin ari etepekez zait tat homehopek, oñ zuam et naretotü. ²³ Met tokat napuhö epat hapan, ‘Pi haemat hezag, emat etei,’ ma mod napuhö, ‘Pi ok emat hez,’ pot moreg hapanen ari barotap batat pot hapanezarinañ sotunei. ²⁴ Oñ uas abarah reamahan dari mapori eteamegivoz zut ne Añaraboz Nanep maot eroman ari neen etepok, povoz napuhö, ‘Pi koin ev haemat hezag, emat etei,’ pot hapanen ari parum hapaneavoz barotap batotunei. ²⁵ Oñ añarab petev hez-eperihö garos ne kos rez nanat kakam ahov netapanen hatevetem.

²⁶ Met batam Noa het sipimak demah-porah añarab horiam tooh-povoz zut ne Añaraboz Nanep ev hamarrah maot eromazarah añarab taputam tohot hepanen erom. ²⁷ Met iv havé ahov emat zeisikaro bamezapanez totoi ravahan paru unun het gipizor ivov novai añarab nae nari bovai soohan Noa sipimakeh lokahan iv haveo bamezahan añarab mapori emiv elat ñomat bon tah. ²⁸ Ma tokat aban Lot pop heharrah, añarab pinañ heh-pori amun taput gipizor ivov nohot haeñ tat parum modari natü manoochan paruhoen hañitü manooch. Tat avañ menat ñedehot parum zeñ demohot heh. ²⁹ Oñ aban Lot tin pop Sodom parum zei pot betet pataek sahan añarab unun hehan it ahoñader heleñ utaraz zut abarahanañ ñodat ur ñomahan ñadat bon tah. ³⁰ Met povoz zut añarab ununuam hepanen ne maot erom.

³¹ Met maot eromaz porah añarab zei aropoñik* toutat hepaneze pori maot kohat parum zeñik sa lokat parumotü navotü, ma añarab avañik sat gogot tohopanezari maot parum nai bapan hat zeñikaz naemotü. ³² Met aban Lotiz añaupuz metahavoz homet hodad ravei.† ³³ Met aban tairap pimaup heris tin hepaneze homet tovai sohopaneze pop ñomat hori ravapan, oñ aban tairap Godiz homeme hepanezaek pim heris tin hepaneze hom namee hepaneze pop pohao tin het hepan. ³⁴ Met ne emomaz porah zei namakeh

* **17:31:** Pavar 31 -Mak 13:14 sat 23 akopun eterë. † **17:32:** Pavar 32 -Met Lotiz añaup pimotü betet nonoroh haemat maot pim potuz homet borourat etevaiaim ñomah.

aban nañariv orat hepanen God nap bapanen nap am hepan. ³⁵ Ma añ nañariv amun honeo het gipizoz gogot tohopanen God nap bapanen modap am hepan. [³⁶ Ma aban nañariv avasik hepanen God nap bapanen nap am hepan.] ³⁷ Pot Iesu parun mañahan pim mañairooh-abanari epat piin at mañah, “Deim ahop ae, met nim hameñ-okov taek tapanezao ok hameñ?” Pot hahan Iesu naiti bavatat epat hah, “Met anumai nap ñomat hamarah oraezan havi ahõ duhol emat ñodat map togü manamahan dari eteameg.” Pot Iesu parun mañah.

18

Añ nap aban nap meñizapanez mañah

¹ Met Iesu pim mañairooh-abanari orah rezah Godin mañ mañohot het kaev naravotuz homet ñeti epov parun mañah, ² “Met zei natak aban añaraboz ñetiñ hatevetet an tooh-nap heh, met pop pi Godiz ñaihet nat, ma pi añaraboz amun zakep nat. ³ Met zei potak añ hapurĩ nap amun hehan pim añ mod napuhõ horĩ nao am metovai emoohan añ pop orah rezah aban ñetiñ an tooh-pop meñizapan hat emat piin epat mañoooh, ‘Erom, met añ okop ne bahorĩ netamahaek ni neñizat pi ñevok bizat ñetiv hat ba oñ batekez zait toh.’ ⁴ Met pot mañooohan aban pop houloam hat navet, ma añ popuz mañahat nat hehan am mañooohan pimam epat hah, ‘Met ne Godiz ñaihet nat, ma añarab modariz zakep nat, ⁵ oñ añ okop ahoam nañamahavoz ne kaev ravat hezæk meñizom, ganõ pi emat nañohot hepanen nem heris map kaev ravom hezag, pim nañamahat am tom.’ ⁶ Pot Iesu mañat maot epat mañah, “Pot aban horĩ okopuz hamahat ari hatevetei, ⁷ oñ God tin popuz añarab orah rezah alizañir kuturuñik meñizapanez hat rez kek tat mañohopanen pi am kaev ravat het nameñizotu? ⁸ Evo, rotap pi zuamam hatevetet zakep tat meñizohopanezap ok. Oñ tokat ne Añaraboz Nanẽ epov maot eromaz porah ne añarab hamaraharin eteman paru Godiz homehot am mañ mañohopan, ma tair?” pot pi parun mañah.

Aban nañariv Godin mañah-ñetiv

⁹ Met aban nari parumauz, “Dei tin tamegiri eveg,” pot hat parum abatañ bat hel batat modarizañ bat hor batooh-pori hehan Iesu ñeti epov parun mañah, ¹⁰ “Met aban nañariv parup Godin mañ mañapanez hat tup ahomakeh lokah. Met poñariviz nap pi Parisi abanap, met modap pi takes monis boohap. ¹¹ Parup poñariv lokat hehapuh Parisi abanap pim main rouvat het pimauz abatao bat hel batat Godin epat mañ mañah, ‘O God, met ne eteamohon aban modari horĩ tovai samah. Tat paru nari modarizatü givogĩ bamah, ma modariz añahol bamah, ma horĩ modañ amun tamah, oñ ne parum tamah-pot nat tinam tamohop ev. Oñ aban takes moniñ bamah-horĩ akapuz zut ne nakez, povoz niin biñ nañamoh. ¹² Met God, orah rezah sandeñik aliz nasikaro ne nimaz homet gipiz nain hez, ma orah rezah nem monisir nonair naituz gamoñ biivai samohon 10 ravamahan gamõ honeo bat nim tup ahomakeh biamoh.’ ¹³ Pot pimauz abatao bat hel batat hat bon tovai aban mod takes moniñ boohap pataek rouvat het pim horĩ tovai emoohavoz homet zakep tat marañ teurat, ‘Mai oe,’ hat pim gagao tok rizat Godin epat mañ mañah, ‘O God, ne home horivonañap eveg, nemaz zakep tat neñiz,’ pot hah.” ¹⁴ Met Iesu ñeti epov parun mañat maot epat mañah, “Rotap epat añoman ari hatevetei. Met God parupim mañevokaron hatevetehapuh pi takes monis boohapuz zakep tat pim horiv olahan maot

pimatak sah, met modapuz zakep nat, pim home horiv am pinañ hehan sah. Met rotap aban tairap pimaüz abatao bat hel batat hahopanez pop God maot bat hor batapanen abatao bonop ravapan, oñ tairap pimaüz abatao bat hor batat hepenez pop Godihö pi abatavonañap bavatapan,” pot mañah.

Iesuhaz ñaro goeri bat emah

Matiu 19:13-15; Mak 10:13-16

¹⁵ Met narah añarab nari parum ñaro goerih Iesu maras bizapan hat pihaz bat emah. Tahan pim mañairooh-abanari porin etet ñai mañat, “Sei, sei,” pot mañah. ¹⁶ Tahan Iesu hatevetet aban porin epat mañah, “Evo, ari tovai paru bagaa batotunei, oñ zei manepken ñaro goe okori nehaz bat emap. Met ñaro goe okori, ma parum zut ravat hepenezari Godiz masakavoz roketak hepan, povoz nehaz bat emap. ¹⁷ Met rotap epat añoman ari hatevetei. Ñarohol parum papaholoz irih het tovai samahavoz zut aban tairap Godiz irih het natotuz pop pim masakavoz roketak rekot naketü,” pot hah.

Aban nonair naitunañapuz ñetiv

Matiu 19:16-30; Mak 10:17-31

¹⁸ Met Zuda aban ahö nap Iesun epat at mañah, “Añairameñ tinap ae, met ne tair tohaman nem tin pohao het hemaz pov nanapan?” ¹⁹ Pot mañahan Iesu piin epat mañah, “Met God nenap pi tinapug, ni tairaiz nemaz tinap neen nañeñ? ²⁰ Met ni ñeti kateñir ah ñe epeñiz hodad, Ni tovai aban modapuz añap botun, ma ni tovai mod nap men ñomotun, ma ni tovai givogí totun, ma ni tovai aban modapuz ñeti moregao haotun, met nim nonopur papapuz abatañ bat hel batat tin metovai sohoz.” ²¹ Met pot mañahan aban pov Iesun epat mañah, “Met ne goerahanañ nim nañameñ-okat tin tovai emohot petev ñeti katè map hameñ-okon baval hat hatovai emamoh.” ²² Pot hahan Iesu piin etet epat mañah, “Met ni hon nen navoz tin homet nakez, povoz sat nimotü map bat gamö rezat modari maneken monis nanapanen ni moni pos bat paru añarab moniñ bonori manovai sekepuh ni emeken deip honeo sohopain. Met ni pot tekè, povoz tokat abarah seken Godihö pohao het hekez hañ tin pov ni nanapanen bat hek.” ²³ Pot mañahan aban pop ñeti povon hatevetehapuh pim nonair naitü ahoam oraeh, povoz pim lopori honoñai ahoam tat zakep heris ravat heh.

²⁴ Tahan Iesu pim loporih honoñai tahavon etet pot hah, “Met aban nonair nai ahoam biamahan oraezari kez tatahoh Godiz masakavoz roketak sat hepan. ²⁵ Met bol kamer ahö nap dimiñ meameg-ba napuz puoroh lip hat sapanez pap tat hepan, met povoz zut paru nonair nai ahotunañari Godiz masakavoz roketak sat hepenez bapap tat honoñai ahov tapan.”

²⁶ Pot hahan pinañ honeo heh-añarab pori hatevetet at mañah, “Ui erom, povoz tairari God pimeri bavatapanen tin hepan?” ²⁷ Pot at mañahan Iesu parun epat mañah, “Met añarab parumauhö añoh-okat rekot natotü, oñ God nonair nai mapotü tin tamahapuhö rekot paru poek sapanez nonor ba ou batapan.”

²⁸ Pot hahan Pitahö Iesun ñeti hañiv epat mañah, “Met ni hatevet, dei deimotur deimeri betet ninañ honeo dari ev emameg.” ²⁹ Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Ne rotap pimau arin epat añamoh, Tairap Godiz masakavoz ñetiv modarin mañapanez hat, pim zeir hamar ma añar ñaro ma nonor papar naner bos betet sohopanezap, ³⁰ Godihö ev ham eparah mamog bañ het betet sohopanez potü ritou metat mod tin bat hepenez hañ

potü ahoam pi manohopan. Tapanen pi tokat abarah pohao tin het hepan,” pot mañah.

Iesu ñomapanez bar mañah-ñetiv
Matiu 20:17-19; Mak 10:32-34

³¹ Met Iesu pim mañairooh-abanari bavizat pat naek honat epat parun mañah, “Erohol, arin epat añoman hatevetei. Met petev dari Zerusalem zeitak sakan ne Añaraboz Nanepuz ñetiv batam propet abanari menahan hez-potam netapanen rotapuv ou ravapan. ³² Met paru pot netapanez porah navat aban pat Godiz hodad nat hez-nari manapanen porihô nemaz ñetü horiv hat neen ñaïke nañat gim lolov neñizat birepenañ nourat zirah nevizat ur noñomapan. ³³ Tapanen aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik baviriri navatapanen ne maot bal haom.” ³⁴ Iesu pot parun mañah, oñ paru hatevetehapuh Iesuz pot mañahavoz kapot iz ravat hehan paru kut tat in balavü tat epat nae nap mañah, “Met ñetü tairao ok hamah batah,” pot hah.

Etañ kutap batin batah-ñetiv
Matiu 20:29-34; Mak 10:46-52

³⁵ Met nonoroh sohot Zeriko zeitaz totoi honoohan aban etañ kut tat et narë heh-nap non helevavok toutat pi añarab sat em toohan monis manapan hat mañ mañohot heh. ³⁶ Met aban pop poek het hatevetehan añarab ahovokaro nonoroh honohot haohan pi hatevetet epat at mañah, “Ae, met tairari ok emohot hamah?” ³⁷ Pot hahan paru narihô, “Iesu Nasaret zeitakap ok nim totoi emamah,” pot piin mañah. ³⁸ Tahan pi ñeo ñarah epat hah, “Iesu Devidiz ro iz mimip ae, ni nemaz zakep tat neñiz.” ³⁹ Pot ñeo ñarah hahan añarab Iesuz garos emooh-pori kaev ravat, “Erom ae, ni tovai okat haotun,” pot piin mañah, oñ pi maot ahoam epat hah, “Devidiz ro iz mimip, ni nemaz zakep tat neñiz.” ⁴⁰ Pot hahan Iesu gaa tat epat hah, “Ari piin ev nem totoi emapanez mañei.” Pot mañahan aban nari pim marasiz bat totoi emahan ⁴¹ Iesu piin epat at mañah, “Met neohô ni tair netomaz hat nem abatao hameñ?” Pot mañahan aban pop epat hah, “Nem ahop, nem etañ kut tat hezaek ni haken maot tin etemaz zait toh,” ⁴² pot mañahan Iesu epat mañah, “Met nim homeo neohô batin navatomaz badae bateñ, povoz ni ok tin haraveñig eterë.” ⁴³ Pot hahan pim etañ nen tapuraham ligilahan tin etehapuh pi Godiz biñ haovai Iesunañ honeo sah. Tahan añarab pinañ honeo hehari etet paru amun Godiz biñ ravah.

19

Sakiasiz tahat ñetiv

¹ Met Iesu Zeriko zeitak sa berevat am sapanez zeitazañ soohan, ²⁻³ met aban takes moniñ boohariz aban ahô nap pim abatao Sakias pop pi monir zeirurumanañap, oñ pi aban tekup, povoz añarab ahovokaroz ñaravatak Iesu emoohan Sakias amun Iesun etepanez zait tat pi mazo tové ravat etepanez pap tahapuh, ⁴ zuam garos ravat porü hat sahapuh zi namedek helat kañarah bahatak toutat het Iesu pim totoi emahan eteh.

⁵ Met etet hehan Iesu pim irih honat piin et revah tat etehapuh pot mañah, “Sakias, ni hamarrah zuam ereken deip nim zeimakeh sat hepain.” ⁶ Pot mañahan Sakias pi biñ ravahapuh zimedez bahatak toutat hehaekanañ maot hamarrah erat Iesun mañah, “Kar, emeken sopain.” Pot mañat parup bavizat pim zeimakeh sapanez soohan añarab ahovokaro hehaek etehapuh

pot nae nap mañah, ⁷ “Ui, met aban akap aban hori tamahapuz zeimakeh parup sapanez sahad etei.” Pot hat paru loporizaro kaev ravah.

⁸ Tahan parup pim zeimakeh sa lokahapuh Sakias Iesun epat mañah, “Nem ahop, met nem nonair nai ahoam oraezaek baverat natü añarab bonori manom, ma añarab moreg metat monis givogü booh-pori moni posihar main ne namanotü, oñ neohö moni mod nasikaro nas revah bizoman ahö ravapanenahoh paru manom.” ⁹ Pot mañahan Iesu epat mañah, “Erom, ni Abraamiz iz mimip non horioroh sooñiek petev beteñ, povoz nimerinañ ari zeï epamakeh hezari ne maot Godizari ba avatat non tinaoroh eñehog ari poek hezei. ¹⁰ Met ne Añaraboz Nanep paru tairari non tinaorö betet tokat hañ horiv bapanezat ravat samah-poriz ne mel tat paru maot nimeri bavatat non tinaoroh meñeman sohopenez hat emoh,” pot mañah.

Gog abanari monis manah-ñetiv

Matiu 25:14-30

¹¹ Pot mañahan añarab hatevetet epat homeh, Peti pi Zerusalem zeï ahö potak sapanen pi añaraboz aban ahop bavatat meñepanen darimaz tin korav ravat hepan. Pot paru ganö homeoh, povoz Iesu parun ñetiv epat mañah, ¹² “Met aban abat ahovonañ nap pi zeï hotoh natak sapanez homet heh. Met poek sapanen gavman aban ahop pim zeï heh-posiz korav ahop bavatat meñepanen pi maot emat pim zeï posiz ahop ravat hepan. ¹³ Pot homeh, oñ garos pi poek nas heh-porah pim gog abanari 10 poriz as hahan emahan paru honep honep monis 20 kina 20 kinahar manat epat mañah, ‘Met ne sat hemaz porah moni anoh-epeñinañ gogoñ tohopeken tair ravapanen tokat ne maot emat moni revah bepekez poñ honeo epeñinañ ne bom,’ pot mañat sah. ¹⁴ Met pim zeitakari pimaz ahoam kaev ravat heh, povoz zeï hotoh potak sapanen parum ahop bavatat meñepanez hat sah-pov paru hatevetet aban modap pim tokat meehan sat gavman aban ahopun epat mañah, ‘Met dei aban okop deim korav ahop ravat hepenez kaev, ni deim ahop ravat hepenez bavatat meñetun.’

¹⁵ Pot sat mañahan aban paru pimaz kaev ravat heh-pop am parum korav ahop hepenez bavatat meñehan heh. Tahan pi maot pimatak emahapuh pim gog aban moniñ manat sah-pori moni manah-poñinañ gogoñ toohan tair ravah-ñetiñ mañapanen hatevetepan hat asiv meehan sahan emah.

¹⁶ Met garos emah-pop ahopun epat mañah, ‘Erom ae, ni eterë, monis naneñin ne maot gogot tat moni 200 kina epeñ bat revah bizohon oraehaek ev.’ ¹⁷ Pot mañahan pi pat, ‘Erom, ni nem gog aban tinap, gog avit nanohon tin korav ravat heñ, povoz petev ni zeï 10 potakaroh hez-añarab poriz korav ravat hekë.’ ¹⁸ Pot mañahan aban modap emat piin pot mañah, ‘Erom ae, met nim monis naneñin ne moni gogot tat moni 100 kina bat revah bizohon oraehaek ev.’ ¹⁹ Pot mañahan pim ahop pat, ‘Tin teñ, povoz ni zeï 5 potakaroh hez-añarab poriz korav ravat hekë.’

²⁰⁻²¹ Pot mañahan modap emat epat piin mañah, ‘Nem ahop ae, met ni aban kez modariz zakep natap, ma modarihö gipiz mapotü ñedeamahan nimauhö emat belat bameñip, ma modarihö moni gogot tamahan nimam hañiv bameñ, pot nimaz mod narihö hahan ne hateveteohö, povoz moni gogot tomaz nañeñiek, ganö toman nim monis bon tapan hezavoz ne ñaihet tat moni 20 kina naneñ-pos am dim giv tet narah el hatat ba iz batohon hehaek eveg, nimau maot ba.’ ²² Pot mañahan pim ahop pat, ‘Met ni aban hori bisin gogot natap, met nimauhö okat nañeñivoz homet epat nañom,

Met ni nemaz aban modarihö gipiz ñedeamahan nemauhö belamohop ev, ma modarihö moni gogot tamahan nemam hañiv bamoh, pot nañahan ni hatevetet barotap bateñ. ²³ Povož bonaiz nem moni nanoh-okos am basat moniñ biameg-zeimakeh bizeken oraepanen netau emat moni okos bovai moni revahas honeo bom nak, oñ ni ganö teñ.’ ²⁴ Pot mañat totoi het hateveteoharin epat mañah, ‘Met ari pim moni bat hez-okos bat aban moni gogot tin tat moni ahos 200 kina bat hez-okop manei.’ ²⁵ Pot parun mañahan paru hatevetet epat piin mañah, ‘Erom ae, met moni 200 kina pi havat hezag, tairaiz okat hameñ?’ ²⁶ Pot hahan pi pat, ‘Met rotap epat añoman hatevetei. Met aban tairap ne nai manoman tin korav ravat hepanez pop mod nai amun manoman bat hepan, oñ tairap tin korav naravotuz pop manomaz poi pihanañ maot bat aban modap manom.’ ²⁷ Met nemaz kaev ravat ne zeñ epesiz korav narav hemaz hah-pori ev nem havasiz nakoe bat emepeken ne etet heman men ñomei.’ Pot aban ahö pop hah.” Pot Iesu ñetiv parun mañah. ²⁸ Met Iesu ñeti pov parun mañahapuhoh Zerusalem zeitak sapanez garos ravat soohan paru pim tokat sooh.

Iesu Zerusalem zeitak sah

Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Zon 12:12-19

²⁹ Met sohot dañ nao Oliv mañamah-povož totoi Betpasir Betani zeñ potakaroz nakoe sat hehapuh pim mañairooh-abanarihanañ nañariv garos sapanez meet ³⁰ pot mañah, “Met arip zeñ totoi aripim etet hez-okatak sat etepeken zeñ namakez dorovok bol donki ro nap napuhö hel natout hezap kitñ urapanen hepanen etet bitom bavilat ev bat emei. ³¹ Met bavilat bat emepekez tohopeken napuhö, ‘Tairaiz arip emat bol okop bavilameg?’ pot at añapanen, epat mañei, ‘Darim Amip bol donki epop bat sakan gog nav tapanez hahan deip ev emat bameg,’ pot mañei.” Iesu pot mañat meehan sah.

³² Met Iesu parup sapanez mañahan mañairooh-aban poñariv sat Iesuz hahat tahan hehan parup etet, ³³ bol donki rop baviloohan aban mauri etet epat at mañah, “Ae, met tairaiz ari deim donki okop bavilameg?” ³⁴ Pot at mañahan parup pat, “Met darim Amip epop bat sakaz hahan emeg.” ³⁵ Pot hat donkip bavilat Iesuhaz bat emahapuh mañairooh-abanari parum dim revahari donki ropuz revah Iesu toutapanezaek bizahan pi helat toutah. ³⁶ Tahan añarab ahovokaro parum dimir giv revahatü taput tat nonoroh betevai soohan Iesu donkipuh toutat het potuz revah sooh. ³⁷ Met sohot pi Oliv dañevok hehaekanañ nonoroh er horat soohan añarab ahovokaro pinañ honeo emooohan ñetiñ mañovai emoooh-pori Iesuz gog navor nao tovai emooohan eteohavoz homet Godiz biñ ravat pim abatao bat hel batat ñeo ñarah epat haovai emoooh,

³⁸ “Darim Amip ev Godiz abat ahovonañ emamah-epop tin metohopan. Met abarah pinañ honeo hezari tin hepanen dari Godiz abatao bat hel batovai sook.”

Buk Song 118:26

³⁹ Met pot haovai soohan Parisi aban nari añarab poriz ñaravatak soohaekanañ kaev ravat epat Iesun mañah, “Erom ae, ni eperin mañeken bon tap.” ⁴⁰ Pot mañahan Iesu pat, “Met rotap epat arin añom, añarab eperi nemaz hamah-okov nak hepan, povož heleñ bal hat parum hamah-okat hahopan,” pot Iesu parun mañah.

Iesu Zerusalem zeitakariz iñ hah

⁴¹ Met Iesu Zerusalem zeitaz totoi sa berevat zeñ potan etehapuh pi añarab poek hehariz homet zakep tat iñ hah. ⁴² Tat epat hah, “Met ari añarab zeñ

epatakari, Godinañ tin honeo hepekez nonoroz hodad hegitin tin ravah narab, oñ petev pi ba iz batahan hezaek ari bapap tat hez. ⁴³ Povož tokat arimeriz kaev ravat hepanez nari emat arim ze i epat barom emeet hel temerah hamar ahoam betevai sa em tapanen helat hel temeranañ karah karah ravapanen paru rao rao emat ⁴⁴ arim ze i okatak lokat añarab okoek hepanezari map men ñomat arim hel ze i okoñ ur edat heleñ map bavetepanen main main ravat oraepan. Met God pim nonoroh eñepanez hat emahan ari kos rez maneg, povoz tokat arimaz kaev ravat hepanez pori emat ev hahö-okat etapan,” pot mañah.

Iesu aban nair nai biit zum toohari ruah
Matiu 21:12-17; Mak 11:15-19; Zon 2:13-22

⁴⁵ Met Iesu Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat etehan aban nari ideholor anumaihol bizat zum tohot heh.* Met pot tahan hehan Iesu emat etet mogao tahapuh ruovai ⁴⁶ epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Nem tup ahomak añarab nemaz homet mañeo nañohopanezamak ev. Pot menahan hez, oñ ari ñeti pov ba iz batat añaraboz moni ahos moreg metat bamegiek givogì tamegivoz zut ravamahan pim tup epamak bahori batameg,” pot mañah.

⁴⁷ Met Iesu Zerusalem zeitak tup ahö pomakeh aliz mapoñik pi lokat Godiz ñetiv añarabon mañohot heh. Toohan paru aban anumaihol bareñ elat mañarooch-poriz ahorir aban ñeti kateñiz mañairoholor aban korav ahö modari pi ur ñomapanez zait tat ⁴⁸ nonoroz mel tooh, oñ añarab ahovokarohö pi parun mañoochan zaitivonañ tinam hatevetehot heh, povoz aban ahori pi ur ñomapanez non naorö bon heh.

20

Pim tovai emoohavoz at mañah
Matiu 21:23-27; Mak 11:27-33

¹ Met aliz nasik Iesu Godiz tup ahomakeh het añarabon pim ñeti tinao mañohot hehan paru aban anumaihol bareñ elat mañaroochariz ahorir aban ñeti kateñiz mañairoholor aban korav modari emat ² piin epat at mañah, “Erom ae, met tairapuhö ni ahop ba navatat gog tovai emameñ-okon tookez nañahat emat ok tameñ?” ³ Pot at mañahan Iesu pat, “Met ne garos arin amun navoz at añoman hañiv nañepek. ⁴ Met God Zoanin mañahan añarab ivov memeoh, ma hamarah aban napuhö mañahan tooh?” ⁵ Pot at mañahan parumam giz ñun ñun epat nae nap mañah, “Met dari, ‘Godihö Zoanin mañahan tooh,’ pot hakan pihon, ‘Met tairaz pi ñetiv haañoochan ari barotap navat toog?’ pot darin añapan hez. ⁶ Ma pin, ‘Aban napuhoam Zoanin mañahan tooh,’ pot mañakan añarab mod eperi hatevetet Zoon pi Godiz propet abanap ravat heh, pot paru pimaz homet hez, povoz dari mogao etat heleñ bat ourapan hezavoz dari piin hameg-epat namañotü.” ⁷ Pot nae nap mañat Iesun hañiv epat mañah, “Met Zoaniz het toohavoz kapot dei unun.” ⁸ Pot mañahan pi pat, “Kar, ne arin Zoaniz toohavoz at añohan hañiv nanañ teg, povoz ne amun arim tairapuhö neen nañahan tamoh-kap pot arin bar naañotü,” pot Iesu paru mañah.

Avasiz korav ravat hehariz ñetiv
Matiu 21:33-46; Mak 12:1-12

* **19:45:** Pavar 45 -Met pori añarab bat Godiz homet bareñ elohopanez hat bat em bizat zum tat monis bohoh heh.

⁹ Iesu pot mañat maot aban nariti bavatat ñetiv añarabon epat mañah, “Met aban nap pim ham ahö nar hehaek avas menat greip mar nañ elat ñedeh. Tahapuh aban mod nari korav meñet pot mañah, ‘Met ari uloñ badat utap tapanen bain ivov matut tepekepuh nemaüz nao nevizat nao arim bei.’ Pot mañat paru korav meñet aban maup hotoh pataek sat heh.

¹⁰ Met sat hehapuh tokat aban mau pop pot homeh, Peti nem greip uloñ avasik utap hatahan bain ivov matut tahao ev, pot homet pim gog aban nap av posik korav heharihö bain ivov manapanen bat emapanez hat meehan sah. Tahan aban korav heh-porihö meehan sah-pop iv pov manapanez kaev ravat biñinañ urahapuh upaip meehan maot sah. ¹¹ Pot metahan emahan aban avasiz maup gog aban mod napuhoen meehan sahan aban korav hehari hori taput metat biñinañ urat bahori batat upaip meehan maot sah. ¹² Tahan tokat maup gog aban mod napuhoen meehan sahan aban korav heh-porihö taput urat betehan maot sah. ¹³ Tahan av posiz maup pot hah, ‘Tair tom batah? Met nem ro tin ne pimaz ahoam zait tat hezap meeman sapanen paru, ‘Ae aban ahop ev,’ pot hat pim ñeo hapanen paru hatevetepan.’ Pot hat pim rop meehan sah. ¹⁴ Tahan paru avasiz korav hehari ro popun etet epat nae nap mañah, ‘Ae, av epesiz maupuz rop ok meehan emahag, etei. Met papapuzatü pihar bapan hezag, dari pi zuañ bat ur ñomakapuh av epes darim pohao bak.’ ¹⁵ Pot hahapuh pi basat avasiz bin binivok betet ur ñomah.” Pot ñetiv mañat aban poek hatevetet heharin epat at mañah, “Met tokat greip avasiz maup emat aban av posik korav hehari tair metapan ari homeameg? ¹⁶ Peti pi emat aban hori pori map men ñomapan. Tat aban tin av posik korav ravat hepanez nenari meñepanen hepan.” Pot mañahan añarab hateveteh, met pi parumaz homet ñeti epov hah, povoz epat paru hah, “Evo, hameñ-okat dei etapanez kaev.”

¹⁷ Pot hahan Iesu parun etet epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak ñeti epov menahan hezaek ari rekö hameg,

Met aban nari zeñ namak demapanez bah nar bat etet, ‘Horir ev,’ pot hat betehan oraehan bah tapur zeimakez tok bah kapot tatar bavatah.

Buk Song 118:22

Met pot menahan hezavoz kapot tair homeameg? ¹⁸ Met aban nap bah porah baholat ñodapan, povoz pim aboi ur kelapan, oñ bah porahö aban napuz revah ñodat urapanezaek map sak elapan,” pot mañah. (*Met Iesu pimauz homet baharati bavatat parun pot mañah.*)

¹⁹ Met Iesu ñeti epov mañahan aban ñeti kateñiz mañairaholor aban anumaihol bareñ elat mañaroorahariz ahori hatevetet pot homeh, Peti pi darimaz homet aban korav hoririti bavatat ñeti okov hah, pot paru hodad ravah, povoz pi bat demapanez homet heh, oñ añarab poek hehari pimaz ahoam zait tah, povoz paru Iesu bapanen añarabohö paru bahori batapan hezavoz homet ñaihet tat pi nav, oñ am heh.

Takes monis manoohavoz at mañah

Matu 22:15-22; Mak 12:13-17

²⁰ Tahapuh met pi bapanez nonoroz am mel tovai aban mod nari pi hehaekaz meepanez tat parun epat mañah, “Met añarab modariz tamahavoz zut ari pim nakoe sat at mañohopeken pi ñeti hori nao hapan, povoz dari rekot pi bat gavman ahori haz basakan pi ñevok bizat pim ñetiv hatevetepan.” Pot mañat meehan paru aban moreg metapanez pori Iesuz nakoe sah. ²¹ Tat epat piin at mañah, “Añairameñip ae, met ni aban ñeti rotapuñihar hameñip. Tat ni dei añarab kaev ravakaz homet nakez, oñ

aban ahö ravat hezarir betezari dei mapori ni Godiz nonoroh tin sookaz ñeti rotap povohar añameñip, povoz niin at nañakan hatevetet hañiv dein bar añ. ²² Met dari takes monis Sisa popuz gavman abanari manameg-pov tin, ma horiv ok tameg? Ni tair homeameñ?” ²³ Pot at mañahan Iesu parum pi moreg metapan hat at mañah-pov zuam hodad haravahapuh pi parun epat mañah, ²⁴ “Met moni hel nas bat neen nañairei.” Pot mañahan paru moni nas batezat piin mañairahan pi etet parun at mañah, “Met akö epopur abat epov tairapuzao ev?” Pot hahan paru epat hah, “Met Sisaz akopur abatao ok.” ²⁵ Pot hahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, “Met povoz tairatü Sisa aban ahö popuz au ravat hez-potü paru maneï, oñ tairatü Godiz au ravat hez-potü pi maneï.” ²⁶ Pot mañahan paru home midin tat heh. Met paru añaraboz ñaravatak hehaek pi ñeti hori nao hapanen ñevok bizapan hat at mañah, oñ pi ñeti tinao hahan paru hañiv mañapanezao bon, povoz paru ñeti hañiv piin namañ.

Añarab ñomat maot bal hapanez Iesun at mañah
Matiu 22:23-33; Mak 12:18-27

²⁷ Met paru Sadiusi aban porihö ñomamahari maot bal nakaotü, pot haoharihanañ-nari emahapuh, ²⁸ Iesun epat at mañah, “Añairameñip ae, Mosesihö ñeti darim tovai sookazao pot menahan hez, Met aban nap añap bat het ñaro navat hepanepuh ñomapanen aban popuz bosip hepanezaek añ hapuri pop bapanepuh ñarohol batapanen pim nanepuz ñarohol ravapan, pot menahan hez. ²⁹ Met ñeti nao epat amun niin nañakan hatevet. Met aban nari 7 batahan heh. Tat nanë garosikap añap bat hehaek ñaro nap navat het abup ñomahan, ³⁰ pim bos tokatizapuhoz añ tapup bat pi amun ñaro navat het ñomah. ³¹ Tahan mod tokatip amun añ tapup bat ñaro navat het ñomah, met aban 7 pori añ nen popuam bat ñarohol navat bonoam het ñomovai sohot map bon tah. ³² Tahan tokat añ popuhoz ñomah. ³³ Met aban 7 porihö añ hon nen pop bat ñomovai soohan paru maporiz añap pot ravat heh, povoz tokat ñomamahari bal hapanez ari hameg-porah añ pop abü tairapuz añap ravat hepan?”

³⁴ Pot at mañahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, “Met petev ham eparah añarab het nae nari bamah, ³⁵ oñ tokat God hapanen ñomapanezaekanañ maot bal hat tin hepanezez pori porah nae nari navotü, oñ am hepan. ³⁶ Met pori bal hapanezaek pim ñarohol ravat het enzoliholoz zut hepanepuh maot nañom pohao het hepan. ³⁷ Met ari añarab ñomat maot bal nakaotü, pot hamegivoz ne arin epat añom. Met Moses tepatak añarab ñomat bal hamahavoz ñeti nao pot menahan hezaek ari rekö hakameg, oñ tair tat ari tin hodad narav? Met zi namedek itiñad rai rai hat bon narav hehan Godihö Mosesin epat mañah, ‘Moses, ne nim iz mimihol Abraamir Aisakir Zekopoz korav ravat hezap ev,’ pot piin mañah. ³⁸ Met God ñomat bon tamahariz korav narav, oñ pi eteamahan añarab mapori biririam hezaek pi korav ravat hez. Povoz pori ñomahaekanañ sat pinañ biriri hez, pot arin ev añamoh.” ³⁹ Pot mañahan aban ñeti kateñiz mañairaholohanañ nari epat hah, “Okat hat ni ñeti tinao añañ.” ⁴⁰ Pot hat paru at ñe modañ at mañapanez bapap tat am heh.

Iesu Sadiusi narin Kristoz kapotaz at mañah
Matiu 22:41-46; Mak 12:35-37

⁴¹ Met Iesu añarab porin maot epat mañah, “Met aban nari arin epat añamah, ‘God Kristo ari eñizapanez au hahan hez-pop pi Devid ahö ravat

heh-popuz ro mimip ou ravat hepan,' oñ pot arin añamahavoz homet epat añoman ari homei. ⁴² Met mamog Devid Buk Song Tep potak epat menahan hez,

Godihö nem Amipun pot mañah, 'Nem mar giñasiz nakoe ev emat touteken, ⁴³ nimaz kaev ravat hepanez pori bat hor batat nim eñañiz irih neohö meñeman ni parum revah hekë.' *Buk Song 110:1*

⁴⁴ Met ev Devid Kristo popuz homet, Nem Amip, pot hah-pop tair tat pim ro iz mim nenap ou ravapan?*" Pot pi parun at mañah.

Aban ñeti kateñiz mañairoholoz mañah

Matiu 23:1-36; Mak 12:38-40; Ruka 11:37-54

⁴⁵ Met pot mañahan añarab hatevetet hehan Iesu pim mañairooh-abanarin maot epat mañah, ⁴⁶ "Met ari tovai paru ñeti kateñiz mañairoholoz tamahat totunei. Met paru pori parum ñim tovë tinari meamahapuh añarab togü manat hezaek sat biñ ravat het sarem tamahan añarab parun etet, 'Deim ahoi ae,' pot mañohopanez paru zait tat het pot tovai samah. Met arim topour zeñik lokat topourameg-porah paru pori sat garosik tek tinañik toutapanez paru zait tat toutamah, ma gipizor anumai bareñat biñ ravat topourat nameg-porah paru bol ahö tinañihar parum bat napanez zait tat an tat bamah. ⁴⁷ Met aban pori paru amun añ hapuriholoz zeñik sat meñizamah bon, oñ paru sat añ hapurihol moreg metat parum nonair naitur zeñ parum bamahan añ pori betez hez. Met paru pot tamaharihö modari parun etet, 'Mañeo tin hamahari ok,' pot hahopanez hat mañeo toveam beri haz hahot hez. Met paru aban pot tamah-pori tokat ñevok bizat hañ hori ahov manapan, povoz ari hodadeo bat parum tamahan añoh-epat tovai totunei." Iesu parun pot mañah.

21

Añ hapurip moni bizahasis ñetiv

Mak 12:41-44

¹ Met pot mañat Iesu etehan Godiz tup ahö pomakez romevok pimaz homet moniñ bat emat bizoohaek aban monir zeirurum ahotunañari moni ahoñ bat em bizooch. ² Tahan pi etet hehan añ hapuri monir zeirurum bon nap haret pim moni mav nasikaro nen bizahan oraehat bat emat bizah. ³⁻⁴ Tahan Iesu epat hah, "Met paru aban okori parum monis ahoam oraezaek nañ bat em bizahan ahoam am oraez, met añ hapuri okop pim monis oraepanez homet nakez, oñ am map bat em bizah, povoz añ okop moniñ ahoam Godiz taevavok ok bizah, oñ aban mod moniñ ahoam bizah-okori Godiz taevavok aviam ok bizah," pot mañah.

Tup ahomak hori ravapanez mañah

Matiu 24:1-2; Mak 13:1-2

⁵ Met Iesu pot mañat bon tahan pim mañairooh-aban narihö epat piin mañah, "Añairameñip ae, met hel tin ahoñinañ tup tin demahan hez-epamaker nonair nai tinatü añarab Godiz homet bizah-epotun ni eterë."

⁶ Pot hahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, "Erohol, ari tup ahö epamaken etet hamegivoz ne rotap arin epat añom. Met paruhö tup tovë

* **20:44:** Pavar 44 -Met Kristo pi pohao hezap ok, povoz Devidiz ahop heh, oñ hamarah Maria bataan abanap ravahaek pi Devid tapupuz ro iz mimip ou ravah. Met Parisi aban pori, Iesu pi Kristo Godihö meepanez au hahan heh-tapup ok, pot pimaz hom namee, povoz Iesu at ñe pov parun mañahan hañiv hapanez bapap tah.

epamak heleñinañ tin kez demovai helahan hezaek aban ñai narihö map ur edapanen ñodat, hel nao hel modavoz revah naoraetü, oñ map mainor pain ravat oraepan,” pot mañah.

Honoñai mapoñ ou ravapan

Matiu 24:3-14; Mak 13:3-13

⁷ Met Iesu pot mañahan pim mañairooh-abanari piin epat at mañah, “Met tairarah nim tup epamakez ñeti hañ-okov tapan? Ma tairañ garos ou ravapanen etet dei hodad tat, ‘Rotap pim añah-pov totoi ravahan ev tah,’ pot hak? Povož ni dein bar añeken hatevetet hodad tak.” ⁸ Met pot mañahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, “Met ganö aban nari epat moreg arin etapan hezavoz tin homet etevai sohozei. Met tokat aban narizaro honep honep emat nem abatao hat pot moreg añohopan, ‘Met ne tapup ev,’ pot hapanen mod nari emat, ‘Kristo ou ravapanez hahan hehao ou haravah,’ pot hapanen ari barotap batat paru pot hapanez porinañ honeo ravotunei. ⁹ Met tokat zei ñai ahov ou ravat nae nap menohopanen ari hatevetehopek. Ma aban nari ñai tat gavman aban ahori menat ruohopanen ñetiv hahopanen hatevetehopek. Tat ari zuum zageri tat ahoam home midin totunei, oñ tapanez pov am tohop, met pot tapanez porah ne zuum naemotuzarah ok. ¹⁰ Oñ añarab nari zei nasikanañ bal hat emat zei modasikarinañ nae nap menohopan, ma aban togü nat bal hat sat aban togü modatanañ nae nap menohopan. ¹¹ Ma zeisikaroh gin ahov berevohopan, ma hamarah do do ahoñ tohopan. Ma añaraboh lam horiv ou ravat hepan, ma abarah red ahö navor nao ou ravapanen añarab etet ñaihet pimau tat hepan.

¹² Met garos pot natotuz porah ari nari avat sat paru ur kakam etohopan, ma arim topour zeñik ari nari lokepeken aban ahö ravat hepanez-pori avat ñevok evizat kakamavoz zeimakeh emerizohopan, ma paru ari nem abatao hahopekezavoz kaev ravat ari nari beri akahopanepuh avat sat gavman aban ahoriz nakoe eñehopanen hepek. ¹³ Tapanen arihö rekot nem ñeti tinao paru porin amun bar mañohopek. ¹⁴ Met paru ari avat sat ñevok evizohopanez porah ari ñaihet tat home midin tohopekepuh, ‘Dari hañ tairao hak?’ pot homehotunei, ¹⁵ oñ ne arim hahopekezat hodad tinao anohoman, ari hodadeo bat ñeti tin navor nao mañohopeken paru hatevetet, Ui ñeti hañ tairao eperin mañak batah, pot paru homet pap tat hepan.

¹⁶ Met aban nari parum naner bos tairari nemaz homet hepanezariz kaev ravat bat ñai abanari manohopanen paru bat men ñomohopan. Ma papahol amun taput parum ñarohol metohopan. Ma ñaro nari amun parum nonor papaz zu taput metohopanen men ñomohopan. ¹⁷ Met ari nemaz homevai emohopekezaek añarab mapori arimaz kaev ravat mogao etohopan. ¹⁸ Met pot etohopanen God arimaz korav ravat hepan, povoz ari tovai ñaihet totunei, ¹⁹ oñ rez kek tat kaev narav hepek, povoz ari nenañ honeo pohao tin het hepek.” Pot Iesu parun mañah.

Honoñai ahov berevapanezao

Matiu 24:15-21; Mak 13:14-19

²⁰ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met ñai abanari ahovokaro emat Zerusalem zei epat barom meeapanen ari etet epat hapek, ‘Rotap emenat zei epat map bahori avatapanez ev tah,’ pot hapek. ²¹ Met tokat pot etapanez porah añarab Zudia zeisik hepanezari parum zeñ betet paru

bareet dañeñik sapan. Ma paru Zerusalem ze i epatak hepanezari ze i epat betet sapan, ma añarab adasik hotoh sohopenezari maot ze i ahõ epatakaz naemotü, oñ poekanañ am bareet naekam sapan. ²² Met pot tapanez hamoh-porah God hapanen Zerusalem añarab hori tovai emamahavoz hañiv bapan. Met batam aban nari ñeti epov Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-povoz rotapuv tokat hamoh-porah ou ravapan. ²³ Mai zakep, met pot tapanez porah añ ñaro ñekeñinañ ravat hepanezari, ma añ ñarohol maok batat apetei manohopenezari paru bareet bar baram sapan, pot homeamoh. Met porah God mogao tat hapanen horivor honoñai ahõ mapoñ Zuda añaraboti ou ravapanen hatevetepan. ²⁴ Met ñai aban emapanez pori añarab nari en raveñinañ men ñomapan, met mod nari kez tat basat ze i patatak kakam zeimakeh memerizapan. Tat ñai aban pori Zerusalem zeit map ur edat mez hori batapanen betezam hepan. Oñ tokat God maot hapanen ñai aban pori ze i pos betet maot sapan,” pot mañah.

Añaraboz Nanep maot erapan

Matiu 24:29-31; Mak 13:24-27

²⁵ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met porah gitapur ñonisir zeizañ parum petev tamah-okat betet pat navor nao tohopenen añarab etet basat em tat hepan. Ma hamarrah iv haveñ ahõ ravat ñai horiv tohopenen añarab ñaihet tat, ‘Tair tat okat tamah batah,’ pot hahopan. ²⁶ Tapanen abarah zeizañir nonair nai hezatü parum non samahañ betet patati betez betez sohopenen añarab etet dei dei tat epat hahopan, ‘Met ham eparah hori tairao ou ravapanezavoz akat tamah batah?’ pot hahopan. ²⁷ Tapanen ne Añaraboz Nanep kez ahovor aliz ahovonañ unitak rouvat eroman paru neen etepan. ²⁸ Met nonair nai hori añoh-potü kapot tat ou ravohopenen ari ñaihet totunei, oñ tin bal haz rouvat epat homehopek, Met pi maot emat eñizat tinaek eñepanen tin hekaz hahan hez-pov totoí ev haravah.” Pot Iesu parun mañah.

Ziñin etet hodad ravameg-ñetiv

Matiu 24:32-35; Mak 13:28-31

²⁹ Pot mañat Iesu ñeti modao epat mañah, “Met zi mapoñiz tamahat ari homei. ³⁰ Met zi geleñ berevat zi tae mageiñ meet het tor ravovai samahan ari etet epat hameg, ‘Git kezao ravapanez ev tah,’ pot hameg. ³¹ Povoz zut tokat ari etepeken nonair nai añamoh-epotü ou ravapanen, ‘God añaraboz korav ravat hepanezaio ev ou ravapanez tahan okat tah,’ pot hapek. ³² Met ari hatevetei, Zuda arim nari am hepanen hamoh-epotü ou ravapanen etepan. ³³ Met tokat abarar hamarar nonair nai map bon tapan, oñ nem haovai emamoh-mapoñ pohao am het hepanepuh bon natotü,” pot mañah.

Parumauz tin korav hepanez mañah

³⁴ Met pot mañat Iesu maot epat parun mañah, “Erohol ae, arimauz tin korav ravat hezei. Met ham añarab nari gipiz ahotü novai iv kezañ nohot rumurovai ham eparaz nonair naituz ahoam homevai samah, oñ ganõ ari unun hepeken ne maot emom hezavoz ari tovai parum tamahat totunei. ³⁵ Met nem emomaz pov, emap bivok mezamahan zuum pek hat bamahavoz zut zuamam zeir ham maposikaroh añaraboti ou ravapan. ³⁶ Povoz orah rezah ne maot emomaz homet etet hezei. Tat God ari kezao anohopanez hat mañ mañohopeken horivor honoñai tairañ ariti ou

ravohopanez añoh-poñ ou ravapanen ari rez kek tat kez tovai sohot hori naravotü, oñ emomaz porah nem taevavok tin rouvat hepek,” pot mañah.

³⁷ Met Iesu orah rezah Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat het añarabon ñeti tinañihar mañohot hehan kutur ararao ravoochan pi poekanañ sat Oliv dañ povok orooch. ³⁸ Met pi pot tohot heh-porah añarab ahovokaro pataraham bal hat tup pomakez romevok sat hehan pi emat parun ñetiv mañoohan paru zaitivonañ het hatevetehot heh.

22

Zudas paru Iesu bapanez hah

Matiu 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Zon 11:45-54

¹ Met berè tu nak hepenez poñ nohopanez aliz poñiz garosikas pim abatao Pasova mañooh-pos totoi ravah. ² Tahan aban anumaihol bareñ elat mañaroochariz ahorir aban ñeti kateñiz mañairahol topourat paru epat nae nap mañah, “Met añarab mapori ze eptak emat hezaek dari tair tat Iesu bat ur ñomak? Met dari pot takan añarab eperi etet kaev ravat ñai tat dari emenapan hez.” Pot paru hah.

³ Met porah Seten Iesuz mañairooh-aban nap Zudas pim abat modao Iskeriot popuz loporih hodadeo manah. ⁴ Tahan pi sat aban anumaihol bareñ elat mañaroochariz ahorir tup ahomakez korav hehari, Iesu mañairapanen bapanez paru bar mañah. ⁵ Tahan paru aban ahö pori ñeti povon hatevetet biñ ravahapuh paruhoen pi moní nas manapanen Iesun mañairapanez mañahan, ⁶ Zudas gu hat añarab bon hepenez narah Iesun mañairapanen, paru pi bapanez nonoroz mel tooh.

Mañair aban nañariv gipiz arö tah

Matiu 26:17-25; Mak 14:12-21

⁷ Met berè tu nak hepenez aliz poñiz garosizasik Zuda parumeri meñizahan tin hehavoz homehopanez hat bol sipsip rop urapanen napanez pos* al tezahan ⁸ Iesu Pitar Zon meepanez tat epat mañah, “Met arip sat darimeri meñizahan tin heh-povoz homet anumair gipiz nakaz potü arö tat bizohopeken dei emakan dari nak.” ⁹ Pot mañahan parup epat hah, “Met deip taek sat pot tookan ari emepeken?” ¹⁰ Pot hahan pi parupin epat mañah, “Met arip ze ahö akatazañ sohot etepeken aban nap iv ñerè ahovok ivov holat nonoroh emat arip ze anat mamog ravat sapan. Tapanen arip pim tokat sohot etepeken pi sat ze tairamakeh lokapanez ¹¹ pomakeh arip amun sa lokat aban maupun epat mañei, ‘Met darim añañaramahap epat hat deip emeehan emeg, ‘Nem mañairamoh-abanarinañ darimeri meñizoohavoz homet toutat anumair gipiz nakaz ze giruv taek ev hez?’ ’ ¹² Pot piin at mañepeken pi ze girü ahö agarè revah navok tin tapanen hepenezavon añañairapanen arip ze girü povok darim anumair gipiz nakazatü arö tat bihopeken dei emak.” ¹³ Met pot mañat meehan aban poñariv sat etehan Iesuz mañat meeh-pot ravahan parup tovai sahapuh parumeri meñizoohavoz homet napanez anumair gipiz arö tat bizooch.

Iesu beretar bain ivov manah

Matiu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25

¹⁴ Tahan paru gipiz napanez Iesur pim aposor abanari emat togü manahapuh ¹⁵ pi parun epat mañah, “Met ne kakamao hatevetemaz pov

* **22:7:** Pavar 7 -Met aliz posiz abatao Pasova pot mañooh.

narav hez-eparah arinañ honeo darimeri meñizohavoz homet gipiz epotü dari honeo nakaz neeh zaitiv ahoam hez. ¹⁶ Met rotap epat arin añom, Ne petev ev hamarah arinañ het namoh-epotü maot nainotü, oñ tokat God añaraboz korav ahop ravapanez porahahoh darimeri metooh-epovoz kapot tin ou ravapanen ne maot nom.”

¹⁷ Pot mañat Iesu bain ivov kapurah mañar bizahan hehaek Godin biñ mañat pot hah, “Ari mapori epov bat novai sei, ¹⁸ met ne bain iv epov arinañ honeo ev het noh-epekanañ maot nain hemapuh tokat God añaraboz korav ahop ravapanez porah ne iv magei nao maot nom.” ¹⁹ Pot mañat pi beret bat maot Godin biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-abanari manat epat mañah, “Nem aboi ev, ari bat nei. [Met nem aboi arim horivov hañiv ravapan, povoz petev kapot tat nat nemaz homet am tokat novai sohozei.” ²⁰ Met pot mañat manahan nah. Tahan pi bain ivov kapurah mañar meehan hehaek bat epat mañah, “Met Godiz au hahan hezat non mageiorö ou ravapanez ne nourapanen nem uveo non hamoh-poorö ba ou batapanez homet bain iv epov ari anom.”] Pot pi parun mañah.

²¹ Tat maot epat mañah, “Met hatevetei, aban ñai abanarin mañairapanen navapanez pop ev dari arü epesik honeo toutat hez. ²² Met ne Añaraboz Nanep Godiz hahan hez-taput netapan, oñ ni aban tairap ne navapanezarin mañairekez pop zavaruzap ni hañ hori ahov bekë.” ²³ Pot pi hahan paru mañairooh-abanari parumam epat nae nap mañah, “Met pim añah-okat darihanañ tairapuhö metapan batah,” pot hah.

Tairap ahop ravat hepan hah

²⁴ Met Iesuz mañairooh-abanari paruhanañ tairap garos ravat modariz ahop ravat hepan, pot parumam kez ravat nae nap hahot heh. ²⁵ Tahan Iesu parun epat mañah, “Met ham eparah aban korav ahori kez tat modariz korav ravat parun tohopanezat mañamahan tovai samah. Ma korav porihö parum irih hepanezari parum abatañ bat hel batat, Darim korav okori tinam eñizamah, pot parumaz homehopanez korav porihö zait tat pot tamah, ²⁶ oñ ari parum tamah-okat tovai totunei. Met arihanañ tairap ahop ravapanez popuhö modari gog tairao tohopanezaek sat meñizohopan, ma pim abatao bat hor batat modariz asit metohopan. ²⁷ Met ari hodad, ham eparahaz aban ahori gipizoz gogot nat, oñ am upai toutat hezan parum irih asit metamaharihö gipiz tezat manamah. Met ne arim ahop pot tamoh bon, oñ ari eñizohomaz asit ev etamoh.

²⁸ Met aban modari ne honoñai nañ netovai emoohan ari nevetet soog bon, oñ nenañ honeo emog. ²⁹ Met nem Papay ahop ravat hemaz hahan hezavoz zut ne amun arin ñeti tapuv epat añom, ³⁰ Met ne añaraboz ahop ravat hemaz porah ari nenañ honeo het gipiz nohot hepek, ma arim aban ahori tek tinañik toutat hepekepuh dari Israel añaraboz mimihol 12 poriz ro mim petev toguñ 12 ravat hez-pori ñevok bizapanen ari ñetiñ hatevetet an tepek,” pot mañah.

Pita Iesuz bavai mañapanez mañah

Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Zon 13:36-38

³¹ Met Iesu pot parun mañat Saimon Pitan epat mañah, “Saimon ae, ni hatevet, met Seten hori pop ari nemi nehanañ bareet main ravat sepekez homet ari moreg etohopanez Godin at mañahan gu hakah, ³² oñ Saimon, God neñizohopanen ni nemaz homeme hez-pov bon natotuz homet piin mañ mañamoh. Tapanen ni kos rez nanekezaekanañ maot nenañ

honeo ravekez porah nemaz homet hezari bakez batooken paru amun nemaz tin homehopan.” ³³ Pot mañahan Pita epat hah, “Nem ahop ae, met paru ni navat kakam zeimakeh nemerizapan, povoz ne honeo navat am nemerizapan, ma ni ur noñomapan, povoz ne amun deip honeo ur oñomapan.” ³⁴ Pot hahan Iesu piin epat mañah, “Pita, rotapuam niin epat nañom, Met kutur epatak id hohor bizap ñeo nakam hepanen navokaro nao nemaz niin at nañapanen, ‘Evo, ne pimaz unun,’ pot nemaz bavai mañekë.” Pot Iesu Pitan bar mañah.

Iesu ñeti navokaro parun mañah

³⁵ Pot mañat parun epat mañah, “Met batam ne ari emeehon arim monisir nonair naitü oraehan am soogipuh ari naiz tekü tat hegi?” Pot at mañahan paru epat hah, “Evo, dei naiz tekü nat tinam tovai soog.” ³⁶ Pot hahan pi parun epat mañah, “Kar, batam añoh-okat ari hatoog, oñ petev epat arin añom, Met tokat nem gogov tohopekez porah arim moni nas oraepan, povoz pos honeo bat sohopek, ma arim kitü amun honeo bat sohopek, ma honoñai ahov aritü ou ravohopan hezavoz homet en kaizañ amun bat sohopek. Met ni nap kaizas bon hekë, povoz nim dim nap modap manat monis bekepuh en kaizas zum tek.” ³⁷ Pot mañat Iesu epat mañah, “Met batam Baiñetinavoz Tepatak nemaz epat menahan hez, Met paru pimaz epat hapan, ‘Met pi aban horip ok.’ Pot hat aban hori tohopanezarinañ honeo meñepanen hepanezap ok. Pot menahan hezavoz met nemaz mod menahan hezañiz rotapuv petev ou ravapanez ev tah.” ³⁸ Pot hahan paru pim en kaizañiz mañah-povoz kapotaz hodad nat het epat hah, “Deim ahop ae, met en kaiz nasikaro ev dei bat hezag eterë.” Pot hahan pi badede namañ, oñ am epat mañah, “Kar, nen okeg, bat hezei.”

Iesu Godin mañ mañahat ev Matiu 26:36-46; Mak 14:32-42

³⁹ Pot mañahapuh berevat pim toohat tat Oliv dañevokaz maot sahan pim mañairooh-abanari pinañ honeo sah. ⁴⁰ Met poek paru sa berevahapuh pi parun epat mañah, “Met Seten moreg etapanen ganö ñodepek hezavoz God eñizohopanez homet piin mañ mañohozei.” ⁴¹ Pot mañat paru hehan pi hotoh heriam hon ravat rariñ rez bareñat epat mañ mañah, ⁴² “Apai, niuhö rekot nem kakam hatevetemaz toh-epov nehanañ bazei manekes zait toh, met nem zaitivok homemaz pot ne natotü, oñ nim zaitivok hañin hezatam am tom.” [⁴³ Pot mañahan enzol nap abarahanañ pi bakez batapanez erah. ⁴⁴ Met Iesu map honoñai ahov tat Godin am kezao ahoam mañ mañohot hehan pim midir bavas uvevoz zut berevat hamarrah el ñodah.] ⁴⁵ Pot pi tat mañeo hat bon tahapuh bal hat mañairooh-abanari haz boreurat sahan pimaz homet paru zakep ahov tohaek gom tat au unun orat heh. ⁴⁶ Tahan pi honat parun epat mañah, “Ae, tairaz ari au orat hez? Met ganö Seten moreg etapanen ñodepek hezavoz homet bal hat Godin mañ mañohozei,” pot mañah.

Paru emat Iesu bah-ñetiv

Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Zon 18:2-11

⁴⁷ Met Iesu pot mañoochan abanari emahan Iesus mañairooh-porihanañ nap Zudas popuhö parum garos emat pim nakoe haret batot napanez tovaiam ⁴⁸ Iesu epat mañah, “Zudas, met ne Añaraboz Nanep nemaz kaev ravat hepanezari navapanez hat ni emat ne tot neinekë hat ok teñi?” pot mañah.

⁴⁹ Met mañairooh-aban modari rotap paru Iesu bapanez emahan etet hodad tahapuh Iesun epat mañah, “Deim ahop ae, met deim en raveñinañ eperi menaka?” ⁵⁰ Pot mañovaiam paruhanañ aban nap pim en raves bat aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahopuz gog aban nap parum totoi hehaek menahan bazei manahan hat kap giñasiti poe men el beteh. ⁵¹ Tahan Iesu epat hah, “Erom nen okeg, ni gaa ta.” Pot hat pi aban popuz gagavok hat kapoe hehaek maras bizahan maot tin ravah.

⁵² Tahan paru aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahorrir tup ahomakez haitokoroh korav rouvat heharir aban korav ahö modari pi bapanez emah-porin Iesu epat mañah, “Met ne aban ñaip hat ari ñaitunañ ne navepekez hat emegi?” ⁵³ Met ne Godiz tup ahomakez temeraz kohat het orah rezah arin ñetiv añoohon ari ne nanav, oñ petev arim tepekezat ev ravahan ari ne navepekez emegiek, Seten kutur ahovonañ hez-popuz kezao ahö ravat hepanezarah ev,” pot mañah.

Pita Iesuz bavai hah-ñetiv

Matiu 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Zon 18:12-18,25-27

⁵⁴ Met paru Iesu bat marañiz demat aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahopuz zeimakehaz basahan Pita hotoh heriam parum tokat soohan basat lokah. ⁵⁵ Tahan Pita amun zei pomakez romevoz kohat sat lokat itinañ mañarahan ñadoohaek añarab toutat heh-porinañ honeo ravat toutat heh. ⁵⁶ Met poek toutat hehan itinañ tin rai rai hahan as ñari nap emat piin etet epat hah, “Ae, met aban epop amun pinañ honeo hehap ev.” ⁵⁷ Pot hahan Pita epat hah, “Eñarim ae, ne nim hameñ-popuz unun.” ⁵⁸ Pot mañat paru am hehan aban nap emat piin etet epat mañah, “Met ni parunañ honeo heñip ev.” Pot hahan Pita epat hah, “Erom, ne nim hameñ-pop bon.” ⁵⁹ Pot mañat aviam hevai aban mod nap emat kez ravat epat hah, “Met aban okop ari hamegin pi Galili poriz ñevonañ hamahan dei hateveteamegiek, peti pi amun akapunañ honeo soohap emat ev hez.” ⁶⁰ Pot hahan Pita maot epat hah, “Evo erom, nim hameñ-okovoz ne hodad nat hez.” Met pot mañovaiam id hohor bizap ñeo hahan, ⁶¹ met Iesu rouvat hehaekanañ havoe tat Pitan et mereehan Pita pim, “Kutur epatak id hohor bizap ñeo nak hepanen ni nemaz navokaro nao bavai hakë,” pot mañahavoz pi maot homet, ⁶² iñidoh sat zakepiv ahoam tat kezao iñ hahot heh.

Iesun ñebul mañovai uroohat ev

Matiu 26:67-68; Mak 14:53-65; Zon 18:12-14,19-24

⁶³ Met aban Iesuz korav heh-pori Iesun ñebul mañovai urooh. ⁶⁴ Tat pim etañik givor demahan pi et narë hehan paru urovai epat mañooh, “Met ne aban tairapuhö ni nouramoh-epopuz abatao haz.” ⁶⁵ Pot honep honep paru piin mañat met pi bahori batat ñeti hori nañir nañ amun piin mañooh.

Iesu ñevok bizah-ñetiv

⁶⁶ Met zeit al teehan paru Zudaholoz koravorir aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahorrir aban ñeti kateñiz mañairahol togü manat hehan paru Iesu bat emat meñeh. ⁶⁷ Tahan aban ahö porihö epat piin at mañah, “Met ni Kristo God eñizapanez hahan hez-tapupu?” Pot piin at mañahan pi epat hah, “Met arim neen nañeg-okovoz hañiv añoman ari barotap navatotü, ⁶⁸ ma ne arin at ñe nao añoman ari hañiv neen nanañotü. ⁶⁹ Oñ ne Añaraboz Nanep God map ahopuz mar giñasiz nakoe tek tinatak toutat hem.” ⁷⁰ Pot mañahan paru epat hah, “Ae, ni Godiz rop ma patap?” Pot

mañahan pi epat hah, “Met rotap arimauhö ok hakameg.” ⁷¹ Pot hahan paru nae nap epat mañah, “Met pimauhö okat hakahan dari hat haveteg, povoz aban mod nari ñeti mod nañ hapanez hat dari ev naketü.” Pot paru hah.

23

Pailat gavman ahopuhaz Iesu basah

Matiu 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Zon 18:28-40

¹ Pot haovai tapuraham bal hat Iesu bat gavman ahop Pailat popuhaz basat ² pi ñevok bizapan hat kapot tat epat mañah, “Met aban epop dei Zuda añaraboz takes moniñ Sisa popuz gavman abanari namanotuz hori pov parun mañoohan dei hateveteogi. Met batam God Kristo eñizapanez au hahan hez-tapup ne ev, ma ne arim ahop, pot pimauz hori pov haohan dei hateveteogi. Met pot parun mañoohaek añaraboz homeo piuhö ba in balavï metooh, povoz nihaz ev bat emeg.” ³ Pot mañahan pi Iesun epat at mañah, “Met ni rotap Zudaholoz ahopu?” Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Ni rotap nemaz ok hameñ.” ⁴ Pot mañahan Pailat aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir añarab modarin epat mañah, “Met ne hateveteon aban epop ur ñomapanez pim hori tah-nao ou narav hez.” ⁵ Pot hahan paru kez ravat maot piin epat mañah, “Met pi Galili zeisik kapot tat añarabon mañovai emoohaek ev zeï epesikahoe emat taputam mañoohan añarab hatevetet loporizaro hori ravat hezaek gavman abanarinañ nae nap menapanezat ravat hez.” Pot paru Pailatin mañah.

Erod ahö popuhaz pi basah

⁶ Tahan Pailat hatevetet epat at mañah, “Met aban epop pi Galili zeisikanañapu?” ⁷ Pot at mañahan paru gu hahan pi pot homeh, Met Erod pi Galili zeï posiz ahop ok, povoz petev pi ev emat Zerusalem zeï epatak hezaek epop meeman pihaz basat pim tahat ñetiv mañapanen hateveteapan. Pot pi homet meehan, ⁸ paru Iesu Erodihaz basahan Erod Iesun etet biñ ravat heh. Met pi houloam Iesuz red navor nao tooh-ñetiñ hatevetevai emohot Iesu red nao tapanen pi etepanez homet zait tat heh, povoz pihaz basahan etet biñ ravahapuh, ⁹ pi Iesun ahoam at mañoohan Iesu hañiv nak am heh. ¹⁰ Tahan aban pi bat sah-pori maot Iesuz homet kez ravat, “Pi hori tovai emooh,” pot moreg poñ Erodin ahoam mañooh. ¹¹ Pot mañoohan Erodin ñai aban pim irih heh-pori Iesun ñebul mañovai ñaïke hat ñeti horiñ mañooh. Tat paru aban ahopuz meamah-dim tin nap pi memeet maot Pailatihaz meehan basah.

¹² Met Pailatir Erod nae nap mogao tat hehaek aliz posik Pailat Iesu pihaz meehan basahavoz Erod biñ ravahapuh parup maot ñod reet heh.

Pailat pi zirah urapanez gu hah

Matiu 27:15-26; Mak 15:6-15; Zon 18:13-19:1-16

¹³ Met Iesu maot Pailatihaz meehan poek basat meñehan hehan Pailat aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir korav modarir añaraboz as hahan paru totoi em topourahan, ¹⁴ pi parun epat mañah, “Met ari aban epop nehaz bat emat neen epat nañeg, ‘Met aban epop añarabon mañoohaek parum homeo ba in balavï metooh,’ pot nañeg, oñ ari hatevetet hegin ne piin at mañoohan, ari pimaz hameg-povoz kapotaz rotapuv ou narav. ¹⁵ Met Erodihaz meehan basahan pi amun hateveteon aban epopuz hori nao ou narav tahan maot meehan nehaz ev bat emeg. Povoz aban epop ur ñomapanezavoz hori nao nat, pot arin ok añamoh. ¹⁶ Povoz nem

ñai abanarin mañoman pi birepenañ urapanen baverevoman sapan.” Pot parun mañah. [¹⁷ Met Zudahol parum toohat Pasovaz homet gipiz arō tat nooh-porah orah rezah kakam zeimakeh heh-porihanañ nap añarabohō tairap baverevapanez haoh-pop Pailat hatevetet baverevoohan sooh.]

¹⁸ Met Pailat Iesu baverevapanez hahan paru añarab ahovokaro togū manat hehaek ñeo ñarah epat hah, “Evo, aban akap ur ñomap, oñ Barabas pop baverev meeken sap.” ¹⁹ Met Barabas pop pi batam aban hori modarinañ honeo ravat Roma gavmanihol ruapanen sapan hat paru zeñai metovai pi aban nari men ñomovai toohavoz hat Roma ñai abanari pi kakam zeimakeh memorizahan hehaek baverevapanez Pailatin mañah. ²⁰ Met Pailat Iesu baverevapanen tin sapanez zait tah, oñ añarab pi ur ñomapanez hahan Pailat maot baverevapanez añarab porin mañahan paru hatevetet ²¹ kaev ravat map ñeo ñarah piin epat mañah, “Pi zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.” ²² Pot hahan pi maot parun epat mañah, “Met pi hori tairao tahavoz homet ari okat hameg? Met piin at mañohok ur ñomapanezavoz hori nao bon, pot arin ev añamoh. Povozev nem ñai abanarin mañoman birepenañ pi urapanen baverev meeman sapan.” ²³ Pot parun mañah, oñ paru hatevetet map gitait ravat hel hel haovai epat mañah, “Mañeken zirah ur ñomap.” Pot paru ahoam hahot hehapuh Pailat honep, povoz pimar hahan ritou metahaek pi am betezam gu hah. ²⁴ Tat epat hah, “Met arim hameg-okatam mañoman ñai abanari pi basat ur ñomapan.” ²⁵ Pot pi hahapuh Barabas aban modari men ñomah, ma hori ahō modañ toohan memorizah-pop baverevahan sahan, pi ñai abanarin añaraboz hahat tapanez mañahan paru Iesu bah.

Iesu zirah urah-ñetiv

Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Zon 19:17-27

²⁶ Tahapuh paru Iesu nonoroh basoohan aban nap pim abatao Saimon pop pi Sairini zeisikanañap zeñ ahō potakaz sapanez hat emoohan nonoroh paru bavizahapuh ñai abanari pi bahapuh Iesuz zir meñelet pim eñatak sohapanez mañahan ñelet tokat sooh.

²⁷ Pot tahan añarab ahovokaro Iesuz zakep tat pim tokat emoohapuh paruhanañ añ nari iñir zakep ahov tovai emooh. ²⁸ Tahan Iesu borourat epat parun mañah, “Zerusalem añ eperi, nemaz iñ okov haotunei, oñ arimauz iñ haovai arim ñaroholoz amun homet iñ hahozei. ²⁹ Hatevetei, met tokat honoñai nañ ariti ou ravapanez porah añ ñarohol batat hepanez pori parum ñaroholoz iñ hat epat hapan, ‘Met paru añ ñarohol navat het apetei naman hez-pori tin hez.’ ³⁰ Met pot hapanez porah honoñai nao añaraboti ou ravapanen ñaihet tat etet, ‘Ui, met dañ akañ tolat emat dari ba iz avatapan nak,’ pot hapan. ³¹ Met ne zi ñolomedez zut tin hez-epop hori epov netapan, povoz Zerusalem añarab zi loporih hop hop tat hezamedez zut ravat hezari tair metapan? Rotap hori ahoñ metapanen kakamao hatevetepan.” Pot Iesu parun mañat sah.

³² Met paru ñai abanari aban mod hori tooh-nañariv Iesunañ honeo ur ñomapanez basah. ³³ Met sohot ham naraz abatao Gag Hatai, pot mañoh-poek berevahapuh paru Iesu zirah urat aban hori tooh-ñap pim mar giñasik zi porah urat modap pim mar gavenesik zi porah urah. Tat baval hat bareñah. ³⁴ Tahan Iesu epat hah, “Apai, parum tamah-epovoz kapotaz hodad nat het tamah, povoz hañ horiv metotun, oñ bavetet unun manekez ne ev nañamoh,” pot hah. Met ñai abanari pim dim batezah-pori heleñinañ

ekerë nao* tohot paru tairari modari ritou metah-pori pim dimir giv nap nim main main gamö rezat bah.

³⁵ Met añarab etet hehan Zuda aban ahori Iesun etet kek haovai pimaz ñeti horiv epat hah, “Met pi modari batin batoohap ak, oñ pimauhö pim heris batin navat hez. Met pi Kristo batam God eñizapanez au hahan hez-tapupu? Povož pimauhö pim heris batin batapanen dari etek.” Pot paru mañah. ³⁶ Tahan ñai abanari amun ñebul mañat pim nakoe emat bain iv sepeleo napanez manat ³⁷ epat mañah, “Met rotap ni Zudaholoz ahopu? Povož nimauhö pim heris batin bateken dei etek,” pot hah. ³⁸ Met zi nasik epat menah,

ABAN EPOP ZUDAHOLOZ ABAN AHOP EV.

Pot menat pim gagaiz revah teritak urahan heh.

³⁹ Met aban hori toohañariv Iesuz nakoe urahan hehaekanañ napuhö Iesun epat ñebul mañah, “Met ni God dei eñizekez au hah-tapup pot haoñip eveg, nimauhö tin ravat er horekepuh deipihoen batin avateken erak.” ⁴⁰ Pot mañahan aban hori modapuhö piin ser mañat epat mañah, “Oir erom, okat haotun, met ni God hañ horiv netapanez homet ñaihet nata? Met darip karar ñomak, ⁴¹ deipim hori toogivož hañiv paru tin etahaek bat ñomopainez ev teg, oñ aban deipim ñaravatak hez-epop pi horiv bonop ev.” ⁴² Pot hat aban nen tapupuhoam Iesun epat mañah, “Iesu, ni añaraboz korav ahop ravat hekez porah nemaz unun manotun.” ⁴³ Pot mañahan Iesu hañiv epat piin mañah, “Petev ñomopainejuh deip honeo abarah ham tinarah nem Papap hezaek sat hepain,” pot mañah.

Iesu ñomah-ñetiv

Matiu 27:44-56; Mak 15:32-41; Zon 19:28-30

⁴⁴⁻⁴⁵ Met gitauputak 12 kirok ravoohan gitap mañat hehaek zeit kutur ravamahavoz züt hamar map rau rau tat hehan sohoh hapanezai 3 kirok toohan zeit kutur manat hehaek maot al teet gitap mañah. Tahan Godiz tup ahomakež kohat zei girü goevor ahov bamain batat dim giv ahö tinar badahan hehaek pimauhö dimiez lopotak tok kelat emat ek narav main ek narav main ravah. ⁴⁶ Tahan Iesu ñeo revah ñarah epat hah, “Apai, nem pulip navat nemaz tin korav ravekë.” Pot hat pi ñomah.

⁴⁷ Met ñai abanariz ahop totoi hehaek pim tat ñomahavon etet Godiz abatao bat hel batat epat hah, “Met rotap pi aban tinap ak ñomah.”

⁴⁸ Met añarab metapanez etepan hat poek sat hehari pim ñomahavon etepapuh borourat parum zeitakaz zakepivonañ parum ulofnik urovai sah. ⁴⁹ Met paru aban Iesunañ ñod reet heharir añ Galili zeisikanañ Iesunañ honeo emooh-pori hotoh heriam rouvat het etet heh.

Iesu helevoz kohat bavizah-ñetiv

Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Zon 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Met aban mod nap Zosep pi Arimatia zeitakanañ emat poek heh, met pi aban tinap, ma Godiz masakavoz roketak hekaz pov ou ravapanez zait tat homet hehap. Met pi Zudaholoz kaunsor aban ahop ravat hehaek kaunsor aban ahö modari Iesu ur ñomapanez hahan pi parunañ honeo ravat gu nak. ⁵² Met Zosep pop Pailat ahopuhaz sat Iesuz heris bapanez at mañah. ⁵³ Tahan pi gu hahan Zosep giv nar bat Iesuz heris zirah urahan hehaek bañizat bahapuh giv porah el hatat basat hel puiorö mamog paru hel ahovok menahan hehaek bizahan oraeh. Met hel pui poroh paru garos

* **23:34:** Pavar 34 -Met kasiv tamegivož zut heleñinañ ekerë pov tah.

ñomah-mod nap poek basat naviz. ⁵⁴ Met basat bizah-aliz pos Praide, paru zeirevai gogot natotuz alizasiz homet añahol gipiz nohopanezatü bareñat bizahan oraehas ok, met hapanezai ararao ravooohan parum gogot natotuz pos totoi ravahan Zosep pot tah.

⁵⁵ Met Zosep pot tah-porah añ Galili zeisikanañ Iesunañ honeo emah-pori honeo sat hel puioroh heris bizahaekan eteh. ⁵⁶ Tat paru boreurat zeitak sat pim herisik ur memelapanez botevor uer ulagí tinavonañao bat bizahan oraeh. Tahan met parum gogot nat hepenez pov ravahan Baiñetinavoz Tepatak menahan hezatom tat paru gaa tat am heh.

24

Iesu maot bal hah

Matiu 28:1-10; Mak 16:1-8; Zon 20:1-10

¹ Met paru gogot nat heh-aliz pos bon tahan Sande aliz pos maok al teevaiam soohan añ Iesuz herisik ulagí tinavonañañ ur memelapanez hah-pori bal hat potü bat pi bizahan oraeh-poekaz sah. ² Tat etehan hel puiorö merizahan heh-hel ahö pos napuhö bahavoe tat betehan oraeh. ³ Tahan paru hel puioroh kohat lokat etehan darim Amip Iesuz heris bizahan oraehaek bon. ⁴ Tahan paru home navor nao homehot hehan, aban nañariv parupim dimir giv map peñ hat livaliv toohañariv parum nakoe ou ravahan, ⁵ añ pori ñaihet pimau tahapuh dei dei tat hamaran etet hehan aban poñariv parun epat mañah, “Met arí tairaz ñomamahari bizamahaek aban birirí haravat hezapuz emat mel tameg? ⁶ Met pi epekam hez bon, oñ bal hat hasah. Met batam arí pinañ honeo Galili zeisik heg-porah pi arin epat añoohavoz homei, ⁷ Met ne Añaraboz Nanep navat aban horiri manapanen zirah nourapanen aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik maot bavirirí navatapanen bal haom.’ Pot arin haañhavoz homet hodad ravei.” Pot aban poñariv parun mañah.

⁸ Met pot aban poñariv mañahan añahol Iesuz garos mañahavoz maot homet hodad ravah. ⁹ Tat borourat kohat poek hehaekanañ berevat mañairooh-abanari 11, met añarab Iesuz homet heh-modari hehaek, sat abanañariviz mañahan hateveteh-pov parun bar mañah. ¹⁰ Met añ poriz nariz abatañ ev, Maria Magdala zeitakanañap, met Zoana, met Maria modap pi Zemis popuz nonop. Met añ porir añ parunañ honeo sooh-modari aposor abanarín emat mañah. ¹¹ Tahan paru hatevetet barotap navat het epat hah, “Met añ eperi ñeti betez tairao ev emat dein añamah batah.” ¹² Pot hat modari am hehan Pita bal hat porü hat sat hel puioroh berevat pi kohat nas, oñ iñidoham het tok rizat etehan Zosepehó dim Iesuz heris el hatat bizahan oraeh-nen por oraehan pi eteh. Tat pi maot borourat home midin tovai, “Tair tah batah?” pot hat pim modari hehaekaz sah.

Aban nañariv soohan Iesu emah

Mak 16:12-13

¹³ Met añahol parun pot mañah-aliz nen tapusik aban mañah-porihanañ nañariv Zerusalem zeitakanañ Emeas zeí potak sapanez hat nonoroh sooh. Met Emeas zeí pot Zerusalem zeí potaz hotoh heriam 11 kilometaz zut heh. ¹⁴ Met Iesu urahan tah-ñeti pov parup nae nap mañovai soohan, ¹⁵ Iesu emat parupinañ honeo soohan, ¹⁶ parup piin eteh, oñ Iesu ev, pot hodad nat am soohan ¹⁷ Iesu parupin at mañah, “Eroñariv ae, arip ñeti tairao haovai emoogin ne ev emoh?” Met Iesu pot at mañahan ñeti parupim haovai emoh-povoz parup zakep heris ravat gaa tat rouvat heh. ¹⁸ Tat aban

poñariv napuz abatao Kliopas popuhö Iesun epat mañah, “Met aliz haopat epesikaroh Zerusalem zeitak map hezari poek tah-ñetiv hodad hez, oñ ni nenap hodad nata?”¹⁹ Pot at mañahan Iesuhoe ñetì hañiv parupin epat mañah, “Met paru poek tair tahan haohao arip ok hameg?”

Pot at mañahan aban poñariv Iesu pimaun pim metah-ñetiv epat mañah, “Met Nasaret zeitakanañ aban napuz abatao Iesu pop propet aban God mañooohan hatevetet haoh-nap Godiz taevavok añaraboz ñaravatak sohot kezavonañ red povor kao añairovai baiñetì tinao añovai sooh.²⁰ Tahan aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahorir aban ahö modarihö aban pop Pailatihaz basahan pi hatevetet gu hahan ñai abanari basat zirah urahan ñomah.²¹ Met dei pimaz pot homeog, Pi Roma ñai abanari ruapanen Israel darim zeis betet sapan. Pot homet heg, oñ pi ur hañiomah-ñetiv haovai emoogin ni ok emeñ. Met epovoz amun haovai emoog, Aliz haopat epesikaro bon tahan²² petev aliz epes al teevaiam deihanañ añ nari Iesu bizahan oraehaek sat etehan,²³ pi bon tahan borourat emat epat dein añah, ‘Dei sat etegin Iesu oraeh-teketak enzoliñariv het epat añah, ‘Iesu birirì haravah.’’ Pot mañahan añahol emat dein añahavoz dei home midin tat hez.²⁴ Met paru emat dein añahan aban nari sat Iesu bizahan oraeh-poek etehan pi bon tahan maot emat epat hah, ‘Ae, Iesu bizat merizahan hehaek bonon dei etegig, rotap añahol ok añah,’ pot paru dein añah.”

²⁵⁻²⁶ Parup pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Arip kut tat ok hameg. Batam God hahan hatevetet haoh-propet abanari pot hahan hez, ‘Tokat Godihö Kristo eñizapanez au hahan hezap meepanen erat kakamao hatevetet ñomat maot birirì ravapanepuh bal hat abarah helat Godiz redevor alizavok hepan.’ Batam pot hat menahan hez-pov arip rekö haovai emamegiek barotap navat tegi?”²⁷ Pot at mañat Iesu maot batam aban Moses ma Godiz propet aban modari pimaus ñetì mapoñ menahan hezavoz kapot parup tin hodad tapanez badede mañovai sooh.

²⁸ Met pot ahoam mañovai sohot zeì sapanez sooh-potak berevahapuh Iesu am sapanez toohan,²⁹ parup rez kek tat piin epat mañah, “Erom ae, met zeit haravapanez tah, povoz ni emeken deipinañ darip orak.” Pot mañahan Iesu aban poñarivinañ parupim zeimakeh sa lokah.³⁰ Tahapuh parupinañ het gipiz napanez tat paru toutat Iesu beret bat mañeo hat bapezat manah.³¹ Tahan poekahoh parup piin etet pimaz hodad ravovaiam Iesu toutat hehaek bon tah.³² Tahan parup epat nae nap mañah, “Ae, Iesu deipinañ emat Godiz ñetiv badede añooohan deip zakep horiv tat emoogiek maot lop tinarizaro ravat biñ pimaus raveg.”

³³ Pot parup nae nap mañovai tapurah bal hat parupim zeit betet Zerusalem zeitakaz maot sah. Met poek sat berevahan Iesuz mañairooh-abanari 11 porir met Iesuz homet heh-modari paruparo karar togü manat hehaek, aban poñariv emah.³⁴ Tahan parupin mod porihö epat mañah, “Met rotap darim Amip maot birirì haravahan Saimon piin et hareh.”³⁵ Pot parupin mañahan parupihoen modarin Iesuz ñetiv haovai soohan Iesu emat parup bavizat sat tah-ñetì pov bar mañat epat mañah, “Met deipinañ gipiz nakaz tat Iesu beret bat bapezat Godin biñ mañat anahan deip poekahoh pimaz hodad raveg.” Pot parun mañah.

Iesu ou ravahan eteh-ñetiv

Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Zon 20:19-23; Aposor 1:2-8

³⁶ Pot paru nae nap mañovaiam zuam Iesu parum ñaravatak ou ravat rouvat hehapuh epat parun mañah, “Ari lop tinarizaronañ hezei.”³⁷ Pot

mañahan paru piin etet ñaihet horiv tahapuh dei dei tat, “Ae ui arimau, rizop emah,” pot hah. ³⁸ Tahan Iesu parun maot epat mañah, “Evo eñarohol, ari tairaz neen etet ñaihet tat hez? Ma tairaz ari lop houlorizaronañ hez? ³⁹ Met ari nem eñar marah nourahaekan etei. Tat rotap pi tapup ev, pot hapek. Met epat añom, Rizopuz herisik rekot ari ut urat hatevetepeke? Evo pot bon, oñ ev nem herisik bat hatevetei. Tat rotap pi rizop bon, oñ ‘Tapup ev,’ pot nemaz hapek.” ⁴⁰ Pot mañovai pim eñar maran mañairahan paru pim urah-mormor poñin eteh. ⁴¹ Tat paru, Au tapup ev, pot homet biñ ravat barotap batapanez zait tah, oñ maot pot homeh, Rotap darim Amip ma patap ev, pot tinam barotap navat het home midin tat homeohan Iesu parun epat mañah, “Met nem gipiz nomaz natü oraeza?” ⁴² Pot mañahan paru pis arö tat bizahan oraeh-ñap bat Iesu manahan ⁴³ bat nahan paru eteh.

⁴⁴ Tahan pi parun epat mañah, “Met batam ne arinañ het epat arin haañoh, ‘Met Mosesir, ma propet abanari, ma Buk Song ñetiñik nemaz menahan hez-poñiz rotapuv totoi ou ravapan.’ Pot arin haañoo, met petev nemaz menahan hez-poñiz rotapuv ou haravahan ari ok et hareg.”

⁴⁵ Pot mañat parun Baiñetinavoz Tepatak pimaz menahan hez-ñeti poñiz parum homeo kut hehaek tin hodad tat barotap batapanez badede mañah.

⁴⁶ Tat pi parun epat mañah, “Eñarohol, epat menahan hez, Kristo pop kakam ahov hatevetet ñomapanen aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizásik maot bal hapan. ⁴⁷ Tapanen pim gog aban nari Zerusalem zeitak kapot tat añarabon pim abatao bar mañat epat mañovai sohopen, ‘Met arim loporizaro boreurepeken God hori tovai emameg-poñ ol betepan.’ Pot mañapanen modari hatevetet paru amun modarin mañovai sohopenen ze i maposikaroh an pap manat sohopen. Pot tep potak nem ñetiv menahan hez. ⁴⁸ Met ari ev añamoh-map epeñin et haregiri eveg, modarin mañovai sohopek. ⁴⁹ Met garos ari Zerusalem ze i epatak hepeken nem Papap tairap ari anapanez au hahan hez-pop ne abarahanañ meeman arihaz emat arinañ honeo het eñizat bakez avatohopen.” Pot Iesu parun mañah.

Iesu abarah helah

Mak 16:19-20; Aposor 1:9-11

⁵⁰ Pot mañahapuh paru honeo ze i pot betet sat Betani zeitak sah. Tat Iesu pim marañ meehapuh God paru meñizat masakao manohopanez mañovai ⁵¹ teri taputanañ God pi abarah bat helahan iz ravat sah. ⁵² Tahan paru etet biñ ravat pim abatao bat hel batahapuh Zerusalem zeitak maot boreurat sat heh. ⁵³ Tat aliz mapoñik Godiz tup ahomakeh lokat piin biñ mañohot heh.

(Iesu ñetiv aban Rukaz menahat nen ev.)

ZON

Ñeti garosikao

Zon ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Zon pop pi Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap ok, povoz Iesunañ honeo haen tat sat em tooharah pim toohat eteoh, ma parun mañooh-poñ pi hateveteoh. Povoz homet añarab tin hodad tapanez hat menah.

Met Zoniz menah-ñeti epov rekö hamegin aban mod nap menah, pot heri ravat hez. Met Zon pimaüz abatao bat hor batapan hat, Dei pim añairoohari, pot pi namen, oñ, Paru pim mañairoohari, pot Zon menovai sah.

Met Zon ñeti epov menah-porah añarab Iesuz toohat unun manovai sooh, povoz Zonihö Kristoz kapot, pi garos God pim Papapunañ hehaekanañ hamarrah erat God popuz hezhezao ba ou batat añairah-ñeti poñ, met pi darim horivoz hañiv bat ñomah-ñeti pov, añarab rekö hat maot tin pimaz homehopanez hat pi ñeti epov menah.

Met Iesu hamar betet sahan krismasañ 58-iz zut bon tah-porah Zon abav ravapanez tat hehapuh tep epat menah.

Aban Zon Iesu ñetiv menahat ev

Ba ou batahapuz ñetiv

¹ Met batam abarar hamarrah nonair nai map bon heharah Kristo pi Godiz gizasikanañ hahat ba ou batahap heh. Met pi Godinañ honeo hehapuh Godiz hezat zu taput pi heh. ² Met batamohanañ God nenap nakez, oñ orah rezah pinañ honeo parup hehaekanañ ³ God piin mañahan piuhö abarar hamarrah nonair nai map hezan eteameg-potü matut tah. Met nai naekanañ betez pimam ou narav, oñ pi nenapuhö mapotü matut tah. ⁴ Met pi dari añarab pohao tin het hekaz kapotaz maup hez. Tat pi alizavoz kapotaz maup pi ravat hezan dari aliz povok tin ev hez. ⁵ Met ham eparah kutur hori ahot hezaek aliz tin pov berevat ba al tezat hezan kutur hori potahö maot bavon batapanez pap tat hez.

⁶ Met Godihö aban nap pim abatao Zoan popun mañahan het, ⁷ pi añarabon as hahopanen emohopanen aliz tin povoz ñetiv bar mañohopanen hatevetet homeo badae bathopanez emah. ⁸ Met Zoan pi aliz povoz maup bon, oñ aliz povoz maupuz ñeti nenaö añohopanez emah.

⁹ Met Zoaniz aliz haoh-povoz kapotaz maup ham eparah ou ravat hehaekanañ tokat dari añarab maporiz ñaravatak emat sat em tohot pim aliz tin povok hekaz nonor añairah. ¹⁰ Met Godihö mañahan hamarrah nonair nai hez-potü map matut hatah-pop erat heh, oñ ham añarab pimaz hodad narav het ¹¹ pim zei kapotak emoohan Zuda pimauzarihö pimaz kaev ravat tin namet. ¹² Oñ dei tairari pimaz zait tat homeo badae batat hatz-nen pori Godiz ñarohol ravat hekaz nonor ba ou batah. ¹³ Met dari ham añarab nae nap bat ñarohol batamegivoz zut dei Godiz ñaro avatahari bon, oñ dei pimaz homet hez, nen poekaz God deim Papap pot ravat hez.

¹⁴ Met Godiz gizasikanañ hahat ba ou batah-pop abanap ravat deinañ honeo het sat em tooh. Met pi Godiz ro nenap, povoz hehan pim loporih masakaver ñeti rotapuv map an pap manat hehavon dei etet pot haog, “Rotap Godihö epop darim ahop ba ou batahan hez.” ¹⁵ Met Zoan pi aban tin tapupuz epat haoh, “Met pi nem tokat emat gogot tapanez añoh-okop

batam ne ou narav hehö-porah pi am heh, povoz ne ritou netat nem ahop ravat hezap ok.” Pot Zoan Iesuz hah.

¹⁶ Met pim masakao ahoam hezaekanañ dari añarab orah rezah anat eñizovai emamah. ¹⁷ Met batam God Mosesin ñeti kateñir ah ñe nenañ mañahan heh-non porooh añarab emooh, oñ petev Iesu Kristo erat masakavor rotap tin het hekazavoz non magei tinaorö añairah. ¹⁸ Met darihanañ nap narah God darim Papapun eteh bon, oñ pim ro nenap pinañ honeo hez-popuhö Godiz hodad tinao añairah.

Zoaniz gogovoz at mañah

Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Ruka 3:1-18

¹⁹ Met Zuda aban ahö Zerusalem zeitak heh-porihö aban anumaihol bareñ elat mañaroooh-narir Livaì aban nari meehan emat Zoanin epat mañah, “Met ni Godihö Kristo meepanen erat eñizapanez au hahan hez-tapuz ma patap?” ²⁰ Pot at mañahan pi hañiv parun mañapanez kaev narav, oñ ourah pot mañah, “Met ne Kristo pop bon.” ²¹ Pot mañahan paru maot piin at mañah, “Met povoz ni tairap? Ma ni Elaiza batam heñipu?” Pot at mañahan pi, “Evo, ne pop bon.” Pot hahan maot paru at mañah, “Povoz ni Godiz propet aban tokat ou ravapanez hahan hez-popu?” Pot at mañahan pi maot evo hah. ²² Met pi evo evo nen potam haohan paru maot piin epat at mañah, “Met dei Zerusalem zeitak hez-aban ahö porihö emeehan emegig, dei maot sakan paru at añapanen ñeti hañ tairao parun mañak? Povoz tairapuhö nañairahan ni emat gog okat tameñ? Nimauhö nim tameñ-kapot dein bar añeken hatevetet sat parun mañak.” ²³ Pot at mañahan pi batam propet aban Aisaiaz hat menahan hez-epov parun mañah, “Met ne ev ham betezarah het añarabon epat ñeo ñarah mañamohop ev, ‘Darim Amip emapaneg, ari tin pimaz homet ñai bizat pim emohopanezaek nonor tin ba oñ batohozei,’ pot mañamohop ev.”

²⁴ Pot parun mañahan paru Parisi abanarihanañ meehan emah-porihö ²⁵ Zoanin epat mañah, “Met ni, Ne Kristo, ma Elaiza, ma propet abanap bon, pot hañ, povoz tairaiz ni ev emat het añarab ivoh memeamen?” ²⁶⁻²⁷ Pot at mañahan Zoan epat mañah, “Met ne añarab ivoh memeamoh, oñ nem tokat emapanez añaomoh-aban pop arinañ honeo ok pi hez, oñ ari pimaz tin hodad nat. Met pi aban abat ahovonañap ok, oñ ne aban goe abatao bon betezap ev, povoz pinañ deip toutat ñetiv hakaz ne rekot bon.”

²⁸ Met Betani zeitak Zodan iveriz karomasiti Zoan het ivoh memeoahæk paru emat at ñe poñ piin mañooh.

Iesu pi Godiz sipsip ropuz ñetiv

²⁹ Met pi pot mañahan paru sahan orat zeirevai Iesu Zoanihaz emapanez emoohan Zoan piin etet epat hah, “Met ari etei, dari añarab God darim horiv olapanez homet bol sipsipihol bareñ elamahavoz zut aban okop Godiz sipsip rop añaraboz horiv bavetepanezap ok meehan emamah. ³⁰ Met ne tapü okopuz epat haañoohon ari hat haveteog, ‘Met aban nap nem tokat emapanez pop ne nanavat heh-porah pi am heh, povoz piuhö ne ritou netat nem ahop ravat hez,’ pot arin haañooh. ³¹ Met garos ne pimaz, Tair herip emapan, pot homet hehö, oñ ari Israel añarab, Pi tototi emapanez tah, pot hodad ravepekez hat ivoh emeevai emooh.” Pot Zoan Iesuz hah.

³²⁻³³ Tat Zoan maot epat mañah, “Met ne Iesuz unun hehorah God añarab ivoh memeehomaz nañah-popuhö maot pot neen nañah, ‘Met ni etet heken nem Pul Tinap erat aban tairapuz gagaih hepanez popuz pot homekë, Met

aban epopuhö Godiz Pul Tinap añarab manohopanezap ev.' Pot God neen hanañahan hatevetet hehoek pim Pul Tinap abarahanañ id pururuapuz zut erat aban okopuz gagaih hehan ne eteohö. ³⁴ Met nem etañinañ et hareohö, povoz arin epat añoman hatevetei. Rotap aban okop pi Godiz rop ok." Zoan pot parun mañah.

Aban nari Iesunañ honeo ravah

³⁵ Pot hahapuh orat zeirevai Zoan pim mañair aban nañarivinañ honeo añarab ivoh memeoh-tapuek emat hehan, ³⁶ Iesu parum nakoe honahan Zoan piin etet pot parupin mañah, "Arip etei, Godiz sipsip ro añoohop ok samah." ³⁷ Pot mañahan pim mañair aban poñariv hatevetet parup epat hah, "Deip pinañ am sopain." Pot hat Zoan betet Iesuz tokat parup sah. ³⁸⁻³⁹ Tahan Iesu borourat parupin etet epat mañah, "Eroñariv ae, arip tairaz zait tat emeg?" Pot at mañahan parup epat mañah, "Rabai, ni zeï tairamakeh orameñ?" Pot at mañahan pi epat parupin mañah, "Emepeken darip sat nem oramoh-poekan añairom." Met hapanezai 4 kirok toohan parupin pot mañat paru honeo pim orooh-zei pomaken sat mañairahan etet poek hehan zeit ravahan parup pi meñet parupimatak maot sah. Met parum ñevonañ Rabai abat mañah-povoz kapot ev, Añairameñip.

⁴⁰ Met aban poñariv Zoaniz mañahat hatevetet Iesunañ honeo soohañariviz napuz abatao Anduru, pi Saimon Pitaz bosip, ⁴¹ povoz pi zuam sat Saimonin epat mañah, "Met nem modapunañ deip Mesia, Godiz meeapanen erat eñizapanez au hahan heh-popun deip et hareg, povoz ni emeken deip sat piin nañairom." Met Mesia abat pov Grik ñevonañ Kristo pot hameg. ⁴² Pot mañat nanep bavizat parup Iesuhaz sah. Tahan Iesu Saimonin etet epat mañah, "Met Saimon, ni Zoniz rop, met nim abat modao epat nañom, Sipas," pot mañah. Met Ibru ñevonañ Sipas pot mañoooh, ma Grik ñevonañ amun Pita pot mañoooh, oñ abat povokaroz kapot, hel ahov.

Iesu Pilipir Nataniel bavizah

⁴³ Met orat het zeirevai al tezahan Iesu Galili zeisik sapanez homehapuh Pilipin etet, "Ni emeken deinañ dari honeo sak," pot mañah. ⁴⁴ Met Pilip pop Andurur Pitaz zeï kapot Betsaida poekanañ pi amun emahap. ⁴⁵ Met Iesu Pilipin mañahan pi aban Natanieliz mel tovai sat bar batat epat mañah, "Met batam Moses ñeti kateñ menah-tep potak tokat nap ou ravapanez ñetiv menahan hezaek propet abanarihö ñeti tapuv amun menahan hez-pop emahan dei piin et hareg. Met pi pop Iesu, Zosepez rop, Nasaret zeitakanañap." ⁴⁶ Pot mañahan Nataniel epat hah, "Met Nasaret zeï hañ-okat betezat okeg, aban tin pop poekanañ rekot naverevotü." Pot mañahan Pilip epat mañah, "Erom, ni am emeken deip sat etepain."

⁴⁷ Pot mañat parup sahapuh pim nakoe honoohan Iesu Natanielin etet epat hah, "Israel aban tinap pim loporih hori nao bonop ok emamah." ⁴⁸ Pot hahan Nataniel hatevetet epat at mañah, "Met ni tairarah neen etet hodad hakeñiek okat hañ?" Pot mañahan Iesu epat mañah, "Met Pilip emat ni ba nanevizarah ni zi named pik hameg-pomedez irih kapotak toutat heñin ne niin eteohö." ⁴⁹ Pot Iesu mañahan Nataniel hañiv epat mañah, "Añairameñip ae, rotap ni Godiz rop, dei Israel añaraboz ahop, pot ne nimaz petev hodad ravoh." ⁵⁰ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, "Met ni zi pik pomedez irih heñin ne niin eteohö, pot nañohovoz homet, Aban ou ravapanez hah-tapup ev, pot homet ni nemaz barotap bateñi? Met rotap petev niin etet nañoh-epov ritou tat gog ahö nañ tokat ou ravohapanen ni

eteokë.” ⁵¹ Pot Natanielin mañat mod heharin amun epat mañah, “Met rotapuam arin añoman hatevetei. Abar okat epat tat hepanen Añaraboz Nanepuz nakoe Godiz enzolihol hor hel tohopenan ari etehopek.” Pot Iesu parun mañah.

2

Kena zeitak topourahan tahat ev

¹ Met paru Galili zeisikaz nonoroh soohan aliz nasikaro bon tahan zeire-vaizasik Kena ze potak sahan aban nap añap bapanez tahan parupimeri topourat gipiz nohot hehaek, Iesuz nonop honeo poek heh. ² Tahan Iesur pim mañairooh-abanariz amun as hahan poek sat heh. ³ Tat modarinañ paru mapori gipiz nohot hehan bain ivov bon tahan Iesuz nonop sat piin epat mañah, “Nem rop ae, bain ivov bon tah.” ⁴ Pot nonop mañahan Iesu pim nonopuz hah-povoz kapot hodad hatah, povoz pim nonopun ñeti hañiv epat mañah, “Eñarim ae, Godihö nem kapot ba ou batomaz nanañ hez-eparah nem tomaz navoz petev nihoam neen nañotun.” ⁵ Pot mañahan nonop hatevetevai am gogot tooh-abanarin epat mañah, “Pihö petev arin añapanezat am tei,” pot mañah.

⁶ Met Zudaholoz toohat parun marañir nonair naitü ivoh betehopanez hat hel iv ñerë tovë ahoñ 6 matut tat bareñahan rouvaehaek iv ñerë tovë poñik iv ñerë honevoz hapiñ 10 met iv ñerë modavoz hapiñ 10 potahar holat emat mañar meohan beo rezooh. ⁷ Met iv ñerë poñ ivov bonoñ rouvaehan Iesu etet gog abanarin epat mañah, “Met ari iveñ holat emat mañar meepeken iv ñerë epeñik map beo rezap.” Pot mañahan paru pim mañahat tah. ⁸ Tahan Iesu parun maot epat mañah, “Iv ñerë okoñikanañ iv nao maot baholat basat gipiz epataz koravop manei.” Pot mañahan paru hahat tat basat manah. ⁹ Tahan aban pop et ivov bain ivov ravah-pov nagiz tat hatevetehan muzeo ahoam tahan paru taekanañ iv pov holat bat emat manah-povoz pi hodad nat, oñ paru ivov holat bat emat manah-pori hodad hatat heh. Tahan aban gipiz potaz korav ravat hehap iv pov nagiz tat aban añap bapanez tooh-pop topour povok bain ivov bat emah, povoz pimaz as hahan emah. ¹⁰ Tahan piin epat mañah, “Met darim tamegit epat hez, Met aban nap bain iv muz tinao garos pimeri manamahan ahoam namahan met tokat bain iv aviam muz tamahao manamah, oñ dari ev het ahoam hainegiek ni petev gog abanarin mañeñin paru bain iv muz tinavohar bat emat nanahan nohon mah.” Pot pi aban añap bapanez toohapun mañah.

¹¹ Met porah Galili zeisik Kena ze potak Iesu kapot tat gog pot tahan pim kez ahov ou ravahan pim mañairooh-abanari pim kez povon etet pimaz homeo badae batah.

¹² Met topourat tooh-pov bon tahan Iesur nonopur bosihol ma pim mañairooh-abanarinañ paru Kapaneam zeitak horat ze potak au aliz nañ aviam poek heh.

Iesu tup ahomakeh sat tah-ñetiv

Matiu 21:12-17; Mak 11:15-19; Ruka 19:45-48

¹³ Tahan batam Zuda darimeri meñizahan tin hehavoz homet topourat anumair gipiz arö tooh-aliz pos toto ravahan Iesu Zerusalem zeitak sah. ¹⁴ Tat Godiz tup ahomakez terneraz kohat pi lokat etehan aban nari bol kauholor sipsipiholor idehol bat em meñehan hehaek añarab Godiz homet bareñ elohopanez zum tooh. Met aban modari parum

aruñik hehan añarab Romaholoz moniñ bat emat manoohan apok hañ tat Zudaholoz moniñ manooh.* ¹⁵ Met pot toohan Iesu lokat etet biñinañ pokurep urahan kez ravahan porepenañ kauholor sipsipihol map urat tup pomakez romevokanañ ruahan sahan moni parum apokañ tooh-poñ aruñik oraehaek baouzour betehan moni poñ hamarrah ñodat rap rezat sah. ¹⁶ Pot tahan sahan aban idehol zum tapanez bat emooharin epat mañah, “Arim idehol bat berevat sei. Met nem Papapuz tup ahö epamakeh ari tairaz maket tamegivoz zut ari nonair nai bizat zum tameg?” ¹⁷ Pot parun mañahan sah. Met Baiñetinavoz Tepatak batam ñetiv epat menahan hez, God, ne nim tupumakeh tin tohopanez homet zait ahov neeh hez. Met Iesu pori ruahan sahan pim mañairooh-abanari etet pot menahan hezavoz homeh.

¹⁸ Met Iesu pot tahan paru Zuda aban ahoi pot tahavon etet epat at mañah, “Ae, met tairapuhö niin nañahat emat ok teñ? Met nim emat teñ-okovoz kap magei nat añaireken dei etet pot hak, ‘Rotap Godihö nañahan okat teñ,’ pot niin nañak.” ¹⁹ Pot hahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, “Ari Godiz tup ahö epamak edepeken aliz nasikaro nas ne maot demom.” ²⁰ Pot mañahan paru epat hah, “Erom ae, met tup ahö epamak demoohan krismasañ 46 bon tahamak ev, oñ ni tair tat aliz nasikaro nas zum maot demek?” Pot paru piin mañah.

²¹ Oñ Iesuz tupumaketü zu tat hah-pov tokat pimauz herisik metapanezavoz homet parun mañah. ²² Met tokat pi ñomat oraehan aliz nasikaro bon tahan zeirevaizasik God maot baval hahan pim mañairooh-abanari piin etet pim batam tupumak edapanen maot demapanez parun mañahavoz homet barotap batah. Tat Baiñetinavoz Tepatak pimaz menahan hez-povoz homet amun barotap batah.

Iesu parum loporizaroh hehao hodad tah

²³ Met batam Zuda darimeri meñizahan tin hehavoz homet anumair gipiz nohopanez hat Zerusalem zeitak emat heh-porah Iesu pim kez ahovonañ hori hehari batin batoohan añarab eteoh, povoz paru añarab ahovokaro pimaz, Rotap tamah, pot homeh. ²⁴ Oñ pi añaraboz loporizaroh homet hehao map hodad hakeh, povoz parumaz, Rotap paru nemaz homeo badae batah, pot pi hom namee. ²⁵ Met añarab maporiz loporizaroh homeohavoz pi map hodad heh, met pi hodad poñiz teki toohan aban mod napuhö piin bar mañooh bon, oñ pi map hodad heh.

3

Iesu Nikodemasin mañah

¹ Met Zuda aban ahö napuz abatao Nikodemas pop, pi Parisi abanariz togutak het parum toohat tohot heh. ² Met popuhö kutur natak pi sat Iesun epat mañah, “Añairameñip ae, met God ninañ honeo nakezatin ni hori hehari batin batameñ-poñ rekot nat tooñ narab, oñ dei nim tameñ-poñin etet epat hodad raveg, God pimauz ñetiv dein añookez ninañ honeo hez.” ³ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Erom, rotap epat ne niin nañoman hatevet, met tairari maot magei ravapanez nen pori Godiz masakavoz roketak hepan.” ⁴ Pot mañahan Nikodemas epat hah, “Met aban ahö

* **2:14:** Pavar 14 -Met Roma ñai abanari Israel zei posiz korav ravat hehaek orah rezah Romaholoz moniñ bat het tovai sooh, oñ Godiz tup ahomakeh bizapan hat emat apok hañ tat Israel pori parumauz moniñ manoohan batahoh poek bizooh, oñ Romaholozañ poek naviz.

haravat hepanezari tair tat parum nonoholoz ñekeñik lokapanen maot batapanen mageiri ravapanez hameñ? Evo, rekot bon.”⁵⁻⁶ Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met arim nonohol ari avatamahan het heri nenañiz hodad nenavonañ tovai sameg, oñ tairari Godiz Pul Tinapuhö bamagei batapanez pori Godiz hodad nenavonañ tin het tovai sohapan. Povoz tairap nonopuhö batapanen betez hepanen Godiz Pul Tinapuhö maot bamageip navat hepanez pop, pi Godiz masakavoz roketak naketü. ⁷ Povoz ari maot mageiri ravepek, pot nañamohovoz ni zageri tat agol atat neen eteotun. ⁸ Met teptepiv uramahan ni hatevetet eteameñ, oñ taekanañ berevat uramahapuh taek sat bon tamah, povoz kapot ni tin hodad nat, met povoz zut Godiz Pul Tinap hez, met pihö aban nap maot bamageip batapanen pim tovai sohapanez kap potaz ni etet amun tin hodad natotü.”

⁹ Pot mañahan Nikodemaz epat hah, “Met tair tat aban nap mageip ravapanepuh hameñ-okat tapan?” ¹⁰ Pot at mañahan Iesu epat hah, “Met ni Israel añarabon Godiz ñetiv mañameñ-aban ahop okeg, hamoh-epovoz ni tin hodad nata? ¹¹ Met rotap epat nañom, Dei etet hodad haravat hezao ev ari añarabon añamegin ari hatevetet barotap navat am tameg. ¹² Met ev hamarrah añarab het tamegivoz ñetiv nañamohon ni, ‘Rotap ok hamah,’ pot nak, povoz petev abarah Godiz tamah-ñetiv niin nañoman barotap bateke? Evo, ni rekot barotap navatotü. ¹³ Met aban mod nap abarah helat maot erah bon, oñ ne Añaraboz Nanep abarah het erat hez-nenap ev, povoz ne Godiz ñetiv hodad het nañamohop ev, oñ epov niin nañamohon ni hat navet tameñ. ¹⁴ Met batam Moses ham betezarah Israel añarab pimerinañ het ain nas bat hamalepuz zut matut tahapuh zirah urat balei hat bareñahan añarab ñomapanez tooh-pori etet maot tin ravahavoz zut ne Añaraboz Nanep zirah nourat balei nakapan. ¹⁵ Tapanen tairari ne pot netapanezavoz homet, Rotap darim horiv bat pi ak ñomah, pot homet nemaz homeo badae batat hepanez pori pohao tin het hepan.

¹⁶ Met God ari hamarrah hezariz zakepiv ahoam tahapuh ne pim ro nenap nemeehan eroh. Met tairariz nemeehan emoh hometunei, oñ añarab tairari nemaz homeo badae batat hepanez pori tokat ñomat hori naravotü, oñ pohazao tinam het hepan, povoz homet nemeehan eroh. ¹⁷ Met God ne pim rop ari añarab ñevok evizat hañiv etomaz nemeehan ev hamarrah naer, oñ ari maot pimeri ba avatomaz hat nemeehan eroh. ¹⁸ Met tairap nemaz homeo badae batat hepanez popuz Godihö pot hakahan hez, ‘Tokat pi ñomat horivoz hañiv navotuzap ok,’ oñ tairap nemaz homeo badae navat hepanezapuz God pimaz pot hakahan hez, ‘Tokat horivoz hañiv pi bapanezap ok.’ ¹⁹ Met horivoz hañiv bapanezavoz kapot ev, met ne aliz tin povoz kapotanañap ham añaraboz ñaravatak haerat hezan, paru neen et hanereet hodad haravat het hori nenañ tohot nemaz zait nat, oñ am kuturutak hepanez zait tat hez, povoz parum pot tamahavoz hañiv tokat bapan. ²⁰ Met hori tamah-pori aliz añoh-povoz kaev ravat hez, povoz ganö parum hori tamah-poñ ou ravapanen modari eteotun hezavoz aliz povok naem hez, ²¹ oñ tin tamah-pori Godihö meñizamahan tin tamah-pov ou ravapanen modari etepanez homet aliz tin povok emat hez,” pot mañah.

Zoan Iesuz hahat ev

²² Pot mañat bon tahan Iesur pim mañairooh-abanari Zerusalem zeit betet Zudia zeisik mosik iv narí eroohaek sat hehan aliz houloñik añarab emoohan ivoh memeehot heh. ²³⁻²⁴ Met pot tohot heharah Erod Zoan kakam zeimakeh namemeriz, povoz Zoan amun Inon zeisik Salim zeitaz

totoi iv ahori eroohaek sat hehan orah rezah añarab pihaz soohan ivoh memeoh.

²⁵ Tahan Zoaniz mañair abanari Zuda aban mod napunañ Zoanir Iesu añarab ivoh memeohavoz ñeti nao hahapuh nae nap ser haoh. ²⁶ Tahapuh sat Zoanin epat mañah, “Añairameñip ae, dari Zoda iveriz okotiokat batam hegin aban nap emahan ni pimaz, ‘Kristo ok,’ pot añeñ-pop petev amun añarab ivoh memeamahan añarab maporizaro piitihar samah.” Pot piin mañat paru kaev ravah. ²⁷ Met pot mañahan Zoan epat mañah, “Evo, met Godihö añarab nap nim nem gogov main main tookaz añamahat tameg. ²⁸ Met ne nemaуз, Ne Kristo bon, pot haañohon ari hat haveteg, oñ Godihö nañahan ne upai pim garosik nonor ba oñ batovai samohop ev. ²⁹ Met aban nap pim añap bapanen añ pop aban modapunañ naketu, oñ pim abü bapanez nen popunañ parup hepan. Tapanen aban popuz kapotakap biñ ravat hepan. Met povoz zut añarab maporizaro nenañ naketu, oñ Iesutihar ravat samahan ne pim napap pim ñetiv hatevetet biñ ravamoh. ³⁰ Met ne goep ev, pim garos tovai emamoh, povoz nem abatao er horohopan, oñ pi aban ahop, povoz pi tamah-okat tovai sohopenan pim abatao ahö ravovai sohopan.” Zoan pot parun Iesuz ñetiv mañah.

Abarahanañ erahapuz ñetiv

³¹ Zoan pot mañat maot epat mañah, “Met ne ham abanap ev het ham añarab modari hodadevonañ het ñetiv hamahavoz zut nem hodadeo hezan arin añamoh, oñ pi abarahanañ erah-pop dari maporizaro ritou etat ahop ravat hezap ok. ³² Met pim ñeti bat erah-pov añarabon mañamahan hatevetet barotap navat am hez, ³³ oñ tairari hatevetet loporizaroh biama-hapuh barotap batamah-nen pori epat homeamah, Godiz ñeti rotapuvohar hamahap ok, pot homeamah. ³⁴ Met Godiz meehan erah-pop pimauhö maot Pul Tinap manamahan pim loporih an pap manat hezaek, pim ñetiv tinam añamahan dari hateveteameg. ³⁵ Met Papap pim ro popuz zait tat pi nonair nai mapotuz korav ravat hepanez meñehan hez. ³⁶ Povoz tairap ro popuz homeo badae batat hepanez pop pohao tin het hepan, oñ tairap pimaz kaev ravat kos rez manat hepanez pop God orah rezah pimaz loporí mid mid tat kaev ravat hepanen pi tin naketu.” Pot Zoan mañah.

4

Iesu Sameria añ napunañ ñetiv hah

¹ Met Zuda aban ahö Parisi mañooh-pori Iesuz tooh-ñetiv epat hahan hateveteh, “Iesu añarab ahoam pim mañair añarab ravapanez hat emamahan ivoh memeamah, oñ Zoanihaz añarab aviam samahan ivoh memeamah.” Pot hahan Parisi abanari hateveteh. ² Met Iesu pimauhö ivoh namemee, oñ pim mañairooh-abanarihö ivoh memeehot heh. ³ Toohan Parisi abanari Iesuz pot tooh-ñeti pov hatevetehavoz pi hodad hatahapuh Zudia zeis betet Galili zeisikaz maot sapanez sooh.

⁴ Met non pim sooh-poorö Sameria zeisik soohaorö, ⁵⁻⁶ povoz pi non poorozañ sohot Sameria zeisik zeis natak abatao Saikar mañooh-zeis potaz totoí sat berevah. Met poek batam Zekop pim ham narah hamaur toveo kedet iv haveo manahan hehan ivov holooh-ham por pim rop Zosep manahan heh-porah Iesu sohot gitap revah haret gitauputak ravahan pi hotohanañ soohan pim eñañ hat hat tat kakam tah, povoz pi ivov holooh-hamaur povoz totoí toutat heh.

7-8 Met pi poek toutat hehan pim mañairooh-abanari honeo soohaek pi betet parum gipiz napanez natú bapanez hat zei potak hasah. Tahan Iesu poekam toutat hehan Sameria añ nap ivov holapanez emahan Iesu piin etet, “Eñarim ae, ivov holat naneken nom,” pot mañah. 9 Met Zudahol paru Sameriaholonañ honeo toutat gipiz nain ma ñetiv nak hezavoz homet Sameria añ pop Iesun epat mañah, “Ni Zuda aban nap, met ne Sameria añap, oñ tairaz neohö ni ivov hol nanoman nekez hameñ?” 10 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met ni Godihö nanapanez zait tat hez-povoz hodad nat, ma ne aban ivov hol naneken nomaz nañamoh-epopuz kapot ni amun hodad nat, oñ ni hodad nat pot nañoh-epovokaroz hodad teñivozatin neen nañeñin tin pohao het hekez iv tin pov ni nanoh nak.”

11 Pot hahan añ pop epat mañah, “Erom, hamauruvok iv haveo irih hotoh pataek hez, oñ ni ivov holekez iv ñereo bon, povoz iv nañameñ-tin okov taekanañ holat nanekez nañameñ?” 12 Met Zekop darim iz mim ahop iv hamaur epov kedehapuh pimaur pim ñaroholor bol sipsipiholor kauhol novai emóohan petev dei mapori amun holat nameg. Povoz ni rekot pi darim garos ou ravat hehap ritou metat het okat nañameñi? Evo, pot bon.” 13 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met naneken nomaz nañoh-okov añarab holat namahapuh het maot ivovoz metamahan holat namah, 14 oñ iv mod neohö nanomaz nañamoh-epov añarab napanepuh het maot tokat napanez nametotü, oñ orah rezah iv nen pov parum loporizaroh beo rezat het ozourhopenen bon natotü, oñ pohao tin het hepenezavoz ev nañamoh.” 15 Pot mañahan añ pop pi Iesun epat mañah, “Erom, met iv neen nañameñ-okov ne naneken nomapuh ivovoz nanet hepanen ne maot ev emat ivov naholotü.”

16 Pot mañahan Iesu piin epat mañah, “Met ni zeitak sat nim abup bavizekepuh maot arip ev emei.” 17 Pot mañahan añ pop ñeti hañiv epat mañah, “Evo, ne abup bonop ev.” Pot hahan Iesu epat mañah, “Eñarim, rotap ni abup bonop ok hañ, 18 oñ epat nañoman ni hatevet. Met batam ni abuhol bat betevai emooñin nim abuhol 5 ravah, oñ petev nim abü zeitak hezan emat moreg nañameñ-okop ni givogí ok bat hez, povoz nim abü rotap bonop ok.” 19 Met pot mañahan añ pop ñeti hañiv epat mañah, “Petev nemaz ni okat nañeñin ne nimaz pot hodad ravoh, Ni Godiz propet aban nap. 20 Met batam Sameria deim izahol pot haoh, ‘Dañ nen okovokam topourat Godiz abatao bat hel batat mañ mañook.’ Pot hahan hezat tovai emoohaek petev dei am tameg, oñ ari Zudahol pot hameg, ‘Evo, dari maporizaro Zerusalem zei nen epatakam topourat Godin mañ mañook.’ Dari pot main main hameg-povoz tair homeameñ?”

21 Pot hahan Iesu epat mañah, “Eñarim nañoman tinam ni hatevet, Met dañ okovok ma Zerusalem zei potak darim Papapuz abatao bat hel batat mañ mañameg-pov zuam bon tapanezao ok. 22-24 Povoz ari hon naek het mañ namañotü, oñ arim loporizarotihanañ tinam piin mañ mañohopekezao petev ou haravat hez. Met God pi ham añaraboz hezat ourah hez bon, oñ pi izek hez, povoz piin tin mañ mañohopanez pori giz nenañinañ namañotü, oñ pim Pul Tinap emat parum loporizaroh het paru meñizohopenen homeo badae batat pim ñeti rotapuvovz homevai mañ mañovai sohopan. Met pot mañ mañovai sohopanez porizahar God zaitiv ahö tat hez. Met ari Sameria añarab Godin mañ mañameg-popuz tin hodad nat, oñ God añarab maot pimeri bavatapanez hahan hez-pov dei Zudaholohanañ ou ravapanez hahan hezan dei mañ mañameg-popuz tin hodad het mañ mañameg.” 25 Pot mañahan añ pop epat mañah, “Met

Mesia, pim abat modao Kristo hamahap, emapanez porah ñeti mapoñ bar añapan, pot hamahavoz ne hodad.”²⁶ Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ne tapupunañ deip ev ñeti hameg.”

²⁷ Met pi pot mañovai pim mañairooh-abanari soohaekanañ maot emahapuh etehan pi añ popunañ parup ñetiv hahot hehan paru etet home midin tah, oñ napuhö epat piin at namañ, “Erom, ni tairaz añ okopunañ arip ñeti hameg?” Ma, “Ni nai bonon añ okopuhö nanapanez mañameñi?” pot at namañ, oñ am heh. ²⁸ Tahan añ pop pim iv ñereo betet maot boreurat zeitak sat pimerin ñetiv epat mañah, ²⁹ “Met Kristo Godihö eñizapanez au hahan hezap, ma tairapuhö nem batam toohoñiz map bar nañah? Povoz ari emepeken dari sat aban popun añairom.” ³⁰ Pot mañahan parum zeit betet map emat Iesun etepanez hat emooh.

³¹ Met añ pop zeitak pot mañovai soohan Iesuz mañairooh-abanari piin epat mañah, “Añairameñip ae, ni gipiz bat na.” ³² Pot hahan pi parun epat mañah, “Nem gipiz namoh-potuz ari hodad nat.” ³³ Pot hahan paru epat nae nap mañah, “Kar, dari soogin napuhö pi gipiz bat emat hamanahan nah batah.” ³⁴ Pot hahan Iesu parun epat mañah, “Nem gipiz namoh-pot aňoh-potuz kapot epat hez, Nem Pap ne nemeehan erohopuz tovai sohomaz nañah-gog nen potahar ne am tovai sohot bavon batomaz potü nem gipiz ok. ³⁵ Met ari epat hameg, ‘Gipiz utap tapanen belakaz ñonihol 4 hez,’ pot hameg. Oñ epat aňom, Petev avasik gipiz tinam utap hatat hezag, etei. ³⁶ Met avasik bitü ñedeamahari, ma gipiz belat batogü manamahariz zut ari hez. Met paru bitü ñedeamah aňoh-pori garos añarabon nem ñetiv mañamahan hatevetet hez, oñ gipiz belat batogü manamah, pot aňoh-pori maot tokat mañamahan añarab pori nem ñetiv tin hatevetet nemaz homeo badae batat hezan gipiz belat batogü manamahavoz zut pori batogü manapanen pohazao tin het hepan. Met nem ñetiv ñedeamahavoz zut mañamah-pori, met gipiz belat batogü manamahavoz zut nem añarab batogü manamah-pori honeo hañ tinao bat biñ ravat hepan. ³⁷ Met batam hahan hezan darim hameg-ñeti epov rotap, Aban nari emat avasik gipiz bitü ñedeamah, met utap tamahan aban modari gipiz potü belat batogü manamah. ³⁸ Met ari batam aban modari av hamoh-epesik bitü ñedeahan hezaek ari gogot nat hegiek, petev gogot tat belat batogü manamahavoz zut tohopekez ev aňamoh.” Pot Iesu parun mañah.

³⁹ Met pot mañohot heh-porah Sameria añ pop pimerin ñetiv sat mañahan hatevetet paru Iesuz epat homeh, Rotap pi Kristo emapanez hahan hehap ok. ⁴⁰ Pot homet paru emat Iesun etet pot mañah, “Met ni deinañ honeo aliz nañ ev hekez dei zait teg.” Pot mañahan Iesu aliz nasikaro ze potak heh. ⁴¹ Met poek het ñetiv haohan añarab modarizaro hatevetet pimaz homeo badae batah. ⁴² Tahapuh paru añ popun epat mañah, “Met garos ni dein ñeti nenaö emat aňeñin hatevetet aban okopuz, Kristoz peti ok hamah, pot homeg, oñ petev deimauhö pim gizaroñanañ ñetiv hahat hatevetet pot hodad raveg, Rotap aban akap dari añarab hori tamegiek maot pimeri ba avatapan hat erat hezap ak, pot homet hez.” Pot paru añ popun mañah.

Iesu ro nap batin batah

⁴³ Met aliz posikaro bon tahan Iesu ze pot betet Galili zeisik sah. ⁴⁴ Met batam Iesu pimauz homet ñetiv pot hahan heh, “Propet aban nap pim abatao pimauz ze kapotakarín mañamahan paru pori pim abatao bat hel batamah bon.” ⁴⁵ Pot batam hahan heh, oñ Galili pim zeisik sah-porah

añarab piin etet biñ ravah. Met piin etet biñ ravahavoz kapot pot hez, Pi garos Zerusalem zeitak darimeri meñizahan tin hehavoz homet topourooh-aliz posik* poek sat hehapuh lamari batin batahan paru amun poek sat et hareh, povoz Galili zeisik maot emahan piin etet paru pimaz biñ ravah.

46 Met Galili zeisizañ sohot Kena zeí potak garos pi et ivov bain ivov bavatah-poek sah. Tahan gavman aban ahö napuz rop Kapaneam zeí potak lam ahov tat heh. 47 Tahan aban ahö pop Kena zeí potak emat hehaek Iesu Zudia zeis betet Galili zeisik emah-ñetiv hatevetehapuh sat iñ heris bavizat zakepivonañ Iesun epat mañah, “Erom ae, nem rop lamao tahapuh ñomapanez tat oraez, povoz ni deip Kapaneam zeí potak sopainepuh nem rop batin batekez ne zait toh.” 48 Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met arihanañ nap nemaz tin homeo badae batat hez bon, oñ nemaüz kez ahovonañ tohoman ari etet nemaz homeo badae batepek.” 49 Pot hahan aban ahö pop epat mañah, “Nem ahop, ganö nem rop ñomapan hezag, ni zuam emeken deip sopain.” 50 Pot mañahan Iesu epat mañah, “Erom, nim rop birirí haravapanezap okeg, ni am sa.” Pot mañahan aban pop Iesuz mañahat barotap batat sah.

51 Met pi nonorozañ sohot zeí natak orat zeit al teehan maot sohan pim gog abanari emat pi bavizat epat mañah, “Erom, nim rop tin haravat hez.” 52 Pot mañahan pi parun at mañah, “Met tairarah pi tin ravah?” Pot hahan paru epat hah, “Haopat 1 kirok gitap tok ravooch-porah pim lam ahov tat hehan señ-okov zuam bon hatah.” 53 Met Iesu 1 kirok gitap tok ravooch-tapurah papapun, “Nim rop birirí haravapanezap okeg, ni am sa,” pot mañahavoz pi homet pimaz homeo badae batahan pimeri amun taput tah.

54 Met Iesu Zudia zeis betet Galili zeí posik sat pim kezavonañ gog nao† mamog tah. Met tokat rop batin batah-mod epov tãhan houlovokaro ravah.

5

Iesu aban lam nap batin batah

1 Pot tat bon tahan tokat Zudahol Godiz homet biñ ravat gipiz tinat bareñat nooh-aliz nas totoi ravahan Iesu Zerusalem zeitak sah. 2 Met Zerusalem zeí potak hel temer demahan hehaek haitok naorö reehan heh-pooroz abatao Bol Sipsipiholoz haitokor pot mañoog. Met haitok pooroz totoi iv havë nao heh, met iv havë povoz abatao Ibrü ñe povonañ Betesda mañoog. Met iv havë povoz okat epat zeíñ 5 tepelavoñ bonoñ, oñ zeí kar nenañ demahan hehan heh. 3 Tahan zeí poñik aban lamari; etañ kut tat heharir; eñañ horí ravat hehari, ma eñar mar ñomat hehari ahovokaro paru orat heh. [Met iv havë pov revimar el meehopanen kohat havevok sat tin ravohopanez het etehot heh. 4 Met parum pot toohavoz kapot epat hez, met porah karah Amipuz enzolip kohat iv havë povok sohan iv haveo rev revimar el meohan aban tairap garos ravat kohat havevok lok sooh-pop tin ravooch.]

5 Met poek aban heh-nap pi lam horiv pohazao tat hehan krismasañ 38 bon tah. 6 Pop poek hehan Iesu emat piin etet lam pov aban pop batam patarahanañ tat hehao hodad hatahapuh piin epat at mañah, “Met nim heris tin ravekez zait teñi?” 7 Pot mañahan aban lam horí pov tat heh-pop epat hah, “Erom, iv haveo rev revimar el meamaharah aban ne navat

* 4:45: Pavar 45 -Met topourooh-povoz abatao Pasova mañooh. † 4:54: Pavar 54 -Met iv ñereñik ivov holat mañarahan bain ivov bavatah.

kohat havevok neñepanezap bon, povoz nemaühö baram samohon aban tin herir ne ritou netat garos ravat samahapuh iv havevok lokat tin ravamah.”⁸ Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ni bal hat nim holorumet bat sa.”⁹ Pot mañahan zuam aban popuz heris tin ravahan bal hat pim holorumet bat sah.

Met Iesu pot tah-aliz pos parum gogot nat heh-aliz nas,¹⁰ povoz aban pop pim holorumet basahan Zuda aban ahori piin etet epat mañah, “Ae, met dari gogot nat-alizañik okat tak hezavoz ah ñeo hahan hez-alizas eveg, ni tairaiz okat teñ?”¹¹ Pot aban mod porihö mañahan aban tin ravah-popuhö parun epat mañah, “Met aban ne batin navatah-popuhö nem holorumet bat somaz nañahanahoh ne ev bat somaz tamoh.”¹² Pot hahan paru piin at mañah, “Met aban tairapuhö nim holorumet bat sekez nañah?”¹³ Pot at mañahan aban pop epat mañah, “Met ne pim abatao unun.” Met poek añarab ahoam heh, povoz pi et narë toohan Iesu hasah.

¹⁴ Met aliz tapusik Godiz tup ahomakeh Iesu sat aban batin batah-popun etet epat mañah, “Erom ae, hatevet, Petev ni tin haraveñ, povoz tokat niih honoñai ahö mod nao ou ravapanen map hori ravekë hezag, tovai ni horiv maot totun.”¹⁵ Pot mañah-poekahoh hodad tat aban pop sat Zuda aban ahorin epat mañah, “Met aban ne batin navatah-popuz abatao Iesu ok,” pot mañah.

¹⁶ Met paru Zuda aban ahö pori parum gogot nat-aliz posik pi pot tah, povoz paru kaev ravat piin epat mañah, “Met ni darim gogot nat-aliz epesik hori tat gogov teñip ok.”¹⁷ Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Met nem Papap orah rezah gogot tovai emohot petev am tamah, met ne amun orah rezah taput tat gogot tamoh.” Pot Iesu parun mañah.¹⁸ Met piuhö garos aban lamao tat heh-pop parum gogot nat-aliz posik parum ah ñeo elat batin batah, met maot tapurah God pim Papap, pot hahan paru hateveteh, povoz paru epat hah, “Ae, met pi ham aban darihanañap, oñ pi pimauz, Ne Godiz hezat zu taput hez, pot homet okat hahan dari hatevetegin pim horiv ahö ravah.” Pot hat paru kaev ravat Iesu ur ñomapanez homet heh-pov parum loporizaroh ahö ravah.

Godiz rop abat ahovonañap hez

¹⁹ Met, pi hori tah, pot homet paru hehan pi parun epat mañah, “Rotapuan ne arin epat añoman hatevetei. Ne pim ropuhö nem hodadevonañ gog nat rekot natotü, oñ nem Papapuz nañairamahan eteamohotam ne ev tamoh.”²⁰ Met nem Papap ne pim rop lopori nanat zait tat het pim nonair nai tamah-mapotü neohö tohomaz nañairamah. Oñ gog ahö tairañ petev tamoh-epañ ritou metat hepanez poñ amun nañairapanen tohoman ari agol atat etet hepek.²¹ Met hamoh-epovoz kap nat pot hez. Met nem Papap añarab ñomat hezari maot baviriri batamah-povoz zut ne pim rop amun nem zaitivok añarab maot baviriri batamah.²² Met nem Papapuhö añarab ñevok bizat tinarir horiri an natotü, oñ ñevok bizat an tapanez hahan hez-pov ne pim ropuhö korav hemapuh pov tomaz neen au hanañahan hez.²³ Met tairaiz neen pot nañahan hez hometunei, oñ nem Pap ne nemeehapuz abatao bat hel batat biñ hamegivoz zut ne pim ropuz abatao amun bat hel batat biñ nañohopekez hahan hez. Oñ rotap tairari nem abatao bat hel navatotuz pori nem Pap ne nemeehan eroh-popuz abatao bat hel batohot biñ mañohopanez pov betezao ravohopan.

²⁴ Met rotap epat arin añoman hatevetei, met tairari nem ñeti añovai emamohovon tin hatevetet ne nemeehan emoh-popuz homeo badae bathopanez pori, añarab tokat ñevok biit horivoz hañiv bapanez hahan hez-non poorö betet pohao tin het hepane non tin poorozahar petev ev hamarah hez-eparah het homevai sohopan. ²⁵ Met rotap Godiz homeo badae navat het parum hodadeo ñomamahariz zut hezarin ne Godiz ropuz ñetiv hahoman hatevetehopanez pov haravat hez. Met añarab tairari tin hatevetehopanez pori non horiorö betet pohao tin het hepane non tin poorohahar sohopan. ²⁶ Met hamoh-epovoz kapot epat hez. God nem Papap pi ari añarab pohazao hepekez hezhez tin povoz kapot hez, povoz ne pim rop amun het ari añarab ñomamahariz zut hezari pohao tin hepekezavoz kapot ravat hemaz ne ba hanavatah. ²⁷ Met ne tokat añarab mapori ñevok bizat tinarir horiri an tomaz au nañahan hez. Met tairaz pot au nañahan hez hometunei, oñ ne Añaraboz Nanep ev, povoz pot au hanañahan hez. ²⁸ Met nem hamoh-epovoz homet ari tovai agol atat neen et nereehotunei. Met rotap añarab ñomapanen baveirapanen hamauruñik hepane-mapori tokat nem ñevon hatevetepanepuh ²⁹ parum hamauruñ betet bal hat ñidoh emapan. Met pot tapanezarah añarab tin tohopanezari pohao tin het hepan, met añarab hori tovai sohopanez pori ñevok bizomapuh honoñaivor kakamavonañ pohao het am hepane au mañom,” pot mañah.

Iesu pim kapot bar hah

³⁰ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met ne nem zaitivok nai main rekot natotü, oñ nem Pap ne nemeehan eroh-popuhö pim nañamah-ñetiv hatevetet pim gizarop baval hat tovai samoh, povoz ne tinam an tat hetahoh añarab tinari ma horiri ev pot tin hodad tamoh.

³¹ Met ne epopuhö taekanañ emoh-kap pot añoman ari ñeti pov hatevetet rekot barotap navat hepek. ³² Oñ nem kapot ba ou batamah-mod popuhö moreg nak, oñ pi rotap hamahap ok. ³³ Met batam nem modap Zoan amun ev het nem kapotaz añarabon bar mañoohan arim as abanari meegin sahan nemaz ñeti rotapuv mañoohan paru ñeti povon hatevetet emat arin añoh. ³⁴ Met ham añarab nemaz hahopanez ne zait tat hez bon, oñ ari hori tovai emamegiek maot Godizari ravepekez homet Zoan ham aban nemaz haoh-popuz ev arin añamoh. ³⁵ Met ramuñad rañizamahan rai rai hahot tin hezan añarab alizavok nonoron tin etet samahavoz zut Zoan hehapuh ñetiv añoohan ari hatevetet zait tat pim alizavok aviam heg.

³⁶ Met rotap Zoan pi nem kapotaz hahan aviam ou ravah, oñ nem Papapuz neen nañahan eroh-gog mapoñ tovai samohon nem kapot map ou ravamaheak ari etet, ‘Rotap pim Papapuhö meehan erahap ev,’ pot nemaz hañin tin ravah narab, oñ ari pot nak. ³⁷ Met nem Pap ne nemeehan eroh-popuhö amun nem kapot ba ou bataan hez, oñ ari piin et narë, ma pim hezhezao tair hez-pot hodad nat. ³⁸ Met ari pot tamegiek pim ñetiv arim loporizaroh nakez, povoz ne nemeehan eroh-epopuz ari, ‘Evo, God pinañ nakez,’ pot nemaz hameg. ³⁹ Met nem kap potaz ñeti modao ev, Ari Godinañ pohao het hepekez zait tat het orah rezah pim Baiñetinavoz Tepatak menahan hezatom rekö hameg, oñ ñeti tapuñik neohö ari eñizomaz ourah menahan hez-pov ari rekö hamegiek tin hodad teginin nem kapotaz hodad raveg nak, ⁴⁰ oñ neohö ari eñizoman pohazao tin het hepekez kaev ravat nehaz naem tameg.

41-42 Met ne arim loporizaron eteamohon ari Godiz zait tat tin hom namee hez, povoz ari añarab modari arin etet zait tat biñar sos añohopanez nen povoz homeameg, oñ ne pot homet nakez, ma ari neen biñ ñañohopekez homet nakez, oñ nem Papap nemaz biñ ravohopanez nen povozahar ne homeamoh. 43 Met ne nem Papapuz kezavonañ emohon ari nemaz zait tat tin netepekezao bon, oñ aban betez nap pim zaitivokam emat, 'Ne Kristo ev emoh,' pot hamahan ari pimaz zait tat tin metameg. 44 Met ari añarab modari arimaz zait tat arim abatañ bat hel bathopanez homet tameg, oñ God ahö nenap arimaz zait tapanez non pooroz ari tin hodad nat. Povoz tair tat arihö nemaz 'Rotap pi tapupuhö ok hamah,' pot hapek? Evo, rekot arihö pot nakaotü. 45 Met tokat ari nem Papapuz nakoe emepeken neohö arim tameg-poñ bar mañom bon, oñ Mosesiz ñeti katë menahan hez-poñihö ari eñzapanez homeameg, povoz Moses pimauhö ari nemaz barotap navat tameg-poñ Papapun bar mañapanezap ok. 46 Met ari Mosesiz ñeti menahan hez-poñiz tin hodad tegitin pi ne arerë epopuz ourah menahan hezaekaz homet nem añamoh-epovoz hodad tat barotap bateg narab. 47 Oñ pi nemaz menahan hez-pov ari hodad hatat barotap navat hezaek, tair tat nem añamoh-epov barotap batepek? Evo, rekot bon." Iesu pot parun mañah.

6

Añarab ahovokaro gipiz manah

Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Ruka 9:10-17

1-4 Met tokat Zuda añarab pori darimeri meñizahan tin hehavoiz homet topourooh-aliz pos* maot totoi ravahan Iesu boutitak helat Galili iv havë ahö povoz abat modao Taiberias mañameg-povoz karomasiti sah. Tahan añarab lam povor kao tat hehari piuhö gogot tat batin batoohavon et hareoh, povoz poek pi sahan añarab ahovokaro etet pim tokat sah. Tahan Iesu pim mañairooh-abanarinañ honeo sahapuh dañ natak toutat heh.

5 Met dañ potak toutat het etehan añarab maporizaro paruhaz emahan Iesu Pilipin epat at mañah, "Met añarab ahoam emah, povoz dari taekanañ gipiz zum tat manakan okori napan?" 6 Met pimau tapanezat hodad hakeh, oñ Pilip tair hapan homet pot mañah. 7 Tahan Pilip piin mañah, "Met paru añarab ahog, bereñ bapezat goe goe tat manakan avi aviam napanezat zum takaz moni ahos 200 kina betekag, taekanañ moni pos dei bat zum tak?" 8 Pot hahan pim mañairooh-aban modap Anduru Saimon Pitaz bosipuhö epat Iesun mañah, 9 "Met ro nap pim bereñ bali ulofiñ matut tahan hezañ 5, met pis nañariv amun bat emat hez, oñ añarab ahovokaro eveg, tair tak?" Pot mañah. 10 Met poek sisiñiv tin berevat heh, povoz Iesu parun epat mañah, "Añarab okorin mañepeken sisiñ okovok toutap." Pot mañahan añarab poek heharin toutapanez mañahan sisiñ povok toutah. 11 Tahan Iesu bereñ bat biñ hahapuh gamö rezat añarab pori manah, ma pisiñariv amun taput tat manahan parum zaitivok bat noohapuh ñeñ hatah. 12 Tahan Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, "Paru nohot kaev ravahat ganö betezam oraet hori ravapan hezag, nat kaev ravah-teritü map bei." 13 Pot mañahan bereñ 5 poñ añarab pori nohot kaev ravahan oraehaek paru map batopourat hov kitü 12 potuk bavelahan beo rezah. Met aban toutat het nah-poriz rekö hahan 5 tausen ravah, oñ añaholor ñaroholoz rekö nak.

* 6:1-4: Pavar 1-4 -Met pour povoz abatao Pasova mañoo.

¹⁴ Met gog pov tahan añarab pori etet epat hah, “Ae, rotap Godiz propet aban tokat hamarrah ou ravapanez haohan hateveteogip ev.” ¹⁵ Paru pot haohan Iesu pot homeh, Met paru okat hahot ne parum ahop ba navatat neñepanen hem hez. Pot homet pim main ravat sat dañeñik zeit bonoek heh.

Iesu havevoz revah mezovai emah
Matü 14:22-23; Mak 6:45-52

¹⁶ Met hapanezai zeit ararao ravovai soohan Iesuz mañairooh-abanari iv havë ahovoz totoi sahapuh ¹⁷ boutitak helat etet hehan Iesu parum nakoe naem toohan kutur ravahan paru Kapaneam zeitak sapanez iv havevozañ sooh. ¹⁸ Tahan had ahov kez urahan iv haveo ñai mol mol haohan ¹⁹ paru boutitak het zi koleñinañ kez tat hol betevai hotoh 6 kilometaz zut soohapuh etehan Iesu iv havevoz revah mezovai parum nakoe emapanez emoohan paru etet ahoam ñaihet tat dei dei tahan, ²⁰ Iesu parun epat mañah, “Evo, ne tapup ev emamohog, ari tovai nemaz ñaihet totunei.” ²¹ Pot mañahan paru biñ ravat zuum Iesu bat kohat boutitak meñevai tapurah iv havevoz lopotak hehaekanañ parum sapanez hat sooh-zei potaz totoi gaorevok zuum sa berevah.

Añarab Iesuz mel tah-ñetiv

²² Tat orahapuh zeirevai aliz modasik añarab iv havë ahovoz karom garos gipiz manoo-pori am het paru pot nae nap mañooh, “Met haopat pir pim mañairooh-abanari bout honetak emat hehapuh Iesu bout potak pim aban porinañ paru honeo helat nas, oñ parum main sahan eteg, povoz pi ev naek ok sat hezaek maot ev emapan batah,” pot hah. ²³ Tahan Taiberias zei potakanañ añarab mod nari bout nañik helat Amip mañeo hat bereñ manahan añarab ahovokaro nah-poek totoi berevat emah. ²⁴ Tahan añarab poek hehari etet hehan Iesuz pim mañairooh-abanari maot naem tah, povoz paru bout nañik helat Kapaneam zeitak sat Iesuz mel tapanez hat sah.

Iesu tin hekaz gipiz ravat hez

²⁵ Tat paru Iesu iv havë ahö povoz okotikatasis sat hehaek bar batat bavizahapuh piin epot mañah, “Añairameñip ae, met ni tair tat ev haemat heñin dei nimaz melahar emoog?” ²⁶ Pot at mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Rotap ari gipiz hainegin arim ñekeñ hatah, povoz maot ari nemaz mel tovai ok emeg, oñ ari nem gog kez toh-povon etet kapotaz tin homet naem. ²⁷ Met gipiz zañ tapanez potü ahoam bat nohopekez ahö gogot tovai homevai sohotunei, oñ ari gipiz zañ nat pohao tin het hepekez potuz rez kek tat tovai sohozei. Met gipiz potü God nem Papap au nañat nemeehan ne Añaraboz Nanë epop anohoman nohot pohao tin het hepek.” ²⁸ Pot hahan paruhoen piin epat at mañah, “Met povoz dei tair takan God dein etet deim tovai sookazavoz zait tapan?” ²⁹ Pot at hahan Iesu parun epat mañah, “Met ne aban Godihö nemeehan erohopuzahar homeo badae batat, ‘Rotap pi meehan erahap ev,’ pot nemaz haovai sohopekezavoz pi arimaz biñ ravohopan.”

³⁰⁻³¹ Pot mañahan paru epat hah, “Met darim iz mimihol ham betezarah sat heh-porah Moses pei mana haoh-poñ manooan noohavoz Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Pi abarahanañ ñodah-gipiz poñ bat manooan paru nooh. Met gipiz poñ manooan noohavoz zut ni amun red tin tairao añaireken dei nim tekezavon etet pot hak, ‘Rotap pi abarahanañ meehan erahap ev,’ pot nimaz haok.” ³² Met pot hahan Iesu parun epat mañah,

“Rotap ne arin epat añom, Met batam Moses piuhö hameg-gipiz poñ paru naman, oñ nem Papapuhö manoohan nooh, met petev arim gipiz nohot tin hepekez pot haanahan hez. ³³ Met ne abarahanañ erat ari ham añarab tin hepekez Godiz gipiz anah-pot haravat hez.” ³⁴ Pot hahan paru biñ ravat piin epat mañah, “Erom, ni gipiz anooken nookaz anameñ-okat orah rezah dei anooken nohok.”

³⁵ Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Met añarab hamarrah gipiz namahapuh ham heris tin hezavoz zut ne nemau tin het hepekez gipiz tin pos ev. Met tairap nemaz homeo badae batat neeti ravapanez pop maot gipizor iv hamoh-povoz gin nañomotü. ³⁶ Oñ ari neen et hanereegipuh nemaz barotap navat, pot garos bar haañovai emoh. ³⁷⁻³⁸ Met ne abarahanañ nemauz zaitivok tohomaz ev naer, oñ ne nemeehan erohopuz hahat baval hat tovai sohomaz eroh, povoz añarab neneri ravapanez nem Papapuhö au hahan hez-pori map paru neetihar emohopan. Tapanen paruhanañ nap ne bavetet kos rez manat, ‘Berevat sa,’ pot namañotü. ³⁹⁻⁴⁰ Met nem Papapuz zaitiv pot hez. Añarab pori ne pim ropun etet nemaz homeo badae batapanen paru poriz ne tin korav ravat heman paruhanañ nap hori naravotü, oñ pohao tin het hepaneze nonoroh sohopenen tokat aliz metesik ne pori baval haoman pohao tin het hepan.”

⁴¹ Pot Iesu hat bon tahan añarab, “Ne abarahanañ erat Godiz gipiz anah-pot ravat hezap ev,” pot hahavoz pimaz kaev ravat ñeti horiv epat haoh, ⁴² “Met aban epov pi Zosepez rop, met pim nonopur papapuz dari hodadez, tairaz pi, ‘Ne abarahanañ erohop ev,’ pot hamah?” ⁴³ Pot parumam kil nae nap mañoohan Iesu zuam hodad tat parun hañ epov mañah, “Ae, ari nemaz ñeti hori hameg-okov tovai maot haotunei. ⁴⁴ Met nap pimauhoam nao tat neeti naravotü, oñ nem Pap ne nemeehan eroh-popuhö añarab tairari nehaz emohopanez pori hodad tinao manohopenen neetihar emohopan. Tohopenen tokat aliz metë posik neohö paru baval haoman pohao tin het hepan. ⁴⁵ Met Godiz propet abanari epat menahan hez, God añarab mapori hodadeo manohopan. Pot menahan hez, povoz añarab tairari nem Papapuz ñetivon hatevetet hodadeo bohopanez pori neneri ravohopan.”

⁴⁶ Met aban napuhö nem Pap añamoh-popun eteh bon, oñ ne aban pinañ honeo het eroh-nen epopuhoam nem Pap popun eteohö. ⁴⁷ Met ari tinam hatevetei, rotap ari tairari nemaz homeo badae bathohepekezari pohao tin het hepekez non pooroh petev sohopek. ⁴⁸ Met ne arim gipiz novai tin het emohopekezat ev. ⁴⁹ Met batam arim iz mimihol ham betezarah het pei nañiz abatao mana haoh-poñ nohot het paru tokat ñomah, ⁵⁰ oñ nap abarahanañ gipiz hamoh-pot novai sohopan, povoz pi ñomat hori naravotü. ⁵¹ Met ne abarahanañ eroh-epopuz aboi arim gipiz ok. Met ari ham añarab tin hepekez nem abö epei anomaz ev toh, povoz gipiz pos bat nohopekez pori pohao tin het hepek.”

⁵² Met pi pot hahan paru Zuda añarab pori parum loporizaroh mid mid tat epat nae nap mañah, “Ae, met tair tat aban okop pimauz aboi dari elat anapanen nakaz hamah?” ⁵³ Pot paru hahan Iesu parun epat mañah, “Rotapuam arin epat añoman hatevetei. Met ari tairari ne Añaraboz Nanepuz aboir uveo nainotuzari arih pohao tin het hepekezao bonoam hepek. ⁵⁴ Oñ ari tairari nem aboir uveo nohopekez ari pohao tin het hepekezao bat hepeken tokat aliz metesik ne ari baval akaoman pohao tin het hepek. ⁵⁵ Met nem aboi, ari eñizohopanez gipiz tinat, ma nem uveo arim horiv olohopenen tin hepekez iv tinao ok. ⁵⁶ Met tairap nemaz homet

napanez pop pi nenañ honeo hepanen ne pinañ honeo deip hek. ⁵⁷ Met nem Pap pohao het hezapuhö ne nemeehan eroh, povoz ne amun pohao het hemazaek ari tairari ne neinohopekezari amun pohao het tin hepek. ⁵⁸ Met gipiz abarahanañ eroh añamoh-pot batam darim iz mimiholoz nohot het ñomah-potuz zat ne bon, oñ nap gipiz hamoh-epat napanepuh pohao tin het hepan.” ⁵⁹ Met Iesu Kapaneam zeï potak topour zeimakeh lokat ñeti epov mañohot heh.

Mañairooh-nari Iesu betet sah

⁶⁰ Pot mañat gaa tahan pim mañairat ñetiv mañoooh-añarab ahovokaro hatevetet kilam pot nae nap mañoooh, “Met pim aboi dari nakaz hah-pov ñeti honoñai kezao okeg, tair tat dari hodad takaz okat hah, oñ rekot bon.” ⁶¹ Pot pim mañahavoz pim mañairooh-añarab pori kaev ravat kilam haohan Iesu zuum hodad tat parun epat mañah, “Met añoh-epovoz arim loporizaroh kaev ravat hori homet okat hamegi? ⁶² Povoz ne Añaraboz Nānep batam hehoekaz maot heloman ari etepekezaek tair homepeke? ⁶³ Met ari añarab arim ham heri nenañinañ tovaï sohopek, povoz tin naravotü, oñ Godiz Pul Tinapuhö meñizohopanen hodad tinavonañ tovaï sohopanez pori pohao tin het hepan. Met ñeti añamoh-epañ ari hatevetet hodad ravepekepuh tin pohao biriri het hepekez nonoroh sohopek. ⁶⁴ Oñ ari nari añamoh-epovoz hatevetet barotap navat hez.” Met Iesu pot mañahavoz kapot pot hez. Met mamog gogot kapot tahaekanañ paru tairari pimaz barotap navatotuzariz pi hodad hakeh, ma aban tairap aban ñairin mañairapanen pi bapanez popuz amun hodad hakeh, povoz pot mañah. ⁶⁵ Tat pi maot parun epat mañah, “Met ari nari nemaz tin homeo badae navat hez-pov ne hodad, met povoz homet pot añoh, nem Papapuhö hodadeo manohopanez nen porihar nemeri ravohopan.”

⁶⁶ Pot hahan pim mañairat ñetiv mañoooh-añarab narizaro kaev ravat pi betet sah. ⁶⁷ Tahan Iesu pim mañairooh-aban l2 porin epat at mañah, “Met ari amun ne nevetet sepeke?” ⁶⁸ Pot mañovaiam Saimon Pita epat hah, “Deim Amip, ni nenap pohao tin het hekaz ñetivohar añameñip okeg, mod tairapuhaz dei sakaz okat añameñ? ⁶⁹ Met ni Godihö nemeehan emeñ-tinap pot dei nimaz tin homet barotap batat hez.” ⁷⁰ Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met ari abanari 12 neohö ba ou avatohon hez, met arihanañ nap pi Seteniz kapotakap ok hez.” ⁷¹ Met pot mañah-pop pi Zudas, Saimon Iskeriotiz ropuhö metapanezavoz homet mañah. Met Zudas pop pim mañairooh-aban modari 11 porinañ karar heh, oñ pi popuhö aban ñairin mañairapanen Iesu bapanezap ok, povoz Iesu pimaz pot hah.

7

Iesuhö bosiholon mañahat ev

¹ Pot mañahapuh Iesu Galili zeï posik am hehapuh Zuda aban ahoari pi Zudia zeisik sapanen bat urapanez haohavoz pot homeh, Ne Galili zeï epes betet Zudia zeisik petev maot nasotü, oñ eveam hem. Pot homet Iesu am Galili zeisik het sa em tohot añarab batin bathot heh.

² Pot tohot hehan tokat paru Zudahol Zerusalem zeitak togü manat zeï nañ demat poñik het gipiz bareñohopanez* aliz poñ totoi ravah. ³ Tahan

* **7:2:** Pavar 2 -Met paru Israel añarab ham betez nonair nai bon heharah krismasañ 40 sat em tohavoz orah rezah krismas mapoñik maot homet zeit betet iñidoh zeï zi marañinañ demahan heh-poñik alizañ 8 sat heh.

pim bosiholohö pim pot tohot hehavoZ homet emat epat mañah, “Erom, met tairaz ni ev añarab aviam hezaek het okat tameñ? Oñ ni zei epes beteken dari sat Zudia zeisik Zerusalem zeitak añarab ahovokaro topouramah-poek añarab lamarir parum heriñik hori povor kao hezari ev batin batameñ-poñ maot sat ahoam poekahon tooken paru etehopan. ⁴ Met aban abatavonañ ravapanezap kilam iz ravat het gogot natohotü, oñ añarab ahoam hepanez poekahoh sat ourah tohopan. PovoZ ni gog ahö okoñ ev het tameñip sat ourah tooken añarab mapori niin etet nimaz barotap batohopan.” ⁵ Met paru pim bosihol, oñ paru amun pimaz homeo badae navat heh, povoz pot mañah. ⁶⁻⁸ Tahan Iesu hañiv parun epat mañah, “Kar, tin ok hag, oñ ne poek sat hameg-okoñ tohoman etehopanez pov totoñ naravag, petev topour povok ne nasotü. Oñ añarab modari arimaz kaev narav, povoz arim zaitivok Zudia zeisik ma taekaz rekot am sepek, oñ ne añaraboz horiv ba ou batamohovoz paru nemaz kaev ravat hez, povoz arimam okoek sat gipiz nohozei.” ⁹ Pot mañahan sahan pi Galili zeisik am heh.

Iesu tokat sat tah-ñetiv

¹⁰ Met pim bosihol paru topour povok hasahan pi Galili zeisik am het aliz patasik zei pos betet kilam iz ravat parum tokat sooh. ¹¹ Tahan añarab Zerusalem zei ahö potak map topourat hehan Zuda aban ahori pimaz mel tovai sa em toohan bon tahan paru pot haoh, “Pi taek hez batah?” pot hat am mel tooh.

¹² Met añarab poek topourat heh-nari Iesuz giz ñun ñun nae nari epat mañooh, “Pi aban tinap.” Pot haohan met mod narihö, “Evo, pi dari moreg etamahap ok,” pot haoh. ¹³ Met paru ourah hahopanen aban ahori hatevetet ñai hapan hezavoz ñaihet tat hamarah kilam giz ñun ñun nae nap mañooh.

¹⁴ Toohan añaraboz topour povoz aliz nañ bon tahan Iesu zei potak sa berevah. Tat Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat añarab poek heharin ñetiv mañooh. ¹⁵ Tahan Zuda abanari hatevetet agol atat nae nari epat mañooh, “Ae ari hatevetei, Aban akap darim hodadevoz zeimakeh nalokap akeg, taekanañ pi Godiz hodad ahö tin akao bat emat akat darin añamahan dari hateveteameg?” ¹⁶ Pot haohan pi epat mañah, “Petev añamoh-epov nem homevokam ne ev nak, oñ God ne nemeehapuhö nañamahat ev arin añamoh. ¹⁷ Met aban Godiz ñeo baval hat pim zaitivok hahopanezat tovai sohopanez pori nem kapotaz tin hodad tat pot homehopan, Rotap pim homevokam nakap ak, oñ Godiz mañamahat hamahan dari hateveteameg. ¹⁸ Met nap pimauz homevokam hahopanez pop pim abatao ahö ravat hepanez zait tat ok hahopan, oñ nap meehan emahapuz abatao ahö ravohopanez zait tat hahopanez pop pot hapan, ‘Pi nemeehan erohopuz abatao ahö ravohopanez ne tin tovai sohom.’ Pot hat tin rotapuharam tovai sohopan. ¹⁹ Met rotap God Mosesin ñeti kateñ mañahan arim iz mimiñhol haovai emooñ, oñ ari poñiz nañ elameg. PovoZ tairaz ari ne ur noñomepekez hameg?”

²⁰ Iesu pot hahan añarab poek hehari ñeti hañiv epat mañah, “Tairapuhö ni nourapanez hahan hameñ? Ma pitup nemenahan rumurat het okat hameñi?” ²¹ Pot mañahan Iesu parun maot epat mañah, “Met darim gogot nat hez-aliz poñiz nasik aban nap batin batohovoz ari etet kaev ravat am homehot hez, ²²⁻²³ oñ ari amun gogot nat-aliz nañik taput gogov tamegin ne eteamohot ev. Met batam Moses añahol rohol batohopanen biz kosiñ elohopanez mañahat ari tovai emameg. Met pi garos pot tohopanez hahap

bon, oñ pim izaholohö garos hat elovai emoohan pi tokat amun taput tohopanez mañooh. PovoZ Praide aliz poñiz nasikam añ nap pim rop batapanen tair tepek? Met ganö ari ñeti katè hah-pov elepek hezavoz homet alizañ 7 bon tapanen zeirevai, ‘Darim gogot natotuz alizas ev,’ pot nakaotü, oñ aliz tapusikam gogot tat ro popuz biz kosis elepek. Met ari pot tamegiri, ne aliz pot tamegiñiz nasik aban hori heh-nap batin batohon tairaiz, Ne hori toh, pot homet nemaz ari mogao tat hez? ²⁴ Met ari nem gog tamoh-navon etet zuam pot hameg, ‘Hori nao pi ok tah.’ Pot hamegiek hori ravamah, povoz garos nem kapotaz tinam hometahoh hazei,” pot mañah.

Añarab Kristoz basat em tah-ñetiv

²⁵ Pot haohan Zerusalem añarab nari emat hatevetet pot nae nari mañah, “Ae, aban akap urapanez hahap akeg, etei, ²⁶ pi dari añaraboz ñaravatak rouvat het añamahæk paru emat, ‘Evo, okat haotun,’ pot paru piin namañ tamahag, peti pi Kristo eñizapanez au hahan hezap ak, pot paru aban korav ahoi kilam homeamah, ma tair?” ²⁷ Pot hahapuh parumam maot epat nae nap mañah, “Evo, met Kristo emapanen añarab pimaz epat hapan, ‘Pi taekanañ emah?’ pot hat pim ze kapotaz hodad natotü, oñ aban akapuz ze kapotaz dari hodad, povoz pi Kristo bonop ak, oñ aban patap.”

²⁸ Pot Godiz tup ahomakeh topourat het haohan Iesu hatevetet epat ñeo ñarah hah, “Rotap nem ze kapotaz ari hodad hez, pot hamegi? Evo, met nemauz zaitivok ne naem, oñ tin rotapuharam hezapuhö ne nemeehan eroh-popuz ari tin hodad nat. ²⁹ Oñ ne pinañ honeo hehoekanañ nemeehan eroh, povoz ne pimaz hodad hez.”

³⁰ Pot hahan pim ñomapanezao totoi naravaekam bat memorizapanez rekot bon, povoz aban pori pi bapanez bapap tat gaa tah. ³¹ Met añarab pim toohavon etet heh-nari pimaz barotap batat kilam pot haoh, “Met Kristo eñizapanez au hahan hez-tapup ev emat gog ahö akañ tamahan dari eteameg, met mod napuhö emat rifou metat pim tamah-akañiz zut gog mod ahö akat nañ tapane? Evo, rekot natotü, povoz pi tapup ak.” Pot paru haoh.

Aban ñairi Iesu bapanez sah

³² Pot kilam nae nari mañoohan Zuda aban ahö Parisi mañooh-pori hatevetet sat aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahorinañ ñetiv hahapuh paru tup ahomakez pei du nari Iesu bat emapanepuh memorizapanez meehan sah. ³³ Tahan Iesu paru maporin epat mañah, “Evo, ne ev arinañ aviam hem. Tat ne nemeehan eröhöpuz nakoe maot som.

³⁴ Met poek soman ari nemaz mel tovai emat ne bar nanavatotü, ma sat hemazaek ari rekot naemotü.” ³⁵ Pot mañahan Zuda aban ahö nari hatevetet parumam nae nap epat mañooh, “Met pi taek sapanen dari pimaz mel tovai sat bar navatotuz akat hamah? Ma Zuda nari hotoh Grik añarab hezaek sat pohao hez-poek sat Godiz ñetiv mañoopane? Ma taek sat hepenez hah? ³⁶ Met pi epat hahan dari hateveteg, ‘Ari nemaz mel tovai emat ne bar nanavatotü. Ma nem sat hemazaek ari rekot naemotü.’ Pot hahavoz kapot tair tat dari hodad ravak batah?” Pot paru haoh.

Loporizarotihanañ iv tinari berevohopan

³⁷ Met topour povoz aliz metes ravahan Iesu bal hat ñeo ñarah epat hah, “Ae ari ivovoz gin ñomat hezari, neeti emat nemauz ivov nohozei. ³⁸ Met batam Baiñetinavoz Tepatak nemaz epat menahan hez, Tairap nemaz homeo badae batat hepenez popuz loporihanañ iv tin poh het hepenezari berevohopan.” ³⁹ Met Iesu pot hahavoz kapot ev, pi tokat Godiz Pul Tinap meepanen paru tairari pimaz homeo badae batat hepanezariz loporizaroh

het meñizohopanez homet pot haoh. Met pi pot haoh-porah abarah aliz ahovonañ hepanezi pi poek nahel, povoz Pul Tinap namee, oñ tokat pi ñomat revah helat meepanen paru pimaz homet hepanezariti emat hepanezi homet iveriti zu tat mañah.

Añarab main main ravahat ev

⁴⁰ Met añarab ahoam hehaek pot hahan hateveteh-narihö epat hah, “Rotap aban akap Godiz propet aban tokat ou ravapanezi au hahan hez-tapup ak.” ⁴¹ Pot hahan mod narihö epat haoh, “Evo, pi Kristo meepanen emat eñzapanezi au hahan hezap ak,” pot hah. Tahan met mod narihö kut tat epat hah, “Evo, Kristo pop Galili zeisikanañ naemotü, ⁴² oñ pi Betelem zeitak Devid pim iz mimip heh-poek pim nonopuhö batapan. Pot Baiñetinavoz Tepatak menahan hezaek rekö hameg. Oñ Iesu akap Betelem zeitak navat, oñ pi Galili zei pat posik batahap ak, povoz pi Kristo bon, oñ patap ak.” ⁴³ Pot paru pimaz hat berat toguñ main main ravat het haoh. ⁴⁴ Tahan narihö pi bat memorizapanezi zait tah, oñ paru pi bapanezi bapap tat heh.

Aban ahoari Iesuz barotap navat heh

⁴⁵ Pot toohan pei duhol pi bat memorizapanezi meehan sah-pori maot Parisi abanarir aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahoarihaz pi bat naem, oñ upai emahan parun etet at mañah, “Ae, met ari pi bat ev emepekez hat emeegin segig, tairaz maot ari upaiam emeg?” ⁴⁶ Pot mañah paru epat hah, “Met batam aban tin okopuz aña mahavoz zut nao aban mod napuhö hahan dei hat navet, povoz pi nav, am hehan emeg.” ⁴⁷ Pot hahan Parisi aban pori epat mañah, “Ae, met ari pi moreg etamahavoz amun barotap bategi?” ⁴⁸ Met arim aban ahö tairap pim ñetiv barotap batat hezan ari hateveteg? Ma dei Parisi aban eperihanañ tairap barotap bateg? Evo, deihanañ nap pim ñetiv hatevetet barotap navat. ⁴⁹ Oñ añarab topourat hez-okori Mosesiz ñeti kateñiz tin hodad nataek Iesuz ñetivon hatevetet barotap batamah, oñ pot paru tamahaek Godihö bahori batapan.”

⁵⁰ Pot hahan Nikodemas pi batam kutur natak kilam emat Iesunañ parup ñetiv haoh-pop paru Parisi pim modarinañ honeo hehaek pi Iesu bat memorizapanezi hah-povoz homet epat hah, ⁵¹ “Met darim ñeti katè nao pot hahan hez, ‘Aban nap zuam bat namemorizotü, oñ pim tah-ñetiv hapanen tinam hatevetekan horiv ou ravapan, povozahoh rekot pop bat memorizak.’ Pot hakahan hez, povoz dari aban akap bat pi memorizakaz ñetiv zuam nakaotü.” ⁵² Pot hahan paru modari kaev ravat epat mañah, “Met ni Galili zeisikanañap aban okopuz zait tat okat hameñ? Met Baiñetinavoz Tepatak Godiz ñetivon propet aban nap Galili zei posik batapanen poekanañ emapanezi ñetiv namen, povoz ni tep pot bekepuh menahan hezat tin rekö hat hodad rav.” ⁵³ Pot hahapuh paru berevat rap reet nap nim zeñik sah.

8

¹ Met parum zeñik map rapat sahan Iesu Oliv dañevok sat orah.

Modapuz abup bahapuz ñetiv

² Met zeirevai al teevai pi maot Godiz tup ahomakez temeraz kohat emat hehan añarab map pihaz emahan pi toutat parun ñetiv mañooh. ³ Met poek ñetiv mañoohot hehan paru aban ñeti kateñiz mañairaholor Parisi abanari, añ nap añ modapuz abup bahan mod napuhö etet hahan, añ pop paru bat emat parum ñaravatak meñehan rouvat heh. ⁴ Tahan paru

Iesun epat at mañah, “Añairameñip ae, añ epop pi modapuz abup bahap ev. ⁵ Met Mosesiz ñeti kateñik epat menahan hez, Met añ tairap modapuz abup bapanez pop heleñ bat ur ñomei. Pot menahan hez, povoz ni dein tair añekë?” ⁶ Met paru pi zu metapanen ñeti hañ tairao hapanen bapanepuh pi ñevok bizapan hat pot mañooh. Tahan Iesu hañiv parun namañ, oñ am tok rizat pim marapunañ hamarah redeo menohot heh.

⁷ Met pot tohot hehan paru piuhö hañiv mañapan hat houloam at mañoohan pi mazeo tok rizat hehaekanañ bal haz oñ ravat epat mañah, “Met arim ñaravatakanañ aban tairap horiv nat hez-popuhö garos heleo bat añ okopuhaz urap.” ⁸ Pot parun mañat pi maot tok rizat hamarah redeo am menohot heh. ⁹ Tahan paruh amun horiv heh-povoz hatevetet pi betet aban añavairi garos sahan met aban modari tokat honep honep pi betet sohot map bon tah. Tahan añ ur ñomapanez hat bat emah-nen pop Iesuz nakoe am rouvat heh. ¹⁰ Tahan Iesu maot bal haz oñ ravat añ popun epat mañah, “Eñarim ae, aban nap ni nourapanez tamaha? Ma paru taek sah?” ¹¹ Pot at mañahan añ pop epat mañah, “Evo, ne nourapanez aban nap bon.” Pot hahan Iesu epat mañah, “Met neohö ni amun nanourotug, ni am sekepuh tokat maot tovai hori modao totun.” Pot piin mañat meehan sah.

Iesu aliz tinavoz kapot hez

¹² Met Iesu Godiz tup ahomakez romevoz kohat añarab am heharin maot epat mañah, “Met ne ari ham eparah añarab tin hepekez it aliz tinavonañap ev. Povoz arihanañ tairari nemaz homevai emohopekez pori kuturutak het ñodovai emoogit maot nañodotü, oñ nem alizavok tin etet emohopek.” ¹³ Pot mañahan Parisi abanari hañiv epat mañah, “Met ni nenapuhö nimauz okat hameñin dei hateveteamegin moregao ravamah.” ¹⁴ Pot hahan Iesu parun maot hañiv epat mañah, “Met nem erohovoz kapotaz nemaühö hodad hez, ma somazaekaz ne amun hodad hez, povoz ne nemaüz ñetiv arin añamohoeok rotap ravamah, oñ ari nem erohoekaz ma maot somazaekaz kapotaz hodad naf hez, povoz nem ñetivon hateveteamegin moregao ravamah. ¹⁵ Povoz homet epat añom, Ari arimaüz ham heriñiz hodad nenavonañ nem añamohovoz an tat okat hameg, oñ petev neohö ari añaraboz tameg-pov an nat hez. ¹⁶ Met nem main emat nakez, oñ nem Papap nenañ honeo hez, povoz petev arim tamegivoz homet ne an tohovozatin pi nenañ honeo hezaek tinam an etooh narab, oñ petev ne ari añaraboz tameg-poñ an etomazat narav hez. ¹⁷ Met arim ñeti kateñiz tepatak epat menahan hez, Met aban nañarivihö aban nap hori nao tapanen etet hapan, povoz ari hatevetet barotap batepek. ¹⁸ Povoz zut ne nem kapotaz añamoh, met nem Pap ne nemeehan erohop amun nem kapot ba ou batat arin añairamah. Met deip houloñarivihö arin añamegiek rotap ravamah, oñ ari barotap navat.”

¹⁹ Pot hahan paru piin at mañah, “Met nim Pap hameñ-pop taek hez?” Pot mañahan pi epat mañah, “Met ari dei Papapuz ok hodad nat, povoz nem hamohovon hateveteamegin rotap narav. Oñ ari nem kapotaz tin hodad tegitnin nem Papapuz taputam hodad teg narab.” ²⁰ Met Iesu Godiz tup ahomakeh monis bizooh-poek het parun pot mañah. Oñ pim ñomapanezao totoi narav, povoz paru pim pot hahavoz bat namemeriz.

Iesuz sapanezaek paru nasotü

²¹ Met tapurah aviam het Iesu parun maot epat mañah, “Met ne soman ari nemaz mel tepekepuh arim horiñ pohao navetetü, oñ am tovai emohot

ñomepekezaroh nem sat hemazaek ari rekot naemotü.” ²² Pot mañahan Zuda aban ahö pori parumam nae nap epat mañah, “ ‘Met ne sat hemazaek ari rekot naemotü,’ pi pot hahan dari hateveteg-akao pi tair heri tapanez homet akat hah? Ma pi pimaühoam sat nao tat ñomapanez homet akat hah, ma tair?’” ²³ Pot parumam nae nap mañooohan Iesu maot parun epat mañah, “Erohoh ae, ari ev ham eparahazatuz hodad nenavonañ het tamegiri ok, oñ ne revah abarahanañ erat hez-epop ham eparahatuz hodadevonañ natap ev. ²⁴ Povož ne arin epat haañoh, ‘Arim horiñ navetetü, oñ am tovai emohot ñomepek.’ Met orah rezah nem kapotaz arin añaamoh, oñ ari, ‘Rotap pi tapupuhö ak hamah,’ pot ari nemaz hat barotap navat hepek, povoz ari ñomepeken arim horiñ am ariti hepan.” ²⁵ Pot hahan paru kut tat Iesu maot at mañah, “Met ni tairap? Nim kapot dein bar añeken dei hatevetek.”

Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met batam nem kapotaz tair arin añovai emoh-tapup ne ev. ²⁶ Met arim hori tamegiñiz homet rekot ne ari an etat ñeti horiñ añovai emooh nak, oñ ne nemeehan erohopuz nañahan hez-nen pot ari ham añarabon añaamoh. Met pi añaamoh-pop tin rotapuharam hezap.” ²⁷ Pot hahan paru epat nak, Rotap God darim Papapuz pi hamah. Pot paru homet hodad narav, oñ am kut tat heh. ²⁸ Povož Iesu paru maot epat mañah, “Met ari ne Añaraboz Nanep zirah nourat balei nakapekez porahahoh nem kapotaz hodad ravat epat hapek, ‘Rotap pi tapup ev, met pimauz zaitivok haoh bon, oñ pim Papapuz mañoooh-nenat dein añovai emoohap ev.’ Pot hat nem kapotaz hodad tepek. ²⁹ Met rotap ne nemeehan eroh-popuz zaitivok tovai samoh, povoz pi ne nanevet, oñ orah rezah nenañ het neñizamah.” ³⁰ Pot hahan añarab hatevetet hehaekanañ narizaro pim hahavoz homet pimaz homeo badae batah.

Tin hepanez mañahan kaev ravah

³¹ Tahan Iesu paru Zuda pimaz barotap batat hah-porin epat mañah, “Met nem ñetiv añaamohot ari hatevetet baval hahopek, povoz ari nem añarab ravat het nem tokat tin tovai emohopek. ³² Met ari nem ñeti rotap añaamoh-epov hatevetet hodad ravat barotap bathopeken ari horipuz irih het hori nenañ tovai emamegiek nem ñeti tin epovohö arim hezhez tinao ba ou batat tinaek eñepanen tin hepek.” ³³ Pot hahan paru hañiv epat mañah, “Evo, dei mod napuz irih het pim zaitivok añaamahat tovai sameg bon, oñ Abraam batam tin hehapuz iz mimihol dei ev tin hakezag, erom, tair tat ñeti okovohö bat tinaek eñepanen hekaz okat añaameñ?” ³⁴ Pot mañahan Iesu paru epat mañah, “Rotapuam rotap ne arin epat añaoman hatevetet hodad ravei, met tairari horiv tovai samah-pori parum hori tamah-poñihö birepez zut demat hezan paru bavilat tin tovai sohopenez pap tat hez. ³⁵ Met hori poñihö demahan hez-pori paru Godinañ honeo naketü, oñ ne pim ro nenap pinañ honeo pohao hezap ev, ³⁶ povoz met arim horiñihö bitomez zut edemahan hezaek ne añaamoh-tapü epopuhö ba evilat tinaek eñeman tinaharam hepekez ev añaamoh. ³⁷ Met ne hodad, ari Abraamiz iz mimihol ok, oñ pim tin tovai emoohat ari nat, povoz nem ñeti tin añaamoh-epov barotap navat het ne ur noñomepekez homet hameg. ³⁸ Met neohö nem Papapuz hanañooohat arin añaamoh, oñ arihö arim pap modapuz añaamahat tovai sameg.”

³⁹ Pot hahan Zuda aban ahoñ hatevetet paru piin epat mañah, “Met Abraam nenap deimop okeg, mod tairapuz hamen?” Pot hahan pi paru epat mañah, “Met ari Abraamiz iz mim tinaritin pim tin tovai emoohavoz

zut ari toog narab, oñ ari pot nat. ⁴⁰ Met ne Godihö ñeti rotapuv nañooohan añovai emamoh-epopuz ari kaev ravat nourepekez hameg, oñ Abraam am hehavozaatin neen etet zait tat arim hameg-okat nak tah narab. Oñ ari pim iz mim tin bonori, ⁴¹ povoz arim pap hamoh-popuz tamah-taput tameg.” Pot mañahan paru maot epat hah, “Evo, met God deim Pap nenap hezan dei pim ñaro ünari eveg, mod tairap deim papapuz añameñ?”

⁴² Pot mañahan Iesu epat mañah, “Tin ok hag, oñ ne Godinañ honeo hehoekanañ erat petev ev hez, met nem homevokam eroh bon, oñ puihõ nemeehan ne erohop ev. Povoz God arim papaputin nemaz ari zait teg narab. ⁴³ Oñ nem añamoh-epovoz tairaz ari hodad nat hez? Met ari nem ñetivon hatevetet zait nat, povoz ok hodad narav. ⁴⁴ Met rotap arim papap pi Seten, pot ok arin añamoh. Met pim hezhezao pot hez, pi orah rezah añarab men ñomovai emamah, ma pim loporih moreg nenañ an pap manat hez, povoz pi ñeti rotapuv hapanez kaev ravat bapap tat hez. Met pi ñeti moreg mapoñiz papap, pot ravat hez, povoz pi ñeti moreg nenañ hamahap ok. Met ari pim rohol ravat het pim hamahat tovai sameg, ⁴⁵ povoz ne ñeti rotapuv arin añamohon ari hatevetet barotap navat hez. ⁴⁶ Met ne hori tairao tohon ari okorihanañ ni tairap neen eteñ? Povoz petev rekot ba ou batat bar nañei. Evo, neeti hori nao bon. Povoz ne ñeti rotapuvohar añamohon ari tairaz barotap navat tameg? ⁴⁷ Met Godiz ñarohol pim mañamahat hateveteamoh, oñ pim ñetiv arin añamohon ari hatevetet baval nak tameg, povoz ari pim ñaro bon, pot ne arin eteamoh,” pot mañah.

Iesur Abraamiz kapot ev

⁴⁸ Pot mañahan Zuda pori hatevetet kaev ravat Iesun ñai mañat epat mañah, “Ni Sameria aban horip ok, rotap pitü nap ni nemenat hezan rumurat het okat añameñ.” ⁴⁹ Pot mañahan Iesu epat hah, “Evo, ne pitup nanemenap ev, oñ nem Pap nenapuz abatao ahõ ravapanez homet ne gogot tamoh, oñ pim ñetiv arin añamohon ari hatevetet kaev ravamegiek nem abatao ahõ ravapan hezavoz bat hor batameg. ⁵⁰ Met ne nemauhõ nem abatao ahõ ravapanez homet nak, oñ nem Pap dari an etamah-pop nem abatao ahõ ravapanez puihõ homeamah. ⁵¹ Met ñeti rotapuv ev arin añomaz toh. Tairari nem ñetiv hatevet baval hahopanez pori paru nañomotü.” ⁵² Pot mañahan Zuda aban tapurihõ piin maot epat mañah, “Met ni okat hañin petev dei hatevetet nimaz hodad raveg, ni pitup nemenahan rumurat hezap ok. Met batam Abraam hañomah, ma propet aban pori amun hañomah, oñ ni epat hañ, ‘Tairari nem ñetiv hatevetet baval hahopanez pori nañomotü,’ pot hañin dei hateveteg. ⁵³ Met darim iz mim hag-pori het hañomah. Oñ nim kapot tair hezan ni petev ou ravat paru pori ritou metat ahop ravat het nañomotuz ñeti akao dein añameñ? Evo, nim hameñ-okov dei hatevetegin tin narav.”

⁵⁴ Pot mañahan Iesu hañin epat hah, “Met ne nemauhõ nem abatao bat hel batoham, povoz hezhezao ravohopan, oñ nem Papapuhõ nem abatao bat hel batamah. Met pi popuz ari pot hameg, ‘Rotap God darim ahop ak hez,’ ⁵⁵ oñ ari pim hezhezavoz tin hodad nat hez. Met, ‘Ne amun Godiz hezhezavoz hodad nat,’ pot añohotin arim moreg hamegivoz zut ne moreg hamohop pot ravoh narab, oñ ne pimaz tin hodad hakez, povoz pim ñeo baval hamoh. ⁵⁶ Met batam Abraam arim iz mimip ne ham eparah eromaz ñetiv hatevetet biñ ravat hehaek petev ne ev haerohon pi etet mapoam biñ ravat hez.” ⁵⁷ Met Iesu pot hahan paru Zuda ahori piin epat mañah, “Evo, met ni abav naravap eveg, tair tat Abraam batam heh-popun ni eteñ?” ⁵⁸ Pot mañahan

Iesu epat hah, “Met rotap ne epat añoman hatevetei. Met ne hakehonahoh Abraam tokat batahan het tovai emoohapuz ok hameg.”⁵⁹ Met pi pot hahan paru hatevetehapuh heleñ bat pi ur ñomapanez tah. Tahan Iesu añarab ahoam Godiz tup ahomakez totoi hehaek parum ñaravatakanañ iz ravat berevat sah.

9

Etañ kutap batin batah-ñetiv

¹ Met Iesu sohot etehan aban nap pim nonopuz zatakanañ etañ kutap batahan het ahö ravat hehap heh. ² Tahan pim mañairooh-abanari aban popun etet etañ kut tat hehavoze Iesun epat at mañah, “Añairameñip ae, aban epop pimauhö hori nao tahapuh pim etañ okat kut tat hez, ma pim nonopur papapuhö hori nao tahan okat tat hez?” ³ Pot hahan Iesu ñeti hañiv epat mañah, “Met aban okop pi hori nao tat okat tat nakez, ma pim nonopur papapuh hori nao tahapovz pi okat tat nakez, oñ piñ pei okov berevahavoz kapot epat hez, Met neohö Godiz kezao aban okopuz herisik ba ou batoman ou ravapanen añarab etepanez hat pi okat ok tat hez. ⁴ Met ne nemeehan erohopuz gogot tovai sookazarah eveg, am tovai sohok, oñ tokat gogot natotuzarah ravapanen dari rekot gogot natotü. ⁵ Met ne nemau it aliz tinavonañ ev, povoz ne ham eparah ev hezan nem alizao añaraboti samahaek tin ravamah.”

⁶ Pot Iesu hat hamarah gim lolov ñizat ba mol mol tat ham mol pov bat aban etañ kut tat hehapuz etañik mevizah. ⁷ Tat pi aban popun epat mañah, “Ni sat iv havé Siloam mañameg-povok nim etañik ivoh bet.” Met Iesu piin pot mañahan sat pim etañik ivoh betehapuh etañ tin etevai maot pimatakaz sah. Met Siloam abat povoz kapot darim ñevonañ pot hameg, iv meehan sahao.

⁸ Met pim zeitak sahan pi garos nonoroh toutat hehapuh pim monis manapanez hat añarabon mañ mañoohan eteoh-pori epat hah, “Met aban okop orah rezah nonoroh toutat het añarabohö monis manapanez haoh-tapup ma patap ok?” ⁹ Pot hahan narihö epat hah, “Ae, aban tapup ok.” Met mod narihö epat amun hah, “Evo, pi aban pat hameg-popuz zutap ok.” Pot haohan aban pop pimauhö hatevetet parun epat mañah, “Ae, ne aban tapup eveg, ari mod tairap hat hameg?” pot mañah. ¹⁰ Tahan paru piin at mañah, “Erom ae, met ni batam etañ kut tat heñipug, tair tat nim etañ maot tin etameñ?” ¹¹ Pot mañahan pi ñeti hañiv parun epat mañah, “Met aban parum Iesu hamahapuhö gim lolovonañ ham nar ba mol mol tat nem etañik nevizat pi neen pot nañah, ‘Ni Siloam iv havevok sat ivoh bet.’ Pot nañahan pim hahat sat tohon nem etañ tin ravahan ne ev etevai emamah.” ¹² Pot hahan paru maot at mañah, “Met aban hameñ-pop taek hez?” Pot hahan pi epat mañah, “Evo, met ne pim sat hezaekaz unun.” Pot pi parun mañah.

Etañ tin ravahapun at mañah

¹³⁻¹⁴ Met Iesuz hamar ba mol mol tat aban popuz etañik bizahan tin ravah-aliz pos parum gogot nat-aliz poñiz nasik pot tahan paru haoh-porihö aban pop bat Parisi abanari haz hat basah. ¹⁵ Tahan paru Parisi abanari piin epat at mañah, “Nim etañ tair teñin tin ravah?” Pot hahan pi parun epat mañah, “Aban napuhö hamar ba mol mol tat nem etañik nevizat, ‘Ni sat ivoh bet,’ pot hahan ne sat ivoh betehon tin ravahan etevai ev emamah.” ¹⁶ Pot hahan

paru Parisi aban narihö epat hah, “Aban pop darim aliz tairañik gogot natotuz ahao hahan hez-pov baval nakap okeg, peti pi Godihö meehan naemap ok.” Pot hahan mod narihö epat hah, “Met tair tat aban horiv hepanezapuhö gog tin navor nao pim tamah-okoñ tohopan?” Met paru nari pat nari pat ravat het pot nae nap mañoo. ¹⁷ Met paru pot nae nap mañohot aban popun maot epat mañah, “Met aban nim etañ batin navatah-popuz, Pi tairap, pot ni homeameñ?” Pot at mañahan pihoen epat mañah, “Met aban hameg-okop propet aban Godihö mañamahan hatevetet hamahap ok,” pot mañah.

¹⁸ Met aban etañ kut tat hehap tin ravat maot eteh-povoz paru Zuda aban ahö pori barotap navat het epat hah, “Rotap pi etañ kut tat hehap ev, ma moreg pat napuhö ev emat hamah?” Pot hahot hehapuz pim nonopur papap emat pim tah-ñetiv hapanen hatevetepanez as hahan emahan parupin at mañah, ¹⁹⁻²⁰ “Met aban epop aripim rop nim ñekevokanañ pi etañ kutap bateñin hehap eve?” Pot at mañahan pim nonopur papap ñeti hañiv parun epat mañah, “Met deipim rop ev pi etañ kut tat hehao deip hodad.” Pot mañahan maot at mañah, “Met pi tair tat petev etañ tin eteamah?” Pot at mañahan parupihoen epat mañah, ²¹ “Met petev pim etañ tair tat eteh, ma tairapuhö pim et okoñ batin batah-pov deip unun, povoz pi ahö haravahap okeg, pimaun at mañepeken pim tah-ñetiv arin bar añap.” ²² Met parup pot parun mañahavoz kapot ev, met garos paru Zuda aban ahori ñetiv epat hakahan heh, “Aban napuhö, ‘Iesu pi Kristo, eñizapanez au hahan hezap,’ pot hapanez pop darim topour zeñikanañ ba inñidoh batakhan hepan.” Pot haohavoz homet nonopur papap aban ahö poriz ñaihet tah, ²³ povoz parup epat hah, “Pi ahö haravahap okeg, pimaun at mañat etei,” pot mañah.

²⁴ Met pot hahan aban etañ kut tat heh-popuz maot as hahan emahan paru piin epat mañah, “Met dei hodad, nim etañ batin navatahan hameñ-aban okop horivonañap ok, povoz pim abatao ni bat hel batotun, oñ tin raveñivoz homet Godiz abatao bat hel bat.” ²⁵ Pot mañahan pi ñeti hañiv parun epat mañah, “Met pi aban horivonañap ma tinap, povoz ne pimaz hodad nat, oñ batam nem etañ kut tat hehoek petev piuhö batin navatahan tin eteamoh-povozahar ne hodad.” ²⁶ Pot mañahan paru piin maot epat mañah, “Kar, met tin ok hañ, oñ pi tair tat nim etañ batin navatahan hameñ-pov maot bar añeken hatevetek.” ²⁷ Pot hahan pi epat hah, “Met ne arin haañohog, maot mod tairao añomaz hameg? Arim hat koveñ unun manat heza? Ma ari pim añairohopanez abanari ravat pinañ honeo sohopekez homet peti neen houloam ok at nañameg.” ²⁸ Pot mañahan paru ahoam kaev ravat piin ñe kezao epat mañah, “Met ni aban hori okopunañ honeo sameñip ok, oñ dei Moses darim iz mimipuz ñetiñ baval haovai samegiri ev. ²⁹ Met rotap batam God Mosesin ñetiñ mañahat haovai sameg, oñ aban okop taekanañ hodad okov bat emat tamah-pov dei unun.”

³⁰⁻³³ Pot paruhö mañahan aban pop ñeti hañiv epat mañah, “Auma, met batamohanañ nem tat hehovoz zut aban nap pim nonopuhö batakhan etañ kut tat hehan aban mod pim zut napuhö emat batin batah-ñeti pot nao dari hat navet. Met dari hodad, God aban horiv tamah-napuhö ñeti nao mañapanezavoz hat navetetü, oñ aban tairap Godiz ñeo baval hahopanez popuz ñeti mañapanez povonahar pi hatevetepan. Oñ aban popuhö nem etañ batin navatahan maot ne eteamoh-nen povozahar ne hodad hez, met God pinañ nakazatin gog neeh netah-pov peti rekot pi ne nanet tah narab. Oñ ari pimaz pot hameg, ‘Taekanañ pi hodad okov bat tamah-pov dei unun,’

pot ari nañegin ne hatevetehon ari aban kut ununuriz zut hameg.” ³⁴ Pot hahan paru epat mañah, “Met nim nonop horipuhö ni kutap navatahan horivonañ hezapuhö tair tat dei aban ahö eperi hodadeo bakaz okat añañ?” Pot paru hat pi ruahan sah.

Homeo badae navatari kutari ok

³⁵ Met paru aban pop ruahan sah-ñeti pov añarab haovai sahan Iesu hatevetehapuh aban popuz mel tovai sohot bar batat at mañah, “Met ni Añaraboz Nanepuz homeo badae batat barotap havatat heza?” ³⁶ Pot at mañahan pi epat hah, “Erom, met Añaraboz Nanë hameñ-okop pi tairapuz hameñ? Ni neen bar nañeken ne pimaz barotap batom.” ³⁷ Pot hahan Iesu epat mañah, “Ni neen et hareet hodad haraveñ-tapupuhö ev nañamoh.” ³⁸ Pot mañahan aban pop pim abatao bat hel batat epat mañah, “Nem Ampip, pteve ne nimaz homeo badae batoh.”

³⁹ Met pot mañahan Iesuhoen epat mañah, “Met ne ari añarab an etom hat hamarrah ev eroh, povoz paru tairari, ‘Dei tin hodad narav,’ pot nañapanepori meñizoman maot tin hodad ravapan, oñ paru tairari, ‘Dei hodadevonañ hezari ev,’ pot hapanez-pori etañ kut tat hezariz zut am hepan.” ⁴⁰ Pot haohan Parisi aban pim totoi heh-nari hatevetet piin epat at mañah, “Met etañ kut tat hezariz zut dei hez, pot deimaz hameñi?” ⁴¹ Pot at mañahan Iesu parun epat mañah, “Met ari aban etañ kut tat het nonoron et narë hezaritin ariü horiv bon heh narab, oñ ari, ‘Dei tin etet samegiri ev,’ pot hameg, povoz God arim horiñ ba naol, oñ am ok arinañ hez,” pot mañah.

10

Iesu sipsipiholoz mau tinap ok

¹ Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Ñeti rotapuv ev arin añaomaz toh. Met bol sipsipiholoz temer demahan hezaek aban tairap haitokoroti lokapanez kaev ravat patati rao rao helat meñet kohat sapanez pop pi givogip ok, ² oñ bol sipsipiholoz maup pim bol poriz korav ravat bat sohopanez haitokoroh lokapanez hat ourah emapanen ³ haitokoroh korav hepandez popuhö etet tezapanen kohat lokapan. Tapanepuh pi boloholoz abatañ hapanen paru pim ñevon hodad hakez, povoz hatevetet zuam emapanen paru iñidoh gipiz nohopanezaekaz baeñat sapan. ⁴ Met pi parum garosik sohopenen paru bol pori pim ñevon hatevetevai eñatak sohopan. ⁵ Oñ mod pat napuhö parum abatañ hapan, povoz paru pim ñevon hatevetet pinañ nasotü, oñ paru barezat pataek sapan.” ⁶ Pot Iesu bol sipsipiholoti bavatat ñetiv parun mañahan paru ñetivoz kapotaz tin hodad narav, oñ am heh.

Iesu pi korav tinap

⁷ Tahan Iesu maot parun epat mañah, “Met rotap bol sipsipiholoz temer demat haitokor rezahan hez añaoh-okooroz zut ne ev hez. ⁸ Met garos paru honep honep emat, ‘Ne Godihö nemeehan emohop ev,’ pot haohpori moreg haohari ok, oñ añarab nem bol sipsipiholoz zut hehari ñeti parum haohavon hat navet. ⁹ Ma bol sipsipiholoz haitok zisiz zut ne hez, povoz añarab tairari neetihar emapanen haitokor meteeman lokapanez pori ne paru Godizari bavatat meñeman nem roketak tinam sat em tohapan. ¹⁰ Met garos emat moreg haohpori paru añarab moreg metat menat bahori batohopanez hat emat añaohari ok, oñ ne ari añarab pohao tinaharam hepekez hat erohop ev.

11-13 Met monis bapanez homet tairap bol sipsipiholoz korav ravat hepenez pop pi parumaz zakep natotü, oñ zum nenaõ bapanez hat korav ravat hepan. Tapanen korav pop had ñai nap bol sipsipihol menovai emapanen pi barezat sapanen bol pori had ñaipuz hat ñaihet tat rapat maior pain ravat barezat sapan. Oñ ne bol sipsipiholoz korav tinap barezat nasotü, oñ nem bol pori tin hepenez homet am korav tin heman men noñomapan. 14-15 Met rotap ne bol sipsipiholoz korav tinap ev. Met ne nem Papapuz hodad hezan pi nemaz hodad hezavoz zut ne nem bol sipsipiholoz hodad hezan paru nemaz amun hodad ravat hez, povoz ne parumaz zakep tat heman ur noñomapanez hapanen ne kaev naravotü. 16 Met nem bol sipsip mod nari amun pataek hepenez porin as haoman nem ñevon hatevetet emapan. Tapanen nem bol modarinañ bahoneo batoman paru togü honet ravat hepanen ne parumaz korav nenap ravat hem. 17 Met ne, Paru rekot ur noñomapan, pot homeamohovoz nem Papap nemaz zait tat lopori ahoam nanat hez. Met ne pot ur noñomapanen maot biriri ravom. 18 Met ur noñomapanez pov parum homevokam natotü, oñ nemaühõ gu haomanahoh rekot paru ne ur noñomapan. Pot tomazao nem Papap neen hanañahan ne hodad hakez.”

19 Pot hahan Zuda aban ahõ hatevetet heh-pori nari main nari main ravat het homeohapuh 20 ahovokarohõ pot hah, “Met pi pitup menat hezan rumurat het akat hamahag, dari ev hekan pi ñeti mod akat nao hapanen hatevetek hezag, sak.” 21 Pot hahan mod narihõ epat hah, “Evo, pitup menat hez-napuhõ akapuz hamah-akavoz zut nao nakaotü, ma aban etañ kut tat hez-nariz etañ amun batin navatotü, povoz pi pitup menat hez-bonop ak.” Pot paru main main ravat haoh.

Iesuz hahavoz kaev ravah

22 Met tokat zei posik tamar ahov tooh-porah Zudaholoz toohat Godiz tup ahomak batam bahori bataan maot batin batat haitokor tezah-povoz homet biñ ravat gipiz bareñooh-aliz pos totoi ravah. 23 Tahan Iesu tup pomakez romevok zei kar demahan heh-nasiz abatao Solomon mañooh-poket het sat em toohan 24 Zuda aban ahori emat pim okat epat rouvat piin at mañah, “Met nim kapot ba iz batat hameñiek, tairarah ba ou batat dein añekë? Met ni Kristo, God eñizekez au nañahan heñip, ma patap? Ni dein bar añeken hatevetek.”

25 Pot mañahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, “Met ne arin haañohon hat havetet barotap navat. Met nem Papapuz kezavonañ tamoh-gog map poñin ari haeteamegin nem kapot tin ou haravamah, 26 oñ ari nem bol sipsipiholoz zut bon, povoz gog tamoh-poñin etet, ‘Rotap pi Godihõ darimaz hat meehan erahap ak,’ pot nemaz nak. 27 Met nem bol sipsip poriz ne hodad hakez, met paru amun nemaz hodad hakezaek, ne parumaz as hamohon nem ñevon hatevetet zuañ nenañ honeo emamah. 28 Tamahan paru pohao tin het hepenez nem marasik bat meñeamohoket paru ñomat hori naravotü, ma rekot mod napuhõ nehanañ beri haz navotü. 29 Met nem Pap bol sipsip poriz au nañah-pop pi mapori ritou metat ahop ravat hez, povoz paru pim marasik havat hezaek mod pat napuhõ rekot paru beri haz navotü. 30 Met ner nem Papap deip hodad honevonañ hez.”

31 Pot Iesu hahan Zuda pori maot heleñ bat pi ur ñomapanez tahan, 32 Iesu paru epat mañah, “Met ne arim ñaravatak tohomaz nem Papapuhõ nañah-tin poñ mapoam hatoh, oñ hori tairao ne tohon ari homegin hori ravahan hel okoñ bat ne nourepekez tameg?” 33 Pot hahan paru aban pori epat hah, “Evo, nim gog tooñ-poñiz homet hel epeñ dei bat nourakaz ev teg

bon, oñ ni aban betezapuhoam, ‘Godinañ deip hodad honevonañ hez,’ pot ni hat Godiz abatao batiu tiu bateñ, povoz dei hel epeñ bat ni ur noñomakaz ev tameg.”

³⁴ Pot paru hahan Iesu maot epat mañah, “Met batam arim ñeti kateñ menahan hez-tep potak ñeti nao epat menahan hez, Met God Zuda ahorin pot mañah, ‘Ari nem zutari hez.’” ³⁵ Met pi pot mañah-pori mamog pim ñetiv hatevetet modarin mañovai emohopanez mañah, povoz ‘Nem zutari ari hez,’ pot mañah. Met dari hodad, Godiz ñeti menahan hez-pov moregao bon, oñ rotap ok menahan hez. ³⁶ Met batam pot menahan hezavoz homet epat bar añoman ari hatevetei, met nem Pap tapupuhö ne ba ou navatat nemeehan ham eparah erohop eveg, tairaz ne Godiz rop pot añamohok ari, ‘Ni Godiz abatao batiu tiu batameñ,’ pot neen nañameg? ³⁷ Evo, met ne nem Papapuz kezavonañ gog tamoh-poñ natatin ari nem añamoh-poñiz hatevetet barotap navat tegin tin ravah nak. ³⁸ Oñ rotap nem Papapuz kezavonañ gog poñir kañ tamohok ari rekot etet nem ev erohovoz kapotaz tin hodad ravat nemaz epat hag narab, ‘Rotap pim Papap pinañ honeo hez, povoz kez okoñ tamah.’ Pot hagitin tin ravah narab. Oñ ari nem gog tamoh-poñin etet nem kapotaz tin hodad narav het nem añamohovoz kaev ravat kos rez nanat hez.” ³⁹ Pot mañahan paru maot Iesu bat memerizapan hat tahan pi paru betet kilam iz ravat sah.

⁴⁰ Met pi zei pot betet sohot maot Zodan iveri ñarat Zoan garos het añarab ivoh memeohaek sat heh. ⁴¹ Met poek sat hehan añarab ahovokaro emat Iesun etehapuh paru pot hah, “Met Zoan ev heharah gog pim tamah-akañiz zut nao nat, oñ pi aban akapuz tohopanezavoz hat ñeti rotapuv darin bar añaohan hateveteog,” pot hah. ⁴² Met paru añarab poek het pot haoh-porizaro pimaz homeo badae batah.

11

Lasarus ñomah-ñetiv

¹ Met Betani zeitak aban nap heh, pim abatao Lasarus, met pim teteñariv Mariar Mata poñarivinañ paru honeo zei potak hehapuh narah aban pop lamao tat oraeh. ² Met Lasarus popuz tetep Maria pop pi narah uer ulagí tinavonañao darim Amipuz eñañik baouzarahapuh pim gag tae tovetanañ maot baolahap ok. ³ Met poek paru hehapuh Lasarus lamao tat oraehan teteñarivihö Iesu bavizapanez nap asiv meehan sat piin epat mañah, “Erom ae, nim aban zait tat hez-pop lam ahov tat hez.” ⁴ Pot mañahan Iesu hatevetet epat mañah, “Met rekot lam okovohö pi ba nañomotü, oñ pim lam tat hezavoz kapot ev añomaz toh. God nem Papapur ne pim rop deipim kezao piuh ou ravapanen añarab etepanez hat pi lam okov tat ok hez.”

⁵ Met Iesu Matar saupur bosipuz zait tat heh, ⁶ oñ Lasarus lamao tat heh-ñetiv emat hahan pi hatevetet zuam zei potakaz nas, oñ am aliz houlosikaro pi poekam heh. ⁷ Tat pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Dari petev maot Zudia zeisik sak.” ⁸ Pot Iesuhö parun mañahan hatevetet piin epat mañah, “Añairameñip ae, garos dari tapuek hegin Zuda aban ahori heleñinañ ni ur noñomapanez toohan emegiek okeg, tairaz ni maot dari poek sakaz hameñ?” ⁹ Pot mañahan pim tovai sohot tokat tapanezavoz homet pi ñeti epov parun mañah, “Met petev gitap mañamahaek aban tairap alizavok tin etet sohopanez pop pi nañodotü, ¹⁰ oñ gitap bañodapanen tairap kuturutak sohopanez pop pi rekot et narë tapanepuh

ñodat hori ravapan. Povož petev gitap mañat hez-eparah nem gogot am tohomaz zait toh.”

¹¹ Pot parun mañat maot epat mañah, “Met darim modap Lasarus pop au unun orat hezaek petev dari sat ne pi bazageri metom.” ¹²⁻¹³ Pot mañahan paru, Pi rotap orat hezavoz ev añah, pot homet piin epat mañah, “Deim Amip ae, met pi tin au unun ok orat hezag, tin ravapanezap ok.” Pot mañah, oñ Iesu Lasarus hañomah, pot homet parun mañah, ¹⁴ povoz paruhö pin, “Lasarus tin ravapan,” pot mañahavoz homet Iesu ba ou batat parun ourah epat mañah, “Met Lasarus hañomahapuz ne ev arin añamoh. ¹⁵ Povož met dari sat nem gogot toman ari etet nemaz map homeo badae batat hepekez homet ne totoh ev hezan tin tat pi ok ñomah, pot homeamoh. Povož pi ñomat oraezaekaz petev dari sak.” ¹⁶ Pot mañahan paru sohot parum aban mod nap Tomas pim abat modao Didimas mañoooh-popuhö pim aban modarin epat mañah, “Met dari petev pinañ honeo sookan darim añairamahap ur ñomapan, povoz dari amun honeo ur oñomapan.” Pot pi hah.

Dari maot bal hat biriri hekaz kapot

¹⁷ Pot mañahan paru sohapuh Iesu Betani zeitaz totoi honoohan napuhö epat mañah, “Met pi hañomahan hel belavok bizegin oraezan alizañ 4 bon hatah.” ¹⁸ Met Betani zei pot Zerusalem zeitaz totoi 3 kilomitzaz zut heh, ¹⁹ povoz Zuda añarab parum kapotakari Lasarus ñomah-ñetiv hatevetet poekanañ Betani zeitak Matar Maria parupim bosipuz zakep tat hehaek paru mod pori emat utuv meñizat toutat heh. ²⁰ Tahan Iesu emat zei potaz totoi hareohan Mata Iesu emoooh-ñetiv hatevetehapuh Maria modarinañ zeimakeh hehan pi berevat sat nonoroh Iesu emoohaek bavizah. ²¹ Tat epat Iesun mañah, “Nem Amip ae, met pi lamao tat oraeharah ni zuam ev emeñitin pi nañom tah narab, ²² oñ ne nimaz hodad, petev God ni neñizapanez mañekë, povoz pi am rekot ni neñizapan.” ²³ Pot mañahan Iesu ñeti hañiv piin epat mañah, “Eñarim, nim bosip maot bal hapan.” ²⁴ Pot mañahan Mata epat hah, “Ne hodad, tokat aliz metesik dari añarab mapori maot bal hakaz hahan hez-porah pi bal hapanez ok hameñ.” ²⁵ Pot hahan Iesu maot mod epov mañah, “Met ari añarab ñomat maot bal hat biriri poh hepekez kapot nemandi hez. Povož tairap ev hamarrah het nemaz homeo badae batat hepanez pop pi ñomapanepuh hori naravotu, ²⁶ oñ pop am pohao tin het hepan. Met nem nañamoh-epovoz ni barotap batat heza? Ma unun hez?” ²⁷ Pot at mañahan Mata epat hah, “Nem Amip, ni Godiz rop, ni Kristo dei eñizekez au hahan heñip ok, pot ne nimaz homet barotap batat hez,” pot mañah.

Iesu Lasarusiz iñ hah-ñetiv

²⁸ Pot Iesun mañat Mata maot zeimakeh sat lokahapuh pim saupun hat kapotak kilam epat mañah, “Eñarim ae, darim añairamahap haemat kotiev het ni sekez hahan ne ev emoh.” ²⁹⁻³⁰ Pot sat saupun mañah-porah Iesu zeitaz bin binivok Mata emat pi bavizah-poekam hehan Maria berevat zuam pi bavizapanez hat sah. ³¹ Tahan Zuda mod paru pinañ honeo meñizat ab utuv toutat heh-pori epat hah, “Kar, peti pi bosip basat bizegin hezaek sat iñ hapanez ok sah batah.” Pot hat paru berevat pim tokat sah.

³² Tahan Maria Iesu hehaek sat piin etet pim irih rariñ rez bareñat epat mañah, “Nem Amip, met pi lamao tat oraeharah ni zuam ev emeñitin pi nañom tah narab.” ³³ Pot pi iñ haovai mañah, met pinañ honeo emah-pori

amun iñ haohan Iesu etet pim loporih honoñai tat et havë havë tahapuh³⁴ parun epat at mañah, “Ari taekev pi basat bizeg?” Pot mañahan parun epat mañah, “Deim ahop, emeken dari sat niin nañairak.”³⁵ Pot mañat parun soohapuh Iesu amun iñ haovai sooh.³⁶ Tahan Zuda parun honeo sohot iñ haovai sooh-pori piin etet epat hah, “Ae ari etei, rotap pi ñomah-popuz zait tat heh, povoz homet ok iñ haovai samah.”³⁷ Pot hahan narihö epat hah, “Met aban etañ kut tat heh-nap batin batahap akeg, pi emat aban okop lamao tat heharah amun baviriri batak narab, oñ bonaiz pi am hehan ñomahanahoh emat iñ haovai samah?” Pot parun hah.

Lasarus maot baval hah

³⁸ Met parun sohot Lasarus kohat hel belavok bizat hel modao torop metahan hehaek sa berevahapuh Iesu maot loporih ahoam honoñai tah.³⁹ Tahapuh pi parun epat mañah, “Hel ahö epov bavetei.” Pot mañahan Mata aban ñomah-popuz tetep piin epat mañah, “Nem ahop tin hañ, oñ pi bizegin hehan alizañ 4 bon tahan pi ulagi horiv hatah, povoz peti dari bavetet et narezotü.”⁴⁰ Pot hahan Iesu epat hah, “Rotap ni nemaz homeo badae batekepuh Godiz kezavon etekë, pot niin gitahar hanañohog, maot unun maneñi? Tat okat hañ.”⁴¹⁻⁴² Pot mañovai parun heleo bavetahan Iesu revah abaran etet het epat hah, “Apai, ne niin nañamohon hateveteameñ-pov ne hodad, povoz nimaz ne biñ ravamoh, oñ parun añarab ev hez-eperiz homet nimauhö ne nemeenin ev er horoh-pov parun barotap batapanez hat ev ourah niin nañoh.”⁴³ Pot hahapuh Lasarusin maot ñeo ñarah epat mañah, “Lasarus ae, ni bal hat berevat ev em.”⁴⁴ Pot hahan aban pop pim herisik dim giv toveñinañ bapoti urat demahapuh pim gagavok giv mainoranañ el hatahan hehatam hehan bal hat berevat emahan Iesu parun epat mañah, “Pi tin sapanez pim giv okoñ maot bavilei.” Pot mañahan parun bavilah.

Iesu ur ñomapanez aban ahori hah

Matiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Ruka 22:1-2

⁴⁵ Met pot tahan parun Zuda añarab Lasarusiz tetep Marianañ honeo emooah-ahö povokaro Iesu aban pop baval hahan etet pimaz homeo badae batah,⁴⁶ oñ parun mod nari maot borourat Zerusalem zeitak sat Parisi abanarin Iesuz tah-ñeti pov bar mañahan⁴⁷ parun Parisi aban porir aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahorihö Zuda kaunsor aban ahori em topourapanez as hahan emat topourahan epat mañah, “Met aban akap gog kezañ tamahag, dari tair tat pi bagaa bataan gog pim tamah-akañ maot natotü, oñ am betet hepan?”⁴⁸ Met pim gog kez akañ am tovai sohopan, povoz añarab mapori pimaz homeo badae batat pi parum aban ami ahop bavatat meñepanen hepan. Tapanen Roma ñai aban darimaz ahö ravat hez-pori epat hapan, ‘Met aban ahö akapunañ Zuda añarab maot ritou etat dari oruapanez akat tamah.’ Pot hat parun porihö kaev ravat Godiz tup ahö epamak ur edat dari Zuda mapori bahori avatapan hez.”

⁴⁹ Met krismas pot haoh-povok aban anumaihol bareñ elat mañaroorporiz ahö ravat heh-popuz abatao Kaiapas popuhö pim modarin epat mañah, “Met ari aban hodadeo bonori.⁵⁰ Met ganö Roma ñai abanari dari Zuda mapori bahori avatapan hezag, aban hameg-hon okop ur ñomapan, povozahoh pi añarabohö parum ahop bavatapanez hameg-okov ou naravotü, oñ bon tapan.”⁵¹⁻⁵² Met Kaiapas pop porah pi aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahop ravat heh, povoz Godiz Pul Tinapuhö pi hodad pov manahan Iesu ur ñomapanen Zuda añarab meñizapanen tin ravapanez

homet pot hah. Met Zuda añarab nenari bon, oñ Godiz ñarohol mainor pain ravat hehaek Iesu ur ñomapanen maot bal hat pi paru meñizapanen togü honet ravat tin hepanez Kaiapas pot hah. Met Kaiapas pim pot hahavoz kap potaz pi hodad nat, oñ Pul Tinapuhö hodadeo manahatam am hah.

⁵³ Met pot paru topourat hahaekanañ Iesu bat urapanez nonoroz mel tovai sooh. ⁵⁴ Povož Iesu ourah Zuda zeì posik sat em nat, oñ ham betez nonair nai bon naraz totoi zeì nataz abatao Iprem mañoooh-potak pim mañairooh-abanarinañ paru honeo sat heh.

⁵⁵ Tat poek hehan Zuda darimeri meñizahan tin hehavoz homet topouroog-pov* totoi ravahan añarab mapori parum toohat nap nim zeì goeñ betet Zerusalem zeì ahotak sat garos gog nao tohopanen parum hori tooh-poñ bon tapanenahoh tin ravat topourooh-povož homet gipiz nohopanez hat emat gog pot tooh. ⁵⁶ Pot toohapuh Iesuz mel tovai sooh. Tat paru Godiz tup ahomakez temeraz kohat topourat epat nae nap mañah, “Met dari petev darimeri meñizahan tin hehavoz homet anumair gipiz nookaz ev topouramegiek pi emapane? Ma ari tair homeameg?” Pot parumam nae nap mañoooh. ⁵⁷ Oñ aban anumaihol bareñ elat mañairoohariz ahorir Parisi abanari epat parun garos hamañahan heh, “Met ni nap Iesu naek hepanen etekë, povož zuam emat dein bar añeken bat memorizak.”

12

Uer tinao pim eñañik baouzourah

Matiu 26:6-13; Mak 14:3-9

¹ Met alizañ 6 bon tapanen zeirevaizasik Zuda darimeri meñizahan tin hehavoz homet anumair gipiz arö tat nakaz hahan heh-aliz posik* Iesu maot Betani zeitak Lasarus hañomahan pimauhö baval hah-potak sah.

² Tahan pinañ honeo paru gipiz napanez bareñahæk paru mod narinañ toutat hehan Matar añ modari gipiz pot tezooh. ³ Tahan Maria moni ahosinañ uer ulagi tin nao pim abatao nad hameg-pov zum tat bizahan oraehæk bat Iesuz eñañik ba ozourat pim gag tae tovetanañ olooh. Pot toohan uer povož ulagi tinao zeì pomakeh map an pap manah. ⁴ Tahan mañairooh-aban nap Zudas Iskeriot piuhö Iesu ñai abanarin mañairahan bah-popuhö epat hah, ⁵ “Met pi uer okov bonaiz aban mod ahos 300 kina bat hepenez nap manapanen moni pos pi manapanen bat añarab nonair nai bonori manapan, oñ pi upaiam okat tat ba ozourat ur memelah.” ⁶ Met Zudas pim pot hahavoz kapot epat hez, met pi nonair nai bonoriz zakep tat rotap manapanez hah bon, oñ pi parum monis bavelooh-kizov poñiz korav ravat het basat em tohot pi givogi moni nañ bovai sooh, povož pi homet pot hah. ⁷⁻⁸ Tahan Iesuhö epat mañah, “Erom, pi tu ravapan hezag, ni tovai okat haotun. Met orah rezah ari añarab nonair nai bonori meñizohopekezao arinañ hepan, oñ ne pohao heman tin netohopekez bonop ev. Met ne ñomoman ba nevizapanez garos nem herisik ueriv ur neelapanezavoz zut añ epop ev netah,” pot mañah.

Lasarus amun ur ñomapanez hah

⁹ Met, “Iesu Betani zeitak hez,” pot hahan paru Zuda añarab ahovokaro hatevetehapuh poekaz hat emah. Met paru Iesu nenapun etepanez homet emah bon, oñ Lasarus ñomahaekanañ Iesuhö maot baval hah-popun amun

* **11:55:** Pavar 55 -Met pot toohavoz abatao Pasova mañoooh. * **12:1:** Pavar 1 -Met pot toohavoz abatao Pasova mañoooh.

paru etepanez hat emah. ¹⁰⁻¹¹ Met paru Zuda narizaro Lasarus baval hahavoz homet aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahoari betet Iesuzahar homeo badae batah, povoz aban ahö pori Lasarus amun honeo ur ñomapanez ñetiv hah.

Iesu Zerusalem zeitak sah

Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Ruka 19:28-40

¹² Pot hahan met zeirevai darimeri meñizahan tin hehavoz homet topourapanez† emah-pori Iesu Zerusalem zeitak emapanez nonoroh emoooh-ñetiv hahan hatevetet bavizapanez hat, ¹³ elü marañ bareehapuh bat sat het pi emooohan epat haoh, “Epopuz homet biñ haovai sohok.

Met pi Godiz abat ahovonañ emamahaek tin metohopan. Met pi dari Israel añaraboz ahop ravat hez-epop Godihö tin metohopan.” *Buk Song 118:25-26*

¹⁴ Pot Iesuz biñ ravat haohan Iesu donki ro napuz revah toutat batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hezat pi tovai emoooh,

¹⁵ Met Saion‡ zeitakari ari ñaihet totunei. Met arim ahop pi donki ropuz revah toutat arihaz ok emamahag, etei. *Sekaraia 9:9*

¹⁶ Met batam menahan hez-pot Iesu tahan pim mañairooh-abanari pim tah-povoz kapotaz hodad narav, oñ am unun heh. Met tokat Iesu ñomahaekanañ maot baval hahan biriri ravat abat ahovonañ ravahporahahoh paru epat homeh, Rotap Baiñetinavoz Tepatak darim ahopuz tapanez menahan hezat Iesu tahan eteg.

¹⁷⁻¹⁸ Met Lasarus ñomahan bavizahan hehaek Iesu baval hahan etehañarab pori ñeti pov haovai soohan añarab ahovokaro hateveteh, poveza-hoh paru, “Iesu nonoroh emamah,” pot hahan hatevetet sat Iesu emoohaek bavizah. ¹⁹ Met pi nonoroh emoohaek añarab ahovokaro sat bavizat emooohan Parisi abanari etet parumam nae nap epat mañah, “Met dari pi bagaa navat hezan pi ritou etamahap ak emamahahan añarab maporizaro pimaz zait tat pinañ honeo paru emamahag, etei.” Pot aban ahö pori hah.

Grik nari Iesun etepanez hah

²⁰ Met Zerusalem zei potak Zuda darimeri meñizahavoz homet topourat§ Godin biñ mañohopanez hat mapori emooohan Grik añarab pat nari paru honeo emah. ²¹ Met emohot paru Iesuz mañairooh-aban nap pim abatao Pilip popun etet ñetiv mañapanez hat pim totoi sah. Met Pilip pop pi Galili zeisik Betsaida zei potakanañap. Met Grik pori Pilip hehaek sat epat mañah, “Erom ae, met ni Iesu hezaekan añaireken dei piin etekaz hat emeg.”

²² Pot mañahan Pilip hatevetet sat Andurun mañat parup honeo sat Iesun mañah. ²³ Tahan Iesu parupin hañiv epat mañah, “Met Añaraboz Nanepuz abat ahö ravapanezao totoi haravah. ²⁴ Met rotap añoman ari hatevetei, Met bul bi hon nas upai oraepanepuh pimauihoam berevat uloñ navadotü, oñ aban nap bi ul pos bat hamarah ñedepanen pohao zañ tat bon natotü, oñ ñeker berevat ahö ravat uloñ ahoam badapan. ²⁵ Met aban tairap ham eparah tovai pim heri nenas tin hepenez homet naketuz pop pohao tin het hepan, oñ aban nap pim heri nenas tin hepenez homet tovai sohopanez pop pi tin naketü, oñ hori ravapan. ²⁶ Met tairap nem gogot tovai emohopanez pop pi nem ñeo baval hat nem gog nena tovai emohopan. Met pot tovai

† 12:12: Pavar 12 -Met pot toohavoz abatao Pasova mañoooh. ‡ 12:15: Pavar 15 -Met Saion abat pov Zerusalem zei potak abat modao ok. § 12:20: Pavar 20 -Met parum pot toohavoz abatao Pasova mañoooh.

emohopanezap nem hemazaek nenañ honeo deip hekan nem Papapuhö pimaz biñ ravapanepuh tinaekaz piin au mañapan,” pot mañah.

Iesu pim ñomapanezao mañah

²⁷ Pot Iesu parun mañat pim ñomapanezao totoi ravah-povoz homet maot añarab pinañ honeo heh-porin epat mañah, “Met petev nem lopori ahoam honoman tat hez, povoz neohö nem Papapun tair mañom? ‘Apai, petev neeh netapanez tamah-epov niuhö bazei manekez zait toh,’ pot piin mañoma? Evo, taput neeh netapanen kakamao hatevetemaz piuhö hat hanemeehan ne ev haeroh, povoz parum neeh netapanez tamah-pov pi bazei manapanez ne namañotü.” ²⁸ Parun pot mañat maot pim Papapun epat mañah, “Apai, paru hori epov ne netapanen nim kez tinao ou ravapanen añarab etet nim abatao bat hel batapanez zait toh.” Pot hahan abarahanañ ñe nao epat hah, “Met ni gogot tovai emooñin nem kezao ba ou havatoh, met ne maot tokat nem kezao ba ou batoman paru añarab etet nem abatao bat hel batapan.” ²⁹ Pot hahan añarab ahovokaro rouvat heh-pori ñe povon hatevetet narihö epat hah, “Guiras riri hah batah.” Pot hahan met mod narihö epat hah, “Evo, enzol nap piin ñeti nao ok mañah.” ³⁰ Pot hahan Iesu parun maot epat mañah, “Met ne hatevetemaz ñe akao hah bon, oñ ari tapü eperi hatevetepekezao ak hah. ³¹ Met God ari ham añaraboz tamegiñin etet an etapanezao totoi ravah, ma petev Seten ham eparah arimaz ahop ravat hez-pop neohö mez hori batomazao amun totoi haravah. ³² Met ne hamarahanañ balei nakat ba navareñapanez porahanañ as hahoman añarab mapori nehaz emohopan.” ³³ Met pi pot hah-porah paru pim metat zirah ur ñomapanezao ba ou batapan hat pi pot mañah.

³⁴ Met Iesu pim ñomapanez pov ourah hahan añarab heh-pori hatevetet piin epat mañah, “Met darim ñeti kateñ menahan hez-tep potak, Kristo emat eñizapanez au hahan hez-pop pohao het nañomotü, pot menahan hezaek ni Añaraboz Nanep balei nakat navareñapanez añañ-okovoz kapot tair? Ma ni mod tairapuz ok hameñ?” ³⁵ Pot at mañahan Iesu maot ñeti epov parun mañah, “Met ne alizavonañ tinavoz maup ev arinañ aviam hem. Met kutur manapanen ganö ari nonoroz mel tat ñodepek hezag, nem aliz tinavokaharam emat sohozei. ³⁶ Met ne aliz tin povonañap aviam ev het soman ari nemaz homeo badae batat nem alizavonañari ravat hezei.” Pot mañat Iesu parum etañik bon tat naekam sat heh.

Zudahol pimaz barotap navat heh

³⁷ Met Iesu paru añaraboz ñaravatak gog ahö povor kao tovai emoh, oñ paruhö piin etet epat nak, “Rotap pi Godihö meehan emahap akeg, etei.” Pot paru pimaz nak, oñ am heh. ³⁸ Tahan batam propet aban nap Aisaia popuhö menahan hez-epovoz rotapuv ou ravah.

Nem Amip, nim ñetiv mañegin paru hatevetet barotap navat, ma nim kezao ba ou bategin paru kapotaz tin hodad narav hez. *Aisaia 53:1*

³⁹ Met Aisaia ñeti modao amun epat menahan hezaek paru pim ñetivon hatevetet barotap batapanez bapap tat heh,

⁴⁰ God parum etañ bakut tat parum hodadeo memerizahan hez.

“Met parum etañinañ etet hodad tapan hezavoz, ma parum horiv betet nemaz homepanen batin batom hezavoz pot metoh,” pot pi hah. *Aisaia 6:10*

⁴¹ Met Iesu hamarah naem heharah pi revah ahö ravat kezavonañ hehan Aisaia piin eteh, povoz ñeti epov menahan hezaek ev.

⁴² Met paru Zuda aban ahori Iesu kos rez manahan paruhanañ nari kilam pimaz parum loporizaroh homeo badae batah, oñ paru pori Parisi abanarihö hatevetet paru Zuda poriz topour zeifnikanañ ba ifñidoh batapanen paru nalok hepan hezavoz homet paru pimaz homeo badae batah-pov ourah bar nak hehaph, ⁴³ paru Iesuz ourah hapanen God parumaz biñ ravapanez povoz homet nakez, oñ aban modari ganö parumaz kaev ravapan hez, pot homet parum kil homeoh-pov ourah bar nak.

Kaev ravapanezari hañiv bapan

⁴⁴ Met Iesu ñeo ñarah epat hah, “Kar, met tairap nemaz homeo badae batat hepanez pop pi ne nenapuz homeo badae batapan bon, oñ pi nem Pap ne nemeehan eroh-popuz amun homeo badae batapanezap ok. ⁴⁵ Met tairap nemaz hodad tat hepanez pop pi ne nemeehan eroh-popuz amun hodad tapanezap ok. ⁴⁶ Met ne ari ham añarab kuturutak hezan aliz tinao anomaz ev arim ñaravatak eroh, povoz ari tairari nemaz homeo badae batat hepekezari ari modariz kuturutak het samahavoz zut maot nasotü. ⁴⁷⁻⁴⁸ Met ne ari añarab an etat hañ horiv anomaz ev hamarrah naer, oñ ne ari hori tovai emamegiek maot neneri ba avatom hat ev eroh, povoz ari tairari nem ñetiv hatevetet baval nak het ñeti povoz kaev ravat kos rez manepekez pori neohö hañiv bepekez arin naañotü, oñ hañiv bepekez aliz posik nem ñeti añovai emamoh-epeñihö am het ari hatevetet kaev ravat hepekezariz horiv ba ou batapanen hañiv bepek. ⁴⁹ Met tairariz ba ou batapan, pot arin añamoh hometunei, oñ ne nem homevokam naañ, oñ nem Pap ne nemeehan eroh-pop pim ñeti tinañ arin añohomaz bar nañahaek haovai emamoh. ⁵⁰ Met ne hodad, pim ñeti añamoh-epeñihö ari añaraboz pohao tin het hepekezao ba ou batamah, povoz nem Papapuhö añohomaz nañoohnen potahar arin ev añamoh.” Pot parun mañah.

13

Iesu mañairoohariz eñañ ivoh meveteh

¹ Met darimeri meñizahan tin hehavoz homet anumair gipiz itir arö tat nohopanez* aliz hones ravahan Iesu pot homeh, Ham epar betet nem Papapuhaz somazao totoi ravah. Pot homet ham añarab pim ñetiv hatevetet pimiri ravah-poriz orah rezah zakep tat map lopori paru manat het tovai emooh-pov pi am tooh.

² Met Setenihö Zudas Saimon Iskeriotiz ropuz loporih Iesu ñai abanarin mañairapanen bapanez hodadeo hamanah. Tahan hapanezai ravahan Iesur pim mañairooh-abanari gipiz nohot heh. ³ Met nohot hehaph Iesu pot homeh, Met ne Godinañ honeo hehoekanañ eroh-porah nem Papap ne nonair nai mapotuz korav ravat hemaz pim kez ahov ne hananahan bat haerat ev hehoek, petev ne maot pi tapupuhaz somaz ev toh. ⁴ Pot pi homehaph Iesu bal hat pim dim revahap tez biit taur tover bat pim pavarrah barahan taur por okoh pim eñañik sat heh. ⁵ Tahan pi ivov suasik ozour biit kapot tat pim mañairooh-abanariz eñ kokoñir zagivañik ivoh mevetet taur tove poraz teteranañ sos ba moolooh.

⁶ Met pot tooh-pov paru Zuda aban ahoriz asit metamahariz tamahavoz zut pi metovai emat Saimon Pitaz totoi harehan epat mañah, “Nem Amip ae, niuhö nem eñañik ivoh nevetekavoz ne kaev.” ⁷ Pot hahan Iesu hañiv epat piin mañah, “Met nem tamoh-epovoz kapot petev ne niin bar nanañ,

* **13:1:** Pavar 1 -Met pot toohavoz abatao Pasova mañooh.

povoz ni ok hodad nat, oñ gitahahoh ari maporin bar añoman hodad tepek.”
⁸ Pot hahan Pita maot epat mañah, “Evo, met ni aban ahö tinapuhoam ne betezapuz eñañik ivoh nanevetetü.” Pot hahan Iesu hañiv maot piin epat mañah, “Met ne nim eñañik ivoh nanevet tom, povoz ni nenañ honeo naketü, oñ ne ni ivoh nevetem, povozahoh nenañ honeo deip hepain.”⁹ Pot mañahan Saimon Pita hatevetet epat mañah, “Povoz nem Amip, ni nem eñ nenañiam ivoh nanevetetü, oñ nem marañir gagaih map honeo ivoh nevetekes zait toh.”¹⁰ Pot mañahan Iesu epat maot mañah, “Met aban tairap pim heris ivoh hañodat tin hepanezap neohö maot ivov namevetetü, oñ pim eñ nenañ ivoh mevetem. Met ari mapori ivoh hañodat tin haravat hez, oñ aban hon nenap pim horivonañ am hez.”¹¹ Met ñai abanarin popuhö mañairapanen pi bapanez hah-popuz hodad hakeh, povoz pi pot parun mañah.

¹² Met pot pi metat garë hahapuh ivoh mevetepanez pim dimip tez bizahan oraehaek bat maot meet toutah. Tat pi parun epat mañah, “Met peti ari nem petev etoh-okovoz kapot tin hodad narav, povoz bar añom.”¹³ Met ari neen, Añairameñip, ma Amip, pot nañameg, met rotap ne tapup ev, povoz ari tin ok neen nañameg.¹⁴ Oñ ne arim ahop aban ahoriz as rohoholoz metamahat ne arim as rop ravat arim eñañ ivoh eveteohö-epovoz zut ari arim modariz asit am metovai sohozei.¹⁵ Met ne arim tohopekezat ok haañairoh, povoz ari amun nem petev etohon eteg-epovoz zut añaraboh metovai sohozei.¹⁶ Met rotap ne arin epat añom, gog aban napuhö pim aban koravop ritou metat ba irih navatofü, ma aban ahö nap pim gogotak meepanen sohopenez aban popuhö rekot pim ahö pop ritou nametotü.¹⁷ Met arin añoh-epataharam metovai sohopek, povoz ari biñ ravat tin hepek.

¹⁸ Met nemauhö ba ou avatohon ari tin hez-eperiz ne hodad, oñ ne ari map eperiz homet ñeti epov arin añamoh bon, oñ arim ñaravatak hon nap peti horivonañap ok hez. Met Baiñetinavoz Tepatak rotap pim netapanezavoz epat menahan hez, Met aban nap nenañ deip honeo gipiz neg-pop nemaz kaev ravat kos rez nanapan. Met pot menahan hezavoz rotapuv ev ou ravapanez tah.¹⁹ Met povoz rotapuv ou narav hezanam petev ne arin bar añamoh-epov tokat ou ravapanen ari etet nemaz pot hapek, ‘Rotap pi dari bonorahanañ pohao het am hezap ok.’²⁰ Met rotap ne arin maot epat añoman hatevetei, met nem gog aban nap meeman sapanezaek tairap pimaz biñ ravat tin metohopanez pop ne ok amun tin hanetohopanezavoz zut ravat hepan. Ma ne tin netohopanez pop nem Pap ne nemeehan eroh-pop amun tin ok metohopan.” Pot parun mañah.

Zudas Iesu hori metapanez mañah

Matiu 26:20-25; Mak 14:17-21; Ruka 22:21-23

²¹ Met Iesu pot mañat pim loporih honoñai ahov tahapuh epat parun bar mañah, “Rotap ari eperihanañ ni nap ne navapanezarin mañairekë.”²² Pot hahan pim mañairooh-abanari kut tahapuh et nae nap tat pot homeh, Met tairapuhö metapanezavoz pi ok añamah batah?²³ Pot homehapuh met Iesuz ahoam zait tat heh-pop pim totoi toutat hehaek,²⁴ Saimon Pitahö pim gagainai piin zu metat pot mañah, “Met, ‘Tairapuz metapanezavoz homet okat hamah,’ pov darin bar añapanen hatevetekag ni piin at mañ.”

²⁵ Pot homet piin zu metahan pi Iesuz totoi harë ravat epat at mañah, “Nem Amip ae, tairapuz netapanezavoz homet okat añañ?”²⁶ Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met ne berë epat bat ev suasik iv urü oraez-epovok

barizat manoman bat napanez popuz netapanezat ok añoh.” Pot haovai teri taputanañ pi beret bat iv uruvok barizat Zudas, Saimon Iskeriotiz rop, manahan bat nah. ²⁷ Met beret manahan bat novaïam Seteniho Zudasiz loporih map lokat an pap manahan Iesu etet piin epat mañah, “Met nim ne netekez homeameñ-okov petev berevat sat zuum ta.” ²⁸ Pot mañahan modari piin pot mañahavoz kapotaz hodad narav, ²⁹ oñ Zudas pi parum moni kizoveñiz korav hehavozev homet paru nari pot homeh, Kar, pi peti sat deim tairavoz homet ev topouregivoz gipiz modatü zum tapanez ak mañamaha? Ma sat moni nas moniñ bonori manapanez mañamah? Pot paru homeh. ³⁰ Met Zudas berë pot nat bon tovaïam bal hat berevat zuum sah-porah kutur haravahanam am sah.

Iesuz kap mageitaz mañah

³¹⁻³² Pot piin mañahan Zudas berevat hasahan Iesu parun maot epat mañah, “Met Godiz kezao ne Añaraboz Naneputi berevapanezao petev haravahaek añarab neen etet Godiz abatao bat hel batapan. Met rotap pim kezao hanapanez hahan hezavoz homet pi ne bagaa nanavatotü, oñ zuum nanat nem abatao bat hel batapan. ³³ Met nemeri, ne arinañ honeo ev aviam het som. Toman ari nemaz mel tepek, oñ paru Zuda aban arim ahorin mañooh-taput ne maot arin epat añom, Petev nem somazaek ari rekot naemotü. ³⁴ Povozev ne arim ñeti katë magei tin epovok tohopekezat epat añoman ari hatevetei. Met ne arimaz zakep tat loporï anaf masak etamohovoz zut arim loporizaro nae nap manat masak metohozei. ³⁵ Met ari pot tovai sohopeken modari arin etet arimaz epat hahopan, ‘Rotap paru Iesunañ honeo samahari ok.’” Pot Iesu parun mañah.

Pitahö Iesuz bavai hapanezat mañah

Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Ruka 22:31-34

³⁶ Pot mañahan Saimon Pita at mañah, “Met nem Amip, dei evetet taek sekez ok hameñ?” Pot mañahan Iesu epat hah, “Petev nem somazaek ni rekot naemotü, oñ tokat emekë.” ³⁷ Pot mañahan Saimon Pita maot epat mañah, “Nem Amip ae, tairaiz petev sekezaek ne rekot naemotuz hameñ? Met rotap ni ur noñomapanez hapan, povoz rekot ne amun navat deip honeo ur oñomapan.” ³⁸ Pot hahan Iesu epat mañah, “Rotap ni nenañ honeo ñomek, pot ok hañ, oñ rotapuam ne niin epat ñom, Kutur epatak id hohor bizap ñeo nakam hepanen paru nemaz niin at nañapanen ni navokaro nao, ‘Evo, ne pimaz hodad nat,’ pot nemaz bavai mañekë,” pot mañah.

14

Iesu Papapuhaz nonor hez

¹ Met Iesu Pitan pot mañat maot parun epat mañah, “Met arim loporizaroh ñaihet tat homee totunei, oñ Godiz homeo badae batat nemaz amun homeo badae batat hezei. ² Met nem Papapuz zeï hez-posik zeïñ ahoam hezaek ne sat arim emat hepekez zeï giruñ ba oñ batom. Met zeï poñ bonotin ne ñeti epov arin naañ toh narab. ³ Met ne garos sat arim zeï hepekez poñ ba oñ batomapuhoh maot erat ari ba evizoman dari honeo helakapuh poek hek. ⁴ Met nem sat hemazaek emepekez non pooroz ari hodad hakez.” ⁵ Pot mañahan aban Tomas popuhö piin epat at mañah, “Nem Amip tin hañ, oñ nim sat hekez hameñ-poekaz dei unun, povoz tairaiz dei poek emakaz nonoroz ari hodad hakez, pot añeñ?” ⁶ Pot mañahan Iesu piin hañiv epat mañah, “Met ne arim emepekezavoz nonoroz

maup ev, ma ne amun ñeti tin rotapuv hodad tohopekezavoz ma pohao tin het hepekezavoz nonoroz maup ne ev. Met ne nenap ev añamoh-map epotuz maup ev, povoz añarab tairari nehanañ non pataoroh sohopenez pori nem Papap hezaek rekot paru emat naverevotü. ⁷ Met ari nemaz tin hodad hez, povoz nem Papapuz amun tin hodad tovaizahoh sohopek. Met rotap ari piin et hareg.”

⁸ Pot mañahan aban mod nap Pilip popuhö pat, “Nem Amip, ni darim Pap añameñ-okopun añaireken dei etet pimaz hodad ravak.” ⁹ Pot hahan Iesu epat mañah, “Met Pilip ae, ne arinañ honeo houloam ev hehon tairaz nem kapotaz ni tin hodad nat? Met nem Papap deip honeo hez, povoz neen et hareeg-eperi nem Papapun amun ok et haeteg. Povoz mod tairapun añairoman ari etepekez okat hañ? ¹⁰ Met nem Pap tapupunañ ne hezan pi nenañ honeo deip hez-pov peti Pilip ni barotap navat het okat nañeñ. Met nem añovai emamoh-epeñiz ne ev het nem homevokam añamoh bon, oñ nem Pap nenañ honeo het gogot tamahapuhö badede nañamoh-poñ ev arin añovai emamoh. ¹¹ Met ne nem Papapunañ honeo hezan pi nenañ honeo hez-pot haañohok ari hatevetet barotap batat hepekez zait toh, oñ ari am basat em tat kut hepek, povoz red poñir kañ toohon eteog-poñiz homet epat hapek, ‘Rotap paru Papap honeo hez.’ ¹² Met red poñir kañ toohon haeteog-poñiz homet rotap tohopekezat epat añom, Ari tairari nemaz homeo badae batat hepekez pori red poñir kañ amun tohopek. Met ne ham epar betet nem Papapuhaz som, povoz ne ev aviam gogot toh, oñ ari red ahö poñir kañ am tovai sohot nem tamoh-epeñ ritou netat ahoam tohopek. ¹³ Met ari nem abatao tin bahorè hat het tairao tohopeken eñizohomaz neen nañohopeken ne rekot hatevetet ari eñizohom. Met pot tohoman añarab etet nem Papapuz abatao bat hel batohopan. ¹⁴ Met ari nem abatao tin bahorè hat het tairavoz ne eñizohomaz hat nañohopek, povoz ne hatevetemaz taput tat rekot ari eñizohom,” pot mañah.

Pul Tinap meepanez mañah

¹⁵ Pot mañat maot epat mañooch, “Met nemaz zait tat arim loporizaro nehar nanat hepek, povoz nem ñeti katè añamoh-map epeñ tin baval hat tovai sohopek. ¹⁶⁻¹⁷ Pot tohopeken nem Papapun mañohoman pim Pul Tinap orah rezah ari eñizohot ñeti rotapuvohar añohopanez pop meepanen erat arinañ pohao het hepan. Tapanen ham añarab Godiz tin hodad nat hepanez porinañ pi rekot naketü, ma paru pori amun pimaz hodad naravotü, oñ ari tairari nemaz homet hepekez poriz loporizaroh hepanen ari pimaz tin hodad tohopek.

¹⁸ Met ñaro ononam gag beteamahan hez-poriz zut arim main hepek hezag, ne rekot ari naevetetü, oñ ne maot emat arinañ am hem. ¹⁹ Met ne ev aviam het soman ham añarab betez het Godiz tin hodad nat hezari maot neen et nanerezotü, oñ ari nenari neen et nereeppek. Tat ne tin biririam het hemazavoz zut ari amun pohao biriri het tin hepek. ²⁰ Met ne pot tomaz porah ari nemaz epat hodad ravepek, Pi pim Papapunañ honeo hezan dari pinañ honeo ev hez, pot ari hodad ravepek. ²¹ Met ari tairari nem ñeti kateñ hatevetet baval hat tovai emohopekez pori nemaz zait tat hepekezari ok. Met nemaz zait tat hepekez poriz nem Papap amun arimaz zait tat hepan. Ma ne amun arimaz zait tat nemauz hezhez tinao arin añairovai sohoman nemaz tin hodad ravovai sohopek.”

²² Pot hahan Zudas Iskeriotiz apetop Zudas modapuhö piin at mañah, “Nem Amip, ni hezhez tinao dein añairovai sooken dei hodad tovai sohokaz

rotap ok añañeñ, oñ kar tairaz ham añarab betez het Godiz hodad nat hepandez porin nim hezhez tin pov namañairotü?” ²³ Pot at mañahan Iesu piin ñeti hañ epov mañahao ev, “Met nemaz zait tapanez pori nem ñeti kateñ baval hat tin tovai sohopenan nem Papapunañ deip honeo parumaz zait tat emat parunañ honeo hek. ²⁴ Oñ nemaz zait nat hepandez pori nem ñeti kateñ baval nakaotü, povoz nem hezhez tinao parun namañairotü. Met ev añañahon ari hateveteameg-epov nem naekanañ bat emoh-ñetiv ev añañahon bon, oñ nem Pap ne nemeehan erohopuz ñetiv nañamahat arin ev añañahon.

²⁵ Met ne ev arinañ hez-eparah ari tin hodad tepekez ñeti epov ev añañahon nanë. ²⁶ Met nem Papap pim Pul Tinap meeapan eras nem hez-epat arinañ honeo het eñizohopan. Tat nonair nai añañarat ev añañahon-epeñiz ari unun manohopek hezavoz piuhö maot bahodad avatohopan.

²⁷ Met ganö ari ñaihet tepek hezavoz nem lop tinarinañ biñ ravat hez-potaharam ari amun hepekez ne zait toh. Met paru Godiz tin hodad nat hez-pori lop tinarizaronañ hez-pov zuam bon tamah, oñ ari nemaz lop tinarinañ ravat hepekez añañahon-epov zuam bon natotü, povoz arim loporizaroh ñaihet tat homeme totunei. ²⁸ Met ne arin epat haañahon ari hat haveteg, ‘Met ne ari evetet somapuh tokat maot arih erom.’ Pot haañahon ari nemaz tin zait tat loporizaro nanat hegitin nem Papaputi somaz hahon ari hatevetegepiuh biñ raveg narab. ²⁹ Met petev ari pot nat hezan ne arin añañahon, oñ tokat pov ou ravapanen ari etet, ‘Auma, rotap añañahon ev ou ravahan eteg,’ pot ari hapek. ³⁰ Met añarab hamarah nonair nai mapotuz zaitivoz berevamahat tovai samah-poriz ahopuhö ne hori netapanez pov ev totoi haravah, povoz arinañ aviam ev het ñetiv añañahon. Met piuhö nem ahop ravat ne ritou netapanez tamah, oñ pot pi tamahaek petü rekot bon, ³¹ oñ neohö nem Papapuz zait tat het neen nañamah-nen pot tovai samoh-povohar ou ravapanen añarab etet hodad ravohopan. Povoz ari bal hapeken dari epekanan berevat sak.” Iesu pot parun mañah.

15

Iesu bi tinarepez zut hez

¹ Pot mañahan paru poekanañ sovai Iesu maot parun epat mañah, “Met ne bi uloñinañ tin narepez zutap ev, met nem Papap bi porepez koravop ok. ² Met ari nenañ honeo hezari bi porepez marañiz zut ravat hezaek mar tairañ uloñ tin navad hez-poñ korav hez-popuhö el beteamah. Tat bi mar tairañ uloñ tin badamah-poñ tinam bapai tamahan bi mar poñik ul badamah-poñ ahö ravamah. ³ Met ari nem ñetiv añañahon hatevetet baval hat hezaek bi mar uloñ tin badamah, pot añañahon-okoñiz zut ari hez. ⁴ Met bi kapotanañ honeo marañ hepan, povoz uloñ tin badohopan, oñ mar poñ napuhö elapanen main ravat hepan, povoz mar poñik uloñ navadotü, povoz zut ari ne nevetet nehanañ main ravat hepeken arih tinao ou naravotü. Met bi kapot pim marañinañ honeo hezavoz zut ari nenañ honeo hepeken ne arinañ honeo hemazaek bi marañik ul tinañ badamahavoz zut arim tinao ou ravohopan.

⁵ Met ne bi kapotaz zut hezan ari bi marañiz zut hez. Met ni tairap nenañ deip honeo hepainez pop ul tinañ badamahavoz zut nim tinao ahoam ou ravohopan. Oñ ne nevetet nim main ravat tookezavoz rekot niuh tin pov ou naravotü. ⁶ Met bi marañ uloñ navad hezan elat tam tamatak basat beteamahan oraet ñu ravamahon mañaramahan ñadamahavoz zut ari

tairari nenañ honeo naketuzari ravat hepek. ⁷ Oñ ari tairari nenañ honeo hepekepuh nem ñetiv tin bahorë hat hepekezari tair etapanez homet darim Papapun bar mañhopek, povoz pi rekot ari taput etohopan. ⁸ Met bi ul ahö tinañ badamahan eteamegivoz zut arim tinao ou ravohopanen añarab etet pot hahopan, ‘Rotap paru Iesuzari ok.’ Pot arimaz hahopanen nem Papapuz abatao ahö ravohopan. ⁹ Met nem Papap nemaz zait tat pim lopori ne nanamahavoz zut ne arimaz zait tat nem lopori ari anat hez-povonañ honeo hezaek, tovai ari pov betet main ravotunei. ¹⁰ Met nem Papapuz nañamohat baval hamohoeck, pim lopori ne nanat hezan ne tin hez. Met povoz zut ari nem añamohot baval hat tohopeken ne amun arimaz zait tat lopori anat hemaz povonañ ari tin het tovai sohopek.

¹¹ Met tairaz ñeti epov arin ev añamoh hometunei, oñ ne petev biñ haravat het añamoh-epovoz zut ari amun biñ ravohopeken biñ pov arim loporizaroh map an pap manapanez homet ev añamoh. ¹² Met nem ñeti katë ahö tin tovai sohopekezae ev arin añomaz toh, met ne arimaz zakep tat nem lopori anamohovoz zut ari arim modariz zakep tat lopori manat meñzohoei. ¹³ Met tairap pim ñoder kam modariz zakep tat paru tin hepanez homet het meñizat ñomapanez popuz zakepivohö modarizao map ritou metat ahö ravat hepan. ¹⁴ Met ari nem ñeti katë añovai emooch-poñ baval hat tovai sohopek, povoz nem ñoder kam modari ravat hepek. ¹⁵ Met aban ahoriñ parumaz tapanez kap poñ parum gog abanarin bar namañ het parumauhoam am tamah, oñ nem Papapuz nañamahan ne hatevetet hez-ñeti kap poñ map ne arin badede haañoh, povoz petev ari nem gog abanari bon, oñ nem ñoder kam modari pot ravat hez.

¹⁶ Met arihö ne ba ou navateg bon, oñ neohö ari nem gogotak tohopekez ba ou haavatohon hez-eperi ari nem gogot am tohopeken arim tohopekez tin pov ou ravat pohao het hepan. Met pot tohopekepuh nem abatao bahorë hat het ari tairavoz teki tat nem Papapun bar mañhopek pov pi rekot eñizat anohopan. ¹⁷ Met nem ñeti katë haañoh-tinao maot ev arin añomaz toh, Ari arim modariz zakep tat lopori manat masak metohoei,” pot mañah.

Paru hori metapanezat bar mañah

¹⁸ Pot mañat maot epat mañah, “Met pot tovai sohopeken ham añarab betez het Godiz tin hodad nat hezari arimaz kaev ravat hori etohopanen pot homehopek, Met rotap garos darim Amipuz kaev ravat kos rez manahavoz zut dari pimaz homet hezari ev taput etamah, pot ari homehopek. ¹⁹ Met añarab añamoh-pori betez Godiz tin hodad nat het parumaz zaitivok sat em tamah. Met ari parum tamahavoz zut tohopek, povoz paru arimaz zait tapan, oñ neohö ari ba ou haavatohon hez-eperi parum betezam sat em tamahat ari nat tepek, povoz paru pori arin etet kaev ravohopan. ²⁰ Met gitamahar haañoh-tapuv maot ev añomaz toh. Met ev hamarrah gog aban napuhö pim aban ahop ritou namet, met povoz zut ne arim ahop petev paru ne bahori netovai samah-povoz zut tokat arimaz amun kaev ravat bahori etohopan. Ma nem baiñeti tinao mañohon paru hateveteohatin arim mañhopekez pov paru amun hateveteoh narab. ²¹ Met paru ne nemeehan eroh-popuz hodad nat, povoz ari nem abatao haovai sohopeken paru ari amun bahori avatohopan.

²² Met ne ev hamarrah erat dei Papapuz ñetiv parun namañatin paru deipimiz hodad nat hehan paruti hori nao ou narav heh narab, oñ ne haerat parun hamañohon hat havetet maot kos rez nanah, povoz peti paruti hori ahov ou ravapan. Met ne parun hamañohoeck paru nemaz, ‘Dei pim

kapotaz hodad nat,' pot paru hat rekot parum horiv baiz navatotü. ²³ Met rotap nemaz kaev ravat hepanez pori nem Papapuz amun paru kaev ravat hepanezari ok. ²⁴ Met ne ev haerat parum ñaravatak hehopuh batam aban mod napuz gog nat heh-poñir kañ ahoam natatin nem kapotaz paru kut tat hehan horiv paruti ou narav tah narab, oñ ne ev haerat gog poñir kañ toohon paru et hareet dei Papapuz kaev ravah, povoz paruti hori ahov am ou ravapan. ²⁵ Met darim Baiñetinavoz Tepatak batam epat menahan hez, Met ne hori nao nat hehon paru nemaz kaev ravah. Pot menahan hez-povoz rotapuv ev neeti ou ravapanez tah.

²⁶ Met ne sat nem Papapun mañoman ari eñizohopanez pop meepanen erat het ñeti rotapuvohar arin añat bahodad avatohot nem hezhez tinao añairohopan. ²⁷ Met batam nem gogot kapot tat tohoekanañ ari nenañ honeo het tovai emoog, povoz ari amun nem hezhez tinavoz ñetiv añarab modarin mañovai sohopek," pot mañah.

16

¹ Met pot mañat maot epat mañah, "Met ganö ne ari evetet soman kaev ravat nem gogot betepek hezavoz petev ne ñeti tove epov arin ev bar añamoh. ² Met tokat paru Zuda aban ahoari ari nemaz homet sameg-eperiz kaev ravat arim topour zeñik ari nalokotuz ah ñeo hapanen iñidoh het modarinañ honeo ari lokat mañeo nakaotü. Met paru ari men oñomapanez pori pot arimaz hahopan, 'Met rotap paru okori hori tahan dari God meñizat men ñomegin pi biñ ravah.' Pot moreg paru hapan. ³ Met tairaiz paru pot etapan hometunei, oñ paru dei Papapuz hodad nat het hori añamoh-epañ arih etohopan. ⁴ Met tokat etohopanezavoz homet petev arin badede ev añamoh, povoz pov ariti berevohopanen pot homehopek, Rotap batam pim dein añoohan hateveteogivov rotapuv petev deih ev ou ravamah, pot maot homehopek."

Iesu Pul Tinapuz ñetiv mañah

"Met garos ne arinañ am hemaz homeohö, povoz ne ñeti añamoh-epañ bar naañ hehö, ⁵ oñ petev ne evetet ne nemeehan erohoputi maot somaz tohopuhoh ev añamoh. Met arihanañ napuhö neen epat nanañ, 'Ni taek sekez dein añameñ?' pot ni nap nak, ⁶ oñ nem evetet somaz añamoh-epovoz ari homet arim loporizaroh honoñai ahov tameg. ⁷ Met rotap arin epat añom, met ne som, povozahoh ari tin hepek. Oñ ne nas ev am hem, povoz ari eñizohopanez añamoh-pop erat naeñiz hepanen ari tin naketü, oñ somaz añamoh-porah rekot ne sat piin mañoman erat ari eñizohopanen tin hepek. ⁸ Met pi meemaz hamoh-popuhö ham añaraboz hori tamahavoz kapot amun ba ou batat mañairohopan, ma hezhez tinavoz kapot amun ba ou batat mañairohopan, ma tokat ñevok biit horivov hañiv manapanez hahan hez-pov amun ba ou batat mañairohopanen hodad ravohopan. ⁹ Met ham añarab nemaz homeo badae navat tamah-poek parum hori tamah-poñ paruti am hezaek mañairat bahodad batohopan. ¹⁰ Met ne nem Papapuhaz soman paru neen et nanereotü, povoz nem hezhez tinavoz kapot mañairat bahodad batohopan. ¹¹ Ma ham eparah añarab hori tamahariz ahop ravat hez-pop kakamao metapanez hahan hakez, povoz añarab pim irih het tohopanez pori amun ñevok bizat hañiv metapanez pov, pi meeman erapanez añamoh-popuhö mañairat bahodad batohopanen paru nari homehopan.

¹² Met ne ñeti modañ ahoam aňomaz zait toh, oñ ari hatevetet kapotaz tin hodad tepekez bapap tat hez, povoz petev arin ñeti modañ ne naañotü. ¹³ Oñ pi eñizat ñeti rotapuvohar aňohopanez pop sat meeman erapanez porahahoh ñeti rotapuvoz kapotaz aňairat hodadeo anohopanen ari hodad ravat tin sohopek. Met pop pim zaitivokam aňairat bahodad avatohopan bon, oñ nem Papap pimauhö ñetiv piin maňohopanen hatevetehepanezat arin aňairat bavadede avatohopan, met tokat berevohopanez poñiz piuhö arin amun aňairat bahodad avatohopan. ¹⁴ Met rotap nem homehot hemaz poñ pi hodad ravat hepanezaek ari bahodad avatat aňairohopanen nem abatao ahö ravohopan. ¹⁵ Met nem Papapuz homeamah-nen taputam ne homeamohop ev, povoz pim Pul Tin pop amun hodad haravat hezaek, ari bavadede avatat aňairohopan.” Pot parun maňah.

Paru maot biñ ravapanez maňah

¹⁶ Pot maňat maot epat maňah, “Met ne aviam ev het soman ari neen et nanerë am hepekepuh tokat neen maot et nereepek.” ¹⁷⁻¹⁸ Pot maňahan pim maňairooh-aban nari parumam kil epat nae nap maňah, “Ae, pi darin, ‘Ne aviam het soman ari neen et naneream hepekepuh tokat neen maot et nereepek,’ pot aňahan hatevetegivoz kapot tair? Ma gitamahar epat amun darin aňah, ‘Met ne nem Papapuhaz som.’ Met pim pot aňah-kap okatakaro tair tat dari hodad ravak?”

¹⁹ Pot parum kilam haohan Iesu paruhö piin kapotaz at maňapanez homet heh-pov zuam hodad hatahapuh parun epat maňah, “Met ne arin nem tomazat aňohovoz basat em tat nae nap maňamegi? ²⁰ Met rotap ev aňomaz toh. Met ne petev soman aňarab nem tamohovoz etet kaev ravat hez-pori biñ ravapan, oñ ari iñir zakep ahov tohopek. Tat tokat arim zakep tohopekez pov bon tapanen maot biñ ahov ravepek. ²¹ Met aň nap pim ñarop batapanez tamah-porah pi kakam ahov hateveteamah, oñ tokat pim ñarop batamahapuh ñaropun etet biñ ravat pim garos kakam tamah-povoz unun manamah. ²² Met povoz zut ari petev nem somaz hahoekaz zakepiv ahoam tepek, oñ ne tokat maot emat arin etemaz porah, aň ñarop batat kakamavoz unun manamahapuz zut arim loporizaroh zakep tat hepekez-pov bon tapanen arih biñao map an pap maňat hepanen biñ pov napuhö rekot bavon navatotü, oñ am pohao het hepan. ²³ Met pot tat hepekez porah arih maot neen at ñe nañ nañepekez hom nameotü. Met rotap epat aňoman ari hatevetei. Ari nem abatao tin bahorë hat sohot nem Papapuhö tair etohopanez mañ maňohopekez povoz pi rekot maňohopekezat eñizat etohopan. ²⁴ Met batam ari nem abatao haovai sohot pi eñizohopanez namañ emoog, oñ petev ari kapot tat nem abatavonañ pi eñizohopanez maňhozei. Met pot mañ maňohopeken pi rekot eñizohopanen arim tin hepekez biñao rekot ahö ravohopan.” Pot parun maňah.

Iesu hamarrah honoñai hezañ ritou metah

²⁵ Pot maňat maot epat maňah, “Met ne nem Papapuz ñetiv arin ourah naañ, oñ povor kavotü bavatat ñetiñ aňovai emooh, oñ petev pim ñetiv ourah bar aňoman ari hatevetet hodad ravepek. ²⁶⁻²⁷ Met ourah aňoman nem abatao bahorë hat piin maňohopeken eñizohopan. Met ari nemaz zait tat, ‘Rotap Godihö pi meehan erahap ok,’ pot hamegiriz nem Papap arimaz zait tat lopori anat hez, povoz ari pi eñizohopanez homet, ‘Erom, nim Papapun mañeken dei eñizohopan,’ pot ari neen nañotunei, oñ arimauhö nem Pap arimaz ahö zait tat hez-popun mañ maňohopeken rekot pi eñizat

anohopan. ²⁸ Met rotap ne batam nem Pap tapupunañ honeo hehoekanañ ham eparah haerat ev hez, met petev ne ham epar betet maot nem Papapuhaz somaz toh.”

²⁹ Pot parun mañahan piin epat mañah, “Met petev ni pat navotï bavatat ñeti okov dein naañ, oñ ourah ok bar añañeñin dei hateveteameg. ³⁰ Met dei nimaz epat homeg, Ni nonair nai mapotuz hodad hakez, povoz mod napuhö ni hodad navoz tekï teken rekot niin badede nanañotü. Pot dei homet nimaz barotap batat epat ok hameg, ‘Rotap pi Godihö meehan erahap ok.’” ³¹ Pot paru piin mañahan pi epat hah, “Met ari nemaz map barotap batat hez, pot nañegivoz ne arin epat añom. ³² Met peti gitah ari ne nevetet rapat nap nim zeñik sat hepek. Met pot netepekezarah nem main ok naketü, oñ nem Papap am nenañ honeo hepan. ³³ Met ari nenañ honeo het lop tinarizaronañ hepekez homet ev ñeti tovë epov bar añañom. Met rotap ham eparah honoñai povor kao ahoam hez, povoz tokat arih kakamavor honoñai mapoñ berevohopan, oñ ne honoñai poñ map ritou hametat ahop ravat hez, povoz ariti honoñai pot nañ ou ravapanez porah arim loporizaroh ñaihet totunei, oñ am rez kek tat het tovai emohozei.” Pot Iesu parun mañah.

17

Iesu pim Papapun mañ mañahat ev

¹⁻² Met Iesu parun pot mañat revah abaran etet epat hah, “Apai, ne añarab maporiz revah het korav hemaz ni kezao nanat ba ou hanavateñiek ne añarab tairari nemeri ravapanez au hañin hez-porin pohao tin het hepanez mañamoh. Povoz petev gog tinao tomaz ev eroh-pov ba ou bateken añarab eperi etet nim

abatao bat hel batohopan. ³ Met añarab pohao het hepanejavoz nonor epat hez. Paru ni God tin nenapuz hodad hef ne Iesu Kristo nimauhö nemeñin ev hamarrah er horat hez-epopuz hodad tat homeo badae batohopan, povoz pohao tin het hepan. ⁴ Met ne ham eparah het gogot tomaz nañeñin ev sohophu tovai emoohok, gog pov map tat garë hat bavon batomaz toh. Met nim hezhez tinao ba ou batovai ev emooh, povoz paru añarab eperi nim abatao bat hel batovai emamah. ⁵ Apai, batam abarar hamarar nonair nai map bon heharahanañ ninañ honeo deip het abat ahovonañ tovai emooh, met petev haken ne maot ninañ honeo abat tin povonañ hemaz zait toh.

⁶ Met ham añarabohanañ nari ba ou batat nemeri ravapanez ni au hañin heh-pori naneñin nim hezhez tinavoz ñetiv ne parun mañovai emoohon paru hatevetet zait tat baval haovai emamah. ⁷ Tat nem tamohovon etet paru pot hamah, ‘Ui, met Godiz mañamahat pi ham eparah erat het okat tamah,’ pot hamah. ⁸ Met nim ñeti nañeñin bat er horoh-pov parun mañoochon hatevetet loporizaroh bizat het paru nemaz epat homeamah, Rotap pi Godinañ honeo hehaekanañ meehan erahap ev, pot paru nemaz hodad haravat hez.

⁹ Met Apai, paru nim ba ou batat nemeri ravapanez au hañin hez-poriz homet ne niin mañ nañamoh, met paru ham añarab betez het nimaz hodad nat hezari meñizookez neohö niin mañ nanañotü, oñ ni paru nem nañamoh-pori meñizoozen tin hepanezhomet ne ev mañ nañamoh. Met paru pori nim ñarohol ok, povoz meñizookez homet ne niin mañ nañamoh. ¹⁰ Met nem au ravat hez-pori paru amun nimeri ravat hez, ma nim au ravat hez-pori amun nemeri ravat hez. Met paru porihö nem abatao bat

hel batamah. ¹¹ Met ne niiti totoiam maot emomaz toh, povoz ne ham eparah maot naketü, oñ am emoman paru ev am hepan. Povoz ni nem Pap tinaharam tovai sameñip nim kezavonañ ni parumaz tin korav heken deip lop honerinañ hezavoz zut paruhanañ nap main naravotü, oñ paru deipim hezat lop honerinañ ravat hepan. ¹² Met parunañ honeo ne ev hez-eparah nim kez naneñ-povonañ ne parumaz korav hezan mapori tin hez, oñ ne horiv netapanez ñetiv batam menahan hezaek, aban horiek sapanez ravah-nen pop pi main haravat non horioroh hasah.

¹³ Met petev ne maot nihaz emomazao totoiam ravah, povoz ne petev parunañ ev hez-eparah ñeti haovai emooh-poñ paru eperi hatevetet nem biñ ravat hezavoz zut parutihon biñ pov ahö ravat paruh map rekö ravohopan. ¹⁴ Met ne nim ñetiv parun hamañovai emooh, oñ ham añarab betez het nimaz tin hodad nat hezari parumauz zaitivok sat em tamah-pot ne nat hezavoz zut paru amun betez sat em nat hezan ham añarab pori parumaz kaev ravat kos rez manamah. ¹⁵ Met ni aban nañamoh-eperi ham eparahanañ bat mod naek sat meñekez ne ev niin nanañ, oñ ganö horipuhö moreg metapanen paru ñodapan hezavoz parumaz ni tin korav ravat hekez ev nañamoh. ¹⁶ Met ne ham añarab nimaz hodad nat het parumauz zaitivok sat em tamah-pot ne nat hezavoz zut paru nemeri amun taput nat hez. ¹⁷ Povoz ni paru meñizooken nim ñeti tin rotapuv parum loporizaroh bizat tin nenavohar tovai tinam sohoh. ¹⁸ Met niuhö ne nemeñin ev er horohovoz zut paru honep honep amun meeman ham añarab modariz ñaravatak sohot nem ñetiv mañovai sohohan. ¹⁹ Met ne paru nimaz homet tin nenañ tovai sohopanez hat nem lopori nihar nanat het nim gog nenavohar tovai emooh.

²⁰ Apai, met ne aban nen eperiz ni tin korav hekez nañamoh bon, oñ paru añarabon nem ñetiv mañovai sohopanen tairari hatevetet nemaz homeo badae bathopanez poriz amun ne homet niin mañ nañamoh. ²¹ Met deip lop honerinañ hezavoz zut paru mapori amun lop honerinañ het deipinañ honeo dari hekaz ne zait tat ev nañamoh. Met pot tohopenen añarab modari parun etet epat hodad tat hahopan, 'Rotap God Kristo meehan emat añoh-poekaz paru lop honeri ravat ok hez.' Pot hodad tat hahopan. ²² Met nim hodad nanat hez-pov nehoz paru manohok deip lop honeri ravat hezavoz zut paru amun lop honeri ravat hepanez ne zait toh. ²³ Met ni nenañ honeo hezan ne parunañ honeo hez, povoz paru lop honeri ravat hepan. Tapanen añarab modari parun etet epat homehohan, Met rotap God Kristo meehan erahan lopori manat meñizat hez-tapupuhö parumaz amun zait tat lopori manat hez. Pot paru homehohan.

²⁴ Apai, batam abarar hamarar nonair nai map bon heharah ni nemaz zait tat heñ-poekanañ nim kez tinao ne am nanovai emameñ, met paru nemeri ravapanez au hañin hez-pori ne sat hemaz poek paru tokat emat nenañ honeo hepanepuh kez tin povon etehopanez ne zait toh. ²⁵ Met nem Pap tinaharam tovai sameñip, ham añarab nimaz tin hodad nat hez-maporizaro nim hezhez tinavoz paru hodad nat, oñ ne nim ropuhö nim hezhez tin povoz hodad het paru porin mañohon niuhö nemeñin eroh-pov paru petev hodad haravah. ²⁶ Met paru ba ou batat naneñ-porin nim hezhez tinao hamañairovai sohoek am mañairovai sohom. Met ni nemaz zait tat lopori nanameñivoz zut paru parumauhö nae nap zakep tat loporizaro manohopan. Tohopenen ne parunañ honeo hem." Pot Iesu pim Papapun mañ mañat bon tah.

18

Ñai abanari emat Iesu bah

Matiu 26:47-56; Mak 14:43-52; Ruka 22:47-53

¹ Met Iesu mañeo pot hat bon tahapuh pim mañairooh-abanarinañ tapurah er horat Kidron iv gup porih ñarat karom Oliv ziñ ñedehan heh-dañ povok helah. ² Met paru Iesunañ honeo poek orah rezah sat togü manat heh, povoz Zudas ñai abanarin mañairapanen bapanez pop parum togü manooh-ham poraz pi hodad heh. ³ Povoz aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorrir Parisi abanarihö Zudasin mañahan pi aban tup ahomakez korav meñehan heh-porir ñai aban nari baviit ñaitü bahapuh havon rañizat bat Iesu sat hehaekaz hat emah. ⁴ Met Iesu pih metapanezavoz hodad hatat heh, povoz ñai aban pori emahan pi etet parum nakoe haret epat mañah, “Erohol ae, ari tairapuz mel tovai emameg?” ⁵ Pot at mañahan paru ñeti hañiv epat mañah, “Met dei Iesu Nasaret zeitakanañapuz melahar ev emameg.” Pot mañoohan Zudas pi ñai abanari bavizat emah-pop parunañ honeo rouvat het etet heh. Tahan Iesu epat mañah, “Ne tapup ev.” ⁶ Pot haovaiaim paru maot aviam zaur kotü kotü hon ravat hamarrah hor orah. ⁷ Tahan pi parun maot at mañah, “Met ari tairapuz mel tovai emameg?” Pot maot at mañahan paru epat hah, “Iesu Nasaret zeitakanañapuz dei mel tovai ev emameg.” ⁸ Pot hahan Iesu epat parun mañah, “Met ne tapup ev pot arin haañoh. Met ari nemaz mel tovai emameg, povoz aban nenañ dei karar hez-eperi meepeken sap.” ⁹ Met pi garos epat Papapun mañ hamañah, “Aban nem ev naneñin hez-eperihanañ nap hori naravotü.” Met Iesu garos pot mañ mañahavoz homet paru meepanen sapanez ñai aban porin mañah.

¹⁰ Pot mañovai Saimon Pita pim en raves elevok meehan hehaek bat aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopuz gog aban napuz abatao Malkas popuhaz menahan bazei manahan hat kap giñasiti poe men elah. ¹¹ Tahan Iesu Pitan epat mañah, “Met nem Papap kakam tapuv hatevetemaz nañahan hezaek nem haitokor nemerizekez hat okat ni tameñi? Evo, met nim en raves pim elevok meñin hehaek maot mee.”

Iesu Anasihaz basah-ñetiv

¹² Met pot tahan paru ñai abanarir parum ahop, ma Zuda pei du pori Iesu bat birepenañ demahapuh ¹³ paru aban Anas pi garos aban ahop ravat hehapuhaz hat basah. Met aban ahö pop Iesu pot metah-krismas povok pi er hor ravahan pim ab lelamap Kaiapas pim urutak rouvat aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahop ravat heh. ¹⁴ Met Kaiapas popuhö garos pim Zuda modarin epat hamañahan heh, “Met aban hon nenap ñomapanen dari añarab modari map tin hek,” pot hah. Met aban pot hahapuz ab lelamap Anas popuhaz paru Iesu basah.

Pita Iesuz bavai hah-ñetiv

Matiu 26:69-70; Mak 14:66-68; Ruka 22:54-57

¹⁵ Met Iesu Kaiapasiz zeimakeh basahan Saimon Pitar mañairooh-aban mod nap parup houloñariv Iesur aban poriz tokat sooh. Met Kaiapas aban ahö pop pi mañairooh-aban Pitanañ sooh-popuz hodad, povoz aban pop parunañ honeo kohat zei romevok sah. ¹⁶ Tahan Pita iñidoh romevoz haitokoroh totoi rouvat hehan mañairooh-aban mod pop maot berevat añ haitokoroz korav ravat hehapun mañahan Pita amun kohat romevok lokovaiam, ¹⁷ añ popuhö Pitan etet epat at mañah, “Met ni aban okopuz

nañairooh-aban napu?” Pot mañahan Pita epat mañah, “Evo, ne patap ev.” Pot hat kohat sah. ¹⁸ Met porah zeis tamar ahov tooh, povoz parum zeì ahomakez pei duholor as rohol itañad mañarat rouvat het barai ñaroonhan Pita honat paru honeo rouvat het barai ñaroonh.

Anas Iesun toohavoz at mañah

Matiu 26:57-68; Mak 14:53-65; Ruka 22:66-71

¹⁹ Met pot barai ñarohot hehan Anas aban ahö pop epat Iesun mañah, “Met aban ninañ honeo emoooh-poriz ñetiv, ma ni añarabon mañovai emooñ-ñeti povokaro bar nañeken ne hatevetem.” ²⁰ Pot mañahan Iesu piin ñeti hañiv epat mañah, “Met ne iz ravat kilam ñeti pov añarabon namañ, oñ orah rezah Godiz tup ahomakeh, ma darim topour zeñik añarab topouramaheak lokat ourah mañovai emoooh. ²¹ Oñ ni añarab ñeti pov hateveteoharin at mañeken paru hat havetet hodad haravat hezari okeg, paruhö niin bar nañap, oñ tairaz ni neen ok at nañeñ?” ²² Pot hahan parum pei du nap rouvat hehaekanañ Iesu marasinañ urat pot mañah, “Tairaz ni aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahö okopun hori okov mañeñ?” ²³ Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ne ñeti tinao ev mañohog, hori tairao hahan ni hatevetet ne noureñ-pov bar haken hatevetek, ma betezam ni ne noureñi?”

²⁴ Pot Iesu aban popun mañah. Oñ Iesuz marañik birepenañ demahan hehatam am hehan Anasihö aban anumaihol bareñ elat mañaroonhariz ahop Kaiapas popuz zeì girü hehavokaz meehan basah.

Pita Iesuz maot bavai hah

Matiu 26:71-75; Mak 14:69-72; Ruka 22:58-62

²⁵ Pot toohan Saimon Pita pi itañadek barai ñarohot rouvat hehaek, paru itañadek heh-mod pori piin etet epat at mañah, “Erom ae, met ni aban akapuz nañairooh-aban napu?” Pot at mañahan pi maot bavai hah. ²⁶ Tahan Pitahö hat kapoe men elah-aban popuz kapotak nap pi amun aban anumaihol bareñ elat mañaroonhariz ahopuz gog abanap ravat heh-popuhö epat piin at mañah, “Met ni pinañ Oliv ziñ ñedehan hezaek heñin ne niin et nereehö tapupu?” ²⁷ Pot hahan Pita maot epat mañah, “Evo, mod napuz ok ni hameñ.” Pot haovai tapurah hohor bizap ñeo hah.

Iesu Pailat ahopuhaz basah

Matiu 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Ruka 23:1-5

²⁸ Met pot tahan zeit al teevai soohan paru maot Iesu bat Kaiapasiz zeimak betet gavman aban ahop Pailat popuz zeì ahomakehaz basah. Met paru Zudahol añarab patariz zeñik nalokotuz ah ñeo hahan heh, povoz paru pot homeh, Ganö dari kohat Roma pat okopuz zeimakeh lokakapuh darim ah ñeo elakan horiv darih berevapanen zeirevai darimeri meñizoohavoz homet* anumair gipiz rekot nain hek hezag. Pot homet zeì ahö pomakeh nalok, ²⁹ oñ iñidoham hehan Pailat Roma aban ahö pop berevat epat parun at mañah, “Met aban meegin kohat emah-okop hori tairao tahan ari ñevok bizat ev bat emeg?” ³⁰ Pot at hahan paru epat mañah, “Aban okop hori nao natatin dei nihaz pi bat naem teg narab.” ³¹ Pot hahan Pailat parun epat mañah, “Povoz pi maot basat arimauhö arim ñeti kateñir ah ñeñ hahan hezan hameg-poñiz homet pim horivoz an tat hat hatevetei.” Pot hahan paru Zudahol epat mañah, “Tin ok hañ, oñ ni hodad, deihö

* 18:28: Pavar 28 -Met parum pot toohavoz abatao Pasova mañoooh.

aban napuz, ‘Ni hori teñ, povoz dei ni ur noñomak,’ pot hat ur ñomakaz nonor bon, oñ ari Romaholohö dei pot tak hezavoz non poorö merizegin hez.” ³² Met Iesu pimauhö garos aban patarihö pi ur ñomapanez ñetiv mañoohavoz rotapuv ou ravapanez Zudahol pot hah.

³³ Met pot hahan Pailat maot pimamakeh lokahapuh Iesuz as hahan zeir girü modavok basat meñehan hehaekanañ pim nakoe bat emahan epat at mañah, “Met ni Zudaholoz aban ahopu?” ³⁴ Pot mañahan Iesu epat hah, “Met nim homevokam ñeti okov neen at nañameñi? Ma aban mod narihö nemaz okat nañahan ni hatevetet neen at nañameñi?” ³⁵ Pot hahan Pailat epat mañah, “Ae, ne Zuda aban bonop eveg, tair tat nem homevokam at nañom? Oñ nimauzarir arim aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahorihö ni navat nehaz emahag, ni tair teñin paru ni neeh bat neemah?” ³⁶ Pot hahan Iesu ñeti hañiv piin epat mañah, “Met ne ahop ravomaz pov ham eparahazao bon, oñ ne ahop ravomaz pov ham eparahazavozatin nenañ honeo emamah-pori ne neñizapanez ñai tahan Zuda iñidoh hezokori ne nanav tah narab. Oñ rotap ne ahop ravomaz pov ham eparahaz bonov, povoz nemeri ok nemaz ñai nat.” ³⁷ Pot hahan Pailat epat mañah, “Kar, met okat hañin ne hatevetehon ni aban ahop, pot nim ñetiv ou ravah.” Pot hahan Iesu epat hah, “Rotap ne ahop ni ok hakañ. Met ne ñeti rotapuv haovai sohomaz nem nonop navatahan ham eparah emooh. Met añarab ñeti rotapuv hatevetevai sohopenez zait tat hez-pori nem ñetivon hateveteamah.” ³⁸ Pot hahan Pailat piin pot mañah, “Met ñeti rotapuvov hañ-okov tair batah?”

Iesu ur ñomapanez Pailat hah

Matiu 27:15-31; Mak 15:6-20; Ruka 23:13-25

Pailat pot hat iñidoh maot berevat emahapuh paru Zudaholon epat mañah, “Met ne hatevetehon aban okop ur ñomapanez hori tah-nao ou narav hez. ³⁹ Met darim tamegit orah rezah arimeri meñizahan tin hehavoz homet topourat[†] gipiz nameg-aliz posik ne aban nap kakam zeimakeh hezaekanañ ari hamegin baverevamoh, povoz pei povoz homet gipiz nohopekez eparah ne ari Zudaholoz aban ahö okop baverevom, ma mod nap baverevomaz ari zait teg?” ⁴⁰ Pot at mañahan paru maot ñeo ñarah hat epat hah, “Evo, pi am hepanen urapan, oñ Barabas baverev meeken sap.” Met Barabas hah-pop pi añarab modari menovai parumotü givogü boohap ok, oñ pot añarab hahan pop baverev meehan sah.

19

¹ Pot hahan Pailat sat pim ñai abanarin mañahan paru Iesu bat birepenañ urah. ² Tahapuh paru pi bat pimaz, “Zudaholoz aban ahop ev,” pot hat zu metat bi teñoñinañ narep bat bakoñ rezat koekasiz zut tat pim gagavok memevizah. Tahapuh aban ahö ravamahariz dim mav tin meamahariz nap bat pi memeeh. ³ Pot metahan hehan paru honep honep pim nakoe emat epat haoh, “Erom ae, ni Zudaholoz ahopu?” Pot mañat parum marañinañ pi urooh.

⁴ Pot metoohan Pailat kohat hehaekanañ maot iñidoh berevat emat paru Zudaholon epat mañah, “Hatevetei, met ne hatevetehon pi ur ñomapanez horiv bon, pot ari hodad tepekez ne pi ev baverevoman iñidoh arihaz emapanen etepekez.” ⁵ Pot mañahan Iesu ñai abanarihö bi teñoñinañ narep gagavok memevizahan heh-poreper dim mavap amun memeehan hehatam

[†] 18:39: Pavar 39 -Met parum topour povoz abatao Pasova mañooch.

hehan berevat emahan Pailat parun epat mañah, “Etei, aban epopuz añohop ev.” ⁶ Pot mañahan paru aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahorir parum irih korav ravat heh-nari piin etet kezao epat hah, “Akap zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.” Pot haohan Pailat parun maot epat mañah, “Met pi hori tairao tahan ari okat hameg-povoz kapotaz ne hodad nat, oñ arimauhö bat zirah ur ñomei.”

⁷ Pot mañahan paru Zudahol ñeti hañiv piin epat mañah, “Met deim ah ñe nao pot hahan hez, Met nap epat hapan, ‘Ne Godiz rop ev,’ pot hapanep pop pi ur ñomei. Pot hahan hez, povoz aban akap pi deim ah ñeo hahan hez-tapuv elat pi Godiz rop pot haohap akeg, pi ur ñomapanezap ak.” ⁸ Pot paru hahan Pailat povon hatevetet pim ñaihet tat heh-pov map ahö ravah.

⁹ Tat pi Iesuz kapotaz basat em tah, povoz pi bat maot kohat pim zeihomakez giruvok parup honeo lokat piin epat at mañah, “Met ni taekanañ emeñipuz paru okat hamah?” Pot at mañahan Iesu ñeti hañiv nak, oñ am heh. ¹⁰ Tahan Pailat maot piin at mañah, “Erom, met ni tair homet neen ñeti hañiv nanañ, am hez. Met ne ba neverevoman sekez aban ahö tapuv ev, ma mañoman zirah ur noñomapanez amun haomaz tapuv ne ev, povoz met ni hodad nata? Tat neen ñeti hañiv ni nanañ hez.” ¹¹ Pot hahan Iesu ñeti hañiv piin epat mañah, “Met Godihö ni hameñ-okop ev hamarrah ahop ravat hekez ba ou navatat neñehan hez, povoz niuhö rekot ba neverevoké, ma mañeken ur noñomapan. Oñ piuhö ni ba ou navatat naneñitin ni ahop narav, am heñ narab. Met aban tairapuhö ne navat ni nanah-aban popuz horiv ahoam piiti ok hez, oñ niiti horiv aviam ok hez.”

¹² Met pot mañahan Pailat povon hatevetet Iesu baverevat meepepanez nonoroz mel tooh. Tahan Zudahol kezao pot haoh, “Met aban nap pimauhö, ‘Ne arim aban ahop ravoh,’ pot hahopanez pop Sisa ari Romaholoz aban ahop ritou metapan hezavoz Sisa pimaz kaev ravapan, povoz aban akap, ‘Ne arim aban ahop ev,’ pot hamahaek ni pi baverev meeken sapan, povoz ni Sisa popuz gog aban tinap ravat naketü.”

¹³ Pot mañahan Pailat hatevetet Iesu maot baverevat sat dorovok hel pan kakañ hamarrah bizahan hehaek Ibru ñevonañ Gabata mañooh-poek basat meñeh. Tat Pailat pi Roma gavman ahop toutat añaraboz ñeñ hatevetet ba oñ batoohtek potak toutah.

¹⁴ Met pot tah-porah paru Zudaholoz biñ ravat gipiz nohopanez aliz poñiz garosikas zeirevai al tezapan, pot homet aliz irih posik anumair gipiz nohopanez-potü niania tat bizapanen oraepanez alizas ok. Met gitap revah heloohan Pailat toutat hehaekanañ Zuda aban ahö porin epat mañah, “Arim aban ahopun etei.” ¹⁵ Pot mañahan paru maot kezao epat mañooh, “Evo, akap basat zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.” Pot mañoohan Pailat parun epat mañah, “Met ne mañoman arim ahö epop ur ñomapanez ari zait tegi?” Pot at mañahan aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahori epat hah, “Met deim aban ahö nenap Sisa ok hez.” ¹⁶ Pot hahan Pailat parum zaitivok Iesu zirah ur ñomapanez ahoam haohavoz hatevetet betezam gu hahan paru ñai abanari Iesu zirah urapanez bat sah.

Iesu zirah urah-ñetiv

Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Ruka 23:26-43

¹⁷ Met sooh-porah Iesu pimau pim zir manahan ñelet ze pot betet ham naraz abatao Gag Hatai pot mañooh-porahaz basah. Met Ibru ñevonañ ham poraz abatao Golgota mañooh. ¹⁸ Met poek paru Iesu basat zirah bizat urah. Tat aban nañariv pinañ honeo nap okatasiti zi porah urat nap epatasiti zi porah bizat urahapuh paru balei hat bavareñah.

19 Met Pailat garos zi nasik ñetiv epat menat manahan tokorah pim gagavoz revah terimarah urahan heh,

IESU NASARET ZEITAKANAÑAP, PARU ZUDAHOLOZ ABAN AHOP EV.

20 Met Pailat ñeti pov Ibru ñe povonañ, ma Roma ñe povonañ, ma Grik ñe povonañ menahaek urahan heh. Met Iesu urahan heh-poek Zerusalem zei ahö potaz totoi, povoz paru Zudahol ahoam emat menahan heh-ñeti povon etet rekö haoh. 21 Pot tahan hehan aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahori kaev ravat sat Pailatin epat mañah, “Ni tairaiz zisik, Zudaholoz ahop ev, pot meneñin hez? Oñ baolat epat men, Met aban epop pimauhö epat haoh, ‘Ne Zudaholoz ahop ev,’ pot haohap ev, pot men.” 22 Pot mañahan Pailat ñeti hañiv epat mañah, “Met ne ñeti akao hamenohon hez, povoz ne maot ba naolotü, oñ am sa hepan.”

23 Met paru ñai abanari Iesu zirah urahan hehan pim dimihol bahapuh gamö reet orañ 4 biivai sat nap nim nem bah. Met pim dim tovep elat birepenañ putput namee, oñ tovep orahan hehatam meehan pim eñañik er horat heh-pop amun bah. 24 Tat paru ñai abanari etet pot nae nap mañah, “Dari dim epop ba nakelotü, oñ heleñinañ ekerë naö tohot tairap ritou tapanez popuhö pim dimip bapan.”* Pot hat toutat parum hahat tah. Met Baiñetinavoz Tepatak batam pot tapanez epat menahan hez, Paru nem dimihol gamö rezat bapan. Tat paru nem dim tovep bapanez ekerë nao tapan.

Buk Song 22:18

Pot menahan hezaek paru ñai abanarihö pot tahan menahan hez-epovoz rotapuv ou ravah.

25 Met Iesu zirah urahan hehaek totoi pim nonopur nonopuz tetepur Maria Kliopasiz añapur Maria modap Magdala zeitakanañap paru añ pori rouvat het etet heh. 26 Tahan pim mañairooh-aban Iesu pimaz ahoam zait tat hehap Iesuz nonopunañ parup honeo rouvat hehan Iesu etet pim nonopun epat mañah, “Amai, petev aban okop nim rop ok ravah.” 27 Pot mañat maot aban popun etet epat mañah, “Erom, añ okop nim nonop ok ravah.” Pot mañah, povoz aban pop Maria bavizat parup sat pim zeimakeh meñet korav heh.

Iesu ñomah-ñetiv

Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Ruka 23:44-49

28 Met Iesu pot tah-porah epat hodad ravah, Nem gog mapoñ ev bavon havatoh. Pot homehapuh, met batam Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-povoz rotapuv ou ravapanez hat pi pot hah, “Ne ivovoz netamah.” 29 Pot hahan met ñerë oraeh-navok bain iv sepeleo mañar bizahan hehaek paru pun nar bat iv povok meehapuh zi isop por bat bavorë manat Iesu napan hat bat em manah. 30 Tahan Iesu nahapuh pot hah, “Ev nem gogot garë hakahö.” Pi pot hat pimauhö gagao tok riit pulip meehan sahan ñomat mazeo rez badah.

Pim zabelusik kepas bareñah

31 Met zeirevai anumair gipiz nohopanez aliz ahö poñiz garosikas al teepan, pot Zuda aban ahori hodad het aliz posik aban pori am hepenez paru kaev, povoz sat Pailatin epat mañah, “Ni rekot nim ñai aban nari meeken sat aban urahan hez-poriz eñañ ur rezapanen zuam ñomapanen parum ham heriñ bañizat basapane?” 32 Pot mañahan Pailat gu hat pim ñai abanari meehan sat aban Iesunañ zirah urahan hehañariviz napuz eñañ garos ur rezat tokat modapuz eñañ ur rezah. 33 Tat Iesuz eñañ ur

* 19:24: Pavar 24 -Met kasiv tamegivoz zut heleñinañ ekerë pov tapanez hah.

rezapan hat tat etehan pi hañomah, povoz paru pim eñañ ur narez, ³⁴ oñ ñai aban nap kepasinañ Iesuz zabelusik bareñahan pim uvevor uruv berevat er horah. ³⁵ Met pot metahan pim etañinañ eteh-pop ñeti rotapuv ev menah. Met pi ñeti moregao ev menah bon, oñ tahan etehat ari amun hatevetet barotap batepekez hat pi ñeti rotap epov ev menah. ³⁶⁻³⁷ Met batam Godiz ñetivok epat menahan hez, Pim hat nar ur narezotü. Met ñeti modao amun epat menahan hez, Aban pi bareñapanez popun añarab etepan. Met ñeti epovokaro menahan hezaek Iesuz hatar ur narez tahapuh pim zabelusik kepas bareñahan ñeti menahan hez-epovokaroz rotapuv ou ravah.

Iesuz heris bavizah-ñetiv

Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Ruka 23:50-56

³⁸ Pot tahan Zosep Arimatia zeitakanañap pi Iesuz pim loporih kilam homeo badae batoohap, oñ pi Zuda aban ahoriz ñaihet tat pimaz homeo badae batoohavoz ourah bar nak heh-pop pi sat Pailatin Iesu basat bizapanez mañahan gu hah. ³⁹ Met Nikodemas pi batam kutur natak kil emat Iesunañ ñetiv haoh-pop amun emat paru Zosep honeo pim heris bapanez sah. Met Nikodemas zi namedekaroz tik ulagi tinavonañakaro bahoneo batat matut tahan heh-pov ahoam pim honoñaiiv ³⁴ kilogram† pot hehao bat emah. ⁴⁰ Tahapuh aban poñariv Iesu bat Zuda parum ñomamahari basat bizapanez hat tamahat zimedekaroz tik tin navokaro pim herisik ur memelat givoñinañ el hatah. ⁴¹ Met paru Iesu zirah urahan hehaek nakoe ziñir zibuñ ñedehan tin heh-ham porah hel pui magei naorö menahan heh, met hel pui pooroh paru garos ñomah-mod nap poek basat naviz. ⁴² Met parum gogot natotuz pov totoiam ravah, povoz parup pot hah, “Darim gogot natotuzao ev totoi ravahag, zua beken deip hel pui totoi ev menahan hez-okoroh basat bizopain.” Pot hat parup hah-taput tat basat kohat lokat bizahapuh berevat hel ahos bat torop metat sah.

20

Iesu maot biriri ravah

Matiu 28:1-8; Mak 16:1-8; Ruka 24:1-12

¹ Met basat bizahan oraehan Sande aliz pos maak al teevaiam Maria Magdala zeitakanañap hel puoroh emat etehan hel ahos bat torop metahan hehaek tez betehan oraeh. ² Tahan pi etehapuh Maria pop zua borourat porü hat emahapuh pim mañairooh-aban Iesu pimaz ahoam zait tat hehapur Saimon Pitahaz hat maot emat parupin epat mañah, “Eroñariv ae, met paru darim Amip hel puoroh kohat bizahan hehaek dei sat etegin bonog, basat mod naek bizahan oraeh, ma tair? Povoz dei unun.”

³ Pot hahan pim mañairooh-aban popur Pita honeo porü hat hel pui pooroh kohat etepanez sahapuh, ⁴ pi Pita betet garos ravat sahapuh hel pui pooroh ⁵ kohat nalok, oñ am iñidoh rouvat het tok riit etehan giv nenañ oraeh. ⁶ Tahan Saimon Pita tokat emoohaek haret pi kohat lokat etehan giv nenañ oraeh, ⁷ met Iesuz gagavok giv bapotü urahan heh-por giv modañinañ honeo naoraez, oñ pim gagaih main bapotü urat bizah-poekam oraeh. ⁸ Tahan aban garos emat hehapuhon lokat etet, Met Iesu ñomahan ev bizahan hehaek maot bal hakah, pot homet barotap batah. ⁹ Met garos Iesu ñomapanenzaekanañ maot bal hapan, pot menahan hez-pov parup rekö

† 19:39: Pavar 39 -Met añ napuz ad ki baruapanen honoñai ahö hepanezavoz zut ok heh.

haohaek hodad nat, oñ am het hel puioroh lokat eteh-porahahoh parup hodad ravah. ¹⁰ Tat parup zeitak maot borourat sah.

Maria Iesun eteh
Matiu 28:9-10; Mak 16:9-11

¹¹ Tahan Maria maot emat hel puioroz iñidoh rouvat iñ hahot het tok rizat kohat eteh. ¹² Tahan enzol dim aerañariv meet hehañariv Iesu bizahan oraehaek nap gagaiz oraehaek, met modap eñañiz oraehaek tat parup toutat heh. ¹³ Tahan Maria etehan enzol napuhö epat at mañah, “Eñarim ae, ni tairaz iñ hameñ?” Pot mañahan pi parupin epat mañah, “Met paru nem Amip bat sat naek bizahan ne ev emat mel tat pimaz iñ hamoh.” ¹⁴ Pot pi haovai teritanañ havoe tat pi Iesu rouvaehan eteh, oñ Maria, Pi Iesu ev, pot pi hodad nat. ¹⁵ Oñ am hehan Iesuhon piin epat at mañah, “Eñarim ae, tairapuz ni mel tat iñ hameñ?” Pot mañahan pi epat homeh, Aban epop peti ham eparaz koravop ev, pot homehapuh pi epat piin mañah, “Erom, niuhö nem Amipuz heris naek basat biññin heza? Povoz ni basat bizeñin hezaekaz badede nañeken ne sat bom.” ¹⁶ Pot mañahan Iesu piin epat mañah, “Maria.” Pot pim abatao haovaiam Maria pim ñevon hatevetet zuum hodad ravat havoe tat Ibru ñevonañ epat mañah, “Rabonai.” Met ñe mañah-povoz kapot ev, Añairameñip. ¹⁷ Met pot mañahan Iesu epat mañah, “Met petev ne nem Papapuhaz nahel, povoz ni neeh navotun, oñ ni sat nemaz homet hezarin nem ñetiv epat mañ, ‘Iesu God pim Papapuhaz helapanez tah, met God pi amun arim Papap ok.’ Pot parun sat mañ.”

¹⁸ Met pot hahan Maria Magdala zei potakanañap emat paru Iesuz mañairooh-abanarin epat mañah, “Met ne darim Amipun et harehohö.” Pot mañat Iesu Papapuhaz helapanez mañah-ñeti pov pi parun bar mañah.

Mañairaholoz ñaravatak ou ravah
Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Ruka 24:36-49

¹⁹ Met aliz posik gitap bañodahan kutur manahan pim mañairooh-abanari honek topourat het ganö Zuda aban ahori paruhoz bat urapan hezavoz paru ñaihet tahapuh parum zei haitokor merizat map badao hah. Tat hehan Iesu parum ñaravatak ou ravat rouvat parun epat mañah, “Ari lop tinarizaronañ hezei.” ²⁰ Pot mañat pim marañir zabelusin mañairah. Tahan paru piin etet pimaz ahoam biñ ravah. ²¹ Tahan pi maot parun epat mañah, “Ari lop tinarizaronañ hezei. Met Apai ne nemeehan erohovoz zut ne ari honep honep emeehan nem gogot tovai sohopek.” ²² Pot hat pim gizasikanañ pulio paruh pul men memeehapuh parun pot mañah, “Ari Godiz Pul Tinap arim loporizaroh bahorë hat hezei. ²³ Met ari añarabon, ‘God arim horiñ ok ol haveteh,’ pot mañohopeken God parum horiñ ol betehopan. Oñ tairarin, ‘Evo, arim horiñ ariti am hez,’ pot mañohopeken God poriz horiñ ol navetetü, oñ am hepan.” Pot pi parun mañah.

Tomas Iesun eteh

²⁴ Met Iesu pim mañairooh-abanarih emah-porah paru porihanañ nap pim abatao Tomas Didimas pop paru honeo nakez. ²⁵ Povoz pi soohaekanañ maot emahan paru modarihö epat piin mañah, “Met ni sooñin darim Amip emahan dei et hareeg.” Pot mañahan Tomas pi parun epat mañah, “Evo, peti ari ok moreg ne netameg, oñ nem etañinañ pim marañik ñirihol urahaek mor moroñin etet nem marapunañ ut urom, ma pim zabelusik bareñahaek nem maras meet bagi tom, povozahoh rekot ne pimaz, Rotap

pi bal hakah, pot homem. Oñ ne pot nat tom, povoz arim nañameg-okovoz ne barotap navatotü.” Pot pi parun mañah.

²⁶ Tat hehan Sande modavok pim mañairooh-abanari maot kohat Tomasi-nañ honeo topourat haitokor merizat badao hat hehan Iesu parum ñaravatak maot ou ravat rouvah. Tat pi parun epat maot mañah, “Ari lop tinarizaronañ hezei.” ²⁷ Pot mañat Tomasin epat mañah, “Met ni ev nem marañin eterë. Tat nim maras meekeen ev emat nem marañik mor moroñ hezaek ut nourapanen nim maras maot ev nem zabelusik navareñahæk meet bagiz tekepuh ni nemaz lop houlorizaronañ het barotap navat tameñ-pov bon tap. Tapanen ni nemaz pot homekë, Rotap pi bal hakah.” ²⁸ Met pot havoiam Tomas zuam epat mañah, “Rotap ni nem ahop God hakez.” ²⁹ Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ni neen etet nemaz homeo badae bateñ, oñ añarab tairari neen et naream het nemaz homeo badae batapanez pori biñ ahov ravat hep,” pot mañah.

Ñeti menah-epeñiz kapot ev

³⁰ Met Iesu gog ahö navor nao toohan pim mañairooh-abanari eteoh, oñ ñeti poñ ne map tep epatak namen. ³¹ Met ñeti map nem menovai emooh-epovoz kapot epat hez, Met ari Iesuz homeo badae batat epat homehopek, Rotap pi Godiz rop, Kristo meepanen erat eñizapanez au hahan hehap ok. Met ari pot homepekepuh pimaz homeo badae bathopek, povoz ari pim kezavok pohao tin het hepek. Met ari pot tohopekez homet ne ñeti epeñ ev menooh.

21

Pim mañairoohari 7 Iesun eteh

¹ Met aliz nañ bon tahan tokat pim mañairooh-abanari iv havë ahö navoz abatao Taiberias* pot mañooh-povoz totoi sat hehan Iesu ñomahaekanañ poek maot ou ravat tah-ñetiv ev. ² Met Saimon Pitar Tomas Didimasir, Nataniel pi Galili zeisik Kena zei potakapur, Sebediz roñariv, ma Iesuz mañairooh-aban modañariv paru honeo heh. ³ Tat Saimon Pitahö bal hat paru modarin epat mañah, “Ne pisihol bovai somaz ev toh.” Pot hahan paruhoz epat hah, “Met dei amun ninañ honeo dari sak.” Pot mañahapuh paruparo sat bout natak helat het kuturutak sohot ki deveñ pisihol holapanen bapan hat iv havë ahö povok betevai ahoam sat em tohapuh paru pis nari nav, ⁴ oñ betezam soohan zeit al tezahan gitap magei berevovai Iesu iv havë povoz gaorevok rouvat heh, oñ pim mañairooh-abanari piin etet, “Tairap ak hez, batah?” pot hah. ⁵ Tahan Iesu parun epat at mañah, “Erohol, ari pisihol nava?” Pot mañahan paru piin epat mañah, “Evo, bonon dei upaiam ev emameg.” ⁶ Pot hahan pihoen epat mañah, “Kar, povoz ari boutitak hezaek arim mar giñañitihanañ ki deveñ maot bat betei. Tat pisihol ok bepekeg.” Pot mañahan paru pim hahat tahapuh pisihol ahoam holahan ki deveñ beri hat revah bavizapanez pap tah.

⁷ Met pim mañairooh-aban Iesu pimaz ahoam zait tat heh-popuhö Pitan epat mañah, “Erom ae, darim Amip akeg, eterë.” Pot mañahan Saimon Pita hatevetet pim dimip tez bizat pisiholoz gogot toohaek zuam maot bameet kohat iv havevok ar meñet Iesu rouvaehæk bavizapanez hat sah. ⁸ Tahan mañairooh-aban modari boutitak emat ki deveñik pisihol ahoam holat hehaek boutitanañ karar iv havevozañ berihar emohot gaorevoz totoi

* 21:1: Pavar 1 -Met Galili iv havevoz abat modao Taiberias pot mañooh.

90 mitaz zut het poekanañ beri hah. ⁹ Tahapuh paru gaorevok em berevat etehan it nañad ñadoohaek pis nari arō tahan ñadoohan berē nañ amun bizahan oraeh. ¹⁰ Tahan Iesu parun epat mañah, “Arim pis begirihanañ nari bat emei.” ¹¹ Pot mañahan Saimon Pita revah boutitak helat ki deveñ havevokanañ gaorevoti beri hat emah. Met ki deveñik pis ahorihar holat beo rezat hehan bat rekō hahan sat 153 ravah, oñ ki deveñ por naur hehan paru etehapuh home midin tah. ¹² Tahan Iesu parun epat mañah, “Ari emat gipiz nei.” Pot mañahan paru, Deim Amip ok, pot homeh, povoz paruhanañ napuhō, “Ni tairap ok?” pot piin at namañ, oñ am heh. ¹³ Tahan Iesu berē nañir pisihol bat paru manahan nah.

¹⁴ Met pi ñomahaekanañ maot bal hat navokaro parum etañik ou ravahan eteh, met iv havevoz gaorevok maot ou ravah-povonañ honeo ravahan navokaro nao ravah.

Iesu Pitan mañahat ev

¹⁵ Met paru gipiz nat garē hahapuh Iesu Saimon Pitan epat at mañah, “Saimon Zoniz rop ae, met ni nem gog aban eperi ritou metat nemaz ahoam zait tat lopori nanat heza?” Pot mañahan Pita epat hah, “Gu, nem Amip ni hodad, ne nimaz ahoam zait tat hez.” Met pot hahan Iesuhoen maot epat mañah, “Povoz aban koravop pim sipsip roholog korav hezavoz zut ni nem añaraboz korav ravat gipiz manohoz.” ¹⁶ Pot mañat Iesu piin maot epat mañah, “Saimon Zoniz rop, ni nemaz zait tat nim lopori nehar nanat heza?” Pot mañahan Pita epat hah, “Gu, nem Amip ni hodad, ne nimaz zait toh.” Pot mañahan Iesu maot epat mañah, “Povoz nem añaraboz korav ravat hez.” ¹⁷ Met navokaro mañat maot modao epat at mañah, “Saimon Zoniz rop, rotap ni nemaz zait teñi?” Pot mañahan navokaro nao at mañahavoz Pita pim loporih honoñai tat pi Iesus epat mañah, “Met nem Amip, ni nonair nai mapotuz tin hodad hez, povoz ne nimaz zait tat hezavoz ni amun hahodad.” Pot mañahan Iesu epat hah, “Ni nem añarab gipiz manohoz.” ¹⁸ Pot mañat maot epat mañah, “Met ne rotapuam epat nañoman ni hatevet. Met ni goerah dimihol meet nimauz zaitivok sat em tohot petev am tameñ, oñ nem marañiz navat nedemahan hehovo zut ni tokat aban añavaip ravat heken nim marañiz aban modapuhō navat nedemapaneuh nim sekez zait nat hekez poek navat sapan.” ¹⁹ Met pot mañahavoz kapot epat hez, Met Iesus bat urahavoz zut modarihō Pita bat ur ñomapanen Godiz abatao ahō ravohopanez Iesu homet Pitan pot mañah. Met pot mañat maot epat mañah, “Met ni nenañ honeo emohoz.”

Iesu aban modapuz hahat ev

²⁰ Pot mañovai Pita havoe tat etehan pim mañairooh-aban Iesu pimaz ahoam zait tat heh-pop parupim kosimarah toutat heh. Met batam pi tapup paru gipiz nohot heh-porah Iesus totoi toutat het pot piin mañah, “Nem Amip, tairapuhō ñai abanarin mañairapanen ni navapanez hameñ?” Met pot mañah-tapup parupim totoi toutat hehan, ²¹ Pita piin etet Iesus epat at mañah, “Nem Amip ae, aban okop tokat tair metapan.” ²² Pot mañahan Iesu epat hah, “Met nim bonov ok nemov, povoz nehō, ‘Pi am hepanen ne maot emom,’ pot haom, povoz nemov ok. Met nim modapuz tohopanezavoz neen at nañotun, oñ ni am nenañ honeo emohoz.” ²³ Met pot mañahan tokat Iesunañ sooh-modari hatevetet kapotaz hodad nat het aban popuz pot haoh, “Okop nañomotuz hahap ok.” Pot haovai emooh, oñ Iesu pi nañomotuz Pitan namañ, oñ Pitahoam pimaz at mañah, povozam

epat piin mañah, “Met ‘Pi hepanen ne maot emom,’ pot haom, pvoz nim bonov ok, nemov.” Pot Pita hodadeo bapanez upaiam mañah.

Ñeti metevokaro

²⁴ Met ne Iesuz nañairooh-aban tapü epopuhö Iesuz tovai emooh-ñeti mapoñ hat menovai emohot ev bon toh. Met dari hodad, ne pinañ honeo het et hareohö, pvoz ñeti rotapuñ ev menoh.

²⁵ Met ev menoh-nen epeñ Iesu tooh bon, oñ mod mapotü ahoam amun tooh. Met aban napuhö ñeti poñ map menapan, pvoz peti darim ham eparah tep poñ bizakan oraepanez mopas rekot bon.

(Iesu ñetiv aban Zoniz menahat nen ev.)

APOSOR

Ñeti garosikao

Aposor ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Ruka aban pop garos tep modataz abatao Ruka hameg-ñeti pov menah, met tokat ñeti mod epov amun red menahao ev. Met Iesuz aposor gog abanarinañ honeo pi het parum mañooñ-ñetiñ pi hateveteoh, ma Polir modari gogov tovai soohan pi parunañ honeo soohapuh pimaiz etañinañ et hareoh, ma parum haoh-ñetiñ pi tinam hateveteoh.

Met aposor aban pori Kristohö pim gogot tovai sohopenez mañahaek garos Zerusalem zeitak het Zuda añarabon kapot tat Zerusalem poek Pul Tinap erat meñizahan ñetiv mañooñ. Met tokat narah Pilip garos Sameria zeñ ahö potak sat añarab poekarin mañooñ. Met tokat mod narah Polir aban modari zeñ hotoh heh-modasikaroh sat Iesuz ñeti tinao añarabon bar mañovai sooh. Met pot mañovai soohan añarab Zuda bon, oñ patari amun Iesuz ñetiv hatevetet pimaz homeo badae batoohan añarab pat porir Zuda pori main main berat hehaek, maot honeo Godiz togut ravat pimaz homehot heh.

Met aposor aban pori pot tovai soohan Godiz Pul Tinap meñizooñ Godiz kezao ou ravah, povoz tep epat rekö hahopenezari Godiz Pul Tinap ma pim kezavoz kapot tin hodad ravohopenez hat menah.

Met Kristo abarah maot hasahan krismasañ 33-iz zut bon tahan Ruka tep epat red menah.

Paru Iesuz aposor abanariz tovai soohariz ñetiv

Pul Tinap meepanez au mañah

¹ Met Tiopilas, ne tep garos menohotak batam Iesuhö kapot tat tovai emohot añarabon badede mañooñ Godihö abarah bat helah-ñeti poñ ne ni rekö hat hodad tekez hamenat nanoh. ² Met Godihö Iesu abarah bat helapanez tah-porah Iesu Godiz Pul Tinapuhö meñizahan batam pim aposor aban ba ou bataan heh-porin gog mapoñ tohopenez au mañahan heh. ³ Met Iesu ñomat maot bal hah-porah alizañ 40 pi hamarrah heh. Met hamarrah hehapuh orah rezah pim mañairoohari hehaek paru piin etet, Rotap pi maot biriri ravat hez, pot homepenez hat emat heris mañairovai sooh. Tat pi Godiz masakavoz roketak añarab hepanezavoz ñetiv bar mañovai sooh.

⁴⁻⁵ Met narah Iesuz mañairoohari topourat pinañ honeo paru gipiz nohot hehapuh parun ah ñeo epat mañah. “Tovai ari zuam Zerusalem zeñ epat betet sotunei, oñ ari gaa tat hepeken Pul Tinap arihaz meeman erapanez ñai bizat etet hezei. Met batam arinañ ne hehō-porah nem Papapuhö arimaz pim Pul Tinap au hahan hez-ñeti pov arin bar haañoh, ‘Met Zoon pi Zodan iverih añarab iv nenavonañ ivoh memeoh, oñ petev totoiam ariti Pul Tinap meeman emapanen ari bepek.’ Pot haañoh, povoz ari ev am gaa tat hepeken God pim Pul Tinap ari anapan.”

⁶ Met mod narah aban Iesuz ba ou bataan heh-aposor pori paru Iesunañ honeo topourat het Iesun epat at mañah, “Deim ahop ae, petev ni kez teken, batam darim mimiholoz hehat darimauhö maot darim zeñ epesiz korav ravat tin hek ma tair?” ⁷ Pot at mañahan Iesu ñeti hañiv parun epat mañah, “Hatevetei, nem Papap tokat tohopenezat pimaiz hodadevok au hakahan

hez, oñ hodad tepekez pi arin naañotü. ⁸ Oñ pi Pul Tinap arih meeapanen erapanez porah kezao anapanen, ari aban eperi nem tooh-ñetiv añarabon bar mañovai sohopek. Tat nem ñetiv orah rezah Zerusalem zeï epatak porin ma Zudia zeisik porin ma Sameria zeisik porin mañohopekepuh sat zeï modasikaroh añarab maporin bar mañovai sohopeken nem ñetiv ahö ravat sapanen paru hatevetet nemaz hodad tapan,” pot mañah.

Iesu abarah helah-ñetiv

Mak 16:19-20; Ruka 24:50-53

⁹ Met Iesu ñeti pov mañat bon tovai tapuraham God Iesu bat abarah helahan aban pinañ honeo hehari et bameet hehan helat unitak iz ravat sah. ¹⁰ Tahan paru abarah am et bameet hehan teri taputanañam aban nañariv dimir giv aeratü tat heh-nañariv parum nakoe ou ravat rouvat hehapuh, ¹¹ epat mañah, “Ari Galili abanari, tairairiz ari rouvat abaran etet hez? Met Iesu abarah bat helahan eteg-okatap maot tokat erapan.” Pot parun mañah.

Zudasiz urutak nap ba ou batah

¹² Pot mañah-porah paru dañ pov betet hotoh bon oñ totoi, 1 kilomitaz zut, Zerusalem zeitak sah. ¹³ Met poek sa berevahapuh parum zeï mamog het emah-pomakeh sat zeï tovmak demahan hehaek zeï girü revahavok sat heh. Met aban poriz abatañ ev, Pitar, Zonir, Zemisir, Andurur, Pilipir, Tomasir, Batolomiur, Matiur, Zemis modap Alpiasiz ropur, Saimon modap pi Selot porihanañ nap, met Zudas Zemis modapuz rop. ¹⁴ Met aban abatañ ev menoh-eperir Maria Iesuz nonopur bosiholor añ modari paru orah rezah topourat loporï bahon batat het Godin mañ mañohot poek heh.

¹⁵ Met paru poek hehan aliz nañ bon tahan Iesuz homeo badae batat heh-mod nari emahan paru poek topourat honeo ravahan añarab 120 ravat heh. Tat Pita parum ñaravatakanañ bal haz rouvat Parun ¹⁶ epat mañah, “Nem modari, met Zudas Iesu bapanez ñai abanariz garos emah. Met pot tapanez batam Devid darim mimip Pul Tinapuhö hodadeo manahan ñetiv menahan hez-poek Zudas pot tahan rotapuv ou ravah. ¹⁷ Met dari hodad, Zudas Iesu pimauhö ba ou batahan deinañ karar het gogot toogip ok,” pot mañah.

(¹⁸ Met Zudas pi Iesu hori pov metapanez hat Zuda aban ahorihö monis manahan pi bat moni posinañ ham nat zum tahapuh poek ñodat ñeeko ur rapat zat map ozourahan ñomah. ¹⁹ Met Zudas ñomah-ñeti pov hahan añarab Zerusalem zeitak hehari hatevetet ham potaz abatao Akeldama mañamah. Met parum ñevonañ abat povoz kapot ebat, Nap ur ñomapanez hat zumao manah-mon posinañ zum tah-hamar ev.)

²⁰ Pot mañat Pita maot epat mañah, “Met dari hodad, batam tep nataz abatao Buk Song tep potak Zudasiz ñetiv epat menahan hez, Pim hamat ravat hez-poek rekot nap nasotü, oñ betez hepan. *Buk Song*

69:25

Met ñeti teri mod nat epat amun menahan hez, Aban nap pim urutak rouvat het gogot tohohan.

Buk Song 109:8

²¹⁻²² Met pot pim menahan hezatam dari tat Zudasiz urutak aban rouvanez mod nap ba ou batah. Met batam Zoan Zodan iverih añarab ivoh memeeh-porah ari tairari Iesu ñetiv haohan deinañ honeo het hatevetevai emohot hegipuh Iesu bal hat helahan eteg-porihanañ nap dei abanari 11 eperinañ honeo het gogot tohokaz dari ba ou batah. Tapanen pi deinañ honeo het rotap Iesu bal hakahan eteg-ñetiv añarabon mañovai sohok.”

²³ Pot mañahan paru aban nañariv ba ou batah, met aban napuz abatao Zosep, met pim abat modavokaro Basabas Zastas pot mañooh-pop, met aban modapuz abatao Matias mañooh, poñariv ba ou batah. ²⁴ Tat mañevok epat mañah, “Deim Amip, ni añarab maporiz loporizaroh homeamahat map hodad hakez, povoz aban ba ou bateg-epañarivihanañ nap nim ñetiv haovai sohopenaz popun añaireken dei etet hodad ravak. ²⁵ Tat Zudas nim ba ou bateñin heh-pop dei hañevetet pim hañiv bat horiek hasahapuz urutak pi rouvat deinañ honeo het nim gogot tohohan.” ²⁶ Pot mañeo hahapuh aban poñariviz abatavokaro helevokaroh menat, “Tairap ritou tapan,” pot hat betet etehan Matiasihö ritou tah. Tahan pi bamain bathapuh aban Iesuz aposor aban mod 11 porinañ honeo gogot tohopenez meñehan heh.

2

Pul Tinap paruti emah

¹ Met tokat Zudaholoz topourat gipiz nooh-aliz nasiz abatao Pentikos hamah-aliz posik añarab Iesuz homeo badae batat hehari paru ze namakeh topourah. ² Tat hehan abarhanañ pei nai hadavoz zut pi ñe ahov haovai erahan paru hatevetehan pei poi parum ze heh-pomakeh lokat an pap manahan, ³ paru etehan it rai raisiz zut het rapat parum gagañik rouvat heh. ⁴ Tahan Godiz Pul Tinapuhö parum loporizaroh er horat map rekö ravat badede bavatahan añarab ze modasikarohariz ñeñ parum hodad nat heh-poñinañ kapot tat ñetiñ hah.

⁵ Met porah Zuda añarab narizaro Godiz zait tat mañ hahot hehari parum ze kapoñ betet hotohanañ emat Zerusalem zeitak heh. ⁶ Met añarab pori poek emat hehaek ñeo ahoam haovai emahan hatevetet, “Tair ev tah batah,” pot hahapuh, Iesuz homeo badae batat hehariz nakoe emat hatevetehan map ze modasikaroh haoh-ñeñinañ haohan, tin parum ñeñinañ hahavon hatevetet agol atat ñeñ bon tahan etañ hon haré tahapuh, ⁷ nae nap epat mañah, “Ae ui, met paru ñe navor navonañ hamah-aban eperi Galili ze honesikanañari eveg, ⁸ met tair tat paru ze modasikarohariz ñeñinañ hamahan dari hateveteameg.” ⁹⁻¹¹ Pot hahapuh paru maot epat hah, “Darim ñeñ main main hameg, oñ paru aban eperi Godiz redeo añarabon mañairovai emooh-ñeti tin poñ darim ñeñinañ hamahan tinam hateveteameg. Oñ etei, dari ev hez-eperi honeekanañ naem, oñ ze maposikaroh, Patia zeisikanañ, ma Midiä zeisikanañ, ma Ilam zeisikanañ, ma Mesopotemia zeisikanañ, ma Zudia zei epesikanañ, ma Kapadosia zeisikanañ, ma Pontas zeisikanañ, ma Esia zeisikanañ, ma Prizia zeisikanañ, ma Pampilia zeisikanañ, ma Izip zeisikanañ, ma Libia zeisik Sairini zeitaz totoihanañ, ma Krit zeisikanañ, ma Arebia zeisikanañ, ma Roma zeitakanañ, met ze maposikarohanañ dari emegiri ev. Met dari zei posikarohanañ emeg-eperi nari Zudahol met nari patari, paru Zudaholonañ honeo ravat Godin mañ mañohot hezari, dari mapori paru ñetiv darim ñeñinañ hamahan tinam hateveteameg.” ¹² Pot paru hahapuh home midin tat epat hah, “Ui, tair tat paru darim ñeñinañ hamah?” ¹³ Pot hahan mod nari hatevetet batiu tiu batat kek haovai epat mañah, “Evo, peti paru iv kezao nat rumurat het ok hamah,” pot hah.

Pita bal hat kapot bar mañah

¹⁴ Pot haovaiam Pitar aposor aban modari 11 pori paru bal haz rouvat Pitahö ñeo ñarah hat epat mañah, “Ari Zuda nem modari, ma Zerusalem ze epatak emat hezari, ari deim hameg-epovoz kapot haoman hatevetet

hodad ravei. ¹⁵ Met dei ivov nat rumurat het hameg, pot ari homet hamegi? Evo eñarohol, gitap maok berevat kez rav meñevai eparah dari rekot ivov nainotuzarah ev, ¹⁶ oñ petev ou ravah-epovoz kapot batam Godiz propet aban nap pim abatao Zoel popuhö haomaz toh-epov menahan hezavoz rotapuv ev ou ravah.

¹⁷ Godihö pot hah, ‘Met tokat aliz metes totoi ravohopanez porah nem Pul Tinap meeman erat zeisikaroh añarab maporih map rekö ravohopan. Met rekö ravohopanez porah parum ro abanarir ñari añahol nem ñetiv añarabon bar mañohopan, ma navor nao potazao bavatapanez ro abanari etehopan.

Ma paru aban añavai nari Godihö auakañik ñetiñ mañohopanez hatevete-hopan.

¹⁸ Met rotap nem Pul Tinap meeman emapanez porah, nem gog añarab nem ñetiñ modarin mañohopan.

¹⁹ Met tokat porah red navor nao añairoman etepeke. Tapanen ev hamarrah uveo ma itañader itoulov ahoam berevapan.

²⁰ Ma abarah gitap mañat hepanezaek kutur manapan, ma ñonis amun uvevoz zut mav ravapanenahoh, darim Amip erapanez aliz pos al tezapan.

²¹ Met tokat nonair nai potun etepekezarrah, ari añarab tairari, ‘Deim Amip eñiz,’ pot hapekez pori piuhö eñizat pimerizaro ba avatapan.’ *Zoel 2:28-32*

Pot propet aban Zoelihö menahan hez.”

²² Pita ñetiv pot mañat maot epat mañah, “Met ari Israel añarab nem modari, ari tinam hatevetepeken ne Iesu Nasaret zeitakanañapuz ñetiv arin añom. Met pi Godihö kezao manat meehan erat red navor nao, darim batam et narez am heg-poñ añairoohan dari eteogin pi Godiz kezavonañ tooh-kap pot ou ravohoh. Met eñarohol ae, dari añaraboz ñaravatak pim pot tooh-poñiz ari hodad ok hakez. ²³ Met mamog Iesu meepanez tahapuh God pim tapanezat bar mañahan emat hehan, ari añarab Papapuz mañah-taput metegipuh Iesu bat ñai aban hoririz marañik manegin zirah urahan ñomah.

²⁴ Met arihö hagin Iesu urahan kakamavon hatevetet ñomahaek, Godihö maot baviriri bataan bal hah. Met pi hori nao nataek arim, ‘Hori tah,’ hat zirah uregin ñomah-povoz kapot bon hehan, haveirah-poek pi hepanezaevoz rekot bon, povoz maot baviriri bataan bal hakah. ²⁵ Met batam darim mimip Devid Iesuz ñetiv epat menahan hez,

Met orah rezah nem Amip nenañ hez-povoz ne hodad,

ma pi nem nakoe het neñizat hezan ne tovai samoh, povoz ne ñaihet nat hez.

²⁶⁻²⁷ Met God, ni ne neñizat pot netameñivoz homet biñ ravat titimao niin nañamoh. Met nem modariz ñomamahat ne am ñomomazap ev, oñ ñomoman ñomamahariz pulihol sat hezaek, nem pulip sat hepanen, nem Amip ni poek ne nanevetetü, ma ne nimauz zait tat hezapuz heris poek oraet zañ natotü.

²⁸ Met ne tinam sat pohao hemazaek nonor nañaireñ, povoz nim hezaek neñeken, ninañ honeo biñ pimau ravat hem. *Buk Song 16:8-11*

Pot Devidihö menahan hez.”

²⁹ Pita ñeti pov bar mañahapuh maot epat mañah, “Ari añarab nem modari, hatevetepeken darim mimip Devidiz menahan hezavoz kapot bar añom. Met Devid pimaütü homet ñeti epov menah bon, oñ pi ñomahan

ev baveirahan hezaekam dari eteameg. ³⁰ Met garos Devid biriri hehporah pi propet abanap ravat het tokat ou ravapanezavoz kapot hodad heh, povoz Godihö tokat pim iz mimiholohanañ ro berevat ou ravapanez pop, pim zut añaraboz ahop ravat hepaneze hodad pov manahan menahan hez. ³¹ Met Godihö tokat Kristo eñizapanez au mañahap meeapanen, pi erat ev ham eparah het ñomapanezaekanañ maot baval hapanez homet, Devidin hodadeo manah-povoz homet pi ñeti añoh-epov menah. Met pot menahan hezaek Iesu pop ñomah-porah pim heris zañ nat, ma ñomahariz pulihol sat hezaek God pi betehan pim pulip am hez bon. ³² Met rotap Godihö Iesu ñomahaekanañ maot baviriri batahan bal hahan, dei piin et hareegiv arin ev añameg. ³³ Met God pot tat Iesu darim ahop bavatahapuh pim mar giñasiz nakoe meñehan hez. Tat pim Papap pi Pul Tinap meeapanez au hahan heh-pop Iesu meehan haerahaek, petev ou ravamahan ari etet hateveteameg-epañ Iesuhö meehan emahañ ev.

³⁴⁻³⁵ Met Devid popuhö ñeti modao epat amun menahan hez, Godihö nem Amipun pot mañah, ‘Ni nem mar giñasiz nakoe ev emat toutat heken, nimaz kaev ravat hepaneze pori bat hor batat ne nim irih meñeman, ni parum revah hekë.’ *Buk Song 110:1*
Met Devid pi abarah nahel, oñ pi hamarrah het zañ tah, povoz pimaütü homet ñeti epov namen.

³⁶ Met ari hatevetet hodad ravei. Iesu arim zirah uregin ñomah-aban tapup pi Kristo, Godihö eñizapanez au hahan hehap ok, met Godihö pi petev darim Amip ravat hepaneze bavatahan hez. Met Israel añarab mapori ñeti epovon hatevetet map hodad tapaneze hat arin ev añamoh.”

Añarab ahovokaro ivoh memeeh.

³⁷ Met Pita pot mañat bon tahan añarab hatevetet zageri tat home midin tahapuh het narihö Pitar aban modari 11 porin epat mañah, “Ui erohol, met dei tair tak?” ³⁸ Pot at mañahan Pita hañiv epat parun mañah, “Ari honep honep arim horiv betet loporizaro borourepeken dei Iesu Kristoz abatao hat ari ivoh emeeakan pim añarab ravepek. Tepeken God arim horiv olapanepuh pim Pul Tinap ari anapan. ³⁹ Met rotap Godihö pot au añahan hez, ‘Dari ma darim ñarohol, ma darim izaholor mimihol, ma zeı modasikaroh map hezari, dari porihanañ tairari Godihö as hapanen, pimaz homet sookaz porin pot bar haañah, “Nem Pul Tinap ari anom.” ’ Pot darim Amip hakahan hez.”

⁴⁰ Pot mañahapuh Pita Iesuz ñetiv ahoam maot tin bar mañah. Tat pot mañah, “Met tokat Godihö añarab tairari hori tamah-pori kakamao metapaneg, ari hori tamegiri arim horiñ betepeken God maot pimeri ari ba avatapan.” ⁴¹ Pita pot mañahan añarab ahö navokaro 3 tauseniz zut paru ñeti pov hatevetet Iesuz homeo badae batahan ivoh memeeh. Tahan paru togü honet ravat heh.

Paru lop honeri ravat heh.

⁴² Met pot tat hehapuh orah rezah paru Iesuz homeo badae batat hehpori pim ñetiv hatevetehepandez zait tat paru emat topourat hehan, ñeti pov Iesuz aposor aban porihö parun mañoochan hatevetehehot hehapuh, paru mapori tin nae nap meñizat parum gipiz nae nap manat nohot honeo het Godin mañ mañohot heh. ⁴³ Met God meñizat hehan Iesuz aposor aban pori red navor nao toohan añarab mapori etet agol atat ñaihet tat heh.

⁴⁴ Pot tohot het paru lop honeri ravat hehapuh parum nonair nai mapotü amun paru maporizatü ravat heh. ⁴⁵ Tat paru hamar ahö hehari, ma

nonair nai modatü ahö hehari, parum potü modari manooohan zum toohan, monis boohapuh añarab nonair nai bon hehari manoooh. ⁴⁶ Met orah rezah alizañik Godiz tup ahomakeh honeo topourohot heh, met poekanañ berevat parum zeñik sat toguñ main main ravat het tinam meñizat gipiz nae nap manat nohot biñ ravat heh. ⁴⁷ Pot tohot paru Godiz ñetiñ biñao mañohot hehan, añarab modari parum toohavon etet zait tooh. Tat orah rezah alizañik paru tairari parum loporizaro borouroohan darim Amip maot pimeri bavatooh-pori paru mamogarinañ honeo emat togü honet ravovai sooh.

3

Eñañ hori hehap batin batah

¹ Met orah rezah paru Zudahol hapanezai 3 kirok toohan, emat topourat mañ haoh. Met aliz nasik 3 kirok toohan Pitar Zon Godiz tup ahomakeh lokapanez hat totoi emahan, ² zeñ pomakez haitokoroh redeo tin metahan hehaek aban eñañ kez narav heh-nap, nonopuz ñekevokanañ potam batahan hehap bat em meñehan heh. Met pimeri orah rezah pop bat emat haitok pooroz nakoe meñeohan, het añarab Godiz tup pomakeh lokapanez emoohan monis manapanez pi parun mañ mañoooh.

³ Met porah Pitar Zon emat kohat lokapan hat tahan, aban eñañ horip poek hehaekanañ pi parupiuho monis manapanez mañ mañah. ⁴ Tahan parup piin et mereet het Pitahö pot mañah, “Ni ev deipin eterë.” ⁵ Pot mañahan monis manapanez hah hat aban pop parupin etehan, ⁶ Pita epat mañah, “Ne monis ni nanomaz bon, oñ nem mod tin bat emamoh-pov ni nanom. Met Iesu Kristo Nasaret zeitakanañapuz abatavonañ nañohog, pim kezavok ni bal haz rouvat haeñ tat sa.” ⁷ Pot mañat Pita pim marasiz bahan, aban eñañ hori heh-popuz eñ hotaleñ kez ravahan, ⁸ pi bal haz rouvat kapot tat haeñ tat sah. Tahapuh pi Pitar Zoninañ honeo Godiz tup ahomakeh lokat, haeñ tat pi pereger kaub haovai Godiz biñ haovai soohan, ⁹ añarab poek hehari etet, ¹⁰ paru epat nae nap mañah, “Ui, aban epop orah rezah Godiz tup epamakez haitok redeo tin metahan hez-akaoroh toutat monisiz mañ añaohap ev tin ravah.” Pot hat agol atat marañ gitañik ker menat etet heh.

Tup ahomakeh Pita ñetiv mañah

¹¹ Met aban batin batahap pi biñ ravat Pitar Zoniz marasikaroz bat hehan, tup pomakez romevoz kohat zeñ kar nas demahan heh-posiz abatao Solomon mañoooh-posik hehan, paru añarab etepanez porü hat emat okat epat rouvat parun etet agol atat heh. ¹² Tahan Pita parun etet ñetiv epat mañah, “Ari Israel añarab nem modari, tairariz ari deipin etet agul atat hez? Met Godiz etañik deip tinañariv hezaek deipim kezavonañ aban epop batin bateg, pot ari homeamegi? Evo, pot bon. ¹³ Met God darim iz mimihol Abraam ma Aisak ma Zekop, ma darim nonor papaz ahö tapupuhö aban epop batin batahaek, pim gog abanap Iesu popuz abatao pi bat hel batah, oñ ari Iesu tapup bat aban ñairiz marañik manegin, paru basahan gavman aban Pailat hatevetehan pi hori nao nat ravahan maot iñidoh baverev meepeanez hahan, ari Pailatin evo mañat rez kek teg. ¹⁴ Met pi aban tinam het horiv nat soohap, oñ ari pi kos rez manat rez kek tegipuh, aban nap modap menahan kakam zeimakeh biihan heh-aban pop baverevapanez

hat Pailatin mañeg. ¹⁵ Met pot tegipuh ari dari tin het hekaz maup uregin ñomah, oñ God maot pi baviriri batahan bal hah. Tahan dei piin eteg, povoz petev arin pim ñetiv ev añaameg. ¹⁶ Met aban eñañ hori heh-epopuz ari hodad, met rotap Iesu eñizahan, deip pimaz homeo badae batat hezaek pim abatavonañ mañegin, pi aban epop batin batahan petev ari ok emat eateameg.

¹⁷ Met nem modari ne hodad, ari arim ahorinañ honeo pim kapotaz unun hegipuh bahori meteg. ¹⁸ Met batam Godihö propet aban maporin epat bar mañooh, ‘Kristo eñizapanez au hahon hez-pop tokat kakam ahov bapan.’ Pot mañoohan paru hatevetet añarabon mañoohavoz rotapuv petev ou haravah. ¹⁹ Povoz arim loporizaro borourat Godiz hahan hezot baval hat tovai sohopeken, pi arim horiñ ba ol betepanen, ²⁰ arim nakoe pi het eñizohopanen arim loporizaro masak ravat tin hepek. Tapanen tokat Godihö eñizapanez au hahan hehap Iesu Kristo pop darihaz maot meeapanen erapan.

²¹ Met Iesu petev abarah hezaekam hepanepuh, tokat maot erapanezarah God nonair nai map berevat hez-epotü batin batapanen map maokotü ravapan. Met pot tapanez Godihö batam pim propet aban tinarin mañoohan, paru ourah añarabon mañovai emooh. ²² Met batam propet aban nap pim abatao Moses pi epat hat menahan hez, Met God darim ahop ne ba ou navatahavoz zuf, tokat darim iz mimiholohanañ pim propet aban mod nap ba ou batapanen, pim ñetiv hahopanen, ari hatevetet pim ñeti hahopanezao baval hat sohozei. ²³ Oñ hahopanen tairap baval nak het tohopanepuh kos rez manat hepanezap, Godiz homeo badae batat hepanezarinañ honeo naketu, oñ Godihö pot hepanezap bavon batapan. Moses pot menahan hez. ²⁴ Met batam propet aban mod napuz abatao Samuel, met pim tokat berevah-propet aban modarihö amun petev ou ravat hezan, darim hameg-epovoz paru bar haohan añarab hateveteoh.

²⁵ Met Godihö tokat ou ravapanezavoz ñetiv pim propet abanarin mañahan menahan hezaek, dari parum iz mimihol amun hateveteameg. Ma batam God Abraamin pot mañah, ‘Tokat nim iz mimihol ne masakao manom. Tapanen poekanañ ze maposikaroh nem masakao ahö ravat sohapan.’ God Abraamin garos pot au mañahan hatevetehaek, dari pim iz mimihol petev amun hateveteameg. ²⁶ Met pot hahan hezaek petev Godihö Iesu pim gog abanap ba ou batat meehan dari Zudaholotü garos ou ravah. Met darim hori tameg-poñ betet loporizaro borourakan pim masakao dari map anapanez hat pi dariñ garos ou ravah.” Pot Pita parun mañah.

4

Paru Pitar Zon memerizah

¹ Met Pitar Zon poek het Pita ñeti pov haohanam aban anumaihol bareñ elat mañarooh-nari met Godiz tup ahomakez korav rouvat hehariz ahop, met Sadiusi aban nari, paru pori emat hatevetet hehan, ² “Iesu ñomat maot bal hah, povoz ñomamahari maot bal hapan,” pot Pitar modari haohan paru hatevetet loporizaro kaev ravat emat, ³ Pitar Zon kez tat bahapuh kutur haravah, povoz zeirevaihoh parupim ñeo hapanez hat basat kakam zeimakeh memerizahan heh. ⁴ Pot tah, oñ paru Pitar Zoniz ñetiv hateveteoh-narizaro Iesuz homeo badae batahapuh mamogarinañ honeo ravahan abanari 5 tausen pot ravah.

Pitar Zon ñevok bizah-ñetiv

5-6 Met zeirevai al tezahan Zudaholoz aban korav ahorir, aban ñeti kateñiz mañairaholor, aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahop pim abatao Anas, popur pim kapotak nari, met Kaiapasir Zonir Aleksanda paru pori Zerusalem zeipotak zeinamakeh lokat topourat heh. ⁷Tahan nari Pitar Zon bat emat parum ñaravatak barouvahan epat at mañah, “Met arip tairapuz abatao hagin eñizat kezao anahan aban akap batin bateg?”

⁸ Pot at mañahan Pul Tinapuhö Pita meñizat hodadeo manahan epat parun hañiv mañah, “Deim korav ahori, ⁹ met aban eñañ hori ravat hehepop deip batin bategivoz ari at añaimegiek, ¹⁰ petev epat arin añoman ari hatevetet hodad ravepek, ma Israel añarab mapori amun hatevetet hodad ravapanez zait toh. Met Iesu Kristo Nasaret zeitakap arim uregin ñomahan God maot baval hah-tapupuz abatao hagin pim kezavok aban epop batin batahaek dei honeo arim ñaravatak ev rouvat hez. ¹¹ Oñ epat menahan hez,

Aban nari zeinamak demapanez bah nar bat etet, ‘Horir ev,’ pot hat betehan oraehan, tokat bah tapur zeimakez tok bah kapot tatar bavatah. *Buk Song 118:22*

Pot menahan hez, met Iesu bah por pi hez. ¹² Met pi nen tapupuhö dari honep honep eñizamahan tinam hez, met zeinapesik ma zeinomod nasik dari pot eñizapanez mod nap Godihö au mañahan nakez, oñ Iesu nenap meehan erat eñizat maot pimeri ba avatamahap ok.” Pot Pita parun mañah.

¹³ Met Pitar Zon parup hodad ahov bamah-skurü natak nalok hehañariv ok, oñ Iesuz kezao parupinañ honeo heh, povoz ñetiv hapanez ñaihet nat, oñ parup kez tat rouvat het ñetiv mañahan, Zuda aban ahö pori parupin etet home midin tat pot homeh, Parup Iesunañ het hodad okov bah. ¹⁴ Met aban parupim batin batah-pop parupinañ honeo rouvaeahan, paru aban ahö pori etet hapanezao homehan evo ravahan bapap tat heh.

¹⁵ Tahapuh paru Zuda kaunsor aban ahö porihö parup meehan sat zeinagirü patavoti hehan, paru metapanez ñetiv nae nap epat mañah, ¹⁶ “Met paru añarab ev Zerusalem zeitak hez-mapori parupim red tahavoz hodad hatah, povoz dari rekot parun bavai namañotü, oñ aban okoñariv tair metak? ¹⁷ Met parupim tah-pov zeinodasikaroh haovai sohopanen ahö ravotun hezavoz, parupin ah ñeo mañat epat mañak, ‘Arip tovai Iesuz abatao hat maot ñetiv añarabon mañotunei,’ pot mañak.” ¹⁸ Pot hahapuh Pitar Zoniz as hahan maot emahan paru ah ñeo parupin epat mañah, “Arip tovai Iesuz abatavonañ ñetiv añarabon maot mañotunei.”

¹⁹ Pot ah ñeo mañahan Pitar Zonihö haniv epat mañah, “Arim ñeti añaimegiev hatevetet baval haka? Ma Godiz ñeti hahan hezao hatevetet baval hak? Tair takan God etepanen tin ravapan? Povoz arimauhö homei. ²⁰ Oñ deip tapü epañariv Iesuz hat tahan hatevetet eteg-ñeti pov añarabon bar namañotü, pot arim hamegivoz nonor bon.” ²¹ Pot parup mañahan, aban ahö pori hatevetet kez ravat kakamao metapanez zait tah, oñ paru añarab mapori parupihö abanap batin batahavoz homet, Godiz ñeti biñao mañohot heh, povoz homet aban ahori epat parupin mañah, “Met arip añarabon am mañohopek, povoz kakamao etak.” Pot parupin mañat meehan berevat sah. ²² Met parupim aban batin batah-popuz krismasañ 40 pot heh.

²³ Met parup meehan berevat sat parupim mod Iesuz homeo badae batat heh-poriz nakoe sahapuh, parum kaunsor aban ahö poriz ñeti mañah-poñ parupim mod porin bar mañah. ²⁴ Tahan paru hatevetet lop honeri ravat, Godin epat mañ mañah, “Deim ahop God, ni abarar hamarar iveñir nonair nai map ev hezatü nimauhö matut teñin hez, ²⁵ met batam nim Pul Tinapuhö nim gog aban nap Devid, deim iz mim pop, hodadeo manahan ñeti epov hahan hez,

Met tairaz paru añarab patari Godiz kaev ravat mogao tat hez? Tat paru pi bahori batapan hat ñetiv hamah?

²⁶ Paru hamarrah añaraboz korav ahori lop honeri ravat, darim ahop Godir pim au hahan hezap zei ñai metapanez hahapuh, ñaitü bat topourat ñai bizat het etet hez. *Buk Song 2:1-2*

²⁷ Met aban ahoñariv Erodin Pontias Pailat ma añarab mod patarir Israel aban ahö nari paru mapori, Iesu nim gog aban tinap eñizapanez au hañin hehap urapanez ñetiv topourat hahan, Devidiz hahan hez-epovoz rotapuv ou ravah. ²⁸ Met garos nimauhö nim kezavor hodadevonañ parum pot metapanezavoz au hañin hehat, paru togü manat hahapuh taput metat urah. ²⁹ Met deim Amip ni hodad, dei kezao bonori, povoz paru nim ñetiv dei nakaotuz ah ñeo añahavoz ni home, dei eñizat kezao anat heken dei ñaihet natotü, oñ añarabon nim ñeti tinao am bar mañovai soho. ³⁰ Met dei Iesu nim gog aban tinapuz abatavonañ haovai sookan, nim maras meet ni red navor nao tat lamari batin batovai sooken, modari etehopan.” ³¹ Pot paru mañeo hat bon tovaiaam zei parum hehamak do do ahoam tahan hatevetet etehan paruh Godiz Pul Tinap map rekö ravahan paru ñaihet nat, oñ kez ravat Godiz ñetiv añarabon ourah bar mañovai sooh.

Parum modari meñizah-ñetiv

³² Met porah paru Iesuz homeo badae batat heh-mapori lop honeri ravat het parum nonair nai mapotü paru maporizatuhar ravat heh. ³³ Met Iesuz aposor aban pori Godiz kezavonañ añarabon epat mañoo, “Rotap Iesu darim Amip Godihö maot baval hakahan hez.” Pot parun mañovai soohan, Godihö añarab pimaz homevai sooh-pori pim masakao manohot hehan tin heh. ³⁴ Met parum ñaravatakanañ nari gipizoz mel nat, ma naiz tekü nat, oñ tairari ham ahor ma zein houl hehari modari manat monis booh. ³⁵ Tat Iesuz aposor aban pori manooan mod nonair nai bon hehari meñizat manoo, povoz nap naiz tekü nat.

³⁶ Met pot tooh-porah aban poek heh-napuz abatao Zosep, met aban pop Iesuz aposor aban pori tin meñizoo, povoz pim abat modao Banabas pot mañoo. Met Banabas abat povoz kapot parum ñevonañ, Modari meñizamah-abanap. Met aban pop pi Saipras zeisikanañ emat poek heh, met pi Livai porihanañap. ³⁷ Met aban pop pim ham nar mod nap manahapuh, monis bat sat Iesuz aposor aban pori nonair nai bonori manapanez hat manah.

5

Ananiasir añapuz tahat ev

¹ Met aban nap parunañ honeo heh-popuz abatao Ananias met pim añapuz abatao Sapaira. Met narah Ananias paru añapuz ham nar modap manahan zum tat monis manah. ² Tahan Ananias moni pos bahapuh moni nas paru añap nae nap mañat ba iz batat met nasiam bat Iesuz aposorohol manapanez hat basat manat pot parun mañah, “Deipim monis begit nen

ev.” ³ Pot moreg hahan Godiz Pul Tinapuhö Pita hodadeo manahan piin etet pot mañah, “Ananaias ae, Seten ni moreg netahan, ni aripim hamaraz moni beg-posiz nas aripimauz ba iz batat, ‘Monis deipim begit nen ev,’ pot hañiek Godiz Pul Tinap ok moreg meteñ. ⁴ Met hamar modap naman hegirah aripimar ravat heh, met modap manegin moni anah-pos aripim monis ok. Met deihoam arip bat em anepekez naañ, oñ aripim zaitivok bat em haanat tairaz ni dein moreg añeñ? Met ni deinahar moreg añeñ, pot hometun, oñ Godin ok amun moreg meteñ.” ⁵⁻⁶ Pot Pita mañahan Ananaias hatevetet hamarah sa ñodat ñomah. Tahan aban ro nari pi givorah bapoti urahapuh basat haveirah. Tahan pim tah-ñeti pov añarab haovai soohan hatevetet hehari ahoam ñaihet pimau tat heh.

⁷ Met haveirat abanari borourat maot zeï pomakez totoi hareohan, Ananaiasiz añap pim abup ñomahao hat navet het emahan, ⁸ Pita piin at mañah, “Eñarim ae, met rotap ari abup ham okaraz monis begit nen eve?” Pot mañahan añapuhoe, “Gu, deipim begit nen ok,” ⁹ pot hahan Pita epat piin mañah, “Met tairaz ari abup ñeti nae nap hagipuh Godiz Pul Tinapun arip moreg meteg? Hatevet, nim abup ñomahan basat haveirahari ak haitokoroh haemat hezag, nihoz amun ñomeken navat sap.” ¹⁰ Pot Pita mañovaiam añapuhoz pim eñañiz nakoe ñodat ñomah. Tahan aban rohol haitoroh hehaek kohat lokat etehan, añap hañomat oraehan paru basat abupuz nakoe haveirah. ¹¹ Met añarab Iesuz togut ravat hehari, ma añarab mod tairari ñeti pov hateveteohari paru ahoam ñaihet pimau tat heh.

Iesuzari red navor nao tooh

¹²⁻¹⁴ Met paru Iesuz homeo badae batat hehari, orah rezah Godiz tup ahomakez romevoz kohat zeï kar nas demahan heh-posiz abatao Solomon pot mañooch-poek emat topourat mañ hahot heh. Tahan orah rezah añarab mod ahovokaro darim Amipuz homeo badae batat hehapuh, parunañ honeo em ravooch, oñ añarab mod nari parun eteohapuh parum gog tovai soohavoz zait tah, oñ parunañ honeo ravapanez ñaihet tat heh.

Met Iesuz aposor abanari paru red navor nao añaraboz mamog et naré heh-poñ tovai soohan, ¹⁵ añarab ahovokaro hatevetet parum lamariz epat homeh, “Met Pita nonorozañ emohopanen gitap mañat hepanezaek pim akop parum revah sapanen paru tin ravapan.” Pot hat parumeri lamao tat hehaek bat emat nonoroz non helevavok aruñir holorumeñ tat bizahan orat heh. ¹⁶ Met Zerusalem zeitaz okat epat zeñikanañ amun añarab parumeri lamao tat hehaek, ma pituhol menat hehaek, paru bat emoohan aposorohol mapori batin batooh.

Aposorohol memorizah-ñetiv

¹⁷ Pot tohot hehan añarab ahovokaro paruhaz soohan, aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahopur Sadiusi aban pinañ honeo heh-narihö paru mapori paruti soohavon etet gitait ravat, ¹⁸ aposor pori bahapuh kakam zeimakeh memorizahan heh. ¹⁹ Tahan paru poek hehan kutur taputak darim Amipuz enzol nap emat kakam zeimakez haitokor tezat Iesuz gog aban pori baverevat iñidoh bat emat pot mañah, ²⁰ “Met ari sat Godiz tup ahomakeh rouvat añarabon non mageioroh tin hepaneze ñetiv parun mañohozei.” ²¹ Pot paru mañat sahan het al tezhahan, paru aban pori enzolipuz hahat tat Godiz tup ahomakez temeraz kohat sa lokat, añarab poek heharin kapot tat ñeti pov mañooch.

Met aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahopur pinañ honeo heharihō Israel kaunsor aban ahō modarin em topourapanez mañahan, paru emat topourah. Tahan Iesuz aposorohol bat emapanez asiv meehan, ²² tup pomakez korav rouvat heh-nari sat kakam zeimakeh etehan paru bon tahan, maot borourat emat aban ahō porin epat mañah, ²³ “Erohol ae, met dei sat etegin kakam zeimakeh merizegitam hehan korav rouvat heh-pori am rouvaeh. Tahan dei haitokor tezat kohat sat zei giruvok etegin, aban pori hehaek bon tahan arin añakaz maot ev emeg.”

²⁴ Pot mañahan aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahori met korav rouvat heh-poriz ahop hatevetet home midin tat paru epat hah, “Met tair ok tah batah.” ²⁵ Pot nae nap mañohot hehan aban nap emat epat mañah, “Ae, ari hatevetei, Aban kakam zeimakeh memerizegin hehari kotiev emat, Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat añarab batopourat ñetiv maot mañohot hez.” ²⁶ Pot parun mañahan korav rouvat hehariz ahopur pim modari sat aposor aban ñetiv mañohot heh-pori maot bat emah, oñ paru añarabohō heleñinañ urapan hezavoz ñaihet tat paru kezao beri hat bat naem, oñ tinam bat emah.

Aposorohol ñaihet nat heh

²⁷ Met paru Iesuz aposorohol bat emat Zuda kaunsor aban ahori topourat hehaek parum ñaravatak barovuh. Tahan aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahop parun etet pot mañah, ²⁸ “Met tairaiz dei arin, ‘Iesuz ñetiv mañotunei,’ pot ah ñeo haañegin ari am rez kek tat mañovai sameg? Tat Iesuz ñetiv Zerusalem añarabon batopourat mañamegin, zei epatak an pap manovai samah. Tamahan ari deimaz epat hameg, ‘Paru Iesu urahan ñomahari ok,’ pot mañovai samegiz dei hateveteameg.”

²⁹ Pot mañahan paru aposor aban modarinañ parum homeo hon hehan Pita ñeti hañiv parun epat mañah, “Met dei ham abanariz hapanezat natotü, oñ Godiz dein ñeti añahan hez-povohar baval hat añarabon mañovai sohok. ³⁰ Met arihō Iesu zirah uregin ñomah. Tahan God darim iz mimiholoz ahō pop pimauhō maot baviriri bataan bal hakah. ³¹ Met dari Israel añarab darim horiv kos rez manat loporizaro borourakan, darim horiv ba olapanez hat Godihō Iesu baval hat pim mar giñasiz nakoe tek tinatak meñehan, darim Amip ravat het maot pimeri ba avatamah. ³² Met Iesuz toohan eteogit dei Godiz Pul Tinapuhō eñizamahan ñetiv hamegin, añarab hateveteamah. Met God pim Pul Pop dei pim ñeo baval hamegiri anahan hez.”

Gameliel pim modarin mañah

³³ Pita pot hat gaa tahan paru kaunsor aban ahō pori kez ravat mogao ahoam tahapuh paru aposorohol ur ñomapanez nae nap mañah. ³⁴ Tahan aban porihanañ Parisi aban ahō nap pim abatao Gameliel, pi ñeti kateñiz mañair nap het pi tinam modariz etar taevah gogot tovai soohap. Met aban pop pi bal haz rouvat aposor abanari zei giru modavok basat meñepanez mañahan basah. ³⁵ Tahan pi aban ahō modarin epat mañah, “Ari Israel nem modari hatevetei. Aban akariz metepekezavoz ari tinam hometahoh metepek. ³⁶ Met batam aban nap pim abatao Tiudas pi pot hah, ‘Ne aban ahop ev.’ Pot hat pi aban narin epat mañah, ‘Ari nenañ karar dari sak.’ Pot mañahan aban ahovokaro 400 pori ñai tapan hat pinañ honeo sah. Tahan ñai aban modari emat Tiudas menahan aban pinañ honeo soohari rapat sah. Tahan pim ñeti mañoooh-pov bon tah.

³⁷ Met tokat Roma abanari zeisikaroh añaraboz abatañ menooharah aban mod nap Zudas, pi Galili zeisikanañap zu taput tahan aban ahovokaro pinañ karar ñaitú bat soohan ñai aban mod nari Zudas amun menah. Tahan aban paru soohari barezat rapat sah. ³⁸⁻³⁹ Povož aban akari meekan berevat sapan. Met paru hamarah aban napuz kezavonañ tamah, povoz parum tamah-pov bon hatapan, oñ Godiz kezavonañ tamah, povoz ari aban nenarihō rekot bavon navatotú, oñ ganō ari aban akari bahorī metepekepuh Godihoen amun bahorī metepek hezavoz paru baverevat meepeken am sap.” Pot Gameliel hah.

⁴⁰ Met pot hahan paru kaunsor aban ahori hatevetet gu hah. Tahan paru Pitar aposor aban modariz as hahan paruhaz emahan aban ahoriñō aban narin mañahan biñinañ paru urahan aban ahori parun ah ñeo epat mañah, “Met ari tovai maot Iesuz ñetiv mañotunei.” Pot mañat baverev meehan sah.

⁴¹ Met paru aposor aban pori Zuda kaunsor aban ahori parum ñeo hat baverev meehan paru biñ ravat sah. Met Godihō meñizat hehan Iesuz ñetiv am haovai soohan aban ahoriñō Iesuz horī metahavoz zut kakam nao paru metah, povoz biñ ravat heh. ⁴² Met biñ ravat het orah rezah Godiz tup ahomakez temeraz kohat, ma añarab parum zeí orooñañik hehaek sat, Iesu pi Kristo, Godihō eñizapanez au hahan heh-tapup ok, pot ñeti tin pov parun mañovai sooh.

6

Paru abanari 7 ba ou batah

¹ Met Iesuz homeo badae batooh-pori ahovokaro ravovai soohan orah rezah paruhō parum gipiz bonori manohot heh. Met pot tooh-porah Zuda togū nat Grik ñeo haoh, met Zuda togū mod nat Ibru ñeo haoh. Pot hahot hehaek narah paru Grik ñeo haohari mogao tat Ibru ñeo haoharin epat mañah, “Ari tin arim añarab gipiz bonori manameg, oñ añ hapurihol abuhol ñomahan deinañ hezari ari tin gipiz naman.” ² Pot mañahan Iesuz aposor aban 12 porihō paru Iesuz homet hehari map emat topourapanez as hahan em topourahan pot mañah, “Eñarohol ari hatevetei, Met Godiz baiñetināo añarabon bar mañovai sookazavohar deim gog ahot ok, oñ gog pov betet ari gipiz bonori gipiz anoohan tin naravotú.” ³ Povož deim modari, met arim ñaravatak honoñai pov ou ravahaek, aban hodadevonañ nari, Pul Tinap paruh rekō ravat hezan, modariz etar taevah tin hezari 7 ba ou batepeken porin au mañakan gipizoz korav ravat het gamō rezat añ pori manohopan. ⁴ Tapanen dei orah rezah Godiz mañeo, ma baiñetināo haovai sookaz gog nenaō au ravat hek.”

⁵ Pot mañahan añarab parum pot hahavoz zait tat aban ba ou batahan hehariz abatañ ev, Stiven, pi modari ritou tat Iesuz homet hehan Pul Tinap piñ rekō ravat heh-popur pim modari Pilipir Prokorasir Naikenar Taimonir Pamenasir Nikolas. Met aban pop Antiok zeí pat potakanañap pi Zudaholoz toohat etet zait tat emat parunañ honeo ravat het parum toohat tooh. ⁶ Met aban pori ba ou batat Iesuz aposoroholon mañairahan paru etet aban pori gipizoz gogov tin tohopanez marañ paruh bizat mañeo hat paru gog povok meñehan heh.

⁷ Met Godiz baiñetināo Zerusalem zeí potak map an pap manovai soohan, añarab ahovokaro hatevetet Iesuz homeo badae batah, met aban anumaihol bareñ elat mañarohariz nari amun pimaz homeo badae batah.

Stiven ñevok bizah-ñetiv

⁸ Met Godihö pim kezavonañ Stiven masakao manat meñizahan pi red navor nao añarabon mañairooh. ⁹ Met Zuda aban nari honeo topour zeï namakeh topourat het tooh-poriz abatao Priman mañooh. Met paru pori honeekanañ emat nakez, oñ Sairini zeisikanañ nari, ma Aleksandria zeitakanañ nari, ma Silisia zeisikanañ nari, ma Esia zeisikanañ nari, honeo poek togü manohot heh-pori Stiveniz gog toohavon etet kaev ravat piin ser mañah. ¹⁰ Tahan Godiz Pul Tinapuhö pi hodadeo manahan pi hodad tinavonañ ñeti hañiv mod porin mañahan hatevetet pim hahavoz hañiv maot mañapanez pap tah.

¹¹ Povož aban porihö aban mod nari pimaz moreg hapanez monis manahan paru epat moreg hah, “Stiven pi Mosesiz ñeti hahan hezao, ma Godiz ñeti hahan hezao batiu tiu batat ñe horiv haohan dei hateveteg.” ¹² Pot moreg mañahan Zudaholoz korav ahoři, met aban ñeti kateñiz mañairaholor, añarab mod nari hatevetet parum loporizaro mid mid tahan, kez ravat emat Stiven bahapuh beri hat Zuda kaunsor aban ahorihö pim ñeo hatevetepanez hat basah. ¹³ Tahan paru aban narin emat moreg hapanez mañahan moreg epat hah, “Aban okop orah rezah Godiz tup ahomakez ñeti horiv, ma Mosesiz ñeti kateñ batiu tiu batat horiam haohan dei hateveteg. ¹⁴ Met pi, ‘Iesu Nasaret zeitakap Godiz tup ahomak edat bavon batapan, ma Mosesiz ñeti katê hahan hezan tovai emameg-poñ betet dari non mod naoroti sohok,’ pot aban okop hahan hateveteg.” ¹⁵ Pot paru moreg hahan, Zuda kaunsor aban ahö toutat het hateveteohari etehan Stiveniz heris enzolipuz zut ravat heh.

7

Stiven parun ñetiv mañah

¹ Tahan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopuhö piin etet epat at mañah, “Erom, paru rotap ma moreg nimaz hamah?” ² Pot at mañahan Stiven hañiv epat parun mañah, “Nem ahoři, nem haomazat ari hatevetei. Met Abraam, darim mim garosikap, pi garos Mesopotemia zeisik het Aran zeisik nas heh-porah

God alizavoz maup abarahanañ erat pot mañah, ³ ‘Ev ni zeï epesir nimeri betet nonoroh sooken nim zeï hekezasin nañairom.’ ⁴ Pot mañahan pi Kaldia zeï pos betet Aran zeisik sat heh. Met poek hehan pim papap ñomahan baveirahan, Godihö maot meehan emat petev darim zeï hez-epesik heh. ⁵ Met ev emat hehan God zeir ham epar pohao pim bapanez garos naman, oñ tokatihoh manapanen parum bapanez Abraamin epat au mañah, ‘Nim iz mimihol zeir ham epes manoman pohao parum bapan.’ Oñ Godihö pot bar mañah-porah Abraam pi ñaro bon heh. ⁶ Tahan Godihö maot epat mañah, ‘Tokat nim iz mimihol zeï modasik sat modariz irih het parum hahopanezat tohopanen, porihö urat bahori metohopanen krismasañ 400 bon tapan. ⁷ Tapanen bahori metohopanez pori neohö hañ paru bahori metoman, nim iz mim pori zeï hamoh-pos betet maot emat zeï epesik het neen mañ nañohot hepan.’ ⁸ Pot Godihö Abraamin bar mañat pim biz kosis elapanez amun mañah. Met God parunañ honeo heh-povož kapot tin hodad tat hepenez homet pot mañah.

Tahan het tokat Abraamiz añap ro Aisak batahan pi hehan au alizañ 7 bon tahan zeirevaisik Abraam pim ropuz biz kosis elah. Met tokat Aisak ahö ravat añap bahapuh ro Zekop batat zu taput metah. Met tokat Zekop amun ahö ravat añahol bat rohol 12, darim mimihol ravat hez-pori, batoohan zu taput metat parum biz kosiñ elooh.

9-10 Met darim mim tapuri parum bosip Zosepez kaev ravat basat aban modari manahapuh monis bah. Tahan aban porihö Zosep basat Izip zeisik meñehan poek het pi aban ahö napuz irih het gogot tooh. Tahan aban mod porihö pi bahorì metoohan God pimaz tin korav ravat meñizat hodad tinao manohot heh. Tahan Pero Izip zeisiz ahop ravat hehaek Zosep pim nakoe emat hodad tinavonañ piin ñetiv mañoohan, hatevetet pimaz zait tat pim gog ahotak meñehan, Zosep Peroz irih eñak het Izip zei posiz, ma Peroz zeimakeh hehariz, korav ravat heh.

11 Tahan tokat utar napel gitap kez mañat hehan Izip zeisik ma Kenan zeisik gipiz bon tahan, gin ahov berevat hehan añarab mapori ginaz horì ravat heh, met darim mimihol amun gipizoz mel tohot heh. 12 Tat Zekop poek het hatevetehan, 'Izip zeisik aban napuhö gipiz bat emat manooohan batogü manat bizahan oraez,' pot hahan hatevetet pim rohol darim mimihol meehan gipiz zum tapanez Zosepehaz sahapuh zum tat bat emah.

13 Met tokat gipiz potü novai soohan bon tahan, maot zum tapanez sahan parum bosip parun etehapuh, 'Ne arim bosip Zosep ev,' pot mañahan paru hodad ravah, met Pero amun poek pi Zosepez kapotakariz hodad ravah.

14 Tahan Zosep naneholon pot mañah, 'Ari sat darim papap Zekopon mañat ari mapori ev emepeken dari honeo hekaz mañei.' Pot Zosep mañahan sahpurah pim kapotakari 75 heh-pori Zekoponañ honeo Izip zeisik emat heh.

15 Tahapuh Zekop darim mimihol abav tat ñomah. 16 Tahan tokat parum hatahav basat batam Abraam añarab nari parum abatao Amor poriz ham nar Sekem mañooh-por zum tahan heh-poek hel puioroh bizahan oraez.

17 Oñ darim mim pori Izip zeisik hehan, krismasañ ahoam bon tahan map bezel ravah. Tahan mamog Godihö Abraamin zei tinas manapanez au hahan heh-posik sapanezao totoi ravah-porah, 18 Izip zeisik aban mod ahö ravat heh-pop pi Zosepez ñetiv hodad nat heh. 19 Tat aban horì pop darim mimihol bahorì metovai añaholon pot mañooh, 'Arim rohol batat basat pataek bizepeken oraez ñomohop.' 20 Pot mañahan paru pot tohpurah añ nap pim rop Moses batat etehan pim heris tinam hehan ba iz batat apetei manooohan ñon nañariv nap bon tah. 21 Tahan pi basat pataek bizahan hehan Peroz ñarip emoohapuh etet basat pim rop bavatat manoooh.

22 Tahan Moses pi ahö ravovai Izip aban hodad ahovonañ hehari nonair nai mapotuz piin mañairovai soohan aban ahop ravahapuh tinam tovai haovai sooh.

23 Met pot tovai haovai soohan pim krismasañ 40 ravahan, aliz nasik Israel pim kapotakarihaz helakao sapanez homet soohapuh etehan, 24 Izip aban napuhö Israel aban nap uroohan etet pimopuz revah bat pi Izip aban pop urahan ñomah. 25 Tat Moses epat homeh, Met Godihö Izip añarab dari horì etamahæk pi eñizat epekanañ avasapanez au hahan hezap ok, paru nemaz pot homepan. Pot Moses pimauz homeh, oñ pimeri pim pot homehavoz homet nakez.

26 Met orat zeirevai Moses maot nonoroh soohan Israel aban nañariv nae nap uroohan Moses etet baverat pot mañah, 'Eroñariv, arip kap honetakanañañariv okeg, tairaz nae nap urameg?' 27 Pot mañat baverahan aban modap ur bahorì batah-popuhö Moses bazi ur meet epat mañah, 'Tairapuhö ni deim ahop ravat hekez nañahan ni deipin okat añañ? 28 Met haopat ni Izip aban nap ur ñomeñivoz zut ne ur noñomekez homet okat teñi?' 29 Pot mañahan Moses pimeri meñizapanez paru hodad natavoz

homet, ñaihet tat Izip zeis betet barezat Midian zeisik sah. Tat poek hehapuh añap bat pim roñariv batah.

³⁰ Met poek pi hehan krismasañ 40 bon tahan aliz nasik Moses ham betez nonair nai bon heh-porah het, dañ navoz abatao Sainai mañooh-povoz totoi sat hehan, zi naropok itinañ ñadat rai rai hahot hehan, it poñadez ñaravatak Godiz enzolip emat ou ravat heh. ³¹ Met pot tat hehan Moses etet zageri tat epat homeh, Ui tair ak tah batah? Pot homet tin etepan hat zi poropoz totoi sapanez soohan darim Ahopuhö pot hahan hateveteh. ³² ‘Met ne God, nim iz mimihol Abraamir Aisakir Zekop poriz ahop ne hezaek ev.’ Pot hahan Moses hatevetet dei dei tahapuh etepanez pap tat patati etet hehan, ³³ Godihö maot epat mañah, ‘Ne nim ahop God ham epatak emat hezaek eveg, nim eñ suñ tez bizat hez.’ Pot Godihö Mosesin mañahan pi hahat tahan, ³⁴ God maot piin pot mañah, ‘Met ne eteamohon orah rezah Izip añarabohö nem añarab bahori metat kakamao manamahan, parum iñ hamahavon ne hateveteamoh, povoz petev ne paru meñizat poekanañ baverevomaz hat ev eroh. Povor petev ne ni nemeeman Izip zeisik maot sek.’ Pot God Mosesin mañah.”

³⁵ Met Stiven aban ahorin pot mañat maot epat mañah, “Met Moses pi mamog Israel añarab meñizapanez emoohan, paru piin etet pot mañah, ‘Tairapuhö ni ahop ravat an etookez nañah?’ Pot hahapuh kos rez manah, oñ Godihö Moses tapupuhö Israel añaraboz ahop ravat ham tinarah basat meñepanez ba ou batahan hehaek, ziropok itinañ ñadoohan enzolip poek het Godiz gizarop mañahat Mosesin mañah. ³⁶ Tahan Moses Izip zeisik maot sat red navor nao tovai Israel añarab bavizat ze pos betet sat iv havé navoz abatao Red Si mañooh-pov red mod nao tat ñarahapuh, sat nonair nai bon ham betez porah paru het Moses am red navor nao toohan krismasañ 40 bon tah.

³⁷ Met narah Moses pimauhö Israel añarab pim modarin epat mañah, ‘God darim ahop ne propet abanap ba ou navatahavoz zut tokat darim iz mimiholoz ñaravatakanañ propet aban mod nap pim ñetiv tin hahopanez ap ba ou batapan.’ ³⁸ Met Moses pop añarab nonair nai bonoek ham betezarah parunañ honeo hehaekanañ, Sainai dañevok sat helat hehan, enzolipuhö erat pi Godiz ñeti kateñ pohao het hepanen haovai sookazao Mosesin mañahan, sat pimerin mañah-pov petev dari am haovai sameg.

³⁹ Oñ darim iz mimihol Moses parum ahopuz kaev ravat mogao tahapuh, pi kos rez manat maot Izip zeisik sapanez hah. ⁴⁰ Tahapuh emat Mosesiz nanep Eronin epat mañah, ‘Met Moses Izip zeisikanañ dari avat emahapuh, ev eñet pi petev taek sahan dari ev hez? Povor ni darim akö nari bitat matut teken pori darim ahori ravapanen, mañ mañohot hekapuh poriz hahopanezat tovai sohok.’ ⁴¹ Pot hahapuh paru kau ropuz zut akop matut tat bizahapuh anumaihol bat emat parumauhö matut tat bizah-akö popuhö tin metohopan, pot homet hañiv bareñ elat mañarah. Met parum pot tahavoz biñ ravat gipiz bareñat nah. ⁴² Tahan God kaev ravat paru kos rez manahan, parum loporizaro map hori ravahapuh gitapur ñonisir zeizañin mañ mañohot het pot haoh, ‘Darim ahö tin etohopanezatü ak.’ Met parum pot tat haohavoz homet propet aban Godiz ñetiv hodad het haoh-ñap epat menahan hez,

‘Met ari Israel añarab, ham betezarah krismasañ 40 heg-porah arim anumaihol bat nemaz homet hañiv bareñ elat mañaroogi? Evo, pot bon.

43 Oñ akö nap pim abatao Molok popuz dim zeimak bol kosiñinañ demat edat basat em toog, ma akö modapuz abatao Repan pop zeizavoz zut matut tat basat em toog. Met poñariviz abatavokaro bat hel batat ari mañ hahot het, “Darim ahö tin etohopanezañariv ev,” pot haog. Povoz ari hotoh Babilon zei pat potak emeeman poek sat hepek.’
Amos 5:25-27

Pot Godihö mañahao menahan hez.”

44 Met Stiven pot aban ahorin mañat maot epat mañah, “Met mamog darim iz mimihol nonair nai bon ham betezarah heh-porah, Godihö pim dim zeimak lokat mañ mañohopanezamak demapanez Mosesin badede mañah. Tahan pim hah-taput tat paru zei pomak demahan hehan mod naek sapanez edat basat demovai sooh. 45 Tat tokat parum rohol zei pomak demohopanezat mañairah. Met Godihö Kenan hamarrah añarab heh-pori ruhan sahan, Zosuar Israel añarab sat parum bat poek hepanez mañahan, paru Godiz dim zeimak honeo edat basat demahan pohao hehan tokat aban Devid ou ravat parum ahop ravah. 46 Tahan God etehan pim het tovai sooh-pov tin ravah, povoz God pimaz, Aban tinap ok, pot homeh. Met Devid popuhö Godin epat mañ mañah, ‘Ni nem mimip Zekopoz ahop ravat hezap nim hekez tup ahö tinamak ne rekot demom ma tair?’ 47 Pot Devidihö Godin mañ mañahækanañ pi nadem, oñ tokat Devidiz rop Solomon pop parum ahop ravat Godiz tup ahö pomak demahan heh.

48 Met God abarah hezap pi abanariz tup demamah-poñik nakez, met batam propet aban nap tapuvoz homet epat menahan hez,

49 God pot hah, ‘Ne abarah het nonair nai mapotuz ahop ravat hez, met hamarrah nem eñañ mezat hez, povoz tair tat ari nem hemaz tup namak nedemepek? Ma ne taek ev hemaz ari homeameg?’

50 Evo, ne nonair nai mapotuz maup hezaek ari rekot pot natotü.’ *Aisaia 66:1-2*

Pot God hahaek menahan hez.”

51 Pot hahapuh Stiven ahorin maot ñeti modao epat mañah, “Arim loporizaroh hodadeo bonori, unun kutariz zut ravat Godiz baiñetinao beteameg. Met arim mimiholoz tooh-taput tat ari pim Pul Tinap kos rez manameg. 52 Met batam darim iz mimiholohö Godiz ñetiv hodad het haoh-propet aban pori bahori metat kakamao metooh, ma tokat God pim eñizapanez au mañah-tinap darihaz meepanen erapanez ñetiv haohan paru aban pori ur ñomoo, ma nap het hahan kakamao pop nameta? Evo, paru mapori kakamao metooh. Met ari zu taput tat God dari eñizapanez au mañah-tinap meehan erahan ñai abanarin mañegin zirah urahan ñomah. 53 Met paru Godiz enzoliholohö Mosesin ñeti kateñir ah ñeñ mañahan menahan hez-poñ ari petev amun bat hezaek rekö hat hateveteameg, oñ arimauhö baval nak hez.”

Paru Stiven ur ñomah

54 Stiven pot hahan paru kaunsor ahori topourat hehaek hatevetet loporizaroh gitait ravat gitañ men tep haovai, 55 Stivenih Godiz Pul Tinap beo rezahan pi et revah tat etehan Godihanañ alizao al teet hehan, Iesu Godiz totoi mar giñasik rouvaeh. 56 Tahan Stiven etet pot hah, “Erohol, abar okat epat tahan Añaraboz Nanep Godiz mar ginasiz nakoe rouvat hezan ne etet hezag etei.”

57 Pot mañahan paru pim ñetivon hatevetepan hezavoz marañ hat koveñik akak tat ñeo ñarah haovai Stivenihaz hat bal hat sat kezao pim marasiz beri hat basah. 58 Tat Zerusalem zei potaz iñidoh bin binivok

basahapuh heleñinañ urah. Met heleñinañ urooh-pori parum dimihol tezat bizahan, aban nap pim abatao Sol korav het etehot heh. ⁵⁹ Met paru am heleñinañ Stiven urohoh hehan pi pot hah, “Iesu nem Amip, petev ni nem pulip ba.” ⁶⁰ Pot hat rariñ rez bareñat maot ñeo ñarah epat hah, “O God ni paru ne bahorì netamahavoz homet hañiv metotun.” Pot hat ñomah.

8

¹ Met paru Stiven ur ñomahan Sol etehapuh pot homeh, Paru tin tat pi ok ur ñomah.

Sol Iesuzari hori metooh

²⁻³ Met paru Godiz homeo badae batat heh-mod nari emat iñir zakep ahò tahapuh, Stiven basat baveirah. Met Stiven ur ñomah-aliz posikanañ kapot tat Zerusalem zeitak Zuda aban ahori añarab Iesuz togut ravat hehari kakam ahov metooh. Met porah aban Sol amun paru Iesuz homeo badae batat heh-pov betepanez hat parum zeñik lokat beri hat basat kakam zeimakeh memerizoo. Toohan paru Iesuz homet hehari barezat nari Zudia zeisik sahan nari Sameria zeisik sahan met Iesuz aposor aban nenari Zerusalem zeitak heh.

Paru Sameria zeisik ñetiv mañah

⁴ Met paru Iesuz homeo badae batat het rapat zeisikaroh sat heharihò añarab modarin Iesuz ñetiv mañohot hehan, zeì posikaroh Iesuz ñetiv map an pap manah. ⁵ Met aban Pilip popuhò Sameria zeisik zeì ahò natak sat Iesuz ñetiv epat mañah, “Met Kristo Godihò eñizapanez au hahan hehap hamarrah ev haerah.” ⁶⁻⁷ Pot Pilip mañahapuh red navor nao añarabohò rekot natotuz poñ tohot pitù añaraboh menat hehari ruohan hel hel hat añarab betet berevat sooh, ma añarab eñañ horì hehan haeñ nat heh-pori batin batahan, añarab ahovokaro em topourat hehaek paru etet hat kapoñ baval hat pim ñetiv tin hatevetehopanez tat heh. ⁸ Met Pilipihò ñeti pov mañohot añarab batin batoohan paru zeì potakari biñ ahov ravat heh.

⁹ Met zeì potak aban al nap heh, pim abatao Saimon, pi pop kezavonañ red nañir nañ tovai emoohan modari pim toohavon etet agol atat, “Ui tair ok tamah batah,” pot paru haoh. Tahan pi epat parun mañooh, “Ne arim ahop ev.” ¹⁰ Pot pi mañovai soohan zeì potaz koravori ma aban betezari pim ñetivon hatevetet paru pimaz pot haoh, “Akap pi Godiz zutap ak, povoz pim abatao Aban Gog Kezañihar Tamahap, pot mañook.” ¹¹ Met Saimon houloam parum ñaravatak het pot toohavon etet parum hat koveñ bizat haohat tin hatevetehot heh.

¹² Met aban Pilip poek sat, “Iesu pi Kristo, Godihò eñizapanez au hahan heh-tapup ok,” pot mañat Godiz masakavoz roketak hepenez ñeti tin pov mañoohan añarab nari pim haohavon hatevetet barotap batat hehan pi paru ivoh memeeh. ¹³ Met aban Saimon pi amun Iesuz homeo badae batat emahan Pilip ivoh memeeh. Tahan Saimon orah rezah Pilipinañ parup honeo sat em tohot pi eteohan Pilip red navor nao kezao tovai soohan pi etet agol atat marahol gitañik ker menat heh.

¹⁴ Met Iesuz aposor aban modari Zerusalem zeitak hehaek hatevetehan, “Sameria añarab Godiz ñetiv hatevetet homeo badae batat hez,” pot hahan paru Pitar Zon meehan paruhaz sah. ¹⁵⁻¹⁷ Met sat berevat etehan Iesu darim Amipuz abavatonañ Pilip añarab pori ivoh hamemeeh, oñ Godiz Pul Tinap paruti naem tah, povoz Pitar Zon etet parup marañ paruh bizat

Godin pim Pul Tinap paru pori manapanez mañ mañahan Pul Tinap parum loporizaroh emat heñ.

¹⁸ Pot tahan Saimon al tooh-pop etehan Pitar Zon añaraboh marañ bizahan Godiz Pul Tinap parutí emahan etet pi moní nas bahapuh hodad kez pov zum tapan hat, ¹⁹ emat parupin epat mañah, “Eroñariv ae, ne hodad kez okov aripih zum tomapuh bat ne amun añaraboh nem maras biihoman Pul Tinap paruh emohopan.” ²⁰ Pot aban pop mañahan Pita hañiv epat mañah, “Erom ae, ni home horivonañ honeo het ok hameñ. Met rekot hodad kez pov nim monisinañ beke? Evo, pot bon, povoz nim monis bat am horiek sa. ²¹ Met God etehan nim lopori ganoam hez, povoz ni deipinañ maot rekot gog epatak naketü. ²²⁻²³ Met rotap ne nimaz hodad, nim loporih ahop ravat hekez zait horí pov an pap manap hezaek ni non horioroh sameñ. Povoz nim lopori borourat horí okov betet Amipun mañ mañeken nim horí homet hañ-okov ba olapan batah.” ²⁴ Pot mañahan Saimon ñeti hañiv Pitar Zonin epat mañah, “Met arip nemaz homet mañ hapeken God ne neñizap. Tapanen nim, ‘Horiek sa,’ nañeñ-okov rotap naravotü,” pot mañah.

²⁵ Met Pitar Zon poek het Godiz baiñetinao mañovai Iesu hamarrah het tovai emoochan eteoh-ñetiñ añarabon bar mañooh. Tat tokat parup borourat maot Zerusalem sapanez Sameria zeisik añarab parum zeitakaroh heharin Iesuz ñetiv mañovai sohot Zerusalem zeitak maot sah.

Itiopia aban napun Pilip ñetiv mañah

²⁶ Met tokat darim Amipuhó pim enzol nap meehan emat Pilipin pot mañah, “Pilip ae, ni petev bal hat sekepuh Zerusalem zeitakanañ non irih zeí betezasizañ sohot Gasa zeí potak berevamah-poorozañ ni sa.” ²⁷⁻²⁸ Pot mañahan Pilip nen tapurah non pooroh sooh. Tahan aban ahó nap, Itiopia zeisikaz añ kuin ahop Kandesi popuz monisiz korav ravat hehap, pi Itiopia zeisikanañ Zerusalem zeitak sat Godiz abatao bat hel batat mañ haoh. Tahaekanañ maot pim bol osihol beri hat bat sooh-arü posik toutat non poorozañ emohot, batam Godiz ñetiv hodad het haoh-propet aban Aisaia popuz tep menahatak pi etet rekó haovai emooch. ²⁹ Tahan Godiz Pul Tinapuhó Pilip hodadeo pot manah, “Ni sat bol osihol beri hamah-arusiz nakoe sa.” ³⁰ Pot hodadeo manahan Pilip porü hat arü posiz nakoe sat hatevetevai soohan aban pop propet aban Aisaiaz tep red menahatak rekó haovai sooh. Tahan Pilip hatevetet aban popun at mañah, “Erom ae, met nim ñeti rekó hameñ-akavoz kapot ni tin hodad ma unun?” ³¹ Pot mañahan aban ahó pop ñeti hañiv epat mañah, “Evo, ne aban ñeti epovoz kapot bade de nañapanezap bon, povoz tair tat ne hodad ravom? Oñ ni revah ev poz hat nenañ karar toutat bade de nañeken ne hatevetem.” ³² Pot hahan Pilip revah sat toutahan aban pop pim baiñetin rekó haoh-pov maot rekó hahan pi pot hateveteh, “Paru bol sipsipihol bat emat uramahavoz zut pi metapan, ma sipsip roholoz taen elamahan paru ñeo nakavoz zut pi ñeo nak hepan.

³³ Met aban nari pi batiu tiu batat ñevok bizat pimaz ñeo tin nak tapan. Tat paru ur ñomapanen pi ham eparah naketü. Povoz pim rohol bon hepanezaek modari parun rekot et nareotü.” *Aisaia 53:7-8*

³⁴ Met aban popuhó maot pot rekó hat Pilipin epat at mañah, “Met propet aban ñeti epov menahap pimauz menah, ma mod napuz homet epov menahaek ev?” ³⁵ Pot at mañahan Pilip kapot tat ñeti pim rekó hah-pov bade de mañovai Iesuz ñeti tinao bar mañah. ³⁶ Met bar mañovai parup

non poorozañ sohot aban ahö pop iv havë navon etet Pilipin epat mañah, “Erom ae, ni eterë, iv havë nao kañev hezag, ni ne ivoh nemeekë, ma navoz homet ni evo hakë?” [³⁷ Pot hahan Pilip piin epat mañah, “Met rotap nim loporih Iesuz homeo badae batat hez, pot hakë, povozahoh ne rekot ni ivoh nemeem.” Pot mañahan pi epat hah, “Rotap Iesu Kristo pi Godiz rop, pot ne barotap batat hez.”] ³⁸ Pot hahan pim as ropun mañahan bol osihol bagaa batahan parup hamarrah horat iv havë povok sat Pilip aban ahö pop ivoh memeeh. ³⁹ Tat parup iv haveo betet deti poz haovaiam Godiz Pul Tinapuhö Pilip zuam bat patati sahan aban ahö pop maot piin et narë, oñ nonoroh sohot pim loporih zaitiv ahö tat pi biñ ravat sah. ⁴⁰ Met Pul Tinapuhö Pilip Asdot zeitak basat meñehan zeï pot betet nonoroh pi sohot zeï modañik añarabon Iesuz ñetiv mañovai soohapuh Sisaria zeitak sa berevah.

9

Sol Iesuz gog abanap ravah *Aposor 22:6-16, 26:12-18*

¹ Met poek Pilip Iesuz ñetiv mañohot heh-porah aban Sol pi darim Amipuz homeo badae batat heh-añaraboz mogao tat ur ñomapanez hahot het, narah aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahopuz nakoe sat, ² epat mañah, “Ni tep nañ red menat naneken ne Damaskas zeitak basat topour zeñiz korav ravat hezari manoman rekö hat nemaz hodad tapan. Met tep poñik pot menekë, Ari meñizepeken aban Sol Damaskas zeitak aban tairari, ma añ tairai Iesuz non magei mañairooh-pooroh samahariz mel tat hepanezaek bar batat demat bat emat Zerusalem zeitak kakam zeimakeh memerizapan.” Pot mañahan tepañik pim hahat menat pi manah.

³ Tahan pi tep poñ bat Damaskas zeitak sapanez sohot zeï potaz totoi honoohan abarahanañ alizao erat pim okat epat al tezat hehan, ⁴ pi hamarrah sa ñodat hatevetehan ñe nao piin epat mañah, “Sol ae, tairaiñ niuhö orah rezah ne bahori netameñ?” ⁵ Pot hahan Sol hañiv epat mañah, “Nem ahop ae, ni tairap?” Pot mañahan, “Ne Iesu, niuhö orah rezah ne bahori netameñip. ⁶ Met petev ni bal hat Damaskas zeï okatak seken aban napuhö nim tookezat niin bar nañap,” pot mañah. ⁷ Met pot mañooan aban Solinañ honeo soohari paru ñe nenavon hateveteh, oñ ñeo haohapun paru et narë, povoz rouvat ñeo nak et nenañ hon har tohot heh. ⁸ Tahan Sol bal haz rouovai pim etañ kutur manahan pi et narë tah. Tahan paru pinañ honeo soohari pim marasiz bat Damaskas zeitak sat heh. ⁹ Tahan au aliz nasikaro nas pim etañ kut tah-potam hehan Sol gipizor ivov nain am heh.

¹⁰ Met Damaskas zeï potak Iesuz homeo badae batat heh-aban napuz abatao Ananiaas pop darim Amipuhö potazao bavatahan etet hatevetehan piin epat mañah, “Ananiaas ae,” mañahan Ananiaas pat, “Bae nem Amip, ne ev hez.” ¹¹ Pot hahan Iesu piin epat mañah, “Ni bal hat non naoroz abatao Non Opepeor, non poorozañ sekepuh Sol Tasas zeitakanañ aban pop emat Zudas popuz zeimakeh pi het mañ hahot hezaek, ni sat popuz mel tat bar bat. ¹² Met ne potazao bavatohon pi etehan Ananiaas ni señipuh pim etañ maot etepanez nim marañ piih bizeñin maot eteh, povoz ni sat taput metekë.” ¹³ Pot mañahan Ananiaas epat hah, “Evo nem Amip, añarab ahovokaro aban hameñ-okopuz tamahao hamahan ne hateveteamoh. Met pi Zerusalem zeitak nimaz homeo badae batamahari ahoam bahori metooh. ¹⁴ Tat aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz

ahop ev Damaskas zei epatak emat taput tat nim abatao hamahari kakam zeimakeh memorizapanez hat tepañ menat manahan pi ev bat emahap ok.”¹⁵ Pot Ananaias hahan Iesu epat mañah, “Erom, aban pop pi nem gog abanap ravapanez ba ou batoh. Tat pi Israel añarab, ma añarab mod patarir; aban zeisikaroz ahorin nem ñetiv mañohopan, povoz ni am pihaz sa.”¹⁶ Met nemauhö pi nem gogot tohopanen tokat modari pi kakam ahov metapanen hatevetepanez bar mañom.”

¹⁷ Pot Iesu mañahan Ananaias zei pomakez melahar sat bar batat sa lokahapuh pim maras Solih bizahapuh piin epat mañah, “Nem modap Sol, darim Amip Iesu ni nonoroh emooñin banevizat ñetiv nañahap pimauhö nim etañ maot eteken Godiz Pul Tinap nim loporih rekö ravapanez hat ne nemeehan ev emoh.”¹⁸ Met Ananaias pi pot mañoohanam Soliz etañik pei bamezat hehao elat sahan pim etañ maot tin eteh. Tat bal hahan Ananaias pi ivoh memeeh.¹⁹ Tahan Sol gipiz nahan pim heris kez ravah.

Iesuz ñetiv Sol kapot tat mañah

Met Sol pi Damaskas zei potak Iesuz homeo badae batat heharinañ au aliz nasikaro nas poek heh.²⁰ Tat pi Zudaholoz topour zeñik sat Iesuz ñetiv añarabon kapot tat, “Iesu pi Godiz rop ok,” pot mañovai sooh.²¹ Pot mañovai soohan añarab home midin tat epat nae nap mañah, “Ae, met aban akap garos Zerusalem zeitak het Iesuz abatao hahot hehari bahorì metooh-tapup, ev darim zeitakahoe Iesuz homet hezari epekanañ basat Zerusalem zeitak aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahori manapanen memorizapanez hat ev meehan emahap ak,” pot haoh.²² Oñ Sol piuhö am kez tat het Zuda añarab Damaskas zei potak hehari parum loporizaroh tin homeo badae batohopanez epat badee mañooh, “Rotap Iesu pi Kristo, Godihö eñizapanez au hahan heh-tapup ok.” Pot tinam badee mañoohan paru home midin tat, Aban akap rotap ma moreg ak hamah, pot homet ñeti hañiv borourat piin mañapanez bapap tat heh.

Sol urapanez hahan barezat sah

²³ Tahapuh het tokat aliz houloñ bon tahan Zuda aban ahori topourat Sol ur ñomapanez ñetiv nae nap mañooh.²⁴ Tahan parum haohat nap hatevetet Solin sat mañah. Met orah rezah zei potak hel temer demahan hehaek haitokoñik paru ñai bizat Sol emapanen bat urapanez hat baelat het etehot heh.²⁵ Tahan kutur natak lop gitum ravahan pim modarihö pi bat ki ahö nañik bavelat bitom kitì urahapuh zeitaz hel temerah pui naorö rezahan hehaek kilam meehan kotiokat bin binivotì er horat berevat sah.

Sol Zerusalem zeitak sat heh

²⁶ Tahapuh Sol Zerusalem zeitak sat pi Iesuz homeo badae batat hehporinañ honeo ravapan hat tahan paru pimaz ñaihet tat epat nae nap mañah, “Evo, pi Iesuz homeo badae navat, oñ moreg tat dari avapanez ok tamah.” Pot paru hah.²⁷ Tahan aban Banabas Sol meñizat Iesuz aposor aban poriz nakoe basahapuh Soliz ñetiv tahat epat bar mañah, “Met pi Damaskas zeitak sapanez hat nonoroh soohapuh darim Amipun etehan piin ñetiv mañahan pi zei potak sat ñaihet nat, oñ Iesuz abatavonañ ñetiv añarabon mañooh.” Pot Banabas pim mod porin mañah.²⁸ Tahan paru poek hodad ravahan Sol parunañ honeo ravat het Zerusalem zeitak sat em tohot darim Amipuz abatavonañ ñetiv tinam añarabon bar mañooh.²⁹ Met poek bar mañoohot hehapuh narah pi Zuda aban Grik ñeo haoh-narinañ honeo het Iesuz ñetiv nae nap mañoohan, paru hatevetet kaev ravat Sol ur

ñomapan hat tooh. ³⁰ Met Sol pot metapanez tooh-ñetiv Iesuz aban mod nari hatevetet pi bavizat Sisaria zeitak sat Tasas pim ze kapotakaz meehan sah.

³¹ Pot tah-porah añarab Iesuz togut Zudia zeisik, ma Galili zeisik, ma Sameria zeisik aban ahori bahori metoohaek maot gaa tahan paru tin heh. Tahan Godiz Pul Tinapuhö añarab ahovokaro meñizoohan, paru Iesuz homeo badae batat heharinañ honeo ravat, paru mapori darim Amipuz abatao bat hel batat biñ haovai sooh.

Pita aban Inias batin batah

³² Met aban Pita ze modañik sat em tovai soohaek, aliz nasik ze nataz abatao Lida poek añarab Iesuz homet heharin etepan hat sah. ³³ Tahan poek aban nap pim abatao Inias mañoooh-pop pim eñar mar ñomat hehan pi am bal hat haeñ nat, oñ oraehan krismasañ 8 bon tah. ³⁴ Tahan Pita sat aban popun etet epat mañah, “Inias ae, petev Iesu Kristo ni batin navatah, povoz ni bal haz rouvekepuh nim holorumet bahou batat biz.” Pot mañovaiam Inias zuam bal hah. ³⁵ Tahan añarab Lida ze potakari ma Saron zeitakari etehan aban pop haeñ tat sat em tahan parum loporizaro borourat darim Amipuz homeo badae batat heh.

Pita Tabita maot baval hah

³⁶ Met ze mod nataz abatao Zopa mañoooh-poek añ nap heh, met pim abatao Tabita, met Grik ñevonañ pim abat modao Dokas pot mañoooh. Met añ pop pi Iesuz homeo badae batat het orah rezah modari tin metat meñizooh, ma nonair nai bonori amun meñizat manohot heh. ³⁷ Pot tohot hehapuh añ pop lamao tat oraet ñomah. Tahan añ modari parum toohat pim herisik ivoh mevetet ze girü agarè revahavok basat bizahan oraeh. ³⁸ Met Zopa zeit Lida ze potaz totoi heriam heh. Povoz Zopa zeitak Iesuz homeo badae batat hehari hatevetehan, “Pita Lida zeitak emat hez,” pot hahan paru zuam aban Pitan mañapanezañariv meehan sat, “Erom, ni darip zuam sakaz hat deip emeehan emeg,” pot mañah. ³⁹ Pot mañahan Pita hatevetet aban poñarivinañ paru honeo sah. Tat ze añ ñomah-pop oraehamakeh Pita sahan paru bavizat ze girü agarè revahavok sah. Tahan añ abuhol ñomahan hapurü hehari paru Pitaz nakoe em rouvat iñ haovai parum dimihol añ Dokas birirü heharah marañinañ meet manahari bat mañairah. ⁴⁰ Tahan Pita añ porin mañahan berevat iñidoh ze girü modavok sahan pi rariñ rez bareñat Godin mañ mañat añ ñomat oraeh-popun havoe tat etet epat mañah, “Tabita, ni bal haz.” Pot mañahan añ pop maot birirü ravat etañ etehan, Pita hehan pi bal hat toutah. ⁴¹ Tahan Pita añ popuz marasiz bahan bal hat rouvahan Pita añ hapurü heh-porir, añarab Iesuz homet heh-modariz as hahan, kohat emat paru añ pop birirü ravahavon eteh.

⁴² Met Pita pot tahan Zopa zeitak añarab mapori hatevetet poekanañ narizaro darim Amipuz homeo badae batah. ⁴³ Met ze potak aban nap pim abatao Saimon pop pi anumai kosiñ ovat gitapuk ñai batoohan ñai ravooohan, modari emat monis manat parum booh-popuz zeimakeh Pita het au aliz nañ ahoam poek orohot heh.

10

Enzol nap Koniliasin ñetiv mañah

¹ Met Sisaria zeitak aban nap heh, popuz abatao Konilias, met aban pop ñai abanari Roma zeisikanañ Zudia zeisik emat hehariz ahop ravat ñai abanari 100 poriz korav ravat heh, met ñai aban togü potaz abatao Itali pot

mañoooh. ² Met aban parumaz ahop ravat heh-pop orah rezah Godiz homet pim zeimakeh heharinañ paruhoneo batopourat mañ hahot heh. Pot tohot het Zuda añarab gipizor nonair nai bon toohari pi paruh meñizat manoooh.

³ Met pot tohot hehan aliz nasik hapanezai ³ kirok toohan potazao bavatahan pi etehan Godiz enzol nap pim nakoe ou ravat, “Konilias ae,” pot hahan ⁴ piin etevaiam ñaihet tat dei dei tahapuh epat at mañah, “Nem ahop, ni tair nañekez emeñ?” Pot mañahan enzolip epat hah, “Evo God nim mañevon hateveteh, ma añarab masak metat meñizameñ-povon etehan tin ravahan nimaz homeamahaek petev pi hañiv ni nañairapan. ⁵⁻⁶ Met Zopa zeitak aban nap pim abatao Saimon Pita mañamah-pop Saimon modapuz zeimakeh hez, met aban mod pop anumai kosiñ ovat gitapuk ñai batamahap ok, met pim zeimak iv havevoz totoi demahan hez. Povo nim as aban nari meeken poek sat Pita pop bavizat nihaz emap.” ⁷ Pot enzolip mañat sahan Konilias pim ñai aban nap pi amun Godiz mañ haohapur aban pim gogot metooahañriviz as hahan emah. ⁸ Tahan enzolipuz mañahat ñetiv parun mañat meehan Zopa zeitakaz sah.

Potazao bavatahan Pita eteh

⁹ Met aban pori soohan ravahan orat zeit al tezahan maot sohot Zopa zeitaz totoi honoohan gitap berevat agarè revah emahan, Pita berevat zeimakez revah aropos atvat demahan heh-poek helat mañ hahot heh. ¹⁰ Pot tohot pi gin ñomahan paruh gipiz bareñat maok teohan potazao bavatahan Pita etehan, ¹¹ abar okat epat tahan, giv ahö naraz zut narah teteñik naihoam bitomez zut bat hehan meehan pim nakoe erah. ¹² Met giv poraz kohat anumaiholor hamaleholor id narir nari map beo rezat heh. ¹³ Tahan Pita eteh hatevetehan naekanañam ñe nao epat hah, “Pita, ni bal hat okoriz nap bat urat na.” ¹⁴ Pot hahan Pita epat hah, “Evo nem Amip, met batam dei Zuda añarab anumai hori eperi nainotuz ah ñeo hahan hezaek ne goerahanañ hori eperiz nari urat nain hezap evog ne rekot urat nainotu.” ¹⁵ Pot mañahan maot epat mañah, “Petev Godihö anumai eperi tin nohopekzari bavatat hah, povoz ni eperiz, ‘Horiri ev,’ pot haotun.” ¹⁶ Pot navokaro nao mañairat mañahan etehan giv por bat maot abarati helah.

¹⁷ Tahan Pita pot piin mañairahan etehavoz home midin tat kapotaz mel tat hehan aban Koniliasihö meehan emahari emat, aban zeipotak narin Saimoniz zeimakez at mañahan mañairahan, zeipotakez iñidoh emat rouvat heh. ¹⁸ Tat paruh at mañah, “Met aban nap pim abatao Saimon Pita pop ok arinañ heza?” ¹⁹ Met Pita pi am home midin tat kapotaz mel tohot revah hehan Godiz Pul Tinapuhö hodadeo epat manah, “Pita aban nañairiv nap ni banevizapanez irih ok emat hez, ²⁰ povoz ni bal hat irih er hor. Met hatevet, Neohö paruh meehan nihaz emah, povoz ni parunañ sekez homez ko totun, oñ am sa.” ²¹ Pot mañahan Pita poek hehaekanañ irih er horat parun eteh pot mañah, “Met ne aban tapup evog, ari tairaz nemaz at mañovai melahar emohot ev emeg?” ²² Pot mañahan paruh epat mañah, “Roma ñai abanariz aban ahö nap pim abatao Konilias aban popuhö nimaz dei emeehan ev emeg. Met aban pop pi tinam orah rezah Godin mañ mañamahap, ma Zuda añarabohö piin eteamahan pim hezhezao tin hez. Met haopat aban pop pim zeimakeh hehan Godiz enzol napuhö pim gog abanari nihaz meepanen melahar emat banevizapanen, ni sat pim zeimakeh nim ñeti haovai sameñiv mañeken hatevetepan. Pot

Koniliasin mañah, povoz dei emeehan ev emeg.”²³ Pot hahan Pita porin paru honeo orapanez mañahan paru poek orah.

Pita Koniliasiz zeimakeh sah

Met orat hehan al tezahan Zopa zeitak aban Iesuz homeo badae batat heh-nari Pitanañ honeo paru sah.²⁴ Tat sohot naek orahapuh zeirevai paru bal hat sat Sisaria zeitak berevahan, aban Konilias añarab pim modarin as hahan emat topourat hehan, paru Pitaz ñai biit etet heh.²⁵ Tahan paru emat Pita zei pomakeh lokapanez tahan Konilias Pitan etehapuh pot homeh, Met Godiz enzolipuhö nañahap ev emah. Pot homet Pitaz eñañiz nakoe rariñ rez bareñahan*²⁶ Pita Koniliasin epat mañah, “Evo erom, ne amun aban nim zut modap eveg, ni bal haz.”²⁷ Pot mañahan bal hahan Pitar Konilias ñetiv nae nap mañovai kohat zeimakeh lokahapuh Pita etehan añarab ahovokaro kohat heh.²⁸ Tahan Pita parun epat mañah, “Eñarohol ari hodad, met dei Zuda añarab ari patarinañ honeo togü namanotuz ah ñeo hahan hezaek narah dei arihaz helakao emamegin dari het sameg bon, oñ aliz haoput epesiz haopatasik Godihö ne añarab mod nariz, ‘Horiri ok,’ pot nakaotuz neen nañairah.²⁹ Povoz arihaz emomaz ñeo meegin emat nañahan ne home midin nat, oñ ne am ev emohog, eñarohol, tairaz ne arim nakoe emomaz as hagin emoh?”

³⁰ Met Pita pot mañahan Konilias hañiv epat mañah, “Met hapok, alizañ 3 bon hatahan petev ni ev emeñ-posik, hapanezai 3 kirok toohan ne het Godin mañ mañohot hehon zuam aban nap nem nakoe emat rouvahan ne etehon pim dimir giv map peñ hat heh.³¹ Tahan ne piin etehon pi neen epat nañah, ‘Konilias ae, nim mañ hameñivoz ma añarab meñizat masak metameñivoz God homet hez.³² Povoz ni petev nim as aban nari meeken Zopa zeitak sat aban nap pim abatao Saimon Pita bavizat emap. Met aban pop Saimon apetopuz zeimakeh parup oramah, met aban mod pop anumai kosiñiz gogot tamahap ok, met pim zeimak iv havevoz totoi demahan hez.’³³ Pot nañahan ne asiv meehon zuam nimaz ok emahan, ni tin tat ev deihaz emeñ. Met petev dari houlori Godiz etañik ev togü manat hezaek, ni Amipuhö ñeti tairao dein añekez nañah-pov ni dein añeken hatevetek.” Pot Pitan mañah.

Pita Koniliasinañarin ñetiv mañah

³⁴ Pot hahan Pita parun ñetiv epat mañah, “Rotap ne petev epat hodad ravoh, God Zuda añarab nenariz zait tat añarab patariz kaev ravat hez bon,³⁵ oñ zeisikaroh añarab tairari pim irih het pim ñetivoz hahan hezat baval hat tamah-poriz pi etet zait tat parumaz homeme hez.³⁶ Met Godihö Iesu hamarrah deihaz meehan erahan dei Israel añarab epat hodad raveg, Met Iesu Kristo dari añarab maporiz Amip ok, piuhö dari Godinañ hekaz bahoneo avatamah.³⁷ Met garos Zoan añarab ivoh memeohanahoh Galili zeisik Iesu pi gogot kapot tat tovai soohapuh Zudia zeisik amun tooh-pov ari hodad.³⁸ Met aban pop pi Nasaret zeitakanañap God ba ou batahaek pim Pul Tinap manat kezavonañ meñizat hehan pi haeñ tat gog tinañ tovai sat em tooh, ma añarab Seteniz kezavoz irih hori ravat hehari maot batin batoo. Met God pinañ heh, povoz nonair nai potü pi tin tooh. Kar, ñeti pov ari hat haveteg.³⁹ Met Zudia zeisik, ma Zerusalem zeitak nonair nai potü Iesu tin tovai soohan dei etehot geg. Tahan paru zirah urahan ñomah.

* **10:25:** Pavar 25 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañoo.

40-41 Met au aliz nasikaro bon tahan zeirevaizasik Godihö maot baviriri bataan bal hahan Iesu hamarrah maot ou ravat hehan Zuda añarab mapori piin et narë, oñ Godihö dei piin etet pim ñetiv haokaz ba ou avatahan hez-nenarihö rotap piin eteog. Tat dei pinañ karar toutat gipiz noog. 42 Met porah Iesu dei añarabon pim ñetiv tinao bar mañookaz añah, ma darim Amip tokat dari añarab mapori, ñomat sat hepanezarir biriri hepanezari, an etat hañiv etapanez Godihö hahan hez-ñetiv pov añarabon bar mañookaz dein añah. 43 Met batam propet aban porihö Iesuz ñetiv nao epat haoh, ‘Met añarab tairari pimaz homeo badae batat sohopenezari Godihö rekot pim ro popuz homet parum horiñ ba ol betepan.’ ” Pot Pita parun mañah.

Pul Tinap añarab patarih rekö ravah

44 Met Pita ñetiv epov mañovaiam Godiz Pul Tinap paru hateveteoh-porih emah. 45-46 Tahan paru ze modasikarohariz ñeñinañ hahapuh Godiz abatao bat hel batat pimaz ñetiv biñao haohan paru Iesuz homeo badae batat het Zopa zeitakanañ Pitanañ honeo mahari hatevetehan Godihö pim Pul Tinap Zuda bon oñ añarab pat poriti amun meehan emahan, ñe poñinañ haohavoz paru agol atat home midin tat heh. 47 Tat hehan Pita parun epat mañah, “Met batam Godiz Pul Tinap dariti haemah-povoz zut petev paruh ok emah, povoz paru ivoh memeekez takan tairapuhö evo hapan?” 48 Pita pot mañat paru añarab pat pori Iesuz abatavonañ ivoh memeepanez mañahan ivoh memeeh. Tahan paru Pitan pot mañah, “Met aliz mod nañ dari ev hekapuhoh ni sekë.” Pot mañahan Pita parum hahat tat am poek heh.

11

Pita pim tah-ñetiv modarin mañah

Aposor 10:9-44

1 Met Pita pot tahan paru añarab Zuda bon oñ pat pori Godiz ñetiv hatevetet homeo badae bataan Iesuz aposor aban pori ma Zudia zeisik Iesuz homeo badae batat heh-pori paru hateveteh. 2 Tahan Pita Zerusalem zeitak sahan aban narihö paru aban patari Iesuz homeo badae batat hepanez porihö Zudaholoz toohat paru amun parum biz kosiñ elapan, pot hah-pori piin epat ser mañah, 3 “Ui erom, ni darim natotuz ah ñe hahan hezao elat ritou tat añarab mod kosiñ naelarinañ ari honeo het gipiz nooñivoz homegin tin narav.”

4 Pot paru Pitan mañahan Pita pim añarab patarinañ het haohavoz ñetiv parun epat bade mañah, 5 “Met hapokahar ne Zopa zeitak hehopuh mañ hahot hehon potazao banavatahan etehon abarahanañ giv ahö naraz zut heharaz teteñik naihoam bitomez zut bat hehan meehan erat nem nakoe emah. 6 Tahan ne etehon giv porah anumai napur nap ma hamal napur nap ma id napur nap map beo rezat hehan 7 ñe nao epat neen nañah, ‘Pita ni bal hat okoriz nap bat urat na,’ 8 Pot mañahan ne epat mañoh, ‘Evo nem Amip, batam dei Zudahol anumai hori eperiñ nainotuz ah ñeo hahan hezaek ne goerahanañ hori eperiz nari urat nain hezap ev.’ 9 Pot mañohon abarahanañ ñetiv modao neen epat nañah, ‘Evo, petev Godihö anumai okori tin nohopekezari bavatat hah, povoz ni nen, “Horiri ev,” pot nañotun.’ 10 Pot navokaro nao nañairat nañahan etet hatevetehon maot giv por bat abarati helah.

11 Met pot tahan ne etevai tapurah aban nañariv nap, Sisaria zeitakanañ aban ahö pat napuhö ne banevizapanen dei sakaz hat meehan emat,

nem zei orooh-pomakez iñidoh rouvaeh. ¹² Tahan Godiz Pul Tinapuhö ne hehoek aban pat poriz neen epat mañah, ‘Ni aban pat okorinañ honeo ari sepekez homez ko totun, oñ am ari sei.’ Pot mañahan ne Zopa zeitak Iesuz homeo badae batat heh-nem modari 6 porinañ dei honeo sat aban patap Koniliasiz zeitak sat pim zeimakeh lokeg. ¹³ Tegin garos Godiz enzolip pim zei pomakeh emat piin ñeti mañahao dein añañ. Met enzol pop piin epat mañah, ‘Ni zuam nim as aban nari meeken Zopa zeitak sat aban nap pim abatao Saimon Pita mañamah-pop bavizat emap. ¹⁴ Tapanen aban popuhö Godihö nir nimeri maot pimeri ba avatapanez ñetiv añañan.’

¹⁵ Pot mañahan ne sat ñetiv parun mañohonam Godiz Pul Tinap dariti mamog emahavoz zut paruh emah. ¹⁶ Tahan batam darim Amipuhö ñeti añañavoz ne maot homeohö, ‘Aban Zoon pi Zodan iverih iv nenavonañ ivoh memeeh, oñ tokat Godiz Pul Tinap meepanen emapanen ari bepek.’ ¹⁷ Pot hahan hehaek rotap dari Iesu Kristo darim Amipuz homeo badae bategin pim Pul Tinap anahavoz zut Godihö paru añañarab Zuda bon pat pori amun manahan ne eteohö, met neohö rekot Godiz tamah-pov bagaa batoma? Evo, rekot neohö bagaa navatotü, povoz am mañohon paru ivoh memeeh.”

¹⁸ Pot Pita mañahan paru hatevetehapuh parum loporizaro tin ravahan Godiz abatao bat hel batat biñ haovai pot hah, “Ae, petev dei hodad raveg. Rotapuam God pim Pul Tinap meehan emahaek añañarab patari amun parum horiv betet kos rez manat tin het hepanez pimauhö nonor ba ou bataan hez,” pot hat biñ ravah.

Antiok nari Iesuz homeo badae batah

¹⁹ Met batam aban Stiven ur ñomah-porah Zuda aban ahorihö Iesuz homeo badae batat hehari bahori metat kakamao metoohan añañarab ahovokaro barezat rapat nari Pinisia zeisik sah, met nari havevoz lopotak Saipras zeisik sah, met nari Antiok zei potak sah. Tahapuh zei posikaroh sat heh-pori Zuda añañarab nenarin Iesuz ñetiv mañooh, oñ mod patarin namañ heh.

²⁰ Oñ tokat añañarab Saipras zeisikanañ nari ma Sairini zeisikanañ nari paru Antiok zeitak sat het darim Amipuz Iesuz ñeti tinao Grik añañarab patarin mañooh. ²¹ Tahan darim Amipuz kezavohö paru meñizahan pim ñetiv mañahan añañarab ahovokaro parum horiv betet kos rez manat darim Amipuz homeo badae batat piitihar ravat heh.

²² Tahan paru Zerusalem zeitak añañarab Iesuz togut ravat hehari ñeti povon hatevetet aban Banabas meehan Antiok zeitak pot tahirin etepanez sah. ²³ Tahapuh Banabas Antiok zeitak sat berevat etehapuh añañarab Godihö masakao manahan tin hehavoz pi biñ ravat parun epat mañah, “Ari Iesu darim Amipunañ tin ñod rezat het kez tat pim ñetiv baval hat sohozei.” ²⁴ Met Banabas pi Iesuz homeo tin badae batat het tin toohap ok, met Godiz Pul Tinap pih map rekö ravat heh, povoz pi poek het Iesuz ñetiv mañoohan añañarab ahovokaro parum loporizaro borourat darim Amipuz homeo badae batah.

²⁵ Tahan Banabas Sol Tasas zeitak sat hehaekaz mel tovai sah. ²⁶ Met mel tovai sohot Sol bavizat parup maot Antiok zeitak emah. Tahapuh parup añañarab Iesuz togut ravat heharinañ honeo ravat het añañarab ahovokaron Iesuz baiñeti tinao mañohot hehan krismas honeo bon tah. Met Antiok zei

potakarihö kapot tat Iesuz homeo badae batah-poriz abatao Kristen, pot mañah.*

²⁷ Met narah propet aban Godiz ñetiv hodad het haoh-nari Zerusalem zeit betet Antiok zei potakaz sah. ²⁸ Met sa berevahapuh paru mapori topourat ñetiv haohaek Zerusalem zeitakanañ emah-porihanañ aban napuz abatao Agabas pop Pul Tinapuhö pi hodadeo manahan bal hat tokat zeisikaroh gipiz bon tapanen gin ahov berevapanez ñetiv bar mañahan paru hodad ravat heh.

Met tokat aban Sisa Klodias Roma añaraboz ahop ravat heh-porah Agabasiz pot hah-povoz rotapuv ou ravah. ²⁹ Tahan paru Antiok zeitak Iesuz homet heh-añarab pori topourat parum modari Zudia zeisik heitari meñzapanez homet ñetiv haz bahun batat paru honep honep monis bovai emat batogü manah. ³⁰ Tat moni pos Banabasir Sol manahan parup basat Zerusalem zeitak Iesuz homeo badae batat hehariz korav ahori manah.

12

Zemis men ñomat Pita memerizah

¹ Met porah zei posiz aban ahop Erod pi añarab Iesuz togut ravat heh-nari kakamao metapan hat bat memerizah. ² Tat pim ñai abanari Zoniz nanep Zemis pop beri hat bat emahan menapanez mañahan en besinañ men ñomah. ³ Tahan paru Zuda abanari pim mañahan parum tahavoz biñ ravahan, Erod pim ñai abanarin maot mañahan sat Pita amun beri hat bat emah. Met paru Zuda añarab togü manat berè tu nakañ arö tat nooh-porah, ⁴ paru Pita

bat emat kakam zeimakeh memerizahan paru ñai aban nari 16 meehan sat Pitaz korav ravat het paru orah rezah kuturuñir alizañik narah 4 rouvoh, met modarah 4 rouvoh, ma modarah 4 rouvoh, pot tooh. Met paru aliz togü manat heh-poñ bon tapanenahoh añaraboz ñaravatak Erod Pita bat emat ñevok bizapanez homehot heh. ⁵ Pot homeohan Pita kakam zeimakeh hehan añarab Iesuz togut ravat hehari pimaz homet orah rezah Godihö maot baverevapanez mañ mañohot heh.

Enzol nap Pita baverevah

⁶ Met aliz nañ bon tahan aliz zeirevaizasik Pita bat emat ñevok bizapanez Erod hahan heh-aliz posiz kutur potak bi kezarepekaronañ medemahan Pita orat hehaek ñai aban nañariv okat epat rouvat heh, met ñai aban modañariv iñidoh haitokoroz okat epat baelat heh.

⁷ Pot tat hehan Godihö enzol nap meehan erahan kakam zeimakeh alizao al tezahan enzol popuhö Pita orat hehaek pim elaposik bat bazageri tat, “Erom ae, zuam bal haz,” pot mañahan birepekaro pim marañik demahan hehaek bil ñodahan Pita bal hah. ⁸ Tahan enzolip maot epat mañah, “Nim dimihol meekepuh eñ suñ mee.” Pot mañahan Pita pim hahat tahan enzolip maot epat mañah, “Kar, tamaravoz dimip ruekepuh nenañ honeo emeken deip sopain.” ⁹ Pot mañahan Pita pim hahat tat pinañ honeo soohapuh enzolipuhö rotap pi basohavoz kut tat, Peti ne auakao ev manamoh, pot homevai sooh. ¹⁰ Met parup ñai aban pim nakoe het korav rouvaeh-poñariv bazei manat sat korav modañariv iñidoh haitokoroh amun rouvaehaek bazei manat sahapuh, ainisinañ haitok zis matut tahan

* 11:26: Pavar 26 -Met Kristen abat povoz kapot Kristonañ honeo ravat hezari ok.

hehaek totoi honahan pimauhö ñizahan parup berevat nonorozañ sohot poek enzolip Pita betet sah.

¹¹ Tahan poekahoh Pita tin etañ elat pot homeh, Ae, rotap Godihö pim enzolip meehan erat ne Erodiz marasik hehon, paru Zuda añarab horiv netapanez homet haohaekanañ maot navat ev tinaek emat neñehan ne samoh. ¹² Pot homevai sohot añ nap Maria, aban Zon Makiz nonopuz zeimakeh sah. Met zei pomakeh añarab narizaro paru topourat Pitaz homet baverevapanez mañ hahot heh. ¹³ Tahan Pita zei pomakez iñidoh hon rouvat kad kad urahan as ñari napuz abatao Roda pop emat haitokor tezapanez tahan, ¹⁴ Pita ñeo hahan pim ñevon hatevetet biñ ravat pi haitokor natez, oñ maot borourat kohat sat modarin epat mañah, “Eñarohol ae, Pita emat iñidoh hez.” ¹⁵ Pot modarin mañahan paru pat, “Ni rumurat het ok hameñ.” Pot mañahan maot rez kek tat parun epat mañah, “Evo, Pita iñidoh ak emat het hahan ne hatevetet rotap ev arin añamoh nanë.” Pot hahan modari maot epat mañah, “Peti enzol pim zut nap ak emat kad kad urat hahan ni hateveteñ.”

¹⁶ Pot paru nae nap mañohot hehan Pita iñidoh houloam het am urohot hehan paru sat haitokor tezat piin etet zageri ahö tat agol atah. ¹⁷ Tahan Pita lokat paru ñeo hapan hezavoz pim marasinañ bagaa batahapuh darim Amip Iesu kakam zeimakehanañ pi baverevah-ñetiv parun mañah. Tat maot pi parun epat mañah, “Ari sat aban Zemis popur darim añarab modarin ñeti nem netah-epov parun bar mañei.” Met Pita pot mañahapuh berevat zei mod natakah sah.

¹⁸ Tahan zeirevai al tezahan ñai aban korav ravat hehari parui etehan Pita bon tahan zageri tat Pita sahavoz, “Tair ok tah batah?” pot hat ñaihet tat heh. ¹⁹ Tahan Erod, “Pi bon tah,” pot hahan hatevetet ñai aban modari mel tovai sohopanez hat meehan paru ahoam mel tovai soohan, am bon tahan ñai aban korav heh-porin sat ahoam at mañoochan Pitaz tahavoz kutam hehan Erod hahan ñai aban pori bat men ñomah. Tahan tokat Erod Zudia zeis betet Sisaria zeitak sat heh.

Erod ñomah-ñetiv

²⁰ Met Erod pi Taiar Saidon zei potakaroh añarab hehariz mogao ahö tat hehan paru zei potakarohanañ nari emat ñeti pov bavon batapanez hat mamog aban Erodiz zeimakeh as ñaroholoz korav ahop ravat hehap pim abatao Blastas popunañ ñetiv hat paru lop honeri ravah. Tahapuh pi paru meñizat Erod parumaz mogao tahao bavon batapanez Erodin mañah. Met paru Erod parum zeitakaroh gipiz meehan zum tat nooh-povoz pi kaev ravat maot paruhaz namee tapan hezavoz homeh. ²¹ Tahapuh pov Erodinañ bavon batapanez mañahan pi aliz nasik paru emat topourapanez mañahan aliz posik em topourahan Erod pim dimir giv redevonañ tinatü tahapuh sat añaraboz ñaravatak pim tek tinatak toutat ñeti nao ahoam mañohot heh.

²² Met pot mañohot hehan paru ñeo ñarah hat epat hah, “Ae, pi aban betez napuhö ak hamah bon, oñ pi god ahö napuhö ak het hamah.” ²³ Met paru añarab pot hahan Erod hatevetet Godiz abatao bat hel batat pi epat nak, “Evo, ne god ahop bon.” Met pot nak tahavoz Godihö pim enzolip meehan erat urahan het tokat uleñ horihol piih ou ravat men elahan ñomah.

²⁴ Met Godiz baiñetinao añarab nae nap mañovai soohan zeisikaroh map an pap manah. ²⁵ Met Banabasir Sol Zerusalem zeitak parupim emat

tah-pov bon tahapuh aban Zon Mak ze potak hehap bavizat paru maot borourat Antiok zeitak sah.

13

Banabasis Sol gogotaz ba ou batah

¹ Met Antiok zeitak propet ravat heh-aban nari añarab Iesuz togutanañ honeo het ñetiv mañooh, ma nari amun Godiz ñeti modañ mañairat mañohtoh heh, met poriz abatañ ev, Banabas, met Simion pim abat modao Naisa, met Lusias Sairini zeitakanañap, met Manein pi Erod ahö popunañ parup goerah honeo het ahö ravah, pop met Sol, paru pori poek heh.

² Met narah paru pori Godin tin mañ mañoohanepanez hat gipiz nain het topourat piin mañ mañooh. Met mañeo hahot hehan Godiz Pul Tinapuhö parun pot mañah, “Met ne Banabasis Sol gog nao tovai sohopenez au hahon hezaek ari parup bamain batat meepek.” ³ Pot mañahan paru am gipiz nain het parup meepeanez tat marañ parupih bizat Godin mañ mañahapuh meehan sah.

Saipras zeisik sat parup ñetiv hah

⁴⁻⁶ Met Godiz Pul Tinapuhö parup ba ou batahan añarabohö meehan aban Zon Mak parup meñzapanez bavizat paru honeo sohot, Selusia zeitak sat sipimakeh lokat Saipras zeisik sapanez sooh. Met sohot Saipras zeisik posik Salamis zeitak sat sipimakehanañ berevahapuh, zeisik posizañ sohot Zudaholoz topour zeisik lokat Godiz baiñetinao mañovai soohapuh, Pepos zeitak sa berevah. Tat poek Zuda aban al nap bavizah, popuz abatao Bazisas, met pi añarabon moreg epat mañooh, “Ne propet aban Godiz ñetiv hodad het hamohop ev.” ⁷ Met Roma aban zeisik posiz korav ahop ravat hehapuz abatao Sesias Polas, paru Bazisas ñod reet heh. Met Sesias pi hodad tinavonañap, povoz Banabasis Sol sahan, pim zeimakeh sat Godiz ñetiv mañapanen pi hatevetepanez as hahan sah.

⁸ Met aban alap Bazisas pim abat modao paru Grik ñevonañ Elimas pot mañooh-popuhö Roma aban ahö pop Iesuz ñetiv hatevetet pimaz homeo badae batapan hezavoz pi kaev ravat epat piin mañah, “Evo, ni ñeti akavon hatevetetun.” ⁹ Pot mañahan Sol, pim abat modao Pol, Godiz Pul Tinapuhö hodadeo manahan aban popun et ñai et mereet epat mañah, ¹⁰ “Erom, ni Seteniz rop ravat hez. Tat ni non tinaoroz nonair naiz kaev ravat hez, ma nim moreg povor kao hameñ-poñ nim loporih an pap manat hezaek Godiz non tinaoroh samahari ba in balavi metameñ. ¹¹ Povoz petev darim Amip hañ horiv netat nim etañ bakut netapanen hekepuh alizañ ahoam ni et naré heké.” Pot mañahan pim etañik univoz zut pei du nao emat bamezahan Elimas etañ kut tahan pim marasiz bapanen parup sapanezapuz mel tah. ¹² Pot mañahan pim etañ kut tahan aban ahö pop etet Iesuz homeo badae batat hehapuh pi darim Amipuz ñeti tin mañah-povoz homeme heh.

Antiok zeitak sat gogot tah

¹³ Tahan Polir pim modañariv Pepos zeisik pot betet sipimakeh lokat soohapuh Pampilia zeisik berevat Pega zeisik potak sahapuh Zon Mak kaev ravat parup betet pi maot Zerusalem zeitakaz borourat sah. ¹⁴ Tahan Polir Banabas Pega zeisik pot betet Pisidia zeisik zeisik mod nataz abatao Antiok poek sat berevat het, parup Zudaholoz gogot nat heh-aliz poñiz nasik parum topour zeimakeh lokat toutat heh. ¹⁵ Tahan aban nap Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ menahan hez-tep potak nao rekö hahan modap propet aban nariz menahan hez-tep potak nao rekö haohan parup hatevetet hehan aban

topour zei pomakez koravorihö nap meehan sat parupin epat mañah, “Eroñariv ae, arip deim tin hekaz ñeti nao añepekez homeameg ma tair?”
 16 Pot at mañahan Pol bal hat pim marasinañ zu tat ñetiv kapot tat pot mañah, “Israel nem mod zei epatak hezari, ma ari añarab patari Godiz abatao bat hel batamegiri, ne epat añoman ari hatevetei. 17 Met batam dari Israel añaraboz ahop Godihö darim iz mimihol ba ou batahan heh. Tat paru Izip zei patasik sat het belez ravahan Godihö pim kezavonañ meñizahan paru Izip zeis beteh. 18 Tat nonair nai bon ham betezarah emat sat em tohot poek bat emahavoz homet Godiz ñe horiv haovai soohan krismasañ 40 bon tah, oñ pi am meñizoo. 19 Met God pim añarab pori Kenan zeisik sat parum pohao bat hepanez añarab ñeñ 7 main main haohari zei posik hehaek Godihö meñizahan pori menat bahori batahapuh zei pos parum bat heh. 20 Met ev hahö-pot paru tovai emoohan krismasañ ahoam 450 bon tah. Tahan tokat Godihö añarab parum ñetiñ hahopanen hatevetet ba oñ batohopanez aban korav ahö pori ba ou batahan heh. Met pori pot tovai emoohan tokat propet aban nap pim abatao Samuel Godiz ñetiv hodad het haohap ba ou batahan heh.

21 Met porah aban nap parum kiñ ahop ravat hepanez Zudahol hahan Benzamen añarab porihanañ aban nap Kis popuz rop Sol pi Godihö ba ou batahan parum kiñ ahop ravat hehan krismasañ 40 bon tah. 22 Tahan het Sol pop hori toohan God etet kaev ravahapuh, pim urutak aban Devid parum kiñ ahop ravat hepanez ba ou batah. Tat God Devidiz hehavan etet epat hah, ‘Zesiz rop Devidiz hez hezavon etehon tin ravahan ne pimaz biñ ravoh. Met rotap nem hahomazat pi am tovai sohopan.’ 23 Met God dari Israel añarab maot pimeri ba avatapanez napuz au hahan hezaek, Iesu Devidiz iz mimip ba ou batat meehan erah.”

24 Pol pot mañat maot epat mañah, “Met Iesu pim gogot kapot nat tooharah aban Zoan Israel añaraboz ñaravatak bal haz rouvat parum horiñ betepanepuh loporizaro borourapanen ivoh memee-panez ñetiv mañooh. 25 Tat pim gogot tovai sohot bon tapanez totoi ravahan añarabon epat mañah, ‘Ari nemaz tairap homeameg? Ne Godihö ari eñizomaz au hahan hezap, pot homeamegi? Évo, ne pop bon. Met pi pop nem tokat ok emapan, oñ ne aban goe abatao bon betez epop pinañ deip toutat ñetiv hakaz ne rekot bon,’ pot mañah.

26 Met ari Abraamiz mimihol nem modari, ma ari añarab patari map ev topourat het Godiz abatao bat hel batamegiri, met Godihö dari maot pimeri ba avatapanez ñeti tin pov dari Zudaholoti garos ba ou batah. 27 Oñ Zerusalem zeitakari parum aban ahorinañ honeo orah rezah darim gogot nat hez-aliz poñik topourat propet aban pori tepatak red menahan hezaek rekö hat hateveteoh, oñ kapotaz paru tin hodad narav, povoz Iesu erahan pimaz kut tahapuh pi hori metah. Met pot tahaek propet abanari tepatak pim metapanez ñetiv menahan hezavoz rotapuv ou haravah. 28 Met paru pori Iesu basat ñevok bizahapuh pim horivoz at mañahan ou narav tahan Iesu am ur ñomapanez paru rez kek tat Pailatin mañah. 29 Met pi pot metapanez ñetiv batam red menahan hez-map poñ pi metat paru zirah urahan het ñomahan bañizat basat hel puioroh balokat bizah. 30 Oñ Godihö ñomahaekanañ maot baviriri batahan bal hahan, 31 añarab Galili zeisik ma Zerusalem zeitak pinañ honeo het sat em toohariz ñaravatak ou ravahan piin eteohan, alizañ ahoam bon tah. Tahan petev añarab porihö Iesuz tah-ñeti pov Zuda darimerin mañamah.

³²⁻³³ Povož petev dei Banabas ev emat ñeti tinao epat ev arin añameg, Batam Godihö darim mimiholon tokat parumeri tin metohopanez mañahan heh, met petev dari parum mimihol hez-eparah Iesu ñomahan maot baval hakahaek batam mañah-povož rotapuv ou ravah. Met nap Buk Song 2 ñeti povok epat menahan hez,

Ni nem rop, petev ne nim Papap ravat hez.

Buk Song 2:7

Pot menahan hez.” ³⁴ Met Pol pot mañat maot epat mañah, “Met tokat pi pop zañ nat hepanen maot baval hapanez batam Godihö epat hahaek menahan hez, Ne masak tinao Devid manomaz au mañohoek ni nanom. ³⁵ Met maot epat amun menahan hez, Nim gog aban tinap ñomamahariz hezaek het zañ tapanez ni nak. ³⁶ Met ñeti epeñ Devid pimauz homet namen, oñ pi biriri het Godihö hodadeo manooh-poñ tovai sohot ñomahan pim izaholonañ honeo baveirahan het zañ tah. ³⁷ Oñ Godihö Iesu baval hahpop ñomah-modarinañ het zañ nat-popuz tapanezavoz Devid menahan hez. ³⁸⁻³⁹ Met nem modari hatevetei, Ari Iesuz homeo badae batepeken puihö arim hori tovai emameg-poñ olapanez ñetiv ari hodad tepekez ev badeo añamoh. Met Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ ari nae nap mañovai samegiek, poñihö arim hori poñ ba naolotu, oñ petev ari tairari Iesuz homeo badae batepekezari rekot puihö arim horiñ olapanen hori poñiz hañiv navotuzari ravat hepek.

⁴⁰⁻⁴¹ Met paru Godiz propet pori epat hahan hez,

‘Ae, ari God kos rez manamegiri hatevetei, arim ñaravatak ne ñetiv hahoman ari barotap navatotü,

ma nari nem ñetivoz kapot hapanen ari tin hatevetet hodad naravotu, oñ ari etet barotap navat het ñomepek.’

Habakuk 1:5

Pot hahan hezaek ganö ari taput tepek hezavoz tinam homet hezei.” Pol ñeti epov parun mañah.

⁴² Tat Polir Banabas topour zeì pomak betet sapanez tahan paru añarab gogot nat hepandez aliz modasik maot emat ñeti mañah-pov maot mañapanez parupin mañah. ⁴³ Tat paru mapori topour zeì pomak betet berevat soohan, añarab Zuda nari met patari paru Zudaholonañ honeo ravat Godin mañ mañooh-pori parupinañ honeo sohapuh parupuihö rez kek tat Godiz masakavok sohopanez ñeti pov am mañovai sooh.

⁴⁴ Met parup maot emapanez mañah-aliz posik Antiok zeì potak mapori Godiz ñetiv hatevetepanez emat topourah. ⁴⁵ Tahan Pol poek emat Iesuz ñetiv maot mañoohan, Zuda aban nari añarab ahovokaro em togü manahavon etet kaev ravat Poliz ñeti mañahao paru batiu tiu batat ñeti hori navor nao piin mañooh. ⁴⁶ Pot mañoohan Polir Banabas ñaihet nat, oñ kez tat parun epat mañah, “Met Godiz zaitivok deip emat garos ari Zudaholon Iesuz ñeti epov añeg, oñ ari kos rez manat tin pohao het hepekez ñetivoz nonor merizameg, povoz deip ari evetet añarab mod pat narin ñeti epov sat mañooh. ⁴⁷ Met God deim tookazat epat añah, ‘Ari zeì maposikaroh añarab patariz ñaravatak alizavoz zut het nem ñeti tinao mañohepen hatevetet homeo badae batapanez pori nemi bavatom.’ Pot hahan hezat deip taput tat sat mod porin mañooh.”

⁴⁸ Pol pot mañahan paru añarab Zuda bon patari hatevetet darim Amipuz baiñetinavoz biñ ravat, “Godiz ñeti tinao ev añah,” pot hahan porihanañ añarab tairari tokat pohao het hepandez Godihö au hahan heh-pori Iesuz homeo badae batah.

⁴⁹ Met zei posik Iesuz ñetiv añarabon mañovai soohan an pap manah. ⁵⁰ Tahan paru Zuda aban Polir Banabasiz kaev ravat heh-porihö Antiok zei potaz aban ahorir, met añ ahö ravat het Godin mañ mañooharin, “Horiñariv okeg, ruepeken sap,” pot rez kek tat mañoohan paru amun kaev ravat Polir Banabas hori metat parum zeisikanañ ruahan sah. ⁵¹ Oñ sapanez tat Polir Banabas zei potakari Godiz ñetiv betet kos rez manahavoz homet pataek sapanez parup zei potak ham tomol moleo parupim eñañik ñied bat hehaek teur betet Aikoniam zeitak sah. ⁵² Oñ Antiok zeitak paru Iesuz homeo badae batat hehari Godiz Pul Tinap paruti rekö ravahan paru pori tin het Godiz biñ haovai sooh.

14

Aikoniam zeitak sat ñetiv mañah

¹ Met Polir Banabas Aikoniam zei potak sahapuh parupim toohat Zuda-holoz topour zeimakeh lokat Iesuz ñetiv masakavonañ tin bar mañahan, Zudahol met añarab patari amun ñeti povon hatevetet ahovokaro Iesuz homeo badae batah. ² Tahan Zuda aban nari paru ñeti pov hatevetet kaev ravat beteh-porihö Iesuz homeo badae batoohariz ñeti horiñ añarab patarin mañovai soohan hatevetet parupimaz kaev ravah. ³ Oñ parup ñonihol ahoam poek het ñaihet nat am hehapuh darim Amip añarab masak metoohavoz ñetiv ourah bar mañohot piuhö parup kezao manoohan red navor nao añarab rekot natotuz poñ tohot hehan añarab mod nari etet epat haoh, “Rotap parup Godiz ñeti rotapuv ok hamah.” ⁴ Pot hahan añarab zei potakari berat main main ravat nari Zuda kaev ravat saharinañ honeo ravahan nari parupinañ honeo ravah. ⁵ Tahan paru Zuda añarab nari met añarab Zuda bon pat nari parum ahorinañ honeo topourat Polir Banabas hori metat heleñinañ ur ñomapanez hah.

Likonia zeisik ñetiv mañah

⁶⁻⁷ Tahan parup hatevetehapuh barezat sat Likonia zeisik zei ahö natarokoz abatavokaro Listara met Debi mañooh-poek parup sat het Iesuz ñetiv añarab poekarim mañovai zei ahö potakaroz totoi hehañik amun ñetiv mañovai sat em tooh.

⁸ Met Listara zei ahö potak aban nap eñañ hori ravat het haeñat nat, pim nonopuz zatakanañ potam bataan hehap poek heh. ⁹ Tahan aliz nasik Pol Iesuz ñetiv haohan pi toutat hatevetehot hehan, Pol piin etet Pul Tinapuhö hodadeo manahan pot homeh, Aban hori okop Iesu pi batin batapanez pimaz homeo badae batat hez. ¹⁰ Pot homet Pol epat mañah, “Erom, ni bal haz rouvat nim eñañ mezovai sa.” Pot mañahan aban pop bal hat eñañ tinam mezovai sat em tah.

¹¹ Met Pol pot tahan añarab ahovokaro etehapuh parum ñevonañ ñarah ahoam nae nap mañat epat hah, “Ae, darim god ahoñariv ev, abarahanañ erat darim herisiz zut ravat emat hez.” ¹² Pot hahapuh Banabasin parum god ahö napuz abatao Sus pot mañah, met Pol pi añaraboz ñaravatak bal hat ñetiv haohap povoz piin god ahö modapuz abatao Emis pot mañah. ¹³ Met Listara zei potaz bin binivok Sus god moreg popuz homet topourat hañiv mañarooh-zeimak demahan heh, met zei pomakez ahö ravat het anumai mañarooh-aban pop bol kau bizahol bat zibuñ mor meet koroh mevete. Tat zei potaz hel temeraz haitokoroh bat emahapuh, Polir Banabasiz homet kau pori bareñ elat mañarat hañiv metapanez tahan, ¹⁴ parup poekahoh hodad ravat pot metapanez tahavoz kaev ravahapuh, parupim dimihol

bakelat añaraboz ñaravatak sat ñeo ñarah epat mañah, ¹⁵ “Evo, ari okat totunei, deip arim zut et aban nenañariv ev. Met darim God biriri het abarar hamarar iveñir nonair nai mapotü matut tahap hez, povoz arim god hañiv metameg-pori betepekepuh loporizoro borourei. Tat darim God tin biriri hez-nen popuz homeo badae batepekez ñeti pov arin añakan hodad tepekez hat deip ev emeg. ¹⁶ Met batam zei posik kasik añarab parum zaitivok tovai soohan God nao namet, oñ am etevai sooh. ¹⁷ Met pi dari gipiz tinatü anamahan nameg, ma utar pelamah-porah arim gipiz tin rapamah, met nonair nai potü ari anamahan etet biñ ravameg. Met fairaiz anamah homeameg? Oñ God ari nonair nai potun etet pimaz homet hodad ravohopekez hat okotü anamah.” ¹⁸ Met ñeti pov Pol parun mañahan paru bol kauhol parupimaz hañiv mañarapanez am rez kek tat haohan, Polir Banabas houloam evo mañoohan paru hatevetet hodad tat gaa tah.

Pol heleñañ urah-ñetiv

¹⁹ Met Polir modap poek hehan añarab Antiok zeitakanañ Zuda nari met Aikoniam zeitakanañ Zuda modari zei potak emat honeo ravat Listara zei potakarin paruti ravapanez mañoohan parupimaz kaev ravat Pol bat heleñañ uroohapuh, “Hañomahap ev,” pot hahapuh beri hat bat em zeitaz iñivavok betet sah. ²⁰ Tahan zei potak Iesuz homeo badae batat hehari emat okat epat rouvahan Pol bal hahan, paru sat orahapuh zeirevai parup zei pot betet Debi zeitak sah.

²¹ Met Polir Banabas Debi zei potak sat het Iesuz ñeti tinao mañohot hehan, añarab poek narizoro Iesuz homeo badae batat hehan parup maot borourat Listara zeitak sat poekanañ Aikoniam zeitak sat maot Pisidia zeisik Antiok zei mod potak sah. ²² Met zei poñik parup maot sooharah añarab Iesuz homeo badae batat heharin tin hepanez ñetiv mañat bakez batovai sohot maot epat mañooh, “Met dari honoñoi navor nao ahoam hatevetevai rez kek tat sohot God abarah hezaek berevat tinam hek. Povoz ari kez tat pimaz homeo badae batovai sohozei.” ²³ Pot mañat zei poñikanañ añarab Iesuz toguñiz korav ravat hepanezari ba ou batovai sooh. Tahapuh parum toohat parup gipiz nain het koravorir añarab maporiz homet Godin mañevok epat mañah, “Deim Amip, paru eperi meñizekez homet hezaek ni parumaz tinam korav ravat hez.” Pot Godin parup mañ mañat sah.

Siria zeisik Antiok zeitak maot sah

²⁴ Met poekanañ parup Pisidia zeisizañ soohapuh Pampilia zeisik berevah. ²⁵ Tahapuh Pega zeitak sat añarabon Iesuz ñetiv mañat Atelia zeitak sat, ²⁶ poekanañ sipimak bat Siria zeisik Antiok zei potak maot sah. Met zei potak garos añarab Iesuz homeo badae batat hehari parup Godiz masakavok het gogot tovai sohopanez mañ mañat meehan sat, zei modañik gogot ahoam tovai sohot bon tahan zei potak borourat maot emah. ²⁷ Tat parup poek emat añarab Iesuz togut batopourat Godihö parup meñizooohan nonair nai mapotü tooh-ñetiñ mañahapuh Iesuz ñetiv añarab Zuda bon oñ patarin mañoohan Godihö meñizat nonor mañairoohan, paru Iesuz homeo badae batooh-ñeti pov amun parun mañah. ²⁸ Met zei potak paru Iesuz homeo badae batat heharinañ Polir Banabas poek houloam heh.

¹ Met poek Polir Banabas hehan Zudia zeisikanañ aban nari emat Iesuz homet heh-pat narin epat mañah, “Batam Mosesihö biz kosiñ elakaz hahan dei Zudaholoz tamegit petev ari pot nat hepek, povoz God pimeri ba naavatotü.” ² Pot añarab pat porin mañahan Polir Banabas parum hah-povoz kaev ravat Zuda aban emat haoh-porin epat mañah, “Evo, ari horiv ok hameg.” Pot hat paru nae nap ser haoh. Povoz Iesuz homet poek heharihö Polir Banabasir aban mod nari ba ou batat Zerusalem zeitak sat, Iesuz aposor aban porir aban korav modarinañ topourat ñeti pov hapanen hatevetet ba oñ batapanez mañat meehan paru sah.

³ Met añarab Iesuz togut ravat heharihö paru meehan sahapuh Pinisia zeisik ma Sameria zeisik Iesuz homet heh-porin añarab Zudahol bon, oñ patari pimaz homeo badae batah-ñetiv mañovai soohan paru hatevetet biñ ravah. ⁴ Met paru ñeti pov bar mañovai sohot Zerusalem zeitak berevahan, poek añarab Iesuz togut met pim aposor abanarir aban korav modari paru bat sa batat parumaz biñ ravat heh. Tahan Polir Banabas Godihö meñizat hehan parup gogot tovai sooh-ñetiv parun bar mañah. ⁵ Tahan paru Parisi aban Iesuz homet heh-nari bal hat epat hah, “Paru añarab patari Iesuz homet hezari Mosesiz ñeti kateñir ah ñe mapoñ baval hat tovai met parum kosiñ meelohopanez parun mañohopeken tovai sohop.” ⁶ Pot mañahan paru aposor abanarir aban korav modari parum pot hah-povoz homet ahoam nae nap hahot heh.

⁷ Met paru pot ahoam hahot het Pita bal hat epat mañah, “Nem modari ari hodad, batam darim gogot kapot tegirah Godihö darim tookazat gogoñ main main añairah. Tahan arin añairah-pot tovai soogin met ne añarab Zuda bon patarin Iesuz ñetiv mañoman hatevetet homeo badae batat hepanez gog pov tohomaz neen nañairah-pot ne tovai sooh. ⁸ Met ne pot tovai soohon, God darim loporizaron etevai samah-popuhö dari Pul Tinap anahavoz zut paru añarab patari amun manah. ⁹ Met pi darin non naorö añairat paru añarab patarin non mod naorö mañairah bon, oñ non honeor dari maporin añairah. Tahaek paru Iesuz homeo badae batat hezaek darim horiñ olamahavoz zut parum horiñ amun olamah. ¹⁰ Met God pim nonor ba ou batahan et hareg, povoz tairaz pi mogao tapanez ari okat hamegi? Met batam Mosesiz ñeti katë hahan hezañ darim iz mimihol baval hapanez paruti honoñai ahov heh, met petev dari amun baval hat tookaz honoñai ahov dariti hez. Povoz paru añarab pat Iesuz homeo badae batamahari hameg-okov tapanez dari parun mañakan tin ravapane? ¹¹ Evo, tin naravotü. Met paru pat pori Iesu darim Amipuhö pim masakao manat meñizat pimeri bavatamah-povoz zut dari Zudahol amun pimeri ba avatamah.”

¹² Met Pita pot mañat toutah. Tahan Polir Banabasihoen bal hat añarab patariz ñaravatak sat gogot tohan God meñizoochan red navor nao mañairooh-ñetiv parun mañahan tinam hatevetehot heh. ¹³ Met pot mañat toutahan aban Zemis bal hat epat hah, “Nem modari ari hatevetei, ¹⁴ Met Godihö paru añarab patariz zait tat het paruhanañ nari pimeri ravat hepanez ba ou batahan hez-ñeti pov petev Saimon bal hat darin añahan hateveteg. ¹⁵ Met petev darim hameg-epov batam paru propet abanari menahan hez-epovonañ honeo ravat hez,

¹⁶ Darim Amip pot hah, “Tokat ne maot emat darim mimip Devidiz zeimak hori ravat hezaek maot ba oñ batat demoman tin ravapan.

17 Met ne pot tomapuh paru añarab zeı maposikarizaro neneri ravat hepaneze ba ou batohon hez-pori nemaz homehot nem nonoroh emohopan.

18 Batam ne arim Amip pot bar haohoek petev maot ok hamoh.' *Amos 9:11-12*

19 Met nem modari, pot menahan hezavoz ne epat homeamoh, Dari Zudaholoz tameg-poñ añarab pat lopori borourat Goditi ravamahari tapanez parun namañotü, 20 oñ parun epat mañak, 'Arim mod nari akohol matut tat biamahan hez-poriz hañiv mañaramah-anumai poriz nai ari bat notunei, ma ari modapuz añap ma abup betez givogı botunei, ma anumai tairari mazo bahavoe tamahan ñomat uveo naverev tamah-poriz nañ bat ari notunei, ma anumai urapanezariz uveo amun berevapanen uvë pov ari bat notunei.' Pot ah ñe nen epeñ parun mañak. Met tep nañik pot menat meekan paruhaz sapanen paru bat etet hodad ravapan. 21 Met batam Mosesiz ñeti kateñir ah ñe mapoñ rekö haovai emoohaek petev dari amun orah rezah gogot nat hez-alizañik darim topour zeıñik lokat rekö hat añarabon badede mañamegiek ah ñe haoh-poñ paru hatevetet hodad hakez, povoz baval hahopanez parun mañak." Zemis pot hah.

Tep nae menat manahan basah

22 Tahan Iesuz aposor abanari met aban korav modari met añarab Iesuz togut ravat hehari ñetiv nae nap epat mañah, "Darim ñaravatakanañ aban nari ba ou bataan Antiok zeitak Polir Banabasinañ paru honeo sat ñeti epov bar mañapan." Pot paru nae nap mañahapuh Zudas pim abat modao Basabas, met modap Sailas, aban poñariv ba ou batah. Met aban poñariv parupim modarihö parupin eteohan tin tovai soohañariv, povoz parup ba ou batah. 23 Tat tep naek epat menahapuh honeo basapanez manah,

Met dei arim modari, Iesuz aposor abanarir aban korav modari, ari añarab pat tairari Silisia ma Siria zeisikaroh ma Antiok zeitak het Iesuz homet deinañ honeo ravat hezariz homet ñeti epov menakaz ev teg.

24 Met deihanañ aban nari parumauz zaitivok ok emat ñeti honoñai nao arin añahan ari home midin tat arim loporizaroh ba in balavi teg. Met deihö aban pori namee, oñ parumam emat ñeti okov arin ok añah.

25-26 Povoz dei ev topourat haz bahon batat Zudasir Sailas aban epañariv Polir Banabasinañ honeo arihaz meekan emapanez ba ou bateg. Met Polir Banabas deim zait tat hezañariv ok, met parup darim Amip Iesu Kristoz gogot tovai ñetiv mañovai zeı modasikaroh soohan, modari parupimaz kaev ravat kakam ahov metahan rahor ñomahapuh parup ñaihet nat, oñ am gogov tovai ñetiv mañovai sooh.

27 Met deihö ok aban Zudasir Sailas honeo arihaz meekan emat ñeti menameg-epov arin añapanen hatevetepek. 28 Met dei Godiz Pul Tinapuhö eñizahan lop honeri ravat epat hag, "Dei Zudaholoz tameg-pot ari tohot ganö honoñai tepek hezavoz arin pov naañotü, oñ ah ñe nen epeñ ari natotuz hagıt menakaz ev teg.

29 Arim modari akohol matut tat biamahan hez-poriz hat hañiv metamah-anumai poriz nai ari bat notunei, ma anumai urapanezari uveo berevapanen uvë pov ari bat notunei, ma anumai tairari mazo bahavoe tamahan ñomat uveo naverev tamahariz nai bat ari notunei, ma modapuz añap, ma abup betez givogı botunei."

Met ah ñe meneg-nen epeñ hatevetet nat hepek, povoz tin ravapan. Nen dei ñetiv ok arin añeg.

³⁰ Pot tepae menat Zudasir Sailas manahapuh met Polir Banabasir aban parupinañ emoohari honeo meehan Antiok zeitak basahapuh poek añarab Iesuz togut ravat hehari batopourat tepae manah. ³¹ Tahan nap bat rekò hahan paru hatevetet ñeti tin menahan hezavoz biñ ravah.

³² Met Zudasir Sailas parup propet abanañariv ravat poek ahoam het Iesuz homeo badae batat hehari meñizat kez tat hepanez baiñetinoo mañooohan paru hatevetehot heh. ³³⁻³⁴ Tahan parup Zerusalem zeitak mamog meehan emahariz ñaravatak maot sapanez hahan mod poekarihò parupimaz zakep tat, “Tinam sei,” pot mañat meehan sah. ³⁵ Tahan Polir Banabas poek am ahoam het aban modarinañ honeo darim Amipuz baiñetinoo añarabon mañohot heh.

Polir Banabas berat sah

³⁶ Met poek ahoam hehapuh tokat Pol Banabasin epat mañah, “Erom, deip batam zeì tairañik darim Amipuz ñetiv mañovai soog-poek maot sopainepuh Iesuz homeo badae batat hez-deipim modari tair tamah etepain.” ³⁷ Pot mañahan Banabas aban Zon Mak parupinañ maot sapanez hah. ³⁸ Met mamog aban pop parupinañ Iesuz gogot tovai sohot Pampilia zeì posikanañ pi kaev ravat maot borourat emah. Povož Pol aban pop maot paru honeo sapanez hahan hatevetet kaev ravat evo hah. ³⁹ Tat parup nae nap ser hahapuh berat main ravat Banabas Mak bavizat parup sipimak bat Saipras zeisik sahan, ⁴⁰ Pol pi aban Sailas bavizat parup sapanez tahan Iesuz homet heharihò epat mañah, “God aripimaz korav hepanen tinam sei.” Pot mañat meeh. ⁴¹ Tahan parup zeì pot betet sat añarab Iesuz toguñ ravat hehari hehaek kez tat rouvat hepanez ñetiv Siria zeisik zeì goe potak katak mañovai sooh, met poekanañ Silisia zeisik zeì goe potak katak amun mañovai sooh.

16

Pol zeì modañik sah

¹ Met ñeti pov Polir Sailas mañovai sohot Debi poek maot sat berevaha-puh poekanañ Listara zeitak maot sat berevah. Tahan Iesuz homeo badae batat heh-aban nap pim abatao Timoti poek heh, met pim nonop Zuda añ nap amun Iesuz homet hehap, met pim papap Grik abanap emat Zuda añ pop bat poek heh. ² Tahan Listara zeitak ma Aikoniam zeitak Iesuz homeo badae batat hehari Timotiz het toohavon etehot, “Aban tinap ok,” pot haoh.

³ Met poek sat hehapuh Pol Timoti pinañ honeo sapanez zait tat heh, oñ Timotiz papap Grik abanap, povoz pim ropuz biz kosis nameel, pot paru hodad. Povož Timoti parupinañ honeo zeì poñik sohot ñetiv mañohopanen Zudahol hat navet tapan hezavoz homet Pol Timoti bat pim biz kosis meelah. ⁴ Tahan paru Timoti honeo zeì pot betet zeì modañik sat gogot tovai sohot paru Zerusalem zeitak Iesuz aposoroholor aban korav modarihò añarab natotuz ah ñe hah-tapuñ baval hahopanez Iesuz toguñ ravat heh-añarab porin ñetiv mañovai sooh. ⁵ Toohan pimaz homeo badae batat heh-pov parum loporizaroh an pap manahan orah rezah añarab mod narizaro emoohan Iesuz añarab mod porinañ honeo ravovai sooh.

Pol Masedonia abanapun eteh

⁶ Pot tovai sohot paru Esia zeisik sat Iesuz ñetiv mañapanez homehan Godiz Pul Tinapuhò paru bagaa batahan Prizia añarabor Galesia añarab honeo hehaek zeì psik sah. ⁷ Tahapuh Misia zeisiz teriratì sat Bitinia zeisik

sapanez homehan Iesuz Pul Tinapuhö maot paru bagaa batah. ⁸ Tahan paru Misia zeisik am het soohapuh iv havevoz kupavok Troas ze i ahö potak sah.

⁹ Met poek ne Ruka parunañ honeo ravohopuh dei poek orat hegin Pol potazao bavatahan etehan Masedonia aban nap Poliz nakoe em rouvat piin epat mañah, “Erom, ni iv havevoz okotasis emat dei Masedonia añarab eñiz.” ¹⁰ Pot Polin mañahan hatevetet bal hat dein añahan epat hag, “Rotap dei Masedonia zeisik sat Iesuz ñetiv añarab poekarín mañakaz Godihö añairah.” Pot hat poek sakaz deim nonair nai bahou bateg.

Lidia Iesuz homeo badae batah

¹¹ Met pot tegipuh sipimakeh lokat Troas zeit betet Samotres ze i potak sat oreg. Met zeirevai bal hat maot sohot havevoz okotasis Niapolis zeitak seg. ¹² Met dei poekanañ sipimak betet hamarrah sat Masedonia zeisik ze i ahotaz abatao Pilipai poek sat bereveg. Met ze i potak Romaholohö batam añarab ze i potakariz korav ravat hehaek seg. Met poek dei au aliz nañ ahö heriam heg. ¹³ Tegipuh gogot nat heg-aliz posik, ze i potaz totoi iv narih, Zuda añarab poek topourat mañ hahot hez batah, potam homegipuh sat etegin añ nari iv porih topourat hehan dei etet sat parunañ toutat het Iesuz ñetiv bar mañeg.

¹⁴ Met paruhanañ añ nap pim abatao Lidia añ pop Taiataira zeitakanañ emat Pilipai ze i potak het pl dim giv iriz mavariz tinañ modarihö matut tat manoohan pi monis manat bat em bizat hehan paru modari emat zum tooh. Met añ pop Godiz abatao bat hel batat mañeo hahot hehap, povoz Pol emat ñeti pov mañoohan darim Amipuhö pi zuum hodadeo manahan Iesuz homeo badae batah. ¹⁵ Tahan añ popur pim zeimakeh pinañ honeo hehari ivoh memee. Pot tegin añ pop epat hah, “Met ne rotap darim Amipuz homeo badae batoh, pot homepek, povoz ari nem zeimakeh emepeken dari hek.” Pot ahoam añoohan dei pim zeimakeh sat heg.

Kakam zeimakeh memorizah

¹⁶ Met aliz nasik maot dei iverih mañeo haohaekaz sakaz hat nonoroh sohot ñari añ pitü nap modariz asit metoohap bavizeg. Met ñari añ pop tokat berevapanezavoz ñetiv añarabon mañoohan añarab pori moni ahos pimaz korav ravat hehari manooh. ¹⁷ Met dei nonoroh soogin ñari añ pop deim tokat emohot epat ñeo ñarah haovai emoh, “Aban eperi God mapori ritou metat hezapuz gog abanari eveg, ari hatevetepeken God ari pimeri ba avatapanez ñetiv arin añapan.” ¹⁸ Met alizañ ahoam dei soogin ñeo ñarah pot haovai emoohan, Pol loporih kaev ravat borourat pitupun epat mañah, “Iesu Kristoz abatavonañ niin nañoman ñari añ okop betet sa.” Pot pitupun mañahan berevat sahan ñari añ pop tin ravah. ¹⁹ Tahan ñari añ popuz korav ravat hehari monis booh-nonor bon tahan paru pori kaev ravat Polir Sailasiz marañiz kezao beri hat zeitaz daparih basah. ²⁰ Tat Roma ñai aban ahori hehaek basat epat mañah, “Aban Zuda epañariv darim zeitak emat het añarab moreg metat bahori metamah. ²¹ Tat dari Roma añarab natotuz ah ñe tairañ hagin hez-poñ elat parum tamahat tohokaz ñetiv parup añoohan met dari Roma añarab pot natotü, povoz parup bat ev emeg.” ²² Pot hahan añarab ahovokaro rouvat hatevetet hehari honeo ravat Polir Sailas ñaipol tat urapanez ñe horiv kañarah parum ahorin mañahan paru kaev ravat parupim dimir giv batezat ñai abanarin biñinañ urapanez mañah. ²³ Tahan paru biñinañ parup ahoam urat beri hat sat kakam zeimakeh betet kohat memorizat aban koravop tin korav ravat hepenez

mañah. ²⁴ Tat sahan aban korav pop zei girü okoin kohatizavok Polir Sailas memerizat zi keohav nas irih nas revah tat parupim eñañ ñaravatak bizat bañed bat demat sahan parup heh.

²⁵ Tahan lopai gitum ravahan parup Godiz mañeo haovai daañ hahot hehan kakam zeimakeh heh-modari hatevetehot heh. ²⁶ Tahan hamar do do tat zeimak basat em tahan haitokoñ parumauhö ñizat sahan met seniñ kakam zeimakeh paru honeo hehari medemahan hehaek bilat ñodah. ²⁷ Tahan zei pomakez aban korav hehap bal hat etehan haitokoñ ñizat oraehan etet epat homeh, “Peti ev memerizegin hehari map berevat ok hasah.” Pot homet pimauz en rav toves zapatisik elevok meehan hehaek batezat pim ulovok bareñapanez bavalahan, ²⁸ Pol ñeo ñarah epat mañah, “Erom ae, dei map ev hez, povoz nim heris bahori totun.” ²⁹ Pol pot mañahan aban korav heh-pop havoñadez hahan pim gog aban nap havoñad rañizat manahan bat Polir Sailas hehaek dei dei ahö tovai sat parupim nakoe rariñ rez bareñat heh. ³⁰ Tahapuh maot bal hat parup bavizat iñidoh sat epat at mañah, “Eroñariv ae, ne tair toman God ne pimop ba navatapanen tin hem?” ³¹ Pot mañahan parup hañiv epat piin mañah, “Ni Iesu darim Amipuz homeo badae batekë, povoz rekot God nir nim añar ñaro pimeri ba avatapanen tin hepek.”

³² Pot mañahan pim añar ñaroz as hahan emahan Pol darim Amipuz ñetiv parun mañah. ³³ Tat bon tahan kutur taputak aban pop Polir Sailas biñinañ urahan uveo berevat tak rapat hehaek ivoh meveteh. Tahan parup aban popur añapuram tapurah Iesuz abatavonañ ivoh memeeh. ³⁴ Tahan aban korav heh-pop Polir Sailas pim zeimakeh basat gipiz manahan nah. Met paru pori Polir Sailasihö mañahan Godiz homeo badae batahavoz homet biñ ravat heh.

³⁵ Met zeit al teeahan Roma aban ahori parum ñai abanari meehan emat aban korav heh-popun epat mañah, “Aban okoñariv baverev meeken sap.” ³⁶ Pot emat mañahan aban korav heh-popuhö Polin epat mañah, “Ari Sailas berevat sepekez aban ahori hat meehan ñai abanari ev emat mañah, povoz arip berevat kilam sei.” ³⁷ Pot mañahan Pol epat mañah, “Evo, ari Romaholoz ah ñeo epat hahan hez, ‘Met Romaholoz tepañik abatañ menahan hez-pori biñinañ naurotù, ma betez bat kakam zeimakeh namemerizotù.’ Pot hahan hezaek deipim abatavokaro tep poñik hamenahan hezañariv ñai abanarihö deipim ñeo tin nakaek añaraboz ñaravatak biñinañ betezam deip urarahan tu ravegin avat emat ev kakam zeimakeh emerizah. Povoz petev paru tair tat deip kilam berevat sakaz añamah? Evo, pot bon, oñ Roma ahori parumauhö emat haitokor tezat ba everevapanen deip berevat sak.” ³⁸ Met Pol parupim abatavokaro Romaholoz tepañik hamenahan hehpovoz hahan ñai aban emah-pori hatevetet dei dei tat sat aban ahorin epat mañah, “Erohol ae, parupim abatavokaro dari Romaholoz tepañik hamenahan hezañariv ok.” ³⁹ Pot mañahan paru ahori hatevetet parupim metahavoz ahoam ñaihet tat, Parup hañ tairao dari etapan batah, pot homet sat parupin epat mañah, “Eroñariv ae, dei arip horiam eteg.” Pot mañat Polir Sailas kakam zeimakehanañ baverevat epat mañah, “Met rekot arip Pilipai zei epat betet sepeke?” ⁴⁰ Pot at mañahan parup gu hat añ Lidiaz

* **16:27:** Pavar 27 -Met paru kakam zeimakeh memerizahan heh-pori sapanen pim ahori emat etet, Tin korav nakezap ev, pot homet pi bareñ elapan hezavoz aban pop pimauz en raves bat pim ulovok bareñapanez tah.

zeimakeh garos sat Iesuz homet heharin etet parum homeo bakez batat hepanez ñetiv mañat zeï pot betet sah.

17

Polir Sailas urapanez homeh

¹ Parup Pilipai zeï pot betet Ampipolis zeitak sahapuh poekanañ maot am sohot Apolonia zeitak sa berevat poekanañ am sohot Tesalonaika zeitak sa berevah. Met zeï potak paru Zudaholoz topour zeimak demahan heh-poek ²⁻³ Pol pim toohat parum gogot nat heh-aliz nasikaro nas pi zeï pomakeh sa lokat Baiñetinavoz Tepat bat rekö hat añarab hodad tapanez badede mañovai sohot epat mañooh, “Met ari Godihö Kristo eñizapanez au hahan hezapuz gaa tat hez-popuz ñetiv tepatak epat menahan hez, Godihö au hahan hez-pop erapanezaek kakamao hatevetet ñomat maot bal hapan. Pot ev menahan hezaek Iesu añamoh-tapü epop pi haerat rekö hahon hateveteg-epat hatah.” ⁴ Pot mañahan paru Zuda nari Poliz ñetiv hatevetet barotap batat Polir Sailasinañ honeo ravat heh. Met Grik aban Godiz homet heh-narizaro, met añ ahori ravat heh-nari amun Iesuz ñeti pov hatevetet barotap batah.

⁵ Tahan met paru Zuda mod nari hatevetet mogao tat gitait ravahapuh aban hori betez heh-nari bat ñai tapanez mañahan paru ñai ñe ahov haovai emoohan añarab modari parunañ honeo ravat paru mapori apor pap tat sat aban Zeson popuz zeimakeh Polir Sailas hepanen parup bat emapanepuh ñevok bizapan hat haitokor ur edat etehan, ⁶ parup bon tahan aban Zesonir Iesuz homet heh-mod nari bat paru kezao beri hat zeï potaz ahori haz basat ñeo ñarah pot mañah, “Polir Sailas zeï modañik añaraboz hodadeo ba in balavĩ metovai emohot ev darimatak emat amun taput metamah. ⁷ Met aban Zeson epop hahan pim zeimakeh parup oramah. Met paru darim ahop Sisaz ñeti añamahan hateveteameg-pov elat aban Iesu ahö mod pop Sisaz urutak rouvat hepanen pim ñetiv hatevetet baval hahopanez añarabon mañamah.” ⁸ Pot mañahan paru zeï potaz ahorir añarab modari hatevetehan hori ravahan home midin tat baponat kanat tahapuh ñevel bel midin hahot heh. ⁹ Tat paru zeï potak ahorihö berevat sapanez monĩ nas bizapan mañahan aban Zesonir modari monĩ pos bizahan baverevat epat mañah, “Ari maot hori tepek, povoz arim monis naanotü.” Pot mañahan sah.

Beria zeitak paru sat ñetiv mañah

¹⁰ Pot tahan kutur manahan paru Iesuz homet hehari Polir Sailas zuam meehan Beria zeï potak sat het Zudahol parum topour zeimak demahan hehaek sat lokah. ¹¹ Tat Iesuz ñetiv añarabon mañoohan Beria zeitak heh-pori Tesalonaika añaraboz toohat paru nat, oñ Pol haohan tinam paru hatevetet zaitiv ahö tahapuh alizañik paru topour zeimakeh emat Baiñetinavoz Tepat bizahan oraehaek bat, Pol rotap hamah, ma moreg hamah, pot tin hodad tapanez rekö hahot heh. ¹² Met paru Zuda añarab narizaro Iesuz homeo badae batahan Grik añ ahö ravat heh-narir aban narizaro amun taput tah.

¹³ Tahan Zuda aban Tesalonaika zeitak heh-pori, Pol Beria zeitak het añarabon Godiz ñetiv mañohot hehavon hatevetet paru poek emat Beria añarab ba in balavĩ metat parupimaz mogao tapanepuh hori metapanez paru kez tat ñetiv mañah. ¹⁴ Tahan paru Beria zeitak Iesuz homet heh-nari hatevetet zuam Pol meehan pinañ aban mod nari iv havevoz nakoe

kupavozañ sah, oñ Sailasir Timoti Beria zeitak am heh. ¹⁵ Met Polir aban pinañ soohari sohot Atenis zei ahö potak berevat poek Pol meñet aban pinañ honeo soohari maot borourat parumatak sapanez tahan Pol Sailasir Timoti zuam pihaz poek emapanez ñetiv mañat meehan sah.

Atenis zeitak sat het ñetiv mañooh

¹⁶ Met Pol Atenis zeitak Sailasir Timoti emapanez hehapuh etehan aban poekari paru akohol ahoam matut tat, “Deim god ahori ev,” pot hat mañ haoharin pi etet zakep tat home midin tah. ¹⁷ PovoZ Zudahol parum topour zeimak demahan hehaek Pol orah rezah lokat parun mañoohot Zuda añarab met añarab patari honeo ravat Godiz mañ hahot heh-pori Iesuz ñetivon hatevetet barotap batapanez hat ahoam mañooh, ma orah rezah pi zei daparih sat hehan añarab poek emooh-porinahoen amun Iesuz ñetiv mañooh.

¹⁸ Met narah Pol parun ñetiv mañoohot hehan aban hodad navonañ het mañooh-togü nataz abatao Epikurian, met hodad modavonañ het mañooh-togü modataz abatao Stoik mañooh-pori Polinañ paru ñetiv nae nap mañoohapuh Pol pi Iesu ñomahaekanañ maot bal hah-ñetiv mañoohavoz nari epat hah, “Aban epop pi ñeti betezao hamahap eveg, pi ñeti tairao hapanez ev emat hez?” Pöt hahan aban mod nari amun epat hah, “Aban epop pi aban patariz god ahoriz ñetiv ev darin añamoh batah.”

¹⁹ Met paru pot haoh-tapurihö Ariopagas ham porah kaunsor aban ahori topourat hehaekaz Pol bavizat paru sah. Tat poek berevat Polin paru mañah, “Nim ñeti magei hameñ-pov maot haken dei hatevetek. ²⁰ Met ñeti magei okov dein añameñin deim hamegivoz zut narav, povoz maot haken hatevetek.” ²¹ Met paru Atenis zei potakari, ma añarab mod pat emat poek hehari paru orah rezah topourat ñeti mageiñihar hahopanen hatevetet paru upai nae nap mañoohopanez zait tat heh, povoz Polin pot mañah.

²² PovoZ Polin pot mañahan pi aban Ariopagas ham porah topourat hehporiz ñaravatak bal hat epat mañah, “Ari Atenis aban eperi, ne arimaz pot hodad hez. Met ari akohol ahoam bitat bizat poriz zait tat mañ mañameg.

²³ Met arim zeitak emohorah ne arim akö mañ mañameg-porin etevai sohophuh anumaihol bizat bareñ elameg-hel arü nasik nap en ravesinañ pot elahan hezaek ne etet rekö hahö, God ahö nap dei hodad nat hez-popuz hel arus ev. Met erohol, ari hodad nat het mañ mañameg-popuz ñetiv ne bar añoman hatevetei.

²⁴ Met God pop hamarrah nonair nair dari añarab hezari matut etahan hez. Tat pi nenap abarar hamarrah maup hez, povoz ari añarab zei demamegin hez-poñik pi naketü. ²⁵ Met pi nonair nai natuz hodadeo teki natap hezaek dari añarabohö gogot tovai sohot rekot pi meñizaka? Evo, oñ pimauhö pul emenamahapuh baviriri avatatan nonair nai mapotü anamaheak tair tat dari pi meñizak?

²⁶ Met garos God aban honep Adam matut tah. Tat hahan añarab map pihanañ berevat belezai ravahan pi hamarrah añarab main main hepenez meñet parum biriri hepenez, ma ñomapanez pov au mañahan hez. ²⁷ Met peti dari Godiz homet rez kek tat mel tovai sohot loporizaroh bar batakaz hat pot tah. Oñ God hotoh nakez, met pi darim totoi hezan dari hez, ²⁸ met pi pimaütü kapot hezaek dari biriri het sat em tameg. Met arim aban hodadevonañari amun epat menahan hez, Rotap God hahan dari berevat pim ñarohol ravat hez. ²⁹ Met dari pim ñarohol ravat hez, povoz ari abanari

goliv ma golivoz modao silva nao ma heleñ bat arim hodadevok marañinañ akō matut tameg-poriz zut pi hez, pot hometunei. ³⁰ Met God batam añarab pimaz hodad nat horiv tovai soohavoz pi parumaz kaev narav, oñ petev dari mapori non horiorō betet loporizaro borourakaz añahan hez. ³¹ Met tairaz pot añah hometunei, oñ God tokat dari hamarrah añarab hezarizaro ñevok evizapanez aliz posiz au hakahan hez, met aban dari an etapanez pop ba ou havatah, pot dari tin hodad tat hekaz hat Godihō pi ñomahaekanañ maot baval hakahan hez.”

³² Pol pot parun mañahan, met aban narihō aban pop ñomahaekanañ bal hah-ñeti pov hahan hatevetet paru kek hahapuh, “Ñeti moregao ok hamah,” pot hat batiu tiu batah, oñ aban mod nari epat Polin mañah, “Ni tokat aliz mod nasik maot ev emat dein ñeti añameñ-okov añekez zait teg.”

³³ Pot mañahan Pol paru betet sah. ³⁴ Tahan zeipotak aban napuz abatao Daionisias, pi Ariopagas poek topouroohariz aban ahō nap, met añ ahō napuz abatao Damaris, met añarab mod nari Polinañ honeo ravat paru Iesuz homeo badae batah.

18

Korin zeitak sat ñetiv mañah

¹ Met pot tahan Pol Atenis zeipot betet Korin zeitak sah. ² Tahapuh Zuda aban nap pim abatao Akuila, met pim añapuz abatao Prisila parup zeipotak hehaek pi sat bavizah. Met Akuila pop Pontas zeisik batahan pi ahō ravat añap bat parup Itali zeisik Roma zeipot ahotak sat heh. Tat poek hehan Roma aban ahopuz abatao Klodias popuhō Zuda añarab map Roma zeipot betet rapat sapanez mañahan Akuilar añap Roma zeit betet Korin zeipotak magei sat heh. ³ Met poek het dim kezañinañ zein matut tat bizoohan modari emat zum tooh. Pot tohot hehan Pol pi amun dim zein matut toohap, povoz emat pi añarab poñariviz zeimakeh paru honeo het gog pov paru honeo tooh. ⁴ Met Pol orah rezah paru Zudaholoz gogot nat heh-alizañ pi parum topour zeimakeh lokat paru Zudaholor Grik añarab topourat hehaek pori Iesuz homeo badae batapanez ñetiv ahoam mañoohan paru pinañ ñeti pov nae nap mañohot heh.

⁵ Pot tohot hehan Sailasir Timoti Masedonia zeisik Beria zeitak hehaekanañ poek emahan Pol dim zein matut tooh-gog pot betet orah rezah Zudaholon Iesuz ñetiv ahoam mañohot het epat mañooh, “Batam Godihō Kristo meepanen erapanez au hahan hez-pop, Iesu tapup ok haerah.” ⁶ Pot mañohot hehan paru Zudahol pim haohavoz hatevetet kaev ravahapuh pimaz, “Horipuhō ok emat moreg hamahag, etei,” pot haohan Pol hatevetet zeipot manat sapanez pim dimipuk puli urat epat mañah, “Arimauhō non tinaoroz kaev ravat non horioroh sohopekez kapot ok ba ou batat tameg, oñ ne pot arin naañ, povoz ari evetemapuh ne sat añarab patarin mañovai sohoh.” ⁷ Pot mañat Pol paru betet sat aban Zuda bon oñ pat nap pim abatao Titias Zastas pi Godiz abatao bat hel batat mañ mañohot heh-popuz zeimakeh parup heh. Met aban popuz zeimak Zudaholoz topour zeimakez nakoe demahan heh. ⁸ Met Zudaholoz topour zeipotakez koravop pim abatao Krispas popur añaram Iesuz homeo badae batat heh, met Korin zeipotak añarab narizaro amun Poliz ñeti mañoohavon hatevetet Iesuz homeo badae batahan Pol paru ivoh memeeh.

⁹⁻¹⁰ Met kutur natak potazao bavatahan Pol etehan Godihō piin epat mañah, “Ni ñaihet totun, oñ rez kek tat Iesuz ñetiv añarabon am mañovai

sohoz. Met zei epatak añarab nemaz homepanezeri ahoam hez, met ne ninañ honeo hez, povoz rekot nap ni bahori netat nao nanetotü.” ¹¹ Pot mañahan Pol hatevetehapus pi poek het Godiz ñetiv mañohot hehan, kirmas nao bon tahan modavoz ñonihol 6 bon tah.

¹² Tahan Roma aban ahoriñanañ nap pim abatao Galio Akaia zei posik ahop ravat heharah paru Zuda nari topourat ñetiv hahapuh Pol ñevok bizapanez hat aban ahö popuhaz beri hat basah. ¹³ Tat piin epat mañah, “Erom ae, paru Roma aban ahoriñö dari Godiz abatao bat hel batat mañ mañookaz hamahat aban epop elat paru añarabon non pataorö tohopanez bar mañohot hezap ev.” ¹⁴ Pot aban ahö popun mañahan Pol hapanez tahan Galio Zudaholon epat mañah, “Evo, met aban epop pi dei Romaholoz ñeo elat hori nao tahatin ne ñevok bizat ari Zudaholoz ñetivon tinam hateveteohö narab, ¹⁵ oñ pi horiv bon. Met ari Zudaholoz ñeti hamegnañ, ma arimauz ah ñe hahan hezañiz homet ev bat emeg, povoz ne hat navetetü, oñ arimauhö basat arim tamegit homet hatevetet ba oñ batei.” ¹⁶ Pot hat ruahan sah. ¹⁷ Tat paru kohatihanañ haitokoroh berevahan aban mod nari Zudaholoz topour zeimakez korav nap pim abatao Sostenis bat marañinañ ahoam urah, met Sostenis bat urahavöz Galio hom namee, oñ am heh.

Pol Antiok zeitak maot sah

¹⁸ Met Pol Korin zeitak Iesuz homeo badae batat heharinañ ahoam hehapuh tokat Siria zeisik sapanez tat poekari maras manat Akuilar añapunañ paru sohot havevoz kupavok Señkiria zei potak sah. Met batam Pol pi gog nao tohot hepenez homet Godin epat mañah, “Met nem gag taet zuam naelotü, oñ nem gog tomaz hamoh-pot map tovai sohoman bon tapanenahoh maot elom,” pot hah. Tahapuh pim tapanez hahan heh-pov pi map tat bon tahan tokat Señkiria zei potak sahanahoh modap pim gag taet maot meelah. Tahan paru Akuilar añap sipimakeh lokat havevozan sohot, ¹⁹ garos Epesas zeitak sah. Tahapuh poek aviam het Zudaholoz topour zeimakeh pi lokat Zudaholonañ Iesuz ñetiv nae nap mañoo. ²⁰ Tat parunañ honeo Pol poek ahoam hepenez mañahan pi evo hat, ²¹ paru betet sapanez tat pot mañah, “Met tokat Godihö maot ne ev emat arin etem, pot hapan, povoz ne maot ev emom.” Pot mañat Akuilar añap poek meñet Epesas zeit betet maot pi sipimakeh lokahapuh sah. ²² Sohot Sisaria zeitak pi sa berevat poekanañ hamarrah Zerusalem zeitak sah. Tat añarab Iesuz fogutanañ aviam het, “Ari tin hezei,” pot mañat maot pi Antiok zeitak sat berevah. ²³ Met poek sat berevhapus ahoam het maot borourat Galesia añarabor Prizia añarab honeo hehaek zei posik batam sahaek maot emat Iesuz homet hehari meñizat bakez batovai emooh.

Aban Apolosiz ñetiv

²⁴ Met pot pi tovai emoohan Zuda aban nap pim abatao Apolos pop pi Aleksandria zeitakanañ emat Epesas zeitak heh, met aban pop orah rezah Baiñetinavoz Tepatak rekö hahot het tep potaz hodadeo ahoam bat hehap, povoz modari pimaz pot haoh, “Pi ñetiv tinam añaumahan hateveteamegip ok.” Pot pimaz haoh.

²⁵ Met Apolos Epesas zeitak naem heh-porah aban mod nap darim Amip Iesuz non magei tinaorö añairooh-ñetiv mañahan aban pop hatevetet zait tahapuh masakavonañ añarabon Iesuz ñetiv pi tinam parun mañohot heh. Met batam Zoan añarab loporizaro borourahan ivoh memeohavoz pi hodad heh, oñ Iesuz homeo badae batoohan ivoh memeoh-pov pi hodad nat.

²⁶ Met aban Apolos zei potak emat het Zudaholoz topour zeimakeh lokat añarabon Iesuz ñetiv mañohot hehan aban Akuilar añap parup hatevetet Apolos bavizat parupim zeimakeh sahapuh Iesuz non magei tinaorö añairooh-ñetiv parupihö map piin badede mañahan hodad ravah. ²⁷ Tahan Apolos Akaia zeisik sapanepuh gogot tohopanez hahan Epesas zeitak Iesuz homet hehari meñizat tepae menat zei posik Iesuz homet hehari etet Apolosiz tin korav ravat hepanez tep poe manahan basah. Met Akaia zei posik sa berevat Korin zeitak sat hehapuh Apolos paru Godiz masakavok Iesuz homeo badae batat hehari meñizoo. ²⁸ Met zei posik Zudahol het, “Evo, arim Iesuz ñeti hameg-okov, Moregao ok hameg, pot dei homeameg,” pot haoh. Oñ Apolos pi tinam ñetiv haohap, povoz Baiñetinavoz Tepatak menahan hezaek rekö hat Zuda porin epat bar mañah, “Batam Godihö Kristo meeapanen erapanez au hahan hez-popuz menahan hez-pot Iesu hamarrah haerat hahan heh-taput hatah.” Pot Zuda ahorinañ nae nap mañoochan pim haohavoz rotapuz ou ravah.

19

Pi Epesas zeitak gogot tah

¹ Met Apolos Korin zeitak hehan Pol pi Antiok zeitak hehaekanañ emat zei posizañ emohot Epesas zeitak emat poek Iesuz homet heh-nari bavizat ² epat parun at mañah, “Ari Iesuz homeo badae bateg-porah God pim Pul Tinap ari anah, ma naan?” Pot mañahan paru hañiv epat mañah, “Evo, Pulip hameñ-okopuz dei unun.” ³ Pot hahan Pol maot parun epat at mañah, “Met ñetiv hatevetegin tairapuz abatavok ivoh emeeh?” Pot hahan paru epat hah, “Met Zoaniz ñetiv hatevetegin dei ivoh emeeh.”

⁴ Pot hahan Pol maot mañah, “Evo, met Zoan pi añarabon parum loporizaro borourat horiv betepanez mañat ivoh memeeh. Tat epat mañooch, ‘Nem tokat emapanezapuz gaa tat pimaz homeo badae batei.’ Met pim haoh-popuz abatao Iesu.” ⁵ Pol pot mañahan paru hatevetehan darim Amip Iesuz abatavonañ pi paru ivoh memeeh. ⁶ Tat pim maras parum gagañik bizahan Godiz Pul Tinap paruh emahan paru modariz ñe parum unun hehañinañ Godiz ñetiv ourah bar haoh. ⁷ Met añarab ivoh memeeh-pori 12 poek heh.

⁸ Pot metahaekanañ Pol sat Zudaholoz topour zeimakeh alizañik lokat paru Zuda poekarin Godiz masakavoz roketak hepanezavoz kapot tin hodad tat barotap batapanez pi parunañ ahoam ñetiv nae nap mañohot hehan ñonihol 3 bon tah. ⁹ Oñ Zuda nari kaev kakamari Iesuz homeo badae navat het añaraboz ñaravatak pim non magei tinaorö añairooh-ñetivon hatevetet et nae nap tat giz meu metat, “Aban epop ñeti horiv ok hamah,” pot haoh. Povoz Pol paru kos rez manat Iesuz homeo badae batat heh-pori bavizat paru orah rezah aban Tiranasis hodadevoz zeimakeh sat añarab modarinañ topourat Iesuz ñetiv nae nap mañohot heh. ¹⁰ Tat pi Epesas zeitak krismas houlovokaro het mañohot hehan map an pap manahan Esia zei posik añarab heh-pori, Zudahol ma añarab mod patari, map Iesuz ñetivon paru hateveteh.

Aban Sivaz rohoolz toohat ev

¹¹ Met Godihö Pol meñizahan añarab modariz et narë heh-red navor nao paru poekarin pi mañairohot heh. ¹² Tahan Poliz dim gagavok demahan hehar, ma gogot tohopanez pim dim giv pavarah zapativ boohao bizahan

hehaek, añarab basat parum lamari ma pituhol menat hehari manoohan bat hehan lamao bon tooh, ma pituhol menat hehaek berevat sooh.

¹³⁻¹⁴ Met Zuda aban anumaihol bareñ elat mañarooñ-napuz abatao Siva popuz rohol 7 poek het sat em tat añaraboh pituhol menat hehaek paru porihö ruovai sooh. Pot tohot het narah Poliz toohavon hatevetet paru Sivaz ro pori pituhol Iesuz abatavonañ ruohopanez zu tat giz nenañinañ paru pitü napun epat mañah, “Poliz ñetiv añamah-Iesu popuz abatavonañ hamegiek petev ni aban epop betet berevat sa.” ¹⁵ Pot mañahan pitup hatevetet hañiv epat mañah, “Iesur Poliz ne hodad, oñ arimaz ne unun.” ¹⁶ Pot hat aban pitü popuhö aban poriz dimihol bakelat paru ur kelahan uevo berevovai barekari barezat aban pitü popuz zeimakeh paru hehaekanañ berevat sah. ¹⁷ Tahan Epesas zeitak Zudaholor añarab patari pot metah-ñeti povon hatevetehapuh ñaihet tat pot hah, “Dari pim abatao betezam nakaotü.” Pot hat darim Amip Iesuz abatao bat hel batah.

¹⁸ Tahapuh Iesuz homeo badae batat heh-añarab nari parum mamog gihar bovai matur meñö toohavoz homet añarab modarin parum hori tooh-poñ bar mañat, ¹⁹ matur meñö tohopanez tepañ menat bizahan oraehan etet pot tooh-tep poñ bat emat mañarahan ñadah. Met tep poñiz zumao rekö hahan, moniñ 50 tausen kina ravah. ²⁰ Met añarab pot tovai emoohkap poñin paru modari etet darim Amip Iesu Kristoz ñetiv ahoam haohan zei posik map an pap manovai sooh.

Epesas pori Poliz ñe horiv haoh

²¹ Pot tahananoh Pulip hodadeo manahan Pol zei pot betet maot sapanez hat añarab zei potakarın epat mañah, “Ne Masedonia zeirihanañ Akaia zeisik somapuh maot Zerusalem zeitak sat añarabon ñetiv mañovai sohomapuh poekanañ maot borourat Roma zei potak sat etem.” ²² Pol pot hahapuh Timotir pim meñizooñ-aban modap Erastas parup garos meehan Masedonia zeisik sahan Pol pi Esia zei posik aviam heh.

²³ Met porah Epesas zeitak Iesuz non magei tin mañairooh-pooroh sooh-poriti honoñai ahö epov ou ravah. ²⁴ Met aban nap pim abatao Demitrias pop poek het pir pim modari gog epov tooh. Met zei potak añ napuz akopuz, Deim god ahop ev, pot hat bizahan oraeh-popuz abatao Atemis mañooñ. Met akö pop bizahan oraeh-zei ahö pomakez zut silva povonañ zei goeñitar paru pori matut toohan modari emat moni ahos manat parum basooñ. ²⁵ Povoze Demitrias pinañ gogot toohari met mod nari gog parum tooh-taput toohariz as hahan, emat topourahan epat mañah, “Erohol ae, Dari hodad, dari gog epat tat moni ahos bameg, povoz tin hez. ²⁶ Met Pol ev emat het tohot añarabon epat mañamahavon dari etet hateveteameg, ‘Parumauhö akö matut tat mañ mañamah-pori God rotap bonori ok.’ Pot añarabon mañat ba in balavi metamahan ev Epesas darim zeitak, ma Esia zei eperih añarab ahovokaro hatevetet hat koveñ tin bizat barotap batamah. ²⁷ Povoze nem modari, Pol añarabon am mañohopanen darim gogot tat monis bamegivoz añarab kaev ravapanen bon tovai sapan hezavoz homeamoh. Ma pi am mañohopanen darim god ahop Atemis darim zeirih ma zei modasikaroh pim abatao bat hel batat mañ mañamegiek, popuz hat zei ahö tinamak demahan hezaek añarab kaev ravat betepanepuh, Poliz ñeti hamah-povotiher ravapanen zeimak upai hepanen, Atemisiz abatao er horapan hezavoz homeamoh.”

²⁸ Pot mañahan paru mapori mogao ahoam tahapuh ñeo ñarah epat hah, “Evo, dari Epesas añaraboz map ahop Atemis ok hez.” ²⁹ Pot ahoam

haohan modari hatevetet honeo ravat paru mapori ñeti pov hahan zuam zeï potak an pap manahan aban nañariv Gaiasir Aristakas Iesuz homet het Polinañ honeo Masedonia zeisikanañ emooh-poñariviz marañiz beri hat basat daparih meñeh. ³⁰ Tahan Polihö sat parun ñetiv mañapanez hahan pi sapanen hori metapan hezavoz Iesuz homet heh-nari pi nasotuz hat bagaa batah. ³¹ Met zeï posiz aban ahö nari Poliz ñodehol heh, met porihö amun Pol zeï potaz daparih nasotuz aban napun mañat meehan sat epat mañah, “Ni tovai sotun.” Pot mañat bagaa batah.

³² Tahan daparih topourat hehari ñeti nañir nañ ñarah haohaekanañ narizoro parum topourat haoh-povoz kapot tin hodad nat, oñ betezam em topourat hahot heh. ³³ Met Zudahol amun honeo emat hehaek paruhanañ aban napuz abatao Aleksanda pop pimerihö pi bal haz rouvat añarab modarin ñetiv mañapanez mañahan pi bal haz rouvat ñetiv hapan hat pim marañinañ paru bagaa batat, “Evo, dei Zudahol hori nao tegin paru mogao tat hamah bon,” pot hapanez tahan, ³⁴ poek hehari piin etet epat nae nap mañah, “Pi Zuda abanap, darim ahop Atemisiz homet mañ namañap ak.” Pot nae nap mañat maot ñeo ñarah epat hah, “Evo, dari Epesas añaraboz ahop Atemis, pi map ahop ok hez.” Pot ñeo ñarah ahoam paru hahot hehan gitap tovë rav meñeh.

³⁵ Tahan zeï potaz kaunsor kuskusip bal hat epat mañah, “Erohol ae, ari ñevel beleo bon tat hatevetei.” Pot hahan paru had gaa tahan pi parun epat mañah, “Epesas añarab eperi, ari hodad, Met Atemisiz homet zeï ahomak demahan hez-pomakez dei zeï epatakari korav ravat hez, ma pim akop abarahanañ em ñodahan bizahan hezan Atemis mañameg-popuz amun korav ravat hez, povoz añarab modari map hodad haravat hezaek, ³⁶ nap rekot bavai nakaotü. Povoz ari hori nao tepek hezavoz tinam homet hezei. ³⁷ Met aban ev bat em meñegin hez-epañarivihö ser nak, ma zeï ahö pomakeh sat nai givogï nav, ma darim god ahop Atemisiz ñeti hori nao nak, povoz ari parup ev bat emat meñegin hezavoz kapot bon. ³⁸ Met darim ñetiñ hatevetet ba oñ batamah-pori hez, ma sat parun ñetiñ mañookaz alizañ amun au añahan hez, met Demitriasir pim modari aban nap hori nao metapanen etepan, povoz pori bat emat ñevok bizapanen hatevetep. ³⁹ Met ñeti modavoz hapek, povoz zeisik ahö ravat hezari topourat hepanezarah emat ñeti pov mañepeken hatevetet ba oñ batapan.” ⁴⁰ Met kuskusip pot hat maot epat mañah, “Peti Romaz ñai aban ahori hatevetet ñevok ari evizat arim ñai tamegivoz kapotaz at añapanen tair mañepeke? Evo erohol, kapot bon, betez ari hameg.” ⁴¹ Pot mañat meehan paru rapat sah.

20

Masedoniar Akaia poek toohat ev

¹ Pot hat bon tahan Pol Iesuz homet hehari batopourat parun, “Iesunañ honeo tin sohot kez tat hezei,” pot mañahapuh pi maras paru manat borourat maot Masedonia zeisik sah. ² Sat poek berevat pi zeï potak katak Iesuz homet heharin kez tat rouvat het sohopanez ñetiv ahoam mañovai sooh. Mañovai sohot poekanañ maot ³ Akaia zeisik emat hehan ñonihol 3 bon tah.

Tahan pi sipimakeh lokat Siria zeisik sapanez hahan paru Zudahol pi menapanez der gup tahan napuhö hatevetet Polin mañahan maot borourat Siria zeisik sapanez hat Masedonia zeisik hamarrah emah. ⁴ Met

emooh-porah aban eperi pinañ honeo paru emooh, Sopata Pirasiz rop pi Beria zeitakanañap, met aban modañariv Aristakasir Sekandas parup Tesalonaika zeitakanañariv, met Gaias pi Debi zeitakanañapur, Timoti, met Tikikasir Tropimas parup Esia zeisikanañariv, paru eperi honeo emooh. ⁵ Tat paru aban pori mamog ravat sat Troas zei potak Poliz gaa tat het eteoh. ⁶ Tahan ne Ruka Pilipai zeitak hehon Pol emahan deip hegin paru Zudaholoz berë tu nakañ arö tat nohot heh-aliz poñ bon tahan deip sipimakeh lokat emoogin alizañ 5 bon tahan Troas zeitak emeg. Met dei emat parunañ honeo ravat sadë honeo poek heg.

Pol Iutikas maot baval hah

⁷⁻⁸ Met poek dei het Sarere kuturutak parunañ honeo topourat gipiz nat medevor ivov neg. Met zei girü revah 3 povok topourat hegiek itüñ ahoam rañiz bizegin heh. Tahan Pol pi zeirevai sapanez hah, povoz parun ñetiv ahoam mañohot hehan lopai gitum ravah. ⁹ Tahan aban ro napuz abatao Iutikas pop tamarao bohopanez haitokor tepelavosik rezahan hehaek toutat het Pol ñetiv ahoam haohan hatevetehot het gom toohapuh revah hotoh poekanañ arat emat hamarrah ñodohan paru er horat bat etehan pi hañomah. ¹⁰ Oñ Pol er horat tok rizat rop ba opitit añarabon epat mañah, “Evo, pi biriri hezag, ari tovai ulov hori ravotunei.” Pot mañahan aban ro pop maot biriri ravah. ¹¹ Tahan paru maot zei girü revahavok helat hehapuh gipiz nat Pol ñetiv ahoam maot mañohot hehan al tezah. Tahan Pol paru maras manat sah. ¹² Tahan paru aban ro pop biriri ravahavoz biñ ravat parum zeitakaz basah.

Pol Mailitas poek sah-ñetiv

¹³ Pot tahan dei garos ravat Asos zeitak sakaz Pol hahan dei sipimakeh lokat garos sat poek hegin Pol pi Asos poek emapanen deinañ honeo sipimakeh lokat sakaz hat hamarrah emah. ¹⁴ Met pi emahan Asos poek deiparo bavizat maot dei honeo sipimakeh lokegipuh Mitilini zei potak seg. ¹⁵⁻¹⁶ Met poekanañ havevok am soogin ravat al tezahan Kaios zei potaz totoi sat poekanañ havevok am soogin maot ravat al tezahan Semos zei potak segipuh poekanañ am soog. Met Pol pi Zerusalem zeitak zuum sat paru Zudaholoz topourat gipiz namah-aliz nasiz abatao Pentikos hamah-aliz posik pi parunañ honeo hepanez homeh, povoz Esia zeisik dei sat parunañ hekan aliz pos bon tapan hezavoz Epesas zeitak nas, oñ am soogin ravat al tezahan Mailitas zei potak bereveg.

Epesas pori maot Polin et nareotü

¹⁷ Poek sat hegipuh Pol paru Epesas zeitak añarab Iesuz togutaz korav ahoi bavizat emapanez hat piuho ñeo meehan sah. Tahan dei poek hegin ¹⁸ aban pori emahan Pol parun epat mañah, “Erohol ae, ari tin tat emeg. Met batam ne Esia arim zeisik emat Godiz gogot kapot tohoekanañ am ne tamoh-povoz ari map tin hodad hez. ¹⁹ Met paru Zuda ahoi orah rezah ne men noñomapanez haovai emoohavoz ne honoñai ahov tat in haoh, oñ ne am kez tat Godiz irih tin het pim gogot tovai emohot ev emoh.

²⁰ Met ari hodad, ne batam ev emat arinañ honeo het arim topouroogiek, ma arim zeinik Iesuz ñetiv ne añovai emooh-porah ñeti nao ba iz navat, oñ ariparo tin hodad tat Iesuz homet hepekez hat ari eñizat pim ñeti mapoñ arin añooh. ²¹ Tat zei epatak Zudaholor añarab mod patarin Iesuz ñetiv hatevetet tin homeo badae batat loporizaro borourat horiv betet Godiz nonoroh tin sohopanez rez kek tat mañooh.

²² Met petev ne Zerusalem zeitak somaz Godiz Pul Tinapuhö nañahan ne somaz toh, povoz ñetiv arin ok añoh. Met poek soman paru poekari ne tair netapan-povoz ne hodad nat, ²³ oñ ne zeisikaroh gogot tovai emoohon Godiz Pul Tinapuhö epat nañooh, ‘Ni kakam zeimakeh heken kakamao ahoam netohopanan hatevetehot hekë.’ ²⁴ Pot nañoohaek ne nem ham herisiz homet ñaihet nat, oñ ne God pim masakao anamah-ñeti tin pov añarabon mañohoman tin hatevetehopanez batam Iesu darim Amipuz gog nañah-pot tin tovai sohot bavon batomaz ne homet zait tat tovai emamoh.”

²⁵ Pol pot mañat maot epat mañah, “Met batam arinañ het Godiz masakavoz roketak hepekez ñetiv añovai emoohon hateveteogiri evetet soman ari maot neen et nanereotü. ²⁶⁻²⁷ Povoz petev epat bar añoman ari hatevetei. Met batam arinañ het ne Godiz ñetiv añomaz ñaihet nat, oñ pim ñetiv map añovai emohot ne teri nat unun naman, povoz arihanañ tairari tokat horiek sapan, povoz nem horiv bon, oñ parumauz horivoz hañiv ok bapan. ²⁸ Erohol ae, arimauz hepekezavoz tin korav ravat hezei. Tat Godiz Pul Tinapuhö añarab arim irih hepanez au hahan hez-poriz tin korav ravat hezei. Met God hahan pim rop paru pori maot pimeri bavatapan hat ñomoh, povoz pim añarab togut ravat hez-poriz tin korav ravat hezei. ²⁹ Met tokat tapanezavoz ne hodad hez. Met ne soman had bedehol bolohol menamahañ rapat samahavoz zut aban hori nari emat ñeti moregao añat bahori etohopan. ³⁰ Ma narah arim ñaravatakanañ nari ou ravat taput tat parum hodadevonañ ñeti moregao añat bahori etohopanan Iesuz homet hepanez nari poriz ñetiv hapanezat hatevetepanepuh barotap batat parunañ honeo ravapan. ³¹ Povoz orah rezah ari koravori parumaz tin korav ravat etehot hezei. Met ne arinañ honeo krismasañ 3 het arimaz homeme het ne eñizat bakez avatat iñivonañ ñetiv añoohoek unun manotunei,” pot mañah.

³² Met Pol pot am mañohot epat mañah, “Met petev ne evetet somaz toh, met ne arinañ ev het orah rezah Godiz masakavoz ñetiv añoohoek tin bahorë hat tohopeken God ari eñizat bakez avatat hep. Met tokat Godihö hekazavoz tin tairao, dari pimaz homet samegiri anapanez hahan hez-pov anapan. Povoz God arinañ hepanen tin hezei.” ³³ Pol pot hat maot epat mañah, “Met ne napuz monis ma dimip ma mod nai nem bomaz nak, ³⁴ oñ ari hodad, nem kezavonañ moni gogot honeo tohot nenañ honeo dei toogiriz deim gipizor dimir giv zum tooh. ³⁵ Met arihoez nem tovai emohot tat lamari ma monis bonori meñizepekezat ok añairovai emooh. Met ari pot tovai sohot darim Amip Iesuz añah-ñeti epovozahar homet tovai sohozei, Met aban nap pim nai nanapanen bekez popuz God aviam biñ ravapan, oñ ni mod nap nai manekezaek pi nimaz biñ ahov ravapan.”

³⁶ Pol pot mañat garë hahapuh parunañ honeo rariñ rez bareñat mañeo hahot heh. ³⁷⁻³⁸ Oñ poek paru korav ahö heh-pori paru piin maot et nareotuz mañah-povoz ahoam homeohapuh ba opitit tot nat iñ haovai pinañ honeo sat sipimakeh sapanez meet maot borourat sah.

21

Pol Zerusalem zeitak sapanez sah

¹ Tahan dei paru maras manat meegin sahan dei sipimakeh lokat sohot havevoz lopotak Kos mañooch-zei potak berevat oreg. Met poek oregiekanañ zeirevai maot sohot havevoz lopotak Rodes zeï mod potak berevat maot am sohot Patara zeï potak sat bereveg. ² Tat poek het

hatevetegin poekanañ sip modamak Pinisia zeisik sapanez hahan pomakeh lokegipuh havevozañ sohot, ³ etegin Saipras zeis epat gavenesis hehan etevai am sohot Siria zeisik Taia zeipotak sipimakeh bat emooch-potü tez bizapanez hat bagaa batah.

⁴ Met poek Iesuz homeo badae batat heh-narin etet parunañ honeo deiparo hegin sadë honeo bon tah. Met paru pori Pul Tinapuhö bahodad batahan Polin epat mañah, “Zerusalem zeitak ni seken nemenapan hezag, tovai ni poek sotun.” Pot paru ahoam piin mañooh. ⁵ Tahan Pol am sapanez rez kek tat haohan sipimak maot sapanez tahan dei sakaz aban porir añar ñaro emeepanez paru mapori deinañ honeo emat havevoz kupavok rarif rez bareñat mañeo hahot heg. ⁶ Tat maras anahan dei sipimakeh lokegin paru borourat maot parum zeitak sah.

Agabas Poliz metapanezat mañah

⁷ Tahan dei Taia zeipot betet emat Tolemes zeipotak emegipuh poek Iesuz homet heh-deim modarin etet dei maras manat parunañ ñetiv hahot aliz hones poek het oreg. ⁸ Tat zeirevai maot sipimakeh lokat havevozañ sohot Sisaria zeipotak bereveg. Met poek aban Iesuz ñetiv haoh-nap pim abatao Pilip popuz zeimakeh sat heg. Met aban pop pi batam Zerusalem zeitak abanari ⁷ ba ou batahan gipizoz korav ravat hehariz nap poek emat nehaek pim zeimakeh seg. ⁹ Met pim ñarihól 4 batahan ahö ravat abuhól nav het Godihö parun mañoohan hatevetet haoh-propet ñari añahól ravat heh.

¹⁰ Met poek dei aliz nañ pinañ hegin propet aban mod napuz abatao Agabas, Zudia zeisikanañ emat hehap, ¹¹ pi Poliz zapativ bat pimaüz eñar maraz pimaühö demahapuh pot hah, “Ari hatevetei, Godiz Pul Tinapuhö ne hodad epov nanah, Aban zapat epovoz maup Zerusalem zeitak sapanen Zudahól epat pi demapanezat ev. Tat paru añarab Zudahól bon of patari basat manapan.”

¹² Pot ñetiv añahan aban zeipotakarir dei maporihö iñ haovai epat piin mañeg, “Tovai ni maot Zerusalem zeitak sotun.” ¹³ Pot mañegin Pol ñeti hañiv epat dein añah, “Tairair ari somaz hahoek nem lopori honoñai tomaz iñ haovai ñeti okov neen nañameg? Met hatevetei, ne darim Amip Iesuz ñetiv bar añovai samohovoz paru okat netapan, povoz met ne Zerusalem zeitak soman parum ne netapanez hameg-okovoz ne ñaihet natotü.” ¹⁴ Pol pot hahan dei ñeti povor kao piin mañegin pi hat navet am sapanez rez kek tat hahan dei nae nap epat hag, “Kar, Iesu darim Amip pimaüz zaitivok pi sapanez bahodad batahan okat hamah, povoz dari ñeti mod nao piin namañotü,” pot hag.

Pol Zerusalem zeitak sah-ñetiv

¹⁵ Met dei poek houloam het tokat deimotü bahou batat Zerusalem zeitak sakaz tegin, ¹⁶ Sisaria zeipotakanañ Iesuz homet heh-nari emat dei baevizahan Zerusalem zeitak hamarrah seg. Met poek aban Neson Saipras zeisikanañap batam Iesuz gogot magei tooh-porah pi Iesuz ñetivon hatevetet homeo badae batat hehapuz zeimakeh eñeh. ¹⁷ Tahan poek Iesuz homet hehari dein etet pot hah, “Ari tin tat emeg.” Pot añat deimaz biñ ravah.

¹⁸ Tahan dei poek orat hegiekanañ zeirevai Polinañ dei aban Zemis Iesuz homet hehariz ahop ravat heh-popuz zeimakeh sat lokegin añarab Iesuz togutaz koravori amun emat hehan, ¹⁹ Pol paru maras manat tapurah pi am zeimodasikaroh gogot tovai emoochan Godihö añarab Zuda bon pat poriz ñaravatak tooh-pov parun bar mañah.

Pol Godiz tup ahomakeh sat tah

²⁰ Tahan paru hatevetet Godiz abatao bat hel batat biñ mañah. Tat aban napuhö Polin epat mañah, “Deim modap ni hodad, met Zuda añarab ahovokaro, Iesuz ñetivon hatevetet pimaz homeo badae batat zei eperih hezari honeo Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ baval hat tamah, ²¹ met Zuda narihö nimaz epat moreg hamahan zei eperih hezari hateveteamah, ‘Pol pi zeisikaroh darim Zuda modari añarab patariz ñaravatak sat hezaek sat em tovai paru porin Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ elat ritou tapanepuh parum rohohoz kosiñ naelotuz, ma dari Zudaholoz tameg-modatü amun kos rez manapanez mañamah.’ Pot nimaz moreg hamah. ²² Met rotap paru ni ev emeñivoz hatevetepan hezag, tair takan paru nimaz tin hodad tapan? ²³ Povož deim hakaz epatam tohoz. Met deihanañ aban nañariv nañarivihö gog nao tohot bon tapanenahoh gag taeñ maot elapanez Godin mañat parum gag taeñ nael hez, ²⁴ povoz ni aban okorinañ Godiz tup ahomakeh lokat pim etañik tin ravapanez paru anumai nari zum tat bareñ elapanez monis manekepuh Godiz gog nao tapanez potam ni amun tohoz. Tapanen parum gag taeñ maot elapan. Met pot teken paru modarihö nimaz epat homepan, Ae, pi Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ baval hamahag, modari pimaz hamahan hateveteameg-pov moregao ok, pot homepan. ²⁵ Met ni hodad, mamog añarab Zuda bon pat tairari Iesuz homeo badae batat hezporiz homet dei tepae menat parun epat mañeg, ‘Paru akohol parumauhö matut tamahariz hat anumaihol hañiv bareñ elamah-pori nainotü, ma anumai nariz uveo amun berevapanen paru uvë pov bat nainotü, ma anumai tairari mazo bahavoe tamahan ñomat uveo naverev tamahari paru nainotü, ma paru modapuz añap ma abup betez givogï navotü.’ Pot tepae menat hamaneğ.”

²⁶ Pot mañahan Pol hatevetet orat zeirevai al teeħan aban gag taeñ nael heh-pori bavizat Godiz etañik tin ravapanez paru Zudaholoz toohat tahapuh Pol Godiz tup ahomakeh sahapuh parum tooh-pov bon tapanez homet aban anumaihol bareñ elat mañaroharin epat mañah, “Met alizañ 6 bon tapanen zeirevai dei honep honepuz hat anumaihol bareñ elat mañarepek.”

Zudahol Pol bah-ñetiv

²⁷ Pot mañahan anumaihol bareñ elat mañarapanen bon tapanez hah-aliz pos ravahan Polir modari Godiz tup ahomakez temeraz kohat sat heħan Esia zeisikanañ Zuda nari piin eteh. Tat paru Zuda aban mod poek heħporin mañahan paru ahovokaro pimaz mogao ahoam tat nari emat Pol bah. ²⁸⁻²⁹ Met garos Pol Zerusalem zeitak het Epesas aban pat nap pim abatao Tropimas pop parup karar sat em toohan paru pori eteoh. Povož Godiz tup ahomakeh paru Polin etet, Tropimas honeo poek bavizat emah, pot moreg homet Pol bovai ñeo ñarah epat hah, “Ae, ari Israel aban emat dei eñizei. Met aban epop zeisikaroh sat em tat dari Zudaholoz ñeti horiv modarin mañovai Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ elat ritou tapanez, ma Godiz tup ahö tin epamakez, ‘Horimak ok,’ pot mañovai sooh. Met pi dari Zudaholoz ah ñeo hahan hez-pov elat aban pat nap kohat ev bat emahan tup ahö tin epamak hori ravah.” ³⁰ Met pot ñeo ñarah hahan ñeti pov Zerusalem zeitak zuam an pap manahan añarab hateveteħapuh porü hat emat poekahar topourat etehan Pol kezao beri hat bat Godiz tup pomakehanañ iñidoh emahan haitok zisikaro zuam merizah.

Pol urahan ñai abanari emah

³¹ Tat paru Pol ur ñomapanez hat toohan aban nari Roma ñai abanariz map ahopun, “Zerusalem zeitak añarab ahovokaro poek zei ñai ahov baval hah,” pot ñetiv mañah. ³² Tahan pi pim ñai aban ahö modari met ñai aban parum irih hehari bavizat zuam porü hat sat ahovokaro topourat Pol uroohaek sahan paru ñai aban ahö popur pimerin etet Pol betet zei manah. ³³ Tahan ñai aban ahö pop emat etet Pol ñevok bizapanez bahapuh pim irih ñai aban hehari senirepekaronañ pim marasikaroz demapanez mañahan demooohan aban urooh-porin at mañah, “Met aban epop hori tairao tahan ari pi epat metoog?” ³⁴ Pot at mañahan paru ñetiv betez betez mañat ñevel bel ahoam hahot hehan aban ahö pop hatevetet basat em tahapuh pim ñai aban goerin epat mañah, “Basat darim zei ahö kezamakeh kohat memorizei.” Pot mañahan paru Pol basat zei pomakez ³⁵⁻³⁶ ririñasizañ helapanez toohan añarab honeo sah-pori maot ahoam ñai ñeo ñarah epat hahot heh, “Ari aban okop ur ñomei.” Pot hat paru maot Pol urapanez toohan ñai abanari Pol bañelet helah.

Pol Zuda pimerin ñetiv mañah

³⁷ Tat kohat lokapanez toohan Pol Grik ñevonañ ñai abanariz map ahopun epat at mañah, “Erom, met rekot ne ñeti avı navotar niin bar nañom, ma tair?” Pot at mañahan aban ahö pop Polin epat mañah, “Ae, ni Grik ñeo hodade? ³⁸ Povož ni Izip aban nap batam poek het ñai abanap ravat Roma deim gavman aban ahorinañ nae nap menapanez hahan aban ñai tooh-modari 4 tausen togu manat zei ñai tahan Roma ñai abanarihö ritou metahan paru ham betezarah sat hehariz ahö pop bon, oñ ni patap ok.” ³⁹ Pot hahan Pol hañiv epat mañah, “Gu, ne pop bon, oñ patap ev, Zudaholokanañap, Silisia zei posik nem zei kapot Tasas zei ahö potak nem abatao peti ok menahan hez. Povož rekot ni gu haken ne añarab eperin ñetiv mañom, ma tair?” ⁴⁰ Pot mañahan ahö pop gu hahan Pol ririñasik rouvat het ñetiv hapanez marañinañ paru bagaa batahan had gaa tahan lbru parumauz ñevonañ Pol parun epat mañah,

22

¹ “Erohol, nem papar bos, nem tovai emoo-ñeti kap pot badede añoman ari hatevetepek.” ² Pot Pol lbru parumauz ñevonañ mañahan, paru tinam had gaa tat heh. ³ Tahan epat mañah, “Ne Zuda abanap ev, met nem nonop Silisia zeisik Tasas zeitak ne navatahan het ahö rav meñet ev emohon hodadevoz zeimakeh aban Gameliel popuhö Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ darim iz mimiholon mañahan tovai emoo-poñ nañairoohan ne map hodad tooh. Tohopuh ari Godiz zait tat pim ñeti kateñin hatevetet zaitvonañ baval hameg-povož zut ne amun taput tat baval hahot hehö. ⁴ Tat batam paru Iesuz non magei tin añairooh-pooroh soohari paru ur ñomomaz zait tat ne boohopuh kakam zeimakeh memorizat bahori metooh. ⁵ Met paru aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz aban ahopur darim kaunsor aban modari ne rotap hamoh-povož paru ok hodad hez. Met paru porihö ne Damaskas zeitak aban añori manomaz tepae menat nanahan basat Iesuz homet hehari demat bat ev emat Zerusalem zei epatak kakam zeimakeh memorizoman kakamao metohopanez hat Damaskas zeitakaz nonoroh sooh,” pot mañah.

Pi Iesuz homeo badae batahao mañah
Aposor 9:1-19, 26:12-18

⁶ Pol pot mañat maot epat mañah, “Met nonoroh ne sohot gitap revah poz hahan Damaskas zeitaz totoi honoohon abarahanañ aliz nao erat nem okat epat rouvat al tezat ne balopotak navatahan, ⁷ hamarah sa ñodohon ñe nao naekanañ nem abatao hat epat nañah, ‘Sol Sol, ni tairaz orah rezah ne bahorì netohot hez?’ ⁸ Pot nañahan ne epat mañoh, ‘Nem ahop, ni tairap?’ Pot mañohon pi hañiv epat neen nañah, ‘Ne Iesu Nasaret zeitakanañap, ni ne orah rezah bahorì netameñip.’ ⁹ Pot nañahan met aban dei honeo soogiri alizavon eteh, oñ paru pi ñetiñ neen nañah-povon tin hat navet. ¹⁰ Met ne maot Iesun epat mañoh, ‘Nem Amip, met ne tair tomaz ni homet nañamen?’ Pot hahon pi maot epat nañah, ‘Ni bal hakepuh Damaskas zeitak sat heken Godihö nim map tookeztatuz au hahan hezaek aban napuhö ok nañapanen ni hatevetekë.’ ¹¹ Pot nañahan aliz ahov erat nem etañik norouvahan nem etañ kut toh, povoz aban dei soog-pori nem marasiz navahan dei Damaskas zeitak seg.

¹² Met Zuda aban nap zeì potak heh, pim abatao Ananiais pi Mosesiz ñetiñ kateñir ah ñeñ baval hat tinam soohan Zuda aban mod poek hehari piin etet, ‘Aban tinap ok,’ pot pimaz haoh. ¹³ Met ne poek sat hehon aban pop nem nakoe emat epat nañah, ‘Sol nem modap, ni maot etañ eterë.’ Pot nañahan tapurah ne maot etañ tin eteohö. ¹⁴ Tohon Ananiais maot epat neen nañah, ‘Met God darim iz mimiholoz ahö popuhö ni tinam hodad tat pim zaitivok nim tookezat au hakahan hezaek tovai sookez ok ni ba ou navatahan pim rop tin hezapun et hareet pim gizasinañ ñeo hahan ni hat haveteñ. ¹⁵ Povoz ni Iesuz ñetiv ma nim etet hatevetekëñ añarab maporin mañovai sooken paru hatevetehop. ¹⁶ Kar, deip gaa natotü, oñ bal haken ne ivoh nemeeman darim Amipuz abatavok neñizapanez mañeken nim horiv map ol betepan.’ Pot nañahan ne bal hahon pi ivoh nemeeh.”

God Pol potazao bavatahan eteh

¹⁷ Pol pot mañovai maot epat mañah, “Met tokat ne Damaskas zeit betet ev Zusalem zeitak maot emat het narah ne Godiz tup ahomakeh sat het mañeo hahot hehophuh potazao banavatahan nem Amipun etehon, ¹⁸ epat neen nañah, ‘Ni Zusalem zeì epatak het nem ñetiv añarab epekarin mañooken barotap navatotug, ni zuam zeì epat betet modaek sa.’ ¹⁹ Pot nañahan ne epat mañoh, ‘Nem Amip, met paru mapori ne Zuda zeisik topour zeñik lokat nimaz homeo badae batat hehari urovai basat kakam zeimakeh memerivai soohovoz paru nemaz hodad hez. ²⁰ Met paru aban Stiven nim ñetiv haoh-pop heleñinañ uroohan ne, Tin ok metamah, pot homet pi uroohariz dimiholoz korav ravat het etet hehö. Met pot tohoekanañ hodad tinao bat nimop ravoh, povoz parun mañohoman hatevetehopan.’ ²¹ Pot mañohon Iesuhö maot epat nañah, ‘Evo, ni ev naketü, oñ petev ne ni nemeeman hotoh añarab Zuda bon oñ mod patariz ñaravatak ni sat nem ñetiv paru porin bar mañovai sookë.’ Pot darim Amip nañahan hateveteohö.” Pol pot parun mañah.

Ñai aban ahop Poliz korav heh

²² Met Zudahol añarab patarinañ het ñetiñ nae nap hapan hezavoz ahaoh hahan heh, povoz Pol añarab patarin sat mañapanez parun mañoochanam añarab pori hatevetet kaev ravat tapurah ñeo ñarah hat hel hel haovai ñai abanarin epat mañah, “Aban akap pi hamarah birirì naketü, oñ ur ñomei.” ²³ Pot mañovai parum dimihol tezat teurahapuh ahoam hel hel hat ham tomol moleo bat betehan helah. ²⁴ Tahan ñai aban map ahop

pim ñai abanarin epat mañah, “Ari aban epop kohat basat eñar mar zirah bizat demat biñinañ urat pi hori tairao tahan pimeri hel hel hamah-povoz kapotaz at mañat hatevetei.”

²⁵ Pot mañahan paru pim hahat tat Pol demat biñinañ urapanez tahan Pol ñai abanariz ahö mod nap rouvat hehaekan etet epat mañah, “Met nem abatao ari Romaholoz tep natak menahan hezap eveg, tairaiz arimauz ah ñeo elat nem ñeo tin nakaek nourepekez tameg?” ²⁶ Pot mañahan ñai aban pop hatevetet sat pim ahopun Poliz hahat bar mañah, “Erom ae, met aban akapuz abatao dari Romaholoz tep natak menahan hezapug, tair homet hañin basat urakaz toog?” ²⁷ Pot mañahan ñai aban ahö pop hatevetet sat Polin at mañah, “Ni rotap nim abatao deim tep natak menahan hezapu?” Pot at mañahan Pol epat mañah, “Rotap nem abatao arim tep natak menahan hezap ev.” ²⁸ Pot hahan aban ahö pop epat mañah, “Met batam ne Roma bonop, oñ moni ahos manat nem abatao tep poñiz natak menahan hez.” Pot mañahan Pol hañiv epat mañah, “Met nem papapur nonopuz abataovokor Romaholoz tep poñiz natak menahan hehaek ne navatahan Roma nap ravat hez.” ²⁹ Pot Pol ñai aban popun mañahan paru pi urat hori tairao tahavoz at ñeñ mañapanez ñai bizat etet hehari hatevetet ñaihet tat zei manat sahan parum ahop amun ñai het tah. Met pi parum ah ñeo elat mañahan Romaholoz tepae bat hehap biñinañ demahan hehavoz homet ñaihet tat pot homeh, Peti nem ahoi ne hañiv netapan.

³⁰ Pot homet paru orat hehapuh zeirevai ñai aban ahö pop pim irih heharin mañahan paru Pol biñinañ demahan hehaek bavilah. Tahan paru Zudahol kap tairatatihanañ Poliz ahoam mogao tah-povoz hatevetepanez paru aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahoi met Zuda kaunsor aban ahö modarin mañahan em topourahan ahö popuhö Pol bat emat parum ñaravatak meñeh.

23

Kaunsor aban porin ñetiv mañah

¹ Met parum ñaravatak meñehan Pol kaunsor aban ahö porin et giz giz metat het epat mañah, “Nem modari, met Godiz etañik batamohanañ aliz houloñik tovai emohot petev nem toh-navoz ne homeamohopuh, Piuho ne hañ horiv tokat netapan hez, pot homet ne ñaihet tamoh bon.” ² Pot mañahan aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahop pim abatao Ananaias popuhö kaev ravat Poliz nakoe rouvaehari pim gizaropoz urapanez mañahan urahan, ³ Pol aban ahö popun epat mañah, “Met modari niin eteamahan ni tinap, oñ zi ñolomed rouvaezan kohat lopori zañ tat hop hop tamahavoz zut nim lopori hori hez, povoz God ni bahori netapaneg tinam home. Met ne ñevok nevizahaek ni Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñiz homet nem ñetiv ba oñ batekez hez, oñ Mosesiz nap betez nauroutuz hahan hez-pov niuhö elat paru aban eperin ne nourapanez mañameñin nourah.”

⁴ Pot mañahan aban pim nakoe heh-porihö Polin epat mañah, “Ae, aban okop paru anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahop okeg tairaiz ni ñeti hori okov piin maneñ?” ⁵ Pot hahan Pol epat mañah, “Auma, met ne aban okop ahö hameg-pop ravat hez-pov ne unun. Met arimaz aban korav ahö ravat hepanezariz ari ñe horiv haotunei, pot menahan hezaek ne pimaz hodad hehotin, pot namañ toh narab.”

⁶ Pot Pol parun mañat etehan Parisi abanari met Sadiusi abanari paru poek topourat heh, povoz pi epat parun mañah, “Ari nimeri, ne Parisi

abanap ev, met nem papap amun Parisi abanap. Met tokat ñomamahari maot bal hapan pot ne hamohovoz hat ñevok nevizah.”⁷⁻⁸ Met Sadiusi aban pori ñomamahari maot bal nakaotü pot hamah, ma pituholor enzolihol bon pot hamah. Oñ Parisi aban pori rotap ñomamahari maot bal hapan, ma pituholor enzolihol hez, pot hamah. Povo Pol pot hahan Sadiusi abanari pat met Parisi abanari pat ravat baponat tat bal hahapuh,⁹ ñeo ñarah hat ser nae nap ahoam hahot hehapuh Parisi aban nari bal haz rouvat hehaekanañ epat modarin mañah, “Dei aban epopuz hori tahavoz etegin bon, peti nonoroh soohan pitü napuhö ma enzol napuhö ñetiv piin mañah ma tair?”¹⁰ Pot hahan Sadiusi pori map gitait ravat nae nap ser hahot hehan ñai aban ahop epat homeh, Ganö pim eñar maraz bat beri hahot haleñas mez dañat marañ batezapan hez. Pot Roma ñai abanariz ahop homet pim ñai aban goeri paru Zudaholoz ñaravatak Pol hehaek er horat baveri hat basat maot hel zei ahomakeh memerizapanez mañahan mañahat tah.

¹¹ Tahan kutur potak Pol orat hehan darim Amip emat pim nakoe rouvat epat mañah, “Pol, ni ev Zerusalem zeitak añarabon nem ñetiv mañeñivoz zut Roma zeitak sat taput tat bar mañekë, povoz nim lopori bakez navatoman ni ñaihet natotü, oñ kez tat sat nem ñetiv poekarinahoe mañohoz.” Pot Iesu emat Polin mañah.

Pol menapanez der gup tah

¹² Met zeirevai al tezahan Zuda aban nari topourat nae nap gipizor ivov nainotuz ahao hat epat nae nap mañah, “Met dari gipizor ivov nain hekapuh Pol menatahoh tokat potü maot nak.”¹³ Pot hat ñanao reeh-aban pori 40 heh. ¹⁴ Tahapuh paru sat aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahorir paru meñizat gogot tooharin epat mañah, “Met dei gipizor ivov nain het Pol menatahoh nakaz nae nap hamañeg. ¹⁵ Povozi Roma ñai aban ahopuz ñeo meet epat moreg mañei, ‘Rekot ni Pol maot meeken ev emapanen pim ñetiv maot dei tin hatevetekaz zait teg.’ Pot moreg mañepeken pi meapanen nonoroh emohapanen dei poek sat baelat pi menak.” Pot ahorin mañahan gu hah.

¹⁶ Oñ pot paru topourat hah-povon tokat Poliz ro guap hatevetet sat ñai abanariz hel zeimakeh lokat guap memerizahan hehaek bar mañah. ¹⁷ Tahan Pol hatevetet ñai aban napuz as hahan emahan epat mañah, “Nim ñai aban ahopuhaz aban ro epop bavizat seken pi ñeti nao piin mañapanen hatevetep.”¹⁸ Pot piin mañahan ñai aban pop pim ahopuhaz aban ro pop basat epat mañah, “Aban Pol memerizegin hez-pop nemaz as hahan sohon aban rö epop nihaz bat emoman ñeti nao niin nañapan, pot hahan ne ev bat emoh.”¹⁹ Pot ahopun mañahan aban ro popuz marasiz bat bamain batat sahapuh epat tat mañah, “Erom, ni ñeti tairao neen nañekaz hat emeñ?”²⁰ Pot mañahan pi epat mañah, “Met paru Zuda ahori niin epat moreg nañapan, ‘Zeirevai ni Pol meeken deih emat pim ñetiv tin hapanen hatevetek.’ Pot moreg niin nañapan hah. ²¹ Oñ Zuda aban nari 40 pori Pol menapanez hat gipizor ivov nain het menapanepuhoh potü maot napan. Pot nae nap mañahaek ni moreg netapanen gu hat Pol meeken nonoroh sohopanen, paru emat baelat het pi menapan, pot hah. Povozi tovai niin emat nañapanen gu hat pi meotun.”²² Pot mañahan ñai aban ahö pop hatevetet aban ro pop emat piin bar mañahavoz modarin mañapan hezavoz ah ñeo mañat meehan maot sah.

Piliks ahopuhaz Pol meehan sah

²³ Tahan ñai aban ahö pop pim irih hehañarivin as hahan emahan epat mañah, “Arip ñai aban hamarrah samahari 200, met ñai aban osiholok helat samahari 70, met ñai aban kepahav ñelet samahari 200 batogü manat kutur epatak 9 kirok tapanen Sisaria zeitak aban Pol basepek. ²⁴ Met Pol amun pim osiñariv manepken bapanen pimaz tin korav ravat Piliks zei epesikaz map ahö ravat hez-popuhaz basepek.” ²⁵ Pot mañat aban ahö pop toutat aban Piliks pop basat manapanez tepaek epat menah,

²⁶ Met ne Klodias Lisiasihö ni Piliks zei epesik deim ahop ravat hezapuz homet tep epee ev menamohoek ni bat eterë. Oñ kar ni tin heza?

²⁷ Met aban epop paru Zudahol bat ur ñomapanez toohan ne pim ñetiv pot hateveteohö. Pim abatao dari Romaholoz tep natak hamenahan hezap ev. Pot ne hatevetet nem ñai abanarinañ honeo dei sat balae beg. Tat bat emat memerizegin heh. ²⁸ Met pi hori tairao tahan paru ur ñomapanez tooh-pot ne hatevetemaz paru Zudaholoz kaunsor ahoriz topouroohaek pi bat sooh. ²⁹ Tohon paru hahan ne pot hodad ravoh, Met paru Zudaholoz ah ñeñ hamah-nen poñiz homet ur ñomapanez tooh, oñ pi ur ñomakaz ma kakam zeimakeh memerizakaz pim horiv bon.

³⁰ Met paru Zuda pori moreg netat pi menapanez ñetiv hahan ne hateveteohö, povoz meeman nihaz ok bat emapan. Met paru pi ñevok bizapanez hamaharin pot mañoh, “Ari Sisaria zeitak sat darim ahopun Pol pi hori tairao tahan ari urakaz hameg-pov bar mañei.”

³¹ Pot menat manahan pim ñai abanari hahat tat kutur taputak Pol bahapuh sohot Antipatris zei potak berevat orah. ³² Met zeirevai al tezahan ñai aban hamarrah soohari borourat maot parum zeitakaz emah. Tahan osiholok soohari Pol bat sohot, ³³ Sisaria zei potak berevat aban zei posiz ahop hehaek sat tepae manat Pol poek meñeh. ³⁴ Tahan aban ahö pop tepae rekö hat Polin epat at mañah, “Ni zei tairasikanañap?” Pot at mañahan Pol epat hah, “Ne Silisia zeisikanañ emat hezap ev.” ³⁵ Pot hahan maot aban ahö pop mañah, “Kar, met ni ev am heken ne ñeo meeman sat ni ñevok nevizapanez hamahari emat hapanen nim ñetiv ne hatevetem.” Pot mañat pim ñai abanarin Pol basat aban ahö nap Erod popuhö batam pim zei ahö kezamak demahan hehaek memerizat tin korav ravat hepaneze mañahan basah.

24

Pol maot ñevok bizah

¹ Tahan poek Pol hehan alizañ 5 bon tahan Zerusalem zeitakanañ aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahop Ananaias met Zudaholoz korav ahö narir, aban nap pim abatao Tetalas pop pi Roma gavman ahoriz ñeti kateñir ah ñeñ hahan heh-poñiz pi map tin hodad hehap, parunañ honeo Sisaria zeitak Roma aban ahop Piliks hehaek emat topourat aban Pol ñevok bizahavoz kapot Piliksin mañah. ² Tahan Pol sat bavizat emahan aban Tetalasihö garos Poliz tah-kapot hapanez mañahan pi bal hat epat bar hah, “Piliks ni deim aban ahö tinap, ni hodad tinavonañ het deimaz korav ravat hezan dei Zudahol tin het añarab modarinañ nae nap namen hez, ma ni tinam homet dei eñizameñin deim zeis tin hez. ³ Povoz dei deim zeitakaroh het nimaz zait tat ni tinap pot hameg. ⁴ Met ne ahoam haoman ni kaev ravekë hez, povoz aban epopuz ñetiv aviam niin nañoman ni masakavonañ hatevetekë. ⁵ Met aban epopuz dei pot hodad hez, Pi

horiv ahoam tamahapuh modari bahori batamahap ev. Pi Iesu Nasaret zeitakapuz homet samahariz ahop ravat hez, met zeisikaroh deim Zuda modari sat hezaek pi sat ñetiv mañovai soohan añarab ahoam hatevetet kaev ravat hel hel hat Polinañ honeo heharinañ nae nap menoh. ⁶ Met Godiz tup ahomakeh pi aban patari bavizat emat lokahan deim zeï pomak hori ravah. Tahan dei piin etet beg. [Tat Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñiz homet pi ñevok bizakaz toogin ⁷ ñai abanariz aban ahop Lisias emat kez ravat beri hat basah. ⁸ Tat dei aban epop ñevok bizakaz zait tegiri emat niin pim hori tahavoz bar nañakaz Lisias hahan ev emeg.] Met aban okopun at mañeken pim hori tahan nem petev hamoh-epovoz kapot pimauhö pim gizaroponañ hapanen rotapuv ou ravapan.” ⁹ Pot mañahan paru Zuda modari honeo ravahapuh paru pot hah, “Rotap ok hamah.”

Pol bal hat Piliksin mañah

¹⁰ Pot mañat Tetalas toutahan zeï posiz aban ahö pop Pol bal hat hapanez pim marasinañ zu metahan Pol bal hat Piliksin epat mañah, “Erom, met ne nimaz epat hodad hez. Batamohanañ ni zeï epeis korav ahop ravat het añaraboz ñetiñ hatevetehot ba oñ batovai emooñin, krismasañ ahoam bon tah, povoz ne nem toohot ñetiv niin nañomaz homet biñ ravoh. ¹¹ Met ne epekanañ Zerusalem zeitak sat Godin mañ mañomaz hat hamarrah soohon alizañ 12 nenam bon tah. Met ni aban okorin at mañeken paru nem hahö-epovoz, Rotap ok hamah, pot hapan. ¹² Met ne poek hehon paruhö neen etehan ne Godiz tup ahomakeh het añarab modarinañ nae nap ser nak, ma añarab batopourat ñetiv mañovai bahori namet, ma dari Zudaholoz topour zeñik ma zeitaz daparih het ne hori nao metat añarab bahori navat. ¹³ Povor petev nem hori tohon parum niin nañamah-epovoz rotapuv paru rekot ba ou navatotü.

¹⁴ Oñ epat haoman ni hatevet, Ne Iesuz non magei tin añairooh-pooroh samoh, pot hamahaek rotap ok. Oñ kar, paru Zuda ahori dei Iesuz non mageioroh samegiri darim mimiholoz ahop God pop betet ahö modaputi ravat mañ mañameg, pot moreg ok hamah. Oñ darim mimiholoz homet mañ mañooch-tapupun ne mañ mañovai samoh, ma ne amun Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñir Godiz propet abanariz ñeti menahan hezañiz ne barotap batat haovai samoh. ¹⁵ Oñ paru aban ne ñevok nevizah-okori tokat añarab tinarir horiri ñomamaheak God hapanen maot bal hapanez hamah-taput ne amun hamoh. ¹⁶ Povoz ne orah rezah añaraboz etañik, ma Godiz etañik hori nao nat tin tovai sohoman nem loporih hori nao naketuz hat ne rez kek tat tovai samoh.”

¹⁷ Pol pot mañat maot epat mañah, “Met batam ne Zerusalem zeitakanañ sat zeï modasikaroh sat em tohot hehon krismasañ ahoam bon tahan nemiñ meñizat monis manomaz ma Godiz hañiv bareñ elomaz hat maot borourat ev emoh. ¹⁸ Tat ne Godiz tup ahomakeh sat deim tamegit Godiz hañiv bareñ eloman garos nem loporü tin ravapanez ne gog pot tat bon tohon paru etet ne navah, oñ ne añarab poek heharin ñeti nao mañohon kez ravat ñevel bel hah bon, oñ tin hehö. ¹⁹ Met paru Esia zeisikanañ Zuda nari poek emat het etehan ne hori tairao tohon navah-povor parumaz ñeo meeken emat hapanen dari hatevetek. ²⁰ Ma Zerusalem zeitakanañ emah-aban ahö okori ne ñevok nevizat nem ñetiv hah-porah ne hori tairao tohon bar batah? Povoz hapanen dari hatevetek. ²¹ Ma ñevok nevizahan parum ñaravatak bal haz rouvat hehopuh ñeo ñarah epat mañoh, “Tokat Godihö hapanen ñomamahari maot bal hapan-pot ne hamoh-epovozam ari

ne ñevok nevizeg.’ Peti pot mañohovoz homet, ‘Horiv ok hah,’ pot ev emat hapan ma tair?’ Pol pot mañah.

²² Tahan met Piliks Iesuz non magei tin añairooh-pooroh soohariz pi tin hodad heh. Tat Polin pot mañah, “Petev nen ev hag, oñ tokat ñai abanariz ahop Lisias emapanenahoh maot nim ñeti hameñ-okov haken ne hatevetet ba oñ batom.” ²³ Pot mañat ñai aban Poliz korav ravat hehapun pimaz tin korav ravat hepanez mañah. Tahan Pol pi zeì ahö pomakeh sat em tat pim modarinañ ñetiv hahopan, ma tairaz pi hahopanen paru bat em manohopan, povoz homet aban korav popun mañah.

Pol krismas navokaro kohat heh

²⁴ Pot mañahan berevat sahan pi hehan aliz nañ bon tahan aban Piliks met pim añap Drusila, pi Zuda añ nap, parup poek maot emah. Tat aban pop Poliz as hahan emat Iesu Kristoz ñetiv tinam parupin mañooohan hatevetehot heh. ²⁵ Met Pol ñeti pov mañovai pi añarab opepeam sohopanez, ma hori tapan hezavoz korav tinam hepanez, ma tokat God ñevok evizapanez hahan hez-ñeti poñ map badede mañahan Piliks hatevetet ñaihet tat epat piin mañah, “Kar erom, petev nen ok hañ, met tokat modarah as haoman emat maot nañeken hatevetem.” ²⁶ Pot mañah, met aban ahö pop pimam pot homet heh, Pi kilam ne monis nanapanen meñizat baverevom. Pot homet orah rezah Pol emohopanez as haohan emoohan parup ñeti nenavom nae nap mañoooh.

²⁷ Pot tohot hehan krismas houlovokaro bon tahan aban ahö mod nap Piliksiz urutak rouvahapuz abatao Posias Pestas pop rouvah. Met Piliks paru Zudahol pimaz biñ ravapanez hat Pol baverevapanez homet hehaek ba naverev, oñ pi hehan etevai am sah.

25

Pol Sisahaz meepanez hah

¹ Met aban Pestas ahö pop emat Piliksiz urutak poek hehan aliz nasikaro nas bon tahan pi Sisaria zeì pot betet Zerusalem zeitak sah. ² Tahan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahori, met Zuda aban korav ahö modari emat Pestas popunahoen Poliz hori tah-ñetiv mañat epat mañah, ³ “Deim ahop hatevet. Met ni asiv meeken sat ñai abanarin mañapanen Pol bat ev Zerusalem zeitak emapanen pi ñevok bizak.” Met pot mañapanen nonoroh bat emohopanen baelat menapan hat pot mañah. ⁴ Tahan Pestas epat mañah, “Evo, met aban hameg-pop pi Sisaria zeitak kakam zeimakeh memerizahan am hezaek, ne aviam ev het maot poek som, ⁵ povoz arihanañ aban korav nari nenañ honeo dei sak. Tat pi hori tairao tahan hameg-ñeti pov hapeken ne hatevetem.”

⁶ Pot mañahapuh parunañ am hehan alizañ 9 bon tahan aban ahö popur Zuda aban ahö nari paru Sisaria zeitakaz maot sah. Tat poek sa berevat orahapuh zeirevai al tezahan hori toohariz ñeo haoh-zeimakeh Pestasir modari sat toutahapuh Pol bat emapanez mañahan sat bat emah. ⁷ Tahan Pol parum ñaravatak bat em barouvahan hehan paru Zuda aban Zerusalem zeitakanañ emah-pori pim nakoe em rouvat, Pi hori toohap ev, hat ñeti moreg navor nao mañahan Pestas hatevetehan Pol hori tahan etet hehap bon, povoz hori tah-pot moreg haohavoz kapot ou narav. ⁸ Tahan Pol parum hahavoz hañiv epat mañah, “Evo, dari Zudaholoz hameg-nao ne elat hori nao nat, ma Godiz tup ahomak ne bahori navat, ma aban ahop Sisaz

hamah-nao ne elat ritou nat, povoz tairao tohoekaz ne ñevok nevizat ok hameg?”

⁹ Pot mañahan Pestas pi Zudaholohö pimaz aban tinap homepanez hat Polin epat mañah, “Met rekot dari Zerusalem zeitak sakapuh nim hori teñin hamahavoz ñetiv hapeken ne hatevetet ba oñ batoma?” ¹⁰ Pot mañahan Pol epat manah, “Evo, met ni aban ahop Sisa urutak rouvat het zei epamakeh añaraboz ñetiñ hatevetet an tameñip okeg, tairaiz maot poek sakaz hameñ? Evo, met rekot ni ev nem ñetiv hatevetet ba oñ batekë.

Met ni hateveteñin petev paru Zudaholonañ hagiëk nem hori tohovož kapot ou narav, ma paru Zudahol ne hori nao namet. ¹¹ Met ur noñomapanez ne hori ahö nao tohovožatin ne mod nao nak tohon rekot men noñomah narab, oñ aban eperi paru nemaz moreg hamahaek ganö ne ur noñomapan hezavoz parum marañik ni ne nanevizotü. Erom, ne Roma zeitak soman darim aban map ahop Sisa popuhö nem ñetiv hatevetet ba oñ batapanez zait toh.” ¹² Pot hahan Pestas pim kaunsor aban pi meñizooorporinañ ñetiv hat Polin hañiv epat mañah, “Ni darim ahop Sisa nim ñetiv hatevetet ba oñ batapanez hañ, povoz nemeeman ni popuhaz sekë.” Pot mañahan paru berevat sah.

Aban Agripan Poliz ñetiv mañah

¹³ Met poek hehan tokat zei modasikanañ aban ahö kiñ mod nap pim abatao Agripa met pim saupuz abatao Benaisi poñariv Pestas pi magei ahop ravah-ñetiv hatevetet pim zeimakeh helakao emah. ¹⁴ Met parup aliz nañ poek emat hehan Pestas popuhö Poliz ñetiv Agripan epat mañah, “Aban nap Piliksiho ev kakam zeimakeh memorizahaek am ok hez. ¹⁵ Met ne batam Zerusalem zeitak sohon paru aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahoñ, met Zudaholoz korav ahö modari aban pop hori tahavoz ñetiv nañat nem ñai abanarin, ‘Ur ñomei,’ pot mañomaz neen nañah. ¹⁶ Tahan ne epat mañoh, ‘Evo, met dei Roma aban ahoñ nap nao tamahan aban mod nap emat betez hamahavozam zuam bat ur nañom, oñ garos ñevok bizamegin, Pi hori tah, pot hamahan pimauhö hañiv hamahan, pim hori tamahao ou ravat rotap ravamahanañoh hatevetet pop ur ñomameg.’

¹⁷ Pot mañohan paru Zuda ahoñ zei epatak emahan orat zeirevai dei sat ñevok añarab bizat hateveteameg-zeimakeh lokat toutat hegipuh as hahon Pol bat emah. ¹⁸ Tahan ne Poliz hori tairao tahan paru hamah, pot hatevetem hat hehö, oñ paru hahan hatevetehon pim hori tahan paru pi ñevok bizah-povoz kapot ou narav. ¹⁹ Met paru Zudaholoz ahop God mañamah-popuz, ma aban pim abatao Iesu batam ñomahapuz Pol maot bal hat biriri hez-pot haohavoz mogao tat pi ñevok bizah. ²⁰ Tahan ne home midin tat pim ñetivov kapot tin hodad nat tohopuh, Pol maot Zerusalem zeitak sapanen poek parum ahorinañ dei hatevetet ba oñ batakaz piin mañoh. ²¹ Tohon Pol evo hat kakam zeimakeh am hepanen tokat meeman Sisa popun pim ñetiv sat mañapanen hatevetet ba oñ batapan, pot neen nañah. Povoz Pol am hepanen tokat Sisa popuhaz meeman sapan.” ²² Pot Pestas mañat bon tahan Agripa epat mañah, “Met aban hameñ-okop emat pim ñetiv maot hepanen ne hatevetem nak.” Pot hahan Pestas epat hah, “Kar, povoz zeirevai pimauhö emat hepanen ni pim ñetiv hatevetekë,” pot mañah.

²³ Tahan orat zeirevai Agripa met Benaisi parup redevokaro tin tat emahan añarab etet hehan sat lokahan parum tokat ñai aban ahorir zei potak aban ahoñ lokahapuh toutahan Pestas aban nap meehan sat Pol bat

emah. ²⁴ Tahan Pestas bal hat pot parun mañah, “Agripa, nem ahö modap ae, ma ari añarab ev topourat hezari, haoman aban epopun etei. Met paru Zuda maporizaro Sisaria zei epatak ma Zerusalem zeitak aban epopuz mogao ahoam tat epat neen nañooch, ‘Ni pi ñevok bizeken ñai abanari pi bat ur ñomapan.’ Pot paru neen nañoochap ok emat hez. ²⁵ Oñ paru pim hori tahavoz ñetiv hahan hatevetehon paru pi bat ur ñomapanez horiv bon. Tahan pi pimauhö Sisa popuhaz meeman sapanepuh, pim ñetiv mañapanen hatevetepanez hahan, ne gu hat ev meñehon hez. ²⁶ Oñ pim horivoz kapot bon, povoz ne tepae menat pinañ ñai aban sapanezari manoman basat Sisa manapanez fair menom hat ne home midin tat hez. Povoz Agripa, nir añarab ari ev hezariz ñaravatak pi ev meñehog, pi ñetiv hapanen ni tin hatevetet pim kapot bar nañeken ne hatevetet Sisa ahopuz tepae menat manom. ²⁷ Met dari hodad, aban kakam zeimakeh hez-ñap ahopuhaz meemaz pim hori tairao tah-ñetiv tepae namen tat upai meeman sapanen, ahop etepanen tin naravotü.” Pestas pot Agripar añarab modarin mañat toutah.

26

Pol Agripan ñetiv mañah

¹ Pot hat toutahan Agripa Polin epat mañah, “Kar, nimauhö nim tovai emooñit ñetiv maot haken ne hatevetem.” Pot mañahan Pol bal hat pim toohat ñetiv hapanez maras meet epat mañah, ²⁻³ “Nem ahop Agripa, met dei Zudaholoz tovai samesgiv ni hodad, ma nari nao hamahan modari modao hamahavoz amun ni tin hodad hakez, povoz met ne hahoman ni hatevetet tovai zuaam kaev ravotun, oñ am hatevetet heken ne haovai sohot bon tom. Met ne hori toh-pot hat paru Zuda nemi nemaz ñeti hamah-povoz kapot niin tin bar nañoman hatevetেকেz ne zait toh.

⁴ Met ne goerah nem zei kapotak het ahö rav meñet Zerusalem zeitak sat het ahö ravat tovai emooch-pot paru nemi map ok hodad hez. ⁵ Met poek ne Parisi abanap ravat hehö. Met dei Parisi abanari deim Zuda modari ritou metat kez tat Godiz nonoroh emameg-povoz tamegit ne tinam tovai emooch-ñeti povoz paru Zuda eperi rotap hamoh hapan ma tair? ⁶ Met petev paru ne ñevok nevizahavoz kapot ev. Batam Godihö deim iz mimiholon epat mañah, ‘Arih meeman erapanez au hahon hez-pop tokat meeman erat eñizapan.’ Pot au mañahan hez, ⁷ met deim mimihol 12 poriz toguñ 12 ravat hez-pori orah rezah Godiz mañ haovai pi meeapanen erapanez au mañahan hez-popuz ñai bizat etehot hez. Met ni aban ahop hatevet, Ne amun batam darim iz mimiholon au mañahan hez-popuz homeamoh-nen povozam paru Zudahol nemaz ñeti horiv hahot ñevok ev nevizahan ne hez. ⁸ Oñ tairaz ari ñomah-ñap Godihö maot baviriri batapanez pap tat hez, pot homeameg?

⁹ Met batam ne gog ahot tat ne Iesus Nasaret zeitakanañapuz añarab ravat hehari bahori metovai sooh. Met paru pim abatao haovai sooh-pov betepanen bon tapanez pot tooh. ¹⁰ Met pot tooh-porah ne Zerusalem zeitak hehon paru aban anumaihol bareñ elat mañaroorhariz ahorihö mañahan ne Iesus añarab togut ravat hehari bat kakam zeimakeh memorizooh. Met paruhö nap ur ñomapanez haohan ne amun gu haohon ur ñoomooh. ¹¹ Tat ne orah rezah darim topour zeifnik lokat paru Iesus kaev ravat pi horip ok hat betepanez ne kakamao ahoam paru metooh. Ma ne parumaz mogao ahoam tat zei modataroh sat taput metovai soh.” Pol pot parun mañah.

Pi loporí boreurah-ñetiv mañah

Aposor 9:1-19, 22:6-16

¹² Pol pot mañat maot epat mañah, “Met pot tovai soohon paru aban anumaihol bareñ elat mañarohariz ahoriñõ Damaskas zeitak sat taput metomaz hat tepae menat nanahan ne bat nonoroh soohon ¹³ gitap kez ravahan gitauputak aliz nao gitap ritou metat hehao abarahanañ erat ner nenañ honeo soogiriz okat epat rouvat al tezahan, ¹⁴ dei hamarrah sa ñodegin Ibru deim ñevonañ epat hah, ‘Sol Sol ae, ni tairaz ne orah rezah bahori netameñ? Tat bolop oritom badat baeñat samegin, sapanez kaev ravat hezan beri hamegin kakamao hateveteamahavoz zut ni nimañõ nim loporí bahori metat kakamao manameñ.’ ¹⁵ Pot nañahan, ‘Nem ahop, ni tairap?’ pot ne mañoh. Tohon pi epat neen nañah, ‘Ne Iesu orah rezah nim bahori netameñip ev. ¹⁶ Ni bal haz rouv. Met ni nem gog abanap ravekez ba ou navatohoek petev ni etet hateveteñ-ñeti epov, ma tokat mod tairao nañairomaz pov, añarabon bar mañovai sookez hat ne niñ ev emoh. ¹⁷⁻¹⁸ Met ni nemeeman añarab Zuda bon patarihaz sat nem ñetiv mañahan kuturutak hezaekanañ maot alizasiñ bavatekë, ma Seteniz kezavoti samahaekanañ maot Godiz masakavoti bat em bavatekë. Pot tovai sooken parum loporizaro borourat nemaz homeo badae batapanen ne parum horiñ ol beteman paru añarab modari Godiz roketak hezarinañ honeo emat tin hepan. Met ni pot tovai sooken añarab Zuda nari ma Zudahol bon, oñ añarab pat nari nimaz kaev ravat hepanezari bahori netohopanen ne ni tin hekez korav naravat hem.’

Pol pim toohat Agripan mañah

¹⁹ Met nem ahop Agripa, abarahanañ pot nañahat ne tinam hatevetet hahat tovai emooh.” ²⁰ Pol pot mañovai maot epat mañah, “Met garos ne Damaskas zeitak ma Zerusalem zeitak ma Zudia zeisik mañovai emooh, met tokat zeisikaroh Zudaholor añarab patari hezaek epat mañovai emooh, ‘Arim horiñ betet loporizaro boreurat Goditihar ravei. Tat tinam sohopeken modariñõ arin etet, ‘Rotap paru loporizaro boreurah,’ pot hapan.’ ²¹ Pot mañovai emooh, povoz ne Godiz tup ahomakeh hehon paru Zudahol emat ne navat ur noñomapanez tooh. ²² Oñ God orah rezah ne neñizat hezan ne ev het ñetiv añañmoh. Met ne ñeti patao añarabon mañovai emooh-bon, oñ batam Mosesiz haohat ma propet abanariz tokat ou ravapanez haoh-ñeti tapuñ ne añarab maporizaron mañovai emooh. ²³ Met paru propet pori pot haoh, ‘Godihõ Kristo meeapanen erapanez au hahan hezap pi kakamao hatevetet ñomapanepuh añarab ñomamah-modariz garosik pi maot bal hat helapan. Tat pi Zuda añarab ma añarab mod patari tin ravat hepanez pim alizao manapan.’ Met batam parum haoh-taputam añarabon ne mañovai emamoh,” pot mañah.

Agripa Iesuzap ravapanez mañah

²⁴ Met Pol pim ñetiv pot mañooñan Pestas aban ahõ pop hatevetet kaev ravat ñeo ñarah hahapuh Polin epat mañah, “Ni rumurat het okat hameñi? Rotap peti ni orah rezah tepañ rekõ hahot hezan nim hodadeo in balavi tahan rumurat het ok hameñ.” ²⁵ Pot mañahan Pol hañiv epat mañah, “Evo nem ahop, ne rumurat ev nak, oñ rotapuam ev nañamoh. ²⁶ Met nem ñeti hamoh-epov kuturutak ma izek nat, oñ ourah toohao ev hamoh-povoz ni map ok hodad hakez. Pot ne hodad, povoz ne ev ourah nañamoh.” ²⁷ Met Pol pot hat maot piin epat mañah, “Agripa, met ni batam Godihõ mañooñan

hatevetet haoh-propet abanariz menahan hez-pov barotap batameñi? Met ni ñeti hahan hez-poñ barotap batameñ-pov ne hodad hez.”

²⁸ Pol pot mañahan Agripa hañiv epat mañah, “Met ni petev ñetiv aviam nañeñivoz ne hatevetet lopori borourat Iesuz homeo badae batom homeameñi? Evo, pot bon.” ²⁹ Agripa pot mañahan Pol hañiv epat mañah, “Met ñetiv aviam haom, ma ahoam haoman ni ma mod ev dari het hamegeperi ari nem zut ravat loporizaro borourat Iesuz homeo badae batepekez orah rezah ne Godin mañ mañamoh, oñ paru ne nedemahan hez-epat ari edemapanez ne zait nat.”

³⁰ Pol pot hahan aban ahop Agripa met pim saup Benaisi met zei posiz ahop Pestasir mod parunañ honeo hehari bal hat, ³¹ berevat iñidoh sat pot nae nap mañah, “Met aban okop paru kakam zeimakeh pi memorizahavoz kapot bon, ma dari pi hori tairao tat hahan hatevetegiek, parun mañakan ur ñomapan? Evo, pot bon.” ³² Pot nae nap mañat Agripa Pestasin epat mañah, “Aban okop pi Sisaz nakoe sapanen pim ñetiv hatevetepanez nakatin, ni bavereveni narab, oñ popuhaz sapanez hakah, povoz rekot ni ba naverevotü,” pot mañah.

27

Pestas Pol sipimakeh meehan sah

¹ Met tokat paru Itali zeisik Sisa popuhaz sapanez Pestas hahan met aban nap Zulias pi ñai abanari 100 poriz ahop ravat heh, met togü potaz abatao Sisaz togut pot mañooh. Met aban pop tin parumaz korav ravat sohopanez mañahan Pol ma aban kakam zeimakeh heh-modari bavizahan, ² sip namak Adramitiam zeitakanañ emat het maot Esia zeisik iv havevoz kupavok ze heh-poñik sapanez tahan dei honeo lokeg. Met Masedonia zeisik Tesalonaika zeitakanañ aban nap pim abatao Aristakas deiparo honeo lokat seg. ³ Met soogin ravahan orat zeirevai am sohot Saidon ze potak sat berevat Zulias Pol masak metat pot mañah, “Ni sat nimerinañ het tairai niñ bon hepanez poiz parun mañeken rekot ok nanapan.” ⁴ Pot mañahan dei poek hegiekanañ maot sipimakeh lokat ze pot betet havevozañ soogin had ahov sakazatihanañ urooh. Tahan dei maot boreurat hadao bonoek sohot Saipras zeis epat gavenesiti hehan, ⁵ etevai am sohot, Silisia ma Pampilia ze posikaroz totoi honat am etevai sat Lisia zeisik Maira ze potak bereveg.

⁶ Tat poek hegin sip mod namak Aleksandria ze potakanañ emat het Itali zeisik sapanez tahan Zulias hatevetehapuh hahan dei sip pomakeh lokeg. ⁷ Tat dei ze pot betet soogin hadao am uroohan boi tat baram soogin aliz nañ bon tahan Naidas ze potaz nakoe sat sakaz hagiak pap tat maot irtü Kirit ze posiz nakoe hadao bonoek Salmoni ze potaz totoi seg. ⁸ Tat poekanañ havevoz kupavoz totoi boi tat sohot Lasia zeitaz totoi iv havevoz havë marao sipiñ tin gaa toohaek sat bereveg.

⁹ Tat poek hadao am uroohan ahoam hegin paru Zudahol parum horivoz homet gipiz nain heh-alizasiz abatao Atonmen mañamoh-pos bon tahan iv havev ñai ahov tapanezao totoi ravahan paru sipimakeh am sohopanez pov bon tahan Pol parun epat mañah, ¹⁰ “Erohol ae, met dari petev rekot nasotuz homeamoh. Oñ am sak hapek, povoz darir darim nonair nai ma sipimak er horapanen, darihanañ nari ñomapan, pot ne hodad het ev arin añamoh.” ¹¹ Pol pot mañahan aban sipimakez maupur paru bat soohapuhö epat hah, “Evo, am sak.” Pot hahan Zulias hatevetet Polizao barotap navat, oñ aban mod poñariviz ñeo barotap batah. ¹² Met iv havë marao gaa toohaek hadao urohapanen tamar ahov tapanen paru tin hepanezao bon,

povoz paru sipimakeh heh-aban pori sat Piniks iv havë mar modao sat hehaek hadao urohopenan tin hepanez homet poek paru sapanez hah. Met Piniks iv havë mar pov Krit zei tapusik heh-poek hadao bon, oñ tin heh.

Haveo ñai toohan am sooh

¹³ Met pot haohan dei poek hegin teptep tinao uroohan aban haoh-pori epat hah, “Rekot dari Piniks zeitak sak.” Pot hat sipimak gaa tapanez ain nas betehan hehaek beri hat bahapuh revah bizahan Krit zei posiz havë kupavoz totoi baram soogin, ¹⁴ had ahov Krit zeisik uroohaekanañ emat poekahoen urah. Met Krit añarab had povoz abatao Notista, pot mañooh. ¹⁵ Met had pov maot urat sipimak basahan dei boi tat sakaz toogin hadao ahoam uroohan dei pap tegin sipimak hadavohö basah. ¹⁶ Met bat soohan havevoz lopotak dei zei goe nasiz abatao Koda mañooh-zei posiz totoi hadao aviam uroohaek segipuh paru sipimakez korav hehari bout goet tokarah bad betehan hehan emoogiek kez tat beri hahapuh ¹⁷ revah sipimakeh bavizat demah, met sipimak edapan hezavoz hat bi nañ sipimakez irih golesik basat beri hat maot revah bat emat batep hat demah. Met Aprika zeisiz totoi iv havevoz kohat hel nañ heh-poek sat bareñ edapan hezavoz homet ñaihet tahapuh, sipimakeh dimiñ badahan hehaek bavilat bizahan hadavohö upai avasoo.

¹⁸ Tat zairevai zeit al tezahan hadao ahoam am urohoh hehan iv haveo ahoam ñai toohan sipimakeh nonair nai bizahan heh-natü bat iv havevok betehan sah. ¹⁹ Tahan am soogin al tezahan maot sipimakez gogot tohopanez hat bizahan heh-potuhoez bavetehan sah. ²⁰ Tahan dei am soogin hadao urohoh hehan univ rau rau tat hehan dei gitapur zeizañin et narë hegin alizañ ahoam bon tahan, Dari ñomakaz ev teg, pot dei homeg. ²¹ Pot homet aliz houloñik gipiz nain hegin Pol paru batopourat parum ñaravatak bal haz rouvat epat mañah, “Erohol ae, dari Krit zeisik het nem hahov ari hatevetegitin, dari epat hori narav teg narab, oñ ari nem ñeo elat Krit zei pos betet ev emeg, povoz darim nonair nai bon tahan dari honoñai epov tovai ev emameg. ²² Met epat haoman ari hatevetei, Met darihanañ nap nañomotü, oñ sip nenamak er horat bon tapan, povoz ari ñaihet totunei, öñ kez tat hezei. ²³ Met Godihö nemaz korav ravat hezan ne pim gogot tovai samoh-popuz enzol nap kutur epatak emat neen epat nañah, ²⁴ ‘Pol, ni ñaihet totun. Rotap ni Sisa popuhaz seken nim ñetiv hatevetepan. Met God pi masakavonañ hezap, povoz sip epamakeh ninañ honeo aban hez-okori amun tinam hepan,’ pot nañah. ²⁵ Povoz erohol, dari tin hekaz God hah-pov rotap ravapaneg, ari ñaihet totunei, oñ kez tat hezei. ²⁶ Met hadavohö sipimak bat sat zei nasiz totoi betepanen edapan.” Pol pot parun mañah.

²⁷ Met hadavohö sipimak basoohaek sadë houlovokaro bon tahan hadao am sipimak basohot iv havë navoz abatao Edria povok sohot kuturutak lop gütum ravahan sipimakez korav hehari, paru iv havevoz tin hodad heh, povoz epat hah, “Peti dari hamaraz totoi ev emeg.” ²⁸ Pot hahapuh paru havevoz hehat hodad tapanez hat zu tooh-bi porep betet etehan fovë heriam, 36 mita hehan maot beri hat bat sohot bi tapurep betet etehan avï heriam, 27 mita ravah. ²⁹ Tahan sipimak hamarrah heleñik sa rouvat edapan hezavoz paru ain honoñaiñ 4 sipimakez tokarah bat bad betehan, havevok horahan sipimak gaa tah. Tahan dei al tezapanenahoh etet sakaz Godin mañ mañohot poek heg.

³⁰ Tegin paru sipimakez gogot toohari dei evetet barezat sapanez hat bout goet bat irih havevok betet dein epat moreg añaah, “Dei sipimakez

bataropokanañ ain honoñai modañ bat badat havevok betekaz ev sakaz teg.”³¹ Pot moreg añahan Pol hatevetet ñai abanarir ahopun epat mañah, “Erohol ae, met aban sipimakez gogot tamahari evetet sapan, povoz dari havevok er horat map ñomat bon tak.”³² Pot hahan ñai abanari hatevetet aban sapanez hah-pori hehan boutitaz biñ men el meehan boutit upai havevok sah.

³³ Tahan al tezapanez toohan Pol dei gipiz nakaz epat añah, “Ari ñaihet tat gipiz nain emoogin sadë houlovokaro bon tah, povoz hatevetei. Met ari petev gipiz bat nat³⁴ ru ravepekenahoh dari sak, met darihanañ nap nai ur nakelotü, oñ tinam sat hamarah berevak.”³⁵ Pol pot hahan dei piin etet hegin pi berë nat bat Godin mañ mañat bapezat pimau noohan,³⁶ dei ñaihet tat emoogiek loporizaro maot tin ravahan deihoz bat neg. Met dei sip pomakeh añarab soogiri 276 pot heg.³⁷⁻³⁸ Met dei mapori nohot bon tegin paru sipimakez korav hehari sipimak honoman totun hezavoz uitikap ahoam bizahan oraehaek bat havevok betehan sah.

Paru sat hamarah berevah

³⁹ Tahan hegin al tezahan paru sipimakez koravori hamaran etet pot hah, “Ham okar tairar ok batah?” Pot hat paru iv havevok maravok gaoreo tin hehaekan etet epat hah, “Sipimak akaek basat bagaa batakaz zu tat etek.”⁴⁰ Pot hat ain honoñaiñ betehan havevok er horat hehaek biñ men elahan paru maot sipimakez bataropok dim seriñ badahan teptepivohö iv gaorevok basapanez hat sooh.⁴¹ Oñ sohot sipimakez batarop iv havevok irih hamar hehaek rouvat dao hat hehan sip tokaratü haveo ahoam ñai tooh, povoz bareñ edovai emooh.⁴² Toohan paru ñai abanari kakam zeimakeh aban memerizahan hehan bat emoohari hamarah sat barezat sapan hezavoz ur ñomapanez nae nap mañahan⁴³ parum aban ahop hatevetet Poliz pi zait tat heh, povoz evo pot mañah. Tat pi dein epat añah, “Met ari iv havevok tin baelovai samegiri garos meñet sat gaorevok berevei.⁴⁴ Met ari modari zi keo nahav sipimak bareñ edahaek bat meñet sei.” Pot añahan hahat tat iv havevok meñet sohot dei mapori tinam sat hamarah bereveg.

28

Pol pi Molta zeisik heh

¹ Met poek sat berevegin zeï posiz abatao Molta pot dein añah. ² Tahan utar pelahan dei putat tamar tegipuh poek hegin zeï posikari eñizat lop masak etahapuh itiñad mañaroohan ³ Pol paru meñizat itihav bat mañarapan hat toohan hamal goe nap it midivon hatevetet itihavez ñaravatak hehaekanañ berevat Poliz marasik menat nañiz hehan,⁴ paru zeï potakari etet pot nae nap mañah, “Aban okop pi mod nap ur ñomahap ok, povoz pi iv havevok nao nat tin emoohaek hori tamegin hañ etamahap hamal okopun mañahan ok emat menah. Tahag peti pi ok ñomapan.”⁵ Pot hat etet hehan Pol pim maras teur betehan hamalep menat hehaek ñizat itiñadek ñodat ñadah, oñ Pol nañom, pi tinam heh. ⁶ Tahan paru pori pim heris bavelapanen ñodat ñomapan hat houloam het etet hehan, pi nañom ma hori narav. Tahan paru homez ko tat maot epat hah, “Ae, aban epop god ahö nap ev,” pot hah.

⁷ Met deim hegiek totoi ham heh-naraz aban maupuz abatao Pablias pop pi zeï posiz aban ahop heh. Met pi dei tin etat pim zeimakeh sat orakaz baevizahan dei segipuh pi deimaz tin korav aravat hehan alizañ 3 bon tah.

⁸ Tahan Pabliasiz papap lamao ñadat zao meehot oraehan Pol pim oraeh-zei girü povok lokat Godin mañ mañat pim maras aban popuz herisik bizahan pi tin ravah. ⁹ Pot tahan añarab zeï potakari hatevetet parumeri lamao tat oraehaek bat pim nakoe emahan batin batah. ¹⁰ Tahan paru pori deimaz tin korav aravat het gipizor nonair naitü anooh, met tokat maot sakaz tegin paru dei eñizat gipiz novai sookazatü bat emat sipimakeh bizah.

Pol sat Roma zeitak berevah

¹¹ Met poek hegin ñonihol 3 bon tahan, Aleksandria zeitakanañ sip namak emat hadao booharah poek heh-pomakez bataropok god rop ropoñariviz akoñariv bitahan heh. Pot bitahan heh-pomak sapanez tahan dei lokat seg. ¹² Tat sohot Sairakus zeitak berevat hegin alizañ 3 bon tahan, ¹³ dei havevoz kupavoz totoi sohot Risiam zeï potak bereveg. Tat orat zeirevai deim sipimak tinam sapanez teptepiv urahan dei soogin aliz nasikaro bon tahan Putiolai zeï potak sa bereveg. ¹⁴ Met poek sa berevat sipimak betet hamarah sat Iesus homeo badae batat heh-añarab nari bavizeg. Tat parunañ honeo dei hekaz hahan sadë honeo poek hegipuh poekanañ Roma zeitak sakaz nonoroh soogin, ¹⁵ Roma zeitak Iesus homeo badae batat heh-nari deim soog-ñetiv hatevetet baevizapanez emat nari makë nataz abatao Apias mañooh-poek emat baevizahan, dei soogin mod nari añarab emat orohopanez zeïñ 3 demahan hehaek baevizah. Tahan Pol porin etet parumaz Godin biñ manat pim lopori tin ravah. ¹⁶ Tahan dei sohot Roma zeï ahö potak berevat aban ahö napun mañahan Pol zeï mainomakeh hepanen ñai aban honep pimaz korav ravat hepanez meñehan heh.

Pol Iesus ñetiv mañah

¹⁷ Met poek meñehan hehan, alizañ 3 bon tahan paru Zuda aban ahori emapanen ñetiv mañapanez Pol ñeo meehan sahan paru emah. Met emat topourahan Pol parun epat mañah, “Nem Zuda modari hatevetei. Batam ne Zerusalem zeitak hehopuh ne añarab bahori navat, ma darim mimiholoz toohat ma petev am tameg-poñiz nao ne elat ritou nat, oñ tinam toohon paru Zuda ahori amauam navat Roma ñai abanariz marañik nevizahan, paru kakam zeimakeh ne nemerizah. ¹⁸ Met pot netahan Roma aban ahop ne ñevok nevizat ur noñomapanez nem horivoz kapotaz mel tahan bon tah, povoz maot baneverevapanez tahan, ¹⁹ paru Zuda darimeri kaev ravat rez kek tat evo hahan, Ne tair tom batah, pot homet ev Roma zeitak emomapuh, Sisa darim ahopun nem ñetiv mañoman hatevetepanez mañoh, oñ ne darim Zuda modariz horivoz ñetiv haomaz ne ev naem. ²⁰ Met ne tair tohon paru ne ñevok nevizah-ñeti nen pov arin añomaz asiv meehon ari ok emeg. Met batam God pim meepanen erat eñizapanez au hahan heh-pop erapanez dari Israel añarab ñai bizat etet heg-tapupuz ne haohovoz hat senirepenañ nedemahan ev hez.”

²¹ Pol pot mañahan paru hañiv epat mañah, “Met paru Zerusalem zeitakari nim ñetiv tepaek menat deihaz meehan emah bon, ma poekanañ ev emahari nim tooñ-ñeti hori nao nak. ²² Oñ paru zeisikaroh añarab Iesus homeo badae batat hehariz kaev ravat het parumaz ñeti horiv hamahan dei hateveteameg, povoz ni ñetiv haken dei hatevetekaz zait teg.”

²³ Pot hat tokat maot paru emapanen Pol ñetiv mañapanez alizasiz parumauhö bar mañah. Tat paru sat hehan aliz pos al tezahan añarab ahovokaro parunañ honeo Pol hehaek emahan Pol kapot tat Mosesir propet aban modari batam Kristo erat tapanezavoz ñetiv menahan hehaek tep pot bat garos rekö hatahoh epat mañah, “Met Iesu haerat batam menahan

hez-pot hatah, povoz pi au hahan heh-tapup ok. Met pi tapup ev haerah, povoz God darim koravopuz masakavoz roketak hepekez pov ou haravah.” Pol pot paru homeo badae batapanez ahoam badede mañohot hehan gitap bañodah. ²⁴ Tahan aban nari hatevetet barotap batah, met aban mod nari hatevetet barotap navat. ²⁵ Tat paru nari main nari main ravat nae nap ser haovai sapanez tahan Pol maot epat mañah, “Met Godiz propet aban napuz abatao Aisaia pop Pul Tinapuhó hodadeo manahan darim iz mimiholon epat mañah,

²⁶ ‘Ari añarabon ñeti epov añomaz Godihö neen bar mañah, “Ari orah rezah hat koveñinañ hateveteameg, oñ hodad narav. Ma orah rezah etañinañ eteameg, oñ tin etet kapotaz hodad nat.

²⁷ Met ari hat koveñinañ hatevetet tin homepek hezavoz, ma etet hodad ravepek hezavoz, ma ari hodad ravat loporizaro borourat Goditihar ravepeken batin avatapan hezavoz, arim loporizaro merizat hez, ma arim etañ mumizat hez, ma arim hat koveñ bapopot manahan hat naveteriz zut ravat hez.” Pot neen mañah.’ *Aisaia 6:9-10*

Met Aisaia parun pot mañahan hezaek ariti amun rotapuv ou ravah.”

²⁸ Pot Pol mañat maot epat mañah, “Erohol ae, arin epat añoman hatevetet hodad ravepekez zait toh. Ari Godiz ñeti masakao beteg, povoz añarab pimeri maot bavatamah-ñeti pov añarab Zudahol bon oñ patarin mañomaz mañahaek paru hatevetet barotap batat hepan.” [²⁹ Pot mañahan nae nap ser haovai zeï pomak betet berevat sah.]

³⁰ Met Pol poek hepenez hat zeï pomakez aban maup zum metat krismas houlovokaro hehan añarab modari helakao pim nakoe emat paru ñetiv pi hahopanen hatevetehopanez emooh. Toohan Pol pi biñ ravat paru bat em batat toutat het ³¹ darim Amip Iesu Kristo erahaek Godiz masakavoz roketak añarab hepenez ñeti kapot ourah mañooan narihó pi kaevez bagaa navat, oñ tinam mañooan hatevetehot heh.

(Aposor abanariz tovai emooh-ñetiv Ruka nen menahat ev.)

ROMA

Ñeti garosikao

Roma ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Pol pi Iesuz mañairooh-aban bonop, met Iesu hañomahan tokat pim aposor abanap ravah. Met Aposor bodori 9 ñeti pov rekõ hameg. Met pi popuhõ tep epat menah. Met pi añarab Roma zeï ahotak het Iesuz homeo badae batat hehariz homet ñeti epov menat añ nap pim abatao Pibi pop manahan basat Roma zeï potakari manah. Met Sisa zeï maposikaroz ahõ ravat heh-pop poek heh.

Met Pol ñeti navor nao ev menahan hez, oñ pim ñeti ahõ barotap batat hekaz menahan hezao ev. Met dari añarab mapori hori tovai emamegiek Godiz etañik horiri ravat hezaek darimauz kezavonañ rekot gog nao tat maot tinari ravakaz nonor bon. Povoze darim horivoz hañiv bakaz Godihõ hahan hezaek Iesu Kristo havat kakamao hatevetet ñomah-pov badae batat hekan God darim hori tameg-poñ ba ol betepanen maot pim etañik tinari ravat hekaz ñeti pov tep epatak Pol menahan hez.

Met Iesu abarah maot hasahan krismasañ 27-iz zut bon tahan, Pol pi Roma zeï taputak sat añarab Iesuz homet hehari meñizohopanez homet garos ñeti epov menat manahan basah.

Aban Pol ñeti epov menah

Poliz gog toohavoz kapot ev

¹ Met ne Pol, Iesu Kristoz gog abanap ari Roma zeï ahotakariz homet ñeti epov ev menomaz toh. Met God ne pim aposor abanap ba navatat, pim ropuz ñeti tinao añarabon mañovai sohomaz nañat nemeehan ne mañovai emamohop ev. ² Met batam God tapupuhõ pim propet abanarin ñeti tapü epov ou ravapanez homet mañoochan añarabon mañovai emoohaek Baiñetinavoz Tepatak menahan hezat dari rekõ hameg. ³⁻⁴ Met ñeti tin epov pim rop darim Amip Iesu Kristoz ñetiv ev. Met ro pop ev hamarrah erat abanap ravahaek batam darim aban ahõ ravat hehap, Devid popuz iz mimip pi het tin tovai emoochan urahan ñomah. Tahan God pim kez ahovonañ maot baval hah-poekaz rotap pi Godiz rop pi tinaharam tamahapuz zut tamahap ok, pot ou ravahan dari hodad raveg. ⁵ Met God Iesu Kristo popun mañahan nem gog tamoh-epat nañairat aposor abanap ba navatahan ne betez nakez, oñ zeï maposikaroh sat añarab Iesuz homeo badae batat pim ñetiv baval hat tovai sohopenez homet gogot tovai samoh. ⁶ Met ari Roma zeitak Iesuz homet hezari zeï modasikaroh Iesu Kristoz añarab ravat hez-porinañ ari honeo pimeri ravat hez.

⁷ Met God arimaz zait tat bamain avatat, “Nem añarab ok,” pot arimaz hamah. Met pi pot arimaz hamahariz homet ne ñetiv ev menamoh. Met God darim Papap ma Iesu Kristo darim Amip masakao anohopenen lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

Pol Roma poek sapanez hah

⁸ Met ne garos epat arin añom. Met ari Iesuz homeo badae batat tovai samegivoz ñetiv añarab hamahan zeï maposikarohari hateveteamah, povoz ne Iesu Kristo ari eñizamahavoz homet arimaz biñ ravat het, “Paru tin tamah,” pot Godin mañ mañamoh. ⁹ Met ne nem zaitivor lopori map God manat biñ ravat het gogot kez tat pim ropuz ñetiv añarabon mañovai samoh.

Met pi tapup ari eñizohopanez ne homet rotap arimaz hat orah rezah piin mañ mañamoh-pov pi hodad hez. ¹⁰ Met ne arimatak naem hezavoz arin emat etemaz zait tat homeamoh, oñ ne eveam hez, povoz Godin epat mañ mañamoh, “Met petev nim zaitivok nem nonor ba ou bateken ne Roma zaitak sat nimeri ravat poek hezarinañ hem.” Pot mañ mañamoh. ¹¹ Met tairaziz ne emat arinañ hemaz zait toh hometunei, oñ ne emat Godiz Pul Tinapuhö ñeti nañamoh-pov arin añoman hatevetet arim loporizaroh bizat kez tat rouvat het tovai sohopekez ne zait toh. ¹² Tapanen dari honeo nae nap meñizohot Iesu Kristoz homeo badae batat hek.

¹³ Met nem bosir sau ravat hezari, añomaz toh-epovoz ari tin homei. Met ne zeï modasikaroh sat Zuda bon oñ añarab patarin Iesuz ñetiv mañoohon paru pimaz tin hodad tahavoz zut arimatakahoen emat añoman ari taput tepekez ne zait toh, povoz ne emat arin etemaz orah rezah homevai emamoh, oñ gog povor kao neeti ou ravat nonor nemerizamahan ne arih naem tamoh. ¹⁴ Met God ne neñizahavoz zut Grik añarab pat porir añarab Grikihol bon oñ mod pat pori, skurutak houloam lokat het hodad ahovonañ hezari, ma nalok het hodad avivonañ hezari, map porizaron Iesuz ñetiv mañohoman paru tin hatevete hopanez ne zait toh, ¹⁵ povoz ne ak Roma arim zaitak amun emat pim ñeti tinao arin añohomaz zaitiv ahö tat hez.

Iesuz ñetiv non tinaorö ba ou batah

¹⁶ Met ne Iesuz ñeti tin tapü epovoz homet epat añoman ari hatevetei. Met garos ñeti epov Zudaholoti ou ravah, oñ petev paru Zuda bon oñ patariti amun ou ravamah. Tamahan dari tairari ñeti epov hatevetet Iesuz homeo badae batat hezari God pim kez ahovonañ maot pimeri ba avatat hez, povoz ne ñeti epovoz kaev narav, oñ zait tat hez. ¹⁷ Met pim ñeti epovohö dari Godiz añarab tinari ravat hekaz nonor ba ou batat epat badede añahan hez, Dari Iesuz ñeti tin epovon hatevetet barotap batameg-nen povozahoh God darin etet darimaz epat hamah, “Nem añarab tinari ok.” Met dari mod nao tat pim etañik tin ravakazao bon, oñ dari hori tamegiri Kristo nenapuz homeo badae batameg-nenaek tinari ravat hez. Met batam Baiñetinavoz Tepatak ev hamoh-tapü epovoz epat menahan hez, Met paru añarab tairari Godiz homeo badae batat hepanez pori pim etañik tinari ravapanepuh pohao tin het hepanez nonoroh sohopan. Pot menahan hez.

God kos rez manamah-ñetiv

¹⁸⁻²⁰ Met God abarah hezaek etet añarab hori tamahañiz hañiv metapanez hat mogao ahoam tat hez-povoz dari epat hodad hez, Met batam pi hamamar abarar nonair naitü matut tah-porahanañ pi pim kapot ba iz batah bon, oñ pim kez poh hezavor tinaharam tamah-pov ba ou havatoohan añarab mapori rekot matut tahan hez-potun etet pim kapotaz tin hodad ravah narab, oñ nonair nai tin potun etet tin homet nakez. Povoz paru tairari God kos rez manat nonair nai horitü tovai emohot pim ñeti rotapuvov nonor merizamah-pori rekot epat nakaotü, “Met dei Godiz kut tat horiñ am tovai emoog.”

²¹ Met rotap paru hori tamah-pori, God hez, pot paru hodad hakez, oñ pi ahop het tinaharam tamahapuz abatao bat hel navat, ma pi parumaz korav hezavoz homet, “Tin etameñ,” pot paru piin namañ, oñ paru hodad tinao bon añarab kutariz zut ravat hez. ²² Met paru pot hezarihö moreg epat hamah, “Dei hodad tinavonañari ev,” pot hamah. Oñ rotap paru pori kut tat het ²³ pi kez ahovonañ pohao het hezapuz homet mañeo namañ, oñ paru pi betet akö pohao naketuzari, abanariz zut ma ideholoz zut ma anumaiholor hamaleholoz zut parum marañinañ matut tat bizamahan

oraez-porin eteamahapuh biñ ravat, “Darim ahori ev,” pot nae nap mañat zait tat het poriz mañ mañamah.

²⁴ Met añarab pot tohot God kos rez manat hez, povoz God paru betet epat hahan hez, “Met parum zait horiñinañ tamah-potam am tovai sohoh.” Pot hahan hezaek paru hori poñir kañ tovai sohoh betezam nae nap bamahaek parum heriñ bahori batamah-povoz homet paru tu narav. ²⁵ Met paru pot tohot Godiz ñeti rotapuv betet Seteniho hodadeo manamahan ñeti moregañ hat barotap batamahapuh Godiz matut tahan hez-potuz natü bat zait tat, “Darim ahö eñizohopanezatü ev,” pot hamah, oñ God nonair nai potü matut tahan hezapuz dari mapori biñ ravat hekaz popuz paru hom namee, ma pim abatao paru bat hel batat ñeti biñao piin namañ. Rotap ev hamoh.

²⁶ Met paru pot tamahavoz homet God paru betehan parum zait hori nen poñihar tovai samah. Tat añ nari God parum abuholoz zait tapanez hahan hez-pot nat, oñ añ modarin etet zait tat paru horiv tamah-poek añ mod porinañ horiñ tovai emamah. ²⁷ Met aban nari amun parum añaholonañ hepenez kaev ravat aban modarin etet gihov mot meamahan itiñad ñadamahavoz zut zait hori pov ahö ravamahan paru aban modarinañ horiv tamah-poek horiñ tovai samah. Met parumauhö hori ahö poñ tamahavoz hañiv bamahapuh parum heriñir hodadeo tin nakez, oñ bahori batovai samah.

²⁸ Met paru Godiz non tinaoroz kaev ravat batü tiu batat pot tohot hezarin pi etet bazei manat hezan kutariz zut ravat het, God darim natotuz ah ñeo hahan hez-hori map potuhar paru tovai samah. ²⁹ Met parum loporizaroh zait hori povor kao an pap manat hezan paru modariz nonair naitun etet zait tamah, ma parum aban ahö abatañinañariz kaev ravamah, ma paru gitait ravat modari men ñomamah, ma paru ser nae nap hatahoh zeñ ñai tamah, ma paru modari moreg metamah, ma paru nari modarinañ ravat modariz abatañ bahori batat ñeti moregañ hat kosimarati ñeti hamah, ³⁰ ma paru Godiz kaev ravat parumauz abatañ bat hel batat pot moreg hamah, “Dei tinari ev.” Pot hat paru orah rezah hori modañ am tovai sohopanez homevai samah. Ma ñarohol parum nonor papaz ñeo elamah, ³¹ ma paru kut tat ñeti tinao hapanez pap tat het paru modarin naiz au hamañat maot unun manamah, ma modari meñizat gogot tapanez hamah, oñ tokat parum hamah-pot modari namet, ma parum modariz zakep tat masak namet. ³² Met God, “Añarab pot tovai sohopanezari ñomat hori ravapan,” pot hahan hezavoz paru nonair nai hori potü tamahari hahodad, oñ paru povoz homet hori potü navet am tovai samah-pori, modari amun parum hori tovai samahavoz zut hori tovai samahan paru etet mod poriz, “Paru tin ok darim tamegit tamah,” pot hamah.

2

Hañ tinavor horiv etapan

¹ Ae, ni nap nim modariz tamahavon etet epat homeameñ, Paru hori okoñ tamah-okori God hañ horiv metapanezari ok, pot homeameñ. Oñ ni amun hori taput nañ hatameñip nim modariz okat homeameñiek nim horivoz hañiv tokat bekez kapot ok nimaühö ba ou batameñ, povoz nim modariz ganö tovai okat homeotun. ² Met añarab hori tamahari God hodad tinavonañ het ñevok bizat hañiv metapanez hahan hez-pov dari hahodad. ³ Povoz ni nap nim modariz hori tamahavon etet, Paru hañ horiv bapanezari ok, pot homeameñ-pop nimaüz hori tameñivoz hañiv rekot zeñ

manekë, pot homeameñi? Evo, rekot niuhö God hañiv netapanez hahan hez-pov rekot bazei namanotü. ⁴ Met rotap ni hori tovai sameñiek God etet het nimaz zakep tat nim horivoz hañiv zuam nanet hez, oñ nim hori tameñ-poñ betet pimaz homeo badae batekez hat pi gaa tat etet het am masak netovai samah. Met pi pot tin hanetamahan ni tair tat pi batiu tiu batameñ?

⁵ Met nim gagao helevoz zut hezan nim hori tameñiñz biñ ravat het lopori borë naur hezaek, nonair nai biamegin gamov helat ahö ravama-havoz zut, nim hori poñiz hañiv bekez pov ahö ravovai samah. Met God pim hodad tinavonañ añaraboz horiv ba ourah batat mogao ahoam tat ñevok bizapanez porah nim hori tameñiñz hañiv ahö ravovai samah-pov netapan. ⁶ Met pot etapanez porah rotap dari mapori ev hamarrah het tovai samegiñz homet pi hañ tinavor horiv anapan. ⁷ Pot etat añarab tairari rez kek tat Godiz zait tat hez-non tin poorotihar sohot pi parumaz biñ ravapanen pinañ honeo tin pohao het hepanez homevai samah-porin pi epat mañapan, “Ari ev emepeken nenañ honeo dari tin epeek hek,” pot mañapan. ⁸ Oñ paru tairari pot nat het Godiz ñeti tin rotapuv kos rez manat parum ham heriñiz zaitivok homeamah-hori poñ tovai samah-poriz pi mogao ahoam tat hañ horiv manapan. ⁹⁻¹⁰ Met pi pot etapanez porah añarab hori tamah-pori itetevor kakamao ahö havetehopan, oñ añarab tin tamah-pori abat ahoñinañari bavatapanen het, Godiz aliz tinavok pimaunañ honeo tin hepanen epat mañapan, “Ari lop tinarizaronañ tin pohao het hezei.” Met God Zuda añarab tin hekazari met hori hekazari pot etat paru añarab modari amun taput metapan. ¹¹ Met pi hodad tinavonañ añarab maporiz taputam homeamah, povoz betezam hañ tinavor horiv etapanez pi homet nakez, oñ ev hamarrah dari het tin ma hori tameg-nen poñizahar homet hañiv etapan.

¹²⁻¹⁵ Met añarab tairari Godiz zaitivok nasotuz pori tokat parum horivoz hañiv map bapanez hahan hez. Met Zudahol Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñiz hodad hakez, oñ paru Zuda tairari ñeti poñ upai hatevetet non horioroh tovai sohopanez pori, Mosesiz ñeti poñihö parum hori tohopanez poñ ba ou batapanen hañiv metapan. Met God paru tairarin etet, “Nem añarab ok,” pot hapan? Met ñeti katë poñ hakahan hezaek hat havetet het baval nak hepanez poriz pot nakaotü, oñ ñeti poñ baval hat tinam tovai sohopanez porin God etet parumaz, “Nem añarab ok,” pot hapan. Met paru Zudahol bon oñ añarab patari Mosesiz ñeti poñiz hat navet hez, oñ paruhanañ nari parumauz hodadevokam ñeti poñiz nañ baval hapan, povoz paru pori hat havetehopanezariz zutari pot ravat hepan. Met rotap añarab pori ñeti poñiz unun, povoz ñeti poñihö parum hori tohopanez poñ ba ou batapanen hañiv navotü, oñ paru pori hori poñir kañ am tovai sohopan, povoz God hañiv metat meepanen horiek sapan. Met tairaz Mosesiz ñeti poñiz unun hepanezaek meepanen horiek sapan hometunei, oñ God paru hodadeo hamanamahan tinavor horivoz kapotaz tin hodad haket parum homevokam, Tin ev teg, ma, Hori ev teg, pot parumauhö homeamah, povoz am hori tovai sohopanez meepanen horiek sapan. ¹⁶ Met tokat dari añarab mapori an etapanez aliz positif God ev menoh-epat tapan hat Iesu Kristo popun mañapanen pi dari añarab kilam tinavor horiv izek tamegiñ, ma homeamegiñ map ba ou batapanen pimauhö hañiv etapan. Met ne Iesuz ñetiv añarabon mañovai hañiv etapanez arin añañmoh-epat amun parun mañañmoh.

Paru Mosesin mañooñ-ñetiñ baval nak

¹⁷ Met ari Zuda aban Roma zeï ahö okotak hez-nari epat hameg, “Met dei Zudahol Godiz ñeti Mosesin mañoohan haoh-poñ tin bat hel batat het lopori manameg, povoz dei pim añarab ravat tin hez.” Pot modarin mañamegipuh arim heriñ bat hel batameg. ¹⁸ Tat ari ñeti poñiz hodad hakez, povoz Godiz tovai sohopekez hahan hezao ma non tinaoron horioroz kapotaz ari hodad het epat hameg, ¹⁹⁻²⁰ “Met dei Mosesin mañoohat hatevetet ñeti rotap poñiz kapotaz map hodad hakezari eveg, paru non tinaoron et narë hezari havoñad rañizat basamegin nonor añairamahavoz zut, dari het paru meñizat nonor mañairohok, ma paru kut tat betezam hezarin dari ñeti poñ mañoohok, ma paru hodadeo aviam hezari amun tin hodadeo bohopanez hat orah rezah mañovai sohok.” Pot hat arim hamegit tovai sameg. ²¹ Met rotap arim modarin ñeti tinañ mañameg, oñ bonaiz arimauhö hameg-okatam baval hat tin tovai sohopek. Met ari modarin epat mañameg, “Arim modariz nai givogï botunei.” Pot hamañamegipuh tairaz arimau maot modariz natü givogï bameg? ²² Ma ari modarin epat mañameg, “Ari modapuz abup ma añap betez botunei,” pot hamañamegipuh, tairaz arimau maot ah ñe mañameg-taput ari tameg? Met paru akohol matut tat bizamahan oraez-poriz ari kaev haravamegipuh tairaz arimauhö parum akö poriz zeïñ demahan hezaek sa lokat potukanañ nai givogï bameg? ²³ Met ari epat hat arim heriñ bat hel batameg, “Met dei Godiz Mosesin mañoohan menahan hez-ñeti poñ tin hodad hakez.” Pot hamegipuh ari ñeti poñ baval hat nat hezaek, God ñeti poñiz maupuz abatao bahori batat betezao bavataameg. ²⁴ Met batam Baiñetinavoz Tepatak arim pot tamegivoz epat menahan hez, Met ari Zuda narizaro, “Dei Godiz ñetiv barotap batamegiri ev,” pot hameg, oñ arim hori tamegiñin añarab patari eteamahapuh Godiz abatao batiu tiu batamah.

²⁵ Met ari Zudahol nemi ne maot arin epat aňoman hatevetei. Met ari Zudahol, povoz goerah arim biz kosiñ eelat epat añah, “Ari Godinañ honeo ok raveg.” Met pot hahan hezaek ari God Mosesin ñeti katë mañoohan menahan hez-poñ baval hahopek, povoz arim kosiñ elah-pov betezao naravotü. Oñ ari ñeti poñ baval nak hepek, povoz Godiz etañik arim kosiñ elah-pov betezao ravapan. ²⁶ Met aban pat kosiñ nameel hez-nari ñeti katë poñ hatevetet baval hat tin tovai sohopanez pori God parun etepanepan parum kosiñ haelahavoz zut ravat hepan. ²⁷ Met ari Zudahol Mosesiz ñeti kateñ menahan hezat baval hahopekez hat arim kosiñ eelamahan, ari ahö ravat rekö hakahot het baval nak hezaek paru aban patari parum kosiñ nameel hez-pori ñeti poñ hatevetet baval hat tovai sohopenan God tairari hañ horiv metapan? Met ari Zudahol pim ñetivon tin hatevetet baval nak hezari pot etapanepuh mod hamoh-pori tin metapan. ²⁸⁻²⁹ Oñ tairari rotap paru Godiz añarab ravat hez? Met ari Zudahol pot hameg, “Met dari goerah Godinañ honeo hekaz hat darim kosiñ haeelahan hez, povoz dari pinañ tin ñod rezat het pim añarab ravat hez,” pot hameg. Eñarohol pot bon, oñ paru añarab tairari loporizaro boreurat hezan Godiz Pul Tinap hodadeo manamahan paru lop tinarizaronañ ravat hez-nen pori rotap Godizari ok. Oñ Mosesiz ñeti poñihö darim loporizaroh batin avatapanez rekot bon. Met paru Pul Tinap hodadeo manamahan tovai samah-añarab porin God etet parumaz biñ ravat hepan, oñ añarab pori modarihö parum het tohopanezat etepanepuh parumaz biñ ravapanez homet naketü.

God ñeti rotapuñihar hamah

¹ Met ari Zuda ok Roma poek hezarin epat aňom. Met dari goerah darim kosiň eelamahan Godiz etaňik tinari narav, pot menohoek kosiň elameg-povohö dari eñizamaha? Ma aňarab pat pot natari dari pot tamegirihö ritou metat heza? ² Met rotap pat pori darihö ritou metat hez. Met tairaz pot tat hez hometunei, oň batam God darim iz mimiholon parum roholog kosiň elapanez maňahaekanaň parumaz tin korav hepanen pim ñeti tinaň bat het modarin maňovai sohopan, pot hat parun maňoohan haovai emoohat am hameg-povoh paru ritou metat hez. ³ Met aňarab Zuda darimerihanaň nari hameg-pov barotap navat het kos rez manat hezavoz homet God pi dari Zudaholoz tin korav hepanez maňahan haovai emameg-pov pimauhö maot elah, pot homeka? ⁴ Evo, pot dari hom nameotü, oň ari hodad, dari ham aňarab ñeti moregaň haovai sameg, oň God pi ñeti moreg nao nakap ok, povoz pi darimaz korav hepanez hah-pov maot naelotü. Met batam Devid God ñeti moreg nao nakavoz homet Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

Met nim hameñ-ñeti mapoň rotapuñ ok, povoz aňarab hatevetet, “Tinam hamahap ok,” pot nimaz hahopan, oň aňarab nimaz ñeti moregaň hahopanen, niuhö rekot parum ñeti moregaňiz kapot ba ou batekê. *Buk Song 51:4*

⁵ Met nari hamarah tovai samahatuz hodadevonaň epat hamah, “Met dari hori tovai sookan aňarab modari darin etet epat hapan, ‘Met paru okori hori tamahari ok, oň God pi tinaharam tamahap.’ Pot paru hapanezaek darim hori tookaz poñihö pim tin tamaha ok ba ou batapan, povoz dari hori tamegiňiz haňiv etapanez hahan hez-povoz, Hori tat okat hah, pot homeameg,” pot nari hamah-pov tina? ⁶ Evo, pot nariz hamah-pov tin bonov ok, oň God pi nenap tinaharam tamahap ok. Met pi pot tin natatin, dari an etat haňiv etapanez nak tah narab. ⁷ Met nari amun epat ganö hamah, “Met dari ñeti moregaň am haovai sohok, povoz aňarab modari hatevetet pot hapan, ‘Met paru ñeti moregaň ok hamah, oň God ñeti rotapuñihar hamahap ok.’ Pot hapanezaek darim ñeti moreg haokaz-poñihö God ñeti rotapuñihar hamahapuz abatao bat hel batapaneg, pi ñeti moreg poňiz haňiv etapanez hahan hez-povoz kapot bon.” Pot nari hamah. ⁸ Oň parum hamah-pov rotaputin rekot mod epov amun hah narab, “Met darim hori tameg-poň am tovai sookan God pim tinaharam tamah-pov ba ou batapan, povoz hori ahoň dari am tovai sohok.” Met paru pot hat tohopanez pori God tokat an etapanezarah tin tat haň horiv metapan. Met rotap ev menoh-epovoz nari nemaz epat moreg hamah, “Pi dari am hori tovai sookan Godiz tinao ou ravapanez aňarabon ok maňamah.” Pot moreg hamah.

Aban tin tamah-nari bon

⁹ Met ari Zuda nem mod nari epat homeameg, Met dari Zudaholöhö aňarab patari ritou metat tin tohot hez, pot ari homeameg. Met dari Zudahol tinam tamegin paru patari horiam tamaha? Evo, pot bon, oň dari Zudahol met aňarab patari map darih horiv an pap manat ahö ravat hezan dari mapori hori povoz irih hez, pot ne hamenohon hez. ¹⁰ Met arin aňamoh-epovoz batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Met Godiz hahan hezat tin tovai samah-nari hez bon, ¹¹ ma hodad tinavonaň het Godinaň honeo hepanez nonoroz mel tamah-nari hez bon.

¹² Oñ mapori pim nonor betet betezam tovai samahaek tin tamah-nari ev nakez.

¹³ Met parum gizañikanañ ñomamahari baveiramegin zañ tamahavoz zut ñeti moreg nenañihar hahopanez parum gizañik pov an pap manat hez.

Ma hophavhavehol emenat bahori avatamahavoz zut paru ñeti hori povor kao am haovai sohot modari map bahori mavatamah.

¹⁴ Ma paru modariz mogao ahoam tat ser horiñ parun mañamah.

¹⁵ Met paru am ñai tat modari ñomanez hat zuum menamah.

¹⁶ Ma paru orah rezah pot tovai modariz hezat hezat ñetiv hat bahori batat mod poriz lopori honoman manat kaev ravapanez mañamah.

¹⁷ Met paru hori nen poñiharam tohot lop tinarizaronañ het modarinañ honeo tin hepanez non pooroz hodad nat, oñ am kut tat hez.

¹⁸ Met tokat Godihö hañ horiv metapanez hahan hez, povoz paru homet ñaihet nat hez.

Pot dari añaraboz tamegivoz homet batam menahan hez.

¹⁹ Met dari hodad, God Mosesin ñeti kateñir ah ñeñ mañahan menahan hezan rekö hameg-ñeti poñ dari tin baval hat tovai sohok, povoz tin ravohopan, oñ dari baval nak hezan añarab patari amun hori tovai emamahaek dari mapori Godiz etañik darim horivoz homet ñeo nakaotuzari pot ravat hez. ²⁰ Met dari hodad, tairari ñeti poñiz homet baval hat tovai sohopanez pori Godiz etañik tin naravotü, oñ ñeti katë poñihö non tairarö darin añairamah? Evo, met darim loporizaroh zait hori hezañiz hodad ravat dari ñeti mapoñ map baval hakaz pap tat hez, poñ añairamah.

Godiz etañik tin ravat hekazat ev

²¹ Met God dari añarab pim etañik tin ravakaz non magei tin naorö ba ou batahan hez. Oñ pi non magei poorö ba ou batapanez hat Mosesin pim ñeti kateñir ah ñeñ baval hat tovai sohopanez mañahan menahan hez-ñeti poñikanañ ba ou navat, oñ non magei poorö pataorö ba ou batahan hez. Met batam Mosesir propet aban modari non poorö ba ou batapanezavoz hodad ravat ñetiñ menahaek am hez. ²²⁻²³ Met non añamoh-epooroz kapot epat hez. Met dari Zudaholor añarab patari dari mapori hori ahoñ tovai emohot Godiz alizavok sat hekaz bapap tat hegiek tairari Iesu Kristoz homeo badae batat hez-poriz God epat homeamah. Met nem añarab tinari ravat ok hez, pot homeamah. ²⁴ Met darihö tin nao namet hegin pim masakao amauam anat eñizahapuh dari Iesu Kristoz homeo badae batat hekaz-nen poekaz homet darimaz epat pi hamah, “Met nem rop parum horiñiz hañiv bat ñomahaek parun eteamohon nem añarab hañ horiv navotuzari pot paru ravat ok hez.” ²⁵⁻²⁶ Met God pim rop meet pot mañah, “Ni er horat añaraboz hori tamahañiz hañiv bat ñomekepuh hori poñ ol beteken nem mogao tamoh-pov bon tapan.” Pot piin mañahat tahaek dari pimaz homeo badae batamegin, darim hori tamegiñ pi ol beteamah. Met God pot tat eñizahan pim tinaharam tamah-pov ou ravahan dari etet hodad haraveg. Met batam pim rop erat pot tapanez homet heh, povoz añaraboz hori tooh-poñin etehot hañiv zuum namef, oñ petev darim hori tamegiñiz homet epat hamah, “Met ne tinaharam tamohop evag, nem rop arim hori tamegiñiz hañ horiv havah-popuz homeo badae batat hepekezaek nem etañik arim hori tamegiñiz hañiv navotuzari ravat hepek.”

²⁷⁻²⁸ Met God non magei tin poorö ba ou batahan hez, povoz darimauhö tin tairao tamegivoz homet darim heriñ bat hel batat, “Dei Godiz añarab

ev,” pot dari haka? Evo, rekot dari pot nakaotü, oñ dari hodad, Godiz etañik pim añarab ravat hekaz kapot ne ev arin bar añomaz toh, Met Kristo erat ñomahavoz homet pimaz homeo badae batat hekaz nen poekaz darim hori tamegiñiz hañiv navotuzari pot raveg, oñ darihö rekot gog tin nañ tohot pimeri ravat hekaz nonor bon, povoz darimaüz heriñ bat hel navatotü. ²⁹ Met God pi dari Zuda nenariz homet non magei poorö ba ou batah bon, oñ añarab patariz amun homet non poorö ba ou batahan hez. ³⁰ Met dari Zudaholor añarab patarihanañ tairari Kristoz homeo badae batat hekaz porin God etet darimaz home honeo homet het hañ horiv navotuz pimeri ba avatohopan. ³¹ Povoz dari Iesuz homet hezaek God Mosesin mañahan menahan hez-ñeti katé poñ betezañ ravat heza? Evo, ñeti betezañ narav, oñ batam Godihö mañahan menahan hezañ ok, povoz, “Ñeti epeñ tinañ ok,” pot dari haovai sohok.

4

God Abraamiz tinap hah

¹ Met ari Zudaholoz ñeti modao ev. Met Abraam darim iz mim mamog hehapuz homet ne epat arin at añom, Met batam pi het tair tahapuñ Godizap ravah? ²⁻³ Met Baiñetinavoz

Tepatak pimaz epat menahan hez, “Met Abraam Godiz mañoochat barotap batoohaekaz God piin etet epat hah, ‘Nem aban tinap ok.’” Pot pimaz haohaek menahan hez. Met Abraam pimauhö gog tin nañ tat Godiz etañik aban tinap ravahatin, rekot pim heris bat hel batat, “Ne tinap ev,” pot hah narab, oñ Godiz taevavok pimauhö gog tinao tapanezat narav, povoz homet pim heris bat hel navat, oñ am heh. ⁴ Met añomaz toh-epovoz homei. Aban nap moni gogot tovai sohopenen pim monis manohopenen, “Amuam moni epes nanahas ev,” pot nakaotü. Oñ, “Nem gogot tohovož hañ moni epes nanah,” pot hapan. ⁵ Oñ God ev gogot tahan monis hañ manah-pot añohovoz zut pi tat darim gog tin nañ tamegivož homet pi hañiv etat pim añarab tinari ba avatamah bon, povoz darimaühö gog tin nañ tat pim añarab hañ horiv navotuzari ravat hekazat bon, oñ dari tairari Godiz hahan hezat barotap batat hez-nen poriz God epat hamah, “Met nem etañik paru hori tamaharinañ nem okori hañiv navotuzari ok.” ⁶⁻⁸ Met ev menamoh-epovoz batam Devid epat menahan hez, Met paru tairari hori tamahan God parum hori poñ ol betet kos rez manamah-pori lop tinarizaronañ hepan.

Met parum hori tamañiz hañiv nametotuz hahan hez, povoz biñ pimau ravat hepan. *Buk Song 32:1-2*

Met Devid pop parumauhö gog tin nañ tat biñ ravat hepenez homet namen, oñ tairari Godiz hahan hezat barotap batat hepenez poriz, “Nem añarab hañiv navotuzari ok,” pot God hapanen paru biñ ravat hepenezavoz homet pot menahan hez.

⁹ Met Devid paru biñ ravat hepenez menahan hezaek, pi dari Zudahol biz kosiñ elameg-nenariz homet menaha? Evo pot bon, oñ paru pot natari amun Godiz ñetiv hatevetet barotap batapan, povoz paru amun biñ ravat hepan. Met Abraamiz tohat maot epat arin añom, Met pi Godiz mañoochat barotap batat hehan God pimaz, “Pi nem aban tinap ok,” pot haoh. ¹⁰ Met pot God Abraamiz haoh-pov pim kosis haelahan tokat pimaz pot haha? Evo, met garos kosis nael heh-porah pimaz pot hah, povoz dari hodad, pim kosis elahaek Godiz aban tinap ravah bon, ¹¹ oñ tokatihoh pim kosis elapanež mañat epat mañah, “Met ni nem nañamohot barotap batat hezaek, nem

etañik ni tinap raveñ, povoz nenañ deip honeo ravegivoz nim biz kosis elekë.” Pot mañahan hahat pi tah, povoz paru mod tairari parum kosiñ nameel hezan Godiz ñetiv barotap batat pim etañik añarab tinari ravat hezporiz iz mim garosikap pot Abraam ravat hez. ¹² Met pi dari Zuda tairari Abraamiz tohat tat Godiz hahan hezat barotap batamegiriz iz mimip amun ravat hez. Met darim biz kosiñ elamegivoz hat pi darim iz mimip ravah bon, oñ pim kosis nael heharah tohavoz zut dari amun tamegiek pi darim iz mimip ravat hez.

God Abraamin au mañah

¹³ Met batam God Abraamin epat au mañah, “Met nir nim izaholor iz mimihol zeir ham epar map anoman bat korav ravat hepek.” Met pot au mañahaek Abraam ñeti kateñir ah ñeñ baval haohavoz homet au namañ, oñ Abraam pim mañahat barotap batat hehaek pim etañik tin ravat hehavoz homet ñeti epov pir pim iz mimiholon au mañah. ¹⁴ Oñ ñeti kateñir ah ñeñ baval hat añarab soohavoz homet zeir ham hamoh-epar manapanez au mañahatin, Abraam pimaz barotap batat hehan Godiz au mañah-pov betezao ravah narab. ¹⁵ Met Godizari ravat hekaz hat pim ñeti kateñir ah ñe nenañiz homet tovai sohok, povoz dari poñiz nañ elookazaek pi darimaz mogao tat hañ horiv etapanez pov ou ravapan. Met batam ñeti poñ nakatin, dari horivor tinavoz nonoroz hodad nat tegin pi rekot mogao nat heh narab.

¹⁶⁻¹⁷ Met Abraam Godiz mañoohavon hatevetet barotap batooh, povoz orah rezah masakao manohopanez God piin mañooh. Met povoz zut dari Zudaholoz tookaz ñeti kateñir ah ñeñ hahan hezat baval hamegiri masakao manohopanez hahan hez-pov Abraamiz zut, dari barotap batamegin pim hahat tat masakao anat eñizamah. Ma añarab pat ñeti poñiz hat navet hezari amun God masakao manohopanez homet pimaz barotap batamah pi taput tat masakao paru manamah. Met batam Baiñetinavoz Tepatak epat pimaz menahan hez, “Met ne ni ze maposikaroh hepanezariz iz mim garosikap ravekez hahon hez.” Pot God Abraamin hamañahan heh, povoz dari ze maposikarohanañ tairari Abraamiz tahavoz zut tat Godiz ñetiv barotap batamegiriz iz mimip pi ravat hez. Met God tapupuhö ñomamahari maot baval hat baviriri batamah, ma ou narav heh-poñ pi ba ou batamah.

¹⁸ Met God Abraam pim iz mimihol berevat belezai ravat ze maposikaroh hepanez piin mañahan pi abav haravat hehavoz homet nakez, oñ Godiz piin mañah-pov barotap batat het rotapuv ou ravapanezavoz homet pi etevai sooh. Met pim iz mimihol belezai ravat hepanez mañah-pov petev ou haravah. ¹⁹⁻²¹ Met pot mañah-porah Abraamiz krismasañ ahoam 100 ravahan pi abav haravahan pim añap amun ñaro navat het añav haravat hehavoz homet lop houlorizaro ravat het, “Parup rekot batapan ma navatotü batak,” pot pi nak. Oñ, “Rotap Godihö deip rop batakaz neen au nañahaek pim kezavonañ hahat etapanen deip ro nap batak,” pot pi hat Godiz mañahavoz barotap batat hehapuh pimaz biñ ravat gaa tat het etevai sooh. ²² Met pi pot tahavoz homet God epat hah, “Nem aban tinap ok.” ²³ Met God Abraamiz pot hahan menahan hezaek pi nenapuz tahavoz homet nak, ²⁴ oñ dari tairari Iesu darim Amip ñomahan Godihö maot baval hah-popuz homeo badae batamegiriz, “Nem añarab tinari ok” pot pi darimaz hamah. ²⁵ Met dari hori tovai emoogin Iesu tapup meehan erat darim hori tamegiñiz hañiv bat ñomahan, dari pimeri hañ horiv navotuzari ravat hekaz hat God pi maot baval hakah.

5

Dari Godinañ tin honeo raveg-ñetiv

1-2 Kar, petev dari Iesuz homeo badae batat hezari Godiz etañik pim añarab hañ horiv navotuzari haraveg. Povoz pi darim Amip Iesu Kristo ñomat tahavoz homet darimaz lop tinari ravat hezan dari pim masakavok tin het biñ ravat epat homeameg, Met dari tokat pim aliz tinavok sat pimaunañ honeo tin hekazari ev. ³ Pot dari homeameg-nenavoz homet biñ ravameg bon, oñ ev hamarrah honoñai tairañ dariti ou ravamahavoz homet amun biñavonañ hez. Met dari hodad, honoñai poñ betezam ou ravamah bon, oñ poñiz ñaravatak dari rouvat het rez kek tat tin tovai sookaz poñ ou ravamaheak, dari rekot am biñavonañ hek. ⁴ Met orah rezah honoñai poñ dariti ou ravohapanen, dari rez kek tat tovai sookaz povon God etet biñ ravat hepan. Tapanen pinañ honeo hekaz hat dari kez tat het homevai sohok. ⁵ Met pot darim homevai sookaz pov betezao ravapanen, maot lop horirizaronañ ravat hekaz bonov ok, oñ God pim Pul Tinap anahan darim loporizaroh hezavoz, pi darimaz ahoam zait tat homeme hez-hodad nen pov darih an pap manovai samah, povoz tokat pinañ honeo sat dari tin hekaz homeameg-pov betezao naravotü.

⁶ Met darimauhö tin ravat hekaz pap tat hegin God epat tapanez ñanao harezahan hehaek Kristo meehan erat dari hori ahoñ toogiriz hañiv bat ñomari. ⁷ Met dari ham añaraboz nap pim mod parup tin tohopanez nap modari ur ñomapanez hapanen popuz homet, “Evo, pi ur ñomotunei, oñ nehoh ur noñomei,” pot mod porin mañapane? Met parup tin tohopanez mod pop urapan hezavoz pi homet okat mañapan batah, povoz ne unun. ⁸ Met ev menoh-epovok nap pim mod parup tin tohopanezapuz homet hah-povoz zut God pi nat, oñ dari ham añarab hori nenañ tovai emoogin Kristo meehan erat dari ñomat hori ravakaz hahan hehaek darimaz ñomah. Tahapuh Godihö darimaz zakep ahov tat hez-kap pot pi ba ou batahan dari hodad raveg. ⁹ Met Kristo darimaz homet ñomahaek dari pimeri ba avatahan hori tamegiñiz hañiv navotuzari pot ravat hez, povoz rotap God darimaz mogao tat hañ horiv naetotü, oñ Kristo tokat dari avat tinaek eñepanen hek. ¹⁰ Met batam dari Godinañ ñeti nae nap hakaz pap tat main ravat hegin pim rop meehan erat ñomahan dari petev pinañ ñetir ñe hat lop honeri ravat hez, povoz Iesu Kristo maot biriri ravat bal hat hezapuz homet epat hameg, “Met rotap pi maot dari pimeri ravat hezari avapanen tin hek.” ¹¹ Met pot darim Amip Iesu Kristo eñizahan Godinañ lop honeri ravat hez, povoz dari pimaz ahoam biñ ravat hek.

Kristo tin hekaz nonor ba ou batah

¹² Met batam ham eparah hori nao bon hehan aban garos ou ravat hehap, pim abatao Adam, pi Godiz ah ñeo mañahan hehaek, elat hori tahan ñomavoz nonor ou ravah. Tahan hori povor kao dari añaraboh map an pap manahan dari pim iz mim mapori hori tovai emameg, povoz God, “Ari ñomohopek,” pot darimaz hahan hez. ¹³ Met God pim ñeti kateñir ah ñeñ Mosesin namañ heh-porah añarab hori tovai emohot paru ñeti poñiz hodad nat kut heh, povoz parum hori tooh-poñiz God epat hah, “Met parum hori tamah-okoiñ nem tepatak namen hem,” pot hah. ¹⁴ Met Adam heharah añarab kapot tat ñomoooh, met paru ñomooahaekanañ mapori hori tovai ñomovai emoohan Moses berevahan am ñomoooh. Met ñomoooh-pori God Adam ñeti hon nar mañahan elahavoz zut paru nat, oñ am hori mod mapoñ tohot het ñomoooh.

Met Adam pop pi hamarrah kap magei nat ba ou batahan dari añarab maporití pov ou ravat hez. Met povoz zut tokat aban erah-mod tin pop amun kap magei mod nat ba ou batahan, dari añarab maporití ou ravamah. ¹⁵ Met Adamiz kap magei ba ou batahan heh-pot aban mod tin popuz kap magei ba ou batahan hez-potahö map ritou metat hez. Met rotap Adam aban honepuhö horí tahan dari maporití ñomookaz nonor ou ravah, oñ God masak ahov anat aban modap Iesu Kristo pop meehan erat ñomahan Godiz masak ahö anahan hamoh-epov añarab maporizarotí ou ravovai samah. ¹⁶ Met Adam pop horí pov tahan dari mapori horí tamegivoz zut nao God nat, oñ masak map ahov anahan hez. Met aban popuz horí honeo tahaekaz God pot hah, “Met ni horí teñip okeg, ñomekë.” Pot hahan pi hetahoh ñomah. Oñ dari añarab pot tahaekanañ horí ahoñí tovai emoogin God masakao anat Iesu Kristo meehan erat pim ñomahavoz homet epat hah, “Ari nemberi hañ horiv navotuzari ok.” Pot darimaz hahan hez. ¹⁷ Met rotap aban honepuhö horí pov tahaek dari añarabotí ñomavoz nonor map an pap manat hezan non poorotí dari tovai emameg, oñ aban modap Iesu Kristo gog ahö tin nao tat eñzah, povoz God, darihö gog tin nao metegivoz homet masakavor tinao anah bon, oñ pim rop ñomat eñzahavoz homet amauam anahapuh abat ahoñinañari ravat tin poh het hekaz pov anahan hez.

¹⁸⁻¹⁹ Met arin añamoh-epovoz kap modat ev, Met aban hon popuhö Godiz ñeo mañahat elat horí tah añoh-epov tahan, añarab tokat berevohopanezari horí tovai sohopenezat ou ravah. Oñ aban modap Godiz mañahat baval hat tin tah, pot añoh-nen tin pov pi tahan Godiz etañik dari pinañ tin het hekaz kap pot ou ravah.

²⁰ Met batam Adam horí tahan añarab mapori horí tovai emoohan, God Mosesin ñeti kateñir ah ñeñ mañahan mañovai emooh-poñihö parum horí tooh-poñ izek hehaekanañ ba ou batahan parum horí tooh-poñ ahö ravah, oñ Godiz masakavohö parum horí tooh-poñ ritou metat map ahö ravat hez. ²¹ Met pim masakao map ahö ravah añoh-povoz kapot epat hez. Batam zait horiñihö birepez zut edemahan het dari ñomookaz non nenaoroh emoog, oñ petev Iesu Kristoz ñomahavoz homet God pim masak ahovonañ baevilahapuh pim añarab tinari ba avatahan dari pohao tin het hekaz nonoroh samegiri ravat hez.

6

Dari horivoz irih hegiek baval akah

¹ Met añarab horí tovai emoohan Godiz masakao ahö ravah, pot menoh-epovoz homet dari tair hak? “Met dari am horí tovai sookan God darim horí poñ ol betepanezaek pim masakao am ahö ravovai sohopenezap ok.” Pot dari haka? ² Evo, pot dari nakaotuzao ok. Povoz tair homeameg? Met ñomamahari parum birirí het horí tooh-poñiz irih het horí povor kao toohat maot nat hezavoz zut, dari amun horí toogiñiz irih het maot horí poñ tovai sookazat bon. ³⁻⁴ Met ari epat hodad tepekez ne zait toh, dari Iesu Kristoz abatavonañ ivov emeeh-porah Iesu ñomahapuh zait horiñ bavan batahan pinañ honeo ravegiek horivoz irih heg-pov bon hatah. Tahan darim Papap pim kez ahovonañ Kristo ñomahaekanañ maot baval hah-povoz zut dari amun hezhez magei tinavonañ het tovai sookaz hat horivoz irih hegiekanañ maot baval akah. Tahan dari petev tin hakezaek horí poñ maot am tovai sohoka? Evo, dari poñ maot tovai sookan tin naravotü.

Iesunañ dari biriri hekaz ñetiv

⁵ Met Iesu Kristo darim hori toogivoz hañ horiv bat ñomah, povoz dari pinañ honeo ravat hezari horivoz irih maot naketü, oñ Iesu ñomahaekanañ maot baval hahavoz zut dari amun hori toog-poñ betet lop mageirizaronañ het tin tovai sohok. ⁶⁻⁷ Met dari hodad, ñomamahari parum biriri het hori tooh-poñ maot nat hezavoz zut Kristo zirah urahan ñomah-povohö darim lop batamorizaronañ het tovai emoogiñiz kezao bavon havatah, povoz dari ñomamah-pori maot hori nao natavoz zut zait hori poñ baval hat maot tovai nasohotuzari raveg. ⁸ Met Kristo ñomah-pop darim zait horiñinañ heg-pov bavon havatah, povoz epat hameg, “Met dari ev hamarah pinañ honeo tin hek.” ⁹ Met dari hodad, Kristo ñomahan maot baval hahaek pi ñomao ritou hametah, povoz rekot pi maot tokat nañomotü. ¹⁰ Met pi añaraboz horiñiz hañiv bat honerah ñomahaek pi maot hori poñiz nañomotü, met petev pi maot biriri ravat hezaek Godinañ tin honeo hez. ¹¹ Povoz zut ari epat haovai sohozei, “Met darim zait horiñiz hañiv Kristo bat ñomat zait poñinañ heg-pov bavon havatah, povoz maot dari hori poñ rekot natotü, oñ pinañ honeo tin het God darimaz biñ ravohopanez homet pim ñeti tinañihar hat tovai sohok.” Pot ari hahozei.

¹² Met ari Kristo popunañ honeo raveg, povoz arim zait horiñ baval hat tovai emoog-poñ betepeken zait hori poñihö maot arim ham heriñ hodadeo namanotü. ¹³ Met ganö arim eñañinañ ma marañinañ ma abö mod nainañ hori nao tepek hezavoz, arim heriñ map Godihö tin korav ravat hepanez homet pihar manat hezei. Met ari horivoz irih hegiekanañ pi maot ari haavah, povoz arim heriñ pi manepeken piuhö korav ravat hepanen zait tin nenañ arim loporizaroh ahö ravohopanen arim heriñinañ tin het tovai sohopek. ¹⁴ Met nari Godiz etañik tin ravapanez hat Mosesiz ñeti kateñir ah neñiz irih het baval hat tovai samah, oñ ñeti poñihö paru tin ravapanez rekot nameñizotü, met ari ñeti poñiz irih nakez, oñ petev Kristoz homeo badae batat Godiz masakavoz irih het tovai samegiek, rotap pim masak pov ari tin ravepekez etamah. Povoz arim zait hori hamoh-poñiz irih het tovai soogit maot tovai nasohoti.

Dari zait tinañiz irih het tovai sohok

¹⁵ Met dari Godiz masakavoz irih het tovai sameg-pot arin añohovoz tair homeameg? Met dari ñeti kateñir ah neñiz irih nakez, oñ Godiz masakavoz irih het tovai samegiek, hañ horiv naetotuz hahan hez, pot hat am hori tovai sohoka? Evo, rekot dari horiñ maot natotü. ¹⁶ Met ari epat haoman hodad tepekez ne zait toh, Nap moni gogot tapanez hat sapanepuh aban ahö napun epat mañapan, “Ne nim gogot tohom.” Pot mañapanen aban ahö pop pi bapanen pim irih het pim zaitivok homet mañohopanez potam tohapan. Met povoz zut arim zait horiñiz irih hepek, povoz zait hori poñiz hodadeo añohopanez potam tovai sohopekepuh tokat ñomat hori ravepek, oñ Godiz añamah-ñeti poñiz irih het hatevetet tin baval hat potam tovai sohopekepuh Godiz etañik pim añarab tinari ravat hepek. ¹⁷ Met batam arim zait horiñiz irih het zait hori poñiz añooh-potam tovai emoog. Oñ petev Godiz ñeti rotapuv nari arin añoohan hateveteogiek zaitivonañ baval hat tin tovai emameg. Pot arim tamegivoz ñetiv ne hatevetet Godiz biñ ravat hez. ¹⁸ Met rotap zait horiñihö birepez zut edemahan hegiek petev God ba evilahan ari zait tinañiz irih het tovai sameg. ¹⁹ Met ganö ari epov hatevetet hodad nat hepek hezavoz ev aban ahopur pim irih het gogot tamah-poputü zu tat dari añaraboz tamegit ba ou batat arin añamoh. Met batam ari Kristoz hodad narav hegirah tin tohopekez pap tat arim ham

heriñik home horiñiz berevooh-potam tovai emoogin arim horiñ map an pap manoohavoz zut petev ari zait tin nenañiz irih het tin poñihar tovai sohozei. Tohopeken arim tin tohopekez poñ ariti map an pap manohopan.

²⁰ Met ari zait horiñiz irih heg-porah ari tin nañ tohopekez hodad nat, oñ am heg, ²¹ met hori povor kao tovai emoog-poñiz homet ari petev tu ravat hez. Met hori poñ toogin hañ tin nao ou ravooha? Evo, tin nao ou narav, oñ am tovai sohopekepuh ñomat hori ravepekez nen pov ou ravooh.

²² Met batam hori toog-potu betet petev Godiz añamahat ari tamegiek hañ tin tairao ou ravat hez-pov ev bar añomaz toh. Met arim zait tinañ ahò ravamahek pim nonoroh tinam sohopekepuh pinañ honeo pohao tin het hepekez hañ tin epov ok ariti ou ravamah. ²³ Met rotap añarab hori tamahari hañ horiv bovai sohopenezaek ñomat hori ravapan, oñ darim Amip Iesu Kristo ñomahan pinañ honeo ravegivoz homet, God darihò nao nametaek pohao tin het hekaz pov amauam anahan hez.

7

Pol añ naputi zu tat mañah

¹ Nem bosir sau ravat hezari, met ari ñeti kateñir ah ñeñiz hamegit hodad hakez, povoz nem añomaz toh-epov ari amun hodad ravepek. Met añarab biriri hez-porah paru ñeti katè poñ hodad hez, oñ ñomamahan paruti ñeti katè poñ bon tamah. ²⁻³ Met povoz zut paru añaholor abuhol nae nap kaev ravat navetetuz ah ñeo God pot hahan hezaek añ nap pim abup biriri hepanen pinañ honeo tin hepan, povoz pi ah ñe pov baval hahopan. Oñ abup biriri hepanenam añ pop pim abup betet sat abù modap bapan, povoz modari piin etet pimaz epat hapan, “Añ okop ah ñeo elat abù modap bahaek pi hori tahap ok.” Pot pimaz paru hapan. Oñ abup ñomapanen parup honeo hepanez ah ñe hahan hez-pov piiti bon tapanezaek rekot pi abù modap bapanen modari pimaz ñeti pot nao nakaotu.

⁴ Met eñarohol, añ pop abup ñomapanen ah ñeo piiti bon tapan, pot añoh-epovoz zut ari hez. Met ari Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñiz hahan hezat baval hat tovai emoogiek Kristo ñomahan ariti ñeti poñ bon haravah. Met abup ñomapanen añ pop rekot abù modap bapan, pot hahovoz zut Kristo ñomahaekanañ maot baval hah-popunañ ari honeo ravegiek, Godiz nonoroh sohot pim gogot tin tohopekezari raveg. ⁵ Met batam darim ham heriñiz hodadevoz berevooh-potam tovai soogirah Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ hatevetet map baval hakaz pap tat heg. Tegin zait horiñ darim loporizaroh ahò ravahan hori poñihar tovai emoogipuh ñomat hori ravakaz nonoroh emoog. ⁶ Met ñeti poñihò dari batam birepez zut edemahan hegin petev Kristo ñomat bi porep baevilahan ñeti poñiz homeogiek dariti poñ bon hatah, oñ Godiz Pul Tinap eñizamahan non magei tinaoroh sameg.

Añarab zait horiñinañ am hez

⁷ Met nem ev arin añamoh-epov dari Mosesiz ñeti kateñir ah ñe menahan hez-epeñiz homet, “Ñeti horiñ ok,” pot haka? Evo, ñeti hori bonoñ ok. Met pi ñeti poñ namenatin, nem zait horivonañ tovai emooh-poñiz ne hodad nat hehò narab. Met Mosesiz hahan hez-ah ñe hon epovoti zu tat epat añom, “Ari modarizatun etet zait totunei,” pot hahaek menahan hezao ne rekò hat hateveteohò, oñ pi ah ñe epov namenatin ne hori pim hah-epovoz hodad nat am hehò narab. ⁸ Oñ ne modarizatun etet zait natotuz ah ñe hah-pov hateveteon nem loporih zait heh-pov ahò ravahan orah rezah modarizatun etet nem zait pov ahò ravooh. Oñ piuhò ah ñe pov nakatin, ne parum potun etet zait tat, Ne horiv ev toh, pot hodad nat, am hehò narab.

⁹ Met batam ne goerah Mosesiz ñeti modarizatun etet zait totun hah-pov hat navet hehö-porah, Ne tinap ev, pot nemam homevai sooh, oñ ne ah ñe epov hatevete hopuh modarizatun etet zait tooh-povoz homet, ¹⁰ Evo, hori ravomazap ev, pot ne homeohö. Met God non tinaoroh sohomaz hat ah ñe epov Mosesin mañahao ev, oñ ne baval hat tovai sohomaz pap tohoek ñomomaz nonoroh emooh. ¹¹ Met zait hori nem loporih heh-poñihö ah ñe hateveteohö-poñ elomaz hodadeo nanoohan ne taput tovai emoohon ñomat pohao hori ravomaz pov ou ravoooh. ¹² Met Mosesin ñeti kateñir ah ñe mañah-poñ Godihö mañahan menahan hezañ ok, povoz ñeti poñ rotap tinaharam het non tinaorö añairamah-pot dari map hahodad.

¹³ Met ñeti tin poñihö ne ñomat pohao hori ravomaz non poorö ba ou bataba? Evo, pot bon, oñ nem loporih zait hori heh-poñihö ñeti tin poñ baval hat tovai sohomaz nonor nemerizahan nem ñomomaz pov ou ravah. Tahan ñeti tin poñiz homet epat hahö, “Rotap ne hori tovai emamohop ev.”

Zait horiñir home tinañiz ñetiv

¹⁴ Met dari hodad, Godihö ñeti kateñir ah ñeñ hahan hez-poñ ñeti tinañ ok, pot dari hameg. Oñ ne ham abanap nem zait horiñiz berevamah-potam tamohop ev. ¹⁵ Met ne tin tovai sohomaz zaitiv hez, oñ porah karah ne tin pot nat, oñ hori tairañiz kaev ravat hez-poñ am tamohok kap añoh-epat tamohovoz ne tin hodad nat. ¹⁶ Met ne hori tovai sohomaz kaev ravat hez-poñ am tamoh, povoz epat homeamoh, Met rotap God Mosesin mañooh-poñ ñeti tinañ ok, pot hamoh. ¹⁷ Met nemauhö kaev ravat hez-hori poñ tomaz zaitivonañ nat, oñ nem loporih zait hori tomaz neeh berevamahan homeamoh-poñ am hatamoh. ¹⁸ Met ne hodad, nem loporih zait horiñ hezaek ham herisinañ tohomaz hodad tin nao nakez. Met tairaiz epat hamoh hometunei, oñ tin tovai sohomaz zait tat tin pov tomaz homeamoh-poek ne rekot tomazat bon. ¹⁹ Met ne haañoh-tapuv maot añomaz ev toh. Ne tin tovai sohomaz zait tat hez-poñ nat, oñ hori tairañiz kaev ravat hez-tapuñ ne am tovai samoh. ²⁰ Oñ hori nem zait nat kaev ravat hez-poñ tohot hamoh-epeñ ne tomaz zait nat, oñ nem loporih zait hori hez-poñihö nem heris bahori navatamah.

²¹ Met rotap hamoh-epat ne tamoh. Oñ tin tovai sohomaz homeamohon zait horiñihö tin tohomaz pov ritou netamahan horivov nonoroh ne am samoh. ²² Met nem loporih Godiz ñetiñiz ne ahoam zait tat homehot hez, ²³ oñ nem herisik home mod nao amun hez-povohö tin tohomaz homeamoh-pov ritou metapanez hat beri nakamahan nem zait horiñ tamohok ahö ravat birepez zut nedemamahan hez. ²⁴⁻²⁵ Povoz nemauhö nem homevokam Godiz ñetiñ hatevetet tin tovai sohomaz zait ahov hezan tovai samoh, oñ nem herisik zait horiñ ahö ravamahek hori poñ am tovai samoh. Ui mai zakep, met nem hemazao map hori ravat hezan neeh biñao bon tamahan ñomomazat ravohog, tairapuhö neñizat non magei modaoroh neñepan? Met rotap darim Amip Iesu Kristo dari avat non magei tinaoroh haeñehap ok, oñ met ne pi tapupuz homet Godin ñeti biñao mañamoh.

8

Pul Tinapunañ het tookaz ñetiv

¹⁻² Met batam darim hori toogiñiz kezavohö birepez zut edemahan het ñomat hori ravakaz nonoroh emoog, oñ petev Iesu Kristo hañomat hori poñikanañ baevilahan Godiz Pul Tinap darimaz korav hezan dari Iesu Kristonañ honeo magei tinari ravat hez. Povoz dari hañ horiv bakaz

hahan hez-pov piuhö ba havetet bazei hamanahaek, dari horivoz hañiv navotuzari raveg. ³ Met God ñeti kateñir ah ñeñ hahan menahan hez, oñ dari sikori, povoz baval hat tin tovai sookaz pap tat hegiek, ñeti poñ rekot eñizat darim hori tamegiñ bavon navat heh. Tahan God pim rop meehan erat dari ham añarab hori tamegiriz heriñiz zut pi ravat, darim hori tamegiñiz kakam ahov bat ñomat ba ol haveteh. ⁴ Met Iesu pot darim zait horiñ ba havetehaek pim Pul Tinapuhö hodadeo anohopanezat dari tovai sohok, povoz pim ñeti kateñir ah ñeñ elohopanez pori hañiv tokat metapanez hahan hez-pov dariñi ou naravotü.

⁵⁻⁶ Met paru tairari orah rezah parum ham heriñiz hodadevoz berevamahat am tovai sohopanez homeamah-pori hodad hori pov parum loporizaroh ahö ravamahaek, paru ñomat horivoz hañiv bapanez nonoroh samah. Oñ paru tairari Godiz homet hez-nen pori Pul Tinapuhö paru hodad tinao manamahat tin tovai samahaek, lop tinarizaronañ het tin pohao het hepenez nonoroh samah. ⁷⁻⁸ Met parum ham heriñiz hodadevoz berevamahat tovai samah-poriz God zait tat biñ ravat hez bon, oñ paru pori pihanañ main ravat pat hez. Tamahapuh pori parum ham heriñiz hodadevoz berevamahat tamahaek, pim hahan hezat baval hapanez bapap tat hez.

⁹ Met arim loporizaroh Godiz Pul Tinap hakez, pot ari homepek, povoz arim ham heriñiz hodadevoz berevamah-pot natotü, oñ Pul Tinapuhö tin tohopekez hodad tairañ anamah-nen poñihar tovai sohopek. Oñ mod tairari parum loporizaroh Kristoz Pul Tinap nakez-pori Kristoz bonori ok.

¹⁰ Met ari ev hamarrah hori povor kao an pap manat hezaek hez, povoz arim ham heriñ ñomapan, oñ Kristo arim loporizaroh hezaek ari Godiz etañik pimeri ravat hez, povoz arim pulihol nañomotuz pot haravat tin hez. ¹¹ Met rotap arim ham heriñ ñomapan, oñ God Iesu ñomahaekanañ maot baval hah-popuz Pul Tinap arim loporizaroh haemat hezaek piuhö tokat arim ham heriñ maot baviriri abatav baval akapanen pinañ honeo tin hepek.

Dari Godiz ñarohol ba avatah

¹² Met God pim Pul Tinap dari anahan hez, povoz nem bosir sau, darim ham heriñiz hodadevok hori tameg-poñihö dari naeñizotug, poñ dari tovai nasohotü. ¹³ Met ari hodad hori povonañ tovai sohopekezaek ñomat hori ravepekez non nenaoroh sohopek, oñ Pul Tinap eñizohopanen arim ham heriñiz hodad hori poñikanañ bazei manohopekezaek biriri pohao tin het hepekez nonoroh sohopek. ¹⁴ Met paru tairari Pul Tinap hodadeo manamahat tovai samah-pori Godiz ñarohol ravat hezari ok. ¹⁵ Met God pim Pul Tinap anahan hez-povohö darim hori mamog toogivoz homet ñaihet tat, “Mai tair etapan batah,” pot hakaz nao naetotü, oñ piuhö Godiz ñarohol dari pot ba haavatahan hez. Met pi pot haetahan hezaek, Pul Tinap hodadeo dari anamahan Godiz homet epat hameg, “Apai, Apai.” Pot piin mañameg. ¹⁶ Met Godiz Pul Tinap darim loporizaroh hezaek, Rotap ari Godiz ñarohol ev, pot darin hodadeo anamah. ¹⁷ Met dari pim ñarohol raveg, povoz papaholozatü ñarohol bamahavoz zut dari Kristonañ honeo anohopanez God hahan hez-potü dari map bak. Met Kristo hamarrah het Godiz gogot tohan honoñai povor kao piiti ou ravoohavoz zut, dari amun ev hamarrah het tovai sookaz honoñai povor kao dariñi ou ravohopanen kaev naravotü, oñ am rez kek tat het tinam tovai sohok, povoz tokat Kristonañ honeo dari aliz tinavok hekan pim anohopanez au hahan hez-potü map dari anohopan.

Abarah pim aliz tinavok hek

¹⁸ Met ne epat arin añom, Godiz alizavok hekaz hamoh-pov map ahö haravat hezaek bon natotuzao ok, povoz orah rezah homeamoh, oñ petev dari ev hamarrah hezan honoñai poñir kañ dariti ou ravamah-poñ bon tapanezañ ok, povoz ne poñir epat homeamoh, Betezañ ok. ¹⁹ Met rotap God nonair nai matut tahan hez-potuhö dari pim ñarohol ravat hezari pimauhö aliz tinavok eñepanen tin hekaz hat zait tat het ñai bizat etet hez. ²⁰ Met batam ev hamarrah horiv ou ravah-porah God pim matut tahan heh-mapotuz homet pimauz hodadevok epat hah, “Met mapotü pohao tinaharam hepenez hat matut tohoek petev horiv ou ravah, povoz ñu ravat ñomovai sohopan.” Pot pim au hahat ok tovai samah. ²¹ Oñ tokat God maot hapanen, dari pim ñarohol ev hamarrah honoñai povor kao tameg-pov bon tapanezavoz zut nonair naitü ñu ravat ñomovai samah-pov amun bon tapanen, potü pohao tinam hepenez homet gaa tat hez.

²² Oñ dari hodad, añahol parum ñarohol batapanez kakamao hatevetet, “Ae, zuum batom nak ee,” pot hamahavoz zut nonair nai zir bir hamarrah hez-potü God maot hapanen hori ravovai samah-pov bon tapanen pohao tin ravapanezavoz hat batamohanañ kakamao hatevetehot, “Mai tin ravak nak ee,” pot hahot hez. ²³ Met nonair nai nen potü pot hamah bon, oñ dari tairari God tin hekaz mapotü anapanez hat pim Pul Tinap garos anahan darim loporizaroh hez-eperi amun tin hekaz hat epat homeameg, Mai, pimauhö tairarah dari pim ñarohol avat heri magei tinañ anapanen, dari sat pinañ honeo tin hek batah? Pot homet ñai bizat etet hez. ²⁴ Met dari Iesuz homeo badae bategin hori hegiek maot pimeri ba avatahan hezaek epat homeameg. Met rotap tokat pi dari avat heri magei tinañ anapanen hek. Pot dari homet etet hez. Met dari heri magei tin poñ haanahatin, dari heri poñin et hareet heg narab, ²⁵ oñ petev dari heri poñ naan hez, povoz tokat God anapaneg, dari tinam ñai bizat het etet hek.

²⁶ Met dari kezao bonori ev, povoz porah karah Papapun mañ mañookaz homet, Tair tat piin tin mañom batah? Pot homeamegin Pul Tinap darimaz zakep tat darim rekot namañotuz pov Godin mañ mañamah. ²⁷ Met Pul Tin Pop Godin eñizapanez amauam mañamah bon, oñ Godiz homeamahat tin hodad het mañamah, povoz God darim loporizaroh homet hezat et hareet hez-pop pim Pul Tinapuhö mañamahavon pi tin hateveteamah.

²⁸ Met dari pim añarab ravat hekaz hat pim hodadevok ba ou avatahan dari pimaz zait tat loporizaro manameg, povoz ev hamarrah honoñaiñ ma tinañ dariti ou ravamah-map poñ dari tin hekaz Godihö revah avat eñizamah. ²⁹ Met batam God pim añarab hamarrah tin het tohopanezari ba ou havatahan hez-poriz pi epat hah, “Met paru nem ropuz tin tamahavoz zut tin tovai sohopan.” Pot pi hahan hezaek pim rop darim nanë garosikap ravat hezan dari pim bosir sau ravat hez. ³⁰ Met batam dari pim añarab ravat hekaz hat au hahan hegiri pi bamain avatahapuh pim etañik dari pimeri hañ horiv navotuzari ravat hekaz ba avatat pim kezavor abat ahov anahan hez, povoz dariti honoñai tairañ ma tin tairañ ou ravamah-poñ revah avat eñizohopanezañ ok.

God zakep etamahao bon natotü

³¹ Met God dari añaraboz homet zakep etamah-ñeti poñir kañ ahoam ne haañohoek maot homet epat arin añom. Met pi darimaz zakep tamahaek modari horiv etohopanen dari epat haok, “Parum sa etohop,” pot dari hahot hek. ³² Met God epat pi nak, “Nem rop meeman sat ñomapan hezag, am bagaa batom.” Pot pi nak, oñ pi darimaz zakep tat masakao etahapuh

pim rop am meehan erat ñomah, povoz pim ropunañ honeo nonair nai eñizohopanez tinatü naanotu? Evo, rekot pi dari tinatü am anohopan.

³³⁻³⁴ Met God pimauhö dari ba ou avatahan pim añarab ravat hezan darim hori tamegiñiz hañiv navotuz pi hahan hezaek, tairapuhö darimaz epat Godin mañapan, “Met paru horiri okeg, parum tamahañiz hañ horiv man.” Napuhö pot mañapane? Evo, rekot pot piin namañotü. Oñ Iesu Kristo darim hañ horiv bat ñomahan maot baviriri batahan bal hah-nen popuhö Godiz nakoe het darimaz homet, “Apai, met paru meñizookez ne zait toh,” pot pim Papapun mañamah, povoz rekot napuhö God dari hañ horiv etapanez namañotü.

³⁵ Met Kristo darimaz zakep tat hezaek tairapuhö nonor merizapanen dari maot main ravat hek? Evo, rekot napuhö namerizotü, ma honoñai nao dariñi ou ravapanen pihanañ dari main naravotü. Ma modari kakamao etohopanez poñ, ma gin ahov tat hekaz poñ, ma dari nonair naiz teki tat hekaz poñ, ma modari nao etapanezao hapanen ñaihet takaz poñ, ma emenohopanezañ, met ev menoh-epotü dariñi ou ravohopanez rekot Kristo darimaz zakep tat hez-pov bavon navatotü. ³⁶ Met honoñai ev hahö-epeñiz homet aban nap Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

God dei nimaz homeamegiek bol sipsipihol demat ur ñomamahavoz zut orah rezah modarihö deimaz, “Paru demat ur ñomak,” pot nae nap mañamah. *Buk Song 44:22*

Pot menahan hez. ³⁷ Oñ honoñai poñir kañ dariñi ou ravohopanez hamoh-poñihö dari bamain naavatotü, oñ Kristo darimaz zakepiv ahö tat loporì anamah-pop bakez avatohopanen hori poñiz ñaravatak het pinañ honeo tin tovai sohok. ³⁸⁻³⁹ Met God darimaz zakep ahov tat hezaek pi darim Amip Iesu Kristo meehan erat darimaz ñomah. Povoz maot ev añomaz toh-epovoz ne hodad hakez. Dariñi ou ravohopanez añomaz toh-epeñihö God darimaz zakep tat loporì anamah-pov bavon navatotü. Met dari ev hamarah biriri hekaz porah, ma ñomakaz porah pim zakepiv bon tapanen main ravakazao dariñi rekot ou naravotü. Ma enzolihol, ma Setenir pituhol, ma mod tairari kezavonañ ev hamarah hezari, ma abarah hezari, ma hamaraz irih hez-mod poñiz naiz kezavohö rekot pim zakepiv bavon navatotü. Ma petev ou haravat hezao, ma tokat ou ravapanez navohö rekot pim zakep pov bavon navatotü. Pot ne hodad hez, povoz ne arin ev añoh.

9

Pol Israel pimeriz zakep tah

¹ Met ari Zuda ok hezarin epat añom, Ne Kristoz gog abanap ev, povoz rekot ne ñeti moreg nao nakaotü, oñ Godiz Pul Tinapuhö ne hodadeo nanamahan epat homeamoh, Met arin añomaz toh-ñeti epov moregao bon, oñ ñeti rotapuv ev. ² Met ari Israel añarab nem modari Kristo erat hehan paru pimaz, “Betezap ok,” pot haohavoz tokat hañ horiv bapanez homet, ne parumaz zakep ahov tamohopuh, homeme hez-pov bon nat. ³ Met paru Israel neneri meñizomaz neeh zait ahov hez, povoz paru horiek betepanen sapanes au hahan hez-hori pov paru bazei manapanez rekot ne parum urutak Kristo ne horiek nevetepanen somaz hapanen, ne ovo nakaotü. Oñ nemauhö pot tat paru neneri meñizomaz non naorö bon. ⁴ Met God Israel añaraboh metooh-ñetiv ev. Met batam pi epat darim iz mimiholon mañah, “Ari nem añarab ravat hepek.” Pot mañahaekanañ pim ñeti kateñir ah ñeñ mañahapuh orah rezah parumaz pi tin korav ravat hepanez parun mañooh.

Tat paru piin mañ mañovai sohopenez gogot au mañooh. Toohapuh pi parunañ honeo hehaek paru pim kezavor alizavon eteoh. Pot toohan tokat Kristo pop parum ñaravatakanañ ou ravapanez au mañahan heh, oñ pi erat ou ravat hehan paru Israel añarab maporizaro pimaz barotap navat. ⁵ Met batam Abraamir Aisakir Zekop heh-tin poriz iz mimihol hezan, Kristo erat abanap ravat hehap amun poriz iz mimip parum ñaravatak erat berevah. Met pi pop nonair nai mapotuz korav ravat Godinañ honeo pohao het hezap ok, povoz popuz orah rezah biñ ravat hek. Rotap ev hamoh.

God Israel poriz metamahat ev

⁶ Met Israel añarab Kristo kos rez manahavoz homet God orah rezah parumaz korav ravat hepanez darim mimip Abraamin mañah-pov betezao ravah, pot haka? Evo, betezao narav. Met rotap Israel mapori pim pot mañahat barotap batamah bon, ⁷ oñ tairari pimaz barotap batat hez-nen pori Israel añarab tinari ok, met pi poriz korav hepanez okat hah. Met Abraam popuz iz mim maporiz homet piin namañ, ⁸ oñ epat mañah, “Met nem au hahon hez-porah maot emat haoman, nim añap Sera ro napuz ñekevonañ ravat batapanen pim abatao Aisak mañekë.” Met God Aisak popuz iz mimiholon etet, “Abraamizari ok,” pot hahopan. Met pi Abraamiz ro modariz iz mimiholoz nak, oñ Aisak nenapur pimeriz korav ravat hepanez homet Abraamin mañah. ⁹ Met ev menoh-epovoz kapot ev. Met Abraam popuz iz mim mapori Godiz ñarohol ravat hez bon, oñ tairari Abraamin pi parumaz korav hepanez mañah-ñeti pov barotap batat tovai samah-nen pori pim ñarohol ravat hez.

¹⁰ Met modao ev, Tokat ro Aisak pop bataan pi ahö ravat pim añap Rebeka bat parup hehapuh, ¹¹⁻¹² pim añap ro rop ropoñariviz ñekevonañ ravat hehan ro poñariv nonopuz ñekevok hehan God nonopun epat mañah, “Met nim ro garosikap Iso batekepuh tokat pim bosip Zekop bateken parup ahö ravapanepuh Zekopoz irih nanep het pim asit metohopan,” pot mañah. Povoz dari hodad, parup garos tinavor horivoz kapot tahanahoh epat mañah bon, oñ God pim zaitivok nonopuz ñekevok heharatiam parupim tokat tovai sohopenezat bar mañah. ¹³ Met Baiñetinavoz Tepatak epat amun menahan hez, “Met nem zaitivok Zekopoz homeamoh, oñ Isoz ne nahomet nakez.” Pot Godiz hahat menahan hez.

¹⁴ Met añ popun pi pot mañahan hehan parupim ahö ravat tahavoz homet, “God pi hori tahap ok,” pot dari haka? Evo pot dari nakaotü. ¹⁵ Oñ batam pi Mosesin epat mañah, “Met nem zaitivok añarab tairari masak metomaz homet hemaz pori masakao manat tin metohom.” ¹⁶ Met pi pot mañah, povoz dari hodad, añaraboz zaitivok God paru masakao manamah bon, oñ pimauz zaitivok masakao paru manamah. ¹⁷ Met Pero batam Izip zeisik aban ahop ravat hehapuz homei. Met God piin epat mañah, “Met tairaiz ne ni zei epesiz ahop ba navatoh, pot hometun, oñ nir nim añarab honoñai nañ etoman nem kezao ou ravapanen nem abatao zeisikaroh map ahö ravapanez homet ne ni ahop ba navatoh.” ¹⁸ Pot piin mañahavoz homet dari hodad haravat hez, Met God pim zaitivokam nari masakao manamah, ma Peroz metahavoz zut mod nari parum gagañ heleñiz zut bavatamah.

Mogao tamahavor zakepivoz ñetiv

¹⁹ Met ari ev menoh-epov hatevetet epat homepek batak, Met Godiz zaitivok hamahat dari añarabohö tovai samegiek, rekot pim zaitiv ritou metat bavon navatotü. Povoz tairaiz darim ev hori tamegiñiz pi tokat

hañiv etapanez hahan hez? ²⁰ Met ari pot homepek hezavoz ne epat arin añom, Met ari ham añarab nenari, povoz tair tat God matut etahapuz ñeti ev menoh-epov ari hapek? Met aban nap ham hapis matut tapanen hap posihö, “Eröm, ni tairreiz epat ne matut neteñ?” pot piin namañotü. Met povoz zut ari amun Godin rekot pot namañotü. ²¹ Oñ tairap ham hapiñ matut tamah-pop pimaüz zaitivok ham nao bat hap nas red tinao metat gipizot bareñat nõhopanezas matut tapan, met hap modas redeo bonos kulup nenañ meet basat baouzour betehopanezas matut tapan.

²² Met aban nap hapiñ matut tamah-pot añohovoz zut God dari añarab matut etamah. Tamahan nari hori tovai samahan pi parumaz mogao ahoam tat hezaek, pim kez ahov ou ravapan hat pori hañ horiv tokat metapanez hahan hez. Met pi pot paru zuam nametotü, oñ pi ñai bizat am het etet hez. ²³ Met dari añarab modari matut etat masak ahov anovai pimaüz zaitivok dari pim aliz tinavok hekaz nonor añairamahan sameg. Tat pimaz epat hameg, “Met rotap pi tin hekaz nen potuhar dari anohopan.”

²⁴ Met dari Zuda nenari masakao anohopanez ba ou avatamah bon, oñ dari Zuda narir paru Zuda bon añarab pat nari amun ba ou avatamahan hez.

²⁵ Met God añarab pat pori ba ou bathopanez homet hahan batam propet aban nap Osea popun mañahan piuhö epat menahan hez,

Met añarab batam nemi ravat nakez-porin, “Ari nem añarab ok,” pot mañom. Met batam ne parumaz zait nat hehorin ne epat mañom, “Ne arimaz zait tat hez.” *Hosea 2:23*

²⁶ Met batam zei nasik añarab narin, “Ari nem añarab bon,” pot mañoh-porin maot epat mañohom, “Met ne God gog kezao tamohopuz ñarohol ari raveg.” *Hosea 1:10*

²⁷ Met batam propet aban Aisaia pop amun epat hahan hez,

Met Israel añarab hel gaorevoz zut map belezai ravat hez, oñ God honep honep pimop bavatat tinaek meñepanen hepan.

²⁸ Met tairreiz honep honep pot metapan hometunei, oñ tokat modari zuam hañ horiv metapan. *Aisaia 10:22-23*

²⁹ Met Aisaia tapupuz hahan hez-modao ev,

Met God nonair nai mapotuz maup masakao naanatin, Sodom zeitar Gomora zeitak hehari bahori bataan ñomahavoz zut dari Zuda mapori amun bahori etahan ñomeg narab. *Aisaia 1:9*

Israel pori Kristoz barotap navat heh

³⁰ Povoz epat arin añom, Paru Zudahol bon oñ añarab patari Godinañ honeo ravapanez hodad nat hehan Kristoz ñetiv mañahan paru hatevetet pimaz homeo badae batat hezaek petev Godiz etañik pim añarab tinari ravat hakez, ³¹ oñ Israel añarab orah rezah Godiz etañik pim añarab tinari ravapanez nonoroz mel tat Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ baval hahot het, non tin poorö bazei manamah. ³² Met tairreiz paru non poorö zei manamah hometunei, oñ paru pori pim añarab tinari ravapanez homet, ñeti mamog poñ baval hat tovai sohot Kristo erat ñomat non mageior añairah-popuz homeo badae navat het, hel ahovok eñap urat ñodamahavoz zut tamah. ³³ Met Iesu hel povoz zut hezapuz ñetiv batam God hahan Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

Ari hatevetei, met ne Zerusalem zeitak Saion dañevok hel ahov bizoman hepanen, tairari hel povon et narè sohot hel povok eñahol urapanez pori ñodapan, oñ tairari pimaz homeo badae batapanez pori parum homet hepanez pov betezao naravotü. *Aisaia 8:14*

10

Israel añaraboz tin hodad natao ev

¹ Nem bosir sau ravat hezari, met Israel añarab neneri pohao tin het hepanez nonoroh sohopenez ne zakep ahov tat het orah rezah Godin mañ mañamoh, oñ paru non pooroh nas. ² Met nem poriz tamahan eteamoh-ñetiv ev. Met Godiz gogot tovai sohopenen pi parumaz biñ ravapanez zait ahovonañ het tamah, oñ pim hahan hezavoz kapotaz paru tin hodad nat. ³ Tat God añaraboz biñ ravat, “Ari nem ropuz homeamegiek añarab tinari ok,” pot mañapanez non pooroz paru hodad nat het, parumauz zaitivok homeamahat tohot Mosesiz ñeti kateñir ah ñe nenañiz non pooroham tovai samahaek Godin, “Deim ahop, ni dei eñizat batin avat,” pot piin namañ. ⁴ Met Kristo ñomat Mosesiz ñeti poñ baval hat sohot tin ravakaz homeg-pov bavon havatah, povoz tairari pimaz homeo badae batat hepanez poriz God biñ ravat, “Ari nem añarab tinari raveg,” pot parun mañapan.

⁵ Met añarab Godiz etañik tinari ravapanez hat Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ baval hat tovai samahavoz Moses epat menahan hez, Met tairap orah rezah ñeti kateñir ah ñe menohon hez-epeñ map baval hat tin tovai sohot nao nael hepanez pop pohao tin het hepanez nonoroh tinam sohopan. Pot pi menahan hez. ⁶ Oñ dari Kristoz homeo badae batat het Godiz etañik pim ñaro tinari ravat hezavoz homet dari epat nakaotü, Met nap abarah sat Kristo daritü erapanez hat bavizat ev erapan. ⁷ Ma nap hamaraz irih pi ñomat sat hezaekanañ bavizat ev emapan, pot dari nakaotü. ⁸ Oñ menahan hez-epat arin añom, “Met Godiz hah-ñeti pov hotoh hez bon, oñ darim loporizaroh hakezan darim gizañik hakaovai sameg.” Met Kristoz homeo badae batat hepanez ñeti epov añarabon mañovai samoh. ⁹ Met ni tairap nim loporih Kristo ñomahan God baval hah-pov barotap batat nim gizasikanañ, “Iesu pop pi nem ahop ok,” pot modarin ourah mañookë, povoz pimop ba havatapanen ni pohao tin het hekez nonoroh sookë. ¹⁰ Met rotap darim loporizaroh pimaz homeo badae batat honep honep, “Iesu nem ahop ok,” pot modarin ourah mañamegin God darimaz, “Paru neneri hañ horiv navotuzari ok,” pot hamah. ¹¹ Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Met tairari pimaz homeo badae batat hepanez poriz pi kaev ravat paru navetetü. ¹² Met menahan hez-epov Zudaholor añarab patariz ñeti honeo ev, met God pi maporiz ahop ravat hezan tairari, “Deim ahop ni dei eñizekez zait teg,” pot piin mañamaharin pi hatevetet tin hepanez mapoñ manamah. ¹³ Met ev añoh-epovoz epat menahan hez, Met tairari darim Amipuhö meñizapanez hat mañapanez pori Godihö pimeri bavatapanen tin hepan.

¹⁴ Oñ añarab nari Kristoz homeo badae navat hez-porihö tair tat pi paru meñizapanez mañapan? Ma añarab pim ñetiv hat navet hez-pori tair tat pimaz homeo badae batat hepan? Ma nap sat porin Kristoz ñetiv namañotü, oñ am hepan, povoz tair tat paru pim ñetiv hatevetepan? ¹⁵ Ma Godihö aban napun, “Ni sat parun nem ñetiv bar mañ,” pot namañ tahatin, tair tat aban pop sat parun mañah narab? Met povoz epat menahan hez, Paru añarab nari sat añarab modarin Godiz ñetiv mañohopanez pov tin ahov ok.

Israel nari Iesuz ñetivoz kaev ravah

¹⁶ Oñ ñeti tin pov mañamahan nari kos rez manamahavoz batam propet aban Aisaiahö epat hah, “Nem Amip, nim ñetiv parun mañamohon paru hatevetet honep honep barotap batat hezan mod mapori kaev ravamah.”

¹⁷ Met añarab Kristoz homeo badae batat hez-povoz kapot epat hez, met pim ñetiv mañamahan nari hateveteamahapuh, orah rezah Kristo nenapuz homet het tovai samah-pori pimaz homeo badae batat hezari ok.

¹⁸ Met paru Israel añarab Kristoz ñetiv barotap navat hezariz homet nap epat neen at nanapan, “Met rotap paru ñetiv hateveteh, ma hat navet?” Met ni pot at nañekezapun ne epat nañom, “Met rotap paru hatevetehavoz homet Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez,

Met paru ñetiv mañovai soohan zeï maposikaroh ñetiï pov map an pap manat hez.”

Buk Song 19:4

¹⁹ Met ni nap maot epat neen at nañekë, “Met Israel pori ñetivon hatevetet hodad ravah, ma hodad narav?” Pot haken ne niin epat nañom, Met paru hatevetet kos rez manahavoz homet Godihö Mosesin epat mañahat menahan hez,

Met ari Israel añarabohö añarab patariz homet, “Betezari ok,” pot hameg, oñ ari ne kos rez nanamegiek paru nemaz hodad nat hez-pori tin metohoman, ari etet arim loporizaroh kaev ravat parumaz mogao tat hepek.

Lo 32:21

²⁰ Met Aisaia pop añarab pat poriz homet Israel pimeriz ñaihet nat, oñ Godihö epat mañahat menahan hez,

Met paru añarab batam nemaz hodad nat hehari petev nemaz hodad ravah, ma paru pori nemaz, “Pi taek hez,” pot nak hehan parum ñaravatak ou ravohon nemaz hodad tah.

Aisaia 65:1

²¹ Met Israel añarab poriz homet God epat hah, “Ne orah rezah paru tin metomaz hat, ‘Ev nem nakoe emei,’ pot mañamoh, oñ paru nem ñevon hat navet het ne kos rez nanat kez ravat am hez,” pot pi hah.

11

God Israel poriz zakep tat hez

¹ Met Israel añarabohö God kos rez manahavoz homet pi paru amun kos rez manat heza? Evo, pi kos rez naman. Met ne amun Israel abanap, Abraam popuz iz mimip ev, met pim ro horovep Benzamen popuz kapotakanañap ne hezan God ne kos rez nanan hez. ² Met God Israel añarab pimeri bavatahaekanañ maot kos rez naman hez-pov ari hodad. Met batam propet aban Elaiza popuhö Israel

pimeriz tahavoz homet Godin epat mañat menahan hez, ³ “Nem Amip, paru propet aban nim ñetiv hamahari men ñomah, ma hel aruñ bizahan hehan nimaz homet hañiv netapanez hat anumaihol bareñ elooh-poñ ba ed beteh. Met ne nenap nimaz homet hez-epopuhoe amun men noñomapanez homet paru nemaz mel tamah.” ⁴ Pot hahan God ñetiï hañiv epat piin mañah, “Evo, ni nenap bon, met paru maporizaro god moreg napuz abatao Baal mañamah-popuz, ‘Darim ahop ok,’ pot hat paru mañ mañamah, oñ honep honep nemaz homevai sohot moreg popuz hom namee hez-poriz rekö hahon 7 tausen ravah.” ⁵ Met petev Israel añarab batam parum toohavoz zut am tamah, oñ honep honepuz God zakep metat ba ou batamahan paru pimaz homevai samah. ⁶ Met paru pori parumauhö tin nao toohavoz homet ba ou batamah bon, oñ pim masakavok ba ou batamahan hez. Met pi parumauhö tin toohavoz homet ba ou batahatin, pim masakavonañ tamah-pov betezao ravah narab.

⁷ Met Israel pori Godiz añarab tinari ravat hepanez nonoroh sohopan hat gog kezao tovai emohot non poorö bar navat hehan God pimauhö honep

honep ba ou batooh-nen pori non tin poorö bar batat hez, oñ mapori paru kaev ravat hehavož homet ⁸ epat menahan hez, Met God hahan paru hodadeo bon kutari ravat hez, ma paru etañinañ haket et narë hez, ma paru hat koveñinañ haket hat navet hez.

Met batam pot toohaek petev am taputam tamah.

Lo 29:4

⁹ Met Devid amun paru God kos rez manat heh-poriz homet epat menahan hez,

Met paru bolor gipiz ahö tat biñ ravat nohot hepanen, God parum hori tamahavož hañiv metapanen hamauruvok torop moregas bizapanen hepanezaek, mezapanen borö hapanen kohat lokat kakamao hat-evetehot hepenez zait toh.

¹⁰ Ma parum etañ kut tat hepanezaek tin et narë hepanen parum mazeñ rezat pohazao pekü tat hepenez zait toh.

Buk Song 69:22-23

God añarab patari pim bah-ñetiv

¹¹ Met Israel añarab Kristo kos rez manat ñodahaek pohao potam hepane? Evo, oñ paru hori tamah, povoz God añarab patari hori hehaek pimeri bavatamahan, pohao tin het hepenez nonoroh emamahaek, Israel añarab pat porin etet loporizaro hori ravat pot homepan batah, Met God dei evetet añarab pat okori pimeri bavatamahavož zut dari amun pimeri ba avatapan nak, pot homepan batah. ¹² Met Israel pori hori tovai emohot Kristo kos rez manat hez, povoz añarab patari Godiz masakavož hodad ravahan paru poriti tin ahö nao ur ravah, povoz dari hodad, tokat Israel maporizaro maot loporizaro boreurat Kristoz homeo badae batat hepenez pot tohopanen, añarab maporitü tin ahö mapov ou ravapan.

¹³ Met ne ari Zuda añarab bon oñ añarab patariz homet ev menomaz toh. Met ne Godiz aposor abanap ravat het ari añarab patari map zeisikaroh hezarin Iesuz ñetiv añovai, gog tin epov tamohovoz homet epat homeamoh, ¹⁴ Met ne am mañovai sohoman paru Israel nem nari añarab patari Iesuz homeo badae batohopanezavon etet, "Tin tamah," pot hat paru pimaz homeo badae batapanen God pori amun pimeri bavatapan. Pot homevai sohot ari añarab patarin ñeti epov añamoh. ¹⁵ Met God Israel nem pori hori toohavož homet bazei manat ari añarab patari masakao anoohan, ari pinañ honeo raveg. Met tokat nem pori maot pinañ honeo ravapanez porah paru ñomapanezaekanañ maot biriri ravat hepenezavož zut paru hepan. ¹⁶ Met dei Israel petev hezarir deim iz mimiholož homet ñeti nao zu tat epat arin añom. Met zi namedez kapotar medefieñ tin hepanen God etet, "Nem zi tinamed ok," pot hapan, povoz zi pomedez marañ amun tin hepanen zi pomed map pimemed ravat hepan.

¹⁷ Met ñeti modao ev añomaz tohog, hatevetei. Met zi avasik ñedehan hez-namedez abatao oliv hameg, met dei Israel añarab zi pomedez zut hezan God zi mar nañ ur elat beteamahavož zut paru nari beteh. Tat oliv zi modamed pulorih berevat hezamedez zut ari añarab patari hez, met zi pomedez mar nañ amun ur elat bat emat oliv zi modamedek kosis berat ba okat epat tat zi mar poñ bañed bamahan zi uruv mar poñizañ samahan ahö ravamahavož zut batam God Israel pori masakao manooh-pov petev ari amun anamah. ¹⁸ Povoz arim abatañ bat hel batat zi mar ur elat beteh-poñiz zut Israel añarab hezariz epat nakaotü, "Met paru betezari ok, oñ dari parum tekeñ bat añarab ahori ravat hez." Met ari zi hamoh-pomedez kapotaz zut bon, oñ mar nenañiz zut hez, povoz arim abatañ bat hel batovai parumaz hori okat hahotunei.

19 Met ev menamoh-epovoz homet epat hapek, “Met mar okoñ ur elat betehavoz zut paru betehan dari parum tekeñ bat tin ev hez.” Pot hapek batah. 20-21 Povoz rotap ok hapek, oñ paru pimaz homeo badae navat hehan okat metahan, ari pimaz homeo badae bateg-neaek ari parum tekeñ beg. Met zi pomedez mar mauñ hori pov tahan el beteh, pot hahovoz zut ari ganö taput tepeken el evetepan hezag, ganö tovai ari arim abatañ bat hel batotunei, oñ ñaihet tat tin homehot hezei.

22 Met rotap God masakavor mogao tamahavoz homei. Met pi betet hori tat ñodamahariz mogao tat hez, oñ ari pim masakavoz homevai samegirin pi etet masak etamah, oñ ganö ari amun hodad tin pov betepek, povoz zi marañ ur elat beteh-pot añoh-poñiz zut ari evetepan. 23 Met Israel añarab pimaz homeo badae navat hez-pov betet tin hepan, povoz God nonair nai rekö tamahap ur elat beteh hahö-poekanañ nañ bat, rekot oliv zi kap mau potak maot bizat bañed bapanen hepan. 24 Met ari oliv zi pulorih berevat hez-pomedek zut hegiri God gogot tat oliv zi avasiz roketak ñedehan hez-mod pomedek bizat bañed avahan ari hez, povoz pi amun oliv zi pomedez mar mauñ ur elat beteh-poñ bat maot bizat bañed bapanez gog pov pi rekot tapan.

God Israel pori masakao manapan

25 Met nem bosir sau ravat hezari, God tokat etapanez ñeti izek hahan hehao añoman hatevetet, tin hodad tepekepuh arim abatañ bat hel batat epat ganö haotunei, “Met dei hodad tinavonañ het Israel añarab ritou metat tinari ravat hezari ev.” Met pot ganö hapek hezavoz ñeti epov añoman hodad tepek. Met Israel añarab God kos rez manamah-pov pohao potam hepan bon, oñ ari añarab pat tairari batam God ba ou avatahan hez-mapori kohat pim masakavok lokat rekö ravepeken petev parum tamah-pov bon tapan. 26 Tapanen Israel añarab pori amun pim masakavok lokat pohao het hepenez nonoroh sohapan. Met ev añamoh-epovoz batam pot menahan hez,

Met ari maot tinaek eñehopanezap Saion* zeitakanañ berevat emat Zekop popuz iz mimihol hodad tinao manapanen hori tamahao betepanen sapan.

27 Met ne pot tat meñizomaz batam parun mañoh-povoz rotapuv ou ravapan. *Aisaia 59:20-21*

28 Met batam Israel añaraboz mimihol ba ou batat orah rezah parur parum ñaro iz mimihol masakao manohopanez mañah, oñ petev Israel poriz iz mimihol Iesuz ñeti tinavoz kaev ravat kos rez manamahaek paru Godinañ honeo nakez, oñ paru main ravat hezaek, ari añarab patari pim non tinaoroh eñehan hakez. Oñ batam Israel mim pori ba ou batat mañahavoz homet pi petev pot tat hez-poriz am zait ahov tat homeme hez. 29 Met rotap God paru pori ba ou batat tin metohopanez mañahaek pi betet hodad modao navotü.

30 Met batam ari añarab patari pim ñetiv baval nak tovai emoog, oñ petev Israel pori taput tamahaek pim masakao ariti ba ou batat añairahan ari pim nonoroh sameg. 31 Met petev paru pori pim ñetiv baval nak hez, oñ tokat ari añarab patari masakao anamahavoz zut pi maot paru amun masakao manohapan. 32 Met God hahan añarab mapori pim ñetiv tin baval nak tohot hezan, horivohö birepez zut medemahan hezaek pi am masak metohopan.

* 11:26: Pavar 26 -Zerusalem zei potaz abat modao Saion mañoo.

Dari Godiz biñ ravakazao ev

³³ Met eñarohol ae, rotap God map masak tinavoharam tamahapuz homet ne tair tom hat et nenañ tat hez. Met pim hodad tinao mapoam iverih iv havë nao kohat hotoh pataek er horat hezan, dari gaorevon et narë hezavoz zut hezan dari nap rekot pim hodadevoz kapotaz ma pim saem tamahavoz kapot rekot hodad natotü. ³⁴ Met epat amun menahan hez,

Met tairapuhö Godiz homeamahavoz hodad het pi navoz kut tapanen popuhö meñizat pim tovai sohopanezat bar mañapan? *Aisaia 40:13*

³⁵ Ma tairapuhö rekot epat hapan, “Met ne pei nai God manohok tokat manoh-poiz hañ nai pi ne nanapan.” Pot napuhö piin mañapan? *Jop 41:11*

³⁶ Evo, oñ dari hodad, pi nenap hamarar abarah nonair nai hez-mapotuz kapot piiti hez, met pimauz kezavonañ map potuz am korav hakezaek tair tat nap nai pi manapan? Povoz pim abatao ahö haravat hezaek orah rezah dari pim abat pov bat hel batovai sookazavoz rotap ev hamoh.

12

Darim heriñir hodadeo God manook

¹ Met nem bosir sau ravat hezari, God darimaz zakep ahov etamahavoz homet ari baval hat tohopekez kateo epat arin añom. Met arim heriñir loporir hodadeo map pi nenap manohot pimaz homet hezhez tinavonañ hepeken pi arimaz biñ pimau ravat hepan. Met pot tohopekezaek, rotap pim abatao bat hel batat tovai sohopeken tin ravohopan. ² Pot tohot ari ham añarab hamarahazatuz hodadevonañ het tovai samah-poriz tamahat tovai nasohotü, oñ God hodad magei tinao anohopanez povozahar zait tat gu hahopek, povozahoh hodad tin povonañ het ari tin tairañ tovai sohopeken God etet arimaz biñ ravohopanez nen poñizahar hodad tat het tin poñ tovai sohopek.

Darim tovai sookaz ñeti tinao

³ Met God masakao nanahavoz homet ne epat ari honep honepun añom, Met God pimauhö ari pim gogot tohopekez hat ni nap kezao aviam nanat, met ni mod nap kezao ahö heriam nanahaek pim gogot tameg, povoz hodad tinavonañ het tovai sohot arimauz abatañ bat hel batohotunei. ⁴ Met darim heriñiz tamahat homei. Met dari hodad, napuz heri hones, oñ eñar marar map darim heriñik abö hezatuz parum gogot main main tamah.

⁵ Met dari amun taput ahovokaro main main het tamegiri Kristonañ honeo ravat pim heri honesiz zut dari map hez-eperi pinañ honeo lop honeri ravat hez. ⁶ Met pot dari ravat hez, povoz pim gogot tookaz hat pim zaitivok hodad tin tairañ pim masakavonañ nap nim main main anahan hez-poñinañ dari tovai sohok. Met ni nap epat homekë, Ne pim ñetiv tin añarab modarin mañovai sohomaz hodad tin epov ne hananah, pot homekez pop pimaz homeo badae batat heken pim Pul Tinapuhö ñeti tin tairao mañookez nañairohopanez pov modarin mañovai sookë. ⁷ Ma ni nap Iesuz añarab modarinañ honeo hekepuh pori meñizookez hodad pov nanohopanez pop ni hodad tin povonañ het nim modari meñizovai sookë, ma ni nap modarin non tinaorö mañairookez hodad nen povonañ hekë, povoz ni tin het mañairohoz. ⁸ Ma ni mod nap modariz loporizaroh parum navoz hat honoñai tohopanen ni ñeti tinao mañat maot parum loporizaro batohot batekez hodadevonañ hekezap ni taput tat paru nim modari pot metookë. Ma ni nap nimeri naiz teki tapanen teki tapanen poi am manekez zaitivonañ het am manookë. Ma ni nap modariz korav ravat hekezap

paru nimaz kaev ravapan hezavoz, ni tin korav ravat lopori manat het zaitivonañ tin metohoz. Ma nim modari masak metookez pop biñavonañ het masak metookë.

Nae nari masak metook

⁹ Met dari nae nap zakep tat lopori manookaz hahan hezaek lop houlorizaronañ het totunei, oñ loporizarotihanañ tin homet het arim modariz zakep tat lopori manat masak metohozei. Tat ari home hori mapoñ kos rez manat home tin nenañihar bat hezei. ¹⁰ Met ari Kristoz togutak pimaz homeo badae batat hezari ari ab kap uitakariz zut ravat hez, povoz nae nap zakep tat tin metohot arim modariz abatañ bat hel batat paru bagaros batohozei. ¹¹ Pot tovai darim Amipuz gogotaz kaev ravotunei, oñ pimaz lop honeri ravat het zaitivonañ tin tohozei. ¹² Met Iesu Kristo maot erapanez homeamegiek, biñavonañ het ñai bizat etehopeken honoñai povor kao ariti berevohopanen, poñiz homet ñaihet tat betetunei, oñ rez kek tat God eñizohopanez hat orah rezah mañ mañochozei. ¹³ Ma Godiz homeamah-añarab modari naiz tekì tohopanen arimotukanañ natù meñizat manohozei. Met añarab pim nari arim kapotaz bonori arimatak emapanen, paru gipiz manat arim zeñik au orohopanez mañochozei.

¹⁴ Met nonair nai potù pot tohot hepeken ari Iesuz homevai samegivoz mod nari arimaz kaev ravat ari honoñai povor kao etohopanen, parumaz kaev ravat God paru bahori metapanez mañ mañotunei, oñ pi am masak metohopanez mañochozei. ¹⁵ Ma mod nari paru navoz biñ ravat hepenez porah ari parunañ honeo biñ ravat hepek, ma mod nari navoz zakep tat iñ hahopanez-porah ari parunañ honeo ravat iñ hahopek. ¹⁶ Tat orah rezah modari tin hepenez homet hepekepuh tovaì arimauz ahoam homet, “Dei hodad tinavonañ ahori eveg, paru hodadeo bon okorinañ sat em natotù,” pot ari haotunei, oñ tin honeo het nae nap tin pot metohopekez nen povozaharam homevai sohopek.

¹⁷ Pot tohopeken modari ari hori etohopanen tovaì hañ horiv metotunei. Met pot tovaì sohopeken ganò modari arin etet epat hapan, “Paru hori ok tovaì samah.” Pot arimaz hapan hezavoz ari tin homet het tin nenañihar tohozei. ¹⁸ Pot tohot hepeken modari nae nap ser hahopanen ni nap nimerinañ honeo ravat modapuz ser haotun, oñ orah rezah ari honeo tin masakavonañ hepekez non poorozahar mel tohozei. ¹⁹ Met modari ari hori etohopanen hañ horiv metotunei, oñ God pot hahan hez, “Met tokat nemaüh horiv tohopanezari hañ horiv metomaz au hahon hez-pov nemauzao ok.” Pot hahan hezavoz homet, “Rotap petev paru hori etamahavoz pi hañ horiv tokat metapan, oñ dari parum etamahavoz hañiv nametotù,” pot hahozei. ²⁰ Met pot tohot het Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-epat am tovaì sohozei, Met hori etohopanez nap pi gin hepanen ari gipiz pop am manei, ma ivovoz hapanen ari ivov am hol manei. Pot tepeken pim garos hori etohopanezavoz pi homet tu ravat hepan. ²¹ Met ganò modariz hori etohopanezavohò ahò ravohopanen hañ horiv taput metovai sohopek hezavoz tinam homet masak metovai sohopekez povohò parum hori etohopanez pov ritou metohopan.

13

Gavman poriz añohopanezat took

¹ Kar, met gavman poriz ñetiv ev añomaz toh. Met gavman napur nap ma kaunsoroholor komiti pori parumauz zaitivok paru korav ravat gogot tamah bon, oñ God pimauhò pori darimaz korav ravat hepenez

hat ba ou batat meñehan hezaek dari parum ñeti añohopanezao baval hat tovai sookan tin ravohopan. ² Met tairari paru gavman poriz ñetiv kos rez manohopanezari God paru ba ou batahan hez-pop amun kos rez manohopanezaek, parumauhõ hañ horiv bapanez okat tohohan. ³ Met rotap ari tin tohopek, povoz korav ahõ hamoh-porihanañ napuz ari ñaihet natotü, oñ tairari hori tohopenez pori parumaz ñaihet tohohan. Povoz ari gavman poriz ñaihet nat hepekez hat tin tovai sohopeken paru arimaz biñ ravat hepan. ⁴ Met gavman pori God ari eñizohopanez hat ba ou batahan het gogot tamah, oñ ari hori nao tepekezari rotap paru betezam het hamah bonori okeg, ganõ nao tepeken rekot hañiv etapan hezavoz ari parumaz ñaihet tohopek. Met God paru pot ravat het etohopanez au mañat meñehan hez. ⁵ Povoz gavman poriz añohopanezat baval hat tovai sohopeken tin ravohopan. Oñ hañ horiv etapan hez-nen povozahar ari homet tin tovai nasotü, oñ ari home tinavonañ het, Rotap gavman okori tin eñizamah, pot homet tin tohopek, pot ne ev arin bar añamoh.

⁶⁻⁷ Met ari takes monis manohopekez hamahavoz homet epat arin añom. Met gavman pori ari eñizohopanez hat gog povor kao tamahaek Godiz gog mañahat ok paru tamah, povoz gavman ma kaunsor pori tairatü manohopekez arin añohopanez potü ari hodad tinavonañ het paru manohozei, ma gog mod tairañ tohopekez paru añohopanez poñ am tohot parumaz, Tin ev eñizamah, pot homet parum abatañ bat hel bathozei.

Dari modariz zait tat meñizook

⁸ Met nap monis nanat, “Moni hañis tokat nanekë,” pot hapanen maot moni hañis manekes pov houloam ni naketü, oñ zuam maot maneken bon tapan. Oñ orah rezah nae nap zakep tat loporizaro manat masak metohopekez pov bon natotuzao ok. Met pot tohopekepuh God Mosesin ah ñe mañahan hez-mapoñ baval hahopek. ⁹ Met ah ñe hahan hez-epeñiz ari hodad hakez, modapuz abup ma añapuz zait tat bogi totunei, ma mod nap men ñomotunei, ma modarizatun etet zait totunei, met rotap ah ñe epeñ, ma ñeti mapoñiz kapotak katë mod epov amun menahan hez, met nimauz homet zakep tat hezavoz zut añarab modariz homet zakep tat tin metohoz. ¹⁰ Met pot katë pov hahan hezaek, ni tairap modariz zakep tohopenez pop ah ñe nao elat pim mod nap hori nao nametotü. Met povoz modariz zakep metohopanez pop Mosesiz ñeti kateñir ah ñe mapoñ baval hahopan.

Dari oñeam sohok

¹¹ Met tairaz pot nae nap masak metovai sohopekez hamoh hometunei, oñ darim Amip maot erapanezao totoi ravah, povoz ari au orat hezari maot etañ elat bal hat etet het pim gogot tohozei. Met batam dari Iesuz magei homeo badae bategirah epat hag, “Peti pi totoi erapan.” Met rotap petev pi totoi erat tinaek eñepanezao haravah. ¹² Met hamarrah kutur epat totoi bon tapanen aliz tinas al tezapanezat hez, povoz añarab kuturutak kilam tamah-potü betet dari alizavok tin het zaitvonañ pim gogot tin tovai sohok. ¹³ Pot tat, Dari pim alizavok tin hezari ev, pot homet tin tovai sohot ari topourat horiv tohot iv kezao nat rumurat naketü, ma añarab nae nap betezam navotü, ma nae nap mogao tat ser nakaotü, ma modariz kaev ravat lop horirizaro naravotü, ¹⁴ oñ batam darimeri nae nap menohopanez hat tepures bat hehavoz zut darim Amip Iesu Kristo nenap eñizohopanez home nen pov bahorë hat het zait hori tairañ arim loporizarotihanañ berevohopanez poñ betet kos rez manohozei.

14

Modariz hepanezevov an natotü

¹ Met aban nap pi Iesuz homeo badae batat hepan, oñ pim homeo kez narav hepanepuh pi nañiz in balavi tat lop houlorizaronañ hepanezevov arim ñaravatak emapanen bat em batei. Tat pim okat homehepanezevov homet ari tovai kaev ravapanezevov ñe kez narar nar piin mañotunei, oñ tinam masak metohozei. ² Met dari hodad, aban nap Iesuz homeo tin badae batat het, “Gipizor nonair nai Godiz anahatü ev,” pot hat bat pi novai sohopan, met aban mod nap tin pimaz homeo badae navataek, Godiz etañik tin ravapanezevov hat anumai nai nain hepan.* ³ Tapanen aban gipizor nonair nai mapotü nohopanezevov popuhö pim mod anumai nain hepanezevov popuz, “Pi taekanañ hodad okov bat pi okat tamah,” pot hat batiu tiu navatotü. Ma anumai nain hepanezevov popuhö pim mod anumai nohopanezevov popuz amun, “Pi hori tamahap ok,” pot nao nakaotü. Met rotap God añarab pimaz homet het nonair nai namaharir, anumai nain hezari, dari maporiz zait tat masakao anat hez, povoz nae nap ñeti hori pot nañ ari tovai haotunei. ⁴ Met ari aban ahö napuz gog abanariz tamahavov hodad tat hapeke? Evo, oñ arihö rekot pot nakaotuzao ok, oñ aban ahö pop pimauhö pim gog abanariz gogovon etet, “Tin ok tameñ,” ma, “Hori ok tameñ,” pot paru honep honepun mañohopan. Met darim Amip rekot aban anumai nai nain hepanezevov hameg-pop bakez batohopanezevov pi pimaz tin homeo badae batohot hepan.

⁵ Met aban nap aliz nasiz ba ahö batat epat hapan, “Aliz epesihö aliz modañ ritou mefat tinas ravat hez.” Pot hapanen aban mod napuhö epat hapan, “Aliz mapoñ taputaharam hez,” pot hapan. Met ari mapori honep honep arimauz hepekezevov tin homet hezei. ⁶ Met aban nap epat hapan, “Aliz epes nem Amipuz aliz ahos ev.” Pot hapanepuh hepanezevov darim Amip pimaz biñ ravapanezevov homet okat hahopan, ma aban nonair nai mapotü nohopanezevov darim Amip pimaz biñ ravapanezevov homet garos Godin epat mañapan, “Ni tin tat gipizor anumai epat naneñ.” Pot mañat bat nohopan. Ma aban anumai natü nain hepanezevov amun darim Amip pimaz biñ ravat hepanezevov homet het pim nohopanezevov potuz Godin epat mañohopan, “Ni gipiz tinat ev naneñ.” Pot mañat bat nohopan. Povoz ari pot hat main main nohopekezevov nae nap ser hat batiu tiu batohotunei. ⁷ Met darim biriri hekaz kapot dari nap hodad nakez, ma ñomookaz kap pot amun darihanañ nap hodad nakez, oñ God pimauz zaitivok hamah-pot dari tameg. ⁸ Povoz dari hamarah biriri hez-eparah darim Amip pimauz hahopanezevov tovai sook, ma ñomookazarah amun taput took. Met rotap dari ev biriri hekaz porah, ma ñomookaz porah, darim Amip pimauz dari ravat hek. ⁹ Met tapuvov homet Kristo pi biriri hepanezevov ma ñomapanezariz ahop ravat hepanezevov hat pi ñomat maot biriri ravat bal hah. Povoz dari hodad, met dari biriri hez-eparah ma ñomat sat hekaz porah pim irih dari tin hek. ¹⁰ Povoz tairaz ari Kristozari arim modariz hezat hezat et bameg hameg? Ma tairaz arim modariz an tat ñeti horiv hameg?

* **14:2:** Pavar 2 -Met ñeti epovok nari boloi nain hehavov ñeti hodadeo ev. Met Pol ñeti epov menah-porah añarab nari anumaihol bat god moregariz homet, “Deim godihol ev,” pot hat paru meñizohopanezevov hañiv metat anumai pori bareñ elat gog navor nao tooh. Pot tat anumai hañiv metooh-tapuri maketak basat bizoohan modari parum napanez bat monis manoh. Met pot tooh-poekaz Iesuz añarab nari, “God moregariz hañiv metah-anumai ok, povoz dari nainotü,” pot haoh. Povoz Iesuz añarab nari anumai pori nain hehavov kapot ok.

Evo, ari okat haotunei. Oñ tokat God dari ñevok evizat an etapanez ¹¹ batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Darim Amip pot hah, Met ne pohao het ñeti rotapuv hamohopuhö ari añarab maporin epat añom,

Met ari nem nakoe emat rariñ rez bareñat honep honep arim toogivoz kapot neen bar nañepok. *Aisaia 45:23*

¹² Pot hahan hez, povoz dari hodad, dari mapori honep honep ev hamarrah darim het tameg-kap poñ Godin bar mañookan pi hatevetehopan.

Modari ñodapanez nao nametotü

¹³ Met God darim ahop hezaek dari Iesus homeamah-mod nariz tamahavon etet, “Horiv ok tamah,” pot nakaotü, oñ epat honep honep haovai sook, Met nem modari non tinaoroh sohopenezaek, ganö paru nem tomaz navon etepanepuh hodad hori nao bat ñodapan hezavoz, nem tovai sohomas povoz tinam homet tohom. ¹⁴ Met ne darim Amip Iesu Kristonañ honeo hezaek nen epovoz badede nañahan ne hodad hez. Gipiz nakap, ma anumai nai rekot dari bahori navatotü. Oñ aban nap nai nainotuz ahao hat hez-poi pi bat napan, povoz, Ae ne hori ev toh, homepanezaek, pei napanez poihö pi bahori batapan. ¹⁵ Met nim modap nai nainotuz hat hez-nap ninañ hepanen, ni poi bat neken pi nim tekezat etet nai amun bat napanepuh, Ae nem ah ñe hahan hez-pov ev eloh, pot homet lop horiri ravapan, povoz nim modariz zakep metovai sookez hahan hez-pov elat nim mod pop bahori batekë. Met Kristo nim popuz zakep tat ñomah, povoz nim novai sookez nai nim mod pop bahori batapan hezavoz homet pi emat ninañ hepanen ni poi tovai bat notun. ¹⁶ Met ni nap nim tairao tovai sookezavoz, Tin ev tamoh, pot homekez povon modari etet, “Pi hori ok tamah,” pot hapanen tin naravotü. Povoz nim tookezavoz homet ni tin tovai sohoz. ¹⁷ Met gipizor ivovor nonair nai mod darim nameg-potuhö Godiz masakavoz roketak tin hekaz kapot ravat nakez, oñ potü upai betezatü ok. Met Godiz roketak tin hekaz kapot pim Pul Tinapuhö epat tohokaz añamah, Dari hezhez tinavonañ tohok, ma nae nap masak metohot lop tinarizaronañ hek, ma biñavonañ hekaz, nen poñ añairamah. Met pot añairamah-okoñ betez bonoñ ok. ¹⁸ Met aban tairap Kristoz nonoroh tin sohopenez hat tin hamoh-epañ tohopenezapuz God biñ ravapan, met añarab modari amun pimaz, “Tin tovai samahap ok,” pot hahopan.

¹⁹ Povoz dari lop honeri ravat tairañ tovai sookapuh Iesus añarab tin honeo hekaz poñ, ma dari pimaz homeo kez badae batookaz tin poñihar tovai sookan darim pot tookazavon God etehopenen tin ravohopan. ²⁰ Met God orah rezah darim loporizaroh eñizat gogot tamahaek, ari gipizor anumaitü nohopekezavoz homet Godihö arim modapuz loporih gogot tamah-pov bahori metotunei. Met dari rekot gipizor anumai mapotü novai sohok, oñ kar ni nap nai neken nim mod Iesus homet hez-nap poiz ah ñeo hat hepanezaek, amun bat nat lop horiri ravapanez pov ni tairap pot metekes popuz horiv ok ravapan. ²¹ Oñ ganö nim mod pop nim tekezat etet hori nao tat ñodapan hezavoz homet pim ah ñeo hat hepanez-epotü, anumai ma bain ivovor iv kezañ, ma mod tairatuz ah ñeo hat hepanez-potukanañ pi emapanen arip honeo hepekepuh, ni bazei manat nain heken nim mod pop niin etet tin hepan.

²² Met bolor gipizor mod tairañiz ah ñeo hahan hez-potuz homehot hodad tairao bat hekaz pov God nenapun mañak, oñ arim modarin mañohopekez bonov ev, povoz arim modarin tovai mañotunei. Met aban nap pimauz tamahavoz ma namahavoz homet, “Tin ev tamoh,” pot hat lop horiri

naravotuz pop biñ ahov ravat hepan. ²³ Oñ aban mod nap pi nai napanez tat lop houlorizaro ravat het, “Epei noman God nemaz biñ ravapan ma tair?” pot homevaiam am bat napan, povoz, “Tin tat ev namoh ma tair,” pot hat betezam napanezaek Godiz etañik tin naravotü. Met rotap dari tairao takaz lop houlorizaronañ het, “Epat toman God biñ ravapan ma tair?” pot homevaiam am tak, povoz takaz pov barotap navat het betezam am takazaek dariti horiv ou ravapanen, God etet, “Hori nao ok teñ,” pot nañapan.

15

Darim modariz metookazat ev

¹ Met dari Iesuz homeo ahoam badae batat hezari paru tairari pimaz aviam homeo badae batat het, “Met tair tomapuh ne pim non tinaoroh som batah,” pot hat home midin tamah-pori tin metookë. Tat darimauz tookaz nenavoz homevai nasohotü, ² oñ darim mod pori pimaz kez tat homeo badae batat het pim nonoroh tinam tovai sohopenez homet bakez mavatovai sohok. ³ Met dari hodad, Kristo pimauz tohopanez nenavoz homevai nas, oñ batam pim pot tapanezavoz epat hamenahan hez, Met God nimaz ñeti hori hah-poñ petev nemaz tapuf amun paru hamah. Met menahan hez-epat Kristo metoohan pi kaev narav, oñ modariz homet am zaitivonañ tovai emoo. ⁴ Met ñeti nañir nañ Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-mapoñ upai menahan hez bon, oñ dari añarab hatevetet loporizaroh tin bizat het epat homeok, Tokat God dari avapanen pinañ honeo tin hek. Pot homet dari ñai bizat etet hekaz hatahoh ñeti poñ menahan hez.

⁵ Met God dari tin het rez kek tat tovai sookaz pov anat bakez avatamahap ari eñizohopenen Iesu Kristoz tovai emoohavoz zut ari tohot lop honerinañ hepekez ne zait toh. ⁶ Met pot tohot ari tin honeo het ñe honeo hat darim Amip Iesu Kristoz Papap Godiz biñar sos hahopek.

Añarab patari tin metookaz ñetiv

⁷ Kar, Kristo dari añarab pimaz ahoam ma aviam homeo badae batameg-map poriz zait tat loporí anat hezavoz zut ari nae nap loporizaro manat hezei. Pot tohopeken Godiz abatao ahö ravohopan. ⁸ Met batam God nap meeapanen erapanez Zuda darim iz mimiholon mañahan menahan hezavoz rotapuv ou ravapanez hat Kristo erat tin etah, pov dari hodad. ⁹ Ma Zudahol bon oñ añarab patari amun, “Rotap God darimaz zakep ahov tat etahavoz homet pim abatao bat hel batovai sohok,” pot hapanez hat pop erah. Met paru añarab pat pori pot metapanez homet batam napuhö Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

Met ne Zuda bon oñ añarab patarinañ het ne nimaz biñ ravat hemapuh nim abatao bat hel batohomaz daañ haovai sohom. *Buk Song 18:49*

¹⁰ Ma mod nao amun epat menahan hez,

Ari añarab patari Godiz añarabonañ honeo biñ ravat hezei. *Lo 32:43*

¹¹ Met menahan hez-modao ev

Ari añarab pat zeï maposikaroh hezari map darim Amipuz ahoam biñ hahozei. *Buk Song 117:1*

¹² Met aban Aisaia amun epat menahan hez,

Met aban Zesi* popuz iz mim nap berevapanen Godihö añarab patariz korav ahop bavatapanen paru pat pori puihö tin metohopanez homehopan.

Aisaia 11:10

Pot paru menahan hez.

¹³ Met God dari tin hekaz kapotaz maup ravat hez-popuz homeo badae batovai sohopeken pi biñavor lop tinarizaro ari anohopanez ne zait toh. Tapanen pim Pul Tinapuhö kezao ari anohopanez tokat pinañ honeo hepekez homeameg-pov arim loporizaroh ahö ravohopan.

Pol pim gogot tohavoze biñ ravah

¹⁴ Nem bosir sau ravat hezari, met arim loporizaroh hezhez tinavor Kristoz nonoroh sohopekez hodad ahov ariti an pap manat hezaek ari rekot nae nari tin mañovai sohopekez hez-pov ne hodad. ¹⁵ Met ev menamoh-tep epeek ganö ari ñeti nañ unun manepek hezavoze, ari ñeti epeñin hatevetet baval hahopekez ne homet epeñiz arin añomaz ñaihet nat, oñ tapuv maot ev bade de añamoh. Met ne betez napuhö arin ev añamoh bon, oñ God masakao nanat ba ou navatahan, ¹⁶ ne Iesu Kristoz gog abanap ravat, Zudahol bon oñ añarab patariz ñaravatak pim gogot tovai sat em tohot Godiz Pul Tinapuhö añarab porihanañ nari bamain batapanen pim añarab tinari ravapanen, pi poriz biñ ravat hepaneze homet ne pim ñeti tinao paru añarab pat porin mañovai samoh.

¹⁷ Met ne Iesu Kristonañ honeo het Godiz gogot tin tamoh-povoz homet biñ ravat hez. ¹⁸ Met ne ñeti mod nao arin naañotü, oñ Kristo pimauze kezao ne nanoohan tovai emooh-ñeti poñ arin ourah epat añom, Met ne gogot tovai emohot añarab patari pim ñeo baval hahopanez hat ne parum ñaravatak hezhez tinavonañ het pim ñetiv mañooh. ¹⁹ Ma red povor kao mañairovai emoohon Godiz Pul Tinapuhö kezao paru manohan paru nari nem tovai haovai sohot hatevetet eteohapuh pim ñeti nem mañooh-pov barotap batoo. Met ne Zerusalem zeitakanañ gog pot kapot tat tohopuh ze maaposikaroh sat em tohot Kristoz ñeti tin pov añarabon mañovai emohot Ilirikam ze posikam emat bon toh. ²⁰ Met ne pot tovai ze mod ahö tairatakaroh nari sat Kristoz ñetiv hamañoohan hateveteoh-poek ne amun sat maot mañohomaz hom namee, oñ taek añarab pim ñetiv hat navet heh-zei poñik sat mañohoman hatevetehopanez zaitivonañ sat mañooh. ²¹ Met povoz zut batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

Met paru tairari pim ñetiv namañ hepaneze porin mañapanen hatevetepan, ma pim ñetiv hat navet hepaneze porin mañohopanez hatevetet paru pimaz tin hodad ravat hepan.

Aisaia 52:15

Met pot menahan hez-taput ne añarab hat navet hezarin bade de mañovai samoh.

Pol Roma zeitak sapanez hah

²² Met ne arimatak emat arin etemaz homevai emamoh, oñ ne añarab patarin Iesuz ñetiv mañovai samohoek mavadatam tohot ne naem, oñ ev am hez. ²³ Met petev ze epesik ne het gogot tovai emooh-pov bon tahaek krismasañ ahoam emat arin etemaz homevai emamohovoz homet, ²⁴ Spen ze mod psik somaz emomazarah emohot arimatak arinañ gaa tat ñon nahol hef nae nap biñ ravat hekaz homeamoh. Tat ari ne maot somaz nemepeken ne Spen ze psik som. ²⁵ Oñ garos ne Zerusalem zeitak sat poek Godiz añarab ravat hezari moni nas manom. ²⁶ Met Zerusalem añarab

* **15:12:** Pavar 12 -Met aban Zesi pop pi Devid popuz papap, povoz pi Iesu Kristoz iz mimip ok.

pori nonair naiz tekī tat hez-ñeti pov ev Masedoniar Akaia zeī epesikaroh añarab Iesuz homet hezari hatevetet parumauz zaitivok pori manapanez hat monis bizovai samah. ²⁷ Met neohō paru porin mañohon monī pos bizovai samah bon, oñ parumauz hodadevokam pot tamah. Met batam dei Zuda añarab nari Iesu Kristoz ñetiv añarab patarin mañovai soog, povoz homet hañiv metapanez hat monī pos manapanez homet añarab pat pori bizovai samahavoz tin ok tamah, pot ne homeamoh. ²⁸ Povoz ne monī biamah-pos nanapanen basat Zerusalem zeitak hez-pori map manomapuh poekanañ Spen zeisik somaz hahoek ne garos arinañ aviam ak emat hem. ²⁹ Met ne hodad, Arihaz emomazarah ne Kristoz ñeti tinao nem loporih an pap manat hepanen arin añohoman pimaz tin hodad ahov bepek.

³⁰ Met nem bosir sau, ari darim Amip Iesu Kristoz homeamegin pim Pul Tinapuhō ari eñizamahan arim modariz zakep tameg, povoz ne rez kek tat pim gogot tamohon modari honoñaiñ netamahavoz homet, God ne bakez navatohopanez hat ari nemaz mañ mañohozei. ³¹ Met Zuda añarab ahovokaro Iesuz hom namee hezaek ne Zerusalem zeitak soman ganō paru poekari ne bahorī navatapan hezavoz ari Godin mañ mañohopek, ma Iesuz añarab poekari monis manoman, “Patarihō monī epes manahan bat emahas ev,” pot hat paru monī posiz kaev naravotū, oñ am bapanez homet mañ mañohopek. ³² Met ne poek sat hemazaekanañ God nem nonor nanemeriz tapan, povoz arin etemaz homet biñavonañ arimatak helakao emat arinañ tin toutat dari ñer ñeti hahot hekapuh biñ ravom. ³³ Met God pi darim lop tinarizaronañ hez-povoz kapot pimaütī hez-popunañ ari tin hepekez ne zait toh. Rotap ev hamoh.

16

Ñeti biñao Roma maporin mañah

¹ Nem modari, met Kristoz homet hez-añ napuz abatao Pibi, pi Señkiria zeitak het Iesuz añarab togū modat ravat hez-mod pori tin metat gogot tamah-pop arimatak emat arin etepanez hah. ² Povoz pi ak emapanen ari darim Amipuz añarab ravat hez-povoz homet masak metohopeken pi arim ñaravatak het ari eñizat gogot tohopanepuh, tairaz tekī tohopanez poi meñizat pi manohopeken tin ravohopan. Met añ pop añarab ahovokaro meñizovai emamahap ok, met ne amun neñizamah, povoz ak arih emapanen tin metohozei.

³ Met arimatak hezañariv aban Akuilar añap Prisila poñariv nenañ honeo batam dei Iesu Kristoz gogot toog, met ne parup poñariviz homet ñeti biñao mañat parup tinam hepenez ne zait toh. ⁴ Met batam parupinañ honeo dei hegirah honoñai nao deiti ou ravahan ne tin hemaz hat parup nem teket bat ñomapanez hah, povoz ne parupimaz biñ ravat hez. Met añarab patari Iesuz homet het togū manamah-pori amun parupim pot tahavoz homet biñ ravat hez. ⁵ Ma parupimatak Iesuz añarab tairari togū manat daasir mañe hamah-poriz amun homet, “Paru tin hepan,” pot ne homet ev menamoh.

Met aban nap pim abatao Epanitas pi Esia zeisik garos Iesuz homeo badae batahap ok, met ne pimaz homet ñeti biñao hat, “Tin hekez ne zait toh,” pot ev piin mañoh. ⁶ Met añ nap Maria pi ari tin hepekez hat gog ahot tovai emamahapuz homet amun, “Ni tin hekez ne zait toh,” pot piin ev mañoh. ⁷ Met aban nañariv Andoronikasir Zunias parup Zuda nem modañariv batam Iesuz homeo badae batat hehan ne tokat parupim tahaput tooh, met dei honeo kakam zeimakeh emerizahan heg. Met nem

apopor aban modari parupimaz tin hodad hez, poñariviz homet, “Arip am tin hezei,” pot parupin ev mañoh.

⁸ Met aban nap Ampilitas popuz homet, “Tin hekez ne zait toh,” pot ev piin mañoh. Met Iesunañ honeo ravegiek deip tin ñod rezat hez. ⁹ Met aban nap Ebanas pop darinañ Kristoz gogot tamahapur aban modap Stekis nenañ ñod rezat hez, poñariviz homet, “Arip tin hepekez zait toh,” pot ev parupin mañoh. ¹⁰ Met aban modap Apelis pop honoñai ahö nao piiti berevahan pi Kristoz ahoam homet hez-pov ou ravahan eteg-popuz homet, “Ni tin hekez ne zait toh,” pot piin ev menat mañoh. Met aban mod nap Aristobulas popuz ab kap uitakariz homet, “Ari tin hepekez ne zait toh,” pot parun ev mañoh. ¹¹ Met aban Erodion pi Zuda nem mod popuz homet, “Ni tin hekez ne zait tat hez,” pot piin ev mañoh, ma aban mod nap Nasisas popuz ab kap uitak tairari darim Amipuz homeamah-poriz homet, “Ari tin hezei,” pot parun ev mañoh.

¹² Met añ nañariviz abatavokaro Tripina met modap Triposa, poñariv parup darim Amipuz homet gogot tin tamahañarivir añ modap Pesis nem saupuz zut ravat hezap pi amun darim Amipuz gogot tamah, poriz homet ne epat hamoh, “Ari mapori tin hepekez ne zait toh.” Pot parun mañoh. ¹³ Met aban Rupus pop darim Amipuz gogot tohot modari ritou metat hezapur pim nonopuz homet, “Arip tin hepekez ne zait toh,” pot ev menat mañoh. Met añ pop ne pim ropuz zut ba navatat tin netoohap ok. ¹⁴ Met aban modariz abatañ ev, Asiñkiritasir, Plignonir, Emisir, Patrobasir, Emas, porir parunañ honeo aban tairari Iesuz homeo badae batat togü manat hezariz homet, “Ari tin hepekez ne zait toh,” pot parun ev mañoh. ¹⁵ Met aban nap Pilologasir añap Zulia, met aban modap pim abatao Neriasir pim saup, met aban modap Olimpasir añarab mod tairari porinañ honeo Iesuz homeo badae batat togü manamah-poriz homet, “Ari tin hepekez ne zait toh,” pot parun ev mañoh.

¹⁶ Met arim topourameg-porah nae nap tin metameg-pov tin ou ravo-hopanez hat mar nae nap manohozei. Met zeï epesik Iesuz añarab toguñik hezari arimaz homet tin hepekez zait tat hahan ne ev menamoh.

Poliz ñeti katë meteo ev

¹⁷ Met nem bosir sau, epat añoman arim hat kovë zao bat tinam hatevetepez ne zait toh. Met ari Iesuz ñeti tinao añoohan tin hatevetet pimaz homeo badae batat het togü honet ravat hezaek, nari emat ñeti mod moreg nao arin añovai baeverat maot bamain main avatapanen, nae nap kaev ravat hepek hezavoz tinam homehot het arim ñaravatak pot añat baeverapanez pori emapan, povoz ari kos rez manei. ¹⁸ Met pot etapanez añamoh-pori darim Amip Kristoz irih tin het gogot tamah bon, oñ parumauz zait horiñinañ het añarab kaev ravapan hezavoz sesekor haovai añarab Iesuz aviam homeo badae batamah-porin mañamahan parum mañamah-povoti samahaek hori ravamah. ¹⁹ Met ari Iesuz ñetiv hatevetet baval hameg-ñeti pov haovai emamahan añarab mod narizaro hateveteamah, povoz ne arimaz biñ ravat hez. Met ari nonair naiz tin tamegivoz kapotaz hodad ahovonañ het nonair naiz hori tamahavoz kapotaz hodad nat hepekez ne zait toh. ²⁰ Pot tohopeken God dari lop tinarizaro anamahap zuum Seten bat hor batat arim eñañik betepanen mez horepek.

Met darim Amip Iesu Kristo ari masakao anohopanen tin hepekez ne zait toh.

Polinañ hehari paru tin hepenez hah

²¹ Met Timoti nenañ ev het deip honeo gogot tameg-pop ari Roma zeitakariz homet, “Paru tin hep,” pot hahan ev menoh, ma nem Zuda aban modari, Lusiasir Zesonir Sosipata paru pori amun arimaz homet, “Paru tin hep,” pot hahan ne ev menoh.

(²² Met ne Tetias Pol meñizat pi hamahan ne tepaek menamoh-epop amun ari darim Amipuz tin homet hepekez ne zait toh.)

²³ Met aban Gaias popuz zeimakeh ne Pol hezan pi nemaz korav naravat hez-pop amun arimaz homet tin hepekez pi zait tat hez, pot hahan ev menoh. Met pim zeï tapumakeh Iesuz añarab nari amun togü manamah. Met aban Erastas zeï epataz gavmaniz monisiz korav ravat hezapur, Iesuz homet hez-darim modap Kuotas poñariv amun arimaz homet tin hepekez hahan ev menoh.

[²⁴ Met darim Amip Iesu Kristoz masakao orah rezah arinañ hepanez ne zait toh.]

Pol Godiz biñ ravat menahat ev

²⁵ Met dari Godiz abatao bat hel batovai sook. Met pi tapupuhö ari bakez avatohopanen ne Iesu Kristoz ñetiv añarabon mañamoh-povoz ari tin hodad ravat kez tat pimaz homeo badae batovai sohopekezaek kaev naravotü. Met batam pat naratï Iesu Kristoz ñeti hamoh-epov God ba ou navat hehan añarab hodad nat het tovai emooh. ²⁶ Oñ petev propet abanariz menahan hezavoz rotapuv ou ravahaek dari añarab maporin ñeti pov mañovai sookaz God pohao het hez-pop hakahan hez, povoz paru pori pimaz homeo badae batat tovai sohopenez hat zeï maposikaroh pim ñetiv mañovai sameg. ²⁷ Met God nenap nonair nai mapotuz hodadevonañ hezapuz abatao bat hel batovai sohok. Met Iesu Kristo gog ahot tahaek Godiz abat ahö pov bon natotü, oñ dari pohao het bat hel batovai sohok. Rotap tookazat ev hahö.

(Poliz ñetiv hahan menahat nen ev.)

1 KORIN

Ñeti garosikao

1 Korin ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Pol narah Epesas zeitak hehapuh pi Korin zeï ahö pot Akaia zeisik demahan hehaek añarab het Iesuz homeo badae batat hehariz homet ñeti epov menah.

Met Korin zeï potak Zuda añarab met Grik añarab honeo poek heh. Met Aposor bodori 18 pavar 1 sat 17 Pol poek sah-ñetiv rekö hameg. Met Pol garos Korin zeitak sat añarab porin Iesuz ñetiv mañohot hehan nari hatevetet homeo badae batat het Iesuz añarab togut ravat heh. Tahan Pol paru betet zeï modasikaroh Iesuz ñetiv mañovai sooh. Toohan paru Korin zeitak Iesuz homet hehari hori nañ tovai emooñ-ñetiv haohan Pol hatevete. Ma parum togutak honoñai navor nao ou ravooñ, povoz paru meñizapan hat pi parum tohopanezat ñeti epov menat parun bade meñah.

Met Iesu hamarrah hehaekanañ maot hasahan krismasañ 25-iz zut bon tahan, Pol ñeti epov menah.

Pol Korin añaraboz ñeti garos epov menah

¹ Met ne Pol, God pimaüz hodadevok ba ou navatat Iesu Kristoz aposor abanap banavatahan, ne pim ñetiv añarabon mañovai samohop ev. Met aban Sostenis darim modap deip honeo ev het, ² ari Korin zeitak het Iesuz añarab togut ravat hehariz homet ñeti epov ev menakaz teg. Met God ari ba ou avatahan Iesu Kristonañ honeo raveg, povoz ari hori toogiek maot bamagei tinari avatamah. Met ari nenari pot etamah bon, oñ zeï maposikaroh añarab darim Amip Iesu Kristoz homet, “Deim Ahop eñiz,” pot hamah-mapori piuhö magei tinari bavatamah.

³ Met God darim Papapur Iesu Kristo darim Amip ari masakao anohopanen lop tinararonañ hepekez ne zait toh.

Pol Godin biñ mañahat ev

⁴ Met orah rezah ari Iesu Kristonañ honeo ravat hezaek God eñizat masakao anamahavoz homet ne piin ñeti biñao mañamoh. ⁵⁻⁶ Met batam Kristoz ñetiv arin añovai emooñon, hatevetet arim loporizaroh biit bahorè hat pinañ honeo haraveg. Tat ari pim masak ahovor hezhez tinavonañ het ñeti rotapuvoz tin hodad hakezaek modarin mañameg. ⁷ Povoz ptev ari darim Amip Iesu Kristo maot ou ravat erapanez ñai bizat etet hez-eparah ari Pul Tinapuhö eñizat anamah-tin poñiz navoz ari tekí nat. ⁸ Met rotap Iesu Kristo pi bakez avatohopanen, rez kek tat tovai sohopeken, darim Amip tokat maot erapanez aliz posik ari tu naravotü, oñ Godiz etañik rouvat hepeken, arim hori hatooñ-nao ou naravotü. ⁹ Met God ari pim rop darim Amip Iesu Kristonañ lop honeri ravat hepeken, pi arimaz tin korav hepenez hat ba ou avatahaek, pi hodad modao rekot navotü, oñ pim hahat tat am bakez avatohopanen, pim ropunañ honeo tovai sohopek.

Paru main main ravat hah

¹⁰ Met ari nem bosir sau ravat hezari, darim Amip Iesu Kristoz abatavok ari hodadeo bepekez hat ñe kezao epat arin añoman hatevetei. Met arim berat nari main nari main ravameg-pov betei. Tat maot lop honeri ravat het ñeti hon nenañ haovai sohozei. ¹¹ Met pot arin añohovoz kapot ev. Met añ Kloviz kapotak nari ev emat, ari Korin añarab nae nari ser hat tin honeo

nakezavoz ñetiv epat neen bar nañah, ¹² “Met paru Korin añarab ser hat berat main main ravat het, narihö epat hamah, ‘Met Pol pi ahop, povoz dei pimeri ev,’ pot hamah. Ma mod narihö, ‘Evo, Apolos pi ahop, povoz dei pimeri ev,’ pot hamah. Ma mod narihö, ‘Dei Pitazari ev,’ pot hamah. Ma mod narihö amun epat hamah, ‘Dei Kristozari ev.’ Pot Korin añarab hahot hez.” Pot ev emat neen nañahan ne hatevetehon tin narav. ¹³ Povoz eñarohol epat añoman ari hodad ravei, Met Kristo pi lopotak berat ek nas main ek nas main ravat heza? Evo, pi berat main main narav, povoz ari pim añarab berat main main naravotuz ne ev hamoh. Ma ne Pol arim hori tovai emoogifñiz hañiv bat zirah nourahan ñomoho? Evo, met Iesu Kristoz tahat ok. Ma Iesuz homet hegin ivoh emeeharah nem abatavok ivoh emeeha? Evo, nem abatavok ari ivoh naemee, oñ Kristoz abatao hat ivoh emeeh. Povoz ari Kristozari ravat hezari ok, oñ neneri ma Pitazari ma mod napuzari ari ravat nakez.

¹⁴⁻¹⁵ Met batam ne arinañ hehorah, ne aban Krispasis Gaias nen poñariv ivoh memee, ari mod nari amun ne ivoh naemee, povoz ganö ari, “Pol ivoh emeehaek dei pim eñatak sameg,” pot arihanañ narihö rekot nakaotü. ¹⁶ Au ee, ne rahor unun manoh, met aban Stepanasir añapur ñarohol amun ne ivoh memeeh, oñ mod nari ivoh memeeh ma namemee-pov ne unun hamano. ¹⁷ Met Kristohö añarab ivoh memeeh nañat nemeehan tovai samoh bon, oñ pim ñeti tinao añarabon bar mañovai sohomaz nañat nemeehan mañovai samoh. Met ham abanariz hodadevonañ het hamahavoz zut ne het mañamoh bon. Oñ ne parum hodad povonañ het mañovai samahavoz zut mañovai sohovoizatín, paru Iesu darimaz homet hehan zirah urahan ñomah-ñeti pov mañamohoe betezao ravah narab, oñ ne pot nao namañ.

Godiz hodad ahov Kristo ba ou batah

¹⁸ Met Kristo zirah urahan ñomah-ñetiv hamegin hatevetet paru ñomat hori ravapanez nonoroh samah-pori, “Ñeti betezao ok,” pot hat batiu tiu batamah, oñ dari pimeri ravat hezavoz hat tokat tinaek eñepanen hekaz eperi, ñeti epovoz homet epat hameg, “Met rotap Godiz kezao ahoam hez.” ¹⁹ Met batam ham eparahazatuz hodadevonañ het tamah-poriz epat menahan hez, Met aban ham eparahazatuz hodadevonañ het tamah-poriz hodadeo bavon batom. Ma aban pori hahopenan ne bazei manoman, parum hahopanezao betezao ravohopan. *Aisaia 29:14*

²⁰ Pot menahan hezaek, paru ham eparahazatuz hodad ahovonañ het tepañik menahan hez-povoz kapotaz tin hodad hez, ma topouramaheak bal hat modari hodad nao bapan hat ñeti nañir nañ ahoam mañamah. Met God parum hodad povoz homet batiu tiu batat, “Betezao ok,” pot hakahan hez.

²¹ Met God hodad ahö mapoñinañ hez-pop epat hahan hez, “Met ham eparahazatuz hodadevonañ hez-añarab pori nem hezhezavoz kapotaz tin paru hodad tapanez rekot bon.” Met dei pim ñeti tinao haovai samegin hodad povonañ hezari hatevetet, “Ñeti betezao ok,” pot paru hamah, oñ God pimauz hodadevok epat hahan hez, “Met paru tairari nem ñeti tin epov hatevetet barotap batapanez pori neneri bavatoman tin hepan,” pot hah. ²² Met paru Zuda nem mod nari ham eparahazatuz hodad nenavonañ het, “Ari red navor nao añairepeken etetahoh, dei Iesuz ñetiv barotap batat homeme hek,” pot hamah. Oñ met Grik añarab nari hodadevoz zeimakeh lokat hamarahazatuz hodad ahov bat hez-narihö epat hamah, “Met nap hodad ahö tinavonañ het Kristoz ñetiv dein añapan, povoz pimaz dei

barotap batat homeme hek.”²³ Met parum pot hamah-okovoz zut dei nak, oñ Kristo zirah urahan ñomah-ñeti nen pov mañovai samegin, paru Zuda nem pori hatevetet Kristo ev hamarrah parum ahop ravat hepanez homehot hezaek, “Pi tapup haerat hañomah,” pot mañamegivoz paru loporizaro kaev ravamah. Ma Grik añarab pori ñeti povon hatevetet kek hat epat hamah, “Met paru okori hodad ahö tinavonañ het ñeti okov hamah bon, oñ hodadeo bon betezam het okat hamah.”²⁴ Met Zuda tairari God ba ou batahan pimeri ravat hez-pori, ma Grik añarab pat porihanañ tairari God ba ou batahan het, pimeri ravat hez-pori, Iesu Kristoz tat eñzahavoz homet, “Rotap Kristo ñomahan Godiz hodad tinavor kez ahov ou ravahan dari hodad raveg,” pot hamah.²⁵ Met paru nari Kristoz ñomahavoz homet epat hamah, “Met God kez nao ok nat.” Pot hamahaek paru pim kezavoz hodad narav het okat hamah. Oñ pi popuz kezavohö añarab maporiz kezavonañ tamah-poñ map ritou metat hez. Ma nari pim ñetivon hatevetet epat hamah, “Met pi hodad ahov bonop ok.” Pot pimaz hamahaek, paru pim hodad ahovoz hodad nat kut het okat hamah. Met pi popuz hodad ahovohö añarab maporiz hodadeo bat tamah-poñ map ritou metat hez.

²⁶ Met nem bosir sau, batam ari tair hegiek God ba ou avatahan pimeri raveg, povoz homei. Met ham añarab modari arin eteohaek arihanañ honep honep hodad ahovonañ heginahoh, God ba ou avataha? Ma ari honep honep amun abat ahovonañ heginahoh pi ba ou avatah? Evo, ari maporizaro hodad ahovor abat ahov bon hegin pimauhö ba ou avatahan pimeri raveg.²⁷⁻²⁸ Met ari añarab tairari modarihö arin eteamahan, ari hodadeo bon, ma kezao bon hez, ma abatao bon hez, ma modarihö batiu tiu avatah, “Betezari ok,” pot arimaz hamahan ari hez-pori, Godihö ba ou avatahan ari pimeri ravat hez. Met tairaz ari pori ba ou avatahan hez hometunei, oñ añarab modarihö eteamahan paru añarab tairari hodad ahovonañ hez, ma kez ahovonañ het tamah, ma abat ahofinañ hez, ma modariz etañik tinari ravat hez-map pori, tu ravapan hat arihoez ba ou avatah. Met ham añaraboz etañik hodad tairaiñ paru bat hel batat hamah-poñ bon tapan hat ari okorihoe ba ou avatahan hez.²⁹ Met God ari abatao bonori pimeri ba avatamahaek, tokat batogü amanapanez porah nap, Godiz etañik het pimauz abatao bat hel batat epat piin namañotü, “Met ne hodad ahovonañ hakehonahoh ni ba ou navateñin hehop ev.” Pot namañotuz homet ari añarab abatañ bon betez okori ba ou avatahan, pim nonoroh sameg.³⁰ Met God pimauhö ari eñizat Iesu Kristonañ bahoneo avatah. Met pi Kriston mañat meehan erat Godiz hodad tin povonañ heh-pov ba ou batahapuh, dari hori hegiek darim hañ horiv bat pi ñomat eñzahapuh batam Seteniz non horioroh soog-pov bavetet, pim añarab magei tinari bavatahan het pim non tinaoroh sameg.³¹ Povoz epat menahan hezavoz dari homek, Met nap pimauz abatao bat hel navatotü, oñ darim Amipuz abat nenaö bat hel batat hep. Pot menahan hezavoz dari homet, Iesu nenapuz biñ ravat pim abat nenaö bat hel batohot hek.

2

Pol parunañ het mañoochat ev

¹ Nem bosir sau ravat hezari, met batam ne arimatak emat hehö-porah arin añoman ari hatevetet, “Ae, aban hodad ahovonañap ev emat dein añamah,” pot hahopekez homet ne ñeti pot nao arin naañ, oñ Godiz ñetiv arin añomaz,² ne nemam garos pot homeohö, Met ne ñeti mod nao parun namañotü, oñ Iesu Kristo nenapuz homet pim zirah urahan ñomah-ñeti

ahö nen epov parun mañohom. ³ Pot homet ne arinañ honeo hehorah ganö arin añoman hat navet tepek hezavoz homet, ne dei dei tat ñaihetivonañ honeo hehö. ⁴ Oñ am boi tat Iesuz ñeti tin pov arin añooh. Met ham eparahazatuz hodadevonañ ne het ari hatevetet nemaz biñ ravat hepekez ne ñeti pot nao arin naañ, oñ Godiz Pul Tinapuhö ne kezao nanoohan, ari tin hodad tepekez hat pim ñetiv arin añooh. ⁵ Povož ham aban nari parumauz hodadevonañ ari eñizoohan Kristoz homeme heg bon, oñ Godihö ne kezao nanoohan arin añoohon, hatevetet pimaz homet barotap bateg.

Pul Tinapuhö hodadeo manamah

⁶ Met pot batam arimatak emat arin añoh, oñ añarab Iesuz hahomet het pim ñetiv tin bahorë hat hakez-porin ne hodad ahovonañ het parun mañamoh. Met ham aban nari ham eparah hodad bon tapanez povonañ het hamah-pori, ma aban ahori ham eparahazatuz zaitivonañ het hamah-poriz zut, ne het paru Iesuz homeme hezarin mañamoh bon, ⁷ oñ Godiz hodadeo nanamahat homet het parun mañamoh. Met batam hamarar nonair nai bonorah God dari pim ñeti tinao hatevetet pinañ honeo pim alizavok tin hekaz homet, pim hodad ahö povonañ hehapuh homevai emoooh-pov, pi ba ou navat hehan añarab hodad nat heh. ⁸ Ma ham eparahaz aban ahori amun Godiz homevai emoooh-povož hodad nat heh. Met paru Godiz home povoz hodad haravat hehavožatin darim Amip alizavor abat ahovož maup zirah naur tah narab. ⁹ Met parum pot hodad nat hehavož ñeti nao epat menahan hez,

Met Godihö paru pimaz zait tat loporizaro manat hezari meñizapanen tin hepanez homet heh-povož paru ham añarabohanañ napuhö povon et narë, ma hat navet, ma hodad narav heh. *Aisaia 64:4*

¹⁰ Pot menah, oñ pim Pul Tinap hodad hezaek, dari hodadeo anahan petev Godiz home tin povoz hodad ravat hez. Met rotap God pim loporih homeamah-map poñ Pul Tinapuhö hodad hakezaek, pi navoz hodad nat hez bon. ¹¹ Met aban nap pim modapuz loporih homeamahavon etet hodad nat, oñ mod pop pim loporih homeamahavož pimauhö hodad hez, met povoz zut God pim loporih homeamahavož dari hodad nat, oñ pim Pul Tinapuhö etet hodad hakez. ¹² Met dari hamarahazatuz hodad nen povonañ het tovai sookaz Godihö nak, oñ pi dari nai namanaek, amauam masak ahov anat eñizah-pov tin hodad tookaz hat, pim Pul Tinap dari honep honep haanahan hez.

¹³ Kar, met dei orah rezah God home tinavonañ hez-popuz ñetiv haovai sameg. Met aban nari ham eparahazatuz hodadevonañ haohan, dei pim home tin povoz hodad raveg bon, oñ pim Pul Tinapuhö hodadeo anamahen potam haovai sameg. Met paru tairariz loporizaroh Pul Tinap hezporin badede mañamegin, paru hatevetet hodad ravamah. ¹⁴ Oñ paru añarab tairariz loporizaroh Pul Tinap nakez-porin pim hodadeo anamahat ñetiv mañamegin, paru hatevetet kut tat, Ñeti betezao ev, pot homeamah. Met Pul Tinap parunañ nakez, povoz paru hodad tapanez bapap tamah.

¹⁵ Met aban tairapuz loporih Godiz Pul Tinap hakepenez-pop rekot añarab ñeti houloñ hahopanen pi hatevetet hodad tinao bat het navoz pot hapan, “Godizao ok,” met modavož homet, “Evo, okov Godiz bonov ok, oñ hamarahazao.” Pot haovai sohopenen, añarab modari pim pot tin hodad tat hahopanezavož kapotaz hodad natotü. ¹⁶ Met epat amun menahan hez, Met God hodad tairavož teki tat hepanen darihanañ nap hodad povoz badede piin mañapane?

Evo, napuhö hodad tin navoz badede piin namañotuzap ok. *Aisaia 40:13*

Pot menahan hez. Met paru Pul Tinap bonori pim homet hezavoz hodad nat, oñ dari Pul Tinap anahan hezari Kristoz homeamahavoz tin hodad hez.

3

Godiz gog abanariz ñetiv

¹ Nem bosir sau ravat hezari, mai zakep met ñarohol Godiz tin hodad nat hezavoz zut ari am hez. Met batam ne arimatak emat hehorah, paru añarab tairariz loporizaroh Godiz Pul Tinap an pap manat hezporin ñetiv mañamohovoz zut arin naañ, oñ arim ham heriñiz zaitivok am tovai emoogiek aviam pimaz homet heg. Povoz paru Iesuz tin hodad natarin mañamohovoz zut arin añooh. ² Tat ñarohol ahö ravat gipiz kezatü namahavoz zut ne arin añooh bon, oñ añahol parum ñarohol apet nenañ manamahan nohot hezavoz zut, ne arin orah rezah aviam añooh. Met petev amun ari ev menoh-taputam hez. ³⁻⁴ Met ham eparahazatuz hodadevonañ hez-añarab pori nae nari ser hamahavoz zut, ari het hodad povonañ ari nari epat hameg, “Met Pol pi ahop, povoz dei pimeri ev.” Pot hamegin, met ari mod narihö epat hameg, “Evo, met Apolos pi ahop, povoz dei pimeri ev.” Met pot hat berat main main ravamegivoz homet arin epat añomaz ev toh, Met ari ham eparahazatuz hodadevonañ het okat hameg. Pot arin ev añamoh.

⁵ Met pot arim hamegivoz homet ne epat arin at añom. Met dei Apolos tair tamegivoz homet deipimiz okat hameg? Met deip Godiz gog aban nenañariv pim ñetiv arin añoogin, pimaz homeo badae bateg. Met deip abat ahovonañ bonoñariv God pim homevok añamahat, deip nap nim gogot main main tovai sameg. ⁶ Met ari Godiz avasiz zut ravat hez. Met añarab avasik bitü ñedeamahavoz zut ne garos arimatak emat pim ñetiv arin añoohon, ari Kristoz añarab ravegin, tokat Apolos emat arinañ het ñeti pov gipiz bituk nonos uramah-povoz zut arin añooh. Oñ Godihö hodadeo ari naanatin, dei Apolosiz añoog-pov betezao ravah narab. ⁷ Met añarab bitü ñedeamah-pori ma nonos uramah-pori, paru abat ahoñinañ nakez, oñ am gogot tamah. Oñ God pimauhö bi potü ahö ravat utap tapanez korav ravat hez-nen popuz abatao bat hel batookazat ravah. ⁸⁻⁹ Met dei Apolos pim gog abanañariv ravat het, ari Godiz avasik bitü ñedeamahan hezavoz zut hezarit deip gog nenañ toog. Met paru bitü ñedeamahavoz zut ne arinañ honeo het añooh, ma avasik nonos uramah-poriz zut pi arinañ het añooh. Met ne ahop pi goep ravat hez bon, oñ deip honeo Godiz gog aban nenañariv hez. Met pi dari nap nim gogot main main tovai sameg-povon etet, hañ tin ahov ma goev tokat anapanen dari bak.

Godiz gogov tookaz ñetiv

Met ari Godiz zeimakez zut ravat hez. ¹⁰ Met pi hodadevor kezao ne nanoohan, pim zeimakez bahahavez zut toohon, ari Iesuz homehot hez. Oñ petev mod nari ari tin tohopekez hat Kristoz ñetiv badede añamahek, zeimakez hatasiz zut ok etamah. Met Godiz gogot tamahari hodad tinavonañ het, aban nari tin homet zi kezahavenañ zeimak demamahavoz zut, tin hometahoh gogot tohopanen tin ravohopan. ¹¹ Oñ zeimakez tok baharaz zut God Iesu Kristo meñehan hezaek aban mod nap rekot tok bah modar navareñotü. ¹² Met dari Kristoz gogot tamegiri zeimak demamahavoz zut ravat het, Godiz gogot ok tameg. Met nari Kristoz gogot tin tamahaek, heleñ ma ainihav bat zeimakez demamahavoz zut pim gogot kezao tamah. Oñ mod nari pim gogot tamahaek zi ripuhaver havohav

bat betezam zeimак demamahavoz zut gogot tin nat. Pot Godiz gogot main main tamah. ¹³ Met tokat Kristo maot erat ñevok evizapanez aliz posik nap nim nem gog tamegiv pi it ñadat rai rai hahopanez poñadek bizat etepan. ¹⁴ Met aban nap Godiz gogot tovai heleñir ainiñinañ zeimак demamahavoz zut pim gogot tin tohopanez pov itiñadek bizapanen, ñadat bon nat hepanezaek pop hañ tinao bapan. ¹⁵ Oñ aban mod nap, zi ripuhaver havohavenañ zeimак demamahavoz zut, pim gogot betezam tohopanez pov itiñadek bizapanen ñadat zuam bon tapan. Tapanen pop etet pi amun ñadat bon tapan hezavoz homet barezat sapanez tapanen, God pi bat tinaek meñepanen hepan. Oñ pim gogot tohopanezavoz hañ tinao pi navotü. Povoз dari Kristoz gogot tohot zeimак tin demamahavoz zut tin tookaz homet hek.

Godiz tup tinamak ravat hez

¹⁶⁻¹⁷ Met nem bosir sau ravat hezari, ev menomaz toh-epov ari hodad hegiek maot unun maneg, ma tair? Met ari mapori Kristonañ honeo togü honet ravat hezan, Godiz Pul Tinap arim loporizaroh hezaek ari Godiz tup tinamakez zut ravat hez. Met aban mod nari ari tup tin pomak ravat hezaek bahorí avatat baeverapan, povoz God mod porí pi hañiv metat bahori batapan.

Modariz abatañ bat hel navatotü

¹⁸⁻²⁰ Eñarohol, ganö ari kut tepek hezavoz ev añomaz toh-epovoz tin hodad ravei. Met epat menahan hez, Met abanari biv manamahan anumaihol bamahavoz zut, Godihö añarab ham eparahazatuz hodad ahovonañ het, Dei hodadevonañari ev, pot homehof hez-pori bi povok bapanezaroh parum hodad povohö rekot nameñizotü. Met mod epov amun menahan hez, Met God homeamahan añarab ham eparahazatuz hodadevonañ het parum loporizaroh homeamah-poñ betezañ ok. Pot ñeti povokaro menahan hezavoz homet dari epat hodad raveg, God eteamahan, ham eparahazatuz hodadevonañ het tamah-pov tiu tiu ravamah. Povoз arinañ hepenez nap, Ne ham eparahazatuz hodad ahovonañ hez-pot homepenez pop pi hodad pov betepanepuh, maot Godiz ñeti hodad tinao bat tohopanen, ham añarab modari piin etet pimaz, “Aban kutap ok,” pot hahopan. Oñ God aban mod ham eparahazatuz hodadeo betepanez popun etet, “Okop pim hodad tinao ahö ravat hezap ok,” pot pimaz hahopan.

²¹ Met ham eparahatuz hodadevonañ tamegivon pi eteamahan tiu tiu ravamah, povoz aban napur napuz abatao bat hel batat, “Dei epopuz hodadevoz eñatak sameg,” pot hahotunei. Eñarohol, rotap God ari eñizohopanez homet tin mapoñ ari haanah. ²² Met dei Apolosir Pita eñizookaz gogovok eñehan, pim ñetiv arin añat eñizoog. Ma ham eparah bizahan hez-mapotü eñizohopanez homet matut tah. Met ari biriri hez-eparah, ma ñomepekez porah, eñizohopanez map tin poñ ari haanahan bat hez. ²³ Met ari Kristohö marasik haavat hez, met pi pop Godiz rop ok.

4

Godihö pim gog abanari an tapan

¹ Met dei arin Iesuz ñetiv añameg-poriz ari epat homehopek, Met paru Kristoz gog aban nenari ok. Ma Godiz ñeti iz ravat hehao tin hepenez aru sikö nat, ok kez tat het badeo añovai samah. Pot deimaz homehopekezavoz tin ok ravohopan. ² Met ari hodad, paru añarab modariz korav ravat hepenezari betezam naketü, oñ parum ahop etet biñ ravapanez homet,

parum irih hepanez poriz tin korav ravat het meñizohopan. Met povoz zut dei arimaz tin korav aravat het eñizookaz homet hez. ³ Oñ ari ma añarab mod nari Godiz ñetiv nem añovai samohovoz, “Pol tin tamah,” ma, “Pi gog horit ok tamah,” pot nemaz hapek, ma mod nari hapan hezavoz, ne ñaihet tat home midin nat, ma nemaüz gogot tamohovoz homet, Tin ev tamoh, pot ne hom namee, oñ am tovai samoh. ⁴ Met nem gogot tovai samohovoz homet peti ne hori nao nat, pot homeamoh, oñ ne povoz homet nemaüz, “Ne tin ev tamoh,” pot rekot nakaotü. Oñ God pi nenap nem gog tamohovon etet hodad tinavonañ nemaz an netat pot hapan. ⁵ Met tokat darim Amip maot emapanez porah darim izek tameg-poñ, ma darim loporizaroh kilam homeameg-potü, pim alizavok map ba ou batapanen dari etek. Met pot tapanepuh an etat fairari pim gogot tin tohopanez porin etet honep honepun, “Ni tin nem gogot tooñip ok,” pot mañapan.

Parumauz abatañ bat hel batoooh

⁶ Nem bosir sau, met ari tin hodad tepekez hat, ev dei Apolos arinañ het gogot toog-ñetiv ok arin haañoh. Met tairao hodad tepekez hamoh hometunei, oñ dei arim koravoriz tin homehopekezavoz hodad tepek hat, deipim toogit ñeti pov ev añoh. Met Baiñetinavoz Tepatak menahan hezavoz eñatak tovai sohopek, povoz ari aban korav napuz abatao bat hel batat korav modapuz kaev naravotü, pot arin ev añamoh. ⁷ Met ari Korin añarab honep honep arim abatañ bat hel batat hez, pot hahan ne hateveteohö. Met ari pot tameg-okov tin bonov ok tameg, pot ev hamoh. Ma arim Godiz homet tovai sameg-pov taekanañ hodad pov beg? Met rotap Godihö hodad pov anahan ari bat hez. Povoz tairaz arimauz abatañ bat hel batat hameg?

⁸ Met ari Korin añarab arimauz abatañ bat hel batat epat hameg, “Met dari Godiz ñetivon hat havetehot map hodad tat, dari rekö ravat pim aban ahoñ haravat hezari ev.” Pot arimauz hameg, oñ dei aposor abanari ahoñ narav, homeamegi? Met rotap ari Godiz gog aban ahoñ ravegitin, deip amun arinañ honeo biñ ravat pim gog aban ahoñariv raveg narab, oñ arim, “Dei ahoñ ev,” pot hameg-okov rotap bonov ok. ⁹ Met rotap dei aposor abanari deim abatañ bat hel navatotü, oñ deim tamegivoz homet epat arin añom, Met God dei ham eparah abat ahoñinañari ravat hekaz au naañ. Met aban nap ñevok bizat pim ñetiv hat, “Men ñomakazap ev,” pot hat zeirevai baverevat añaraboz roposik men ñomamahan añarab ahovokaro etevai samahavoz zut, dei aposor abanari tovai samegin añarab modari dein etet ñebul epat añamah, “Ari ñevok evizat arim ñetiv hapanen hatevetet parü ari ur oñomapanezari ok.” Pot deimaz hamahan enzolihol amun etet hezan deim abatañ ev horat hez. Oñ ari arimauz, “Dei abat ahoñinañari ravat hez,” pot ari hameg. ¹⁰ Met dei Kristoz ñetiv haovai samegiek, ham añarab modari dein eteamahan dei aban kutariz zut ravat hez. Oñ ari pi tapupuz gogot tohot, “Dei hodad ahovonañari ev,” pot betezam hamegiek tin hameg, pot homeamegi? Evo, tin ok nak. Met deim tamegivoz modari etet, “Kezao bonori ok,” pot deimaz hamah. Oñ ari kut tat, Dei kezavonañ het tameg, pot homeameg. Met modari dein eteamahan dei betez abatañ bonori pot ravat hez, oñ ari dei abat ahoñinañari ev, pot homeamegi? Evo, pot homeameg-okov tin bon. ¹¹ Met batam kapot tegiekanañ tohot, petev amun dei pim gogot tohot, gipizor ivovoz gin het tovai emameg, ma deim dimir giv kelat hezatü meet emameg, ma ñai abanari ouramah, ma deim zei tin hekaz nañ bon. ¹² Met pot tohot deim gipizor modatü bookaz hat gog ahot deim marañinañ tat monis bat zum tameg. Met modari deimaz kaev ravat ñeti horiv añamahan, dei God parü meñizohopanez hat parumaz piin

mañ mañameg. Ma hori povor kao etamahan dei kaev narav, oñ boi tat am hez. ¹³ Met paru deimaz ñeti horiv hat deim abatañ bat hor batamahan, dei ñeti masakao maot parun mañameg. Met añarab modari dein eteamahan zeyer kulup beteamahan oraet zañ tat ulagi tamahavoz zut dei hezan, “Paru horiri okeg, paru dein aňohopanez pov dei hat navetetü,” pot deimaz haovai emohot petev am hamah.

Paru pim toohat tohopanez mañah

¹⁴ Nem hatari, met ari hatevetet tu ravepekez hat ne ñeti epov menoh bon. Oñ ne arimaz homeamohon, ari nem ñaro pimaauriz zut ravat hez, povoz papahol parum ñaroholoz homet loporizaro manat hodad tinavonañ hepanez meñizat mañamahavoz zut, ne ari hodad tinavonañ hepekez hat badede ev arin añamoh. ¹⁵ Met ari Kristoz homeo badae batat het pinañ honeo ravat hezaek, arimaz aban korav hepanez pori ahoam hez batah, oñ ne garos arimatak emat Iesu Kristoz ñetiv arin aňoohon ari hatevetet barotap batat hezaek, ne nenap arim pap pimaupuz zut ravat hez. ¹⁶ Povoz ne zakep tat iñivonañ ari nem ñaroholon epat aňom, Met nem tovai samoh-taput ari tovai sohozei. ¹⁷ Met pot tohopekez homet ne aban Timoti meeman arihaz ok emapan. Met Timoti pop nem ro pimaupuz zut ravat hezan nem lopori pi manamoh. Met pi darim Amipuz hahan hezao baval hat tinam tovai samahap ok. Met pi arihaz meeman emapanezaek, ok emat nem orah rezah Iesu Kristoz nonoroh emohot añaraboh metovai samoh-ñetiv arin aňohopan. Met pim aňohopanez ñeti pov ne orah rezah zeisikaroh sat em tohot, Iesuz añarab togü manamaheak sat mañovai samohov ok emat añapan.

¹⁸ Met ari nari epat hagiv emat hahan ne hateveteohö, “Met Pol pi maot ev darimatak naemotug, darim zaitivok tohok.” Pot hat arim abatañ bat hel batameg. ¹⁹ Oñ rotap darim Amip nonor ba ou batapan, povoz ne zuam arihaz emom. Tat arihanañ tairari parum abatañ bat hel batat hezarin etehot, met Godiz kezao parunañ honeo hezan pim gogot tohot okat hamah, ma parumauz hodadevokam ñeti betezañ hamah, pot paru hamaharin etehot ne hodad tom. ²⁰ Met dari Godiz masakavoz roketak hakezari darim gizañinañ ñeti nenañ haovai sookaz pi nak, oñ dari pim kezavonañ het tin tookaz hahan hez, povoz arim aban hamoh-pori kez povonañ het tamah ma tair, pot etehot hodad tomaz ok emom. ²¹ Povoz nem ñarohol epat arin at aňom, Met arimatak emat arimaz mogao tat ñai aňom, ma emat masakavonañ het ñeti sokov arin aňom? Met arin at aňoh-epovoz homet hodad tinao bat hezhez tinavonañ maot hepeken, rekot ne emat ñeti masakao arin aňom, oñ ari am horivonañ hepek, povoz masakavonañ aňomaz nonor bon tapanen ñai aňom.

5

Aban nap hori ahov tah

¹ Met arim ñaravatak hori ahov ou ravat hez, pot ñetiv haovai emoohan ne hateveteohö. Met paru Godiz ñetivon hat naveteriz natotuzat ah ñeo elat, aban nap pim pap pi batahapuz añap bat hez. Pot hahan ne hateveteohö. ² Met pi pot tat ari Iesuz togut ravat hezari bahori avatahan hezaek, tairaz arim abatañ bat hel batameg? Pot arin ev añamoh. Met ari hori tah-popun etet honoñai tat arim togutakanañ meegin, pi pataek sat hehatin, tin ravah narab. Oñ ari pot nat het, “Am sa hep,” pot pimaz hagin okeam hez-pov tin bon. ³ Met ne petev hotoh ev hez-eparah arimaz ahoam homeamohoeak,

ne ok arinañ honeo hakez heri ravat hez. Povož aban hori ahö pov tat hezan hamoh-pop pim hori povoz epat metepeken, pi hañiv bapanez ne hodad epov boh. ⁴ Met ari honeek topourepekepuh nem arimaz homet hez-epat ari homepeken, darim Amip Iesuz kezao amun arinañ het eñizapanen, ⁵ aban pop Seteniz marasik bizepeken pi evetet sat pataek popuz roketak hepan. Met pot metepeken pim lop batamoriz zaitivonañ hori tat hez-pov bon tapanen, darim Amip erapanez aliz posik God pi maot pimop bavatapenen tin hepan.

Aban hori tooh-pop meeapan

⁶ Met arim heriñ bat hel batat hezan hateveteamoh-pov tin bonov ok, pot ev arin añamoh. Met povoz hodad tepekez ñeti avi navotar ne epat arin añom. Met ari hodad, bol hepitak izov hezaek rapat bol heip potak sapan, povoz bol heip pot map hori ravapan. Met povoz zut hori nao añarab nariz ñaravatak het ahö ravohopanen mapori hori ravohopan. ⁷ Met arim ñaravatak hori ahö pov ou ravahaek, ari maporihoen hori tepek hezavoz petev pop meepeken, pataek sapanen maot tin hepekez ev hamoh. Met dari Pasova aliz poñik bol sipsip rohol bareñ elamegin ñomahavoz zut, petev Iesu dari tin hekaz hat ñomah. ⁸ Met darim iz mimihol Izip zeisik hehaekanañ paru ze pos betepanez tah-porah, parum gipiz tairatü garos bizahan oraeh-potü map betet, gipiz tin mageitü bat Izip zeis betet sah. Met povoz zut arim garos hori toog-map potü betet hodad magei tinavonañ het tovai sohot, ñeti rotap tinañihar haovai sohopekez ev arin añamoh.

⁹ Met garos ne ñetiv menat ari añarab horiam tat, nae nari betezam bamaharinañ honeo toutat ñetiñ hahotunei, pot ne arin haañoh. ¹⁰ Met pot arin añohovoz homet epat badede añomaz maot ev menoh. Met paru Godiz ñetivon hat navet het bogi tamahari ma giz gut tamahari, ma boir givogü tamahari, ma pituholoz homet gog navor nao tamahari, met ev menoh-porinañ honeo ari rekot naketü, pot ne arin naañ. Met ham eparah ari hezaek orah rezah añarab hori poñ tamahari ahoam hez, povoz taekpek pori bon hezaek ari sat hepek? Evo rekot bon, oñ porinañ honeo ari am hez. ¹¹ Met ari paru tairarinañ naketuz homet ñetiv menat arin añoh hometunei, oñ paru añarab epat hahopanezariz garos ok añoh, “Met dei Iesuz homeo badae batat het arinañ honeo ravegiri ev,” pot arin añapanepuh am bogi tohopanezari, ma modarizatun orah rezah etet zait tohopanezari, ma pituholoz gog navor nao am tohopanezari, ma añarab modariz ñeti horiñ hahot poriz abatañ bat hor bathopanezari, ma iv kezañ ahoam nat rumurohopanezari, ma boir givogü tohopanezari, met ev menoh-nari Iesuz homet het hori pot tohopanezarinañ ari honeo het ñeti nae nap hahotunei, ma parunañ honeo toutat gipiz nohotunei, pot ev añamoh.

¹²⁻¹³ Oñ dari Iesuz añarab paru pimaz hom namee het, hori tamahariz petev darihoam an natotü, oñ tokat God pimauhö pori ñevok bizat hañiv manapan. Met ari Iesuz togutak hakezarihanañ nap hori nao tapanen, etet hodad tinao bapan hat, rekot ari togü potak hez-pori pi ñevok bizat pim ñetiv hat ba oñ batepek. Met ev menoh-epovoz ñeti nao epat menahan hez, Met aban nap hori nao tapanen meepeken arihanañ sat main hepan.

6

Parum modari ñevok navizotü

¹ Met arim hori mod tamegivoz ñeti epov hahan ne hateveteohö, povoz epat arin añom. Met ari arim Iesuz homet hez-mod nariz mogao tamegivoz

homet kaev ravat Godiz hodad natarin sat mañamegin, mod pori ñevok bizat ñetiv ba oñ batamah. Eñarohol, arim pot metamegivoz tin ok tameg, pot ne nakaotü, oñ hori ok tameg, pot arin ev añamoh. Oñ bonaiz ari pot tamegiri Godiz añarab narin arim ñeti poñ mañohopeken, paruhö ba oñ batohopan? ² Met tokat Iesu Kristo maot erapanen, dari pim añarab pi meñizat darim añarab modari an metat hañiv metak, pot ari hodad nata? Met dari añarab modari pot metakazaek petev darim narih hori goe nao ou ravamahan, “Evo, dari rekot parum tamah-okov ba oñ navatotuzari ok,” pot hamegi? Eñarohol, met tovai ari ganö sat ñeti poñiz nañ Godiz hodad natarin mañovai sohotunei. ³ Met añomaz toh-epovoz ari amun tin homei. Tokat dari enzoliholoz tovai samahavoz amun etet paru an metak, pot ari hodad nata? Met dari tokat gog ahö pov takazari ev hamarrah het tamegiek, honoñaiiv ma serao ma hori mod tairao ou ravohopanen, dari rekot tinam hatevetet ba oñ batookan tin ravohopan. ⁴ Met ari pot nat, oñ arim ñaravatak honoñai hamoh-pot nao ou ravamahan, arim togutakanañ iñidoh het Iesuz hom namee hezarin ba oñ batapanez homet mañamegiek, hori ok tameg, pot arin ev añamoh. ⁵ Met ari hatevetet pot tamegivoz tu ravepekez homet ev arin añamoh. Met arih honoñai hamoh-pot nao berevapanen, arim ñaravatak aban hodad tinavonañ het rekot hatevetet ba oñ batapanez nari bon, pot homeamegi? Evo, rotap hodad tinavonañ nari arinañ honeo ok hakez. ⁶ Met arim nari parum modariz ñetiv iñidoh hezarin sat mañamahan, mod pori ñevok bizat hatevetet ba oñ batamahaek tin bon, pot arin ev añamoh.

⁷ Met arim nari modariz kaev ravat ñevok biamegivoz ñeti modao ne epat arin añom, Met ari Godiz nonoroh samegiek, Seten ok moreg etamahan hori okov tameg. Oñ bonaiz arim nari hori nañ etohopanen, ari am masakavonañ het ñeti tinao parun mañohopek. Ma nap arim nai givogĩ bapanen, Am sa hep, pot homet lop tinarizaronañ hepekez pov tin ok. Pot ari orah rezah tohopeken tin ravohopan. ⁸ Met ari tin pot nat, oñ ari Iesuz homet hez-pori hori povor kao nae nap metameg, ma ari nari arim mod arinañ hezariz nonair nai givogĩ bameg. Eñarohol, homeamohon ari horiv ok tameg, pot ravamah.

⁹ Met añarab hori tamahari Godiz masakavoz roketak rekot naketü, ñeti pov ari hat haveteameg. Povoz ganö kut tat rokë potak sat nakez tepek hezavoz maot epat ne arin añom. Met paru bogi tamahari, ma pituhol meñizohopanez homet nao tamahari, ma modariz añahol ma abuhol bamahari, ma abanari añaholoz zait tat bamahavoz zut parum aban modari añaz bamahari, ¹⁰ ma modarizatü givogĩ bamahari, ma modarizatun etet parum bohopanez orah rezah zait tat homeamahari, ma iv kezañ ahoam nat rumuramahari, ma modariz ñeti horiñ hat parum abatañ bat hor batamahari, ma boir givogĩ tamahari, map ev hahö-epeñ tamah-pori Godiz masakavoz roketak naketuzari ok. ¹¹ Met batam ari nari hori epeñ hatovai emoog, oñ petev ari poñ betet darim Amip Iesuz ñetiv hatevetet barotap bategin, darim dimihol bariamegin baim ravamahavoz zut pi arim hori toog-poñ ol betehan, Godiz Pul Tinap eñizahan, ari pim añarab tinari raveg. Tegin God arimaz epat hakahan hez, “Parum hori toohañiz hañiv tokat navotuzari ok.” Pot arimaz hakahan hez, povoz ari God pot tat eñizahavoz homet tovai maot unun manat hori nañ totunei.

¹² Met arihanañ aban nap epat hapan, “Met God darim natotuz ahao nak hez-map poñ ne rekot am tovai sohom.” Met ni pot hakezapun epat nañom, “Rotap ok hakë, oñ nim tookez nañihö rekot ok nanefizotü, povoz poñ amun ni tovai natotü. Met dari naefizotuz hamoh-poñ am tovai sohok, povoz Godiz tin homevai nasohotü. Ma birepenañ demamegivoz zut naefizotuz hamoh-poñ ganö edemapan hezavoz dari poñ tovai nasohotü.”

¹³ Ma ni mod nap epat nañekë, “Met God darim gipiz nookaz hat darim giruñ matut tat bizahan hezaek, gipiz tin anahan hez-potü am bat novai sohom.” Pot hat nim herisiz zaitivoz eñatak tovai sookez homet hekë. Met ni pot hakezapun epat nañom, Met rotap God dari potü am bat novai sookaz matut etahan hez, met tokat pi hapanen darim nameg-potü bon tapan. Oñ darim heriñ bon natotuzañ eveg, dari bogi tookaz ma modapuz abup ma añap bookaz homet matut naet, oñ dari tin het pim gogot tookan, pi darimaz korav ravat hepanez hat matut etah. ¹⁴ Met darim Amip ñomahan God pim heris maot baval hahavoz zut, darim heriñ amun pim kez ahovonañ baval akapan. Povoz darim heri poñiz tin korav ravat het poñinañ hori natotuz ev hamoh.

¹⁵ Met ari hodad, darim heriñ Kristozañ ravat hez, ma darim gagañir eñar mar amun pimeñ ravat hez. Met darim heriñ Kristozañ ravat hezaek, darihanañ aban nap añ bogi tamah-napunañ orapanen tin ravapane? Evo, mai zakep pot tapanezavoz hori ahov ravapan. ¹⁶ Met ev menoh-epovoz God batam epat hahan hez, “Met aban napur añ nap añarab tapanezaek parup heri honas ravapan.” Pot hahan hez, povoz aban nap añ bogi tamah-hori popunañ orapanen parup heri honas ravapan. Pot ev menoh-epovoz homet hodad ravei. ¹⁷ Oñ tairap darim Amip loporì manat hepanez pop pinañ homevor hodad honevonañ hepan.

¹⁸ Met ganö ari bogi tohopek hezavoz, ari tin homet ñaihet tat arim heriñiz tin korav ravat hezei. Met dari añaraboz hori tameg-mod mapoñihö darim heriñ bahori naavatotü, oñ nap bogi tohopanez povohö Godiz etañik pop pimauhö pim heris bahori metohopan, pot ari homet ñaihet tat zeì manat hezei. ¹⁹ Met God pim Pul Tinap darim loporizaroh meehan erat hezan darim heriñ pim Pul Tinapuz zeì tinamakez zut ravat hez. Povoz ari Godizari ravat hezaek, arimauz heriñiz zaitivok tovai nasohotü, oñ pimauz zaitivok tovai sohopekezavoz ari tin hodad nata? ²⁰ Met God dari pimeri ravat hekaz hat zum ahov haetat pim rop meehan erat eñizahavoz homet, arim heriñiz tin korav ravat hepeken añarab modari arin etet Godiz abatao bat hel batat hepan.

7

Añarab nae nap bohopanez ñetiñ

¹ Nem bosir sau ravat hezari, met arim tairañiz homet at ñeñ tepaek menat nehaz meegin emahan ne bat rekö hahö, ñeti poñiz ñeti hañiñ ev menomaz toh.

Met aban nap Iesuz gogot tohopanez hat añap nav main am hepanez popuz tin ok tapan, pot homeamoh. ² Oñ añarab ahovokaro hadeholoz zut betezam bogi tovai samah, povoz ganö ari taput tepek hezavoz ari abanari nap nim nem añ honep bat hepek, ma ari añahol amun nap nim abü honep bat hepek. ³⁻⁴ Met ari añaholon ne epat añom. Met arim abuhol bamegin arim heriñ parumeñ ravat hez, povoz nim abup arip orepekez hapanen ni, “Evo ne kaev,” pot mañotun. Ma ari abuhol amun arim heriñ arim añaholozañ ravat hez, povoz arip orepekez nim añap hapanen ni,

“Evo ne kaev,” pot mañotun, oñ arip am orepek. ⁵ Met ari aban napur añap narah lop honerī ravat nae nap epat mañepek, “Met deip Godin mañ mañovai sohopainez hat aliz nañ deip honeo naorō am hepain.” Pot nae nap mañepikez pov tin ok, oñ pot hapekepuh Godin mañ mañovai sohopeken, aliz hapekez poñ bon tapanen arip maot honeo ravat orepek. Met ganō arip honeo naor tepekepuh main main potam hepekezaek, Seten moreg etapanen ni añap ma abup mod napunañ betez orekepuh, horī tekē hezavoz arip honeo zuam maot orepek.

⁶ Met añarab nae nap bohopekez ev menoh-pot rotap ari mapori nae nap bohopek bon, oñ ari tairari nae nap bohopekez zait tohopekez pori rekot nae nap bohopek, pot arin ok añamoh. ⁷ Met nem añap nav* het sat em tamohovoz zut ari mapori añahol nav main hepek, povoz tin ravapan, pot homeamoh. Met pot ari mapori tepekezavoz rekot peti tin naravotū, oñ God dari hodad navor nao anamahaek, aban nap pim main hepanez hodad ravat Godiz gogot tamah, met modap hodad modao bat pim añap bat het pim gogot amun tamah.

⁸ Met ari ñari añaholor aban rohol, ma ari añ hapuriholoz tohopekezat ñetiv ev añomaz toh. Met ari am nem hezat añarab nat main hepek, povoz tin ravapan. ⁹ Oñ arim main tin het tovai sohopekezat narav tat, arim loporizaroh mid mid ahov tat hepekepuh, kez tat am hepekez nonor bon tapan, povoz ganō zait povohō bahorī avatapan hezavoz nap nim añap ma abup bat hepeken tin ravapan.

¹⁰ Met ari añaholor abuholoz ñeti epov nehoam homet ev menomaz toh bon, oñ darim Amipuz hahan hezat ev menomaz toh. Met ni añ nap tovai nim abup kaev metat betet sotun. ¹¹ Oñ aripitī honoñai ahō nao ou ravapanen nim abup betet sekē, povoz ni añ pop rekot abū modap naravotū, oñ nim main am hekē. Tat tokat arip maot honeo tin hepekez nonor ou ravapan, povoz ni maot emat nim abū maupunañ hekez hamoh. Met ari abuhol amun tovai arim añahol kaev ravat betetunei.

¹² Met ari mod nariz homet darim Amipuz hah-ñeti bonov ev, oñ nehoam arin ev añomaz toh. Met ni aban nap Iesuz homeo badae batat heken, nim añap pimaz hom namee betezam hepan, povoz nim añapuz kaev ravekepuh, “Ne nimaz kaeveg sa,” pot piin namañotū. Oñ nim añap arip am honeo hepekez gu hapan, povoz arip am hepek. ¹³ Ma ni añ nap taput Iesuz homeo badae batat heken, nim abup pimaz hom namee het betezam hepanepuh nim abup arip am añarab tat honeo hepekez gu hapan, povoz kaev naravotū, oñ arip am hepek. ¹⁴ Met añ nap ma aban nap Iesuz homehot hepanen, pim abup ma añap am betezam hepan, povoz parup honeo hepanezaek, añ pop ma aban pop Iesuz homet hepanez tin pov pim abuputī ma añaputī sohopanen, God etehopanen parup tinañariv ravat hepan. Met ev menoh-epov bonotin parupim ñarohol Godiz hodad natariz ñaroholoz zut ravat heh narab. Oñ añ Iesuz homet hepanezap, ma aban pimaz homet hepanez-popuz home tin pov ñaroholotī amun sohopanen, God etehopanen pimeri ravohopan. ¹⁵ Met Iesuz homet barotap navat hepanez nap pim añap ma abup Iesuz homehot hepanezaek, kaev ravat betet sapanez mañapanen, Iesuz homet hepanez aban pop ma añ pop pi home midin tat epat namañotū, “Met God deip honeo hepainez hahan

* **7:7:** Pavar 7 -Met Poliz ñeti hodadeo ev. Pol pi Iesuz hom namee heharah pi Parisi abanap het Zudaholoz kaunsor aban ahop ravat hehaek, pi añap havat heh, pot dari hodad hakez. Met añ pop ñomah, ma Pol Iesuz homeo barotap batat hehavoz kaev ravat pi betet maot pimatak sahan, pim main gogovok sat em tooh, povoz dari petev hodad nat hez.

hezaek ni rekot ne nevetet nasotü.” Pot namañotü, oñ am meepanen sapan. Met ganö kaev ravat hepanezaek bagaa batapanen, parup het God abanapur añap tin honeo hepaneze hahan hez-pov elat tin honeo naketü, povoz am mañapanen sapan hamoh. ¹⁶ Met ni añ Iesuz homeo badae batat hekezap nim abup meñizat tin metooken, pi amun Iesuz homeo badae batat hepan ma tair? Povoz ni unun. Ma ni aban nap amun Iesuz homehot hekezap nim añap meñizat tin metooken Iesuz homeo badae batapan, ma tair? Pot ni hodad nat hez. (Povo nim abup ma añap ninañ honeo hepane hapanen ni kaev naravotü, oñ am tin honeo arip hepeke hamoh.)

God ba ou batah-potam hek

¹⁷ Met ari Iesuz homeo badae batat hezari, ñeti epov ne zeisikaroh sat em tohot Iesuz añarab togü mapoñik het mañamoh. Met God pimauhö dari añarab maporiz nap nim main main tovai sookazat hahan hezaek, ari tair hegin God ba ou avatahan pimaz homeo badae bateg-potam het tovai sohozei. ¹⁸ Met ev menohovoz kapot epat bade de añom. Met ni Zuda aban nap goerah nim biz kosis neelahan ni tovai emooñin God ba ou navatahan ni pimaz homet hez, povoz ni neelahavoz mormor pos el betekez hometun. Met ni aban pat Zuda bonop goerah pot nanet-pop petev nim kosis neelapanez ni hom nameotü. ¹⁹ Met ari Zudaholoz kosiñ elameg-pov upai nao ok, ma ari patariz nael tameg-pov amun upai nao ok, oñ dari Godiz ñeti katë hahan hezañ baval hat tovai sookaz pov ahö map tinao ok. ²⁰ Povoz homet garos añoh-epat maot ne arin añom, Met ari tair hegin God ba ou avatahan pimaz homeo badae bateg-potam tohozei. ²¹ Met ni nap pi ba ou navatahan pimaz homeo badae batat heñ-porah, aban ahö napuz irih het pimauz zaitivok haohat gogot upai tohot monis nav heñip, ni aban ahö popuz irih am het gog pot tameñivoz home midin tat epat hometun, Met ne tair tat nem aban ahö epop betet netauz zaitivok maot sat em tohom batah, pot homeotun. Oñ nim aban ahö pop, “Kar, rekot ni ne nevetet nimauz zaitivok sohoz,” pot nañapan, povoz pim nañapanezat tat ni rekot pi betet sookë. ²² Met ni ahopuz irih tin het home midin natotuz kapot ev. Met ni aban ahö popuz irih het tooñin, darim Amip ni ba ou navatahan hezaek, nim ham herisinañ aban ahö popuz irih am het pim zaitivok tovai sameñ. Oñ ni horivoz irih heñiekanañ ba neverevahaek, petev nim loporih darim Amipuz zaitivok tovai sameñ, povoz aban okopuz irih hekez kaev ravotun. Ma ari modari batam aban ahö nariz irih nakez, oñ arimauz zaitivok sat em toogin Kristo ba ou avatahan hezari, petev pi ahö popuz irih ari ravat het pimauz zaitivok tovai sameg. ²³ Met God zum ahov etat pim rop meehan erat eñizah, povoz homet ganö aban modariz home betezavoz irih hepek hezavoz God nenapuz homet het sohopek. ²⁴ Nem bosir sau, met batam ari tair hegin God ari ba ou avatah-potam het Godinañ tin honeo sat em tohozei.

Añarab nae nap navariz ñetiv

²⁵ Met ari ñari añ tohai abuhol nav het main hezariz homet arim tat hepekezat ne darim Amipuz hahan hez-ñetiv arin añomaz toh bon, oñ darim Amipuz zakepivok ne tovai samoh, povoz nem hodadevokam epat arin añoman, ari rekot hatevetet barotap batepekezae ev. ²⁶ Met petev dari Iesuz homet hezariti honoñai ahoñ ou ravamah, povoz arim petev añahol ma abuhol nav hezatam het tohopeken tin ravohopan, pot ne homeamoh. ²⁷ Met ni aban añapunañ hezap, ma añ abupunañ hezap, pimaz kaev ravat navetetuz homeamoh, ma ari ro aban nari ma ñari añ tohai hez-nari amun arim añapuz ma abupuz mel totunei. ²⁸ Met ni nap nim abup ma añap bekë,

povoz, “Hori ok teg,” pot aripin naañotü, oñ honoñai povor kao añarab tat ñarohol batamahariti ou ravamahan hateveteamah, oñ main hezariti honoñai poñ ou narav, povoz ne homet petev arim main hezatam hezei, pot arin ev añamoh.

²⁹ Nem bosir sau, ev ham eparah hekazao totoi bon tapan, povoz ari aban añahol bat hezarin epat añom, Met paru añahol bonori tinam darim Amipuz homet, pihar loporí manamahavoz zut, ari amun het tohozei.

³⁰ Met totoi mapotü bon tapanez tah, povoz ari arim kapotak nap ñomahan iñir zakep tamegiri, zakep pov betet darim Amipuz homet pihar loporí manohozei. Ma ari navoz homet biñ pimau ravat hezari, ganö biñ pov ritou etapan hezavoz darim Amipuz homet pihar loporí manohozei. Ma ari nonair nai ahotü zum tat bizegin oraez-pori potuhö ari rekot naeñizotü, povoz nonair naitü bonoriz zut het pimaz homet pihar loporí manohozei.

³¹ Met hamarrah nonair nai hezan eteamegitü bon tapanezatü ok, povoz tovai potuz homet ahoam zait totunei, oñ God nenapuz homet pihar arim loporizaro manohozei.

³² Met ari ham eparahazatuz homet het home midin tat honoñai tohopekez ne zait nat, povoz epat arin añom. Met aban añap bon pop darim Amip pim tohopanezavon etet pimaz biñ ravat hepanez homet rekot pi Amipuz gog nenavoz homet tohohan.

³³ Oñ paru aban añaholonañ hezari rekot pot natotuzari ok, oñ parum añahol biñ ravat hepanez hat ham eparahazatuz homevai, darim Amipuz gogovoz amun homeamahaek,

³⁴ parum loporizaroh home houlovokaro ou ravamah. Met añ abuhol bonori amun, darim Amip loporí manat pi nenapuz gogot tovai sohopanez zaitivonañ het mod navoz hom namee hez. Met añ abuholonañ hezari parum abuhol biñ ravat hepanez hat ham eparah hezatuz homehot gogot tamah. ³⁵ Met ari añahol ma abuhol navotuz ahañ añoman, ari hatevetet tohopekezat homet ev arin añamoh bon, oñ eñizohoman ari Iesuz nonoroh tinam sohot, pi nenapuz gogovoz zaitivonañ tovai sohopekez homet ñeti epov ev arin añamoh.

³⁶ Met aban napur añ ñodep hepanepuh aban pop epat homepan, “Nem añ ñodep ne navotü, oñ nem mainoam het Godiz gogot tohom.” Met pot pi homepanepuh het maot pim añ ñod popuz ahoam zait tapan, povoz parup nae nap bapanez pov tin ok tapan, pot homeamoh. ³⁷ Oñ aban mod nap pimauz zaitivok epat hapan, “Met nem main het nem añ ñodep navotuz hodad ahov neeh hez.” Pot hapanepuh pimauhö Godiz gog nenañ tohopanez home nen povonañ hepanez aban pop amun tin ok tapan, pot homeamoh. ³⁸ Met aban nap pim añ ñodep am bapan, povoz tin ok tapan, ma aban mod nap pim añ ñodep nav main hepanez pop pi tin mapov ok tapan, pot ev hamoh.

³⁹ Met añ nap pim abup biriri hepanen, pinañ honeo het rekot abü modap navotü, pot God hahan hez. Oñ pim abup ñomapan, povozahoh rekot pi abü modap bapan. Oñ betez hepanez nap navotü, oñ pinañ honeo Iesuz ñetiv hatevetet homehot hepanez aban nen pop rekot bapan. ⁴⁰ Oñ añ pim abup ñomapanen hepanez pop pim main am hepan, povoz biñavonañ pi hepanezap ok, pot ne homeamoh. Met nemañ hodadevonañ ev menoh, oñ Godiz Pul Tinap nem loporih hezaek ne rekot ñeti moreg nao arin naañotü, pot homeamoh.

¹ Met paru añarab mod nari god rotap bonoriz akohol matut tahaek, bat em bizahan oraez-pori meñizohopanez homet anumai bareñ elamah-poriz nañ modari zum tapan hat biamahan, añarab emat bat namahavoz homet ari epat neen at nañeg, “Met dari Iesuz homet hezari anumai poñiz nañ rekof bat nak ma nainotü?” Pot tepaek menat neen at nañegivoz homet epat arin añom. Met ari nari epat hameg, “Met paru rotap bonori ok, povoz dari rekot parumaz homet anumai bareñ elamah-poriz nañ bat nohok.” Oñ ganö ari pot hat biñ ravat arimaüz abatañ bat hel batepek hezavoz epat ne arin añom, Met añarab arim Iesuz homet hez-mod nari pot hameg-hodad povonañ nakez-pori, “Evo, anumai poñ nainotü,” pot mahah-poriz zakep fat masak metohopekezaek, arim Iesuz homeo badae batat hez-pov ahö ravohopan. ² Met arihanañ nari epat hahopan batah, “Met deim tin tovai sookaz hodadeo ahoam hez.” Met pot hahopanezariz hodadeo aviam hepanen, parumaz abatañ bat hel batohopanezaek tin naravotü, pot arin ev añamoh. ³ Met tairap God pim lopori map tin manovai sohopanez popuz piuhö, “Okop nemop ok,” pot pimaz hahopan.

⁴⁻⁶ Met dari Iesuz homeo badae batat hezari anumai hameg-poñiz nañ nak ma nainotuz homet epat haom, Met paru Godiz hodad nat-añarab pori god rotap bonoriz homet epat hamah, “Met darim eñizohopanez abarah ma hamarah ahö hezariz akohol ev.” Met parum pot moreg hamah-akö pori ahovokaro bitat matut tat bizahan oraez. Met dari parum hamah-pot nak, oñ epat hameg, “Met rotap God darim Papap hakez, met pi abarar hamarar nonair nai mapotü matut tahan hez, povoz pi nenapuz abatao bat hel batohok.” Pot dari hameg. Ma, “Darim Amip Iesu Kristo pi amun hezaek God piin mañahan, nonair nai mapotü matut tat dari tin hekaz kapotaz maup ravat hez,” pot dari pimaz hameg. Povoz dari epat hahodad hez, Paru añarab modari parum meñizohopanez homeamah-pori rotap hez-bonoriz parum loporizaroh moreg homet hat barotap batamah, oñ met God pi nenap rotap hez.

⁷ Oñ Iesuz homet hez-nari ev menoh-epovoz tin hodad nat. Met batam paru pori krismasañ ahoam god moreg porihö meñizohopanez hat mañ mañovai emooh, ma parumaz homet anumaihol bareñ elat mañaroo-hporiz nañ bat paru novai emooh, povoz petev hodad modao bat Iesuz homeamahaek, anumai poñ am nohopanez ñaihet tat epat hamah, “Evo, god rotap bon moregariz homet anumaihol bareñ elat mañaramahaekanañ nañ bat nookan, God etehopenen añarab horiri ravat hek hez.” Met pot homeamahaek anumai nai am bat napan, povoz lop horirizaro ravat hepan. ⁸ Oñ dari anumair gipiz nookaz potü ma nainotuz potuhö eñizohopenen, Godinañ tin honeo ravat hek bon, oñ pinañ honeo hekaz kapot pat hez. Povoz God etehopenen, anumai hameg-poñ nain hekapuh dari tin naravotü, ma nohot hekaph dari hori naravotü.

⁹ Met ari epat hameg, “Pe parum god hamah-okori rotap nakezari okeg, parumaz anumaihol bareñ elamahaekanañ nañ am bat nook.” Pot hat anumai poñ namegiri ev añomaz toh-epovoz homet hodad ravei. Met narah anumai poñ nohepen, paru Iesuz aviam homeo badae batat hez-pori arin etet ganö paruhoen amun anumai nai bat napanepuh, lop horirizaro ravat epat homepan, Ae, dari hori ahov tat anumai haineg, pot homet loporizaroh hori ravapanepuh non horioroh sapan hezag, ari tin nomei. ¹⁰ Met ni god moreg hameg-pori rotap nakez-povoz tin hodad hez-nap, god poriz homet anumaihol bareñ elat mañaramah-zei namakeh kohat sa lokat anumai poñiz nai bat nooken, nim mod Iesuz aviam homet het hodad povonañ nakezap nim tekezat etepanepuh, tair tapan batah? Met peti pi amun nim

tekezatam tat lokat anumai nai bat napan. Tapanepuh pim loporih honoñai ahov tat epat homepan, Oir arimau, ne anumai epei bat nohoek, ne god moreg napuz abatao ok bat hel batoh. ¹¹ Met ni god rotap honoriz tin hodad hef rekot anumai nai bat nookepuh, lop horiri naravotü, oñ nim mod hamohop Iesu pimaz ñomahan hez-pop dari Iesuzari god moreg poriz anumai nañ bat nainotuzari ev, pot homet hepanezaek nim tekezatam pi tat anumai nai bat napanepuh, lop horiri maot ravat ñodat non horioroh sohopan. ¹² Pot aban nim mod Iesuz aviam homet hepaneze pop, ba in balavi metekezaek pi nenap hori metekë bon, oñ Kristo amun taput hori metekë. ¹³ Povoze nem tohomazavoz epat homeamoh, Met anumai hamoh-poekanañ nai ne bat noman, nem mod nap neen etet nem tomazat tat hori ravapan hez, povoz ne ganö nem modap hori pot metoman ñodat hori ravapan hezavoz, ne anumai nañ pohazao nain hem, pot homeamoh.

9

Pol pimauz biñ ravahat ev

¹ Met nem ñetiv ev arin añomaz toh. Met ne ham aban ahö napuz irih het tovai emamohon pop nezamaz korav ahop ravat hez bon, oñ batam ne darim Amip Iesun nem etañinañ etehoekanañ pim aposor abanap ravat pim gogot tovai samoh. Met ne pim abatavonañ gogot toohoek ari pimaz homeo badae bateg. ² Met aban mod nari paru epat hamah, “Pol pi Godiz aposor aban rotap bonop ok.” Pot hamahavoz ne home midin nat, oñ arimatak emat Kristoz ñeti tinao añoohon, ari pimaz homeo badae bategivoz ne homet ari rekot parum hamah-pot nakaotü, oñ ne rotap pim aposor abanap ev, pot ari nezamaz tin hodad hakez homeamoh.

³ Met paru aban, “Evo, Pol pi Kristoz aposor aban bonop ok,” pot hamaharin ev menat añoh-okat parun mañamoh. ⁴ Met ne darim Amipuz gogot tat eñizamohovoz homet, ari gipizor ivov amaum dei aposor abanari anohopeken hori ravapane? Evo, hori naravotuzao ok. ⁵ Ma paru aposor aban modarir Iesuz bosihol parum añahol Iesuz homet hezari bavizat, honeo pim gogot tovai zeisikaroh sat em tamah, ma aposor aban Pita amun taput tamah. Met paru pot tamahan Iesuz homet hez-añarab nari parumaz tin korav het gipiz manamah. Met dei parum tamah-pot tovai sook, povoz tin ravohopan. ⁶ Ma mod pori potam tovai sohopenen dei Banabas nenañariv deipim marañinañ moni gogot tat gipizor modatü batookan tin ravohopan, pot homeamegi? Evo, pot tokan tin naravotü. ⁷ Met ñai abanariz tamahat homei, parumauhö dimir givor gipiz zum tat bat nas, oñ ñai tovai samahan gavman ahoriñö paru potü manamah. Ma aban mod nap pi gog ahov tat pim adas ñedeamahan hezaek, rapamahan pim gipiz tin potü belat namah. Ma aban mod bol kauholoz korav ravat hez-pop pi poriz apet gov bapulat namah. (*Met povoz zut Iesuz gogot tamahari tairari meñizat mañamah-pori gipizor modatü manohopenen tin ravohopan.*)

⁸ Met ev menoh-epov ne ham eparahazatuz hodadevonañ het hamahariz zut het menamoh bon, oñ Baiñetinavoz Tepatak ⁹ batam Moses epat menahan hez, Met bol kau nari arim gogot tat uit uloñ mez tavohopenen, main ravohopanez porah, Paru uit ul nañ napan hez, pot homet parum gizañik birepenañ medemotunei, oñ bol pori gog pot tovai parum hañiv rekot am nohohan. Pot menahan hez. Met God pi bol kau nenariz homet ñeti epov hahan menahan heza? ¹⁰ Evo, oñ dei pim gog abanari ganö gin hek hezavoz homet okat hah. Met añarab adañik sat upai menat ñedeamah bon, oñ tokat gipiz rapat utap tapanen bat nohopenez homet gog ahot

tamah. ¹¹ Met paru gipiz ñedeamahavoz zut ne arimatak emat, Kristoz ñetiv añoohon ari pimaz homeo badae batat hez. Met gipiz rapamahan belat namahavoz zut, ne eñizat gogot toohoekanañ ne amun hañiv gipizor modatü nanohopekez añooho? ¹² Evo, met modari arimatak emat eñizat Godiz gogot tamahan, ari hañ parumotü manamegivoz zut ne garos arin Godiz ñetiv añooh-epop amun neñizat nanohopekez arin añohotin, horiv ou narav tah narab. Oñ ne ari nai nanohopekez arin naañ, oñ ganö, “Pi nonair nai ahotü bohopanez hat Kristoz ñeti okov hamah,” pot hat ñeti povoz kaev ravepek hezavoz, nemaühö boi tat nem marañinañ gog ahot tovai nemotü bovai emamoh. ¹³ Met aban Godiz tup ahomakeh gogot tamahari añarab gipiz basat manamahan biamah-poekanañ parum nohopanezatü bovai samahavoz ari hodad haraveg. Ma pomakeh añarab anumaihol bat emamahan, aban arusik bizat bareñ elamah-pori, anumai poriz teri nañ bat namahavoz ari hodad hakez. ¹⁴ Met povoz zut dei darim Amipuz ñetiv mañovai samegiri amun añarabon mañookan, hatevetehopanez porihö hañiv gipizor modatü dei anohopanen bat novai tohok, pot pimaühö hahan hez.

¹⁵ Met rotap batam ne arinañ hehon, ari gipiz ma mod nai ne arim aposor aban epop nanegitin, tin ravah narab, oñ ne nai nanepekez arin naañ. Ma petev amun ev menamohoe, ari nai bat emat nanepekez homet ne arin ev añamoh bon. Met ne amauam Kristoz ñetiv añoohon, ari nai nanan toogivoz homet biñ ravat hez. Met pot nem biñ ravat hez-pov bon tapan hezavoz homet epat arin añoom, Met ne gin het ginaz ñomomaz tom, povoz gipizor arin mañ naañotü. ¹⁶ Met nem Kristoz ñeti tinao haovai sat em tamohovoz homet nem abatao rekot bat hel navatotü. Met nemaüz zaitivok gog epov tovai samoh bon, oñ Godihö pim gogovok neñehan hezaek ne haovai samoh, povoz nemaüz abatao bat hel batomaz nonor bon. Met ne ñeti epov añarabon tin namañ tat bisin het toohovozatin, ui mai zakep God honoñai ahov ne netah narab. ¹⁷ Met nemaüz zaitivok nem gog tamoh-epov toohotin, ne gogovoz hañ ahov booh narab. Oñ darim Amip am ne gogot tat pim ñetiv añarabon mañohomaz hahan hezaek ne rekot kos rez namanotü. ¹⁸ Met ne gog epov tovai samohoe, hañ tin tairao bamoh? Met ne añarab meñizat gogot tamohovoz homet paru rekot gipizor modatü ne nanah narab, oñ ne pot nai nav amauam Kristoz ñetiv parun mañamohovoz ne biñ ravat hez-pov nem hañ tinao ok, pot haravat hez.

Mapori Iesuzari ravapanez zait tah

¹⁹ Met ne ham aban ahö napuz irih het pim zaitivok hamahat gogot tovai samoh bon, oñ nem zaitiv añarab mapori parum loporizaro borourapanepuh, Kristozari ravapanez hat ne paru maporiz gog abanap ravat pim ñetiv paru maporin mañovai samoh. ²⁰ Met pot tohot ne Zuda añarab nemerinañ honeo hezarah paru Mosesiz ñeti katë menahan hezañ baval hat tovai samahaek ne paru Kristoz ñetiv amun hatevetet pimaz homeo badae batapanez hat paru porinañ honeo het parum ñeti katë poñ baval hat tovai samoh. Met Mosesiz ñeti katë poñ baval hat tovai sohot Godiz etañik ne aban tinap ravom, pot ne hom namee. Oñ paru Zuda nem pori ñeti poñiz eñatak samahaek, Iesuz ñetiv hatevetet barotap batapanez homet, ne parunañ honeo hez-porah parum tamah-taputam tohot pim ñetiv parun tin badede mañamoh. ²¹ Met pot tamohovoz zut, añarab Zuda bon patari Mosesiz ñeti katë poñ hat navet hezarinañ ne honeo hez-porah ñeti poñiz nao nat, oñ pat poriz tamahat am tohot Iesuz ñetiv parun mañamoh. Met ne Godiz hahan hez-poñ elat hori nañ tamoh bon, oñ añarab pat porinañ het

Kristoz ñetiñiz homevai sohot, paru pat porin mañoman paru tin hatevetet pimeri ravapanez hat, ne parum tamahatam tamoh. ²² Met paru Iesuz homeo badae batat hez-nari poñir kañiz homet ganö Godiz etañik hori ravapan hezavoz zuam ñaihet tat hez-porinañ ne hez-porah, parunañ ne honeo tin het parum tairañiz homet ñaihet tamah-poñ ne amun nat het paru pimaz tin homeo badae batat kez tat hepenez hat, ne pim ñetiv am mañovai samoh. Met añarab paru pot non naoror naoroh tovai samah-porinañ hez-porah ne parum gog abanap ravat het tamahat am tohot, paru narizaro Iesu Kristoz homeo badae batapanez hat, parum non naoror naoroh tovai samahat tohot pim ñetiv parun mañamoh. ²³ Met parunañ ne het tamoh-pov upai tamoh bon, oñ Iesuz ñetiv zeisikaroh map an pap manat hepanen, dari maporizaro homeo badae batat hekan God pim au hakahan hezao anohopan.

Dari kez tovai sookaz ñetiv

²⁴ Met ñeti mod nao ev arin añom. Met aban nari tin nai bapan hat porü hat sapanez poriz mapori tin poi navotü, oñ tairap kez tat patao porü hat garos ravapanez nen pop tin poi manapanen bapan. Met paru porü kez tat porü hat samahavoz zut ari Iesuz nonoroh samegiek, kez tat tovai sohopeken, tokat God hañ tin nañ pimauhö ari anapan. ²⁵ Met paru aban modarinañ porü hapanez tamah-pori zeitak betezam nakez, oñ aliz mapoñik parum hatahav helok tat heriñir aboi toh toh ravat hepanen, kez tat tin poi bapanez hat orah rezah zu tat porü hamah. Met pei parum bapanez homet porü hat samah-poi zuam hori ravat bon tapanezai ok, oñ darim kez tat tin tovai sookan anapanez hahan hez-poñ bon nat pohao tin het hepanezañ ok. ²⁶ Met ne amun betezam etevaiam samoh bon, oñ parum kez tat porü hamahavoz zut tokat God tin poi nanapanez ne homet pim nonoroh kezao porü hat samoh. ²⁷ Met añarab modarin Godiz nonoroh sohopanez mañovai emoohon non pooroh hasamah, oñ ganö pot toohoekanañ ne hori nao toman, God tin nai nanan tapan hezavoz homet, nem herisiz zaitivoz berevamahat nat, oñ nemaiz tin korav het pi tin poi nanapanez hat pim nonoroh porü hat orah rezah samoh.

10

Israel añaraboz toohat natotü

¹ Met ari Zuda ok hezarin epat añom, Batam darim iz mimiholoz toohat ari hodad. Met Moses paru iz mim pori Izip zeisik hehaekanañ baverevahan, un ahö nat parum garosik nonor mañairat soohan, paru un potaz eñatak sohot iv havé ahov okat epat tahan tin ñarat sah. ² Pot Batam unitaz eñatak iv havevok ñarat sahaek, darim iz mim pori Mosesiz irih het pim mañohopanezat tohopanezari ravah. ³ Met paru iv havé pov ñarat sat hehan, Godiz Pul Tinap parum gipiz mana hamég-pokap manoohan novai sooh. ⁴ Ma God hahan hel ahovokanañ iveri berevoohan, paru mapori iv porü holat nohot heh. Met hel ahö povok pot tat meñizoohavoz kapot Kristo pi het meñizoo. Met pi parunañ honeo het zei ñai ñaisik soohan meñizovai sooh. ⁵ Met God pot tin tat meñizat gipizor ivov manooh, oñ paru tin tovai emoohan pi parumaz biñ ravooch bon. Oñ hori tooh, povoz pi hahan maporizaro ñomahan parum heriñ ham nonair nai bon porah oraeh.

⁶ Met pot parum loporizaroh zait horiñiz homet toohavoz zut, dari amun taput hori tat ñomook hezavoz homet hodad tinao bat hekaz ev hamoh.

⁷ Met paru nari god moregariz homet parum akohol matut tat biohapuh,

pori meñizohopanez mañ mañooh. Met pot parum toohavoz ñetiv epat menahan hez, Met paru god moregariz biñ ravat, gipizor ivov nohot bal hat hodad horivonañ het daat mezooh. Pot menahan hez, oñ parum toohat ari tovai totunei, pot arin ev añamoh. ⁸ Met pot paru daat mezat hori tat betezam nae nari bohoh hehan, God hahan añarab map ahovokaro 23 tausen aliz honesik ñomat oraeh. Eñarohol, parum hori tooh-pot dari natotü, pot ev arin añamoh. ⁹ Met narah paruti honoñai nao ou ravahan paru nari hori tat Godiz lop horirizaro ravat, pi parumaz korav hepane hahan hezavoz unun manat epat piin mañah, “Oir arimau, tairaiz ni naeñiz teñ?” Pot ñeti horiv piin mañahan hamalehol ahoam ou ravat menahan paru ñomah, oñ dari parum hori hah-taput ñeti hori nao pimaz nakaotü. ¹⁰ Ma mod narah paru nari orah rezah Godiz kaev ravat pimaz ñeti horiñ haohan, pim enzolip meehan erat paru men ñomah. Met dari parum hori haoh-pot nakaotü.

¹¹ Met batam paru pori hori ahoñ tovai emoohan God hañiv metooh-ñetiv pim tepatak menahan hez, povoz petev darim Amip maot erapanez aliz metes totoi ravamah-eparah, dari ev hez-eperi ganö parum tah-taput hori tohok hezavoz ñeti epov rekö hat hodad tinavonañ het tin tovai sohok. ¹² Met ni nap epat ganö hakë, “Ne Kristoz tin homeo badae batat kez tat hezaek, rekot hori nao natotuzap ev.” Pot hakezap ganö ni ñodekë hezavoz nim hekezavoz tin korav ravat hekë. ¹³ Met honoñai tairañ ariñi ou ravamah-poñ, ma hori nañ tohopekez hat Seten moreg etamah-poñ ari nenariti ou ravamah bon, oñ dari añarab maporiti poñ ou ravamah, oñ God poñ dariti ou ravamahavoz homet eñizohopanez hakahan hez. Met ganö honoñai poñ, ma moreg etohopanez poñ map ahö ravat ritou etapanen ñodepek hezavoz God eñizohopanen, ari kez tat rouvat tin hepekez nonor añairohopenen, non tin pooroh sohopekez bakez avatohopan.

Kristoz ñetivor pei mod nariz ñetiv

¹⁴ Nem modari, ganö Israel añaraboz batam toohat ari tat ñodepek hezavoz homet maot epat arin añom, Met akohol zihavenañ bitat biamah-porir pei modari meñizohopanez homet, mañ mañovai gogot tamah-pov kos rez manat hezei. ¹⁵ Met ari kut bonori ok, povoz añomaz toh-epovoz arimauhö tin homet, Rotap ma moreg ev, pot an tat hodad tei. ¹⁶ Met dari topourat medevor ivov namegirah, dari ivov bat Godin ñeti biñao mañat, Iesu Kristo pim uveo darim horiñ ol betehavoz homet, iv pov bat namegipuh pinañ honeo dari ravat hez, pot tameg-pov unun manegi? Ma berè nat bapezat anamahan, pim heris darimaz bahori batahavoz homet namegipuh, pinañ honeo dari ravamegivoz ari tin hom namee heza? ¹⁷ Met beret bat bapezat anamahan, dari mapori namegiek pim herisiz zut togü honet ravat hez.

¹⁸ Met paru Israel nemeri Godiz homet anumaihol arusik bizat bareñ elamah-poriz anumai nai bat namahaek, Godinañ honeo ravat hez. ¹⁹ Met ev menoh-epovoz zut paru nari parum god moreg pori meñizohopanez hat togü manat, mañ mañohot anumaihol bareñ elat mañaramah-pori amun rotap Godiz zut hakezan paru tamaha? Evo, ne pot homet epov namen. ²⁰ Oñ epat homeamoho, parum god poriz togü manat homet tamah-pov God rotap poputi samah bon, oñ Setenir pituholoti samah. Mai oo, hori ahov ok tamahaek, ganö ari Seteniz porinañ honeo ravat anumai nañ nepekepuh, hori ravepek hezavoz homet ev arin añamoh. ²¹ Met ari darim Amip ñomahavoz homet topourat medevor ivov nameg-okori pot

nepekezaekanañ, maot sat Setenir pituhol paru meñizohopanez homet, anumaihol bareñ elat mañaramah-zei poñik sat parunañ honeo topourat anumai poriz nañ nohopeke? Evo, povokaro bahoneo batat narah darim Amipuz homepek, met mod narah Setenir pituholoz homepek. Met hori pot tohopeken, ²² darim Amip epat homepan, Met ne paru matut metoh-nen epopuz hom namee, oñ mod betez okori nenañ bahoneo bavatamah. Pot arimaz homepanezaek lop horiri ravat hepan. Met darim kezao aviam, oñ darim Amipuz kezao ahö hez, povoz ganö pi arimaz mogao tapan hezavoz god moreg poriz ze demat bizahan hez-poñik ari lokohotunei.

Godiz abatao bat hel batohok

²³ Met nari epat hamah, “God darim natotuz ahaö nak hez-poñ dari rekot am tovai sohok.” Met paru pot hamaharin epat mañom, Rotap ok ari hameg, oñ darim tookaz tairañ darim modari nameñizotuz poñ dari natotü, ma dari Iesuz homeo badae batat hezaek tairañ tovai sookan, bakez naavatotuz poñ dari natotü. ²⁴ Eñarohol, ni nap nim main tin hekezavoz hometun, oñ orah rezah nim mod Iesuz homet hez-pori amun meñizohot tair metohopeken, tin tovai sohopanez nen povozahar homehozei.

²⁵ Met ari gipiz natü bepekez hat maketak sat etepeken, anumai nañ bizapanen oraepan, povoz home midin tat anumai epeñ god moregariz homet bareñ elahaekanañ nañ ma taekanañ ev? Pot anumai poñ bizat hepane popun at mañotunei, oñ am zum tat bat emat rekot nepek. ²⁶ Met epat menahan hez, Ham eparah map hezatur hezari darim Amipuzatü ok. Pot menahan hez, povoz anumai natuz kapot tin hodad nat hekaz potü rekot am bat novai sohok.

²⁷ Met aban mod nap Iesuz hom namee hepane popuhö, ari pimatak sat gipiz nepekez añapanen ari sepekez zait tepek, povoz sat pinañ honeo toutat pi anumai nañ anapanen nepekez tat poñiz, “Taekanañ ev,” pot piin at mañotunei, oñ am bat nei. ²⁸⁻²⁹ Oñ ari mod napuz zeimakeh gipiz nepekez hat lokat toutat hepeken, anumai nañ anovai epat hapan, “Anumai anamoh-epeñ god moregariz homet bareñ elahaekanañ nañ ev.” Pot bar añapan, povoz ari bat notunei. Met ari hamoh-poñ bat nohopekezaek, poñihö ari bahori naavatotü, oñ aban poñ anat bar añapanez pop arim nepekez povon pi etet lopori hori ravat, Ae paru Iesuz homet hez-eperi ne anumai okoñiz kapotaz parun bar mañohon hori tat am bat nah. Ganö pot homepan hezavoz ari nainotü. Met ni nap ev menoh-epovoz homet epat hakë batah, “Met modapuz lop horiri ravapanez povohö nem tomazat nañairapanen etet hodad ravoma? ³⁰ Evo, oñ nem nomazañiz garos Godiz biñ mañom, povoz mod nap nem nomaz tin poñiz homet home horiv bapanez pov tin bon.” Pot ni nap hakë batah.

³¹ Eñarohol, orah rezah gipizor ivovor tairai nohopekez, ma mod tairao tohopekez arimauz zaitivok tovai nasohotü. Oñ tair tohopeken, Godiz abatao modariz etañik ahö ravat hepane nen povozahar homevai sohopek. ³²⁻³³ Met ne añoh-epat tovai samohoek nemaüz zait tamoh-potam nat, oñ modari Godiz homeo badae batapanen pi pimeri bavatapanez homet, nem zait pov bat hor batat tovai samoh. Eñarohol, nem tamoh-potam ari tohot añarab Zuda narinañ hepek, ma Grik añarab narinañ hepek, ma Iesuz homet hez-porinañ ari hepekezarah, ganö ari nao tepeken nap etet hodad horiv bat ñodapan hezavoz homet tin tohozei.

11

¹ Eñarohol, met ne Kristo pim tin tovai soohavoz zut ne taput ne toohon, ari et hareog-potam tohozei.

Dasir mañeo haovai tohopanezat ev

² Met batam ne arinañ honeo het dari Amipuzariz tameg-ñetiñ añoohon, ari hatevetet bat heg-poñ unun naman, oñ am baval hat tamegivoz ne homet arimaz biñ ravat, “Tin ok tameg,” pot arin ev añaomoh. ³ Oñ epovoz ari tin hodad tepekez hat ne menomaz ev toh. Met God pi map ahop hezan pim irih Kristo hez. Met abanari Kristoz irih hezan pi parum gagao ravat hez, met abanari parum añaaholoz gagao ravat hez. ⁴ Povoz epat añaoman ari hodad ravei. Met añaarab Kristoz homet topourohopenez poek aban nap koekas mevizat het baiñetinao hapan, ma mañeo hapan, povoz aban pop pimauz abatao bat hel batapanezaek, Kristo pim gagao ravat hepanez pop batu batapanezat ravapan. ⁵ Ma añ nap tapurah añaarab modariz ñaravatak het pim gagavok dim terir bat kopeo namañat het Godiz ñeti nao hapan, ma mañeo hapan, povoz añaarab modari pimaz epat hapan, “Met añ okop pimauz abatao bat hel batat, tin pim abupuz irih hepanen, abup pim gagao ravat hepanez narav.” Pot pimaz hapanezavoz pim abup batu batapan. Met añ nap hori nao tamahan, modari pim gag taet map elamahan modari eteamahan pi tu ravat hezavoz zut, añ gag kopeo namañat hepanez pop tu ravat hepan. ⁶ Met añ nap pi dim terir bat gagavok kopeo mañatat Godiz ñetiv hapanez hamoh-epovoz kaev ravapan, povoz pimauz gag taet map elat añ hori tamahan, meelamah-poriz zut ravapanezaek tu ravat hepanen tin ravapan. Oñ pi pot elat tu ravapanez zait nat hepan, povoz hodadeo tin bat añaarab modarinañ Iesuz homet topourohopenezarah, dim teriranañ pim gagavok kopeo mañatatahō ñetiv hahopan, ma mañeo hahopan.

⁷⁻⁹ Met ari hodad, God añaapuz elapop batizat abanap matut nat, oñ abanapuz elapop bat añaap matut tah. Ma añaap tin hepanez homet abanap matut tah bon, oñ abanap pim main hehan, “Pim meñizohopenez añ nap matut tom,” pot hat añaap matut tah. Povoz ari abanari epat homepek, “Dei Godiz zut ev matut etahan hez,” pot hat Kristoz homet topourohopekez porah, arim gagañik koekañ nameviz hepekezaek ari pim irih tin hakez, pot ou ravat hepan. Oñ añaap abanapuz herisikanañ ou haravah, povoz abanari parum añaaholoz koravori ravat hezaek, añaahol parum gagañik kopeñ mañatatahoh hepan. ¹⁰ Met pot tapanezaek abanariz irih paru tin hez, pot ravapan. Tapanen enzolihof etet hepanez, paru amun biñ ravat epat homepan, Añ okori tin parum abuholoz irih hez, pot homepan. ¹¹ Met abanari main ma añaahol parum main pot tovai sookaz God nak, oñ dari nae nap meñizovai sookaz hahan hez. ¹² Met batam añaap matut tapan hat abanapuz elapop batizat matut tapan ou ravahaekanañ, añaahol parum rohol batamahan ou ravat abanari ravamah. Oñ dari abanarir añaaholor nonair nai map hez-epotuz kapot God nenap ravat hez.

¹³ Met ev at añaomaz toh-epovoz arimauhō homet an tei. Met arim Iesuz homet topourohopekez-porah añ nap pim gagavok kopeo namañat het am bal hat Godin mañ añaapanez pov tin ma hori? Evo, pov horiv ok. ¹⁴ Met darim tameg-epov ari hodad. Met aban napuz gag taet añaaholozañiz zut toveam er horapan, povoz modari piin etet epat hapan, “Bonaiz pim gag taet tove okataz pi tu ravat elapan.” Pot pimaz hapan. ¹⁵ Oñ añaaholoz gag taet toveam er horat hepanen, paru etef biñ ravat hepanez pov, “Parum red tin nao ok,” pot hameg. ¹⁶ Met añaaholoz gagañiz ñeti ev menoh-epov ni nap hatevetet kaev ravat ñeti modao hakez popun epat nañom, Met dei Iesuz aposor abanari, ma Iesuz togü mod mapoñik hezari mod nao nat, oñ ev menoh-tapü epat haovai samegin añaahol parum gagañik kopeñ mañatamah.

Gipiz tinam gamö narezavoz mañah

¹⁷ Met ari topourat Godiz abatao bat hel batohot arimau tin nae nap meñizameg bon, oñ hori tameg, met pot tameg-ñetiv hahan ne hatevetet biñ narav. ¹⁸ Met garos arin epat añom, Met nari ev emat neen epat nañah, “Met paru Korin añarab Iesuz homet hezari pim abatao bat hel batapanez hat topourat tin tamah bon, oñ nae nari ser hat berat nari main nari main ravamah.” Met arim tameg-ñeti pov ev emat nañahan ne hatevetet, Peti rotap ok nañah, pot homet hez. ¹⁹ Met pot ser hat main main ravamegiek, ari nariz hodad ahovonañ het tameg-pov ou ravapanen añarab modari arimaz, “Darim hodad ahovonañari ok,” pot hahopanez homeamegi? Evo eñarohol, ari horiv ok hat main main ravameg. ²⁰⁻²¹ Met pot main main ravat ari topourat, darim Amipuz homet gipiz namegirah, arim gipiz arusik bizat tinam gamö rezat nae nap manat nameg bon, oñ gipiz ahoam bat emamah-pori nohot hezan gipiz bon emat hezari ginam hez. Ma nari bain ivov ahoam bat nohot rumuramah. Pot tamegipuh ari darim Amipuz homet gipiz nameg bon, oñ arimauz homet nameg, pot arin ev añamoh. ²² Nem modari, met arim zei het gipizor ivov nohopekez poñ bono? Evo, zei poñ hakez, povoz ari ahoam namegiri garos poñik sa lokat het nohotahoh emat topourohopek. Met ari topourat ev menoh-epat tamegiek, Kristoz homet togü manat nameg-pov batiu tiu batameg. Ma ari mod gipiz bonori naman tamegin paru tu ravamah. Eñarohol pot arim tamegivoz ne homet, “Ari tin tameg,” pot arimaz haoma? Evo, “Hori ahov ok arim modari metameg,” pot ne arin ev añamoh.

Medevor ivov nohopanezat mañah

Matiu 26:26-28; Mak 14:22-24; Ruka 22:17-20

²³ Met ari hatevetei, darim Amip batam epat neen nañahæk ne arin haañoh, oñ petev maot ne ev añomaz tohog, ari tinam hatevetet hodad ravei. Met darim Amip bapanez Zudas ñai abanarin mañairah-kutur potak garos pim mañairooh-abanarinañ honeo toutat het gipiz noohapuh beret bat, ²⁴ Godin biñ mañat bapezat paru manat epat mañah, “Met nem aboi ev, met nem abö epei arim horivoz hañiv ravapan, povoz petev kapot tat nat nemaz homet am tokat novai sohozei.” ²⁵ Pot pi mañat paru manahan novai pi bain ivov kapurah mañar biihan hehaek bat parun epat mañah, “Met Godiz au hahan hezat non mageior ou ravapanez ne nourapanen, nem uveo non hamoh-poorö ba ou batapanez homet bain iv epov ari anom. Povoz petev bat nepekepuh, tokat nemaz homehot topourohopekez porah bain iv epov epat nohopek.” Pot darim Amip hat manahan paru bat nah. Pot darim Amip neen nañah. ²⁶ Povoz ne epat arin añom, Met ari pimaz homet topourat beretar bain ivov nohopekezarah, Iesu darim horivoz kakam ahov hatevetet ñomah-pov ba ou batohopek. Povoz am togü manat nohopeken pi maot erapan.

Amipuz beretar bain ivov tin nohok

²⁷ Povoz nem modari epat arin añom. Met aban nap ma añ nap pim ñomahavoz tin hom namee het, darim Amipuz beretar bain ivov napanez pop pim aboir uveo ok batiu tiu batapan. ²⁸ Povoz ganö ari betezam nohopek hezavoz, garos ari nap nim nem loporih homeamegivoz tin an tat home hori nao hepan, povoz pov betepekepuhoh rekot darim Amipuz homet beretar ivov bat nepek. ²⁹ Oñ nap pot nat hepanepuh, darim Amipuz herisik metahan, pi darimaz ñomahavoz kapotaz hom namee kutam het, berë potar iv pov am bat napan, povoz Godiz etañik tin narav tapanen hañ

horiv metapanezat ravapan. ³⁰ Met arim ñaravatak añarab nari taput tat betezam tin hom namee het bat namah, povoz petev pori lamao bat sikö tat hez, met mod nari amun taput tat hañomah. ³¹ Oñ ari pot nepekez homet garos arimauhö arim loporizaroh hepenez poñ an tat home horiñ betepekepuh, pim ñomahavoz tin homet nohopek, povoz Godiz etañik arim hori ñañ ou narav tapanen piuhö ari hañ horiv naetotü. ³² Met tairaiz okat tamegin ari hañ horiv etamah pot hometunei, oñ añarab Godiz hom namee het tovai samah-pori tokat hañ horiv metapanen, pohao hori ravat hepanezaek ganö dari parunañ honeo hori ravat hek hezavoz, petev hori tameg-pori maot hodad tinao bat pim nonoroh tin sookaz haf hañiv ok etamah.

³³ Povoz nem bosir sau, ari darim Amipuz homet topourepekez porah, ari garos emat hepekez pori am hepeken, modari emapanenahoh ari mapori togü manat gipiz potü bat nepek. ³⁴ Met aban nap ma añ nap gin hepan, povoz ganö topouravok sat ahoam napan hezavoz, garos pimaiz zeimakeh natü tinam hainapanepuhoh, emat arinañ honeo topourapan. Met ari topourohopekez porah, ganö nari gipizor ivov ahoam napanen modari nain hepanen, arim topourameg-pov hori ravapanen God hañ horiv etapan hezavoz, mapori topouratahoh nepekez ev añamoh.

Met arim ñetiñ menat at ñe nañeg-mod poñiz petev ne ev namenotü, oñ ne arih emomaz porahahoh ñeti mod poñ arinañ honeo het bade de añohom.

12

Pul Tinap kez navor nao anamah

¹ Nem bosir sau, met Godiz Pul Tinap dari pim gogoñ tovai sookaz hat, kezañ main main anamah-poñiz ari tin hodad tepekez hat ev añomaz toh. ² Met batam ari Godiz hodad nat heg-porah, Seten moreg etoohan, god rotap biririñ nakez-pori arim ahoi bavatat toogiek, ari orah rezah non horioroh avasooh. ³ Met batam ari pot hegivoz ne homet epat arin añom, Aban nari honep honep emat arin epat añohopan, “Met Godiz Pul Tinap nenañ honeo hezaek, ne pim ñetiñ rotapuv arin ev añamoh.” Met pot paru arin añohopanezaek, ari tair tat aban poriz hapanezao hatevetet tin an tat parum kapot hodad tepek? Met Godiz Pul Tinap aban nap rotap hameñizohopanez popuhö rekot, “Iesu pi horip, God meeapanen horiek sapanezap ok,” pot nakaotü. Ma aban napuh Pul Tin Pop bon hepanen pi, “Rotap Iesu darim Amip ok hez,” pot rekot nakaotü. Met aban nari ñetiñ añohopanez, ari poriz añohopanezat hatevetet tin an tat hodad tepekezao ev arin añoh.

⁴ Met Godiz gogoñ main main tookaz hat pim Pul Tin Nenapuhö kez navor nao dari anamahan tameg. ⁵ Ma dari gog navor nao tovai samegiek, mod napuz homet tameg bon, oñ darim Ami nenapuz homet tovai sameg. ⁶ Met Godiz gogot main main tovai sameg, oñ pot tamegivoz mau mod nap naek nakez, oñ pi nenapuhö eñizamahan tovai sameg. ⁷ Met dari pim añarab mapori tin het nae nap meñizohot hekaz hat, pim Pul Tinap nap nim nem main main anahan darim loporizaroh het hodadeo anat kez navor nao anamahan, pim gogot tovai sameg. ⁸ Met Pul Tin pop darim loporizaroh anahan hezaek, aban nari meñizat kezao manamahan, Godiz hodad tinavoz kapot paru añarab modarin bade de mañamah. Ma mod nari kezao manamahan, Godiz hodad tairañ dari bat tookaz homet hez-poñiz hodad tat paru añarab modarin mañamah. ⁹ Ma mod nari Pul Tin

Nen Tapupuhö Iesuz homeo ahoam badae batat gog ahö nañ tohopanez kezao manamahan tamah. Ma mod nari lamari batin batohopanez kezao manamahan, gog pot tat lamari batin batamah. ¹⁰ Ma mod nari Pul Tin Tapupuhö kezao manamahan, paru red ahö añaraboz rekot natotuz-poñ tamah. Ma mod nari Godiz ñeti nao modarin mañapanez kezao manamahaek tinam mañamah. Ma mod nari kez nao manamahan, paru añarab modariz tamahavon etet, “Rotap Pul Tinapuhö okop meñizamahan tamah,” ma, “Seteniho hodadeo manamahan okat tamah,” pot etet an tat hamah. Ma Pul Tin Tapupuhö darim mod nari kez modao manamahan, modariz ñe parum hodad nat hez-nañinañ hamah. Ma mod nari kez mod nao manamahan, ñe parum hodad nat hez-poñinañ hamahan, mod pori kapotaz hodad ravat parumovonañ borourat bar mañamah anañarab hateveteamah. ¹¹ Met Godiz Pul Tin Hon Nen Popuhö pimauz hodadevok eñizat kezañ anamahaek, aban nap kez nao manamah, met mod nap kez mod nao manamah, potaharam tat eñizohot hez.

Dari Kristoz heri honas ravat hez

¹² Met aban napuz herisiti zut tat epat arin añom. Met pim heris honas, oñ eñañir marañir etañir modatü pat pat hez. Met povoz zut dari Kristoz homeo badae batat hezari heri honas ravat hez. ¹³ Met dari Zuda añarab, ma mod nari Grik añarab patari, ma nari parumauz zaitivok sat em tamah, met mod nari aban ahori zum metahan parum irih het itir as metohot hezari, met dari mapori Pul Tinap anahan hezaek, dari Kristoz heri honas ravat hez.

¹⁴ Met dari Kristoz heri honas raveg, povoz ari tin hodad tepekez ñeti epeñ añom. Met napuz herisik eñañir marañir etañ map main main matut tahan hezaek, nap nim gogot tamah. ¹⁵ Met aban napuz eñ nasihö gizas ravat epat hapan, “Ne maras bon, povoz heri epesik naketü.” Pot eñas hapanezaek, rekot pim heri pos betet main ravapane? Evo, am heri posik hepan. ¹⁶ Ma aban popuz hat kap naehö epat hapan batah, “Met ne etao bon, povoz ne heri epesik am hat kapoe hemaz ne kaev.” Pot hat kap poe hapanezaek rekot pim main naravotü, oñ heri posik honeo am hepan. ¹⁷ Met aban napuz herisik et nenañ hepanen, pim hat kapoñ bon hepan, povoz tair tat pi ñetiñ hahopanen hatevetehopan? Ma pim herisik hat kap nenañ hepanen, pim batarop bon hepan, povoz tair tat pi ulagi navor navon hatevetehopan? ¹⁸ Evo, met menoh-epat napuhö rekot natotü, oñ God pimauz zaitivok tinam darim heriñ mafut etahan hezaek, eñar mar ma etañir hat kapoñ map tin parum gogoñ main main tamah. ¹⁹ Met darim heriñ et nenañ ma hat kap nenañ hehan, eñar mar, ma modatü honeo matut natatin darim heriñ rotap hez-epat ou narav tah narab. ²⁰ Oñ pi tin darim heriñik eñar mar, ma mod mapotü main main matut etahan parum gogoñ main main tamah. Met povoz zut dari Kristoz añarab main main gogot tovai sameg, oñ pim heri honas dari ravat hez.

²¹ Pot pi matut etahan dari hez, povoz aban napuz etavohö rekot marasin epat namañotü, “Met ne tin eteamohoe ni naneñiz hez, povoz ni betezam heri epesik hezag, betet sa,” pot namañotü. Ma pim gagavohö eñasikaron epat namañotü, “Met ne tin homeamohoe arip naneñiz hez, povoz heri epes betet sei.” Pot gagavohö eñasikaron namañotü. ²² Met darim heriñik nañ gogoñ aviam tamah, oñ dari poñ rekot betekan sapan, povoz darim heriñ tin naketü. ²³ Ma darim heriñik pei tairañiz dari hom namee hez-poñiz dari am tin korav hez, ma tairañ añarab modari et naretotuz homeameg-poñ bamezat ba iz batameg. ²⁴ Oñ darim heriñiz abö nañiz

homet tinañ ok homeameg-poñ dari ba iz navat. Pot God darim heriñ matut etahan hezaek, darim heriñiz abö nañiz hom namee hez-poñiz dari am tin korav hekaz hodad pov anahan hez. ²⁵ Povož napuz heris rekot berat main main het tovai nasohotü, oñ pim heri posiz aboñ orah rezah nae nap meñizovai samah. Povož zut dari Kristoz añarab pim herisiz zut ravat hezari taput nae nap masak metat meñizovai sohok. ²⁶ Ma napuz herisik abö nai kakamao tapan, povož heri maposik kakam pov hatevetehopan. Ma heri posik abö nai hori ravat hepanezaekanañ maot tin ravapan, povož heri pos map biñ ravat tin hepan. Met povož zut dari Iesuz añarab pim heris ravat hezaek taput tovai sohok.

²⁷ Met ari mapori Kristoz heris ravat hezaek, ari honep honep pim eñar mar pot raveg. ²⁸ Tat ari Iesuz añaraboz toguñik gogoñ main main tameg. Met God dei pim aposor abanari ba avatat pim gogovok bagaros avatat eñehan hez, met deim tokat propet aban pim ñeti nao mañamahan, hatevetet añarab modarin badede mañamah-pori ba ou batahan hez, met poriz tokatiri paru aban darim Amipuz nonoroh sohopanez tin modarin mañamahari ba ou batat meñehan hez. Met poriz eñatak paru red ahö añaraboz rekot natotuz-poñ mañairamahari, ma añarab lamao tamahari batin batamah-pori, ma parum modariti honoñai nao ou ravamahan tin meñizamahari, ma togü poñik añarab tin hepanež korav ravat hezari, ma ñe hodad nat hez-poñir kañ hamahari, map pori God parum gogoñ main main tohopanez ba ou batat meñehan hez. ²⁹ Met dari Iesuz añarab mapori pim aposor añarab ba avatahan heza? Ma dari maporin God ñeti nao añamahan hatevetet propet añarab ravat het modarin ñetiñ mañamegi? Ma dari maporihö darim Amipuz nonoroh tin sohopanez darim modarin mañamegi? Ma dari maporihö red ahö nañ modarin mañairamegi? ³⁰ Ma dari maporihö modari lamao tamahan batin batamegi? Ma dari maporihö ñe mod darim hodad nat hez-poñinañ hamegi? Ma ñe poñinañ hamahan dari maporihö darimerin kapöt tin hodad ravapanez bar mañamegi? Evo, met darim heriñik hez-mapotü main main tamahavoz zut, dari amun pim gog navor nao taput main main tovai sookaz ba ou avatat eñehan hez. ³¹ Met Godiz Pul Tinap kez poñ anahan hezaek, ñeti ev menoh-epeñiz homehopekepuh, kez tairañ ari bat añarab modari tin meñizohopek poñ anohopanez zaitivonañ piin mañ mañohozei.

Darim modari loporí manookazao ev

Oñ kez poñinañ tohot non tin modañ ritou metat hez-pooroh sohopekezao ev menomaz toh.

13

¹ Met non tin modañ ritou metapanezaoroz ñetiv ev. Met dari ñe añarab modariz hamah-mod nañ, ma enzoliholoz hamah-ñe poñ tin haokapuh darim añarab modariz zakep tat loporí naman tohok, povož God hatevetehopanen, ñe tin haokaz poñ betezam tibiv bapap menamahavoz zut dari hahot hek. Ma tenaver ñedet nameñ am uramahan ñeo ganö hamahavoz zut dari ñe poñ betezam hahot hek. ² Ma dari God pim ñetiv añohopanen tin añarabon mañook, ma pim tokat tohopanez kilam homeamah-kap poñ tin hodad tookapuh, darim modariz zakep namet hek, povož God hatevetehopanen darim añarabon mañookaz poñ, ma tin hodad tookaz poñ map betezañ ravat hepan. Ma dari Kristoz homeo badae batat het rop nao pat naek sat hepanež au mañakan, mañakaz poek sat hepan,

oñ darim modari lopori manat nameñiz hek, povoz God darin etepanen añarab betezari ravat hek. ³ Ma añarab modari nonair nai bon hepanen darim nonair nai mapotü manookan, parum bohopan, oñ paru poriz zakep namet hek, povoz tin nonair nai manookaz povohö rekot eñizat hañ tinao bookaz naanotü. Ma darim añarab modariz zakep tat loporizaro naman hekapuh, Kristoz ñetiv haokan mod nari kaev ravat itañadek baevetepanen ñadat ñomohok, povoz God etet, “Parum modari lopori namanari ok,” pot hat dari pot etohopanezavoz hañ tinao naanotü.

⁴ Met aban nap añarab modari lopori manat meñizohopanez povonañ hepan, povoz pi mod porinañ honeo tin het napuz zuum mogao natotü, oñ mapori masak metohot, parum nonair naitun etet zait tat lop horiri naravotü, ma pimauz abatao bat hel navatotü. ⁵ Met tairap pim modari lopori manohopanez pop pori hatevetet tu ravapanez ñeti pot nao parun namañotü, ma pimau nenap tin hepanez hom nameotü, ma modari hahopanen pi zuum mogao tat ñeti hori nao hañ parun namañotü. Ma mod nap hori nao metat ñeti hori nao mañapanen pi povoz homevai nasohotü, oñ zuum unun manat kos rez manohopan. ⁶ Met pot tovai non tin pooroh sohopanez pop modari hori nañ tohopanen pi etet kek hat biñ naravotü, oñ am parumaz zakep tat het Godiz ñeti rotapuvov eñatak tin sohopanezariz homet biñ ravat hepan. ⁷ Met nap pim modari lopori manohopanez pop mod hori tovai sohopanezariz, ma nap honoñai nañ orah rezah piih metohopanez poriz pi kaev naravotü, oñ God pi meñizohopanen, maot hodad tinavonañ het hepaneze aban pop rez kek tat homehot hepan. Met aban pot pim modari lopori tin manohopanez popuz tovai sohopanez ñetiv ev arin añoh.

⁸ Met dari modari loporizaro nae nap manookaz hamoh-pov pohao tin het hepanezaok ok. Eñarohol, met petev ham eparah Godiz ñeti hameg-poñ tokat bon tapan, ma petev ñeñ main main dari hodad het hameg-poñ tokat amun bon tapan, ma petev dari Godiz hodad hez-pov tokat piin etet map hodad takazaek bon tapan. ⁹ Met tairaz ev menoh-epeñ bon tapan hometunei, oñ petev darim hodadeñ aviam hez, ma Godiz ñetiñiz teri nañ aviam hodad het hameg. ¹⁰ Oñ tokat porah Kristo erapanen, hodad mapoñiz kapot ou ravapanen, tin hodad ravat hekan, petev aviam haovai tovai sameg-poñ pohao bon tapan. ¹¹ Met ev menohovoz epovoti zut tat arin epat añom. Met ne goerah ñaroholoz loporizaroh homeamahat homeoh, ma ñaro goeriz hamah-potam hahot hehó, oñ petev ne ahó haravat batam nem goerah haovai tovai emooh-potü ne maot nat. ¹² Met dari petev ñaro goeriz ev menohovoz zut am hek, povoz Godiz kapotaz tin hodad nat het iv havevok eteamegin darim heriñ tin ou narav tamah-povoz zut darim hodadeo petev tin ou narav hez. Oñ tokat nem ahó haravat hez-pot menoh-epovoz zut darim etañ tin Godin etet pi petev darimaz tin hodad hezavoz zut, dari amun pimaz tin hodad ravat hek.

¹³ Met garos menoh-poñ bon tapan, oñ ev menomaz toh-epeñ pohao am het hepanezañ ev. Met dari Godiz homeo badae batat hez-pov, ma pinañ honeo hekaz biñ ravat homeameg-pov, ma darim modari lopori manat meñizameg-pov, ev menoh-epeñ pohao het am hepanezañ ev, met dari lopori manookaz povohö mod menoh-povokaro rifou metat ahó mapov ravat hez.

¹ Met ari añarab arim modariz loporizaro manat meñizohopekez non pooroh sohot, darim Amipuz gogot tin tohopekez hat, Godiz Pul Tinap kez mapoñihar ari anohopanez zait povonañ het piin mañohozei. Met God pim ñeti añahan hez-poñ modarin badede mañohopekez Pul Tinapuhö kez anamah-povohö modañ ritou metat hezao ok, povoz Pul Tinapuz kez povozahar ari ahoam zait tat hezei. ² Met aban nap pi ñe pat pim hodad nat hepaneze-poñiz navonañ Pul Tinap hodadeo manohopanen pim gizasinañ hahopanen añarab modari ñe pov unun, povoz hat navetetü, oñ God nenapuhö rekot pim hahopanez pov hatevetehepan. Met Pul Tinap hodad pov manohopanen pi ñeti izek nañ hahopan. ³ Met Pul Tinap aban nap kezao manohopanen, Godiz ñetiñ modarin parum ñevonañ mañohopanez popuhö añarab mod pori tin meñizohot hodad tinao bat Godiz nonoroh tin sohopanez mañat bakez bathopanen, paru lop tinarizaronañ hepan. ⁴ Met aban ñe mod parum hodad nat hepaneze-navonañ hapanez pop hapanen, pim modari hat navet tapanezaek ñeti pov rekot mod pori nameñizotü, oñ pimauz hahopanez pov pimaum bakez bathopanen. Oñ Godiz hahan hez-ñeti poñ parum ñevonañ mañohopanen hatevetehepanezez pop, añarab mod Iesuz homet hepaneze-mapori meñizohopanezez ok. ⁵ Met ari mapori ñe pat poñinañ hahopeken ne biñ ravat hem. Oñ Pul Tinapuhö kezao anohopanen, Godiz hahan hez-ñeti poñiz tin hodad tat modarin arimovonañ badede mañohopek, povoz ne biñ pimaum ravat hem. Met rotap Godiz ñeti poñ modarin arim ñevonañ mañohopekez tin povohö ñe pat modañinañ hahopekez pov ritou metat gog tin ahov ravat hepanezez ok. Oñ ari topourohopekezarah ñe pat arim hodad nat hez-poñinañ arim nari hahopanen, Godiz Pul Tinap mod nari hodadeo manohopanen, ñe hahopaneze poñiz kapot maot arim ñevonañ borourat ari modarin añohopanen, ari hatevetehopekezez aek eñizohopanen, Godiz tin homeo badae batat hepek, pot arin ok añaomoh.

⁶ Mai nem bosir sau ravat hezari, met ne arinañ emat hemaz porah, ne arin ñe pat arim hodad nat hez-navonañ añohoman povohö rekot eñizohopane? Evo, peti rekot naeñizotü, oñ arinañ honeo het darim ñevonañ God ñeti naö neen bar nañapanez pov arin añom, ma pim baiñetinao badede arin añom, ma Kristoz nonoroh tin sohopekez ñetiv arin añomaz poñihar ari hatevetehopeken eñizohopanen, pim nonoroh kez tat tin tovai sohopek.

⁷ Met Godiz Pul Tinap kezao anamahan ñe pat arim hodad nat hezañinañ hamegivoz homet ne ñeti epovokaro arin añom. Met aban nap gitat bat tin urohopanen, daas hahopanezari hatevetet, “Tin daas hahokaz ok uramah,” pot homet daas hahopañ. Oñ aban mod nap gitat bapap urovai ñeo tin nak hepanen, añarab tin hat navet het, “Ae, tair ok uramah?” pot hat daas nak hepan. ⁸ Ma aban nap ñai abanari ñai tapanez hat tibiv menapanen tibi pov tin ñeo nak tapanen, ñai aban pori tin hat navet tat hepanezez aek, paru nae nap menapanez ñai bizat hepan. ⁹ Met ñeti epovokaro zut ari nari arim topourameg-poñik ñe pat arim hodad nat hez-poñinañ ñetiv hahopeken, ñe poñiz kapot borourat mañohopanez nap bon hepan, povoz añarab modari tair tat hatevetet ñetivoz kapot tin hodad tapan? Evo, paru hodad natotü, povoz arim ñe hahopekez poñ teptepivoz zut ravat betezam sohopan. ¹⁰ Met ham eparah zeï maposikaroh dari añarab ñeñ main main ahoam hameg, oñ añarab nari parum ñevoz kapotaz hodad nataek betezam hamah bon, oñ nap nim nem ñeñiz kapotaz tin hodad hetahoh hameg. ¹¹ Met aban nap pim ñevonañ hahopanen, ne hat navet hemapuh pimaz homeman, Pi

aban patap, pot ravat hepan. Met nehoe nem ñevonañ haoman pi amun nemov hat navet tapanepuh pi nemaz homepanen, Ne aban patap, pot ravat hem. Met ari amun arim topourohopekez porah, nari ñe pat nañ hahopanen ari kapotaz tin hodad nat hepeken, ñeti poñ rekot naeñizotü. ¹² Oñ Godiz Pul Tinap kez tinañ anohopanez ari zait tat hezaek, kez tairañ ari topourat tovai nae nap meñizohopekepuh, Kristoz tin homeo badae batat hepekez poñizahar zait pimau tat het piin biñ mañohopeken kezao anohop.

Dari hodad hez-ñe poñinañ mañook

¹³ Met ev hamenoh-epovoz homet maot epat arin añom. Met ari topourohopekez porah, arihanañ aban nap ñe pat arim hodad nat hepekez navonañ ñeti nao hapanez pop Godin mañ mañapanen, pim hapanez povoz kapotaz hodadeo manapanen, arimauzavonañ boreurat maot hapan. ¹⁴ Met Pul Tinap kezao anohopanen, dari ñe pat darim hodad nat hez-nañinañ Godin mañ mañohok, povoz darim loporizarotihanañ mañ pov hahokan Goditi sohopan, oñ darimauz homevokanañ mañ pov nakaotü. ¹⁵ Oñ dari epat tohok, Met Pul Tinap dari hodadeo anohopanen, ñe pat nañinañ Godin mañ pov mañook, ma darimauz hodadevor homevonañ amun piin mañ mañook. Ma Godiz biñ ravat ñe pat poñinañ daa nañ haok, ma darim homevokam pimaz biñ ravat amun haok. ¹⁶ Met arim topourohopekez porah, ari nari Pul Tinapuhö hodadeo anohopanen, ñe hamoh-poñiz nañinañ Godiz ñeti biñao arim loporizarotihanañ piin tin mañohopeken, añarab mod emat arinañ honeo hepanezeri arim mañohopekez poñiz hodad nat kut hepanepuh rekot paruhö, “Rotap ok paru hamah,” pot hat arinañ honeo Godiz biñ naravotü. ¹⁷ Met ari tin ñe mod poñinañ Godiz ñeti biñao hahopek, oñ mod pori paru unun, povoz kut tat hepanezaek, arim hahopekez povohö paru nameñizotü. ¹⁸ Met ne Pol ari mapori ritou etat nem main het pim Pul Tinapuhö tin ne hodadeo nanamahan, ñe patañinañ ahoam Godin mañ mañamoh. ¹⁹ Oñ dari Iesuz añarab topourat Godiz ñeti biñao mañookaz porah ñe pat poñinañ ne houloam haoman, ari hat navet hepeken, ñeti poñ naeñiz tapanenzaek tin naravotü, oñ darim ñevonañ aviam añoman ari tin hatevetet hodad tepeken, ñeti poñ eñizohopanezaek tin ravohopan, pot homeamoh.

²⁰ Nem bosir sau, met ñaro goeri añaraboz hori tamahañiz paru hodad nat hezavoz zut ari het tohozei, oñ ev menoh-ñeti epovoz homet ñaro goeriz zut het hometunei, oñ aban korav ahoari tin homeamahavoz zut, ari homehot het ñeti epovoz tin homevai sohozei. ²¹ Met batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

Met añarab okori hodad tinao bapanez ne aban ñe mod patañinañ hama-hari meeman, emat parun mañohopanen, ne parumaz mogao tat hez-pov ou ravapan. Oñ pot metoman añarab okori am hat man man tohot hat navet hepan hezag, sa hep. *Aisaia 28:11-12*

Pot menahan hezavoz homet epat arin añom, ²² Met ari topourat hepekezaek nari ñe pat arim hodad nat hez-nañinañ ñetiv hapanen, paru Iesuz homeo badae navat hepanezeri arim honeo emat topourat hepanezaek, paru hatevetet zageri tat epat hapan, “Ui, met dei Iesuz hodad natari eveg, paru ñe okoñinañ hamahavoz dei hodad nat.” Pot paru hapan, oñ arim topourohopekez porah, Pul Tinapuhö aban narin hodadeo manohopanen, emat Godiz ñeti nañ arin bar añañapanen, ari pimaz homeo badae batat hezari hatevetet, Rotap Iesu darinañ honeo hezan dari pimeri raveg, pot homepek.

²³ Met tin hodadeo bepekezao ev. Ari Iesuz añarab topourat hepekepuh, mapori honerah ñe pat nañir nañinañ hahopeken, añarab pimaz homeo badae navat hepenez nari emat arinañ honeo het hatevetehopanepuh, rotap arimaz epat hahopan, “Met añarab eperi rumurat okat hamah batah.” Pot arimaz hahopan. ²⁴⁻²⁵ Oñ ari topourohopekepuh Godiz ñeti hahan heznañ arim ñevonañ hahopeken, añarab Iesuz hodad nat hepenez nari emat arinañ het hatevetehopanepuh, parum hori tovai emooh-poñ, ma kilam loporizaroh homeoh-poñiz homet epat hapan, “Met God kilam homet tovai emamegiñiz hodad hakez.” Pot hat gagao gom riit pim abatao bat hel batapanepuh, epat arimaz hapan, “Ae, met rotap God arinañ honeo hez.” Pot paru arimaz hapan.

Darim topourat tin tookaz ñetiv

²⁶ Nem bosir sau, arim topourat tohopekezat ev añomaz toh. Met ari Godiz abatao bat hel batohopekez ma mañ mañohopekez hat topourohopekez porah, arihanañ nap daañ hahopekez korav ravapan, ma modap baiñetinao hapan, ma mod nap God piin mañapanezat arin badede añapan, ma mod nap ñe pat arim hodad nat hez-navonañ hapanen, modap pim ñeti hapanezavoz kapot borourat arin badede añapan. Pot ari tohot loporizaroh kez tat tin hepekez homet, honep honep gogot tin au ravat main main tohozei. ²⁷ Met ñe patañinañ hahopekez gog pov ahoam houlori honerah nakaotü, oñ garos nap hapanen, modap tokat hapanen, eñatak modap, pot hapanenahoh mod nap parum hapanezavoz kapot arin borourat arimovonañ añapan. ²⁸ Met pot kapot borourat badede añapanez nap bon hepan, povoz mod nap ñe patavonañ naañoütü, oñ kil pimam ñe povonañ Godin mañ mañapan. ²⁹ Met aban nañariv ma nañariv nap God parun mañapanez ñetiv arim ñevonañ hapanen ari modari hatevetet, Rotap Godiz mañahao ak hamah, ma tair? pot homet an tepek. ³⁰ Met aban nap God piin mañapanez ñeti nao hahopanen, aban mod napun God ñeti nao hapanez mañapan, povoz bal hapanen garos hahopanez pop gaa tat toutapanen, mod popuhoen hapan. ³¹ Met arim Iesuz homeo badae batat hez-pov ahö ravapanen, arim loporizaroh tin kez tat hepekez hat ari honep honep Godiz ñeti arin añohopanez poñ rekot am hahopek. ³²⁻³³ Met God dari betez susu haokaz zait nat, oñ hodad tinavonañ het pim ñetiv honep honepuhö haokaz pi zait tat hez. Povoz topourat hepekez porah pim Pul Tinapuhö hodadeo anohopanen ñetiv hahopekez susu bael bael nakaotü, oñ ari honep honep tin main main hahopek.

Met Iesuz añarab togü mod mapoñik topourat tamahat, ³⁴ ari amun topourohopekezararah, añahol bal hat ñetiv nakaotü, oñ batam Mosesiz hahan tovai emamah-potam paru tat abanariz iriham hepan. ³⁵ Met añahol abanari baiñetinao hahopanen parum hahopanez navoz kut tapan, povoz parum zeñik sat abuholon at mañapanen parun hañiv mañapan, oñ arim topour poñik añahol bal hat at hahopanen tin naravotü. ³⁶ Eñarohol, met ev añaholoz menoh-epov ari hodad nata? Povoz ne epat arin at añom, Met Iesuz ñeti tinao arimatak kapot tahan ari nenari hodad tinavonañ heza? Tahan paru modari unun heza? Evo ari hodad, rotap arimatakanañ Godiz ñetiv kapot nat, povoz ev añoh-okat tin tovai sohozei.

³⁷ Met Pul Tinap hodadeñ dei anamahan, Godiz añaamahat modarin mañameg, ma gog tin modañ dei amun tameg, pot arimauz homehopekezari ev ñeti menoh-epovoz homet epat hapek, “Pol darim Amipuz hahan hezat rotap ev menahan hez.” Pot hapeken tin ravapan. ³⁸ Oñ nap nem ev menohon hez-epov betet, “Ñeti betezao ok,” pot hapan, povoz ari

modari pimaz epat hapek, “Ae, hodad tinao bonop ok.” Pot hapeken pi am hahopanen ari tovai hatevetetunei.

³⁹ Nem bosir sau ravat hezari, ñeti ev hamenoh-epovoz homet maot teri epat arin aňom. Met God pim ñetiv arin aňohopanen modarin maňohopekez zaitivonaň hezei. Oň nari ñe pat arim hodad nat hez-poňinaň pim ñetiv hahopanen tovai pori bagaa batotunei. ⁴⁰ Oň ganö ari pot tohot baponat tat houlori bal hat honerah betezam hapek hezavoz, ari hodad tinavonaň het arim topouramegiek, tinam honep honep bal hat hahopek. Pot arin ev aňamoh.

15

Kristo paruh ou ravah-ñetiv

¹⁻² Met nem bosir sau, batam Iesuz ñeti tinao arin haaňoohon ari tin hat havetep pimaz homeo badae batat hez. Met ñeti pov am bahorë hat hepek, povoz tin hepek, oň arim giz nenaňinaň haovai sohot, arim loporizaroh rotap pimaz hom namee hepek, povoz pimaz pot homeo badae batat hez-pov betezao ravapan. Met ganö ari unun manepek hezavoz Iesuz ñeti tin pov maot ev arin aňomaz toh.

³ Met batam Godiz naňahat arin aňooh-ñeti pov haokaz garosik ahov ev maot aňomaz toh. Met batam pim tapanez Baiñetinavoz Tepatak ñetiv menahan hez-taput Kristo tat darim hori tamegiňiz hañiv bakaz hahan hehaek, piuhö hañ pov havat kakam ahov hatevetet ñomah. ⁴ Tahan pi hel belavok basat bizahan oraehan, batam menahan hezat tat aliz nasikaro bon tahan, zairevaizasik God pi maot baviriri bataan bal hah. ⁵ Met God pi pot baval hahan garos pi Pitaz nakoe ou ravahan Pitahö piin eteh. Met tokat aposor aban modarih ou ravahan paru piin eteh. ⁶ Pot pi ou ravahapuhoh pim mañair aňarab nari 500 hehaek, parum ñaravatak ou ravahan paru mapori piin eteh. Met petev eparah aňarab poriz nari hañomah, oň maporizaro naňom am biriri hez. ⁷ Met pot tat tokat pim bosip Zemis popuhö amun ou ravahan piin etehan, tokat modarah pim aposor abanariz ñaravatak maot ou ravahan, paru mapori piin eteh.

⁸ Pot pi ou ravoohan, paru piin etehaek met meteo nehoen nonoroh soohon, pi nem nakoe ou ravahan, nem etaňinaň piin eteohö. Met rotap aň nap pim ñaro nari batat, “Modap batomazao ev bon hatoh,” pot homepanepuh, eñatak pi hod ñarop batapanezavoz zut, Kristo modarih ou ravoohat tokat pi nehahon ou ravah. ⁹ Pot neeh netah, oň garos Godiz aňarab bahori batovai emoohovoz ne homet epat nemauz homeamoh, Met ne aposor aban modariz irih abatao bonop ravat hez. Met ne aposor abanap ravomaz piuhö nanañatin pi tin ok tah narab, pot nemauz homeamoh. ¹⁰ Oň God nem hori tooh-poňiz unun manat masak pov nanah. Met betezam pim masak pov ne nanah bon, oň tin pov nanahapuh pim aposor abanap ba navatahan, ne pim gogot ahoam tohot aposor aban modariz gog tamahañ neohö ritou metat hez. Oň nemauz kezavonaň ne gog pov nat, oň Godiz masakao nanamahaek, ne kezam het pim gog pot tamoh. ¹¹ Met dei aposor aban mapori ñetiv main main haovai sameg bon, oň Iesu ñomat maot bal hah-ñeti hon pov batam arin aňoohon, ari pimaz homeo badae havateg-nen pov dei haovai sameg.

Kristozari maot baval akapan

¹² Met Kristo ñomahan God maot baval hah-ñeti pov dei aňovai samegiek, ari nari tairaz epat hameg, “Met dari aňarab ñomat samegiek God maot biriri hekaz baval naakaotü.” Met arim hameg-okov kap tairatatihanañ

okat hameg? ¹³ Met dari añarab ñomat samegiek, “Pi maot baval naakaotü,” pot arim hameg-okov rotaputin, Kristo pi ñomahaekanañ rekot God maot baval nak tah narab. ¹⁴ Ma Kristo ñomahaek rotap baval nakatin, dari pim ñeti haovai sameg-epov betezao ravahan, ari pimaz homeo badae batameg-pov amun betezao ravah narab. ¹⁵ Met modao ev, dari Godiz ñetiv añarabon epat mañovai sameg, “Met Kristo pi ñomahaekanañ God maot baval hahan biriri hez.” Pot parun mañameg. Oñ dari ñomamegiek maot biriri hekaz baval naakaotü, pot ari nariz hameg-pov rotaputin, Kristo amun God baval nak tahan pim ñeti añarabon mañameg-epov ñeti moregao ravah narab. ¹⁶ Met nem modari ne maot epat arin añom, God dari maot baval naakaotü, pot ari nari hameg-pov rotaputin Kristo amun baval nak tah narab. ¹⁷ Oñ Kristo arim hori tameg-poñ ol betepanez hat ñomah, oñ ñomahaekanañ pi baval nakatin, arim pimaz homeo badae batohot hez-povoz kapot bon ravahan, arim hori toog-poñ God ba ol navet tahan arim hori poñinañ am heg narab. ¹⁸ Ma Kristo maot baval nakatin, paru tairari pimaz homeo badae batohot ñomah-pori ñomat tin nakez tah narab. ¹⁹ Met Kristo maot baval nak, pot dari haok, povoz dari ev hamarah horivoz lopotak het, pimaz homeo badae batovai, dari abarah pinañ honeo tin hekaz hameg-pov ñomakaz porah bon tapanenezat ravapan. Povoz añarab pimaz hom namee hez-mod pori darimaz rekot epat hapan, “Zavaruz okori, paru Kristoz homeamah-okov tokat ñomapanezarah bon tapan.” Met pot paru darimaz hapanez nonor bon.

²⁰ Ae, ñeti rotapuv ev arin añomaz tohog tinam hatevetei, Met Kristo ñomahan God maot pi baval hakahan sat hez. Povoz dari hodad, dari ñomamegiri pim metahavoz zut, tokat God darihoen baval akapanen biriri ravat hek. ²¹ Met batam aban garosik pop hori tahan, dari añarab ñomookaz pov ham eparah ou ravah. Met petev aban modap ñomahan baval hahaek dari ñomakan, piuhö maot baval akapanez pov ou ravah. ²² Met dari añarab mapori Adam popuz iz mimihol hez, povoz pim tahat tat dari mapori ok ñomameg. Oñ petev dari Kristonañ honeo ravat hezaek, pim tahat tat ñomakazaekanañ dari maot baval akapanen biriri ravat tin hek. ²³ Met Kristo garos ok bal hah, met dari amun tokat bal hakaz hahan hez-porah pi maot erapanepuh, dari pimeri ravat hez-mapori ñomat hekazaekanañ maot baval akapan. ²⁴⁻²⁶ Tapanen ham eparar nonair nai mapotü bon tapanen, Kristohö pimaz kaev ravat Seteniz kezavonañ het ham eparah ma abarah hez-mapori ritou metat mez hor batapanepuh, pi ahop ravat het paru men bon batapan. Met pot tat meteo pi ñomameg-non poorö ritou metat bavon batapanen, dari maot nañomotuz non poorö ou ravapan. Met Kristo ahop ravat hepanez porah God hori hepanezarir hepanezatü map pim eñañik betepanen mez bon batapanepuh, pi dari tairarir tairatuz tin korav ravat hepanez porir potü pim Papapuz marasik evizapanen tin hek. ²⁷ Met Kristo tokat pot tapanez ñeti nao batam epat menahan hez, Met God nonair nai mapotur mapori pim irih bizapan. Met nonair nai mapotur mapori pim irih bizapanen hepanez hah-porah Kristo pi Godiz ahop ravat hepanez homet nak, oñ pi tapupuhö pim ropuz irih nonair nai potur mapori bizapanez hah. ²⁸ Met potur pori pim ropuz eñañik bizapanen hepanez porah Godiz rop amun pimauhö pim Papapuz irih sat hepanen, God nenap dari maporiz korav ahö mapop ravat hepan.

²⁹ Met, “Añarab ñomamah-pori God maot baval nakaotü,” pot paru nari hamahavoz ñeti modao ev. Met añarab nari parum hañomamah-nari meñizapanen, Kristonañ honeo abarah hepanez homeamahan, parum

hañomah-poriz urutak ivoh memeeat epat hamah, “Met ari ok ivoh emeegiek paru hañomah-poritī sat meñizepekezat ok haraveg.” Oñ dari añarab rotap ñomamegiekanañ maot baval naakaotū, pot hamah-pov rotaputin, parum ñomamahariz homet ivoh memeamah-okovoz kapot bon hehan, parum ñomah-pori Kristonañ honeo abarah hepanez nameñiz tah narab. ³⁰ Oñ deim tamegivoz homei. Met dei aliz mapoñik Kristoz ñetiv mañamegin, ñeti povoz kaev ravat hezari emenapanez hamahan, dei am rez kek tat mañovai sohot parumaz ñaihet nat hez. Oñ tokat Kristo maot baval akapanen, pinañ honeo tin hekaz hom namee tegitin, dei añarabon pim ñeti epov ñaihetivoz am namañ toog narab. ³¹ Met nem bosir sau, dari mapori darim Amip Iesu Kristonañ honeo haravat hezavoz homet ne biñ ravat hez-ñeti rotapuv ok arin añoh. Met rotap modao ev, orah rezah paru ne men noñomapanez hamah. ³² Met ne ev Epesas zei epatak hezan, aban nari bol ñairiz zut hezaek ne Iesuz ñetiv hamohon ñai horiv tat ne bahorī navatapanez tamah. Met pot horī netamahan ne am boi tat tovai samohovoz hañ tinao ham eparah boma? Evo, tokat maot baval akapanez hahan hez-porah hañ tinao ne bom, pot nemaiz homeamoh. Oñ dari añarab ñomamegiekanañ maot baval naakaotuz pov barotap bata, povoz ham añarab nariz hamah-epat amun haok, “Met totoi dari ñomakazari eveg, petev bolor gipiz ahoam tat nohot darimauz zaitivok tovai sookazavoz biñ ravat hek.” Pot parum hamahat dari hat parum betezam tamahat amun tovai sookazat ravapan.

³³ Met nem modari, añarab nariz ñeti moreg pot hamah-poñin ari hatevetet barotap batotunei. Met batam ñeti epov hahan hez, “Ari aban horirinañ honeo sat em tohopek, povoz parum horī tohopanez potam ari amun tohopek.” ³⁴ Eñarohol ae, met ari bal hat maot hodad tinao bat arim horī tameg-poñ betepek, pot ne arin ev añamoh. Met ari nari Godiz kapotaz hodad narav tat, “Evo, dari ñomakazaekanañ maot baval naakaotū,” pot hamegivoz homet ne ari hatevetet tu ravepekez hat ñeti epov arin ev bar añoh.

Dari heri patañinañ bal hak

³⁵ Met ni nap epat neen nañekē, Met God tair tat añarab ñomamahan paru heriñ zañ hatamah-pori maot baval hapan? Ma paru heri tairañinañ maot baval hapanez hameñ? ³⁶ Met ni pot neen nañekezapun ne epat niin nañom, Ni kut tat neen okat nañekē. Met ari bitū hamarrah ñedeamegin bi potū maot berevat napoz haz, oñ ñekeñ berevamahan, bi potū zañ tamahanahoh magei tinañ badovai rapovai tamah, oñ zañ nat hepanezavoz rekot berevat badovai rapovai natotū. ³⁷ Met arim avañir adañik ñedeameg-potuz ari hodad, Utap tovaiam poñ basat ñedeameg bon, oñ bi ul tagi tamah-poñ, bulañ ma mod tairañ, ñedeameg. ³⁸ Tamahan tokat parum taeñir geleñ main main God pimauz hodadevok au mañahan, hezat tamahapuh berevat pat patam badovai rapovai tamah. ³⁹ Met darir mapotuz heriñ honeo hez bon, oñ añarab parum heriñ pat hezan boloholoz heriñ amun pat hez, ma ideholoz heriñ amun main hezan pisiholoz heriñ main hez. ⁴⁰ Met abarah hezariz heriñ pat hezan, dari ev hamarrah hezariz heriñ amun pat hez. Met abarah hezari paru poek tin het sohopanez parum heriñ tin matut tahan hez, oñ dari hamarrah hezari ev tin het sat em tookaz darim heriñ pat matut etahan tin hez. ⁴¹ Met gitapuz alizao tin ahoam al tezat hez, met ñonisz amun pim alizao tin, oñ avi heriam al tezat hez, met zeizañiz alizao pat pat aviam hezan map honeo al teamah bon, oñ nañ aviam peñ hat hezan nañ ahō heriam peñ hat hez, pot main main redeñ hezan dari eteameg.

⁴² Met ev menoh-epovoz zut dari añarab ñomamegiri maot baval akapan. Met bitü ñedeamegin zañ tamahan ñeñ berevat magei tinañ rapamahavoz zut, ñomamegin ba eveiramahaek oraet darim heriñ zañ tookazat ravat hez. Oñ baval akapanez porah heri magei tin maot zañ natotuz poñinañ baval akapanen tin hek. ⁴³ Met nari ñomamahan baveirameg-heri poñ kezao bon betezañ baveirameg, oñ God pi maot baval akapanen heri hori poñinañ maot naketü, oñ heri magei anapanez poñ kez tat tinaharam het hekazañ anapanen hek. ⁴⁴ Met petev dari añarab ñomamegin darim ham heriñ hamarab ba eveiramah, oñ dari maot baval akapanez porah abarah Godinañ tin hekaz heri magei poñinañ hek.

Met petev dari ham heri epeñinañ het hamarab tovai sameg-epeñ betet tokat abarah heri magei patañinañ het sat em tohok. ⁴⁵ Met ev menoh-epovoz ñeti nao epat batam menahan hez, Met God aban garosikap Adam matut tahan pi ham eparah biriri ravat heh, pot menahan hez, oñ petev aban mod ou ravat hezap Kristo dari pohao tin biriri het hekaz kapotaz maup ravat hez. ⁴⁶ Oñ dari abarah Godinañ pohao tin het hekaz heriñ garos ou narav, oñ ham eparah hekaz heri poñ garos ou ravah, met tokat tin hekaz poñ ou ravapan. ⁴⁷ Met aban garosikap matut tapanez hat God hamar bat matut tahan hehap ok, met aban tokat ou ravah-pop abarahanañ meehan erahap ok. ⁴⁸⁻⁴⁹ Met Adam pop hamar bat matut tahan hehavoz zut, dari amun ham heriñinañ het pim toohat tovai sameg, met aban abarahanañ erat heh-popuz eñatak dari samegiri, pim herisiz zut abarah tin hekaz heri poñ dari anapanen hek.

⁵⁰ Nem bosir sau, ev menohovoz ñeti terit ev. Met darim ham heri epeñinañ ev hez-epatam hek, povoz abarah Godiz zei tinasik rekot dari sat naketü, ma darim ham heri ñomakaz-epeñinañ hek, povoz rekot pohao tin het hekaz poek nasotü. ⁵¹⁻⁵² Met ñeti izek heh-nao ne arin ev bar añomaz toh. Met darim mod Iesuz homeo badae batat hepanez nari nañom am hepanen, pi maot erapan. Tapanen tibi meteo menapanen hatevetekan, pi erapanen zuamam darim etañ mumizat maot eteamegivoz zut, povoz hañomapanez pori garos parum pohao tin het hepanez heri poñinañ baval hapan. Met nañom am biriri hepanezari parum heriñ bapat batapanen heri tin poñinañ paru amun hepan. ⁵³ Met ev ham heriñinañ dari het ñomat zañ tameg, oñ tokat God hapanen darim ham heri epeñ betet dari abarah heri ñomat zañ nat pohao tin het hekaz poñ bak. ⁵⁴⁻⁵⁵ Met batam epat menahan hez,

Met God darim ñomookaz nonoroh sameg-pov pohao bavon batapan. *Aisaia 25:8*

Met mod epov amun menahan hez,

Ae ñomao, nim bahori avatovai emooñ-kez pov petev taekev hez? Evo, God ni bavon hanavatahaek rekot maot dei bahori naavatotü. *Hosea 13:14*

Met tokat darim heri ñomat hori ravapanez epeñ betekan, heri tin maot nañom pohao het hekaz poñ anapanen bak. Tapanen pot menahan hezavokaroz rotapuv ou ravapanezat ok ravapan.

⁵⁶ Met dari Godiz ñeti kateñir ah ñeñ elamegiek, hori tovai samegivoz hañiv bamegipuh ok ñomameg, met ñomameg-povohö pei nahol emenamanhan kakamao hateveteamegivoz zut, honoñai ahoñ etamahan dari iñir zakep tameg. ⁵⁷ Oñ darim Amp Iesu Kristo pi eñizat ñomahaek, dari ñomat hori ravameg-pov ritou hametat tin hekaz nonoroh eñehan sameg. Povoz dari orah rezah pim eñizat ñomahavoz homehot Godin biñ pimau ravat mañovai sohok.

⁵⁸ Nem bosir sau tinari, Iesu Kristo ñomao ritou metat tin hekaz nonor ba ou batah, povoz orah rezah ari rez kek tat het darim Amipuz homeo badae batat het non mod naoroh sohotunei, oñ pim gog tin nenaoh tohozei. Met ari darim Amipuz homehot gog tairañ pim abatavonañ tohopekez poñ betezañ naravotuzañ ok, oñ ari pot tohopeken, modari pimaz homeo badae batapanen, God arim gog tohopekezavon etet biñ ravat hepanez homet ari am kez tat het tohozei.

16

Zerusalem pori monis manapanezat ev

¹ Met Zudia zeisik Godiz homeo badae batat hez-añarab paru nonair naiz tekí tat hez, povoz ari meñizat monis batogü manat paru manepekez hagiék, paru Galesia zeisik Iesus añarab toguñ ravat hezari monis bizovai sohopanez ne parun mañohot ari amun tohopekez ev añomaz toh. ² Met orah rezah Sande aliz poñik ari honep honep gogot tamegivoz moni tairas bameg-posikanañ ari moni ahos bamegiri ahö nas bizei. Met ari moni goes bamegiri aví nas bizei. Tat ari batogü manat bizepeken oraepan. Tapanen moni pos basat paru manapanez ne homet arih emomazarah monis bizepeken, haoraepanezaek ari monisiz mel tat, “Ae moni nas bepeken batogü manak,” pot nakaotü. ³ Met ne ok emomazarah aban moni pos basat manapanez nari ba ou batepeken, ne tep naek Zuda añarabohö monis basapanez aban poriz tin hodad tapanez ñetiv menat manoman tep poer monis honeo Zerusalem zeitak basat manapan. ⁴ Met ne honeo aban porinañ somaz zait tom, povoz dei honeo Zudia zeisik sak.

Korin zeitak sapanez mañah

⁵ Met petev ne Masedonia zeisik sat zei potak katak añarabon etemaz somazarah poek ahoam ne naketü, oñ zei posizañ emohot ok arimatak emom. ⁶ Tat ne arinañ het tamar ahov tohopanez ñon poholok okeam hem batah. Tomapuh ne arimatakanañ taek somaz hodadeo bat haoman, neñizat nemepeken poek som. ⁷ Met petev ne ziam arimatak emat aviam het am somaz ne zait nat, povoz garos Masedonia zeisik sat poekanañ arimatak emomapuh, darim Amip arinañ hemaz gu hapan, povoz arinañ honeo ahoam hemaz zait toh. ⁸⁻⁹ Oñ petev ne ev Epesas zei epatak het gog tinao tat Kristoz ñetiv mañohon, am mañohomaz nonor ou ravah, povoz eveam heman Pentikos hameg-aliz pos bon tapanen epekanañ Masedonia zeisik som. Met ne ev het gog tinao tamoh, oñ añarab ahö navokaro Kristoz gogot tamohovoz ahoam kaev ravat hez.

¹⁰ Met aban Timoti arim nakoe emapanen piin etepeék, povoz pimaz epat homepek, Met aban epop Pol darim Amipuz gogot tamahavoz zut, pi amun taput tamahap ev. Pot homet pi bat sa batepekepuh ariparo tin hepek.

¹¹ Tat arihanañ napuhö tovai pi bat hor batotun, oñ pi meñizohopeken lop tinarinañ hepañepuh ari evetet maot ev nehaz emapan. Met ne aban arihanañ nari pinañ honeo maot ev emapan, pot homet ne gaa tat etet hem.

¹² Met darim modap Apolosiz ñetiv ev. Met aban darim mod nari Korin arimatak emapanez porah pi amun emat arinañ honeo hepanez orah rezah piin mañamoh, oñ petev pi arihaz emapanez nonor bon hez hamah, oñ tokat nonor ou ravapan, povoz pi ariti ok emapan, pot hah.

¹³ Nem modari, ari Kristoz homeo badae batat hezaek arim etañ elat het ñaihet totunei, oñ kez tat tohozei. ¹⁴ Met pot tohot orah rezah ari nae nap zakep tat modari loporizaro manat meñizohozei.

¹⁵ Met ari Stepanasir añapur ñaroholoz toohat hodad hakez. Met Akaia zeisik añarab Iesuz ñetiv hateveteh-porah garos paru Iesuz homeo badae batah. Met pot tahaekanañ paru gog modao nat, oñ orah rezah Godiz añarab meñizat gogot tamah. ¹⁶ Povozei nem modari epat arin añom, met arimatak Stepanas met pim zut tin het darim Amipuz gogot tamah-aban modariz irih ari het kez tat tohozei.

¹⁷ Met ne ari Korin añaraboz ahoam homeo midin tohot hehon aban Stepanasir Potunetasir Akaikas ari meegin ev nehaz emahapuh, arim tameg-ñetiñ ahoam nañahan ne hatevetet biñ ravoh. ¹⁸ Met aban pori ari meegin ev emat ne neñizat bakez navatoohan tin ravohhoek ari parum pot neñizohavon hatevetet, “Paru tin tamahari ok,” pot hat parumaz biñ ravat hepek.

¹⁹ Met Esia zeisik Iesuz añarab togü manamah-pori arimaz homet, Paru tin hepanez homet dei zait tat hez, pot paru hahan ev menoh. Met aban Akuilar añap Prisila met parupim zeimakeh Iesuz homet togü manamah-pori amun arimaz homet epat hah, “Paru tin hepanez dei zait teg.” Pot hahan ev menoh. ²⁰ Met aban nenañ ev het gogot tamah-modari amun arimaz homet epat hah, “Paru tin hep.” Pot hahan ev menoh. Met ari topourameg-porah nae nap tin metameg-pov tin ou ravohopanez mar nae nap manohozei.

²¹ Met mod nap neñizat ñeti epov haohon menovai emoohaek petev arimaz homet nemauz marasinañ ñeti meteo ev menamoh.

²² Met añarab tairari darim Amip loporizaro naman hepanez-pori ba hori batapan. Nem Amip ni maot erekez ne zaitiv ahö tat hez.

²³ Met darim Amip Iesuz masakao arinañ hepanez ne zait toh. ²⁴ Met dari Iesu Kristonañ honeo ravat hezaek, ne ari maporizaro loporí anat zakep tamohop ev.

(Pol ñetiv hahan menahat nen ev.)

2 KORIN

Ñeti garosikao

2 Korin ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Pol Masedonia zeisik het Korin añaraboz ñeti mod epov paru pimaz ñeti horiv haohavoz homet menah. Met ñeti garosikao paru Korin añaraboz hori toohavoz homet Pol ñeti kezao menat meeh. Oñ tokat Pol Taitas meeapanen sapanez tahapuh, epat mañah, “Met ni sat nem ñeti menat garos mañohovok paru tair tamah eterë.” Pot Pol piin mañat meehan sat paru Korin añarab porinañ aviam het maot emat Polin epat mañah, “Met nari parum hori toohavoz zakep tat betet nim mañeñivoz biñ ravah. Tat nim mañeñit tamah. Oñ mod nari pot nat het nimaz epat hahan ne hateteohö, ‘Pol pi aposor aban bonop ok, povoz pim añamahat dei natotü.’”

Pot Taitas Polin emat mañahan, Polihö Korin añarab parum hori toohañ betet maot tin tooh-ñetiv mañahan hatevetet pi biñ ravat ñetiv ev menah, met modari pimaz ñeti horiv haoh-poriz amun homet ñeti nañ ev menat paruhaz meehan sah.

Met Iesu abarah maot hasahan krismasañ 26-iz zut bon tapanez toohan Pol ñeti epov menat meeh.

Pol Korin poriz ñeti tokat epov menah

¹ Met ne Pol, God pimauz hodadevok Iesu Kristoz aposor abanap banavatahan ne pim ñetiv añarabon mañovai samohop ev. Met aban Timoti darim modap deip honeo ev het ari Akaia arim zeï okosik Korin zeï ahotak ma zeï mod goeñik het Godiz homeo badae batat pim togut ravat hezariz homet ñeti epov ev menakaz teg.

² Met God darim Papapur Iesu Kristo darim Amip ari masakao anohopanen lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

God dari eñizamah-ñeti biñao

³ Met God darim Amip Iesu Kristoz Papap ok darimaz masakavor zakepivonañ het orah rezah eñizat bakez avatamahavoz homet piin biñ mañovai sohok. ⁴ Met rotap honoñai povor kao dariti emamahan, pi eñizat bakez haavatamah, povoz darim mod nari amun honoñai taput nañ metohopanen, dari God eñizamahavoz zut mod pori amun meñizohot bakez batat hekan, honoñai poñihö paru bahori navatotü, oñ maot lop tinarizaronañ ravat hepan. ⁵ Met batam Kristo gogot tovai emoohaek, pi kakam navor nao hateveteoh, met povoz zut dari amun pim gogot tamegiek, modari kakam navor nao dariti etamah. Oñ pot etamahan dari Kristonañ honeo ravat hakezaek, pi ahoam eñizat bakez avatamah-pov ahö ravovai samah. ⁶ Met añarab mod nari kakamavor honoñai nañ dei pim gog abanariti etamah. Met pot etamah-poñ betezañ ravamah bon, oñ pot etamahan God eñizat bakez avatamahavoz zut, dei amun ari pim nonoroh tin sohopekez hat eñizat bakez avatameg. Met non pooroh sohopeken, modari honoñai nañ dei pim gog abanariti etohopanen, ari epat homehopek, Met God paru meñizamahavoz zut pi dari amun eñizohopanen tin tovai sohok. Pot homet boi tat tin tovai sohopek. ⁷ Kar met deim homevok epat homeameg, Met dei honoñai ahoñ etamahan God eñizamahavoz zut, ari Korin añarab amun taput etohopanen God

eñizat bakez avatohopanen, ari lop tinarizaronañ hepek. Pot dei arimaz homeameg.

⁸ Met nem bosir sau ravat hezari, Esia zeisik dei hegin, honoñai ahoñ etoohan hatevetehot heg-ñeti pov ari tin hodad tepekez homet ev menamoh. Met porah honoñai povor kao ahoam etoohan, deim kezao map bon tahan dei hori ravat epat hag, Met dari hori ravat ñomakaz ev teg. ⁹ Met rotap dei ñomakaz ev teg, pot homeg, oñ God maot baviriri abatahan dei nañom. Met pot etoohan, ñomakaz toog-pov betezam pot etooh bon, oñ ganö deimauz kezavohö rekot eñizohopan, pot homeok hezavoz deiti honoñai poñ berevamahaek, pi añarab ñomamahari baval hamah-pop rekot dei eñizohot bakez avatohopan, pot petev homevai sameg. ¹⁰⁻¹¹ Met rotap dei hori ahoñ etoohan ñomakaz toogin, pi eñizahan dei maot tin raveg, met ari deimaz homet mañ haovai sohopeken, pi am eñizohopanen dei kez tat tin hek. Met ari ma añarab modari honeo amun God pim masakao dei anohopanez hat piin mañ mañohopeken, pi rekot taput etohopanen, añarab maporizaro deim tin hekazavoz etet biñ ravat pim abatao bat hel bathopan.

Pol Korin poek sapanez moregao nak

¹² Eñarohol, met ev arin añomaz toh-epovoz dei biñ ravat hez. Met God masakao anat eñizamahan, dei ham eparahazatuz homeamah-porinañ honeo het ñeti rotapuv baval hat tin tovai sameg. Ma arinañ honeo batam ok het taput toog. Met ev hamenat añoh-epov deim loporizaroh homeamegin rotap ravamah. Met ham eparahazatuz hodadevonañ dei het pot tameg bon, oñ Godihö masakao anat eñizamahan dei moreg nao nat, oñ orah rezah tin nenañihar tovai sameg. ¹³ Met nem ñeti menat arihaz meamoh-poñik ne ñeti izek ari rekö hat hodad natotuz nañ namen, oñ ari rekö hat zuañ kapot tin hodad tohopekez poñihar menamoh. ¹⁴ Met petev deim homevai samegivoz kapot ari peti aviam hodad hakez, oñ am kap potaz tin hodad ravovai sohopeken ahö ravohopanez ne zait toh. Tohopeken darim Amip Iesu Kristo maot erapanez aliz posik, dei arimaz biñ pimau ravat hekan ari amun deimaz biñ pimau ravat hepek.

¹⁵ Met pot nem homevai samohovoz kapot tin hodad ravepekez hat, ne houlovokaro emat arin etet eñizat bakez avatomaz homet hehö. ¹⁶ Tat epat homeohö, Met ne Masedonia zeisik somaz non pooroh sohot, paru Korin añaraboz zeitak aviam gaa tat het parum tohopanezat etem. Tat zei posik sat hemazaekanañ borourat maot emat paru Korin porinañ hem. Met ne dei poek hekapuh paru ne nemeepanen Zudia zei posik som, pot homeohö.

¹⁷ Oñ nem pot tomaz homeohö-pov arin añohoek ne ñeti moregao añoh bon, oñ rotap arihaz emomaz homet hahoek ne ok naem toh. Met ham añarab parum loporizaroh, Evo ne nasotü, pot homet parum gizañinañ moreg, “Gu dei gitah ak emak,” hamah, pot ne nakap ev. ¹⁸ Met God pi ñeti rotap nenañihar hamahap, met dei amun ñeti rotapuñ hamegiek, deim loporizaroh nasotuz homet arih emat arin etek, pot naañotü. ¹⁹ Met batam Godiz rop Iesu Kristoz ñetiv dei Sailasir Timoti arin añooog. Met Kristo pop amun pim loporih hori nao natotuz homet pim gizasik, “Gu arim hameg-potam tom,” pot nak tamahap ok, oñ pim tin tairao tohopanez hamah-nen pov pi rotapuan tamah. ²⁰ Met pi pot tamahap ok, povoz batam pi naem heharah, God dari añarab eñizohopanez haovai emoohan Kristo evo nak, oñ gu hat pim Papapuz ñe haovai emooh-pov baval hat erat tovai emohot eñizah. Povoz dari orah rezah pim eñizahavoz homet, Godiz abatao bat hel

batovai sameg. ²¹⁻²² Met God pimauhö dari ba ou avatat pimeri ravat hekaz au hakahan hehaek, dari Kristonañ honeo ravegin, bakez avatat pim Pul Tinap darim loporizaroh anahan hezaekaz dari epat homeameg, Met rotap pi tokat tinaek eñet tin povor kao honep honep anapan.

Pi Korin zeitak nas tahavoz ñetiv

²³ Met God nem hamohovoz rotap hodad hakezaek arin epat añom, Met ne emat arin etemaz hahoek, naem tohovoz kapot epat hez, Met ne emoman ganö ari am hori nañ tohopeken, ñeti honoñai tat kaev ravepekez nao añoman, ari hatevetet loporizaroh hori ravepek hezavoz homet naem toh. ²⁴ Met ari rotap Kristoz homeo tin badae batat hez, pot ne hodad, povoz ne arih emat arim homeo badae batameg-povoz korav ravat hemaz ne zait nat, oñ ne emat arinañ honeo het eñizohoman, ari biñ ravat hepekez nen povozahar ne homeamoh.

2

¹ Met batam ne arimatak emat hehorah, ari honoñai nao etohovoz epat homeohö, Met ne Korin zeitak maot zuam sat parum tamahavoz kez ravat mañoman tin naravotü, povoz ne zuam poek nasotü, pot homeohö. ² Met honoñai mod pov etoman, mod tairapuhö maot nem biñ ravomaz nao neen nañapan? Evo, ari honoñai tat hepekezaek, maot ne baviñ navatapanez nap bon hepanen, dari mapori honoñai povonañ honeo hek hez. ³ Pot homet arimaz tep nae batam menat arihaz hameehö. Met ne arinañ emat biñ ravat hemaz zait tat hez, povoz ganö okoek emat ari honoñai nao etomazaek, ne amun honoñai tom hezavoz homet, naem tat tep nenae menat arihaz hameehon ok emah. Met tokat ne somapuh parunañ honeo het dei biñ ravat hek, pot arimaz homet tep garos poe menat ok hameehö. ⁴ Oñ ne tep hamoh-poe menoh-porah, ne arimaz homet honoñai ahov tat iñ haovai tepae menohoek, ari bat rekö hat honoñai ahov tepekez hat menoh bon. Oñ orah rezah ne arimaz homeme het nem loporü ari anamoh-povoz hodad tepekez hat, tep hamoh-poe menat arihaz meehon ok haemah.

Abanap hori tahavoz unun manapan

⁵ Met arim togutak aban het hori tahan garos pim ñetiv menoh-popuz* homet ahoam ev menomaz ne hom namee, oñ epat arin añom, Met pim tat heh-ñetiv ne nenap hatevetet honoñai toh bon, oñ rotap pi arim togutak het pot tat hehaek, ari mapori amun pim tahavoz homet honoñai toog. ⁶ Met pot toogin aban pop tairao methopeken, pi maot hodad tinao bapanez pov arin añohon, ari maporizaro nem hahot aban pop hameteg. Povoz mod nao maot metotunei, oñ nen ok meteg. ⁷⁻⁸ Met epat arin añom, Petev pim tah-pov unun manat ganö pi map honoñai tat hori ravapan hezavoz ari maot bat em batat, pi tin ravat lop tinarinañ hepanez homet maot pimaz zakep tat meñizohopek. ⁹ Met batam ne arimaz homet tepae menohorah pot homeohö, Met paru aban pop pot metapanez ñeti ev menamoh-epov rekö hat nem hamohot tapan ma natotü. Pot homet menat arihaz meohö. ¹⁰ Oñ rotap ari rekö hat nem hahot hameteg, povoz petev pi popuz hori tahavoz maot hometunei, oñ unun manat hepeken, ne amun unun manat maot pim tahavoz hom nametü. Met aban popuz hori tahat unun manomaz pov upai unun manom bon, oñ Kristo etet hakezaek, ari eñizoman tin hepekez hat, aban popuz tah-pov ne unun manom. ¹¹ Met Seten orah rezah ñodak hat moreg etamahavoz dari hodad, povoz ganö aban hamoh-pop map bahori batapan hezavoz homet, pim hori tah-pov betet hezaek ari unun manat

* 2:5: Pavar 5 -1 Korin bodori 5 poek popuz tah-ñetiv rekö hameg.

masak metat meñizepeken, pi maot ari Kristoz togut ravat hezarinañ honeo emat hepan.

Pol Taitasiz home midin tah

¹² Met ne batam Troas ze potak Kristoz ñeti tinao añarab ze potakarin mañom hat, sat poek het mañooxon añarab tin hateveteohan, ne epat homeohö, Met rotap God ze epatak het gogot tohomaz nonor ba ou bataan hez. ¹³ Pot homeohö, oñ darim modap Taitas ze potak emapanen ne bavizat mañoman, pi arim tameg-ñetiv neen nañapanez homehoek ne poek hehon, pi naem tahavoz ne ahoam pimaz home midin tat Troas ze potakarin, “Ne pimaz melahar somaz ev tohog hezei,” pot mañat Masedonia zeisizañ etevai emooh.

God meñizoohan piin biñ mañah

¹⁴ Met ne Godiz homet biñ pimau ravat hez. Met dei Kristo Seten ritou metat hez-popunañ honeo ravat hezaek, pi eñizat bakez avatamahan pim ñetiv añarabon mañovai samegin, zi bu nañ meverat ulagi tinao mosik an pap manat hezan sovai hateveteamegivoz zut añarab tairari ñeti pov hateveteamah-poriti an pap manamah. ¹⁵⁻¹⁶ Met petev dei Kristoz gog pov tovai samegin, ulagi tin nao Goditi helamahan pi hatevetet biñ ravamah. Met ñeti pov hamegin paru añarab Kristozari ravat pim nonoroh samah-pori ñeti povon hateveteamahan, ulagi muz tinavoz zut ravamaheak, “Rotap pi tokat tinaek dari eñepanen hek,” pot hamah. Oñ paru horiek sapanez nonoroh samah-pori hateveteamahan met ñomamahari zañ tat ulagi horiv tamahavoz zut paruti ravamah. Povoz tairapuhö rekot gog pov tovai sohohan? Evo, God nenapuhö dei eñizamahan tovai sameg. ¹⁷ Oñ deim tamegit ari hodad, met paru nari Godiz ñetiv mañovai sohot, nonair nai ahoam bohopanez hat haovai samahat dei nak, oñ pim ñetiv hahan hez-potam dei Kristonañ lop honeri ravat het, Godiz etañik ñeti tinao añarabon bar mañovai sameg.

3

Paru Godiz gogot toohavoz mañah

¹ Met dei Godiz ñetiv tinam hameg-pot ev garos menohovoz ari rekö hat, Polir paru gog aban modariz abatañ bat hel batat, dari parumaz zait tat tin homehokaz okat menah, pot homehopeke? Ma aban nari parum modariz tamahavoz ñetiv tepaek menahan hez-poñ mod pori bat, arimatak emat arin añairamahan ari tep poñin etet, Ae aban tinari ev, pot homet bat em batamegivoz zut, dei arim gog aban eperi taput tat tep hamoh-okofiz nae bat emat arin añairaka? Evo, oñ ari deim tamegivoz tin hodad hakezari okeg, tep hamoh-pot nae dei bat arihaz naemotü. ² Met deim tep poez zut ari Korin añarab haravat hez. Met dei batam emat Kristoz ñetiv arin añaogin, ari loporizaro borouregin añarab modari arin etet, “Rotap Polir modari gog tinao tovai samah,” pot paru deimaz hamah. Povoz tep pot nae bat sat em tookaz hom namee, oñ petev ari deim tep poez zut haravat hakez. ³ Met Iesu Kristoz hahan hezat deimauhö arimatak emat arin añaogin, tepañik menamahan hezavoz zut, arim loporizaroh havizat bahoré hat hezan, dari tepañ bat het rekö hamegivoz zut, añarab modari arim het tamegion etet Kristoz ñeti povoz hodad ravamah. Met dei penir bat tepañik menamegivoz zut arim loporizaroh ñeti pov menegin hez bon, oñ God pohao biriri hez-popuz Pul Tinap ari eñizahan, ñeti pov arin añaogin ari tin hat havetet, hodad hategipuh bahoré hat hez.

4-5 Met deimauz hodadevonañ dei gog pov tovai sameg bon, oñ God Kristonañ bahoneo avatahan dei pimaz homet gogot tin tovai sameg. Met deimauz kez navonañ pot tameg bon, oñ Godihö bakez avatamahan, deim gogot tin tameg-ñetiv ev arin bar añamoh. ⁶ Met deimauz zaitivok gog epovok dei hez bon, oñ God pim non magei tinaorö ba ou batahan hez-pooroh eñet kezao anamahan, dei añarabon epat mañovai sameg, “Met ari İesu Kristoz non magei tinaoroh emohozei,” pot mañameg. Met batam God non batamor ba ou batahan Zudahol am elovai emoohaek, ñomat hori ravapanez nonoroh emooh. Oñ petev pim non magei tinaorö ba ou batahan hezaek, añarab tairari non pooroh sohopanez pori God pim Pul Tinap hodadeo manapanen, paru home magei tinavonañ pohao tin het hepan.

⁷ Met batam God pim ñeti kateñir ah ñe mapoñ Mosesin mañat hel ahovokaroh menat manah. Tahan pi Godinañ honeo hehaekanañ bat erahan, pim et batarop oreres gitapuk rouvamahan etekaz pap tamegivoz zut, Godiz alizao peñ hat livaliv toohaek avi ravovai soohan, Zuda añarab am aliz pov parum etañik rouvat hehaek Mosesin etepanez pap tat heh. ⁸ Met batam non tovai emohot ñomooh-poorö aliz kez povonañ ou ravahan, añarab epat hah, “Rotap ñeti tinañ ev añañ,” pot haoh. Oñ petev Godiz Pul Tinap eñizohopanen tovai sookaz non magei tin poorohö batam tooh-pov ritou metat map ahov ravat hez. ⁹ Met Moses ñeti kateñir ah ñeñ mañahan, paru tin baval nak het am ñomat hori ravapanez nonoroh emooh-pov aliz povonañ ou ravah. Oñ petev ñeti magei hateveteameg-epov dari barotap batakan, God darim horiñ ba ol betehopanez epovohö ñeti garos okov ritou metat tin map ahov ravat hezao ok. ¹⁰ Met petev ñeti magei ou ravat hezan hameg-epov map tin ahov ravat hezaek, batam mañahan tooh-pov bon tovai samah. ¹¹ Met batam mañah-pov bon tovai samahao ok, oñ añarab ñeti povon hatevetet, “Ñeti tinañ ok hamah,” pot haoh. Met petev añarabon ñeti magei mañameg-epov bon nat pohao tin het hekaz nonor añairamahao ev, povoz rotap ñeti epovoz epat haovai sohok, “Met ñeti magei epovohö ñeti mamogao ritou metat map tin ahö ravat hezao ev,” pot haok.

¹² Met pohao tin het hekaz non pooroh sameg, povoz dei pim gog abanari ñaihet nat, oñ añaraboz ñaravatak kez tat rouvat het, parun ñeti pov am bar mañovai sameg. ¹³ Met batam Moses dañevok hehan, God ñetiñ ahoam mañooñ-poñ Israel añarab pimerin mañapanez hat er horahan, pim et batarop al tezat hehaek, paru ganö aliz piih heh-pov bon tovai sohopanen etepan hezavoz, pim ñim giv terir bat teterazaroz ul tat pim herisik barau rau tah. Oñ pim alizao barau rau tahavoz zut dei petev ñeti tin pov ba iz batameg bon, oñ am bar mañovai sameg. ¹⁴⁻¹⁵ Met batam paru Israel añarabon Godiz ñetiñ mañooñan, paru kut tovai emoohan, parum hodadeo Moses pim et batarop barau rau tahavoz zut heh. Met paru pot tovai emoohaek, petev amun Mosesiz ñeti batam mañat menahan hez-poñ rekö hamah-Israel pori batam toohat tat parum hodadeo taput tamahan kapotaz paru tin hodad narav hez. Oñ paru tairari Kristonañ honeo ravamah-ñenari parum hodadeo maot tin ravamahan, ñeti poñiz hodad ravamah. ¹⁶ Met petev paru Israel pori am kutam hezaek, honep honep darim Amipuz homet parum loporizaro borouramah-nen pori maot hodad tinavonañ ravamah. ¹⁷ Met aban nap ma añ nap horivoz irih hezaek, Godiz Pul Tinapuhö meñizat poekanañ baverevat, non tinaoroh sohopanezap bavatamahan pi tin hez. Met pim pot metamahavoz kapot darim Amip hakez. ¹⁸ Povoz petev dari Kristoz homeo badae batat hezari

Pul Tinap eñizamahaek, batam Moses pim et batarop al tezat hehaek barau rau tahavoz zut dari nakez, oñ darim Amipuz tinavor kezao anamahaek, dari tinavor kez povonañ hezan, añarab modari povon etet darim Amipuz hodad ravamah. Met dari kez povok het pim zut magei tinari ravovai sookaz hat, orah rezah darim Amipuz Pul Tinap eñizamah.

4

Paru ham hapiñiz zut ravat heh

¹ Met God pim ñetiv añarabon mañovai sookaz hat dei gogovok eñehan hezaek, mañovai gogot tovai samegin pim masakao anamah. Povoz mañovai sookaz dei kaev narav, oñ zaitivonañ am mañovai sameg. ² Pot mañovai samegiek, deihõ añarab moreg nañ namet, ma modari etepanen tu ravakaz hori poñiz nañ kilam izek nat, ma Godiz ñetiv haovai ñeti moreg nañ bahoneo batat hameg bon. Oñ Godiz etañik dei tinam pim ñeti rotapuv mañovai sookan, añarab modari dein etet, “Met aban okori tin tovai sohot ñeti rotapuv hamahari ok,” pot deimaz homehopanez dei zait tat tovai sameg. ³ Met Kristoz ñeti tin mañameg-povoz kapot paru tair heri tohopanez pori hatevetet hodad naravotü? Met paru hori tohot horiek sat hepanez non poroh samah-pori hatevetet hodad naravotuzari ok. ⁴ Met ham eparah tairari Godiz hodad nat hezariz ahop ravat hez-pop paru añarab pori hodad tinao bapan hezavoz bakut batamah, povoz ñeti alizavok tin sookaz pov hamegin, paru hatevetet hodad nat, oñ kutam hez. Met ñeti pov Kristoz ñetiv ok, met pi alizavor abat ahovonañ het Godiz hezatom sameg ok. ⁵ Met dei pim gog abanari añaraboz ñaravatak pim ñetiv mañovai samegiek, deimauz ñeti nañ amun ba honeo batat mañameg bon, oñ parun epat mañameg, “Met Iesu Kristo darim ahop ravat hezaek arim Amip bavatei.” Pot mañat paru meñizookan, pimaz homeo badae batat hepanez hat parum asizari ravat gog kezao tameg. ⁶ Met gog pov kez tovai samegivoz kapot ev. Met batam God pot hah, “Met alizao ou ravapanen kuturut pim main sa ravapan.” Pot hahan pim hahat tah. Met povoz zut batam darim loporizaroh kutur nenat hehan pi tapupuhõ maot hahan, pim alizao emat kutur pot bazei manahan, dei petev Kristoz erat het eñizahavoz homet, “Rotap God map kezavor tinavoharam tamahap ok,” pot haokaz hodadeo anahan hez.

⁷ Met God hodad tin pov dari anahan hezaek dei aposor abanari deimauz kez ahõ navonañ gogot tovai sameg bon, oñ dei ham hapiñik bitü meamahan, beo rezat hezavoz zut hezaek, Godiz kezao deih beo reet hezan, pim gogot tamegiekan añarab etet rekot epat hahapan, “Met paru aban akari parumauz kez navonañ akat nat, oñ Godiz kez ahovonañ het tovai samah.” ⁸⁻⁹ Met rotap orah rezah honoñai ahoñ deiti emamah, ma deim loporizaroh honoñaiñ ahõ ravat hez-poñiz, Oir arimau, tair tak batah, pot dei homeameg. Ma aban modarihõ deimaz kaev ravat kakamao etamahan hateveteameg, ma ourat bahori avatamah, oñ God dei naevet het orah rezah eñizohot hezan, dei nañom am het, “Gog epov tookaz dei pap tat hori ravat hez,” pot hat kaev ravakazat narav, oñ pi eñizamahan dei zaitivonañ het am tovai sameg. ¹⁰ Met aban nari Iesuz urat kakam ahov metahan ñomahavoz zut, dei amun ñomat bon takaz hat ourat bahori avatamah, oñ am pi eñizamahan dei tamegin modari etet, “Rotap Iesu hamah-popuz kezao map ahoam hezaek, parunañ honeo hezan tovai samah,” pot deimaz hamah. ¹¹ Met rotap dei am biriri het Iesuz gogot tamegin, aban modari ñomakaz hat bahori avatamah, oñ dei am kez tat hez, povoz modari epat

homeamah, Met rotap Iesu biriri het paru am meñizamahaek, paru okori nañom, oñ am biriri hez. ¹² Met rotap dei pim gog abanari ñetiv haovai samegivoz hat, modari kaev ravat ur oñomapanez tamahaek, ari deim ñeti añovai emameg-pov hatevetet, petev pohao tin het hepekez nonoroh sameg.

¹³ Met Godiz tepatak epat menahan hez, Ne Godiz homeo badae batat hez, povoz ne pim ñetiv modarin mañovai samoh. Met pot menahan hezavoz zut, dei amun pimaz homeo badae batat het añarabon pim ñeti tinao mañovai sameg. ¹⁴ Met dari hodad, darim Amip Iesu Kristo ñomahan, God maot baval hah-popuhö dei baval akapanepuh, ari amun baval akapanezaek, dari mapori honeo Iesuz nakoe avat sat eñepanen hek. ¹⁵ Met honoñaiñ deiti etamahan, dei hatevetet am rez kek tat haovai emameg-poñ ari eñizhopanezañ ok, ma añarab mod maporin ñeti epov am mañovai sookan, Godiz masakao paruti amun sohopenezaek, ari maporizaro pimaz biñ pimau ravat hepeken, pim abat ahov map an pap manovai sohopan.

Aposor abanari kaev narav heh

¹⁶ Met pot tat baval akapanezavoz homet pim gogot am tovai samegiek, dei kaev narav. Met deim heriñ abav ravovai samegin, bosì urovai samah, oñ orah rezah God deim loporizaro maot bamagei avatamah. ¹⁷ Met ev hamarah modari honoñai deiti etamah-poñ aviam het maot bon tapan. Met dei ev het honoñai poñ hateveteamegiek, tokat God hañ tinao anapanen pim aliz tinavok pohao het hek. Met tokat tin hekaz pov bon natotü, oñ tinaharam pohao het hek. ¹⁸ Met poek pohao tin het hek, povoz petev bon tapanez honoñai etamah-poñiz dei ahoam home midin nat hez. Ma ev hamarah het etameg-poñiz amun hom namee hez, oñ darim petev et narë hez-poñ tokat ou ravapanez nen poñiz homeamegin, bon nat pohao tin hepanezañ ravamahan, nen poñiz dei ahoam zaitivonañ het homeme sameg.

5

¹ Met dari ev menomaz toh-epovoz hodad hakez, Met zein demamegin zuam hop hop tat hori ravamahavoz zut, darim ham heri epeñ amun hori ravat ñomakazañ ev. Oñ God darim heri magei tin poh abarah bat het hekaz anapanez poñ aban napuhö marañinañ matut natañ anapanen pohao tin het hek. ² Met petev darim ham heri epeñinañ het, kakamavon hatevetet iñ hahot hez-epeñiz dei epat homeameg. Tokat dari abarah sakazaek, darim heri magei tinañ anapanen bat dimiholoz zut meet hek. Pot homet tin poñiz ahoam zait tameg. ³ Met pi anapanen meet hekan, darim pulihol betezam sat em tohapan bon, oñ heri tin poñ honeo anapanen hek. ⁴ Eir arimau, met dari ham heri epeñinañ het, kakamao hatevetehot iñivonañ hezavoz homet heri poñ dimihol top ravamahan beteamegivoz zut, hori ravapanen betet dim mageihol meamegivoz zut, darim heri magei tinañ anapanen, pohao tin het biriri hekaz nen poñizahar dari zait tat homevai sameg. ⁵ Met God pimauhö ev menoh-potam tat tin hekaz homet matut etahan hez. Tat pim Pul Tinap anahan hezavoz dari epat hodad hez, Met rotap pim Pul Tinap anahan hakez, povoz tokat darim heri magei tinañ amun anapanen tin hek.

⁶ Met tokat tin potam hekaz homeamegiek, dei kez tat pim gogot am tovai sameg. Met petev dei ham heri epeñinañ hezaek, darim Amipunañ honeo pim zeisik tin hekazat nakez, oñ main ev hez. ⁷ Rotap darim etañinañ piin et narë, oñ pimaz home nenao badae batat het tovai sameg. ⁸ Met deim heri epeñ betet sat, darim Amipunañ honeo pim zei hez-posik tin hekaz zaitivonañ het kez tat tovai sameg. ⁹ Povoz ham heri epeñinañ hez-eparah,

ma tokat pim zeisik pinañ honeo sat hekaz porah, dei orah rezah tair tovai sookan, pi etet tookazañiz biñ ravohopanez nen poñihar petev tovai sohokaz dei zait tat hez. ¹⁰ Met tairaiz dei pot homet zait tat hez hometunei, oñ tokat dari mapori ñevok evizapanen, Kristo dari heri epeñinañ het petev tin tameg-poñ, ma hori tameg-poñiz homet, dari honep honep hañiv etapan.

Parun mañoochan Godinañ honeo ravah

¹¹ Met pot darim tin ma hori tameg-poñiz tokat darim Amip Kristo hañiv etapan hezavoz, dei pimaz ñaihet tat orah rezah añarab modari pim ñetiv barotap batat hepandez homet ahoam mañovai sameg. Met deim pot homet tin tamegivoz God hodad hakez, ma deim tin pot tamegivoz ari amun tin hodad tepekez ne zait toh. ¹² Met deimauz abatañ bat hel batameg bon, oñ aban moreg nari dei aposor abanariz ñeti moregañ arin añamahaek ari epat parun mañepek, “Met Polir modari tin Kristoz gogot tamahari okeg, moreg hameg-okoñ maot parumaz ari haotunei.” Pot parun mañepekez hat deim tameg-ñetiv ne ev menamoh. Met aban moreg añamahan hamohpori parumauz loporizaroh tin ma hori hez-povoz hom namee, oñ parum heri kos nenañiz homet abatañ betezam bat hel batat, deimaz ñeti moreg okoñ hamahari ok. ¹³ Met dari Godiz ahoam zait tat tamegivoz añarab nari homet, “Paru rumurat het okat tamah,” pot deimaz hamah. Met ari taput deimaz hapeke? Ma ari ñeti ev nem menamoh-epov rekö hat, “Met Pol pi hodad tinavonañ hezaek ñeti epov ev menah,” pot hapek batah. ¹⁴ Met Kristo pi dari añarab maporiz homet ñomahaek, darim lop horirizaro pinañ honeo ñomah, pot ravat hez. Met pim pot tat darimaz ahoam zakep tahapuh eñizah-povohö beri akamahan, dei pi nenapuz zaitivok tovai sameg. ¹⁵ Met pi darimaz homet ñomahaek, dari petev pohao tin het hekaz sanoroh sameg. Met pi betezam pot tat eñizah bon, oñ dari non tin pooroh samegiri darimauz zaitivok am nasohotü, oñ pi pot tat ñomat maot bal hakah, povoz homehot, pi nenap biñ ravohopanez nen poñihar dari tovai sohokaz hat, pot tat eñizah.

¹⁶ Met ham añarab parum modariz tamahavon etet parumauz hodadevonañ an tat, “Aban tinap ok,” ma “Evo, pi horip ok,” pot hamahat, dei amun batam taput tat añarab an toog, oñ petev dei hodad modao bat garos toog-pot maot nat, oñ am hez. Ma Kristoz amun taput toog, oñ petev pim kez ahovoz hodad ravat, “Pi darim Amip ok,” pot pimaz hameg. ¹⁷ Met pi darim Amip hez, povoz ni tairap petev pimaz homet, pinañ honeo ravat hekez pop nim batam heñit maot naketü, oñ ni home magei tinavonañap ravat hekë. ¹⁸ Met darimauz hodadevonañ magei tinari ravameg bon, oñ darim pot tamegivoz kapot God pimauti ravat hez. Met batam dari pimaz zait nat, oñ pi betet main hegin, Iesu Kristo meehan erat, dari pinañ honeo ravakaz homet ñomahan, dari Godinañ honeo maot ravat tin hez. Met pihuh dei pim gog abanari ba avatahan, añarab modarin pim ñeti tin pov mañookan, paru amun pinañ honeo ravohopanez gog epovok dei eñehan hez. ¹⁹ Met pi gog epovok dei eñehan het, añarabon epat mañovai sameg, “Met ari ham añarab mapori Godihanañ main ravat hezaek, maot petev pinañ honeo ravat hepeken, pi arim hori tamegiñ ba ol betehopanez hat, Kristo meehan erat ñomah.” Met dei pot orah rezah modarin mañovai samegiek maot pinañ bahoneo batameg. ²⁰ Met dei pim ñetiv hamegiek, God pimauhö hamah heri ravamah. Tamahan Kristoz abatavok epat añarabon mañameg, Met ari maot Godinañ honeo ravat hezei. ²¹ Met Kristo pop hori nao natap ok. Oñ darim hori tovai emoog-map poñiz hat pi hañiv God manahan bat

ñomah. Met tairaz pot etah hometunei, oñ dari tairari Kristonañ honeo ravat hekazariti, Godiz tinao dariti emat hepanez hat Kristo hori poñ bat ñomah.

6

Paru honoñai ahoñ metooh

¹ Met dei Godinañ honeo pim gogot tameg, povoz ari baval hahopekez hat epat arin añakaz ev teg, Met pim masakao dari anat eñizah, povoz ganó ari unun manepk hezavoz tin pov bahoré hat hezei. ² Met God epat hahan hez,

“Met ari masak etomaz pov ou haravah-porah ari eñizomaz hagin ne hateveteohö. Ma ari maot nemi ba avatat eñizomaz pov ou haravahaek rotap ne ari haefizoh.” *Aisaia 49:8*

Pot hahan hezavoz homet epat arin añoman hatevetei, Met God dari masakao anat pimeri ba avatohopanez hah-pov ou haravah, povoz ari unun manotunei.

³ Met deim gog tamegivoz ñeti modao arin añomaz ev toh, met ganó añarab mod nari deim gog tamegivon etet, “Horiv ok,” pot hat Kristoz ñetivoz kaev ravapan hezavoz homet, dei paru mod pori hori homepanez nao namet, oñ dei orah rezah tinam homet haovai metovai sameg. ⁴ Tat orah rezah paru deimaz, “Godiz gog abanari ev,” pot hahopanez nen poñihar parun mañairovai sameg. Tat honoñai ahö mapoñiz ñaravatak dei hezaek, kakamao etamahan dei ñaihet nat, oñ am kez tat het tovai sameg.

⁵ Met pot paru etovai emamahaek, narah paru avat biñinañ ouramah, ma mod narah kakam zeimakeh emeriamahan hez, ma mod narah añarab ahovokaro deimaz mogao tat okat epat rouvat balopotak avatat het, ñeti horiv haovai ouramah. Tamahan dei Kristo nenapuz homevai gogot ahoam tohot het, dei tin aut naor, ma deim gipiz bon tamahan dei ginariam hez.

⁶ Eñarohol, orah rezah honoñai ev menoh-epeñ deiti ou ravamahan, dei home hori navonañ hez bon, oñ hodad tinavor lop tinarizaronañ hez. Met pot etamahavoz dei parun mogao namet, oñ Godiz hahan hezavoz dei homet masak metamegin, met rotap dei Godiz gog abanari hez-pov tin ou ravamah. Met pim Pul Tinap eñizamahan, añarab mod mapori deim loporizarotihanañ zakepivonañ meñizameg.

⁷ Tamegin God pim kezao anamahan dei ñeti rotapuñ hamegiek, paru ñai abanari parum ñai tapanezatü bat het ñai tamahavoz zut, dei Godiz kezavoz tinao bat hezan modari hori etamahan, dei boi tat het tin nenañihar tovai sameg. Tamegin dei Godiz gog abanari ravat hez-pov ou ravamah. ⁸ Met pot tovai samegin añarab nari deimaz, “Godiz aban tinari okeg etei,” pot hat deim abatañ bat hel batamah. Met mod nari pot nat, oñ dei ñeti rotapuv parun mañamegivoz paru kaev ravat epat hamah, “Eperi ñeti moregañ hamahari ev.” Pot hat kos rez anamah.

⁹ Met ham añarab pot hat kos rez anamahan, God deim tamegivon etet, “Nem aban tinari ok,” pot deimaz hamah. Oñ paru nari, “Eperi ur ñomak,” pot hat hori hañomakaz nañ haetamahan, dei am biriri het tovai sameg. Met paru pori ouramahaek, God hodad tinao anamah-pov dei bahoré hat hez. ¹⁰ Met pot honoñai etamah-poñiz dei iñir zakep ahov tohot hez, oñ dei am Godiz homet het biñavonañ tovai sameg. Met dei nonair naitü bon hez, oñ God nonair nai tin tairañ pim abatavonañ bat hekaz hahan hez-nen poñinañ dei hakezaek, añarab maporin mañat meñizamegin, paru pimaz tin homeamah.

¹¹ Met ari Korin añarab hatevetei, Deim loporizaroh homeameg-nao ba iz navat, oñ map ev ba ou batat arin bar añameg. ¹² Met rotap dei arimaz loporī kaev ravat kos rez naan, oñ arihō dari lop honerī ravat hekaz kaev ravameg. ¹³ Met papahol parum ñaroholon mañamahavoz zut ne epat arin añom, Met dei arimaz homet zakep tat loporizaro anameg, povoz ari amun hañ taput deimaz zakep tat loporī anat hepekez hamoh. Tepeken dari mapori maot lop honerī ravat hek.

Dari Godiz zeimak ravat hez

¹⁴ Met paru Iesuz homeo badae havatat hez-nari, met pimaz homeo badae navat hez-nari, lop honerī ravat tin honeo hepene? Ma alizasir kuturut parup rekot amun honeo ravat hepene? Evo pot bon. Met povoz zut ari amun mod hamoh-porinañ rekot tin honeo naketū. ¹⁵ Ma Kristoz tin homeamahao rekot Seteniz hori homeamahavonañ honeo ravapane? Evo honeo naravotū, oñ orah rezah parup pat pat homeamah. Povoz Kristoz homeo badae navat hezari met pimaz hom namee hezari amun pat pat homeamahek, rekot tin honeo topourat naketū. ¹⁶ Met dari Godiz zei tinamak ravat hezar, parum pei moregari meñizohopanez homet ba ahō batamah-porinañ honeo dari ravat heka? Evo eñarohol, met dari pimaz homeo badae batat hezari pim zei tin pomak ravat hezaek, rekot mod pat tamah-porinañ honeo dari naravotū. Met ev arin añoh-epovoz zut ñeti nao batam God epat hahan hez, “Met añarab nemaz homeo badae batat hez-poriz ñaravatak ne hemapuh sat em tohom. Tat ne parum ahop ravat heman, paru nem añarab ravat hepan.”

¹⁷ Met mod epov amun hahan hez,

“Met paru añarab hori tamaharinañ honeo ari het parum tamahat tohotunei, oñ paru betet main ravat hezei. Met ari ahaō hahon hez-hori poñ betet tin hepeken, nem roketak eñeman hepek. *Aisaia 52:11*

¹⁸ Tepeken ne arim Papap ravat heman ari nem ñarir ro ravat hepek.”
Hosea 1:10

Pot God kez ahovoz maup hahaek menahan hez.

7

¹ Nem bosir sau tinaholotar, met God pi darinañ hepenez au hakahan hez, povoz dari hori tairañ darim heriñir loporizaro bahori avatohopanez poñ map betet, God barevah bavatat het tin tairañ tovai sookan, pi etet biñ ravohopanez nen poñihar rez kek tat orah rezah dari tovai sohok.

Korin poriz tahavoz pi biñ ravah

² Met dei ari Korin añarab nari bahori naavat, ma moreg nao naet, ma arim nai givogī nav, povoz deimaz kaev ravameg-pov betet maot zakep tat lop masak etat hezei. ³ Met ne mogao tat, Paru añarab okori horiri ok, pot arimaz homet ev menat arin bar añamoh bon. Met garos arinañ het haañoh-tapuv maot ev añomaz toh, Met dei arimaz ahoam zakep tat loporizaro anamegiek, petev biriri hez-eparah ma tokat ñomakaz porah dari lop honerinañ hekaz ne zait tat hez. ⁴ Met ne ari Korin añaraboz tamegivoz biñ ravat hezan, honoñai povor kao neeti ou ravamah-porah ne poñiz hom namee, oñ arim tameg-ñetiv hahan ne hatevetehopuh, nem loporī tin hemazat ravamahek, ne povoz am biñ ahov ravat het tovai samoh.

⁵ Met batam nem modarinañ dei Masedonia zei mod psik segirah, deim heriñ poek tin bizat heg bon, oñ añarab mod poekari deimaz kaev ravat ñe

kezañ ahoam aňohot hehan, parum aňooh-poňihö dei honoñai ahov etooh. Met pot etoohan deim loporizaroh amun ñaihet ahov tat heg. ⁶ Met pot tat hegin, God dari aňaraboz loporizaroh honoñai tameg-poñin etet masakao anat, maot bakez avatamah-popuhö aban Taitas maot ev meehan emahan, dei piin etet biñ ravag. ⁷ Met aban pop deih emah-porah pim emah-nenavoz homet maot dei biñ ravag bon, oñ pi ev emat arim pi lop masak metat meñizoog-ñeti pov dein bar aňahan, ne hatevetet nem loporih maot biñ ahov ravoh. Met pi ev emat dein etet nemaz arim hagit ñetiv epat dein aňah, “Met paru Korin aňarab pori Pol ni maot poek seken, niin etepanez zaitiv ahö tat hez. Ma parum hori tooh-ñetiv ni hatevetet paru maot hodad tinao bapan hat ñeti kezao meneñ-tep poe meeñin paruhaz sahan, bat etet parum tahavoz zakep tat epat hah, ‘Met pi tin ok tat tepae menat meehan ev bat emah, povoz pi deimaz homet lopori honoñai tamah-pov bon tap.’” Met pi ev emat arim nemaz hag-pot dein aňahan ne hatevetet ahoam biñ ravoh.

⁸ Met ne hodad, nem tep menat meohö-poen ari etegin, arim loporizaroh honoñai tat, “Ae, dari hori ahov toogin pi ñeti epov ev tepaek menat meehan bat emah,” pot ari hag. Oñ ne tep poe menohovoz homet lopori honoñai nat. Met rotap ne garos tep poe menat meohö-porah ari bat etepekez homet honoñai tat hehö. Tat ne maot epat homeohö, Met tep menat meohö-poehö parum loporizaro bahori metapanen, paru aviam ok honoñai tat hodad tinao bapanen, honoñai pov zuam bon tapan. Pot tep menoh-poez homet hehoek, honoñai tat hehö-pov petev bon tah. ⁹ Met ne petev tep poe menat meehan emahan, ari bat etet loporizaro honoñai tegiv hahan ne hatevetet petev biñ ravoh bon, oñ ari tepae bat etegin, arim loporizaroh honoñai toog-pov ou ravahan, God eñizahan arim hori toogivoz homet zakep tat maot loporizaro borouregivoz ne hatevetet biñ ravat pot homeohö, Met nem tep menat meohö-poehö paru bahori navat, oñ paru rekö hat hodad tinao ok bah. Pot arimaz homeohö. ¹⁰ Met dari hodad, aňarab nari parum hori tovai emamahavoz homet, loporizaroh honoñai tamahapuh hori poñ beteamahan God pimeri bavatat pim nonoroh maot meñeamahan tin hez. Met parum loporizaroh honoñai tamah-pov ok meñizamahaek tin nao ok. Oñ ham aňarab Iesuz hodad natarihö hori tamah-nañiz homet loporizaroh honoñai tamahapuh, hori poñ maot navet hezaek, honoñai tamah-pov paru nameñiz tamahan, ñomat am hori ravapanez nonoroh samah. ¹¹ Met nem tep garos menat meehan emah-poek arim ñaravatak aban nap hori tah-ñetiv menohon ari bat etegiek, Godihö honoñai toog-povoz eñizahan ari tair teg homei. Met ari upai toutat, “Ui tair takaz tep epee ev meeh,” pot nak, oñ ari Godiz ñaihet tat aban hori tah-pop hodad tinao bapanez hat hañiv metat meegin sat hehan, ari boi tat arim hepekezao maot ba oñ bateg. Tat ari nem tep poe bat tair teg-pot ne hodad tomaz arim homeo. Tair takan pi darim tegiv hodad tapan? pot ahoam homehot heg. Eñarohol, nem tep poe bat tin ok tegin arim ñaravatak hori heh-pov bon tah, pot arin ev aňamoh.

¹² Met rotap ne arimaz homet tep hamoh-okoe menat ok meohö, oñ ne arim ñaravatak aban horiv tah, pot hahan hateveteohö-popuz homet menoh bon. Ma piuhö amun aban hori metah-popuz homet menoh bon, oñ ari tepae bat rekö hat, Ae rotap Godiz etañik dari Polir modariz zait tat lop honeri haravat hez, pot hapekez hat ne tep okoe menat meehon ok bat emah. ¹³ Met ari tep poe bat rekö hat menoh-taput toog, povoz deim loporizaroh maot biñ ravagivoz homet modae ev menamoh.

Met aban Taitas arimatak emat heharah pim arin aňahat ari baval

hat toogin, pi etet arim garos toogivoz homet honoñai tat heh-pov bon tahan, pi maot lop tinari ravat biñavonañ hehavož ñetiv ev emat dein añahan, hatevetet arim tegivoz dei biñ ravat hez. ¹⁴ Met garos ne ari Korin añaraboz ñeti biñao Taitasin mañohon pi hateveteh. Tat hehapuh tokat pi ok arimatak emat heh-porah, nem hatevetet tu ravat hemaz nao ari nat, oñ tin toogin emat hahan, ne arimaz biñ ravat hehō-ñeti pov ne Taitasin mañohovoz rotapuv ou ravahan pi etet, Met Pol añarab eperiz ñeti hahavož rotapuv ev tamah, pot homeh. ¹⁵ Met pi arimatak emat arinañ hehan, ari bat sa batat pim arin añoohavož ñaihetivonañ het baval hat tovai emoogin, pi pot arim toogivoz homehapuh arimaz zakep tat lopori anat eñizamah-pov ahō ravovai samah. ¹⁶ Met pot arim tin toog-ñetiv hahan ne hatevetet arimaz biñ ravat epat hahō, “Met rotap paru tep ev menamoh-mod epee amun bat rekō hat navetetü, oñ baval hat tin tovai sohopan.” Pot ne arimaz homet biñ ravamoh.

8

Iesuz homeoh-modari meñizapan

¹ Met nem bosir sau ravat hezari, God pim masakao Masedonia zeisik añarab pori zei potak katak Iesuz homeo badae batat toguñ ravat hezariz tin tamahat ñetiv ev arin bar añomaz toh. ² Met añarab mod narihō paru pori hori ahoñ metoohan, parum gipizor nonair naitü totoi bon tapanez toohan, honoñai povor kao paru hatevetehot am biñavonañ hehapuh, Zudia zeisik Iesuz añarab nari ginariam hez, pot hah-ñetiv paru hatevetet, Deimotü bon tovai samahag, rekot dei paru nameñizotü, pot nak. Oñ am meñizat monis manapanez hat batogü manooh. ³ Eñarohol ae, met ne ñeti moreg nao ev arin naañ, oñ rotap ev bar añamoh. Met ne parun mañohon monis bizah bon, oñ parumauz gipiz aviam oraehavož hom namee het, parumauz zaitivonañ mod pori meñizapanez hat monis am bizooh. ⁴ Tat dein epat ahoam añooh, “Met ari gu hapek, povoz deim moni batogü manameg-epes nap manakan basat Zudia zeisik añarab Iesuz homet deim modari ravat hez-pori manapanez dei zait tat hez, povoz ari tovai evo haotunei.” ⁵ Met garos dein pot añahan dei epat homeg, Met peti paru moni goes bizapan, pot homegin paru pot nat, oñ garos parum heriñir loporizaro darim Amip manat pot hah, “Met God eñizohopanen dari moni ahos Zuda pori manapanez nap manakan basat manapan,” pot hah.

⁶ Met paru tin pot tah, povoz dei Taitasin epat mañeg, “Met ni mamog Korin zeitak het parum modari meñizapanez hat, monis batogü manohopanez mañeñin paru kapot hatat toohaek, ni maot parumatak sat eteken paru aviam batogü manat bizapanen oraepan, povoz ni etekepuh parun mañeken, paru modas batogü manat revah bizat bavon batap.” Pot piin mañat arihaz meekaz ev teg. ⁷ Met ari Korin añarab God pim masakao anamahan, ari pimaz homeo badae batat hodad tinavor zaitivonañ het pim ñetiv haovai samegiek, deimaz amun homet loporizaro anamegivoz ne hodad, povoz epat arin añom, Met ari zaitivonañ kapot tat batogü hamanamegiek, am zaitivonañ het Iesuz añarab mod pori meñizepekez hat monis tinam bizohopek.

⁸ Met ne arim monis bizamegiek, am bizohopekez ah ñe nao ne arin naañotü, oñ paru Masedonia añarab mod poriz monis tin bizat modari meñizat manapanezat haravat hez-ñetiv arin añat pot homeohō, Met paru Korin añarab amun masak metat meñizapanez hahan hezaek, rotap meñizat moni tinas manapan, ma namanotü, pot homet arin ok zu etamoh.

⁹ Eñarohol, met darim Amip Iesu Kristo masakao anat eñzahavoz ari homei. Met pi nonair nai map tinatunañ abarah ahop ravat hehaekanañ, darimaz homet ev erat nonair naitü bon betezap ravat heh. Pot tahaekanañ dari petev abarah nonair nai tin potunañ hekazari ravegivoz zut, taputam arim modari masak metat meñizohzei.

¹⁰ Met ne epat homeamoh, Krismas garos bon tahavok Kristoz añarab mod narihö Zuda añarab nonair nai bon pori, monis manapanez ñetiv nak hehan, ari Korin añarabohö garos kapot tat arim mod poriz zakep tat monis manepekez au hakag. ¹¹ Tat arim mod pori meñizohopekez hat, zaitivonañ kapot tat moni nas batogü hamaneg, povoz kapot tat hategiek okeg, ari honep honepuz moniñ tair tair bizegin oraéz-poek baverat arimauz nas oraepanen, nas bizat batogü manat bizepeken bon ravap, pot ev arin añamoh. ¹² Met ari zaitivonañ arim modari meñizat moni okos hamanepekez hat monis batogü manamegivon God etet, ari honep honep moni ahos ma moni goes ok bizeg, pot hom namee, oñ arim loporizaroh nap nim zaitivonañ het batogü manameg-povon pi etet zait tat biñ ravat hez.

¹³⁻¹⁴ Met petev ari Zuda mod pori meñizat moni ahos manepeken paru monisinañari ravapanen, ari monis bonori ravat honoñai tepekez homet ne arin ev naañ, oñ petev arim monis aviam hel ravat hezan, paru mod pori map teki tat hezaek, ari meñizat moni nas manepék. Met tokat mod narah paruhoen gogot tovai sohopenen, parum monis hel ravat hepanen ari teki tat hepek, povoz paruhoen hañiv etat parum moni posikanañ nas ari anapan. Pot tovai nae nap meñizovai sohopeken, ari maporiz hepekezaio tin karah karah ravat hepek. ¹⁵ Met ev menoh-epovoz ñeti nao epat menahan hez, Met batam añarab gipiz mana pokap bavelat emooharah paru ahoam bavelah-poriz nakap betezam naoraéz, oñ map hainah. Ma paru aviam bavelah-pori hainat ru ravat tin heh. Met pot menahan hezavoz zut ari mapori nae nap tin metohot karah karah ravat hepekez ne zait toh.

Parup Korin zeitak maot sapan

¹⁶ Met dei arimaz homet loporizaro anat eñzakaz zait tat hezavoz zut Taitas amun arimaz homet eñzapanez zait tat hez, povoz ne pimaz homet Godin biñ mañamoh. ¹⁷ Met Taitas pi ok arihaz maot emapanez homet hehan dei amun pi ok emapanez homet mañegin pi epat dein añah, “Tin hag, povoz ne sat Korin añarabon maot etemaz zaitiv ahoam hez.” ¹⁸ Pot pi hahan dei darim aban mod nap pinañ honeo meekan emapanez hag, povoz parup honeo arin etepanez hat ok emapanez tah. Met aban mod pinañ honeo emapanez pop zei potak katak sat em tovai, Godiz ñeti tinao añarabon mañamaheak, añarab Kristoz homet hezari aban popuz biñ ravat, “Aban tinap ok,” pot pimaz hamah. ¹⁹ Met pot pimaz map zait tat hamah, povoz monis basat Zuda añarab manakaz ñetiv haogin pi dei eñizat honeo basat manakaz paru pim abatao hat ba ou batahaek, pi deinañ honeo basat manak. Met dei Zudia zeisik sat poekari monis manakan, paru darim Amipur abatao bat hel batat epat hapan, “Met paru Zuda añarab bon, oñ pat zavaruz okori Iesuz homet hezaek, darimaz paru zakep tat anapanez hat moni epes batogü manahan, aban eperi bat emat dari ev anah,” pot hapan.

²⁰⁻²¹ Met dei moni pos basat manak hat ok emat basakaz porah, darim Amipur añarab modari etehopenen, tin korav ravat basat manakaz dei zait teg. Met basat manakaz sookan, ganö nari epat hapan hez, “Met paru moni okos basohot tin korav nakez, oñ paru basoohaek nas hainah.” Pot hapan hezavoz aban mod pop deiparo honeo ok emat basat Zuda añarab pori manak.

²² Met Taitasir aban mod arin haañoh-pop ari haz meekazarah, aban mod nap amun parupinañ honeo meekan ok emapan. Met aban mod popun deimauhö ev het eteamegin pi zaitivonañ darim Amipuz gogot tin tamahap ok, met ne arim monis bizameg-ñetiv mañohon pi parupinañ honeo emat arin etepanez zait ahov tat hez. ²³ Met ari haz emapanez aban poriz epat arin añom, Met Taitas nenañ honeo het Kristoz gogot tamahap ok. Met aban mod meekaz poñariv amun Iesuz añarab ze i epatak topouramah-pori parup meepanen ok ari h emapanepuh, arim ñaravatak gogot tovai sohopenen ari darim Amipuz abatao bat hel bathopek. ²⁴ Met aban hahö-peri ari haz meekan emapanen, ari bat sa batat masak metohopek arin ev añaomoh. Met pot metohopeken, nem arimaz ñeti menamoh-epovoz rotapuv ou ravohopenen, añarab Iesuz togü modañik hezari hatevetet epat arimaz hahopan, “Met Pol Korin añarab tin tamah-ñetiv haohaek, rotap dein ok añooh,” pot hahopan.

9

Godizari parum modari meñizohopan

¹ Met arim mod Godiz añarab nonair nai bonori meñizat manepekezavoz ari tin hodad hakez, povoz ne maot ñeti pov ahoam namenotü. ² Oñ arim mod pori tin metat monis manepekez ari zait ahov tat hez-povoz ne ahohodad. Met ne Iesuz homet hez-Masedonia zeisik añarab porin arim tameg-ñeti biñao epat mañoh, “Met Akaia zei okosik añarab Korin zeitak pori krismas irih bon tahavok zait tahapuh, Zuda añarab monis bonori manapanez hat kapot tat monis batogü manat bioh.” Pot paru porin arim tin tameg-ñeti pov ne bar mañohoek, hatevetehan tin ravahan paruhoen amun zaitivonañ baval hat taput tat moni nas batogü manamah. ³ Met arim tin tameg-ñeti pov parun mañohoek, betezao ravapan hezavoz, ne Taitasir aban mod poñariv ari haz meeman ok emat añaapanen, ari monis batogü manat garé hapekenahoh ne ok emom. ⁴ Met arimatak ok emomaz porah Masedonia aban nari amun nenañ honeo dei ok emakapuh, ne arim monis batogü hamaneg-ñetiv parun hamañohoek, ganö dei ok emakaz porah ari monis batop naur am hepeken, paru Masedonia poriz etañik, Paru batop haurat hez, pot hamañohoek ne tu ravat heman, ari amun tu ravat hepek hez. ⁵ Povoz epat homeohö, Met Taitasir aban mod epañariv meeman, paru garos ravat ok arimatak emat arin añohopenen, arim garos monis manepekez au hag-pot batogü manat havizepeken oraepanen, ne emat bom. Oñ am pot batogü naman hepeken ne emom, povoz ganö ari apor pap tat, Moni tairas bizak batak, pot homevai mel tohot hepek hez. Pot ne homet paru garos meeman emapanez ev toh. Met ari pot tin tepeken, moni pos Zudia zeisik basom hat emomaz porah epat homem, Met ne ev emat parun mañohon paru moni epes batogü naman, oñ parumauz zaitivokam parum mod pori manapan hat garos batogü hamanat havizahan hehaek ne ev emat boh. Pot arimaz homem.

⁶ Met darim tameg-navotü epat zu tat arin añom, Met aban nap pim avasik gipiz bitü aviam menat ñedepanez pop gipiz aviam rapat hepanen aviam bat nohopan. Oñ aban mod nap pi zaitivonañ het pim gipiz bitü ahoam avas menat ñedepanez pop gipiz ahoam rapat hepanen bat novai sohopan. (*Met povoz zut ari zaitivonañ het mod nonair nai bonori meñizat manohopek.*) ⁷ Met ari moni pos batogü manat manepekez hamegirin ne epat añom, Met ari honep honep arim loporizaroh epat homet bizepek,

Met ne rekot moni epes am bizom, pot honep honep homet zaitivonañ tair bizepekez homepekez potam bizei. Oñ ni nap epat hometun, Met Pol kez ravat añamahavozam ne moni nas bizom, pot ganö homevai bizotun. Met aban tairap biñavor zaitivonañ modari manapanez popuz God amun pimaz biñ ravat hepan. ⁸ Met pot ari zaitivonañ modari monis ma mod tairai bizat manepekepuh, teki tat hepekez poi rekot God orah rezah haanohopanen, ari rekö haravat tin hepek, povoz arim mod teki tat hepanezari orah rezah am manohopek. ⁹ Batam pot tohopekez ñetiv epat menahan rezah,

Met aban tinap añarab teki tat hezari ahoam manamah, ma pi orah rezah modari masak metovai samah. *Buk Song 112:9*

Met ev menahan hez-tapü epat dari tovai sookan tin ravohopan. ¹⁰ Met darim bi ñedeameg-potü Godiz matut tat anahatü ok, met ñedeamegin pi tapupuhö korav het hamahan, nair nai mapotü rapat utap tamahan dari belat nameg. Met pi pot tin etamahavoz zut ari añarab teki tat hez-nari tin metat manohopekez zait tat hepeken, ¹¹ God eñizat anohopanen ari etepeken, mod nari gipizor modatuz teki tat bon hepanen, rekot pori amun zu taput masak metat meñizat manohopek. Ma dei anohopeken deihö basat mod tairari bon hepanez pori manook. Tookan paru bapanez pori arim masak metepekezavon etet Godiz abatao bat hel batohopan.

¹² Met pot tin arim modari masak metat nonair nai manohopekezavoz eñatak kap tin houl epatakaru ariti ou ravohopan, Met kap natak Godiz añarab modari nonair naiz teki tat hepanezaek meñizohopeken, parum gipizor modatü bat tin ravapan, met kap modatak paru Godiz abatao ahoam bat hel batat hepan. ¹³ Met arim Iesuz homet hez-mod pori pot manohopeken, paru maporizaro arim gog tin pot metohopekez povon paru etet epat hahopan, “Met rotap paru Korin añarab Kristoz ñetiv parum loporizaroh tin bahorë hat hakez, povoz dari modari ev masak etat darim teki tat hezatü dari anah, ma mod nari amun manamah.” Pot arimaz hahopanezaek Godiz abat tinao bat hel batat biñ haovai sohopan. ¹⁴ Met pot tohopanezaek, God masakao ari anamahan tamegivoz zut, paru amun masak metohopeken, arimaz homet paru God ari am eñizohopanez hat piin mañ mañohopan. ¹⁵ Met Godiz eñizat anahavoz homei. Met dari pi tin nao nametaek masak ahov amauam anat pim rop meehan eñizapanez hat erah. Met dari pim pot tat eñizahavoz kapot rekot darihö map bar nakaotü, oñ orah rezah Godin, “Tin eteñ,” nen potam mañovai sohok.

10

Poliz toohavoz hahaek ñeti hañiv

¹ Met ne Pol nemauz ñetiv ev añomaz toh. Met arimatak hez-nari nemaz epat hamah, “Met Pol epeek emat heharah sokoam het ñeti kezañ dein naañ, oñ maot hotoh sat hezaekanañ pi hodad modao bat darimaz kez ravat ñeti epeñ menat darihaz meamahan emamahan bat eteameg.” Pot arim nari nemaz hamah, oñ ne Iesu Kristoz masakavonañ het pimauz abatao bat hor batat hehavoz zut hezapuhö epat arin añom. ² Met ne arimatak emat ñeti kez nañ añat arin ñai añomaz ne zait nat, povoz eveam hez-eparah paru nemaz ñeti hori pot tairañ hamah-okoñ nae nap mañat bavon batepekez hamoh. Met arim nari, “Pim ham herisis zaitivokam het tovai samah,” pot ganö nemaz hamahaek, emoman ñeti pov am hahopan, povoz ne parumaz ñaihet natotü, oñ rekot ne kez ravat ñe kezao parun ba ou batat mañom. ³ Met rotap dei Godiz gog abanari ham eparah gogot tovai sameg, oñ hamarahazatuz hodadevonañ hez-poriz tamahat dei na.

⁴ Ma parum ñai tohopanezatü bat hez-pot natü amun dei bat nakez, oñ God kezao anat bakez avatamahan Seten pim roket demahan hezaek, paru añarab kohat horivonañ poek hezari dei ñai ahov tat hori popuz kezao batiu tiu batat añarab hori pot hezari maot baverevat bat em batameg. ⁵ Met pot dei tovai samegiek, añarab parumauz abatañ bat hel batat Godiz hom nameo, oñ parum hodad horivonañ het ñeti beteñañ hahot hezarin dei Godiz kezavonañ mañamegin, paru pori homez ko tat het hori tamah-poñ betet maot Iesu Kristoz roketak emat pim irih ravat hez. ⁶ Met ari Korin añarab maot hodad tinao bat Kristo nenapuz hahan hezavoz homet tohot hezei. Met arim nari pot nat hepan, povoz dei arimatak emakaz porah rekot porin ñe kezao mañookan honoñai tohopan.

⁷ Met ari Korin añarab nem tovai samohovoz homeamegiek tin et naré hezari ok, povoz arim et lalañ bat tin etehozei. Met ari Kristoz homeo badae batat hezari okeg, epat homehozei, Met dei pim añarab haravat hezaek, Pol amun zu taput pimop haravat hetahoh dein ev ñeti epeñ añamah, pot homei. ⁸ Met rotap darim Amipuhö ne ari bat hor avatomaz pim kezao nanan, oñ ne arimaz tin korav aravat het eñizohoman, ari pimaz tin homehopekezavoz hat ne kez pov hananahan hez. Met pot pim kez tinao hananahan ne arimaz korav ravat hezavoz biñ ravat ahoam arin añamohoek nem abatao bat hel batamoh-pot haravat hezavoz ne homet tu naravotü. ⁹ Met tep tové epek nem ñeti menamoh-epov ari bat etet ñaihet tepekez hat ne ev namen. ¹⁰ Oñ arim nari nemaz ganö epat hamahavoz ne hodad, “Met Pol hotoh het tepañik pi ñeti kezañ menat darihaz meamahan emamahan dari bat eteameg, oñ pi ev darimatak emooh-porah pi ñeti kez poñiz zut nañ darin naañ, oñ aban kezao bon sokopuz zut het haohan dari hateveteogin ñeti beteñañiz zut ravooñ.” ¹¹ Met pot ganö nemaz hamah-pori epat hodad tapanez dei zait teg. Met petev dei hotoh ev het ñeti kezañ arin añamegiek, tokat ok arimatak emakazarah mod nao naañotü, oñ ñeti kez taput modañ arin añakan hatevetehopekezat dei hez.

¹² Met aban nemaz pot ganö hamah-pori kut tat parumauz homevokam epat hamah, “Met paru mod okori hori tamahan dari tin tovai samegiri ev.” Pot parumauz tamahavoz an tat abatañ bat hel batat hamah. Met pot hamah-pori rotap dei ritou etat tinari ravat heza? Evo, oñ paru kutam het okat ok hamah. ¹³ Met God pim gogot tookaz rekotam dei añahan tamegiek, ok Korin arimatak emat toogirah, dei ari Iesuz homet hezariz korav aravat heg-ñeti pov ahoam arin añoogiri ev. Oñ aban mod nariz gogot tamahavoz homet deiti bavatat deimauz ñeti biñao dei arin naañotü. Met God añarab tairariz korav ravat hekaz hat au añat eñehan dei hez-nen poriz homet mañamohovoz ñetiv hamoh. ¹⁴ Met aban mod nap garos arimatak emat Kristoz ñetiv naañ heh-porah God dein añahan deihö garos emat ñeti tin pov arin añoogin, ari pimaz homeo badae bateg-povoz dei nenari arimaz korav ravat hezaek, dei rekot arimaz homet ñeti biñao hameg. ¹⁵⁻¹⁶ Met aban modari deim eñatak arimatak emat pim gogot tovai ari eñizooñ-pov deimauz bonov ok, povoz dei parum ñeti pov deiti bavatat deim abatañ bat hel navatotü, oñ epat hameg, Met dei arimaz korav het eñizookan ari pimaz tin homeo badae batat hepeken arim zeisik pim gogot ahö ravovai sohopanez hat God eñehan dei taput ev tat ari eñizameg. Met pot ahö ravovai sohopenanahoh dei rekot hotoh ze mod nasikaroh aban mod nari sat Godiz gogot nataek dei sakapuh, Kristoz ñeti tinao petev hat navet hez-porin mañook. Met ze mod nasikaroh aban nari hasat Kristoz ñetiv hamañamah-zei poñiz nasik sat mañohomaz dei zait nat, oñ modari nasaek

rekot dei sat mañook, pot homeameg.

¹⁷ Met epat amun menahan hez, Aban nap pimaуз abatao bat hel batat ñetiñ biñao nakaotü, oñ darim Amipuz tin tamahavoz homet pi nenapuz ñetiñ biñao haovai sohopan. Pot menahan hez. ¹⁸ Met aban nap pimaуз abatao bat hel batat, “Ne tin tamohop ev,” pot hahopanez pop Godiz etañik tinap ravat naketü, oñ darim Amip pimaуhõ aban napun etet, “Pi tin tamahap ok,” pot pimaz hahopanez nen pop rotap pi aban tin abatavonañap ravat hepan.

11

Pi aban moregariz ñetiv bar mañah

¹ Eñarohol, met ne ñeti kut naram haomaz tohoek, arin aňoman hañir nañotunei, oñ aňomazatam hatevetet hepekez zait toh. ² Met ganõ ari hori nañ tepek hezavoz, ne arimaz ahoam home midin tamohoek, epat arin aňom, Met aban nap pim ñarip ahõ ravamahan etet, “Ni abü akap bekë,” pot au mañamahavoz zut, ari Kristo nen pop arim bat hepekez hat ne arin ev aňamoh. Oñ papap pim ñarip ganõ aban modaputiam sapan hezavoz korav het etevai samahavoz zut, ne arimaz korav ravat het orah rezah arimaz homeme hez. ³ Met batam aň garosikap Iva pop hehan, hamalep emat pi moreg metahan, hori tahavoz zut nao ganõ arih ou ravapan hezag, ari petev Kristo nenapuz homet arim loporizaro manat hezaek, aban mod narihõ moreg etohopanen, ari ñeti moreg aňohopanez poñ barotap batat, maot kut tat hodad horiv bepek hezavoz, ne ñaihet tat arimaz ahoam homeme hez. ⁴ Met aban mod nari emat, “Iesuz ñeti tinao ev,” pot hat nem arin aňoohovotihanañ pat nao arin aňamahan ari bavai mañat epat namañ, “Evo, ari ñeti pat nao ok dein aňameg.” Pot hat bonaiz ari aban hamoh-pori kos rez manepok? Oñ hamahan am hateveteameg. Met paru arin aňamah-pov Godiz Pul Tinapuhõ hodadeo paru manamahan aňamah bon, oñ hodad mod nao bat arin okat aňamah.

⁵ Met ari aban hamoh-poriz, “Deim ahori ev,” pot hat parum ñeo baval hat samegiek, aban pori ne ritou netat, Godiz aposor aban ba ou batahan hezari ev, pot parumaz ari homeamegi? Evo, paru porihõ ne ritou netat nakez. ⁶ Met ne ñetiñ зуam nak, oñ bar baram hamohop ev, oñ ne Iesuz ñetivov kapot tin hodad tat arinañ honeo houloam het bar aňovai emoohon, ari hatevetet hodad haravat hez.

⁷ Met batam ne arimatak emat Godiz ñeti tinao arin aňooh-porah, ari moni nasir gipiz natü nanohopekez ne arin mañ naañ, oñ ari Godiz aňarab tinari ravepekez hat nemaуз abatao bat hor batat, ñeti tin pov arin aňohot hehõ. Met pot arimatak emat aňohot hehorah pot natü ne nanohopekez arin mañ naañ toohon ari homeogin ganõ ne etooho? Evo ne pot ganõ naet. ⁸ Met pot arinañ het ñetiv aňoohon, ari hatetet toog-porah monisir modatü ne nanan toogin, Masedonia zeisik zei mod potak katak Iesuz homet togü manat hez-nari neñizat arinañ am het eñizohomaz hat, monis aban nari manahan ne hehoek, bat em nanoohan ne bat borourat paru hañ nameñiz, oñ arinañ am het ariam eñizat gogot tooh. ⁹ Met ne ok arinañ het hamoh-porah gipizor mod naiz tekü toohopuh, ari poi ne nanohopekez aňoman tin naravotü, pot ne homet arin mañ naañ hehon Masedonia zeisikanañ nem bosihol ravat hez-pori nemotü hotoh okoek hehon bat emat nanahan ne maot tekü nat, oñ rekõ ravat hehõ. Met pot arin mañ naañ tooh-taputam ne tovai sohom. ¹⁰ Met ne Kristoz ñeti rotapuv nem loporih map bahorë hat hezaek, ne epat arin aňom, Met ne arinañ het tooh-pov ne tin ok toh,

pot homeamoh, povoz Akaia arim zei okosik am gogot tovai sohomazaek, hodad modao navotü, ma añarab ne natü nanohopanez parun namañotü. ¹¹ Met modari tin netat nemotü nanooohan, ne arimaz zakep nat ma lopori naan tat hezaek ari nanohopekez mañ naañ tooh, pot homeamegi? Evo, met God nem loporih arimaz zakep ahov tamohovoz hodad hakez.

¹² Met pot arin mañ naañ toh-taputam tovai sohomaz kapot ev añomaz toh. Met arimatak aban moreg nari het parumauz abatañ bat hel batat epat hamah, “Met Pol Godiz aposor abanap ravat hezavoz zut dei amun pim aposor aban modari ravat hez.” Met pot paru moreg arin añamahan, ari monisir modatü manamegin parum bamah. Povoz homet ne Godiz aposor aban rotap epop arim monisir modatü nav hemapuh, paru nem zut aposor abanari hez, pot hamah-poriz nonor memerizoman ari parumauz homet, “Dei Godiz aposor abanari ev,” pot hamah-pov, moreg ok hamah,” pot hapek. ¹³ Met rotap aban pot moreg arin añamah-okori parum heri kos nenañinañ tamahavoz, “Dei Iesu Kristoz aposor abanari eveg, arin añookan hatevetehozei,” pot hamahan ari hatevetet parum ñeo baval hat sohopekez hat, ñeti moregao arin ok añamah, oñ Godihö paru gog povok meñehan nakez. ¹⁴ Met aban moreg poriz ñeti ev menamoh-epov ari rekö hat home midin totunei, oñ epat añoman hodad ravei. Met Seten moreg pop rekot pim heris bapat batat enzol aliz tinavonañapuz zut ravapanen añarab etet, “Godiz enzol tin etamah ev,” pot pimaz hapan. ¹⁵ Met povoz zut ham aban nari pim irih het tamahaek, parum heri kos nenañinañ het tovai, parum loporizaroh hori hez-poñ ba iz batat, rekot añarab modariz etañik tin tovai sohopan. Met aban hori pot tohopanez pori parum horiñ tair tair tohupan, potam hañiv bohopanezari ok.

Pol kakamao hateveteoh-ñetiv

¹⁶ Met eñarohol, haañoh-tapuv maot epat arin añoman hatevetei, Met nap nemaz homet, “Met Pol pi aban kutap ok,” pot nakaotü. Oñ ari nari, Rotap Pol pi kut het hamahap ok, pot ari am homepek, povoz ari ñai bizat nem ev arin añomaz toh-epovon am hatevetehozei. Tohopeken modari parum abatañ bat hel batamahavoz zut ne taput tat epat arin añom. ¹⁷⁻¹⁸ Met añarab mapori hamarazahatzat hodadevonañ het parumauz abatañ bat hel batamahavoz zut ne amun ev nemauz abatao aviam bat hel batovai, nem tamoh-ñeti nao ev arin añom. Met darim Amipuhö menomaz hahat ev menamoh bon, oñ ham abanari kutam het hamahavoz zut ne ravat het ev menamoh. ¹⁹ Met arim ñaravatak aban kut moreg pori het ñetiv arin añamahæk bonaiz ari kos rez manepek? ²⁰ Met arinañ honeo het aban moreg etamah-pori kez ravat ah ñeo arin añovai parum irih ba avatat arin tohopekezat añamahan ari kaev narav, oñ parum añamahatam tameg. Ma arimotü parum bovai ari betezari ba avatovai, paru ñeti horiñ arin añohot ari hori ravat hepekez moreg etamah. Eñarohol, bonaiz ari porihanañ bazei manepek. Ai oe, ari horiv ok tameg. ²¹ Met batam ne arinañ het ev menoh-eperiz etamah-poñiz nañ ari naet toh, povoz ne kezao bonop arinañ hehö, pot ari nemaz hameg. Eñarohol, parum etamah-poñiz nañ ne ari etohotin ne tu ravat lop horiri ravat hehö narab.

Met aban ok arinañ het añamahan hamoh-pori parumauz abatañ bat hel batamahavoz zut, ne amun ev aban kut poriz hamahat nemauz abatao bat hel batat epat arin añom. ²² Met paru aban pori, “Dei Zuda abanari ev, Abraamir Israel batam aban ahö heh-poñariviz iz mimihol eveg, dei arin añookan am hatevetehopek,” pot arin añamaha? Met ne amun Zuda abanap ev, ma ne amun Abraamir Israeliz iz mimip ev. ²³ Met paru Kristoz gog

abanari ravat heza? Met ne amun tapupuz gog abanap eveg, pimaz homet gog kezao tamohok paru ritou metat hez. Met rotap ne aban rumurapuz zut het arin ñeti epov añamoh. Met ne Kristoz gogot kez tovai emoohon, honerah hori netah bon, oñ paru navat kakam zeimakeh nemeriohan hehö, ma biñinañ ahoam ne nourooh, ma ñomomaz hat orah rezah kakam mod nañ ahoam netooh. Met aban arinañ het moreg etamah-poriti Kristoz gogot toohan, honoñai poñ paru namet, povoz paruhö Kristoz gogot tat ne ritou netat heza? Evo, pot arin ok añamoh. ²⁴ Met pim gogot tovai emoohon, Zudahol kaev ravat ne biñinañ nourapanez navah. Met ne navat biñinañ nourovai rekö haohan sohot 39 ravooñan gaa tooh. Met honerah pot navat nourah bon, oñ garos nourahapuh nemeehan soohon tokat maot navat nourooh. Met potam nourovai soohan sohot mar nas ravah. ²⁵ Met Kristoz gogot tovai emoohok, Roma ñai abanari amun honerah navat nourah bon, oñ navokaro nao ne navat houñinañ nourooh. Met mod narah honevoam aban mod nari heleñinañ, “Epop ur ñomakazap ev,” pot hat paru ne nourah. Met pim gogot tovai zei mod potak katak añarabon pim ñetiv mañom hat sipiñik sooh-porah honerah hori ravah bon, oñ navokaro nao sipiñ hori ravat er horahan, ne rahor emiv elat ñomooh. Met narah sip poñiz namak hori ravahan, ne aliz honesir kutur honet iv havevok zohop tohot hehö.

²⁶ Met ne Godiz gogovok hezaek, orah rezah ne hamarrah haeñ tat sat em toohorah iv nañ ñai reohaek rahor iverah navasooh, ma aban givogiri nourat bahori navatooh. Pot netoohan am soohon, Zuda nem modari met aban patari amun bahori navatooh. Ma zei potak katak ma pulorih ma iv haveñik soohon poek amun bahori navatoohan rahor ñomooh. Ma pim gogot tovai soohon, Aban nemaузari ev, pot homeohö-nari amun moreg netat bahori navatooh. Rotap Kristoz gogot tovai samohok honoñai ahoñ neeti ou ravamah. ²⁷ Met midir bavas berevoohan ne boi tat gog kezao tovai emoohorah, kuturuñik am tohot ahoam ne aut naor, ma gipizor ivov bon toohan ne ginapuam hehö, ma nem oromaz zeit bon, ma nem dimihol amun kelat hori ravooñan ne tamar ahov tooh, oñ am kez tat gogot tovai sooh. ²⁸ Met Kristoz gogot tamohok, aliz mapoñik pimaz homeo badae batat hotoh hez-añarab mod pori, Tin pimaz homet tovai samah, ma tair? Pot parumaz ahoam homehot ne honoñai tat hez. ²⁹ Met aban mod Iesuz homet hez-nap kezao bon hezan, pi honoñai tamah-porah ne pimaz ahoam homet honoñai tamoh. Ma nap moreg metamahan hori nao tamahan, popuz ne loporih ahoam zakep tamohop ev.

³⁰ Met ne non tin mod naorö tohovoazag ñeti pov arin añoman, nem abatao bat hel batepek bon, oñ nem honoñai hateveteamoh-poñihö nem herisiz kezao bapon navatamahan hez-ñetiv arin ev bar añamoh. ³¹ Met God darim Amip Iesuz Papapuz abatao haovai sookan, pohazao ahö ravat hepanez pop neen eteamahapuh, Pi moreg nao nakap ok, pot nemaz hodad hakez. ³² Met batam ne Damaskas zeitak hehorah, Siria zeisiz aban kiñ ahopuz abatao Aretas, popuz irih zei potaz gavman ahop ravat hehap ne navat kakam zeimakeh nemerizapanez hahan, ñai abanari navapanez hat zei potaz temeraz haitokoñik ñai bizat rovut etehot heh. ³³ Tahan Iesuz homet heh-aban nari ne neñizat ki ahoñik bitom kitu urahan, ne kohat lokat hehon kilam tepelavosik tamaravoz haitokor rezahan hehaek nemeehan, ne tinam er horat hamarrah berevat zei pot betet barezat sooh.

12

¹ Met aban moreg arinañ hez-poriz añovai tamahavoz zut, ne ev nem tovai emoohovoz ñetiv ahoam nem abatao bat hel batat arin añamoh-epov tin bon, oñ ne rotap Godiz gog abanap ravat hez-pov tin hodad tepekez hat, darim Amip batam potazao nem etañ banavatata nañairat nañoohan etet hateveteohö-ñeti pov arin bar añomaz ev toh. ² Met batam aban Kristoz homeo badae batat hez-ñap God abarah pim hezaek bat helahan, rotap pi revah sat et hareet maot erahaekanañ, petev krismasañ 14 bon hatah. Met ne aban hamoh-popuz tin hodad hakez, oñ rotap pim heri kosisinañ honeo helat abarah eteh, ma pim heri pos betet pim pulip sat eteh, povoz ne unun. Oñ God nenap aban popuz tahavoz hodad hakez. ³ Met maot epat arin añom, Aban pop pim herisinañ honeo helat eteh, ma heri pos betet pim akö nenap helat eteh-povoz ne hodad nat, oñ God pim tahavoz hodad hakez. ⁴ Met aban pop revah abarah God hez-ham tin porah bat helahan, pi poek het Godiz ñetiñ tin hahan hateveteohö-ñeti hapan hezavoz aho mañahan hezaek, pi rekot modarin namañotuzat ravah. ⁵ Met God aban pop bat helahan pi hatevetet etehavoz homet, ne rekot biñ haovai sohom, oñ nemaup tovai emoohovoz homet biñ narav het honoñai tairañ neeh ou ravamah-poñihö nemaup kezao bavon navatamahan, darim Amipuz kezao ahoam ou ravamah-nen poñiz biñ ravat haovai sohom. ⁶ Met nem poek sat etehovoz homet biñ ravat nem abatao bat hel batohotin, ne kut het nak toh narab. Tat nemaup ñeti rotapuv ok añoh narab. Met ne ñeti pot nao arin naañotü, oñ arimauhö nem tovai haovai samohovon etet hatevetet nem kapotaz tin hodad ravat hepekez ne zait toh.

Getahavez zut nai Pol rouvah

⁷ Met ne abarah helat ahö tin poñ dari ham añarab hodad nat hez-poñin nañat nañairoohan, etet hateveteohök ganö nemaup abatao bat hel batat hodad hori nao bom hezavoz God gu hahan Seten nem herisik getahav orouvamahavoz zut kakam ahö nao netahan ne itetevor kakamao hatevetevai emohot nemaup abatao ba ahö navat, oñ bat hor batat het tovai samoh. ⁸ Met pot netahan kakamao hatevetevai emoohoek, ne navokaro nao darim Amip bavon navatapanen maot tin hemaz piin ahoam mañoohon, ⁹ pi neen epat nañooh, “Met nimaup kezao bon tamahan neohö ok masakao nanat nem kezao nanamohon niiti ahö ravamah, povoz nem gogot am tovai sameñiek, añarab modari nem kez ahovoz hodad ravamah.” Pot pi neen nañoohaek nem kakam hateveteamoh-pov ba nanevet, oñ am hez, povoz ne epat hamoh, Met Kristo bakez navatata hezan pim gogot tovai samoh-nen povoz homet ne biñ ravat het nem heris sikö tat kezao bon hez-epesiz ne hom nameotü, pot ne hamoh. ¹⁰ Povoz Kristoz gogot tovai samohon modarihö honoñai nañ netamah, ma ñeti horiñ nañamah, ma nemotü bamahan bon tamah, ma kakamavor itetevor mod tairañ netamahan ne sikö tamohoek, am biñ ravat pot homeamoh, Met ne kezao bonop, oñ Kristo bakez navatamahan ne tin pim gogot tovai samoh. Pot ne homet hez.

Korin añaraboz homet mañahat ev

¹¹ Met ari Korin añarab, ne arimatak emat Kristoz ñetiv ahoohovoz ari homet nemaz biñ ravat ñeti tinañ hagitin, tin ravah narab, oñ ari pot nañ nak hezavoz homet, nem toh-ñetiñ arin ahohoek ne aban hodadeo bon kut betezapuz zut ravat arin ok añoh. Met arinañ aban het, “Dei aposor abanari ev,” pot moreg hamah-poriz ari biñ ravat nemaz ari biñ narav tamegiek, epat maot arin añom, Met rotap ne aban abatao bon betezapuz zut hez, oñ God gog epovok ne neñehan hezaek, aban arinañ het añamahan

hamoh-porihö ne ritou netat nakez. ¹² Met batam ne arinañ honeo hehorah Godiz ñetiv arin añovai pim kezao nanoohan ne kaev narav, oñ rez kek tat red añaraboz rekot natotuz poñ ahoam arin añairoohon ne Kristoz aposor abanap rotap ravat hakez-pov ou ravahan ari hodad haraveg. ¹³ Pot tat ari tin etooh, oñ petev ari nemaz epat hameg, “Met Iesuz añarab zei mod potak katak hez-poriz Pol tin homeme hezavoz zut darimaz pi tin homeme nakez.” Met ne monisir gipizoz teki tohopuh, ari nanepekez mañ naañ toohovoz homet, ari tu ravat nemaz okat hamegi? Met eñarohol, pot etohovoz homet, “Hori ok etah,” pot hat nemaz mogao tat heza? Met gu hapek, povoz epat arin añom, Ok ari nemaz homet mogao tameg-pov unun manepken bon tap. Pot arin ev añamoh.

¹⁴ Met batam arimatak navokaro ne emat arin eteohö, met petev maot emoman navokaro nao ravapan. Met emomaz porah nem ok emat het tooh-taputam tohot nai nanepekez arin neohö mañ naañotü. Met tairaz ne nanan tepekez hamoh hometunei, oñ ne arimotü nanohopekez zait nat het, ari lop masak netohot hepekez ne zait ahovonañ hezaek ok emomaz toh. Met ñarohol gog ahov tat parum nonor pap gipiz manamah bon, oñ nonor papahö kez tat parum ñarohol gipiz manamah, met povoz zut ari nem ñarohol ba avatat hezari nem gipizor modatü ari ne nananotü. ¹⁵ Met ne ari eñizohomaz hat orah rezah gog ahov tohot heman, nem biririv zuam bon tapanezat ravapanen ne kaev naravotü, oñ am eñizohot hem. Met pot ne arimaz homet lopori anamohovoz hat ari nemaz kaev ravat kos rez nanameg ma tair?

¹⁶ Met ne arinañ het arimotü nav hehö, pot menoh-epov rekö hat ari bavai nakaotü, oñ arihanañ nari epat hapan batah, “Met Pol epeek emat ourah monisir modatü nav, oñ pi peti moreg etat kilam boohap ok.” ¹⁷ Kar, met pot nari hapan hezavoz homet epat arin añom, Met ne aban mod nari meeman, ok arimatak emat moni nas moreg etat bapanepuh, paru pori moni pos kilam bat emat ne ev nanapanez parun mañoño? Evo, pot ne parun namañ. ¹⁸ Met Taitas iok arimatak emat arin etepanez ahoam mañoohopuh pir aban modap parup honeo meehon emahan ari parupin etegivoz ari hodad. Met parup poñariv moreg nao etat arim moni nas givogí baha? Evo, parup amun pot nao ari naet, oñ pot nari hapanezavoz kapot bon, pot ev hamoh. Met dei Taitas lop honeri ravat het Godiz Pul Tinapuz non honeoroh sohot gogot tovai sameg-povoz ari hahodad.

¹⁹ Met ev arimaz homet menamoh-epañ ari rekö hat, “Met Pol pi aban tinap ok, pot pimaz nae nap mañookaz hat ñeti epeñ ev menahan hez,” ganö pot ari haotunei, oñ ne Kristonañ honeo hez-epop arin añohoman, hodad tinao bat kez tat hepekez hat ñeti epov ev menamoh. Met God etet hezan ne ñeti rotapuv ev arin añamoh. ²⁰ Met arimatak emoman arim hepekezao horiam hepeken, ne etet honoñai tom hezavoz ne ahoam homeamoh. Tat arin ñai añoman ari amun honoñai tepeken, dari tin honeo naketuzat ravapan hezavoz ne ahoam homehot hez. Met ne arimatak emat eteman, ari nari modari tin tohopenen etet kaev ravat hepek, ma mod nariz mogao tat hepek, ma ari mod nari nae nari ser hahot berat main main ravat hepek, ma ari mod nari modariz kosimarati ñeti pekü pekü hahot hepek, ma ari nari arim abatañ bat hel batat hepeken in balavi ahov ariti hepan hezavoz ne ahoam homeamoh. ²¹ Met arimatak emat eteman arim nari batam parumauz zait nenañik tooh-potam tohopen, ma betezam nae nari booh-poñ navet am tohot parum loporizaroh hodad tin modao nav am hori tohot hepan. Povoz ne emat eteman nem batam arinañ het tooh-gog pov

betezam ravapanen, Godiz etañik ne tu ravat hemaz povon ari etet hepeken, ne iñir zakep ahov tohot hem hez. Pot homet ñetiv ev menamoh.

13

Korin pori parumauz tin korav hepan

¹ Met ne arimatak navokaro haemohon dari het sohoek petev maot modao emoman navokaro nao ravapan. Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Aban nañariv ma nañariv napuhö modapuz tapanezavon etet, “Okop hori tahan etegip ok,” pot hapan, povoz rekot poñariviz hapanezao hatevetet barotap batat hori tapanez pop hañ horiv metepek. Pot menah. ² Met batam ne arimatak emat het sohoekanañ maot modao emoh-porah, ne arin epat ñai haañoh, Met ari hori tovai emamegiek, ne sat het maot emomazarah am hori tohopek, povoz arim tohopekezavoz hañiv etomazat ravapan. Met arin añoh-okat petev hotoh ev hezaekanañ maot arin epat añom, Met rotap arimatak emoman nari am hori poñ tohapan, povoz poriz ne zakep natotü, oñ ñeti kezao mañom, ma hañ horiv am metom. ³ Met ev hañiv etomaz menoh-epov ari rekö hat epat hapek ma tair, “Met Kristo piin mañahat Pol ev menah, ma pimauz hodadevokam ev menah?” Pot hapek batak, oñ emomaz hamoh-porah ne Kristoz kezavonañ het arin ñai añom, povoz rotap ne Kristoz nañamahat arin añamoh, pot hodad tepek. Met rotap Kristo arinañ honeo hez-pop sikö natap, oñ kez ahovonañ hezap ok, povoz ne emomapuh hodad tinao maot bepekez hat pim kezavonañ het arin añohom. ⁴ Met batam pi zirah ur ñomah-porah pim heris sikü hehan urahan ñomah, oñ God ñomahaekanañ maot pim kez ahovonañ baviriri batakhan bal hahaek petev pi kez ahovonañ hez. Met pim zut dei amun deim heriñ sikö tat hez, oñ God bakez avatamahan Kristonañ honeo hezaek, ne rekot kez tat arim hori tamegin hamoh-poñ ba oñ avatohom.

⁵ Met arimauz hezavoz an tat homehopekez epat añom. Met rotap ari Kristoz ñetiv bahorë hat heza? Ma pi arinañ honeo emat hakeza? Met pot arin at añoh-epovokaroz homet arim hepekezao tin ba oñ batei. Met ganö arim nap giz nenasik Kristoz abatao hahopanezaek, pinañ honeo nakez tapan hezavoz homet okat at añoh. ⁶ Met rotap Kristoz ñetiv dei bahorë hat hezaek ari deim hezavon haetet, Paru pimiri haravah, pot ari hodad ravepekez zait toh. ⁷ Ma orah rezah God ari eñizohapanen, tin tovai sohopekez hat ne piin mañ mañamoh. Met ne batam arinañ honeo het pim gogot toohon, pim añarab ari ravegivoz homet paru añarab modari arin etet, “Rotap Pol tinam Korin añarab meñizoohaek petev paru tin tovai samah,” pot hahopanez hat piin mañ mañamoh bon, oñ ari pim añarab ravat hezaek, tin nenañihar tohopekez hat piin mañ mañamoh. ⁸ Met arih emat hañiv etomaz hahovoz homet epat arin añom, Met ne aban epopuhö ñeti rotapuvoz nonor rekot namerizotü, oñ ari am ñeti poñ tin baval hat tovai sohopekez hat arin añohom. ⁹ Met ari tin pim ñeti poñ baval hat tovai sohopeken, ne emomaz porah hañ horiv etomazat narav tapanen peti nari epat hapan, “Met Pol pi kezao bonop, povoz hañiv etapanez hahaek naet, oñ dari Korin añarab kezavonañ het tin tovai sameg.” Pot nemaz hapanen ne hori naravotü, oñ arim tin tohopekezavoz homet biñ pimau ravom. Povoz orah rezah tin nenañihar ari tohopekez Godin mañ mañamoh. ¹⁰ Met Kristohö kez nanamah-povonañ ne arimaz korav ahop ravat het hañiv etat bahori avatomaz pi homet kez pov ne nanan, oñ kez povonañ het eñizohoman, ari kez tat tin tovai sohopekez hat piuhö nanamah-povonañ

tovai samoh. Povor pim ñetiñ tin baval hat tovai sohopeken ne arih emomazarah kez ravat hañ horiv naetotuzat ravapanez homet ne ev hotoh hezaek, ñeti epov menat meeman ari bat rekö hat tin hodad tepekez hat ev menamoh.

Ñeti meteo ev

¹¹ Nem bosir sau ravat hezari, ne ari tin hepekez hat ñeti meteo ev menamoh. Met ari tin tovai sohopekez nen poñizahar homehot hezei. Tat nem arin ev añoh-ñeti epeñ hatevetet hodad tinao bat baval hahozei, ma ari lop honerinañ ravat tin honeo hepek. Tepeken God darimaz zakep etamah-pop arinañ honeo hepanen, ari lop tinarizaronañ hepek. ¹² Met ari topourameg-porah nae nap tin metameg-pov tin ou ravohopanez mar nae nap manohozei. Met nenañ honeo het Godiz homet hez-pori arimaz homet, “Paru Korin añarab tin hepenez dei zait teg,” pot hahaek ev menamoh.

¹³ Met darim Amip Iesu Kristoz masakao, ma Godiz zakep etamahao arinañ hepan, ma pim Pul Tinap arim loporizaroh hepanen tin hepek.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

GALESIA Ñeti garosikao

Galesia ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Galesia zei ahö posik añarab Zuda bon, oñ patari ahoam heh, met parum ñaravatak Zudahol honeo aviam heh. Met poek Polihö añarab porin Iesuz ñetiv mañoohan, paru hatevetet Kristoz homeo badae batat hehan Pol sahan tokat Zuda parum ñaravatak hehari epat mañooh, “Evo, tin bon, ari betezam Iesuzari naravotü, oñ garos deim tamegit ari aban patariz biz kosiñ eelak, ma Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñiz hodad ravat tovai sohot dei Zudaholoz zut ravepek, povozahoh pim añarab ravepek.” Pot mañat ba in balaví metoohan, Pol hotoh sat hehaekanañ hatevetet ñeti epov paru meñizapan homet menat epat mañah, “Met ari Zudaholoz tamahat tohopekez añamah-pov betezao ok, oñ Iesu arim horivoz hañiv bat ñomah-nenavoz homevai sohopekezaek, Godiz etañik pim añarab tinari ravat hepek.” Pot menat paruhaz meeh.

Met Iesu abarah hasahan krismasañ 23-iz zut bon tahan, Galesia zeisik Zudahol het pot manoohavoz homet, Pol ñeti epov menat paruhaz meeh.

Aban Pol ñeti epov menah

¹⁻² Ne Pol, met dei aban nenañ ev hezarihö ari añarab Galesia zeisik Iesuz homet hezariz hat ñeti epov ev menakaz teg. Met ne aposor abanap banavatahan hezaek, ham aban narihö gog epov tohomaz neen nañah bon, oñ Iesu Kristor God darim Papap, pi ñomahaekanañ maot baval hah, parup poñarivihö añarabon ñetiv mañovai sohomaz nañahat mañamoh.

³ Met God darim Papapur Iesu Kristo darim Amip masakao anohopanen, ari lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

⁴ Met batam God darim Papap Kriston mañahat pi baval hat het emohot ev hamarrah hori povor kao an pap manat hezaek, erat darim horiñiz hañiv bat pi am ñomahapuh hori hegiek baeverevah. ⁵ Povoze orah rezah dari Godiz abatao bat hel batat biñ mañovai sohok. Rotap ev hamoh.

Iesuz ñeti patao mañah

⁶ Met God ba ou avatat masakao anahan ari Iesuz homeo badae bategipuh hezaek, ñeti patao arin añamahan, zuum Iesuz ñeti rotapuv betet kos rez manat ñeti mod pov baval hat tameg, met arim pot tamegivoz ne home midin tat hez. ⁷ Met ñeti arin añamahan hateveteameg-pov Iesuz ñetiv bon, oñ aban nari pim ñetiv ba in balaví tat, “Iesuz ñetiv ev,” pot moreg ok añamahan, ari hatevetet lop houlorizaronañ hez. ⁸ Met parum añamah-okovoz homet epat añoman hatevetei. Dei aban koravorihanañ nap, ma abarahanañ enzol nap erat batam arinañ het, Iesuz ñetiv aňoogin hateveteog-pov ba in balaví tat ñeti patao arin añapan, povoz pot añapanez pop horiek sapanez non poorotihar sohopan. ⁹ Pot ev arin haañoh, oñ maot añoman hatevetei. Met garos ñetiv hagin hatevetet barotap havategiek nap, “Iesuz ñetiv ev,” pot hat ñeti patao añapanez pop Godihö meepanen horiek sat hepanezap ok.

¹⁰ Met ari tair homeameg? Ev nem ñeti menat anomaz toh-epov nemaz loporizaroh biñ ravat hepekez nao, ma God neen etet pim loporih nemaz biñ ravat hepanez nao ev menamoh? Met ari añarab loporizaroh biñ ravat

hepekez homet ñetiv añohotin, ne Kristoz gog abanap narav toh narab, oñ ne God biñ ravat hepanez añamoh, povoz ne Kristoz gog abanap ravat hez.

Pol God gogovok meñeh

11-12 Met nem bosir sau ravat hezari, ne Iesuz ñetiv añarabon mañovai samoh-epov ham aban narihō parumauz hodadevonañ neen nañahat hamoh bon, oñ Iesu Kristo pimauhō ñeti epov nañahan haovai samoh.

13-14 Met batam nem het tooh-ñetiv ari hahodad. Met ne deim iz mimiholoz haovai emoohat, kez tat baval hat tohot Godiz homehot het nem kapotakariz tamahat ahoam zait tat het, dei honerah avatahan ahō ravat hegiri, neohō paru ritou metat kez tat tovai emooh. Pot tovai emohot añarab Iesuz ñetiv hatevetet baval hat toohariz kaev ravat, paru Iesuz ñetiv betepanez kakamao ahoam metooh.

15-16 Met nem nonopuz ñekevok hehon ne nanavat heh-porah, God ba ou navatat nemaz pot hah, “Tokat epov batapanen ahō ravapanepuh, nem gog abanap ravat hepan.” Met pi pot nemaz hat hehaek, tokat ne Iesuz ñetiv añarab patarin mañohomaz Godihō pim masakavonañ pim ropun neen nañairat epat nañah, “Ni nem ro epopuz ñetiv añarab patarin mañohoz.” Pot nañahan ne sat aban napun nañah-povoz homet at namañ, ¹⁷ ma aposor aban Iesu garos ba ou batahan, Zerusalem zeï ahotak heharin sat at namañ, oñ ne zuam Arebia zeï pat posik aban pori bonoek sat hehopuh, poekanañ tokat maot Damaskas zeitak emat hehō.

¹⁸ Met ne Iesun eteohō-poekanañ krismasañ 3 bon tahan, ne Pitan etet hodad ravomaz hat Zerusalem zeitak sat, ne pinañ honeo hehon alizañ 15 bon tah. ¹⁹ Met porah ne Pita ma darim Amipuz bosip Zemis nen poñarivin eteohō, oñ aposor aban modarin ne et narë. ²⁰ Met ne ñeti moregao ev namen, oñ God etet hezan ñeti rotapuv ne ev menamoh.

²¹ Met ne poekanañ Sirmar Silisia zeï mod posikaroh zeï potak katak sat em tooh. ²² Met pot tooh-porah, Zuda añarab Kristoz togut ravat hehari ne Zudia zeisik houl nakez, povoz paru neen etet hodad nat. ²³ Oñ mod nari nemaz pot hahan paru hateveteoh, “Met batam Pol dari Iesuz ñetiv kos rez manakan ñeti betezao ravapanez hat kakamao etooh-pop maot ñeti tapuv modarin mañovai samah.” ²⁴ Pot nemaz paru haohan Zuda añarab pori hatevetet Godin nemaz biñ mañovai sooh. 1 2

Polir aposor modari togü manah

2

¹ Met krismasañ 14 bon tahan, dei Banabas maot Zerusalem zeitak sakaz tat Taitas bavizat dei honeo seg. ² Met nem hodadevok poek soh-bon, oñ Godihō epovoz homet somaz nañahan soh, Met ne añarab patarin Iesuz ñetiv mañovai sooh-gog povoz paru Iesuz togutaz aban korav añovai ahori tin hodad nat het, “Pi hōriam tamah,” pot hapan hezavoz homet, ne poek sat aban nen porinañ dei togü manat nem gogovoz kapot bar mañoman, paru tin hatevetet hodad tapanez parun mañoo. ³⁻⁴ Met Taitas deipinañ heh-pop pi Zuda bonop, oñ Grik aban biz kosis naelap, met Zerusalem zeitak hegin, Zuda aban nari, “Dei Iesuz añarab ev,” pot moreg haohari deim ñaravatak honeo emat het ñetiv haogin, rez kek tat epat dein añoo, “Evo, met dari mapori tin honeo hekaz Mosesiz ñetiñ baval haok, povoz Taitas darinañ tin honeo hepanez garos pim kosis meelak.” Pot añah, oñ batam Mosesiz ñeti poñihō edemahan hegiek, petev Iesuhō baevilat non tinaoroh haeñehan hezaek, maot ñeti poñiz irih sookaz añahan, ⁵ dei

epat parun mañeg, “Evo, met Iesuz ñetiv hatevetet paru añarab patari lop tinarizaronañ haravat hezaek, Iesuz ñetivonañ mod hameg-okov bahoneo navatotü.” Pot mañat Taitas pim kosis meelakaz añahaek evo mañeg, povoz Iesuz ñeti rotap pov ari añarab patarinañ tin hepan.

⁶ Met God añaraboz heri nenañinañ tamahavon etet an tamah bon, oñ maporiz loporizaron etet an tamah. Povoz ne Zerusalem poek het korav ahö poriz ne ñaihet nat hehopuh, ari añarab patarin Iesuz ñetiv añamoh-pov bar mañohon, paru aban pori hatevetet ne ñeti mod nao arin añomaz nanañ, ⁷⁻⁸ oñ “Tin ok,” pot hah. Met Pita rotap God pim kezavonañ pim aposor abanap ba ou batat, pi Zudaholon Iesuz ñetiv mañovai sohopenez gog epovok meñehan hez, met povoz zut ne añarab patarin mañohomaz aposor abanap ba ou navatahan tovai samoh, pot deipimaz hodad ravah. ⁹ Met Zemisir Pitar Zon paru poekariz korav ahö ravat heh-pori Godihö ne gog ahö epovok neñeh-pot hodad ravat dei Banabas maras anat pot añah, “Ae, dari gog honevok hez, met dei Zudaholon mañovai sohok, oñ arip Zuda bon oñ añarab patarin mañovai sohopek.” ¹⁰ Pot añañ etat añah, “Met arip paru Zuda gipizor nonair nai bonoriz unun manotunei, oñ zakep tat meñizohot hezei.” Pot añahan ne zait tat nem meñizohomaz homet hehö-pov am kez tohot hehö.

Pol Pitan ñai mañah

¹¹⁻¹³ Met tokat ne Antiok zeitak hehon, Pita poek emat het pi Iesuz homet heh-añarab pat narinañ tinam het gipiz nohot hehan, Zemis pim Zuda mod nari meehan poek emah. Met emah-pori pot homeh, “Met Iesuz homehot hez-añarab patari parum biz kosiñ meelapan, povoz deinañ honeo dari toutat gipiz nook.” Pot homet hehari emahan, Pita pori nim toohavon etet kaev ravapan hezavoz homet, main ravat garos toutat nooh-porinañ honeo ravat maot nain. Tahan Zuda modari paru amun ñaihet tat main ravat añarab patarinañ gipiz nain hehan, Banabas amun hori homet pim mod porinañ main ravah. ¹⁴ Met hori pov tahan ne etehon tin narav tahan, ne añaraboz ñaravatak bal haz rouvat Pitan ourah etat mañoh, “Ni okat teñiek Iesuz ñeti tinao tinam baval nak teñ. Met ni Zuda abanap ok, met garos añarab pat porinañ het parum tamahat taput tat honeo gipiz hainooñ, oñ petev nim modari emahan, ganö tat ni main ravat hezaek pat porihö rekot niin etat nañapan, ‘Met erom, dei ari Zudaholoz zut ravat arim tameg-taput takaz hat okat tat main raveñi?’ Pot nañapan hezag, tovai ni okat totun.” Pot piin mañoh.

Iesuz homeo badae batat hek

¹⁵ Met deim nonor pap Zudaholohö avatah, povoz dei Zudahol ev, met añarab patariz horiam tovai samah-poñ dei nat, ¹⁶ oñ Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ baval haovai emoogivoz God dein etet, “Ari ñeti kateñir ah ñeñ baval hameg, povoz tokat hañ horiv naetotü,” pot añaha? Evo, pot dein naañ, oñ Iesu Kristo darim horiv bat ñomahapuz dei homeo badae batat hezaekan God etet etat hamah, “Ae, ari tokat arim horiñiz hañiv ne naetotü.” Met nap Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ baval hat tovai sohopenezaekan God etet, “Okop hori tamahavoz hañiv navotuzap ok, pot nakaotü,” met nap Iesu Kristoz homeo badae batapanen God etet, “Nem rop okopuz horiñiz hañiv bat ñomah, povoz ne pimaz ‘Hañiv navotuzap ok,’ pot ev hamoh,” pot hapan.

¹⁷ Met dari Kristonañ honeo het non tinaoroh hezaek, pi eñizapanen añarab patarinañ tinam het gipiz nohot maot tokat Pitaz tahat tat paru

patarinañ nain hek, povoz Iesu hori pov takaz eñzah-pot ravapane? Evo, oñ hori pot nao takazavoz Kristo naeñizotü. ¹⁸ Povoz ne epat bar añoman ari hodad tepek. Met Iesus homet samohoek, ne maot nem lopori borourat non batamoroti sohot arin Mosesiz ñetiñ baval hahopekez añohom, povoz nem horiv ahö ravapan. ¹⁹ Met batam ne Mosesiz ñetiñ baval hat tovai sooh-poñihö nem hori tovai emoooh-poñ ba ou batah, oñ ne ñeti poñ betet Kristoz nonoroh samoh. Povoz met ñomamahari paru ham heriñinañ het tovai soohavoz hom namee hezavoz zut, nem ham herisiz zaitivok Mosesiz ñeti poñ baval haohovoz petev hom namee hez, oñ God nenapuz homevai samoh. Met rotap Kristo zirah ur ñomah-porah ne pinañ honeo het ne amun ñomoh. ²⁰ Met ne ñomoh hahö-epovoz kapot epat hez. Met batam nem ham herisiz zaitivonañ het tovai emoooh-pov pinañ honeo ñomat bon tah, oñ petev Kristo Godiz rop nemaz zakep tat ñomah-pop nem loporih hezaek, pi nenapuz homeo badae batat tovai samoh. ²¹ Met maot epat añoman hatevetei. Met añarab Mosesiz ñetiñ baval haovai soohan, Godiz etañik parum horiv bon tahan tin ravahatin, Iesu darim horiv bat ñomah-pop betezam ñomah, pot hahö narab. Met Iesu betezam nañom, oñ darim horiv bat ñomah, povoz Godiz masakao anahan Iesu ñomah-pov ne kos rez namanotü.

3

Mosesiz ñeti kateñihö naeñizotü

¹ Met ari Galesia añarab, tair tat ari kutari maot ravat hez? Met ne arinañ het Iesu Kristo zirah urahan ñomah-ñetiv arin bar añohon hatevetet tin hodad haraveg, oñ petev mod tairari arim hodadeo ba in balaví etat hez? ² Povoz arin at ñe nao ne epat añom, Met ari tair toogin Godiz Pul Tinap arihaz emah? Ari Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ baval haogin ariñi pop emaha? Ma Iesus ñetivon hatevetet homeo badae batat hegin emah? Rotap ari Iesus homeo badae bategin arihaz emah. ³ Oñ ari kut hezari, batam Godiz Pul Tinap lop mageirizaro anahan ari pimeri raveg, oñ petev Mosesiz biz kosiñ elookaz hah-pov Iesus ñetivonañ bahoneo batat tinari ravat hepekez homeamegi? ⁴ Met rotap ari Iesus ñetivon hatevetet barotap batat hegin, mod nariñö kaev ravat kakamao etahan hateveteg-pov petev betezao ravat hez, ma tair? ⁵ Met God pim Pul Tinap ari anahapuh, arim ñaravatak añaraboz natotuz red povor kao tamah-poñ ari Mosesiz ñetiñ baval hat tovai emooogivoz homet pot etooh, ma ari Kristoz ñetivon hatevetet barotap batat hegiek pot etooha?

⁶ Met ari Abraamiz hehavoz homei. Met pimaz epat menahan hez, Pi Godiz mañoochat hatevetet barotap batah-povon God etehan pim aban tinap pot ravah. ⁷ Met povoz zut añarab tairari Abraamiz toohat Godiz ñetiv barotap batamah-porin God eteamahan, Abraamiz mim tinari ravat hez, povoz ari hodad ravei. ⁸ Met batam God pot homeh, Tokat añarab patari nem ropuz ñetivon hatevetet pimaz homeo badae batat hepanen, nem etañik hañ horiv navotuzari pot ravat hepan. Pot homet pi Abraamin ñeti tin epov mañahat Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, “Met nim mim nap ou ravapanen poekanañ nem masakao añarab maporizaroh an pap manapanen biñ ravat hepan.” ⁹ Met pot menahan hez, povoz dari epat hodad, Abraam tin pot toohavoz zut paru tairari Godiz ñeo barotap batamahari masakao manamah.

¹⁰ Met epat amun menahan hez, Nap Mosesiz ñetiñ baval haovai sohot ñeti aví nairar elat ritou tapanez pop Godihö hañ horiv metapan. Pot

menahan hez, povoz dari epat hodad haravameg. Met añarab tairari Godiz etañik tin ravat hepanez hat Mosesiz ñetiñ baval hat tovai samahari ñeti poñiz nao elat ritou tapanenzaek, hañ horiv bapan. ¹¹ Met mod epov amun menahan hez, Met añarab tairari Godiz homeo badae batat hepanez pori pim etañik tinari ravapanepuh, pohao tin het hepanez nonoroh sohopan. Met menahan hez-pov rekò hat dari epat hodad ravameg, Nap Mosesiz ñeti nenañiz homet tovai sohot, Ne Godiz etañik tin hezap ev, pot homepanez popun etepanen pi tinap naravotù. ¹² Met Mosesiz ñetiñ baval hat samahao, met darim Godiz homeo badae batamegив honeo ravat heza? Evo, oñ main main hez. Met epat amun menahan hez, Met ari ñeti mapoñ baval hat ñeti avì nairar elat ritou nat hepek, povoz pohao tin het hepek. Pot menahan hez, oñ dari añarab pot tookaz rekot bon.

¹³ Met dari Mosesiz ñeti mapoñ baval nak hek, povoz hañ horiv bat kakamao ahoam hatevetek. Oñ epat amun menahan hez, Met tairari zimedek bizat uramah-pori Godihò ok hañ horiv metamah. Pot menahan hezavoz zut Kristo darim hañ horiv bat kakamao ahoam hatevetek hezavoz homet, darim urutak pi hañ horì pov bat kakamao hatevetet ñomah, povoz dari tokat kakamao hat navetetù. ¹⁴ Met Kristo pot tat eñizah, povoz batam Abraamin pim iz mimihol masakao manohopanez au mañahan hehaek, petev ari añarab patari amun Iesu Kristonañ honeo ravegin, pim masakao anamah. Tamahan dari honeo ravat pimaz homeo badae batat hezaek pim Pul Tinap meeapan erat eñizohopanez au añahan heh-poek meehan dariti haerat hez.

God Abraamin Mosesin au mañah

¹⁵ Met nem bosir sau, darim tamegivoz homet epat añoman hatevetei. Met aban nañariv nao tapanez ñetiv hat bahoneo batat hepanenzaek, ñeti parupim hapanez pov rekot naelotù, ma aban mod napuhò ñeti mod nao hat parupim hah-okovonañ bahoneo navatotù, oñ parupim ñeti hat bahoneo batapanez nen potam hepan. ¹⁶ Met povoz zut batam God Abraamin epat au mañah, “Met tokat nim iz mim nap ou ravapan.” Pot mañahaek pi pim iz mim maporiz homet pot nak, oñ pim iz mim hon napuz homet pot au hah. Met dari hodad, Abraamin iz mim pot ou ravapanez au hahan hehap Kristo ok. ¹⁷ Met aban poñariv ñetiv hat bahoneo batah, pot ev menohovoz homet kapot epat añom, God Abraamin au mañahaekanañ krismasañ 430 bon tahan pi Mosesin ñeti kateñir ah ñeñ mañah. Met garos Abraamin pim iz mimipuz au mañahan heh-pov Mosesiz tokat añarabon mañahan heh-povohò elaha? Evo, povohò elat ritou nat, oñ pim garos au mañahan heh-pov petev am hez. ¹⁸ Met God pim masakao anohopanez-pov Abraamin mañahao baval hat dari anohopan. Met batam Mosesiz ñetiñ baval hat tovai emoogiek masak pov haanahatin, Abraamin garos au hamañahan heh-masak pov ou narav tah narab. Oñ God Abraamin au mañahan hehaek, petev taput tat mañah-pov baval hat dari am masakao anamah.

¹⁹ Met God Abraamin pim iz mimip tokat ba ou batapanez batam au mañahaekanañ tairaz Mosesin ñetiñ maot mañahan menahan hez? Met batam Abraamin au hamañahan hehanahoh, añarab tinavor horivoz kapotaz hodad nat heh, povoz parum horì tooh-poñiz hodad tapan hat ñeti poñ Godihò enzolipun mañahan erat Mosesin mañah. Tahan pi emat añarabon bar mañah. Met Abraamin iz mim pop ou ravapanen, Mosesiz ñeti poñ bon tapanez God homet piin mañah. ²⁰ Oñ God Abraamin au

mañah-poek pi mod napun mañahan piin namañ, oñ ñeti tin pov mañapan hat pimauhö mañah.

Mosesiz ñetiñiz kapot mañahat ev

²¹ Met ni nap epat hakë batak, “Met God garos Abraamin au mañahapuh, tokat maot ñeti kateñir ah ñeñ Mosesin mañahæk, peti Mosesin mañah-poñihö Abraamin mañah-pov bavon batak.” Pot homeamegi? Evo, pot bon, oñ Mosesiz ñetiñin hatevetegin, dari Godiz non tinaoroh pohao sookaz eñizohavozatin, dari ñeti poñik Godiz etañik tin raveg narab. Oñ Mosesiz ñeti poñ naeñiz, povoz dari poñik pim etañik tin narav hez. ²² Met dari añarab mapori nonair nai birepenañ demamegivoz zut, ham heriñiz zaitivohö edemat bahori avatat hezan dari hori tovai sameg, pot menahan hezaek dari rekö hameg. Oñ batam God Abraamin dari eñizohopanez au hamañahan hez-pov dari Iesu Kristoz homeo badae batameg-nenari eñizat masakao anamañ.

²³ Met Kristoz homeo badae batat hekaz pov ou narav heharah dei Zudahol Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñiz irih hegin ñeti poñihö edemahan hegiek, God non mod tinaorö ba ou batapanez hat heg. ²⁴ Tegin ñeti poñihö deimaz korav ravat heh. Met Kristo haerat non mod tinaorö ba ou batapanen, dari pimaz homeo badae batat non poorotihar sookazaek, Godiz etañik hañ horiv navotuzari ravakaz ñeti poñihö deimaz korav ravat heh. ²⁵ Met pot etahan hegiek, petev Mosesiz ñetiñiz irih heg-pov bavon havatah. Tahan dari Kristoz homeo badae batat hezaek, pi tapupuhö darimaz korav ravat hakez.

Paru Godiz ñarohol ravat hez

²⁶ Met ari Iesu Kristoz homeo badae batat pinañ honeo ravegiek Godiz ñaro mauri ravat hez. ²⁷ Met ari Kristoz abatavok ivoh emeehan pinañ honeo ravat dimihol meamegivoz zut, pim hepekez tin pov ari bat sameg. ²⁸ Povoz batam ari main ravat heg-pov bon tahan dari añarab narir nari Zudaholor Grik añarab, ma abat ahoñinañarir abatañ bon betezari, ma abanarir añahol petev dari mapori Iesu Kristoz homeo badae batat hezaek, bahoneo avatahan togü honet ravat hez. ²⁹ Met ari petev Kristoz añarab haravat hezaek, Abraamiz iz mimihol pot ravegin God Abraamir iz mimihol masakao manohopanez au mañahat ari petev anohopan.

4

Dari Godiz ñarohol raveg

¹⁻² Met hodad tepekez ñeti mod epov añomaz ev toh. Met aban nap monir zeirurum ahotü bat hepanepuh ñomapanen pim rop papapuz nonair nai potü bapanezap ok. Oñ pi goep hepenez porah pim pap pop ñomapan, povoz nonair nai potuz korav naravotü, oñ aban mod nap pir pimotoz korav ravat hepanen, ro pop aban korav hepenez popuz irih het pim mañohopanezat tohot hepan. Met tokat papapuhö pim ahö ravat bapanez hahan heh-porah ravapanen nonair nai potü pimau bapan. ³ Met povoz zut Iesu naem heharah, dei ro goe popuz zut het deim ham heriñiz hodadevoz irih het añoohat tohot heg. ⁴ Oñ God eñizapanez au hahan heh-pov totoi ravahan etet, pim ro nenap meehan erat ñari añ hamarapuz loporih ou ravahaek, bataan ahö ravat pi Zudaholoz ñetiñiz irih heh. ⁵ Met pot tahaek dei Mosesiz ñeti poñiz irih hegiri piuhö baeverevat non magei tinaoroh eñepanen, dei Godiz ñarohol ravakaz hat pot tah.

⁶ Met ari amun Godiz ñarohol raveg. Met God pim ropuz Pul Tinap darim loporizaroh meehan erat hezaek eñizamahan, “Apai, deim Papap,” pot piin mañameg. ⁷ Met ari aban betez abatañ bonoriz zut nakez, oñ Godiz ñarohol ravat hezaek pi tokat dari pim ñarohol anohopanez au hahan hezatü anohopan.

Pol Galesia poriz loporì honoñai tah

⁸ Met batam ari Zuda bonori Godiz unun heg-porah ari pei hamarah hez-god moreg poriz irih het tovai emoog. ⁹ Oñ petev ari God rotap hezapuz hodad ravat hezaek pi arin etet, “Nem ñarohol ok,” pot arimaz hamahaek, tairaiz maot borourat kos rez manat batam naeñiz tooh-poriz zut Mosesiz ñetiñiz irih ravat hepekez añamahan okat tameg? Evo eñarohol, povoz tin bon. ¹⁰ Met ari Kristoz homet hegiek, maot Godiz etañik tin hepek hat, Zudaholoz tamahat gogot natotuz aliz poñiz ari homet hez, ma ñonis magei limar tamahan parum tamahat, ma krismas mamogao bon tamahan modao bat har batovai tamah-taputam ari tameg. ¹¹ Met pot tameg-ñetivon ne hatevetet loporì honoñai tat epat homeamoh, Met ne parunañ het ñetiv mañooh-pov betezao ravamah batah. Pot arimaz ne homet home midin tamoh.

¹² Nem bosir sau, ne arimaz zakep tat iñivonañ epat ahoam arin añom, Ne Zuda abanap, oñ Mosesiz ñetiñ baval hat tovai emoohovoz ne hom namee hez, oñ ne ñetiñ poñ betet ari eñizom hat arim zut ravoh, povoz nem tamohot tat Mosesiz ñetiñ poñiz hometunei. Met ne ok arimatak emat hehon ari horì nao nanet. ¹³⁻¹⁴ Oñ ari hodad, ne okoek emat zei modatak somaz homehoek, lam ahov tat arinañ am het nem heris horì ravat hehon, ari epat nak, “Dari pimaz kaeveg, sa hep.” Pot hat ari ne kos rez nanat nanevet, oñ Godiz enzol nap ma Iesu Kristo ariti emahatin, ari masak ahov meteg narabavoz zut ne masak netoog. Toogin arinañ het Iesuz ñetiv añoohon ari hat haveteog. ¹⁵ Met porah ñetiñ pov añoohon ari hatevetet nemaz biñ ravat hegiek, ari tair tegin petev pov bon tah? Met batam ne arinañ het lamao tat hehorah ne neñizepekez homet arim etañ batizat naneg narab, pot arimaz ne hodad toh. ¹⁶ Oñ ne ev het ñetiñ rotapuv arin añamohok nemaz loporizaro horì ravat kaev raveg ma tair?

¹⁷ Met paru ñetiñ moregao arin añamah-pori beri akat avat sohot dari lop honerinañ heg-pov bon tapanen, ari nemaz kaev ravepekepuh, parum abatañ bat hel hatepekez hat hodad horivonañ het okat añamah. ¹⁸ Met dari hodad tinavonañ het modari loporì manat meñizookan tin ravohopan. Met batam ne arinañ hehon, ari loporì nanat tin netoogivoz zut petev ne hotoh ev hez-eparah taputam nemaz homehopek, povoz tin ravohopan. ¹⁹ Met ari nem ñaroholoz zut ravat hezariz homet maot kakamao hateveteamohovoz kapot epat hez, Met ari Iesuz homet tin sohopekez ne ahoam zait tat hez, oñ ari pot nat, povoz ne kakamao hatevetet, ²⁰ arimaz homeme tohot hez, povoz ne emat arinañ honeo het eñizohot ñetiñ masak tinao arin añomaz zait toh. Oñ ne hotoh ev hez, povoz ñetiñ kezao ev menamoh.

Egar Seraz ñetiv

²¹ Met ari Godiz etañik tin ravepek hat, Mosesiz ñetiñ kateñir ah ñeñ menahan hezañ baval hat tovai sohopekez zait tat hezari, pim batam menahan hez-epov añoman ari rekò hat hodad ravei. ²²⁻²³ Met batam Abraamiz roñariv batah. Met pim añapuz asit metooh-añ nap Ega pop añaholoz tat ñarohol batamahat Abraamiz ro garosikap batah, oñ God Abraamin au mañahan hehaek, pim añ maup Sera añaav haravapanez tahap

ro modap batah. ²⁴⁻²⁵ Met ne añ poñariviz tahavoz homet zu tat epat añom, Met batam Godihö Mosesir Abraamin ñeti mañahan hez-povokaro añ hahö-poñariviz zut hez. Met Abraamin au mañahan hez-pov añ Seraz zut ravat hez, met dañ navoz abatao Sainai Arebia zeisik hez-poek Moses hehan, God ñetiv mañahan hez-pov Ega as ñari popuz zut ravat hez. Met añ popuz ñaro izahol modariz irih het asit metovai soohan, tin nakezavoz zut Zudahol, parum zeí ahot Zerusalem, potak het Mosesiz ñetiñ hahan hezat baval hat tovai sohot tin nakez. Tahaek Ega parum nonopuz zut ravat hez. ²⁶ Met abarah zeí tin modat demahan hez-potaz abatao Zerusalem hamah-poek dari Mosesiz ñetiñiz irih naketuzaek, tin hekaz zeí potaz zut Sera añ pop ravat hezaek pi darim nonopuz zut ravat hez. ²⁷ Met batam Sera garos ñaro navat het toohavoz epat menahan hez,

Ni añ ñaro navat het kakamao hat navet heñip ni biñ ravat daañ hahoz.

Met ni añ popuz iz mimiholohö añ nim abupunañ het ñarohol batat hehapuz iz mimihol ritou metat belezai ravat hez. *Aisaia 54:1*

Pot menahan hez.

²⁸ Met nem bosir sau, God Abraamin pim añap rop batapanez au mañahan hehaek, tokat ro Aisak batah, povoz zut masakao anohopanez au mañahan hezaekanañ ari Godiz ñarohol ravat hez. ²⁹ Met Ega batam añaholoz tat ñarohol batamahat Ismael bataan heh, met Godiz Pul Tinap Sera meñizahan Aisak bataan heh. Tahan Ismaelihö Aisak bahorí metooh. Povoz zut petev amun Mosesiz ñetiñiz irih het tovai samaharihö dari Godiz Pul Tinap eñizat hezari bahorí etamah. ³⁰ Oñ ro poñariviz ñetiv epat menahan hez, Met añ asit tamahapuz rop añ maupuz ropunañ honeo het papap ñomapanen pimotoñ navotü, oñ añ maupuz ropuhö potü bapan. Povoz añ modapur rop meeken sap. Pot menahan hez. ³¹ Met nem bosir sau, dari añ asit metoohapuz ñarohol bon, oñ añ maupuz ñarohol dari raveg, povoz darim Papapuzatü bat hekazari añ revahapuz zut Mosesiz ñetiñiz irih naketü.

5

Dari Iesuz nonoroh samegiri tin hek

¹ Met batam Seten dari edemat hehan hegiek, Kristo erat baevilat non tinaoroh eñeh. Povoz paru Mosesiz ñetiñ baval hat tovai sohopekez añamahaek, maot Seten edemapanen horí ravepek hezavoz homet rez kek tat añamoh-eperin pot mañei. “Evo, arim añameg-okat dei natotü.” Pot mañat ari non tinaorohahar sohozei.

² Met ne arin añamahavaz hatevetet parum añapanez pot tat arim kosiñ eelapan, povoz Iesu darimaz homet ñomah-pov batiu tiu batepeken, pi darimaz homet ñomah-pov rekot naeñizotü. ³ Met tinam maot añomah hatevetei. Met arim biz kosiñ eelapanez gu hapeken eelapan, povoz orah rezah ari Mosesiz ñeti mapoñ baval hat tovai sohopekez amun gu hapek.

⁴ Met ari Godiz etañik tin ravepekez hat Mosesiz ñetiñ baval hat tovai sohopekez homet hezari, ari Kristonañ honeo nakez, oñ main ravat Godiz masakao kos rez manat iñidoh borevotü ravat hez. ⁵ Met tairaz pot tepek hezavoz hamoh hometunei, oñ dari Iesuz homeo badae batamegiek, Godiz Pul Tinap darim loporizaroh eñizamohan epat homeameg, Tokat God map batin avatapanen tin hek. ⁶ Met dari Iesu Kristonañ honeo ravat hezarin God etet, Parum kosiñ elah, ma nael, pot hom namee, oñ dari maporin etet epat homeamah, Met nem ropuz homeo badae batat nae nap zakep tat loporí manat hez, ma tair? Pot homet pi darin et bameamah.

⁷ Met garos Iesuz ñetiv arin añoohon hatevetet ari tin tovai emoog, oñ petev aban mod nari arin ñetì pat nao añamahan ari ñetì rotapuv baval nak hez. ⁸ Met God ari ba ou avatah-pop pot tepekez naañ, oñ aban nenarihõ parum homevokam arin okat tepekez ok añamah. ⁹ Met holopuz heipitak izov rapat sapan, povoz heipit map horì ravapanezavoz zut aban nari arinañ het hodad horiv anat, ari mapori bahorì etamah. ¹⁰ Oñ dari darim Amipunañ honeo ravat hez, povoz arimaz pot homeamoh, Paruhaz tep epee meeman sapanen, paru bat etet rekõ hat tinam hatevetet ñetì pat moreg parun mañamoh-poñ betet kos rez manapan, pot homeamoh. Met aban pot moreg pov añat ari ba in balavì etamah-popuz abatao ne unun. Oñ God piin et hareet hez, povoz tokat piuhõ hañiv pop metapan.

¹¹ Nem bosir sau, met paru nari, “Pol parum biz kosiñ meelapanez abanarin mañamah,” pot nemaz moreg hamah, oñ ne Iesuz abanari parum kosiñ meelapanen God etet biñ ravapan, pot mañohovozatin, paru Zuda nem modari nemaz kaev narav tah narab, ma kakamao ne nanet tah narab. Oñ ne pot namañ het Iesu darim horivovz hañiv bat ñomah-povoz homevai sookan God biñ ravapan, pot añarabon mañamohovoz kaev ravat kakamao ne netamah. ¹² Met paru arinañ het arim kosiñ eelapanez añat bahorì etamah-pori parumauz herì kos nañ elapan nak.

¹³ Nem bosir sau, batam horì povor kao toogin birepenañ demamegivoz zut edemahan ari hegiek, God ba ou avatat ba evilahapuh tinaek eñeh. Oñ, “Ne tinaek ev hez,” pot hat batam arim horì toog-poñ betezam maot tepek hezavoz tinam homei. Tat nae nap zakep tat loporì manohozei. ¹⁴ Met tairaz pot tepekez hamoh hometunei, oñ Mosesiz ñetì menahan hez-mapoñiz kapotakao ravat hez-povok epat menahan hez, Met nimauz homet zakep tameñivoz zut añarab modariz homet zakep tat tin metohoz. ¹⁵ Met bolop adakap nohopanen modap emat napanez tapanen menapanezavoz zut, ari het ser nae nap hat mogao tat zei ñai tohopek, povoz arim tin honeo tovai sohopekezao bon tapan. Povoz tinam homet nae nap zakep tat loporì manohozei.

Ham herisir Pul Tinapuz ñetiv

¹⁶⁻¹⁷ Met epat añoman hatevetei. Met Pul Tinapuhõ hodad tinao anamah, met darim ham heriñihõ hodad horì tookaz anamah, met Pul Tinapuhõ ham heriñiz hodad horiv anamahat ritou metat bat hor batapanez tamah, met ham heriñiz hodad horivohõ Pul Tinapuz hodad tinao anamahat ritou metat bat hor batapanez tamah. Povokaro nae nap ritou metapanez tamah, povoz dari tin tairao tookaz homeamegin ba in balavì etamah papap tameg. Oñ Godiz Pul Tinap arim loporizaroh tin korav ravat hepanez mañohopekepuh, Pul Popuhõ hodadeo anohopanezat tovai sohopek, povoz arim ham heriñiz zaitivok tovai nasohotü. ¹⁸ Met arim loporizaroh Pul Tinapuz hodadeo anohopanezat tovai sohopek, povoz Mosesiz ñetì kateñir ah ñe poñiz irih ari naketü. ¹⁹ Met darim ham heriñiz zaitivohõ epat tovai sookaz añamah, Met biz bogì tovai sookaz, ma home horiv homeokaz, ²⁰ ma modap ñomapanez gihar bookaz, ma pituhol ma tairari ba ahori batat eñizohopanez gogot tohokaz, ma nae nap kaev ravat mogao tat ser haokaz, ma gitait ravookaz, ma menat berat main ravookaz, ma modariz nonair nain etet zait tohokaz, ma darimauz heriñiz homet modari meñizookaz hom namee hekaz, ²¹ ma iv kezao ahoam nat rumurat horì povor kao tohokaz, met ham heriñihõ pot tookaz hodadeo anamah. Met ñetì epov batam haañoh, oñ petev maot ev añoman hatevetei. Met paru horì potü tamahari Godiz masakavoz roketak naketü.

²² Oñ Godiz Pul Tinap epat tookaz hodadeo anamah, Modariz zakep tat meñizook, ma biñavonañ hek, ma masakavonañ het lop tinarizaro ravat kaev naravotü, oñ rez kek tat tinam tovai sohok, ²³ ma darim heriñ bat hel batat nakaotü, oñ darim loporizaroh hori nao tak hezavoz tin korav hek. Met Pul Tinap dari eñizohopanen ñeti menoh-epeñiz irih het tinam tovai sohok. Met pot tovai sookan añarab modari evo naañotü. ²⁴ Met batam Iesu Kristo darim horivoz hañiv bat ñomahavoz dari homet pinañ honeo ravat hezari, darim lop batamorizaro hori nenañ tookaz hodadeo anahan hegiek dari haveteg. ²⁵ Pot tegin Pul Tin Pop lop magei tinarizaro anahan hezaek, pim añohopanezat tinam tovai sohok, ²⁶ povoz darim heriñ bat hel navatotü, ma nae nap honoñai nao nametotü, ma modariz naiz zait tat ulov hori naravotü, oñ tinam sohok.

6

Dari nae nap meñizovai sook

¹ Nem bosir sau ravat hezari, met ari Iesuz homet hezarihanañ nap hori nao tovai sohopan, povoz ari Pul Tinapuz añamahat tameg-modarihö etepekepuh, pop meñizat masakavonañ ñeti tinao mañat, maot non tinaoroti emapanez mañei. Oñ ganö Seten zu etapanen ari amun hori nao tepek hezavoz, homet arim hepekezavoz tin korav ravat hezei. ² Met arim mod naputi honoñai nao ou ravapanen ari meñizat honeo ravat ba oñ bathopek. Pot nae nap meñizovai sohopek, povoz Kristoz kateo tinam baval hat tovai sohopek. ³ Met aban nap pimaüz abatao bat hel batat, Ne aban ahop ev, pot homehopanez pop pi abatao bonopuhö home moregao ok homehopan. ⁴⁻⁵ Met God darim gogoñ main main tookazat au haanahan hez, povoz mod napuz tapanezavon etet, Ne pi ritou metat tin tamohop ev, pot hom nameotü. Oñ dari nap nim nem hekazavoz homet, Tin ma hori ev tamoh, pot main main homekan darim hekazao tin ravapan, povoz rekot dari biñ ravat hek.

⁶ Met aban nap Iesuz ñetiv arin añohot hepanepuh, pimotoü tekü tapanezavoz ari ñeti epov hateteamegiri meñizat arimotukanañ pim natü manepek.

⁷⁻⁸ Met arim loporizaroh home ganov homepek hezavoz epat añoman hat-evetet hodad ravei. Met God nonair nai map tovai samegitun haeteamah, povoz dari hori nao tovai sohot, “Tin ev tameg,” pot rekot piim moreg namañotü. Met dari gipiz avañik ñedeamegiek, taputam nap nim heriñinañ rapat utap tamahavoz zut, darim ham heriñiz zaitivok horiam tovai sohok, povoz tokat darim tovai sookazavoz hañ horiv etat zei horisik evetepanen hek. Met Pul Tinapuhö hodadeo anamahat tin tovai sohok, povoz tokat darim tovai sookazavoz hañ tinao anat zei tinasik eñepanen pohao tin het hek. ⁹ Povoz dari non tinaoroh sookaz kaev naravotü, oñ honoñai nao ma tairao hatevetet am rez kek tat tovai sookan, gipiz tinatü rapat utap tamahan belamegivoz zut, darim tin tovai sookazavoz hañiv tokat ou ravapanen bak. ¹⁰ Met pot hez, povoz añarab modari tin metat meñizookaz nonor ou ravohopanen pori meñizook. Pot tovai Iesuzari ravat hez-darim mod pori tin ahoam meñizook.

Ñeti meteñ ev

¹¹ Met aban modapun mañohon neñizat tep epee menah, met ne ev teri epat nem marasinañ red ahoñ ev menamohog etei. ¹² Met paru aban arinañ honeo het arim biz kosiñ eelapanez añamahariz kapot bar añom. Met dari Iesu zirah ur ñomahæk non tinaoroh sameg, oñ Mosesiz ñetiñ

baval haovai sohot non tin pooroh rekot nasotü, pot hamegivoz Zudahol kaev ravat kakamao etamah, met arinañ het añamah-aban pori pot dei etamah-povoz homet ñaihet tat Zuda parumerihö paru kakamao metapan hezavoz homet arin parum tamahat tepekez añamah. ¹³ Met paru kosiñ haelahan hez-pori parumauhö Mosesiz ñeti katë nañ elat ritou tamah, oñ arim kosiñ eelapanen modari arin etet, “Parum irih ravat hezari ok,” pot hapanez zait tat het ok arin añamah. ¹⁴ Met nemaux heris bat hel batat ne biñ narav, ma mod napuz ne homet biñ narav, oñ Iesu Kristo darim Amip zirah urahan ñomahaek, ne pi nenapuz abatao bat hel batat biñ ravamoh. Oñ pi pot tah, povoz ne ñomamahariz ham heriñiz zaitiv bon tamahavoz zut nem ham herisiz zait horiv amun bon tah. ¹⁵ Met dei Zudahol deim kosiñ eelamah, oñ ari aban patari pot naet, povoz God etet hom namee, oñ dari lop mageirizaronañ hez ma bon, nen povozahar pi homeamah. ¹⁶ Met dari ñeti hamoh-tapü epov barotap batat tovai samegiri Godiz añarab ravat hez, met pi lop tinarizaro dari anapanen pim zakepiv darinañ hepenez ne zait toh.

¹⁷ Met ñeti meteo ev, ne Iesuz gog abanap ravat hezavoz paru kaev ravat kakamao netamahaek, nem herisik mormoroñ ahoam hez, povoz ev ñeti arin añoh-epovoz homet ari honoñai mod pot nao ne netepeken tin naravotü.

¹⁸ Nem bosir sau, Iesu Kristo darim Amipuz masakao arinañ tin pohao hep. Rotap ev menoh.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

EPESAS Ñeti garosikao

Epesas ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Pol pi Epesas zei ahö potak het Iesuz ñetiv mañooh-ñetiv Aposor bodorï 18 pavar 18 sat 21, met bodorï 19 amun rekö hameg.

Met Pol Iesuz ñetiv añarabon mañovai soohan, Zerusalem zeitak Zuda pim kapotakari ñeti povoz kaev ravat pi urahan ñai aban nari Pol bat kakam zeimakeh memorizah. Tahan poek hehan tokat Roma zeitak ñevok bizapanez hat meehan, ñai aban nari Pol poek basah. Met Roma zei potak basat maot kakam zeimakeh memorizahan poek het, Pol Epesas añaraboz homet ñeti epov menat Tikikas manahan paruhaz basat manah. Met Pol pot kakam zeimakeh memorizahavoz ñetiv Aposor bodorï 21 sat bodorï 28 rekö hameg.

Met Pol poek kakam zeimakeh het Epesas añarab poriz homet ñeti epov menah-tapurah pi Kolosi, ma Pilipai, ma Pilemon ñeti poñ amun menat mod porihaz meeh.

Met Iesu abarah maot helahan krismas 30-z zut bon tahan Pol ñeti epov menah.

Aban Pol ñeti epov menah

¹ Ne Pol, Iesu Kristoz aposor aban God pimauz hodadevok ba ou navatahan hezap ev, met ari Godiz añarab Epesas zeitak het Iesu Kristoz hahan hezat rez kek tat tovai samegiriz homet ñeti epov menomaz ev toh.

² Met Godir Iesu Kristo ari masakao anohopanen, lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

Kristonañ honeo tin hekaz ñetiv

³ Met darim Amip Iesu Kristoz Papap Godiz abatao bat hel batat biñ mañook. Met dari petev Kristonañ honeo ev hezaek, lop tinarizaronañ hekaz abarahanañ hekaz tinao erat anahan bat hez, povoz piin biñ mañohok. ⁴⁻⁵ Met batam hamarar nonair nai mapotü matut nat hehporah God darimaz homet zakep tat dari ba ou avatahapuh pot homehot heh, Met tokat ne Iesu Kristo meeman er horat paru lop tinarizaro bavatapanen, pinañ honeo het nem ñarohol ravat hepan. Tapanen ne parun etehoman hañ horiv bapanezat naravotü, oñ tin ravat hepan. Pot pimauz hodadevok homet biñ ravah. ⁶ Tat het tokat pim ropuz ahoam zait tat hezap meehan erat eñizah, povoz Godiz biñ haovai epat piin mañohok, “Ni masak ahovonañap hez.”

⁷ Met Godiz abatao bat hel batat biñ mañookaz kap modat ev. Met pi Iesu meehan erat hori hegiek, darim hañ horiv bat ñomahapuh, darim hori poñ ol betet non tinaoroh eñehan dari hez, povoz homet epat haok, “Kar, rotap pim masakao ahoam anahan hez.” ⁸ Met God hodad ahö tinavonañ het masak pov anahan hezaek, tair tat dari rekot rekö hak? Evo, tin povoz rekot darihõ rekö nakaotü. ⁹ Met tin pov ou ravapanez hodad het pimauhõ batam epat hah, “Kristo meeman er horat meñizapan.” Pot hahan iz ravat hehaek, Iesu erahan God pimauz hahan heh-pov ou ravahan, dari etet petev hodad ravat hez. ¹⁰ Met tokat pi hamarar abarah nonair nai map hezatur hezari bahoneo batat batogü manat Kriston epat mañapan, “Erom, ni nonair nai

epotur eperiz map korav rav.” Met pot au mañapanez hahan hakez, povoz porah pot hatapan.

¹¹ Met batam God hahan nonair nai mapotü ou ravah, ma nonair nai berevohopanez pim zaitivok homet hahan hez-potahar berevovai emamah. Met pi mamog dari ba ou avatat hahaek dari Kristonañ honeo ravat het pimerihar ravat hez. ¹² Povoz dari Kristoz homeo badae batat hezari, Godiz abatao bat hel batat pim masakavoz ñetiv modarin mañovai sookan, paru amun pimaz hodad ravat piin amun biñ mañohopan.

¹³ Met Godin biñ mañookaz kap modat ev. Batam pi pim Pul Tinap meepanen dariti erat eñizohopanez au hakahan heh. Met ari amun Iesu pimeri maot ba avatapanez hat ñomah-ñeti rotap povon hatevetet pimaz homeo badae bategin, pim Pul Tinap ok meehan ariti haemahan, pinañ honeo haraveg. Povoz ari epat hameg, “Dari Godizari ev.” Pot ok hameg.

¹⁴ Met pim Pul Tinap darim loporizaroh hez, povoz dari epat hodad raveg, Tokat dari pim ñarohol ravat hezari tinahar hekan, pi nonair nai tinatü abarah anapanez au hahan hez-potü rotap anapan, povoz dari pi aliz tinavonañapuz biñ mañovai sohok.

Epesas añaraboz Godin mañ mañah

¹⁵ Met pot pi rotap haetapan, povoz ari darim Amip Iesu Kristoz homeo badae batat het Godiz ñaro modari masak metameg-ñeti pov hahan ne hateveteohö. ¹⁶ Tat orah rezah arimaz homet Godin ñeti biñao mañat pi eñizohopanez hat mañamoh. ¹⁷ Met darim Amip Iesu Kristoz Papap tinavor alizavonañ hez-popuz Pul Tinap ari eñizat hodad tinao anohopanen, ari pim hezhezavoz tin hodad ravat pim hahan hezavoz kapot tinam hodad tohopek. ¹⁸ Met pi pim alizao ari anohopanen, ari hodad tinao bat epat homehopek, Rotap dari pim añarab abarah nonair nai tin bat hekzatü eñizat anohopanez God au hahan hez-potü haanapaneg, dari tin gaa tat etet hek, pot homehopek. ¹⁹ Ma pim kez ahovonañ dari pimaz homeo badae batat hezari eñizamah, pot ari tin hodad tepekez ne homet orah rezah piin mañ mañamoh. Met God pim kez ahö tapü povok ²⁰ batam Iesu ñomahaekanañ baviriri bataan, bal hat abarah pim mar gasasik ahopuz tek tinatak meñehan poek toutat hez. ²¹ Tat hamarrah abat ahoñinañ hezarir abarah abat ahoñinañ hezarir Setenir pituhol ma kezavonañ hez-modari map piuhö ritou metat ahop ravat hez. Met petev eparaham pot hepan bon, oñ pi pohao potam hepanen pim amiv bon natotü. ²² Povoz pohao ahö mapop ravat hezaek, God map matut tahan hezatü pim irih bizahan hezan, pi dari pimaz homet hezariz gagao ravat hez. ²³ Met Iesu nonair nai hezatur hezariz ahop ravat hez-pop darim gagao ravat hezan, pim heris dari ravat hezaek pi darih rekö ravat hez.

2

Dari hori hegin Kristo eñizah

¹ Met batam ari hori ahoñ tovai emoogin, hori poñ arim loporizaroh ahö ravat hehan ari ñomamahari hat navet hezavoz zut, ari Godiz ñetivon hat navet heg. ² Met ari pot tovai emoogin Seten pituholoz ahopuhö arim ahop ravat hehan, hamarrahazatuz zaitiv ba ahö batat tovai emoog. Met pi petev amun añarab tairari Godiz ñetiv betet hori tohot hezariz ahop ravat hez. ³ Met poriz zut batam dari matori het darim heriñir loporizaro hori tairañ tookaz zaitiv berevooh-poñ am toogin, God darim hori tovai emoog-poñiz hañiv tokat etapanez hahan heh.

⁴ Oñ God pi darimaz zakepiv ahö tat pim lopori anat eñizah. ⁵ Tat darim loporizaroh horiñ ahö ravat hehan, dari Godinañ hekaz nonor bon hegin, pi Kristonañ bahoneo avatat lop mageirizaro anahan hezaek, horivoz hañiv tokat navotuzari raveg. Met pim masakavonañ pot tat pimeri maot ba avatah. ⁶ Tahan Iesu Kristo baval hahan abarah tek tinatak toutat hezavoz zut, dari amun baval akahan pinañ honeo tin hez. ⁷ Met tairaz pot etah hometunei, oñ añarab tokat berevohopanez pori pim masakao map ahov hez-povoz hodad ravat epat homehopan, Rotap God darihö pim zakepivon añairohopanen etet hodad tookaz hat Iesu Kristo meehan erah. ⁸ Met darimauhö gog tin nao toogin masakao anat eñizah bon, oñ God pimauhö masak ahö pov amauam anat eñizahan Kristoz homeo badae bateg-porah pimeri maot ba avatah. ⁹ Povoz darimauz tameg-navoz homet darim abatañ rekot bat hel navatotü. ¹⁰ Oñ God dari matut etah-tapupuhö Iesu Kristonañ bahoneo avatat lop mageirizaro anahan hezaek, batam pimauhö dari gog tinañihar tookaz hahan hez-nen poñiharam tovai sohok.

Añarab patari Zudaholonañ honeo ravah

¹¹ Met ari Zuda bonori, batam dei Zudahol, “Godiz añarab ev,” pot deimauz hat deim biz kosiñ eelooh. Oñ arimaz kaev ravat epat haog, “Paru kos poñ nameelari ok, povoz Godizari bon,” pot haog. ¹² Met ari hodad, porah ari Kristonañ honeo nakez, oñ arim main heg. Tahan ari iñidoh het dei Israel añarabonañ honeo ravat God dei masakao anohopanez au añahan heg-povoz ari unun het hamarahazatuz zaitivonañ tovai sohot Godiz hodad nat hegiek, Pi eñizohopan, pot ari hom namee heg. ¹³ Oñ petev Iesu ñomahan hez-eparah, ari patari hotoh main hegiekanañ, Iesuz homeo badae bategipuh pinañ honeo ravegiek, Godiz totoi emat hez.

¹⁴⁻¹⁵ Met batam Mosesiz ñeti menahan hez-poñ dei Zudahol baval haog, met ari añarab patari pot nat, povoz dari nae nari kaev ravat berat main main heg. Oñ Kristo pimauz ham herisiz zakep nat het ñomahapuh darim horiv bavetet piuhö Mosesiz ñeti poñ ritou metah. Tahan dari pinañ honeo ravegin map batogü amanat lop honerinañ ba avatah. ¹⁶ Met pi zirah ur ñomahan dari nae nari kaev ravat heg-pov bavon bataan, dariparo Godinañ honeo ravat hezaek lop honeri ravat hez. ¹⁷ Met pi erahapuh dei Zudahol Godiz homet pim totoi hegiri ari añarab pimaz hom namee het hotoh hegiri, maot honeo ravat lop masakarizaronañ tin honeo hekaz homet ñetiv añahan hodad raveg. ¹⁸ Met pi pot etahaek pim Pul Tinap dari eñizohopanen, God darim Papapun mañovai sookan hatevetet eñizohopanez nonor añairah.

Iesuzari Godiz zeimakez zut ravat hez

¹⁹ Povoz met ari añarab patari main iñidoh hegiek, petev God nenapuz añarab ravat dei pim añarab modarinañ togü honet haraveg. ²⁰ Pot tegiek petev dari Godiz zeimakez zut ravat hez. Met Iesu Kristo pi zei pomakez tok bahavoz zut ravat hezan dei aposor abanarir propet abanari zol bahañiz zut ravat hez, met Iesuz añarab modari ok ñalar pasez zut pot ravat hez. ²¹⁻²² Met zeimakez tok bahavok nonair nai mapotü tin bizat dem tep hapanez pomak tin hepanezavoz zut, darim Ami kez popunañ ari amun honeo tep hat hezaek Godiz zei magei demamahan hez-tinamak, pot dari ravameg. Met zei pomakeh Godiz Pul Tinap hez.

3

Pol añarab patarinañ gogot tooh

¹ Met ne Pol ari añarab patarizaron Iesu Kristoz ñeti tinao añovai emoohovoz hat, ev Roma kakam zeimakeh ne nemerizahan hez. ²⁻³ Met batam God pim masakao ne nanat añaraboz ñeti hodad nat hehao ba ou batat neen nañairat, ari añarab patarin ñeti pov añohomaz hodadeo nanahan añovai emoohoek, nem ñeti añooh-pov ari hatevetet hodad hakez. Met ñeti nañairah-povoz ne homet aviam ev hamenohoek, ⁴ ari ñeti menoh-epov tinam rekö hahopekepuh, Iesu Kristoz ñetiv añarab hodad nat hehao ne pot tin hodad ravat hez-povoz ari epat hapek, “Rotap pi Kristoz ñetivovoz kapotaz tin hodad hez,” pot hapek. ⁵⁻⁶ Met ari añarab patari dei Zudaholonañ bahoneo avatahan, dari añarab Iesuz togü honet ravat hez. Povoz God pim masakavor tinao dei Zudahol anapanez hahan hez-pov dari houlori anohopan, ma Iesu Kristohö tin eñizohopanez Godihö bar hahan hez-pov amun dari maporiti emohopan. Met batam añarab ñeti povoz hodad nat hehan dei Zudahol epat haog, “Dei Zuda nenari pim añarab ravat hez, povoz dei nenari tin eñizohopan,” pot haog. Oñ petev pim Pul Tinapuhö dei aposor abanarir propet abanari bahodad avatamahan epat hameg, “Kar, paru añarab patari amun pim añarab ravat hez, povoz dari mapori pim masakao anohopan.”

⁷ Met God pim kezavonañ ne neñizat masakao nanahan pim gog abanap ravat pim ñeti tin epov arin añovai emamoh. ⁸ Met ne Iesuz añarab modarin etet netauz epat homeamoh, Ne aban korav ahop bon, ma netauhö naekanañ hodad tin epov bat gogot nat, oñ God pimaühö pim gog tin epov tohomaz nañahan hezaek, ari añarab patarin epat añamoh, “Rotap Iesu Kristoz tinavor masakao ahoam hezaekanañ pi anamah-pov dari reköt rekö nakaotü,” pot añamoh. ⁹ Met mamog God kapot tat nonair nai mapotü matut tat pimam epat homeh, Tokat ne añarab patari amun meñizom. Pot pimam homet hehaek petev pim homeoh-pot nañairahaek, ev ari añarab patarin añamohon ñeti pov ok an pap manovai samah. ¹⁰ Met tairaz pi pot homet heh hometunei, oñ petev dei Zudaholor ari añarab patari Iesuz togü honet ravat hezaek, abarah korav ahö hezari dari togü honet raveg-epovon etet epat hamah, “Rotap Godiz hodad tinao ahoam hez.” ¹¹ Met mamog kapot tahaekanañ God tokat tapanez homeohat Iesu Kristo meehan erahapuh pim homeoh-povoz rotapuv ba ou batah. ¹² Met pot tahaek dari pimaz homeo badae batat pinañ honeo hez, povoz Godiz ñaihet natotü, oñ piin am bar mañovai sookan pi hateveteohopan. ¹³ Povoz epat arin añom, Ne ari añarab patarin Godiz ñetiv añohovoz kakamao hateveteamoh-epovoz homet arim loporizaroh home midin totunei, oñ epat homei, Rotap Pól dari eñizapan hat ñetiv añoohavoz kakamavon hateveteamoh.

Kristoz zakepivov hodad tapanezat ev

¹⁴ Met God ari eñizapanez homeohavoz ne homet rariñ rez bareñat* arimaz homet darim Papapun mañ mañamoh. ¹⁵ Met darim Pap popuhö matut etahan revah abarah hezari ma ev hamarah hezari, dari mapori ou raveg. ¹⁶ Met ne arimaz homet God pim masak ahö bon natotuzavonañ eñizohopanen, pim Pul Tinap arim loporizaroh het bakez avatohopanen

* **3:14:** Pavar 14 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevete-panez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

ari nañodotü, oñ arim loporizaroh kez tat tin hepekez mañeoh hamoh. ¹⁷ Tapanen ari Iesuz homeo badae batamegiek, pi arim loporizaroh het pohao tin hepan. Met zi namedez medeñeñ hamarrah ahoam er horamahan, zi pomed tin rouvaezavoz zut ari Kristoz zakepivoz kapot tin hodad tat arim modariz zakep ahoam tat lopori manohopekepuh, tinam tovai sohopekez homet ne piin mañ mañamoh. ¹⁸ Met Iesu Kristoz zakepiv dari añaraboz zakepivoz zut hez bon, oñ pim darimaz zakep etamah-pov ahö mapov hez, povoz ari Godiz añarab mapori tin hodad tepekez hat darim Papapun mañ mañamoh. ¹⁹ Met ev hamarrah dari het pim zakep povoz kapotan etet map hodad ravaka? Evo, rekot dari etet hodad naravotü, oñ pim zakepiv darinañ tin hepanen pimaz homet tinaharam tovai sookaz hodadeo anamah-pov, arim loporizaroh an pap manapanez homet piin ne mañ mañamoh.

²⁰ Met Godiz kezao darim loporizaroh hezaek masakao anat eñizat hodad tinao dari anohopanez mañ mañookan, pi darim mañookaz nen potahar naanotü, oñ ahoam anohopan. ²¹ Povoz dari pim añarab togut ravat hezari Iesu Kristo tin etahavoz homet, Godiz abatao bat hel batat biñ mañovai sookan, tokat añarab modari berevovai taputam biñ mañovai emohopanen, pim abatao pohazao ahö ravovai sohopan. Rotap ev hamoh.

4

Iesuz añarab pim heris ravat hez

¹ Met ne darim Amipuz gogot toohovoz hat ev kakam zeimakeh nemezahan hez-epopuhö arim tohopekezat epat añoman hatevetei. Met God ari ba ou avatat masak ahov anah, povoz pim non tinaoroh tovai sookaz hahan hez-pot ari tohot tin hezei. ² Pot tovai ganö arim abatañ bat hel batotunei, oñ lop masak tat het biaviavonañ ñeti tinañihar hahozei. Tat ari nae nap zakep tat loporizaro manohozei. ³ Met Godiz Pul Tinapuhö ari bahoneo avatahan hezaek, tin honeo hepekez hat kez tat tovai sohozei. ⁴ Met God pim Pul Tin nenap dari anahan het, Iesunañ heri honas ravat hez. Met God dari ba ou avatahan hez-taput tokat tinaek eñepanez hah-povoz homet lop honerï ravat hez. ⁵ Tahan Iesu nenap darim Amip ravat hez, met pimaz homeo badae batat pim abat nen povozahar homegin ivoh emeeh. ⁶ Met God nenap dari añarab maporiz Papap hez. Met pi darinañ honeo hezaek, pim kez ahovonañ darimaz korav hezan tovai sameg. (*Povoz ari lop honerï ravat hezei.*)

⁷ Met pi nenap darimaz korav hez, oñ Kristo pim gog tinao main main tookaz honep honep masakao anahan hezaek, hodadeo bat nap nim gogoñ main main tameg. ⁸ Met pot tapanez batam nap epat hahan hez, Met pi abarah helapanez añarab ahovokaro horivohö demahan hehaek, pihühö pori bat helah. Tat añarab modari pim gogot main main tohopanez masakao manah. *Buk Song 68:18*

⁹ Met pi abarah helah-povoz kapot epat hez. Pi garos ev hamarrah erat hehapuh maot helah. ¹⁰ Oñ tapup ev erat maot helat pi hamarrah abarah nonair nai map hezatur hezariz maup ravat, korav ahop hepenez hat abaraz revah helah. ¹¹ Met popuhö dari pim gogot main main tookaz pim masakao anahan het dei nari aposor abanari ravat hez, met mod nari paru Godiz hahan hez-kap poñ haovai sohopanez propet abanari ravat hez, met mod narihö Godiz hodad nat hez-añarab porin pim ñetiv mañamoh. Met nari pastorihol ravat añarab Iesuz togutaz korav ravat

hez. Ma mod nari Godiz ñetivoz kapotaz hodad tinao manamahan pori añarabon badede mañamah. ¹² Met Godiz añarab modari mañairookan pim gogot tin tohopanen dari mapori Iesuz heris ravat hezaek, kez tat tinam sookaz hat dei gogot main main anahan tameg. ¹³ Met pot tovai dari Godiz homeo badae batamegiri home honevonañ het pim ropuz tin hodad ravat kez tat het nañod hekan, Kristoz home tin nenavonañ het tamah-pov darim loporizaroh an pap manat ahö ravat hepan.

¹⁴ Met pot tapanen añarab narihö ñeti moreg hamahan, ñaro nari hatevetet barotap batamahavoz zut dari natotü. Met rotap aban horiri emat Godiz ñeti nak-povor kao moregam añohopanen zi taen teptepivok basat em tamahavoz zut, dari basat em takan darim hodadeo in balavi tapan hezavoz, tinam homet het ñeti moreg añohopanez poñ barotap navatotü. ¹⁵ Oñ dari ñeti moregañ betet zakepivonañ het modarin ñeti rotapuñihar mañovai sookapuh, Kristo darim gagai ravat hezapunañ dari honeo ravat hek. ¹⁶ Met darim eñ kataneñir mar kataneñir ururuñ main main hez, oñ paru honeo tin het gogot tamahan dari tinam sat em tamegivoz zut, Iesu darim gagao ravat hezaek, pim gogot main main tohokaz añamahat, tin tovai sohot zakepivonañ nae nap meñizohot hek.

Iesuzari lop mageirinañ ravat sook

¹⁷ Met darim Amipuz abatavonañ epat arin añoman hatevetei. Met paru Godiz hodad nat hezariz tamahat tohotunei, oñ paru pori betezam tovai samahaek, ¹⁸ kuturutati am hez. Tat parum loporizaro merizat het Godiz ñetivoz kaev ravat baval nak, povoz Godinañ hepanez nonoroz kut tat hez. ¹⁹ Tamahan parum loporizaro horiam hezaek betez hori povor kao map tamahapuh, parum hori tamah-poñiz homet tu narav, oñ orah rezah hori modañ am tohopanez homeamah.

²⁰ Met Kristoz ñetiv añovai pot tohopekez arin naañ tooh, ²¹ oñ ari pim ñeti tinao hatevetegipuh pim añarab ravat hegin Iesuz ñeti rotapuv haohan ari hateveteogi. ²² Povoz batam arim loporizaro hori hehan, ari dimihol top ravat kelamahavoz zut hegin, arim zait horivohö moreg etoohan ari nonair nai horitü tovai emooq-pov pohao betei. ²³⁻²⁴ Tat lop mageiri hodad mageiv God anapanen, ari bat dim mageiri meamegivoz zut, lop mageirizaronañ ravat hef God tinaharam hezapuz zut, ari tin het tovai sohopek.

²⁵ Met Iesu Kristohö bahoneo avatahan dari togü honet ravat hez, povoz ñeti moreg hamegiñ betet ñeti rotap nenañihar dari nae nap mañovai sohok. ²⁶ Met ni nap nim modap horiv netapanen mogao tekepuh, non horioroh seké hezavoz nim mogao tekez pov zuam bavon batañ lop tinarinañ maot rav. Met mogao tat am heken gitap bañodapanen orekë, ²⁷ povoz Seten emat moreg netapanen horiv tekez nonor ok ba ou batekë. ²⁸ Ma ari givogí tamegiri tovai maot givogí totunei, oñ givogí pov betet mar givogí tameg-arereñinañ gog tinao tovai sohot, arim mod nari naiz tekí tat hepanezari tin metat meñizat manohozei. ²⁹ Met ñeti hori nañ ma paru naneñizotuz poñ arim modarin mañotunei, oñ ñeti biaviavonañ tinavohar arim modari hatevetet Kristoz tin homet hepanez poñihar mañohopekez arin ev añamoh. ³⁰ Met dari hori navoam takan Godiz Pul Tinap zakep homepan hezavoz homet, ganö tovai ari hori nao totunei, oñ God pim Pul Tinap anahan darim loporizaroh het eñzamahaek, rotap tokat Iesu Kristo maot erat avat tinaek eñepanen pohao het hekaz pov dari hahodad, povoz tovai Pul Tinap zakep homepanez nao metotunei. ³¹ Met arim loporizaroh nonair nai horituz homeamegipuh modarin ser mañat mogao tamegiv, ma

modariz kaev ravat gitait ravameg-pov ma zeï ñai tat ñeti horiv mañameg-pov pohao betei. ³² Tat God masak ahov anat Kristoz etahavoz homet darim horiv baolahavoz zut, arim modari horiv etohopanen hañiv metotunei, oñ parum etohopanez pov unun manat zakepivonañ het tin metohozei.

5

Alizavok sookaz ñetiv

¹ Met ari Godiz ñarohol ravat hezan pi arimaz zait tat hez, povoz rohol parum papaholoz tamahat etet paruhoen tamahavoz zut, Godiz tin tamahpotaharam ari tohozei. ² Met Iesu darimaz zakep tat darim hori tamegiñiz hañiv bat ñomah-povon God etet pimaz, “Tin ok tah,” pot hat biñ ravah. Povoz met ari Iesuz zakep tat pot etahavoz homet arim modariz zakep tat lopori manohozei.

³ Met ari Godiz añarab haravat hezaek hori ev añomaz toh-epotü tohopek, povoz tin naravotü, biz bogi tao, ma topourat poñiz ñeti horiñ betez nae nap mañao, ma modariz nonair naitun etet lopori elat bizao, ⁴ ma modariz ñeti pekü pekü hazao, ñeti poñ tin bonoñ ok, povoz ari Kristoz homeamegiri ñeti pot nañ tovai haotunei, oñ ari tinam het Godiz biñ ravat nae nap mañovai sohozei. ⁵ Met epat haoman hodad ravei. Añarab tairari biz bogi tohopanezari, ma loporizaroh hori hepanezeri, ma hamaraz nonair naituz ahoam zait tat hepanezeri Godir Kristo hez-zei tin posik nasotü. Met nonair nai potuz ahoam zait tat hepanezeri poriz homeo potuti sapanepuh Godiz homamee hepanezaek, rekot paru poek nasotü.

⁶ Met aban narihö epat moreg añapan, “Evo, God hañ horiv tokat naetotü.” Pot añapanen ari barotap batat hori poñ tohopek hezavoz tinam homet hezei. Met rotap God hori poñ tovai sohopanezeri, tokat hañ horiv metapanez hahan hez. ⁷ Povoz ari añarab hori poñ tamah-porinañ honeo ravat het tohotunei. ⁸ Met batam ari kuturutaz lopotak heg, oñ petev darim Amipuz alizavoz roketak haemat hez, povoz kuturutaz nonoroh het tamah-potü ari maot totunei, oñ petev dari alizavoz roketak haemat hez-poorotizahar homet ari tin haeñ tohozei. ⁹ Tat alizavok tin het tamahat home tinavonañ het ñeti rotap nenao haovai tinam tovai sohopek. ¹⁰ Met pot tovai tairañ tohopeken, God etet biñ ravohopanez nen poñiz nonoroz mel tat tovai sohozei. ¹¹ Met arim modari kuturutaz nonoroti het hori povor kao tohopanen ari tovai honeo ravat totunei, oñ alizavok tin het tohopekez povohö parum hori tohopanezao ba ou batapan. ¹² Met parum het kilam tamahavoz ne hatevetet tu ravamoh, povoz ne ev ourah namenotü. ¹³⁻¹⁴ Oñ alizañik nonair nain tin etameg, povoz zut Iesuz alizavok dari het tin tameg-povohö añaraboz hori povor kao tamahañ ba ou batamahan dari etameg. Met povoz epat hahan hez, “Ari orat hezari arim loporizaroh hodadeo ñomamahariz zut hezaek, bal hat biriri ravepeken, Kristo pim alizao ari anapan.”

Pot hahan hez.

¹⁵ Povoz paru añarab kut tat hezariz zut tepek hezavoz hodad tinavonañ homet het tin tovai sohozei. ¹⁶⁻¹⁷ Met petev hori povor kao ev hamarah an pap manat hez, povoz añarab hodadeo bonoriz betez het tamahat ari totunei, oñ God tin tovai sookaz añamahan hezavoz homet rez kek tat ari tovai sohozei.

¹⁸ Met iv kezañ ahoam nat rumurat hepekez povohö bahori avatapan hezag tovai poñ nohotunei, oñ Godiz Pul Tinap arim loporizaroh rekö ravapanepuh badede añohopanezat tohozei. ¹⁹ Tat arim loporizaroh darim

Amipuz abatao bat hel batat biñ ravat het daañ hahozei. ²⁰ Tat tinavor honoñaiv orah rezah ariti ou ravohopanez porah, Iesu Kristo darim Amipuz abatavonañ darim Papapun ñeti biñao mañohozei.

Añarab nae nap bat hezariz ñetiv

²¹ Met ari Kristoz irih het pim abatao bat hel batameg, povoz zut arim modariz irih het tohozei.

²² Met darim Amipuz ñetiv hatevetet baval hamegivoz zut, ari añahol arim abuhol hahopanen hatevetet parum hahopanezat baval hat tinam tohozei. ²³ Met dari añarab tairari Kristo maot pimeri ba avatahan hezpori pim heris ravat hez. Met pi dari poriz gagao ravat korav hezavoz zut ari abuhol paru arim añaholoz gagao ravat korav hez. ²⁴ Povoz dari añarab Iesuz homet pim togut ravat hezari pim irih hezavoz zut, ari añahol arim abuholoz irih het parum hahopanezat hatevetet baval hat tohozei.

²⁵ Met ari abanari arim añahol loporí manat revah mavat meñizohozei. Met Kristo dari pim togutak hezari loporí anat tin hekaz hat, pim biririv bon ravahan ñomahavoz zut, arim añaholoz zakep tat tin hepanez hat meñizohozei. ²⁶ Met Iesu dari tinam sookaz pi homet ñomah. Tahan pim ñeti tinavohö darim loporizaroh home horí heh-pov bavon bataan ivoh emeeh. ²⁷ Povoz pi maot erapanez porah dari pim togut ravat hakezari obuloñir horí nao naketü, oñ dari pim etañik magei tinari ravat biñ ahovonañ hek. ²⁸ Met ari abanari arimauz heriñiz zakep tat tin korav ravat hezavoz zut arim añaholoz zakep tat tin korav ravat het masak metohozei. Met ni aban tairap nim añapuz zakep tat tin korav hekezap ni pim gagao ravat hekezap, nimaiz herisiz tin korav ravat pot ok meteké. ²⁹⁻³⁰ Met nap pim herisiz kaev ravamah bon, oñ pi gipiz novai tin pim herisiz korav ravat hezavoz zut, Kristo amun dari añarab pinañ honeo het pim heris ravat hezariz tin korav aravat hez. ³¹ Met epat amun hahan hez, Aban nap pim nonopur papap betet añap bapanen parup heri hones ravat hepan. ³² Met pot hahan hez-epovoz homet ñeti rotap tinao ev haomaz toh, met abanapur añap heri hones ravat hezavoz zut dari añarab Iesuz homet hezari pinañ honeo ravegiek, heri hones ravat hez. ³³ Met kap modat ev, abanarihö parumauz zakep tat hezavoz zut parum añaholoz zakep tat tin metohopanen, añaholok parum abuholoz irih het tin tovai metohopan.

6

Ñarohol nonor papaz ñetiv

¹ Met ari ñarohol amun, darim Amipuz ñetiv baval hamegiek, arim nonohol papaholoz añohopanezat baval hat tin tohopeken tin ok ravohopan. ²⁻³ Met batam God Mosesin ñeti kateo epat mañah, “Arim nonohol papaholoz abatañ bat hel batat tin metohozei.” Pot ñeti katé ahov mañat maot epat au mañah, “Nem añoh-okat tohopek, povoz hamarrah tin houloam hepek.”

⁴ Met ari nonor pap arim ñarohol loporizaro horí ravapan hezavoz, parumaz mogao metat ser mañohotunei, oñ paru hodad tinao bohopanez homet ari tinam mañat mañairohot, darim Amipuz nonoroh sohopanez mañairat badede mañohozei.

Aban ahorir parum gog abanariz ñetiv

⁵ Met ari añarab aban ahorihö zum etahan parum irih het itir as metohot hezari ari Kristoz ñetiv baval hat tovai samegivoz zut, arim

ahoriz hahopanezat amun baval hat lop tinarizaronañ het zaitivonañ gogot metohozei. ⁶⁻⁷ Met arim ahori arinañ honeo het etet hepanen tinam gogot tovai sohopek, met naek paru sohopenen, Sah, pot homet tovai gogot betet betez hetunei, oñ am tinam gogot tovai sohozei. Met ari Kristoz gogot tohopekezaovoz zut tovai, lop tinarizaronañ het arim gogot tinam tohozei. Tat añarab nari etet biñ ravapanez hometunei, oñ darim Amip etet biñ ravapanez nen povozahar homet tovai sohozei. ⁸ Met ari hahodad, ev aban ahoriz irih ari het ititr as metohot hezari, ma arimauz zaitivok tovai gogot tamegiri tin tairao tamegivoz tokat darim Amip hañ tinao ari anapan.

⁹ Met ari korav ahori ravat hezari, arim gog abanarin ser mañat ñe honoñai tohopanez nañ mañohotunei, oñ ari parumaz tinam korav ravat hezei. Met darim Amip abarah hezapuhö ari ahoriz zait tat arim irih hezariz kaev ravat baeveramah-bon, oñ dari maporiz darim Amip tin korav ravat hezavoz zut arim irih hezariz tin korav ravat hezei.

Godiz ñaitü bat hekaz ñetiv

¹⁰ Met nem ñetü meteo ev añomaz toh. Met darim Amipuz kezao ahoam hez, povoz ari pinañ honeo hezaek, kez tat tinam tovai sohopek. ¹¹ Met darim izahol batam modarinañ nae nap menapanez parum ñaitü bat hehan, modari emat etet ñaihet tat barezat soohavoz zut, Seten emenat bahorü etapanen ñodepek hezavoz, ari Godiz ñaitü bat kez tat hezei. ¹² Met darim loporizaroh ham añarab modarihö dari emenat bahorü etamah bon, oñ ev hamarash kutur ahot hezaek hezari, ma abarah darim et narë hezari, Setenir pim as roholor pitü balatak hezari, paru horivoz mauri ravat het emat darim loporizaroh emenat bahorü etohopanez kezao tamah. ¹³ Povoz ari Godiz ñaitü bat het kez tat rouvat hepeken, horü pori emat emenapanez tapanen, ritou metepeken barezat sapanen ari am kez tat rouvat tin hepek.

¹⁴ Met Godiz ñai tairatü ari bat hepekez añamoh hometunei, oñ arim zapatiñ batep hamegivoz zut Godiz ñetü rotapuv kezao bahorë hat hezei. Met batam ñai abanari tepures bat soohan, modari ñaitü ez menoohan pei posik rouvat kerë haohavoz zut, ari non tinaorohahar het tovai sohopeken, bahorü etapanez emohopanezaek kerë hahopan. ¹⁵ Met ñai tapan hat ñai abanari parum eñ res kezañ meet samahavoz zut, Iesuhö lop tinarizaro manapanen tin honeo hepenez ñetü tin povohar bat het, añarab modarin mañohopekez homet hezei. ¹⁶ Met abanari raiñinañ ez menoohan tepuresik baezau toohavoz zut, ari kez tat het Iesuz homeo badae batat hepeken, horivoz maup pim eler ez emenapanen ap arat sohopan. ¹⁷ Met ñai abanari koek ainiñ mevizat ñai tamahavoz zut, God ari maot pimeri ba haavatahan hezavoz home pov koekasiz zut mevizat hezei. Met parum bivarañ marañik bat hezavoz zut, ari Godiz ñetü tinavoz kapot Pul Tinap hodadeo anamahaek pohao bahorë hat hezei. ¹⁸ Met orah rezah Godiz Pul Tinap anahan hezaek, pim kezavonañ rez kek tat mañ mañovai pim ñaro modari meñizohopenen, tinaharam tovai sohopanez homet amun mañ mañohozei. ¹⁹ Pot tovai nemaz amun homet mañ mañohozei. Met Godiz ñetiv batam añarab hodad nat heh-ñetü pov añarab modarin mañihomaz pi hodadeo nanohopenen, ne ñaihet nat het tinam mañovai sohomaz piin mañ mañohozei. ²⁰ Met ne ñetü pov haohon kakam zeimakeh paru ne nemerizahan ev hez. Met ev het ne modariz ñaravatak tinam rouvat mañihomaz zait toh, povoz God neñizohopanez ari nemaz homet mañ mañohozei.

Ñetü meteo

²¹⁻²² Met Tikikas darim modap darim Amipuz gogot tin tamah-pop arihaz meeman emat arin nem ev het tamoh-ñeti pov met nenañ honeo mod hezari tair tamah-ñetiv arin añapanen, hatevetet loporizaroh kez tat biñ ravepek. Povo meeman ok arihaz emapanez toh.

²³ Met nem bosir sau ravat hezari God darim Papap met Iesu Kristo darim Amip lop tinarizaro anat zakep etohopanen pimaz tin homeo badae batat hepek. ²⁴ Met ari Iesu Kristo arim loporı manat kaev naravotuz hezari pim masakao ari ahoam anohopanez ne zait toh.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

PILIPAI Ñeti garosikao

Pilipai ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met garos Pol Masedonia zeisik Pilipai zeï ahö potak sat añarab poekarin Iesuz ñetiv mañoohan, añarab ahovokaro Kristoz homeo badae batah. Met Pol poek het tah-ñetiv Aposor bodorï 16 pavar 12 sat 40 ñeti epov rekö hameg.

Met tokat Pol Roma zeï ahotak kakam zeimakeh memerizahan hehan, Pilipai añarab pimaz zakep tat monï nas batogü manahan, paruhanañ aban Epaprodaitas pop hotoh basat Pol manah. Tahan Pol biñ ravat ñeti hañ epov menat, “Tin tat neñizeg,” pot parun mañah. Met porah pi Epesas, Kolosi met Pilemon ñeti poñ amun nemanahan basah.

Met Pol kakam zeimakeh hehan kakamao metoohan am biñavonañ hehavoz zut, paru Pilipai añarab pori, modarihö honoñai nañ metohopanen taputam biñavonañ paru hepenez hat pi ñeti epov menat mañah.

Met Iesu abarah hasahan krimsasañ 32-z zut bon tahan, Pol Roma zeï ahö potak kakam zeimakeh memeriihan heharah, Pilipai zeï potak Iesuz homet hehariz homet ñeti epov menat meeh.

Aban Pol ñeti epov menah

¹ Ne Pol, met dei Timoti Iesu Kristoz gog abanañariv ravat het Pilipai zeï ahotak ari añarab tairari Iesu Kristoz homet hezari, ma ari aban korav ravat hezarir paru meñizameg-abanari, ari maporiz homet ñeti epeñ ev menakaz teg.

² Met God darim Papapur darim Amip Iesu Kristo masakao anohopanen, ari lop tinarizaronañ hepekez deip zait teg.

Pol Pilipai poriz homehat ev

³ Met arimaz homeamoh-porah ne arim tamegivoz homet Godin biñ mañamoh. ⁴⁻⁵ Met ne garos arimatak magei emat Iesuz ñeti tinao arin añoohan, hatevetet barotap batat nenañ honeo ravegipuh modarin mañoog. Met petev ari am taput tameg, povoz ne arimaz homet biñavonañ God eñizohopanez mañeo haovai samoh. ⁶ Tat ne epat tin hodad hez, Met pi kapot tari arim loporizaroh gogot tat hodad tinao anah-poekanañ pi ari evetet kaev naravotü, oñ am hodad tin pov anovai sohopenen, tokat Iesu Kristo maot erapanez aliz posik God pim pot etamah-gog pot bavon batat tinaek eñepan.

⁷ Met nem ulovok arimaz homeme hez. Met tairaiz pot ne arimaz homeme tamoh hometunei, oñ batam ne zeisikaroh sat em tohot Iesuz ñetiv tiu tiu ravapan hezavoz, añarab pim ñetiv hatevetet homeo badae batapanez kez taf mañovai sooh-porah, ma petev ev kakam zeimakeh nemerizahan hez-eparah amun, God pim masakao dari honeo anamahaekaz homet nem ulovok arimaz homeme hez. ⁸ Met God hodad hezan ne rotap ev añomaz toh, Iesu Kristo darimaz zait tat loporï anat hez-povoz zut ne arimaz zait tat nem loporï arihar anat hez.

⁹ Met ne arimaz homet epat mañeo hamoh. Ari nae nap meñizat masak metameg-povohar arim loporizaroh map ahö ravovai sohopan. Tapanen ari hodad tinavonañari ravat het non tinaoror non horioroz tinam homet an tat et ba meet ¹⁰⁻¹¹ non horiorö betet tin nenaorotihar tovai sohopek. Met Iesu Kristo eñizamahaek tinavohar tovai sohopekez pov ahö ravohopanen, añarab modari arin etet Godiz abatao bat hel batat pimaz biñ hahopan.

Tapanen Kristo maot erapanez aliz posik arim lop tinarizaron etet epat añapan, “Ari hañ horiv navotuzari ok.” Pot arimaz hapan. Pot ne homet arimaz orah rezah mañ hamoh.

Pol kakam zeimakeh heh-ñetiv

¹² Met ari nem bosir sau ravat hezari, epat añoman hatevetet hodad tepekez ne zait toh. Met ne ev nemerizahan het kakamao hateveteamoh-epovohö Iesuz ñetiv añovai emooh-pov bavon navat, oñ ñeti pov ahö ravat map an pap manovai samah. ¹³ Tamahan Roma aban ahop Sisa popuz zeimakez korav hezarir añarab mod maporizaro nem netahan hez-ñeti povon hatevetet nemaz epat hamah, “Aban okop pi Kristoz gog abanap ravat tamah, povoz hat paru pi bahapuh ok kakam zeimakeh memerizahan hez,” pot hamah. ¹⁴ Ma ne ev nemerizahan hezaek, God neñizamahan am kez tat pim gog tinao tamohovoz Roma zei ahö epatak añarab Iesuz homet hez-pori nem tamoh-povon etet pimaz homeo badae batamah-pov ahö ravamahan paru ñaihet nat, oñ kez tat Iesuz ñetiv modarin mañovai samah. Met paru maporizaro pot tamah bon, oñ paru nari am hez.

¹⁵⁻¹⁷ Met rotap paru Iesuz ñetiv mañovai samahari togü houlotakaro hez. Met togü natak aban hez-pori hodad tinavonañ het Iesuz ñetiv tin mañamah. Tat epat paru homeamah, Met rotap God Polin mañahan pi kez tat Iesuz ñetiv añarabon mañovai emoohaek, pi kakam zeimakeh memerihan ok hez, pot nemaz homeamah. Oñ togü modatak aban nari paru nemaz kaev ravat ne ev kakam zeimakeh hezaek, lopori honoñai tom hat paru epat homeamah, Met dari Kristoz ñetiv mañovai sookan darim abatañ ahö ravapanen, Poliz abatao er hor ravapanen pi honoñai nao hatevetepan. Pot homevai paru mañovai samah. ¹⁸ Met parum pot homeamahavoz ne mogao nat, oñ nari hodad tinavonañ Iesuz ñetiv mañovai samah-poriz ne, “Tin ok tamah,” pot hamoh, ma nemaz home horivonañ het Iesuz ñetiv mañovai samah-poriz amun ne, “Tin ok tamah,” pot hat añarabon Iesuz ñetiv mañamahan hateveteamahavoz ne biñ ravat hez.

Pol biriri hepan ma ñomapan?

¹⁹ Met ari Pilipai zeitakari nemaz homet Godin mañ mañamegin, Iesu Kristoz Pul Tinap ne neñizamah, povoz ne epat homeamoh, Kar, tokat ne ba neverevapanen ne tin hem. Pot homet ne biñ ravat hez. ²⁰ Met nem loporitihanañ epat tomaz nem zaitiv ahö hez, Petev ñevok nevizapanez hamah-eparah ne ñaihet natotü, oñ kez tat het batam tohot am tovai Kristoz ñetiv am mañovai sohom. Pot tovai sohoman paru ne men noñomapan, ma am biriri heman añarab nem ñaihet nat hemazavon etet epat hahopan, “Kristoz kezao ahö hez.” Pot hahopanez neeh zait pov ahoam hez. ²¹ Met ne biriri hem, povoz Kristo nenapuz homet zait tat sohom, oñ ne men noñomapan, povoz ne sat pinañ honeo biñ ravat pohao tin hem. ²² Met ne ham eparah biriri hem, povoz Kristoz gog tinat tohot añarabon am mañovai sohom, met nem tomazat non tin houlorozaro hez-povoz ne non tairaoroh somaz zait tomaz pov ne unun. ²³ Met ne ñomat sat Kristonañ honeo hemaz pov ahö tin mapov ok hezaek pot tomaz zaitiv neeh ahö hez. ²⁴ Oñ ne am ham eparah nañom biriri hem, povozahoh emat ari eñizohom, pot ne homeamoh. ²⁵ Povoz rotap ne biriri het emat arinañ maot honeo het eñizohom. Pot tohoman arim loporizaroh Kristoz homeo badae batat hezao ahö ravapanen biñ nenavonañ tovai sohopek. ²⁶ Tat ne maot arih emomazavoz homet biñ ravat Iesu Kristoz abatao bat hel batepek.

Pilipai pori kez tat tovai sohopan

²⁷ Met Kristohö tovai sookaz añahan hez-epov tin baval hat tovai sohopek, povoz tin ok. Met pot tohopeken ne emat arin etem, ma hotoh hemazaek arim tohopekez ñeti pov emat epat hapanen hatevetemaz ne zait toh, “Met paru Pilipai pori lop honeri ravat hodad honevonañ añarab modarin Iesuz ñetiv mañovai samahaek, hatevetet homeo badae bathopanez kez tat gog tinao tamah.” Pot arimaz hapanen hatevetemaz ne zait toh.

²⁸ Met ari Iesuz ñetiv mañameg, povoz paru arimaz kaev ravat bahori etohopanez poriz tovai ari ñaihet totunei, oñ kez tat rouvat het mañohopeken, paru pori arim kez tat hepekez povon etet epat hahopan, “Ui kar dari pohao hani ravak, oñ God paru pimeri ravat hez-okori tinaek meñepanen hepan.” Pot arimaz homehopan. ²⁹ Met ari Kristoz homeo badae bathopekepuh, pim gogot tohopekez pov tin nao ok, oñ nen povohar tohopekez God nak, oñ pot tovai pimaz homet sohopekezavoz kakamao ari hatevetehopekez amun pi hahan hez. ³⁰ Met ne batam Kristoz gogot tovai emoohon, paru nemaz kaev ravat kakamavok nevizahan ne ñaihet nat, oñ am rez kek tat het gog tin pot tovai emoohon ari eteog, ma petev paru maot ev kakam zeimakeh nemerizahan ne het ñaihet nat, oñ am rez kek tat pim gogot tovai emamohon ari hat haveteameg, povoz nem ev het tamoh-taput ari amun tohopekez ev añamoh.

2

Dari modari masak metook

¹ Met arim loporizaroh Kristoz homeo badae batat hezan, pi arinañ honeo hezaek eñizat bakez avatamah, ma pi arimaz zait tat pim lopori ari anat hezavoz homet petev lop tinarizaronañ hez, ma pim Pul Tinap arim loporizaroh het hepekez tinao anat eñizamahan ari nae nap zakep tat masak metameg. ² Met pot eñizamahavoz homet epat arin añoman hateveti. Ari lop honeri ravat hodad honevonañ het nae nap masak metovai sohopeken ne arimaz ahoam biñ ravohom. ³ Met pot tovai arim abatañ ahö ravapanez homet añarab modariz etañik nao totunei, ma arin etet, “Aban tin ahoari akeg etei,” pot arimaz hahopanez homet arim heriñ bat hel batotunei, oñ arim abatañ bat hor batat modariz abatañ bat hel bathozei. ⁴ Tat arimauz tairao tohopekez nenavoz homehotunei, oñ arim modari tairao tohopanen meñizohopekez nen povozahar amun homevai sohozei.

Kristo abat ahovonañ ravat hez

⁵ Met Iesu Kristo hodad tairavonañ het tovai emooh-povoz zut ari amun het hodad povonañahar tohozei. ⁶ Met pi Godiz hodadevoz hezat pimov amun tapuñ orah rezah hehapuh, pi Godinañ het abat ahovonañap ravat hehaek, hamarah erapanez tah-porah abat pov am kez bat hepandez hom namee, ⁷ oñ abat ahö ravat heh-pov betet erahan ñari añ nap pi bataan, ham aban modariz gogot metamahariz zut ravat hehan, modari piin etet epat haoh, “Pi aban betezap ok,” pot haoh. ⁸ Met paru pot haohan pi pim abatao bat hor batat Godiz mañoochatam baval hat tovai emooh. Tahan aban nari pi hori nao nataek, betezam bat ur ñomapanez haohan pi evo hah narab. Oñ pot nak am hehan, paru aban hori ahoñ tamahari bat ziñik biit uramahavoz zut pi basat zirah bizat ur ñomah. ⁹ Met pim pot tovai emoohan bat urahavoz homet, Godihö pim abatao ba ahö batat darim korav ahop bavatahan rouvat hezaek, pim abat ahö povohö mod maporiz abatañ ritou metat map ahö ravat hez. ¹⁰ Povoz pi abat ahö povonañ haravat

hezaek tokat abarah hepanezari, ma ev hamarrah hepanezari, ma ñomat sat hepanez-pori, dari mapori Iesuz abat ahov bat hel batakaz hat rariñ rez bareñat, ¹¹ piin epat mañak, “Kar, rotap Iesu Kristo ni abat ahovonañ ahop ravat hez.” Pot mañookan darim Papap Godiz abatao amun ahö ravat hepan.

Zeizañiz zut dari het tovai sook

¹²⁻¹³ Kar nem hatari, ne batam arinañ honeo hehorah ari nem añoohot tovai emoog, oñ petev ne ev hotoh het nem añamoh-tapü epat ari tovai sohopeken tin ravohopan. Povož batam añooh-epovož homet maot ev añomaz toh. Met God arim loporizaroh hodad tinao anamahapuh, gog tin tairañ tohopekez pi zait tat hez-poñihar ari baval hat tovai sohopekez homet arim loporizaroh bakez avatamah. Met rotap ham eparah ari map tin ravat hez bon, povož ganö ari hat man man tat kaev ravat ñodepek hezavož homet, pim kezavož irih het tin tovai sohopekez ev añamoh.

¹⁴ Met ari tovai ganö kaev ravat ñeti horiñ haovai ser nae nap haotunei, oñ ñeti tinañihar hahozei. ¹⁵ Pot tovai sohot ari añarab hat man man tat hori tovai emamahariz ñaravatak hepeken, mod pori arin etehopanen ari Godiz ñaro tin horiv natari ravat hepek. Pot tohopekepuh zeizañ kuturutak revah abarah berevamahan al tezat tin hezan etamegivož zut ari hepek. ¹⁶ Tat paru añarab tairari kuturutak hezarin Godiz ñetiv paru hatevetet pohao tin bahore hat hepanez ñeti pov mañohozei. Pot tohot hepeken Kristo maot erapanez aliz posik ne arin etet biñ ravat arimaz epat haom, “Rotap parunañ ne het Godiz ñetiv kez tat mañoohon hateveteohaek betezao narav, oñ petev hañ rotap tinao paruh ou ravat hezan ne ñetiv hateveteamoh.” Pot ne arimaz haom.

¹⁷ Met añarab God tin metamahavož homet hañiv anumai nap bareñ elamahavož zut ari petev pimaz homeo badae batamegivož God eteamahan, parum pot tamahavož zut ravamah. Met Iesuz ñetiv arin añoohon hatevetet pimaz homeo badae batat hezavož kaev ravamahari ne men noñomapanen, nem uveo peti berevapan, povož nem uvé berevapanez povohö arim homeo badae batameg-povonañ honeo ravapanen, God etepanen hañ tinao pi manakazao pot ravapan. Met ne ñomoman pot ravapanezavož ne ahoam biñ ravat hez, ¹⁸ povož zut ari amun nenañ honeo biñ ravat hezei.

Timotiz ñetiv

¹⁹ Met darim Amip Iesu gu hapan, povož aban Timoti arihaz meeman emapanepuh, arin etet maot boreurat ev emat arim tair het tameg-ñeti pov neen bar nañapanen hatevetet biñ ravom. ²⁰ Met ne arimaz homeamoh-povož zut Timoti arimaz homet hezat mod nap het arimaz homet hez bon, ²¹ oñ paru modari parumauz zaitivož homeamah-potam tovai samah. ²² Oñ ari Timotiz tin hezavož hodad hakez. Met pi nem ropuz zut ravat het, deip honeo Iesuz baiñetinavož gogot tovai emameg. ²³ Povož paru ne tair netapanez ñeti pov hapanen Timoti emapanez nonor ou ravapan, povož meeman pi ak emat ne netapanez ñeti pov arin bar añapan. ²⁴ Met ne amun, darim Amipuhö emomaz nonor ba ou batapan, povož ak emomaz zait toh.

Epaprodaitasiz ñetiv

²⁵ Kar met ñeti modao ev añomaz toh. Batam ari ne neñzapanez homet Epaprodaitas meegin ev emahan, deip het Iesuz gogot tohot nem bosipuz zut ravat hez. Pop maot ak arihaz meeman emat arinañ hepanez ne

homehon tin ravah. ²⁶ Met pi amun emat arin etepanez ahoam zait tat hez. Met batam pi ev emahan deip het lam ahov tat hehan, ari hatevetegivoz homet ganö peti pi lamavonañ am hez batah, pot homehopek hezavoz pim loporih zakep metahan het, maot emat arin et erepenez zait tat hez. ²⁷ Met rotap pi lamao aviam tat heh bon, oñ lam ahov tat rahor ñomahan, God etet pimaz zakep tat maot baviriri batah. Met pi ñomapanen ne zakep ahov tom hezavoz God nemaz amun zakep tat maot pi baviriri batah. ²⁸ Povož ne pi meeman ak emapanen, ari piin etet biñ ravepekez zaitiv ahö toh. Met ari, Pi ñomah ma tair; pot peti ak homeameg, povoz ne pot homet nem loporih honoñai tamoh-pov pi arih meeman emapanen arim homeme tameg-pov bon tapan.

²⁹⁻³⁰ Met pi ak emapanen ari etet epat homei, Ae rotap darim Amipuz gogotak darim bosip sohaek maot ev emah. Pot homet pimaz biñ ravat pim abatao bat hel batei. Met tairaz pot tepek hometunei, oñ ari ev emat neñizohopekez pap tat het pi meegin emat Kristoz gogot deip honeo tohot hegipuh, lamao bat rahor ñomah, povoz homet pi tin metohozei. Ma pim ev emat toohavoz zut mod tairap Kristoz gogot tohapanen piiti honoñai pot nao ou ravapanez pop ari amun tin taput metohozei.

3

Paru Iesu nenapuz homet hepan

¹ Nem bosir sau ravat hezari, met darim Amip arinañ honeo hezavoz homet ari biñ ravat hezei. Met ñeti epov haañohoek, maot ev menohovoz homet ne kaev narav, oñ ari eñizohapanen tin tovai sohopekezao ok.

² Met paru aban hori tamaharihö het arim biz kosiñ eelapanen, Godizari ravepekez pot moreg añapanez poriz añapanezat tovai ganö tepek hezavoz tin hodad ravat hezei. ³ Met paru pori epat homeamah, Met darim biz kosiñ eelahaek, dari Godizari haraveg, pot paru homeamah. Oñ darihö darimauz ham heri nenañinañ gog tairao tohokan God etehapanen tin ravohopan, pot homet nakez, oñ darim loporizaroh God pim Pul Tinap anamahaek pim abatao bat hel batat piin mañ mañameg. Tat Iesu Kristoz tin etahavoz dari homet biñ ravat hez-poekahoh Godiz añarab rotapuri ravat hez.

⁴ Met batam ne Godiz etañik aban tinap ravomaz hat nem ham heri nenasinai tooh-porah, neohö aban mod taput toohari ritou metat kez toh. Povož paru aban modari parum heri nenañinañ tohot, “Dei Godiz aban tinari ev,” pot hamahavoz zut, rekot batam nem paru ritou metat toohovoz homet amun taput hahö narab, oñ ne batam nem heris bat hel batat tooh-povoz petev nakaotü. ⁵ Met ñeti añoh-epovoz kapot ev. Met nem nonop navatahan alizañ ⁷ bon tahan zeirevai aliz ⁸ posik nem biz kosis neelah. Met nem nonopur papap parup Israel añaraboñarivihö ne navatah, povoz petev ne Israel abanap ravat het nem mimip Benzamen popuz kapotakanañap ne ev. Met nem iz mimihol Ibru ñeo haovai emoohaek, petev ne amun hahot ahö ravoh. Tat ne Parisi abanari Mosesiz ñeti kateñ map baval hamah-poriz togutak het taput tooh. ⁶ Met rotap Godiz etañik tinam hemaz hat ne Mosesiz ñeti kateñ baval hat toohon modari neen etet epat haoh, “Aban okop ñeti katè nao nael, tinaharam tovai samahap okeg, etei.” Met paru pot nemaz haohan ne epat homevai emoooh, Godiz gog nena ne tovai samohoek, am tovai sohom. Pot ne homet Iesuz homet heh-añarab togü potaz, Paru Godiz abatao batiu tiu batamah, pot ganoam homet parumaz kaev ravat kakamao metooh. ⁷ Met ne batam pot tooh, oñ petev Kristo nenapuz homeo badae batamohoek, batam nem ham herisiz

biñavonañ tooh-poñiz homeamohon betezañ ravat hez. ⁸⁻⁹ Met batam dei Zudaholoz tamegit tovai emooh-nenavoz ev hamoh, pot hometunei, oñ ne ev ham heri nenañinañ tameg-nonairnai map potuz homeamohon zañ tamahatuz zat ravat hez. Met nem Amip Iesu Kristo nenap nem loporih ahō ravat hezaek, pi nenañ honeo het neñizamah-povoz tin hodad ravomaz homet zait tat hez. Met batam nem heri kos nenasiz biñavonañ Mosesiz ñeti kateñ baval hat tovai sohot, Ne aban tinap ev, pot homehot, petev maot ne hom namee, oñ ne Kristoz ñomah-nen povozahar homeo badae batat hezaek, God neen eteamahan ne tin ravat hez, pot homeamoh. ¹⁰ Met ne Kristoz hodad tinavonañ heman God pim kez ahovonañ Kristo ñomahan maot baval hah-kez pov ne amun nanapanen bat tin rouvat het tovai sohomaz zait toh. Met God ne pot netapanen kez tat rouvat het Kristo kakamao metat ur ñomahan home tinavonañ hehavoz zut ne amun home tin povonañ het pim gogot tohot kakamao hatevetevai am rez kek tat tohomaz zait toh. ¹¹ Ma pim tooh-taput ne tohot hemapuh tokat ñomoman God maot baval nakapanez homet ne zait tat hez.

Pol kez tat porü hat sooh

¹² Met ne nemaüz epat homeamoh, Ne Kristoz homeo badae havatat hezaek, pim zut ne map tinahar narav, pot nemaüz homeamoh. Oñ kar, Iesu Kristohō ne pim gog aban tinap ravat hemaz nañahavoz homet ne zaitivonañ kez tat tovai samoh. ¹³ Rotap nem bosir sau, petev ne pim zut tinahar nakez, oñ nem garos hatovai emoohon bon hatah-poñiz ne unun manat, tin tairañ tohomaz nen poñizahar tinam homet kez tat pim non tinaoroh haeñ tat opepeam samoh, ¹⁴ Met ne Iesu Kristoz eñatak tin tovai samohovoz homet tokat Godihō epat nañapan, “Ni emat nem ropunañ honeo arip tinaek hezei.” Pot nañapanez ne homet non tin pooroh sohomaz maemao rez kek tat tovai samoh.

¹⁵ Met ne nenap bon, oñ ari tairari Iesuz homeo tin badae batat hezan arim hodadeo ahō ravovai samahan hez-pori amun ev menoh-epovozahar homet tovai sohopek, povoz tin ravohopan. Met arihanañ nap menoh-epovoz navoz homet gu nak tat home modavonañ hepan, povoz God pi tin hodad tapanez maot mañairapan. ¹⁶ Oñ dari mapori batam Godiz añahan bat hez-pov kaev naravotü, oñ am rez kek tat potaharam tovai sookaz hat ev menamoh.

¹⁷ Met nem bosir sau, ne arinañ honeo hehorah nem tin toohon eteog-potam ari tohozei. Pot tohot mod tairari nem non tin samoh-epooroh sohopanezariz tohopanezatan etet tovai sohozei. ¹⁸ Met añomaz toh-epov ahoam haañoooh, oñ petev paru hori tamahariz hamahan hatevetet nem loporih honoñai tamoh, povoz iñivonañ maot epat añom, Met Iesu zirah añaraboz hori tamah-poñiz hat ur ñomah-pot añarab ahovokaro paru tin hodad nat het hori povor kao am tovai samah. ¹⁹ Tat paru, Ham nen eparah dari hekapuh tin hek, pot homet het parumauz ham heriñiz zaitiv ba ahō batat hori tamah-poñiz tu narav, oñ am biñ ravat het tovai samah. Met paru pot tamahari non pooroh am sohopan, povoz tokat paru pori horiek sapan. ²⁰ Met dari pot nat het abarah Godinañ sat hekaz homet, darim Amip Iesu Kristo maot pimeri ba avatamah-pop, revah abarahanañ maot erapanez hat petev dari gaa tat ñai bizat etet hez. ²¹ Met Iesu maot erapanez porah, pim kez ahovonañ nonair nai mapotü pim eñañiz irih bizat korav ravat hezaek, kez povonañ darim ham heri bosü urat hezan tovai sameg-epañ pim heri alizavonañ tinasiz zut ba avatapanen, dari heri patañinañari ravat tin pohao het hek.

4

Dari home honevonañ ravat hek

¹ Met ari nem bosir sau ravat hezari, ev ñeti menamoh-epeñ ari baval hat darim Amipuz homet kez tat rouvat het tohozei. Met arimaz nem ulovok homemē hezaek, ari hotoh hezan arimaz zakep tamoh. Tat ne ari tin tamegivoz hatevetet biñ ravat hez.

² Met añ Zuodiar Sintiki aripin ñeti epov añom, Arip darim Amipuz homet hezañariv ak, povoz nae nap mogao tat hezaek, maot lop masak tat pov bavon batat lop honerinañ ravat hezei. ³ Met ni aban tairap orah rezah nenañ honeo mamog deip tin gogot toogip, añ poñariv maot honeo ravapanez meñizekē. Met batam aban Klemenir aban nenañ gogovok heh-modarinañ honeo dari het gogot toogirah, añ poñariv honeo het Iesuz ñetiv an pap manat ahō ravat sohopanez gog ahot tooh, povoz parup meñizekez ne zait toh. Met añarab pohao hepanezariz abatañ menamahan hez-tep potak paru hamoh-eperiz abatañ amun hamenahan hakez.

⁴ Met orah rezah darim Amip arinañ honeo hezavoz homet pimaz biñ ravat het sohozei. Met ñeti katē añoh-epovoz homet maot ne taput ev añomaz toh, pimaz biñ ravat het sohozei. ⁵ Ma ari orah rezah lop masak tat añarab mod maporizaro tin metohozei. Met darim Amip totoi maot erapanez tah. ⁶ Met honoñai tairatū aritī ou ravohopanez potuz ari home midin totunei, oñ orah rezah potuz Godin mañ mañohopeken eñizohopanez homet pimaz biñavonañ hezei. ⁷ Met pot tohopeken Iesu Kristo arinañ honeo hezaek, God lop tinarizaro anohopanen ari honoñai povor kavoz ñaihet tat home midin natotū, oñ kez tat tin hepek. Met darim hodadevonañam pot homet lop tin porizaronañ naketū, oñ God pimauhō anohopanezavoz homet ev menamoh.

⁸ Met nem bosir sau, nem ñeti meteo ev añomaz toh. Met ari nonair nai hori naeñizotuz betez potuzahar homehotunei, oñ nonair nai tin añomaz toh-epotuzahar homet hezei. Met tin tairañ tohopekez homet hameg-poñir, ñeti rotapuñir, nonair nai rotap tin tohopekez poñ, ma home masak tinao, ma tin mod tairañ tohopeken God etet zait tohopanez nen poñ ari pohao bat het homevai sohozei. ⁹ Met batam ne arinañ het toohon eteog-potū, ma tohopekez añoohon hateveteo-potam tovai sohozei. Met pot tohopeken God lop tinarizaro anamah-pop arinañ honeo hepan.

Paru meñizat manahavoz Pol hah

¹⁰ Met batam ne tairatuz tekī toohon ari ne neñizat masak netat potū nanoog, oñ potū ari maot nanepekez nonor bon ravahan ari kerē hat am heg. Oñ petev nonor maot ou ravahan naneg, povoz pot nanat neñizegivoz homet ne darim Amipuz biñ ravat hez. ¹¹ Met ne naiz tekī tat hezavoz homet ari poi nanepekez hat ev menamoh bon, oñ rotap neeh tinavor horiv ou ravamahan ne am tin hez. ¹² Met narah nemotū ahoam oraez, met mod narah bon tamahan tekī tamoh. Pot tamohoeke nem natū oraez, povoz nat ñekeo hatat tin hez, oñ bon tamah-porah ne am gin hez, met pot tamoh-potuz ne home midin nat, oñ am lop tinarinañ hez. Met nemotū aviam ma ahoam oraez, pot ne homet home midin nat, oñ orah rezah lop tinarinañ hemaz nen povozahar homet het tovai samoh. ¹³ Met tinao ma horiv neeti ou ravamah-porah Iesu Kristo bakez navatat hezan ne am tovai samoh.

¹⁴ Oñ ne petev hori netahan hez-eparah ari nemaz homet maot Epa-prodaitas nemotū manat meegin bat emat ne nanah, povoz arin, "Tin ok neteg," pot ok añoh. ¹⁵ Met ari Pilipai añarab nem menomaz toh-epovoz hodad. Ne batam magei Iesuz ñeti tinao añarabon mañovai emooh-porah

ne arinañ hehopuh, tokat Masedonia arim zeis betet sohon ari Pilipai zeitak Iesuz togut ravat añarab hez-nen porihö ne gogovok hehon ari nonair nai ne nanoog, oñ Iesuz añarab togü modañ ravat hezarihö ne pot nanet. ¹⁶ Met ne ari evetet sat Tesalonaika zeitak het nonair naiz teki toohon ari honerah naneg bon, oñ porah karah hotohanañ am bat emat nanovai emoog. ¹⁷ Met maot tokat ari ne nanohopekez homet ev menamoh-bon, oñ neñizat nanovai emoogin ne am gogot toohon, añarab Iesuz homeo badae batoohavoz God hañ tinao ari anapanez homet ev menamoh. ¹⁸ Met batam ari ne neñizat nanoog, oñ petev maot Epaprodaitas nemotü manegin bat emat nanahan nemotü rekö ravah. Met pot netamegivoz epat homeamoh, Met Godiz hañiv metapanez homet paru anumai nap mañaroohan ñadoohan, pi ulagï tin povon hatevetet zait toohavoz zut arim ne nanameg-potun God etet zait tat hez. ¹⁹ Povo arin epat añom. Ari tin naiz teki natotü, oñ God nonair nai tinatuz korav ravat hezaek, Iesu Kristo arinañ honeo hezavoz homet ari tairaiz teki tohopekez poi anohopan. ²⁰ Met God darim Pap nenapuz abatao orah rezah bat hel batookan pohao ahö ravat hepane ne zait toh. Rotap ev añoh.

Pol ñeti biñao parun mañah

²¹ Met ari Iesu Kristoz homeo badae batat ak hez-maporin ñeti biñao epat añomaz ev toh, “Ari tinam hezei.” Ma nem bosir sau nenañ ev hez-eperi amun arim tamegivoz homet tin hepekez ñeti biñao nañahæk ne ev menoh. ²² Met Roma aban ahopuz zeimakeh gogot tamaharir, zeï epatak het Godiz homet hez-modari amun arim tamegivoz ñeti biñao nañahæk ev menoh. ²³ Met darim Amip Iesu Kristoz masak ahov arim loporizaroh pohao tin het hepane ne zait toh.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

KOLOSI

Ñeti garosikao

Kolosi ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Esia zeisik Kolosi ze i ahot Epesas zeitaz totoi demahan hehaek Pol añarab Iesuz homet hehariz hat ñeti epov menat meeh. Met porah pi Epesas, Pilipai, met Pilemon ñeti poñ amun menat paruhaz meeh.

Met Pol Kolosi zeitak nasap ok, oñ Epapras aban pop poek sat añarabon ñetiv mañoohan paru nari Iesuz homeo badae batah. Tahan aban moreg narihö emat parun ñeti moregañ mañoohaek, Epapras Roma zeitak sat ñeti pov Polin mañah. Povoz Pol ñeti hañ epov menat aban nañariv Tikikasir Onesimas manahan, parup basat Kolosi añarab manahan rekö hah. Met Kolosi ñeti epovok Pol paru aban moregariz mañoohat hat navetütü, oñ Kristoz nonoroh tin sohopenez ñetiv parun bar mañah.

Met Iesu abarah sahan krismasañ 30-z zut bon tahan, Pol Roma ze i ahö potak kakam zeimakeh heharah Pilipai zeitak Iesuz homet hehariz homet ñeti pov menat meeh.

Aban Pol ñeti epov menah

¹ Ne Pol, met God pimauz hodadevok ne ba ou navatahan, Iesu Kristoz aposor abanap ravoh, met ner darim bosip ravat hezap Timoti popunañ honeo deip ev het, ² ari Kolosi añarab Kristoz homeo badae batat pim ñetiv tin bahorë hat hezaek, deim bosir sau ravat hezariz homet ñeti epov menakaz ev teg.

Met God darim Papap pimauhö ari masakao anohopenen lop tinarizarohañ hepekez ne zait toh.

Pol Kolosi poriz mañ mañah

³⁻⁴ Met ari Iesu Kristoz zait tat homeo badae batat het, pim añarab ravamah-modari loporï manat masak metameg-ñetiv hahan deip hatevetet orah rezah mañ mañameg-porah arimaz homet darim Amip Iesu Kristoz Papap Godin biñ mañameg. ⁵ Met Iesuz ñeti rotapuv arin añoohan hatevetet barotap bateg. Tat tokat dari pohao abarah tin hekazavoz ari biñ ravat het, Iesuz ñetivoz homet modari loporï manat masak metameg-ñeti pov hahan deip hatevetet biñ ravat Godin, “Paru tin tamah,” pot arimaz piin mañameg. ⁶ Met God dari masakao anat Iesu meeh-ñeti pov arin añahan, hatevetet tin hodad ravat ariti horiv hehaek betet tin ravovai samegivoz zut, paru Iesuz ñeti tin tapü epov mañovai samahan ze i maposikaroh an pap manamahan, añarab modari hatevetet tin hodad ravat paruti horiv hehaek, betet petev tin tovai samah. ⁷ Met Epapras deipim bosip Iesu Kristoz gog aban tinap ravat hezan dei pimaz zait tat hez. Met deip emat arin Kristoz ñetiv añakaz bapap tegin, pi ak garos emat ñeti tin pov arin bar añah. ⁸ Met bar añahaekanañ pi maot ev emat Godiz Pul Tinapuhö hodadeo anamahan, ari añarab modari lop masak metameg-ñeti pov deipin bar añahan hateveteg.

God paru bakez batapanez mañah

⁹ Met arim pot tameg-ñeti pov bar añahan deip hateveteg-porahanañ, dei orah rezah God ari eñizohopenez hat epat mañeo hameg, Met Godiz Pul Tinapuhö ari hodad tinao anohopenen, ari ñeti tinañihar haovai mod tairañ

tovai sohopeken, pi etet biñ ravohopanez nen poñihar arim loporizaroh an pap manapanez homet piin mañ mañameg. ¹⁰ Met pot ari pim zaitivok tovai sohopeken, ziñik ul tinañ badamahavoz zut, arim tin tohopekez povor kao ahoam berevohopanen, ari pim hezhezavoz kapotaz tin hodad ravovai sohopeken pi arimaz biñ ravohopan. ¹¹ Met God pimauhö kez ahö tin hez-povonañ arim loporizaroh bakez avatohopanen ari kez tat hepeken, ariti honoñai nao ma tairao ou ravohopanez porah rekot ari nañodotü, oñ rez kek tat tin tovai biñ ravat sohopek. Met pot arimaz homet deip mañ hameg. ¹² Met darim Papapuhö añarab pim aliz tinavok samaharinañ ari honeo ravat sohopeken, anohopanez hahan hez-pov bepekez hat batin haavatat eñehan hez, povoz homet ari pimaz biñ ravat, “Deim Papap tin eteñ,” pot piin mañohozei. ¹³ Met garos darim hodadeo kuturutaz zut kut tat het tovai emoogiekanañ, pi avat pimauz ro zait tat hezapunañ honeo het sookan pi darimaz korav hepenez hat haeñehan hez. ¹⁴ Met darim hori tovai emoog-poñihö bitomez zut edemahan hegiek, ro popuhö dari ba evilapanez hat hañ horiv bat ñomahapuh darim hori poñ ba ol haveteh.

Kristoz tat hezavoz kapot ev

¹⁵ Met dari ham añarabohö rekot Godin et narez, oñ ro pim zut hez-pop erat paru Papapuz hezhez tinao ourah añairahan dari etet hodad raveg. Met ro pop pim Papapuhö dari ma nonair nai mapotü matut etahan hez-potuz maup ravat hez. ¹⁶⁻¹⁷ Met tairaz pi maup ravat hez hometunei, oñ batam nonair nai bonorah God nonair nai map matut tapanez hahan pim rop gog pov tah. Tahapuh nonair nai map abarah hezatü, ma ev hamarah hezatü, ma tairari izek het kezavonañ hez-pori, ma dari añaraboz eteamegitur, et naré hezatur Kristo pi nenap maup ravat nonair nai mapotü tovai sohopanez hat matut tahaek taputam het tovai samah. ¹⁸ Met dari pim añarab togut ravat hezari pim herisiz zut ravat hezan, pi dari pori tin hekaz gagao ravat hez. Met ro nen pop ñomahan, darim ñomat tokat maot bal hakazat pi garosik baval hahap ok, povoz pi pop nonair nai mapotuz korav ahop ravat hez. ¹⁹ Met God pot homeh, Met nem kezavor hezhez tinao piiti manoman map an pap manat hepan. ²⁰ Tapanen hamararah hezari, ma revah abarah hezari, hori tohot nehanañ main ravat hezaek, piuhö maot nenañ honeo bavatapan. Pot homehapuh pim rop meehan erahan zirah ur ñomahan, dari Godinañ honeo lop honeri ravat hekaz nonor pim ro popuhö ba ou batah.

²¹ Met batam ari Godiz ñarohol narav, oñ hori ahoñ tovai emohot patari ravat heg. ²² Oñ petev arim Pap popuz nakoe sepeken ñevok evizat an etapanez porah, ariti horiv bon hepanen ari tinari hepekez hat, pim rop meehan erat ñomat tin etah. Tat pim Papapunañ bahoneo avatahan ari pim ñarohol raveg. ²³ Met Kristo pot tah-ñeti tin pov arin añahan hatevetet pimaz homeo badae batat epat homeameg, Dari Godinañ honeo pohao het hek. Pot homet hez. Oñ ganö mod narihö moreg nao añapanen hatevetet, añapanez pov barotap batat ari Kristoz homet hezaek kaev ravat betepek hezavoz, tin homet kez tat bat hezei. Met ne Pol Iesuz ñeti tin epovoz gogot tamohop ev, met neohö ari añarab patarin añovai emoohoek, ari hatevetet modarin mañoogin, paruhoe ñeti tin pov mañovai samahan zei maposikaroh ahö ravovai samah.

Poliz gogot toohat ñetiv

²⁴ Met ne ari Kristoz añarab togut ravat hezariz hat kakamao hatevetehot ev hez. Met pi dari tin etapanez hat orah rezah hamararah kakam tovai

emooh-povoz zut, dari kakamao hateveteokazat hez, povoz ne amun ari pimeri eñizomaz hat gogot tovai emamohoek, paru ev kakamao netamah-poñiz homet ne kaev narav, oñ biñ ravat hez. ²⁵ Met ne ari añarab pimaz homet togü honet ravat sameg-poriz gogot etohomaz God pimauhö ba ou navatahan hez, povoz ne pim ñeti nao ba iz navatotü, oñ ari tin hodad tohopekez map añovai sohomaz nañah. ²⁶⁻²⁷ Met batam ñeti añomaz tohepov iz ravat hehan, paru darim iz mimihol hatevetet hodad nat het tovai emooh, oñ petev God pimauhö ba iz batahan heh-ñeti epov ba ou batahan hezaek, dari pim añarab epat hatevetet hodad raveg, Met Kristo dei Zuda añarab nenarinañ nakez, oñ ari añarab patariz loporizaroh pi amun honeo hezaek, tokat ari sat pim alizavon etet biñ ravat pinañ honeo hepek. Pot ou ravahan dari hodad ravat epat hameg, Rotap Godiz hodadeo map tinaharam hez. ²⁸ Met dei Timoti hodad tinavonañ het orah rezah Kristoz ñetiv ari añarab mapori hodad tepekez añovai sameg. Met ari hodad tinao bat Godiz nakoe sepekez porah, ari Kristonañ honeo het aban kutariz zut naketü, oñ aban hodad tinavonañariz hezat hepekez zait teg, povoz homet dejp ev ari maporin añameg. ²⁹ Met ari hodad tin povonañ hepekez hat Kristo ne bakez navatat hezan, rez kek tat pim gogot kez tamohoek hori narav, oñ ne am tinam tovai samoh.

2

Dari Iesuz homet hekaz ñetiv

¹ Met ari epat hodad tepekez ne zait toh, met ari Kolosi añarab, ma Leodisia añarab, ma añarab mod tairari, ari nem taevavon et narè hezari, ne arimaz orah rezah homet mañ gogot aviam tamoh bon, oñ ne mañ gogot kez tovai samoh. ² Met ari epat tovai sohopekez ne zait tat gog kez epov tamoh, Ari lop honeri ravat het kez tat rouvat ñaihet natotü, oñ tin het nae nap masak metovai sohopek. Met pot tohopekepuh, batam Godiz ñeti iz ravat hehao Kristo pi ñeti povoz maup erahan ou ravah-povon hatevetehot, map tin hodad tat epat hahopekez ne zait toh, “Met ñeti epov moreg bonov, oñ ñeti rotapuv ev hateveteameg.” ³ Met Kristo nenapuz loporih Godiz hodad tinavor hezhez tin pov an pap manat hezaek, piuhö añairohopenan, dari tin hodad tohokaz nonor piiti hez.

⁴ Met tairaz epat ev menamoh hometunei, oñ ganö mod nari ñeti moreg nao añapanen, ari hatevetet kapotaz tin hodad nataek betezam zait tat, “Ñeti tinao ev añamah,” pot hapek hezavoz ne ev menamoh. ⁵ Met rotap ne emat arinañ nakez, oñ nem loporih arimaz zakep zat homeo hezan nem homeo arinañ honeo hakez-pot ravat hez. Tat ari Kristoz homeo tin badae batat het tin togü honet ravat kez tat het sameg-pot ñetiv hahan, ne hatevetet hodad ravat arimaz biñ ravoh.

Dari Kristonañ tin hek

⁶ Met ari Iesu Kristoz homeo badae bategipuh, “Darim Amip ok,” pot hameg, povoz ari pinañ honeo het sa em tohozei. ⁷ Met aban nap zeimak demapanez hat bahahav kez bareñamahan, hamarrah er horat dao hat hezan, zeimak kez tat bat hez-povoz zut Iesu pi tin hepekezavoz maup okeg, ari pi tinam kez tat bahorè hat het tohopeken, batam aban Epapras ari Kristoz homehopekez añairooh-pov arim loporizaro ahö ravat kez ravat hep. Tapanen ari Iesuz map biñ ravat, “Ni tin etameñ,” pot piin mañovai sohopek.

⁸ Met aban mod narihö arin ñeti betez upai teptepivoz zut nao añat moreg etohopenan, ari povotü sat hori ravat hepek hezavoz tin homet

hezei. Met aban pot añohopanez pori ñeti navokanañ navok añohopan, ma ham eparahaz hodadevonañ parum iz mimiholoz haoh-ñeti nao ok añohopan, oñ ñeti poñ Iesu Kristoz bonoñ ok. ⁹ Met arin pot añohopanez pori moregari ok, oñ Godiz kez ahovor hezhez tinao Kristo ham herisinañ hehan eteg-popuz loporih an pap manat hezaek, ¹⁰ ari pinañ honeo hezariz loporizaroh amun Godiz kez pov ahö ravat hez. Met Kristo pi nenapuhö ham eparahaz ma abarahaz kezavonañ het tamah-mod map pori ritou metat pi nenap map ahop ravat hez, povoz ari pimaz homet hezari, modariz ñeti moreg añohopanezañin hatevetetunei. ¹¹ Met dei avatooharah deim biz kosiñ marañinañ eeloohavoz zut, Kristohö arim heri kosiñ elat zait horiñ baveteh bon, oñ pi tapupuhö arim loporizaroh zait horiñ heh-poñiz kezao ba ol haveteh pim masak tinao ari haanahan hez. ¹² Met ari God Kristo baval hah-popuz kezavoz homet barotap bateg, povoz ari ivoh emeehporah Kristo ñomahapuh, zait horiñ bavon batahan pinañ honeo ravegiek, horivoz irih heg-pov bon hatah. Tahan God Kristo ñomahaekanañ maot baval hahavoz zut, ari hori toogiekanañ avat maot baval haakahan hez. ¹³ Met batam pi arim horiv bavon navat hehan arim horivonañ honeo het tovai emoogiek, petev ari Kristonañ bahoneo avatahan arim loporizaroh home magei tinavonañari haravat hez. Met rotap darim hori toog-poñ map ol haveteh. ¹⁴ Met pi tair tahapuh darim hori toog-poñ ba ol beteh hometunei, oñ batam dari Godiz ñeti katè hahan hezañ elat dari hori povor kao tovai emoog-poñin pi etehan midinai ravahanahoh, Kristo zirah urah-porah pi darim hori poñ bat het baol betehaek dari hori poñiz hañiv navotü. ¹⁵ Met Kristo zirah urahan ñomahaek pi Setenir pituholor hori modari ritou metat ourah dari añarab ahovokaroz ñaravatak parum kezao bat hor batahan dari epat hameg, “Rotap paru betez ravat hezari ok.”

Ñeti betezañ barotap navatotuz ñetiv

¹⁶ Met Kristo pot tat dari eñizah, povoz ari aban modarihö moreg etapan hezavoz tin homet hezei. Met aban porihö arimaz korav ahoñ ravat hepanez hat ham eparaz hodadevonañ epat añamahavoz ev hamoh, “Evo, met gipizor ivov nainotuzao ok.” Ma, “Dei Zudaholoz topourat Godin biñ mañameg-aliz poñik ari amun honeo deinañ het tohozei.” Ma, “Ñonis limar tamahan deim togü manat tamegit ari tohozei.” Ma, “Deim gogot nat hezaliz poñik ari amun tovai totunei. Met deim añameg-epeñ ari elepek, povoz hori ravepek.” Met pot parum ñeti añamah-epeñ ari tovai hatevetet baval hat totunei. ¹⁷ Met Kristo naem heh-porah pi tokat erapanez homet paru poñ tovai haemooh, oñ petev pi haerah, povoz dari Kristoz home magei tin anahan hez-nen povoz homet het tovai sohok. ¹⁸ Met paru añamohpori ham heri nenañiz hodadevonañ epat arin añamah, “Met dei potazao ba avatahan ahoam etet Godiz tin hodad ravat hezaek, deihö ari ritou etat hez, povoz deim hodadeo bat tamegit ari amun tohopek. Tat ari enzoliholoz abatañ bat hel batat mañ ahoñot arim abatañ bat hor batat, Dari betezari ev, pot homehopek. Oñ añameg-epat ari nat hepek, povoz Godiz ñarohol ravat naketü.” Met eñarohol, paru arin pot añamah-pori parumauz heriñ bat hel batat hamahari ok, povoz ari lesuz homeo badae batameg-pov bon tapan hezavoz añamah-pov barotap batotunei, oñ, Paru ñeti betezañ ok dein añamah, pot ari homei. ¹⁹ Met paru pori Kristo darim gagao ravat hez-popunañ honeo nakez. Met darim gagañihö heriñiz korav hezan darim ururuñir kataneñ, ma nonair nai mapotü tin honeo het gogot tamah-povoz zut, Kristo darim gagao ravat hezan dari lop honerinañ ravat tin hezan, God

pimauz zaitivok hodad tinao anovai samah. Oñ paru añamoh-pori Kristo betet paru main ravat hez, povoz arin añamah-poñ tovai hatevetetunei.

²⁰ Met Kristo ñomahapuh arim horiñiz irih heg-pov bavon batahan, ari maot ham eparaz hodad horivonañ nakez, povoz tairaiz ari maot ham añaraboz añamahat hatevetet baval hat tameg? ²¹ Met ham añarab hamoh-pori moreg arin epat añamah, “God darin etet biñ ravapanez hat gipiz epat nainotü, ma pei epotü navotuz dei ahaio hagin hez, povoz ari tovai bat notunei.” ²² Met parum pot añamah-potü nohot hekan maot zuam bon tapanezatü ok. Met potuz ahaio hamah-pori parum lop nenarizarotihanañ hodadeo bat okat añamah, oñ Godihö hodad pov mañamah-bonov ok, povoz hatevetet tovai baval haotunei. ²³ Met paru parumauz hodadevok enzoliholoz abatañ bat hel batat arim abatañ bat hor batat hepekez añat epat añamah, “Met darim loporizaroh zait horiñ ahö ravapan hezavoz, darim heriñik urat kakam ahov hateveteokan poñ bon tohopan.” Pot hamahavoz ari nari hatevetet, “Rotap paru hodad tinavonañarihö ak hamah,” pot hameg batah. Oñ parum añamah-poñ baval hat ari tovai sohopek, povoz arim zait horiñ bon natotü, oñ am ahö ravovai sohopan. Povoz parum añamah-ñeti poñiz betezañ ok, pot ne arin ev bar añamoh.

3

Dari Kristonañ mageiri ravat hez

¹⁻² Met dari hori tohot hegiekanañ God avat Kristonañ bahoneo avatahan, dari home mageivonañari ravat hez, povoz ev ham eparaz nonair nai potuzahar arim hodadeo manat het totunei, oñ Kristo abarah helat Godiz nakoe tek garos tinatak tomat hez-poek ari sat hezhez tinao bar batat hepekez zait tat homet het tovai sohozei. ³ Met Kristo ñomahapuh arim zait horiñinañ hegiek, kez tat hori poñ bavon batahan, petev ari mageiri ravat Kristo Godinañ honeo hez-popunañ honeo het pim hezhez tinavoz ñaravatak ari hez. ⁴ Met pi arim hezhez tin okovoz maup maot emapanez porah ari amun pim aliz tinavoz lopotak pinañ honeo ravat hepek.

Dari mageiri ravat hekaz ñetiv

⁵ Povoz ham eparah tamah-hori epeñ pohao betei, Biz bogi tao, modapuz añap ma abupun etet zait tao, ma home horiv, ma modarizatuz etet zait tao. Met modarizatuz etet zait tepek, povoz arim loporizaroh Godiz biñ ravat sameg-pov bavon batovai zait hori povohar ahö ravat sohopanen, ari nen potuzahar homevai sohopek. ⁶ Met hori potuhar tovai sohot Godiz ñeti kateñir ah ñeñ elohopanez poriz pi mogao tat hañ horiv tokat metapan. ⁷ Met batam ari horivonañ hegirah añamoh-epeñ arim loporizaroh an pap manat hehan tovai emoog. ⁸⁻⁹ Oñ petev ari nonair nai hori mod epotü amun betei, Modariz mogao tat gitait ravat ñe horiñ mañameg-pov, ma lop horiri homeameg-pov, ma modapuz ñeti pekü hamegiñir, ñeti moreg hamegiñ, map añamoh-epeñ maot tovai arim gizañikanañ haotunei. Met ari batam hori toog-epeñ havetet, ¹⁰ mageiri haravat hez. Pot haravat hezan orah rezah God bamagei avatah-pop pimauhö eñizamahapuh, arim loporizaroh pimauz zut tinari ravovai sohopekez hat am bamagei avatovai samah. ¹¹ Met batam dari main main ravat heg-pov Godihö bavon batat togü honet ba avatahan hez. Povoz dari Zudahol, ma Grik añarab, kosiñ meelahan hezarir kosiñ nameel hez-pori, durir aerari, ma añarab aban ahorihö zum tahan parum irih het itir as metohot hezari, ma moni gogot tamahari, dari pori toguñ main main ravat hez bon, oñ dari mapori petev

togü honet ravat hezan Kristo nenap darim ahö garosikap ravat het dari maporiz ñaravatak pi hez.

Dari modari loporï manook

¹² Met God ari ba ou avatahan pim añarab tinari ravat hezan pi arimaz zait tat loporï anat eñizat hez, povoz arim abatañ bat hel batofunei, ma modari horï etohopenan ari hañ horiv metotunei, oñ ari nae nap masak metohot lop tinarizaronañ hezei. ¹³ Pot tohot paru Iesuz aviam homeo badae batat hepanez porï meñizat tin metovai sohozei. Met pot tovai sohopeken, mod narihö horï nao arih etapan, povoz ari hometunei, oñ darim Amip pi dari horï toogivoz hañiv naetotuz hahan hez-povoz zut ari amun arim modarihö horï tairañ etohopanez poñiz zuum kos rez manat tovai hañiv metotunei. ¹⁴ Pot tohot tin ari togü honet ravat hez-pov bon tapan hezavoz ari homet nae nap meñizat masak metohot hezei. ¹⁵ Met God ari bahoneo avatahan Kristo pim lop tinari ari anahan hez, povoz pim nonoroh tinam sohopekez lop tin porï anahan hezaek, arimaz korav het pim nonor añairohopenan ari orah rezah pimaz biñ ravat het tovai sohozei. ¹⁶ Tat ham añarab parum kareñ tin bizat hezavoz zut Kristoz ñeti tin hahan hezan hateveteameg-poñ arim loporizaroh tin bizat homevai sohozei. Tat ari pim hodad tinavonañ het ganö horï nao ari tepek hezavoz, nae nap badeo mañohot hezei. Tat pim tin eñizamahavoz homet zait tat daa arim hodad hezañ, ma daa pim Pul Tinapuhö hodadeo anohopanez hezat poñ hahozei. ¹⁷ Tat nonair nai tin tohopekez potü arim main totunei, oñ darim Amip Iesunañ honeo het tovai sohot, pi dari eñizat añairat hezan tovai samegivoz homet, God darim Papapun biñ mañohozei.

Añarabor ñarohol tohopanez ñetiñ

¹⁸ Met ari añahol hatevetei, darim Amipuz nonoroh tinam sohopekez hat, arim abuholoz añohopanezat hatevetet baval hat tovai sohozei.

¹⁹ Met ari abuhol amun epat hatevetei, arim añaholon kez ravat ser mañotunei, oñ parumaz zakep tat loporizaro manat meñizohozei.

²⁰ Met ari ñarohol amun tin hatevetei, arim nonor papaz map añohopanezat tin hatevetet baval hat tovai sohopek, povoz God etet arimaz biñ ravat hepan.

²¹ Met ari nonor pap amun tin hatevetei, ganö arim ñarohol tin tovai sohopanez ñeti pov parun mañohopekezarah kae ravapan hezavoz, tovai ari kezavonañ naiz parun mañotunei, oñ tinam masakavonañ arim ñaroholon mañohozei.

²² Met ari añarab aban ahorihö zum etahan het itir as metohot hezari hatevetei, met arim aban gogovoz korav hezariz añohopanezat baval hat tohozei. Tat porï arin etehopenan añohopanezat tohopeken, arimaz biñ ravat zait tapanez nen povozahar hometunei, oñ paru koravori mod naek sat hepanez porah amun, Darim Amipuz irih dari ev hez, pot homet pi arin etet biñ ravohopanez arim gog tamegit tinam tohozei. ²³ Tat ari nonair nai tairatü tohopeken añarab etet zait tapanez hometunei, oñ darim Amip etet biñ ravapanez nen potuhar ari zaitivonañ het tin tovai sohozei. ²⁴ Met pot tohot epat homevai sohozei, Dei añarab ahö nen okoriz irih hez bon, oñ deim Amip Kristoz irih amun het tovai sameg. Pot homet tin tovai sohopekezavoz pi hañ tinao ari anohopan. ²⁵ Met God añarab abatavonañ ahoriz homet añarab abatao bonoriz hom namez hez bon, oñ pi tokat dari mapori ñevok evizat an etapanez porahahoh, tairari horï tohopanez porï horivoz hañiv manapan.

4

¹ Met ari aban ahoari hatevetei, met arim ahop abarah het arin etet hez, povoz gog aban arim irih hez-poriz tin korav het tovai sohozei.

Mañeo hahopanez mañah

² Met ari mapori tinam hatevetei, met orah rezah ari rez kek tat het Godin mañ mañovai mod navoz honeo homevai mañ mañotunei, oñ tinam pi nenapuz homet biñ ravat, “Tin tat eñizameñ,” pot mañohozei. ³⁻⁴ Met pot mañovai dei ñeti epov menameg-eperiz amun mañ mañohopeken, God dei eñizat deim nonor ba ou batapanen, Kristoz ñeti batam izek ravat hehavoz kapot añarab modarin mañovai sohok. Met ari hodad, batam ñeti epov mañohomaz God neen nañahan añarabon mañovai emoohovoz hat, paru ev kakam zeimakeh ne nemerizahan hez. Oñ am bar mañovai sohomas zait tat hez, povoz God neñizohopanez hat ari nemaz am mañ hahozei.

⁵ Met ari añarab mod Iesuz ñetivoz kapotaz unun manat hodad nat hez-porinañ honeo hepekez porah ari betezam hetunei, oñ tin paru meñizat Iesuz ñetiv paru porin mañohopekez povozahar ari homevai sohozei. ⁶ Ma arim modarinañ hodad tinavonañ het Kristoz ñetiv mañohopeken, paru tairari hatevetet ñeti povoz kapotaz at añohopanez porin amun ñeti hañ tinañihar mañohopek.

Ñeti meteñ ev

⁷⁻⁸ Met Tikikas pi darim Amipuz gogovok deinañ honeo ev het tin tamah-pop arihaz meeman emat, nenañ honeo hezariz deim tair tameg-ñeti pov arin bar añapan. Met ñeti povon ari hatevetet deimaz biñ ravat hepekez ne zait toh, povoz pi arihaz meeman emapanez ok toh. ⁹ Met pinañ honeo Onesimas deim bösip ravat hezan dei pimaz zait tat hezap, batam arim zeitakanañ ev emat deinañ honeo het gogot tin tamah-pop amun meeman parup honeo ok emat, ev nonair nai deim tameg-potuz ñetiv arin bar añapan.

¹⁰⁻¹¹ Met Aristakas amun nenañ ev kakam zeimakeh deip hezapur Mak pi Banabasiz napapur Zosua pim abat modao Zastas paru porihö arimaz homet, “Paru tin hep,” pot ñetiv hahaek ne ev menoh. Met Zuda aban pori Iesuz homeo badae batat het nenañ honeo ravat añarab Godiz homeo badae batohopanez ñeti pov neñizat parun mañamah. Met Mak pi ak emapanez ñetiv ari hat haveteg, povoz pi ak emapanen ari tin metohozei.

¹² Met Epapras Iesu Kristoz gog abanap arinañ hehakaanañ ev emat hez-pop arimaz homet, “Ari tin hepek,” pot ñetiv hahaek ne ev menoh. Met pi orah rezah ari tin het Godiz añarab ravat pim zaitivok tinam tovai sohopekez hat Godin ahoam mañ mañamah. ¹³ Met rotap pi ari Kolosi añarab, ma Leodisia añarab, ma Irapolis añaraboz homet kezao ahoam mañ hamahan ne hateveteamohoek, ev añamah. ¹⁴ Met Ruka deim dokta aban tinapur Dimas amun arimaz homet, “Paru tin hepanezei dei zait teg,” pot ñetiv hahaek ne ev menoh.

¹⁵ Met añ nap pim abatao Nimpar popuz zeimakeh Iesuz ñetiv hatevete-hopanez topouramaharir Leodisia zeitak hez-arim mod pori tin hepanezei homeamohoek, ari tep epee rekö hat parun epat mañei, “Pol ari tin hepekez hah.” ¹⁶ Met tep menoh-epee rekö hat Leodisia añarab manepoken paruhoe rekö hap. Met Leodisia poriz homet menat meohö-tep poe paru rekö hat arihoe anapanen rekö hazei.

¹⁷ Met darim Amipuhö Akipasin pim gog tohopanez mañah-pov rez kek tat pi am tin tovai sohot bavon batap, pot mañei.

¹⁸ Met aban mod napun ñeti epov mañohon tepaek menovai emoohaek, nemauhoe ñeti meteo ev nem marasinañ menamoh. Met ari Kolosi añarabon epat añom, “Ari tin hepekez ne zait toh.” Met ne ev kakam zeimakeh hezaekaz ari nemaz amun unun manotunei, oñ nemaz homet mañ hahozel.

Met Godiz masakao arinañ hepanez ne zait toh.

(Pol ñetiv hahan menahat nen ev.)

1 TESALONAIKA

Ñeti garosikao

1 Tesalonaika ñeti epovoz ñeti kapot ev. Pol garos Pilipai zeitak hehaekanañ sat Masedonia zeisik Tesalonaika zeí ahot demahan hehaek het poek Iesuz ñetiv mañoohan, paru Zudaholor añarab pat poek hehari ñeti povon hatevetet ahovokaro Iesuz homeo badae batat heh. Met Poliz poek het tah-ñetiv Aposor bodori 17 pavar 1 sat 9 rekö hameg.

Met tokat Pol Korin zeitak heharah Timoti emat Polin epat mañah, “Met Tesalonaika zeitak Zuda aban nari Iesuz homet hezari hori metamah, oñ paru am pim nonoroh tin samah.” Pot mañahan Pol hatevetet paru Sailasir Timoti ñeti epov, Tesalonaika añarab bakez batapan hat menah, ma Iesu rotap maot hamarrah erapanez ñetiv amun menat meeh. Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 21-iz zut bon tahan Pol ñeti epov menat meeh.

Pol Tesalonaika añaraboz ñeti garos epov menah

¹ Met ne Pol dei Sailasir Timoti ev honeo het ari Tesalonaika zeitak het God darim Papap, ma darim Amip Iesu Kristoz añarab togut ravat het tovai samegiriz homet ñeti epov menakaz ev teg.

Met pi ari masakao anohopanen lop tinarizaronañ hepekez dei zait teg.

Tesalonaika poriz tin toohat ev

² Met eñarohol, orah rezah dei arimaz homet Godin arim tamegivoz biñ mañoohot hez. ³ Met dei hodad, ari Iesu Kristoz homeo badae batat het, arim loprizaro map pihar manat hez, povoz pim gogot kez tat tovai sameg. Tat darim Amip pi maot erapanez hañakaz ari unun naman, oñ homeme het etet hezaek modari honoñai etamahan, ari am boi tat tin tovai sameg. Met arim tin pot tamegivoz dei homet darim Papap Godin biñ mañameg. ⁴ Met ari Iesuz homet het nem bosir sau ravat hezari, God arimaz zait tat pimiri ravepekez hat ba ou avatah, ⁵ povoz batam dei arinañ hegirah betez Iesuz ñetiv arin añoogin hateveteog bon, oñ dei kez tat pim ñetiv añoogin pim Pul Tinap ari eñizat hehan ari tinam hatevetet, “Ñeti rotapuv ev darin añamah,” pot haog. Met deim arinañ het eñizookaz hat tovai emoogit ari hodad hakez. ⁶ Tat deim toogit ari etet taput tovai darim Amipuz eñatak emoogin, modari arin etet honoñai povor kao etoohan, ari povoz homet kaev ravat pim ñetiv navet, oñ Godiz Pul Tinapuhö arinañ het eñizooohan, am biñavonañ het ari tovai emoog.

⁷ Met pot ari tin tovai emoogin Masedoniar Akaia zeí posikaroh Iesuz homeo badae batat hez-modari arim toogivon hatevetet epat haoh, “Ae, paru tin tamahag, dari parum tamah-taput tovai sohok,” pot haoh. ⁸ Met ari darim Amipuz ñetiv haovai emoogin Masedoniar Akaia zeí nenaskaroh ou ravahan paru nen pori hateveteoh bon, oñ zeí maposikaroh añarab mapori arim Godiz homeo badae batat hez-ñetiv paru amun hateveteamah. Met deihö arim pot teg-ñetiv parun namañ, ⁹ oñ dei arimatak emat hegirah tin etoog-ñeti pov haovai samahan, parumauhö hatevetet pot arimaz hamah, “Met Tesalonaika añarab pori parum god moregari bitat, ‘Deim eñizohopanezari ev,’ pot hat bioh-pori kos rez manat betehan sahan, God rotap pohao tin het hez-nen popuz gogot tamah. ¹⁰ Tat paru God pimauhö pim rop ñomahaekanañ maot baviriri bataan bal hat abarah

helat hezaekanañ, maot erapanez hahan hezavoz homeme het etet hez.” Pot paru arimaz hamah. Met Iesu pop tokat God darim horiñiz hañiv etapanez hahan hezaek, bazei manat tin sookaz añairovai samahap ok.

2

Pol Tesalonaika zeitak het tooh

¹ Nem bosir sau ravat hezari, met ari hodad, batam dei arih emat ñeti añoog-pov betezao narav, oñ ari hatevetegin arim loporizaror uloñik ñeti povoz tin muz ravah. ² Met dei mamog Pilipai zeitak sat toogin poek nari deimaz mogao tat ser añahapuh ourat kakam zeimakeh emerizah. Met pot etahan hegiek, maot baeverevahan dei zei pot betet Tesalonaika arimatak ok emegin, poek amun narihō deimaz kaev ravahan Godihō bakez avatahan dei ñaihet nat, oñ am rez kek tat pim ñetiv arin añoovai emoog. ³ Met dei home hori navonañ het horiv nat, ma ñeti moreg nañ nak, ⁴ oñ God pimauhō dein etet, Eperi nem ñetiv añarabon tin mañohopanezari ev, pot homet mañovai sookaz añahaek mañovai sameg. Met pot añarabon mañameg-pov deimaz biñ ravapanez homet mañovai sameg bon, oñ pi deim loporizaron haetet hez-popuhō deimaz biñ ravapanez zait tat mañovai sameg. ⁵⁻⁶ Met ari hodad, arinañ honeo dei heg-porah ari deimaz zait tepekez ñeti nao añoog bon, ma arim nonair naitū kilam bakaz homet moreg eteg bon, ma ari deim abatañ bat hel avatohopekez, ma añarab modari pot etohopanez homet, pim ñetiv añoog bon. Met rotap ev añamohovoz God hodad hakez. ⁷ Met dei Kristoz aposor abanari pi emeehan arihaz emegiek, dei naiz tekī tat eñizat anepekez arin rekot añeg narab, oñ dei pot naañ het ñaro goeriz nonohol tin korav het masak metamahavoz zut, dei arimaz tin korav het ñeti masakao arin añoog. ⁸ Met deim loporizaroh arimaz zaitiv ahoam tat heg, povoz dei baiñetinao añoovai emoogin mod narihō arinañ het añoog-povoz kaev ravat men oñomapanez hahan dei ñaihet nat, oñ am añoovai emoog.

⁹ Met deim bosir sau, batam dei arinañ honeo het toogin eteogit ari hodad hez, ma zuum unun manegi? Met ari ganō deimaz hat gipizoz tovai emohopekpuh honoñai tepek hezavoz dei homet arin naa, oñ orah rezah deimauhō gipizor nonair nai zum tookaz gogot kezao ahoam tovai, pim ñetiv honeo arin añoovai emoog. ¹⁰ Tat ari Iesuz homeo badae batat hezarinañ honeo heg-porah dei hori nao nat, oñ home tinavonañ het tovai emoogin ari et hareog, ma God amun et hareoh. ¹¹ Met papaholohō parum roholon mañairamahavoz zut dei pot tovai arin añairoog. ¹² Toogin God arin etet biñ ravapanez hat, orah rezah ñeti tinao añoovai pim nonoroh tinam sohopekez añat bakez avatohot, dei arim papaholoz zut ravat arinañ honeo heg. Met God ari pim zei tinasik avat sat eñepanen, pinañ honeo het hepekez zait tat hahan hez-pop arim tohopekezavoz biñ ravohopanez hat añohot bakez avatoog.

Paru honoñaiñ metooh-ñetiv

¹³ Met dei baiñetinao añoovai emoogin ari hatevetet pot homeog, Met aban betez napuz ñetiv bon, oñ Godiz ñeti kapotanañao ev hamahan dari hateveteameg. Pot homet hezan arim loporizaroh ñeti rotap epov ahō ravat ok eñizamah, povoz dei orah rezah arimaz homet Godin biñ mañameg. ¹⁴ Met nem bosir sau, Zudia zeisik Iesu Kristoz homevai sohot Godiz añarab ravat hezariz modarihō bahori metoohavoz zut, ari amun pimaz homet tovai emoogin arim modarihō bahori etovai emooh. ¹⁵ Met Zuda porihō batam propet abanari men ñomovai emoohapuh, darim Amip

Iesu Kristo amun ur ñomah. Met dei amun parunañ hegin kakamao etat oruahan, zei pos betet zei modasikaroh sat em tameg. Met paru pori pot tamahaek, añarab maporizaro Godiz nonoroh tin sohopanez-poorö memerizamahan God parumaz zait nat hez. ¹⁶ Met dei Zuda bon añarab pat maporin Iesuz ñetiv mañookan hatevetet loporizaro borourohopenan pi maot pimeri bavatan hezavoz, paru Zuda porihö kaev ravat deim nonor emerizapanez hat hori pov etat oruhaek parum horiv iveri ahö ñai rezamahavoz zut paruti hori pov an pap manat hez, povoz God parumaz mogao ahoam tat hez.

Pi Tesalonaika porin etepanez zait tah

¹⁷ Mai nem bosir sau, met paru pori oruahan dei ari evetet segipuh deim main ev het arimaz ahoam zakep tat homeme het maot emat arin etekaz hat ahoam homevai soogin nonor bon tah. ¹⁸ Povoz dei epat homeg, Met tair tat maot sat parun etek. Pot homegipuh ne Pol maot emat arin etemaz homet honerah homeohö bon, oñ orah rezah homeme toohon, Setenihö dei emakaz nonor bavon bataan pap tat eveam hez. ¹⁹ Met eñarohol, arimaz deim homet biñ ravamegit ev. Met darim Amip Iesu Kristo maot erapanen dari pim havasik rouvat hekaz porah, dei mod hepanez nariz biñ ravat piin bar mañak bon. Oñ ari deinañ honeo hepeken arin etet arimaz biñ pimau ravat piin epat mañak, “Met dei gogot toogin eperi nimaz homeo badae batoohari ev.” Pot arimaz biñavonañ het piin mañak. ²⁰ Pot arimaz dei homeameg-povohö bakez avatamahan petev biñ ravovai sameg.

3

Pol Timoti meehan sah

¹ Met deim main ev het arimaz homeme hegipuh arim het toog-ñeti nao dei hat navet het pot haog, “Met tair tat parum tamah-ñetiv dari hatevetek?” Pot hagipuh dei Sailas ev Atenis zeitak hekan Timoti ak emat arin etepanez hag. ²⁻³ Met Timoti pop pi deinañ honeo Godiz gog abanap ravat het, Iesu Kristoz ñeti tinao mañovai samegiek, deipim bos pimaupuz zut pi ravat hez. Met arim modari arimaz kaev ravat honoñai etamahavoz dei hodad het, ganö ari ñaihet tat kos rez manat betepek hezavoz Timoti emat ari eñizat Kristoz ñetiv añapanen, hatevetet loporizaroh bakez batepekez hat meegin, ak emat arin etet maot ev emah. Met ari hodad, dari pim nonoroh sookan modari kaev ravat hori etohopan, pot God bar hakahan hez. ⁴ Met batam dei arinañ honeo heg-porah arin epat haañoog, “Met añarab modari darimaz kaev ravat hori etohopan.” Pot añoog-taput ok etooh. ⁵ Met hori pot ari etohavoz homet ne arimaz ahoam homeme hehophuh, arim toogivoz unun het pot homehot hehö, Met paru am Iesuz homeo badae batat hez, ma Seten moreg metahan paru ñodahan, parunañ honeo het gogot toog-pov betezao ravah, ma tair? Ne pot homehophuh hatevetemaz ahoam zait tat Timoti meehan ariñi ak emat arin et haerezah.

Timoti Polin mañahan biñ ravah

⁶ Met Timoti ak emat arinañ honeo hehaekanañ, petev maot ev emat arim tameg-ñeti biñao epat dein añah, “Met paru am Iesuz homeo badae batat het nae nap meñizat loporì manamah. Tat arimaz epat hamah, ‘Met Polir modari ev emat Kristoz ñetiv añoohavoz dei biñ ravat hez.’ Pot hat ari parun etepekez zait tat hamegivoz zut paru amun arin etepanez zait tat het hamah.” Pot Timoti emat dein añahan, ⁷ ari Kristoz homeo badae batamegivoz homet, dei ev honoñai povor kao etohot hezaek, arim tamegivoz hatevetegipuh biñ raveg-povohö deim loporizaro bakez avatahan, ⁸ epat

homeg, Met paru darim Amipunañ tin honeo hez. Pot hahan hateveteg, povoz dari ev kakamao etamahaek rekot lop tinarizaronañ hek. ⁹ Met dei arim tin tameg-ñetiv hatevetet biñ pimau ravat, Godin arimaz homet ñeti biñao piin mañameg. ¹⁰ Pot mañat orah rezah ari Kristoz homeo badae batat hezaek, tairañ hodad nat hez-poñ arin añookan tin hodad tepekez zait teg, povoz God pimauhö deim nonor ba ou batapanen, maot ak emat arin etet ñetiv añookaz hat piin mañ mañameg.

Pol parumaz mañeo hahat ev

¹¹ Met God darim Papap ma Iesu darim Amip dei eñizat nonor ba ou batapan, povoz dei emat arinañ hekaz zait teg. ¹² Ma dei arimaz ahoam zait tat loporï anat hezavoz zut darim Amip ari eñizohopanen nae nap arimau loporizaro manovai añarab modari amun loporï manameg-pov an pap manovai sohopenez dei zait teg. ¹³ Met Iesu pot tat eñizohot arim loporizaroh bakez avatohopanepuh tokat pi maot pimerinañ honeo emapanez porah, ari God darim Papapuz nakoe tin rouvat hepeken, pi arin etepanen hori nao ariti nakez tapanen, ari tinari ravat hepekez dei zait teg.

4

Paru tin tohopanen God biñ ravapan

¹⁻² Met deim bosir sau ravat hezari, ñeti modao ev añakaz teg, Darim Amip Iesuhö añoohan dei pim gogovok het arinañ honeo tovai emoog-porah, ari tair tovai sohopeken God etet arimaz biñ ravohopenez ñetiv arin añoogin, hatevetet hodad haraveg. Met arin añoog-taput tovai sameg, pot hahan dei hateveteg, povoz darim Amip Iesuz abatavonañ arin añairat añoog-pot ahoam am tin tovai sohopekez ev arin añameg.

³ Met God ari epat tohopekez zait tat hez, Ari arim loporizaro pihar manat biz bogi tao ma hori povor kao betet ari home tin nenavonañ het tovai sohopek. ⁴⁻⁵ Tat ari paru Godiz eñatak nas het parum ham heriñiz zait horivonañ tovai samahariz zut tovai totunei, oñ arim heriñir loporizaroz tin korav ravat het home tinavonañ tovai sohozei. ⁶ Met ni aban nap modapuz añap bekë, povoz aban pop ni hori ahov ok metekë. Met batam dei ñeti katë epov arin haañeg, “Met paru tairari hameg-tin epov betet hori nenaoh tohopanez pori God hañ horiv metapan.” Pot batam haañoog, povoz hori poñ ari tovai totunei. ⁷ Met God dari am horiv tovai sookaz homet ba ou avatah bon, oñ home tinavonañ hekaz hat ba ou avatahan hez. ⁸ Met arin añameg-ñeti epeñ tairap hatevetet kos rez manekez pop ni dei aban añameg-eperi kos rez anekë bon, oñ God pim Pul Tinap ari anahan hez-pop ok kos rez manat hekë.

⁹⁻¹⁰ Met God pimauhö ari nae nap loporizaro manohopekez kapot añairoohan ari Iesuz homeo badae batat arim naner bos ravat hezariz zait tat loporizaro manameg, ma Masedonia arim zeï akasik Iesuz homet hez-mod poriz amun loporï manameg. Met pot tameg-pov pimauhö añairahaek ari tameg, povoz homet dei ahoam arin maot naañotü, oñ nen epov añak, “Arim nae nap loporï manameg-non pooroh kez tat tinam tovai sohopeken, an pap manovai sohoh.” ¹¹ Met batam dei arinañ hegipuh añoogit maot ev añakaz teg, met ari tovai modariz tamah-povon etet ñeti haovai sohohotunei, oñ arimauz hepekezavoz tin korav ravat het gogot tohozei. Pot batam dei arinañ het haañoogin ari hat haveteog. ¹² Met ari pot tohot hepeken añarab mod narihö arim gipizor modatü naanotü, oñ arimauhö gogot tin

tat gipizor modatü bovai sohopeken añarab Godiz hom namee hepanezari arin etet, “Rotap tinari ok,” pot arimaz hahopan.

Darim Amip maot erapan

¹³ Met nem bosir sau, paru Godiz hodad natari paru ñomat sat Kristonañ honeo hepanez hom namee het parumeri ñomamahan ahoam iñir zakep tamah. Met ganö ari kut tat taput tepek hezavoz paru ñomamahariz tapanezat bar añoman ari hodad tepek. ¹⁴ Met darim barotap batat hezat ev, Iesu ñomahan maot baviriri batahan bal hah, povoz tokat maot erapanez porah, Godihö hapanen pimaz homet het ñomah-pori maot bal hapan. ¹⁵ Met darim Amipuz hahan hezat epat arin añoman tinam hatevetet hodad ravei. Met pi abarahanañ erapanen, paru tairari hamarrah pimaz homet biriri hepanezari garos piiti nahelotü, oñ ñomat sat hez-pori garos bal hapanenahoh dari mapori honeo ravat piiti helak. ¹⁶ Met pi maot erapanez hamoh-porah enzoliholor ahop Godiz tibi ahov menohopanen ñe ahov hahopanen, darim Amip pimauhö erat ñe nao ñaroh hapan. Tapanen pimaz homet het ñomat sat hez-pori garos bal hat maot biriri ravat helat hepanen, ¹⁷ dari hamarrah nañom biriri hekaz porihoen helat, dari mapori honeo ravat Iesu univok erat hepanezaek bavizak. Takapuh dari mapori darim Amipunañ honeo ravat pohao het hek. ¹⁸ Pot tak, povoz nap ñomapanen pimeri iñir zakep ahoam tapan hezavoz ñeti añoh-epov badede mañat meñizei.

5

Darim Amipuz ñai bizat etevai sook

¹ Met deim bosir sau ravat hezari, aliz tairasik pi maot emapan, pot dari hodad nat, povoz ñeti pov ne namenotü. ² Oñ ari hahodad, añarab et naré hezan aban givogip kilam kuturutak parumotü bapanez emamahavoz zut añarab hodad nat hepanen, darim Amip erapanez aliz pos al teepan. ³ Met pim emapanez povoz añarab hom namee kut hepanez pori epat hahopan, “Dariti honoñai nao bon, oñ tin ev hez.” Pot hahot hepanen paruti hori ahov berevapan. Met añahol ñarohol batapanez zuam kakamao tamahan hateveteamahavoz zut kakam patao paruti berevapanen, rekot zeï manat naek barezat nasotü, oñ am hef kakamao hateveteapan.

⁴ Oñ deim bosir sau, ari Iesuzari kuturutak het hori tamahariz zut nakez, ma aban givogip kilam emamahan, añarab unun hezan emat parumotü bamahavoz zut, ari unun hepeken aliz pos al teepan bon, ⁵ oñ ari alizavok tin tovai sohot Iesu maot erapanez et hareet hezari ok. Met rotap paru kuturutak het hori tovai samahariz zut ari nakez, ⁶ povoz dari paru pori au unun orat hezavoz zut naketü, oñ pi erapanez hodad tinavonañ het ñai bizat eteok. ⁷ Met kuturutak añarab hezari au unun oramah, ma iv kezao nat rumuramah, ⁸ oñ dari alizavok hakezaek parum tamahat natotü, oñ darimauz tin korav ravat het etet hek. Met ñai abanari modarihö eler kep ez menapanen parum heriñik rouvapan hezavoz homet tepures bat hezavoz zut dari Kristoz homeo badae batat nae nap loporizora manat masak metohot hekaz pov bat hek. Tat God tokat dari zeï tinasik eñepanez homeameg-pov amun bahoré hat hek. ⁹ Met God darimaz mogao etat hañiv etohopanez ba ou avatah bon, oñ darim Amip Iesu Kristoz tin etahavoz homet pohao tin het hekaz hat ba ou avatah. ¹⁰ Met Iesu darimaz homet ñomat sat hezaek, dari pimaz homet het ñomat hekaz pori, ma am ev hamarrah biriri hekaz pori, pi maot erapanez porah pinañ honeo pohao sat

tin het hek. ¹¹ Met pot pi tat eñizah, povoz ari nae nap meñizat kez tat rouvat hepekez hat epat hameg, “Dari home tinavonañ het tovai sohok.” Pot hat kateo nae nap mañamegitharam am tovai nae nap meñizat mañohozei.

Ñeti katë meteñ ev

¹²⁻¹³ Deim bosir sau, katë mod epov arin añakan hatevetei. Met darim Amip arim aban korav ahoari het eñizat tin sohopekez ñetiv añohopanez hat ba ou batat meñehan hezaek, paru gog tinao tat ari eñizamah, povoz parumaz zait tat añohopanezat tovai sohot, parum irih tin het tohozei. Tat lop honerinañ het tin honeo hezei.

¹⁴ Deim bosir sau katë modañ ev, met paru gogovoz kaev ravat hepanez porin kateo tin mañohopeken hodadeo bat gogov tin tohop. Ma ñaihet tat hepanez porin ñetiv mañohopeken paru hatevetet tin kez tat rouvat sohop. Ma Kristoz homeo aviam badae bathopanez pori meñizohozei. Pot ari tohot añarab modariz zuam mogao totunei, oñ parunañ honeo tin hezei. ¹⁵ Met naphö hori nao pim modap metapanen, kaev ravat mod popuhoz hañ horiv metapanez hom nametü, oñ orah rezah arimau nae nap tin metohot, añarab mod mapori amun tin metohozei.

¹⁶ Met ari orah rezah biñavonañ het ¹⁷ Godin inin inin mañ mañohozei. ¹⁸ Pot tohot nonair nai tinavor horiv ariti berevohopanez potuz Godin, “Ni tin ok deimaz korav aravat hez,” pot mañohot hezei. Met ari Iesu Kristozari ok, povoz biñavonañ het pot piin mañohopekez God zait tat hez.

¹⁹ Met Godiz Pul Tinap eñizohopanez arim loporizaroh emat hezaek, tovai kaev ravat pi eñizohopanez nonor merizotunei. ²⁰ Met Pul Tinaphö aban nap hodadeo manapanen arin ñeti nao bar añapan, povoz hatevetet, “Moreg ok hamah,” pot hat kos rez manotunei, ²¹ Oñ ñeti hatevetehopekez poñiz homet an tepeken tairañ tin ravohopanez poñ bahorë hat hezei. ²² Tat ham eparah hori tamah-mapoñ kos rez manohozei.

²³ Deim bosir sau ñeti meteo ev, met God dari lop tinarizaronañ hekaz kapotaz maup ravat hez-pop ari map batin avatat arim heri koruñir loporizaroz korav hepanen masakavonañ tin hepekez dei zait teg. Met pot tat hepeken darim Amip Iesu Kristo maot erapanez porah arin etepanen, ariti hori nao bon hepanen arimaz, “Tinari ev,” pot hapan. ²⁴ Met ari ba ou avatahan hez-tapup tin etohopanez au hahan hez-taput etamahap ok, povoz rotap añoh-tapü epat etohopan.

²⁵ Deim bosir sau, God eñizohopanez homet ari deimaz mañ mañohozei.

²⁶ Met Iesuz homet het darim bosir sau ravat hez-mod pori maras manat, “Pol ari tin hepekez hah,” pot mañei.

²⁷ Met ne Pol darim Amipuhö pim gogot tohomaz nañahan tovai samoh, povoz epat añoman hatevetei. Ari nem tep menoh-epee bat arim bosir sau ravat hez-maporin rekö mañohopeken hatevetehep.

²⁸ Met darim Amip Iesu Kristoz masakao arinañ pohao het hepanez dei zait teg.

(Polir modañariviz ñetiv menahat nen ev.)

2 TESALONAIKA

Ñeti garosikao

2 Tesalonaika ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Pol Korin zeitak het Tesalonaika añaraboz homet ñeti garosikao menat meeh. Met tokat Korin zei potak am hehan Tesalonaika zei potak añarab nari, “Iesu abarahanañ maot haerah,” pot moreg hat Iesuz homet hehari ba in balavī metah. Tahan Pol hatevetet parumaz homet meñizapanen parum in balavī tat heh-pov bon tapanez hat, ñeti tokat epov menat paru am Kristoz nonoroh tin tovai sohopanepuh, tokat Kristo erapanez ñai bizat etet hepanez parum mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 22-z zut bon tahan, Pol ñeti epov menat paruhaz meeh.

Pol Tesalonaika añaraboz ñeti tokat epov menah

¹ Met ne Pol dei Sailasir Timoti ev honeo het ari Tesalonaika zeitak het, God darim Papap ma Iesu Kristo darim Amipuz añarab togut ravat het tovai samegiriz homet, ñeti mod epov menakaz ev teg.

² Met darim Papap God ma darim Amip Iesu Kristo ari masakao anohopanen lop tinarizaronañ hepekez dei zait teg.

Paru tin Iesuz homeo badae batah

³ Met ari Kristoz homet het deim bosir sau ravat hezari, ari mamog Iesuz homeo badae bateg-pov am ahō ravovai samah, ma arim nae nap meñizat loporizaro manameg-pov amun ahō ravovai samah, povoz dei orah rezah arimaz homet Godin ñeti biñao mañameg-pov tin ok. ⁴ Met ari tin pot tameg, povoz dei zei natakaro natak sat Iesuz homet hez-añarab modarin arimaz ñeti biñao epat mañameg, “Met paru Tesalonaika pori Iesu nenapuz homet samahavoz hat modarihō parumaz kaev ravat bahori metamahan, paru am rez kek tat het Iesuz homeo badae batat tin tovai samah.”

Kristo emat añarab hañiv metapan

⁵ Met petev modari ari kakamao etamahan hateveteameg, oñ tokat God arin epat añapan, “Met ari rez kek tat tin tovai emoog, povoz nem masak tinao arih rekō ravat hezari okeg, ev emat nem zei tinasik pohao het hezei.” Met pot añapanezavoz homet epat hameg, “God darim ñetiñ tin ba oñ bathopanezap ok.” Pot pimaz hameg. ⁶ Met God tin tamahap okeg, paru petev ari bahori avatamahan kakamao hateveteameg-pori piuhō tokat hañ horiv metapanen kakamao hateveteapan. ⁷ Oñ ari petev kakamao etamahan hateveteamegiri tokat ariñ kakam pov bavon batapanen ari tin hepek. Ma dei amun deim kakamao bavon avatapanen tin hek. Met tairarah pot etapan hometuneī, oñ darim Amip Iesu pim enzol kez ahovonañarinañ honeo it kezañad okat epat rai rai hahopanen erapan. ⁸ Tapanen paru God kos rez manat darim Amip Iesuz baiñetināo amun baval nak hez-pori hañ horiv metapanen, ⁹ paru pohao main het kakamao hateveteapot hepanezaek darim Amipunañ honeo naketū, ma pim kezavor alizavon et narē hepan. ¹⁰ Met pi erapanez aliz posik dari añarab tairari pimaz homet het pim añarab ravat hez-mapori pim kez tinavon etet pimaz biñ ravat pim abatao bat hel batat, “Deim ahop tin eñizohot heñip,” pot piin mañohok. Met dei pim ñetiv arin anoogin hatevetet barotap batat hez, povoz ari porinañ het hamoh-epat mañohopek.

Paru pori meñizapanez Godin mañah

¹¹ Met tokat ev menameg-epotü ou ravapanezavoz homet orah rezah arimaz mañ mañohot epat mañameg, “Met God ari tin tovai sohopekez hat ba ou haavatahan hezari okeg, eñizohopanen ari tin tovai sohopek. Ma pim kezao anovai sohopenen ari pimaz homeo badae bathot map hodad tinavonañarih aravat hepekez ari zait tat hez-potaharam tovai sohopek.”

¹² Met Godir darim Amip Iesu Kristo masakao ari haanahan hezaek, am anohopanen dei arimaz piin mañ mañameg-taput tovai sohopeken modari arin etet epat hahopan, “Rotap Kristo pi abat ahovonañap ok.” Pot hahopanen pi arimaz biñ ravat hepan.

2

Tokat hori mapovonañap emapan

¹ Met nem bosir sau ravat hezari, darim Amip Iesu Kristo erapanen dari pinañ honeo topourat hekaz homet epat arin añoman hatevetei. ² Met aban narihö, “Petev Iesu haerah,” pot moreg hamahaek, emat arin añapanen hatevetepek. Ma mod napuhö epat arin añapan, “Met Pul Tinapuhö hodadeo ne nanahan, Pi haerah, pot arin ev añamoh.” Ma mod napuhö epat añapan, “Polir modari, ‘Iesu haerah,’ hat ñeti pov tep nae menat meehan erahan dei rekö hag.” Pot moreg poñiz nao nap añapanen ari hatevetet arim loporizaroh zuam ba in balavi totunei. ³⁻⁴ Met ganö parum ñeti moreg añohopanezavoz ari barotap bathot hepek hezavoz, hodad tinao bat hezei. Oñ pi naem hepenez porah garos añarab maporizaro Godiz kaev ravat kos rez manat hepanen, horivonañ nap pi ñeti kateñir ah ñe mapoñ ritou tat hepenez pop emat pim hori povor kao ourah tohopanen modari etehopan. Tapanen pi epat hahopan, “Ne nenap arim ahop ravat hez, povoz ari añarab tairari Godiz homeameg-pov betepek, ma ari mod tairarir tairatuz, Deim ahori ok, pot homet eñizohopanez mañameg-porir potü betepeken ne arim ahö nenap ravat hem.” Pot hat pi Godiz tup ahomakeh lokat toutat het pimauz abatao bat hel batat, “Ne nenap arim ahop ravat hezap ev,” pot hahopan. Met pi pot haovai tovai sohopan, oñ Godiz hahan hezat tokat pi itiñadek sat kakam ahov hatevetehot hori ravat hepan.

⁵ Met batam ne ak arinañ het ev menameg-epat añoohoek, ari am homehot hez, ma unun hamaneg? ⁶ Met petev pi añooh-pop ourah emat tohopanez nonor merizahan hez-popuz ari hodad, oñ tokat Godiz hahan hez-porah pi pop emat am tohopan. ⁷ Met petev napuhö nonor memerizahan hori pop iz ravat hezaekanañ pim kezao añarab narin mañairamahan hori povor kao am tamah. Met pot tovai sohopenen tokat memerizahan hez-pop maot haitokor tezapanez porah, ⁸ pi hori pop emat ourah horiñ tohopanen añarab mapori piin etehopan. Pot tohot hepanen tokat darim Amip Iesu amun maot ourah erat pop ritou metat pim alizao gitapuz zut hepenez ahö povonañ het, aban nap itiñad rai rai hamahaek pul menat ba upiamahavoz zut, pul men meet men ñomapanen pim gog hori tohopanez pov bon tapan. ⁹ Oñ ou ravat hori tohopanez pop garos epat tohopan. Met pi Seteniz kezavonañ emat añarabon moreg metat red navor nao darim et narez hez-poñ tat mañairohohan. ¹⁰⁻¹¹ Met hori navor nao tohopanepuh pi paru añarabon ñeti moreg navor nao mañohopanen hatevetet barotap bathot hori ahöñ tohopanen tokat horiek sat hepanezari ravat hepan. Met horiek sat hepenez hamohovoz kapot epat hez, met God pimeri bavatapanez hahan hez-ñeti povoz paru kaev ravat hepan, povoz

God paru nameñiz hepanen ñeti moreg poñ mañohopanen zaitiv ahõ tat barotap batohopan. ¹² Tapanen tokat paru ñeti rotap tinao kos rez manat hori ahoñ tohopanez zait tat hepanez-map pori hañ horiv metapanen pohao horiek sat hepan.

God paru ba ou batah-ñetiv

¹³ Met deim bosir sau darim Amip arimaz zait tat hezari, hatevetei. Met batam God nonair naitũ matut tah-porah pi petev okat ari pimeri ba avatapanen tin hepekez homet arimaz au hahan heh. Met pot hahan hehaek, petev pim baiñetinao barotap batat pim non tinaoroh tovai sohopekez hat, pim Pul Tinap anahan eñizat hez, povoz dei orah rezah arimaz homet ñeti biñao piin mañamegiek am mañovai sohok. ¹⁴ Met rotap batam pi arimaz homet au hahan hehaek, dei darim Amip Iesu Kristoz ñetiv arin aňoogin pim alizavok hepekez homet God ari ba ou haavatah. ¹⁵ Met pot etahapuh eñizah, povoz ari kez tat het batam arinañ het aňoog-ñeti poñ ma tepañik menat arihaz meamegin emamahan bat rekõ hameg-ñeti poñ arim loporizaroh tin bizat bahore hat het tovai sohozei.

¹⁶ Met darim Amip Iesu Kristo, ma darim Papag God dari aňaraboz zait tat loporĩ anat hezaek, dari rez kek tat lop tinarizaronañ het tokat pinañ honeo hekaz homet tovai sookaz hat petev pi masakao dari anahan hez.

¹⁷ Povoz ari eñizat bakez avatohopanen ari lop tinarizaronañ het ñeti tinao haovai nonair naiz tin tovai sohopekez homet dei zait tat hez.

3

Paru Polir modariz mañ mañohopan

¹ Met deim bosir sau ravat hezari ñeti modao ev. Met batam darim Amipuz ñetiv arin aňoogin, “Ñeti rotap baval hat sookazao ev hamahag, hatevetei,” pot ari hagivoz zut dei modarin mañovai sookan ñetiv an pap manapanen, aňarab hatevetet arim hagivoz zut paru amun hahopanez dei zait teg, povoz mañ mañohozei. ² Met rotap aňarab mapori pim ñetivon hatevetet, “Ñeti rotapuv ev,” pot hamah bon, povoz dei aňarab hori tamahariz ñaravatak ev hezaek, ganõ paru bahori avatapan hezavoz God eñizohopanez piin mañ mañohozei.

³ Met darim Amip tohopanez hahan hez-taput tovai samahap ok, povoz ganõ Seten beri akat bahori avatapan hezavoz, darim Ami pop pimauz hahan hezat tat bakez avatapanen tin hepek. ⁴ Met dei darim Amipuhõ hodadeo anamahan het arimaz epat homeameg, Met paru tin tohopanez deim mañamegit tamahaek am tovai sohopan.

⁵ Met darim Amip ari hodadeo anohopanen, God arimaz zait tat loporĩ anamahavoz kapot tin hodad tepekez dei zait teg, ma Kristo hori metoohan kez tat het toohavoz zut, ari amun taput het tovai sohopekez dei zait teg.

Paru tin gogot tovai sohopan

⁶ Met deim bosir sau, darim Amipuz abatavonañ epat aňakan ari hatevetei. Met etepeken tairap, “Ne Iesuz homeo badae batat hez,” pot hat betezam het gogot nat hepanepuh, batam arin aňoogit natotuz popunañ honeo hetunei, oñ ari main ravat hezei. ⁷ Met batam dei arinañ het toogivoz ari hodad hakez, povoz taput tohozei. Met dei arinañ betezam heg bon, ⁸ ma ari nariz gipiz upai dei noog bon, oñ orah rezah arim gipiz dei anoogin hañ nai haanoog. Oñ ganõ honoñai nao dei ari etak hezavoz homet, alizañir kuturuñik gog kezao tovai emoog. ⁹ Met gipiz upai anohopeken nookaz arin aňegitin, tin ok ravah narab. Oñ dei arimaz homet epat hag, “Met darim

tovai sameg-taput paru tokat tovai sohopenezari ok, povoz darimauhö gog ahov tat darim gipiz bohok,” pot haog. ¹⁰ Tat arin epat añoog, “Met tairap gogot nat bisin hepanez pop gipiz naman hepeken pi pop ginap sa hep,” pot añoog.

¹¹ Met tairaz arin maot ev añameg, pot hometunei, oñ nari epat hahan dei hateveteg, “Met paru Tesalonaika zeitak nari gogot nat betez het parum modariz tamah-povon etet parumaz ñetī betez nañ haovai samah.” ¹² Pot hahan dei hateveteg, povoz darim Amip Iesu Kristoz abatao hat pot tamah-porin epat mañak, “Met arim gogot nat hez-pov betet home tinavonañ ravat het arim gipiz bovai sohopekezavoz homet arimauhö gogot kezao tohozei.”

¹³ Met nem bosir sau, arim tin tovai samegivoz kaev ravotunei. ¹⁴ Met arim ñaravatak hez-nap tep epeek menameg-epov hapanen nap hatevetet kaev ravat baval nak hepan, povoz popuz tinam homet pihanañ ari modari arat main ravat hepeken pi tu ravat hepan. ¹⁵ Tapanen arihō, “Pi patap ok,” pot haotunei, oñ arim mod nanei bosir pop maot hodad tinao bapanez hat ñetiv piin tin mañei.

Ñetī meteo ev

¹⁶ Met arih horivor tinao etohopenez porah darim Amip lop tinarizaronañ hekaz kapot ravat hez-pop arinañ honeo het lop tin porizaro anohopenen hepekez dei zait tat hez.

¹⁷ Met aban napun ñetī epov dei mañoogin pi hatevetet ev tepaek menovai emooh, oñ petev ari etet, “Rotap Poliz menahat ev,” pot hapekez hat nem tamohot nemaуз marasinañ teri epat menat arin epat añoom, Met ne Pol ari tin hepekez ne zait toh.

¹⁸ Met darim Amip Iesu Kristoz masakao arinañ hep.
(Polir modanariviz ñetiv menahat nen ev.)

1 TIMOTI

Ñeti garosikao

1 Timoti ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Timoti pi aban ro houvavep Galesia zeisik, Listara zeitakanañap, pi Iesuz tin homet heh. Met pim nonop Zuda nap, met pim papap Grik abanap heh. Met pim ñetiv Aposor bodori 16:1-5 rekô hameg.

Met Timoti Polir modarinañ honeo gogot tovai soohaekanañ Polihö pi Epesas zeitak añarab poek hehariz korav ravat hepanez meñet sahapuh, tokat Masedonia zeisizañ sohot naek sa het pi ñeti epov menah. Met ñeti epovok Timoti Iesuz nonoroh tin sohot añarab Iesuz homeo badae batat hehari, ganö modarihö parum hino badae bataro bahori metapan hezavoz, pim irih hehariz tin korav ravat meñizohopanez homet menat piin mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 33-z zut bon tahan Pol 1 Timoti ñeti epov menat meeh.

Pol Timoti popuz ñeti garos epov menah

¹ Met ne Pol, ni Timotiz homet ñeti epov ev menomaz toh. Met God dari hori hegiekanañ maot pimeri ba avatamahapur Iesu Kristo maot erapanez hahan hezan, dari ñai bizat het etevai sameg-popuhö ne pim aposor abanap ba ou navatahan het, añarabon pim ñetiv mañovai samoh. ² Met Timoti ni deip honeo Iesuz homehot hezaek ni nem ro pimaupuz zut ravat hezap ok.

Met God ma Iesu Kristo darim Amipuhö masakavor zakepiv ni nanohopanen lop tinarinañ hekez ne zait toh.

Ñeti moregañ barotap batak hez-ñetiv

³ Met batam ne Masedonia zeisik somaz tat niin hanañoh-taput maot ev nañomaz toh. Met ni ok Epesas zeitak am hekepuh, aban nari zeï okatak het Iesuz ñetiv ev hat ñeti moreg nañ añarabon mañamahaek, ni paru porin epat mañ, “Evo, ari ñeti moreg okoñ añarabon mañamegiek maot mañotunei,” pot mañ. ⁴ Met pot mañeken parum izar mimiz ñeti betezañ, ma poriz abatañ ba ahö batat hahot hez-poñ map betep. Met ñeti poñ paru hamahaek, Godiz homeo badae batat het tin tovai sohopanez hahan hezhodad pov bavon batat hezan paru ñeti betez poñ nae nari mañovai sohot, zuam modariz hamahavoz kaev ravat hañ ser mañamah. ⁵ Met ñeti tin epov ni parun badee mañeken, paru hatevetet baval hat tovai emohopan, povoz parum loporizaro baim ravat hepanen, tin Iesuz homeo badae batat het epat hahopan, “Met dei Godiz zaitivok tovai sookaz home nen povonañ hek.” Met paru pot hat tohopanezaek lop tinarizaror home tinavonañ het paru nae nap loporizaro manat meñizovai sohopan. ⁶ Met nari paru non tin poorö betet kos rez manamahapuh, ñeti betez nenañ nae nap mañovai samah. ⁷ Tat parumauz zaitivok ahori ravat het Godihö Mosesin mañah-ñetiñ modarin mañohopanez zait tat hez, oñ paru ñeti poñiz kapot tin hodad nataekam paru, “Dei hodad tinavonañari ev het arin añameg,” pot hat betezam ñeti poñ modarin mañamah.

⁸ Met dari hodad, God dari tin tairao tookaz ñetiñ, ma ah ñeñ Mosesin batam mañooñ-poñiz kapotaz dari tin hodad tat baval hahok, povoz tin ravohopan. ⁹ Oñ ñeti poñ paru tin tamahariz homet hah bon, oñ paru hat man man tat aban ahoriz ñeo elat parum hamahat nat tamahari, ma God kos rez manat horiv tohot hezari, ma pim ñetivon hatevetet kek hat,

“Ñeti okov betezao ok hamahag, sa kotiok hahop,” pot hat paru ham heriñiz hodadevoz zaitivok berevamahat tamah-pori, ma parum nonor pap nap ur ñomamah-pori, ma añarab modari ur ñomamah-pori, ¹⁰ ma biz bogi tavoz mauri ravat hezari, ma abanari parum aban modari añaholoz bamahavoz zut bamah-pori, ma monis bapan hat añarab zei patasikari basat modari manat monis bamah-aban pori, ma ñeti moregañ hamah-pori, ma aban nap ñevok biamah-porah popuz tahao ma natavoz homet modapuhö ñeti moregao aban koravorin mañamah-pori, ma Godiz baiñetinao betet mod tairao dari natotuz ahao hahan hez-poñ, paru am map tamah-poriz homet ñeti poñ hahan hez. ¹¹ Met God hori tamah-map epeñiz homet paru hodad modao bat non tinaoroh sohopenez hat pim ñetiv añarabon mañovai sohomas hat gogovok neñehan ne hez. Met pim ñeti mañovai samoh-pov ñeti mod betez nañiz zut bon, oñ God map ahop alizavor abat ahö mapovonañ hez-popuz ñeti pov tinavohar ravat hezao ok.

Pol hori toohan God meñizah

¹² Met Iesu Kristo darim Amip neen epat nañah, “Met ni nem gogot tin tookezap ok, povoz ni tovai sohoz.” Pot nañat kezao nanahapuh ne pim gogovok nemeehan tovai emamoh-popuz homet ne pimaz biñ ravat hez. ¹³ Met rotap mamog ne aban horip hehö. Tat pi tin popuz zait nat het home horivonañ pimaz ñeti horiñ haovai kez tat añarab pim nonoroh emoohari hori ahov metohot hehö, oñ ne pim kapotaz tin hodad nat kut tat pot toohovoz homet darim Amip nemaz zakep tat neñizah. ¹⁴ Tat pim masakao ahoam nanat neñizah-pov neeti map an pap manat hezaek, petev ne Iesu Kristo tin popunañ deip honeo ravat pimaz homeo badae batat het lopori pihar manohot hez.

¹⁵ Met ñeti rotap bahore hat hekazao arin ev añomaz toh, Met dari añarab hori tovai emoogivoz homet, Iesu Kristo hamarrah erat dari maot pimeri ba avatapanez hat ñomah. Met mamog nem hori tooh-poñiz homet epat arin añom, Met ne añarab hori ahoñ tamah-map pori neohö ritou metat hori ahoñ ne tohot hehov ev. ¹⁶ Oñ ne hori ahö poñ tohot hehon, Iesu Kristo pi zuam hañ horiv ne nanet, oñ houloam gaa tat pi nemaz zakepiv ahoam netahan hezaek, paru añarab modari rekot pi nem neñizahavoz homet epat hahopan, “Met rotap Iesu Kristo pi tinam Pol meñizah, povoz dari amun eñizohopanen pimaz homehot hek.” Pot hapanepuh pimaz homet hepanen, parum tin pohao het hepanez pov manapan. ¹⁷ Povoz Godiz abat ahov bat hel batat epat pimaz hamoh, Met pi map ahop am nañomotuz pohao tin het hezap ok. Met pi nenap God map ahop hezan darim etañinañ piin et naré hez-popuz abat ahovor aliz ahov rotap pohao het hepan. Rotap ne ev hamoh.

Timoti kez tat tohopenez mañah

¹⁸⁻¹⁹ Met Timoti ni nem ropuz zut ravat hezapun epat nañoman hatevet, Met batam Godiz Pul Tinapuhö pim gogot ni tin tookez aban nari hodadeo manahan ñetiv hahapuh ba ou navatat gogovok neñehan het tovai sameñ, povoz batam ni pot netahavoz ni maot homet ñai abanari parum ñai tapanezatü tin bat hezavoz zut ni home pov tin bahore hat kez tat rouvat hekë. Pot tohot nim lopori tin baim ravat hezaek, am Iesuz homeo badae batohot het ñeti moreg hamah-poriz mañookez hamoh-pot am mañookë. Met aban pori parum loporizaroñihanañ hori natotuz hodad tin pov hehaek, kaev ravat betehan parum Kristoz homet heh-pov betezao ravah. ²⁰ Met hori pov tamahariz aban nañariviz abatavokaro ev, nap Aimenias met

modap Aleksanda poñariv het hori pov tohot hez, povoz parup ba borevoti bavatohon hezaek Seten honoñai nañ parup metohopan. Met tairaz parup pot metohoek pihoen metohopan hometunei, oñ Godiz abatao bahori batamahaek, hodad tinao bat maot natotuz okat metoh.

2

Dari mañ mañookazat ev

¹ Met garos ñeti epov niin epat nañom, Ari God eñizamahavoz homet biñ ravat pim abatao bat hel batovai añarab mapori meñizohopanez homet piin mañ mañohopek. ² Met aban korav ahorrir gavmaniholoz amun mañ mañohopeken, God paru meñizohopanen lop tinarizaronañ het, darimaz tin korav ravat hepanen, dari mapori Godinañ honeo het pim nonoroh tin sohokaz mañ mañohozei. ³ Met pot mañ mañovai sohopekez povon God pi dari eñizat, pimeri ba avatamahap hatevetet ahoam zait tat biñ ravohopan. ⁴ Met pim ñeti tin rotapuvov kapot dari añarab mapori tin hodad takapuh, maot pimeri ravakaz pi zait tat hez, povoz dari añarab maporiz homet mañ mañovai sohok. ⁵ Met God nenap hezaek, pir dari añaraboz ñaravatak aban hon nap het piuhö dari Godinañ maot bahoneo avatamah. Met aban popuz abatao Iesu Kristo. ⁶ Met dari añarab hori hegiek God Kristo meeapanen erat ñomapanez hahan heh-porah ravahan, pi erat añaraboz hori tamegiñiz hañiv bat ñomah. Tahan dari epat hodad raveg, met rotap God dari mapori pimeri ravakaz hat okat tat eñizah. ⁷ Met pot pi hatah, povoz God ne pim ñetiv añarab patarin mañovai sohomas hat Kristoz aposor gog abanap ba ou navatahan, ne paru pot porin pim ñeti tin rotap pov mañohoman, paru hatevetet barotap batat pimaz homeo badae batat hepanez homet ne parun mañovai samoh. Met ñeti moreg nao ev ne niin nanañ, oñ rotapuv niin ev bar nañamoh.

⁸ Met añarab zeï maposikaroh hez-porizaro Godiz homehot hepanepuh navoz hat loporizaroh mogao natotü, ma nae nari ser nakaotü, oñ lop masak tinarizaronañ het piin mañ mañohopanez ne zait toh.

Añaholoz ñeti hodadeo

⁹ Met añaholoz ñetiv ev. Met parum heri nenañiz homet aban nari parun etet zait tapanez hat dimiholor moruñir red tin modañ ahoam parum heriñik redeo tohopanez, ma gag taet baval hat hepanez hom nameotü, ¹⁰ oñ paru home tinavonañ het God tin tairañ paru tohopanez hahan hezen poñihar tovai sohopanepuh, añarab modari meñizat pim abatao bat hel batovai sohopan. ¹¹ Met abanari Godiz ñetiv hahopanezat paru hatevetehot het ñevel bel nakaotü, oñ parum gizañiz tin korav ravat het, Godiz ñeti mañohopanezao paru tinam hatevetet tovai sohopan. ¹² Met paru añahol korav ahori ravat het Godiz ñetiv abanarin badede mañohopanezavov ne kaev, oñ paru kilam toutat het abanariz hahopanezat hatevetehopanez ne ev hamoh. ¹³ Met batam God kapot tat aban Adam garos matut tat tokat pim añap Iva matut tah. ¹⁴ Tahan parup hehapuh garos horiv tah-porah Adamihö horiv kapot tat nat, oñ añap pi hamalepuhö moreg metahan kapot tat horiv tah. Povoz rekot paru añahol abanariz korav ahori ravat naketuz homet ne ev hamoh. ¹⁵ Met añahol orah rezah Godiz homeo badae batat het modari lop masak metat meñizat tin tovai sohopan, povoz ñarohol bathot hepanez porah God meñizapanen tin hepan.

3

Iesuz añarab toguñiz koravoriz ñetiv

¹ Met ñeti rotapuv ev haomaz toh. Met aban nap pi epat hapan, “Ne Iesuz añarab togü nataz koravop ravat hemaz zait toh.” Pot hapanez pop pi gog tinao tohopanez ok hapan. ² Met gog hamoh-epov tohopanez pop añarab modari piin etehopenen pi hori nao nat hepan. Tat pim añ bat hepaneze hon popunañ parup tin hepan, ma aban pop amun home tinavonañ hepanepuh pim hepekezavoz tin korav ravat betezam nao natam hepanen, añarab patari pimatak emapanen pim zeimakeh bat em batapan, ma pi Godiz ñetiv modarin tin mañohopanez hodad povonañ hepan. ³ Met añaraboz korav ravat hepaneze pop pi iv kezañ ahoam nat rumurat natotü, ma mogao tat ser nak pi lop masakarinañ het añaraboz tin korav ravat modarin ñeti tinavohar mañohopan, ma moni ahos bohopaneze zait nat hepan. ⁴ Tat pim añapur ñaroholoz tin korav ravat hepanepuh pim ñaroholon kateo mañohopanezat ñarohol hatevetet tin baval hat tohopan. ⁵ Met aban nap pim añapur ñaroholoz tin korav narav tapanen paru hat man man tohopan, povoz aban pop pi tair tat Iesuz añaraboz tin korav ravat het meñizohopan? Evo, rekot pi Iesuz añarab poriz tin korav naravotü. ⁶ Met aban Iesuz magei hodad ravat pimop ravapaneze nap pi rekot añarab modariz koravop naravotü, ganö pimauz abatao bat hel batat hori nao tapanen batam God Seten hañ horiv metahavoz zut pi hañ horiv metapan hezag, magei pop zuam modariz korav naravotü. ⁷ Met añarab Iesuz hodad nat het iñidoh hepaneze porihö aban tairap korav ravat hepaneze popuz epat hapan, “Aban tinap ok.” Pot hapaneze pop rekot pi modariz korav ravat hepan. Met ni aban pot tin tovai nasotuz nap modariz korav ravat hepaneze hat meñekë, povoz Seten pop moreg metapanen pi zuam ñodat hori nao tapanen añarab mod nari pimaz ñeti hori nañ rekot haovai sohopan.

Aban koravori meñizohopanezariz ñetiv

⁸ Met zu taput aban Iesuz añarab toguñiz aban koravori meñizohopaneze pori amun añarab modari parun etehopenen paru tin hepanepuh lop houlorizaronañ naketü, oñ lop honeri ravat het iv kezañ ahoam nat rumurat natotü, ma paru modarihö monir nonair nai ahotü manohopaneze namañotü. ⁹ Met aban hamoh-pori paru Iesuhö ba ou batah-ñeti rotap pov bahore hat het parum loporizaro baim ravat hepaneze porizaronañ hepan. ¹⁰ Met garos pot tohopaneze poriz ni gog goe nao zu metat eteken paru tin tapan, povoz rekot paru añaraboz korav ahoari ravat het meñizohot gogot tohopan, pot hat meñekë. ¹¹ Met pot ravat het tohopaneze poriz añahol amun hodad tin nenavonañ tohot paru añarab modariz tamahavoz kosimarati ñeti hori betez nañ nakaotü, ma ñeti moreg nañ nakaotü, oñ orah rezah parumauz hepanezevovoz tinam korav het tin nenañihar haovai tovai sohopan. ¹² Met aban koravori meñizohot gogot tohopaneze pori paru nap nim nem añ honep honep bat het parum añarab ñaroz tin korav ravat hepanepuh, paru mañohopanezat baval hat tohopan. ¹³ Met paru pori meñizohot gogot tin tohopan, povoz abat tinañinañari ravat hepanepuh Iesu Kristoz ñeti tinao hahopaneze ñaihet natotü, oñ kez tat bar mañovai sohopan.

Godiz baiñetinavoz kapot ev

¹⁴⁻¹⁵ Met Timoti, rotap ne zuam nihaz emomaz homeamoh, oñ ne zuam nihi naem tom hezavovoz homet, ñeti epov nimaz ev menamoh. Povoz tep

menoh-epée bat etekepuh epat hakë, “Met dari Godiz añarab ev menahan hez-epat tovai sohok.” Pot hat dari God pohao biriri het tin hezapuz añarab ravegiek betez nakez, oñ dari zeimakeh bah kezahav bareñamegin tin badao hat hezavoz zut dari het pim ñeti rotapuv bahorë hat haovai sameg, pot hakë. ¹⁶ Met Iesu darimaz homet ñomahæk God darimaz, “Nem añarab ok,” pot hamahavoz homet dari agol atat home midin tat, “Auma, tinao ok etamah,” pot hameg.

Met pi abarahanñ aban rotapup erat ourah hehan Godiz Pul Tinapuhö pi meñizoohaek, pim map tinaharam tooh-pov ba ou batat darin añairahan eteg. Ma enzolihol amun pim tin toohavon eteh. Tahan pim ñetiv añaraboh map an pap manat sahan, ham añarab nari pimaz homeo badae batat heh. Met God pi maot abarah bat helahan abat ahovonañap ravat hez.

4

Aban ñeti moregañ haohariz ñetiv

¹ Met Godiz Pul Tinapuhö ourah epat bar hahan hez, “Tokat añarab nari Iesuz homeo badae batat hepanez pov betet Setenir pimeriz ñeti moreg hahopanezañ hatevetet pim ñeti poñ baval hat tovai sohopan.” Pul Tinap pot bar hahan hez. ² Met ñeti moreg hahopanez poñ aban lop houlorizaronañ het hori tamah-porihö, petev añarab modarin mañamahan hateveteamah. Met parum moreg hamahavoz tu ravat hodad tinao maot bapanez rekot bon. ³ Met aban pot tamah-pori epat moreg mañamahan, “Met ari abanari añahol navotü, oñ main hepek.” Ma Godiz etañik tinari ravat hepanez hat gipiz natü paru nainotuz ah ñeo mañamahan, paru nari barotap batat parum hamahat tamah. Oñ God pimauhö dari nookaz homet gipiz ah ñeo hamah-potü matut tahan hez, povoz dari pim hahan hezavoz hatevetet homet hezaek, bat nookaz piin ñeti biñao mañat bat am nohok. ⁴ Met dari hodad, Godihö nonair nai mapotü tin matut tahan hez, povoz ganö dari natuz horitü ok, pot hat ah ñeo nakaotü, oñ gipiz mapotuz Godin, “Tin tat aneñ,” pot mañat mapotü bat am novai sohok. ⁵ Met God nonair naituz, “Tin ok matut toh,” pot hahavoz homet dari gipiz nookaz garos piin biñ mañameg, povoz nookan potuhö dari bahori naetotü, oñ tin eñizohopan.

Timoti Kristoz aban tinap hepan

⁶ Met Kristoz ñetiv niin nañahaekanañ pimaz homeo badae batat het, pim ñetiv baval hat tovai sameñiek, pim ñeti povohö bakez navatohopanen, ni ñeti ev menoh-epov Iesuz homet hez-nim modarin mañookë, povoz ni Iesu Kristoz gog aban tinap pot ravat hekë. ⁷ Met aban nariz ñeti betez hamah-poñ Godihö parun mañamahan hamah-bonoñ ok, povoz ñeti poñikanañ ni kos rez manat hekepuh, pi nenapuz homehot kez tat hekez tinavonañ het pim nonoroh tin tovai sohoz. ⁸ Met ni hodad, darim ham heriñiz gog tameg-poñihö aviam eñizamah, oñ Godiz zaitivok tovai sohot darim loporizaroz tin korav hez-povohö dari ahoam eñizamahaek, rekot petev darim tin hezao ma tokat pohao darim tin hekaz pov anamah. ⁹ Met nem ñeti nañomaz tohepov rotap dari añarab maporizaro hatevetet barotap bathot hekazao ev. ¹⁰ Met God pohao het hezap dari añarab mapori hori hezaek, maot pimeri ba avatapanez zait tat hezap okeg, dari pimaz homeo badae batat hezari rotap pimeri ba haavatahan hez. Tat pi maot erat avapanez nen povozahar

ñai bizat het homevai sameg, povoz dariti honoñai nañ ou ravohopanen kaev naravotü, oñ kez tat het tin tovai sohok.

¹¹ Met ñeti menoh-epeñ ni tin añarabon bar mañat parum tin tovai sohopanezat mañairohoz. ¹² Met paru eteamahan ni aban houavep hez, povoz paru nimaz aban betezap ok, pot rekot nakaotü. Oñ ni aban betez bonop okeg, ni tin Iesuz homeo badae batat het ñeti tin nenañihar parun mañat hekez tinavor zakepivonañ honeo ni het haeñ tookezat paruhoen etet taput tin tovai sohopan. ¹³ Met petev ne nihaz naem toh-eparah ni Godiz ñetiv añarabon rekõ mañohot parum tin tovai sohopanezavoz badede mañovai sooken, tokat nihaz ne emom. ¹⁴ Met ni batam Godihõ kezao nanapanen pim gogot tookez hat, aban korav ahori ba ou navatat nim gagaih marañ bizah-pov tovai betetun. ¹⁵ Oñ ni orah rezah hamoh-poñ tin baval hat tovai sooken, añarab modari etehopanen nim tookez poñ map tin ravohopan. ¹⁶ Met nim tookezavoz tinam korav ravat hez, ma añarabon mañookez poñiz tinam hometahoh mañookë. Tat orah rezah nim gog tookez pov kez tat het añarabon mañookeen God ari eñizohopanen paru ninañ honeo ari pim nonoroh tin sohopek.

5

Añarab masakao mañohopan

¹ Met Timoti, ni aban añavai Iesuz homet hepanez nap ganõ nao tapanen, ñe kezao tovai piin mañotun, oñ hodad tinao pi bapanez hat bar masakavonañ nim papapun mañameñivoz zut piin mañ. Ma ni ñeti tinao nim bosipun lop masak tinarinañ bar mañameñivoz zut, aban rohohon ñeti tinavohar mañohoz. ² Ma añ añavaiholon nim nonopuz masak metameñivoz zut paru amun masak metohoz. Ma ñari añ tohaihol nim saup masak metameñivoz zut, home tinavonañ het paru amun masak metohoz.

Añ hapuriholoz metohopan

³ Met Iesuz añarab togutakanañ añ nap pim abup ñomapanen pi hapurip het ñaro bon hepan, povoz añarab pimaz tin metat korav ravat hepanez mañekë. ⁴ Oñ añ hapurì hepanez mod nap pim ñarohol ma ñaro izahol hepan, povoz porihõ Godiz hahan hezat baval hat tovai sohot pi tin meñizohot korav ravat hepan. Met pim ñaro pori goe heharah pi parumaz tin korav ravat hehavoz zut, paruhoz amun pimaz korav ravat hepanez ev hamoh. Tapanen God etet biñ ravat hepan. ⁵ Oñ añ nari parum abuhol hañomahan parum main hez-pori orah rezah Godiz homet hakezaek pot homeamah, Met nem main hezaek God neñizohopan. Pot homet piin mañ mañamah. Met paru añ pori arihõ meñizohopekez ev añaomoh. ⁶ Oñ añ hapurì hepanez poriz mod nari ham heriñizatuz zait ahov tat am tovai samahaek paru ñomat horì ravapanez nonoroh samah-pori meñizohopekez ne ev naañ. ⁷ Met ev añ hapuriholoz tin korav ravat hepekez menoh-epov Iesuz togutak hez-añarab porin mañookeen, paru tin hodad tat taput añ hapurì pori metohopanen, añarab Iesuz hodad nat hepanezari parum tohopanezavon etet, paru rekot parumaz ñeti horì nao nakaotü. ⁸ Met aban nap Iesuz homeo badae batat hepanepuh pim ab kap uitakariz tin korav ravat naketuz pop pi Godiz katë hahan hez-pov elat aban horip ravat hepanen, pim horivohõ añarab Godiz hodad nat hepanez poriz horiv ritou metat ahõ ravat hepan.

⁹⁻¹⁰ Met añ hapurì nen epat hepanez pori meñizat monis manohopeken, Kristoz gogot tohopanez hat abatañ menei. Met añ nap pim abü honepunañ

het parupim ñarohol goerah tin korav ravat hehan ahö ravah, ma pi tin povor kao tovai emohot añarab zeı patasikanañari emoohan, meñizat gipiz manohot hehan añarab modari piin etet pimaz, “Añ tinap ok,” pot haoh. Ma pi Godiz homeo badae batat heh-pori masak metooh, ma mod nariti honoñai nañ ou ravoohan meñizooh. Met gog tin poñ tovai emoohan abup ñomahan pim main het pim krismasañ 60 bon tahan añ añavai ravat hez-nen poriz abatañ menepeken, Kristoz añarab togutak aban koravori meñizat gogot tohohan.

¹¹⁻¹² Met paru añ houavehol parum abuhol ñomahan hapurihol hezan parum krismasañ 60 narav hez-pori Kristoz gogot tohopenez homet zuam tovai parum abatañ menotunei. Met paru pori honep honep aviam het maot abup bapanez zait tapanepuh, Kristoz homet pim gogot tohopenez hapanezaek, kaev ravat abü modap bapanen añarab modari piin etet epat hapan hez, “Met garos pi abü modap navotü, oñ Kristo nenapuz homet pim gogot tohopenez hakahaek pi maot elat okat tah.” Pot añ pov tapanez popuz hapan. ¹³ Met añ hapuri houavë hamoh-pori Kristoz gogot tin natotü, oñ betezam zeı pomaker kamakeh helakao saem tohot het añarab modariz ñeti pekü haovai añarab modariz ñeti nakaotuz poñ paruhoom reet haovai pim gogot tin nat tapan hezag, poriz abatañ zuam tovai menotunei. ¹⁴ Met ganö hori pot paru tohohan hezavoz homet añ houavë pori parum abü modari bapan hamoh. Tat ñarohol batapanepuh parum ñaroholoz tin korav ravat het gogot tin tohohan. Tapanen añarab Iesuz hodad nat hez-modari parun etet epat nakaotü, “Kristoz gogot tohopenez hahaek elat hori tah.” Pot parumaz ñeti horiv rekot nakaotü. ¹⁵ Met rotap añ hapuri nari Iesuz homeo badae batat heh-pov betet petev Seteniz nonoroh samahavoz Timoti ni hodad, povoz añ houavë hamoh-poriz abatañ tovai ari menotunei. ¹⁶ Met añ nap Iesuz homeo badae batat hepanen pim kapotak nap hapurip hepan, povoz pi popuz tin korav ravat hepan. Tapanen Iesuz togutak añarab modari paru añ popuz korav naketü, oñ añ hapuri main hepanez poriz rekot korav ravat hepan.

Aban korav ravat hepanezariz ñetiv

¹⁷ Met ni hodad, Iesuz togutak gog aban añarab modariz korav ravat hepanez pori añarab modarihö paru meñizat gipizor modatü manohopenen tin ravohopan. Oñ aban modariz korav het gog tin ahov tohot orah rezah Godiz ñeti tinao modarin rekö hat badede mañohopanez poriz añarab modari biñ ravat parum hañ tinatü manohopan. ¹⁸ Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Bol kauhol arim gogot tat uit uloñ mez tavohopenen main ravohopanez porah, paru uit ul nañ napan hez. Pot homet parum gizañik birepeñañ demotunei, oñ bol pori gog pot tohot parum hañiv rekot am nohohan. Met mod epov amun menahan hez, Met nim gogot tohopenez pori paru hañ tinao manooken bohoh. Met ñeti menahan hez-epovokaroz añarab homet parum aban koravori hañ tinao manohopanez hodadeo bohohan.

¹⁹ Met aban nap Godiz añaraboz aban korav napuz, “Pi hori pot tahap ok,” pot hapan, povoz ni popuz hapanezao hatevetetun. Oñ aban nañariv ma nañariv nap aban korav popuz pot hapan, povoz rekot parum hapanezao hatevetekë. ²⁰ Met ni hateveteken rotap aban koravop hori nao tah, pot hapanezavoz rotapuv ou ravapanen, añarab modariz ñaravatak korav pop bat em meñeken hepanen, ñeti kezao piin mañeken, hodad tinao pi bat

maot tokat natotü. Met pot metat mañeken añarab het hatevetet hepanez pori ñaihet tat paruhoen hori pot nañ natotü.

Timoti tovai sohopanez ñetiv

²¹ Met Timoti, Godir Iesu Kristo ma parupim enzoliholoz etañik epat niin nañom. Met nim gogot tovai ev menamoh-ñeti epeñiz eñatak tin tovai sookë. Tat Iesuz añaraboz ni an tat nariz zait tat masak metat met mod nariz kaev naravotü, oñ ni maporiz tin masak metohoz. ²² Met aban nari darim Amipuz gogot tohopanez hat gagañik marañ bizat meñeameg-pov ni zuum nap metotun, oñ garos aban popuz hepanezavon tin etetahoh, “Rekot pi gogot tin tohopanezap ev,” pot hat marañ pim gagavok bizat gogovok meñ. Met ni modari hori tohopanen etet parunañ honeo ravat parum tohopanezat totun, oñ nim hekezavoz tin korav ravat hekez ev nañamoh.

²³ Met orah rezah nim zatak kakam tameñivoz homet epat ne niin nañom, Met ni iv nenavohar notun, oñ bain ivov aviam ni nooken kakam pov bon tohopan, pot ne homeamoh.

²⁴ Met añarab nari ourah hori tovai samahan dari eteameg, povoz rekot poriz ñetiv hat ba oñ batameg, oñ mod nari kilam hori tamahan dari et narë hez-hori poñ tokat God pimauhö ba ou batapanepuh hañ horiv metapan.

²⁵ Met povoz zut dari nariz tin tamahañin eteameg, oñ mod nari tin tairañ tamahan dari et narë hez-poñ tokat God ba ourah batapan.

6

Modariz gogot tamahariz ñetiv

¹ Met paru aban ahori zum metahan parum irih het itir as metamahariz homet epat haom. Met parum aban ahö poriz irih paru tin het gogot tohopan, povoz ahö pori Godiz abatao ma pim ñeti hameg-pov paru batiu tiu navatotü. ² Met gog aban napuz aban ahop Iesuz homeo badae batat hepanen, pim gog abanap epat nakaotü, “Met deip honeo Iesuz homet nanei bosir ravat hezaek, ne pim irih het gogot tohomaz ne kaev ravoh.” Pot pi nakaotü, oñ epat pi homepan, Met nem aban ahop pi Iesuz homeo badae batat hez, povoz ne tin pi meñizat gogot tohoman deip honeo Godiz masakavok hek. Met Timoti, ev menoh-epov ni parun mañeken tin hatevetet taput tovai sohapan.

Aban moregariz ñetiv ev

³ Met rotap darim Amip Iesu Kristoz hahan hez-poñ, ma Godiz non tinaoroh sohokaz ñeti añarabon mañameg-map poñ ñeti rotapuñ ok, oñ met aban nap ñeti poñ añarabon namañ het ñeti pat mod nañ mañohopanez pop, ⁴ pi ñeti rotapuvov kut tat pimauz zaitivok pim abatao bat hel batat hahopanezap ok. Met pot hahopanez popuz dari epat hodad hez, Met pi home horivonañ het aban modariz kaev ravamah, ma parumaz ñeti pekuñ hamah, ma aban modarinañ ñeti nañiz kapotaz paru nae nap mañovai sohot pihö mod pori ritou metapan hat hamahan paru ñeti hañiv hamahan pi zuum mogao tat ñeti horiñ parun mañamahan paru nae nap ser hat kaev ravamah. ⁵ Met pot orah rezah home ganov homet het haovai samah-pop pim loporih Godiz ñeti rotapuv batam hodad hehaek, maot bon tahan moreg epat homeamah, Met ne Godiz gogot tovai samohoek monisir nonair nai modatü ahoam nem bohom. Pot ganö homeamah.

⁶ Met rotap aban nap Godiz homevai sohot pim nonair nai aviam oraepanezap, Ne tin hemaz nemotü nen ev, pot homepanepuh mod mapotuz orah rezah zait nat hepanen, God meñizat het hodad tinañ

manohopanen pi biñ ravat lop tinarinañ hepan. ⁷ Met darim nonohol avatamah-porah dari pei nai bat emamegi? Ma tokat amun dari ñomat ham epar betekazarah nai rekot basaka? Evo, rekot dari nai bat nasotü. Povož dari ñomat sakazarah monisir nonair nai ev bat hez-epotuhö tair tat eñizapan? Evo, rekot potuhö naeñizotü. ⁸ Povož dari ev hamarah biriri hez-eparah darim gipizor dimir giv tairatü bat hekaz potuz, “Deim nen bat hez-epotunañ tin hekazatü ev,” pot haok. ⁹ Oñ añarab nari zeirurum ahoam bohopenez homehopenez pori kut tat het nonair nai batogü manohopenez hahö-epotuhö paru moreg metohopanen, non horioroh sohot hori povor kao tovai sohopenepuh bol nap hamauruvok er horat hori ravamahavoz zut map hori ravat hepan. ¹⁰ Met paru moni ahos bohopenez zait tat biñ ravamah-povohö non hori mapoñiz kapot ravat hezaek, añarab narizaro potihar beri hamahan samahapuh, Godiz homet heh-nonor betet kakam povor kao parum loporizaroh hatevetehopenezat tamah.

Timoti tin hepanežao bahorë hat hepan

¹¹ Met Timoti ni Godiz gog abanap ok, ni ñeti revah menoh-epeñ kos rez manat hodad tin nenavonañ tovai sohot Godiz homet het tin tohot añarab nim modariz zakepivonañ loporü manohot ñeti sokov mañohoz, ma honoñai povor kao niñti ou ravohopanen ni am rez kek tat tin tovai sooke. ¹² Met batam añarab modari hatevetet hehan ni Godiz ñetiñiz, “Ñeti rotapuñ ev,” pot hañin nim pohao tin het hekez pov Godihö ni hananah. Povož met abanari porü hat sat nae nap ritou metapanen tin nai manapanen bapanez hat porü hat samahavoz zut ni Kristoz homehot het kez tat tin pohao het hekez nanah-pov bahorë hat heken rotapuv ou ravohopan. Met pot tovai sookez hat ni batam God ba ou navatahan ni pim ñetiñiz, “Ñeti rotapuñ ev,” pot hañ. ¹³ Met God nonair nai mapotur mapori tin hepanež hat matut tah-popuz etañik ma Iesu Kristo ñevok bizahan gavman aban ahop Pontias Pailotin ourah ñeti tinao mañah-popuz etañik niñ epat nañom, ¹⁴ Ni darim Amip Iesu Kristoz tovai sookaz hahan hežao baval hat kaev naravotü, oñ rez kek tat tin tovai sooken darim Ami pop maot erapan. Met pot tin tovai sooken modari niñ etet, “Met pi tin tamahap ok,” pot nimaz hahopan. ¹⁵ Met pi maot erapanez hamoh-poek God pimauhö aliz pozis hodad hezaek tokat porah hapanen erapan. Met God pi nenap ahop het ahö mod mapori piuhö ritou metat hez. Povož tokat pinañ honeo tin biñavonañ hekazavoz kapotaz maup pi ravat hezap ok. ¹⁶ Met pi rekot nañomotuz pohao het hezap ok, oñ pim hez-poek aliz ahov al tezat hezaek, dari rekot sat naketuzat hez. Met dari ham añarab mapori rekot piin et nareotuz hez-popuz abat ahovor kez ahov pohazao het hepan. Rotap ev hamoh.

Aban nonair nai ahotunañariz ñetiv

¹⁷ Met ni ham añarab nonair nai zuum hori ravapanez potü ahoam batogü manamah-porin epat mañ, “Ari nonair nai okotuhö eñizohopanen tin hepekez homet arim heriñ bat hel batameg-pov betet God biñavonañ hekaz eñizamah-popuzahar homehozei.” ¹⁸ Met paru tin tovai sohot modari naiz tekü tat hepanež poi meñizat manohopenez ñeti poñihar parum mañeken tohop. ¹⁹ Met pot paru tin tovai sohopenepuh tokat abarah parum tin hepanež poñ batogü manovai sohopenezaež, parum tin pohazao het hepanež rotap pov bar batapan.

Timotin ñeti meteo mañahat ev

²⁰ Met Timoti, ni Iesu Kristoz gogot tookez God nañahan hez-povoz ni tin korav hez. Tat añarab mod nari, “Dei hodad tinavonañ hezari ev,” pot hat ñeti betez Godiz hahan hez-bonoñ niin nañamahæk, poñihö naneñizotuzañ okeg, ni kos rez manat hekez ev nañamoh. ²¹ Met añarab hamoh-pori parumauz hodadevok ñeti betezañ haovai sohot Iesu Kristoz tin homet hekaz nonor betevai samah. Met ganö ni taput tekë hezavoz ne homet ev niin nañoh.

Met Godiz masakao ninañ hep.
(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

2 TIMOTI

Ñeti garosikao

2 Timoti ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Pol Roma zeitak kakam zeimakeh memerizahan hehaek, pi men ñomapanez pov totoi ravoohan, Timotiz homet pi ñeti mod epov menah. Met Pol pi tokat mod nao menat mod narihaz namee, oñ pim ñeti metê epov ev menah. Met ñeti epov Timoti pim ro pimaup zut ravat heh-pop kez tat Iesu Kristoz homeo badae batat hepanez homet mañah. Tat Pol modari hori metoohan pimaup tovai emoohavoz homet, Timoti taput tohopanez amun menat piin mañah. Tat epat piin mañah, “Met ni hori tairao netohopanezavoz kaev ravat betetun, oñ kez tat het añarab lop masak metat zaitivonañ het parum honoñaiñ ni ba oñ batohoz,” pot mañah.

Met Iesu abarah helat hasahan krismasañ 36-iz zut bon tahan Pol pim ñeti metê epov menat meeh.

Pol Timoti popuz ñeti tokat epov menah

¹ Ne Pol, met God pimaup hodadevok ne Iesu Kristoz aposor abanap ba ou navatahan hez. Met batam añarab tairari Iesu Kristonañ honeo ravat hepanez pori, pohao tin het hepanez pov hamanapanez pi au hakahan hezaekaz homet ne nemeehan, añarabon ñeti pov mañovai samoh.

² Met Timoti ni nem ro pimaupuz zut ravat hez-tinapuz homet ñeti epov menomaz ev toh. Met God darim Papapur Iesu Kristo darim Amip ni masakavor zakepiv nanohopanen, lop tinarinañ hekez ne zait toh.

Timoti Kristoz ñetiv tin mañohopan

³ Met nem iz mimihol Godiz ñetiv baval hat tovai emoohavoz zut, ne amun lop tinarinañ het baval haovai sohot pim gogot tin tovai samoh. Pot ne tohot nem toh-navoz ne homeamohopuh, Piuho hañ horiv netapanez hez, pot ne homet ñaihet tamoh bon. Tat ne orah rezah alizañir kuturuñik nimaz homet Godin mañ mañovai ni tin netamahavoz piin biñ mañamoh.

⁴ Met ne ev hez-epek emomaz hat, ni ok nevetet emomaz tohon ni nemaz zakep tat iñ hañivoz homeamohopuh, maot emat niin etet biñ ahov ravomaz ne rotap ahoam zait tat hez. ⁵ Met nim Kristoz tin homehot hez-povoz ne homeamoh. Oñ nim añ izap pim abatao Lois, met nim nonop Iunis parup garos pimaz homehot hehavoz zut, petev ni amun tin pimaz homeo badae batat hez-pov ne hodad. ⁶ Met pot tameñiek, ganõ ni unun manek hezavoz ne homet niin epat nañom, Met batam nem marañ nim gagaih nevizat Godin mañohon, pim gogot tovai sookez kezao nanahavoz ni homet tin bahorê hat het pim gogot tovai sohoz. ⁷ Met God dari ñaihet tat hekaz hodadev naan, oñ kez tat dari lop tinarizaronañ het modari loporizaro manookapuh, darim hekazavoz tin korav hekaz hodad nen pov pi dari anamah.

⁸ Met pot God hodad pov anamah, povoz ni añaraboz ñaravatak bal haz rouvat pim ñetiv mañookez ñaihet tat tu ravotun, ma ne darim Amipuz ñetiv mañohovoz paru kaev ravat ne ev kakam zeimakeh nemerizahan hezavoz homet, ni nemaz kaev ravotun. Oñ God kezao ni nanohopanen pim ñetiv haovai sooken, modari kakamao ne netamahavoz zut, ni amun netohopanen kez tat hekez ev hamoh. ⁹ Met dari tin nao toogivoz homet God hori hegiekanañ maot pimeri ba avatah bon, oñ pimaup zaitivok pi

masakao anat dari pim añarab tinari ravat hekaz hat ba ou avatah. Met batam nonair nai bonorah pi Iesu Kristoz homet epat hakahan heh, “Met ne Kristo meeman pi er horat paru masakao manohopan.”¹⁰ Pot pi batam hakahan hehaek, petev dari maot pimeri ba avatamah-pop Iesu Kristo meehan pim masak etamahao ou ravahan dari etet hodad raveg. Met dari ñomat hori ravakaz nonoroh emoogin Iesu Kristo pi non pooroz kezao bavon batah, povoz dari pim tin tah-ñeti pov hatevetet abarah sat pohao tin het hekaz nonoroh petev hasameg.

¹¹ Met God ñeti tin epov añarabon mañat pim kapot tin badede mañohomaz hat aposor gog abanap ne ba ou navatat gog epovok neñehan ne mañovai samoh. ¹² Met pot mañovai soohovoz hat ne ev kakam zeimakeh nemerizahan het kakamao hatevetehot hez. Met ne ñeti epovoz kaev narav, oñ Iesu Kristo popuz ne tin hodad het pimaz homeo badae batamohon, pi nemaz tin korav ravat hezan, ne pim gogot tin tovai samoh, met pi am nemaz korav hepanen, tokat pi maot erapanez aliz pos ou ravapan, pot ne hodad hatat hez.

¹³ Met ni tin tovai sookez ñeti nañoo-rotap poñ ni tin pim nonoroh sohot tookezañ ok, povoz ni bahore hat hekez ev nañamoh. Tat ni Iesu Kristonañ honeo het pimaz homeo badae batat tin hekepuh modari loporì manohot tin metovai sookè. ¹⁴ Met Godiz Pul Tinap darim loporizoroh hez-pop ni kezao nanohopanen ñeti rotap pov niin nañat pim gogot tookez nañahan pim gogot tameñ-pov tin bahore hat het ñeti pov añarabon mañovai sookez ev nañamoh.

¹⁵ Met ni hodad, Esia zeisik aban Piselasir Emosenisir mod Iesuz homet hez-mapori ne kos rez nanat hez. ¹⁶⁻¹⁷ Met aban Onesiporas batam ne ev kakam zeimakeh nemerizahan hehon pi nemaz kaev ravat kos rez nanan, oñ Roma zeì epatak emat nemaz ahoam mel tohot het tokat bar navatat pi orah rezah ne hehoek, emat helakao deip het ñeti muz tinao nañat nem home tinavonañ hemaz neñizoo, povoz darim Amip pimeri zakep metat meñizohopanen paru tin hepanez ne zait toh. ¹⁸ Met batam dei aban pop Epesas zeitak sat hegipuh pi ahoam ne neñizoohavoz ni hodad, povoz darim Amip maot erapanez aliz posik dari añarab an etapanez porah aban popuz zakep metapanez ne zait toh.

2

Timoti kez tat Kristoz gogot tohohan

¹ Met ni nem ropuz zut ravat hezapun ne epat nañoman hatevet. Met Iesu Kristo dari masakao anamahavoz homet ni rez kek tat kez tovai sohoz.

² Met batam añarab ahovokaroz ñaravatak ne het Godiz ñetiv haohon ni hateveteoñ-pov aban hodad tinavonañ het tamah-narin ni etet ba ou batekepuh, ñeti pov parun mañovai sooken paru hatevetet rap reet sat añarab modarin mañovai sohoh.

³ Met ni Iesu Kristoz gog abanap ñai aban napuz zut ravat kez tat heken mod nari honoñavor kakamao netohopanen ni kaev ravotun, oñ rez kek tat het tovai sookè. ⁴ Met ñeti ev nañomaz toh-poñiz ni tin home, Met ñai aban nap ñaivok sapanepuh pim aban ahopuz mañohopanezat hatevetet baval hat ñai tovai sohopanezaek, pi gog pov betet modavok nasotù, oñ pim aban ahop piin etet pimaz biñ ravapan hat tin ñai tohohan. ⁵ Met ñeti modao ev, Met aban nari porù hat nae nap ritou metat tin nai bapanez garos ñeti kateñ parun mañapanen hatevet porù hat sapan. Met tin hatevetet porù hat sapanez pop sat bapan, oñ tin hat navet betezam porù hat sapanez pop

tin poi pi navotü. ⁶ Met modao ev, Aban nap gog ahov tat pim gipiz ñedet tin korav hepanez pop rekot utap tapanen, pi garos bat napanen modari tokat parumotü bat napan. ⁷ Met ev Iesu Kristonañ honeo het kez tat tovai sookez nañoh-ñeti epeñiz homeoken pi hodadeo ni nanohopenen kapotaz tin hodad ravookë.

⁸ Met darim aban batam ahö heh-nap Devid popuz iz mimip Iesu Kristo pi het ñomahan maot baval hah-tin popuz homehozei. Met ne pim ñeti tin pov añarabon mañovai emohovoz, ⁹ mod nari kaev ravat kakam ahov netat nemaz, “Horì tamahap ev,” pot hat horì tamahari senirepenañ medemamahavoz zut nedemahan ev kakam zeimakeh hez. Met Godiz ñeti tin pov senirepenañ ne ev nedemahan hez-epovoz zut paru rekot nademotuzat hez, oñ modari am mañovai samahaek, ¹⁰ ne ev nedemahan hez-epovoz ñaihet nat, oñ epat homeamoh, Peti modari ñeti epov am mañovai sohopenen, God añarab tairari pimeri ravapanez hat ba ou bataan hez-pori amun hatevetepanen, Iesu Kristoz homet hepanen pihö pimeri bavatapanezaek, tokat aliz tinavok meñepanen pohazao het hepan. Pot homet petev parum horì netahan hez-epovoz homet ne ñaihet nat.

¹¹ Met darim hameg-ñeti rotapuv ev menomaz toh,

Met dari pinañ honeo het ñomak, povoz pinañ honeo am pohao tin het hek.

¹² Met dariti honoñai nañ emohopanez porah boi tat dari tin tovai sohok, povoz pi hapanen pinañ honeo korav ahori ravat hek. Ma pi kos rez manat dari, “Pimaz unun,” pot hak, povoz pi zu taput dari kos rez anat, “Ne arimaz unun,” pot darin añapan.

¹³ Met dari pim zaitivok tin tovai sookaz hameg-pov elat ritou takan pi darim pot takazavoz zut nao natotü, oñ pim hahan hez-potam tin tovai sohopan.

Ñetiv rotap darim hamegit ev menoh.

Gog aban tinapuz biñ ravapanezat ev

¹⁴ Nem rop ev ñeti niin nañoh-epeñ nim togutak añarab hez-porin mañ. Tat Godiz abatavonañ epat mañohoz, “Met ari ñeti betez nañir nañ hat nae nari ser hameg-poñ betei.” Met paru nari hamoh-epat hat nae nap ser hamahaek, añarab modari hateveteaman parum loporizaroh poñihö nameñiz, oñ paru hatevetet lop horirizaro ravamah. ¹⁵ Met ni tin pim gogot kez tat tookezavoz tokat God etepanen ni rotap tin tookë, povoz homet tu naravotü, oñ tu narav heken pi epat niin nañapan, “Met ni nem gog aban tinap hodadevonañ het nem ñeti rotapuv tinam añarab modarin mañovai emooñ.” Pot niin nañapan hat petev ni pim gogot kez tohoz. ¹⁶ Met añarab Godiz tin hom namee hezari ñeti betezañ hamahapuh, God kos rez manamahan parum horiv map an pap manamah, povoz ni parum hamah-ñeti poñ hatevetetun, oñ kos rez manekë. ¹⁷ Met kesezañ garos aviam tat ahö ravat heris map bahori batamahavoz zut parum ñeti betez hamah-poñ ahö ravat añarab ahovokaroz hodadeo bahori batamah. Met aban pot tamahariz nañariviz abatavokaro Aimeniasir Pailitas ok. ¹⁸ Met parup poñariv ñeti rotapuvon nonor betet betezam sohot epat moreg hamah, “Met dari ñomat bal hakat hezari eveg, tokat maot nañomotü.” Pot parup hamahaek añarab Iesuz homeo badae batat hez-mod nari hatevetet lop houlorizaro ravat pimaz homet hakez-pov maot bahori batamah.

¹⁹ Oñ Godiz ñeti rotapuv bah kezar bareñamahan dao hat hezavoz zut, dao hat hezao ok. Met pim menahan hez-nao ev, Met God pimauz añaraboz pi tin hodad hez. Met mod epov amun menahan hez, Met nap, “Ne darim

Amipuzap ev,” pot hapanez pop hori mapoñ kos rez manapan, pot menahan hez.

²⁰ Met ñeti modao ev. Aban monisinañapuz zeí ahomakeh pim peré nañir nañ ahoam biamahan oraez. Met peré poñiz nañ goliv ma silva povonañ matut tahan moni ahos manat pim bat em bizahan oraez, met nañ zihav ma hamar bat matut tah-poñ moni avis manat bat em bizahan oraez. Met aban ahori helakao emamáhan golivor silva peré poñ bat gipiz tezat manamah, met aliz modañik poñ nav, oñ mod upaiñ bat gipiz tezat namah. ²¹ Met peré hamoh-poñiz zut añarab hez. Met aban nap pi home horiv betet lop tinarinañ hepane zut pi peré golivor silvavonañ matut tahan oraez-tin poñiz nasiz zut pi hepan. Tat pi añarab modariz zut naketü, oñ Godiz gog aban tinap ravat hepanen, pim ahop gog ahö nao tapanez mañapan, povoz rekot pi gog pov am tovai sohopan.

²² Met aban ro houavehol parum zait horiñiz berevamahat tamah-poñikanañ ni bazei manat hekë. Tat home tinavonañ Iesuz homeo badae batat het, añarab modari loporí manat tin metookez non tin pooroh sookez rez kek tat tohoz. Met añarab mod nari lop tinarizaronañ het darim Amip meñizohopenen tin tohopanez mañamah-porinañ honeo ni ravat parum tohopanez taput tohoz. ²³ Met ni hodad, paru nari orah rezah kut tat ñeti betezañ hamahaekanañ mogao tat ser nae nap hamah, povoz porinañ honeo het ñeti pot nañ tovai ni haotun. ²⁴ Met tairap darim Amipuz gog aban tinap ravat hepane zut pi modari ñeti nao hat nae nari ser nae nap hahopenen pi honeo nakaotü, oñ lop masakarinañ het modari masak metohot ñeti tin navor nao parun mañohopenen tin ravohopan. ²⁵⁻²⁶ Pot tohopenen modari Godiz ñetivoz kaev ravat ñeti horiv piin mañohopenen pi mogao natotü, oñ ñeti tinao parun am mañohopan. Met paru pori Godiz ñetivoz kaev ravat hezan Seteniñö ari biv bizat anumaihol bamegivoz zut tat paru bahan pim zaitivok tovai samahaek, gog aban pop am ñeti rotapuv parun mañohopenen God meñizohopenen, paru loporizaro borourat hodad tinao bat Seteniz bivok holat hezaek, maot bil ñodapanen Godiz ñeti rotapuv baval hat emohopan ma tair?

3

Aliz metes ou ravapanez ñetiv

¹ Met tokat aliz metes totoi ravohopanez porah hori honoñai ahoñ dariti ou ravohopanez poñiz ni hodad tekez ev menomaz toh. ² Met hamoh-porah añarab nari epat tohapan, Paru Godiz ñaihet nat het moni ahos bohopanez homet biñ ravat modari tin metat manohopanez hom nametü, oñ bagiz gut tat parumau bohopan. Ma parumauz heriñ bat hel batat, “Dei tinari ev,” pot hahopan. Ma nari añarab modariz ñeti horiñ hat, “Betezari ok,” pot parumaz hahopan. Ma nari parum nonor papaz mañohopanezat elat hat naveteriz zut ravat hepan. Ma nari modari masak metohopenen, “Eperi tin ok masak etamah,” pot nakaotü. ³ Ma nari parum kapotakariz zakep namet het mogao tat parunañ honeo tin naketü. Met añarab modariz ñeti moregañ hahot paru home horivonañ het, parum hepane zut tin korav narav am zeí ñai tat modari ur hori batohot añarab modariz tin tohopenezavoz kaev ravat hepan. ⁴ Met nari parumeri der gup metohopenen menohopan, ma nari paru betezam het Godiz biñ naravotü, oñ parumauz heriñ bat hel batohopanez homet biñavonañ hepan. ⁵ Met hori poñ tohot parum gizañinañ epat hahopan, “Met dei Godiz ñetiv baval hat samegiri ev.” Pot hahopan, oñ parum

loporizaroh pim tinao bon hepanen, parum hahopanezavoz rotapuv ou naravotü. Met aban hori poñ haovai tohopanez pori ni amun bahori navatapan hezavoz homet paruhanañ bazei manat hekë.

6-7 Met aban hahö-porihanañ nari modariz zeiniik lokat añ hodadeo bonorin ñeti moregañ mañamahan hatevetet barotap batamah. Met añ pori parum garos hori tooh-nañiz homeamahan loporizaroh an pap manamahan paru Godiz ñeti rotapuv hatevetet tin bahorë hat hepane pap tat ñeti betez navor nao modarihö hamahan hatevetet zuam bamah. Povo aban hamoh-pori ñeti moregañ mañamahan paru zuam hatevetet bamah. ⁸ Met batam aban Moses Israel añaraboz korav ahop ravat hehan, aban pim irih heh-nañariviz abatavokaro Zanisir Zambiris, narah Moses hahan, parup ñeo elat pi kos rez manah. Met pot kos rez manahavoz zut petev aban hamoh-pori amun home horivonañ het, “Dei Iesuz homet hez,” pot parum hamah-pov moregao ravamaheek, pim ñeti rotapuv kos rez hamanah, pot ravamah. ⁹ Met batam Zanisir Zambiris Mosesiz ñeo elat parupim abatavokaro bat hel batat hahan, añarab modari hatevetet zuam epat hah, “Met arip betezam hamegiñariv ok.” Pot hahavoz zut, paru petev hez-pori amun aviam het moreg haovai sohopenen, añarab parum kapotaz tin hodad tat epat hapan, “Met paru kut tat betezam okat hamah.” Pot hapanen ñeti poñ bon tapan.

Timoti Godiz ñetiv bahorë hat hepan

¹⁰ Met Timoti, ne parum hori tamah-okat natavoz ni hodad, oñ ne Iesuz homet Godiz zait nenavok sohomaz zait tat nem hemazavoz tin korav het rez kek tat tovai añarab lopori manat ñeti rotapuv parun mañohot ne kaev narav hehon ni et hanereon. ¹¹ Met ni hodad, batam Antiok zeitak ma Aikoniam zeitak ma Listara zeitak pim ñetiv mañohot hehon, paru kaev ravat kakamao ahoam ne netahaekanañ zeifodañik amun aban nari honoñai povor kao netoohan, kakam ahov hatevetevai emooh. Oñ darim Amip neñizooan ne kaev narav het am rez kek tat tovai emooh. ¹² Met rotap añarab tairari Iesu Kristonañ honeo het, “Ne Godiz homevok sohomaz zait toh,” pot hahopanez pori modarihö parumaz kaev ravat kakam ahov metohopan. ¹³ Met aban moregari am hori tovai sohopenen, parum horiñ ahö ravat an pap manat hepanen aban pori map hori ravat Seten paru moreg metohopanezavoz zut paru añarab modari moreg metohopenen, paruhoen amun horiv tohohan.

¹⁴ Met parum tamah-pot ni tovai totun, oñ batam ñetiv nañoogin ni hatevetet barotap bateñ-pov tin bahorë hat hekë. Met dei niin nañoogiriz ni tin hodad hakez, povoz deim nañoog-potam baval hat tovai sohoz. ¹⁵ Met ni goerah Godiz ñeti menahan hez-pov paru nañoohan, ni hatevetevai emoñiekanañ am ñeti povoz tin hodad hez. Met ñeti pov rekö hahot ni rekot home tinavonañ he, Iesu Kristoz homehot het pohao tin hekez nonoroh sookë, pot ni hahodad. ¹⁶ Met batam God aban nari hodadeo manooan paru pim ñetiv tepatak menahan hez. Met dari ñeti pov tin hatevetevai sook, povoz ñeti rotapuvovoz kapot tin hodad took, ma darim hori tamegiñiz hodad tat betet home tinavonañ het tovai sookazat ñeti poñihö rekot añairohapan. ¹⁷ Met dari Godiz gog abanari pim ñeti poñ orah rezah hatevetet baval hahok, povoz dari hodad tinavonañ het rez kek tat pim gog mapoñ tin tovai sohak.

4

¹ Met tokat Iesu Kristo maot ourah erat dari añaraboz ahop ravat het añarab ñomamaharir biriri hepanezari, dari maporiz tovai sameg-poñin etet an etapanez homet gogot tin tookez hat, Iesu Kristor Godiz etañik epat niin nañom. ² Met ni orah rezah pim ñetiv añarabon mañohoz. Met paru hatevetepanez zait tohohan, ma zait natotuz porah, ni am mañohot paru home horivonañ hepanez pori hodad modao bapanez hat badede mañokë, ma ganö Iesuz homet hez-nari hori nao tapan hezavoz homet, ñeti pov tin badede mañohoz. Met nari kaev ravapanen ni amun kaev ravotun, oñ orah rezah pim ñetiv am mañovai sookez ev hamoh. ³⁻⁴ Met tokat añarab nari ñeti rotapuv hatevetet kaev ravat kos rez manohopan. Tat parumauz zaitivok hori tovai sohot, aban ahö navokaro ñeti betez nañ hahopanen, paru hatevetet biñ ravapanez poriz hahopanezavoz zait tat hepan. Tapanen mod pori parum iz mimiholoz ñeti betez poñ mañohopanen, hatevetet baval hat tovai sohot Godiz ñeti rotapuv kos rez manat hepan. ⁵ Oñ ni parum pot tohopenez poñ natotü, oñ rez kek tat honoñai nañ netohopanen kaev ravat home midin totun, oñ nari hatevetet pimaz homeo badae batat hepanez hat, am Godiz ñetiv rez kek tat mañohot pim gogot tin tovai sookez nañahan hez-pov ni am tin tovai sookë.

Poliz gogot totoi bon tapanez tah

⁶ Met nezam ne epat hodad, nem hamarrah am hemaz pov bon tovai samahaek, totoi nemenapanen nem uveo berevapanen ne ñomat ham epar betet som. ⁷ Met ne Godiz gog abanap gog tomaz nañahan hehö-povoz ne kaev narav, oñ abanari gog nao kez tat bavon batamahavoz zut, ne kez tat Iesu Kristoz ñeti rotapuv bahoreñ hat pim gogot bavon batat garë haomaz ev toh. ⁸ Povoz God nem hañ tinao bat hezaek, darim Amip erat tinaharam an etapanepuh, hañ tinañ anapanez pop maot erapanez aliz posik nem tamohovoz hañ tinao nanapanen bat hem. Met ne nenap pot nanapan bon, oñ añarab pimaz zait tat pi maot erapanez ñai bizat etet hepanez-pori amun hañ tinañ manapanen bat hepan.

Ñeti mod nañ ev

⁹ Met ni zuam nehaz emekez nonoroz mel tekez ne zait toh. ¹⁰ Met aban Dimas ham eparaz nonair naituz zait ahov tat nevetet Tesalonaika zeitak sat hez. Met aban modap Kresens Galesia zeisik sat hezan Taitas pi amun Dalnesia zeisik sat poek het gogot tamah. ¹¹⁻¹² Met ne aban Tikikas meehon pi Epesas zeitak sat het gogot tamahan, aban Ruka nenapuam deip ev hez, povoz ni Mak bavizat arip ev emepeken pi ne neñizohopanen, deip Godiz gogot honeo tookaz homeamoh. ¹³ Met batam ne Troas zeitak hehorah, ne zeisik pot betet emomaz tat nem tamaravokaz dim revahap ok aban Kapas popuz zeimakeh bizoh-dim pop bat, tep poek bizoh-poñ amun bat ev emekë. Met anumai kosiñinañ matut tahan menahan hez-tep poñ bat emekez ev hamoh.

¹⁴⁻¹⁵ Met ne añarabon Iesu Kristoz ñetiv mañohon, aban nap pim abatao Aleksanda pi ain nañ matut tamah-pop ñeti povoz kaeven poh tat ne gaa tom hat kez tat honoñai nañ ahoam netooahaek, darim Amip pim pot netoohavoz hañiv metapan. Met ganö pi nem netoohat nihoz netapan hezavoz ev nañamoh.

¹⁶ Met garos paru Roma ñai abanari ñevok nevizat nem ñetiv haohan nem mod nap nenañ honeo het parun ñetiv mañah bon, oñ map nevetet ñaihet tat sahan nem main hehö. Met pot netahariz zakep tat, “God ni hañ horiv metotun,” pot piin mañamoh. ¹⁷ Met paru ne nevetet sahan God

nenañ honeo het bakez navatahan ne ñaihet nat, oñ paru añarab Roma pat porin Godiz ñetiv map mañohon paru hateveteh. Met pot God nenañ honeo hehan paru kakamao nanet, ma men nanoñom tahan ne am ev tin hez. ¹⁸ Met rotap añarab ne bahori netohopanen, pi am nenañ honeo het abarah pi ahop ravat hez-zei tin posik neñepanen, ne tin heman pi nemaz korav ravat hepan. Povozei dari pim abat ahovoz biñ haovai sohokan pohao ahõ ravat hepanez ne zait toh. Rotap ev nañoh.

Ñeti meteo ev

¹⁹ Met ne aban Akuilar pim añap Prisila poñarivir Onesiporasir añar ñaroz homet paru tin hepanez ne zait toh, pot parun mañekë. ²⁰ Met aban Erastas am Korin zeitakam hez. Met dei aban Tropimas Mailitas zeitak het pi lamao tahan ne poek pi betet emohon pi poek am hez. ²¹ Met petev tamar ahov nat hez-eparah zuam emekez ne homeamoh.

Met aban Iubulas, ma Pudens, ma Lainasir añ Klodia, met aban Iesuz homet zeiepatak ev hez-modari amun nimaz homet, “Timoti tin hepanez dei zait teg,” pot hahan ev menoh.

²² Met Timoti nem rop, darim Amip masakao nanat ninañ honeo hepanez ne zait tat ev nañamoh.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

TAITAS Ñeti garosikao

Taitas ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Taitas aban pop pi Zuda bonop, oñ Pol piin ñetiv mañooñan, pi Iesuz homeo badae batat hehapuh, Polinañ honeo zeisikaroh sat em tohot Iesuz ñetiv mañovai gogot tovai sooh. Met Taitas popuz ñetiñ Aposor bodori 15 pavar 2, 2 Korin bodori 7 pavar 6-7, met 2 Korin bodori 8 pavar 6,16-17 rekö hameg.

Met pot toohaekanañ Pol tokat Taitas meehan sat, havevoz lopotak Krit zeisik sat, añarab tairari Iesuz homet heh-poriz tin korav ravat hehan ñeti epov Pol pimaz homet menah. Met 1 Timoti ñeti pov menah-porah pi Taitas ñeti epov amun menah, povoz pi Timoti añarab nariz korav ravat hehaek, ñeti badede piin mañah-poñ amun Taitas taput tat hehaek, añarab pim irih hehariz tin korav ravat hepanez ñeti badedeo epeñ menat piin mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 34-z zuñ bon tahan Pol Taitas ñeti epov menat meeh.

Pol Taitas aban popuz ñeti epov menah

¹⁻³ Ne Pol, Godiz gog abanap ma Iesu Kristoz aposor abanap ravat hezap ev. Met God pi ñeti moreg nao nakap ok, oñ orah rezah ñeti rotap nenañihar haovai samah. Met batam nonair nai mapotü bonorah pi epat hah, “Paru añarab nenañ honeo pohao tin het hepanez ne zait toh.” Pot hahan hehaek tokat pim hah-pov ou ravapanez hah-porah ravahan, Kristohö erat tin pov ba ou batak. Met tokat God dari pimeri ba avatamah-pop nañahan ne sat añarab pimeri ravat hepanez au hahan heh-porin pim ñeti rotap epov mañohoman paru pimaz homeo badae batat pim baiñetinao parum loporizaroh bizat, Pinañ pohao dari het hek, pot homevai sohopenez ne nemeehan am mañovai samoh.

⁴ Met Taitas ni deip honeo Iesuz homeo badae batat hezaek, ni nem ro pimaupuz zut ravat hezap ne nimaz homet ñeti epov ev menomaz toh.

Met God darim Papapur Iesu Kristo dari pimeri maot ba avatamahap masakao ni nanohopanen, lop tinarinañ hekez ne zait toh.

Taitas koravori ba ou batapan

⁵ Met batam deip Krit zei okosik het gogot tovai gog tairao deip nat hegov ni tovai sohot zei potak katak Iesuz añarab togü poñiz korav ravat hepanezari ba ou batekez hat gog povok ni neñeohö, met nim tovai sookez nañoh-pov ne maot ev menomaz toh. ⁶ Met aban korav ba ou batat meñekez nañoh-pori modarihö parun etehopanen, hori nao nat hepan, ma paru nap nim añ honep honep bat hepan. Tapanen parum ñarohol amun hat man man natotü, ma añarab modari ñaro poriz, “Parum ñarohol ñeo elat hori tovai samahari ok,” pot parumaz nakaotü. Oñ ñaro pori parum papapaholoz irih het hapanezat tin hatevetet tovai sohopenepuh, Godiz homeo badae batat tin hepan. ⁷ Met tairari Iesuz añarab togü nañiz korav ravat hepanez pori paru Godiz gogot tohopanezari ok, povoz paruti hori nao naketü, ma paru parumauz abatañ bat hel batat naketü, ma zuum mogao natotü, ma iv kezañ ahoam nainotü, ma boir givogí natotü, ma parumotü ahoam bohopenez zait natotü, oñ tinam hepanez porinahar etet gog povok meñekë. ⁸ Met korav ravat hepanez pori paru nonair nai tin tovai sohopenez zait tat hepan, ma zei modarizarohanañ añarab patari

emohopanen paru tin metat gipiz manohopan, ma parumauz zaitiv bat hor batat home tinavonañ gogot tin tohot oñeam sohopan, ma ganõ paru hori nao tapan hezavoz, Godiz hahan hezat tovai sohot parum hepanezavoz tin korav ravat hepan. ⁹ Met pot tohot Godiz ñeti rotap epov deip mañovai soogin, paru hatevetehe-pov korav pori tin bahorè hat het parum modarin mañat bakez bathohopanen, paru amun hatevetet ñeti rotap povoz kapotaz tin hodad tat tovai sohopan. Oñ tairari hatevetet barotap navat hepanez pori aban korav hamoh-porihõ rekot hodad tinavonañ het maot porin mañohopan. Met aban tin pot tohot hepanezari ba ou batat modariz korav ravat hepanez meñeken hep.

Ñeti moreg hamahariz ñetiv

¹⁰ Met ñeti modao ev nañomaz toh. Met ok Iesuz togü nañik paru Zuda Iesuz homet hez-narir mod nari añarabon deipim ñeti mañoogin hateveteoh-poñ baval nak, oñ paruti hodad modao am hezaek modarin ñeti moregañ mañovai samah. ¹¹ Tamahan paru aban narir añaholor ñarohol honeo hatevetet, “Rotap ma moreg ok hamah,” pot hat ba in balavi tamah. Met paru betezam ñeti moreg poñ mañamah bon, oñ monis bapanez homet deipim ñeti namañ-nañ parun mañamah. Povoz ni gogot tovai sohot ahaõ mañat moreg hamah-poñ bavon bat. ¹² Met Taitas, Krit nim hezei okosik batam paruhanañ aban hodadevonañ napuhõ epat hah, “Met Krit añarab eperi home horivonañ het ñeti moreg hahot hori nenañ tohot bisin het gipiz ahoam nohot ñek rapañinañ hezari ok.” ¹³⁻¹⁴ Pot parum toohavoz batam hahat petev am taput tamahan rotap ok ravamah. Povoz ni ñeti moreg poñ hamahan, paru modari hatevetet ba in balavi tamah-porin ñeti kezao mañeken, paru hodad tinao bat Zudahol parum ulei ñeti mañamahan hateveteamah-poñ, ma ñeti rotapuv kos rez manat parum hodadevonañ het mañamah-poñ paru betet, Iesuz tin homeo badae batat pim non tinaoroh sohopan, pot ni parun mañekë. ¹⁵ Met rotap paru lop tinarizaronañ hez-pori home tinavonañ het ñeti tinañ haovai samah, oñ añarab Godiz hom namee hez-pori paru lop horizaronañ het home tinao nav, oñ bapap tat hez, ma modariz home tinao homet hapanezavoz kapot rekot paru amun hodad natotuzat hez. ¹⁶ Tat paru pori epat hamah, “Met dei Godiz tin hodad het pim ñetiñ baval hahot hez.” Pot hamah, oñ parum tamahavon eteamegin, paru hori nenañ tohot pim ñeo elat non tinaoroh sohopanez pap tat hez, povoz parum Godiz hamah-pov moregao ravamah.

2

Paru añavairiz tohopanez ñetiv

¹ Met Taitas paru okori hori okat hamah, oñ niuhõ añarab Godiz non tinaoroh sohopanez ñeti rotap nenaõ mañovai sohoz. ² Tat aban añavai ravat abav ravapanez tat hez-porin epat mañ, “Erohol, ari Iesuz tin homet het pim ñeti rotapuvoz kapot tin hodad tepekepuh arim ham heriñiz zaitiv betet arim hepekezavoz tin korav ravat modariz zakep tat loporizaro manohozei. Met pot tohot honoñai tairañ ariti ou ravohopanen rez kek tat tin tovai sohozei.” Pot aban porin mañookë. ³ Tat zu taput parum añaholor añ mod añavai ravat añav ravapanez tat hez-porin epat mañohoz, “Met eñarihal, ari Godiz homevai tin tovai sohot modariz homet ñeti pekuñ hahotunei, ma iv kezavoz zait tat ahoam nohotunei, oñ arim mod goerin ñeti tinañ mañat mañairovai sohozei. ⁴ Met pot ari mañairovai sohopeken paruhoz hodad tinao bat parum abuholor ñarohol lopori tin

manat meñizohopan. ⁵ Met paru pot tovai parumauz zaitivok nasohotü, oñ home tinavonañ het parum abuholoz mañohopanezat tinam baval hat tovai gogot tin tohopenen modari parun etet epat nakaotü, 'Met paru horiv tamahan Godiz baiñetinao betezao ravamah.' Pot paru hat pim ñetiv batiu tiu navatotü." Pot ni paru añ porin mañohoz.

Aban añavai natariz ñetiv

⁶ Met ni zu taput aban houavë ab añavai natarin epat mañ, "Erohol, met arimauz zaitivok sohotunei, oñ home tinavonañ het arim hepekezavoz tin korav ravat hezei." ⁷ Pot parun mañat ni orah rezah tin tovai sooken paru niin etet epat hahopan, "Pi tin tamahag etei." Pot hat paru amun nim tookez taput tohopan. Met ni giz nenasinañ betezam añarabon mañotü, oñ lop tinarir hodad tinavonañ het ñetiv mañooken, ⁸ nimaz kaev ravat hepanez pori hatevetet nimaz batiu tiu navatapanez homepanezaek, paru bapap tat ñeti hañiv nak tu ravat am hepan.

Itir as metoohariz ñetiv

⁹ Met paru aban ahori zum metahan parum irih het itir as metohot hez-porihanañ tairari Iesuz homeo badae batat hez-pori parum ahoriz mañohopanezat baval hat gog tairao tohopenez mañohopanez povohar tovai sohopan. Tat aban ahõ porihõ gogot tapanez parun mañapanen paruhõ ñeti hori nao parum ahorin namañotü, ¹⁰ ma parumotü givogí navotü, oñ orah rezah parum hahopanezat tinam hatevetet baval hat tohopenen parum ahori parumaz epat hahopan, "Met dei et narë hezan paru am gogot tin tovai samah." Pot parum gog abanariz hahopenen, God dari maot pimeri ba avatamahapuz ñetiv ahõ ravohopenen modari hatevetet zait tat, "Ñeti tinao ok," pot hahopan.

Iesuz ñai biit etet hek

¹¹ Met God dari mapori maot pimeri ba avatapanez hat pim masakao ba ou havatah. ¹² Tahan dari etet, Rotap tin etah, pot hodad haravat hez, povoz masak povok dari het Godiz hodad nat het, darimauz hodadevonañ hori tovai emoog-poñ betet home tinavonañ darim hekazavoz tin korav ravat het, pim darim tovai sohokaz añahan hez-potahar baval hat tovai sohok. ¹³ Tat darim ahop God pi dari maot pimeri ba avatapanez meehan erahap, Iesu Kristo tapup, maot pim alizavor kezavonañ erapanez aliz posiz dari homet ñai bizat etehot hek. ¹⁴ Met dari hori tovai emoogiek, pi pop darim hori poñiz hañiv bat kakamao hatevetehapuh, Goditihar ba avatahapuh non tinaoroh eñet epat hah, "Nem añarab ev lop tinarizaronañ nemaz homet het tin nenañihar tovai sohopanez zait tat hezari ev." Pot pi darimaz hakahan hez.

¹⁵ Met Taitas, piuhõ ni pim gogot tovai sookez kezao hananahan hezavoz homet, ñeti ev menoh-epeñ añarabon orah rezah mañohot bakez batooken, paru hatevetet baval hat tovai sohopan. Met ñeti epeñ mañovai sooken ganõ nari niin etet giz mou netat batiu tiu navatapanez, ni rekot Godiz kezavonañ ñeti tinavohar parun mañookë.

3

Paru tin tovai sohopanez mañah

¹ Erom, met añarab nim irih hezan ni parumaz korav ravat hez-pori paru gavman ahorir zeitak korav ahoriz irih het mañohopanezat tin tovai sohopanez mañookë. ² Tat epat mañ, "Met ari arim modariz ñeti pekuñ

nakaotü, oñ arimauz abatañ bat hor batovai lop tin masakarizaro ravat mod porinañ tin honeo het añarab mapori tin metat meñizovai sohopek.” Pot parun mañohoz.

³ Met batam dari kut tat Godiz hahan hezat baval nak het, darimauz zaitivok hori tovai emohot, modarizatun etet zait toog, ma parumaz kaev ravat hori metoogin paru amun darimaz kaev ravat taput etooh. ⁴ Oñ petev God dari pimeri maot ba avatamahap pi darimaz zakep tat lopori anat masakao anamah-pov ou ravat hez, ⁵ povoz piuhö pim non tinaoroh sookaz eñehan dari ev hezaek, darim batam toogit maot natotü, oñ darim modari tin metovai sohok. Met dari tin tovai emoogin pimeri ba avatat non tinaoroh eñeh bon, oñ hori nenañ tovai emoogin pi darimaz zakep tat eñizahapuh darim hori tovai emoog-poñ ba ol haveteh. Tat pim Pul Tinapuhö bamagei avatahan dari lop tin masakarizaronañari ravat hez. ⁶⁻⁷ Met God dari pinañ honeo hekaz hat pim masakao anat Iesu Kristo dari hañiv navotuz pimeri maot ba avatapanez homet meehan erat ñomahapuh piuhö pim Pul Tinap aviam anah bon, oñ map ahoam anahan darim loporizaroh an pap manat eñizamah, povoz dari pinañ pohao tin het hekaz gaa tat etet hez. ⁸ Met ne ñeti rotapuv ev menat niin ok nañoh.

Povoz Taitas nim irih het Godiz homeo badae batat hezarin ñeti epov ahoam mañovai sooken, ñeti epovohö paru meñizohopanen epat hodad ravohopan, Met God tin etah, povoz dari taput tat modari tin metovai sohok. Pot homet tovai sohopanen tin ravohopan. ⁹ Met añarab nari ñeti betez nameñizotuzañ ahoam hat nae nari mañohopanez poñ, ma nari parum mimihlohö meñizohopanez hat parum abatañ ahoam haovai sohopanez-poñ, ma Mosesiz ñeti menahan hez-poñ hahot nae nari ser hahopanez poñ, kapot bonoñ ok, povoz hahopanez porihanañ ni zei manat hekë. Met ev menat nañoh-epeñ paru nae nari mañovai sohot zuam modariz kaev ravat hañ ser mañamah. ¹⁰ Povoz met tairap pi añarab modarinañ het mañohopanen, paru hatevetet berat main main ravohopanez ñeti poñiz nañ hapanen ni hatevetekë, povoz pop maot mod porin mañapan hezavoz nao mañat modao mañeken, hat navet het pi am modarin mañohopan, povoz kos rez manepoken pi arinañ maot honeo naketü, oñ ba iñidoh batepeken pim main ravat hep. ¹¹ Met pot mañat añarab modari baverapanez pop hori povonañ het pekup ravat hepanezap okeg, pimauhö hori pov tohopanezaek non horioroh sohopan.

Ñeti meteo mañahat ev

¹² Met zeis tamar ahov tohopanez porah ne Nikopolis zei potak sat hem, povoz aban Atemasir Tikikas parupihanañ nap ne meeman ok niih emat nañapanen, Nikopolis zeitak poek ni zuam emat ne ba nevizekez zait toh. ¹³ Met ñeti modao ev. Met aban añaraboz ñetiñ hatevetet ba oñ batamahap Sinas popur aban Apolos pop parup zei modatak Godiz gogot tohopanez sapanez tat, tairatuz tekí tapanez potuz ni Iesus añarab modarin mañeken ari honeo parup meñizat manat meepeken sap. ¹⁴ Met Godiz añarab ravat ninañ hez-okorin mañovai sooken paru betezam naketü, oñ home tinavonañ het modari meñizovai sohoh, ma gogot tohot parum gipizor modatü parumauhö bovai sohoh.

¹⁵ Met nenañ ev honeo hez-nem modari ni tin hekez hahan ev menoh. Met ninañ ari honeo het Iesus homeo badae batat hez-mod pori amun tin hepanez dei zait tat ev haguek ni parun bar mañ.

Met Godiz masakao ari maporinañ hepanez ne zait tat hez.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

PILEMON

Ñeti garosikao

Pilemon ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Pilemon aban pop Kolosi zeí ahotak pi moní ahosinañ hehap Iesus homeo badae batahan añarab mod Iesus homet hehari pim zeimakeh topourat daasir mañeo haoh.

Met Pilemon batam heh-porah añarab narihö añarab mod nari zum toohapuh parum gogotak meñehan gogot tovai emooohaek, gog nap pimauz zaitivok kilam barezat sat iz ravoooh, povoz aban pimaz korav ravat hehap mel tovai sat bar batat rekot kakamao metooh, ma ur ñomah.

Met Onesimas pop Pilemon pim zum tat gogovok meñehan hehaek, betet barezat hotoh sat Pol bavizat parup hehaek, Pol pi kakam zeimakeh hehaekanañ Onesimas maot mee-panez tahapuh ganó Pilemon popuhaz maot sapanen pi bat kakamao metapan hezavóz ñeti epov menat manahan pimau tep poe basah.

Met Iesu abarah maot sahan krismasañ 30-z zut bon tahan Pol ñeti epov menah.

Aban Pol Pilemon popuz homet ñeti epov menah

¹ Met ne Pol, Iesu Kristoz ñetiv haohovoz hat kakam zeimakeh ev nemerizahan hez, met ner darim bosip ravat hezap Timoti popunañ honeo deip ev het ni deipim hatap Pilemon darip gog honevok tamegivoz homet ñeti epov ev menakaz teg. ² Met añ Apia pop, ma aban Akipas pi Kristoz gog epovok kez tat het patao tamah-popur añarab mod tairari Iesus togut ravat het nimamakeh topouramah-poriz amun homet tep epee deip ev menameg.

³ Met God darim Papam ma darim Amip Iesu Kristo masakao anohopanen ari lop tinarizaronañ hepekez deip zait tat hez.

Pilemoniz homet biñ ravat hah

⁴⁻⁵ Met Pilemon deip Iesus gog honetak tohot ni nem bosip ravat hezap, ni darim Amip Iesus homeo badae batohot Godiz añarab lopori manat tin masak metameñ-ñeti pov hahan ne hateveteohó, povoz ne mañeo hamoh-porah nimaz homet Godin ñeti biñao, “Pi tin tamah,” pot ne mañamoh.

⁶ Tat nimaz mañevok epat piin mañamoh, “Met Pilemon pi Kristoz ñetiv añarab hatevetet homeo badae batohopanez hat mañovai sohopenepuh, Kristo pim hezhez tinao anae eñizamahan tin sameg-povoz Pilemon tin hodad tohopanez ne zait toh.” Pot nimaz mañ mañamoh. ⁷ Met nem bos tinap, ni Godiz añarab modari lopori manat meñizameñiek paru biñ ravat hez-ñeti pov ne hatevetet lop tinari ravat het biñ ravat hez.

Onesimas masak metohopan

⁸⁻¹⁰ Met Onesimas nem rop bavatat tamoh-popuz homet ñeti epov nañomaz ev toh, met ne ev kakam zeimakeh hezaek, pi ni nevetet barezat ev emahan, ne Kristoz ñetiv piin mañoohon barotap batahan, deip honeo Kristoz homet hezaek, ne pim papapuz zut ravat hez. Met Iesu Kristohó ne pim gogovoz aban ahop ba ou navatat neñehan hez, povoz ne rekot ni Onesimasiz metookezat ñe kezaó nañoh narab, oñ ne nimaz zait tat lopori nanamohok ñe kezavonañ niin nanañotú, oñ ne masakavonañ ñetiv epat niin at nañom, Met ni rekot ne Onesimas meeman ak emapanen masak meteke? Erom, ne kakam zeimakeh het totoi abav ravomaz tohog, ganó ni Onesimas barezat ev emahavoz hat hañ horiv metooken ñetiv

hapanen ne hatevetem hezavoz, ni nemaz zakep tat pi masak metookez ne ev nañoh. ¹¹ Met batam pi nim gog abanap ravat het neñizat tin gogot nat, oñ barezat ev emah. Oñ petev pi ne neñizat tin gogot tamah, ma ni amun tin neñizohopanezap pot pi ravat hez.

¹² Met petev Onesimas pi nem ropuz zut ravat hezan nem loporih pimaz homeme hez-pop meeman nihaz ak emapanez tah. ¹³ Met ne Kristoz ñetiv haohovoz hat ev kakam zeimakeh nemerizahan hezan ni hotoh het neñizookez pap tat hezaek, pi ev nenañ am hepanepuh ne neñizohopanez homeohö. ¹⁴ Oñ pi pot netohopanez ni gu nak hezaek, ne ni ritou netat pi ev het neñizohopanez ne piin namañotü, povoz ne pot homeamoh, Met garos pi ne neñizohopanez ni tin homet nim zaitivok gu hakë, povoz tin ok.

¹⁵ Met Onesimas nim gogovok pohao ak hehaek betet barezat ev hotoh emahavoz kapot peti epat hez, Met pi Iesuz ñetiv barotap batapanezaek maot ak emapanen, arip lop honerinañ ravat pohao het tovai sohopekeza-voz pi ev emah batah. ¹⁶ Oñ nihaz maot meeman ak emapanez porah, nim gog aban nenap ravat naketü, oñ arip honeo Kristoz homet hepekezaek, pi nim bos tinap pot ravat hepan. Met pi nem rop ravat hezaek, nem ulovok pimaz homeme hez, ma ni amun nim gog aban tin popuz zait tat loporì manookë.

¹⁷ Met deip Kristoz gog honevok tovai samegiek, ne nim nanep ravat hez, povoz nihaz emohotin, ni tin neteñ narabavoz zut pi meeman ak emapanen ni biñavonañ tin masak metookez ne zait toh. ¹⁸⁻¹⁹ Met pi hori nao ni netah, ma pi nim nai givog tahavoz hañ nai nanapanez hakë, povoz neen nañeken neohö nim hakez poi ni nanom. Met ne Pol nem marasinañ ñeti epov menoh. Oñ neohö ni Iesuz ñetiv nañohon ni hatevetet homeo badae batat tin poh hekezap raveñ, oñ ne ni pot netohovoz zut nao niuhö hañ ne netekez nanañ hez. ²⁰ Povoz Pilemon nem bosip, ni Onesimas tin metookez nañamoh-epov deip darim Amipuzañariv ravat hezavoz homet tooken, ne lop tinarinañ het Kriston biñ mañohom.

²¹ Met ne ev het tepae menohot nimaz pot homeamoh. Met rotap ni ñeti menamoh-epov rekö hat pot Onesimasiz hakë, “Kar, nem bosip maot ev haemahag, Poliz tepaek menah-nen epov ne nametotü, oñ masak ahov metat tinaek meñem,” pot homeokë.

²² Met ñeti modao ev, Kar ne maot arih emomaz homet ari Godin mañ mañamegiek, pi gu hapan, povoz ne ak emomag, nem emat orohomaz zeirü nao ak batin batepeken hepanenahoh ne emom.

Ñeti meteo ev

²³ Met Epapras Iesu Kristoz ñetiv haohavoz hat pi ev kakam zeimakeh nenañ deip honeo emerizahan hez-pop nimaz homet ñeti biñao, “Ni tin hekë,” pot nañahaek ne ev menoh. ²⁴ Met ev nenañ honeo gogovok hez-modariz abatañ ev, Makir Aristakasir Dimasir Ruka paru pori amun nimaz homet ñeti biñao, “Ni tin hekë,” pot nañahaek ne ev menoh.

²⁵ Met darim Amip Iesu Kristoz masakao nim loporih tin het hepenez ne zait toh.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

IBRU Ñeti garosikao

Ibru ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met paru Zudaholoz ñe haohavoz abatao Ibru ok, met Zuda poriz abat modao Ibru añarab hameg. Met dari nap Ibru ñeti epov menahapuz abatao hodad nat.

Oñ paru Zuda nari Iesuz homeo badae batat hehan Zuda modarihö, “Evo, dari Mosesiz hahan hez-poñiz nonoroh sohokan tin ravohopan,” pot mañoohaek ganö paru mod pori kaev ravat Iesuz nonor betepan hezavoz homet aban nap ñeti epov menah.

Met Iesu map ahop okeg, pi nenapuhö rekot dari eñizohopan, oñ non mod naoroh sohok, povoz hori ravak, pot paru hodad tat am kez tat Iesuz nonoroh tin sohopanez homet ñeti epov menat meehan sahan paru Ibru añarab pori bat rekö haoh.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 37-iz zut bon tahan ñeti epov menat meeh.

Aban nap Zudaholoz homet ñeti epov menahan hez

Godiz ropuz ñeti kapot ev

¹ Met batam God pim propet abanarin narah nao tat pim ñeti nao mañooh, met mod narah mod nao tat ñeti modao mañooh. Potahar pi parun mañovai emoohan, hatevetet darim iz mimiholon pim ñeti poñ mañooh. ² Met batam pi pot tooh, oñ petev aliz tokat epeñik pim rop meehan erat, pim ñetivoz mañoohan hodad hehat darin bar añovai emooh. Met ro popun batam God mañoohan pihö abarar hamarar añarabor nonair nai mapotü matut tovai emooh. Toohan Godihö nonair nai potur poriz pi korav ahop ravat hepanez hat au mañahan hez. ³ Met ro pop Godiz hodadevoz hezat pim hodadeo amun hez. Tat Godiz aliz ahö peñ hat hezavoz zut, pi amun taput peñ hat het kezavonañ hamahan, abarar hamarah nonair nai map hezatur hezari parum tovai sohopanez hat matut tahan hez-taputam tovai samah. Met pi pop hamarah erat dari añaraboz hori tovai emoog-poñ ol betehopanez nonor ba ou batahapuh, pi maot bal hat abarah helat God kezavoz maupuz nakoe tek tinatak pi toutat hez.

Godiz ropuhö enzolihol ritou metat hez

⁴ Met Papap hahan rop abat ahovonañ ravat hez-povohö enzoliholoz abatañ ritou metat hezaek, ro pop enzol poriz korav ahop ravat hezan paru pim irih hez. ⁵ Met Godihö ropun batam mañahan hez-epat enzol napun namañ,

“Met ne nim Papap hezan ni nem rop ravat hezap ok.”

Ma pi maot enzol napuz homet epat nak,

“Ne pim Papap heman pi nem rop ravat hepan.”

Buk Song 2:7

Met God pim enzoliholohanañ napun ñeti epovokaro mañah bon, oñ pim ropuz hat mañahavokaro ev. ⁶ Met God pim ro nen pop hamarah meepanez tah-porah epat hah,

“Met nem enzol mapori pim abatao bat hel batat piin mañ mañoohopanez ne zait toh.”

Lo 32:43

⁷ Met God enzoliholoz homet epat hahan hez,

“Met enzol nem asit netamah-porin mañamohon paru hatevetet hadao zuam urat bon tamahavoz zut nem mañamohot tat zuam bavon batamah.

Ma itiñad kezao ñadat rai rai hat zuam bon tamahavoz zut paru nem gogot honerah kezao tat bavon batamah.” *Buk Song 104:4*

⁸ Oñ God pim ropun epat mañahan hez,

“Met Ahop, ni maporiz korav maup ravat pohao het hekez kez pov bon natotü, oñ am hepanen ni korav het tin nenañ metovai sookezap ok.

⁹ Met ni parum hori tamahatuz kaev ravat het tin tovai emookez nen povoz zait tat hez, povoz ne God epopuhö ni bat hel navatat añarab nim modari ritou metat biñ pimau ravat hekez hat ne neñehon hez.” *Buk Song 45:6-7*

¹⁰ Met modao pi ropun epat mañahan hez,

“Amip, mamog nim marañinañ abarar hamar matut teñin hez.

¹¹ Met dimir giv mamogatü top ravat hori ravamahavoz zut, abarar hamar matut teñin hez-modatü hori ravat bon tapan, oñ nimau potuz zut hori ravat bon natotü, oñ am pohao het hekë.

¹² Met dimir giv mamogatü rae rezat beteamahapuh modatü meamahavoz zut, ni abarar hamar barae rezat betekepüh mod magei tinañ matut teken hepan. Oñ ni potuz zut hori ravat bon natotü, oñ ni batam het petev am hez-taput pohao am het hekë.” *Buk Song 102:25-27*

¹³ Met God pim ropun mañah-epat enzol napun namañ,

“Met ni ev nem mar giñasiz nakoe emat toutat heken, nimaz kaev ravat hepanez pori bat hor batat nim eñañiz irih meñeman hepanen parum revah ni hekë.” *Buk Song 110:1*

Met pim ro nenapuz homet ñeti pov hahan hez. ¹⁴ Met enzol pori paru Godiz asit metamahaek, darim heriñiz zut bonori paru hezaek dari añarab tairari hori hegiekanañ pimeri ba avatat tinaek eñehopanen sohokaz hat God au mañahan hez-porihaz pimauhö paru meamahan emat eñizovai samah.

2

God pimeri ba avatapanez hah

¹ Met rotap Godiz rop map ahop hez, povoz pim ñeti añahan hateveteg-pov, ganö dari kaev ravat betek hezavoz, tin darim loporizaroh bizat bahorë hat hek. ² Met God batam pim enzoliholon mañoohan, paru erat pim mañoohat propet abanarin mañooh-pov ñeti rotapuv ok. Pot paru hodad hehaek añarab tairari ñeti povon hatevetet baval nak betet heh-pori hañ horiv metooh. ³ Oñ petev Godiz rop erat pim non tinaoroh sookaz ñeti pov haañahaek, dari baval nak het am hori nenañ tovai sohok, povoz dari tair tat hañ horiv bazei manak? Evo, dari pot hori tohot bazei manakaz non naorö bon, oñ rekot hañiv dari am etapan. Met darim Amipuhö erat ñeti tin pov añarabon mañovai emoohan tin hateveteoh-pori am haovai emoohaek, dari petev hatevetet barotap batat hez. ⁴ Met paru Amipuz haohat hateveteoh-porihö ñeti pov haovai emoohan, God paru meñizat hehan, pim kezavonañ red navor nao batam dari añaraboz et narë heg-poñ ahoam tooh, ma pimauz hodadevok haohan Pul Tinapuhö meñizat gogoñ main main tin tohopenez kez povor kao manoohan paru tovai emooh.

Iesu dari avapanez maup ravat hez

⁵ Met ham epar bon tapanen tokat mod tin ou ravapanez poraz ne añoman ari hatevetei. Met ham magei porah God enzolihol korav ahori bavatat meñepanen hepenez pi parun namañ, ⁶ oñ aban napuhö epat hahan hez, “God ni ahop, dei ham añarab goe ev hez-eperiz nim homet hezavoz kapot tair? Ma God ni map ahop ravat hezaek, dei ham añarab goeriz zakep tat deimaz korav ravat hezavoz kapot tair hez batah?”

⁷ Met ni hañin dei enzoliholoz irih hez, oñ tokat dei nim kezavor abat ahovonañ hekaz hañin hez-porah,

⁸ nonair nai mapotur maporiz koravori ravat hek, pot nimaühö hañin hez.”

Buk Song 8:4-6

Met batam pot hahan hez, povoz tokat Godiz hahan hezaek pi naiz unun namanotü, oñ dari nonair nai map hezatur hezariz koravori ravat hek. Met petev dari eteamegin hahan hez-pov ou narav, ⁹ oñ Iesu darim ahopuz tah-nen pov ou ravahan dari etet hodad hez. Met pi pop ahop ravat revah hehaekanañ, God darimaz zakep tat eñizapanez homet masakavonañ meehan, pi ev erat dari añaraboz horivoz ñomapanez hat enzol revah hezariz irih darim zut ev hamarrah heh. Met pot tat het darimaz hat kakam ahov hatevetet ñomah, povoz God pi maot bat hel batat kez ahovor abat ahov manahan hez. ¹⁰ Met God nonair nai mapotur mapori matut tahapuh korav ahop ravat hez-popuhö, dari añarab ahovokaro pim ñariro ravat pim alizavok honeo hekaz hat tin ok tat pim ropun mañahan erat kakam ahov hatevetehapuh maot dari pimeri ba avatohopanez piih kez ahö pov rekö ravat hez.

¹¹ Met dari hori tovai emoogin Iesu eñizahan dari pinañ honeo tinari ravegin God darim Papap ravat hez, povoz Iesu darimaz zait tat, “Nem bosir sau ok,” pot hapanez pi kaev narav. ¹² Oñ epat hahan hez,

“God, nem bosir sau porin nim ñetiv mañohoman hatevetehopanen, ne parum togü manat hepanezaek ñaravatak het nim abatao bat hel batat biñ nañohom.”

Buk Song 22:22

¹³ Met mod epov amun hahan hez,

“Met ne God neñizohopanez homevai sohom.”

Met pi maot epat hah,

“Met God pim ñaro tairariz korav hemaz au hahan hez-porinañ dei ev topourat hez.”

Aisaia 8:17-18

Iesu dari tin eñizohopanezap ok

¹⁴⁻¹⁵ Met dari pim ñaro eperi ham heriñinañ hez, povoz Iesu pi amun darim zut ham herisinañap ou ravat tovai emooh. Met batam Seten ñomamegivoz papapuz kezavohö birepenañ demamegivoz zut edemahan, dari pim irih het hori tovai emohot, tokat ñomakaz homet ñaihet ahov tohot heg. Met dari pot etahan het toogin Iesu etet erahapuh, ham aban darim zutap ravat het Seten popuz kez hori edemahan heg-pov bavon batapanen, dari ñomakaz maot ñaihet nat hekaz hat ñomah. ¹⁶ Met Iesu erat ñomat enzolihol meñizah bon, oñ pi dari Abraam ham aban popuz iz mimiholoz hat ñomat eñizah. ¹⁷ Met ari hodad, pi heri pat nasinañ het eñizah bon, oñ darim heriñiz zut pimes ravat hehap darimaz zakep tahapuh, pi Godiz mañahat baval hat zaitivonañ tahapuh eñizat darim horiñ ol betehopanez hat gog ahov tat ñomah. ¹⁸ Met pi ham herisinañ ev heh-porah pi darim tamegivoz zut hori tohopanez moregap zu metoohan, dari ham añaraboz tamegit pi honoñai povor kao hateveteoh, oñ hori nao nat, povoz petev dari hori povor kao tookaz Seten zu etohopanez porah, pi rekot dari eñizat bakez avatat hepan.

3

Iesuz abatavohö Mosesizao ritou metah

¹ Met Godihö dari pinañ honeo abarah hekaz hat ba ou avatahan hezaek, ari nem bosir sau ravat hezarin epat añom, Ari Iesu nenapuz homevai sohozei. Met God pi meehan erat ev hamarah hehapuh, darim hori toogivoz gog ahov tat ñomat eñizahan dari pimaz homeo badae batat hez-povoz korav ahop pi ravat hez. ² Met Godihö piin gog ahö pov tapanez mañahan ev ham eparah erat, batam Moses Godiz mañahat baval hat gogot zaitivonañ tovai emohot pi kaev narav heh-povoz zut, Iesu amun Godiz mañahat baval hat gog ahö pov map pi zaitivonañ tovai emooh. ³ Met aban nap zeı tin namak demamahan dari pomaken etet, “Zeı tinamak demahan hezag etei,” pot hat demamah-mau popuz abatao bat hel batat, “Pi hodadevonañop ak,” pot pimaz hamegivoz zut, Godihö Moses zeı pomakez zut ba ou batahan het tovai emoohavoz homet, pimaz aviam biñ ravat hek, oñ Moses zeı pomakez zut ravat hehapuz maup Iesu nen popuzahar homet pimaz dari ahoam biñ ravat het haovai sohek. ⁴ Met abanari zeıñ demamahan hez, oñ God nenap nonair nai mapotur mapori matut etahan hez. ⁵ Met Moses pi Godihö gog abanap ba ou batahan, gogot tin tovai emohot tokat ñeti ou ravapanezavoz homet haovai emooh. ⁶ Met Kristo pi Mosesiz zut gog aban nenap bon, oñ Godiz rop, dari tairari pimaz tin homet rez kek tat tovai sookan, tokat pi maot erat avapanez homehot hez-pori Godiz zeı tinamakez zut ravat hezan, pi korav ahop ravat hez.

God kos rez manapanez pori tin naketü

⁷⁻⁹ Met dari ev hahö-pot ravat hez, povoz batam pim Pul Tinapuhö Israel darim iz mimiholon epat mañahavoz homek,

“Met batam Israel arim iz mimiholoz tooh-pot petev ari tovai natotü, oñ nem hahon hezat hatevetehopek, povoz potahar tovai sohopek. Met batam paru pori ham betez nonair nai bon heharah sat em tohot hehporah, krismasañ 40 meñizovai emoohon paru eteoh, oñ nemaz tin hodad narav, am parum gagañ heleñiz zut ravat hehan hori tohot, ‘Pi dari hañ horiv naetotü,’ pot paru hat nem mañoohot elat kos rez nanat heh.

¹⁰ Pot netoohan ne paru maporiz mogao ahoam tat epat parumaz haohö, ‘Met paru añarab okori orah rezah nemaz kaev ravat home horivonañ het, nem mañamohot elat kos rez nanat non modaoroh samah.’

¹¹ Met rotap añarab pori pot hori toohavoz ne mogao tat epat metomaz au haohö, ‘Met paru emat zagi ravat tin hepanez mañoh-zeı posik rekot emat nenañ honeo naketü.’”

Buk Song 95:7-11

Pot Godiz Pul Tinap hahan hez.

¹² Nem bosir sau, batam hori pot tooh, oñ ganö arihanañ nap pi maot lop horiri ravat, Iesuz homeo badae batat hez-pov betepanepuh, pi God pohao am het hezap kos rez manat hepan hezavoz, ari arimauz tin korav ravat hezeı. ¹³ Met pot tat petev pim nonoroh dari rekot sookaz eparah, orah rezah aliz mapoñik ari ñeti tin tovai sohopekezañihar nae nap mañat meñizohot bakez batat, ganö arim loporizaroh zait horiñ maot ou ravat moreg etapanen, arihanañ nap hori nao tat pim pov bakez batat hepan hezavoz ñeti tin poñihar nae nap mañohot hepekez ev hamoh. ¹⁴ Met dari mamog Kristoz homet homeo badae bategporah, rez kek tat tovai emoogpov am tohot ñomakaz porah tin pov am bat het tohok, povoz rotap dari

Kristonañ honeo anapanez hahan hez-tin poñ haanapan. ¹⁵ Met mamog hamenohon hez-pov maot ev menoman rekö hat homei, Met batam Israel arim iz mimihol parum gagañ heleñiz zut ravat hehan kos rez nanat het tooh-pot petev ari tovai natotü, oñ nem hahon hezat hatevetehepek, povoz potahar tovai sohopek. *Buk Song 95:7-8*

¹⁶ Met paru tairari God ñetiv mañoohan hatevetet ñeo elat loporizaroh kaev ravat het kos rez manah? Met paru Izip zeisik hehaekanañ Moses baverevah-map porihö hori pot tooh. ¹⁷ Met God krismasañ 40 añarab tairariz pi mogao tat heh? Met paru Moses baverevahan ham betezarah sat het hori tohot ñomooh-poriz pi mogao tah. ¹⁸ Met añarab tairari emat Godinañ honeo zagi ravat hepanez mañooh-poek emat naketü? Met pim ñeo elat kos rez manooh-tapuriz homet pot hah. ¹⁹ Met povoz parum pot toohan hahan hezavoz homet dari epat hodad haraveg, Paru pori Godiz homeo badae batat mañahat baval nak, povoz zagi ravat tin hepanez zei tin psik paru sat nakez.

4

Dari Godiz añarab zagi ravat tin hek

¹ Met God dari sat pinañ honeo zagi ravat tin hekaz hahan am hezaek, ganö darihanañ nap poek hepanez keré hat iñidoh hepan hezag, dari ñaihet tat darimauz tin korav ravat hek. ² Met rotap batam Israel añarab Godiz ñeti tinao hateveteohavoz zut, dari amun petev ñeti tin pov hateveteameg. Oñ paru hat kap nenañinañ hatevetet parum loporizaroh naviz heh, povoz ñeti tin povohö paru nameñiz heh. ³⁻⁴ Oñ dari pim ñeti tin povon hatevetet barotap bategipuh hez-eperi pinañ honeo zagi ravat hekaz non tin pooroh hasameg. Met paru batam ev darim tameg-pot natariz Godiz hahan hezao ne ev menomaz toh,

“Met rotap añarab poriz ne mogao tat epat hahö, ‘Met paru emat zagi ravat tin hepanez mañoh-poek rekot emat naketü.’ ” *Buk Song 95:11*
Pot pi hah, oñ God batam nonair nai matut tovai pim gogov map bon tat zagi ravahavoz homet, nap epat menahan hez, Met pi alizañ 6 poñik gogot tahapuh aliz zeirevai psik toutat zagi ravat heh. Pot menahan hez. ⁵ Met pim hahat garos hamenohon hez-epov maot arin añom, Met paru emat zagi ravohot tin hepanez hahö-poek rekot emat naketü.

⁶ Pot pi hahan batam paru Godiz ñetiv hateveteoh-pori barotap navat het sat zagi ravohot tin hepanez mañooh-poek sat nakez, oñ sat zagi ravookaz pov ba ou havatahan hezaek, petev dari nari rekot poek sat hekazat haraveg. ⁷ Met hamoh-pori hori tooh, oñ tokat krismasañ ahoam bon hatahan, God maot dari añarab zagi ravohot tin hekaz alizaz bizat aliz posiz abatao, Petev, pot pi hahan aban Devid epat menahan hez, Met petev nem hahon hezat hatevetehepek, povoz arim gagañ heleñiz zut naketü. *Buk Song 95:7-8*

⁸ Met Moses ñomahan pim urutak Zosua ba ou batahan het, Israel añarab pimeri Kenan zei tin psik basat Godinañ honeo zagi ravohot tin hehavozatin, tokat Devid ou ravah-porah, God añarab modari pinañ honeo zagi ravohot tin hepanez ñeti mod pov nak tah narab, ⁹ oñ Zosuar pimeri tin pot nat heh, povoz God alizañ 6 gogoñ tohot aliz zeirevaizasik zagi ravahavoz zut, dari pinañ honeo het zagi ravookaz ñeti pov maot hahan Devid menahan hez. ¹⁰ Met tairap Godinañ honeo het zagi ravohot hepanez pop batam God gogoñ tat garé hat zagi ravat heh-povoz zut, pi gogoñ tovai sohot garé hat pinañ honeo zagi ravohot tin hepan. ¹¹ Povoz ganö dari

batam paru pim hahan hez-povon hatevetet baval nak hehavo zut tat, dari Godinañ honeo zagī ravat hekaz hahan hezaek, kerē hak hezavo zut dari rez kek tat sat pinañ honeo zagī ravat hekaz homet zaitivonañ tin tovai sohok.

¹² Met Godiz baiñetinao ñeti modañiz zut bon, oñ ñeti pov dari biriri het gogot kezao tamegivoz zut, kezao tat eñizohot hez. Met ñeti povoz tairaiti zut tat haom? Met en kaizas baelamegin ñai tamahan, bolohol ritamegin zuum elamah-posiz zut hezan dari ñeti pov hateveteamegin, en pos hatañir medeñ elat bamain batamahavo zut, darim loporizaroh zait tinañir horiñ hezaek elat bamain batat ba ou batamah, ma darim homeameg-poñiz kapot amun añairamahan dari hodad ravameg. ¹³ Met God pi au naor etaet hezap ok, povoz dari ganō nao kil takan rekot pi et narē tapan, pot hometunei, oñ abarar hamarrah nonair nai mapotur mapori ourah hezan pi eteamahaek, darim tameg-nao rekot ba iz navatotü. Povoz ev hamarrah het dari tair tovai samegñi, ma kilam homeameg-poñiz kapot tokat pim etañik dari het hakan an etapan.

Iesu dari eñizohopanez ahop ravat hez

¹⁴ Met Iesu pi Godiz rop het eñizohopanez pimauhō ñomahaek, darir Godiz ñaravatak pi het darin pim nonor añairohopanez hez-ahō pop Godinañ honeo het darimaz homehot hez, povoz dari pimaz homeo badae batat het hameg-pov kezao bahorē hat hek. ¹⁵ Met pi nonor añairohopanez hez-ahō pop, dari añarab kez tat horiv pohao betekaz pap tat hez-eperiz ev het loporizaroh honoñai tamegivoz hodad hatat hez, ma pi ev hamarrah het hori nañ tookaz hodadeo dariti berevamahavo zut piiti amun berevoohan honoñai povor kao hateveteoh, oñ pi hori nao nat, povoz darim loporizaroh honoñai tamegivoz pi hodad haket darimaz zakep tat eñizamah. ¹⁶ Povoz honoñai nañ dariti eñizohopanez porah, pi Godinañ honeo toutat hezavo homet, dari ñaihet nat hekapuh kez tat pi masakavonañ hez-ahō popuz nakoe sat hekan, pi zakepivonañ het masakao anat eñizohopanez homet hek.

5

Aban anumaihol bareñ elohariz ñetiv

¹ Met batam aban Godiz homet anumaihol bareñ elat mañaroh-pori topourat ñetiv hat aban nap parum ahop ba ou batoohan, pi gog pov tohot hehan krismas honeo bon toohan pim urutak parum aban ahō modap ba ou batooh. Met pot ba ou batovai emooh-aban ahō pori Godir añaraboz ñaravatak het añarab meñizohot parum hori tovai emooh-poñ God ol betehopanez homet anumaihol bareñ elat mañaroh, ma God parumaz biñ ravapanez homet pimaz hat gipiz tin natü bamain batat bizooh. ² Oñ aban ahō ba ou batooh-pori añarab modariz zut het, kez tat parumauz horiv pohao betepanez pap tat heh, povoz añarab mod nari kut tat non horioroh soohan paru poriz mogao nat, oñ, Dei amun horiv tamegiri ev, pot homet paru masak metat am meñizovai emooh. ³ Met pot bavatooh-pori añarab modariz zut horivonañ heh, povoz paru mod poriz hori tooh-nenavo zut homet, God ol betehopanez hat anumaihol bareñ elat mañaroh bon, oñ parumauz hori toohavo honeo homet, bahon batat anumai pori bareñ elat mañaroh.

⁴ Met aban nap pim hodadevokam pimauz abatao bat hel batat, “Ne aban eperiz ahop ravat hem,” pot pimauhō nak, oñ paru aban gog pov tooharihō ba ou batooh. Met batam God aban Eron pop gog pov tohopanezap ba ou batahavo zut, God pimauhō haohavo eñatak aban ahō pori amun ba ou

batovai emoohan ahori ravat het gog pot tooh. ⁵ Met povoz zut Kristo amun pim hodadevok pimauz abatao bat hel batat Godir añaraboz ñaravatak het gogot tat aban ahop ravat hez bon, oñ Godihö pi ba ahö batat ñeti epov piin epat mañah,

“Met ne nim Papap hezan ni nem rop ravat hezap ok.”

Buk Song 2:7

⁶ Met pim mañah-modao ev,

“Met batam aban nap pim abatao Melkisedek ner añaraboz ñaravatak het gog tinao toohavoz zut, ni pohao het añarab meñizohot gog tin pov tookè.”

Buk Song 110:4

Ñeti rae porezaro God Kriston mañahan hezarezo ev.

⁷ Met Iesu pi ev hamarrah erat abanap ravat heharah pi kakam ahov hatevetehot ñomapanez hahan heh-povoz homet, God ne neñizat ñomomazaekanañ rekot maot navapan, pot homet ñe ahov hat iñivonañ Godin mañooh. Met Iesu pimauz zaitivok tovai emooh bon, oñ Godiz zaitivok tovai pim mañooh-pot tovai sooh, povoz Iesuhö piin mañahan hatevetet meñizah. ⁸ Met Iesu rotap pi Godiz rop, oñ pi kakamavonañ heh-porah pi Godiz hahan hehat am baval haovai sohopenez hodad ravah. ⁹ Tat pi gog au mañah-nao unun naman, oñ gog tohopenez mañah-poñ map toohan, pi tinaharam tamahap ok, pot ou ravahan dari tairari pim hahan hez-pot baval hat tovai sookazari pimeri ba avatapanen, pohao tin het hekaz maup pi ravat hez. ¹⁰ Pot tat hezaek God piin epat mañah, “Met ni Melkisedek popuz zut ner añaraboz ñaravatak pohao het paru meñizohot hekè.”

Dari ñaro goeriz zut naketü

¹¹ Met ev menoh-epovoz ñeti modañ arin añomaz ahoam hez, oñ ari kut tat Godiz ñetiñiz zuam hodad natari, povoz tair tat ne ñeti mod mapoñ maot arin añom? ¹² Evo, met batam ari kapot tat Iesuz homeo badae batat hegiekanañ, krismasañ ahoam bon tah. Met ari Godiz ñetiñiz tin hodad ravegitin, petev añarab pimaz hodad natarin mañovai emoog narab. Oñ ari pot naf am pim ñetiñiz kut tat het epat hameg, “Met tairap emat maot pim ñeti kapot darin badede añohopenen hateveteok,” pot hameg. Met ari ñaro goeri apet go nenaonamahavoz zut het, gipiz tin pokap nohopekez pap tat het okat hameg. ¹³ Met apet go nenaonamah-pori paru ñaro goeri ok, met ñaro goe pori tinavor horivoz kapotaz paru hodad nat hez. Met ari pot hezariz zut het tin tovai sohopekez hahan hez-povoz kapot hodad nat hez. ¹⁴ Oñ añarab ahö haravat hezari apet gov maot nain, oñ gipiz nenatü namegivoz zut, paru tairari Godiz tin homeo badae batat hez-pori tinavor horivoz kapotaz homevai samahaek, an tat horiñ betet tinavoz kapotaz hodad ravat het non tinaoroh samah.

6

Dari pimaz tin hodad tat kos rez namanotü

¹⁻² Met ñarohol tinavor horivoz kapotaz paru aviam hodad hezavoz zut ari Godiz ñetivoz aviam hodad hez, povoz epat arin añom, Met batam ari ñomat hori ravepekez hori tovai emoog-poñ betet, Kristoz homeo badae batat hepekez ñeti tin pov arin añoohan, ari hatevetet parum añooh-taput tat arim hori poñ havetet Godiz homeo badae bateg. Tegin ivoh emeeapanez gogovoz ñetiv, ma arim marañ añaraboz gagañik bizohopekezaon, ma tokat ñomookazaekanañ bal haokazao, ma God ñevok evizat an etapanen pohao hekazao, ñeti poñ arin añoohaek hatevetet haovai sameg. Oñ dari

orah rezah zei bah nenahav tiz bareñohot hekan bah pohavehō zeimak naravotū, met povoz zut ñeti ev menoh-nen poñihar dari orah rezah hahot hek, povoz Godiz hodad tinavonañ het haovai sookazari dari naravotū. ³ Met rotap God dari eñizohopanen hodad tin poñ bookaz hat rez kek tat kez tovai sohok.

⁴ Met paru tairari batam Godiz hodad tinao havat het maot kos rez manat hepanez pori, rekot dari meñizookan parum loporizaro borourat pim nonoroh maot emapane? Evo, rekot maot naemotū. Met paru pori Godiz Pul Tinap parum loporizaroh hakehan parum pohao het hepanez pov manahan biñ ravat hehapuh, ⁵ paru Godiz ñetiv hatevetehot zu tat etehan rotap haravahan, Kristo tokat maot erat pim kezao ba ou batapanez pov paru hodad haravah. ⁶ Met paru tin pot hatahaekanañ maot kos rez manapan, povoz tair tat parum loporizaro borourat pim nonoroh maot emohopan? Evo, rekot bon. Met pot kos rez manapanezaek, paru Godiz rop maot zirah haurah heriam ravapanen, añarab modari parun etet pim abatao bahori batat hepan, povoz non tinaorō havetet sohopanezari okeg, rekot maot naemotū.

⁷ Met añarab Godiz ñetiv hahan hezat hatevetet baval hamah-pori, ma añarab pi kos rez manamah-poriz homet epat zu tat arin añom, Met utar pelamahapuh hamarah lokat meñizohot hezan gipiz ñedeameg-potū berevat ahō ravat rapamah. Met povoz zut paru Godiz ñetiv baval hamahari pi paru meñizamahan gipiz rapamahavoz zut parum tinañ ou ravamah. ⁸ Met ham mod narah utar pelohot hepanen zen zen nenañ ahoam berevat ahō ravapan, povoz dari etet, “Ham eparah haleñaiv bon mol moleam hez,” pot hak. Met añarab God kos rez manamahari ham hori poraz zut paru hezan, parum horiñ zen zeneñiz zut berevamahaek God epat hamah, “Añarab horiri okeg, beteman itiñadek ñadat hori ravat hep.”

⁹ Nem hat tinari, nem ev menoh-epov honoñai nao ev, oñ ne arimaz epat hodad hez. Met ari ham mol mol poraz zut nakez, oñ ham tin hez-pot hahōporaz zut ari Godizari ravat pim non tinaoroh sameg. ¹⁰ Met God pi hori nao nat tinam tamahap ok, povoz arim gog tin tovai emoog-pov ma ari pi nenaputī ravat lopori manohot pim añarab modari meñizovai emohot petev am meñizameg-pov pi unun naman hezaek, hañ tinao tokatī ari anapan. ¹¹ Met ari Godiz homehot pim gog tinao tovai emoog, met ari honep honep zaitivonañ am rez kek tat tovai sohopekez ne zait toh. Met pot tohopeken God hañ tinañ ari anapanez hahan hez-poñ rotap tokat anapanen havepek. ¹² Povoz ganō ari kaev ravat betezari ravepek hezavoz arin epat añom, Paru modari pimaz tin homeo badae batat hakez-pori manapanez hahan hez-pov pi tokat erat manapanez hat ñai bizat etet hezariz zut, ari amun het tohopeken arihoen pi tin pov anapan.

Godiz au hahan hezavoz homevai sohok

¹³ Met batam God Abraamin tin metohopanez au mañah-porah mod nap pi ritou metat ahop ravat heh-napuz abatao bat hel batat mañah bon, oñ pimauz abat ahov hat, ¹⁴ epat Abraamin mañah, “Met rotap ni tin netohoman nim iz mimihol berevat am belezai ravohopan.” ¹⁵ Pot mañahan Abraam barotap batat het kaev narav, oñ mañah-povoz ñai bizat biñ ravat etehot hehan, God tin metohopanez mañahan heh-povoz rotapuv tokatihoh ou ravah.

¹⁶ Met darihanañ nap pim tohopanezavoz ñetiv pim aban ahō napuz abatao hat epat hapan, “Met rotap piih nem tomaz hamoh-pot am tom.” Pot hapanen mod hatevetehopanez pori barotap batat epat hapan, “Met

rotap pim tohopanezat ok hah-povoz am tohopan.”¹⁷⁻¹⁹ Met pot darim aban ahö napuz abatao hat hamegivoz zut, God Abraamir pimeri meñizat tin metohopanez au mañah-povon paru hatevetet barotap batapanez hat, pimausz abat ahö tinavonañ hat parun au mañahan paru epat hodad ravah, Met God moreg nao nakap ok, povoz pimausz abat ahovonañ hat darin au añahæk pi hodad modao navotü, oñ rotap tin etohopan. Met kodet zimedek baholamegin dao hat tin hezan helamegivoz zut, God eñizat tin etohopanez au hahan hez-hodad povohö darim loporizaroh bakez avatamahan dari pinañ honeo abarah sat tin hekaz homevai sameg. Met batam Godiz zeimakez kohat givor badat zei girü goe nao bamain batat ahao hahan hehaek, aban anumaihol bareñ elat mañarat gogov toohariz ahö nenap zei girü goe povok sooh, oñ añarab modari nas. Met petev abarah zei pomakez zut namak demahan hezaek,²⁰ Iesu darim garosik givor bat harë batat zei girü goe povoz zut hezavok lokat het, dari eñizohopanez hat homehot hez. Met pi poek het batam aban Melkisedek Godir añaraboz ñaravatak het meñizohavoz zut pi ahop ravat pohao het dari eñizamah.

7

Melkisedek popuz ñetiv ev

¹ Met aban Melkisedek pop pi zei nataz abatao Selem potaz korav ahop ravat het God mod mapori ritou metat hez-popur añaraboz ñaravatak het meñizoo. Met pop hehan narah Abraam sat aban ahö mod narir parumerinañ nae nap menahapuh ritou metat ahö pori men ñomah. Met men ñomat parum nonair naifü pim bat emoohan, Melkisedek nonoroh sat bavizahapuh Abraamin epat mañah, “Met God ni tin netohopan.”

² Pot mañahan pim bat emooh-potü bamain batat bizovai sahan, orañ 10 ravahan, or hon nao bat Melkisedek manah. Met Melkisedek mañoo-abat povoz kapot ev, Tinaharam tohot korav ahop ravat hezap. Met pi amun Selem zei potaz ahop ravat heh-povoz kapot ev, Dari lop tinarizaronañ hekaz ahop ev. ³ Met darim mimiholoz abatañ menegin hez-tep poñiz natak Melkisedek popuz nonopur papap, ma iz mimiholoz abatañ namen, ma pim batah-alizas ma ñomah-aliz posiz amun tep natak namen, met pi Godiz ropuz zut añarabor Godiz ñaravatak het pi paru meñizovai emooh-pov pohao het hez.

⁴ Met hatevetei, rotap Melkisedek pop pi aban ahop ok. Met Abraam darim iz mim ahö popuhö mod menahan haañoh-pori ritou metat parum nonair nai tinatü bat emohot, Melkisedek bavizat pi ahop bavataz or hon nao pi manah, pot tahavoz dari homet, Melkisedek popuhö Abraam ritou metat ahop ravah, pot dari hodad raveg. ⁵ Met Abraamiz ro horovep Livai popuz ro izaholor mimiholoz amun homei. Met God hahan Livai popuz ro iz mim nari Godir Israel añarab parum modariz ñaravatak het anumaihol bareñ elat mañarovai emohopanez gog povoz mauri paru ravat tovai emamah. Met paru gog nen pov tovai emamahaek parum adañ bon, povoz God epat hahan hez, “Met ari Israel añarab arim mod Livaiz iz mim pori meñizohopek.” Pot kateo mañahan hezaek orah rezah parum gipiz utap tamah, ma nonair nai modatü ahoam ravamahan bat emat biivai samahan orañ 10 ravamahan or hon nao bat, takes monis manamegivoz zut, Livaiz iz mim pori parum manamah. ⁶ Met Melkisedek Livai poriz kapotakap ravat hehañ, dari epat hag narab, “Met Abraam pi or hon nao manahaek, God Israel añarab parum modari meñizat manohopanez kateo hahan hezat ok tah,” pot hag narab. Oñ Melkisedek pop parum kapotak bonop ok hehan,

Abraam bat emooh-potuz or hon pov pi manahan bat God tin metohopanez Abraamin mañah. ⁷ Met dari epat tin hodad hakez, aban ahö nap pim irih hepanez napun God tin metohopanez mañapan, oñ aban pim irih hepanez pop pim ahopun pot namañotü, povoz dari pot mañahavoz homet, Melkisedekheö Abraam darim iz mim ahop ritou metat pi ahop ravat hez, pot dari hodad raveg. ⁸ Met Livaiz ro iz mimihol anumaiholoz gogov tamahan, Israel añarab modarihö or nañ parum manamahan pori bamah, oñ am ñomovai samah, met or honeo Abraamihö manah-aban pop pohao het hezap ok, pot pimaz hameg. ⁹⁻¹⁰ Met modao ev, Aban hameg-poriz iz mimip Livai navat heharah Abraam Melkisedek or pov manahan, Abraam pim horovepuz loporih Livai heh, povoz dari rekot pot hak, Met Abraam or hamoh-pov manahan Melkisedek baharah, Livai tokat berevapanez pop Abraamiz loporih het pi amun or pov manahapuz zut heri ravat hez, povoz dari poek etet Melkisedek popuhö Livai pori ritou metat ahop ravat hez, pot hodad raveg.

Anumaihol bareñ eloohao bon tapan

¹¹ Met paru Livaiz iz mim pori anumai bareñ elat gog pov petev am tamahariz aban garosik batam gog pot toohap pim abatao Ëron, met God pim ñetiñ kateñir ah ñeñ Eronir pimerin mañooohan paru Israel añarab modarin mañovai emooh. Met paru batam anumaiholoz gog pov toohan Godiz etañik añarab tinari ravat pinañ maot honeo ravahatin, pi gog aban modap meehan naer tah narab. Oñ pi etehan paru tin narav hehan pim gog aban modap meehan erat eñzah. Met meehan erah-pop pi Eronir pimeriz toohao, ma petev am tamahavoz zut nat, oñ Melkisedek popuz gogot tat añarab meñizoohavoz zut pi erat tah. ¹² Met God poriz anumaihol bareñ elat mañarat gogov tamah-pov bon tapanez hat pim gog aban Melkisedek popuz zut modap meehan erah, povoz dari parum tamah-poñ betet dari pim ñetiñ magei tinavohar hatevetet nae nap mañovai sohok. ¹³⁻¹⁴ Met ev ñetiv menamoh-pop darim Amip ok, met pi Livai porihanañap bon, oñ pi Zuda poriz kapotakanañap bataan pi Zuda abanap ravat heh. Met batam Mosesihö Livai pori paru Godir añaraboz ñaravatak het anumaihol bareñ elat mañarohopan, pot parun mañoohapuh pi Zuda porin paru honeo het tohopanez namañ, povoz Zuda porihanañ nap Godir añaraboz ñaravatak het gog pov tooh bon.

Iesu Melkisedek zut het gogot tooh

¹⁵ Met pot menohovoz kapot ev. Met God non mageior Melkisedek aban popuz zut, gog aban Godir dari añaraboz ñaravatak het eñizohopanez magei pop ba ou batah. ¹⁶ Met Livaiz iz mim porin mañahan anumaiholoz gog añoh-pov tovai emooh, oñ poriz kapotakanañ nap eñizohopanez homet ba ou navat, oñ añamoh-pop pim kezao ahö pohao het tohopanezap ba ou bataan pi Godir añaraboz ñaravatak hez. ¹⁷ Met pi ba ou batapanezavoz batam God epat hahan hez,

“Met Melkisedek ner añaraboz ñaravatak het meñizoooh-taput ni tohot pohao het hekë.”

Buk Song 110:4

¹⁸⁻¹⁹ Met batam God pot mañahan parum anumaihol bareñ elovai emooh-gog pov kezao bon hehao paru toohaek, dari añarab maot tinari ravat Godinañ honeo hekaz naeñiz heh-pov God maot baveteh. Tahan petev non magei tinaorö pimauhö ba ou bataan hez-pooroh dari sohot epat homeameg, Met Iesu eñizamahaek dari Godiz nakoe sakaz sameg.

20-21 Met batam paru pori gog pov tohopanez mañahaekanañ tovai emooh, met God pim abat ahovonañ paru honep honepun mañoochan tooh bon, oñ pimaus abat ahovonañ Iesu gogov tapanez epat mañah,

“Met ne nim ahop, nem abat ahovonañ niin nañomaz toh-epat rotap ne maot rekot hodad modao navotü, met ner añaraboz ñaravatak ni het añarab meñizohot pohao ahop ravat hekez neñehon hez.” *Buk Song 110:4*

22 Met pim abat ahovonañ Iesun pot mañah, povoz dari hodad, Iesu darim horivuz hañiv bat ñomahapuh, non magei tinaorö ba ou batah-poorohö anumaihol bareñ elat mañaramah-non poorö ritou metat hezaek, pohao het hepan.

23 Met ev menoh-epovoz ñeti modao ev. Met Livaiz iz mimihol ahovokaro anumaihol bareñ elat mañaroh-pori ñomoochan, modari parum urutak ou ravat het parum tooh-taput tovai emooh. 24 Oñ Iesu pi pohao het hepanezap ok, povoz Godir darim ñaravatak het eñizamah-pov bon tapanen mod nap pim urutak ou ravat het eñizohopan bon. 25 Povoz pi orah rezah Godinañ het dari eñizohopanez homet piuhö mañamaheak, dari tairari pi popuz nakoe sakaz zait tat Iesuz abatao hamegiri rekot eñizohot pimeri ba avatamah.

Iesu darim ahö pop rekot eñizohopan

26 Met Iesu darim ahö pop dari añarab hori tamegiriz zut nakez, oñ pi map tinaharam tohot, piiti hori nao bon hezap abarah aban horiri nakezaek tek tinatak het, map ahop ravat hez. Met pi pot tat hez-pop darir Godiz ñaravatak hez, povoz tairañiz homet darim loporizaroh honoñai tameg-poñiz pi rekot eñizohopan. 27 Met anumaihol bareñ elat mañaramah-poriz aban ahori orah rezah alizañik parumauz horiñiz ma añarab parum modariz horiñiz homet, God ol betehopanez hat bareñ elamah. Oñ Iesu piiti hori nao bon hezapuhö parum orah rezah tamah-pot nat, oñ dari añarab maporiz hori tameg-poñiz hañiv etapanez hahan hehaek, piuhö honerah hañ pov bat pim herisik kakamao hatevetet ñomahan, God darim horiñ rekot ol betehopanez pov ou ravah. 28 Met batam Mosesihö parun anumaihol bareñ elat mañarohopanez mañahan paru ham aban dari añarab modariz hori tamegivoz zut tamahari gog mañah-pot tovai emamah, oñ tokat pimaus abat ahovonañ pim ro tinaharam tohot pohao het hepanezapun mañahan pi darim eñizamah-ahop ravat hez.

8

Iesu abarah het dari eñizamah

1 Met ñeti ahö hamenohovoz kapot ev. Met rotap Iesu darimaz homet ñomahapuh abarah helat God map ahö hez-popuz nakoe pi toutat het kez povonañ darir Godiz ñaravatak het eñizamah. 2 Met Godihö abarah zei tinamak demahan ñarab, pi lokat zei girü ahao hahan hez-povok het darimaz homeme het eñizamah. Met napuhö zei pomak nadem, oñ God pimauhö abarah hademahan hezamakez ev arin añamoh.

3 Met aban anumaihol bareñ elat mañarohoriz aban ahori Godiz homet hañ tin nañ manohopanez, ma anumaihol bareñ elat mañarohopanez gogovok meñehan hez, met parum pot tamahavoz zut dari eñizamah-mod pop amun, Nem ñomomazao God manom, pot pi homet heh. 4 Met batam Moses porin mañahaekanañ añaraboz horivoz homet anumaihol bareñ elat mañarovai emamah, povoz Iesu pi poriz kapotak bonop petev pi ev

hamarah hehatin, gog pov nat tah narab. ⁵ Met batam Moses Sainai dañevok helat het etehan abarah God pim zei demahan hez-pomakez zut, dim giv kezañir anumai kosiñinañ zei namak demapanez mañat mañairahaek ev hamarrah zei pomak demapanez tahan maot God piin epat mañah, “Met Sainai dañevok poz hat heñin nañat nañairohon eteñ-nen pot tekepuh pomakez zutamak demeken hep.” Pot mañahan Moses demahan heh-pomakeh het paru anumaihol bareñ elat mañarohot gog pov tooh, ma petev am tamah. ⁶ Met Iesu het eñizamah-povohö aban hahö-pori gogot tat añarab meñizamah-pov ritou metat hez. Met povoz zut God pim non magei tinaoroz ñetiv hahan hez-pov Iesu darin añaat añairooh-povohö amun batam Mosesin mañahan haovai emamah-pov ritou metat hez. Met tairaz ritou metat hez hometuni, oñ petev non mageioroz ñeti añah-povoz eñatak sohot Godinañ honeo pohao het hekan hañ tinañ anapanez hahan hez, oñ batam Mosesin mañah-poekanañ tin poñ ou narav.

Non mageiorohö non batamor ritou tah

⁷ Met batam God Mosesin mañah-ñeti poñihö rotap añarab tin meñizoohan rekö ravat hehatin, God petev maot non modaoor ba ou navat tah narab, ⁸ oñ añarab am hori tovai emoohavoz homet God epat parumaz hahan menahan hez,

Met darim Ahop epat hahan hez, “Tokat narah Zuda añarab Israel zeisik hez-porir Zuda añarab mod Zudia zeisik hez-porin* non tin mageioroz ñetiv mañoman hatevetepan.

⁹ Met batam añarab poriz iz mimihol meñizoohon Izip zeisikanañ berevah-porah paru meñizohomaz ñeti pov ne mañoooh, oñ parun mañoooh-pov elovai am emoohan ne kos rez manoh. Met ñeti batam mañooohon eloooh-pov maot mañomaz ne ev hamoh bon, oñ ñeti mageivohoz parun mañom.” Pot darim ahop hat,

¹⁰ maot epat hahan hez, “Met tokat non mageioroz ñetiv Israel porin mañomaz porah, nem ñetiñ parum loporizaroh tepatak menamegin hezavoz zut, bameveloman pohao hepanen paru tin hodad tat rekot navetetü, oñ ñeti poñiz eñatak tin tovai sohopan. Tapanen ne parum ahop God heman paru nem añarab tinari ravat hepan.

¹¹ Met pot mañomaz porah añarab abat ahovonañari, ma abat ahov bonori, rotap paru map nem nakoe haemat nemaz tin hodad hepanezaek, narihö modarin, ‘Ae, ari ev Godiz nakoe emei,’ epat namañotü.

¹² Met porah ne parum hori tovai emohopanez-poñ ol betet maot hom namee unun manat het, zakepivonañ ne paru tin meñizohot hem.”

Jeremaia 31:31-34

Pot menahan hez.

¹³ Met God pim non mageioroz ñeti tinao parun mañohopanez hahan hez, povoz pim ñeti batam Mosesin mañoooh-poñ batamoñ ok, pot bavatah. Met darim batam hat tovai emoog-poñ bon tovai samahavoz zut pim batam mañoooh-poñ amun bon tovai samah.

9

Anumai uveo bat teur beteoh

* **8:8:** Pavar 8 -Met propet aban Zeremaia pop ñeti epov menah-porah Zuda añarab zei ñai tat berat togü nat main ravat Israel zeisik hehan togü modat main ravat Zudia zeisik heh.

¹ Met batam God Mosesin mañaharah, Zuda pimerin Godiz abatao bat hel batohopanez nonoroz ñetiñ parun mañah. Tahan pim abatao bat hel batohopanez zeimak amun ev hamarrah demahan heh. ² Met zeï pomak demapanez dim giv kezañir anumai kosiñinañ demahan hehaek, kohat giv ahor badat girü goevor ahov bamain main batahan hehan zeï girü ahovoz abatao, “Godiz zeï girü tinao ev,” pot mañooh-poek ramuñader arus matut tahan hehan berë God manooh-poñ arü psik bizoohan oraeh. ³ Met zeï girü goe kohat bamain batahan heh-povoz abatao, Godiz ahao hahan hezao ev, pot haoh. ⁴ Met zeï girü goe povok arü nas matut tat goliv medemahan heh-posik bot ulagi tinavonañao baouzour bizat rañizooohan ñadooh-pos poek bizahan oraeh. Met zi lopor matut tat goliv medemahan hehar girü povok amun bizahan oraeh. Met God paru tin metohopanez au mañahavoz homet zi lop poraz kohat mana hameg-peï pokapiz nakap ñerë golivonañ matut tahan heh-narah meet bizahan heh. Ma aban Eroniz irao geleñ urah-pov amun bizahan heh. Ma Godihö Mosesin mañat hel ahovokaroh ñetiv menahan heh-povokaro amun paru kohat zi lop porah bizahan oraeh. ⁵ Met zi lop poraz toropesik paru añaraboz hori tooh-poñ God ol betehopanez hat anumaiholoz uveo teur beteohan oraeh. Met beteohan oraeh-povoz revah God poek hezat zu tat enzoliñariviz zut matut tahan hehañariviz abatao serubim hameg-poñariv parupim berañ tu hat zi lop poraz revah akak tat heh. Met batam tooh-pot ne ev rekot map namenotü.

⁶ Met pot paru zeï pomakeh nonair nai map matut tat havizahan oraehaek, aban anumaihol bareñ elat mañaroooh-pori paru orah rezah zeï girü ahovok lokat gog mapoñ tooh. ⁷ Oñ parum aban ahö nenap krismas mapoñik Godihö aliz pot tohopanez au hahan hez-nen psik kohat lokat giv ahor bat harë batat zeï girü goevok lokooh-pov upai nalok, oñ pi anumaihol bareñ eloohan ñomoohæk, uveo bat pimauz kut tat hori tooh-poñiz ma añarab modariz kut tat hori tooh-poñiz homet, Godihö ol betehopanez hat pi zi lop goliv medemahan heh-porah teur beteoh. ⁸ Met modari poek nasotuz ahao hahan hehan, parum aban ahö nenap kohat poek soohavoz homeamegin Godiz Pul Tinap hodad epov dari anamah. Met giv ahor badahan heh-porah Iesu nañom hehan God girü goe povok hehaek, añarab pim heh-poek sohopanez nonor ou narav. ⁹ Met dari petev hezari zeï menoh-epamakeh het gogot toohavoz homet epat hodad ravameg, Met paru Godiz hat nonair nai metooh-potü, ma anumaihol bareñ eloohan ñomooh-pov, parum loporizaroh hori heh-pov nameñiz, ma paru home tinavonañ het Godiz nakoe emat hepanezat narav. ¹⁰ Oñ batam Mosesin mañooh-non poorozam paru homet parum gipizor ivov nohopanez, ma heriñ ivoh betehopanez, ñeti katë poñ hahan hehat eñatak tovai emooh. Oñ ñeti hahö-poñihö parum heri nenañik meñizoooh, oñ parum loporizaro nameñiz heh. Tahaek tokat non magei naorö ou ravapanen non garos mañooh-poorö bon tapanezat ravat heh.

Kristo pim uveo Godiz nakoe teur beteh

¹¹ Met Kristo haemat tin hekaz nonor ba ou havatahapuh darir Godiz ñaravatak het eñizohot hez. Met batam Godiz zeimak abanari ev hamarrah demahan heh-pomakez zut namakeh Iesu petev lokat het eñizamah bon, oñ pi abarah Godihö zeï pomak ritou metat pohao het hepanezamak demahan hez-tin pomakeh pi lokat het eñizohot hez. ¹² Met batam paru hamarrah demahan heh-pomakez zeï girü goevok bol memeholor kau roholoz uveo bat porah karah Godiz hat teur beteohavoz zut Kristo nat,

oñ pi hon nenavoam ñomahapuh, abarah Godiz zeimakez girü goe povok pimauz uveo basat Godiz etañik teur betehapuh, dari hori hegiek hañ horiv naanotü, oñ pohao tin het hekaz pov ba ou batah. ¹³ Met batam nap ñomahapuh aban modap ut uroohavoz, ma napuz herisik obul horiñ toohavoz, Godiz etañik parum pot toohavoz heriñ hori ravoooh, pot haohan memehol ma kau bizaholoz uveo teur beteoh. Ma kau teg nap mañaroohan ñadoohan popuz it liv bat, heriñ hori ravat heh-porih teur beteohan, God eteohan parum heriñ hori ravat heh-pov bon tooh. ¹⁴ Met rotap batam bol uveo bat pot metoohan tin ravoooh, oñ povoz Kristoz uvevoz dari ñeti tairao hak? Met pi hori nao bon hezapuhö God pohao het hez-popuz Pul Tinap meñizooohan pim heris tin hepanez hom namee, oñ am het ñomahan Godiz etañik darim horivoz hañiv pim uveo rekö ravahapuh dari ñomat hori ravat hekaz tooopöñ ol betepanepuh darim loporizaroh homeameg-poñ batin avatapanen God pohao het hezapuz gog añarab ravat tin tovai sookazari raveg.

¹⁵ Met Kristo pot tat ñomahaek, piuhö dari Godinañ tin honeo hekaz non magei poorö ba ou bataan hez, povoz Godihö dari ba ou avatahan hezari non magei pooroh sohot pinañ honeo hekan anohopanez hahan hez-pov anohopanen dari pohao bat hek. Met pot tin hek añohovoz kapot ev. Met garos Mosesin ñeti mañah-pov haovai emoog-porah dari hori tovai emooigin poñihö birepez zut edemahan hegin, Kristo ñomahapuh maot ba evilahan hori poñiz hañiv navotuzari raveg.

¹⁶⁻¹⁷ Met nap, Ae ne totoi ñomomaz ev toh, pot homeamahapuh pimotoü barap reet manapanez pimerin bar mañamah. Tat pi ñomapan, povoz pimeri etet, “Rotap pi ñomah,” pot hapanepuh pim potü nap nim bapan. Oñ regü ñomat maot biriri ravapan, povoz pimerin mañapanez pov betezao ravapan. ¹⁸ Met povoz zut batam God Mosesin kapot tat mañah-porah pi añarabon mañooohan upai hateveteh bon, oñ hamañahapuh Moses anumai nari bareñ elahan ñomahan parum uveo berevah. Tahan añarab uvevon etet pot hah, “Met rotap God eñizohopanez Mosesin mañah-pov pi dari haetohopan.” ¹⁹ Met batam porah Moses kapot tat tepat bat piin mañah-ñeti kateñir ah ñeñ menahan heh-poñ map añarabon rekö mañah. Tat pi bol kau rohol bareñ elah-poriz uveo bat ivovonañ bahoneo batat zi naropoz abatao isop mañameg-poropoz mar narah sipsip tae nat boré manahan hehaek bat, kohat uvé povok meet beri hat tep potak, ma añarab hatevetehot heh-maporih, teur beteh. ²⁰ Met Moses uveo teur betet añarabon epat mañah, “Met uveo arih teur beteomoh-okoe ari etet God tin etohopanez ñeti añahan hez-pov barotap batepekepeuh pim ñeti kateñir ah ñeñ ari baval hat eñatak tin tovai sohopek.” ²¹ Met pi pot mañat paruh teur betehavoz zut zeï anumai kosiñinañ Godiz mañahat demahan heh-pomakeh uveo teur betevai, kohat zeï giruvok Godiz abatao bat hel bathopanez hat bizahan oraeh-potuk amun teur beteh. ²² Met God Mosesin mañahan heh-non pooroh emohot uvé nenaononair nai mapotuk teur beteohan tin ravoooh. Oñ napuz uveo naverevatin, God rekot parum hori tooh-poñ ol navet tah narab.

Uveo teur betehaek horiñ ol beteamah

²³ Met batam abarah zeï hez-pomaker matut tahan hez-potuz zut ev hamarah zeï demahan hehamaker nonair nai matut tahan heh-potuk anumaihol bareñ eloohan ñomoohaek, uveo bat teur beteohan tin ravoooh, oñ dari tin ravat abarah sookaz nonor anumaiholoz uvé povohö rekot ba ou navat, oñ Iesuz uvevohö anumai uveo ritou metat hezaek, non

ba ou batahan hez-pooroh rekot dari abarah sak. ²⁴ Met zei abarah demahan hez-pomakez zut ev hamarrah abanari demahan hez-namakeh Kristo ñomahaekanañ bal hat sa lokat hez bon, oñ rotap pi abarah helat Godinañ honeo het pi dari eñzohopanez Papapun mañohot hez. ²⁵ Met aban anumaihol bareñ elat mañaroooh-poriz aban ahop krismas mapoñik aliz nasik pimauz uveo bon oñ anumaiholoz uveo bat zei girü goevok lokat teur beteamahavoz zut, Kristo krismas mapoñik ñomovai emohot pim uveo Godiz nakoe teur beteamah bon. ²⁶ Met pi paru poriz krismas mapoñik parum tamahavoz zut tahatin, batam hamarrah maporir mapotü matut tahaekanañ, pi kapot tat kakamao hatevetehot ñomat maot ñomat pot tovai emooh narab, oñ pi pot nat het peteavam nonair nai mapotü bon tapanez totoi ravamahan, pi hon nenarah erat puihö darim hori tamegiñiz hañiv bat ñomat hori poñiz kezao bavon batah. ²⁷ Met ari hodad, dari añarab mapori honep honep honerah ñomamegiek, tokat God ñevok evizapan. ²⁸ Met povoz zut Kristo honerah erat darim horivoz hañiv bat ñomahan dari añarab maporiz hori tamegiñ ma homeameg-poñ God rekot ol betehopanezat ov ravah. Met pi maot tokat darim horivoz hañiv bat ñomapanez hat erapan bon, oñ dari tairari pi maot erapanez gaa tat etet hezari avat tinaek eñepanez hat maot tokat erapan.

10

Batam toohañihö horiñ bavon navat

¹ Met batam Mosesin mañahan anumai bareñ elovai gog modañ tovai emooh-non poorö rotap bonoorö ok, oñ tokat Kristo eñzohopanez non tinaorö ba ou batapanez hat mañahan paru zu nena krismasañik parum garos tooh-taput tohot anumaihol bareñ elat uveo bat teur betevai sooh.

Met pot parum tovai sooh-povohö añarab Godiz abatao bat hel batohopan hat togü manoooh-poriz horiv ol betet pohao lop tinarizaronañ hepanez pov ba ou navat. ² Met uvë pov bat toohaek, Godiz homet togü manat mañ manoooh-poriz hori tooh-poñ pohao ol beteohan maot lop tinarizaronañ ravat hehatin, paru krismas mapoñik orah rezah anumaihol bareñ elat tooh-poñ am nat heh narab, ³⁻⁴ oñ rotap bol kauholor memeholoz uvë povohö rekot añaraboz hori tamah-poñ pohao ol betet bavon navatotuzaek, orah rezah paru añarab hori tooh-poñiz homet anumaihol bareñ elat mañarovai emoohan, añarab etet epat hodad heh, Ui rotap dari am hori tovai emamegiri ev.

⁵⁻⁶ Met anumai uvevohö rekot añaraboz horiñ pohao olat bavon navat, povoz Kristo pi hamarrah erapanez tah-porah Godin ñeti epov puihö mañahan hez,

“Met añarab parum hori tamahañ ni baol betekez hat, paru anumaihol bareñ elamahan ñomamahan uveo berevat er horamah, ma anumai mumugari mañaramahan ñadamah, ma gipiz natü nimaz homet biamah-potuz ni etet biñ ravameñ bon, oñ ne gogov tomaz hat añarab okoriz heriñiz zut nem heris nanekez au nañeñin hez.

⁷ Met pot hañivoz epat niin nañoh, ‘God ae, nimauz zaitivok nañeñit ne am tovai sohomazat hez. Met batam aban Moses nemaz Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-nen taputam tovai sohom.’ ” *Buk Song 40:6-8*

Pot Kristo Godin mañah. ⁸ Met batam God Mosesin mañahan hezavoz eñatak paru anumaihol bareñ elat mañarovai gog modañ tovai emamah, oñ Kristo Godin mañahat epat menoh, “Met añaraboz hori tamahañ niuhö baol beteokez hat anumaihol bareñ elat mañaramah, ma anumai mumugari

mañaramah-potuz ni biñ narav.”⁹ Pot hat epat mañah, “Met God, nimaуз zaitivok nañeñit ne am tovai sohomazat hez.” Pot Kristo piin mañah. Tahapuh batam tovai emoooh-poñ betezañ ravahan, dari Godiz zaitivok tin tovai sookaz non magei poorö ba ou bataan hez.¹⁰ Met non magei tin hamoh-pooroz kapot fair hez? Met Iesu Kristo Godiz zaitivok tovai emohot pim heris tin hepenez hom namee, oñ pi hon nenavoam kakam ahov hatevetevaiam ñomahan, Godiz etañik añarab tinari ravat non mageioroh sameg.

Kristoz uvevohö darim horiñ olah

¹¹ Met orah rezah alizañik gog aban pori Godir añaraboz ñaravatak het anumaihol bareñ elamahan uveo er horamah, oñ anumai poriz uvevohö rekot añaraboz horiñ pohao ba ol betet bavon navatotuzao ok.¹² Oñ Kristohö hon nenavoam darim horiñ tamegiñiz hañiv bat ñomahapuh darim horiñ poñ pohao ba ol betehopanez pov ba ou havatah. Tat pi Godiz mar giñasiz nakoe tek tinatak toutat hez.¹³ Met pi poek het tokat God Kristoz kaev ravat hezari bat hor batat pim eñañiz irih meñepanez pi gaa tat etet hez.¹⁴ Met pi hon nenavoam ñomah-pop dari añarab tairari piuhö home magei tinao anamah-eperi Godiz etañik dari map pohao tinari ravat hek.

¹⁵ Met Godiz Pul Tinap amun pot tapanezavoz homet epat hahan hez,

¹⁶ “Met Ahop pot hah, ‘Tokat porah nem ñetiñ parum loporizaroh tepatak menamegin hezavoz zut, ba meveloman pohao hepanan paru tin hodad tat rekot navetetü, oñ povoz eñatak tin tovai sohopan.’”

¹⁷ Pot pi hat epat hah,

“Met ne parum horiñ tovai emohopanez poñ ba ol betemapuh maot ne povoz hom nameotü.”

Jeremaia 31:33-34

¹⁸ Met God dari añaraboz horiñ tameg-poñ ol betet maot pi hom nametuz nonor ou haravahaek, darim horiñ poñiz hañiv anumaihol bareñ elamahan ñomamah-non pooroh maot tovai nasohotü.

Godinañ honeo het tovai sook

¹⁹ Met Iesuz homet nem bosir sau ravat hezari, met Iesu ñomahan pim uvevohö darim nonor ba ou batahaek, dari Godiz ñaihet natotü, oñ Godiz zei girü goe ahaoh hahan hez-povok pim nakoe rekot dari petev sat pinañ honeo hakez, pot ravat hez.²⁰ Met batam giv ahov badahan hehaek, dari añarab zei girü goe povok nalokotuz ahaoh hahan heh, oñ petev Kristo pim herisik kakam ahov hatevetet pi ñomovaiam giv ahö por kelahaek, dari God hezaek sat pohao tin het hekaz non magei poorö ba ou batah.²¹ Met pot tat dari Godiz añaraboz pi gog aban korav ahop ravat hezan,²² dari non pooroh sohot Godiz nakoe het piin mañ mañovai sohok. Met dari batam horiñ hegin Iesuz uvevohö horiñ poñ olahan darim heriñik iv tinao emeehan hez, povoz dari lop horirizaronañ naketü, oñ petev pimaz homeo badae batat het tovai pim nakoe het piin mañ mañovai sohok.²³ Met pot tovai sookan, God eñizohopanez au hahan hez-pop rotap pim hahat tat eñizohopan, povoz dari pim hahan hez-pov barotap batat bahoré hat hek.²⁴ Met pot tohot dari tair tat nae nap tin loporizaro manohot meñizovai sookaz hat non poorozahar homet mel tovai sohok.²⁵ Met dari Godiz homet pim ñetiv hateveteokaz hat togü manamegiekanañ, dari honeo topouroog-nari kaev ravat betet samah, oñ dari parum tamah-pot natotü, oñ petev darim Amip maot erapanez aliz pos totoñ ravahag, dari nae nap meñizat bakez batovai togü manat sookazavoz tin ravohopan.

Dari Godiz rop kos rez namanotü

²⁶ Met dari Godiz ñeti rotapuvoz hodad tat Kristoz barotap batookapuh maot betet non horioroh sohok, povoz mod tairap eñizat ñomapanen pim uvevohö darim hori poñ maot ba ol betepan? Evo, mod pot etapanez nap bon. ²⁷ Oñ tokat ñevok evizapanepuh itañadek paru God kos rez manat hepanez mapori betepanez poñadek dari evetepanen, map hori ravat hek hez. Povoz homet dari ganö hori pov tak hezavoz ñaihetivonañ het, darimauz tin korav ravat hek. ²⁸ Met Mosesin ñetiñ mañahan hez-non pooroh emamah-poriz nap ñeti poñiz nao elat horiv tapanen ñevok bizapan. Met ñevok bizapanez porah añarab nañariv ma nañariv nap epat hapan, “Met rotap okop hori hameg-okov tahan dei eteg.” Met pot hapanez pop hañ horiv bapanezat ravapanen paru pimaz zakep natotü, oñ am ur ñomapan. ²⁹ Met pot paru hañiv ok metat pi ur ñomapan, oñ nap Godiz ropuz homeo badae batat hepanez pov maot kos rez manapanez pop tair metapanen hepan, ari homeameg? Met God eñizohopanez au hahan hezaek, pimauz rop meehan erat pi maot kos rez manapanez popuz hori tohavoz hañiv havat ñomahan pim uvevohö pop Godizap bavatahan hehaekanañ, maot Iesuz uvé pov batiu tiu batapan, ma Godiz Pul Tin masakao anamah-pop amun batiu tiu batapan, povoz rotap hañ hori ahov metapanen kakamao hatevetehot hepanezap ok. ³⁰ Met God epat hahan hezavoz dari hodad, “Met nemauhö hori tohopanez pori hañiv metohom.” Met mod epov amun hahan hez, “Met ne ari añaraboz ahop nemauhö ñevok evizat an etom.” ³¹ Met dari Godiz rop kos rez manat hekan God pohao het hez-pop hañ horiv etohopan hezavoz dari ñaihet pimau tat hodad tinavonañ hek.

Dari pimaz homeo badae batat hek

³² Met batam arim tovai emoogivoz maot añoman homei. Met batam porah ari Godiz ñetiv hatevetet alizavoz zut arim loporizaroh al tezahan pimaz homeo badae batat heg. Tahan Iesuz kaev ravat heh-mod nari honoñai ahoñ etoohan ari kakamao hateveteogipuh kaev narav, oñ am rez kek tat tovai emoog. ³³ Met narah ari añarab togü ahotaz ñaravatak eñeohapuh ñebul arin añaat kakamao etooh, ma narahaz arim modari amun hori pov metoohan ari honeo het arim mod pori meñizat bakez batoog. ³⁴ Met narahaz arim mod Iesuz homet heh-nari kakam zeimakeh memerizooohan ari parumaz zakep tat meñizovai soog. Met narahaz aban mod hori etooh-nari kez tat arim nonair nai mapotü parum bat soohan ari kaev narav, oñ am rez kek tat epat homeog, Met tokat abarah pohao het hekaz tinañ anapanen bat hekan rekot modari emat parum bat nasotü. Pot homet am biñavonañ heg. ³⁵ Met batam ari tin pot tovai emoog, povoz petev mod poriz etamahavoz ñaihet tat Kristoz gogov betetunei, oñ am boi tat tovai sohopeken tokat Godihö hañ tinao ari haanapan. ³⁶ Met rotap ev hamarrah hori poñ ari etamahaek, kez tat het Godiz ñeti tin hahan hez-poñiz eñatak tovai sohopeken God batam anohopanez au hahan hez-tin poñ haanapan. ³⁷ Met pot anapanez epat hahan hez, “Met ari aviam gaa tat hepeken pi erapanez hah-pop ahoam naketü, oñ pi zuam erapan.

³⁸ Met nem añarab tinari nemaz homeo badae batat het tovai sohopan, oñ paru nari ñaihet tat nemaz homeamah-pov maot betepanez poriz ne biñ naravotü.”

Habakuk 2:3-4

Pot pi hahan hez. ³⁹ Met dari pimaz homeamegiekanañ ñaihet tat maot betet horiek sat hepanez porinañ honeo naketü, oñ dari Kristoz homeo badae batat het tovai sookan pi tinaek dari eñepanen pohazao tin het hek.

11

Homeo badae batat hezavoz kapot

¹ Met dari Godiz homeo badae batat hezavoz kapot ev. Met pi tokat dari tin hekaz hahan hez-pov petev darim etañinañ eteameg bon, oñ dari pimaz homeo badae batat hezaek tokat God darimaz au hahan hez-pot anapanen havak pot homet potuz dari ñai bizat etehot hez. ² Met batam darim izar mim nari pimaz homeo badae batat het tovai emoohan pi parun etet biñ ravat, Tin tamahari ok, pot parumaz homeh. ³ Met petev dari pimaz homeo badae batat hezaek, pi hahan nonair nai map hezatur hezari ou ravat hezavoz dari hodad hatat hez. Met dari etet hodad nat hez-poñir kañinañ pi nonair nai hezatur hezari matut tahan hezaekan eteameg.

Abelir Inokir Noaz toohat ñetiñ

⁴ Met aban Abel pop Godiz homeo badae batat hehaek, pimaz hañiv metapanez hat anumai nap bareñ elahan God etet Abel pop pimaz homet metahavoz biñ ravat, “Pi aban tinap ok,” pot hah. Met pim nanep Ken pi Godiz tin homet pot nat, oñ betezam hañiv metahan God pimaz biñ narav. Met Abel pop batam pot tat hañomah, oñ pim Godiz homet heh-ñetiv dari hatevetet petev hodad tinao bameg.

⁵ Met aban mod nap Inok pop amun Godiz homeo badae batat hehapuh pi nañom hehan God abarah basahan, modari pimaz mel tahan bon. Met Inok pop hamarrah am heh-porah God epat pimaz haoh, “Met aban okopuz ne biñ ravat hez.” ⁶ Met paru tairari Godiz homeo badae navat hez-poriz pi biñ narav, oñ tairap pim nakoe sat hepanez homehopanez pop pimaz homeo badae batat het epat hahopan, “Met rotap God hakez, povoz mañohoman nem tin hemaz hodad poñ neñizat nanohopan.” Pot hapanez popuz pi biñ ravat hepan.

⁷ Met aban mod nap Noa amun Godiz homeo badae batat hehan God añarab hañ horiv metapanez ñeti pov piin mañahan pi et narë heh, oñ am barotap batat Godiz mañahat baval hat sip ahomak demat garë hahan ut ahor peloohan pir pimeri tin heh. Met pi Godiz homeo badae batat het pim hahat baval hat toohan, añarab modari pim parun mañat toohavoz barotap navat, oñ am hori toohan God epat hah, “Met ne paru hañ horiv metomazat ou ravah,” pot hah. Met Noa pimaz homehot hehan, “Pi nem aban tinap ok,” pot Noaz haoh.

Abraamiz tooh-ñetiv ev

⁸ Met aban Abraam pop amun Godiz homeo badae batat hehavon God etet piin epat mañah, “Met nim ze kap epat betet nem ze mod nim nanomaz au hahan hez-posik sat hekë.” Pot mañahan pi baval hahapuh pim sohopanez non mañah-pooroz pi hodad nat, oñ am kut het bal hat sah. ⁹ Tat God pim manapanez au mañah-zei posik sat berevahapuh añarab patariz ñaravatak het ze tinamak nadem, oñ anumai kosiñinañ zeimak demat hehan pim rop Aisak met ro izap Zekop parup amun ze tin pos tokat manapanez au hahan hehaek, pinañ honeo paru ze pim heh-pomakeham heh. Met Abraam zei pos God parum manapanez hah-pov barotap batohot am hehapuh, ¹⁰ God pimauz hodadevok ze tin pohao het hepanez abarah demahan hez-potak Abraam sat hepanez amun homehot heh.

11 Met Sera Abraamiz añap amun Godiz homeo badae batat hehaphuh pi ñaro navat het añav ravapanez tah, ma pim abup amun abav ravapanez tahan, God parup rop batapanez mañahan Sera barotap batat, “Pim neen nañah-okat ne tat rop batom,” pot pi hah. 12 Met Abraam abav ravapanezat ravat hehan añap rop batah, met poekanañ pim ñaro izahol batovai emoohan, petev belezai ravahan abarah zeizañ mapoam berevat hezavoz zut, ma hel gaoreo dari rekõ nakaotuzat hez-povoz zut paru Abraamiz iz mimihol hez.

13 Met ev menoh-pori Godiz homeo badae batat het ñomah. Met paru meñizat metapanez au mañah-pov metahan eteh bon, oñ paru pim pot hahan hehavoze biñ ravat tokat metapanez homet heh. Met batiri aviam emat het maot parumatak samahavoz zut, dei ham eparah aviam ev het tokat sat pim hah-povon etek, pot paru homeh. 14 Met povoz zut nao hamah-añarab poriz dari epat hodad hez. Met paru tokat abarah tin pohao het hepenez homet heh. 15 Met Abraamir pimeri parum ze betet emah-posiz am homet hehavozatin, paru rekot borourat maot posik sah narab. 16 Oñ zei posiz paru hom namee het, abarah sat zei tinasik hepenez zait tat paru epat haoh, “Met God darim ahop ok.” Met pot paru pimaz haohavoz pi hatevetet kaev narav, oñ pi biñ ravat abarah parum zei tinas matut tahan hez.

17-18 Met Abraamiz ropuz homet God piin pot mañah, “Met nim rop Aisak popuhanañ nim iz mimihol belezai ravapanez nañohovoz rotapuv tokat ou ravapan.” Met pot mañahapuh tokat God rotap Abraam nem mañomazat tapan ma natotü, pot homet zu metapanez hat pim ro pop bareñ elapanez mañahan Abraam kaev narav, oñ pimaz homeo badae batat heh, povoz mañahat am baval hat Aisak pim ro nenap bareñ elapanez tahapuh, 19 Abraam pi pot homeh, Met nem rop ñomapanezaekanañ God rekot maot baviriri batat baval hapan. Pot homet bareñ elapanez kip tahan God pi bagaa batahan ro pop hañomat maot biriri ravat bal hahavoz zut pi tah.

Aisakir Zekopor Zosepez toohat ñetiñ

20 Met Abraamiz rop Aisak pop Godiz homeo badae batat heh, povoz pi abav ravat ñomapanez tah-porah God pim roñariv Zekopor Iso meñizat tin metohopanez hat ñetiv parupin mañoo.

21 Met tokat Aisakiz rop Zekop amun pi Godiz homeo badae batat heh, povoz pi abav ravat pim ñomapanezao totoi ravahan pi irao bat heh-teri potak tok rizat Godiz abatao bat hel batat het pim rop Zosep popuz roñariv God meñizohot tin metovai sohopanez hat ro poñarivin ñetiv mañoo.

22 Met Zekopoz rop Zosep amun Godiz homeo badae batat heh, povoz pim ñomapanezao totoi ravahan pi Israel pimerin epat mañah, “Met tokat ari ñomepeken God arim izar mim meñizapanen paru Izip ze epes betet sapan.” Pot parun mañat pim ab hatahav amun honeo basapanez mañah.

Mosesiz tooh-ñetiv ev

23 Met Moses popuz nonopur papap parup Godiz homeo badae batat heh, povoz pi batahapuh Izip zeisiz korav ahop Pero hameg-pop rohol men ñomohopanez hah-pov elapanez parup ñaihet nat, oñ piin etet, “Deipim ro tinap ev,” pot hat ba iz batahan hehan, ñonihol 3 bon tah.

24 Met Moses pop pi ahõ ravahapuh Godiz homeo badae batat heh, povoz añarab modari piin etet, Peroz ñaripuz rop ok, pot pimaz hahan pi, Evo ne añ epopuz rop ravat naketü, pot homet pi kaev ravah. 25-26 Met Izip añarab poriz nonair naitü ahoam oraehan paru hori tovai emoohari ok,

povoz Moses pi Godiz homeo badae batat hehaek potuz, “Betezatü ok,” pot hat parunañ am het hori tohopanez pi kaev ravat paru betet Godiz añarab Israel pim porinañ maot paru honeo ravat pi epat hah, “Met Izip okori kakamao nemi metamah-pot ne amun netohopan, povoz ne hom nameotü,” Pot pi God meepanen erapanez hahan heh-pop metohopanezavoz zut pi hori metohopanez homehapuh God tokat tinaek meñepanez hahan hezavöz homet heh.

²⁷ Met Moses pop Godiz homehot heh, povoz paru Israel pimeri Izip zeis betet sapanez tahan ze posiz aban ahov Peron mañahan mogao tahavoz pi ñaihet nat, oñ rez kek tat añarab ze posikanañ basah. Met pot tahaek, pi God dari et narë hez-popun pi haeteh-heri ravat rez kek tat paru basah.

²⁸ Met pi garos basapanez tah-porah parun mañahan paru bol sipsipihol bareñ elat enzoliholöhö parum ro garosikari menapan hezavoz bol uveo haitokoñiz ririñ helevañik medemovai sahan enzolihol emat uvë povon etehapuh ap arat revah am sat Izip poriz ro garosik nenarihar map men ñomah. Met pot tah-povoz abatao Pasova hameg.

Israel añarab pimaz homet toohat ev

²⁹ Met Israel añarab Godiz homeo badae batat heh, povoz paru Izip zeis betet iv havë ahov pim abatao Red Si hamah-povok sat berevahan God hahan haveo okat epat tahan ham tinarah samegivoz zut paru ñaravatak soohan, Izip ñai abanari paru ruat eñatak emoohan iv haveo maot emat bamezahan, paru emiv elat ñomah. ³⁰ Met Israel poriz ro izahol amun pimaz homeo badae batat heh, povoz paru Zeriko ze pot parum bapan hat ze potaz nakoe sahapuh alizañ 7 poñik hel temer demahan hehaek, iñidoh haeñ tat sat em toohan, hel tem por edat emahan paru kohat sat ze pot parum bah. ³¹ Met garos Zeriko ze pot parum nav heh-porah añ biz bogi tooh-ñap pim abatao Reap poek het Godiz homehot heh, povoz ze pot parum bapanez homet Israel aban nañariv garos etepan hat emahan, pi parup meñizat pim zeimakeh ba iz batah, povoz tokat Israel abanari emat ze potakari, Godiz ñetiv baval nak hehaek, map men ñomah, oñ añ pop tin heh.

³² Met pimaz homehot heh-pori ahovokaro, oñ aban eperizam haom. Met aban Gidionir Barakar Samsonir Zeptar Devidir Samuelir propet aban modari, met ne poriz ñetiñ map menomaz rekot bon. ³³ Met paru pori Godiz homeo badae batat hehapuh narihö añarab mod pat nari men bon batah, met narihö tin tovai emohot parum añarab modariz tin korav ravat heh. Tahan Godiz manapanez au hahan heh-pov manooh, ma nari God meñizahan pusi ñai laion hameg-poriz agulañ bamukak metahan menat nain. ³⁴ Met nari it kezañad ñadoohan poñadek baveteohan, Godihö meñizat itiñad ba avi batooohan tin heh. Met narihö modari men ñomapanez tahan God meñizahan ritou metat tin heh, met nari kezao bon hehan God kezao manoohan añarab patari ze ñai tapan hat emoohan men ruohan barezat sooh. ³⁵ Met añ nari Godiz homeo badae batat heh, povoz parumeri ñomooohan God maot baval haohan tin heh.

Met nari Godiz homehot hehan mod nari parum pot toohavoz kaev ravat urat kakam ahov metohot epat parun mañoo, “Met God kos rez manepek, povoz ari ouramegin kakamao hatevetehot ñomepekez tat hez-pov bon tapanen maot tin hepek.” Pot parun mañahan paru epat hah, “Evo dei kaev, oñ am ñomak, povoz tokat baval akat tinaek eñepan,” pot haohan am uroohan ñomoo. ³⁶ Met nari pimaz homet hehan mod nari ñebul mañat

urooh, ma biñinañ medemat kakam zeñnik beteoan oraeh, ³⁷ ma heleñinañ ur ñomooh, ma ulor heipitak soñinañ elat teri nat nat bavatoohan ñomooh, ma en kaizañinañ bareñ eloohan ñomooh. Met nari paru pimaz homehot hehan modarihö kaev ravat hori metohot ruohan paru dimir givor gipizor au orohopanez zeñi bon hehapuh anumai kosiñ givoñiz zut barat heh, oñ am Godiz homevai emooh. ³⁸ Tat paru dañeñik, ma ham betez nonair nai bon porah, sat betez ginari hehapuh hel ahoñiz irih hel gitavañik, ma hamarah dumizañik orooh. Met ham añarab Godiz hom namee hehari hori nenañ tovai emohot mod hamoh-poriz tin toohavoz hodad nat hehaek, tin pori paru hori tooharinañ honeo hepanez nonor bon.

³⁹ Met paru pimaz homeo badae batat heh, pot menoh-porin God etet, “Nem añarab tinari ok,” pot parumaz haoh, oñ tin hepanezao manapanez hahan hez-pov paru zuam naman tahan paru het ñomah. ⁴⁰ Met tairaz paru naman tah hometunei, oñ piuhö epat hahan hez, “Met nem añarab mapori tin hepanezao manomaz hahan hez-pov paru honeek topourapanen manoman bapan,” pi pot hah. Povoze paru ev menoh-pori petev darimaz gaa tat hezaek, tokat dari mapori honeo tin hekaz pov pimauhö anapanen map bat tinahar ravat hek.

12

Dari Iesuz homeo badae batat hek

¹ Met añarab tairariz abatañ ev menoh-pori Godiz homeo badae batat het ñomooh. Tahaek petev paru darim nakoe univ okat epat hezavoz zut hezaek, parum Godiz homeo badae batat heh-pov non tinaorö darin añairamahan hodad ravameg. Povoze dari pim nonoroh tin tovai sookaz hat, gipiz ahö namegin ñekeñ ahö hatamahan tin haeñ tat sakaz pap tamegivoz zut, tairañ bagaa avatamahan pim nonoroh tin haeñ tat sookaz pap tameg-poñ, ma darim loporizaroh hodad hori tairañ zuam berevat birepez zut edemamahan dari tin nat-poñ, betet parum toohat dari rez kek tat non tin pim tookaz hahan hez-pooroh kez tat sohot, ² Iesu nenapuz homevai sohok. Met Iesu pop dari Godiz homevai samegivoz kapotaz maup okeg, pi dari eñizohopanen tin hekaz homevai sameg-pov tin ahov ravohopan. Met pi tokat biñ pimau ravat hepanez homet zirah urapanen ñomapanez hahan pi, Ne modari etet hepanen ne zirah nourapanen tu ravom hez, pot homet kaev narav, oñ am kakam ahov hatevetet ñomahapuh, petev biñ povonañ het Godiz mar giñasiz nakoe tek tinatak toutat hez, povoze pi nen popuz homevai sohok.

Hodadeo bookaz pi honoñai nañ etamah

³ Met aban horivonañari Iesuz ahoam kaev ravat kakam ahov metoohan hateveteoh-povoz pi homet kaev narav, oñ am kez tat het tovai sohot ñomahavoz homei. Met pim pot tahavoz zut ari amun kaev naravotü, oñ kez tat tovai sohopek. ⁴ Met ari horiv ritou metepekez hat rez kek tat samegiek, ari añarab modarihö hori nañ tohopekez añahan ari, “Evo, dei arim hameg-okoñ rekot natotü,” pot hagin paru porihö arim pot havigovoz kaev ravat Iesu urahan ñomahavoz zut ari ourahan ñomeg bon, povoze am kez tat tovai sohozei. ⁵⁻⁶ Met Godihö dari pim ñarohol ñeti tin bat hekaz añahan hez-pov epat hahan hez,

“Nem ñarohol hatevetei, met ne arim Ahop añarab tairariz homet lopori manat, ‘Nem ñarohol ok,’ pot hamohori hodad tinao bat nem non tinaoroh sohopanez hat ñeti kezao mañat arim ñarohol uramegivoz

zut ouramoh, povoz ne arim ahop ñeti kezao ni napun nañat honoñai nao netoman kaev ravekepuh, betez hetun, oñ epat homekê, Met ne hodad tin nao bomaz hat epat ok netah, pot hakê.” *Sindaun 3:11-12*
Pot God hahan hez.

⁷ Met dari goerah hori tamegin darim papahol hodad tinao bookaz hat ñeti kateo añamahan hat navet tamegin ouramahavoz zut, God darim Pap pop amun dari pim ñarohol hodad tinao bat het tovai sookaz hat honoñai povor kao etamah, povoz ari kaev ravotunei, oñ rez kek tat tin tohot hezei.
⁸ Met God pot dari pim ñaro mapori etamahaek, ni nap pot nao nanet hepan, povoz ni pim ñarop bon, oñ ni pap pat napuz ñarop ravat hekê. ⁹ Met darim papahol ev honoñai nañ etamahan parumaz kaev ravamegi? Evo, paru pot etamahan dari kaev narav, oñ parunañ tin het am añamahat baval hat tameg, met povoz zut darim Pap abarah hezap honoñai nao etohopenan dari kaev naravotü, oñ kez tat pim irih het hodad tinao bovai sohok. ¹⁰ Met dari goerah darim papahol parum hodadevok kateo añamahan hat navet tamegin, honoñai etovai emamah-pov ahö ravamegin bon tamah, oñ darim Pap añamoh-mod pop dari pim zut añarab tinari ravat hekaz hat orah rezah honoñai povor kao tin tat ok etamah. ¹¹ Met papahol ñarohol uramahan iñ hamahavoz zut, darim Papap honoñai nao etamah-porah dari, “Mai oe, kakamao hateveteameg,” pot hat kakam povoz zakep heris ravameg, oñ dari am kez tat pim irih hekaz hodad tinao bovai sohok, povoz honoñai etohopanez povohö eñizohopenan zi ul tinañ ziñik badamahan eteamegivoz zut, darim loporizaroh tinao ou ravohopenan tin het tovai sohok.

Darimauz tin korav ravat hek

¹² Met honoñai nañ ariti ou ravamahan hateveteameg, povoz arim marañ sikö tat gogot nat hezaek lei hat gogot tohozei, ma arim eñ kataneñik ururuñ kap tat hezaek, mez tu hat tin rouvat het, ¹³ Godiz non tinaoroh sohozei. Met ari pot tohopeken eñ horiñinañ nap haeñ tapanez pap tat ñodamahavoz zut lop houlorizaronañ hepanez pop ganö ñodat non horioroh sohopan hezavoz meñizohopeken pi non tinaoroh sohopan.

¹⁴ Met arim modarinañ tin honeo hepekez non pooroz mel tohot “Tair tat dei tin hek,” pot hat homehot hezei. Met añarab tin natotuz pori Godin et narezotü, povoz ganö ari piin et narè hepek hezavoz, añarab modariz hori tamahat totunei, oñ tin tovai sohozei. ¹⁵ Met ganö arihanañ nap God dari tinari ravat hekaz hat masakao anamah-tin pov kos rez manapan hezavoz homet, arimauz tin korav ravat hezei. Ma kakam tamah-nañ gipiz modatunañ bareñat namegin map kakam tamahavoz zut arim ñaravatak hepanez nap navoz homehot loporih mogao tat haovai sohopenez pov ari modariz an pap manapanen taput tepek hezavoz arimauz tin korav ravat hezei. ¹⁶ Met ari nap añ napunañ bogi tepek hezavoz arimauz tin korav ravat tohozei. Met batam darim iz mimip Iso pim papapuz ro garosikap, povoz papap ñomapanez tapanezarah pimotur pim abat ahov manapanen bapanez hahan heh. Met narah pi gin het emat, pim bosip gipiz manapanen napan, povoz papapuzatü bapan, pot piin mañahan bosip gu hat gipiz manahan bat nañ. Met Iso gipizoz homet pim papapuhö pi manapanez hah-potü batiu tiu batahapuh hori ahö pot tahavoz zut totunei. ¹⁷ Met ari hodad, Iso maot tokat, Ne hori ahov tat nem bosip deipim papapuzatü pim bapanez mañoh, pot homet pim papapuz tin potü pim bapanez zait ahov tat papapun iñivonañ mañah, oñ papap pim abatavor pimotü ro goep hamanahaek, maot ro ahop manapanez nonor bon heh. (*Povoz zut ganö*)

Isoz tahat ari tat ham eparaz nonair naituz homehot God tinao anapanez hahan hez-pov ari nav hepek hezavoz arimauz tin korav ravat hezei.)

Darim hekazavoz tin korav hek

¹⁸ Met ari Godiz nakoe emepekez hat Israel arim mimiholoz toohat nat. Met batam paru Sainai dañevoz nakoe het etet hatevetehan God rop povok hehaek, it ahoñad ñadat itoul ahov berevat kutur manahan had ahö horiv urah. ¹⁹⁻²⁰ Tahan nap tibi ahov menahan God epat hah, “Met arihanañ nap ma bol nap dañ epovok emat ut urapan, povoz ari pop heleñinañ ur ñomei.” Pot hahan añarab hatevetet ñaihetiv ahö tat Mosesin epat mañah, “Met God ñeti modao hapanen dei maot hatevetekaz kaev.” ²¹ Met Sainai dañevok pot tahan Moses etet ñaihet ahov tat pot hah, “Met ne amun ñaihet pimau tat dei dei tohopuh ev hez.”

²² Met ari parum tooh-pot nat, oñ ari Godiz nakoe sat hez hamoh-epovoti ari haravat hez. Met ari abarah Saion dañ povok God pohao het hez-pop zeı magei tin demahan hez-potaz abatao Zerusalem* potak ari haseg heri ravat hez. Met zeı potak enzol maporizaro Godiz biñ ahov ravat mañamah.

²³ Ma paru añarab garos Kristoz homeo badae batat hehan God pim ñarohol bavatat abarah parum abatañ tep natak menahan hez-porinañ ari hakezari ravat hez. Ma ari God dari añarab mapori ñevok evizat an etapanez pop, ma añarab hamarrah hehan pi parumaz, “Nem añarab tinari ok,” pot hahan het ñomoohan parum pulihol abarah sat hez-poriz nakoe, ari hasat hezari raveg. ²⁴ Ma ari Iesuz nakoe haseg ravat hez. Met pi ñomat pim uveo teur betehapuh, dari Godinañ tin honeo hekaz ñeti magei pov ba ou batah. Met batam Abel popuz uvë berevah-povohö Ken pop hañ horiv bapanez pov ba ou batah, met Kristoz uvevohö hañiv etapanez pov ba ou navat, oñ darim hori tameg-poñ God ol betehopanez pov ba ou batah.

²⁵ Met God het arin reu añamahæk, hatevetehopekez kaev ravotunei. Met batam Moses hamarrah het ñetiv añarabon mañovai emoohan elat kaev ravoooh-pori, hañ horiv metapanez hah-pov bazeı manapanez nonor bon heh, met petev abarah het añamah-pop kos rez manakan hañ hori ahov etapanezat ravapanen, dari amun rekot bazeı namanotü. ²⁶ Met batam God Sainai dañ povok het hahan hamar zebemun tat do do ahoam tah, met petev pi epat au hahan hez, “Met ne maot tokat honevoam haoman ham nenar zebemun ahö tapan bon, oñ abar amun honeo zebemun ahov tat mapoam do do tapan.” ²⁷ Met pi hapanen nonair nai matut tahan hezatur hezari zebemun tat bahori metapanen bon tapanez hahan hezao dari hodad. Met pot zebemun tapanez porah do do tohopanen tin dao hat hepanez nen potur pori pohao tin het hepan.

²⁸⁻²⁹ Met nonair nai mapotur mapori zebemun tat bahori metapanez porah God darimaz korav hepanen pim zeı tinatak lokat hekaz hahan hez-pov zebemun tapanez povohö rekot bahori navatotü, povoz pimaz biñ ravat pi darimaz lop tinari ravat hepanez homet zait tat pim abat nenaö bat hel batat hek. Met God pi it ahoñadez zut hez. (*Met itiñad ñadat mapotü bavon batamahavoz zut pi nonair nai hori hezatur hezari bavon batapan.*)

13

Modari lopori manat meñizook

* **12:22:** Pavar 22 -Met ham eparah Israel zeisik zeı ahot Zerusalem demahan hez, potaz ñeti bonov ev, oñ abarah Godiz hezaek zeı demahan hez-potaz ñetiv ev.

¹ Met ari Iesuz homet nem bosir sau ravat hezaek, nae nap lopori manat meñizohopekez kaev ravotunei. ² Met Kristoz homet hez-añarab patari arimatak emohopanen tin bat em batohot parumaz tin korav ravat hezei. Met nari pot tohot hehan enzol nari etet poriz zeimakeh emahan paru ze pomakeharihō korav ravat het parun etet parum kapotaz hodad narav, oñ, Aban nariam ev emahan dei parumaz korav ravat hez, pot homet heh.

³ Met nari arim tamegit Iesuz eñatak samahan, mod nari etet kaev ravat kakam zeimakeh memeriamahan hez, ma nari amun taput Iesuz eñatak samahavoz kaev ravat hori metamahan kakamao hateveteamah. Povor ari paru pot metamahavoz unun manotunei, oñ parunañ honeo het parum kakamao hateveteamahavoz zut, arim loporizaroh hatevetehot parumaz zakep tat meñizohot hezei.

⁴ Met ari añarab nae nap bameg-pov tin nao ok. Met ari abuhol arim añaholonañ tin honeo het añ mod nari botunei, ma ari añahol amun arim abuholonañ tin honeo het aban mod nari botunei. Met aban nap, ma añ nap, pimopuz kaev ravat modap bapan, ma paru bogi tovai sohopenez pori God hañ horiv metapan.

⁵ Met ganō ari moni ahos bohopekez ahoam homehotunei, oñ epat homevai sohozei, Dei mod ahō natuz zait natotū, oñ deim bat hez-epotū nen ev. Met tairaz epat añoh hometunei, oñ God darimaz korav hepanez hat epat hahan hez,

“Met ne arimaz kaev ravat evetet mod naek som bon, oñ am het eñizohom.”

Zosua 1:5

⁶ Pot pi hah, povoz batam menahan hez-epat dari kez tat barotap batohok, “Met God nem neñizamahap okeg, añarab modari hori tairao netohopanez porah ne parumaz ñaihet natotū.” *Buk Song 118:6*

Aban korav ahoriz añoohat bat hek

⁷ Met batam aban arimaz korav heh-poriz homei. Met paru Godiz ñetiñ arin añoohapuh pimaz homehot, hodad tinavonañ hehapuh ñomoo, met ari paru poriz Godiz homeo badae batat het tovai emooh-taput homet tohozei. ⁸ Met Iesu Kristo pi batam het petev am het tokat hepanez pop pi maot mod nao naravotū, oñ batam pi hodad tairavonañ tovai emooh-potam petev am tamah, ma tokat hodad ñin povonañ am pohao hezaek taputam tohot hepan. ⁹ Povor ari pim non tinaoroh samegiek, pim masakavohō arim loporizaroh tin hepekez bakez avatohopan. Oñ ganō non mod naoroh sohopek hezavoz epat arin añom. Met petev nari bolor gipiz tairatū nookaz ma nainotuz ñetiñ añarabon mañovai samah, oñ gipiz nookaz hamah-pov ma nainotuz hamah-povohō rekot darim loporizaroh tin hekaz naeñizotū, oñ Godiz masak nenavohō rekot eñizohopanez homehot hek.

Darim tookan God biñ ravohopan

¹⁰ Met petev dari Iesu ñomahavoz homeamegiek, pim ñomah-povohō eñizat darim horiñ ol beteamah, oñ paru anumai am bareñ elamah-pori non batamoroh am tovai sohot, parum horiñ ol betehopanez hat anumaiholoz gogot tamahaek, Iesuz ñomah-povohō rekot pori nameñizotū.

¹¹ Met paru aban pori anumaihol bareñ elamahan ñomamahan parum aban ahop bol poriz uveo bat God parum horiñ ol betehopanez hat ze giri goe añarab modari nalokotuz hahan hez-povok lokat teur beteamah. Tamahan aban modari bol pori zeitakanañ basat iñidoh ze bin binivok betet mañaramahan ñadamah. ¹² Met povoz zut Iesu amun darimaz homet hehan, ze bin binivok basat ur ñomahan pim uvevohō dari pim añarab

ravat hezariz hori tamegiñ ol beteamah. ¹³ Met pi pot tat eñizah, povoz dari amun darim mimiholoz tovai emoohat betet pi nenapuz eñatak tovai sohok. Met pot tookan paru pi bahori metahavoz zut dari amun bahori etohopan, povoz dari kaev naravotü. ¹⁴ Met pot etohopanen ev hamarah pohao tin het hekaz zeï nat nakez, oñ tokat abarah zeï tin pohao sat hekazatakaz homevai sohok. ¹⁵ Met paru Godiz homet anumaihol bareñ elat mañaramah-pot dari natotü, oñ dari añarab eperi orah rezah Iesu Kristo darimaz hat ñomah-povoz homehot Godiz biñ ravat het, “Rotap pi abat ahovonañap ok,” pot modarin bar mañookazaek, pim abat pov an pap manat hepan. ¹⁶ Met ari nae nap tin metohot meñizohopekezaek, paru nari naiz teki tohopanen manohopekez unun manotunei, oñ tin pot nae nap manat tohopekezavoz pi arimaz biñ ravat hepan.

Tin tovai sohopanezat ev.

¹⁷ Met arim aban koravoriz irih het añohopanezat tin tohozei. Met paru pori arimaz korav hez-gog pov tohopanez God mañahan tamahaek, tin ma hori tamah-povoz tokat God at mañapanen piin parumauhö bar hamañapan, povoz ganö hori nao tokat porah ou ravapan hezavoz paru arimaz tin korav hez. Povoz ari parum irih het añohopanezat tohopeken paru biñavonañ het eñizohot parum gog pot tohopan, oñ ari hatmanman tepek, povoz paru honoñai metohopekez gog nen povoam tohot rekot ari naeñizotü.

¹⁸ Met darimauz tameg-navoz homet loporizaroh honoñai tat, Horiv okeg, piuhö hañ horiv etapan hez, pot homeameg bon. Met dari am Godiz etañik tin tovai sookazavoz ari homet pi eñizohopanez mañ mañohozei. ¹⁹ Met God nem nonor ba ou batapanen ne zuam emat arinañ maot hemaz homet ari piin mañ mañohopekez ne zait tat hez.

²⁰ Met ne arimaz homehot lop tinarizaronañ hekaz kapotaz maupun mañ mañamoh. Met darim Amip Iesu ñomat pim uveo teur betehaek, dari pohao tin hekaz ñeti magei pov ba ou batah. Tahan mau pop God maot ñomahaekanañ baval hakah, povoz pi dari añarab tairari pimaz homeo badae batat hez-pori pim sipsipiholoz zut hezan pi darim korav ahop ravat hez. ²¹ Met God ari pim zaitivok tin tovai sohopekez hodad tin pov anohopanen bat hepekez piin mañ mañamoh. Ma Iesu Kristo dari mapori eñizohopanen Godiz etañik tairañ tovai sookan tin ravohopanez nen poñihar tookaz piin mañ mañamoh. Ma dari orah rezah Iesu Kristoz abatao bat hel batohot hekaz ne zait toh. Rotap ev añoh.

Ñeti meteo ev

²² Met nem bosir sau, ne ev arimaz homet ñeti toveo menoh bon, oñ teki heriam ev menohoek, arihaz meeman nap bat emapanen rekö añohopanen ñeti epovon ari hatevetet bahorë hat hepekezao ev, pot arin añamoh. ²³ Met ñeti modao ev. Darim aban modap Timoti kakam zeimakeh memorizahan hehaekanañ maot ba haverevahaek, pi zuam epeek emapan, povoz ne emat arin etemaz homeohoek deip honeo ok arihaz emak.

²⁴ Met arimaz korav ravat hezari, ma Godiz añarab ok hez-mapori, tin hepekez dei homeameg. Met Itali zeisikanañ ev emat het Iesuz homeamah-darim mod pori amun arimaz homet, “Paru tin hep, pot mañ,” pot hahan ne ev menoh.

²⁵ Met Godiz masakao arinañ hepanez ne zait toh.

(Zuda añaraboz ñetiv menahat nen ev.)

ZEMIS

Ñeti garosikao

Zemis ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met aban Zemis pop pi Iesuz bosip ok, pi Zerusalem zeí ahõ potak Iesuz añaraboz aban korav ahop ravat hehan Zuda pim modari Iesuz homeo badae batat hehaek mod nari kakamao metoohan parum zeí kapot betet rap rezat zeí modasikaroh sat añarab Iesuz hom namee hehariz ñaravatak hehan, Zemis paru pori boi tat het Iesuz nonoroh am tin tovai sohopenez, ma paru añarab modari tin masak metohopenez homet, ñeti epov menat paruhaz meeh.

Met Iesu ñomat hasahan krimsasañ 20-z zut bon hatahan tokat pi Zuda pimeriz homet ñeti epov menah.

Aban Zemis ñeti epov menah

¹ Met ne Zemis, Godir darim Amip Iesu Kristoz gog abanap ari Israel añarab tairari arim zeí kapot betegipuh, rapat main main ravat zeisikaro poek kaek sat hezari tin hepekez homet ñeti epov ev menomaz toh.

Honoñai nañ ou ravapanen tookazat

² Nem bosir sau ravat hezari, met ari Iesuz homeo badae batat hezaek, honoñai povor kao ari honep honeputi ou ravohopenen, lopori hori ravotunei, oñ am biñ ravat hezei. ³⁻⁴ Met ari Godiz homeo tin badae batat hepekez hat honoñai povor kao ariti ou ravohopenen, biñ ravovai ari am rez kek tat tin tovai sohopek, povoz arim hepekezao tinaharam ravohopenen ari nañodotü, ma hodad tin navoz ari teki natotü.

God hodad tinao anohopan

⁵ Met ni nap hodad tinavoz teki tekepuh Godin bar mañeken, pi masakavonañap, povoz nim hakezavoz kaev naravotü, oñ hodadeo nanat neñizohopenez pi zait tat hez. ⁶ Oñ ni nap pot nat am lop houlorizarinañ het, Rotap God ne hodadeo nanapan ma nananotü, pot homekepuh, Godin mañeken rekot homet hakez poi ni nananotü. Met aban nap lop houlorizaronañ hepanez pop pi teptepivok zi taeni basat em tamahavoz zut het, ⁷⁻⁸ pim hodadeo in balavi tat hepanezaek, pi Godin mañapanen rekot hodadeo namanotü, ma nao namañairotü.

Moniñ bonorir moniñinañariz ñetiv

⁹ Met arihanañ ni tairap Godiz homeo badae batat hekezap nonair nai ahoam bon hekë, povoz ni biñ ravat, God pi nemaz korav ravat hezan ne tin ev hez, pot homekë. ¹⁰ Met arihanañ ni mod tairap Godiz homeo badae batat het hamarrah nonair nai ahoam bat sookezap potuz ni homet biñ naravotü, oñ epat homekë. Ne aban betezap ev, God nenap pi tinap hez, pot homevai sohoz. Met zibut lul ñodat ñu ravamahavoz zut ni ñomekë. ¹¹ Met zibuñ petev berat mavat hezan gitap kez mañamahan arõ ravamahapuh lul ñodat ñu ravamahavoz zut, aban monir zeirurumanañari moni modañ bapanez gogot tohopenepuh ñomapan.

God tin nenaõ etamah-ñetiv

¹² Met honoñai povor kao naputi ou ravapan, ma pi hori nao tapanez moreg metapanen, pi hori pov ritou metat rez kek tat tovai sohopenezap biñ ravat hepan. Tapanen tokat God hañ tin pohao het hepanez au hahan hez-pov pi manapan. ¹³ Met napuz loporih hori nao tapanez zaitiv ahõ

ravapan, povoz pi epat, “Godihö hori epov tomaz neen nañah,” pot hapane? Evo, oñ God tinaharam hezaek, pi rekot hori nao tapanez nonor bon, povoz pi aban popun hori pov tapanez namañotü. ¹⁴ Oñ hori tamegivoz kapot tair hez? Met napuz loporih hori nao tapanez homet gihov mot meamahan zait pov ahö ravamah. ¹⁵ Tamahan ñarop pim nonopuz loporih pohao nakez, oñ berevamah-povoz zut pim loporih hori homeamah-pov ou ravamahan am tamah. Met pop hori povor kao am tovai sohopenen, pim loporih hori povoharam an pap manapanen tokat ñomat hori ravapan.

¹⁶ Nem bosir sau, God horiv takaz darin naañotug, ganö ari hometunei. ¹⁷ Met ev hamarrah al tezat kutur manat tamahan eteamegivoz zut, God het narah darimaz zait tamah, met mod narah darimaz kaev ravamah bon, oñ pi alizavonañ het non tinaorohar añairohot darimaz korav ravat het tin povor kao anohot hez. ¹⁸ Met Godihö pim zaitivok hodadeo anahan dari pim ñeti rotap tinao hatevetegipuh, loporizaro borourat pimaz homeo badae bategin, pim ñaro garosikari ba avatahan het dari pim matut tahan hez-mapotuz koravori ravat hez.

Darim ñetiv baval haokaz modao

¹⁹ Nem bosir sau, ñeti mod epov añoman hatevetet hodad ravei. Met mod nap ñetiv hapanen zuam hañiv mañotunei, oñ had gaa tat tinam hatevetet hometahoh hazei, ma avï navotaram modari hapanez ma tapanezavoz zuam mogao totunei. ²⁰ Met aban nap mogao tapan, povoz God etepanen pim añahan hezao baval hat pi tin tovai nasotü. ²¹ Met avas ñedet tinam korav ravat het nonos urovai samegivoz zut, hori tairao arim loporizaroh het arim hepekezao bahori avatamah-potü pohao betet Godiz ñeti tinao arim loporizaroh bituz zut ñedeamañae hatevetet, arim heriñ bat hor batat ñeti rotap pov baval hahopeken arim loporizaroh ahö ravat batin avatohopan.

²² Met Godiz ñeti tinao hat kovë nenañinañ hatevetehepek, povoz moregao ravohopan. Oñ hatevetet, arim loporizaroh bizat baval hahopekezaek tin ravohopan. ²³ Met nap Godiz ñeti tinao hatevetet baval nak tohopanezapuz tairavoti zu tat haoman hodad ravepek? Met aban nap pim herisin oreresik etet, ²⁴ “Du tahag, ivoh betem,” pot hat du povoz zuam unun manat ivoh navet tamahavoz zut, hamoh-pop pi Godiz ñeti tinao hatevetet unun manat baval nak hepan. ²⁵ Met Iesuz ñetiv hateveteameg-pov honoñai nao naet, oñ tin etamahao ok. Povoz aban tairap ñeti povon hatevetet loporih bizat homevai sohot, unun naman het rez kek tat baval hat tohopanez pop God tin metohopenen biñavonañ het tovai sohopan.

²⁶ Met aban nap, “Ne Godiz nonoroh samohop ev,” pot hapanez pop pi tin pim gizasiz korav naketü, oñ modarin ser mañovai ñeti horiv haovai sohopan, povoz pim Godiz pot hapanez pov rotap naravotü, oñ betez tiu tiu ravat hepan. ²⁷ Met dari Godiz nonoroh sovai tair tohokan God darim Papap etehopenen tin ravohopan? Met ñaro ononameri paru nonor pap bon pori, ma añ hapurihol abuhol ñomapanen hori hepanez porin etet zakep tat korav ravat masak metohok. Ma mod betez hepanezari horiv tohopenen dari parum tohopanezat natotü, oñ bahori avatapan hezavoz darim hekazavoz tin korav ravat hek. (Pot tookan God etehopenen tin ravohopan.)

2

¹ Met nem bosir sau ravat hezari, darim Amip Iesu Kristo alizavoz maupuz homeo badae batamegiri, aban abatavonañ monir zeiruru-mañarin etet poriz zait tat aban betezarin etet kaev ravotunei. ² Met ari Godiz ñetiv hatevetehopekez hat togü manohopekez porah aban nañariv, nap dimir giv redeo tin tat hepanezap, met modap dimir giv kelat hepanezatü meet hepanezap, emat lokapanen, ³ ari redeo tin tat hepanezapun etet, “Erom ae, ev tin epeek ni emat tout,” pot mañepekepuh aban horitü meet hepanezapun etet giz meu metat, “Ni ok hamarrah sat tout,” ⁴ pot an tat mañepok, povoz home horivonañ okat arim modari baverat main main bavatepeken tin naravotü.

⁵ Nem bosir sau, met epat añoman hatevetei. Godihö ev hamarrah monir zeirurum bon añarab ahovokaro pimeri ba ou batahan hez. Met paru pori pimaz homeo badae batat hepanez pov an pap manat hepanen, pihar loporì manat het pim masakavoz roketak hepanez hat God au hakahan hez, ⁶ oñ kar, ari nonair nai bon pori batiu tiu batameg. Met paru tairarihö ari bahorì etamah? Ma tairarihö ñevok evizapanez avat samah? Nonair nai bonorihö pot nat, oñ monisinañ tapurihö pot etamah. ⁷ Met rotap ari Iesuz añarab ravat pim abatao haovai samegin, paru monisinañ tapurihö abat tin tapuvovoz kaev ravat batiu tiu batamah. (*Povoz tairariz ari monir zeirurumañariz zait tat monis bonoriz kaev ravameg? Evo, pot tamegivoz tin bon.*)

⁸ Met Baiñetinavov Tepatak Godiz ñeti katë ahov epat menahan hez, “Nimauz homet zakep tat hezavov zut, añarab modariz homet zakep tat tin metohoz.” Met Godiz ñeti katë pov hatevetet baval hahopek, povov tin ravohopan. ⁹ Oñ ari aban napuz kaev ravat aban modapuz tin metepek, povov Godiz hahan hez-pov elat ritou tepekezaek, arim horiv ahö ravat hepan.

¹⁰ Met nap Godiz ñeti kateñir ah ñe hahan hezañ baval haovai ñeti katë hon nar ma ah ñe hon nao elat ritou tapan, povov ñeti kateñir ah ñe hahan hez-mapoñ elat hatahavov zut ravapan. ¹¹ Met God ah ñe nao epat hahan hez, “Ari tovai betez bogì totunei.” Met ah ñe modao amun epat hahan hez, “Modap men ñomotun.” Met ni nap napunañ bogì nat hekepuh nim mod nap men ñomekë, povov Godiz ñeti kateñir ah ñe hahan hez-mapoñ elat ritou hateñ, pot ravapan.

¹²⁻¹³ Met tokat God dari ñevok evizapanez porah, petev ev hamarrah het arim modariz zakep tat masak namef emameg-pori, Godihö hañ arimaz zakep naetotü, oñ ari modariz zakep tat masak metameg-pori Godihö hañ arimaz zakep tat masak etat hepanen tinam hepek. Pot pi hahan hez, povov tin hepekez hat ev hamarrah home tinavonañ het arim modariz zakep tat masak metohopekez pim ñeti tin añah-pov baval haovai sohozei. Tohopeken God ñevok evizapanepuh, dari zakep etapanez hahan hez-povohö hañ horiv etapanez pov ritou metapanen ari tin hepek.

Godiz homet tookazao honeo hepan

¹⁴ Nem bosir sau, met aban nap pim giz nenasinañ epat hapan, “Ne Godiz homeo badae batat hezap ev.” Met pot pi hat pim modari nameñiz tapan, ma gog tin nao nat hepan, povov pim Godiz pot hapanezao rotap ravapane? Evo, rotap naravotü, povov pim Godiz hapanez povohö rekof Godizap pi banavatotü. ¹⁵ Met nim naner bos ma teter sau nap gipizor dimir giv bon hepanepuh, ¹⁶ ni meñizekë hat nihaz emapanen epat mañekë, “Ni nimauz zeimakeh maot sat itiñad mañarat ñarohot tinam hez.” Pot mañepekuh

zakep tat gipiz ma dimir giv naman teken, pot piin mañekez pov tin ravapane? Evo, tin naravotü. ¹⁷ Met povoz zut ni giz nenasinañ, “Ne Godiz homeo badae batat hezap ev,” pot hat modari tin namet tooken, God niin etehopenan nim hakez pov, aban nap emiv bon tamahan ñomamahavoz zut ravat hepan.

¹⁸ Met ñeti menoh-epovoz ni nap hatevetet epat hakë, “Evo, met nari Iesuz homeo badae batat hez, oñ mod nari tin tovai sohopenezavoz homeamah.” Met ni pot hakezapun ne hañiv niin epat nañom, Met paru tairari, “Dei Iesuz homeo badae batat hez,” pot hat parum modari tin namet hez-poriz, “Rotap paru Iesuz homeo badae batat hezari ok,” pot parumaz rekot haoma? Ma tair tat paru modari tin namet hezaek, parum hamah-pov barotap batom? Evo, ne rekot barotap navatotü. Oñ ne Iesuz homeo badae batamohoe, nem modari tin metamohon paru nem pot metamohovon etet rekot nemaz, “Rotap pi Iesuz homeo badae batat hezap ok,” pot hapan. ¹⁹ Met ni, “Rotap God ahö nenap hakez,” hameñi? Pov tin ok, oñ paru pituhol amun, “God modari ritou metat ahop hez,” pot hamahaek paru tin tovai samaha? Evo, pot bon, oñ God ahö popuz homet ñaihet tat paru dei dei tamah. ²⁰ Met ni kutap, ñeti tairao nañoman nim, “Ne Godiz homeo badae batat hezap ev,” pot hat nim modari tin namet hezaek, nim hameñ-pov betezao ravat hez, pot ni hodad ravekë?

²¹ Met ñeti garos menohovoz epov nañoman hatevetet hodad ravekë. Met darim mimip Abraam tair tahañ God etehan pi tinap ravah? Met Godihö Abraamin pim rop Aisak bareñ elapanez mañahan pi ñeo baval hat pim rop hel arusik bizat en kaizasinañ bareñ elapanez tahaek pi Godiz etañik tinap ravah. ²² Met ñeti epovoz kapotaz hodad raveg, ma narav? Met Abraam Godiz homeo badae batah-pov, met Godihö piin mañahat tah-pov honeo ravahan pim, “Ne Godiz homeo badae batat hezap ev,” pot haohavoz rotapuv ou ravah. ²³ Met Godiz Baiñetinavoz Tepatak mamog Abraamiz ñetiv epat menahan hez, Abraam pi Godiz homeo badae batat hehan God pimaz epat hah, “Pi aban tin tamahap ok,” pot menahan hez. Met añarab modari pimaz pot haoh, “Abraam pi Godiz ñod pimaup ravat hez.” ²⁴ Povoz Abraamiz pot tahavoz homet epat hodad ravei. Aban nap betezam, “Ne Godiz homeo badae batat hezap ev,” pot hapanezap Godiz etañik pim moreg hapanez povoz tinap naravotü, oñ tairap pimaz tin homeo badae batat pim hahan hezat baval hat tovai sohopenezap pim etañik tinap, pot ravat hepan.

²⁵ Met mod naputü zut tat epat amun haom. Met añ napuz abatao Reap pop pi abanarinañ betez bogi toohap ok, met narah Zuda aban nañariv kilam Kenan zeisin etevai sohot añ popuz zeimakeh lokahan ba iz batahan hehan, kutur ravahan non mod pataoroti meehan tinam sah, povoz God pim tah-povon etet, “Añ tin tamahap ok,” pot hah. ²⁶ Met napuz emiv bon tamahan pim heris ñomamah, povoz zut nap Godiz homeo badae batat hepanepuh pim tin tohopanez nañ honeo ou narav tapanen pim Godiz homeo badae batat hepane pov, emiv bon tamahan ñomamahavoz zut ravat hepan.

3

Darim gizañik tañaiz korav tin hek

¹ Nem bosir sau, met arihanañ honep honep bal haz rouvat Godiz ñetiv añarabon mañohopan. Met dei pim ñeti pov mañamegit God et ba emeet hezaek, piuhö ñevok evizapanezarah dari añarab maporin etet

an etapanepuh dei pim gog pot tamegiritü hori tairao hepanezavoz hañiv ahoam etapan. Povoz ari mapori gog pov tohopekez hometunei.

² Met dari añarab hori povor kao tovai ñeti horiñ haovai sameg, oñ aban tairap pim gizasiz tin korav het ñeti horiv nak hepanez pop, rotap pi aban tinap ok het pim hepanezavoz tin korav ravat hepan. ³ Met aban nap bol os napuh helat nonoroh tin sapan hat, os popuz agolasik ain goe nas birep bamanahan hez-pos bizat beri hamahan, osip hatevetet aban popuz zaitivok beri hamahati samah. ⁴ Ma sip ahomakez amun tamahavoz homei. Met teptepiv uramahan sipimak iv havevok basat em tamahan pomakez aban koravop kohat hezaek, pi pei goe irih hezas bahavoe tamahan sip ahomak havoe tat pim homet bavatamah-povoti samah. ⁵ Povoz zut darim gizañik tañañ goeñ hez, oñ hori nao hamegin hori pov zuam ahö ravamah.

Met utar napel tamahan aban nap itinañ bat samahan, it ñinio el ñodat aviam ñadovai samahapuh, rai rai hat ñadat ahö ravat hovisir nonair nai mapotü map bahori batamah. ⁶ Met povoz zut darim gizañik tañañ goeñ hez, oñ tañ goe poñañañ ñeti horiv hamegin hori pov ahö ravovai samahan, it ñinio ñodat ñadamahapuh map bahori batamahavoz zut, Seten darim loporizaroh bahori etovai darim tin hekazao map bahori avatamah.

⁷ Met dari añarab anumai mapori, idehol ma emahol ma hamalehol ma iv havevok hezari bat, basok batamegin sok ravamah. ⁸ Met povoz zut dari añarabohö rekot darim tañañ basok navatotü, oñ hamal lam horiv hez-nap emenamahan hori ravamegivoz zut darim tañañihö modari bahori metamah. ⁹ Met narah God darim Papapuz biñ ravat tañañañañ mañ mañameg, met mod narah zuam unun manat tañ tapuñañañ darim modari Godihö pim zutari matut tahan hezariz ñeti hori pekuñ hameg. ¹⁰ Nem modari, Godiz ñeti biñaö ma modariz ñeti pekuñ giz nenañikanañ berevat ou ravamaheak tin bon. ¹¹ Met izoveri eramahaek, iv et peiri erapane? ¹² Ma avamedek tiompot uloñ badapane? Ma begirih guz uloi erapane? Evo, pot bon. Met iv havé guavetanañavok iv tin nakazao naholotug, tairaziz ari giz tapuñañañ ñeti horiñir tinañ hameg? Evo, pov tin bon.

Hodad tinavor horivoz ñetiv

¹³ Met ari hodad tinavonañ hez, pot homeamegi? Povoz arim hepekeza-vozhomet tin korav ravat arim heriñ bat hel batotunei, oñ bat hor batat masakavonañ tin tovai sohopek. ¹⁴ Met ni nap lop horirinañ het modariz kaev ravat mogao tat gitait ravekepuh nim heris bat hel batat hekepuh, “Ne hodad tinavonañap ev,” pot haken nim ñeti hakez pov moreg ravapanezao ok. ¹⁵ Met ni nap pot tookezaek Godihö ni hodad pov nananotü, oñ Setenihö ham herisiz hodad pov nanapanen pim gizarop baval hat ni pot tovai sookë. ¹⁶ Met añarab tairari parum heriñ bat hel batat mogavor gitaitiv ahö tamah, ma añarab modariz kaev ravat bat hor batamaheak, parum hezao ginohan tamahan parum horivor ñaiv ahö map ravamah. ¹⁷ Oñ dari Godiz hodad tinao añairamaheakahar sohot tair tovai sohot? Met dari home tinavonañ sohot modariz kaev naravotü, ma lop masak tinarizaronañ het mogao natotü, ma modari hapanen tinam hafevetet baval hahok, ma modariz zakep tat moreg nametotü, oñ ñeti tin rotapuñiharam mañovai tin metovai sohot. ¹⁸ Met adasik bitü ñedeamegin gipiz berevat ahö ravamah, povoz zut dari modari masak metovai mogao tapanezari ñe bar masakao mañat basok batovai sookan, darim loporizaroh masak tin rotap hekazao berevat ahö ravohopan.

4

Horiv tamegivoz kapot ev

¹ Met ari nae nap ser hameg, ma nae nap menameg-povoz kapot tair? Met nonair nai herisizatuz zait horiv arim loporizaroh ahö ravamahapuh zait tinao ritou metamahan, ari mogao tat zuam ser hameg, ma nae nap menameg. ² Met ni nap naiz etet zait tat nim bekez pap tameñ, ma nim modap mod nai bat hezan, ni etet zait tat nanapanez mañameñin bagiz gut tamahan, ni nag tat ser mañameñin poekanañ ari nae nap menamegin ñai ahov ou ravamah. Met ari nai bon het Godin mañ namañ tamegiek naan tamah. ³ Ma ari nari God nai anapanez mañamegin bonaiz pi naan tamah? Met ari giz nenañinañ God pei poi anapanez mañameg, oñ arimauz zaitivok am sohopekez homet moreg hameg, povoz God naan tamah. ⁴ Met arim tamegivoz tairavoti zut tat añom? Met añ nap pi modapuz abup givogï bamahavoz zut, ari Godiz añarab haravat hezaek maot hori tameg. Met paru tairari ham herisiz nonair naiz zaitivok tovai sohot pim non tinaorö beteamah-porin God etemahan pim kapotak bonori ravamahavoz ari hodad nata? ⁵ Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, God pim Pul Tinap dari anahan hezaek, dari Goditihar ravat het mañovai sookaz Pul Tinap zait tat hez. Met ñeti pov upai betez menahan hez, pot ari homeamegi? Evo, upai namen. ⁶ Oñ rotap God dari horiv natotuz masakao ahoam anat eñizat hez. Met Baiñetinavoz Tepatak ñeti mod nao epat amun menahan hez,

Met nap pimauz abatao bat hel batat hepanezap God pi kos rez manapan,
oñ nap pimauz abatao bat hel navat hepanezap God rekot meñizat
masakao manohopan. *Sindaun 3:34*

⁷ Met ñeti ev menoh-epovoz tinam hatevetet Godiz irih ravat tin hepeken pi arim ahop ravat hepan. Tapanen Seten hori nao tepekez moreg etohopanen kos rez manat, “Ni pataek sa,” pot mañohopeken pi zeï anat sohopan. ⁸ Tapanen ari Godiz nakoe sa ravat pimaz homevai sohopeken, pi amun arim nakoe hepan. Met darim marañ ivov beteamegin tin ravamahavoz zut arim hori tameg-poñ, ma arim lop houlorizaronañ hez-poñ betet hodad tinavonañari ravat sohozei. ⁹ Met petev arim hori tamegivoz biñ ravat hezari, hori potü betet ari ñomamahapuz iñir zakep tamegivoz zut, arim horivoz homet iñir zakep tovai, ¹⁰ “Dei aban horiri ev,” pot hat Godiz irih emat hepeken, pi maot ari bat hel avatat eñizohopan.

Darim modariz ñe horiv nakaotü

¹¹ Met nem bosir sau, arim modari an tat ñeti pekü pekü haotunei. Met arim modari an tat ñeti poñ hahopekezari, darim modariz zakep tookaz ñeti katë God hahan hez-pov elat ritou tepekezaek, ñeti katë pov betezao hahan hez, pot homepekezat ravapanen, ari Godiz ñeti poñ baval nak hepekezari ravat hepek. ¹² Met God pimauhö ñeti kateñir ah ñeñ hahan hez, povoz tokat pimauhö ñevok evizat dari añarab honep honepuz het tookazañ ba ou batat, an etat pimauhö ba everat nari kakamavok bizapan. Met ari Godiz zut ravat arimauhö arim modari an tat parumaz ñeti horiñ hamegivoz tin bon.

Tokat berevapazavoz dari hodad nat

¹³ Met ñeti modao ev haoman hatevetei. Met narah ni nap pot hakë, “Petev ma zeirevai ne sat zeï natak krismas honeo het gog nao tohomapuh monis bohöm.” ¹⁴ Met pot hakezapun epat nañom, Zeirevai berevapanezavoz ni hodad heza? Evo, ni hodad nat. Met dari añaraboz hezao itoulov

helat aviam het bon tamahavoz zut hezaek, dari ev hamarrah pohao nakez, oñ aviam het ñomameg. ¹⁵ Povož ari nap, “Ne potar pot tom,” pot haotunei, oñ ari tinam homet epat hazozei, “Met God ñarim Papapuhö hapam, povoz rekot dari ev biriri het gog potar kat tohok.” ¹⁶ Oñ ari pot nak tamegipuh, arimauz abatañ bat hel batat arimauz tohopekezat hamegiek, hori ahov ou ravamah. ¹⁷ Met ni nap het tin nao tekez homekepuh tin pov tekë, povoz tin ravapan, oñ ni tin pov nat hekë, povoz niiti horiv am hepan.

5

Monir zeirurumanañariz ñetiv

¹ Met ari monir zeirurumanañari hatevetei. Rotap hori povor kao ariti kakamavonañ ou ravapanez tah, povoz arimauz zakep tat ñaihetivonañ iñ nahot hezei. ² Met arim monir zeirurum bat hezatü zañ tovai samah, ma arim ñim giv tinatü ahoam biamegin hezaek, tibihol men elamah. ³ Met God ñevok evizat dari an etapanezao totoi ravamah, oñ ari kut tat het arim moniñir nonair naitü am batogü manohot hez. Hatevetei, golivor silvao batogü manameg-poñ girgir reamahaek, girgir reet hez-poñihö arim hepekez horiv ba ou batapanen itiñadek ari ñadat hori ravepek. ⁴ Met paru arim gogot tamahari moreg metat parum zumao ari namañ tamegin, pori honoñai tat hezan God mod mapori ritou metat hez-pop parum iñ hamah-povon hatevetet hodad ravat hakezag etei. ⁵⁻⁶ Ma paru aban tinari ari hañiv etapanez nonor bon pori, ari hori metat ñevok biameg, ma nari menameg. Rotap, met bolohol gipiz manamegin haleñai tamahavoz zut ari ev hamarrah het arim zaitivok sohot arimauz heriñik tin metat gipiz muzetü novai ñim giv tinatü tohot ari biñ ravat hez. Oñ bolohol haleñai tamahan uramegivoz zut God tokat hañiv etat kakamao anat bahori avatapan.

Darim Amip erapanez etevai sook

⁷ Nem bosir sau ravat hezari hatevetei. Met dari bitü adasik ñedeamegin hezan utar pelamahan ñekeñ berevamahan nonos urovai sohot tokat gipiz tinatü rapat utap tapanen bat dari nookaz hat het etevai samegivoz zut darim Amip tokat maot erapanez ari ñai bizat het etehot hezei. ⁸ Rotap pi darim Amip maot erapanezao totoi ravah, povoz pim ñetiv arim loporizaroh bizat badae batohot kez tat tovai sohozei. ⁹ Nem bosir sau, pi totoi erat dari ñevok evizapanez tahaek, ganö pi hañ horiv etapan hezavoz ari nae nari ñeti horiv haotunei.

¹⁰⁻¹¹ Nem bosir sau, met batam propet abanari het toohavoz homei. Met pori darim Amipuz abatavonañ ñetiv haohan añarab modarihö bahori metooh. Toohan paru hañiv namet, oñ paru am tinam sooh-poriz epat hameg, “Met modariz bahori metoohan rez kek tat tinam tovai emoohari petev biñ ravat hez.” Pot parumaz hameg. Met parum pot tovai emooh-povoz zut ari hodadevonañ tinam het taput tovai sohozei. Met aban nap pim abatao Zop popuz het tovai sooh-ñetiv ari hat haveteg. Met honoñai povor kao piiti ou ravooohan pi am rez kek tat tovai emoohan, God etat masak metat maot batin mavatah-pov ari hodad. Met rotap God pi masakavonañ zakep tat tin etamah, pot haok.

Dari ñeti rotapuv haokaz ñetiv

¹² Nem bosir sau, ñeti ahö nao añoman hatevetei. Met ni nap modarin ñeti nao mañat paru nim ñeti pov barotap batapanez homet epat haotun, “Godiz taevavok rotapuvoam ne ev arin añamoh.” Ma, “Tuarih ne rotapuvoam ev hamoh,” pot haotun. Povoz ganö ni ev menohovoz zut nao haken

God hañ horiv netapan hezavoz ni nao tekez homekë, povoz nim modarin, “Ne rotap tomazao ev hamoh,” pot mañ, ma ni nao natotuz, povoz parun, “Evo, ne natotü,” pot mañekë.

Mañ haovai sookaz ñetiv

¹³ Met ni nap niiti honoñai nao ou ravapanen, honoñai povoz homet mañ hahoz. Ma ni mod nap ni tin hekez nao niiti ou ravapan, povoz Godiz biñ ravat pim abatavonañ daañ haovai sohoz. ¹⁴ Met ni nap lamao tekë, povoz añarab Iesuz togutaz koravoriz asiv meeken sat mañapanen emapanepuh, Iesuz abatao haovai ueriv nim herisik ur neelat God batin navatapanez mañap. ¹⁵ Met paru Godiz tin homeo badae batat mañapan, povoz God ni batin navatapan. Ma ni hori navonañ hekë, povoz pi pov baolat betepan. ¹⁶ Povoz arim hori tepekezavoz ba iz batotunei, oñ nae nap mañhozei. Tat nae nap meñizat Godin tin hepekez mañ mañhopeken lamao bepekezarah batin avatohopan. Met aban nap Godinañ tin opepeam sohopenez pop mañ haovai sohopenen pim hahopenez pov kez ravat hepanen God hatevetet meñizohopan. ¹⁷ Met batam Godiz propet aban nap Elaiza pi darim zut aban nenap het utar napelotuz Godin ahoam mañ mañoochan hatevetet hahan krismasañ 3 met modavoz ñonihol 6 utar napel het git kezao ravat heh. ¹⁸ Tahan maot utar pelapanez Godin mañ mañahan utar pelahan avañik gipiz maot tin tah.

Darim modap bat em batakazat ev

¹⁹⁻²⁰ Nem bosir sau, arihanañ nap ñeti rotapuv baval hat tovai sohopenezaek, maot kos rez manat non horioroh sohopenen ni tin sookezapuhö, Pi horiek sapan hez, pot homet maot Godiz ñetiv mañat non tinaoroti mañaireken maot sohopenezaek, God pim hori tohopenez poñ baol betepanen pi horiek nasotü, oñ Godizap ravat hepanez maot bavatekë.
(Zemisiz ñetiv menahat nen ev.)

1 PITA

Ñeti garosikao

1 Pita ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Pita pop pi Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap ok, pi Roma zeï ahö potak hehapuh, paru añarab tairari zeï maposikaroh het Iesuz homeo badae batah-poriz homet ñeti epov menah. Met Pita Roma zeitak het ñeti epov menahapuh zeitaz abatao ba iz batat Babilon pot menah. Met batam Babilon zeï ahö potak hori ahoñ toohavoz zut Roma zeï potak taput toohavoz homet Roma zeitaz abatao Babilon pot menah. Ma Iesu pi ñomat bal hakat helat hezaek maot erapan, povoz paru hori ahoñ metoohaek, Iesuz tin homeme hepanez homet mañah.

Met Iesu abarah maot hasahan krismasañ 34-z zut bon tahan Pita ñeti epov menat Iesuz añarab nari modarihö hori metoohaek paru kez tat pim nonoroh tin sohopanen tokat Kristo maot erat bat tinaek meñepanen hepanez homet menah.

Pita ñeti garos epov menah

¹ Met ne Pita Iesu Kristohö pim aposor abanap ba ou navatahan pim ñetiv haovai samohop ev. Met ne ari añarab Iesuz homeo badae batat hegin, mod nari kaev ravat ari oruahan rap rezat arim zeï kapoñ betegipuh petev Pontas, ma Galesia, ma Kapadosia, ma Esia, ma Bitinia, zeï mod posikaroh ari sat hezariz homet ñetiv ev menomaz toh. ² Met darim Papap God pim zaitivok ari ba ou avatahan pim Pul Tinapuhö Iesu Kristoz hañan hezat ari baval hat tohopekez hat lop tinarizaronañ ba avatahan hezan pim uvevohö arim horiñ baölamah.

Met God pim masakao ahoam anohopanen ari lop tinarizaronañ het tovai sohopekez ne zait toh.

Dari abarah tin hek

³ Met God darim Amip Iesu Kristoz Papapuz abatao bat hel batohot piin biñ mañovai sohok. Met pot piin mañookaz kapot ev. Met pi tin pop zakep ahovonañ het Iesu Kristo meehan erat ñomahan maot baval hahaek, dari mageiri ba avatat pohazao tin het hekazao anahan bat hezaekaz epat homeameg, ⁴ Met darim Papap abarah sat bat hekaz hañ tin poñ ba oñ batat bizat korav ravat hezaek, tin poñ hamarhatü zañ tat hori ravamahavoz zut hori naravotü, ma girgir reamahavoz zut girgir narezotü, oñ tin hepanen tokat dari poek sat tin poñ bat hek. ⁵ Met ari Godiz homeo badae batat hez-poekaz pi petev pim kezavonañ arimaz tin korav hezan, tokat aliz metesik maot erat avat abarah tinaek bat ehelat eñet hañ tin poñ anapanez ari ñai bizat hez.

⁶ Met ev menoh-epovoz homet darim Papapuz biñ ravat hepek, oñ petev ari ev hamarrah hezan, honoñai povor kao ariti ou ravamahan kakamao hateveteameg. Met honoñai poñ pohazao potam het hepan bon, povoz ari ahoam poñiz homehotunei. ⁷ Met honoñai ariti ou ravamahan hamoh-poñ upai ou ravamah bon, oñ ari Kristoz homeo badae batat hez-povoz God zu etat, Rotap paru pimaz homeo badae batat hez, ma betezam giz nenañinañ hamah, pot homet zu etamah. Hatevetei, met goliv hameg-pov nari bat hapisik meet itiñadek bareñamahan, ñadat lolo hat hamarar kulupiñ main ravamahan, pei gol tin pov main ravamah. Met ñadat kulupiñ bavon batamahavoz zut honoñai povor kao ariti emamahan arim

zait horiñ hezaek bon tamahan, ari Iesuz homeo badae batameg-pov gol povoz zut tin ravamah. Met arim home pov am tin ravovai sohopenen, Iesu Kristo maot erapanez porah pi arimaz biñ ravat ari abat ahoñinañari ba avatapanen tin hepek. ⁸ Met batam ari Iesun et narë hetam pimaz zait tat loporizaro maneg, met petev ari amun tapupun et narë hez, oñ pimaz homeo badae batat biñ pimau ravat hez. Met arim biñ pov ahö ravat hezaek, modarin bar mañohopekez bapap tameg. ⁹ Met arim pot ravat hezavoz kapot ev. Met God ari pimaz homeo badae batat hezavon etet, ari maot pimeri tokat avat tinaek eñepanen hepekez homet, ari biñ pimau ravat hez.

¹⁰ Met batam God Kristo meepanen erat añarab pimeri bavatapanez hat ñeti pov hahan pim propet aban nari hatevetet añarabon epat mañoo, “Met tokat God añarab masakao manapan.” Oñ pim pot mañah-kap potaz ahoam epat homeoh, Met tair heriam tapanez ev hah batah? ¹¹ Met Kristoz Pul Tinap parum loporizaroh hodadeo epat manooh, Met tokat God meepanez pop honoñaivor kakam ahov hatevetehot hepanezaek Godihö abat ahov manapan. Pot hodadeo hamanahan hehavoz paru epat homeoh, Met tairarah meepanen erapanez hah-pop meepanen erat tair etapan? Pot ahoam homeme het hodad narav, am heh. ¹² Met batam propet aban pori heh-porah God hodad epov paru manah, “Met ne añarab tin metomaz hamoh-pov ari hepekezarah ou naravotü, oñ tokat narah ou ravapanen añarab mod narihö etepan.” Pot porin mañahan hatevetet hodad ravah. Met añaraboz metapanez hah-pov petev ou haravahan, God pim Pul Tinap abarahanñ hamehan ariti erat aban nari kezao manahan, batam propet porin mañah-ñetivov kapot ba ou batat Iesuz ñetiv arin añahan hateveteg. Met enzolihol abarah hezaek, Iesu dari pimeri maot ba avatamah-ñeti povoz kapotaz hodad ravapanez zait tat homeamah, oñ paru tin hodad narav hez.

Dari magei tinari ravat hekaz ñetiv

¹³ Met ari maot pimeri ba avatamah-ñeti pov ari hatevetet hodad haraveg, povoz arimauz tin korav het au orat hetunei, oñ arim hodadeo tin ba oñ batat Iesu Kristo maot ourah erapanez porah, avat helat masakavonañ pohazao bat hekaz tinao anapanez homet hezei. ¹⁴ Pot homehot Godiz hahan hezat baval hahot batam pim ñetivov ari kut tat arim heri nenañinañ tohopekez povoz homehot zait horivonañ het toog-poñ maot natotü. ¹⁵ Oñ God ari ba ou avatah-pop tinaharam tamahaek piiti hori nao bon hezavoz zut, ari lop magei tinarizaronañ het tin nenañihar tohozei. ¹⁶ Met batam Godizao epat menahan hez, “Met ne tinaharam tamohop ev, povoz ari amun nem tamoh-potam tohozei.” Met pot menahan hez-taput ari tohozei.

Dari avapanez hat pim rop meeh

¹⁷ Met God darim Papap ok pot hameg-pop betezam añarab an natotü, oñ hori tamahari hañ horiv metat tin tamahari hañ tinao manapan. Povoz ev ham eparah ari pohazao naketuzari okeg, pimaz ñaihetivonañ het, Pi deim ahopuz irih tin hek, pot homehot hezei. ¹⁸ Met ari hodad, batam ev hamarrah arim izahol betezam hori tovai emooh-taput ari tovai emoogin, horiñihö birepez zut edemahan hegin, tokat bon tapanez moni ahos ma bolor karë potukanañ God ahö nai betet maot ba evilat ari piiti ba avatat non tinaoroh eñeh bon, ¹⁹⁻²⁰ oñ batam nonair nai bonorah God pim rop Kristo dari maot avapanez homet ba ou bataan hehaek, petev aliz metes totoi ravovai samah-aliz epeñik meehan erat ou ravat ñomah. Met Zuda añarab sipsip ro obuloñir lamao nat tin heh-nenari bat bareñ elohavoz

zut Kristo hori nao bon tin pop ou ravahan pim uveo darim hori tamegiñiz hañiv ravahan pi ñomah. ²¹ Met pi pot tahan God pi maot baval hat abat ahov manah-popuz ari homeo badae batat epat homeameg, Met pi tokat dari amun baval akapanen tin hek.

Darim modari tin metookazat ev

²² Met petev ari pim ñeti tin rotapuv baval haovai sohot lop tinarizaronañ ravat het zait horiñ betegipuh arim modariz zakep tat lopori manameg. Met pot tamegiek ne arin epat añom, Ari giz nenañinañ upai nakaotü, oñ loporizarotihanañ homet zakep tat paru tin metohozei. ²³ Met ari Godiz ñeti pohazao het hepanez pov hatevetet barotap bategiek, mageiri ravat pi pohazao het hez-popuz ñarohol haraveg. Met arim nonor pap avatahan ev het ñomepekezat ravat hegiek, pim ñarohol ravegiri mamog heg-potam nakez, oñ pim hezavoz zut ari pohazao het hepekezari haraveg. ²⁴ Met pim ñeti pohazao het hepanezavoz batam epat menahan hez, Met añarab sisiñiñiz zut hezan parum bat hez-nonairnai potü amun sisiñ buñiz zut hez. Met sisiñ poñ ñu ravat bon tamahan pim buñ meverat hezaek ñu ravat bon tamahavoz zut, nonair nai parum bat hezatü bon tovai samah, ²⁵ oñ darim ahopuz hahan hez-ñeti pov rotap bon natotü, oñ pohazao am het hepanezao ok. *Aisaia 40:6-8*
Met Godiz ñeti pohazao het hepanez hahan hez-pov aban nari emat arin añahan ari hateveteg.

2

Pi bah kapot tataraz zut hez

¹ Met ari Godiz ñarohol raveg, povoz nonair nai hori epeñ pohazao betei. Met ñeti moreg hazao, ma lop houlorizaronañ het tovai sao, ma modariz kaev ravat hezao, ma modariz kosimarati ñeti pekü hazao, ev menoh-epeñ map pohazao betet lop tinarizaronañ ravat hezei. ²⁻³ Met ari God masak etahavoz ñeti tinao hodad ravegipuh arim loporizaro muz raveg, povoz ñaro mageiri apeteiz ahoam zait tat inin inin namahavoz zut ari Godiz ñeti tinavoz ahoam zait tat homehozei. Met ñeti poñiz ari homehopeken bakez avatohopanen tin het hepekez nonoroh tinam sohopek.

⁴⁻⁵ Met ari Godiz zeimakez bah ahö tin pohao het hepanez poraz zut hezapuz totoi emat hezei. Met añarab nari bah poran etet, “Horir ev,” pot hat beteh. Oñ God bah por bahapuh, “Nem zei bah ahö tinar ev,” pot hat bat pim zeimakez bah kapot tatar bavatah. Met ari amun bah poraz zut tin pohao het hepanez goehavez zut ravat hezaek, God avat ari honeo pim Pul Tinapuz zeimakez zut ravat hepekez hahan hez. Tat ari Godiz gog añarab magei tinari ravat hepekepuh pi biñ ravohopanez hat Iesu Kristoz etahavoz homet arim loporizarotihanañ Godiz hañ tinañ metohopek. ⁶ Met batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

Hatevetei, met nem zeimak Saion* zei ahö potak demomaz bah ahö tin nar ba ou batat, bah por nem zeimak bakez batapanez hat garos bareñohon hez. Met bah pot ravat hezaraz homeo badae batat hepanez pori tokat tu naravotü. *Aisaia 28:16*

⁷ Met ari Kristoz zait tat homeamegiri, “Rotap deim bah ahö tinar ok,” pot pimaz hameg, oñ pimaz homeo badae navat hezariz homet batam epat menahan hez,

* **2:6:** Pavar 6 -Met Saion abat pov, Zerusalem zeitaz abat modao ok.

Met aban nari zeimak demapanez bah nar bat etet, “Horir ev,” pot hat betehan oraehan bah tapur zeimakez tok bah kapot tatar bavatah.
Buk Song 118:22

⁸ Met epat amun menahan hez,

Met bah por hepanen añarab tin et narë sohot bah porah eñahol urat ñodohopan. *Aisaia 8:14*

Pot menahan hez, met God pim ñeo elohopanez pori bah porah urat ñodohopanez batam pimauhö hahan hezaek petev taput tamah. Met paru Godiz ñetivoz barotap navat hez, povoz ok ñodat hañ horiv bamah.

⁹ Met ari pot natari, oñ darim ahopuz gog añarab magei tinari, ari kuturutak hori het toogiekanañ, Godihö maot ba ou avatahapuh pim kapotakari ba avatat pim aliz tinavok tin hepekez hah. Met pi tin nenavoharam tamahpopuz biñ ravat pim tin etamahat modarin mañohopekez okat tat ba ou avatah. ¹⁰ Met batam ari kut het Godiz añarab narav heg, oñ petev ari pimeri ravat hez. Met batam porah amun pi arimaz zakep nat, oñ petev pi arimaz zakep tat hez.

Dari aban korav ahoriz irih tin hek

¹¹ Met nem hatari, ari ham eparah ahoam naketü, oñ añarab batiri emat aviam het maot samahavoz zut dei ev aviam hek, pot ari homehot arim ham heriñik zait hori hez-poñihö non hori naoroh sohopekez beri akahopan hezavoz zait poñiz eñatak tovai nasohotü. ¹² Met ari añarab Godiz hodad naravariz ñaravatak hepekez porah, tin nenañ tovai sohopeken tin ravohopan. Oñ pot tin tohopeken paru betezam arimaz kaev ravat, “Ari hori tamegiri ok,” pot hahopanen am rez kek tat tin tovai sohopek, povoz tokat pi maot erapanez aliz posik paru hodad ravat arimaz epat hapan, “Ae, rotap paru tin tovai emooh.” Pot hat Godiz abatao bat hel batapan.

¹³ Met darim Amip ham eparah korav ravat hez-ahö poriz irih tin hepekez hahan hez, povoz zeisikaroz map ahop, ¹⁴ ma ahö popuz irih korav ahori ravat hepanez ba ou batahan hez-modariz irih ari het parum añohopanez nen potaharam tohozei. Met pori betezam ahori ba ou batahan hez bon, oñ añarab hori tohopanezari hañiv metohopanez, ma tin tohopanezariz paru tin ok tamah, pot hahopanez ba ou batahan hez. ¹⁵ Met epat amun tohopekez God zait tat hez. Ari tin tovai sohopeken aban helevoz zut kut het ñeti kapot bon betez nañ hahopanez pori arim tohopekezavon etet arimaz ñeti horiñ hapanez bapap tat hepan. ¹⁶ Met ari batam zait horiñiz kohat lopotak hegiekanañ God maot ba everevahan ari tin hez, povoz ganö ni nap epat hometun, Met pi ba neverevahan ne tin ev hezaek, rekot kilam hori goe nañ tohom, pot hat totun, oñ ni Godizap raveñivoz homet pim irih tin het tohoz. ¹⁷ Tat añarab mod maporiz abatañ bat hel batat tin metovai arim mod Iesuz homeamah-poriz amun zakep tat tin metohozei. Pot tohot Godiz ñaihet tat pim irih tin hezei, ma gavman aban map ahopuz abatao amun bat hel batat hezei.

Kristo metoohan tohavoz zut took

¹⁸ Met aban ahori ari nari zum etamahan parum irih het itir as metohot hezariz ñetiv ev. Met arim ahö poriz ari nari nao tamegin zuam ser hat hori etamah, oñ nari tin masak etamah, povoz hometunei, oñ parum irih het, “Deim ahori ev,” pot hat parum añohopanez nen potam am tohozei. ¹⁹ Met ari, God tin tovai sohokaz hahan hez, pot homet taput tohopeken arim ahori betezam kakamao etohopanen Godiz homet am hepek, povoz pi arimaz biñ ravat hepan. ²⁰ Oñ ari parum hapanezat hat navet horiam tepeken arim ahori ganö povon etet ourapan, povoz arimauz ganö tepekezavoz

hañiv ok ourapan, povoz God etet arimaz, “Tin ok tah,” pot hapane? Evo, pot nakaotü. Oñ arim ahoriz añohopanezat hatevetet tin tohopeken, paru betezam ourat kakamao etohopenan boi tat am hepek, povoz pi arimaz, “Tin ok tamah,” pot hahopan. ²¹⁻²³ Met modari ari kakam tepekez nao etohopenan ari am hepekez God hahan hez. Met Kristoz toohat homei. Met modari pi kakam ahov metoohan, pi kaev ravat hañ horiv namet, oñ arimaz homet am het ñomah. Met pi hamarrah het hori nao nat, ma pim gizasikanañ ñeti moreg nao nak, oñ tin tooh. Toohan modari pimaz kaev ravat piin ñeo ñarah ñai mañat ñebul mañoohan pi parun ñeti hori nao hañ namañ, ma kakamao metoohan pi paru hori ravapanez ñeti pot nao nak, oñ God tinam añarab an tat hañiv metapanez popuz homet, Pi rekot nemaz korav hepan, pot homeh. Met pim pot metahan homet hehavoz zut dari home tinavonañ het tovai soho. ²⁴ Met darim horiñ betet pim zut tin tovai sookaz hat, Kristo pimauhö darim hori poñiz hañiv bat pim herisik kakam ahov hatevetet zirah urahan ñomah. Met pi pot tat ñomahæk dari tin raveg. ²⁵ Met bol sipsipihol zeit betet betezam sat em tamahariz zut batam ari ravat Godiz kut tat betezam heg, oñ petev ari loporizaro borouregin pi maot ari pimeri ba avatahapuh arimaz korav ravat hez.

3

Añarab tat hezariz ñetiv

¹ Met ari añahol arim abuholoz añohopanezat hatevetet baval hat tohopek. Met pot tohopeken arim abuhol paru Godiz ñetiv barotap navat hepan, povoz ari tin parum añohopanezat tohopekezavon etet paru amun Godiz homeo badae batat hepan. Met ari añahol inin inin pim ñetiv parun mañohopeken pimaz homepan bon, ² oñ arim tin tovai sohopekez povon etet paru epat hahopan, “Ae, nem añap Godiz eñatak samahaek, hodad tinao bat hez.” Pot hahopanezaek paruhoen pimaz homeo badae batat hepan.

³ Met ari añahol arim dimiholor moruñir red tin modañ ahoam meet gag taet baval hat redeo tin tohopekez nen poñizahar homehotunei, ⁴ oñ arim loporizaroh red tin tairañ metohopekez poñiz homehozei. Met arim loporizaroh red tin epeñ metohopekez ev añomaz toh, masakao, ma modariz zakep tat tin metohopekezao, ma ñeti tinañihar hahopekezao, met hahö-epeñ tovai sohopeken arim loporizaroh red poñ ahö ravovai sohopanen, God arin etehopenan ari tinari ravat hepek. Met loporizaroz red tin poñ pohao het bon nat hepanezañ ok, oñ heriñiz red hahö-poñ pohao naketuzañ ok. ⁵ Met batam darim añ iz mim nari Godiz homet parum loporizaroh red tinañ hepenez hat parum abuholoz mañoohat baval hat tovai sooh. ⁶ Met paru pot tooharihanañ añ Sera pop pi ev menoh-taput tat pim abup Abraamiz mañoohat tat epat haoh, “Met pi nemaz korav hezap ok.” Pot pim abupuz haoh. Met ari añ petev hezari pim tooh-taput tin tohopekez ñaihet natotü, oñ am tohopek, povoz Sera popuz iz mim tinari ravat hepek.

⁷ Met ari abuholoz homet arim tohopekez ñetiv ev menomaz toh. Met arim añaholoz homeme het ari tin honeo hezei. Met arim añahol ari abanariz kez hezavoz zut paru nakez, povoz meñizohozei. Met ari abuholoz añahol honeo God masakao anahan ari pohao tin het hepekez nonoroh honeo sameg, povoz ari abuhol hodad tinavonañ het arim añaholoz korav ravat het meñizohozei. Oñ pot nat hepek, povoz Godin mañ mañohopekez porah pi haitokor merizat arim mañohopekezat hat naveteti.

Dari lop honerinañ hekazao ev

⁸ Met ev menovai emoh-map epeñiz homehon kap hon epat ou ravahaek ne arin añomaz ev toh, Ari lop honerinañ het arimauz abatañ bat hor batat aban ahori ravat hepekez zait totunei, oñ ari Godiz togut ravegipuh nae nap bosir sau havatat hezaek, nae nap zakep tat masak metovai sohozei. ⁹ Pot tohot hepeken modari hori nao etapanen hañ horiv metotunei, ma modari ñeti hori nañ arin añapanen hañ ñeti horiñ mañotunei, oñ mod pori tin hepanez pov metohozei. Met batam God ari ba ou avatah-porah masakao anohopanez hahan hezavoz zut, mod pori ari masak metohopeken pi amun masakao ari anohopan. ¹⁰⁻¹² Met ev menoh-epovoz ñeti nao batam epat menahan hez,

Met darim Amip tin tamaharin etehot hezan piin mañ mañamahan hat-evteamah, oñ hori tamahari pi kos rez manamah, povoz aban nap biñ ravat tin hepanez zait tat homehopanez pop pi ñeti horiñ maot nak hep, ma añarab modarin ñeti moreg nañ namañ hep, oñ pi nonair nai horitü map betet tin nenañihar tohot lop tinarinañ het pim modarinañ tin honeo hepanez nonoroz rez kek tat homehot hep. *Buk Song 34:12-16*

Modari hori etohopanen tookazat ev

¹³ Met ari zaitivonañ tin tovai sohopeken añarab modarizaro ari bahori etohopane? Evo, pot tohopeken paru mapori ari bahori naetotü, ¹⁴ oñ honep honepühö arim tin tohopekezavoz kaev ravat bahori avatat kakam nao etohopan, povoz ari paru poriz ñaihet tat zuam dei dei totunei, oñ God eñizohopanez homet biñ ravat, ¹⁵ arim loporizaroh Kristoz abatao ba ahö batat, Deim Amip ok, pot homevai sohopek. Met pot homevai sohopeken mod nari emat ari narin epat at añapan, “Met tokat God ari pimeri tinaek eñepanen tin hepek, pot hamegivoz kapot tair? Dein badede añepeken hatevetek.” ¹⁶ Met pot nari arin at añapanen ari masakavonañ ñeti biaviavoharam parun mañepek. Tat arimauz tin korav het Kristoz ñetiv baval hat tin tovai sohopeken, mod nari ari pim nonoroh sohot tin tohopekezavoz kaev ravat arimaz ñeti horiñ hahopanez pori, arimaz ñeti hahopanez poñ moregañ ravapanen, tu ravat, “Ae, dari hori ev hag,” pot hapan. ¹⁷ Met ari hori nao nat tinam hepeken God mod nari bagaa navat hepanen kakamao hatevetehopekez nao etapanen am rez kek tat tohopek, povoz tin ok, oñ hori nañ tohopeken modari hañ bahori etohopan, povoz arimauz ganovoz hañiv ok kakam pov etohopan.

Kristo darimaz hat ñomah-ñetiv

¹⁸ Met Kristo pop amun kakamao metooh. Met pi aban tinam toohap ok, oñ dari añarab horiri darim horivoz hañiv bakaz God hahan hehaek, pi hañ pov bat honerah ñomahaek dari Godinañ honeo raveg. Met rotap abanari pim heris urahan ñomah, oñ pim pulip paru ur nañom, ¹⁹ oñ am biriri hehapuh sat añarab ñomah-nariz pulihol memerizahan hehaek ñeti tinao mañahan paru hateveteh. ²⁰ Met batam aban Noa heh-porah akö pori hamarah parum ham heriñinañ biriri het horiñ toohan, God etet hañiv zuam namet, oñ am hehan Noa pim sip ahomak demoohan, añapur roholor parum añahol paru 8 nen pori kohat lokat hehan, ut baurorom ahor pelooohan paru kohat tin hehan, añarab mod hori tooh-pori map iv havé ahovok emiv elat ñomahan, parum pulihol sahan memerizahan hezaek, Kristoz pulip sat porin ñetiv mañooohan hateveteohavoz ev hahö. ²¹ Met iv havé povok Noar pimeri tin hehavoz zu, Iesuz homeo badae bategin ivoh emeehan dari amun tin ravat hez. Met ivoh emeeh-pov darim heriñ duv

hehaek olapanen maot tin ravakazao bon, oñ Iesu Kristo ñomahaekanañ maot baval hahavoz homet paru ivoh emeeh-pov, God darim zait horiñ bavetet lop tinarizaro anapanez hat pot etah. Met God Iesu Kristo baviriri batahan bal hat, ²² pi abarah helat Godiz mar giñasiz nakoe tek tinatak het enzoliholor abarah hez-mod maporiz korav ahop ravat hez.

4

Godiz hodad natariz tamahat natotü

¹ Met Kristoz heri korusik kakamao hatevetevai boi tat am home tinavonañ het toohavoz zut ari amun boi tat home tin povonañ hezei. Tepekepuh arim heri koruñik kakamao hatevetehopekez porah arim loporizaroh zait horiñ hepanezaek bon tovai sohopan. ² Met ari ham eparah hepekez porah zait hori poñ tovai nasohotü, oñ Godiz hahan hez-nen pot tohot hepek. ³ Met petev Godiz hodad natariz hori ahoñ tovai samahavoz zut, ari batam taput tovai modariz añahol ma abuholoz zait tat bogi tovai bolor hadez zut toog. Tat ari topouroogirah bolor gipiz ahotü tat novai iv kezañ ahoam nat ari rumurat hori ahoñ toog. Pot tohot akö bitat matut tat bizahan oraeh-poriz zait tat, “Deim ahö eñizamahari ev,” pot hat akö poriz abatañ ba ahö batat heg. ⁴ Povoze paru nari Godiz hodad narav het hori ahö poñ am tamah-porinañ ari honeo narav tamegin paru arin etet, “Ui arimau, tair tat paru darihanañ ba ze anat hez batah?” pot hat arimau kaev ravat ñebul arin añamah. ⁵ Met añarab ñomamaharir biriri hepanezeri dari tokat God map an etapanez porah pim etañik paru hori poñ tamah-pori rouvat hepanen, pi parum tamah-poñiz kapotaz at mañapanen paru hañiv hapanez pap tat tu ravat hepanen hañ horiv metapan. ⁶ Met paru ñomah-narin ñeti tinao mañahan hatevetehavoz kapot ev. Met dari ham añarab maporiz ñomamegivoz zut parum hori toohañiz hañiv bat parum heriñ ñomah, oñ God pohao het hezapuz zut pohazao tin het hepaneze hat pi sat parum puliholon mañah.

God masak etamahat modari metook

⁷ Met ham eparar nonair nai ev hez-epotü map bon tapanezao totoi ev ravovai samah, povoz ari etañ elat arimauz loporizaroz tin korav het inin inin Godin mañ mañovai sohopeken pi hatevetehopan. ⁸ Tapanen ari zakep tat nae nap loporizaro manohopekez hamoh-epov ahoam kez tohopek, povoz nim mod nap nao netapanen loporih kaev ravekezaek, ni zuam unun manat maot hom nameotü. ⁹ Met Iesuz homeo badae batat hez-modari arimatak emohopanez porah ari kaev ravat, “Ae, ari sei,” pot parun mañotunei, oñ paru bat em batat gipizor orohopanezatü manohopek. ¹⁰ Met God ari masakao anat pim zaitivok gogot tin tohopekez hat ari nap nim nem kez tinañ main main anahan hezaek, kez tin poñinañ het arim modari tin metohozei. ¹¹ Met ni nap, ñeti tinao modarin badede mañooken, God parun hamañamahavoz zut heriam ravohopan. Ma ni Iesuz homet hez-modari meñzookez pop Godiz kezavok het mod pori meñzookë. Met ari Kristonañ karar het pot tohopeken arim tohopekez-poñihö Godiz abatao ba ahö batohopan. Met pim kezavor abat ahö pov bon natotü, oñ pohazao potam het hepan. Rotap ev añoh.

Dari Kristozari kakamao hateveteok

¹² Met nem hat tinari, ari Godiz homeo badae batat hezaek honoñai poñir kañ ariti emamah-poñiz home midin tat, Kap tairatatihanañ dariti honoñai epeñ emamah batah, pot homehotunei. ¹³ Oñ Kristo hamarrah het honoñai

nañ hateveteohavoz zut, ari amun honoñai pot nañ hateveameg-okoekaz homet biñ ravat hezei. Met pot tohopeken pi alizavor abat ahovonañ ou ravapanez porah ari pinañ honeo biñ pïmau ravat hepek. ¹⁴ Met ari Kristoz abatao haovai samegivoz modari kaev ravat ñeti horiñ arin añohopanen, ari epat hahopek, “Met rotap Godiz Pul Tinap kez ahovonañap dari honeo hezavoz paru kaev ravat okat darin añamah.” Pot hat biñ ravat hepek. ¹⁵ Met nari mod nari ur ñomamah, ma mod napuz nai givogï bamah, ma modapuz gog tamahao bahori batamah, ma hori mod nao tamahaek, hañiv metamahan kakamao hateveteamah, oñ arihanañ nap pot nao tat kakamao metapanen bapanezavoz tin naravotu. ¹⁶ Oñ modari arin etet, “Kristozari ok,” pot arimaz hat kaev ravat hori etohopanen kakamao hatevetehopekezavoz ari kaev ravotunei, oñ, Kristoz abatao hamegivoz epat ok etamah, pot homet Godiz abatao bat hel bathozei.

¹⁷ Met God dari añarab an etat hañiv etapanez hahan hez-pov ev totoi emapanez tah. Met pi mamog dari pimeri ravat hezari an tat okat etapan, povoz tokat añarab pim ñetiv kos rez manamah-zakepiz pori rotap an tat honoñai horiñ metohopan. ¹⁸ Met ev menoh-epovoz zut batam epat menahan hez,

Met añarab tin tovai samahari abarah sat hepanez, “Tinaek ak,” hat boi tat tovai sohopenezaek, paru añarab pi kos rez manat hori tamah-pori tair tat tin poek sapan? Evo, rekot nasotu. *Sindaun 11:31*

Pot batam menahan hez. ¹⁹ Povoz darihanañ nari ev het honoñaiivor kakamao hatevetehopanez God gu hapanez pori am tin tohot epat homehopan, Met dari matut etat tinaharam etamah-pop darimaz tin korav hezaek, dari kakam epovoz home midin tohot naketu.

5

Ari koravori modariz korav hepek

¹ Met ne Kristoz añarab ravat hezariz gog aban koravop ev. Met pi hamarah het kakamao hateveteohan ne pinañ honeo het nem etañinañ pim toohavon eteohò, met tokat pim alizao ou ravapanen, ne maot pinañ deip honeo aliz tin povok hekazap ev. Met nem zut ari gog aban Iesuz añarab toguñ ravat hezariz koravorin ñeti katè epov añoman hatevetei. ² Met ari upai koravori raveg bon, oñ arim marasik pim bol sipsipiholoz korav ravat hepekez God anahan bat hezaek, abanari parum bol sipsipiholoz korav ravat hezavoz zut, ari poriz tin korav ravat hepekez pi zait tat hez. Povoz ari, “Evo, dei gog epov famegin moni avis anamah,” pot hat kaev ravotunei, oñ gog pov zaitivonañ tohot arim marasik bat hez-okori tin metohopekez homet tovai sohozei. ³ Met arim marasik anahan bat hez-okoriz ari aban ahori ravat paru ba irih batat hepekez homet ñeti kezañ mañohotunei, oñ parum etañik tin tovai sohopeken paru arim tohopekezavon etet taput tohot hepan. ⁴ Met pot ari tohot hepeken dari bol sipsipiholoz zut hezariz korav map ahop tokat maot erapanepuh, arim tohopekezañiz hañ tinañ alizavor red tin den peñ peñ elohopanezañ ari anapanen, pohazao bat hepeken bon natotu, oñ tin hepanen hepek.

Darim abatañ bat hor batook

⁵ Met ari aban houaveriz amun homet epat añom, arim aban koravoriz irih tin het parum hahopanez tohozei. Met ari mapori arim abatañ bat hor batat arim modariz irih hezei. Met ev hamoh-epovoz batam epat menahan hez,

Met aban nap pimauz abatao bat hel batat, “Ne tinap ev,” pot hamah-popuz God kos rez manamah, oñ pimauz abatao bat hor batat modariz irih tin hez-popuz pi masakao manamah. *Sindaun 3:34*

⁶ Pot menahan hez, povoz arimauz abatañ bat hor batat God kez ahovonañ hez-popuz mar kezasis irih tin hepeken, tokat piuhö maot bat hel avatapanez homet hez-porah arim abatañ maot bat hel avatapan. ⁷ Met pi arimaz tin korav hez, povoz tairañiz ari honoñai tat, “Tair tom batah,” pot homeameg-map poñ piin bar mañovai sohopeken pi hatevetet ari eñizhopan.

⁸ Kar, petev ari etañ elat tin etehot hezei. Met arimaz kaeven poh tamah-Seten pop hadehol ñai tat anumai modari menat namahavoz zut ari emenat bahorí avatohopanez hat sat em tohot arin et ba emeamah. ⁹ Oñ ari Kristoz homeo badae batameg-poek kez tat rouvat het horí pop kos rez manohot epat homehopek, Met dari Kristoz kaev ravakaz hat kakamao hateveteamegivoz zut, pim añarab ravat hez-modari amun kakam horí povoz roketak het kakamao hateveteamamah. Pot ari homet horí pop kos rez manohopek. ¹⁰ Met God masakavoz kapotaz mau popuhö tokat ari pim alizavok Kristonañ honeo pohazao tin het hepekez hahan hez. Met ari ev hamarrah het honoñai vor kakamao hateveteameg-pov aviam het bon tapanen pi bakez avatohopanen, ari zeí tok bah tin poraz zut kez tat rouvat hepek. ¹¹ Met pim kez ahov pohao het hepanez ne zait toh. Rotap ev hamoh.

Ñeti meteñ ev

¹² Met ne ñeti teki epov hahon aban Sailas neñizat menah. Met aban pop pi Iesu Kristoz gogot tin tamahaek nem bos pimaupuz zut ravat hezap ev. Met rotap God masakao anamah-ñeti epov rekö hat hatevetet arim loporizaroh bizat tin bahoré hat het tovai sohopekez homet ñeti epov hahon menah.

¹³ Met God ari ba ou avatahavoz zut Babilon añarab ba ou batahan Iesuzari ravat zeí epatak hez-eperi arimaz homet epat añomaz hah, “Met paru tin hepanez dei zait teg.” Met aban Mak nem ro pimaupuz zut ravat hez-pop amun arimaz homet, “Paru tin hep,” pot arimaz hah. ¹⁴ Met ari topourameg-porah nae nap zakep tameg-pov tin ou ravohopanez hat mar nae nap manohozei.

Met God ari Kristonañ ñed bat het añarab mapori lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

(Pitaz ñetiv menahat nen ev.)

2 PITA

Ñeti garosikao

2 Pita ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Pita añarab tairari zeï maposikaroh het Iesuz homeo badae batah-poriz maot homet ñeti mod epov menah. Met aban moreg nari hori tovai emohot Iesuz añarab taput tohopanez mañoohavoz, ma, “Iesu maot ev naerotü,” pot mañoohavoz homet Pita Iesuz ñeti maot badede mañat ganö aban moreg poriz mañoohao baval hat tovai sohopan hezavoz mañah. Ma Iesu zuam naer hehavoz kapot amun badede mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 35-iz zut bon tahan ñeti epov menat meeh.

Pita ñeti tokat epov menah

¹ Met ne Saimon Pita Iesu Kristohö pim aposor abanap banavatahan pim gog abanap ravat het pim ñetiv haovai samohop ev. Met dei Iesu Kristoz homeo badae batat hez-taput ari tin tameg-maporiz homet ñetiv ev menomaz toh. Met Iesu Kristo pi darim ahop hez, mef pi tapupuhö hori hegiekanañ maot pimero ba avatamah-popuhö, dari pimaz homeo badae batat hekaz tin pov tinaharam etat dari haanahan hez.

² Met ari Godir Iesu Kristo darim Amipuz kapotaz tin hodad ravovai samegiek, parupihö masakao ahoam ari anohopanen lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

Godiz kezao eñizamah

³ Eñarohol ae, met batam dari pim non tinaoroh sookaz Kristo as hahan, pim kezavor tinavohö beri akahan dari pimaz hodad haraveg, povoz pim kez ahö pov anamahaek, dari pimauz zaitivok homeamah-tin pot tairañ tovai sookan pi biñ ravat hepanez poñihar dari tovai sook. ⁴ Met dari tin tovai sookaz hat pim kezavor tin povonañ ñeti katë tinañ au hakahan hezaek dari hodad hakez, povoz ari ñeti katë poñiz homevai ham heriñinañ zait horiñ berevamahan tamah-potü natotü, oñ bazei manat kos rez manepekepuh God tinaharam tamahapuz zut het tovai sohopek.

⁵ Met tin tovai sookaz hodad poñ anohopanez hakahan hez, povoz ari pimaz homeo badae batat hezaek, hepekez tinavonañ tovai sohopekezao ma Godiz hodad tinao bat tovai sohopekez povokaro bahoneo batei. ⁶ Tat arimauz homevor gizañiz tin korav ravat hepekez pov, ma honoñai nao ariü ou ravohopanen kez tat tin hepekez pov, honeo bat hepekepuh Godiz irih tin het, ⁷ pim abatao bat hel bathopekez pov amun bahoneo batei. Tat arim modariz zakep tat het tin methopekez pov amun bahoneo batei.

⁸ Met ev menoh-epeñ rez kek tat tovai sohopekezaek arim loporizaroh an pap manat hepan, povoz ari darim Amip Iesu Kristoz homeameg-pov betezao naravotü, oñ pim zaitivok homeamahat tin tovai sohopeken arim tin tohopekezañ ulos badat ahö ravohopan. ⁹ Oñ ni nap tin poñ natotuz popuz epat haom, Met ni tin tovai sookez pi nim hori batam tovai emooñ-poñ ol haveteh, oñ ni kut tat et narë het pot netahavoz zuam unun manat hezap ok. Pot nimaz haom.

¹⁰ Nem modari, met God ari ba ou avatat arimaz as hahan emat pimero haraveg, povoz ganö betezao ravapan hezavoz ari, Rotap God ba ou avatahan dari pimero raveg, pot homet tin tovai sohopekezaek ari maot ñodat non horioroh nasotü, ¹¹ oñ God haitokor tezat bat sa avatapanen,

ari darim Amip Iesu Kristo hori hegiek maot pimeri ba avatamah-popuz zei tinasik lokat pohao tin het hepek.

¹² Met ev menoh-epeñ ari hodad hatat het Kristoz ñeti rotapuv baval hat tin samegivoz ne hodad, oñ ari tin hatevetet homehopekez hat ñeti epeñ arin badede am añohom. ¹³⁻¹⁴ Met darim Amip Iesu Kristo epat neen nañahon ne hodad ravoh, met ne ev hamarrah ahoam naketü, oñ ñomat ham heri epes betemaz pov totoi ravah, pot neen nañah, povoz ne nem ham heri epesinañ biriri hez-eparah arin badede añohoman hatevetet tin homehopeken tin ravohopan. ¹⁵ Met tokat ne ñomoman ari ñeti epeñ am rekó hat homehopekez homet petev ba ou batat ev menamoh.

Paru Kristoz toohat etet hateveteoh

¹⁶ Met dei aposor abanari darim Amip Iesu Kristo pim kezavonañ tovai emooh-ñetiv arin añoog-pov deimauz hodadevonañ ñeti betez nao arin ok naañ, oñ pi hamarrah erat kezavonañ het tovai emoohan pim kez ahó povon deim etañinañ eteogit ñeti rotapuñ arin añoog. ¹⁷⁻¹⁸ Met dei pinañ honeo dañ tin navok hegin God pim Papap aliz ahovonañ hez-ahó pop pim abatao bat hel batapan hat pim heris bapat batahan aliz povonañ pi hehan, abarahanañ epat hahan dei hateveteg, “Met ro nem ulovok homeme hezap ok, ne pim tovai samahavoz biñ ravat hez.” Pot dei aposor abanari dañevok hegin hahan hateveteg.

¹⁹ Met batam propet aban Godiz ñetiv hahan hatevetet haoh-pori Kristo tokat erapanez ñeti povor kao haoh, met Kristo haerahan propet aban poriz ñeti haohañiz, “Rotapuv ou haravah,” pot hameg. Met parum batam haoh-poñ havoñad kuturutak rañizat tin etevai samegivoz zut het nonor añairamah, povoz ari ñeti poñiz kapotaz tin hodad ravat homevai sohopeken Kristo maot erapanez porah zeit al tezapanez tamahan zeiz ahov berevat al tezat alizao anamahavoz zut arim loporizaroh alizao anat hepan. ²⁰⁻²¹ Met epat añoman hatevetei, met batam propet abanari tokat ou ravapanez haoh-poñ parumauz hodadevok homet haoh bon, oñ God pimaus mañat meohat Pul Tinap erat hodadeo manoohat manovai emoohan paru Godihanañ erat mañooh-ñeti hen poñ haoh. Povoz rekot darihanañ nap pimaus homevok batam ñeti haoh-poñiz kapotaz hodad tat hapan bon, oñ Godiz Pul Tinapuhó badede mañohopanen hodad ravat hahopan.

2

Moreg hahopanez poriz ñetiv Zud 4-13

¹ Met batam Godiz propet abanari pim ñetiv Israel añarabon mañovai emooh-porah propet aban moreg haoh-mod nari tapurah añaraboz ñaravatak ou ravat het, “Godihó ñeti epeñ dei arin añakaz añahañ ev,” pot añarabon moreg mañoohavoz zut, petev amun aban nari arim ñaravatak emapanepuh Godiz ñeti tin nañ arin naañotü, oñ darim Amip darimaz ñomat maot pimeri ba avatah-pop kos rez manat, “Darim ahó bonop ok,” pot hat ari pimaz homeo badae batameg-pov bahori avatohopanepuh ñeti horiñ añohopan. Met rotap paru pot hahopanezaek hañ horiv zuam bapan. ² Met paru pot arin añohot darim natotuz hahan hez-hori ahó poñ tohopenen, añarab Iesus homet hez-nari zait tat parum hori tohopenez taput tohopan. Met paru pori hori poñ tohopenen, añarab mod Iesus hom namee hepenez nari etet, “Iesus abatao haovai samah-okori hori tamah,” pot hapanzeak darim ahop Kristoz ñeti rotapuv baval hat tovai sameg-pov

bahorī batapan. ³ Met aban pori monis manohopeken parum bohopanez zait tat beri akat parumauz hodadevok homehopanez ñeti moregañ arin añat, “Godiz hahan hezat ev,” pot añohopan. Met horī pot añohopanez pori hañ horiv metat bahorī batapanez hahan hez-pop pi orat hez bon, oñ batamohanañ etaetam het gaa tat parun et bameehot tokatiz ñai bizat hez.

⁴ Met rotap paru hañ horiv bapanez hamoh-epovoz zut batam tooh-ñeti poñ añomaz ev toh. Met enzoliholohanañ nari horī toohan God et nenañ tat, “Ui, am sa tohop,” pot nak, oñ biñinañ demat kutur ahotaz lopotak horiek betehan sat hezaek, tokat ñevok bizat hañiv metapanez paru pori bagaa batahan hez. ⁵ Met modao ev. Batam añarab God kos rez manat horī ahoñ tovai emoohan pi ze manat, “Am sa tohop,” pot nak, oñ hahan ut baurorom ahor pelooan iv havē ahov manahan aban Noa Godiz ñeti tinao baval hat sohopanez añarab modarin mañoooh-popur pimeri 7, met pinañ honeo 8 nen pori, tin hehan mod maporizaro emiv elat ñomah. ⁶⁻⁸ Met batam amun Sodom ma Gomora ze ahō potakaroh añarab horī toohan God metahavoz ari hodad hakez. Met ze potakaroh paru añarab pori God darim natotuz hah-pot elat horiñ ahoam tohot hehan aban tin tohnap pim abatao Lot pi nen pop poek honeo het etet pim loporī honoñai tat hehan God añarab horī tooh-pori bahorī batapanez hah-porah garos Lot meehan pi ze pot betet sat pat naek hehan, God itiñad abarahanañ betehan erat ze potakaroh añarab poek hehari honeo map ñadat ñomat bon tahan it li nenañ oraeh. Oñ Lot aban tin pop pat naek sat hehaek tin heh. Met pot metahavoz homet rotap God kos rez manat horī tohopanez pori bahorī metoohat etapaneg ee, pot dari homet hodad haraveg. ⁹ Met batam Lot pot meñzahavoz zut, dari Godiz hahan hezat baval hat tovai sookan honoñai nañ dariti ou ravohopanen puihō rekot tinaek eñepanezat hez, met horī tovai sohopanez pori amun pi rekot tokat ñevok bizat hañ horiv metapanez ñai bizat et bameet hez. ¹⁰ Met añarab horī tohopanez mapori hañ horiv metapan, oñ añarab tairari Godiz hahan hezañ, “Betezañ ok,” pot hat betet parumauz heriñiz zait horiñiz berevamahat tamah-pori hañ horī ahoñ tokat metapan.

Met aban moreg etohopanez hamoh-pori parumauz abatañ bat hel batat parum zaitivok tohot abarah enzol tin hez-poriz ñaihet nat, oñ paru poriz ñeti horiñ hat, “Betzari ak,” pot paru hat batiu tiu batamah. ¹¹ Met aban horī hamoh-poriz kezao aviam, oñ abarah hez-enzol porihō paru ritou metat hezaek parum kezao ahoam hez, oñ ahō pori darim Amipunañ honeo hezaek paru aban parumaz ñeti horiñ hamah-poriz abatañ bat hor batapan hat ñeti nañ piin namañ am hez. ¹² Oñ anumaihol hodadeo bon hezan dari añarab urat nameg-poriz zut, aban horī poriz hodad tinao bon hezan ñeti nañiz kapotaz paru hodad narav, oñ ñeti poñ batiu tiu batat ñeti moregañ hamah. Tat anumai pori urat namegin bon tamahavoz zut, paru aban pori amun horī ravat bon tapan.

¹³ Met aban pori añarab modari bahorī metamahavoz zut tokat metohopan. Met paru hamoh-pori parumauz zait horiñinañ tovai sohot ourah modariz etañik horiñ tohot biñ ravat hez. Tamahan ari Kristoz añarab honeo topourat gipiz namegirah paru pori amun arinañ honeo topourat am horī tamahaek, paru aban obul ulagi ahō horiñ tat hezariz zut het paru tamah. ¹⁴ Met paru pot tohot añaholon etet gihov mot meet horī tamahapuh paru kaev narav, oñ am zaitivonañ tamah. Tat paru Iesuz homeo aviam badae batamah-porin ñeti moregañ mañamahan barotap batat ñodat non horioroh maot samah. Pot tovai paru modarizatun eteamahapuh parum

bohopenez hodadeo ahoam hez. ¹⁵ Met aban hori pot tamah-pori non tinaoro betet aban Belam pi Bio popuz rop batam non horioroh sooh-povoz zut paru tamah. Met aban ahö napuhö propet aban Belam pop hori nao tapanen monis manapanez hahan Belam taput tapan hat, ¹⁶ pim bol donkipuh toutat soohan God pim bol donki pop hodadeo manahan dari et abanariz ñevonañ piin mañat bagaa batah. Met Belam pot tat monis bapanez homehavoz zut petev paru pori amun monis bohopenez hori poñ tamah. Mai zavaruz poriz God ahoam mogao tat hez.

¹⁷ Met aban hori pori iveri het reamahan ivov naholotuzat ravamahavoz zut ma univ hadao urat urelamahan utar napel tamahavoz zut, parum ñetiñ hahopenen ari hatevetehot tin hepekez pov ari naetotü. Povoz paru kutur ahotak sat hepanez God parum hepanezaek tekeñ matut hatahan hez. ¹⁸ Met paru, “Dei tinari ev,” pot hat ñetiñ haovai samah. Tat paru magei Iesuz homeo badae batat garos hori tooh-poñ betet tin hez-pori hatevetet maot parum mamog zait horiñinañ het toohat tohopenez mañamahan bogi tamah. ¹⁹ Tat parun moreg epat mañamah, “Met arim heri nenañiz zaitivok tovai sohopek, povoz ari hori naravotü, oñ tin hepek.” Met pot paru modarin mañamah-pori parumauz hori tamah-poñihö bahori batamahan paru tin tohopenez bapap tat hez. Met rotap darihanañ tairap navoz ahoam zait tat hepanen hori povohö pi ritou metat bahori batat hepanez pop hori ravat hepan. Met hahö-epat aban hamoh-hori pori tamahaek paru hori ravat hez. ²⁰ Met paru rotap añarab tairari garos hamarah nonair nai horituz lopotak hehaekanañ darim Amip Iesu Kristo maot pimeri ba avatamah-popuz homeo badae batat tin ravat hez-pori maot ñeti moregañiz, “Rotapuñ ev,” pot hat poñiti samahaek, hori poñiz lopotak ñodat sohopen, povoz parum garos aviam hori hehavoz zut maot hori naravotü, oñ map hori pimau ravat hepan. ²¹ Met pot paru aban hamoh-pori tahaek batam paru pimaz homet non tinaoroh emoohat naem hehatin, parum horiñ am tovai emoohavoz hañ horiv aviam metapanezat ravah narab, oñ paru Godiz homeo badae batat pim ñeti katè hahan hez-rotap tin poñ baval hat haemoohaekanañ maot kos rez manat ñeti moregañ hamahaek parum hori tamah-poñiz hañ horiv ahoam metapanezat ravat hezag, zavaruzari tair tapan batah. ²² Met darim haovai sameg-ñeti epovokaroz zut paru tamah. Met had nap hokap ñizapanepuh em ravat maot sat napan. Met modao ev. Met añ nap pim bolop ivov mevetepanen tin hepanepuh maot sat bas kedet havaueo barizapanezaek molevok hori ravapan. *(Met pot hamegivoz zut aban hamoh-pori tin ravat hehaekanañ maot hori ravat hepan.)*

3

Darim Amip maot erapan

¹ Met nem hat tinari, batam arim tep nae hamenat meehon emahan ari bat et hareg, met petev tep modae maot ev menamoh. Met tep garos menoh-poer, petev menamoh-epeek, ari batam Godiz ñeti tinao hateveteg-pov maot hatevetet arim loporizaroh home tinavonañ hepekez homet batam menohot petev modao ev menamoh. ² Met batam propet aban tinari Godiz ñeti tin haoh-pov, ma darim Amip Iesu Kristo hori hegiek maot pimeri ba avatamah-popuz haoh-ñetiv dei arim aposor abanari arin añaogiek, ari ñeti tin epovokaroz homevai sohopekez ne zait tat maot ev menamoh.

³ Met tin homeme het bat hepekez homet ñeti epov arin añaom, Met tokat aliz metes totoi ravovai sohopenen aban nari parum ham heriñiz zaitivok berevohopenezat tovai hori tohopenez pori ou ravat, ari Kristo

maot erapanez ñai bizat het homeamegivoz kek hat, ⁴ ñebul haovai epat arin aňohopan, “Ae, met pi maot erapanez hahaek petev taek ev erat hez? Met pi maot erapanez hat sat hezaekanañ naer hezan, batam nonair nai mapotü matut tahaekanañ darim nonor pap nonair nai tovai ñomovai emoohavoz zut, petev am taput tamegin magei nao ou narav hez. Povoz dei, Pi maot naerotü, pot homeameg,” pot paru hapan. ⁵⁻⁶ Met batam God hahan mamog abarah nonair nai hezatur hezari ou ravahan hamar iv havevokanañ amun ou ravah. Tahan tokat aňarab hori toohan God hañiv metapanez hat hahan iv havè pov maot ahö ravat aňarabor nonair naitü bahori bataan bon tah. Met aban pot ou ravat arin aňohopanez hamoh-pori batam hamoh-epat metoohavoz zut, God paru metapan hezavoz hom namee hepan. ⁷ Met abarar hamarar nonair nai petev hez-epotuz God epat hahan hez, “Met tokat ne haoman it ahoñad ou ravat nonair nai okotü ñadat bavon batapan.” Pot hat pi et bameet hez. Met aňarab God kos rez manamah-pori ñevok bizat hori tamahavoz hañiv metapanen ñadat bon tapanez porah nonair naitü amun map ñadat bon tapan.

⁸ Oñ nem hat tinari, epov unun manotunei. Met dari aňarabohö homeamegin krimsasañ 1 tausen poñ houloam ok pot homeameg, met aliz honesis homet aviam ev pot homeameg. Oñ darim homeameg-okat God hom namee, oñ krimsasañ 1 tausen poñiz pi homeamahan aliz honesis zut ravat hez, ma aliz hon posiz pi homeamahan krimsasañ 1 tausen poñiz zut ravat hez. ⁹ Met batam Iesu Kristo maot erapanez hahan dari ev ñai biit het etet hez, oñ pi maot zuam naer tamahavoz kapot tair batah, pot nari hamah. Met pi maot erapanez hahaek aban upai bar haz betet gaa tat am hez-napuz zut pi nakez, oñ pi aňarab nari itañadek ñadat hori ravapanez zait nat, povoz parumaz homet aňarab mapori loporizaro boreurat parum horiñ betepan hat pi gaa tat etet hez.

Ab mageirar ham mageir anapan

¹⁰ Met aban givogip modari unun hezan kil emat nai givog bamahavoz zut, aňarab unun hepanen darim Amip maot erapan. Met erapanez aliz posik abar tol hat rapat bon tapanen, ñonisir zeizañir mapotü ma hamarar nonair nai map ev hez-epotü amun ñadat bon tapan. ¹¹ Met nonair nai potü bon tapan, povoz petev ari tair tohopek? Met ev het Godiz homehot tin tovai sohopekepuh, ¹² Iesu maot erapanez zaitivonañ het etet hepekezaek, pi zuam erapanez bavatepek. Met rotap tokat pi erapanen abarar hamarar nonair naitü ñadat pohao bon tapan, ¹³ oñ God ab mageirar ham mageir dari anapanen tin hekaz hakahan hez, povoz dari homet et bameevai sameg. Met tin poek nap hori nao natotü, oñ tin nenañiharam tohot hek.

Darim Amipuz ñai biit eteok

¹⁴ Kar nem hat tinari, met darim Amip maot erat ham magei tinar anapanez petev ari ñai biit etet hez-eparah arim loporizaroh hori nao naketü, oñ Godiz etañik zaitivonañ het tin tovai pinañ honeo hepekezavoz homet rez kek tat tovai sohopeken pi etehopanen ari tin hepek. ¹⁵⁻¹⁶ Met Kristo zuam erat aňarab hañiv metapanez hom namee, oñ am gaa tat etet aňarab mod nari paru amun hori hezaek maot pimeri bavatapanez hez, pot ari hodad ravei. Met God darim modap Pol amun hodadeo manahan pihoen menamah-tep mod poñik darim Amipuz ñeti tapü pov menat meamahan, tep poñiz nae ari bat et hareg. Met pi tepañ ahoam menat meamah-poñik ñeti nañiz kapoñ dari zuam hodad naravotuz poñ menahan hezaek, aňarab kut het Iesuz aviam homeamah-nari hatevetet

kapot bapat batat hamah. Met kut pori Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-ñeti modañiz amun kut tat het bapat batamah. Pot tamahaek tokat hañ horiv metapanezao parumauhö ba ou batamah.

¹⁷ Oñ nem hat tinari, ev menoh-epovoz ari hahodad, povoz ganö Godiz ñeti kateñ elohopanez aban nari ñeti moregañ arin añat beri akahopanen, ari barotap batat petev tin hakezaekanañ maot ñodät hori ravepek hezavoz arimauz tin korav ravat hezei. ¹⁸ Tat darim Amip Iesu Kristo hori hegiek, maot pimeri ba avatamah-popuz masakavoz roketak het pimaz tin hodad ravovai sohopek. Met pim kezavor abat ahov petev ahö ravovai samahaek sohot pohazao potam het hepan. Kar, rotap ev añoh.

(Pitaz ñetiv menahat nen ev.)

1 ZON

Ñeti garosikao

1 Zon ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Zon pi Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap, Esia zeisik Iesuz homeo badae batat heh-poriz homet ñeti epov menat meeh.

Met Esia poek aban moregari epat mañovai sooh, “Met darim heriñinañ hori nenañ tameg, povoz rekot Iesu darim heriñiz zut pimes nakez, oñ heri patasinañ hehan eteh, povoz darim ham heriñinañ horiñ tovai sookan pi hañiv naetotü.” Pot moreg mañovai soohavoz homet Zon ñeti epov menat badede mañah. Met Iesuz añarab rekö hat pim ñeti rotapuvov tin hodad tat kez tat tovai sohapan hat ñeti epov menah. Met paru nae nap lopori manat masak metohopanez pov amun badede mañah.

Iesu ñomahaekanañ krismasañ 60-z zut bon tahan pi abav ravat hehapuh Epesas zeitak het ñeti epov menah.

Zon ñeti garos epov menah

Iesu pohazao het hekazavoz maup ok

¹⁻² Met ñeti pohazao hekaz ahö nao arin ev añakaz teg. Met batam nonair nai bonorah pi heh. Tat tovai emoohapuh pi hamarrah ou ravat deinañ honeo sat em toohan deim etañinañ piin eteog, ma pim herisik dei ut uroog, ma pi haohan pim ñevon hateveteog. Met pi aban betez nap bon, oñ pi Papapunañ honeo hehaekanañ ev hamarrah erat ou ravahan eteog-pop piuhö dari pohazao Godinañ honeo tin het hekaz kapot ba ou batat añah-ñetiv ev hameg. ³⁻⁴ Met piin dei et hareet pim ñetiv haohan hateveteogivovz homet dari honeo Godir pim rop Iesu Kristonañ lop honeri ravat hekapuh dari mapori biñ pimau ravat hekaz hat dei ñeti epov menat ev arin bar añameg.

Godih aliz nena hez

⁵ Met Kristo pim gizasinañ haohan dei hateveteogit ñetiv arin añakaz ev teg. Godih kutur nat bon, oñ piih aliz nena hez. ⁶ Povoz dari, “Godinañ tin honeo sameg,” pot haovai am kuturutak het horiñ tovai sookazavoz darim haokaz pov moregao ravohopanen, dari ñeti rotapuv baval hat hat tovai nasohotü. ⁷ Oñ God piih aliz nena hezaek, pim aliz povok dari het tin tovai sohok, povoz dari lop honerinañ tin honeo hekan pim rop Iesu ñomah-popuz uvevohö darim hori tohokaz mapoñ ba ol betehopanen tin hek.

⁸ Met dari, “Evo, dei horiv natari ev,” pot hak, povoz darim loporizaroh in balavi tat hekaekanañ ñeti moreg pov hakan, darim loporizaroh Godiz ñeti rotapuv bon hepan. ⁹ Oñ darim hori tookaz poñiz homet God tinaharam tamahap batam tin etohopanez hakahan hez-popun bar mañovai sookan, pi rotap darim hori poñ ba ol betehopanen dari lop magei tinarizaronañ ravat hek. ¹⁰ Met God dari ham añaraboz epat hah, “Paru hori tamahari ok.” Pot pi hakahan hezaek dari, “Evo, dei horiv natari ev,” pot hak, povoz God pi ñeti moregao hamahap ok pot bavatakazavoz pim ñetiv darim loporizaroh naketü.

2

¹ Nem ñarohol ravat hezari, met ganö ari hori nañ tepek hezavoz homet ne ev arin añamoh. Oñ darihanañ nap hori nao tapan, povoz Iesu Kristo tinaharam tamahap, pi darinañ karar het pim Papapun darim hori tamegiñ ba ol betehopanez hat mañamahap ok. ² Met darim horiñiz hañ horiv bakaz hahan hehaek, pi hañ pov havat ñomahan Papap etet darim hori poñ ba ol beteamah. Met dari nenariz pot tat pi ñomah bon, oñ añarab zei maposikaroh het horiñ tamah-poriz homet Kristo ñomah.

³ Met dari Godiz hahan hez-taput baval hat tookapuh pim hezavoz tin hodad hek, povoz rekot epat hahok, “Met dei Godiz kapotaz tin hodad hakezari ev,” pot hahok. ⁴ Oñ nap, “Ne Godiz kapotaz tin hodad haravat hez,” pot hat met pim hahan hezat tin baval nak hepenez pop pim ñeti hapanez pov rotap naravotü, oñ pi aban moreg hamahap pot ravat hepan. ⁵⁻⁶ Oñ paru tairari Godiz hahan hezat hatevetet tin baval hat tovai sohopanez pori pimaz ahoam zait tat het loporizaro manohopanez pov ahö ravovai sohopenen, “Dei Godinañ honeo tin hez,” pot haovai Iesuz hamarah het tinaharam sat em toohavoz zut paru tovai sohopan.

Dari alizavok het tookaz ñetiv

⁷ Nem hat tinari, met ne ñeti katë magei navoz homet ev menamoh bon, oñ batam ari Kristoz ñetiv hahan hateveteg-porahanañ ñeti katë epov amun haovai emamahan ari hateveteameg. ⁸ Oñ petev aliz tinao dariti ahö ravovai samahan kuturut bon tovai samah, povoz nem hamoh-ñeti epov magei navoz zut ravat hez. Met Kristo hamarah het ñeti epovoz hahan hezat pi baval hat tovai añaraboz zakep tat paru meñizovai soohavoz zut ari amun baval hat nae nap arim modariz zakep tat paru meñizovai sameg.

⁹ Met aban nap epat hapan, “Ne Godiz aliz tinavok samohop ev.” Pot pi haovai pim mod napuz kaev ravat hepenez pop aliz povok naketü, oñ am kuturutak het sohopan. ¹⁰ Met aban nap pim modariz zakep tat loporü manohopanez pop pi rotap Godiz aliz tinavok sohopanezaek, pim etañ tin etet sohot ñodat non horioroh nasotü. ¹¹ Met rotap aban nap pim modariz kaev ravat hepenez pop pi am kuturutak het betezam sat em tohohan. Tapanen kutur potahö pim hodadeo bamezohopenen et narë hepenezaek pi nonoroz etet tin sohopanez kut tat hepan.

¹² Met ari nem ñarohol, Kristoz ñomahavoz homegin pi arim horiñ ba ol beteh, pot ravat hez, povoz ne arimaz homet ñeti epov ev menamoh. ¹³ Met ari aban koravori, batam nonair nai mapotü bonorah Iesu pi heh, ma petev pi am het tokat pohazao am hepenez popuz ari tin hodad hakez, povoz ne arimaz homet ñeti epov ev menamoh. Ma ari aban ro houavehol, Seten ari moreg etamah, oñ ari rez kin tat tin tovai sameg, povoz ne arimaz homet ev menamoh. ¹⁴ Ma ari nem ñarohol darim Papapuz ari tin hodad hakez, povoz arimaz homet ñeti epov ne ev menamoh. Ma ari aban koravori, ne maot epat arin añom, Met batam nonair nai mapotü bonorah Iesu pi heh, ma petev pi am het tokat pohazao am hepenez popuz ari tin hodad hakez, povoz ne arimaz homet ñeti epov ev menamoh. Ma ari aban ro houavehol, ari rez kin tat tin kez tat tovai samegiek, Godiz ñetiv arim loporizaroh tin kez tat bat hezaek Seten ritou hameteg, povoz ne arimaz homet ñeti epov ev menamoh.

Dari hamarahazatuz zait natotü

¹⁵ Met ham eparah añarab Godiz hom namee het parumauz zaitivoz homeamahat tamahariz zut ari totunei. Ma ham eparah nonair nai hez-potuz zait tat het arim loporizaroh ba ahö batotunei. Met hahö-epovokaro homepeken ariti tinavokaro ravapanen ari God darim Papapuz zait tat het

homehopeke? Evo, rekot ari pimaz hom namee hepek. ¹⁶ Met ari hodad, nariz loporizarohanañ home horiv berevamahan tamah-poñ, ma etañinañ etet zait tamah-poñ, ma parum abatañ ahò ravohopanez hat povor kao tamah-horì map poñ Papapuz hodadevokanañ naem, oñ añarab pot tamah-pori hamaraz hodadevoz berevamahat tamah. ¹⁷ Met ham eparar nonair nai hezatur añarab ev het hamaraz hodadevohò zait tat mañamahat tamah-poñ map bon ravapan, oñ dari Godiz hodadevonañ hahan hezat baval hat tovai samegiri bon naravotù, oñ pohazao tin het hek.

Kristoz kaev ravat hezariz ñetiv

¹⁸ Nem ñarohol, met petev aliz metes totoi ravah. Met batam paru Kristoz ñetiv haoh-pori epat hahan ari hateveteg, “Met aliz pos totoi ravapanez porah Kristoz kaev ravat hepanež ahò nap ou ravapan.” Pot hahan hez, met petev pim ou ravapanez hah-popuz zut mapori ou haravamah, povoz dari hodad, aliz metes totoi ravahan ok tamah. ¹⁹ Met hamoh-pori batam dari Iesuz homet topouroogirah paru darinañ honeo hehan dari parum kapotaz hodad narav heg. Met paru pori dari honeo hegiekanañ hodad modao bat eveteh. Met paru darinañ karar lop honerì ravat hegitin, dari am heg narab, oñ paru Kristozari narav, povoz dari Kristozari evetet main ravahan parum pot tah-kap pot dari hodad raveg.

²⁰ Met ari paru poriz tamahavoz zut tameg bon, oñ Kristoz Pul Tinap ari anahan arinañ honeo hez, povoz ari pim ñeti rotapuvoz tin hodad haravat hez. ²¹ Met ari Kristoz ñeti navoz kut tat hezavoz homet ne ev menamoh bon, oñ ari map hodad haravat hez. Met aban pori Kristoz ñeti rotapuv hamah bon, oñ ñeti moreg hamahavoz ari hodad hakez. ²² Met aban nap pi Iesuz epat hapan, “Met Kristo God ba ou batat meepanen erapanez batam hahan hez-pop pi Iesu bonop ok.” Pot hapaneb aban popuz epat hapek, “Met aban okop pi moreg hamahap ok.” Met pi tairap Iesuz pot hapaneb pop Kristozap narav het pir Papap kos rez manat okat hapan. ²³ Met Iesuz kapotaz pot bavai hat kos rez manapanez pop pim Papap God amun honeo kos rez manapan. Ma aban nap Iesu Godiz ropuz homeo badae batat hepan, povoz Iesur Papap amun parup honeo aban popunañ hepan.

Pul Tinap hodad tinao anohopan

²⁴ Povoz arimaüz tin korav hepekepuh ari batamohanañ ñeti hahan hezan hateveteameg-rotap pov arim loporizaroh tin bahorè hat hezei. Tepekepuh ari Godir pim rop Iesunañ tin honeo het hepek. ²⁵ Met Kristo ev hamarrah erat het dari pinañ karar pohazao het tin hekaz au añah-ñetiv dei hateveteg.

²⁶ Met ev aban moreg etohot non horioroh emeepanen sepekez zait tat hezariz ñetiv ne arin añoh. ²⁷ Oñ Kristo pim Pul Tinap haanahan arim loporizaroh hezaek, mod hamoh-pori Iesuz ñetiv ev hat ñeti moreg nañ arin añamahan ari bagaa navat tameg-pov tin bon. Oñ Pul Tinap hodad tinao anamah-pop pi hodad moreg nao naañairap ok, oñ ñeti epovoz kapot tin hodad ravepekez hat rotap nenaò arin añairhohan. Povoz aban moreg hamoh-poriz añohopanez ñeti poñ barotap batotunei, oñ Pul Tinapuhò hodad tairao anohopanez nen pov baval hat tovai sohot Kristonañ honeo tin hezei.

Godiz ñaroholoz ñetiv

²⁸ Kar nem ñarohol, met petev pinañ honeo dari tin hek, povoz pi maot abarahanañ erapanez porah dari piin etet tair etapan batah, pot homet ñaihet tat iz naravotù, oñ lop tinarizaronañ pim nakoe sat hek. ²⁹ Met Kristo

pi tinaharam tamahap ok, pov ari pimaz hodad hakez, povoz añarab pim zut tinaharam tovai sohopenez porin ari etet, “Paru okori Godiz ñarohol ok,” pot parumaz hahopek.

3

¹ Mai eñarohol, darim Papap darimaz zakep ahoam tat tin etamah. Tat pi epat darimaz hamah, “Met paru nem ñarohol ok.” Pot pi hakah, povoz rotap dari pim ñarohol haravat hez. Oñ paru ham añarab nari Godiz hodad narav, povoz dari pim ñarohol raveg-kap pot paru amun hodad nat hez. ² Nem hatari, met dari Godiz ñarohol ravat hez, oñ tokat abarah darim heriñ tair ravat hek-povoz kapot petev dari hodad narav, oñ dari epat hodad hakez, Kristo maot ourah erapanez porah dari pim herisir hepaneavon etekan pim zut dari bavatapanen tinavonañ hek, pot hahan hez-povoz dari hodad. ³ Met dari tokat pi maot erapanen pim zutari ravat hekaz hat biñ ravat het homeamegiri epat homevai sohok, Met Kristo lop hori narinañ bonop ok, oñ lop tinarinañ het tinaharam tamahap, povoz dari pim tamah-taput darim loporizaroz tin korav het tovai sohok.

⁴ Met God epat hah, “Ari tovai horiñ tohotunei.” Pot pi hahan hez, povoz nari hori poñ am tovai sohopenez pori pi kos rez manat pim ah ñe hahan hezao elohopan. ⁵ Met ari hodad, Kristoz loporih pi zait hori nao bon hezap ok, oñ dari añaraboz hori tamegiñiz kezao bavon batapanez hat ev hamarrah erat ou ravah. ⁶ Povoz paru tairari Kristonañ honeo hepaneaz pora zait hori poñ am tovai nasohotü, oñ paru tairari zait hori poñ am tovai sohopenez pori pim erat darimaz hat tah-kap potaz tin hodad narav hezaek, am potam hepanepuh pinañ honeo paru naketuzari ok.

⁷ Nem ñarohol ravat hezari, met ari ganö aban mod nari, “Dari Kristozari eveg, rekot horiñ am tovai sohok,” pot paru moreg añohopanen barotap batepek hezavoz ne homet maot epat arin añom, Met añarab Kristozari pi tinaharam tamah-povoz zut paru tin tohot hez. ⁸ Oñ batam nonair nai bonorah Seten moreg pop piuhö kapot tat hori nao tahapuh mapoñ tovai emamah, povoz pim zut añarab tairari hori tovai samah-pori pimeri ravat hez. Met Godiz rop moreg popuz gog tamahao pohazao bavon batapanez hat ev hamarrah erat ou ravah. ⁹ Met nap pi Godiz ñarop ravat hepan, povoz God pim Papap ravat hepanen pim Pap popuz hezhez tinao piiti ou ravat hepan. Tapanen pi rekot am horiv tovai nasohotü. ¹⁰ Met Godiz ñarohol pat tamah, met Seteniz ñarohol amun pat tamah, povoz dari rekot parum tamahat etet kapotaz tin hodad ravakaz ñetiv ev. Met paru horiñ am tovai samah, ma parum modariz zakep tat tin namet tamah-porin etet dari epat haok, “Met eperi Godiz ñarohol bon, oñ Seteniz ñarohol ev,” pot haok.

Nae nap zakep tookazao ev

¹¹ Met ari Iesuz ñetiv hatevetet homeo badae bategiekanañ, dari nae nap zakep tat modari loporizaro manookaz ñeti katè epov hahan hezaek hateveteameg. ¹² Met dari modari loporizaro manohok, povoz batam Adamiz rop Ken pi popuz hori tahavoz zut natotü. Met Ken pi Seteniz ravat baval hat hori tohot pim bosip Abel tin toohan etehot pimaz gitait havat ur ñomah.

¹³ Povoz nem modari, ari tin tovai sohopeken ham añarab Godiz zait natari arimaz kaev ravat hepanen home midin tat, Tairaz epat etamah, pot hometunei. ¹⁴ Met paru modariz kaev ravat tamah-pori ñomat hori ravapanez nonoroh samah, met dari pot nat, oñ dari modariz zakep tat loporizaro manameg, povoz epat hameg, “Met rotap dari ñomat hori

ravakaz nonoroh emoogiek betet petev pohazao tin het hekaz nonoroh sameg.”¹⁵ Met aban nap pim mod napuz kaev ravat tamah-popun God eteamahan pim mod pop ur hañomamahavoz zut ravat hez. Met dari hodad, nap pim modap ur ñomapanenzaek tin pohao het hepanez nonoroh nasotuzap ok, povoz nap pim modapuz kaev ravat hepanez-pop amun non tin pooroh nasohotü.

¹⁶ Met Kristo darimaz zakep tat pim heris biriri hepanez hom namee, oñ tin etapanez hat pi ñomah. Met pot etah, povoz dari modariz zakep tat loporizaro manookaz kap pot ba ou batah. Met pim pot etahavoz zut, dari amun darim modariz zakep tat paru tin hepanez hat paru tin metovai sookan modari emenapanez hapanen dari parumaz kaev naravotü, oñ am rez kin tat tin metohok.¹⁷ Met nap nonair naitunañ hepanepuh etepanen pim mod nap gipiz ma mod natü bon hepanen etet zakep tat naman het, “Ne God lopori manat hezap ev,” pot pi hapanen pim hapanezao moregao ravapan.¹⁸ Nem ñarohol, met dari betezam giz nenañik modariz zakep metookaz ñeti nenañ haokan tin naravotü, oñ rotap loporizarotihanañ homet parumaz zakep tat tin metohok, povoz rotap ravohopan.

Dari Godiz ñaihet natotuz ñetiv

¹⁹⁻²⁰ Met darim modariz loporizaro manat tovai sohok, povoz dari rekot epat haok, Met dari ñeti rotapuv baval hat tovai samegiri ev, pot haok. Oñ darihanañ nap nim hori tooñivoz homet, Mai pi ne hañ horiv netapan hezag ee, pot ni homet loporih honoñai tekezapun epat ne nañom, Met God pi map nonair nai tamegituz hodad hakez, povoz ni pimaz homeo badae batat hezavoz pi hodad hakezaek pimaz ñaihet natotü, oñ lop tinarinañ pim etañik tin hekë.²¹ Nem modari, dari tokat hañ horiv bakaz ñaihet tat darim loporizaroh honoñai nat hek, povoz dari Godiz etañik kez ravat tin rouvat hek.²²⁻²³ Met Godiz hahan hezat ev, Ari nem rop Iesu Kristoz homeo badae bathozei. Met nem ropuz hah-epat amun ari tat nae nap zakep tat tin metohozei. Met pim hahan hez-okat dari tat pim zaitovok sameg, povoz met tairaiz piin mañ mañameg-poiz pi hatevetet anamah.²⁴ Ma dari Godiz hahan hezat baval hat haovai tovai sookaz pori tin Godinañ honeo hekan pi amun darinañ karar hepan. Met pim Pul Tinap anahan darim loporizaroh het hodadeo anamah, povoz dari epat hameg, “Rotap God darinañ honeo hez.”

4

Pul Tinapur hodad horivoz ñetiv

¹ Met nem hat tinari, petev aban moreg nari zeisikaroh sat em tohot paru epat hamah, “Dei Godiz ñetiv ourah hamegiri ev.” Pot paru hamah, povoz aban nap, “Godiz Pul Tinap nem loporih hezan ne pim ñetiv ev hamoh,” pot hapanen ari hatevetet zuam barotap batotunei, oñ Godiz Pul Tinap hodadeo manamahan hamah, ma pi pat naekanañ hodad horiv bat okat hamah, pot homet pi zu metat etei.² Met pi pot zu metat etepeken rotap pi Godiz Pul Tinap hodadeo manapanen hañopan, povoz Kristoz tah-kapotaz epat hapan, “Met God Iesu Kristo meehan ev hamarrah erat abanap ravah.” Pot hapanen, Aban epop pi rotap Godiz Pul Tinapuhö hodadeo manamahan ok hamah, pot ari hodad ravepek.³ Oñ aban nap Kristoz hamoh-kap epat bar nak tapan, povoz ari epat hapek, “Evo, aban epop pi Godiz Pul Tinap hodadeo namanapuhö ev hamah.” Pot pimaz hapek. Met Kristoz kaev ravat hepanez hori pop tokat erapanez ñetiv hahan hezaek ari hat haveteg, oñ

rotap pim hodad horiv petev hamarrah haemat hezan arin ev añamoh-pori Iesuz kapotaz bavai hamah.

⁴ Oñ nem ñarohol, ari Godiz ñarohol ravat hezan pim Pul Tinap arim loporizaroh hez, povoz arim kezao ahoam, oñ mod hamoh-moreg aban poriz kezao aviam, povoz ñeti moregao añamahan ari ok barotap navat tameg. ⁵ Met paru aban moreg pori hamarrahazatuz hodadevonañ het okat hamahan ham añarab parum modari zait tat hateveteamah, ⁶ oñ dari ham añarab poriz zut bon, oñ dari Godizari ravat het pimauz ñetiv hamegin pim añarab modari hateveteamah, oñ añarab pimaz zait natari paru hat navet hez. Pot dari añarab main main tameg, povoz rekot Godiz Pul Tinapunañ het pim ñeti rotapuvov kapot hamahariz, ma aban hodad horivonañ het ñeti moregao hamahariz, dari tin hodad ravohotahoh hek.

God darimaz zakep tamah-ñetiv

⁷ Nem modari, met dari nae nap zakep tat loporizaro manookaz hodad pov God pimauhanañ emamah, povoz dari taput tovai sook. Met nap pim modariz zakep tat loporì manohopanez pop Godiz ñarop ravat het pim kapotaz tin hodad ravat hepanezap ok. ⁸ Met ne epat arin añom, Nap pim modariz zakep natotuz pop God darimaz zakep ahovonañ hezapuz kapotaz tin hodad naravotuzap ok. ⁹ Met God pim rop ham eparah meehan erat darim horiv bat ñomahapuh dari pohazao tin het hekaz nonor ba ou bataan, God darimaz zakep tat lop masak etamah-pov ou ravah. ¹⁰ Met pi darimaz zakep tahavoz kapot ev. Met dari Godiz zait tat loporizaro maneginahoh pi hañ darimaz zakep tat loporì anah bon, oñ pi pimauhö mamog darimaz zakep tat pim rop meet pot mañah, “Met ni horat añarab okoriz parum hori tamahañiz hañiv bapanez au hahon hezaek, ni sat hañ hori pov bat ñomeken parum horiñ rekot ba ol beteman paru maot deipinañ tin honeo ravat hepan.” Pot pim ropun mañat meehan erahan darimaz zakep tamah-kap pot ou ravahan dari etet hodad raveg. ¹¹ Povoz nem hatari, pi pot darimaz zakep tat eñzahavoz zut dari amun taput tat darim modariz zakep tat loporì manovai sookan tin ravohopan. ¹² Met dari Godin et narë, oñ nae nap meñizat tin metovai sohok, povoz pi darinañ honeo hepanen pim zakepiv darim loporizaroti ahö ravat tin hepan.

¹³ Met God pim Pul Tinap darim loporizaroh haanahan hakezaek, dari Godinañ honeo hezan pi amun darinañ honeo hez-epov dari hodad hakez. ¹⁴ Met darim Papap pim rop meehan erat dari ham añarab hori hegiek maot pimeri ba avatapanez hat ñomah. Tahan dei aposor aban modari deim etañinañ eteogin toohat ñetiv arin añovai sameg. ¹⁵ Met aban nap pi ourah epat hahopan, “Iesu pi Godiz rop ok.” Pot hahopanez popunañ God hepan, ma aban pop pi amun Godinañ honeo hepanezap ok. ¹⁶ Met God darimaz zakep tat loporì ahoam anamahavoz dari pimeri ravat hezarihö hodad tat barotap batameg.

Met God pi zakepivor masakavoz kapotaz maup hez. Povoz aban nap pim zut tin povonañ honeo het tovai sohopanez pop Godinañ honeo hepanen met God pinañ honeo amun hepan. ¹⁷ Met ev ham eparah Kristo pim Papapuz zait tat loporì manat pimaz ñaihet nat hehavoz zut, dari amun darim Papapuz zait tat loporizaro pihar manovai sameg-pov ahö ravovai sohopenen, tokat an etapanez aliz posik, God dari hañ horiv etapan hezag ee, pot homet dari ñaihet natotü, oñ pim nakoe sat biñ ravat lop tinarizaronañ hek. ¹⁸ Met Godihö darimaz zakep tat loporì anamahavoz dari tin hodad tat homeo badae batat hek, povoz pi hañ horiv etapanez

homet dari pimaz ñaihet natotü, oñ nap Godiz ñaihet tapanez pop God pimaz zakep tat loporï manat hez-kap pot pim loporih hodad narav, povoz pi epat hamah, Ne hañ horiv netapan hezag ee. Pot homet pimaz ñaihet tamah.

¹⁹ Met Godihö garos darimaz homet loporï haanah, povoz dari pimaz zait tat darim modariz amun loporizaro manameg. ²⁰ Met nap, “Ne Godiz zait tat loporï manamoh,” pot hahopanezap pim mod napun etet, kaev ravat hepenez popuz hapanezao moreg ravat hepenezao ok. Met pot menohovoz kapot ev. Mef hamoh-pop pim modapun et hareamah, oñ zait tat loporï naman hepan, povoz tair tat God pim et narez-popuz zait tat loporï manapan? Evo, rekot pop loporï namanotü. ²¹ Met Kristoz hahan hez-epov maot arin añom, Met Godiz zait tat het loporï manohopanez pop pim modariz amun zait tat loporï manohopan.

5

Dari horiñ ritou metameg

¹ Met tairap, “Batam God meeapan erapanez au hahan heh-pop pi Iesu tapup ok,” pot hamahap pi Godiz rop ravat hez. Met tairap darim Papapuz zait tat hepenez pop pim ñaroholoz amun zait tat hepan. ² Met dari Godiz zait tat pim hahan hezat baval hahot hek, povoz pim ñaro modariz amun zait tat loporï manat tin meñizovai sohok. ³ Met dari Godiz betezam zait natotü, oñ pimaz zait tat pim hahan hezat baval hat tovai sohok. Met hahan hez-poñ honoñai nao dari etohopanezañ bon, ⁴ oñ God dari pim ñarohol ba avatahan hezari rekot poñ baval haovai sohot pimaz homeo badae batohot, ham eparaz hodadevok berevohopanez zait horï poñ betet epat homeok, Met Kristo eñizohopanen dei horï poñ tovai nasohotü. Pot dari homehot kez tat hek, povoz pim hahan hez-poñihö honoñai nao dari naetotü. ⁵ Kar, añarab tairari, Iesu pi Godiz rop, pot homeo badae batohopanez nen poriz loporizaroh zait horï poñ ritou tat betet tin tohopan.

Iesu Kristoz kapot ba ou batah

⁶ Met Iesu Kristo abarohanañ erat hehan ivoh memeeh, met tokat zirah pim uveo darim horivoz hañiv pot ravahan pi ñomah. Met pim ivoh memeeh-nenavoz homet dari pimaz hodad raveg bon, oñ pim ñomah-povoz amun homet pim kapotaz hodad raveg. Met Godiz Pul Tinapuhö ñeti rotapuv hamahap-ok, povoz pim kapotaz tin hodad ravakaz hat hodadeo anamah. ⁷⁻⁸ Povoz ivoh memeeh-pov, ma ñomah-pov, ma Pul Tinap paru honeo ravahaek Iesu pi Godiz rop kap pot ba ou batahan dari etet hatevetet hodad raveg. ⁹ Met dari ham añaraboz tamegit homei. Met aban nap ñeti rotap tin nao hamahan, “Rotap ok pi hamah,” pot dari hameg. Oñ God pot hamahan dari barotap batameg-eperi pi ritou etat hez-ahö pop pim ropuz ñeti rotapuv hakahan hezaek dari, “Rotap ok hahan hez,” pot hahokan tin ravohopan. ¹⁰ Met povoz dari Godiz ropuz homeo badae batamegiriz loporizaroh pim ropuz ñeti rotapuv hez, oñ nap God, “Iesu nem rop ok,” pot hahan hez-ñeti ahö pov hatevetet, “Ñeti moregao ok,” pot hapanez pop pi God ñeti moreg hamahap ok, pot batatapan. ¹¹ Met Godiz ñeti rotap bat hekazao ev, Met pim rop meehan ev hamarrah erat ñomahaek, pi dari pohazao tin het hekaz kapot ravat hez. ¹² Met paru tairari ro popunañ homeo het sat em tamah-pori tokat paru pohazao tin het hepenez nonoroh samah, oñ paru mot tairari pinañ honeo nakez-pori non tin pooroh paru nas.

Dari pohazao tin het hekazao

¹³ Met ñeti menamoh-epeñiz kapot arin bar añomaz ev toh. Met ari Godiz ropuz ñetiv bat hezari rotap pohazao tin het hepekez nonoroh hasameg, met ganö ari pot hodad nat hepek hezavoz homet ne ev menamoh.

¹⁴⁻¹⁵ Met God pi nenap tinaharam tamahap ok, povoz dari tairañ tookan pi etehopanen tin ravohopanez nen poñ am tovai sookapuh, dari tairavoz teki tat piin mañ mañookan pi hatevetet dari naeñiz tohopan bon, oñ pi hatevetet eñizohopan, pot dari tin hodad hakez. Povoz dari pimaz ñaihet natotü, oñ kez tat het dari eñizohopanez am mañ mañovai sohok.

¹⁶ Met ni nap eteken nim mod nap Godiz homeo badae batat hepanez pop ñomat hori naravotuz nao tapanen etekepuh, God meñizapanez mañ mañekë. Pot teken hori tapanez pov God ol betet pi meñizapanez maot tin hepan. Met ev paru hori tapanen horiek meeapanen nasotuz poriz mañ mañekëz ev hamoh. Oñ nap ñomat hori ravapanez nonoroh am sohopanepuh maot non tinaoroh emapanez kaev ravat hepanen etekë, povoz pimaz Godin mañ mañekëz ne niin nanañotü. ¹⁷ Met dari hodad, añarab tin nat-poñ map horiñ ok, oñ hori nañ ñomat hori naravotuzañ ok.

¹⁸ Met dari hodad, Godiz ñarohol hori tovai nasohotü, oñ pim rop tin darimaz korav hezaek Seten hori pop rekot dari bahori naavatotü.

¹⁹ Met darim hodad hakez-modao ev, ham añarab map narizaro hori popuz marasik het pim zaitivok hamahat tovai samah, met dari pot nat, oñ Godiz ñarohol ravegiri ev. ²⁰ Met God pim rop meehan erat hamarrah ou ravahapuh dari God ñeti rotapuvov maupuz tin hodad ravookaz hat hodadeo haanah. Met Iesu darimaz hat erat pot tah, povoz petev dari pinañ honeo het sat em tamegiek, Godinañ amun honeo hez. Met pi map Ahop ravat pohazao tin het hekazavov maup ok.

²¹ Nem ñaro tinari, nem ñeti meteo ev, Met ganö ari god moreg narihö eñizohopanez homet gog nao tamah-poñiz zait tat eñatak sohopek hezavov arimauz tin korav ravat hezei.

(Zoniz ñetiv menahat nen ev.)

2 ZON

Ñeti garosikao

2 Zon ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Zon tapup ñeti mod epov menah. Met añ tinapur tet tinap menahan hezavoz aban hodadevonañ nari añ menah-poñariviz pot hamah, Met Zon pi Iesuz añarab togü nataz koravopuz homet añ tinap pot zu tat menah, met pim togü modataz koravopuz homet tet tinap pot zu tat menah, met togü potakaroh hehariz homet ñarohol pot menahan hez.

Met ñeti epovok amun ganö aban nari moreg hat Godiz ñetiv bapat batat añarabon mañohopanen barotap batapan hezavoz homet parun mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 60-z zut bon tahan Zon ñeti epov menat meeh.

Zon ñeti tokat epov menah

¹ Met ne zeisikaroh añarab Iesuz toguñ ravat hezariz gog aban koravop ev, met ni añ tin napur nim ñaroholoz homet ñeti epov ev menomaz toh. Met rotap ne arimaz zakep tat nem lopori ari anamoh, oñ ne nenapuhar pot tamoh bon, oñ añarab darim Amipuz ñeti rotapuvos tin hodad het hamah-modari amun arimaz zakep tamah. ² Met darim loporizaroh ñeti rotapuv hatevetet bizegin hez-pov pohazao darinañ hepanez homet hez, povoz dei arimaz zakep tameg.

³ Met darim Papap Godir pim rop Iesu Kristo dari masakavor zakepiv anohopanen lop tinarizaronañ het, dari ñeti tin rotapuvoharam haovai sohot nae nap modariz zakep tat meñizovai sookaz ne añamoh.

Dari zakepivonañ het tovai sook

⁴ Eñarohol, met ñeti rotapuv baval hat God darim Papap dari tookaz hahan hez-taput nim ñaro ninañ honeo hez-nariz tovai samah-ñetiv haovai emoohan ne hatevetet biñ ravoh. ⁵ Povoz arin epat añom, Met dari nae nap modariz zakep tat lopori manovai sook. Met pot añamoh-epov ñeti katè magei nao ne arin ev naañ, oñ garos hakahan hat havetet haovai sameg-tapuv ev. ⁶ Met dari Godiz zait tat pi loporizaro manak, povoz pim hahan hezat tovai sohok. Met pim hahan hez-ñeti katè epov batamohanañ ari hat haveteameg-tapü epov maot arin ev añomaz toh. Met ari nae nap arim modariz zakep tat zaitivonañ tin metovai sohozei.

Dari Kristoz ñetiv kez bat hek

⁷ Met petev ham eparah zeisikaroh aban moreg hamah-nari epat haovai samah, “Met God Iesu Kristo meehan erat het abanap narav.” Pot hamah-pori Kristo kos rez manat het ari Iesuzari moreg etapanez hat paru okat hamah. ⁸ Povoz tokat ari hañ tinao bepekez homet gog ahot tat pim non tinaoroh hasamegiek, betepeken betezao ravapanen hañ tinao nav tepek hezavoz, arim loporizaroz tin korav ravat het moreg hamah-povon hatevetetunei. ⁹ Met tairari Kristoz ñetiv hahan hezat tin bat nakez, oñ parumauhö hodad modañ bat bahoneo batat hamah-porinañ honeo God nakez, oñ God darim Papapur Iesu Kristoz ñetiv tairari tinam bat hez-porinañ honeo ravat pi hez. ¹⁰ Met nari arim hepekezaek emat Iesu Kristoz ñetiv arin afovai ñeti mod nao parum homevok bahoneo batat añapanen hatevetepek, povoz pori arim zeñik emapanez mañotunei. Ma, “God ari eñizohopanez zait teg,” pot paru porin amun mañotunei, oñ

bazei manepeken sap. ¹¹ Met ñeti moreg hori pov arin añapanez pori tin meñizepek, povoz parum hori hahopanez pov ari pot metohopeken am hahopanen tin naravotü.

Ñeti meteo

¹² Met ne ñetiñ ahoam añomaz homeamoh-poñ ev tep epeek namenotü, oñ totoi ne ak haemomaz toh, povoz emoman dari topourat ñeti hamoh-poñ nae nari mañohot tin hodad ravat biñ ravat hek.

¹³ Met nim sau tin God pi ba ou batah-popuz ñaro ev hezari arimaz homet, “Ari tin hezei,” pot hah.

(Zoniz ñetiv menahat nen ev.)

3 ZON

Ñeti garosikao

3 Zon ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Zon ñeti epovok aban pim hatap Gaias popuhö Iesuz toguñ ravat hehariz tin metovai soohavoz homet ñeti biñao menat mañah. Tat aban Daiotrepis popuz hori toohavoz ñeti hodadeo amun menat piin mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 60-z zut bon tahan Zon ñeti epov menat meeh.

Zon ñeti met epov menah

¹ Met ne añarab zeisikaroh Iesuz toguñ ravat hezariz gog aban koravop ev, Gaias ni nem hat tinap nimaz homet ne ñeti epov ev menomaz toh. Met deip ñeti rotapuv baval hat tovai samegiek, ne nimaz homet nem lopori niñar nanamoh.

² Met nem hat tinap, ni Iesuz nonoroh tinam sohot hodad tinavonañ hez-pov ne hodad, met honoñai nañ niiti berevapanen pim gogot tovai sameñiek, betekë hezavoz Godin nimaz mañ mañamoh. ³ Met ni tinam tameñip, deipim mod Iesuz homet hez-nari ev emat epat neen nañah, “Met aban Gaias pi Iesuz ñeti rotapuv baval hat tin tovai samah.” Pot nim tameñivoz paru hahan ne hatevetet biñ ravoh. ⁴ Met ari añarab tairari Iesuz ñetiv añoohon ari pimaz homeo badae batat hezaek, nem ñaroholoz zut ravat hez, met ari pori ñeti rotap povonañ tin het tovai samegin ñetiv hamahan ne hatevetet biñ pimau ravamoh.

Gaias gogot tin tooh-ñetiv

⁵ Met nem hat tinap, ak nimatak Iesuz ñetiv tin añarabon mañovai hotohanañ aban nim unun nari emamahan, bat em batat ni parumaz tin korav het masak metameñivoz, ⁶ paru porihanañ nari ev emat ñetiv hahan dei hateveteg. Povoz niin epat nañom, Erom, aban pori nimatak emat hepanepuh maot ze modataroh sapanez tapanen ni tairatü parum tekü tapanez potü maneken bat sapanen, God pot paru ni metekhezavon etepanen tin ravapan. ⁷ Met pot emamah-pori Kristoz gogot tohopanez homet parum ze kapoñ betet zeisikaroh mañovai emoohan, ze posikaroh paru tairari Iesuz hom namee heh-pori rekot pim gogot tohopanez monis ma mod nai amun naman tah. ⁸ Povoz dari Iesuz añarab aban gog pot tovai emamah-pori, ma parum zut tovai emohopanez pori, meñizat manookan paru Kristoz ñeti rotapuv an pap manat hepanezavoz gogot tovai am sohapan.

Daiotrepis popuz ñetiv

⁹ Met batam ne Iesuz añarab ak nimatak toguñ manat tovai samegiriz homet tep nae menat arihaz meehon haemah. Tahan aban Daiotrepis nenap arim ahop ravat hepanez zait tat hez, povoz pi nem tep poe meehon emahan pi bat rekö nak, oñ bazei manat hez. ¹⁰ Met pi pot tah, povoz ne ak emomapuh, pim hori tamah-poñ ba ou batat haoman hatevetepek. Met pi pop nemaz ñeti moreg horiñ haovai sohot nem abatao bahori batamah. Met hori nen pov tamah bon, oñ Iesuz añarab modari ze modatarohanañ arimatak emamahan, aban pop pi pat pori bat em navat tamahapuh, ze potak nari bat em batat tin metohopanez tamahan, pi aban hori pop paru bagaa batat epat mañamah, “Ae, met ari aban emah-pat okori bat em

batepek, povoz maot dei Iesuz añarab togü manookan ari emat deinañ karar togü namanotü, oñ main ravat betezari hepek.” Pot ñeti hori moreg pov parun mañat bagaa batamah.

Demitriasiz ñetiv ev

¹¹ Nem hat tinap, hori tovai samah-narin ni etet parum tamahat totun, oñ tairari tin tovai samah-porin etet parum tamahat tohoz. Met rotap añarab tin tamahari Godizari ok, oñ tairari hori tovai samah-pori pimaz hodad naravari ok.

¹² Met aban Demitrias pop Godiz ñeti rotapuv baval hat tin tovai samahavon modari etet, “Tin ok tamah,” pot pimaz hamah. Met dei amun pim tamahavon etet, “Pi tin ok tamah,” pot pimaz dei hameg. Met ari hodad, dei ñeti rotapuvohar hamegiri ev.

Ñeti meteo

¹³ Met ne niin nañomaz ñetiñ ahoam hez, met ne tep epeek ñeti poñ map menomaz zait nat. ¹⁴ Oñ ne totoï ak emomaz toh, povoz emoman deip toutat ñeti hamoh-poñ nae nap mañopain.

¹⁵ Met ni lop tinarinañ hekez ne Godin mañ mañamoh. Met ev nenañ het Iesuz homet hezari ni tin hekez homet hahan ev menoh. Met añarab ninañ ak het Iesuz homet hez-pori amun tin hepanez dei zait tat hameg.

(Zoniz ñetiv menahat nen ev.)

ZUD

Ñeti garosikao

Zud ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Zemis popuz bosip Zud ñeti epov menahap pi amun Iesuz bosip ok. Met aban moregari Iesuz ñetiv bapat batat añarabon mañat ba in balavi metoohaek, 2 Pita Pitahö ñeti menahavoz zut, Zud amun tapuvovoz homet ñeti epov menah.

Met Iesu abarah hasahan krismasañ 50-z zut bon tahan pi ñeti epov menah.

Zud ñeti epov menah

¹ Met ne Zud, Zemis popuz bosip, ne Iesu Kristoz gog abanap ev. Met ne ari God ba ou avatahan pim ñarohol ravegin, God arimaz zakep tat hezan, Iesu Kristo tin arimaz kōrav ravat hezavovoz homet ñeti epov ev menomaz toh.

² Met God zakepivor masakao ari anohopanen lop tinarizaronañ hepekez pov ariti an pap manohopanez ne zait toh.

Iesuz ñetiv bapat batoohao ev

2 Pita 2:1-18

³ Met nem hat tinari, ne ñeti ahö nao bon, oñ epat arin añom. Met dari houlori Iesuz ñetiv bat tamegin, God maot pimeri ba avatamah-ñeti poñikanañ nao menat arin añomaz ne zait tat homet hehö. Oñ petev God hodad modao ne nanahaek, epat arin añomaz ev toh, Met Godiz homeo barotap batat tovai sookaz ñetiv dari pim añarab hatevetet bahorë hat hekaz haanahan hezaek, dari ñeti pat nao bahoneo navatotü. Oñ petev aban nari ñeti pov bapat bavatat hamah, povoz ari kez tat pim ñeti tin nen povohar bat het modarin tinam mañohozei. ⁴ Met arin añoh-epovoz kapot ev, Met aban nari parum lop horirizaro ba iz batat ñeti moregao arin añapanen, parunañ honeo ravepekez hat arim ñaravatak emat hez. Met aban hamoh-pori Godiz ñetivovoz tin hom namee het epat moreg hamah, “Met dari Godiz masakavok samegiek, pi darim horiñ ol betet hañiv naetotuz hahan hez, povoz darimauz zaitivok takaz tairañ am tovai sohok.” Pot paru haovai Iesu Kristo darim ahö nenap ravat hez-pov kos rez manat, “Pi darim ahö bonop ak,” pot hamah. Met aban pot hahopanez pori rotap hañiv bat hori ravapanez batam ñetiv hamenahan hez.

⁵ Met paru God kos rez manamah-pori hañ horiv tokat bapanez ñetiv hahan hezao ari hahodad, oñ unun manepek hezavovoz ne arin epat añom. Met batam Israel añarab Izip zeisik hehan bahori metat kakam ahov metoohan, God paru meñizat mapori zeì posikanañ baverevahan emah. Met tokat paru tapurihanañ nari pim mañahao elat barotap navat hehan pi pori men ñomah. ⁶ Met enzol nariz tahat amun añom. Met batam enzol tin heh-porihanañ nari Godihö paru nao tapanez mañah-pot paru nat, oñ paru pi ritou metapan hat pim parun mañahao elah. Tahan pori biñinañ demat kutur ahotaz lopotak betehan poek hez. Met tokat God ñevok evizapanez hahan hez-aliz ahö posik hañ horiv metapanez au mañahan hez. ⁷ Met parum pot pim ñeo elahavovoz zut, batam Sodom ma Gomora zeì ahö potakaroh añarab hehariz, zeì potakaroz totoì hehari, paru Godiz ñeo elah. Tahapuh paru betezam nae nari bohöt het abanari aban modariz zait tat paru honeo hori ravat pot nañ tooh. Met pot tooh-pori hañ horiv

metapan hat, God it pohao ñadohot hezañad rañizat zei ahö potakaroh betehan paru mapori ñadat ñomah. Met pot metahavoz zut ganö dari taput etapanen itiñadek ñadak hezavoz homet, hodad tinao bat het tinam tovai sohok.

⁸ Met batam hori toohan hamoh-epovoz zut petev arim ñaravatak aban emat hez-pori am taput tamah. Met parum hodadeo ginohan tamahan Godiz hahan hezat elat, parumauz zaitivok berevamahat hori ahoñ tamahan parum heriñ hori ravamah. Pot paru tohot Godir aban nari parum korav ahori hepanez kaev ravamah, ma enzol aliz ahö tinavonañariz batiu tiu batohot, “Betezari ok,” pot parumaz hamah. ⁹ Met enzoliholoz ahopuz abatao Maikel batam aban Moses ñomahan Seten moreg popur Maikel parupihanañ tairap Mosesiz heris bapanez ñeti pov nae nap hah-porah Maikelin ñai mañat epat mañah, “Pi ham abanap eveg, ni heken neohö bom.” Pot mañahan Maikel moreg popuz hori hahavoz homet pimauhö batiu tiu batat ñeti hañ hori nao piin namañ, oñ epat mañah, “Darim Amip pimauhö ñeti hori hañ-okovoz hañiv tokat ni nanapan.” ¹⁰ Oñ aban arinañ hezan hamoh-pori Maikel tin pot mañahavoz zut nak hezari ok. Tat paru tairavoz kapotaz tin hodad nat hez-povoz ñeti hori povor kao am hahot hez. Pot hamahari bol bedehol kapotaz hodad nat kut het betezam sat em tamahavoz zut, parumauz zaitivok berevamahat tamahan, hori poñihö tokat hañ horiv metapanen horiek sapanez nonor ba ou batamah.

¹¹ Ui mai zakep oe, met paru batam hori tooh-poriz zut, petev arimatak emat hez-pori tamah. Met aban Ken Godiz ñeo elat pimauz zaitivok soohavoz zut tamah. Ma aban Belam amun moni ahos bohopanez hat añarab modarin horiñ tohopanez mañairohavoiz zut, petev paru taput tat modarin horiñ mañairamah. Ma aban Kora popuhö Moses Israel añaraboz ahop ritou metapan hat ñeti kezao hahan, God pi men ñomahavoz zut paru arinañ hez-pori amun ñomat hori ravapanez nonoroh samah.

¹² Met ari Iesuz añarab pim eñzahavoz homet honeo topourat gipiz namegira, paru pori amun emat ari tin honeo het nepekez hom namee, oñ parumauz tohopanez nenavoz homet hadehol gipiz napanez rez kek tat namahavoz zut paru biñavonañ het rez kek tat ahoam namahapuh, parum lop horirizaronañ arim topour poñ bahori batamah. Met parum hori pot tamahavoz homet epovoti zu tat ne añom. Met parum hezao utar bonorah un emamah-navoz zut hez. Met un pot nao emamah-porah utar napel hezan darim adañ tin rapapanezat narav tamahan, hadao urat un pov am betezam basat em tamahavoz zut paru pori ari tin naet het betezam sat em tamah. Ma zi named uloñ navad het nu ravamahan maup batiz beteamahavoz zut, paru ñomat hori ravapanezat hez. ¹³ Ma iveri ñai rezat dugdug tamahapuh elamahan kulupiñ emat ourah iv haravesik togü manat oraezan eteamegivoz zut, paru aban pot tamah-pori ourah hori tovai emamahan dari eteameg. Met zeiz nañ abarah berevat sat em tamahavoz zut, aban pori añarab moreg metohopanez hat zeisikaroh sat em tamah. Met paru pot tamahari map kutur manat hez-potak sat hepanez God hahan hez-poeke betepanen sat pohazao het hepan.

Horì tamah-pori hañ horiv bapan

¹⁴ Met Adam popuz ro puputip Zaret, met Zaret popuz rop Inok heh. Met Inok popuhö aban tokat berevat hori tohopanez poriz hodad tat epat hah, “Hatevetei, met darim Amip pim enzol tin map ahovokaronañ erapan.

¹⁵ Tapanepuh ev hamarah añarab hez-mapori ñevok evizat an etapan. Tat tairari pimaz hom namee het betezam hori povor kao tamah, ma Godiz kaev ravat pimaz ñeti horiv hamah-pori hañ horiv metapan.” Met aban

arinañ petev hez-poriz tamahavoz Inok batam pot hahan menahan hez. ¹⁶ Met paru aban pori parum modariz ñeti horiñ moreg hat, “Paru okori horiñ tamah,” pot hamahapuh parumauz abatañ bat hel batat parum zait horiñiz eñatak tovai sohot hez. Ma modari tin hepanez hom namee, oñ parum mod porin mañohopanen parum hahopanezat tovai sohopenez hat sesekor mañamah. Pot aban hamoh-pori tamah, povoz tokat hañ horiv paru manapan.

Tin tovai sohopenez mañah-ñetiv

¹⁷ Met nem hat tinari, batam darim Amip Iesu Kristoz aposor abanari arin epat añoohavoz homei, ¹⁸ “Met Kristo maot erapanez aliz metë pos totoi ravovai sohopenen, aban nari Godiz hom namee het parumauz zaitivok homehopanezat tovai sohopenez pori het ari pimaz zait tat hepekezariz kek hat ñebul arin añoohan.” ¹⁹ Met aban pori ari pot etohopanez aposor abanarihö arin añooh-poriz loporizaroh Godiz Pul Tinap nakez, oñ parumauz homevok berevamahatam tovai samahaek, ari Iesuz añarabon ñeti moregañ añat ba everat bamain main avatamah.

²⁰ Met nem hatari, parum tamah-pot ari tovai totunei, oñ ari Iesu Kristoz homeo badae batat hez-pov tin mapov ok, povoz rez kek tat pim home tin pov arim loporizaroh ahö ravohopanezat tohozei. Tat pim Pul Tinap ari bakez avatohopanen kez povonañ het piinmañ mañohozei. ²¹ Met darim Amip Iesu Kristo maot erapanez petev ari ñai bizat etet hez-eparah arim hepekezavoz tin korav het God arimaz loporï anat zakep etamahavoz homet hezei. Pot homehot hepeken pi maot erat arimaz zakep tat avat tinaek eñepanen, pinañ honeo pohazao tin het hepek.

²² Met paru añarab tairari Iesuz homet, Pim ñetiv tin bat hekazao, ma upai nao ev, pot homehopanezari barotap batohopanez hat zavaruvonañ het ñeti tinao ari parun mañohozei. ²³ Ma añarab nari hori povor kao tovai sohopenepuh ganö paru itañadek sapan hezavoz paru Iesuzari ravat non tinaoroh sohopenez mañairohozei, oñ ganö parum hori tohopanez poñin ari amun etet hori taput tohopek hezavoz, hori poñikanañ ari bazei manat hodad tinavonañ het ñeti tinao mod porin mañohozei.

Godiz biñ mañookazao ev

²⁴⁻²⁵ Met God nenap dari tin etamahapuz homet, “Tin etameñ,” pot piin mañovai sohok. Met dari horivonañ hegin pi darim Amip Iesu Kristo meehan erat darim hori toog-poñiz homet hañiv bat ñomah, povoz God dari maot pimeri ba avatamah. Met pi rekot darimaz tin korav hakezaek, dari maot ñodat hori naravotü, oñ pi tokat avapanepuh pimaunañ karar pim alizavok eñepanen biñavonañ tin hekan darimaz pi ñeti hori nao nakaotü. Met pi batamohanañ alizavor kezavonañ het petev am hez, ma tokat pi am hepenezap nonair nai mapotur maporiz korav ahop ravat hezavoz dari homet piin biñ mañovai sohok. Rotap ev añamoh.

(Zudiz ñetiv menahat nen ev.)

REVELESEN Ñeti garosikao

Revelesen Tokat Ou Ravohopanezañiz ñeti kapot ev. Met Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ Zon pop Iesuz ñetiv añarabon mañovai soohavoz, aban nari kaev ravat pi iv havevoz lopotak ham tit nataz abatao Patmos hameg-potak pi basat kakam zeimakeh memorizah. Met Zon poek hehan, Godiz Pul Tinap potazao bavatat tokat berevohopanezañ ahoam mañairoohan pi eteoh. Tat pim eteoh-poñ menahan hezaek rekö hameg. Met dari ñeti epov rekö hamegipuh mapoñ hodad narav hez batah, oñ kap epat ou ravamahan hodad haravameg. Met Iesu Setenir hori modari ritou hametat hepanen paru ñodat pohao hori ravapan. Tapanen tairari Iesuz homeo badae batat rez kek tat tovai sohopenez pori tinaek meñepanen hepan, oñ paru añarab hori tamahari hañiv metohopanen kakamao hatevethopanez kap pot ba ou batat mañairah.

Met Zon tapup Zon, 1 Zon, 2 Zon, 3 Zon ñeti poñ amun menah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 65-iz zut bon tahan Zon ñeti epov menah.

Tokat Ou Ravohopanezañin Kristo Zonin mañairooh

¹ Met tep epatak Godihö Iesu Kriston mañoochat ev. Met piin epat mañah, “Met tokat ou ravohopanez potuz añarab petev hodad nat hezaek tin hodad tapanez ni nem añarabon mañookë.” Pot mañahan Iesu pim enzolip meehan erat ne Zon pim gog aban epopun nañat nañairoohan eteohö. ² Met pi neen nañairoohan eteohö-pot, ma Godir Kristoz haohan ne hateteohö-map poñ, rotapuñ ok, pot ev arin añaamoh. ³ Met rotap ou ravohopanez menamoh-epañ totoi ou ravohopan, povoz ari tairari tep epatak tokat ou ravohopanezañiz ñetiv rekö hahopekez pori, ma ari tairari hatevetet baval hat tohopekez pori, ari biñ ravat hepek.

Kristoz toguñik hehariz ñetiv

⁴⁻⁵ Met ne Zon ari Esia zeisik zei ahoñ 7 poñik añarab Iesuz togut ravat hezariz homet ñeti epov ev menamoh. Met God batam hehapuh petev am het tokat am hepanez popur pim Pul Tinañ 7, ma Iesu Kristo ari masakao anohopanen lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh. Met Godiz Pul Tin poñ pim toutamah-tek tin potaz nakoe hez, met Iesu Kristo pi tinam ev hamarrah pim Papapuz ñetiv ba ou batoohan eteogip ok, met pi ñomahaekanañ garos ravat maot biriri ravat bal hakah. Tat pi ham eparah aban korav ahö mapori ritou metat petev ahop ravat hez. Met pi tapup darimaz zakep tat hehapuh darim hori tovai emoog-poñihö birepez zut edemat hehan hegiek, pi erat poñiz hañiv bat ñomahapuh darim hori poñ olah. ⁶ Tahapuh dari God pim Papapuz gog añarab mageiri ba avatahan pim gogot tovai añarab modariz mañ mañovai sameg. Pot tat eñizah, povoz pimaz epat homevai sook, Met pim abat ahovor kezao bon natotü, oñ pohao het hepan. Rotap ev añoh.

⁷ Met pi maot univok het erapanez tamahag etehozei. Tapanen añarab tairari pi urahan ñomah-pori met zei maposikarohari piin etet, Ai oe, darim hori tamegiñiz hañiv etapanezap ak eramahag etei, pot homet iñir zakep tat uloñ hori ravat hepan. Met rotap hamoh-epat ou ravapanen etekazat ev hamoh.

⁸ Met God epat hahan hez, “Ne maporiz revah kez ahovonañ hez-epop batam nonair nai bonorah ne het haohon nonair nai ev ou ravah, met petev am het tokat potü map bon tapanen ne am hem.”

Zon Kriston etehavoz ñetiv

⁹ Met ne Zon arim nanep ravat hezap ñeti epov ev menamoh. Met dari Iesuz togü honet ravat pinañ honeo hezavoz aban nari kaev ravat kakamao etamahan pi darim revah avat eñizamahan dari rez kek tat tovai sameg. Met ne Godiz ñetiv Iesuz ba ou batooh-pov añarabon mañovai emoohon aban nari kaev ravat ne navat ev iv havê ahovoz lopotak ham tit nataz abatao Patmos poek boutitak navat emat kakam zeimakeh nemerizahan ne ev hez. ¹⁰ Met ev het Sande aliz nasik darim Amipuz homet hehon pim Pul Tinap nem loporih an pap manahan nem kosimarah ñe ahov tibivoz zut nao ¹¹ epat hah, “Met nim nañairoman etehokez epeñ paru Iesuz añarab toguñ 7 zei ahoñik hezarihaz menat meeken sap. Met zei ahö poñiz abatañ ev, Epesas, Simena, Pegamam, Taiataira, Sadis, Piladelpia, Leodisia, zei hahö-epeñik hezarihaz menat mee.”

¹² Pot hahan ne, Tairapuhö neen nañamah batah? pot homet boreurat etehon it ramuñ 7 golvonañ matut tahan hehañ oraehan, ¹³ ram poñiz ñaravatak nap rouvat heh. Met pop pi aban abarahanañ erat heh-popuz zut hehap pim dimip aban ahoriz meamahariz zutap meehan er horat pim eñañik sat heh, met pim ulor heipitak zapatis golvonañ matut tahan hehas urahan heh. ¹⁴ Met pim gag taet id aerapuz zut map aer ravat hehan pim etañ it rai raisiz zut heh. ¹⁵ Met pim eñ kokoñ pei nain eteamegin siv mavat den peñ peñ el meamahavoz zut peñ hat hehan pim ñeo iv mezeo ahoam riri hamahavoz zut hahan ne hateveteohö. ¹⁶ Met pim mar giñasik zeizañ 7 bat hehan pim gizasikanañ en kaiz toves nasiti nasiti baelahan ñai tat hehas berevat heh. Met pim et batarop gitap revah helat kezao mañamahavoz zut heh. ¹⁷ Met ne popun etet ñomohopuz zut pim eñañik ñodat oraehon, pim mar giñas nem herisik bizat epat nañah, “Ni ñaihet totun. Met ne batam nonair nai bonorah hehö, met tokat ne am het pohao hemazap ev.” ¹⁸ Pot nañat maot epat nañah, “Met ne ñomohoekanañ maot biriri ravat pohao hemaz hezap ev. Tat ne añarab ñomamahavoz korav hez, ma parum pulihol sat hez-zei posiz haitokoroz kirap ne bat hez. ¹⁹ Povoze petev ou ravamahan eteamen-okoñ, ma tokat ou ravohopanez poñ, nañairohoman eteokezat map menohez. ²⁰ Met ev nem mar giñasik zeizañ 7 bat hez, ma it ramuñ 7 golvonañ matut tahan hez-poñiz kapot bar nañomaz ev toh. Met zei ahö abatañ hahö-poñik nem añarab toguñ 7 poñiz zut it ramuñ 7 ravat hez. Met paru togü poñiz enzol parumaz korav hez-poriz zut zeizañ 7 ev bat hez.” Pot hahan ne hateveteohö.

2

Epesas zei potakariz ñetiv

¹ Met pi pot nañah-pop maot neen epat nañah, “Met ni paru Epesas zeitak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñeti nañomaz toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekö hapan. Met ev nem mar giñasik zeizañ 7 bat hez, ma it ramuñ 7 golvonañ matut tahan hez-epeñiz ñaravañik ne sat em tamohop ev, povoz ari Epesas añarabon epat añoman hatevetei. ² Met arim tamegit ne hodad, ari nem gogot tin kezao tohot kaev narav, oñ rez kek tat tameg. Ma ari añarab hori tamaharinañ honeo hepekez zait nat, ma paru tairari, ‘Dei Kristoz aposor aban ba ou avatat emeehan emamegiri ev,’ pot

haohari zu metegin aban moregari pot ravah. ³ Ma ari rez kek tat nem ñetiv añarabon mañovai soogin modari bahorì etoohan, ari kaev ravat ne neveteg bon, oñ am tin tovai sameg. Pov tin ok tameg. ⁴ Oñ arim horì nen epovon ne eteamohon tin narav, povoz añoman ari maot natotuzao bar añomaz ev toh. Met ari kapot tat nemaz homeo badae bateg-porah nemaz ahoam zait tat heg, oñ petev ari pot nat het nemaz aviam zait tat hez. Pot tamegin ne eteamohon tin narav. ⁵ Povoz ari epat homepekez arin añamoh, Rotap dari garos Iesuz ahoam zait tat heg-pov betet ñodeg. Pot homet hodad tinao bat horì tameg-poñ betet arim garos tin toogit maot tohozei. Oñ ari hamoh-epat nat tepek, povoz ne ariti emat arim togù okataz it ramù poñad ba upimapuh baveteman sapanen betezam hepek. ⁶ Met arim horì tamegit ok ne arin bar haañoh, oñ arim tin tameg-mod epov amun añom, Met ne aban Nikolas popunañariz tamahavoz kaev ravamoh-taput ari amun ahoam parumauz kaev ravat kos rez manat hez.

⁷ Met ari Epesas añarab hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñeti epeñ tin hatevetet hezei. Met paru tairari Seten moreg metohopenan am rez kek tat tin tovai sohopenez porin mañoman, paru zi pohao het hepanezamedez uloñ tavat nohot pohao het hepan. Met zi hamoh-pomed Godiz ham tinarah hez.” Pot Epesas zeitakarín mañomaz neen bar nañah.

Simena zeí potakariz ñetiv

⁸ Pot nañat maot neen epat nañah, “Met ni paru Simena zeí ahö potak añarab nemaz homet hez-togù potakaz nem ñeti nañomaz toh-epov menat meekeñ sapanen paru bat rekò hapan. Met ne batam nonair nai bonorah hehö, met tokat am het pohao hemazap ev, batam ñomat maot birirì ravat hezapuhö ev ari Simena añarabon añoman hatevetepek. ⁹ Met arim honoñai povor kao etamah-poñin ne et hareet hez. Ma ari ham eparahaz nonair naitü bonori hez, pot ne hodad, oñ rotap ari nem añarab haravat abarahaz nonair nai tinatü havat hez. Met paru, ‘Dei Zudahol eveg, Godiz añarab tinari ravat hez,’ pot hamahari arimaz ñeti moreg modarin mañamah-pov ne hodad, oñ paru pori pim añarab bonori ok, Seten paru beri hamahan pim togut ravat hez. ¹⁰ Met mod nari ari bahorì etohopenan kakamao hatevetehepekez tamah-povoz ari pot etohopenezavoz ñaihet totunei, oñ hatevetei. Seten pot homeh, Rotap paru pimeri ravah, ma nemeri maot ravapan batah? Pot homet ñai aban narin hodadeo manapanen paru arim nari bat kakamavoz zeimakeh memerizapanen hepan. Tapanen arim honoñai tat hepekez poñ alizañ 10 hepeken bon tapan. Met paru men oñomapanez hapanen ari rez kek tat nemaz kaev narav het nem ñetiv am bat hepek, povoz pohao het hepekez hañ tin pov anom.

¹¹ Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñeti epeñ tin hatevetet hezei. Met paru tairari Seten moreg metohopenan am rez kek tat tin tovai sohopenez porin mañoman ñomat horiek nasotü, oñ tin hepan.” Pot Simena zeitakarín mañomaz neen bar nañah.

Pegamam zeí potakariz ñetiv

¹² Pot nañat maot epat nañah, “Met ni paru Pegamam zeí ahö potak añarab nemaz homet hez-togù potakaz nem ñeti nañomaz toh-epov menat meekeñ sapanen paru bat rekò hapan. Met ne en kaiz toves nasitü nasitü baelahan ñai tat hez-pos bat hezap ev, povoz ari Pegamam añarabon

añoman hatevetei. ¹³ Mai zakep, met arim zeitak Seten pi añarab aho-vokaroz ahop ravat hez, pov ne hodad, oñ ari parum ñaravatak het nemaz kaev narav, ma aban Antipas pop nem ñetiv tinam haohap ok arimatak hehaek, Seten paru nari hodad horiv manahan pi men ñomah-porah nemaz homeo badae batat hez-pov ari navet, oñ am tameg, pot ne et hareet hez.

¹⁴ Met rotap ari ok nemaz homet rez kek tat tovai sameg, oñ arim hori tameg-nañ maot natotuz ev bar añomaz toh. Met batam ari bonorah Israel zeï posik propet aban nap pim abatao Belam pop poek het zeï modasiz aban korav ahop Belak, popun Israel añarab ñodapanez hat non horioro mañairahan pihoen Israel añarabon non hori pooro mañairooh. Met non hori epooroz hamoh, Añarab Zuda bon oñ patari zihavenañ akohol bitat akö pori hañ tinao metapan hat anumaihol bareñ elat hañiv metoohan, Israel pori honeo ravat hori tat anumai pori nohot heh, ma aban modariz añahol amun givogï bovai sohopanez nonor mañairooh. Pot batam hori ahov tooh. Met arim nari petev non hori pooroh amun sohot, ¹⁵ Nikolas aban popuhö hori povokaro tohopanez añarabon mañamahan paru baval hat tovai samah. Pot mañamahaek paru hori pov tamahan ari modari am etet hez, ¹⁶ oñ añoh-epat tamahaek ne et hareet hez, povoz paru hori tamah-porin mañepeken hori pov betet kos rez manap. Oñ pot nat am hepanen hepek, povoz ne zuam emat nem gizasikanañ en rav tovë berevat hez-epesinañ paru hori pov tamah-pori zeï ñai metom.

¹⁷ Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-epañ tin hatevetet hezei. Met paru tairari Seten moreg metohopanen rez kek tat tin tovai sohopanez-pori batam Israel añarab zeï ñai ñaisik hehan gipiz nakap pim abatao mana haoh-pokap abarahanañ manoohan noohavoz zut abarahanañ gipiz tinatü manom. Ma paru honep honep hel aer nao bitat pim abat magei nao menoman hepenez pov amun manom. Oñ abat magei menat manomaz pov bapanez nen pori etet hodad tapan, oñ modari hodad natotü.” Pot Pegamam zeitakarin mañomaz neen bar nañah.

Taiataira zeï potakariz ñetiv

¹⁸ Pot nañat maot epat nañah, “Met ni paru Taiataira zeitak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñeti nañomaz toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekö hapan. Met ne Godiz rop nem etañ it rai raisiz züt hezan nem eñ kokoñ pei nain eteamegin siv mavat den peñ peñ el meamahavoz zut peñ hat hezap ev, povoz ari Taiataira añarabon epat añoman hatevetei. ¹⁹ Met arim tamegit ne etet hodad hakez, met ari nemaz homeo badae batat ahoam zait tat het arim modariz amun zait tat lopori manameg. Met pot tamegiek arim mamog nem gogot aviam toog-pov ritou metat ahoam tin tovai modari bahori etamahan ari kaev narav, oñ rez kek tat tovai sameg. Pov tin ok tameg.

²⁰ Oñ arim hori nen epovon ne eteamohon tin narav, povoz ari am tohopek hezavoz ev bar añomaz toh. Met batam Israel aban ahö napuz añap pim abatao Zesebel pop añarab modarin hori tohopanez mañairoohan tooh-popuz toohavoz zut arim ñaravatak añ pot tamah-modap arinañ het tamahan ari kos rez naman, oñ am et mereet hez. Met añ hamoh-pop pi, ‘Ne Godiz ñetiv hamohop ev,’ pot pi moreg hamahapuh, nem añarab nari moreg metat paru bogi tovai betezam nae nap bohopanez mañamah. Ma arimatakanañ añarab Iesuz hodad nat hez-nari akohol matut tat akö pori meñizat hañiv metapan hat anumaihol bareñ elat ritat arö tat namahan nem añarab honeo ravat anumai pori bat nohopanez añ popuhö mañamahan non hori pooroh arihanañ nari samah. ²¹ Met pim hori

tamah-poñ betet lopori maot borourat hodad tinao bapanez ne ev gaa tat et bameet hez, met pi povoz kaev, oñ am hori tovai sohopenez zaitivonañ hez. ²² Povoz pi lam ahov manom, ma aban pinañ honeo bogi tamah-pori parum horiv navet het loporizaro boré naur hepan, povoz paru amun lam ahov manoma añ popunañ honeo paru kakam ahov hatevetehopan. ²³ Tapanen ne paru tairari añ popuz ñetivon hatevetet baval hat tovai samah-pori menoman ñomapan. Tapanen zei maposikaroh nem añarab ñeti pov hatevetet nemaz epat hapan, 'Met rotap pi darim loporizaroh homeamegit etet hodad hezap okeg, hori nañ homet tookazavoz hañiv etapan hez.' Pot paru nemaz hapan.

²⁴ Met ari Taiataira zeitak nemaz homet hez-mapori hori pov tameg bon, oñ ari nari parum tamahat nat hez. Ma Seteniz ñeti kil hamah-povon ari hodad narav. Met ne arin ñeti honoñai mod nao naañotü, ²⁵ oñ arim tin tameg-pov bahoré hat hepeken tokat ne maot erom. ²⁶ Met paru tairari Seten moreg metohopan rez kek tat tin tovai sohot, nem zaitivok tovai emohot ñomohopanez pori porah kezao manoman, añarab maporiz ahoi ravat hepan. ²⁷ Met batam nem Papap ne añaraboz ahop ravat hemaz kezao nanahavoz zut parun epat mañom, 'Ari kezao anoman ham añaraboz ahoi ravat hezei.' Pot mañoman paru kez pov tupuhavez zut bat het paru añarab poriz ahoi ravat kezavonañ ham hap abañ nap ur pez goe goe tamahavoz zut metohopan hori ravat hepan. ²⁸ Tapanen paru ba ahö batomaz pori ne zeiz ahö berevamah-pov manom.

²⁹ Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñeti epeñ tin hatevetet hezei." Pot Taiataira zeitakarín mañomaz neen nañah.

3

Sadis zei potakariz ñetiv

¹ Pot nañat maot epat nañah, "Met ni paru Sadis zei ahö potak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñeti nañomaz toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekö hapan, Met Godiz Pul Tinañ 7 nenañ honeo hezan nem marasik zeizañ 7 bat hezap ev, povoz ari Sadis zeitak añarabon epat añoman hatevetei. Met arim tamegit ne hodad, met modari arin etet kut tat epat hamah, 'Met paru Godiz homeo tin badae batat hezari ok.' Pot hamah, oñ ari giz nenañik nemaz hamegiek, ne arim loporizaron eteamohon ari nas hañomat hezariz zut ravat hez. ² Povoz bal haz oñ ravat etañ elat het tin etehozei. Met ne eteamohon arim tamegit Godiz etañik hori ravat hez, povoz ganö ari nemaz homeo badae batat hez-pov pohao betepeken bon tapan hezavoz maot tinam baval hat tohozei. ³ Met batam paru emat nem ñetiv añoohan ari hatetet zait toogivoz maot homet baval hat arim horiñ kos rez manat tin tohozei. Oñ pot nat hepek, povoz ne givogip kilam emat modapuzatü bamahavoz zut ari hodad nat hepeken maot erat hañ horiv etom. ⁴ Met ari Sadis zeitak nari homeo tinavonañ het tameg, povoz petev ari tinari ravat hezaek, tokat dim aerahol anoman meet nenañ honeo sat em tookaz ari rekö haraveg. ⁵ Met paru tairari Seten moreg metohopan rez kek tat tin tovai sohopenezari dim aer hamoh-pori manoman meet sohopanen tepatak parum abatañ menohon hezaek naelotü, oñ nem Papapur pim enzolihol paru honeo het hatevetet hepanen paru porin epat mañom, 'Nem añarab tinari ev,' pot mañom. Met tep hamoh-potak paru pohao het tin hepanezariz abatañ nem Papap hamenahan hez.

⁶ Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñeti epeñ tin hatevetet hezei.” Pot Sadis zeitakarin mañomaz neen bar nañah.

Piladelpia zei potakariz ñetiv

⁷ Pot nañat maot epat nañah, “Met ni paru Piladelpia zei ahö potak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñeti nañomaz toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekô hapan. Met ne rotapuvoharam tamohop ev. Met batam Israel zeisik aban ahop Devid pop poek het pim zeisik añaraboz tin kez tat korav ravat hehavoz zut ne Godiz zei tin hekaz posiz kez tat korav ravat hezap ev. Povož ne zei posik tem ahoraz haitokor tezoman modap rekot namerizotü, ma ne haitokor merizoman modap rekot natezotü. ⁸ Met ari Piladelpia añarabon epat añoman hatevetei. Met arim tamegit ne hodad, met ne kezao anoheok ari map kez raveg bon, oñ ari ne kos rez nanan het nem ñetiv am bat hez. Met arim haitokor hatezohon hezaek rekot mod nap namerizotü. ⁹ Met paru aban nari epat hamah, ‘Dei Zudahol Godiz añarab tinari ev,’ pot hamaharin ne eteamohon paru Godizariz tamahat nat, oñ paru Seteniz aban moregari pot ravat hez, povoz tokat paru mañoman paru arim nakoe emat tok rizat epat hapan, ‘Rotap pi eperiz ahoam zait tat hez,’ pot arimaz hapan. ¹⁰ Met ari nemaz homet rez kek tat tovai sohopekez batam aňoh-taput tameg, povoz zeir ham maposikaroh añarab mapori zu metapanez honoñai ahov berevohopanez aliz poñik arimaz tin korav heman ñaihet nat tin hepek. ¹¹ Met ne totoi eromaz toh. Povož mod nap poh het hepekez hañ tinao anomaz hahon hez-povokanañ beri akapanepuh ba in balavï etapanen horï ravepek hezavoz ari nemaz homeo badae batat hez-pov bahorë hat hezei. ¹² Met paru tairari Seten moreg metohopanen rez kek tat tin tovai sohopanezari paru Godiz zeimakeh meñeman pinañ honeo tin het zei pomak betet maot mod naek nasotü. Met pot tapanen parum heriñik Godiz abatao ma nem abat mageit, ma Zerusalem zei potaz zut zei magei nat, God hapanen abarahanañ erapanez zei potaz abatao parum heriñik menom.

¹³ Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñeti epeñ tin hatevetet hezei.” Pot menat Piladelpia zeitakarin mañomaz neen bar nañah.

Leodisia zei potakariz ñetiv

¹⁴ Pot nañat maot epat nañah, “Met ni paru Leodisia zei ahö potak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñeti nañomaz toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekô hapan. Met ne kez tat Godiz ñeti rotapuv hat pim kapot ba ou batamoh, ma God añarabor nonair nai matut tahan hez-potuz korav ravat hemaz ne neñehan hezap ev, povoz ari Leodisia zeitak añarabon epat añoman hatevetei. ¹⁵ Met ne arim tamegit hodad, povoz epat aňom. Met ari kos rez nanan nem ñetiv beteg bon, ma zaitivonañ hatevetet bahorë hat hez bon, oñ ñaravatak het lop houlorizaronañ aviam nemaz zait tamegivož ne kaev ravat hez. ¹⁶ Povož nap nai namahan sepel tamahan maot ñiz beteamahavoz zut ne arimaz kaev ravat tam tamatak evetem. ¹⁷ Mai zakep, met ari epat hameg, ‘Met dari tinarizaronañ het naiz teki natari ev,’ pot hameg. Oñ ne arin eteamohon arim loporizaroh nonair nai tinatü bonori ravat het etañ kut tat barekariz zut ravat hezan ne arin et hareet hodad hakez, oñ ari povon unun. ¹⁸ Povož epat añoman hodadeo bei. Met ari nem karë tin bat hez-epeñ nem nakoe emat bat arim loporizaroh nonair nai tinatunañari ravat hepek. Ma ari barekari hezaek, tu ravepek hezavoz nem nakoe emat dim aerahol bat mei. Ma etañ tin etehopekez

neeh emat ham giri mavao bat etañik medemei. ¹⁹ Met nem zait tat hezari hori tamahan hodad tinao bapan hat ñai mañat ah ñeo mañamohop ev, povoz ari tinam homet hodadeo bat hori tamegin añoh-epeñ betet ne nenapuz zait tat nem gogot tohozei. ²⁰ Met ari hatevetei, ne ev haitok zisik rouvat het marasinañ kad kad uramohoeok, ni tairap nem uramoh-povon hatevetet haitokor tezezek popuz zeimakeh lokat ninañ honeo deip het gipiz nohopain. ²¹ Met ne Seten ritou metat het nem Papapunañ tek tinatak toutat hezaek, deip honeo korav ravat hezavoz zut paru tairari Seten moreg metohopanen rez kek tat tin tovai sohopanez porin amun mañoman nenañ honeo tek tin potak toutat het neñizat korav ravat hepan.

²² Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñeti epeñ tin hatevetet hezei.” Pot Leodisia zeitakarín mañomaz neen bar nañah.

4

Abarah tin hezapuz mañahat ev

¹ Met pot nañat bon tovaíam ne maot etehon abarah haitokor tezahan oraeh. Tahan ñe nao tibivoz zut garos nañah-tapuv maot epat neen nañah, “Met ni ev poz haken tokat ou ravohopanezat nañairohoman etehokë.” ² Pot nañovaíam Godiz Pul Tinap kezavonañ neeti erat bat nehelahan etehon ahopuz tek tinat hehaek nap poek toutat heh. ³ Met toutat heh-popuz heris hel map siv mavat den peñ peñ elamah-nañiz abatañ zaspa ma konilion hamah-poñiz zut peñ hat hehan pim tek tin potaz revah abgag zamar hel zi tae peñ hahot hez-nañiz abatao emeral hamah-poñiz zut el meohan ne eteohö. ⁴ Met pi tek tin potaz lopotak hehan pim okat epat gogovoz korav añavai ravat hehari 24 parum tek tinañik amun toutat heh. Met parum dim aerahol meet parum koek tinañ golivonañ matut tahan heh-poñ mevizat heh. ⁵ Met ahö popuz tek tinatakanañ uas rezoohan guiras tol haohan pim havasik havöñ 7 ñadooh. Met havö ñadooh-poñ Godiz Pul Tinañ 7 ok ñadohot heh. ⁶ Tahan pim havasik havö poñiz nakoe tapuekanañ iv havé ahö haleñai aliz tin dugduguv bonov hehan ne eteohö.

Met ahopuz tek tinataz okat epat pim nakoe pei biriri heh-nari 4 parum havañitir kosimaratí etañ map an pap manat hehari hehan ne eteohö. ⁷ Met paru poriz nap laion pusi ñai ahopuz zut heh, met modap bol kau ropuz zut heh, met modapuz et batarop abanapuz zut heh, met modap id donap arat samahavoz zut tat heh. ⁸ Pot hehari parum berañ honep 6 honep 6 potahar hehan parum etañ berañiz revahar irih map taput an pap manat hehan ne eteohö. Pot hehari paru orah rezah alizañir kuturuñik daa epes piin epat mañohot hehan ne hateveteohö, “Met God deim ahop, ni ahö mod mapori ritou metat kez ahop raveñ-epop ni tinaharam hezap. Met batam ni het petev am het tokat amun pohao het bon natotü, oñ tin hekezap ev.”

⁹ Met paru pei biriri het etañir berañ ahoam hehan eteohö-pori God pim tek tinatak pohao het hezapuz kezavoz homet pim abatao bat hel batat pimaz biñ ravat daa tin pos mañooh. ¹⁰ Tahan paru gogotaz korav añavai ravat heh-pori amun pim abatao bat hel batapan hat rariñ rez bareñat* het, Deim ahop ev, pot mañapanez homet parum koek tinañ baarat pim tek tinataz nakoe bizat epat mañooh,

* **4:10:** Pavar 10 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

11 “Ni deim ahop God, ni home tinao bat nim hodadevok hañin dei biriri hezarir nonair nai map ev hezatü ou ravat hez, povoz dei nim abatao ba ahö batat niin biñ nañohot nim irihahar emat niin epat nañovai sohok, Ni nenap kez ahovonañ hez.”

Pot mañooñan ne etet hateveteohö.

5

Tepaen etehavoz ñetiv

1 Pot tahan ne maot etehon tek tinatak toutat heh-pop pim mar giñasik tep nae bat heh. Met tep poez okat epat ñetiv menahan hehaek, bi gilirepez tikiñ 7 poñinañ bapoti urat bañed bahan heh. 2 Tahan ne hateveteheon, enzol ahö nap ñeo ñarah epat hah, “Met tairap map tin hezapuhö tep okoez gil tikiñ bapak hat tepae bavilat etepan.” 3-4 Pot hat mel tahan, abarah ma hamarah ma mod naek, tep poe rekot gil tik poñ bapak hat etepanez tin heh- nap bon, povoz ne homet nem loporih honoñai tat ahoam iñ hahö. 5 Tohon gogovoz korav añavai ravat heharihanañ nap neen epat nañah, “Evo, ni iñ haotun, oñ Zuda porihanañ Devidiz ro iz mim nap ahop ravat het pim tinavonañ het mapori ritou metat hez-popuhö rekot gil tik okoñ bapak hat tepae bavilat ñetivon etepan.” Pot neen nañah.

Sipsip ropun etehavoz ñetiv

6 Tahan ne maot etehon, sipsip rop ur ñomahan maot bal hahapuz mormoroñiz zutañinañ nap korav ahopuz tek tinatak rouvat hehan pim okat epat gogovoz korav añavai ravat hehari 24 met pei biriri heh-modari 4 paru honeek heh. Met sipsip ro popuz batoñ 7 met etañ 7 hehan poñ Godiz Pul Tinañ 7 zei maposikaroh emamah-poñ heh. 7 Met pot hehan tek tinatak toutat korav heh-pop pim mar giñasik tep bapoti urat bañed bahan hehae bat hehaek, sipsip ro pop sat bahan, 8 gogovoz korav añavai ravat heh-porir, pei biriri heh-modari, paru honep honep gitañiz zut nañir suañ golivonañ matut tahan hehañ bat heh. Met su poñik bot ulagi tinavonañaño mañarahan ñadooh, met bot ulagi tin poñ añarab Godin mañ mañamahavoz zut heh. Met paru su poñ bat heh-pori sipsip ropuz eñañik rariñ rez bareñat, 9 daa magei nas epat haoh,

“Met ni map tin hezap, povoz ni rekot tep okoe bat het gil tikiñ bapak hat etekë. Met ni ur noñomahan añarab hori tamahañiz hañiv bat ñomeñipuh, añarab zeir ham maporezaroh heri nañir nañinañ het ñe navor nao haoharihanañ narizaro hori hehaek Goditihar bavateñ, povoz gil tik okoñ rekot niuhö bapak hat etekë. 10 Pot tat ni paru pori deim Godiz gog añarab mageiri bavatat pim togü honetak meñeñipuh paru hamarah korav ahori ravat hepaneñ hameñ. Pot hateñ, povoz gil tik okoñiz gogot rekot ni tekë.”

Daa pos paru piin mañah.

Paru mapori pim abatao bat hel batah

11 Pot haovaiam ne maot etehon enzolihol map ahö navokaro 1 tausen milioniz zut tek tinataz okat epat pei biriri heharir gogovoz korav añavairinañ honeo ravat topourahan ne rekö haomaz pap toh. 12 Tahan paru daa epes kañarah hah,

“Met sipsip rop ur ñomahan bal hat pi abat ahovonañap ravah, povoz pimaz biñ ravat pim kezavoz homet abatao bat hel batat epat piin mañohok, Ni hodad ahovor nonair nai tinatunañ hez.”

¹³ Pot haovaiam ne hatevetehon abarah hehari, ma hamaraz hehari, ma hamaraz irih hehari, ma iv haveñik hehari, paru nap amauam nakez, oñ mapori daa epes hahan ne hateveteohö,

“Met pi tek tinatak toutat hezapur sipsip rop kez ahovonañ pohao het hepan. Tapanen dari parupimiz biñ ravat parupim abatavokaro ba ahö batovai sohok.”

¹⁴ Pot haohanam paru pei biriri heh-pori, “Rotap ok hameg,” pot hahan korav añavairi daa posin hatevetet rariñ rez bareñat parupim abatavokaro bat hel batah.

6

Gil tikiñ bapak hahan eteh

¹ Pot tahan ne maot etehon, sipsip ro pop kapot tat tep bapoti urahan heh-poez gil tik garosikao bapak hat aviam bavlilahan pei biriri heh-porihanañ nap pim ñeo guirasiz zut ahoam epat hahan ne hateveteohö, “Ou rav.”

² Pot hahan ne etehon, bol os aerap ou ravat hehan nap bol popuz revah toutat heh. Met toutat heh-pop pim eler rai ñaitü bat hehanañ napuhö pim gagavok koek tinas memevizah. Met koek pos ñai abanari modarinañ nae nap menat ritou metat koek memevizamahañiz zutas memevizahan, pi añarab modarinañ ñai tat nae nap menat ritou metapanez hat sah.

³ Tahan sipsip ro tapup tepaez gil tik 2 povohoen bapak hahan pei biriri heh-porihanañ mod nap epat hahan ne hateveteohö, “Ou rav.” ⁴ Pot hahan ne etehon, bol os modap pim taet mavat hehap ou ravat hehan, nap bol os popuh toutat hehap sat ham añarabon mañohopanen nae nap menohopanez kez pov napuhö manahapuh, en rav toves nasiti nasiti baelahan ñai tat hehas manahan batahoh sah.

⁵ Tahan sipsip ro tapup maot tepaez gil tik mod 3 povohon bapak hahan pei biriri heh-porihanañ mod nap epat hahan ne hateveteohö, “Ou rav.” Pot hahan ne etehon, bol os du nap ou ravat hehan nap bol popuh toutat heh. Met pop pim marañik nonair nai badat honoñavoz etet hodad ravameg-pori bat heh. ⁶ Tahan pei biriri heh-porihanañ mod nap ñe nao epat hah, “Met añarab gin hezari aliz honesik moni ziap duñ 8 kina ahö pos manat ad hap hones zum tapan, ma moni tapuñiz modañ manat boloholoz ad hapiñ 3 bapan. Met zi oliv poñir greip biñ bahori batotunei.”

⁷ Pot hahan sipsip ro tapup maot tepaez gil tik mod 4 povohoen bapak hahan, pei biriri heh-porihanañ metepuhö epat hahan ne hateteohö, “Ou rav.” ⁸ Pot haovaiam ne etehon, bol os mod aer zañzañip ou ravat hehan, nap bol popuh toutat heh. Met toutat heh-popuz abatao, Ñomavoz Kapot, pot mañooh. Pop hehan pim tokat nap emat heh-popuz abatao, Ñomamahariz Akohol Sat Hez-Zeisiz Koravop, pot mañooh. Poñariv poek hehan, napuhoam añarab mapori bamain main batahan toguñ 4 ravahan epat parupin mañah, “Met toguñ 3 tin hepanen, arip togu mod hon potaz ahoñariv ravat het añarab en raveñinañ menohopek, ma gin ahov metohopek, ma lamao manohopek, ma anumai ñairi añarab menohopanez badede mañohopek. Pot tohopeken togu potak añarab mapori ñomohopan.”

⁹ Pot mañahan sipsip ro tapup tepaez gil tik mod 5 povohoen bapak hahan ne etehon, Godiz homet anumaihol bareñ elooch-arusiz irih golesik paru tairari Godiz ñetiv mañovai soohan mod nari parumaz kaev ravooohan, am rez kek tat mañovai soohan men ñomooch-poriz pulihol hehan ne etehö.

¹⁰ Met poek heh-pori ñeo ñarah epat at mañah, “Deim Amip, ni kezavonañ het tinaharam tohot ñeti rotap nenaoh hameñip, tairarah ni ham añarab

an tat ñevok bizat paru dei emen oñomahavoz hañ horiv metek?” ¹¹ Pot hahan pi honep honep nap nim dim aerapuhar manahan meehan pi parun epat mañah, “Met am gaa tat hezei. Met ari modari nem gog añarab arim men oñomahavoz zut men ñomovai sohopenen, nem hahon hezao map rekö ravapanenahoh arim tomaz hameg-okov tokat ne metom.”

¹² Pot paru porin mañahan ne etevai sipsip rop tepaez gil tik mod 6 povohoen bapäk hahan, nonair nai do do ahov tahan gitap arö goitivataz zut du tahan ñonis uvevoz zut mav ravat heh. ¹³ Tahan hadao uramahan zi ul ñoloñ tav ñodamahavoz zut zeizañ abarahanañ tizat emat hamarrah ñodah. ¹⁴ Tahan holorumet bapoti uramegivoz zut, abar poti urovai sat bon tahan dañer rop, ma iv havevoz lopotak ham tit hez-poñ tolat patati sat heh. ¹⁵ Povor kao tahan ne etevai hamarrah abatañinañ ahö ravat hehari, ma ñai abanariz ahori, ma moniñir nonair nai ahotunañari, ma kez ahovonañari, ma modariz asit metoohari, paru añarab mapori etet ñaihet tat barezat hel belañir ham rakoñir hel gitavañik sat iz ravat heh. ¹⁶ Tahapuh paru dañeñir hel ahoñin epat mañah, “Met tek tinatak toutat hez-popur sipsip rop dein etet mogao etapan hezag, ñodat ba emezepeken iz ravat hekan parup dein et naerez tapan. ¹⁷ Met petev parupim mogao tat hañiv etapanez batam hahan heh-pov ou ravahan eteamegig, dei non naoroh sat parupim mogao pov bazei manaköz rekot bon, povoz eñizat barau rau etei.” Pot paru dañeñir hel ahoñin mañoohan ne hateveteohö.

7

Israel añarab poriz ñetiv

¹ Pot tahan ne am etet hehon enzolihol 4 hamar sa garë hat em garë hat hezaek, teri 4 poñik rouvat het teptepiñ natihanañ natihanañ uramah-poñ bagaa bataan, hamarar iv haveñir pulorizaroh teptep nao naur, ma zir bi do do nat heh. ² Tahan ne etehon enzol modap gitap berevamahaekanañ berevat, God pohao het hezapuz giriv bat heh. Met giri pov pim añarab au hahan hezariz heriñik zelit naih tamegivoz zut mevizapanezao bat, het enzol modari teptepiñ bagaa batat hehaek, hamarar iv haveñ bahori batapanez mañahan heh-porin ñeo ñarah epat mañah, ³ “Ae, ari am gaa tepeken ne garos Godiz añaraboz taevañik redeo mevizomanahoh, ari hamarar iv haveñir zir bi bahori batepek.” ⁴ Pot hahapuh pi aban Israel popuz rohol 12 poriz iz mimiholoz toguñ 12 ravat heh-añarab poriz taevañik giri pov mevizahapuh rekö hahan 1 andet 44 tausen pot ravah. Met Israel togü poñiz abatañ ev.

⁵ Met Zuda popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

Met Ruben popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

Met Gat popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

⁶ Met Asa popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

Met Naptalai popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

Met Manasa popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

⁷ Met Simion popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

Met Livai popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

Met Isaka popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

⁸ Met Sebiulan popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

Met Zosep popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

Met Benzamen popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.

Map poriz God au hahan hehaek parum taevañik pim redeo girivonañ memevizahan ne eteohö.

Añarab ahovokaro het hah

⁹ Met ne maot etehon añarab ahovokaro map poek heh, met napuhö rekot paru poriz rekö nakaotü. Met pori zeir ham maporezaroh heri nañir nañinañ het ñe navor nao haoharihanañ narizaro emat poek map togü manat heh-pori, paru dim aerahol meehapuh tek tinatak toutat heh-popur sipsip ropuz havasik het parum marañik ramī taeñ bat balei hat het, ¹⁰ ñeo ñarah epat hah,

“Met God ni tek tinatak toutat hezapur sipsip rop aripimauhö dei hori hegiek aripimeri maot ba avategin tin hez.”

¹¹ Pot hahan enzol mapori tek tinatar gogotaz korav añavairir pei biriri hehariz okat epat hehaek, paru Godiz nakoe rariñ rez bareñat tok rizat pim abatao bat hel batat, ¹² epat mañah,

“Rotap ok hah. Ni deim alizavonañ ahop ev, hodad tinavor kezavoz maup, tin etameñivoz niin biñ nañameg. Ni nenap añaraboz abat ahovonañ koravop ravat hez, povoz pohao nimaz biñ nañovai sohok. Nen rotap.”

Pot enzolihol hah.

¹³ Pot hahan gogotaz korav añavairi 24 porihanañ nap neen epat at nañah, “Met dim aerahol meet hez-okori paru tairari, ma taekanañ ev emat hez?”

¹⁴ Pot at nañahan ne epat mañoh, “Nem ahop, ne unun, oñ ni hodad. Povoz neen bar nañ.” Pot mañohon pi epat hah, “Met sipsip rop añaraboz hori toohavoz hañiv bat ñomahapuh paru okori hamarrah heharah pim uvevok parum hori tooh-poñ ba olah. Tahan modari honoñai povor kao ahoam metoohan paru kaev narav, oñ rez kek tat tooh, povoz ev emat het dim aer tin okori meet ok hez. ¹⁵ Tat paru orah rezah Godiz zei ahomakeh pi tek tinatak toutat hezapuz nakoe het, pimaz biñ ravat pim asit metamahan piuhö kumbai metat hezan, paru pim irih tinaharam hez. ¹⁶⁻¹⁷ Met sipsip rop tek tinataz lopotak hezap parumaz korav ahop ravat hezaek, bavizat sohot pohao tin het hepanez iv tin porin mañairat meñepanen nohot pohao tin het poek hepan. Povoz paru gipizor ivovoz maot gin nañomotü, ma gitapur itiñadek maot itete natotü, oñ God parum garos iñir zakep tooh-pov bavon batapanen tinaharam hepan.” Pot korav añavai pop hahan ne hateveteohö.

8

Sipsip rop gil tik meteo bapak hah

¹ Met pot haovaiam sipsip ro pop gil tik meteo bapak hahan, abarah hehari kilam het ñeo nak am gaa tat hehan, mop nas ahö heriam heh. ² Pot tat bon tahan ne etehon paru enzolihol 7 orah rezah Godiz nakoe hez-pori nap nim tibivohar manahan bat heh.

³⁻⁴ Tahan enzol mod nap Godiz homet bot ulagi tinavonañao mañarahan ñadooh-arü posiz nakoe emat heh. Met pop suas golivonañ matut tahan heh-pos bat hehan, God boteo mañarohopanez ahoam su posik bizahan, pi arü posik bizat mañarahan ñadooh. Tahan botevoz ulagi tin pov helahan enzol pop Godiz añarab pimaz biñ ravat mañ mañamah-poñinañ bahoneo batahan Godiz havasik houl povokaro helah. ⁵ Tahan enzol pop su pos bat itiñad arusik ñadohot heh-poñadekanañ nañad bat suasik bizat, su posinañ honeo kezao betehan hamarrah ñodahan, uas reohan guiras riri haohan hamar do do ahoam tooh.

Enzolihol 4 pori tibiñ menah-ñetiv

⁶ Pot tahan enzolihol 7 tibiñ bat heh-pori menapanezat tat ñai bizat heh. ⁷ Tat garos nap pim tibiv menahan etehon, aisiñ git botevoz zutañir hel itiñadek ñadat gop mavat hehañ uvevonañ honeo ravat utaraz zut er horat hamarrah ñodahan, ham maporaz teri ahö natak zir bir zen zeneñ map ñadat bon tahan, teri ahö modataroh poñ tin heh.

⁸ Pot tovai ne maot etehon, enzol mod 2 popuhoz pim tibiv menahan it ahoñad dañ ahovoz zut hehañad betehan iv havë ahovok ñodahan iv havë povoz teri nat uvevoz zut mav ravat hehan, ⁹ teri potak heh-mapori ñomahan sip poek sooh-poñ edat hori ravah. Oñ iv havë povoz teri modataroh heh-pori tin heh.

¹⁰ Pot tahan enzol mod 3 popuhoz pim tibiv menahan ne maot etehon zeiz ahö nao, pim abatao Iteteo, havoñadez zut ñadohot abarahanañ tizat iv nañik ñodahan, ¹¹ iv poñ itete tat hori ravahan añarab ahovokaro iv poñikanañ ivov holat nooh-pori ñomah, oñ iv modañ tinam heh.

¹² Pot tahan ne maot etehon, enzol 4 popuhoz pim tibiv menahan gitapuz teri natar ñonisiz teri natar zeiz nañ men hori batahan parum aliz nañ bon tah. Tahan alizañik al teamahat tin al natez, oñ aviam al tezat het zuam maot ravooohan, kuturuñik ñonisir zeizañ aviam al tezat heh, povoz kutur manoo.

¹³ Tahan ne maot etehon, don nap hotoh abarah arat sah-pop ñeo ñarah epat hahan ne hateveteohö, “Mai zakep, enzolihol 3 tibiñ namen am hez-pori menohopanen, peti hamarrah hez-maporiti honoñai ahoñ berevohopan, povoz añarab pot metohopanezariz ne zavaruv ahoam tat hez.”

9

Enzol mod nap tibiv menah

¹ Pot haovaiam enzol 5 pop pim tibiv menahan ne etehon, enzol mod nap pi zeiz navoz zut hehap hamarrah er horahapuh, hamaur tovë hototan et narezavoz kirop napuhö enzol pop manahan, ² hamaur pov torop metahan hehas batezahan, it ahoñad ñadat itoulov ahoam tamahavoz zut, itoul ahov berevat gitap barau rau tahan alizao bon tah. ³ Tahan itoul povokanañ sipau mainia ahoñi hamarrah berevat hehan, parum ñai tat bareñapanezao hophavhavehol emenamahan kakamao hateveteamegivoz zut heh. ⁴ Tahapuh paru zir biz taeñ map nat bahori batapan hezavoz ah ñeo mañat epat mañah, “Met añarab tairariz taevañik Godiz redeo nameviz hez-nen pori ñonihol 5 porih bareñovai sohopeken, ⁵⁻⁶ kakam ahov hatevetehopan, oñ ganö ñomapan hezavoz ahoam bareñohotunei.” Pot sipau mainia ahö porin mañah. Met bareñovai sohopanen añarab pori kakam ahov hatevetehopanepuh, “Mai, ne am ñomom nak oe,” pot nahopan. Oñ rekot nañom am het, kakam nenao hatevetehot hepan. Met pori añarab bareñohopanez pov hophavhavehol emenamahan kakam ahov hateveteamegivoz zut kakamao hatevetehot hepan.

⁷ Met sipau mainia ahö pori araruñ baval hat ñai bizat etet heh, met parum gagañik koek golivonañ matut tahan hehañiz zut nañ mevizat het, parum et batañ abanariz et batañiz zut heh. ⁸ Met parum gag taet añ nariz gag taet toveam er horamahavoz zut heh, ma parum git garohav laion pusi ñai ahö poriz gitahavez zut heh. ⁹ Met parum havañik ain kezañ batam darimeriz baihou koroh beteohañiz zutañ koroh betehan rau rau tat heh-pori arat soohan, parum berañiz ñeo hovis ahoam ñadamahan tol tol

ahov haovai emamahavoz zut hahan ne hateveteohö. ¹⁰ Met parum tokañ rae rezat het zi garohavez zut hehaek, hophavhavehol emenamahavoz zut añarab bareñohopanez ñaiv heh, met tok tapuñinañ ñonihol 5 porih añarab bareñohopanezat tat heh. ¹¹ Met enzol hamaur tovevoz korav hehap amun sipau mainia poriz ahop ravat heh. Met popuz abatao lbru ñevonañ Abadon mañoooh, met Grik ñevonañ Apolon pot mañoooh. Met abat epovokaroz kapot pot hez, Añarab men bahori batamahap.

¹² Mai zavaruv, id donap honoñai ahoñ berevapanez hahaek ahö garosik pov ak haemah, oñ enzol modañariv tibivokaro menapanen honoñai ahö modavokaro berevapanezat hez. Enzol mod nap tibiv menah ¹³ Met enzol 6 popuhoz, pim tibiv menahan arus golivonañ matut tahan heh-pos Godiz nakoe hehaek, posiz teriñikanañ ñe nao hahan ne hateveteohö. ¹⁴ Met ñe pov enzol tibiv magei menah-popun epat mañah, “Met iv ahö nariz abatao lupretis hameg-poriz nakoe enzol hori tooh-nañariv nañariv demahan hezaek sat bavilekë.” Pot hahan ne hateveteohö. ¹⁵ Met enzol hori pori betez ok demahan heh bon, oñ añarab mapori toguñ 3 main main bavatapanepuh togü honetak hepanez mapori bahori batapanen ñomapanen, togü modatakaroh hepanezari tin hepanez batam au mañahapuh demahan hehaek, pov tohopanez gaa tat ahoam hehan ñe pov hahan hatevetet sat bavilah. ¹⁶ Tahan enzol hori pori meñizapanez ñai aban osiholok toutat heh-pori map ahö navokaro rekö haovai soohan, 200 milion ravahan neen nañahan ne hateveteohö. ¹⁷ Met am etet hehon, ñai abanarir osihol epat heh, Met ñai abanariz havañik baihou mavañ ma gunimañ ma koproroñ koroh betet hehan, osiholoz gagañ laion pusi ñai ahö poriz gagañiz zut hehan, parum agolañikanañ itañader itoul dugduguvor kopror ulagi horivonañao berevah. ¹⁸⁻¹⁹ Met os poriz kezavur ñaiv parum agolañik ma tokañik hehan eteohö. Tahan añarab togü potak hehari bahori batapanen ñomapanez hahaek, parum agolañikanañ it poñader itoul pov honeo ravat ñadat bahori batoohan ñomooh. Met parum tokañ hamaleholoz bat meruñiz zut hehañinañ añarab menoohan ñomooh. Tahan añarab togü modatakaroh hehari tin heh.

²⁰ Met pot añarab ahovokaro bahori batoohan ñomoohan, mod nañom heh-mapori etet hori parum toohañ betet hodad tinao nav, oñ hori tooh-poñ am tovai emooh. Met nari am pituholoz gogot bat tooh, ma nari hel nañir nañ ma zihav bat akohol matut tah. Met matut tah-pori hat navet, ma et narë, ma haeñ nat, oñ parumauhö matut tat bizahan heh-poriz, “Deim ahori ev,” pot hat meñizohopanez homet parum abatañ bat hel batat heh. ²¹ Met narihö modari men ñomooh, ma modarizatü givogü booh, ma gihareñ demat urooh, ma añarab nae nap betezam booh, nonair nai hori potü tooh-pori parum modari hori metoohan ñomoohan etet Godiz homet parumauz ñaihet tat hori tooh-poñ navet, oñ am tohot heh.

10

Enzolip tep nae Zon manah

¹ Pot tahan ne maot etehon enzol mod nap abarahanañ erah. Met popuz herisik univ dimipuz zut barau rau tahan hehan abgag zamar pim gagavoz revah el meohan pim et batarop gitap mañamahavoz zut hehan pim eñañ itañad ñadat rai rai hamahavoz zut heh. ² Met pi pot tat het tep bapoti urahan heh-nae bavilat bat het pim eñ nas hamarrah mezat modas iv havevok meet, ³ rouvat hehapuh laionip ñe ahov haovai samahavoz zut

pi ñeo ñarah hahan, guiras pim hah-povoz hañiv riri haohan, 7 ravahan ne hateveteohö. ⁴ Tahan ne ñeti hah-pov menomaz tohon abarahanañ ñe nao epat hah, “Evo, guiras riri hahan hatevetet ñetiv menekez teñ-okov tovai menotun.”

⁵ Pot hahan ne namen hehon, enzol iv havevor hamarrah mezat hehan eteohö-pop pim mar giñas abaratī meet, ⁶ epat hah, “Met God pohao het hezap batam abarar hamarrah iv haveñir nonair nai map hezatur hezari matut tahan hez-popuz abatavok epat haom, Godiz tohopanez au hahan hezao ev berevanez tah, povoz rekot dari napuhö maot bagaa navatotü, ⁷ oñ enzol nem modap pim tibiv menapanen, God batam pim tohopanez kil pim loporih homet heh-pov pim propet gog aban nenarin mañoochan hodad heh-pov petev berevohopanen eteok.”

⁸ Pot hahan abarahanañ ñe garos nañah-pov maot neen epat nañah, “Ni sat enzol iv havevor hamarrah mezat rouvat hez-okopuz tep bavilat bat hez-okoe haken nanap.” ⁹ Pot nañahan ne enzol popuz nakoe sat tep poe nanapanez mañohon, pi neen epat nañah, “Met ni tep epee nanoman bat neken, nim agolasik ñed uruvoz zut muz tapanen mot meeken, nim giruvok maot hokap ñizekezat netapan.” ¹⁰ Pot nañat nanahan ne bat nohon, nem agolasik ñed uruvoz zut muz tah, oñ mot meehon nem loporih sahan giruvok maot hokap ñizomazat netahan ne hateveteohö. ¹¹ Pot tohon maot ñeti modao epat neen nañah, “Met ni Godiz gogot tohot ham añarab ahorrir goeri ravat hezari heri nañir nañinañari zeï maposikaroh het, ñe nañir nañ hamahari pim tokat metohopanez ñeti epov parun bar mañovai sookë.” Pot neen nañah.

11

Godiz aban nañariviz ñetiv

¹ Pot nañat ne zu tomaz zi nar nanovai epat neen nañah, “Ni sat Godiz tup ahomakez tepelav goesir ahosik zu tekë, ma pimaz homet anumaihol bareñ elat mañarooch-arü pos amun taput zu ta. Tat tairari poek het Godin mañ mañamah-poriz rekö haz. ² Oñ Godiz tup pomak rok tahan hez-tem porah tovai ni zu totun. Met tem poraz kohat ham porah ñonihol 42* paru añarab pat pimaz hodad natari lokohot Zerusalem pim zeï tinat ganö mez hori batohopan hez, povoz ni tovai poek zu totun. ³ Met nem gog aban nañariv añaraboz hori tamahavoz zakep tat dim kelat hepanezari meet amor sap tat het Godiz ñetiv alizañ 1 tausen 2 andet 60 añarabon mañohopan,” pot hah.

⁴ Met aban poñariv oliv zimedekaro darim Amip ham eparaz ahopuz nakoe hezamedekaroz zut hez, ma it ramü poek oraez-poñadekaroz zut amun hez. ⁵ Met parup añarabon mañovai sohopenen, nari parup menapanez bapak hapanen poñariviz agolasikarohanañ it nañadekaro berevat pori ñadapanen ñomapan. ⁶ Ma poñariv God kezao hamanapanen hepanezaek, ñonihol 42 pim ñetiv hahopanez porah parupihö utar napelotuz hapan, povoz napel hepan. Ma iveñ uvevoz zut mav ravapanez hapan, povoz taput tapan. Ma añaraboti lam navor nao ma honoñai povor kao berevohopanez parupim zaitivok hahopanez potam añarabor nonair nai tohohan.

* 11:2: Pavar 2, 3 -Met ñonihol 42 poriz au alizañ 1 tausen 2 andet 60 ok.

⁷ Met poñariv ñetiv mañovai sohopenen ñonihol 42 bon tapanen, anumai ñai hori kezavonañ nap hamaur tovevokanañ berevat poz hat poñarivinañ zeï ñai tat, anumai popuhö parup ritou metat men ñomapan. ⁸ Tapanen parupim herisikaro banaveirotü, oñ zeï ahö tairatak parupim Amip zirah ur ñomahataz abat añarab pat natatiam bavatat Sodom hamah, met abat modao Izip pot hamah-potak non naoroh ourah oraepan. ⁹ Met zeï potak oraepanen, añarab heri nañir nañinañari zeï maposikaroh ñe navor nao hamaharizaro emat parupim herisikaro haveirapanez nakaotü, oñ etevai am sat em tohot hepan. ¹⁰ Tapanen aban poñariv ñomat oraepanen, ham añarab modari parupim ñetiv hatevetet biñ ravapanepuh, gipizor nairnai nae nap manat nohot epat hahopan, “Ai etei, hos kaman, parup lamavor honoñai povor kao dari etoohan kakamao hateveteogiñariv ok men hañomah.” Pot paru hahopan.

¹¹ Pot tahan ne am etet hehon, au alizañ 3 bon tahan zeirevaizasiz pavarah Godiz Pul Tinapuhö maot parup baviriri bataan bal hahan, añarab parupin eteoh-mapori ñaihet ahov tah. ¹² Tahan abarahanañ ñe nao Godiz gog aban poñarivin epat mañahan ne hateveteohö, “Arip epat poz hazei.” Pot hahan parupimaz kaev ravat hehari etet hehan, parup univok helat abarah sah. ¹³ Pot tovai tapuraham hamar zebemun ahö kezao tahan zeï ahö potaz kohat teri goe natak zeïñ edahan añarab 7 tausen ñomahan, zeï teri mod ahotak hehari tin heh. Tahan añarab am heh-pori ñaihet ahov tat Godiz ñeti biñao epat hah, “Ae, pi abarah hezapuz kezao ahö mapoam hez.”

¹⁴ Met id donap honoñai navokaro nao berevapanez hahan hehaek, navokaro ok bon hatah, oñ modao ou ravapanez tah.

Enzol metep pim tibiv menah

¹⁵ Pot tahan ne am etet hehon, enzol metep pim tibiv menahan ñe nañ agarë revah ñarah epat hahan ne hateveteohö, “Met hamarrah modariz kezao bon tahan petev darim ahop God popur meehan erah-pop Kristo maot añaraboz korav ravat hezaek, pohao het hepanez pov bon natotü.”

¹⁶ Pot hahan paru gogotaz korav añañvai ravat het Godiz nakoe tek tinañik toutat hez-24 pori rariñ rez bareñat pim abatao bat hel batat, ¹⁷ ñeti biñao epat mañah,

“Deim ahop God, ni kezavoz maup batam het petev am pohao het hezap. Petev ni kezavonañ het maot añarab maporiz korav ahop ravat hezavoz homet ni tinap pot nañameg.

¹⁸ Met paru nari nimaz kaev ravat hez, oñ petev ni parumaz mogao tameñ-pov ou ravapanen ñomahari an tat ñevok bizat hori tovai emoohavoz hañiv manookezao haravah.

Ma petev propet abanarir añarab tairari nim gogot tovai nim abatavoz zait tat hezari, paru abatañinañ ahori, ma abatañ bon goeri, mapori hañ tinao manookezao ev haravah.

Ma paru hamarrah het añarab modariz hehao bahori batooh-pori bahori batekezao haravah.”

¹⁹ Met pot hahan ne etehon, abarah Godiz zeï tinamakez haitokor tezahan met batam Israel añarab Godinañ tin honeo hepanez ñetiv heleñik menat zi lopor matut tahan heharaz kohat bizahan heh-por oraehan eteohö. Met zi lop tin poran etehon uas reohan guiras ahoam tol haohan zebemun ahov toohan aisiñ git botevoz zutañ ñodooh.

12

Añ napur hamal ahopuz ñetiv

¹ Met pot tovaïam ne maot etehon, abarah red ahö nao epat ou ravah. Met añ nap dimipuz zut gitap meet het pim eñañ ñonisik mezat rouvat hehan aban ahoriz koek mevizamahañiz zut, pim koek tinasik zeizañ 12 bañed bahaek mevizat heh. ² Met añ pot heh-popuhö ñarop batapanez totoi ravahapuh kakamavoz hel hel hahot heh.

³ Met pi pot hel hel hahot hehan red ahö mod nao epat ou ravahan ne eteohö. Met hamal eñar maranañ ahö mapop kos mavasinañ nap pim gagañ 7 hehan, gag poñikanañ batoñ 10 berevat heh. Tat aban ahoriz koek mevizamahañiz zutañ 7 pim gagañ 7 poñik mevizat heh. ⁴ Met pim tok ahorinañ zeizañ bamain batahan toguñ 3 ravahan, togü natak zeiz poñ bareñ tiz meehan hamarrah sahan, togü modataroh zeiz poñ am tin heh. Tahan añ ñarop ravat heh-pop batapanen hamalep ñaro pop menat napan hat nakoe het etet heh. ⁵ Tahan añ pop pim rop batahan, ro pop zeï maposikarohariz korav ahop ravat kezavonañ tohot hepanezap, povoz ro pop batovaiam napuhö zuam bat God pim tek tinatak toutat hezapuhaz basah. ⁶ Tahan nonop, “Hamalep ne nemenapan hez,” pot hat ham betezarah añarab bonoek pi tin hepanez God zeïmak demahan heh-poek barezat sat hehan alizañ 1 tausen 2 andet 60 pimaz tin korav ravat heh.

⁷ Met pi poek sat hehan abarah zeï ñai ahov ou ravahan, enzoliholoz ahop pim abatao Maikel popur pim enzol modari hamal ahö popur pim enzol horirinañ zeï ñai tah. ⁸ Tahapuh Maikelir pimerihö ritou metat men ruovai parun epat mañah, “Ari ev abarah naketuzari okeg, sei.” ⁹ Pot hat hamal eñar maranañ popur pimeri bavetehan hamarrah edat em ñodah. Met pop pi batam et hamalepuz zut ravat hehap ok, met pim abatao Seten, pi ham añarab mapori moreg metamah-tapup ok.

¹⁰ Met pot tahan abarahanañ ñe ahö nao epat hahan ne hateveteohö, “Met pi hori okop darim modariz kaev ravat orah rezah alizañir kuturuñik Godiz nakoe emat, ‘Nim añarab hori povor kao tamahag eterë,’ pot mañovai emoohap Godir Kristo parupim kezavonañ bavetehan hamarrah sat ñodahan, parup map ahoñariv ravat pimeri ba avatat hezaek dari tin hek.

¹¹ Met sipsip rop ñomahan pim uveo er horahavoz darim modarihö kezao bat Seten ritou metat het Kristoz ñeti rotapuv modarin tin mañovai soohan, mod narihö kaev ravat pim ñeti pov modarin mañovai sooh-pori men ñomapanez hahan popuz ñetiv betet biriri hepanez zait tat kaev narav.

¹² Povoz ari abarah hezari biñ ravat hezei. Oñ mai zakep, hamarrah Seten betehan sa hezaek, pim moreg metohopanezao bon tapanez totoi ravah, povoz pi mogao ahoam tat ari hamarrah hezari hori ahov etohopan.”

Pot hahan ne hateveteohö.

¹³ Met hamalep hamarrah betehan oraet pi bal hat pot homeh, Ae, ne ba nevetehan ev hamarrah erat hez. Pot homet añ rop batah-pop menat napan hat ruahapuh bapanez tahan, ¹⁴ God añ pop meñizat id donapuz basarikaroz zut pi arat ham betezarah maot sapanez posikaro manahan ruru hat arat sat ham betez porah heh. Met poek pi hepanen God pimaz korav ravat hepanen krïsmas navokaro nao met modavoz ñonihol 6 bon tapan, oñ poek añ pop hepanen hamal pop rekot pi namenotü. ¹⁵ Met

hamalep maot epat homeh, Kar, ne iv nari kohat nem loporihanañ ñiz meeman añ okop iverah basapan. Pot homet iv ahori ñizat meehan añ popuz tokat ñai rezat sahan, ¹⁶ hamar añ pop meñizat puioro ba borò hahan iv pori hamaraz irih lokahan añap tin heh. ¹⁷ Tahan hamal pop añapuz gitait ravat. Ne añ okopuz rohol menat nom, pot homeh. Met ro pori Godiz ñetiñ baval hat Iesuz ñeti rotapuv modarin mañovai soohari ok, povoz pi menat napanez hat sah. ¹⁸ Tahan ne etehon pi iv havevoz gaorevok honat rouvat heh.

13

Anumai ñai horiñariv berevah

¹ Pot tovaiaim ne maot etehon, anumai ñai ahò hori nap iv havevokanañ berevat poz hah. Met popuz gagañ 7 hehan batoñ 10 berevat hehan batò poñik aban ahoriz koek mevizamañañ zutañ mevizat heh. Tat pim gag poñiz navok abat nao modavok abat modao potahar menovai sahan heh-poñihò Godiz abatao batiu tiu batat heh. ² Met anumai nem eteohò-pop pim heris lepad pusì ñai ahò red redeput zut heh, oñ pim eñ televañir mar televañ bea napuz televañ toveam hezañiz zut hehan, pim agolas laion pusì ñai ahò modapuz agolasiz zut heh. Met hori pop hehan hamal eñar maranañ heh-ahò popuhò pim kez ahov pi manat epat piin mañah, “Met ne hamarar añarabor nonair naituz korav ravat hehoek, ni nem urutak rouvat taput tovai sookè.” ³ Met anumai ñai ahò popuz gag nao mod napuhò menahan hañomahan maot mut meriñan biriri ravat hehavo zut mormoros hehan ne eteohò. Met pot tat hehan añarab mapori piin etet agol atat, “Ae, darim ahop ok,” pot hat pim hahat baval hat tovai sooh. ⁴ Pot tat pim abatao bat hel batat epat nae nap mañah, “Ui, met mod tairapuz kezao anumai ñai akapuz kezavoz zut hepan? Ma tairap akapunañ zeì ñai tat rekot pi ritou metat bahori metapan? Evo, mod napuhò pi rekot ritou nametotù. Povoz dari pim abatao bat hel batovai sook.” Pot hahan hamal eñar maranañ heh-ahò popuhò pim kez ahov anumai mod pop manat pi modariz koravop ravapanez mañahavoz homet añarab hamal ahò popuz abatao amun bat hel batat heh.

⁵ Pot tahan anumai ñai hori pop Godiz abatao batiu tiu batovai ñeti horiñ haovai pimauz abatao bat hel batat hehan God epat hah, “Sa pimam haovai okat tohop.” Pot hat ñonihol 42 porih am pot tohopanez bazei manahan, pi añaraboz korav ahop ravat het pim mañooat añarab pori tovai sooh. ⁶ Met hori pop Godiz mogao tat pim abatao bahori batat pim zeì tinas, ma paru tairari abarah Godinañ tin hez-poriz ñeti horiv hat, “Paru betezarir parum zeì betezas ak,” pot hat batiu tiu batoo. ⁷ Pot hahot pi Godiz añarab ravat hamarrah heharinañ zeì ñai tat ritou metat bahori batahan God bagaa navat, ma pim nonor namemeriz hehan, hori pop zeir ham maporezaroh ñeñ main main haoh-maporizaroz ahop ravat heh. ⁸ Met sipsip rop batam urahan ñomat maot biriri ravat bal hat hez-pop tep nat bat hez, met batam añarabor hamarar abarar nonair nai mapotù matut natarah, pimaz tairari homeo badae batohot het hepanezariz abatañ tep potak menahan hez. Met menahan hez-nen pori anumai ahò horipuz abatao bat hel navatotù, oñ añarab mod mapori pim abatao bat hel batat pim hahopanezat tohopan.

⁹ Met ari hat koveñ hezari ogek, ñeti ev menamoh-epeñ tinam rekò hat hateveten hodad ravei. ¹⁰ Met narihò ari nari kakam zeimakeh emerizapenen hepekez hapan, povoz rekot am emerizapenen hepek. Ma mod narihò ari nari en raveñinañ men oñomapez hapan, povoz rekot

am men oñomapan. Povož ari Godizari parum pot etapanezavoz kaev naravotü, oñ hori etohopanež ev menamoh-epeñiz tin hodad ravat rez kek tat het tovai sohozei.

¹¹ Met ne maot etehon, anumai ñai hori ahö mod nap hamaraz irihanañ berevat poz hah. Met bol sipsipiholož batoñiz zut pim batomarezaro hehap hamal eñar maranañ ahopuz ñevoz haohat hahan ne hateveteohö.

¹² Met mamog iv havevokanañ anumai ñai ahö berevat emah-popuhö mod hamarahanañ berevah-pop kezao manahan pi meñizat parup honeo ravat het tooh. Tat mod hamarahanañ berevah-pop añarab maporin epat ñeti kezao mañooh, “Met ari mapori anumai garos emah-ahö pop batam pim gag nao men hañomahan maot mut merizahan tin ravah-popuz abatao bat hel batat pimaz biñ hahot hezei.” Pot añarab maporin mañahan paru mañahat tah. ¹³⁻¹⁴ Met anumai mamog iv havevokanañ berevah-ñai popuhö pim ñai modap kez ahov manat hehaek, añarab etet hehan mod hamarahanañ berevah-pop red magei povor kao tovai hahan abarahanañ it ahoñad hamarah erahan eteh. Pot anumai pop red povor kao tovai añarab mapori moreg metoohan paru etet, “Ae, rotap pi okopuz kezao mapoam ahö hež,” pot hah.

Tahan anumai ahö mod pop añarabon epat mañah, “Ari anumai ahop batam en ravesinañ men ñomahan maot biriri ravat hež-popuz arim ahop bavatat pim abatao ba ahö batepekez hat pim herisiz zut akö nap matüt tepek.” ¹⁵ Pot mañahan paru pim mañahat tahan pi tapupuhö anumai ñai modapuz zut akop matüt tat bizahan oraehap pul menahan biriri ravah. Pot tahan God pi bagaa navat heh. Tahan pul menahan biriri ravah-pop ñeo haohapuh tairari pim abatao bat hel navat hehari kez tat ur ñomooh.

¹⁶ Pot tahan anumai hamarahanañ berevah-popuhö añarab abatañinañ ahö heharir abatañ bon goeri, ma monir nonair naitunañarir nonair nai bonori, ma modariz asit metooharir parumauz zaitivok soohari, añarab maporin epat mañah, “Met ari tin nae nap gipizor modatü manohopekez, ma gogot tohot monis bohopekez hat arim taevañik ma mar giñañik anumai ñai modapuz redeo zelitaz zut menepeken hep.” Pot maporin mañahan pim mañooh-pot tah, ¹⁷ oñ paru tairari red pov menapanez mañahan kaev ravat, “Evo, deim heriñik hori okopuz redeo namenotü,” pot haohari rekot modarihö paru gipizor modatü naman, ma parumauhö gogot tohot monir gipizor modatü bohopanež nonor bon heh.

¹⁸ Met añarab kut tat hepanežari ñeti ev menamoh-epov hodad natotü, oñ hodadevonañ hepanežari anumai ñai popuz abatao hodad tapan. Met parum taevañik ma marañik pi red epov menahan hehan ne eteohö, 6 6 6. Met pot menahan hež-epov tinam rekö hapek, povoz aban tokat berevapanezapuz abatao ou ravapanen hodad ravepek.

14

Añarab daa mageis hah

¹ Met ne maot etehon, sipsip rop pi dañ navoz abatao Saion mañoh-povok ou ravat rouvat heh. Tahan pinañ honeo añarab ahö mapovokaro 1 andet 44 tausen rouvat heh. Met añarab poriz taevañik sipsip ro popur pim Papapuz abataovokaro menahan heh. ² Met paru pori honeo hehan abarahanañ ñe ahö nao, iv mez map ahovoz zut ma guirasiz zut ahoam ñeo hahan ne hateveteohö. Met ñe hateteohö-pov añarab ahovokaro parum gitañ uramahan ñe tinao hamahat haoh. ³ Tahan añarab ahö povokaro

Godiz tek tinatar pim gogovoz korav añavai ravat hehari 24, met pei biriri hehari 4 poriz nakoe het daa tin mageis haoh. Met daa haoh-pos nari betezam nakaotü, oñ paru ham añarab tairari hori hehaek sipsip ropuhö maot Goditihar bavatahan heh-nen porin mañairahan haoh. ⁴⁻⁵ Met paru pori hamarrah het paru betezam añahol nav, ma paru moreg nao nak, ma hori mod nao bonori heh. Met paru pori añarab hori tooh-modariz ñaravatak hehan, sipsip rop paru tin hepandez hat ñomat Goditihar bavatahan. Tahan Godihö añarab poriz epat hah, “Met deipim añarab garosikari ravahari eveg, parum tokat modari amun taput taf tin hepan.” Pot hahan paru pori sipsip ropunañ honeo het pim mañoochat tooh.

Enzol nañariv napuz tah-ñetiv

⁶ Met ne maot etehon, enzol nap abarah hotoh pataek arat sah. Met pi zeir ham maposikaroh heri nañir nañinañ het ñe navor nao haoh-añarab map porizaron Godiz ñeti rotap pohao het bon nat hezan hamah-pov mañapanezat tahan ne etehon, ⁷ pi ñe ahovonañ epat hah, “Ari Godiz ñaihet tat pim abatao bat hel batei. Met pi ari añarab mapori ñevok evizat an etat tinarir horiri bamain main avatapanez hahan hez-pov petev ou haravah, povoz pi abarar hamarar iv haveñir maporir mapotü matut tahan hez-popuz biñ ravat pim abatao bat hel batat hezei,” pot hah.

⁸ Tahan enzol modap mamog sohapuz tokat ruru hat sovai epat haovai sooh, “Met Babilon zei ahö potakari hori ahov tovai emoohapuh añarab mod maporin parum tooh-potü tohopanez mañairoohan mod pori amun hori ahon tovai sooh. Mai zakep, met parum potü toohavoz zei pot ur edat bahori batah,” pot hah.

⁹ Tahan enzol modap modañariviz tokat ruru hat sahat sovai epat ñeo ñarah haovai sooh, “Paru añarab tairari anumai ñai ahö horip, ma pim zut akop matut tat pul menahan ñeo hahot hezapuz homehot parupim abatavokaro bat hel batat parum taevañik ma marañik ñai popuz redeo menapanen hepandezak, ¹⁰ God paru poriz mogaovor gitaitiv ahoam tapanepuh, itiñadek hel ulagi horivonaññañ ñadat gop matut hepandez-poñadez ñaravatak bavetepanen, hel poñ ñadohot itoulov berevohopanez, het kakam ahov hatevetehot hepanen, sipsip ropur pim enzol tinari pataek het etet hepan. ¹¹ Met it poñad naupizotü, oñ alizañir kuturuñik ñadat bon nat itoulov helat sohopanez, rotap paru anumai ñai horipur pim zut akop matut tat pul menahan ñeo hahot hez-popunañ parupim abatavokaro bat hel batat anumai popuz redeo parum taevañik menapanen hepandez pori orah rezah kakamao hatevetehopanez pov bon natotü, oñ am pohao pot am het hepan.” Pot enzol mod pop haovai soohan ne etet hateveteohö.

¹² Met tokat potü ou ravapanezavoz homet ari Godiz ñetiñ tin baval hat Iesuz homet samegiri, ari rez kek tat tinam tovai sohozei.

¹³ Met ne maot hatevetehon, abarahanañ ñe nao epat hah, “Ni epat meneken hep. Paru añarab darim Amipunañ honeo het pim abatao bat hel batat het ñomapanez pori biñ ravat hepan.” Pot hahan Godiz Pul Tinapuhö amun epat hah, “Rotap ok hañig, paru petev hañ okat tapanez hamarrah darim Amipuz gog ahot tohot hehari okeg, hañ tinao ou ravapanen sat parum heriñ tin bizat biñ ravat hepan,” pot hah.

Añarab hañiv bapanez enzolihol tah

¹⁴ Met ne maot etehon, un aeravok abanapuz zut heh-ñap toutat heh. Met pim gagavok koek aban ahoriz mevizamah-poñiz zut nas golvonañ matut

tahan tin hehas mevizat het pim marasik en rav ñai toves bat heh. ¹⁵ Pot tat hehan enzol nap Godiz zeï tinamakehanañ berevat univok toutat heh-popun ñeo ñarah epat mañah, “Met gipiz utap hataharah eveg, gipiz okotu hezaek, ni sat nim en rav okosinañ men el.” ¹⁶ Pot mañahan univok toutat heh-pop hatevetet pim en rav tovesinañ hamarrah erat gipiz potü men elat batogü manat bavelah.

¹⁷ Tahan ne etevai enzol modap abarah Godiz zeï pomakehanañ berevah. Met pi amun en rav ñai toveñ nas bat heh. ¹⁸ Tahan enzol itañadez korav ravat hez-mod pop Godiz homet anumaihol mañaröoh-arü posiz nakoehanañ emat, enzol mod en rav toves bat heh-popun ñeo ñarah hat epat mañah, “Met hamarrah greip uloñ utap tat hez-poek sat nim en rav okosinañ ur elat tav.” ¹⁹ Pot piin mañahan enzol pop sat pim en ravesinañ greip uloñ map ur elat tavat, greip ul poñ mez bizapanen rapapanen uruv berevohopanez hap ahosik basat betehan oraeh. Met hap posik greip uruv mez bizapanen rapapanezavoz zut, God añarab hori tamah-poriz mogao tat taput metohopan. Ui, mai zakep. ²⁰ Met hap pos Zerusalem zeï ahotaz iñidoh bizahan oraehaek, paru hori pori betehan God parumaz mogao tat eñañinañ mez pulahan parum uveo iv ahORIZ zut berevat hamarrah hotoh am soohan, pim toveo ahoam 300 kilometaz zut ravat heh.

15

Enzolihol honoñai meteñ metapanezao

¹ Tahan ne maot etehon abarah red ahö nao epat ou ravah. Met añarab honoñai meteñ metapanez enzolihol 7 nap nimovohar bat hehan, nem marahol gitahavek ker menat etet hehö. Met honoñai bat heh-poñ añarab metapanen God parumaz loporï mid mid tat mogao tamah-pov bon tapan.

² Met pot tahan ne maot etehon, iv havë nao kulup nañ bon al tezat hehao itañadez zut mav ravat hehan, paru añarab tairari anumai ñai horipur pim zut akop matut tahan het ñeo haohap, ritou metat parupim abatavokaro bat hel navat, ma parum taevañik anumai popuz redeo namen het tin tovai emooh-pori paru iv havë povoz nakoe rouvat gitañiz zutañ Godiz manah-poñ urohot heh. ³ Tat paru sipsip ropuz homet batam Moses Godiz gog abanapuhö daa menahan hezasiz zut epos haovai gitañ urohot heh, “God kezavoz maup, ni mod mapori ritou metat ahop ravat pohao hez. Ni zeï maposikaroz koravop ravat ni rotap tinam tovai sohot hezhez tinavonañ het tameñip ok.

⁴ Met deihanañ tairap nim kezavoz homet ñaihet natotü? Evo, pop bon. Met ni nenap tinaharam hezan mod nap nim zut bon, povoz nim kezavoz homet, ‘Nem ahop ok,’ pot niin nanañ hepane zut nap bon, oñ nim tinaharam tovai sameñ-pov ou ravahan, añarab maporizaro etehaek, paru nim nakoe emat nim abatao bat hel batat biñ nañohot hepan.”

⁵ Pot tahan ne maot etehon abarah Godiz zeï tinamakez haitokor tezahan heh. Tahan met zeï pomakez kohat Godiz zeï girü goev añarab sat etepan hezavoz ah ñeo hahan hez-povoz tepelavos bon tahan, ⁶ kohatihoen etehon enzolihol 7 añarab hori metapanez honoñaiñ bat heh-pori zeï pomakehanañ berevah. Met parum dim aer livaliv tooh-pori meet parum ulor podoñik zapatiñ golivonañ matut tahan hehañ urahan heh. ⁷ Tat hehan pei biriri beañinañ heh-pori 4 hehaekanañ, napuhö suañ 7 golivonañ matut tahan heh-poñ enzolihol nap nimes manahan bah. Met su poñik God pohao het hezap añarab hori toohariz mogao tah-pov mañarahan suañik

beo rezah. ⁸ Tahan zeï pomakeh itoulov berevat an pap manamahavoz zut, Godiz kez ahovor aliz ahov an pap manat heh. Met poek nap rekot kohat nalokotuzat ravat hehan, enzolihol 7 parum honoñai bat heh-poñ añarab metohot bon ravapanez porahahoh maot lokapanezat ravat heh.

16

Godiz mogao tat hehao baourah

¹ Met pot tat hehan Godiz zeï pomakehanañ enzolihol 7 porin ñe ahov hat epat mañah, “Met ari Godiz mogao mañarahan beo rezat hez-su okoñ basat hamarrah baouzoupeken parum toohañiz hañ horiñ hatevetehopan.”

² Pot paru enzol porin mañahan enzol nap kapot tat sat hamarrah pim su bat heh-pos baourahan paru añarab anumai horipuz redeo parum heriñik menat pim zut akop matut tahan het ñeo hahot hehapuz abatao bat hel batat heh-pori obul ulagi ahö horiñ tohot kakam ahov hateveteoh.

³ Met enzol modap sat pim su bat heh-pos iv havë ahoñik baourahan iv havë poñ ñomamhariz uvë zañivoz zut ravahan iv haveñik heh-pori map ñomah.

⁴ Tahan enzol mod nap pim su bat heh-pos basat iveñir iv havë goeñik baourahan poñ uvevoz zut ravah. ⁵ Tahan iv poñiz enzol korav ravat heh-pop epat hahan ne hateveteohö, “Met God ni tinaharam batam het petev am pohao het hezap. Met ni añaraboz nooh-iveñ bahorï bateñ-pov hodad tinavonañ tin ok teñ. ⁶ Met paru añarab tapü okori nim gog aban propet hameg-porir añarab nimeri ravat heh-modari men ñomahan parum uveo berevohavoz zut, petev uvë okov nohopanez manameñ-pov parum toohavoz hañ horiv tin ok metameñ, povoz paru okori sa am nohop.” ⁷ Met pot hahan Godiz homet anumaihol bareñ elat mañaroh-arü posikanañ ñe modao epat hah, “God deim ahop, kezavoz maup, ni añarab horï tovai emoohañiz hañ horiv metameñ-povoz homet, ‘Ni tin ok an tat metameñ, pot dei hameg.’”

⁸ Pot hahan enzol mod nap pim su bat heh-pos gitapuk baourahan, gitap map kez mid mid tat añarabon et merezahan, ⁹ mid mid povok parum heriñ po po sahan itir puañ haret hehan paru, “God pimauhö etamahao ev,” pot hat parum horï tooh-poñ navet. Ma pimaz, “God rotap ni kezavonañ ahop,” pot paru piin namañ, oñ pimaz mogao tat ñeti horiñ am haoh.

¹⁰ Tahan enzol mod nap pim su bat heh-pos anumai ñai horipuz tek toutat heh-potak baourahan añarab pim hahat baval hat haovai sooh-pori hehaek, kutur manahan añarab pori kutur potak het kakam ahov hatevetehot parum tañañ men elohot heh. ¹¹ Tat God paru obuloñir kakam poñ metoohavoz homet, “Rotap horï toogivoz hañiv ev etamah,” pot nak, oñ God abarah hezapuz mogao tat ñeti horiñ hat parum horï tooh-poñ navet, oñ am tooh.

¹² Tahan enzol mod nap pim su bat heh-pos iv ahö narih baourah. Met iv poriz abatao Iupretis hameg-porir baourahan iv pori het rezat nonor ravahan aban ahorir parum ñai abanari gitap berevamah-zei posik hehaekanañ emapanez non poroh emoohan eteohö. ¹³ Tahan pitü horï nañariv nap beholoz zutahol berevah-poriz nap hamal eñar maranañ ahö horipuz agolasikanañ berevah, met mod nap anumai ñai horipuz agolasikanañ berevah, met modap aban horï pop meñizat pim haohat tat ñeti moregañ haovai emooch-popuz agolasikanañ berevah. Pituhol porihanañ berevahan ne eteohö. ¹⁴ Met pitü pori añarab rekot natotuz red povor kao tohot heh. Tat zeï maposikaroh aban korav ahori parunañ

honeo ravat God kez ahovoz maup hez-popunañ zeï ñai tapanez hat batogü manat pot mañah, “Met pinañ zeï ñai takaz aliz pos totoi ravah, povoz ñai bizat hezei.”¹⁵⁻¹⁶ Met pitü pori aban ahori batogü manahan heh-ham poraz abatao Ibru ñevonañ Amagedon hamah.

Met Iesu epat hahan hez, “Hatevetei, met ne givogip nai bapanez hat kilam emamahavoz zut emom, povoz ari tin etet hezei. Met ganö ni nap orat heken, mod nap kil emat nim givor baperat givogï basapanen añarab modariz ñaravatak barekap het tu ravekë hezavoz, nim dimir givoz tin korav ravat etaet hekez pop biñ ravat hekë.”

¹⁷ Met enzol metep pim su bat heh-pos revah mopasik naek baouzourahan Godiz zeï tinamakeh pim toutat hez-tek tin potakanañ ñe ahö nao epat hah, “Petev nonair nai mapotü takaz hahan heh-pov ev bon hateg.”¹⁸ Pot hahan uas reohan guiras ahoam tol hahan ñe ahö modañ hat riri ahoam hahan zebemun map ahov tah. Met añarab matut tahaekanañ, zebemun tah hamoh-povoz züt mod nao nat, oñ map ahoam hori tahan ne eteohö.¹⁹ Tahan Zerusalem zeï ahö potak hamar pezat main main ravat teri natakarö nat ravah. Tahan zeï mod maposikaroh zeï ahoñ demahan hehaek, ur edahan map hori ravahan, God Babilon zeï ahö potak hori ahov toohavoz homet parumaz mogao tat hañ horiv ahoam metooh.²⁰ Tahan iv haveñiz lopotak ham tit heh-poñ map bamezat bavon batahan dañeñ amun pezat map zeis atvatahar ravah.²¹ Tahan abarahanañ hel obunuñiz zut ais honoñai ahoñ añarab hehaek ñodah. Met ais poñ honeo honevov honoñav 50 kilogramiz züt* hehan ñodat añarab ur kakam toohavoz homet, paru Godiz mogao tat pimaz ñeti horiñ haovai sooh.

17

Añ napur anumai hori ahopuz ñetiv

¹ Pot tahan enzolihol 7 suañ bat het baouzourooh-porihanañ nap nem nakoe emat epat neen nañah, “Ni emeken zeï ahot iv ahoñiz nakoe demahan hez-potak añarab hori tovai emamahavoz hañ horiv bapanezaekan nañairoman etekë. Met zeï potakariz tamahao añ nap ahoam biz bogi tamahavoz zut hez.² Met zeï maposikaroh aban korav ahö ravat hezari God kos rez manat, añ biz bogi tamah-popuz hori ahov tamahavoz zut paru ravat hez. Ma añarab parum irih hezari añarab mod iv kezañ nohot rumurat hori tovai samah-poriz zut hori tovai emamah.” Pot neen nañah.

³ Met pot nañovai Godiz Pul Tinap nem loporih maot an pap manahan enzol pop ham betezarah ne navasat neñeh. Tahan ne etehon, anumai ñai horip pim heri kosis mavat hehapuz gagañ 7 heh-poñik batoñ 10 berevat heh-popuz herisik Godiz abatao batiu tiu batat heh-ñeti poñ red menahan heh, met popuz revah añ nap toutat heh.⁴ Met añ popuz dimip gunimavor mavao hehap meet het mainimamar saleñir moruñir hel tin peñ hat hehañinañ redeo tin tat heh. Tahan pim marasik kapü golvonañ matut tahan hehar bat heh-porah añ pop abanarinañ hori tovai emooh-povor hori modañ map beo rezat hehaek ulagi horiv tooh.⁵ Met añ popuz taevavok ñetiv epat menahan heh,

EPOP BABILON ZEI AHOTAK HEZARIZ ZUTAP EV, AÑ BIZ BOGI TAMAHARIR

AÑARAB HORI AHÖ MODAÑ TAMAHARIZ MAU NONOP RAVAT HEZAP EV.

Met pot menahan hehavoz kap nat ou narav, oñ iz ravat heh.⁶ Met Godiz añarab Iesuz homet het pim ñetiv bahorë hat hehariz paru nari kaev ravat

* 16:21: Pavar 21 -Met 50 kilogram hameg-honoñai pov, rais bek ahoñikaro 2-z zut ok.

pori men ñomoohan uveo berevoohan, añ pop nohot het iv kezañ nat rumuramahavoz zut pim gagai ganö ravat hehan ne het etet agol atat hehö.

⁷ Tohon enzol ne navat sat neñeh-pop epat nañah, “Zon ae, ni añ okopuz tahavoz homet agol atat etet heza? Met hateveteken anumai ahö gagañ 7 hez-poñik batoñ 10 berevat hez-popur añ okopuz kapot bar nañoman hodad ravek. ⁸ Met añap toutat hehan eteñ-anumai okop batam biriri hehapuh petev nakez, oñ hamaur tovë hototan et narez-povok hezaekanañ tokat maot magei berevat poz haovai, batam God hamarar mapori matut natarah, añarab pohao tin het hepanezariz abatañ menahan hez-tep potak namen hez-pori anumai popun etet rak tat, ‘Ae, anumai bon hatahan eteg-okop maot ou ravat hez,’ pot pimaz hapan. Tapanen tokat God pohao men bon batapan.”

⁹ Pot enzolip nañat maot epat neen nañah, “Met ni hodad tinavonañ hezapun nañomaz toh-epovoz kapot hodad tekë. Met anumai gagañ 7 hezan eteñ-okopuz gag poñiz zut dañeñ 7 hezaek, añ pop toutat hez, ma pim gag okoñ aban korav ahö nari 7 poriz zut amun ok hez. ¹⁰ Met aban korav ahö porihanañ mar nas hañomah, met nap petev am abatavonañ ahop ravat hez, met modap tokat berevat añaraboz korav ahop ravat aviam het maot bon tapan. ¹¹ Met anumai batam hehapuh petev nakez-pop ahö mod 7 poriz zut pi amun korav ahö modap ravat hepanen, God pohao men bon batapan.”

¹² Met enzolip pot nañat maot epat nañah, “Met batoñ 10 hezan eteñ-okoñiz zut aban korav ahö modari 10 tokat ou ravapan. Met paru pori korav ahoiri petev narav, oñ tokat paru anumai ñai horipunañ honeo kezao manapanen aviam aliz honesiz zut abat ahoñinañ ahoiri ravat hevai maot bon tapan. ¹³ Met aban ahö hahö-pori parum hodadevor home honevonañ het parum kezao anumai ñai ahö horip manohot pim irih hepanen pi map ahop ravat hepan. ¹⁴ Met pot ahö ravat hepanezapur pimeri sipsip ropunañ zei ñai tapanen, sipsip ropuz homeo badae batat rez kek tat tin tamah-añarab pori pinañ honeo het meñizat zei ñai tat, anumai ñai popur aban korav ahö ravat hepanez pori ritou metapanen ñodapan. Met sipsip ro pop pi tairari abatavonañ ahö ravat hez-poriz map ahop ok, povoz pinañ zei ñai tapanez pori piuhö rekot ritou metat hepan.” Pot enzol pop nañahan ne hateveteohö.

¹⁵ Pot nañat pi maot neen epat nañah, “Met iv ahoñik añ biz bogi tamahap toutat hehan eteñ-iv poñiz kapot pot hez, met zei maposikaroh añarab heri nañir nañinañ het ñeñ main main hamahariz zut ok hez. ¹⁶ Met batoñ 10 hehan eteñ-poñiz zut aban ahoiri 10 hepanez porir anumai ñai ahö horip paru añ biz bogi tamah-popuz kaev ravat hori metohot, pim dimir giv bakelapanen barekap hepanen, pi menat pim aboi napanepuh pim hatahav itañadek betepanen ñadat bon tapan. ¹⁷ Met pot metapanezaek, parumauz hodadevok ok tapan bon, oñ Godihö hodadeo paru hamanapanen hepanezaek, aban ahö pori hodad honevonañ het tovai parum kezao anumai ñai ahö hori pop manat meñizat hepanez Godiz hahan hez-taput tovai sohapanen, rotapuv ou ravapan. ¹⁸ Met añ hezan eteñ-okopuz zut Babilon zei ahö potak hezari pot ravat hez, met zei potakariz ahop zei ahö modañik hez-ahö modari ritou metat ahop ravat hez.” Pot enzolip neen nañah.

¹ Met pot nañovai ne maot etehon, abarahanañ enzol modap erah. Met pi kez ahovonañ erat hehan, pim alizao hamarrah ahoam map al tezat heh.

² Met pop erat het epat ñeo ñarab hah,

“Met Babilon zei ahö potak zeiñ ur edapanen map bon tapan. Tapanen Seteniz as roholor pituholor alar gití tamah-id pori paru nen poek hepanen ham betez nenar ravapan.

³ Met pot metapanezavoz kapot ev, Met zei potak añarab hori ahov tovai emohot añarab mod maporin mañairamahan, paru taput hori tovai emamah. Ma zei maposikaroh aban korav ahö ravat hezari Babilon porinañ honeo ravat hori ahoñ tamah. Ma Babilon pori nonair nai mapotü parum bapanez zaitiv ahö tamahan, zei modasikarohari potü basat manamahan, monis paru manamahan, nonair nai bat em manamah-potuz mauri moni ahosinañari ravat hez. Pot tamahaek Babilon poriti hori ahov ov ravamah. Povoz parum zei ahö pot ur edapanen ham betezar ravapan.”

⁴ Pot hahan abarahanañ ñe nao epat hahan ne hateveteohö,

“Ae, ari nem añarabon epat añoman hatevetei. Met paru añarab Babilon zei potakari hori ahoñ tamahari okeg, paru betet barezat sei. Met parum horivoz hañiv bapanezaek, ari amun parunañ honeo het bepek hezavoz tovai ari okorinañ hetunei, oñ main ravat parum hori tamah-poñiz zut nat hepek.

⁵ Met parum hori tamah-poñ aviam bon, oñ ahoam tamahan gamoñ helohot akah abarah ut urat hepaneavoz zut ahö ravat hezan, God poñiz unun naman, oñ añarab zei potakari poñiz hañ horiv metapanez am homehot hez.

⁶ Met zei potakari Godiz añarab hori nao metamahavoz homet hañ hon nenaö metapan bon, oñ hori metapanez hon nen navozam homet hañ hori houlovokaro metohopan. Pot metovai sohopenen, parum horiñiz hañiñ ahoam bohopan.

Met nari parum iv kezañ modari manamahan nat hori ravamahavoz zut, zei potakari modari bahori metovai emamah, povoz homet hañiv metohopenen map hori ravat hepan.

⁷ Met paru pori parumauz zaitivok sohot parum abatañ bat hel batohot ganö epat haovai emamah, ‘Met dari nonair nai tinatunañari, añarab modariz ahoi ravat hez, povoz dari kezavonañ tin hezaek, añahol parum abuhol ñomamahan hapuri ravat zakep tat iñ hamahavoz zut dari honoñai nao tat iñ nakaotü.’ Pot haovai emamahavoz homet pi kakamavor honoñai metohopenen iñir zakep ahov tohopan.

⁸ Met God kezavoz maup hezaek ganö pot hamahavoz paru hañiv metapanez hat ñevok bizat aliz hon nasik hañiv taput metohopenen, zei potakari lam navor nao bohopan, ma gipiz bon tapanen gin ahov berevohopan, ma ñomamhariz iñir zakep ahö tamahat tohopan. Pot tohopenen parum zeit map ñadat bon tapan.”

Pot ñe nao hahan ne hateveteohö.

⁹⁻¹⁰ Met ham añaraboz aban korav ahoi Babilon zei potakarinañ hori tovai emamah, povoz zei pot ñadohopenen paru ahö pori hotoh rouvat het itoulovon etet epat hahopan, “Dari amun hañ hori akat nao etohopan hezag ee.” Pot paru hat iñ haovai ñaihet tat epat hahopan, “Ui mai zakep, Babilon zei ahö akatakari kez tat ahoi ravat hehaek, petev hañ horiv metamah.” Pot hat parum uloñik marañ bizat etet hepan.

¹¹ Met parum nonair naitü petev basat Babilon pori manamahan monis manamah-pori zei pot ñadohopenez porah paru etet iñ hat epat hahopan,

“Met darimotü basat manoogin bat monis anoohaek, ev bon tahag, tairari manookan monis anohopan?” ¹² Pot hapanezari paru golivor silvao, ma saleñir hel tin peñ hat hezañ manat moni ahos bamah-poñ, ma dimir giv mavavor gunimavonañ tinañir zi hotohanañ ulagivonañ tinahav, ma nonair nai modatü zihaver ainihaver bol batoñ bat matut tamahan redeo tin hez-poñ, ¹³ ma bot tin muz gipizoh bavetet bareñamah-poñiz navor nao, ma iv ulagi tinavonañao, ma zi tik tinañir bain ivovor uerivor paravakapir uit uloñir bol kauholor bol sipsipiholor osihol, ma osiholok badat beri hamah-aruñ, ma aban ahori añarab parum irih het itir as metamah-pori, nonair nai map potü manat monis bohopanezaek, Babilon pori maot zum tat parum navotuzat ravapanen etet aban pori iñ hahopan. ¹⁴ Tapanepuh paru pori Babilon zei potan etet poekariz epat hahopan, “Arimotü ahoam bat zait tat heg-nonairnai potü bon hatahaek ari maot tokat modatü navotü.” ¹⁵ Pot hat paru aban pot hapanez pori hotoh het Babilon pori kakam ahov hatevetehopanez pov paru amun hatevetepan hezavoz ñaihet ahov tat epat iñivonañ ¹⁶ honeo hahopan, “Ui, mai zakep, zei ahö akatak añarab kakam ahov hateveteamah. Met batam paru dimir giv mavavor gunimavonañ tin poñ parum heriñik meehot het morü tinañir sal tinañ koroh beteohan heh. ¹⁷ Oñ mai zakep, petev aliz epesik nonair nai tinatunañ heh-potü zuum map bon tahag etei.” Pot paru hahopan.

Met pot hahopanez porah paru sipiñiz maurir sip poñik korav het gogot tohopanezarir añarab sip poñik sohopanezari zei pot ñadohopanen, ¹⁸ hotoh rouvat hepanezaekanañ itoulovon etet epat hahopan, “Met zei ahö akataz zut batam mod nat heh bon, ma petev amun pim zut ahö nat naek nakez, oñ zei mod mapoñ puihó ritou metat hehat ak ñadah.” ¹⁹ Pot hat paru zakepivoz parum uloñik urat iñ daas epat hahopan, “Mai zakep oe, Babilon zei ahö akatak batam darim sipiñik nonair nai mapotü bat emat paru manat moni ahos boog, oñ petev aliz epesik parum zei ahö akatar nonair nai tinatü ñadat bon tamahan dari eteameg.” Pot sipiñik sohopanezari hahopan.

²⁰ Oñ pot metohopanen ari abarah tin hepekezari, ma Godiz propet abanari, ma aposor abanari ma pim añarab modari biñ ravat epat hahopek, “Met zei okotakari horivor kakam ahov etoohavari Godit homet hañ horiv metamah-okov tin ok metamah.” Pot hat biñ ravat hepek.

²¹ Met ne maot etehon, enzol kezavonañ mod nap hel map ahö pohao bat iv havé ahovok bahavoe tat betevaiaam epat hah, “Met ev hel ahov kezavonañ bahavoe tat betehon iv havevok er horahan ari et naré hezavoz zut, Babilon zei ahö okot kez tat ur edapanen bon tapanen ari maot et narezotü. ²² Tapanen parum gitañ uramaharir mañihavek pul menamaharir tibiñ menamahari, menamahan ñevon hateveteamah-pov bon tapanen paru maot hat navetetü. Ma abanari gogot tamahan ñeo hateveteamah-pov amun bon tapanen paru maot hat navetetü, ma uit uloñ tunouarah bareñat hetotov bavataumahan ñeo hateveteamah-pov bon tapanen paru maot hat navetetü. ²³ Ma it ramuñ rañizamahan ñadamah-poñ map upizapanen paru it poñiz alizañ bon tapanen maot etet nasotü, ma añarab topourat ñevel bel hahot hezan ñevon hateveteamah-pov paru maot hat navetetü. Met zei modañikanañ añarab emat parum nonair nai mapotü manohot monis bamah-pori parum abatañ bat hel batat hez, ma Babilon pori añarab mod mapori hori ahov tohopanez mañairamahan tovai emamah, povoz paru hañ hori hamoh-epov hapanezat hez. ²⁴ Met Babilon zei okotakari Godiz propet abanarir añarab modari men ñomahan poek parum uveo berevat oraeh, ma zei modañik amun Godiz añarab men ñomapanez Babilon porihö

mañairahan men ñomahan paru Babilon poriti horiv ou ravah, povoz paru pori hañ hori ahö pov metohopan.” Enzol kezavonañ heh-pop pot hahan ne hateveteohö.

19

Babilon zeit ñadahan biñ ravah

¹ Met pot hat bon tahan ne maot hateveteohon añarab map ahovokaro revah abarah hehaekanañ ñeo ñarah ahoam epat hah,

“Met dari God aliz ahovor kez ahö tinavonañ hezapuz abatao bat hel batat biñar sos hahot hek. Met pi tapupuhö darimaz homet maot pimeri ba avatat tinaek haeñehan dari ev hez. ² Met God dari añarab mapori tin darim horiñir tinañiz hañiv an etat tin etahan hez. Met zei ahö okotakari añ biz bogi tooh-popuz zut hori ahoñ tohot hehapuh, añarab modarin mañairoohan pori amun taput tovai emooh. Ma paru Godiz añarab men ñomovai emoohavoz hañiv añ okop ok manah, povoz pi hañ horivor kakam ahov metahan hezavoz homet dari Godiz biñ ravat hek.”

³ Pot hat maot epat hahan ne hateveteohö,

“Met dari Godiz biñ ravat hekan Babilon zeit rañizahan ñadamahaek itoulov pohao helohot hep.”

⁴ Pot hahan gogovoz korav añavai ravat hehari 24 porir pei biriri hehari 4 pori rariñ rez bareñat God tek tinatak toutat hezapuz abatao bat hel batat epat hah,

“Rotap ok hag, dari Godiz biñ haovai sohok.”

Sipsip ropuz biñ ravat hah

⁵ Pot hahan Godiz tek tinataz nakoehanañ ñe nao epat hah,

“Ari Godiz gog añarab, korav ahorir goeri, pim irih gogot tohot hez-mapori pimaz biñ hahozei.”

⁶ Pot hahan añarab maporizaroz ñeo iv mez ahovoz zut, ma guiras riri hamahavoz zut epat ñe ahov hahan ne hateveteohö,

“Met God kezavoz maup, pi darim korav ahop ravat hez, povoz dari pim kezavoz homet biñ ravat hek.

⁷⁻⁸ Met petev sipsip rop pim añ ñodep* bapanez pov ou haravahan, God ñari añ pop dim aer livaliv tat hez-pop manahan meet red tinao tat pi emapanez tahaekaz ñai bizat hez, povoz dari biñ ravat ñai bizat hek.”

Pot hah. Met añaraboz tin tovai emamah-poñihö dim aer tin pop manahan meehavoz zut ravat hez.

⁹ Pot hahan enzol garos nañah-pop maot neen epat nañah, “Met nim tepatak epat meneken hep, Petev paru sipsip rop pim añ ñodep bapan hat gipiz bareñat tez bizat paru pinañ honeo het nohopanez mañahan hez-pori biñ ravat hepan.” Pot nañat maot epat nañah, “Met ne Godiz nañahan hez-ñeti rotapuv ev niin nañamoh.”

¹⁰ Pot nañahan ne pim abatao bat hel batom hat pim eñañik ñodat oraehö. Tohon pi epat neen nañah, “Evo erom, ni nemaz okat netotü, oñ nir nim mod tairari Iesuz ñeti ba ou batahan hez-pov bahore hat het pim gogot ari tamegiriz zut ne pim gog nenat tamohop ev. Povoz nemaz hometun, oñ God nenapuz homet pim abatao bat hel batat hez. Met batam Godiz Pul Tinap propet aban pim ñetiv haohari hodadeo

* **19:7-8:** Pavar 7 sat 8 -Met ev añ ñodep menahan hezaek, Iesuz homet hez-añaraboz ok homet menah.

manoohan toohavoz zut petev amun pim Pul Tinapuhö Iesuz ñetiv modarin mañohopanez pori meñizat hodadeo manamah,” pot nañah.

Bol os aerapuh toutahapuz ñetiv

¹¹ Pot neen nañahan ne maot etehon, abar okat epat tahan bol os aerap hehan nap pih toutat heh. Met pop pi añarab tinarir horiri ñevok bizat tinam an tohopanezap ok, ma horirinañ zeñ ñai tinam tohopan. Povoz pim abatavokaro epat mañamah, Ñeti Rotapuv Hamahap, ma Rezkek Tat Tinaharam Tamahap. ¹² Met bol osipuh toutat heh-popuz etañ it rai raisiz zut hehan pim gagavok koek redevonañ tinañ ahoam mevizat heh. Met pim herisik abat mod nao menahan hehaek, pi nenap abat povoz kapot hodad hez, oñ modari etet kapotaz tin hodad nat. ¹³ Met pim dim meet hehapuk uveo ñed bat heh. Met popuz abat modao epat mañamah, Godiz Ñetiv Ba Ou Batat Hezap. ¹⁴ Met pop hehan abarah ñai aban ahovokaro paru dim aer tinari meef hehapuh paru amun bol os aeraholok toutat hehaek pim tokat sooh. ¹⁵ Met pim agolasikanañ en rav toves nasiti nasiti baelahan ñai tat hehas berevat heh-en rav posinañ añarab zeñ maposikaroh pi kos rez manamah-pori menohot ritou metat kezavonañ parum ahop ravat hepan. Met God kezavoz maup epat hahan hez, “Met ne añaraboz hori tamahavoz mogao ahoam tamoh.” Pöt hahan hezaek, pim ñetiv ba ou batamah-popun mañapanen, hap ahö nasik greip uloñ betet mez biamahan rapamahan uruv berevamahavoz zut, añarab hori tamah-pori greip uloñiz zut bahori metohopanen hori ravat hepan. ¹⁶ Met pim dimipur eñ nasik epat menahan hehaek ne etehö, Met añarab zeñ maposikaroh korav ahö ravat hezariz map ahop ev.

¹⁷⁻¹⁸ Met ne maot etehon, enzol nap gitapuk het ñeo ñarah id mosik arat biivai sat em tooharin epat mañah, “Met ari añarab okorir, parum ñai abanarir aban ahoari, ma osiholor os porih toutat hehari, ma modariz asit metooharir moni gogot toohari, añarab map pori men ñomahan oraezaek, God arim nepekez hahan hez, povoz tin emat nohozei.” Pot ideholon mañahan ne hateveteohö.

¹⁹ Pot parun mañahan ne hatevetet maot etehon, anumai ñai horipur ham añaraboz aban ahoari parum ñai abanari bol os aerapuh toutat tin heh-popur pimerinañ zeñ ñai tapan hat paru togü manah. ²⁰ Tahan ne etehon, zeñ ñai ahov tahapuh tin popur pimerihö anumai ñai horipur aban pi meñizat pim haohat tooh-pop bat parup biriri hehan bahavoe tat itinañdek beteh. Tahan parup hel ulagi horivonañ ñadat gop mavat heh-hel poñiz itoul horivok sat heh. Met aban anumai horip meñizat pim haohat tooh-pop mamog hori popuz ñeti moregao haovai kezavonañ red povor kao dari añaraboz rekot natotuz poñ tohot paru añarab mapori moreg metoohan barotap batat anumai ñai horipuz abatao bat hel batat hehan pim redeo parum heriñik menahan heh, povoz itinañdek poñariv betehan sah. ²¹ Met poñariv itinañdek betehan sahan, bol os aerapuk toutat hehapuz agolasikanañ en rav berevat heh-tovë posinañ parupim ñai abanari map men ñomahan idehol emat parum aboñ mapoam nohot hehan ñekeñ hatat heh.

20

Krimsañ 1 tausen poñik tohopan

¹ Pot tat bon tahan ne modavon maot etevaiam enzol modap abarahanañ erahapuh pi hamaur tove hototan et narezavoz toropesiz kiropor senirep

bat heh. ²⁻³ Tat pi hamal eñar marañañ añarab moreg metovai emooh-horí pop, pim abatao Seten, pop bat eñar maraz senirepenañ demahapuh, hamaur tové povok betet toropes merizat badao hahan heh. Met pi poek het zeí maposikaroh añarab maot moreg namet hepanen krismasañ 1 tausen bon tapanez hahan poek heh. Met krismasañ 1 tausen bon tapanen pi maot bavilapanen berevat poz hat aviam het añarab maot moreg metohot hepanezat tat heh.

⁴ Met ne maot etehon, tek tinañ hehaek toutat heh-pori God kezao manahan paru añarab ñevok bizat an tat hañ tinavor horiv metohopanezat tat heh. Tahan ne maot etehon, paru Godiz ñeti Iesuz ba ou bataan hez-rotap tin pov modarin mañovai soohan nari ñeti povoz kaev ravat paru men ñomah-poriz pulihol amun heh. Met paru anumai ñai horipur pim zut matut tahan heh-popunañ parupim abataovokaro añarab modari bat hel batah-porah paru Iesuz pori bat hel navat, ma parum taevañik ma marañik anumai horí popuz redeo namen heh. Met men ñomah-pori maot birirí ravat Kristonañ honeo korav ahori ravat houloam krismasañ 1 tausen poek hepanezat heh. ⁵ Met paru pori garos bal hat hepan, oñ ñomah-modari parunañ honeo bal nak am hepanen krismasañ 1 tausen bon tapanez porah baval hapan. ⁶ Met paru garos bal hapanez hamoh-pori añarab horirí sat itinañdek horí ravapanezavoz zut paru natotú, oñ Godihö biñ ahov manat tinaek meñepanen paru Kristoz gog añarab magei tinari ravat het krismasañ 1 tausen poñik pinañ honeo korav ahori ravat hepan.

Seten ritou metat bahorí batapan

⁷ Met Krismasañ 1 tausen poñ bon tapanen Seten demapanen hepaneze-ekanañ maot bavilapanen hamaur tové povokanañ berevat poz hapan.

⁸ Tat pi zeí maposikaroh añarab hepenez pori moreg metovai sat em tohopanepuh pi meñizat paru Godizarinañ zeí ñai tapanez nari batogü manapan. Met batogü manapanez pori togü houl epatakaró ravat hepan, met togü nataz abatao Gok, met modataz abatao Megok, pot mañapan, met hel gaoreo ma haví ruiruihol dari rekö nakaotuzavoz zut napuhö paru poriz rekot rekö nakaotü. ⁹ Met Seten porin mañapanen bal hat sapanepuh Godiz añarab pim zeí tinatak hepanezaek, manapan hat paru zeit rom meet tohopanen, abarahanañ it ahoñad er horat map pori ñadat bahorí batapanen ñomapan. ¹⁰ Tapanepuh añarab moreg metamah-Seten hameg-horí pop bat it ahoñadek hel ulagí horivonañañ ñadat gop mavat hepanezaek, hel poñiz itoul horivor itinañdek bahavoe tat betepanen sat hepan. Met it poñadek anumai ñai horipur pi aban meñizat pim haohat tovai añarab moreg metohopanez pop garos bat bahavoe tat betepanen hepenez-tapuñadek Seten pop betepanen sat hepan. Met it poñadek paru pori pohao het kakamao hatevetehot hepanepuh bon natotü, oñ am hepanezat hehan ne eteohö.

Ahop añarab ñevok bizahan heh

¹¹ Met ne maot etehon tek tin aer ahot hehaek, korav ahop tek potak toutat heh. Tahan abarar hamar pinañ honeo hepenez ñaihet tat zeí manat bon tah. ¹² Tahan añarab hamarrah korav ahori ravat het ñomaharir parum irih goe het ñomah-pori paru mapori tek tin potaz nakoe pim havasik rouvat hehan ne eteohö. Met pori hehan paru tepañik añaraboz tovai emooh-nonairnai potü menahan heh-poñ barah hat rekö hat etehapuh tep modatak añarab pohao het hepenezariz abatañ menahan heh-pot amun

barah hat rekö hah. Tahapuh añarab mapori parum tovai emoohavoz tep poñik menahan hehaek, etet an tat hañ tinavor horiv manovai sooh. ¹³ Met añarab iv haveñik ñodat emiv elat ñomah, ma paru ñomat pulihol samah zeï posik sat heh-mapori God hahan bal hat tek tin potaz nakoe emahan, paru honep honepuz tovai emoohavoz homet tepañik etet an tahapuh parum tovai emoohañiz hañiñ manoo. ¹⁴⁻¹⁵ Met pohao het hepanezariz abatañ menahan hez-tep potak tairariz abatañ namen heh-mapori it ahoñadek bat bahavoe tat betehan sat heh. Met itiñadek sah-pori mamog hañomah, oñ itiñadek betehan sat mamog ñomahavoz zut paru maot tat, pohao hori ravat hepanezat ravat heh. Met pori betehan sahan met ñomamahariz pulihol sat hez-zeï pos, ma añarab ñomookaz hahan hez-kez pov amun itiñadek betehan ñadat bon tahan añarab maot nañomotuz pov ou ravah. Pot tahan ne eteohö.

21

Ab mageirar ham mageiraz ñetiv

¹ Pot tahan ne maot etehon, iv havë ahö garos hehañir ab mamograr ham mamogar zeï manat sahaek, bon tahan ab mageirar ham mageir ou ravah. ² Tahan God Zerusalem zeï potaz zut magei tinat meehan abarahanañ erah. Met zeï erah-pot ñari añ tohaip pim abup bapanez hat redeo tin tat hezavoz zut hehan ne eteohö. ³ Met Godiz tek tinatakanañ ñe ahö nao epat hah, “Petev God añaraboz ñaravatak hepenez hat zeï okat meehan er horahaek, pi parumaz korav ahop ravat hepanen paru pim irih het tinam sat em tohot hepan. ⁴ Met parum batam iñir zakep tooh-poñ, ma honoñai mod tairañ tooh-poñ God map bavon batapanen añarab pori maot nañomotü, ma honoñai mod nao natotü, oñ paru biñ ravat tinam hepan.”

⁵ Pot hahan tek tin potak toutat heh-pop epat hah, “Petev ne nonair naitü bamagei havatohon hezag etei,” Pot hat neen epat nañah, “Met ni nem hamoh-ñeti epeñ ari rotap hatevetet homeo badae batepekezañ ev, povoz nim tepatak meneken hep. ⁶ Met nem gogot tovai emooh-poñ map petev bavon havatoh. Met batam nonair nai bonorah ne het haohon nonair nai ok hezatur hezari ou ravah. Ma tokat ne amun het haoman mapotü bon tapanen ne am hem. Met tairap ivov napanez metapanen hepenez pop neen nañapanen, neohö iv pohao het hepenez havë povokanañ ivov holat manoman napan. Met piuhö monis nanapanez ne piin namañotü, oñ pi amauam iv pov manohoman nohot pohao tin het hepan. ⁷ Met paru tairari Seten moreg metohopanen am rez kek tat tin tovai sohopanez pori iv hamoh-pov manat nem ñarohol bavatomapuh ne parum korav ahop ravat hem. ⁸ Oñ añarab mod tairari nem kezaop paruti bon hezari, ma nemaz homeo badae navat hezari, ma hori povor kao tamahari, ma modari men ñomamahari, ma betezam nae nari bamahari, ma gihareñ demamahari, ma akohol matut tat biamahan oraez-poriz, ‘Darim ahoñ eñizohopanezari ev,’ pot hamahari, ma modariz ñeti moregañ hamahari, porizaro map itiñadek hel ulagi horivonañiañ ñadat gop mavat hepenezaek haoman basat betepanen, hel poñiz itoul horivor itiñadek kakam ahov hatevetehot hori ravohot hepan. Met añarab hori pori mamog ñomahavoz zut okat tat paru hori ravat hepanezat ok.” Pot neen nañah.

Zerusalem zeï magei tinataz ñetiv

⁹ Met enzolihol 7 suañik honoñaiñ beo rezat hehan mamog bat het hamarrah baourah-porihanañ nap nem nakoe emat epat neen nañah,

“Met ni emeken ne sipsip ropuz añ ñodepun nañairom.” ¹⁰ Pot nañahan Godiz Pul Tinap nem loporih an pap manahan enzolip rop tovevoz revah navasat neñeh. Tat piuhö añ ñod popuz zut Zerusalem zeï magei tinat abarahanañ God meehan erahatam neen nañairah. ¹¹ Met poek Godiz alizao ahoam al tezat map pat navoam tat hehan nonair nai zeï tin potak matut tahan heh-potü hel gideñ map peñ hat aer ravat hezañiz zutañiz abatao zaspahamañ demahan hehan oreresiz zut livaliv toohan ne eteohö. ¹² Met zeï potak heleñinañ tem tover demat barok bataan heh-tem porah paru lokohopanez haitokoñ 12 rezahan hehaek enzolihol 12 haitok poñik nap nimoroh korav ravat heh. Met Israel añaraboz toguñ 12 hezaek haitok poñiz naoroz revaharah togü nataz abatao menat met haitok modaoroz revaharah togü modataz abatao menah, potaharam haitok mapoñiz revahañik parum togü poñiz abatañ menovai sahan hehan eteohö. ¹³ Met temerah haitokoñ rezahan heh-poñiz naorozaro naorö tem tok naravati rezahan heh, met mod naorozaro naorö tok modaravati rezahan heh, met mod naorozaro naorö atvatarati rezahan heh, met mod naorozaro naorö atvat modarati rezahan heh. ¹⁴ Met zeï tin potaz tem por demapanez garos paru hel ahö mapoñ 12 poñ irih bizat poñiz revah demahan heh. Met hel ahö poñik sipsip ropuz aposor abanariz abatañ hel navok abat nao, modavok abat modao potahar menovai sahan heh.

¹⁵ Met enzol neen nañat navasah-pop zi zu tapanez nas golivonañ matut tahan hehas bat zeï tin potaz toveo tair, ma tekiv tair, ma temerar haitokoñik zu tapanez bat heh. ¹⁶ Met zeï potaz tem poraz atvatarezaro taput ma tokorezaro taput hehan enzol pop pim zu bat hehasinañ atvat zu tahan, pim tok toveo ahoam 2 tausen 4 andet kilomita ravah. Met zeï tok helat heh-poravati zu tahan taput 2 tausen 4 andet kilomita ravah. ¹⁷ Tat dari añaraboz zu tamegit enzolip maot temerah zu tahan 1 andet 44 mita ravah. ¹⁸ Met zeï potaz temer hel gideñiñiz zut hel tinañinañ demahan hehan kohat roketak zeñir mod hehatü golivonañ demahan map den peñ peñ elohot tin heh. ¹⁹ Met hel ahoñ garos bizat temer demahan heh-poñik red povor kao tinam metahan heh. Met hel ahö poñik hel goe bañed bahan heh-mav tin poñiz abatao zaspahameg, met hel goe bañed bah-tin modañiz abatañ ev, met hel gunimañiz abatao sapaia, met hel aerañiz abatao aget, met hel zi taeñiz abatao emeral, ²⁰ met hel mav arparoñiz abatao sadoniks, met hel mav mod pat heriñiz abatao konilion, met hel koproroñiz abatao krisolait, met hel zi tae mod pat heriñiz abatao beril, met hel kopror mod pat heriñiz abatao topas, met hel zi tae mod pat heriñiz abatao krisopres, met hel gunim mod pat heriñiz abatao aiasin, met hel mav mod pat heriñiz abatao ametis, hel map poñ hel ahö poñiz revah bizat redeo tat bañed bahan den peñ peñ ahoam eloohan eteohö. ²¹ Met tem poraz haitokoñ 12 rezahan hehaek, haitok ziñiz zut morü aer ahoñ parum abatao pel hameg-poñ ñed bahan peñ hat heh. Met kohat zeitaz nonoñik golivonañ inahan peñ hat tin heh.

²² Met ne maot etehon, zeï potak God kezavoz maupur sipsip ropuz tinao an pap manat heh, povoz poek hehari parupim abatavokarö bat hel batat mañ mañohopanez hat zeï namak nadem, oñ parupin etet am mañ mañohot heh. ²³ Met Godiz alizao al tezahan sipsip ropuz alizao it ramü ahoñadez zut al tezat heh, povoz gitapur ñonis berevat namañ, oñ am heh. ²⁴ Met tin al tezat hehan eteohö-aliz povok añarab hepanez porizaro sat em tat tin tovai sohopenen, aban korav ahö tinavonañari parum nonair nai tinatü bat em bizapan. ²⁵ Met zeï potak maot kutur naravotü, oñ

pohao al tezat hepanezaek, orah rezah tem haitokoñ oraepanen napuhö rekot namerizotü. ²⁶ Met añarab mapori Godiz biñ ravat parum red tinañir saleñir nonair nai tinatü basat zei potak bizapan. ²⁷ Met zei tin potak tairari hori povor kao tamahari, ma ñeti moregañ hamahari rekot nalokotü, ma God pei hori tairañiz zait nat hez-poñ poek naoraetü, oñ añarab tairariz abatañ pohao het hepaneze sipsip rop pim tepatak hamenahan hez-nen pori poek lokat pinañ honeo hepanezat heh.

22

Iv tinarir zi tinamedez ñetiv

¹ Met enzolip pop iv tin narin amun nañairahan ne eteohö. Met iv pori paru holat nohopanez pori pohao tin het hepanezeri ok, Godir pim sipsip ropuz tek tin toutat hez-potakanañ berevat er horat tin peñ hat hehari, ² Zerusalem zei tin potaz nonoroh eroohan, pim okat epat añarab zi nohot pohao tin het hepaneze poñ uloñ badat heh. Met zi poñiz uloñ orah rezah ñoniholok badat ñodovaiam modañ maotam badooh, potaharam ñoniholok badovai emohopanezat tat heh. Met zi poñiz taeñ añarab zei maposikaroh hezari nohot lamao navotü, oñ tin ravat hepanezañ heh. ³⁻⁴ Met zei tin potak hori tamahañir balatak hameg-potuz God kaev ravat hezag, potü poek rekot naketü. Met zei potak Godir pim sipsip rop tek tinatak toutat hezan, God pim añarab parum taevañik pim abatao menapanen hepaneze pori piin etet paru pim hahopanezat metohot hepan. ⁵ Tapanen Godihanañ alizao al tezat hepaneze pov maot kutur naman hepanen gitap namañotü, ma añarab pori ramuñ narañizotü. Met añarab poek hepaneze pori korav ahoari ravat pohao tin het hepan. Pot ravat hehan ne eteohö.

Iesu maot erapanez hah

⁶ Met enzolip maot epat neen nañah, “Met nem niin nañovai emooh-epeñ ni tin hatevetet barotap batekezañ ev. Met darim ahop God batam pim Pul Tinap meehan erat pim propet abanari hodadeo manahan hehtapuz maot petev berevohopaneze poñ pim gog añarab modari hatevetet hodad tohopanez hat ne pim enzolipun nañat nemeehan, erohot niin ok nañairovai nañoohon hatevetet eteoñ.” Pot neen nañah.

⁷ Met Iesu pot hahan hez, “Hatevetei, ne maot eromaz toh, povoz tep epatak tokat berevohopanezat menahan hez-poñ añarab tairari hatevetet bahorë hat hepaneze pori ahoam biñ ravat hepanezeri ok.”

⁸ Met ne Zon ev nem menamoh-map epeñ enzolip maot nañat nañairahan ne etet hateveteohö. Met pi map ne nañairat bon tahan ne pim eñañiz nakoe rariñ rez bareñat pim abatao bat hel batom hat tohon, ⁹ pi neen epat nañah, “Evo erom, okat totun, met paru Godiz propet aban nim modari, ma mod tairari pim baiñetinao hatevetet baval hat tovai samahporiz zut, ne amun pim gog aban nenap eveg, nem abatao tovai ni bat hel batotun, oñ pimaz homet biñ haovai sohoz.” ¹⁰ Pot nañat maot epat nañah, “Met nim tep okatak tokat berevohopaneze meneñin hez-okoiñ totoi berevopaneze tah, povoz tep okat ni bizeken naoraetü, oñ meneñin hez-ñeti okoiñ modarin am ourah mañovai sooken hatevetehop. ¹¹ Met nonair nai potü tokat berevohopanezarah tairari home horivonañ het hori povor kao tovai samah-pori parum tamah-taput tovai sohapan, oñ tairari Godiz homet tin tovai sohot hez-pori parum tin tamah-taputam tovai sohapan.”

¹² Met Iesu epat hahan ne hateveteohö, “Ni hatevet, met nem eromazao totoi ravahaek, añarab parum tovai emamahavoz hañ tinavor horiv an tat

manoman bapan. ¹³ Met batam nonair nai bonorah ne het haohon nonair nai ok hezatur hezari ou ravah, ma tokat ne am het maot haoman map potü bon tapanen ne am hem.

¹⁴ Met añarab dimir giv tinam bariamahan tin tamahavoz zut, tairari parum hepaneavoz tin korav ravat hez-pori biñavonañ hepan. Tapanen porin mañoman paru zi pohao tin het hepaneamedez uloñ tavat nohot, zeı tinataz haitokoñik lokat kohat sat hepan. ¹⁵ Oñ añarab tairari horı haomaz toh-epeñ tamah-pori zeı tin potak rekot nalokotü, oñ iñidoh pat naek hepan. Met gıhareñ demamahari, ma betezam nae nap bamahari, ma modari men ñomamahari, ma God betet pei narir natuz, ‘Deim amitü ma deim ahoı ev,’ pot hamahari, ma ñeti moregañ hamahari, ma modari moreg metamahari, paru map pori iñidoh pataek hepan.

¹⁶ Met ne Iesu, Devidiz ro iz mimip ev, zeit al tezapanez tamahan, ‘Zeı ahov berevah,’ pot hameg-povoz zut ne hezap, ari nem togut ravat hezari tokat berevohopanezañ hodad tepekez hat nem enzolip meehon pi ok erat niın nañoh.” Pot Iesu hahan ne hateveteohö.

¹⁷ Met Godiz Pul Tinapur Iesuz añ ñodepuz zut dari añarab ravat hezari epat hameg, “Ni erekez dei zait teg.” Ma tairari ñeti menoh-epovon hatevetehopanez pori amun, “Ni em,” pot hahopan. Met ari tairari ivovoz etohopanen het nohopekez zait tat hezari God ivov holat anohopanen ari nohot pohao tin het hepek.

Ñeti meteo

¹⁸ Met ne Zon tep epatak menohon hez-ñeti epeñ ari rekö hahopekezarın ñeti kateo epat añom, Met ni nap tep epatak menoh-epeñikanañ nao nim hodadevokam ñeti mod nao menat bahoneo batekez pop God hañ horiv netapanepuh honoñai tairañ enzoliholohö añarab metohopanez menoh-poñ amun ni pop netapan. ¹⁹ Ma ni nap tokat berevohopanez menohon hez-epeñikanañ ñeti nao olat bavon batekez pop God hapanen ni zi pohao het hepaneamedez uloñ añarab nohot tin hepanez menohon hez-ul poñikanañ nañ ni tavat nainotü. Ma Zerusalem zeı tinatak añarab lokat hepanez menohon hezaek ni rekot lokat naketü.

²⁰ Met pi nañoohan ne ev menovai emooh-pop epat hamah, “Met rotap ne maot totoiam eromaz toh.” Pot hahan ne epat mañoh, “Nem Amip Iesu, ni rotap hameñip, povoz erekez ne zait toh.” Pot piın mañoh.

²¹ Met darim Amip Iesuz masakao arinañ pohao het hep.

(Zoniz ñetiv mañairahan menahat nen ev.)